This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

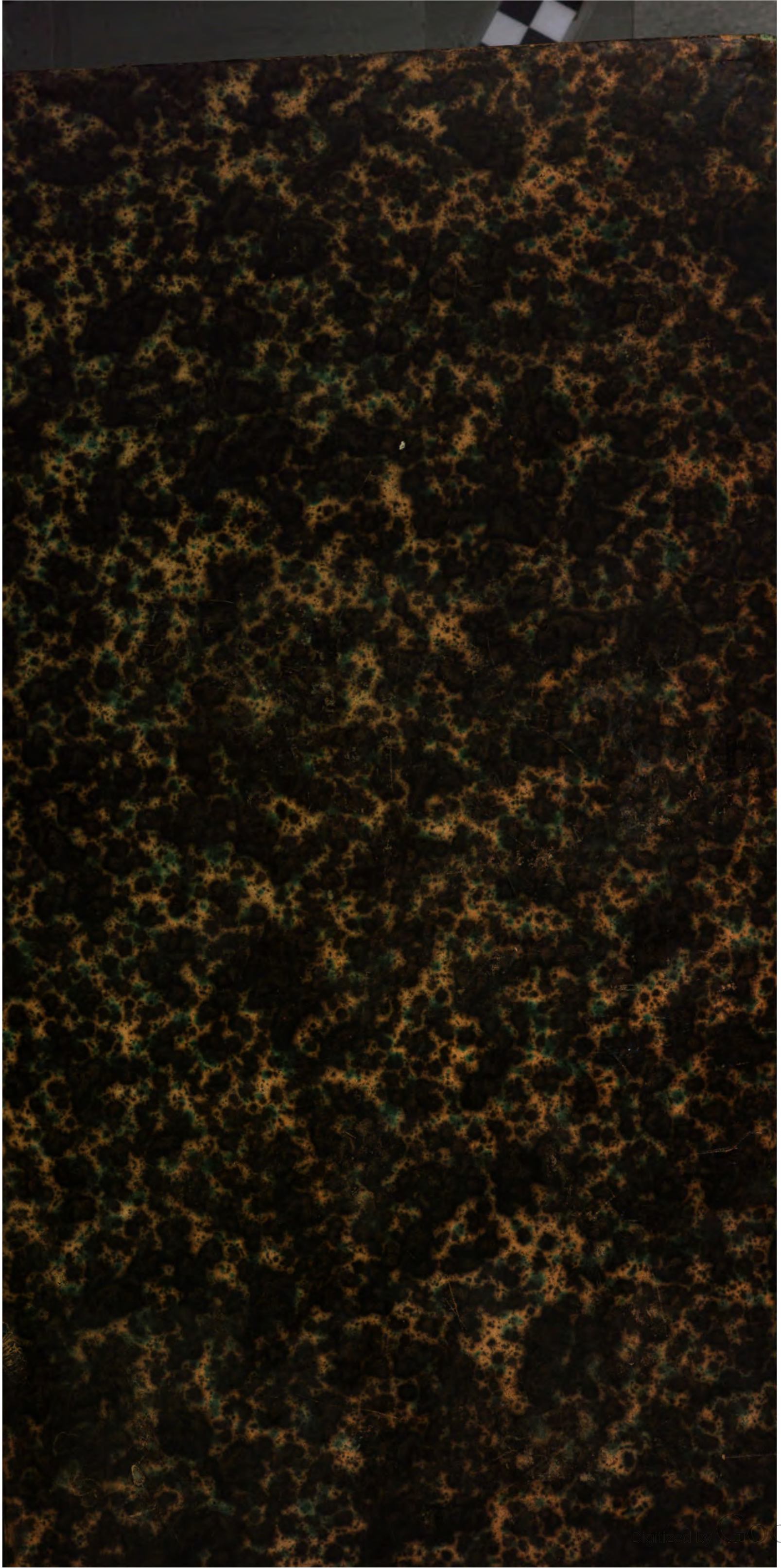

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IG 931/3

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PORTVGALIAE

MONVMENTA HISTORICA

Digitized by Google

Digitized by Google

PORTVGALIAE

MONVMENTA

HISTORICA

A SAECVLO OCTAVO POST CHRISTVM VSQVE AD QVINTVMDECIMVM

IVSSV ACADEMIAE SCIENTIARVM OLISIPONENSIS

EDITA

ECOLE SAINTE GENEVIEVE • B.D.J.

SCRIPTORES

VOLVMEN I

OLISIPONE

TYPIS ACADEMICIS

M DCCC LVI

Digitized by Google

Digitized by Google

Scientiarum historicarum hodierno permotae splendore, magnoque in hoc, vel etiam in superiori saeculo, incremento, pleraeque Europae nationes, priscas suae quaeque gentis origines perquirendi ardore, vetusta temporum monumenta pandere, et tamquam in magna horrea ingentem colligere messem anxie, maximisque impensis enituntur. In lucem itaque prodeunt chronica, narrationes, historiae, leges, publica privataque diplomata, partim antiquitus mandata typis, partim nondum edita, tum in amplissimas collectiones, tum in singularia redacta volumina. Repertaque iam hucusque ignota documenta, in tabulariis, bibliothecis, scriniisque amissa, detersis nunc

No meio do progresso dos estudos historicos neste seculo, e ainda no antecedente, a maior parte das nações da Europa tem procurado com grandes esforços e á custa de avultadas despezas colligir em vastos repositorios os monumentos das suas epochas anteriores. Chronicas, relações, memorias, legislação, diplomas publicos e privados, tanto impressos como ineditos, tem visto a luz publica, formando collecções completas ou distribuidos em corpos separados. Estão-se desenterrando diariamente do pó das bibliothecas e dos archivos monumentos desconhecidos, que vem modificar completamente muitas opiniões historicas, corrigir outras, e confirmar definitivamente outras.

Digitized by Google

tandem saeculorum pulvere et tinea, permultas historicas narrationes, scriptorumque iudicia et opiniones aut penitus immutant, aut corrigunt, verumque ubicunque confirmant. Certis denique historica critice fundamentis suffulta, recteque vetusta facta perpendens, historiam ad veram erigit scientiam, quae hominum praesens, futurumque genus, non in sterilis sapientiae gloriam, sed in frugiferam certamque ducit doctrinam, in omnis exempli salubribus antiquitatis documentis positam.

Por este meio a critica, exercida severa e imparcialmente sobre elementos seguros, póde apreciar bem o valor dos factos, tornando-se assim exequivel reduzir a historia a uma verdadeira sciencia, que habilite o presente e o futuro para tirarem vantagem das licções do passado.

Patrio igitur amore flagrans, aliorumque populorum, haec aemulantium studia, exemplo excitata Regia Scientiarum Olisiponensis Academia suam item patriam exoptavit antiquorum locupletare monumentorum editione, ad illarum editionum instar, quas Germania, Gallia, Anglia, Italiaque iam vulgavere, et nunc etiam vulgare satagunt. Academici ideo illi, in historiae et antiquitatum studiis praecipue versati, tantae, ut par erat, molis operi ex Academiae consulto strenue accincti sunt; operisque tam ingentis efforma-

Movida por amor da patria e por uma nobre emulação, a Academia Real das Sciencias de Lisboa quiz dotar o seu paiz de uma collecção analoga ás que successivamente se tem publicado e continuam a publicar em Alemanha, em França, em Inglaterra, em Italia e em outras partes. Os membros da Secção d'Historia e Antiguidades da mesma Academia foram, como era razão, encarregados especialmente dos largos trabalhos que tão vasta empreza exigia. Approvado pela Classe das Sciencias Moraes e Politicas, e de

Digitized by Google

tio, sive methodus, peragendi, statim Classi Scientiarum Moralium, Litteraturaeque ab uno ex eius sociis ad examen proposita, postquam ibi probata fuit, similiter a regio Administro, ad quem res pertinebat, laudatis Academiae conatibus, probatur, executionique mandandam decretum fuit. Haec efformatio, seu programma, non operis tantum litterariam methodum; sed etiam rationem et ordinem, quibus monumenta illa colligenda essent, indicabat: Classis tamen haec litterariam methodum, cum utilitas aut necessitas suaderet, modificandi arbitrium servabat. Programmatis, quod super monumentorum editione Academia probavit, aliquot capita referre expedit.

I. Historiae et Antiquitatum Classis monumenta Portugaliae historica medii aevi, a saeculo VIII. ad XV. finem, iam in lucem edere properabit.

II. Collectio haec in tres magnas divisa erit Partes: — A — Monumenta res gestas narran-

Litteratura, o plano da obra, que fora offerecido por um dos seus membros, foi submettido ao Governo, que lhe deu a sua sancção, louvando o pensamento da Academia. Esse plano abrangia não só o desenho litterario da empreza, mas tambem indicações sobre o modo practico de colligir os monumentos que della deviam ser objecto. Quanto, porêm, ao primeiro ponto, a Classe reservava a faculdade de modificar o seu programma, se posteriormente se julgasse necessario ou util altera-lo. Eis os artigos delle relativos á ordem da publicação:

Art.° 1.° A Secção de Historia e Antiguidades começará sem perda de tempo a preparar a publicação dos Monumentos Historicos de Portugal durante a idade media, abrangendo o periodo decorrido desde o VIII.° seculo até o fim do XV.°

Art.° 2.° Esta collecção conterá tres grandes Divisões: — A — Monumentos Narrativos —

Digitized by Google

tia: — B — Leges, Iurisqueprudentia: — C — Diplomata, Actaque publica et privata. Monumenta haec in lucem ita edenda sunt, ut quaelibet magnarum trium Divisionum, tamquam singulare membrum consistens, integrum cum caeteris, eadem methodo, et sub eodem titulo consentiens perficiet corpus; et hoc modo cuiusvis Divisionis sive volumen, sive fasciculus typis seorsum mandari poterit, dummodo quaevis Divisio, in exponendis monumentis, saeculorum ordinem, annorumque successionem in unoquoque saeculo, quantum possibile erit, servet.

B — Legislação e Jurisprudencia — C — Diplomas e Actos Publicos e Privados. A publicação será feita de modo que cada uma destas Divisões constitua um corpo sobre si, mas ligados todos por um systema e titulo commum, podendo imprimir-se um volume ou um fasciculo de cada Divisão, sem dependencia das outras. Seguir-se-ha, todavia, em cada uma dellas a ordem dos seculos a que se referir qualquer monumento, e dentro de cada seculo, quanto for possivel, a ordem chronologica.

III. Prima Divisio omnes historicas narrationes comprehendet, tam magna, quam parva chronica, necrologia, sanctorum, illustriumque virorum vitas, unius, aut plurium eventuum notitias, inscriptiones denique, quibus suae aetatis res gestae dilucidentur. Huiusmodi monumentorum ad tempora ultra saeculum XII. spectantium, quae iam evulgata fuerint, quaeque aliquot vix referant huius regionis eventus, qua Portugaliae postea porrecti

Art.° 3.° A primeira Divisão deve abranger todo o genero de narrativas historicas, quer sejam pequenos chronicons, ou chronicas mais extensas, quer sejam obituarios, biographias, agiographias, quer relações avulsas d'um ou mais successos; quer finalmente inscripções, que por algum modo esclareçam a historia do paiz naquellas epochas. Os monumentos historicos de qualquer das especies precedentes, que se referirem a tempos anteriores ao seculo XII.°, que

Digitized by Google

sunt fines, excerpta tantum typis nunc mandanda erunt; quod pari modo faciendum erit, dum de exterorum populorum chronicis, historicisque narrationibus agatur, in quibus aliquid ad nostras res spectans narretur.

já se achem publicados pela impressão, e que só parcialmente respeitarem a successos occorridos nos territorios em que veio a constituir-se a Nação Portugueza, devem publicar-se unicamente em extracto. O mesmo systema se adoptará, quanto ás chronicas e narrativas historicas estrangeiras do seculo XII.°, e dos seguintes, que contenham noticias relativas a Portugal.

IV. Secunda Divisio tribus constabit membris:

1. Civiles leges generales, itemque generale, sive universae civitatis, consuetudinarium ius.

2. Locorum leges, consuetudinariumque ius, municipia instituentes chartas amplectens, sive *forales*, privilegia illis addita, consuetudines, decreta, privata denique municipalia statuta.

3. Leges peregrinae, iurisqueperitorum sententiae, executioni in Portugalia, quasi subsidiarium ius, mandatae.

Art.° 4.° A segunda Divisão constará de tres Secções:

1.ª Leis civis geraes, e direito consuetudinario geral.

2.ª Leis locaes, e direito consuetudinario local, abrangendo as cartas constitutivas dos municipios, ou foraes, no sentido restricto desta palavra, os actos addicionaes a elles, e os costumes e *degredos* (*decreta*) ou posturas municipaes.

3.ª Leis e jurisprudencia estrangeiras adoptadas para uso interno, como direito subsidiario.

V. Haec tertia Divisio in quatuor membra hoc subdividetur modo:

Art. 5.° A terceira Divisão subdividir-se-ha em quatro secções:

Digitized by Google

1. Publica super regni regimine acta, comitiorumque, sive magnatum populique conventuum, inquisitiones, statutaque ad commercium, reique publicae regimen spectantia; omnia praeterea documenta illa, quae hodierno nomine *statistica* appellantur.

1.ª Actos publicos pertencentes ao governo do Reino, devendo entrar nesta categoria as actas das côrtes, as inquiriçõe, as providencias fiscaes e administrativas, e os documentos estatisticos.

2. Diplomata cuiusvis conventionis inter Portugaliam aliosque populos, foedera scilicet, pactiones, pontificia rescripta, bullae, pacta conventa, omnia tandem nunc *diplomatica* dicta.

2.ª Diplomas respectivos ás relações externas do paiz, abrangendo tractados, convenções, bullas e rescriptos papaes, correspondencias diplomaticas etc.

3. Publica acta, regiaque diplomata, quae ad privatorum attinent negotia, sive de singulis personis, sive de personarum communitatibus agatur; de donationibus, aliisque conventionibus inter reges privatosque sibi subditos actis, iuraque data, seu ut vocant, *sententiae*, pro tribunalibus, aut a iudicibus.

3.ª Actos publicos e diplomas regios com objecto singular, e relativos a corporações ou individuos, abrangendo doações e outros contractos entre o rei e os subditos, sentenças de tribunaes e magistrados etc.

4. Privata monumenta, et acta, privatorum inter se conventa, epistolae, rerumque domesticarum, et negotiorum procurandorum, memoriae, quae suae aetatis socialis vitae notitiam aliquam praebeant.

4.ª Actos e monumentos privados, contendo contractos particulares, correspondencias epistolares, memorias puramente domesticas, registos e notas d'economia privada, que possam illustrar a historia politica e social do paiz.

Historiae et Antiquitatum

Um dos membros da Secção

Digitized by Google

Classis unus ex sociis, probato hoc programmate, statim tabularia, bibliothecas, archiva, scriniaque huius regni perquirendi, omniumque monumentorum supra XIV. saeculum notitiam, cognitionemque acquirendi accepit munus: in posterum huiusce, sequentiumque saeculorum monumenta similiter prescrutari Regia Academia differens, socium illum in publico tabulario, *Torre do Tombo*, refertissimo fortasse inter Europae tabularia, opus suum persequendi occasionem adripere statuit, dum ab itineribus in provincias abstineret, tempusque iterum proficiscendi exspectaret. Indeffessa haec per duos annos perquisitio monstravit, maximum, praeterque omnium exspectationem, monumentorum per varia nostri regni loca superesse numerum: et quamvis exterorum saepe hostium, civiumque nuper nostrorum, quod miserabilius est, iterata bella, et strages experti essemus, ut non loquamur de incuria eorum, quibus haec antiquitatis monumenta custodienda tradita fuerant; varii tamen generis tam abundans numerus,

d'Historia e Archeologia foi desde logo encarregado de examinar os archivos e bibliothecas do reino e de verificar a existencia de todos os documentos e memorias anteriores ao seculo XIV.°, que ahi existissem, reservando a Academia para depois o instituir novas indagações acerca dos documentos deste e do seguinte seculo, devendo o seu commissario nos intervallos das viagens nas provincias fazer um trabalho analogo no archivo geral do reino (*Torre do Tombo*), um dos mais abundantes da Europa. Durante dous annos estes exames, conduzidos com vigor, deram em resultado saber-se, que, apesar dos estragos e perdas causadas por invasões estrangeiras, e pelas perturbações e guerras civis que tem agitado Portugal nestes ultimos tempos (sem falar no desleixo das corporações ou individuos a cuja guarda estavam confiados esses thesouros historicos), ainda existem em diversas partes do reino muitos milhares de monumentos de diversas especies nos proprios originaes, ou em copias coevas, ou finalmente em registos antigos e au-

Digitized by Google

aut autographorum, aut eiusdem aetatis apographorum, et etiam in antiquis regestis authentice descriptorum inventus est, ut supra duodecim millia dinumerentur illa tantum monumenta, quae XIV. saeculum praecedunt. Magna autem horum documentorum copia, simul et alia in publico tabulario *Torre do Tombo* iam collecta, et ordinata, non nostrae modo regionis, sed universarum Hispaniarum historiae, a saeculo IX. ad medii aevi finem, magnam rerum gestarum notitiam praebitura sunt.

Tot ergo monumentorum millibus hac velut universali recentione inventis, Classis illa academica Scientiarum Moralium, Politicarum, Litteraturaeque consilium, sive programma, operis sui, nunc tantarum divitiarum, rerumque varietate tam mirifice aucti, partim immutare necesse habuit. Divisio rerum primitiva, divisionumque partitiones maxime nunc obstabant, ne monumenta edi coepissent, quae tamen mora universae displicebat Academiae: omnia, necesse erat, nota colligere monu-

thenticos, excedendo a doze mil os anteriores ao seculo XIV.°; monumentos que, com os do Archivo da Torre do Tombo, subministram importantes materias para a historia nacional, e ainda para a do resto da Hespanha desde o IX.° seculo até o fim da idade media.

O resultado deste como recenseamento geral excedia a expectação da Classe de Sciencias Moraes, Politicas e de Litteratura, e compellia-a a fazer algumas alterações no plano da intentada obra. As multiplicadas subdivisões das materias eram um obstaculo invencivel a que se começasse a publicação com a brevidade que a Academia desejava. Seria necessario primeiro reunir todos os monumentos de cuja existencia houvesse noticia, escolher os que merecessem vêr a luz publica, e estudar attentamente cada um delles pa-

Digitized by Google

menta, quaeque publici facienda iuris seligere, horumque singula inspicere, versare, ut, secundum genus suum, unumquodque in proprium reduceretur ordinem. In nulla nihilominus magnarum divisionum quidquid in lucem prodire poterat, nisi prius inter sui ambitus fines rerum universa moles digesta esset; quamquam uniuscuiusque saeculi monumenta seorsum typis mandanda crederentur. Methodus prius statuta non parvam praebebat utilitatem, sed omnes conatus coercebat publici iam faciendi iuris aliquot monumenta, quae historicis praecipue prosunt studiis: et quidquid lucis et ordinis illa praebitura esset methodus, hoc in quocumque volumine additus rerum index, recte dispositus, ac methodicus afferre aeque poterat.

Magnarum trium divisionum limites servare statuit Academica illa Classis: — *Scriptorum* scilicet, vel *Monumentorum Historicorum*: — *Legum*, *Jurisque prudentiae*: — *Diplomatum*, *Actorumque*, sive publicorum, sive privatorum; servata tamen in unaquaque earum, quantum

ra os classificar segundo a sua natureza nas diversas Secções. Nenhuma destas, portanto, devia reputar-se prompta para a impressão; embora se fizesse independentemente e sobre si o trabalho relativo aos monumentos de cada seculo, sem que dentro desse limite se tivesse concluido a distribuição das materias. Na verdade, o methodo de classificação adoptado a principio tinha indubitaveis vantagens, mas essas vantagens eram compensadas pelo inconveniente de retardar indefinidamente o impulso que a Academia tinha a peito dar aos estudos historicos, e podiam supprir-se com a addição, no fim de cada volume, de um indice methodico redigido em harmonia com o plano primitivo.

Nestes termos a Classe de Sciencias Moraes, Politicas e de Litteratura resolveu conservar a separação das tres grandes Divisões ou corpos — de Escriptores ou Monumentos Narrativos — de Legislação e Jurisprudencia — e de Diplomas ou Actos Publicos e Privados, seguindo

Digitized by Google

possibile erit, temporum ratione. Cumque Socius ille academicus, qui per regni tabularia et archiva missus cuncta perscrutatus fuerat documenta, eorum enumerationem, catalogumque, saeculorum rationem indicans, perfecisset; facile equidem erat, ea documenta seligere, et secundum temporum indicatam seriem in lucem edere. Super Scriptorum autem distinctione Academica Classis singularem tantum divisionem instituit, duplicem monumentorum statuens seriem: prima narrationes illas amplectitur, quae ad eventus, vel ad *personas* nostrae historiae referuntur; res etsi gestae, *personae*que natae sint in hac regione ante conditum Portugaliae regnum: secunda vero excerptorum series descripta est ex scriptoribus exteris, qui aliorum populorum historias scribentes, ad nostram forte quae attinent, gesta, rerumque narrant eventus: nondum attamen Academica Classis statuit, an quaedam forsan ex his scriptis iam publici facienda sint iuris; vel eo quod edita nunquam fuerint; vel alia litteraria, historicave causa.

quanto fosse possivel em cada um delles a ordem chronologica. Como as notas tomadas pelo commissario da Academia nos diversos Archivos do reino indicavam a data dos monumentos que elle encontrára, era comparativamente facil estuda-los, escolhe-los e publica-los nessa ordem. Quanto ao corpo de escriptores, a Classe apenas estabeleceu uma distincção, subdividindo, em harmonia com ella, os respectivos monumentos em duas series separadas. E' a primeira a das narrativas, que especialmente se referem a factos ou a personagens da nossa historia, embora esses factos se hajam passado, ou essas personagens hajam nascido no territorio de Portugal em epochas anteriores á fundação do reino: é a segunda a de uma serie de extractos dos escriptores estrangeiros, que, tendo por intuito memorar successos estranhos, incidentemente relatam acontecimentos pertencentes á historia portugueza, reservando-se a Classe decidir se alguns destes escriptores devem ser publicados na integra, ou por serem ainda ineditos, ou por outra

Digitized by Google

Facilius contra in secunda divisione, vel *Monumentorum Historicorum* corpore, leges, iusque patrium antiquum amplectente, divisionum omnes partitiones servari poterunt: monumenta enim antiqua iuris, sive publici sive privati, universalis vel municipalis, quae vere monumenta medii aevi sunt, partim iam typis mandata fuere, partim in uno fere tabulario publico, *Torre do Tombo*, collecta extant; nec idcirco per provincias discurrere, tabulariaque singula ibi invisere, ut colligantur, opus est. Academica Classis, quamquam primum illud omnino programma secuta non fuerit; leges tamen illas, quae in regione hac, cum a Legionensi regno seiuncta fuit, vigebant, per partitiones, aut classes distribuere constituit; nec has tantum leges, verum etiam quae ab exordio regni sensim latae fuerunt, quaeque facillime secundum editionis ordinem distinguerentur a iure municipali publico vel privato, scripto vel consuetudinario: quodque

qualquer consideração historica ou litteraria a que seja necessario attender.

Na segunda divisão ou corpo dos *Monumentos Historicos*, destinado á legislação e direito antigo de Portugal, era menos difficultosa a conservação das subdivisões, porque os monumentos de direito publico e privado, geral ou municipal, da nossa idade media ou já se acham publicados, ou se conservam quasi exclusivamente no archivo da Torre do Tombo, não sendo por isso necessario colligi-los dos archivos provinciaes. Sem se adstringir, portanto, rigorosamente ao plano primitivo, a Classe entendeu, comtudo, que se poderia coordenar em subdivisões distinctas a legislação geral que regia o paiz na conjunctura da separação de Portugal do reino de Leão, e a que successivamente se foi promulgando desde o principio da monarchia, bem como era facil distinguir esta ultima, na ordem da publicação, do direito municipal, publico ou privado, escripto ou consuetudinario, inserindo-se onde mais conveniente parecesse, com attenção á

Digitized by Google

ad subsidiarium attinet ius, aliaque iurisprudentiae monumenta, magnae certe historicae utilitatis, ubi occasio, aut ratio suaderet, interserenda quaeque fore, Academici statuerunt.

Divisionum insuper, quas in programmate indicavimus, partitioni non parvam inferebat difficultatem tertium Collectionis corpus, quippe quod multiplicem, magnique pretii continet seriem, quam plurima scilicet monumenta, nondum vulgata, ad socialem nostrae regionis historiam scribendam praeclarissimum praebitura auxilium. Temporum equidem ordo studio certe proderat antiquarum aetatum gestarum rerum, factorumque, in quibus omnia regiminis, civilitatis, iurisque prudentiae aut incrementa, aut damna apparent: index simul ille methodicus, nuper indicatus, cuiusvis aetatis quaelibet monumenta inquirentes recte dirigebat. Obstabant autem methodo illi documentorum varia et qualitas, et copia, quae res non minus, ac temporum ordo, scriptores historicos solicitos reddere valent. Diplomatum enim antiquorum saeculo XII.

chronologia, o direito subsidiario bem como outros monumentos de jurisprudencia uteis para a nossa historia.

O terceiro corpo da Collecção constituindo a serie talvez mais importante, e de certo a mais avultada por subministrar a maior porção de monumentos ineditos e de subsidios até hoje desconhecidos para a historia social do paiz, era o que suscitava mais graves difficuldades ao systema de subdivisões que se estabelecera. A ordem puramente chronologica, pelo contrario, servia para facilitar o estudo dos factos juridicos, dos phenomenos economicos, e do estado da civilisação do paiz em cada epocha, ao passo que o indice methodico, a que já alludimos, satisfazia plenamente o intuito do leitor, que quizesse consultar tal ou tal genero de documentos. Havia, porêm, um facto a que importava attender e que modificava necessariamente o plano primitivo. Posto que ainda nos reste um grande numero de diplomas anteriores ao seculo XII.°, esse nume-

Digitized by Google

etsi non parvus nobis supersit numerus; si tamen ad illa, tum huiusce, tum sequentium saeculorum comparetur, exiguus certe habendus est.

Rerum antiquarum perquirendi causas labor et difficultas, quo temporum vetustas a nostra aetate magis per saecula recedit, eo magis, ut patet, magisque augentur. Omnia igitur monumenta priorum quatuor saeculorum illius aetatis, a qua noster hic historicus incipit labor, non satis rebus tunc gestis lucis praebent: postremis contra quatuor saeculis monumentis quae supersunt res affatim dilucidantur. Huius nihilominus aevi diplomata, numero quidem plurima, quaedam nihil historiae studio prosunt, proinde nec colligenda, vulgandave erunt.

Quibus perpensis rebus, Academici duplicem constituerunt diplomatum seriem. Primam illorum post annum 700 et ante 1100; secundam eorum sequentia complexantium saecula ad XV. Illa omnia omnino ab VIII. usque ad XI. saeculum monumenta a nobis reperta accipiet, quae ad hanc regionem

ro é mui limitado se o compararmos ao dos que se verificou existirem pertencentes a esse e aos subsequentes seculos.

Como é vulgarmente sabido, a difficuldade de resolver os problemas historicos augmenta á medida que as gerações extinctas se vão affastando de nós nos horizontes do passado. Assim, para illustrar os quatro primeiros seculos do periodo que alcançam os trabalhos da Academia, todos os monumentos respectivos a elles se podem reputar insufficientes. Não succede o mesmo em relação aos quatro ultimos. Entre o avultado numero de diplomas desse periodo ha muitos inuteis para o progresso da historia, e que por isso não devem entrar na presente collecção.

Estas considerações moveram a Classe de Sciencias Moraes, Politicas e de Litteratura a ordenar a divisão do corpo dos diplomas em duas series, uma dos documentos posteriores ao anno de 700 e anteriores ao de 1100, outra dos que pertencem aos seculos subsequentes até o fim do XV.°. Na primeira serão im-

Digitized by Google

portucalensem, vel ad eius historiam adhuc Legionensi regno sociatae, quaevis modo referantur: secunda vero reliqua, sed, ut par est, selecta. Haec praeterea series regestis, aut tabulis, exterorum illustrabuntur diplomatum, quibus nostra utcumque illucescere historia poterit.

Satis ita animadversum relinquimus, quiquid Regia Academia in primitus probata methodo super colligendis, edendisque monumentis, innovare vel mutare, ubi rei executionem suscepit, quibusque de causis statuit: quod autem in unius vel alterius monumenti collocatione a programmate illo paululum discessum videri poterit, in annotationibus, ubi opus fuerit, adiiciendis aeque monebimus.

Cum in hac collectione monumenta antiqua, tum barbaro-latino sermone, tum vulgari nostro varie scripta, comprehensuri simus; prologos, annotationesque ad eorum quodque

pressos sem excepção todos os documentos que se encontrarem do seculo VIII.° ao XI.° relativos ao territorio de Portugal e á historia desta parte da Peninsula antes de separada de Leão: na segunda os dos tempos posteriores, mas com a devida selecção. Estas duas series serão seguidas de um regesto daquelles diplomas estrangeiros, que por algum modo possam servir para illustrar a historia patria.

Taes são as alterações mais importantes, que, na occasião de realisar os seus designios pelo que respeita á publicação dos nossos monumentos historicos, a Academia Real entendeu deverem-se fazer no plano primitivo. Outras de menos monta, relativas á classificação de tal ou tal monumento serão mais opportunamente notadas nas observações que tiverem de acompanhar a publicação desse mesmo monumento.

Devendo esta obra encerrar escriptos redigidos em latim, embora mais ou menos barbaro, e outros em lingua vulgar, entendeu-se que as advertencias preliminares e notas, que de-

Digitized by Google

sua cuiusque lingua scribi placuit: si vero non ad unum, vel alterum, sed ad plura monumenta, alia alio scripta sermone, aliquid annotandum erit, maximae eorum partis sermo, ad omnia simul, adhibendus erit.

Cum colligenda nobis hîc sint non pauca iam edita monumenta, narrationes videlicet, leges, et diplomata; de eorum editione nostrum hoc modo consilium propositum sequemur: In monumentis edendis, quorum nec autographa, nec authentice descripta apographa antiquiora, correctioraque prae illis, ad quae editiones hae effictae fuerunt, eorum textus, integraque, ut vocant, lectio magna adeo servabitur cura, ut ne parvam quidem formulam orthographiae, quamvis ab usitata in codicibus, diplomatibusque medii aevi saepe

vem acompanhar esses diversos escriptos, fossem publicadas no mesmo idioma do monumento, as relativas a memorias, leis e diplomas latino-barbaros na lingua latina, e os relativos aos monumentos vulgares na lingua vulgar. Determinou-se tambem que qualquer trabalho litterario, que se houvesse de inserir na Collecção, e que dissesse respeito, não a um, mas a diversos monumentos escriptos uns em latim outros em vulgar, fosse escripto no idioma que predominasse entre elles.

E' evidente que cumpria incluir neste vasto repositorio muitas memorias, leis, e diplomas já anteriormente publicados. Naquelles de que não existem originaes, ou pelo menos apographos mais antigos ou mais authenticos do que os que serviram de texto ás edições anteriores, adoptou-se como regra seguir escrupulosamente a leitura dessas edições, até na orthographia, que não raro desdiz da dos codices e diplomas da idade media. Quando, porêm, restam copias manuscriptas igualmente antigas e auctorizadas entendeu-se conve-

Digitized by Google

differat, immutare audebimus. Si quae vero apographa authentica, et antiqua MSS. adhuc extant, haec potius sequi, et varias editionum lectiones, modo ut ex manifesta negligentia, vel errore irrepserint, indicare placuit. Si MS., tam autographum, quam apographum, nobis invenire contigerit, quod editioni anteriori textum ministravit, hoc ad nostrae editionis textum potissime eligendum erit. Si forte authentica MSS. graviter ab illis, quae aeque authentica anteriori editioni suppeditaverunt textum, dissenserint; amborum simul, alium iuxta alium, textum typis mandabimus, ut legentes meliorem eligant.

niente segui-las e indicar as variantes dos textos impressos, se essas variantes não são claramente absurdas ou erroneas. Existindo o MS. ou original ou apographo, que serviu de texto á edição anterior, adoptar-se-ha exclusiva e invariavelmente o primitivo texto. Finalmente, quando os MSS. authenticos diversificarem profundamente dos outros MSS. de igual peso, que serviram á edição anterior, collocar-se-hão os dous textos em frente um do outro para o leitor poder preferir o que lhe parecer mais seguro.

In monumentis illis, quae nondum vulgata fuerint, edendis, autographum, et, si hoc defuerit, apographa correctiora describere in animo est; simulque aliud iuxta aliud, si inter se apographa haec minime conveniant, ad verbum descripta edere curabimus; quin etiam orthographiae genus, etsi saepissime turpiter barbarum, corrigere abstineamus; huius enim operis scopus est legentes, an-

Na publicação dos ineditos o systema adoptado foi seguir o original, ou, na falta deste, os melhores apographos, imprimindo-os tambem em frente uns dos outros quando as differenças entre elles fossem demasiado profundas, e reproduzindo fielmente a leitura dos MSS. sem lhes alterar sequer a orthographia, (ás vezes excessivamente barbara) não só porque o objecto de uma obra

Digitized by Google

tiquarum rerum studiosos, ad ipsa monumenta, tamquam ad historiae fontes, ducere; et praeterea haec ipsa litteraturae barbaries, vetustatis velut index, MSS. suam aliquoties aetatem assignat.

In altera tamen orthographiae parte, quae *stygmeologia* vocatur, et de signis, interpunctionibusque scripturae agit, paululum ab hac fidelitatis sollicitudine temperare necesse fuit. Academica quippe Classis Scientiarum Moralium, Politicarum, et Litteraturae, exemplum illustrissimorum scriptorum, Mabillonii nimirum, Acheryi, Baluzii, Muratorii, et Pertzii, praeter alios antiquorum monumentorum eximios collectores, imitari non dubitavit. Scriptores equidem, qui Diplomatici nunc vocantur, magnam conqueruntur scripturae confusionem, variatamque formam in codicibus, praecipueque in diplomatibus, medii aevi, saeculorum praesertim XII., et XIII. usque etiam ad XIV., quo tempore omnia fere orthographica

como a presente é facilitar do modo possivel aos estudiosos o accesso quasi immediato das fontes historicas, mas tambem porque a barbaria orthographica serve para se conjecturar, á falta de outros elementos, a data do MS.

No que a Classe de Sciencias Moraes e Politicas e de Litteratura entendeu dever affrouxar algum tanto da severidade desta doutrina foi na stygmeologia ou pontuação. E' o exemplo que lhe deixaram os mais eruditos collectores, taes como Mabillon, Achery, Baluzio, Muratori, Pertz. Os auctores diplomaticos tem ponderado a completa anarchia que a tal respeito reina nos codices e ainda mais nos diplomas da idade media, sobretudo durante os seculos XII.° e XIII.°, e ainda no XIV.° em que a pontuação chegou quasi a ser abandonada nos codices. Mas em nenhuma parte a incerteza e até a ausencia dos signaes stygmeologicos foi mais commum do que em Portugal, e por isso tanto maior perigo havia de se transtornar a interpretação legitima de qualquer passagem, sujeitando uni-

Digitized by Google

signa, incisaque omnino oblita fuere: nullibi tamen in hac re maior, quam in Portugalia, aut confusio, aut despectrix negligentia supervagata fuit: augebatur idcirco nobis omnia pariter corrigendi difficultas, et timor, ne aliquid contra veram scriptorum sententiam, verborumque interpretationem, novis adiectis interpunctionibus, immutaretur: hoc igitur placuit consilium: incisa, et stigmata orthographica tantum restituere, aut ubi eorum aliqua remanebant vestigia; aut verborum apertus sensus, sententiarumque interpretatio manifesta suadet, caetera vero omnia, in quibus nec vestigium incisorum, nec sententiarum ita manifestatur sensus, ut dubitandi occasionem omnino tollat, summa descripsimus fidelitate, legentibusque, qui optimus cuique videbitur, verborum sensum adipiscendi integrum intactumque relinquimus ius.

Haec animadvertenda super tam ingentis, tantaeque molis, operis natura, et exequendi arte; monendaque in hoc primae Divisionis volumine primo putavimus, dum magnis certe au-

formemente os textos á pontuação regular. Adoptou-se um arbitrio medio, pontuando-se unicamente as palavras em que se encontram signaes stygmeologicos, ou é claro o sentido da phrase; onde, porêm, os signaes faltam e o sentido é duvidoso, conservar-se-ha a falta da pontuação, deixando á ingenuidade do leitor a adopção da intelligencia que lhe parecer mais acertada.

Taes são as advertencias geraes que cumpria fazer sobre a indole e sobre a execução de uma empreza litteraria de tanta magnitude como é a Collecção dos Monumentos Histori-

Digitized by Google

sibus universa colligere aggressi sumus Portugaliae Monumenta Historica.

cos de Portugal, e que por isso se entendeu deverem collocar-se á frente deste primeiro volume da primeira Divisão.

Lisboa, Dezembro de 1855.

O Vice-Presidente da Academia e Presidente da Segunda Classe

A. Herculano.

O Vice-Secretario da Academia e da Segunda Classe

J. da S. Mendes Leal.

Digitized by Google

Digitized by Google

Hoc primum seriei Scriptorum volumen, secundum quod iam monitum fuit, super methodo et programmate huius magnae collectionis, quam Regia Academia aggressa est, comprehendit chronica, rerum gestarum memorias, et narrationes, quae ad Portugaliae regni historiam in primordiorum suorum aetate referuntur. Praeter ea, quae circa hanc seriem in generali prologo animadvertenda putavimus; quaedam hîc breviter super historicorum Scriptorum collectione, monumentorumque in hoc volumine describendorum ordine et distributione addere iuvat.

Methodus, quam sequi postremo placuit, temporum scilicet successioni paululum rerum, eventuumque genus et connectionem submittendi in edendis monumentis, huic certe eorum classi aliter, quam illi legum, consuetudinum, diplomatum, actorumque applicanda erat. Leges etenim, et diplomata nunquam fere ad aliam, praeter illam, in qua promulgantur, aetatem referuntur. Leges secundum necessitatem, et in presentia rerum decernuntur: publica item decreta, privataque conventa mutuum ius inter illius aetatis personas statuunt: unde inter caetera solemnia temporis etiam ordinem prae se ferunt. Duplex vero in chronicis, memoriis, narrationibusque rerum computandum est tempus: in qua nempe aetate monumenta

Digitized by Google

haec scripta fuere; et ad quam narratas ibi res referre oporteat: saepe etiam difficilimum est monumentorum aetatem aperire, quamvis in illa suum cuiusque situm sit pretium, et historica auctoritas. In tanta tamen rei difficultate editores indicia aliqua perquirere, et ministrare legentibus tenentur, quibus indicibus aliquod iudicium, aut coniecturam latentis, vel dubiae monumentorum aetatis capere possint: suum praeterea arbitrium et ius litem dirimendi servabit historica critice. Rerum autem gestarum, quas referunt monumenta, aetas facilius ex ipsa eventuum narratione et memoria dignoscitur. Haec ita temporum ratio licet servanda sit; non ideo tamen hoc semper facile est ex varia aetatum, rerumque, ad quas monumenta referuntur, prolixitate, connexione, nimiumque implicata multitudine.

In hac monumentorum serie, vel corpore, etsi non temporum, in quibus quaequae eorum scripta fuerunt; sed illorum, in quibus rerum contigit eventus, ratio generaliter habenda sit; non omnino tamen monumentorum ipsorum aetas contemnenda erit: antiquioribus ideo recentiora, intra eiusdem saeculorum periodi limites, succedent: nec alia praeterquam medii aevi scripta, non infra saeculi XV. finem colligenda hîc erunt; in hoc enim saeculo haec desinit epocha, vel aetas, quam Regia Academia labori huic nostro primam circunscripsit.

Inter tot, tamque varia rerum monumenta in hoc volumine descripta, et collecta, vetustissimarum nempe aetatum, aut ad ipsas relata chronica, memorias, sanctorum, illustriumque virorum vitas, edificationum monasteriorum, eventuumque singulares narrationes, *obituaria*, nobilitatis catalogos, vel *nobiliaria*, praeter alia eiusdem generis scripta, non tamen laborem et sollicitudinem remisimus, omnia haec monumenta, quantum possibile nobis fuit, ordinate, et secundum genus suum colligendi, et disponendi, servata nihilominus methodo ab Academia probata: quod equidem consilium executioni mandari nequiret, nisi certiores essemus, nulla alia praeter illa a nobis inventa, versata,

Digitized by Google

et in hanc collectionem describenda ordinata, superesse per tabularia et bibliothecas huius regni monumenta, ad suorum primordiorum historiam spectantia.

Placuisse consilium, postremo monebimus, in aliud speciale volumen monumentarias colligendi Inscriptiones, tum iam vulgatas, tum ineditas, quae Portugaliae historiae a saeculo VIII. ad XV. interesse possunt. Ad eas colligendas non modo scripta sat est versare; sed totius regni provincias transcurrere, et invisere; templorum, vel ecclesiarum, arcium, castellorum, antiquarumque aedium parietes, lapidesque inspicere, sepulchra legere, et perquirere cippos, ac tandem ad inventas ibi Inscriptiones iam editas illas et descriptas comparare, nondumque vulgatas accurate describere. In tam longum, tantique laboris opus Regia Academia incumbens, novam strenue ingredietur viam: utinamque nobilis haec sua cura, et sollicitudo prosperos tanti operis orsis successus secundent. Harum Inscriptionum historicarum volumen, quamvis speciale, et a caeteris tanquam divisum, Scriptorum tamen seriem perfecturus erit.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Chronicon Conimbricense, olim in Scrinio Monasterii S. Crucis, nunc in Bibliotheca Reg. Academiae Scientiar. Olisipon. asservatum.

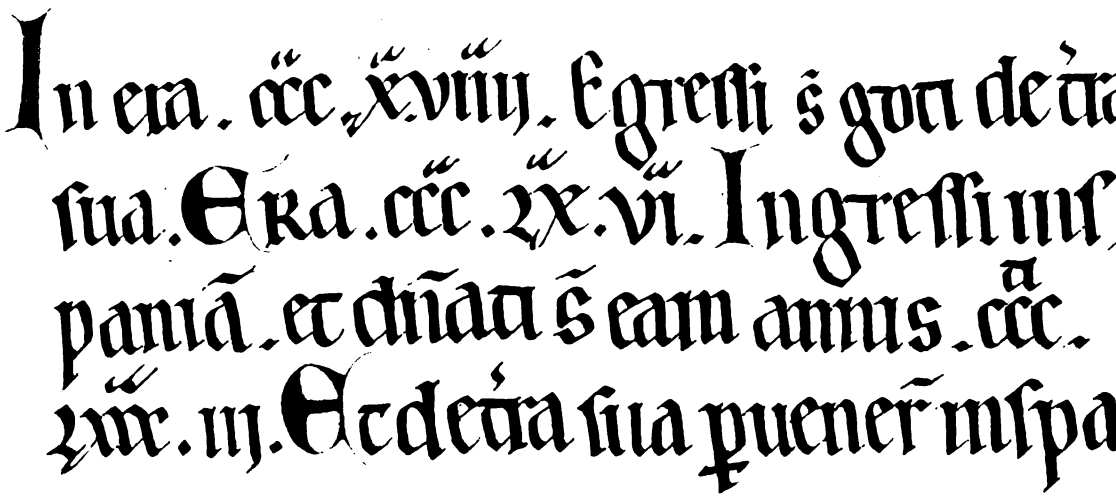

Chronicon Laurbanense, ex Libro Testamentorum Monasterii Laurbani.

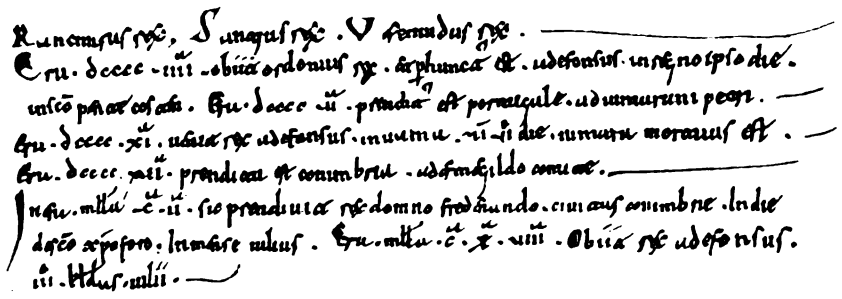

Vita S. Rudesindi, ex Codice Alcobacensi 133. in Publ. Biblioth. Olisipon.

Vita S. Theotonii, ex Codice 52. Publ. Biblioth. Portucalensis.

(Pag. 1. col. 1.)

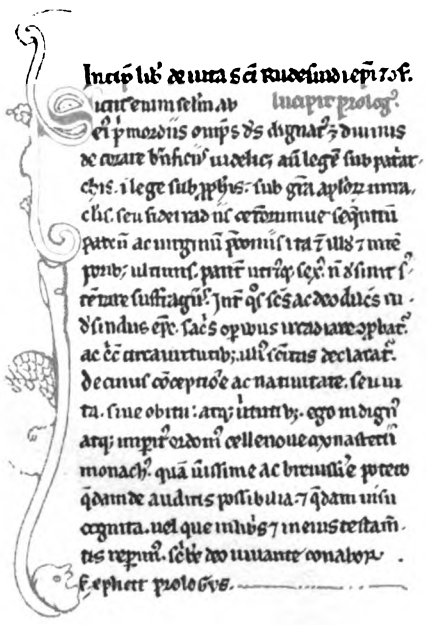

IMPRENSA NACIONAL.

Digitized by Google

CHRONICON CONIMBRICENSE.

PARS I.

Autographum MS., *cui* Chronicon Conimbricense *titulus*, *cuiusque vetustas a saeculo XII.*, *vel ab initio XIII. deducenda*, *in Sanctae Crucis monasterio Conimbricae ab illo temporis aevo varie repositum ad nos pervenit: quos tamen casus evaserit*, *referre iuvat. Psalmorum et precum cuidam libro*, *quo monachi ad recitandam illam* Canonicarum Horarum *partem*, *quae* Nona *dicitur*, *utebantur*, *temere*, *ut credere fas est*, *compaginatum in eiusdem monasterii sacro apodyterio*, *quod nunc sacristia vocatur*, *per aliquot saecula permansit; unde vulgare nomen libri* sacristiae, *vulgarius etiam libri* Nonae *a saeculo XVI. accepit; et quod*, *quibus constat*, *capita*, *vel versiculi frequenter a verbo* aera *incipiunt*, *liber* aerarum *aliquoties est appellatus. Ipsi postea monachi anno* 1600 *ab illo psalmorum*, *cui alligatum diximus*, *libro Chronicon hoc iam dissutum ita caute condiderunt*, *ut*, *oblito loco*, *in quo custoditum*, *aut absconditum fuerat*, *nec reperto codice*, *perditum posteri crediderint. Anno tandem* 1623 *chronographus D. Josephus a Christo in percelebri Sanctae Crucis Sanctuario abditum invenit* *: *hoc itaque modo inventum*, *et in illius monasterii tabulario*, *ut par erat*, *reconditum ad extinctionem usque ordinum* regularium, *ut vocant*, *et monachalium servatum fuit; unde sua descripserunt apographa*, *quae superiori saeculo publici fecerunt iuris*, *Souza*, *et Flores. Postremo vero iterum anno* 1833 *amissum*, *vel a tabulario illo amotum*, *viginti post annos quam surreptum fuerat*, *penes privatum quemdam inventum*, *et recuperatum*, *Regia Academia servandum accepit.*

Chronicon hoc viginti sex membraneis paginis eadem nec manu, *nec aetate scriptis volumen ea magnitudine*, *quam* in folio parvo *vocant*, *conficit: primae harum quatuor paginae saeculi XII. iam labentis*, *vel ineuntis XIII. manifesta ex membranarum colore*, *litterarumque tinctura*, *forma*, *et nitore*, *indicia praebent: sequentes autem ad vigesimam secundam litteris aequalibus*, *eadem forte manu*, *scriptae*, *valde prae illis primis recentiores sunt; res enim sub Petro I. rege gestas referunt: caeterae denique*, *quae supersunt*, *litteris modo sensim*, *modo cursim exaratis*, *saeculum XV. usque attingunt*, *quippe quae rerum eventus regnantibus et Ferdinando*, *et Joanne I.*, *perhibent.*

Chronicon Conimbricense, *si universaliter consideretur*, *variarum*, *ac dispersarum rerum chronicorum*, *quae a monumentis*, *vel traditione*, *vel etiam scriptorum eas res colligentium fide memoriae mandata sunt*, *collectio potius*, *vel compages credendum est: in cuius tamen non solum prima parte*, *quam antiquius scriptam diximus*, *sed etiam in illa saeculo XIV. collecta*, *nec fragmenta*, *quae promiscue complectitur*, *nec articuli*, *vel versiculi invicem dividuntur. Flores ita hoc Chronicon in quinque partes*, *quas singulis fragmentis respondere arbitratus est*, *in sua editione divisit* **: *aliud nobis nihilominus consilium placuit; dividendi scilicet in duas tantum par-*

* *D. Joseph. a Christo Chronicorum Sanctae Crucis Part. I. Catalog. Auctor. MS. Biblioth. Public. Portucal. cod.* 99.
** *Hispaniae Sacrae Tom.* 23. *Append. VII.*

Digitized by Google

tes: quae nimirum latino-barbaro, et quae vernaculo scripta sermone inveniuntur: nec sermonis tantum, sed temporum potius, et rerum ratio hoc nobis suadet; quae enim res vernaculo narrantur sermone, ad saeculum XIV. et XV. referuntur. Nunc ergo iam typis primam codicis huius partem mandare; secundam vero in suum conveniens reservare tempus, dum illorum saeculorum res a suis depromere monumentis expediat, nostra profecto interest.

Operae praeterea pretium facturos credimus, si in his, quae in lucem prodire facimus, rationem, quam ipse Flores in animo habuisse, nec satis fuisse assecutum videtur, aut correcturi, aut perfecturi, diversa secundum origines suas fragmenta indicaverimus. Annotationes item, quae in Hispania Sacra *Chronicon hoc sequuntur, illas tantummodo proferemus, quae ad autographi menda revera corrigenda, non autem, quae ad suppositilia, quae in apographum, quo Flores utebatur, irrepserant, appositae sunt: alias denique, quas huic editioni utilitati fore iudicamus, adiiciemus.*

1.

In era ccc.ª x.ª viii.ª Egressi sunt goti de terra sua.

Era ccc.ª lxl.ª vi.ª Ingressi in spaniam et dominati sunt eam annis ccc.ti lxxx.ª iii.

Et de terra sua peruenerunt in spaniam per annos decem septem.

Antequam domnus pelagius regnaret, sarraceni regnauerunt in spaniam annis v.°

Domnus pelagius regnauit annos x.m viii.em

In era m.ª xx.ª v.ª accepit almanzur colimbriam iiii.to Kalendas iulii.

In era m.ª xx.ª viii.ª [1] Accepit almanzur montem maiorem.

In era m.lxl.ª v.ª Fuit presa civitas lamecos iii.° Kalendas december, In die sancti saturnini per manus fernandi regis.

In era m.ª lxl.ª vi.ª [2] presa fuit civitas uiseu, viii.to Kalendas augusti, In die sancti cucufati, per manus fernandi regis.

In era m.ª c.ª ii.ª presa fuit ciuitas colimbria, viii.em Kalendas augusti, die feria vi.ª per manus fernandi regis.

In era m.ª c.ª xx.ª ii.ª presa fuit ciuitas toledo mense iulio [3] a rege ildefonso filio fernandi regis.

In era m.ª c.ª xx.ª v.ª mense october, in loco qui dicitur sagralias lis magna fuit inter christicolas et paganos, supradicto rege ildefonso preside, et ex parte paganorum Rege iucifi.

In era m.ª c.ª xxx.ª i.ª presa fuit sancta herene. Et intrauit in eam rex ildefonsus vi.° nonas Maii feria ii.ª ora iii.ª

In era m.ª c.ª xl.ª viii.ª presa fuit civitas sancta herene a rege cir viii.to Kalendas iunii.

In era m.ª c.ª l.ª iii.ª nonas iulii fuit introitus in castello sancte eolalie de gentibus sarracenorum, feria iii.ª [4] ora viii.ª

In era m.ª c.ª l.ª v.ª obsedit rex ali colimbriam x.° Kalendas iulii, et fuit ibi per tres ebdomadas.

In era m.ª c.ª xl.ª vii.ª Transmigratus est rex ildefonsus legionensis.

In era m.ª c.ª lx.ª fuit annus malus.

In era m.ª c.ª lxx.ª vii.ª Mense iulii, die sancti iacobi, in loco qui dicitur ouric, lis magna fuit inter christianos et mauros, preside rege ildefonso portugalensi, et ex parte paganorum rege esmare qui uictus fugam peciit.

In era m.ª c.ª lxxx.ª v.ª presa fuit ciuitas sancta herene per manus ildefonsi portugalensis regis.

In era m.ª c.ª lxxx.ª v.ª presa fuit ciuitas olixbona per manus ildefonsi portugalensi regis mense october. [5] Et sintriam, Et almadana, Et palmela in eodem mense.

In era m.ª c.ª lxl.ª v. Qbiit imperator ispanie mense september.

In era m.ª c.ª lxl.ª v.ª [6] Obiit domna mahalda portugalensis regina.

In era m.ª c.ª lxl.ª vi.ª presa fuit alcazar per manus ildefonsi portugalensi regis.

In era m.ª cc.ª dedit dominus ciuitatem begiam ad regem ildefonsum.

In era m.ª cc.ª iiii.ª dedit dominus ciuitatem elbore, et mauram, et serpam ad regem ildefonsum.

In era m.ª c.ª lxl.ª ii.ª natus est rex santius.

In era m.ª cc.ª vi.ª quinto nonas maii intrauit alcaide giraldus badalouzi.

2.

Era dcccc.ª iiii.ª Ildefonsus ordonii filius cepit colimbriam . . . . . bracaram et portugalem, uiseum, lamecum, egitania, et regnavit annis x.em viii.to.

3.

Era m.ª c.ª lx.ª v.ª Obiit gonsaluus episcopus colimbriensis.

Era m.ª c.ª xxx.ª vi.ª Obiit cresconius colimbriensis episcopus.

Era m.ª c.ª lxxx.ª iii.ª Obiit bernaldus colimbriensis episcopus.

Era m.ª c.ª lxl.ª viii.ª Obiit domnus iohanes colimbriensis episcopus.

Era m.ª cc.ª xx.ª Obiit domnus uermudus colimbriensis episcopus.

4.

Era m.c.ª xl.ª vii.ª Natus est rex alfonsus filius regine Tarasie et comitis anriqui.

5.

Era xxx.ª viii.ª Natus fuit dominus noster iezus christus.

Era lx.ª viii.ª Decollatus fuit sanctus iohanes.

Era lx.ª i.ª Sanctus iacobus apostolus.

Era c.ª viii.ª Sanctus petrus apostolus.

Era cc.ª lxl.ª viii.ª Sanctus ciprianus.

Era ccc.ª xx.ª viii.ª Sanctus iulianus et basillisse.

Era cccc.ª xl.ª vii.ª Sanctus Martinus.

Ab adam usque ad diluuium ii.cc.xlii.° anni.

Ab diluuio usque ad abraham dcccc.xlii. anni.

Ab abraham usque ad exitum filiorum israel ex exipto quingenti quinque.

[1] *Infra scriptum* Era 1038. Flores.

[2] *Lameci et Visæi urbes* in æra m.ª lx.ª v.ª *captas fuisse, errore certè infra traditur.*

[3] *Lege* Maii. Flores.

[4] *Feria, non* iii., *sed* vi. *ex lit. Dom.* A. Flores.

[5] *Scilicet die* 24 *Feria* vi. *ex* Lusit. Flores.

[6] vi. *legendum. Ex* Chron. Lusit. *die nempe* 3 Decembr. Feria 4. Flores.

Digitized by Google

Ab egressu filiorum israel ex egipto usque ad dauid anni quadringenti XL.ª V.

Ab dauid usque transmigrationem CCCC.LXXX.III. anni.

Transmigratione babilonis usque ad natiuitatem christi D.XX.VI. anni.

Colliguntur omnes anni ab adam usque christum quinque milia, centum nonaginta nouem.

XI. Kalendarum februarii, passio sancti uincenti. Era CCC.ª X.ª VI.ª

6.

In era M.ª CC.ª XX.ª II.ª Mense iunii uigilia sancti iohanis babtiste imperator sarracenorum nomine aboiac uenit cum exercitibus suis et obsedit scalabi castrum et uastauit totam extrematuram, et fuit ibi per quinque septimanas.

VIII. idus december Obiit rex ildefonsus portugalensis. Era M.ª CC.ª XX.ª III.ª

Quinto idus december Ingressus est Rex santius colimbriam in die sancte leocadie, cepitque regnare in loco patris sui, In era M.ª CC.ª XX.ª III.ª

In era M.ª CC.ª XX.ª VII.ª tercio nonas septembris cepit rex santius silui.

Era M.ª CC.ª VII.ª [1] factum est infortunium regis alfonsi et exercitus eius in ciuitate badalioz.

Era M.ª CC.ª VIII.ª mense agusto in die dormicionis sancte marie armatus est rex sancius a patre suo apud colimbriam.

Era M.ª CC.ª VIIII.ª Mense februario [2] hora tercia in die ascensionis domini natus est rex alfonsus filius regis fernandi et domne orace regine.

Era M.ª CC.ª XVI.ª Sancius rex cum exercitu suo perrexit hispaniam intrauit tirianam.

Era M.ª CC.ª XX.ª Nata est filia regis sancii et regine domne dulcie domna costancia mense Maio.

Era M.ª CC.ª XXIIII.ª Natus est rex alfonsus filius regis sancii et regine domne dulcie, in die sancti georgii.

Era M.ª CC.ª XX.ª V.ª Natus est Rex domnus petrus filius regis sancii et regine domne dulcie X.° Kalendas aprilis.

Era M.ª CC.ª XX.ª VI.ª Natus est Rex fernandus filius regis sancii et regine domne dulcie, VIII. Kalendas aprilis.

In Era M.ª CC.ª XXXIIII Rex aragonensis uenit usque ad colimbriam ad mittendam pacem inter christianos in mense februario.

VIII.° idus februarii mortuus fuit magister domnus loppus in ciuitate roderico, Era M.ª CC.ª XXX.ª VI.ª Eodem die mortuus fuit nunus fafiz cum eo.

In Era M.CC.ª X.ª [3] facta fuit magna fames per uniuersum mundum qualis non fuit ab initio mundi, et fuit magnus pluritus super omes homines, et mors uehemens in toto orbe terrarum, tam in hominibus quam in iumentis.

In Era M.ª CC.ª X.ª V.ª VIII.° Kalendas Martii Obiit Magister domnus alfonsus hospitalis de ierusalem.

In Era M.ª CC.ª XXX.ª III.ª XIIII.° Kalendas augusti, lis magna fuit inter christianos et sarracenos in loco qui dicitur alercos presente amiramolim ex parte sarracenorum, et ex parte christianorum rege domno alfonso castelle qui uictus fugam peciit. In quo prelio interfecti fuerunt tres episcopi, uidelicet abilensis, Sogobiensis, et Seguntinus, et magister Gon uenegas, et rodericus sancii.

Era M.ª C.ª LXIII.ª facta fuit lis magna inter christianos et sarracenos in loco qui dicitur cereigio.

Era M.ª CC.ª L.ª Sciant omnes fideles christi quoniam dey gracia perrexerunt Reges contra sarracenos scilicet, Rex a. castellanus, et Rex de aragone, et Nauarrensis et Magistrum Gomercium Ramiriz cum fratribus templi et cum multis gentibus de aliis partibus, et ceperunt unum castellum Magalom et Calatraua, et Benauente, et alarcos, et Caracoi, Petra bonam, et ferrum castellum de porto muradalis, et Tolosa, et Bamo et pugnauerunt cum sarracenis in nauas de Tholosa passante portu muradalis, et fuerunt mauri uicti deo placente et fuit hoc feria II.ª XVI.° kalendas iulii in uespera Juste et rufine, et iuerunt post illos magtante quousque unum castellum quod uocatur bilchi, et ceperunt illud, et ceperunt vbeda que erat maxima uilla, Ad VIII.to dies quod bellum fuit, Et obiit ibi Magister domnus Gomecius ramiriz in die sancti Jacobi, et ceperunt ueenciam.

Era M.CC.ª XX.ª VIII.ª dedit dominus villam que uocatur Merida Domno alfonso Regi legionensi per manum infantis domni petri fili Regis domni Sancii primi portugalis et Regine domne dulcie. Ipso die fuit elues et surmenia de christiani, Et ad festum sancti spiritus redita fuit badaloz Rex alfonsus legionensis.

Era M.ª III.ª XXVIII.ª pridie Kalendas Julii rebelatum fuit interditum in regno Portugalensi su domno papa Nicolao regnante domno Rege dionisio in predicto regno, presidente in ecclesia Colimbriensi Episcopo domno haimerico et priore Monasterio sancte crucis Domno durando Plangii et Priorem laurenço petri in ecclesia Leyrenensi, et predicta releuatum interditi per domnum Johanem de sulhaães canonicum colimbriensem.

In era millesima CC.ª LXX.ª IIII.ª presa fuit corduba a Rege castelle et legionem siue domno fernando, In die commemorationis Sancti pauli.

In era M.ª CC.ª LXXX.ª VII.ª Presa fuit Ispalis A Rege castelle et legionensium, Domno fernando, In die petri episcopi et martiris.

III.° nonas Junii In eadem die qua christus passus fuit, scilicet, feria VI.ª et in eadem hora qua tenebre facte fuerunt per uniuersum mundum in passione domini, scilicet, a VI.ª usque nonam sub enim Era M.ª CC.ª XXX.ª VII.ª facta fuerunt signa qualia numquam fuerunt a passione domini usque ad supradictam eram, fuit enim inter VI.ª et VIII.ª uere nox, et sol factus fuit nigrior pice et luna ac plura sidera in celo aparuerunt: deinde recedente nocte illa tenebre subsecute fuerunt, quibus recedentibus et recuperante sole uim claritatis sue congregata in ecclesia sante crucis colimbrie maxima multitudine hominum et mulierum tam secularium quam religiosorum, cum omnes unanimiter pre nimio timore non aliud quam mortem subitam expectantes clamarent et ululârent ac diuinum subsidium implorarent, quibusdam ex fratribus te deum laudamus et letaniam cum difficultate maxima canentibus et diuinam exorantibus pietatem semiuiuis et stupefactis aliis omnibus incunctibus ac inde amirantibus uniuersis in choro sancte crucis colimbrie VII.em signa lunarum apparuerunt quartarum existensium uel quintarum que signa ibi ante neque postea sunt inspecta: huiusmodi autem lunarum signa per totam colimbrie ciuitatem apparuisse multis extitit manifestum ubicunque solis radii per foramen aliquod sub intrabant.

7.

Era CCC.ª X.ª VIIII.ª Egressi sunt gothi de terra sua.

Era CCC.ª LX.ª VI.ª Ingressi sunt hispaniam et dominati sunt hispaniam annis CCC.ta houtogesima III.ª Et super annos XVII peruenerunt in hispaniam de terra sua.

Era DC.ª L.ª VI.ª Sarraceni siriam arabiam et mesopotamiam furtim magis quam uirtute mahumeth eorum ductorum rebellia adhortante sibi uindicant atque apud damascum splendidissimam sirie urbem concendunt in regno expleto mahumeth X.° anno.

Era DCC.ª XL.ª VIIII.° Expulsi sunt Gothi de hyspania.

Era DCC.ª L.ª Sarraceni obtinuerunt hispaniam: antequam domnus plagius regnaret, sarraceni regnauerunt in hispaniam annis V.°

Plagius regnauit annis XVIIII.

fafilam Regnauit annis duobus menses VI.

Adefonsus regnauit annis X.ª VIII.ª et mense une, et uno die.

froila regnauit annis XI et menses V.° diebus XX.

[1] *Præponi ista debebant superioribus.* Flores. *Litterarum differentia ultimam ad antecedentium numerum recentiori tempore adiectam arguit.*

[2] *Chron. Lusit.* Mense Augusto. *Tunc autem* Assumptio Dominæ, *non* Domini Ascensio *celebratur.* Flores.

[3] *Iterum corrupta Chronologia, præpostero numerorum ordine.* Flores.

Digitized by Google

aurelius regnauit annis VI, et menses VI.

Silo regnauit annis VIIII et mense I.° et die I.°

Maurgatus regnauit annis quinque et menses VI. Qui omnes anni fuerint LXXX.ª I.°

Post positus est in regno domnus adefonsus XVIII. Kalendas octobris su Era DCCC.ª XXVIII.ª

Era M.XXV.ª Cepe almancor iben namer colimbriam sicut quidam dicunt, fuit derelicta annis VII, postea ceperunt edificare illam ismahelite et habitauerunt in illam annis LXX.ª

ElRey dom alfonso o primeyro filho do conde dom anrrique E da Rayna dona tareyia porque em espanha non podia achar casamento que non fossem tanto sas parentas chegadas que non podia casar con ellas sen despensaçom do papa oue a casar com dona mafalda filha do conde dom Manrrique de lara e Senhor de mulina Irmão do conde don nuno o que liurou os filhos dalgo do peito En burgos. [1]

Deinde cepit illa rex donus fernandus VIII. Kalendas augusti Era M.ª C.ª II.ª

Era M.ª XXXIII.III.ª (*sic*) sepe almancor castellum aquilar quod est in ripa de sausa prouincia portucalensi.

Era M.ª XXX.VIII. Cepit almancor montem maiorem. IIII.° nonas dezembris.

Era M.ª LXX.ª I.ª III Kalendas Julii osculatus est sol et cotremuit terra.

Era M.ª LXX.ª II.ª Cepit gonsaluus trastimiriz montem maiorem Ideo Nouembris.

Era M.ª LXX.ª II.ª Occisus fuit comes menendus in ripa guetanie. VIIII.ª kalendas ianuarias.

Era M.ª LXX.ª VI.ª Occisus fuit gonsaluus trastamiriz in auenoso, Kalendas Septembris.

Era M.ª LXXX.ª III.ª [2] Kalendas aprilis fecit rex domnus et uermudus arrancada super mauros precepitque ibi regem illorum cimeia nomine in uilla cesari territorio casteli Sancte marie prouincia portugalensi.

Era M.ª LX.ª V.ª [3] Mortuus est rex uermudo.

Era M.ª LX.ª V.ª Rex fernandus accepit uiseo, VIII Kalendas augusti.

Era M.ª LX.ª V.ª Rex fernandus accepi lamecum IIII.° Kalendas decembris in die sancti Martini in sabato.

Era M.ª C.ª II accepit fernandus colimbriam, VIII.° Kalendas augusti, feria VI.ª uigilia sancti christofori.

Era M.ª C.ª II.ª Mortuus est rex fernandus, et sepultus est in legionensi monasterio VII.ª Kalendas ianuarii.

Era M.ª C.ª X.ª nonas octobris occisus est rex domnus sancius filius domni fernandi regis ad faciem zamore. Deinde ramansit frater eius adefonsus adepto christianorum regno Exercuitque bella aduersus sarracenos per annos multos. Alius dabat bellum, ab aliis accipiebat tributum.

Era M.ª C.ª X.ª V.ª in septembrio (?) ipse accepit cauriam.

Era M.ª C.ª X.ª VII.ª Kalendas Julii hora VI.ª oscuratus est sol et stetit ipsa obscuritas per duas horas donec apparuerunt stelle in celo et quasi media nox effectus est.

8.

Era M.ª CC.ª LXL.ª VII.ª II.° Kalendas Martii, Nata est Donna branca filia regis donni alfonsi et regine Done beatrices.

Era M.ª CC.ª LXL.ª IX.ª VII.° Idus Octobris Natus est Infans Donnus Dionisius filius Regis Donni alfonsi et regine Beatricis.

Era M.ª CCC.ª I.ª VIII Idus februarii Natus est Infans Donnus Alfonsus filius regis Donni Alfonsi et regine Donne Beatricis.

Era M.ª CCC.ª II.ª IIII.ª Nonas februarii Nata est Dona Sancia filia regis Donni alfonsi et regine Donne beatricis.

Era M.ª CCC.ª VI.ª in die sancti vincencii scilicet XI.° Kalendas februarii Natus est Infans Donnus vincentius filius regis Doni alfonsi et regine Donne brealtis.

Era M.ª CCC.ª XV.ª feria V.ª comissum fuit bellum inter Petrum stephani de thaauare et fernandum alfonsi de Caambria in quo bello ex parte fernandi alfonsi nobilis quidam nomine donus Egidius ualasci solus interiit et nullus alius. Ex parte uero Petri stephani, Valasci menedi de afenseca, Stephanus petri de matelas, Stephanus sugerii sonetal, Johanes stephani de taaueres germanus prefati petri stephani et alii milites scutiferi et pedites interfecti sunt quorum anime per pietatem christi requiescant in pace.

XIIII kalendas Marcii Obiit donus alfonsus inclitus Rex tertius Portugalie cuius anima Requiescat in pace Amen. Era M.ª CCC.ª XVII.ª

et in ipsa era regnauit Donnus Dionisius filius eius pro eo.

Era M.ª CCC.ª XX.ª IX.ª VI.° Idus februarii natus est donnus alfonsus filius illustrissimi donni Dionisii Regis portugalie et algarbii et Regine donne Helisabeth.

Era M.ª CCC.ª XXX.ª III.ª III.° Kalendas maii Obiit donnus Sancius regis castelle et in ipsa era regnauit donnus fernandus filius eius pro eo. Et in ipsa era regnauit donnus fernandus filius eius pro eo. Et in ipsa era infans donus Johanes frater predicti regis erat proiectus de terra.

Era M.ª CCC.ª XII.ª V.ª Idus Augusti silicet uigilia sancti laurencii Ingressus fuit Rex dionisius cum uxore sua regina donna elisabet uillam que uocatur Taracona in regno aragon. ad reformandam pacem inter regem castellen. et regem aragon. et quecumque incepit illuc perfecit, et rex oragon. erat donnus iohanes filius regis donni petri frater dicte donne helisabeth Regine port. et rex castelle erat donnus fernandus filius regis donni santii.

Era M.ª CCC.ª LVI.ª Kalendas martii Orta fuit questio inter episcopum portugalem et decanum eiusdem, pecuniam ab utraque parte plurima in questione consumpta Judicibus a sede appostolica delegatis priori Monasterii sancte crucis et thesaurariis visensis ecclesie et bracarensis.

9.

Era M.ª CC.ª nonagesima. X°III.° Kalendas Novembris Dedicata fuit Ecclesia alcobatie ab Donno aria vlixbonensi Episcopo et ab Egea Colimbriensi episcopo.

Item Era M.ª C.LX. VIIII° [4] Kalendas October sumpsit Inicium domus alcobacie.

10.

Era M.ª CCC.ª L.VI.ª [5] XXI.ª die mensis Setember fuit terremotus in portugalia silicet, feria VI.ª

Era M.ª CCC.ª LXX.ª V et na noyte vigilia de natal ante galo tremeu a terra.

Idus Januarii Obiit domus Dionisius inclitus Rex Portugalie cuius anima requiescat in pace Amen.

Era M.ª CCC.ª LX.III.ª Et in ipsa era Regnauit donnus Alfonsus filius eius pro eo.

V.ª die Mensis octobris pressa fuit Codessaria per manus domini alfonsi Regis portugalie et algarbii Sub era M.ª CCC.ª LX.ª III.ª

Era M.ª CCC.ª XL.ª et VII.ª Mense februarii in die Chatedra sancti petri circa horam matutinam terremotus magni fuit per totam terram uehementer.

Era M.ª CCC.ª L.V.ª Sabbato die Sancte Eolalye II° idus februarii uidelicet secunda decima die dicti mensis Natus fuit Infans Donus dyonisius filius domini alfonsi Infantis Port. et algarbii et nepos donni Dionisii Regios (*sic*) dictorum Regnorum.

Era M.ª CCC.ª L.ª VIII. In mense Aprilis decem et VIII.° diebus transactis predicti mensis natus fuit Imfans Donnus Petrus filius Donni alfonsi et Donne beatricis qui in-

[1] *Articulus hic litteris iisdem scriptus manifeste interpolatus fuit.*

[2] *Corrupti numeri, hic et in seq. Rex quippe Veremudus obiit Era* M.LXXV. Flores.

[3] *Lege* M.LXXV. Flores.

[4] *Huius æræ numerus recentiori adiectione ultimæ literarum additus fuit.*

[5] *Quæ præcedit* Era 1356 *et feria* VI. *hic expressa, Eram postulant* 1357. Flores.

Digitized by Google

fans natus fuit in feria VI.ª summo mane in ciuitate colimbriensi.

Era M.ªCCC.ªL.ªVIIII.ª V.º Idus mensis decembris Nouem transmigratis diebus predicti mensis, silicet die sancte Leocadie virginis aurora rutilante Terremotus non magnus sed maximus factus fuit per tocius spatium orbis terrarum; ita quod omnes atoniti ac etiam obstupefacti permanserunt tamquam si morti repente omnes traderentur: et eodem tempore Dominus donnus Dionisius Rex Portugalie et algarbii permanebat in ciuitate Santarene, et eius filius donus alfonsus in ciuitate Colimbriensi et lix et discordia non modica erat inter eos. Et dictus motus orbis terram fuit per spacium trium horam sed primus motus magnus, secundus maior, uero tercius maximus.

Era M.ªCCC.ªLIX.ª II.º Kalendas Januarii XXXª uno diebus transacti mensis decembris Cepit colimbrieñ Donus alfonsus Infans filius doni donisii Regis portugalie et algarby.

Era M.ªCCC.ªLXª primo die mensis Januarii cepit montem maiorem donus alfonsus Infans filius donni dionisii Regis portugalie et algarby.

Era M.ªCCC.ªLX.ª nonas Marcii pridie diebus transactis predicti mensis accessit colimbriam donnus dionisius Rex portugalie et algarbii et transiuit per riuulum mondecum et requieuit in palacio quod est erga sanctum laurentium tunc inceperunt omnes qui ambulabant cum eo destruere suburbium ipsius ciuitatis.

Sub ista era predicta transiuit rex extra riuulum, silicet, feria III.ª XVIᵉⁱᵐ diebus transactis predicti mensis et stetit in sancto Martino qui est erga colimbriam et ibi remansit usque sabatum deinde rediit ad monasterium sancti francisci in isto sabato silicet XX.ᵐ diebus preteritis predictis mensis.

* Era M.ªCCC.ªLXII vicesima secunda die mensis december, silicet, in die sancti Thome apostoli Orta fuit Donna Isabet Infans filium Illustrissimi donni donni alfonsi Regis Port. et algarbii et donne beatricis Regine.

Era M.ªCCC.ªLXIIII.ª vndecima die mensis Julii, silicet, translatio sancti benedicti Obiit Donna ysabet infans Illustrissimi Donni donni alfonsi Regis portugalie et algarbii filia et Regine Donne Beatricis.

Era M.ªCCC.ªLX.ªIIII.ª In mense setembris vicesima tercia diebus transactis predicti mensis Natus fuit infans Donus Johanes filius donni Alfonsi et Donne Beatrices. Qui infans natus fuit infra III.ª sumo mane In ciuitate vlixbonensis.

Era de mil e CCC. e LXIIII annos quatro dias andados do mes de Julho foy morto Joham alfonso em lixboa per Justiça que el Rey dom alfonso filho do muy nobre Rey don Denis mandou fazer en ele.

11.

En Era M.ªC.LXXIIII. III.º Idus December Rex alfonsus Comitis Enrrici filius edifficare cepit Leyrenam.

In Era M.ªC.LXXI. VIII Kalendas october Rex ysmar abuzicri detruxit castrum leyrene et fuit captus pelagius goterriz Canonicus Monasterii sancte crucis.

In Era M.ªC.ªLXXXIII.ª VIIIª Kalendas marcii Ipse predictus Rey aldefonsus cepit Redificare castrum leyrene.

* *Versiculus hic, et duo sequentes litteris minutioribus, sed eadem manu scripti sunt.*

CHRONICA GOTHORUM.

Rerum a primordio Portugaliae gestarum historiae maximo sunt pretio dua illa antiqua monumenta, quae Chronica *vel* Historia Gothorum, *et* Chronicon Conimbricense *vulgo appellantur; tum quod pervetusta, et* monarchiae *huic aut omnino, aut fere antiquitate aequalia; tum quod rerum multitudine, eventuumque varietate ditissima sint. Hoc autem, quod* Chronica *vel* Historia Gothorum *dicitur, ad hanc nostram aetatem primaeva sua integritate, et simplici facundia pervenire non contigit. Qua tam magna iactura Regia perculsa Academia apographum saltem aliquod satis antiquum, ad quod Brandani editio corrigenda esset, quam maxima diligentia, et labore omnia per tabularia et scrinia huius regni perquirere frustra curavit: nullo tamen invento, quod editioni huic praeferendum merito putaretur; hanc adire, et accuratissime cum apographis, ad quae efficta fuerat, quaeque, ut mox ostendendum, hucusque manent, collatam versare, et sequi necesse nobis fuit.*

Duobus diversis Chronicorum, *vel* Historiae Gothorum *exemplaribus; altero ad res in III.* Monarchiae Lusitanae *Parte late narrandas; altero ad eorumdem chronicorum, quam in Appendice deprompsit, editionem Brandanus se usum fuisse ait: hoc, quod nempe editioni suae integrum praebuit textum, Resendius quondam, tunc vero temporis Emmanuel Severinus de Faria servabat: illud vero, cuius narrationes quibusdam* Monarchiae Lusitanae *capitibus ingessit, in monasterio Alcobacensi illo custodiebatur tempore. Aliud praeterea in Sanctae Crucis monasterio exemplar, sed, ut videtur, illi Alcobacensi persimile, quondam extitit. Nihil aliud praeter hoc, tam rubrica, quam annotationes ad marginem in istius monumenti editione ad Appendicem III. Partis* Monarchiae Lusitanae *referre videntur. Ipse tamen Brandanus, praeter alios scriptores, talia hac de re nobis prae-*

Digitized by Google

bet argumenta, ut non modo ampliorem, sed etiam correctiorem antiquorum MSS. Chronicorum, *vel* Historiae Gothorum, *quae perdita credimus, notitiam exhibere possimus. De apographo primum, quod textum integrum laudatae editioni suppeditavit, quodque apud Resendium aliquando fuerat, aliquid dicere aequum est.*

In III. Partis Monarchiae Lusitanae *prooemio de hoc ipso apographo Brandanus diffusius, quam in rubrica vel inscriptione ad caput editionis eiusdem monumenti loquitur. Inter veteres itaque memorias, monumentaque MSS., quorum narrationibus suum* Monarchiae *librum contexuit, latine conscriptam epitomen his refert verbis:* = Um epitome em latim que se intitula Historia dos Godos, e contem muitas coisas antigas d'Hespanha até a morte delrei D. Affonso Henriques. O Mestre André de Resende tinha esta historia e a cita em seus escriptos.... e achei della fragmentos na livraria de Alcobaça, e o mesmo original, que foi de André de Resende, com algumas notações escriptas de sua mão, me comunicou o chantre de Evora Manuel Severim de Faria. = *Quibus verbis manifeste constat, Resendium apographum quoddam antiquum, quod Brandanus autographum ratus est, possedisse; ipsumque Brandanum illud ab Emmanuele Severino de Faria acceptum ad suae editionis describendum textum fuisse secutum; istiusque monumenti quaedam vix fragmenta in Alcobacensi bibliotheca, consumpto iam vetustate codice, cuius reliquiae erant, ad illud temporis remansisse.*

Codicem etiam illum, quem penes Resendium fuisse scimus, priusquam Severinus de Faria, Jacobus Menoetius Vasconcellius apud se habuisse, ut ipse ait, videtur; sic enim loquitur: * habeo apud me codicem vetustissimum, cuius saepe mentionem faciunt Vasaeus et Resendius, qui inscribitur Chronica Gothorum. *Praeter haec narrationem, quam in eorumdem Chronicorum editione Brandanus ad aeram* 904 *protulit, ipse, variis quamvis lectionibus, a verbis:* Multosque inimicos*: integram exponit: nec est, cur hoc inter viros non notos modo, sed amicitia, et consuetudine comiter coniunctos novitatis aut admirationis aliquid praebeat; ut eumdem codicem, quem Resendius possidebat, a Vasaeo versatum et laudatum, cui ipse commodare, ut ait, solebat, Jacobum Menoetium apud se legisse et habuisse miremur. In libro equidem* De Antiquitatibus Eborae *noster hic percelebris scriptor historicus de huius, et Pacis Juliae (Beja) urbis oppugnatione et deditione agens, ita de hoc codice loquitur:* ** Extat et apud me Gothorum regum epitoma usque ad Alphonsum Henriques latine, ut tum quidem tempora patiebantur, conscripta. *Duos deinde super earundem urbium oppugnatione articulos describit, qui in* Chronicis Gothorum *ad aeram* 1200 *et* 1204 *iisdem leguntur verbis.*

In litteris rursum, quas anno 1553 *ad Vasaeum misit,* *** *eorumdem* Chronicorum Gothorum *codicis, quem possidebat, mentionem non parvae nobis utilitatis faciens, ut quae aetatem, in qua codex ille scriptus fuerat, fere indicat, ipse Resendius scribit:* Facit ad eam quoque rem annalium libellus ille, quem tibi aliquoties ostendi, sine dubio ante annos tercentos scriptus, in quo haec ad verbum leguntur. *Et eumdem de Pacis Juliae urbis oppugnatione versiculum* Chronicorum Gothorum *iterum describit.*

Dum Sarracenorum irruptionem, duce Abu-Jacub, et Scalabis (Santarem) obsidionem anno 1184 *Brandanus narrat,* **** *annotationem quamdam ab Andrea Resendio adducit, in qua percelebris hic rerum antiquarum scriptor de iisdem eventibus narrationem refert,* ab antiquis chronicis membraneis *depromptam monens. Cum vero haec eadem narratio in ultimo* Chronicorum Gothorum, *ad quae editio illa integra efficta fuit, versiculo iisdem legatur verbis; existimare oportet, codicem illum eumdem fuisse membranaceum, quem ipse possidebat Resendius.*

Quae ita hucusque dicta sunt, Chronica *vel* Historiam Gothorum *MS. saecu-*

* Scholia in IV. lib. Antiquitat. Resendii pag. 249.
** De Antiquitat. Eborae in Hispania Illustrata T. 2. pag. 981.
*** Epist. de Colon. Pacensi. Ibid. pag. 998.
**** Monarch. Lusit. Lib. XI cap. 35.

Digitized by Google

li XIII. iam dimidiati monumentum esse confirmant, versatumque successive ab Andrea Resendio, Jacobo Menoetio Vasconcellio, et Emmanuele Severino de Faria, a quo Brandanus acceptum in Appendice III. Monarchiae Lusitanae *Partis in lucem edidit.*

Sed quamvis satis antiquum hoc esset MS., non tantum tamen primaevas Chronicorum *vel* Historiae Gothorum, *imo etiam saeculi XII., et XIII. duorum saltem scriptorum narrationes comprehendit, quod rerum ibi memoriae mandatarum tempora demonstrant. In quodam enim eorumdem chronicorum versiculo haec leguntur:* Era 1026 III. cal. iulii Almanzor Benamet cepit Colimbriam et sicut a multis senibus audivimus deserta fuit septem annis. *Huius rei scriptor saeculo XI. certe natus, senes plurimos interrogans, et quantumvis senex et ipse chronica haec scripsisset,* * *difficile tamen Jacub irrumpentem anno* 1184 *vidisse creditur. Certius proinde habendum,* Chronica Gothorum, *quae primitus scripta fuerunt, saeculo XIII. novis rerum narrationibus adaucta fuisse. Ad hoc firmandum iudicium nova res gestas narrandi accedit ratio: cum enim in huiusmodi chronicis scriptores XI., et antecedentium saeculorum res summa solerent brevitate referre; in illis contra, et prostremis praecipue annis, nimia rerum verborumque profusione mutatam scribendi miramur formam.*

Haec itaque fundamenta iacere statuimus, ut non solum aetas, ad quam monumentum a Brandano editum referendum sit, verum auctoritas MS. a quo illius editionis textum hausit, dignoscatur. Cumque huiusce MS. apographum propria Monarchiae Lusitanae *scriptoris manu descriptum adhuc maneat;* ** *hoc ad nostram hanc editionem praesertim usi sumus, omissionibus, typographorumque mendis, quae primam illam editionem foedaverant, maxima correctis cura: aliquot etiam varias lectiones inter Brandani exemplar et textum, quem typis ipse mandavit, inventas indicamus, quae non typographis incuriae, sed editori dandae videntur; dum forte cum Resendii autographo conferre denuo studuit, ut in lucem tandem proderet codicem.*

Apographum quoddam Chronicorum Gothorum *inter Brandani MSS.* *** *sua conscriptum manu inventum est, et quoad res narratas editioni suae simile, sed narrationis forma, dicendique genere dissimile, ac inscriptione hac superscriptum:* Brevis historia Gothorum quae desumpta fuit ex scriptis Magistri Andreae Resendii, et sane ille decerpsit a codice Alcobacensi: fecit mihi copiam illius Gaspar Alvares Losada: *Hoc tametsi apographum, non illa modo a veteri Resendii codice narrationis dicendique generis differentia, quam nuper indicavimus; sed potissimum quod illud ab homine, quem historica monumenta corrumpendi atque vitiandi nunquam poenituit, Brandanus acceperit, praetermittendum forte videatur; aliae nihilominus non parvi momenti causae nobis aliter suadent: quibus aeque perspectis, ipsi quoque legentes eius auctoritatem et pondus estimare poterunt, ad elucidandum etiam illud, cuius satis nota et magna est fides. Animadvertendum praecipue hîc est, hoc apographum propria Brandanum manu iuxta illud a Resendio similiter descriptum (ex scriptis Resendii) descripsisse; ac proinde a Losada, qui Brandano tantum commodatum describendum praebuit, (fecit mihi copiam) nullo modo corrumpi potuisse: prava insuper illa, quae Losadae inerat, documenta vitiandi consuetudo Resendio, vel Brandano impertiri prorsus nequit. Cum denique istius documenti corruptio, quamvis possibilis et facilis, nullam ad suas fabulas, falsasque, quibus saepe operam dedit, narrationes struendas materiam praeberet, e manibus Losadae hoc saltem documentum integrum, et incorruptum evasisse credendum est: et certe in rebus, rerumque causis narrandis antiquum Resendii codicem tanta brevitate superat, ut minime ampliorem, quin etiam concisiorem eventuum notitiam afferat.*

* Idem historicus scriptor super D. Nunio Suaresio, et D. Nunio Medisio, qui XII. saeculo vixerunt, tamquam coaetaneis suis loquitur.

** Cod Alcobac. N.° 449 in Public. Olisipon. Biblioth.

*** Cod. Alcob. N.° 450 in Public. Olisip. Biblioth.

Digitized by Google

In prologo ad III. Partem Monarchiae Lusitanae *ipse Brandanus, fragmenta quaedam* Chronicorum Gothorum *in Alcobacensi bibliotheca extitisse, ut diximus, refert; et in laudata modo rubrica, a codice hoc, cuius reliquiae tunc vix remanebant, quique Resendii aetate intiger credendus, scriptorem hunc suum exemplar* decerpsisse *censet, diversum nimirum narrationis forma, dicendique genere a codice illo XIII. saeculi, quem antehac possidebat. Similiter ab istius Alcobacensis fragmentis, non ab antiquo Resendii codice deductos* Chronicorum *vel* Historiae Gothorum *versiculos, quos ad verbum in historia sua descripsit, Brandanus monet: cumque versiculi iidem in apographo a Losada Brandano tradito ipsis legantur verbis, hic merito scriptor apographum ad Alcobacense MS. sua Resendium effinxisse manu iudicavit.*

Ad nos fragmenta haec cum non pervenerint, nullum nobis circa codicis aetatem indicium reliquerunt: collatis tamen amborum scripturis, codex hic, quem Brandano Losada ministravit, et Resendius a MS. Alcobacensi transcripsit, antiquior apparet: narratio nihilominus illa Abu-Jacub incursionis anno 1184, *praelii apud Navas* (1212) *memoriam adhibens proculdubio arguit, ab eodem scriptore, qui se rerum saeculo X. gestarum testes audiisse fatetur, nullo modo scribi potuisse. Qua de causa hoc etiam apographum saeculo XIII. recentiori rerum narratione adauctum credimus.*

Alcobacensi apographo Brandanus ad narrationes suas historicas eo maxime usus est, quod maiori, ut ait, brevitate, vel concisione scriptum esset. * *Cum etenim hanc brevitatis causam adducat, qui prolixitatis in suis narrationibus, et in documentis valde diffusis totidem describendis verbis frequenter exemplum praebet, aliud eum brevitatis nomine denuntiare, apographi videlicet integritatem, et primaeva* Chronica Gothorum *minus ibi recentiori rerum narratione aucta, aut corrupta fuisse, censemus.*

Juxta antiqui codicis Resendii textum, inductis ibi variis lectionibus ab Appendice III. Monarchiae Lusitanae *Partis, exemplar etiam illius manu a codice Alcobacensi descriptum typis mandamus: lectiones autem varias, ad primos* Chronicorum Gothorum *versiculos spectantes, primaeque editionis in textum temere congestas, praetermissas illa relinquimus ratione, quam in prologo ad* Chronicon Complutense *monstrabimus.*

* Monarch. Lusit. Part. III. Append. Script. 1.

CHRONICA GOTHORUM.

Era CCCXLVIIII. egressi sunt Gothi de terra sua.

Era CCCLXVI. ingressi sunt Hispaniam, et regnauerunt ibi annis CCCLXXXVII: de terra autem sua perueniunt ad Hispaniam per XVII annos.

Era DCCXXXVIIII [1] expulsi sunt de Regno Hispanie regnante Vuitiza.

Era DCCXLVIIII [2] Sarraceni Hispaniam adepti sunt regnante Roderico: antequam dominus Pelagius regnaret, Sarraceni regnauerunt in Hispania annis V.

Era DCCLIV. Pelagius Fafilani ducis filius regnauit annis XIX.

Era DCCLXXIII. Fafilanus filius eius regnauit duobus annis et mensibus VI.

Era DCCLXXVI. Adefonsus filius Petri ducis regnauit annis XIX.

Era DCCLXXXV. Froyla filius eius regnauit annis XI ac III mensibus.

Era DCCCVI. Aurelius consobrinus eius regnauit annis VI et mensibus VI.

[1] « *Alias*: Era DCCXLIX: » *Resendius?*
[2] « *Alias*: Era DCCL: » *Resend.?*

BREVIS HISTORIA GOTTORUM.

Era CCCXLVIII. Egressi sunt Gotti de terra sua.

Era CCCLXVI. Ingressi sunt Hispaniam, vbi regnauerunt annis CCCLXXXIII.

de terra sua peruenerunt ad Hispaniam an. XVII.

Era DCCXXXVIII. Expulsi sunt Gotti de Regno Hispanie, Regnante Vuitiza.

Era DCCXLV. sarraceni Hispaniam debellarunt, Regnante Roderico.

antequam Donus Pelagius regnaret, an. V. regnauerunt in Hispania Sarraceni.

Era DCCLIIII. Pelagius Flauiani ducis filius regnauit an. XV.

Digitized by Google

Era DCCCXII. Silo regnauit annis IX, et decimo uitam finiuit.

Era DCCCXXI. Mauregatus regnauit annis VI, uitamque finiuit.

Era DCCCXXVI. Bermudus regnauit an. III. Hic sponte regnum dimisit et sobrinum suum Adefonsum, quem Mauregatus a regno expulerat, Regem fecit.

Era DCCCXXVIII. Adefonsus iste regnauit annis LII.

Era DCCCLXXX. Ramirus filius Veremundi regnauit annis VII.

Era DCCCLXXXVIII. Ordonius filius Ramiri regnauit annis XVI.

Era DCCCCIV. Adefonsus Ordonii filius regnauit annis XVIII. Iste primo regni sui anno, et natiuitatis XIV, ab Apostata Fruuilano Gallecie Comite per tyrannidem regno priuatur, sed ipse Rex Castellam se contulit, et non multo post eodem Fruuilano rege tyranno et infausto a fidelibus regis Adefonsi Quieto interfecto idem gloriosus puer ex Castella reuertitur et in patris solio feliciter collocatur. Qui ab initio sui regni semper inimicos uictoriarum fauorem semper habuit. Illius tempore innumerabilis Ismaelitarum exercitus ad Legionem uenit duce Almundarim filio Abderrahamen rege fratre de Mahometh rege Cordubensi, sed minus sibi nocuit, quia ubi uenit iam ibi multa millia erant occisa, ceterus uero exercitus in Berdigo est ingressus, sed gratias deo sine nocumento istius regis est interemptus. Multosque etiam inimicorum terminos acquisiuit rex iste, cepit namque castrum quod dicitur Nazan. Anteneam uero pace acquisiuit. Conimbricam [1] ab inimicis possessam heremitauit, et ex Gallecis [2] postea populauit, multa quoque alia castra sibi subiecit. Eius tempore Ecclesia creuit, regnumque ampliauit: urbes quoque iste a christianis populantur scilicet Bracharensis, Portugalensis, Aucensis, Visensis, Eminiensis, et ceteros Lusitanie limites gladio et fame comsumptos usque Emeritam, et maris littora heremitauit, atque destruxit. Permansit autem regnum Hispanie christianorum usque ad Almanzor an. [3] CXXIV.

Era MXXVI. III.° calend. iulii Almanzor Benamet cepit Colimbriam, et sicut a multis senibus audiuimus deserta fuit VII annis, postea reedificauerunt eam Hismaelite, et tenuerunt eam.

Era MXXVIII. IIII.° non. decembris, Almanzor cepit montem maiorem.

Era MXXXIII. Almanzor cepit Castellum de Aguilar, quod est in ripa Sause in Portugalensi prouincia.

Era MXLVI. II. non. octobris occisus fuit comes Menendus.

Era MLIV. VIII.° idus septembris ueniunt [4] Lormanes ad castellum Vermudii, quod est in prouincia Bracharensi. Comes tunc ibi erat Aluitus nuniz.

Era MLVI. Obiit rex donnus Adefonsus Viseo. Et in ipso anno obiit magnus comes Nunus aluares.

Era MLXXII. II.° idus nouembris [5] Gundisaluus trastamiris cepit montem maiorem, et reddidit eum christianis.

Era MLXXVI. calend. septembris, Gundisaluus trastamiris occisus est in Auenozo.

Era MLXXXIII. X.° calend. aprilis rex donnus Vermudo habuit uictoriam de mauris, pugnauit cum eis, et cepit ibi regem eorum Cemia in uilla Cesari in territorio castelli S. Marie.

Era MLXXXV. Obiit ipse rex Vermudus.

Era MXCV. rex donnus Fernandus cum coniuge sua regina donna Sancia cepit Lamecum III.° calend. decembris in festiuitate sancti Saturnini lucescenti die sabati.

Era MXCVI. IIII.° calend. augusti in die S. Cucufatis

[1] Conimbriam
[2] Gallicis
[3] anno
[4] uenerunt
[5] Octobris

Alfonsus ab hoc Pelagio Rex XIII, eius nominis III^us, Regis Ordonii filius, cepit regnare era DCCCCIIII.; regnauit an. VIII; multis magnisque victoriis de sarracenis preclarus cepit Castrum Nazan, Antiensam, Colimbriam ab hostibus possessam eremitauit, desolauit, et in eremum redegit, et ex Gallecis restaurauit, scilicet, fecit Coloniam Gallaicorum [1]: huius tempore ecclesia creuit, Regnum que Christianum ampliatum est, multe vrbes a christianis habitari cepere, vt Brachar., Portugalens., Aucensis, Visensis, vulgo Viseu, Eminensis, et Lamecensis, et Gauriensis, vulgo Coria, Egitanensis, vulgo Idanha, cui successit urbs Goarda, et ceteros lusitanie limites vsque ad Emeritam gladio et fame consumptos e maris littore eremitauit, atque destruxit: permansit autem Regnum Hispanie apud christianos usque ad Almansorem an. CXXIIII.

Era MXXV. III. Kal. Julii Almansor Iben hamet cepit Colimbr. et, sicut a multis senibus audiuimus, deserta fuit an. VII.: postea eam Hismaelite reedificauerunt, et tenuerunt eam LXX. an.

Era MXXVIII. IIII. nonas decembr. Idem Almansor cepit montem maiorem.

Era MXXXIII. Almansor cepit Castellum Aguilar quod in ripa souse fluminis in Prouintia Portugalensi hoc est inter amnis.

Era MLIII. VIII. idus Septembris uenerunt Lormanes ad Castellum Veremundi, quod est in prouinc. Brac. Comes tunc illi erat Aluitus nunes: paulo interfuerat Comes menendus Gumsaluius, qui fuit occisus era MXVI. VIII.^bri mense.

Era MLXVI. Rex Domnus Adefonsus obiit Viseo.

Eodem an. obiit Comes nunus Aluitis.

Era MLXXII. II.° Idus IX.^bris Gundisaluus transtamiris cepit montem maiorem, et reddidit eum christianis: idem Gunsaluus occisus est in Auenoso Era MLXXVI. Kal VII.^bris

Era MLXXXIII. X. Kal. April. Rex D. Vermudus vicit mauros, cepitque Regem eorum Cuner in territorio Castelli S. Marie in villa Cesari.

Era MLXXXV. obiit Rex Veremudus.

Era MLXXXV. Rex D. Fernandus cum coniuge sua Reg. D. Sancia cepit Lamecum III.° Kal. Decembr. in festo S. Saturnini lucescente die sabbathi.

Era MLXXXVI. V. Kal. Augusti die Sancti Cucufatis Rex D. Fernandus cepit Viseum, postea Ceiçam et S. Martinum de mauris, Taraucam et Penaluam, et cetera castella in circuitu Ciuitatum per an. VIII.

[1] *Alio apographo* Castellorum *legitur.*

Digitized by Google

rex donnus Fernandus cepit ciuitatem Viseum, postea Geisam, et S. Martinum de mauris, et Trauancam, et Penaluiam, atque cetera castella christianarum uicinitatum [1] per annos VIII.

Era MCII. VIII. calend. augusti feria VI in uespera sancti Christofori rex D. Fernandus cepit Colimbriam.

Era MCIII. rex donnus Fernandus mortuus est, et VII.° calend. ianuarii sepultus est in Legionensi ciuitate.

Era MCIII. VI.° calend. decembris mortuus est Menendus gunsaluis uir illustris, et magne potentie in toto Portugali, filius Gunsalui trastamiris.

Era MCIX. XV.° calend. februarii Portugallenses commiserunt prelium aduersus regem donnum Garsiam, fratrem regis donni Fernandi, habebant que tunc caput in ipso bello comitem Nuno menendis, periit ipse ibi, et cuncti alii sui fugerunt, obtinuit autem rex de illis uictoriam in loco qui dicitur Pertalini inter Bracharam et fluuium Cauado.

Era MCX. occisus est rex Sancius, filius regis donni Fernandi ad faciem Zamore ciuitatis, post cuius mortem frater eius rex donnus Alfonsus regnum obtinuit Hispanie, qui bella multa exercuit annis multis aduersus Sarracenos christiani nominis [2] inimicos, aliis bellum dabat, aliis [3] tributum accipiebat.

Era MCXV. mense septembris cepit idem Rex Alfonsus Cauriam ciuitatem.

Era MCXXIII. VIII. calend. iunii rex donnus Alfonsus cepit ciuitatem Toletum, postea Talaueram [4], cunctaque castella que sunt in Carpania prouincia Cartaginis, subiacentia Regie urbi Toleti, que est Metropolis.

Era M.°C.XXV. Rex Donnus Alfonsus magnum prelium habuit cum rege Sarracenorum Jucef Bennamarim Transmarino ad faciem ciuitatis Badajoz in loco qui dicitur Sagalias, ubi unanimiter conuenerunt cum Rege nostro christiani a partibus Alpes, multique Francorum in adiutorium ei affuerunt, sed Diabolo aduersante timor magnus inuasit plurimos nostrorum, et fugerunt ex eis multa millia, nullo eos persequente. Rex uero fuge eorum inscius confidenter ingressus est prelium, in quo aderant omnes Sarraceni totius Hispanie armati. Jusef Bentaisafim, quem sibi in Regem assumpserant, nec non ipse Jusef multa millia barbarorum transmarinorum, Moabitarum, Arabumque secum traduxerat, quorum numerum nec ipse eorum Rex, nec aliquis homo scire poterat, nisi solus Dominus. Pugnauit itaque Rex Donnus Alfonsus, et qui remanserant cum eo aduersus Sarracenos usque ad noctem, nullorumque inimicorum sustinens ualebat eius presentem incursionem, sed se concludentes Sarraceni, interficiebant Christianorum multitudinem. Intantum uero Rex Castellum Sarracenorum, et acies inuasit, et interficiendo eos, et dispergendo expulit huc, et illuc quousque peruenerit ad locum, ubi Regis Joseph tentorium fixum erat, atque per circuitum magno uallo uallatum quem Rex dum acriter expugnaret, et fortiter inuadens insisteret, quidam suorum ueniens hoc ei nunciauit. Noueris domine mi Rex quoniam interim dum tu hic pugnas, Sarracenorum insidie tua inuadunt castra, quo audito, et a suis consilio accepto, Rex Regem Maurum reliquit, et ab eius tentorio discessit. Festinus ergo cum suis qui secum aderant, ad Sarracenos qui castra sua inuaserant accessit, multosque ex eis interfecit, et a castris fortiter expulsit. Ibi quidem multi corruerunt christianorum qui remanserant congregati sunt ad Regem. Rex autem plagatus lancea cum nimium sitiret propter fluxum sanguinis decurrentis a plaga, uice aque propinauerunt ei uinum, quia aquam non inuenerant, unde syncopin passus, cum his qui secum aderant reuersus est Cauriam, Sarraceni quoque reuersi sunt, unusquisque ad sua loca.

Era MCXXVIIII. Octauo cal. Septembris obiit Aluazil donnus Sisnandus.

Era MCXXXI. Secundo cal. Maii Sabbatho hora nona,

[1] vicinatum
[2] christianis nostris
[3] ab aliis
[4] Talauiram

Era MCII. VIII. Kal. Aug. feria VI. vesperis s. christofori Rex D. Fernandus cepit Colimbriam.

Era MCIII. obiit idem Rex, et VII. Kal. Januarii sepultus est in legionensi ciuitate.

Era MCIIII. VI.° Kal. Decembr. mortuus est Menendus Gundisaluius uir illustris, et magne potentie in toto Portug. filius gundisalui Transtamiriz.

Era MCVIIII. XV Kal. Febr. Portugalenses commiserunt prelium aduersus Regem Domnum Garciam, filium Regis D. Fernandi, habebantque tunc caput in ipso bello Comitem nunum menendi, periit ipse ibi et cuncti alii sui fugerunt; obtinuit autem Rex de illis victoriam in loco qui dicitur Petrosum inter Bracharam et fluuium Cauado.

Era MCX. occisus est Rex Sancius filius Regis Domni Fernandi ad faciem Zamore ciuitatis, post cuius mortem filius Domnus Alfonsus regnum obtinuit Hispanie, qui bella multa exercuit an. multis aduersus Sarracenos christiani nominis inimicos, aliis bellum dabat, ab aliis tributum accipiebat.

Era MCXV. mens sept. cepit idem Rex Cauriam Ciuitatem.

Era MCXXIII. VIII. Kal. Junii idem Rex cepit Toletum, postea Talaueram, et cuncta Castella que sunt in Carpania prouincia Carthaginis, subiacentia Toleto Regie urbi, que est metropolis.

Era MCXXV. Rex D. Alfonsus magnum prelium habuit cum Rege Sarracenorum transmarino Joseph Aben texafin ad faciem Ciuitatis Badalioz, in loco qui dicitur Sagulias; interfuerunt huic prelio multi Christiani externi, et inter eos multi franci qui uenerant in adiutorium Regis Alfonsi, sed diabolo aduersante timor magnus inuasit plurimos nostrorum, et fugerunt multa eorum millia nemine persequente. Idem Rex inuicto plane animo aggressus hostes infinitam fere eorum multitudinem (aderant enim fere omnes Sarraceni Hispani et multa quoque millia transmarinorum) vsque ad noctem pugnando profligauit, et Regem barbarorum plane Castris exuisset nisi a suis reuocatus esset ad tuenda nostrorum castra que hostes in discrimen adduxerant. Rex lancea percussus cum nimium sitiret prope fluxum sanguinis a uulnere decurrentis ad imum sibi aque exhalitum hausit, unde sincopen passus cum suis Caurium reuertit: hoc prelio maxime eluxit virtus intrepida Alfonsi Regis.

Era MCXXXI. II. Kalendas Maii sabbato hora VIII. Capitur ab eodem Alfonso Santarem, an. regni sui XXVIII. mens. V. VI.ª die mensis. Item eadem bebdomada pridie non. maii capitur ab eodem Ulixbona, et post idibus maii sintria. Preposuit Rex his locis a se captis Generum suum Comitem Raimundus maritum D. Urrace, et sub

Digitized by Google

Rex donnus Aldefonsus cepit ciuitatem Santarem anno Regni sui XXVIII., mense V. sexto die mensis. Et in eadem hebdomada pridie Non. Maii feria quinta cepit Vlixbonam. Post III.am autem diem octauo idus Maii cepit Sintram [1], preposuitque eis generum suum Comitem Donnum Raymundum maritum filie sue D. Vrrace et sub manu eius Suarium Menendi, ipse autem Rex reuersus est Toletum.

Era MCXLVII. Tertio cal. Julii obiit Rex D. Alfonsus Regis D. Fernandi filius.

Era MCXLVII. III.° Kal. Julii obiit Rex Aldefonsus Fernandi Regis filius: paulo post primo sequente circiter anno, cum Sintria defecisset, audita morte Regis Alfonsi, recuperata est a Comite Henriquio Regis Genero et patre Alfonsi primi Regis Portugalie.

Era MCXLVII. Mense Julio iterum capta fuit Sintria a Comite D. Henrico genero D. Alfonsi Regis marito filie sue Regine D. Tarasie. Audientes enim Sarraceni mortem Regis D. Alfonsi, ceperunt rebellare.

Era MCXLVIII. Factum est magnum infortunium supra christianos qui ibant ad Sanctarem in loco qui dicitur Vatalandi. Dum enim uellent ibi Christiani figere tentoria, et requiescere, ecce [2] subito ex improuiso multitudo Sarracenorum, et Moabitarum, et Arabum audito numero eorum uenerunt super eos repente, et imparatos eos inuenientes, interfecerunt ex iis plurimos, ibique mortuus fuit Suarius Fromarigis pater Domni Nuno Suariz, qui erat dux super eos, et Mido Cresconis pater Domni Joannis Midiz.

Era MCXLVIIII. Rex Cyrus cepit Santarem septimo cal. junii.

Era MCXLVIII. vel XLVIIII. Rex Cyrus cepit Santarenam VII. Kal. Junii.

Era MCLI. Natus fuit Infans Alfonsus Comitis Henrici, et Regine D. Tarasie filius Regis D. Alfonsi nepos.

Era MCLII. Cal. Maii obiit Comes D. Henricus.

Era MCLIV. Castellum de Miranda a Sarracenis captum est, et magna cedes, et captiuitas in christianis facta est.

Era MCLIV. Nonis julii captum fuit Castellum S. Eolalie a Sarracenis, quod est situm sub Monte maiore, et captus fuit ibi didacus cognomento Gallina, et magna captiuitas christianorum inde translata est etiam ultra mare.

Era MCLV. Rex Sarracenorum Hali Ibenjucef ueniens de ultra mare cum multo exercitu obsedit Colimbriam adiuncto simul et omni exercitu qui erat circa mare, quorum numerus erat innumerabilis sicut arena maris, soli Deo tantùm cognitus erat. Obsedit autem Colimbriam uiginti diebus quotidie fortiter in toto exercitu oppugnans eam, sed per uoluntatem Dei non potuit nocere, et Ciuitas illesa remansit, et inhabitantes in ea.

Era MCXLV. Colimbria obsessa est ab Heli Aben Joseph Rege Transmarino, cuius copie innumerabiles soli Deo cognite; sed XX. diebus grauissime expugnata capi non potuit.

Era MCLX. Magna fames fuit in ciuitate Colimbrie, et in tota Portugallensi regione a Mineo usque in Tagum.

Era MCLXIII. Infans inclytus Donnus Alfonsus Comitis Henrici, et Regine D. Tarasie filius, D. Alfonsi nepos, habens etatis annos fere quatuordecim apud sedem Zamorensem, ab altario Sancti Saluatoris ipse sibi manu propria sumpsit militaria arma ab altari, et ibidem ante [3] altari inductus est et accinctus militaribus armis, sicut moris est Regibus facere in die sancto Pentecostes. Induit uero se loricam sicut Gygas, quia [4] magnus erat corpore, et sunccinxit se arma bellica sua, in preliis similis factus est leoni in operibus suis, et sicut catulus leonis rugens in uenatione. De hoc autem uiro tanto tamque inclyto fari digne quis poterit? Nemo. Fuit namque uir armis strenuus, lingua eruditus, prudentissimus in operibus suis, clarus ingenio, corpore decorus, pulcher aspectu, et uisu desiderabilis, totus in fide Christi Catholicus, erga cultores Religionis supplex, multumque beneuolus, ac deuotus, protexit totum Portugalle gladio suo, adeptus est Regnum, et dilatauit Dominus per eum fines Christianorum, et auxit terminos fidelium populorum a flumine Mondeco, qui discurrit iuxta muros Colimbrie usque ad fluuium de Alquiuir, qui uadit per Hispalim ciuitatem, et usque ad Mare Magnum, et Mare Mediterraneum. Qualiter autem Regnum sit adeptus, castella, et munitiones quas ibi feçit, sed et ciuitates et castella que a Sarrace-

Era MCLXIII. Infans inclitus Alfonsus Henrici Comitis filius, etatis anno XIIII., in ecclesia Zamorensi Cathedrali, ab altari Saluatoris ipse sibi manu propria sumpsit militaria arma, ut mos est Regum: induit se lorica sicut gigas, qui magnus erat corpore, similis factus est leoni in facinoribus suis et sicut catulus Leonis rugiens in uenatione: fuit Pulcher aspectu, uultu desiderabilis, clarus ingenio, corpore decorus, animo intrepido. Rex Alfonsus Viriatus christianus, vel primus Hercules Lusitanus, merito appellari potest ob immensos pro christo labores pro re christiana exhaustos et plurima facinora clarissime gessit: totam Portugalliam armis a diuersis hostibus protexit, et a munda Fluuia ad betim, qui hispalim preterfluit propagauit imperium, et ad oceanum usque bella gessit plurima, partim cum sarracenis, partim cum christianis qui eius felicitati, uel inuidentes uel parum facientes Regnum illi eripere tentarunt, sed ubique fere uictor euasit.

[1] Sintriam
[2] cum
[3] in
[4] qui

Digitized by Google

nis accepit breuiter annotabimus, nam prelia que gessit nemo poterat annotare fuerunt, namque multa et innumerabilia non solum cum Paganis, sed etiam cum Christianis, qui nimium inuidentes ei uolebant deripere et inuadere Regnum eius, in omnibus quidem superans, et semper uictor existens, et de omnibus triumphans diuina clementia semper adiutus.

Era MCLXVI. mense junio in festo Sancti Joannis Baptiste Infans inclytus donnus Alfonsus Comitis Henrici, et Regine Donne Tarasie filius, magni Imperatoris Hispanie Domini Alfonsi nepos, Domino auxiliante et diuina clementia et propitiante studio et labore suo magis, quam parentum uoluntate, aut iuuamine adeptus est Regnum Portugallis in manu forti. Siquidem mortuo patre suo Comite Domino Henrico cum adhuc ipse puer esset duorum aut trium annorum, quidam indigni, et alienigene uendicabant Regnum Portugallis matre eius Regina Donna Tarasia eis consentiente uolens et ipsa superbe regnare loco mariti sui, amoto filio a negocio Regni. Quam iniuriam ualde inhonestam nullatenus ferre ualens (erat enim grandeuus etate, et bone indolis) conuocatis amicis suis et nobilioribus de Portugal, qui eum multo maxime quam matrem eius, uel indignos et exteros natione uolebant regnare super se. Commisit cum eis prelium in campo Sancti Mametis, quod est prope castellum de Vimaranes, et contriti sunt, et deuicti ab eo, et fugerunt a facie eius, et comprehendit eos. Obtinuit ipse principatum, et Monarchiam Regni Portugallis.

Era MCLXVI. mense Junio die Joanis Baptiste iniit Regnum vel potius principatum Portugallie Alfonsus, uictis aduersariis, qui Tharasia matre Regnum inuaserant, et regno pulsis prelium commissum est in campo S. mamantis, vulgo mametis, prope Castellum Vimarenense in Regione inter amni.

Era MCLXVIII. obiit Regina Donna Tarasia mater Donni Alfonsi Calend. Nouembris anno secundo regni.

Era MCLXVIII. Obiit Regina Tarasia mater Alfonsi Kal. VIIII.bis an. II.° Regni eius.

Era MCLXIX. Vermudus petri gener Regine Donne Tarasie uoluit eis rebellionem facere in castello Sene. Sed non ualuit, quia idem Infans cognoscens occurrit ei cum militibus suis, et eiecit eum de Castello.

Era MCLXVIIII. Veremudus Petri gener Regine Tarasie tentauit defectionem facere in castello Cena, sed ab Alfonso statim occurrente occisus est et protecto Castello.

Era MCLXX. idem Rex cepit edificare monasterium Sancte crucis in suburbio Colimbrie, et pontem fluminis juxta ciuitatem anno regni sui quarto.

Era MCLXX. Idem Alfonsus cepit edificare monasterium sancte Crucis in suburbio Colimbr. et pontem fluminis monde iuxta eandem urbem, ann. Regni sui IIII.°

Era MCLXXIII. Quarto idus Decembris predictus Rex Donnus Alfonsus cepit edificare castellum Leirene anno Regni sui septimo, uidens enim frequentes incursiones, et depredationes que fiebant per campum Colimbrie, et frenari eos uolens in manu forti, et brachio extento quesiuit locum idoneum, et munitionem Regni sui, et aptum ad detrimentum inimicorum suorum, inuenit itaque montem illum in loco uaste solitudinis in confinio Sanctarem et Colimbrie positum, distans quibusdam a castello Sanctarem quadraginta, de Colimbria uero fere quinquaginta milliaribus. Ibi ergo [1] edificauit castellum et collocauit ibi habitatores [2] habitantes in eo, et prefecit illis quendam militem strenuum nomine Pelagium Guterriz, ab illo ergo uirtus et audacia Sarracenorum cepit infirmari, quia uidebant quidem alterum Scipionem Africanum qui eos ualde opprimeret, et affligeret, et redigeret uelut palleam in tritura aree.

Era MCLXXIII. IIII.° Idus Decembr. Idem Rex cepit edificare Castellum Leirene loco edito et apto ad coercendos Barbaros qui agrum Colimbr. incursabant: est in extremis limitibus scalabitani et Colimbr. agri situm hoc oppidum aptissimo loco ad hostes prohibendos, cui prefecit strenuum Ducem Pelagium Gutterrem: ab illo tempore vis et audacia Sarracenorum cepit infirmari.

Era MCLXXV. euenit infortunium super christianos in Tomar.

Era MCLXXV. Euenit infortunium christianis in Thomar.

Era MCLXXVII. Octauo Calendas Augusti in festiuitate sancti Jacobi apostoli anno regni sui undecimo. Idem Rex Donnus Alfonsus magnum bellum commisit cum Rege Sarracenorum nomine Esmar in loco qui uocatur Aulic. Ille namque Rex Sarracenorum cognita uirtute et audacia Regis Donni Alfonsi, et uidens eum frequenter intrare in terram Sarracenorum, et depredari, nimiumque atterere suam regionem, voluit si facere posset ut eum incautum, et imperatum alicubi inueniret, ut cum eo gereret bellum, quadam itaque uice cum Rex D. Alfonsus cum suo exercitu intraret per terram Sarracenorum et esset in corde terre eorum. Esmar Rex Sarracenorum [3] congregata infinita multitudine Sarracenorum transmarinorum quos secum adduxerat, et eorum qui morabant citra mare a termino Sibillie, et de Badalioz, et de Eluas, et de Elbora, et de Begia, et de omnibus castellis usque Santarem ue-

Era MCLXXV. Euenit infortunium christianis in Thomar.

Era MCLXXVII. Julio mense die D. Jacobi Apostoli fuit victoria Alfonsi Regis de Esmar Rege Sarracenorum et innumerabili prope eius exercito in loco qui dicitur Aulic, tunc cor terre Sarracenorum, quo perrexit Rex Alfonsus: femine sarracene in hoc prelio Amasonico ritu ac modo pugnarunt, et occise tales deprehense.

[1] primo
[2] *deest.*
[3] Sarracenus

Digitized by Google

nerunt ei obuiam, ut pugnaret cum eo, confidens in multitudine virtutis sue, et sui exercitus, qui [1] erat copiosus in tantum quod etiam [2] mulieres ibi affuerunt Amazonico ritu belligerantes, sicut exitus postea probauit in eis que ibi occise inuente fuerunt, licet Rex D. Alfonsus esset cum paucis suorum, et esset in quodam promuntorio fixis tentoriis ex omni parte obsessus, et circumuallatus est a Sarracenis a mane usque ad uesperam, cum vellent irrumpere, et inuadere castra christianorum. Electi milites irruerunt in eos fortiter pugnantes cum eis, expulsos extra castra occiderunt et diuiserunt eos, quod cum vidisset Rex Esmar, scilicet virtutem [3] christianorum, et quod parati erant magis vincere, aut mori, quam fugere, fugit ipse, et omnes qui cum eo erant, omnisque illa multitudo Paganorum partim occisione partim fuga occisa est et dispersa. Rex etiam Esmar illorum superatus per fugam euasit, comprehenso ibi quodam suo consuprino, et nepote Regis Hali nomine Homar Atagor; et interfectis ex parte sua viris innumeris, et sic D. Alfonsus diuina se protegente gratia magnum de inimicis obtinuit triumphum, et ex illo tempore fortitudo, et audacia Sarracenorum valde infirmata est.

Era MCLXXVIII. anno regni sui duodecimo, Rex Esmar cognoscens Regem D. Alfonsum esse ultra Vimaranes in partibus Galletie circa Tudem, et esse illuc preocupatum quibusdam negotiis unde facile non poterat expediri, consilio animatus cuiusdam sui pretoris qui erat in Sanctarem nomine Auzecri, congregata multitudine de Badalioz, et de Elbora, et de Sanctarem venerunt subito et ex improuiso, et inuasit Castellum Leirene et succendit, occisis ibi quibusdam militibus, et alios secum adducens in captiuitatem, Pelagius etiam Guterri, cui [4] Castelli cura fuerat commissa ibi captus est.

Sequenti An. cum Alfonsus esset apud Tuden Galletie occupatus, Esmar subito missis copiis Leirenam cepit et succendit.

Per idem tempus Imperator D. Alfonsus filius Comitis Raymundi et Regine Done Orrace filie Imperatoris magni D. Alfonsi, coadunato omni suo exercitu de Castella et de Galletia, voluit intrare Regnum Portugallie, et uenerunt usque ad locum qui dicitur Valdeuez, sed Rex de Portugal D. Alfonsus occurrit ei cum exercitu suo, et obsedit iter per quod ille uenire uolebat, fixitque tentoria sua, isti ex hac parte, et illi ex altera parte, cumque ueniret aliquis ex parte Imperatoris ad Ludendum, quod populares dicunt Bufurdium, statim egrediebantur ex parte Regis Portugalis occurrentes eis, et Ludentes cum eis, qui in exercitu comprehenderunt Fernandum Furtado fratrem Imperatoris, et Consulem Pontium de Cabreira, et [5] Veremundum Petri, et Varella filium de Fernando Joannis germanum de Pelagio Curuo, et Rodericum Fernandi patrem de Fernando Roderici, et Martinum Kabra consobrinum consulis D. Pontii, et alios multos, qui cum eis venerant. Videns itaque Imperator quod omnia prospera eueniebant Regi de Portugal, et bona fortuna regebat eum, et quod Deus adiuuabat eum, sibi autem omnia contingebant aduersa, et quod si amplius cum eo in malum voluisset contendere, maiora interim consequerentur detrimenta, misit [6] pro Archiepiscopo Bracarensi D. Joanne et aliis bonis hominibus, et rogauerunt eos ut uenirent ad Regem Portugallis, ut pacem bonam, et firmarent ea que pacis sunt in perpetuum. Ita factum est, conuenerunt namque in uno tentorio ab eo pariter Imperator, et Rex Portugallis, et oscullati sunt inuicem, et comederunt, et biberunt in unum, et locuti sunt soli secretius, et sic remeauit unusquisque in propria in pace.

Per idem tempus Alfonsus Imperator Hispanie, filius Raymundi et Urrace Regine, et frater amitius Alfonsi Regis Portug., cum magnis copiis intrauit inter amnem Regionem ad locum Valdeuez, sed occurrente Rege Portugallie cum suo exercitu et captis quibusdam Castellanis nobilissimis, in loco qui uocatur ludi Bufurdii, nempe Fernando furtado fratre imperatoris, et Consule Pontio Cabreira, et Veremundo Petri et aliis. Sed cum bellum infeliciter ab Hispanis geri cepisset, imperator fecit interuentu Archiepiscopi Brachar. a prelio abstinere, et ambo reges congressi et simul prensi discedunt in pace.

Eodem quoque tempore uenerunt quedam naues exinsperato de partibus Galliarum, plene armatis uiris uotum habentes ire in Jerusalem, cumque uenissent ad Portum Gaye, et intrassent Dorium, audiuit hec Rex, et gauisus est cum eis, erant enim fere septuaginta, et paccitus est [7] cum eis ut irent ad Ullixbonam ipsi per mare,

Eodem Tempore obsidetur Olisipo ab Alfonso Henricio auxilio LXX. nauium gallicorum, qui terram sanctam nauigabant, et peruenerunt ad Portum Gaie, et intrauerunt Durium, sed tunc urbs capi non potuit, suburbana tamen et ager direptus et vastatus.

[1] quia
[2] *deest.*
[3] virtutes
[4] cuius
[5] *deest.*
[6] . Misit
[7] pace initus

Digitized by Google

et ipse cum exercitu suo per terram, et obsiderent eam, forsitan placeret Domino ut traderet eam in manibus eorum. Conuentione itaque facta, illi per mare, et Rex per terram cum exercitu suo uenerunt undique ad Ullixbonam, et circumdederunt, et oppugnauerunt eam, sed non potuerunt aduersus eam, quia nondum aduenerat tempus ut traderetur in manibus Christianorum, sed irruperunt suburbana eius, et demoliti sunt multas uineas, et succenderunt domos, et fecerunt plagam magnam in terra. Videntes itaque quod non cito, nec per multum temporis spatium non posset capi, etiam si quotidie foret obsessa, quoniam erat multum referta, et populosa, et tunc satis abundabat omnibus bonis, reliquerunt eam. Rex cum exercitu suo regressus est in terram suam, et illi marini naute abierunt uiam suam, quod tendebant ire in Jerusalem.

Era MCLXXX. idem Rex Portugallensium idem Rex D. Alfonsus cepit edificare castellum de Germanello anno regni sui decimo quarto. Videns namque habitatores de Colimbria in timore ei tremore positos, nec ausos se extendere ad laborandum per suos terminos, videlicet [1] Germanello, Aluorge, et Atheania propter frequentes incursiones, et depredationes, que ibi quotidie fiebant a Sarracenis, iccirco uisum est ei facere castellum illud in corde terre ad securitatem, et munimentum laborantium Christianorum, et detrimentum superuenientium latrunculorum Sarracenorum, posuit ibi milites qui custodirent illud, et essent tutamento, et defensioni Christianorum.

Era MCLXXX. Castellum de Germanello, ad arcendas populationes Barbarorum non procul a Colimbria edificatur a Rege Alfonso Henriquio.

Per idem temporis insurrexerunt Hismaelite aduersum Moabitas, id est, Andeluces aduersus Arabes, et expulerunt [2] eos de ciuitatibus, et de castellis suis, aduenerat namque iam tempus quo misereretur Dominus populo christiano, et amoueret iram suam ab eis, quam induxerat super eos tempore regis Roderici propter peccata eorum, et induxerat super eos Sarracenos, qui deuastarent Christianos, et possiderent terram eorum. Nunc autem placatus est Dominus propitius suo populo Christiano, et auertit indignationem suam ab eis, et immisit gladium inter Ismaelitas, et Moabitas, id est, inter Endeluces et Arabes, ut dissolaretur regnum eorum, et dissiparetur potentia et uirtus eorum, que preualebant aduersus christianos. Mortuo namque Herico rege, qui Arabes magis diligebat, quam Endeluces et eos eis preponebat et preficiebat, Endeluces non ualentes sufferre iugum eius, quod graue erat nimis, et importabile, omnes similiter pari uoto et uno animo concordantes Endeluces insurrexerunt contra Arabes, et eiecerunt eos de ciuitatibus, et de castellis, et expulsos coegerunt eos relinquere Hispaniam, et transire ultra mare, hoc autem operabatur diuina clementia, ut releuaret Christianos, et dilataret terminos eorum. Ex quo enim Arabes mare transierant, et uenerant in Hispaniam propter peccata eorum male se habuerunt Christiani, misit autem Dominus gladium inter eos, ut dissiparetur regnum eorum, et inualesceret regnum christianorum, qui eatenus fuerant conculcati et deminorati. Postquam autem expulerant eos, Rex Portugallie D. Alfonsus uehementer eos deuastabat, et depredabatur terram eorum militum, eos deprimens; et ad nihilum redigens. Iccirco coacti uenerunt ad eum, et Homagium ei facientes dabant ei tributum, et censum de ciuitatibus, et de castellis de Santarem, et de Ullixbona, et de uicinis suis, donec adimpletum est tempus que traderet Dominus ciuitates istas, et castella in manus Christianorum.

Era MCLXXXII. idem Rex Portugallis Donnus Alfonsus cepit reedificare castellum Leirene in eodem loco quo prius fuerat constructum decimo sexto regni sui anno.

Era MCLXXXIII. idem Rex Donnus Alfonsus accepit uxorem Donnam Matildam Comitis Amidei de Moriana filiam, et eam sibi legitimo coniugio copulauit anno regni sui decimo septimo, genuitque ex ea tres filios et tres filias, quarum unam postea copulauit Regi Legionensium Donno Fernando, scilicet D. Orracam. Aliam uero, id est, D. Tarasiam misit in uxorem consuli Flandrensium D.

Era MCLXXXIII. XVII. an. Regni sui Alfonsus duxit uxorem Matildam, vel Mafaldam, filiam Amadei Comitis de Moriana et Sabaudia, quia nusquam reperiri potuit femina Regii Sanguinis, que non esset in aliquo gradu consaguinea: ex ea suscepit filios tres et totidem filias, sed ex maribus solus remansit Martinus cognomento Sanctius successor atque Heres Regni, qui nocte festi D. Martini natus fuerat Era MCLXXXXII.

[1] uillam
[2] expullerant

Digitized by Google

Mortua est in primeua etate, duoque de [1] filiis mortui sunt, unus solus remansit, scilicet D. Martinus cognomento Sancius.

Era MCLXXXV. idem Rex Portugalis D. Alfonsus decimo nono anno regni sui nimia audacia et animositate succinctus noctu inuasit castellum de Sanctarem uiriliter cum paucis suorum, fretus Dei auxilio, et uindicauit eum sibi, et christianitati, interfectis et exclusis inde Sarracenis habitantibus in eo. Hoc autem factum est per uoluntatem Dei quinto Idus Maii ad galli cantum, illuscesente [2] die Sabbati. Et in eodem anno mense Julio Ullixbonam obsedit, cui prouidente ex alto diuina clementia multitudo nauium de Galliarum partibus celitus transmissa subito exinsperato aduenit in auxilium, quorum auxilio valde fretus obsedit ciuitatem per quinque menses, fortiter uexans et oppugnans eam terra et mari, nullum permittens eggredi, uel ingredi. Tandem uero nono Calendas Nouembris feria VI sexta diei hora cepit ciuitatem in manu ualida et in brachio extento [3], cooperante Domini pietate, et adiuuante Domino Jesu christo, exclusis inde Sarracenis.

Era MCLXXXV. Capitur Sanctarena VIII. idus Maii. Eodem anno capitur Olisipo VIII.bis mense feria VI.a meridiano tempore post V. menses obsidionis.

Et Per diuersa tempora et annos accepit Sintriam, et Almadanam, et Palmellam castella munitissima, et uendicauit ea sibi et christianitati cum suis.

Per idem tempus cepit Sintra, Almada, Palmella.

Eodem tempore accidit quoddam miraculum a Domino prestantissimum omnium quod operatus est Deus in mundum per seruos suos Reges antiquos, nam Rex D. Alfonsus cum LX militibus de Sanctarem nullam habentes armaturam nisi tantum clypeos, et hastas, et gladios sine loricis et galeis, et ferreis caligis fretus Dei auxilio, et adiutus diuina clementia pugnauit cum D. militibus Sarracenis bene armatis, et ferro coopertis, et ad bella doctissimis, et cum XL. millibus peditum bene armatis in campo de Alcacer, et deuicit eos, et interfecit multos ex eis, et ceteri fugerunt in munitionem. Ipse quoque ibi lancea uulneratus est a Sarracenis in tibia, quod qualiter gestum sit, breuiter narrabo.

Item LX. milites christiani Duce Alfonso Rege semiarmati uincit atque profligauit in agro salaciensi X. millia peditum bene armatorum, et quingentos equites ferocissimos sarracenos quod fuit instar ingenti miraculi. Rex Alfonsus lancea sauciatus est in tibia. Salacia capitur post bimestrem obsidionem era MCLXXXXVI. die ipso Joan. Baptiste.

Era MCXCII. natus est Rex Sancius filius Regis D. Alfonsi, et Regine D. Mathilde in nocte S. Martini feria quinta, iccirco in baptismo uocatum est nomen eius Martinus, postea cognominatus est Sancius. Natus est anno patris sui XXVI.

Era MCXCV. mense septembri obiit D. Alfonsus Imperator, filius Comitis D. Raymundi et Regine D. Orrace.

Era MCXCVI. tertio Non. Decembris feria quarta, hora diei tertia obiit famula Dei Illustrissima, clarissimo, et nobilissimo genere orta Regina D. Matilda, clarissimi Comitis Amadei filia, uxor D. Alfonsi Portugallensium Regis, cui sit uera requies. Amen. XXX.° anno regni Regis D. Alfonsi.

Era MCXCVI. septimo Calend. Julii feria II in die Sancti Joannis Baptiste captum fuit Castellum de Alcacer a Rege D. Alfonso. Jam quidem prius obsederat eum per duas uices adiutus multitudine nauium que aduenerant de partibus Aquilonis, id est de Francia, et finitimis eius partibus, sed nondum auerterat miserationes suas ab eis, nunc uero iam completa erat malitia, et iniquitas eorum, et auertit faciem suam ab eis, et tradidit eos in manus christianorum. Obsedit autem eum Rex D. Alfonsus tantummodo cum exercitu suo, fere per duos menses quotidie oppugnans eum fortiter, et tradidit eum illi Dominus in die S. Joannis Baptiste, eiectis inde omnibus Sarracenis anno regni eius XXXIII.

Era MCC. pridie Calend. Decembris in nocte Sancti Andree apostoli ciuitas Pacce, id est Begia, ab hominibus Regis Portugalis D. Alfonsi uidelicet Fernando Gunsalui, et quibusdam aliis plebeis militibus noctu inuaditur, et uiriliter capitur, et a christianis possidetur, anno regni eius XXXV.

Era MCC. pridie Kal. decembr. in nocte S. Andre Apostoli Ciuitas Paca, id est Begia ab hominibus Regis Portug. D. Alfonsi, videlicet Fernando gunsaluis et quibusdam aliis plebeis militibus, nocte inuaditur et uiriliter capitur et a christianis possidetur anno Regni eius XXXV.

Era MCCIV. ciuitas Elbora capta et depredata, et noctu ingressa a Giraldo cognominato sine pauore, et latronibus sociis eius, et tradidit eam Regi D. Alfonso, et post

Era MCCIIII. Ciuitas Elbora capta est et depredata et noctu ingressa a Geraldo cognomento sine pauore et latronibus sociis eius, et tradidit eam Regi D. Alfonso.

[1] e
[2] illuscensente
[3] extenso

Digitized by Google

paululum ipse Rex cepit Mauram, et Serpam, et Alconchel, et Coluchi castrum mandauit reedificari anno regni eius XXXVIIII.

Era MCCVI. factum est infortunium Regis D. Alfonsi, et sui exercitus in Badalioz anno XLI regni eius.

Era MCCIX. mense Augusto natus fuit Rex Alfonsus filius Regis Ferdinandi, et Regine D. Orrace, nepos Regis Portugallis D. Alfonsi.

Era MCCXII. nupsit Rex Sancius cum filia D. Raymundi Comitis de Barcinona Donna Dulcia, sorore Regis Aragonensis [1] D. Alfonsi, anno Regni patris eius XLVIII.

Era MCCXVI. Rex Sancius perrexit ad Hispalim cum exercitu suo, et intrauit Trianam antiquam urbem Sibillie, et dirrupit muros eius, et depredatus est eam anno regni patris sui XLI.

Era MCCXVII. mense Octobrio uenit Jacobus filius Elmunimo Imperatoris Sarracenorum, et frater eius Frocen ad Castellum de Ablantes, cum multitudine magna sui exercitus, quam dinumerare nemo poterat, et circumdederunt illud, illud inuadere [2], secum detrimento maximo sui exercitus IV die recesserunt inde peremptis ex eis multis militibus. Christianorum in propria obsidione per uoluntatem Dei non sunt interfecti nisi nouem tantummodo. Factum est autem hoc anno regni Regis D. Alfonsi LII.

Era MCCXVIII. iterum uenerunt ex improuiso et de insperato ad castellum de Coluchi, et occupantes diruerunt illud, interfectis et in captiuitatem ductis omnibus habitatoribus eius, LIII anno regni eius.

Era MCCXXII. anno regni sui Regis Portug. D. Alfonsi Jucef Abo [3] iacob Emir Elmunimo secundus Imperator Sarracenorum, filius de Ali Abelmuinem, qui dictus est Rex de asino, propterea quod in asino semper deambulans propheta, et sanctus ab omni populo putaretur, anno regni sui XXXII. Postquam subiugauerat sibi transmarina regna, et inuaserat maximas regiones ultra mare scilicet Capza et Gumera que fuerunt Regis Ali, et totum regnum de Marrocos, et citra mare totum regnum quod tenuerat Rex Lupus scilicet Valentiam, Murciam, et Granatam, et reliquas ciuitates et castella que fuerant Regis Lupi, uidens quod nemo erat qui ei posset resistere, et quod terror eius inuaserat omnes gentes, etiam usque ad Orientales partes, eleuatum est cor eius, et cogitauit uenire in Hispaniam, et comprehendere ciuitates, et castella, que aliquando fuerant a Sarracenis possessa, uidelicet Ullixbonam, Sintriam, Santarem, Elboram, Alcacer, et omnia alia castella, uel uenire Colimbriam, et sic denique subiugata sibi tota Lusitania usque Dorium, ascendens per ripam fluminis Dorii perueniret usque Toletum, nec desineret ab hac re, et ab hoc facto, etsi Rex Francie, et Rex Anglie, et Rex Aragonum, et Rex Castelle, et Rex Galletie, et Rex Portugallis pariter conuenirent, et pugnarent. Quantumque hec secum permeditans, et cum amicis consiliariis, et principibus suis se prope pertractans, misit nuncios ad omnes Reges qui ultra mare erant, et ad omnia regna terrarum transmarina, ut omnes uenirent sibi in auxilium, et concurrerent omnes, et subuenirent ad faciendam maximam mercedem ad delendam Christianitatem, et exaltandam et glorificandam suam gentilitatem, promittens omnibus qui ad eum uenirent uictualia et annonam, et omnia necessaria in unum annum sufficienter et abundanter daturum se eis. Quod audientes omnes, excepto toto suo exercitu de Marrocos, conuenerunt ad eum exercitus de Cumia, exercitus de Algarbe, exercitus de Gumà, exercitus de Cenhega, exercitus de Vmiuener, exercitus de Vinihuhialgar, exercitus de Chenierne, exercitus de Hela, exercitus de Hescora, exercitus de Henchega, exercitus de Harga, exercitus de Henchegar, et de multis aliis terris et prouinciis, quas non possum numerare. Sed et alius exercitus magnus, et sortis nimis conductus, qui uenit ad eum in auxilium, sicut Reges multi, Rex Auzchi de Abderraheme, Rex Azum

Et post paululum ipse Rex cepit Mauram, Serpam, et Alcouchel, et Coluchi, et Castrum mandauit reedificari an. regni eius XXXIX.

Era MCCVI. Accidit infortunium Regis Alfonsi et sui exercitus apud Badalioz ubi captus est a Rege Fernando Legionis genero.

Era MCCXVI. Rex Sancius filius Alfonsi Hispalim usque pervenit, et ui cepit Thirianam, que nunc Triana, antiquam urbem fililie, camque diripuit an. Regni Patris sui LI.

Era MCCXVII. Obsidetur Castellum Ablantes, Abrantes vulgo, ab Aben jacob filio Miramolini eiusque fratre Focem vel Hocem, sed innumerabilis eorum exercitus pulsus cum magna clade fuit, ex nostris VIIII. tantum desiderati.

Era MCCXVIII. Castellum Coluchi subito incurtione captum a sarracenis et dirutus, omnibus in captiuitate abductis.

Era MCCXXII. Accidit Victoria Maxima Alfonso de Joseph Ben iacob Miramolino filio Hali abdelmone qui dictus est Rex Asini, propterea quod Asino semper ueheretur et profeta sanctus a populo omni Sarracenorum haberetur. Hic Josephus cum esset Rex Mauritanie, Betice, Murtie, et Valentia, potentissima cogitauit de tota Hispania recuperanda, et cogit Hispali copias quorum numerum solus Deus numerare poterat qui pluuie guttas numerat; plurimis Regibus septus inuasit scalabi, sed pulsus et uictus est. Huius filius Jacob postea uictus est in betica apud Nauas Tolosa.

[1] Aragonensium
[2] inuasere
[3] Abem

Digitized by Google

frater eius Rex Hęcic Aben Muza, Rex Abuzach, Rex Ismae, et Abuiucef [1] fratres eius, et Abderramen Rex Zuz, et Zoleima, et Aburabe Rex de Chedala, et Rex de Bugia. Omnes isti de ultra mare naues quoque multas bellicas preparauit et onerarias portantes arma, et frumenta, et machinas ad soffodiendum muros, et ad transiliendum eos, misit etiam literas et nuncios ad filios suos, qui erant citra mare, uidelicet ad Abozach, qui erat Rex Sibillie, et Abdacu Abuialne, qui erat Rex de Corduba, et Abdarrhama, qui erat Rex de Cranata, et ad Gamu, qui erat Rex de Murcia et de Valentia, ut omnes preparare nt se in prelium, et quo die ipse mare transnauegaret, et ueniret Sibilliam, omnes pariter conuenirent ad eum, et statuit illis tempus et mensem. Cumque omnia parata essent usui totius exercitus de diuersis profutura, et naues preparate, et omnis exercitus de diuersis partibus uenientium pariter esset conglobatus, ipse Imperator Sarracenorum Emirelmunimo Jucef Abeniacob ascensis nauibus cum suo omni exercitu transnauigauit mare, et uenit Sibilliam, Jacob quoque Abeniucef filius eius qui post eum regnaturus erat, cui ipse post mortem suam relinquebat totum imperium, uenit cum eo alius filius eius Abozahz qui erat Rex Fecis et de Algarbio, et dominum de omnibus Arabibus uenit cum eo, cumque conglobati essent omnes in Sibillia, uidelicet qui uenerant de ultra mare, et hi qui conuenerant ad eum de citra mare. Noluit ibi diutius immorari, sed statim struit castra, timens ne christiani audito nunc etiam prepararent ciuitates suas et castella ad resistendum, noluit itaque dare eis spatium ut muros instaurarent, alimenta prepararent, aut machinas edificarent, sed ueniebant ualde uelociter, ueniebant autem in multitudine graui, et innumerabiles sicut stelle celi, et ultra arenam maris, que dinumerari non potest pre multitudine, ut ferebatur. Ipse Imperator Emirelmumini resensuerat annales libros omnium regum Sarracenorum, qui fuerant ante ipsum, et uenerunt in Hispaniam ab eo tempore quo primitus ingressi sunt in Hispaniam, et multoties deuastarent eam, et inumerato maximo exercitu illorum qui inuaserant Hispaniam usque ad Alpes, ipse multo maiorem secum ferebat exercitum LXXVIII millia uirorum plus secum adducens, erat autem exercitus magnus ualde, et fortis operiens [2] montes, et ualles, et uniuersam superficiem terre, cuius numerum ille solus Deus dinumerare poterat, qui pluuie guttas potest dinumerare.

[1] Abemjucef

[2] occupans

CHRONICON COMPLUTENSE SIVE ALCOBACENSE

VEL MONASTERII SANCTAE CRUCIS CONIMBRICENSIS.

Parvum in Appendicibus ad Tom. 23 Hispaniae Sacrae *Floresius edidit chronicon, cui nomen* Chronicon Complutense *imposuit; quod in Complutensi urbe (Alcalá) cuiusdam membranei codicis,* Eusebii et aliorum Chronica *titulum ferentis, prima scriptum in pagina extabat.*

Monumentum hoc ipse historicus scriptor alicuius nostri regni scriptoris opus, res quoniam tantum Portugaliae gestas memorat, merito censet. Codex autem ille membraneus, a quo descriptum fuit, prostremos saeculi XIII. vix supergreditur annos. * *Varia Fr. Fortunatus a D. Bonaventura argumenta adducit,* ** *quibus hunc ipsum codicem ab Alcobacensi bibliotheca, ubi quondam servabatur, summotum demonstrat. In* homiliarum *quodam Sanctae Crucis Conimbricae monasterii codice saeculi XII., idem Fr. Fortunatus huius* Chronici *apographum, quod publici fecit iuris, invenit.* *** *Codex autem ille* homiliarum *anno* 1834 *iam sanctae crucis bibliothecae deerat: quem, praeter alia Alcobacensis bibliothecae MSS., perditum credere licet; quaedam enim monumenta penes eumdem Fr. Fortunatum a D. Bonaventura eodem anno raptim in Italiam profeciscentem, nec ultra revertentem, studiorum suorum causa, ut perhibent, detinebantur.*

Etsi Complutensem illum codicem, quem Floresius edidit, aliquot tantum indicibus eumdem fuisse, qui quondam in Alcobacensi Bibliotheca fuerat, coniici possit; hoc certum equidem est, apographum saltem ibi eiusdem quandoque extitisse codicis: in hac enim re magna Brandano fides adhibenda est, qui complutensem hunc codicem Chronicorum Gothorum *fragmentum ratus, lectiones aliquot varias, ab eo deductas in sua illorum chronicorum editione sub initium descripsit, laudans insuper in annotatione ad marginem et Alcobacensem, et Sanctae Crucis Bibliothecae codices, hunc scilicet, ut videtur, in* homiliarum *libro inventum, et in lucem editum a Fr. Fortunato a D. Bonaventura. Hic etiam in eumdem, ac Brandanus, erro-*

* Hispan. Sacr. Tom. 4 pag. 419.
** Hist. Chronol. et Crit. Alcobac. pag. 7 et sequent.
*** Commentarii de Alcob. MSStorum Bibliōth. pag. 582 et seq.

Digitized by Google

rem inductus, illud Complutense Chronicon *(quod aequo iure Alcobacense, vel Conimbricense a Sanctae Crucis Monasterio appellandum esset) primaeva* Chronica Gothorum *fuisse existimavit: quod si verum esset; haec* Gothorum Chronica *vel* Historia *nihil aliud, nisi illius continuatio, vel paraphrasis fuissent: attamen nec apographum, quod Brandanus a Losada accepit; nec vetus ille Resendii codex huic favent opinioni.*

Chronicon Complutense *equidem, et* Chronica Gothorum *in primis versiculis, easdem, similesque eventuum narrationes continent; hoc tamen non semper accedit, nec rerum tempora conveniunt: dum namque eiusdem aetatis eventus memorantur, rerum verborumque similitudo ita necessario incidit, ut si nulla alia de causa, praeterquam hac similitudine, antiqua scripta crederentur eadem; omnia fere illius rudis aetatis chronica congestarum in unum rerum velut compages, continuataque eadem series existimanda essent.*

In lucem apographum Complutense, Floresii annotationibus adiectis, proferimus: lectiones item varias Conimbricensis codicis inducere primum nobis in animo fuerat; sed cum tam parvi codicis integra editio aliquid voluptatis legentibus forte afferat, dum facillime unus et alter vicissim conferantur, iuxta illud hunc quoque vulgamus codicem.

Era CCCXIX. egressi sunt Gothi de terra sua.

Era CCCLVI. ingressi sunt Hispanias. Dominata est Hispaniae gens Gothorum annis CCCLXXXIII. [1] et de terra sua pervenerunt in Hispaniam per annos XVI.

Era DCCXLVIIII. expulsi sunt de regno suo.

Era DCCL. Sarraceni Hispaniam obtinuerunt. Antequam Dominus Pelagius regnaret, Sarraceni regnarunt in Hispania annis V.

Pelagius regnavit annis XVIIII.

Fafila annis II. mensibus VI.

Adefonsus regnavit XIX. annis, mense I. die I.

Froila reg. an. XI. mensibus V. diebus XX.

Aurelius ann. VI. mensibus VI.

Silo reg. ann. IX. mense I. die I.

Mauregatus reg. ann. V. mensibus VI. Sub uno fiunt anni LXXXI.

Tunc positus est in regno Dominus Adefonsus XVIII. Kal. Octobris sub Era DCCCXXVIII.

In Era DCCCXXV. [2] Almanzor accepit *Colimbriam* in Kal. Julii.

Era DCCCXXXVIII. Almanzor accepit Montem majorem. [3]

Era DCCCLXV. Rex Fernandus accepit Lamecum III. Kal. Decembris in die Sancti Saturnini mane in Sabbato. [4]

Era DCCCCII. VI. Idus Julii accepit Fernandus Rex Colimbriam. [5]

Era MCXVII. mense Julio primo die obscuratus est Sol: et permansit ipsa obscuritas duabus horis: et apparuerunt Stellae in Coelo, quasi media nocte.

Era MCXXIII. mense Maio Civitas *Toletum* a Rege Adefonso capta est.

Era MXXV. mense Octobris in *Sacralias* bellum magnum fuit.

Era MCXXXI. II. Kal. Maj. [6] Sabbato hora VIIII. cepit Rex Adefonsus *Sanctaren*.

Anno regni sui XXVIII. sexta die mensis, V. Fer. II. Nonas Maii [7] cepit *Ulixbonam*. Post hec die tertia, id est, Sabbato, VIII. Idus Maii cepit *Sintriam*.

Era CCCX. . . . . III. egressi sunt Gothi de terra sua.

Era CCCLXVI. ingressi sunt Hispaniam. Dominati sunt Hispaniam gens Gothorum CCCLXXXIII., et de terra sua pervenerunt in Hispaniam per annos XVII.

Era DCCXLIX. expulsi sunt de regno suo.

Era DCCL. Sarraceni Hispaniam obtinent. Antequam D. Pelagius regnaret, Sarraceni regnaverunt in Hispania annis VI.

Pelagius regnavit annos XIX.

Fafila annis II. menses VI.

Adefonsus regnavit annis XIX. mense I. die I.

Froila regnavit an. XI. menses V. dies XX.

Aurelius regnavit an. VI. menses VI.

Silo regnavit an. IX. mense I. die I.

Mauregatus regnavit an. V. menses VI. Sub uno fiunt LXXXI.

Post positus est in regno Domnus Adefonsus XVIII Kal. Octobris sub era DCCCXXVIII.

In era MXXV. Almanzor accepit Collimbriam IV. Kal. Julii.

In era MXXXVIII. Almanzor cepit Montem majorem.

Era MXCVI. Rex Fredenandus accepit Lamecum III. Kal. Decembr. in die S. Saturnini mane in sabbato.

Era MCII. VI. idus Julii accepit Fredenandus Rex Collimbriam.

Era MCXVII. mense Julio, prima die hora VI. obscuratus est sol, et stetit ipsa obscuritas II.[as] horas, donec apparuerunt stellae in coelo, et quasi media nox effectus est.

Era MCXXIII. mense Maio Civitas Toletum a Rege Adefonso capta est.

Era MCXXVI. mense Octobris in Sacralias bellum magnum fuit.

Era MCXXXI. II. Kal. Maii cepit Rex Adefonsus Sanctaren anno regni sui XXVIII. Sexta die mensis in eodem sexto die V.[a] feria II.[a] nonas Maii cepit Ulixbonam, et post haec die 3., id est, sabbato VIII. idus Maii cepit Sintriam.

[1] *Corrupti numeri praecedentes, et quotquot ad oram annos non habent*: Floresius.

[2] *lege* MXXV. *ex* Conimbr.: Flor.

[3] MXXVIII. *ex* Lusit. *et* Conimbr.: Flor.

[4] MXCV. *ex iisdem*: Flor.

[5] *Alii* MCII. *Non recte*: Flor.

[6] *Consentiunt numeri: fuit quippe littera Dom.* B: Flor.

[7] *Duae istae Feriae Erae tantum* 1130. *conveniunt: sed Annus regni Adefonsi Sexti (quod à morte parentis, Era* 1103. *auspicatur Auctor) non* 28. *sed* 27 *currebat*: Flor.

Digitized by Google

Era MC... Rex ..... accepit Sanctaren XI. Kal. j. [1]
XIII. Kalendarum Februarii Era MCII. [2] Rex Fernandus cum conjuge ejus Sancia Regina, Imperator fortissimus, simul cum suis Episcopis Cresconio Iriensi Apostolicae Sedis, Vestruario Lucensis Sedis, Sisnando Visensis Sedis, Suario Minduniensis, seu Dumiensis Sedis; similiter Abbatibus, Petro de Arcestio [3] Vimaranensi, cum suo praeposito Arriano confratre, et De comatio Caelle novae Arriano Abbate, et alii multorum filii bonorum hominum, obsedit Civitatem *Colimbriam*, et jacuit ipse Rex cum suo exercitu..... VI. menses: et capta fuit in manus illius Regis per honorificentiam pacis, et cum presura famis. Et exierunt inde ad captivitatem v. millia L. Saracenorum, et fuit ipsa capta, et ipsa captivitas in Vespera S. Christophori, quae est VII. Id. Julii Era quae sursum resonat. Et obiit famulus Dei Fernandus Rex tertia feria, hora prima, VI. Kls. Januarii in die Sanctae Eugeniae Era M.C.III. intrante IIII.

Era MCXLIX. Rex Cyrus accepit Sanctaren XI. Kal. Junii.

[1] *Vide* Chron. Lusit. *sub* Era 1149: Flor.
[2] *Praecedere haec Era debebat: nec ipsa vera:* Flor.
[3] *Lege* asceterio: Flor.

CHRONICON LAMECENSE.

In quadam pagina ad initium addita cuiusdam martyrologii, *simul in eodem volumine cum alio codice*, obituarii *titulum ferente*, *compaginati*, Chronicon Lamecense *litteris saeculi XIII. scriptum inventum est*, *et servatur in Cathedralis Ecclesiae Lamecensis tabulario. Annotatio ibi exarata*, chronicon hoc *anno* 1262 *authentice*, *id est*, *auctoritate legitima*, *non privato arbitrio*, *ex alio antiquiori monumento descriptum fuisse*, *indicat. Publici iuris idem* chronicon *successive fecerunt in suis Dissertationibus* (Dissertações Chronologicas e Criticas Tom. IV. P. I. pag. 173) *Joannes Petrus Riberius; et in Historia Chronologica* (Historia Chronologica e Critica de Alcobaça pag. 166) *Fr. Fortunatus a D. Bonaventura*, *apographum valde incorrectum Fr. Emmanuelis de Figueiredo secutus. Riberii autem editio*, *praeterquam quod ad apographum descriptum*, *dum verborum numerorumque copia*, *quam vetustas delevit*, *integra et legibilis manebat*, *efficta fuit*, *correctior quidem est.*

Quod vero secuti sumus apographum (quoniam monumentum illud in Lameci urbe a nobis versatum ad nostram hanc editionem perficiendam incassum postulavimus) a viro probato quam maxima cura descriptum fuit: verba autem, et numeros vetustate deletos ab editione Riberii hausimus, signis incisim, quae parentheses vocantur, numeros hos includentes; verba illa litteris italicis scribentes, ut discernantur ab his, quae legibilia adhuc manent.

Omnes anni ab Adam usque ad christum sunt quinque milia C.XC.IX. [1]
Natus fuit christus in bethleem iude. Era XXX.ª VIII.
Decollatus fuit sanctus iohanes babtista. Era LX.ª VIII.
Sanctus iacobus apostolus. Era LX.ª I.
Sanctus petrus apostolus. Era C.VIII.ª
Sanctus ciprianus. Era CC.ª nonagesima nona.
Sancti iulianus et basilissa. Era CCC.ª XX.VII.ª
Sanctus martinus. Era CCCC.ª XVII.ª
In portugalia natus fuit Rex Alfonsus filius regine Tarasie et comitis Enrichi. *Era* (M.ª C.ª) XXXX.VIII.ª
Rex almanzor cepit montem maiorem. Era. M.ª XX.ª IX.ª

Ciuitas Lamecensis capta fuit per manus fernandi Regis in die sancti saturnini. Era M.LX.ª(XXX)V.
Ciuitas visensis capta fuit in die sancti cucufati a supra dicto Rege. M.LX.ª(XXX)VI.
Colimbria capta fuit ab eodem rege. IX.° kalendas augusti. Era M.ª C.II.ª
Toletum captum fuit ab alfonso Rege filio fernandi Regis ante dicti. mense iulii. Era M.ª C.ª XX.ª II.ª
Item in loco qui dicitur sagralas fuit prelium magnum inter christianos et paganos *preside* supra dicto rege alfonso. Era M.ª C.ª XX.ª V.ª mense octobris. Ex parte uero paganorum Regnabat Jucefi.
Sanctarena capta fuit a Rege Alfonso VI. nonas maii. feria II.ª hora tertia. Era M.ª C.ª XXX.ª I.ª [2]

[1] *In hac annorum computatione littera* C, *quae numerum centenarium indicat*, *pallidiori prae caeteris tinctura posterius renovata apparet.*

[2] *Recentioribus litteris huius aerae integra summa computatur.*

Digitized by Google

Item capta fuit Sanctarena a Rege cir. VI.° kalendas Julii. Era M.ª C.ª XXXX.ª IX.ª

Sarraceni occupauerunt castellum sancte eulalie nonis Julii feria III. hora *nona*. *Era* (M.C.LIIII.)

Haly Rex obsedit colimbriam per tres septimanas X.° kalendas Julii. Era M.ª C.ª L.ª V.ª

Rex alfonsus Legionis mortuus est. Era M.ª C.ª XXXX.ª VII.ª

Annus malus fuit. Era M.ª C.LX.ª

In loco qui dicitur oric fuit prelium inter paganos et christianos *preside* rege Alfonso *Portugalie* ex una parte, et rege paganorum examare ex altera qui ibidem mortem fu*giendo* . . . . . sitio euasit in die sancti iacobi apostoli mense iulii. Era M.ª C.ª LXX.ª VII.ª

Item Sanctarena capta fuit per iam dictum regem alfonsum. Era M.ª C.ª LXXX.V.ª

Ulixbona capta fuit a iam dicto rege alfonso portugalie et Sintria et almadana et palmela mense octobris. Era M.ª C.ª LXXX.ª V.ª

Obiit imperator yspanie mense septembris. Era M.ª C.ª LX.ª (XXX.VI.)

Alcazar capta fuit a iam dicto Rege Alfonso. Era M.ª C.ª LX.ª (XXX)VI.ª

Begia capta fuit a iam dicto Rege. Era M.ª CC.ª

Natus est Rex Sancius. M.ª C.ª LXXXX.ª

Elbora, et maura, et Serpa capte sunt a Rege Alfonso. Era M.ª CC.ª IIII.ª

Geraldus alcayde intrauit badalloucium VI. nonas maii. Era M.ª CC.ª VII.ª

Rex Alfonsus illustris filius Ordonii cepit *Colimbriam*, *et portucalem*, et ciuitatem Lamecensem, *et viseum*, *et* restaurauit bracaram et egitaniam, et regnauit annis XVIII.

CHRONICON LAURBANENSE.

In altera pagina folii litteris omnino carentis, quod percelebri testamentorum codici (Livro dos Testamentos) *monasterii Laurbanensis* (*Lorvão*) *praemittitur, duo reperiuntur monumenta sub initio saeculi XII., ut videtur, diversis tamen litteris scripta. Horum unum primorum* Benedictinorum *illius monasterii abbatum ordinem, et successionem continet: secundum vero quorumdam Portugaliae eventuum, ad Legionensium regum aetatem spectantium, chronicon, aut narrationem, memoriae prodit. In opere suo, cui* Portugal Renascido *nomen dedit, pag.* 147 *Fr. Emmanuel a Rocha catalogum illum abbatum vulgavit; chronicon autem Riberius, et Bonaventura in Dissertationibus, et Historia laudatis in prologo ad Chronicon Lamecense, typis mandarunt. Hanc nostram editionem ex illis antiquis monumentis, mutato tamen pro uniuscuiusque pretio ordine, chronicon primum describentes, depromptam edimus.*

Ranemirus rex — Santius rex — Veremudus rex.

Era DCCCC.IIII.ª obiit ordonius rex, et perhunctus est adefonsus in regno ipso die in sancto pentecosten.

Era DCCCC.VI.ª prenditus est portugale ad uimarani petri.

Era DCCCC.XI.ª uenit rex adefonsus in uama (*sic*), et in VI.° die uimara mortuus est.

Era DCCCC.XVI.ª prendita est conimbria ad ermegildo comite.

In era millesima C.ª II.ª sic prendiuit rex domno fredenando ciuitas conimbrie in die de sancto christoforo, in mense iulius.

Era millesima C.ª XL.ª VIII.ª obiit rex adefonsus III.° kalendas iulii.

Hec nomina abbatum de monasterium laurbanorum.

In primis Justus abba — Johannes abbas — Teodoricus abba — Dulcidius abba — Mestulius abba.

Huius discipulus sanctissimi uiri Primus abba qui obiit II.° idus agusti Era M.XX.III.ª

Beniamin abba qui obiit VI.° idus agusti Era M.XXV.ª

Ranemirus abba — Arianus abba — Ordinatio eusebii abbatis XIIII.° kalendarum aprilium Era M.C.LIIII.ª

Eusebius abba qui obiit III.° kalendarum marcii Era Millesima C.L.VI.ª Requiescat in pace amen.

BREVE CHRONICON ALCOBACENSE.

Ex MSS., quae in monasterio Alcobacensi quondam, nunc vero in Publica Olisiponensi Bibliotheca custodiuntur, codex ille numero 183 *signatus membranaceum est volumen ea magnitudine, quam* in 4.° *vocant, litteris saeculi XIV. conscriptum, veteris Cistertiensis ritus divinorum officiorum* breviarium *continens; ad cuius finem, et eiusdem saeculi item litteris scriptum hoc, quod sequitur, chronicon inventum est. In lucem antehac, nec satis correctum, in sua* Historia Chronologica e Critica de

Digitized by Google

Alcobaça, Provas e Addições pag. 42 *sub titulo:* Chronicon Alcobacense I.: *edidit Fr. Fortunatus a D. Bonaventura. In codice illo monumentum hoc recentioribus litteris sequenti epigraphe superscriptum apparet:* Breve Chronicon Rerum Lusitanarum. *Ex hoc ipso autographo nostram hanc editionem proferimus.*

Aliud praeterea Chronicon, quod numero: Chronicon Alcobacense II. *designavit, post hoc idem scriptor similiter edidit: cum vero hinc nullam rerum ante XIV. saeculum gestarum narrationem, praeter illam valde mendosam circa Alphonsi Henrici ortum, haurire possimus; hoc monumentum, simul et Conimbricensis chronici secundam Partem, in suum differre tempus statuimus; cum, inter saeculorum XIV. et XV. monumenta inseri unumquodque eorum rerum postulet ordo. Monumento itaque, quod, illorum vice tempora expectantium sua, nunc edimus, succedit hîc Reginae Beatricis* (D. Brites) *mortis narratio, in codice Alcobacensi* num. 120 *litteris XIV. saeculi scripta seorsum inventa, quam, quod nullum aliud antiquum documentum huius eventus aetatem certe docens praeter illam appareat, in lucem merito edere optavimus.*

Era M.ª C.ª XLVII.ª Natus est aldefonsus primus Rex Port. filius comitis enrici.

C.ª LXX.ª VII.ª habuit uitoriam famosam a rege esmare in campis duric.

C.ª LXXX.ª V. cepit samtarenam et ulixbonam et tunc obiit Era M.ª CC.ª XX.ª III.ª et sepelitur in Monasterio sancte crucis, ubi etiam sepulta est Regina mafalda uxor illius, filia comitis manrique de lara et dominus de molina, qui fuit germanus comitis nuni qui liberauit generosos in burgis a pecta uel a subsidio.

Era M.ª C.ª XC.ª II.ª Natus est rex sancius bonus et in C.ª XC.ª VII.ª cepit siluim [1]: iste etiam sepultus est in Monasterio sancte crucis cum Regina dulcia de aragonia uxore sua.

Era M.ª CC.ª XX.ª IIII.ª natus est rex alfonsus filius regis sanchii et Regine dulcie in die sancti georgii et in anno sequenti natus est infans eisdem petrus qui cepit emeritam ciuitatem qui erat ex parte Regis legionensi. Iste alfonsus habuit duos filios, scilicet, sanchium capelum qui primus regnauit: de hoc habes libro VI.° capitulo « *grandi non in merito de supplen. ne. pre.* » duxit enim quandam uxorem de uiliori genere, scilicet, eluiram lupi et quia negligens fuit, datus fuit ei coadiutor germanus suus, et tunc exiit a regno et iacet toleto: pater eius alfonsus [2] sepultus est alcobacie cum uxore sua domna urraca filia regis castelle domni alfonsi qui uicit famosum prelium quod dicitur de muradal: predictus rex port. cepit alcaçar et alia castella sarracenis.

Post mortem dicti regis alfonsi regnauit sanchius filius eius XXIIII.or annis et exiit a regno et iacet Toleto: obiit Era M.ª CC.ª LXXX.ª V. Toleti.ª

Post sanchium regnauit alfonsus germanus eius XXX.ª II. annis et duxit in uxorem beatricem filia regis castelle qua habuit partem algarbii, ex qua habuit dyonisium et alfonsum qui iacet vlixbone in Monasterio predicatorum; in cuius tempore positum fuit ecclesie intredictum in toto regno port. per dominum martinum archiepiscopum bracharen. prima die Marcii Era M.CCCIIII.

Iste Rex alfonsus iacet alcobacie cum uxore sua. obiit Era M.ª CCC.ª XVII. Iste etiam fuit comes bolonie.

Era M.ª CC.ª XL.ª IX.ª VII.° idus octobris natus est rex dionisius filius predictis regis alfonsi et regine beatricis; et in era LII. natus fuit infans alfonsus qui iacet utlixbone in Monasterio predicatorum qui postea dixit quod deberet regnare eo quod adhuc uiueret comitissa bononie cum dyonisius natus fuisset, et quando ipse alfonsus natus extitit iam comitissa obierat, et sic dicebat quod dyonisius erat illegitimus et ipse legitimus. Sed dyonisius calide consuluit ey ut interficeret uxorem asserendo quod cornupetabat eum; et hoc fecit dyonisius ut ipse infans non haberet auxilium a castella quare ipsa, scilicet, domna uiolante fuit filia regis alfonsi et soror regis sancii de castella et habebat duas filias, scilicet, helisabeth quam duxit Johannes tortus, et beatricem quam duxit domnus petrus de guerra. Rex ergo dyonisius duxit in uxorem helisabeth filia petri regis aragonie, et Regine domne constancie: hec fuit filia macfredi, qui macfredus fuit filius frederici imperatoris, ex qua Regina helisabet. Rex dyonisius genuit regem alfonsum qui natus fuit Era M.ª CC.ª XXIX. VI. idus februarii, ex qua regina etiam dictus rex dionisius habuit Reginam constanciam quan duxit fernandus Rex castelle, ille qui obiit in alcoudete pater regis qui cepit algeziram, scilicet, alfonsi.

Era M.ª CCC.ª XII.ª V.° idus agusti Ingressus fuit Rex dionisius et helisabet uxor sua regnum aragonie, scilicet, ciuitatem tarroconam ad reformandam pacem inter regem Jacobum iames ara. frater dicte regine et re. fernandum castelle.

Era M.ª CCC.ª XXX.ª IIII.or Intrauit rex dyonisius per castellam usque ad uallem olleti et guerram, et tunc cepit castellum Rodericum, et sabugalem, et castellum bonum, et almeydam, et uilarem mayorem, et alfayates, et alia multa.

Era M.ª CCC.ª L.ª IX.ª in die sancti siluestri cepit infans alfonsus filius regis dyonisii colimbriam, et sequenti die kalendas, scilicet, ianuarii Era LX. cepit montem maiorem ueterem.

ad peticionem istius regis dionisii factus fuit ordo militie iesu christi in Regno Port. per papa Johanem Era M.ª CCC.ª L.ª VIII.ª quia eo tempore destructus fuit ordo templi.

Iste rex dyonisius obiit sanctarene tercia decima die Januarii Era M.ª CCC.ª LX.ª III.ª et sepultus est in Monasterio quod ipse fecit quod dicitur odiuelas.

Elisabeth uxor sua Regina sancta ut dicitur Postea sepulta est colimbrie in Monasterio sancte clare quod ipsa construxit.

Era M.ª CCC.ª XX.ª IX.ª VI.° idus februarii ultima die februarii natus fuit Rex alfonsus filius Regis dionisii et regine helisabeth.

Era M.ª CCC.ª LX.ª III.ª V. die octobris destruxit quodeseiram iste rex alfonsus.

Era M.ª CCC.ª LX.ª IIII.ª occidit Johannem alfonsi fratrem suum ulixbone in mare in qua ruit sepultura.

Era M.ª CCC.ª LXX.ª I.ª fuit annus malus ita quod alquer tritici constitit colimbrie XX soldos, et de milio tercedim

[1] *In margine, alia manu:* et mortuus est Era M.II.°XLIX annos.

[2] *In margine, alia manu:* Mortuus est Era M.ª II.°LXXI. et

Digitized by Google

soldos, et de centeno XVI, et multi mortui sunt pre magnitudine famis, et tunc seperunt idere sarraceni gibaltar.

Era M.ª CCC.ª LXXX.ª VI.ª fuit generalis pestilencia per toto mundo in qua mortui sunt due partes hominum.

Era M.ª CCC.ª LXXXX.ª III.ª VII. dies Januarii occidit rex alfonsus domnam agnetem colimbrie.

Sub Era M.ª CCC.ª XXX.ª VIII.ª In Mense Agusti In festo sancti donati episcopi et martiris Domna Beatrix Regina portugalie et algarbii fuit defuncta, cuius Anima requiescat in pace amen.

CHRONICA BREVE DO ARCHIVO NACIONAL.

O IV. Livro das Inquirições de Affonso III., guardado no Archivo da Torre do Tombo, ou foi compilado dos rolos parciaes em que esses inqueritos eram successivamente lançados, ou foi transcripto do registo primitivo que não chegou até nós. O que é certo é que o codice em que se contêm aquella parte das inquirições geraes pertence evidentemente ao seculo XIV., e talvez aos fins delle. Ahi, a f. 6 v., se lançou a breve chronica ou memoria que se segue, e que chega apenas ao reinado de D. Diniz, com os fins indicados no proemio da memoria, fins que, aliàs, ella está longe de preencher. Parece-nos ser a Chronica vulgar mais antiga que nos resta, e por isso a collocamos antes das de S. Cruz de Coimbra.

Esta he a rrenenbrança dos Reys que fforom destes Regnos de portugall e do alguarue des o começo do Conde Dom anrriqui ataa presente Era que ora corre do nacimento de nosso sennor Jeshu christo de mil e quatrocentos e uynte e noue annos. A qual rrenenbrança serue a proll por que muytas uezes mostram perante ElRey nosso sennor e perante os seus iuizes algumas doaçoões e outras escripturas, que fazem em periuizo dos direitos e coussas da coroa dos Regnos, fazendo taaes cartas de doaçoões e escripturas mençom que forom outorgadas per huum Rey o quall segundo a dada dessa escriptura ja era finado ; E pera tirar estas duuidas aproueitam muyto estas eras. Porque em ellas faz mençom quando cada huum Rey começou de rregnar, e quando sse finou, e onde jaz sepultado. E estas eras forom escriptas certamente sabendose primeiro a uerdade do que em ellas he contheudo. As quaees aqui som escriptas na maneira que sse segue. E per ellas logo se pode ssaber a escriptura que nom for uerdadeira.

O conde dom Anrriqui que foy cassado com a Raynha dona Tareija afomso filha dElRey dom affomso de castella. Este conde dom anrrigui se finou em estorga do Regno de liom, E jaz sepultado na see da igreia de bragaa. E finou-se no dicto logar destorga na Era de mil e cento e cinquoenta annos.

ElRey dom afonso anrriquiz foy filho do sobredito Conde dom anrriqui e da Raynha dona Tareija. Este Rey foy cassado com a Raynha dona mafalda filha do Conde [1] *dom afomso de moliana filho dElRey dom afomso de castella.* [1] E ouue della estes filhos : O ifante dom sancho, E a ifante dona Orraca que foy casada com ElRey dom fernando de castella, E a ifante dona Tareija que foy casada com o conde de frandes. Este Rey naceo na Era de mil e cento e trynta e dous annos. E finouse em a Cidade de Coinbra seis dias de dezenbro Era de mil e dozentos e vynte e dous annos. E asy foy sua vida noueenta e huum annos. E jaz sepultado no seu moesteiro de sancta cruz da dicta Cidade de coinbra que elle fundou e acabou aa sua custa.

ElRey dom sancho filho do sobredicto Rey dom afonso anrriquiz. Este foy casado com a Raynha dona doce filha dElRey daragom. E ouue della o infante dom Sancho, e o ifante dom pedro, e o ifante dom fernando que foy conde de frandes, e o ifante dom Anrriqui, e a ifante dona mafalda que foy casada com ElRey dom anrriqui de castella, e a ifante dona sancha que foy gouernador do moesteiro de loruaão, e a ifante dona branca que morreo na auga dalfajar e jaz soterrada no dicto moesteiro de sancta cruz de Coinbra, e a ifante dona Tareija que foy casada com ElRey dom afomso de liom, que era sobrinho desse Rey dom sancho filho de sua irmãa, e finouse esta Raynha dona doce. E entom filhou ElRey huma dona de que se nom pode saber o nome, e ouue della dom Martim sanchez, e dona Orraca sanchez, e finouse esta dona E filhou dona Maria paaez rribeira a que elle deu Villa de Conde e ouue della dona Tareija sanchez, e dom gil sanchez, e dona Costança sanchez, e dom Ruy sanchez. Este Rey nacco onze dias de nouenbro da Era de mil e cento e nouenta e dous anos. E uiueo Cinquoenta e oito annos, E finouse na era de mil e dozentos e quareenta e noue annos. E jaz soterrado no moesteiro de sancta cruz de Coinbra junto com seu padre ElRey dom afonso.

ElRey dom afonso filho do dicto Rey dom sancho foy casado com a Raynha dona Orraca, filha delRey dom afonso de castella, e ouue dela o ifante dom Sancho, e o ifante dom afomso que foy Conde de bellonha, e o ifante dom fernando, e a ifante dona lianor. Este Rey naceo oito dias dabril da era de mil e dozentos e vynte e quatro annos. E finouse na era de mil e dozentos e saseenta e huum annos. E asy uiue trinta e sete annos, e jaz soterrado em o seu moesteiro dalcobaça.

ElRey dom sancho, que foy chamado capello, filho do sobredicto. Este se cassou com huma dona a que chamauão micia lopez per seu conselho. Este rrey por algumas cousas que fez em periuizo dos direitos do Regno e da justiça os prellados sopricarom ao papa e os fidalgos e concelhos. E por ello hordenou o papa Arrequerimento dos sobredictos que uiesse o conde dom afonso de bellonha seu irmãao gouernar estes Regnos de portugal e do algarue. E este rrey dom sancho Regnou em portugal vynte e quatro annos. E foisse para castella e allo andou dous annos. E finouse em toledo na Era de mil e dozentos e oiteenta e cinquo annos. E jaz soterrado na see de Tolledo, que elle fez acabar aa sua custa.

ElRei dom affonso, que foi Conde de bellonha, irmãao que foy do sobredicto. Este foy cassado com a Raynha

[1] Estas palavras estão riscadas e substituidas á margem em letra moderna pelas seguintes = *Amadeu ou Amedeu de moriena.*

Digitized by Google

dona beatriz filha dElRei dom afonso de castella. E ouue della a ifante dona branca, que foi senhora das Olguas de burgos, e o ifante dom denis, e o ifante dom afonso, e a ifante dona sancha, que morreo em Seuilha e jaz em alcobaça, e outros dous filhos que morrerom pequenos. E huum jaz en alcobaça e outro em o moesteiro de sam vicente de fora. E este rrey Regnou ataa dezesete dias de feuereiro da Era de mil e trezentos e dezesete annos. E assy regnou trynta e dous annos. E jaz em o seu moesteiro dalcobaça.

ElRey dom denis filho do sobredicto foy cassado com a rraynha dona Isabel filha delRey dom Pedro daragom, e ouue della a ifante dona Costança, que foy casada com ElRey dom fernando de castella, e o ifante dom afonso, que foy cassado com a ifante dona beatriz irmãa do dicto Rey dom fernando de castela. Este rrey começou de Regnar na sobredicta Era de trezentos e dezescte annos. E finouse sete dias de janeiro da Era de mil e trezentos e seseenta e tres annos. E asy rregnou quarenta e seis annos. E jaz sepultado em o seu moesteiro de sam denis dodiuellas dapres da Cidade de lixboa, que ell fez de todo aa sua custa. E rreteue pera sy e pera todos seus sobcessores o consentimento da inliçom que fezesem das abadesas quando alguma ouuesem denleger em abadesa desse moesteiro; E asy he contheudo em seu testamento e hordenaçom do dicto moesteiro.

CHRONICAS BREVES
E MEMORIAS AVULSAS DE S. CRUZ DE COIMBRA.

O codice 79 da Bibliotheca Publica do Porto, que pertenceu ao mosteiro de S. Cruz de Coimbra, contêm quasi na sua integra pequenas composições historicas, que evidentemente são anteriores ao seculo XVI., tanto pela materia, como pelos caracteres paleographicos do codice.

Este, cujo formato é o de folio pequeno, compõe-se de varios quadernos alli reunidos, parte em pergaminho, parte em papel, e escriptos por diversas mãos. Alem dos Monumentos que publicamos neste logar encerra aquelle codice memorias e apontamentos historicos especialmente relativos aos seculos XIV., e XV., que devem ser publicados entre os dessa epocha. Encontra-se, alem disso, ahi uma versão da vida de D. Tello e da historia antiga da fundação de S. Cruz, versão feita no meiado do seculo XV.

Principia o codice por uma compilação de memorias avulsas colligidas sem ordem chronologica de diversas fontes, e interrompidas uma vez ou outra por materias não historicas. Conhece-se que a compilação foi feita na ultima metade do seculo XV. não só pelo caracter da letra, mas tambem por abranger factos relativos ao reinado de D. Duarte. Extrahimos dessa collecção os artigos que diziam respeito ás epochas anteriores ao reinado de D. Diniz, reservando para depois os que pertencem a tempos posteriores, e conservando nos aqui impressos a ordem em que foram colligidos.

Segue-se uma rapida historia dos reinados de Affonso Henriques e de Sancho I. com o titulo: Esta he a arenga que fezerom em lixbô quando fezerom as festas aa emperatriz filha delrey dom eduarte. *Apesar de designada como um discurso oratorio, esta composição é rigorosamente uma especie de chronica dos nossos dous primeiros reis. O titulo, porêm, mostra a epocha em que foi escripta.*

Termina o codice por duas chronicas tambem dos fins do seculo XV., a primeira das quaes, escripta com certa extensão e dividida em capitulos, só contêm uma rapida noticia do conde Henrique, e a historia do reinado de Affonso Henriques. Parece ter servido de fundamento á de Duarte Galvão, e talvez seja apenas a primeira tentativa daquelle escriptor, cujas estreitas relações com o mosteiro de S. Cruz são conhecidas. A outra chronica, mais resumida, e escripta por diversa letra, abrange todavia um periodo maior desde o começo da monarchia até o reinado de D. Diniz, mas, como a precedente, é dedicada particularmente aos successos de Affonso I.

Estes quatro Monumentos, que publicamos debaixo do titulo geral de Chronicas Breves e Memorias Avulsas de S. Cruz, *vão impressos na ordem em que se acham no codice original, distinguindo-se entre si pelos numeros I, II, III, IV.*

Digitized by Google

I.

Des o começo que Deus criou o mundo ataa a encarnação do filho de Deus foram cinquo mil e cento e noueenta e oyto annos.

E depois que foy o diluuio de noe ataa a encarnaçom foram tres mil e cento e quatro annos v meses e seis dias.

Entrou noe na arca com as cousas que lhe deus mandou XVII dias dabril, e foy em sesta feira, e sayo dela XXVII dias de Junho.

E des o tempo que naceo o gram Rey alexandre de macedonia ataa que naceo Jeshu christo ouue II.°XXI annos e tres meses e dous dias. Este Rey naceo em quarta feira.

E quando andaua a era de cesar em XXXVIII.° annos naceo nosso Senhor jeshu christo, e andados seis meses e seis dias da era de seteenta annos padeceo morte nosso Senhor jeshu christo pollos peccadores saluar.

Em a era de III.°LXXVII annos no tempo de sam silvestre papa foy baptisado o Imperador constantino. E fez a sancta igreia Senhora do imperio na era de VI.° annos.

Em a era de VI.° annos se começou a seyta dos mouros de mafamede em arabia.

E quando andaua a era em VII.° e L. annos regno ElRey Rodrigo em spanha, e durou em seu regno sete annos. E no seu tempo se perdeo a terra ataa as sturas e cobraramna os mouros.

Na era de VII.°LIX. veo carnos filho delRey de frança a toledo a ajudar Rey galfore quando leuou galiana filha do dicto Rey mouro a paris e fezea christaa e casou com ella.

Era de VIII.°LX se começou a ordem da caualaria de samtiago em tempo delrey ramiro.

Em anno da era de nouecentos annos no mes de Junho foram mortos os doze pares.

Em a era de mil e cento e doze annos em dia de sancto urbano filhado tolledo aos mouros.

Em a era de mil e cento e vynte e sete annos filhou cide Ruy dias aos mouros Vallença.

Em o anno de mil II.° e LXXIIII.° annos na festa de sam pedro e sam paulo filhou ElRey dom fernando cordoua aos mouros.

Em o anno da era de mil e dozentos e oyteenta e sete annos em dia de sam clemente foy filhada seuilha aos mouros.

Em o anno de mil e II.°XII. annos foy a grande lide campal a que chamarom a de lharcos, a qual lide vencerom os mouros.

Em a era de mil II.°L. annos foy a grande lide campal a que chamaram a do miadal, a qual lide vencerom os christãaos, e assy se vingou a de lharcos.

Em o anno de mil e cento e sesseenta e cinquo annos tres dias de dezembro em dia de sam sadorninho filhou elrey dom Fernando lamego aos mouros.

Em o anno de mil e cento e sessenta e oyto annos VIII.° dias dagosto em dia de sanctiago filhou elrey dom Fernando a cidade de viseu aos mouros.

Em o anno de mil e cento e LXXV. no mes de mayo em dia de sam miguel filhou Elrey dom affomso anriquez santarem aos mouros, e auia enlam nome cabilicrasto.

Em o anno de mil e cento e seteenta e sete annos filhou o dicto rey leirea aos mouros.

Em o anno de mil cento e nouenta e cinquo filhou o dicto dom afomso lixboa aos mouros.

Em o anno de mil C.XC.VII. filhou o dicto rey sintra aos mouros.

Em o anno de mil C.XC.VIII.° aalem de crasto verde no campo dourique lidou o dicto Rey dom affomso anriquez com cinquo Rex mouros, e o de mayor poder auia nome Ismar, e prouue a deus que os venceo.

Este Rey fez sancta cruz de coimbra e em ella jaz.

. . . . . .

Dom afomso o primeiro rey de portugal como tomou leirea aos mouros logo dotou aa uera cruz leirea com toda a jurdiçom real e com todo o eclesiastico. E o prior dom Joham pos homens pera a defensarem, e vieram os sarraziis e tomarom leirea per força. E dom Joham prior de sancta cruz com muyto grande despecto buscou gente darmas e foisse a arronches, que era dos sarraziis, e per força darmas a tomou. E per aquy fez emmenda da pouca diligencia e pequeno cuidado que teue pera defensar o castello de leyrea.

. . . . . .

O castello de leyrea era dos sarraziis, e corriam a terra ataa coimbra. E faziam muyto mal aos christaaos em soyre e em pombal. E o arcediago dom tello temendo se que assy o podiam fazer aos coonigos religiosos mandou fazer huum muro em caramanchões a redor da igreja e claustra.

. . . . . .

ElRey dom afomso anriquez venceo em campo cinquo Rex mouros em campo dourique, e foi alleuantado por Rey.

ElRey dom affonso anriquez per duas vezes tomou leyrea aos sarraziis.

ElRey dom afomso anriquez tomou lixboa aos sarraziis.

ElRey dom affomso anriquez pos o primeiro bispo em lixboa e auya nome gilberto.

ElRey dom affonso anriquez pos o primeiro prior em ho moesteiro de sam vicente de lixboa, e mandou por elle ao moesteiro do banho. E elle auia nome dom meendo, e foi ellecto por bispo de lamego. ElRey mandou por outro conigo ao banho e deulhe o moesteiro, e auia nome godinho.

ElRey dom afomso anriquez fez o moesteiro de sam vicente e ornou com muitos beens.

ElRey dom affonso anriquez fez o moesteiro de sam christouam que he em terra dalafões. O qual moesteiro primeiro foy huum oratorio de clerigos de boa uida. E elle o ornou com herdamentos.

ElRey dom afomso anriquez fez o moesteyro de ceyça e nom o acabou. E leyxou o cargo a seu filho dom sancho que o acabasse.

ElRey dom afonso anriquez tomou euora aos sarraziis e fez a see desse logo. E fez hy huum spirital que se chama de Jherusalem. E deu pera comprarem em beens de raiz oyteenta mil dinheiros douro. E os pobres de christo fossem hy recebudos com caridade, aos quaes dessem a cada huum senhos pãaes de trigo e senhos vasos de vinho, e que o metam em sua oraçom.

ElRey dom affonso anriquez deu pera feitio da claustra da see de coimbra XXII mil dinheiros de ouro.

Este Rey dom affonso anriquez foy o primeiro que ordenou a ordem de sanctiago em portugal.

ElRey dom affomso anriquez gaanhou aos sarraziis almadaa, e moura, e eluas, e serpa, e sintra, e beja, e alcacer e cezimbra.

. . . . . .

O muy nobre Rey dom sancho, que jaz em o moesteiro da virtuosa cruz, pos aquy huma cruz douro com algumas pedras de virtude e em o meo da cruz do lenho em que se ue christo nosso redemptor. E deste lenho furtarom muito.

Este mui nobre Rey dom sancho pos em o altar moor huma cruz de prata muito grande com quatro euangelistas em as portas.

. . . . . .

Em huum liuro de sam pedro da almidina diz que na era de mil e dous annos ElRey de castella dom fernando o mayor tomou coimbra aos sarraziis. Este Rey logo fez principe e duque dom Fernando da dicta cidade.

Este Rey dom Fernando de castella o mayor jouue sobre coimbra sete annos. E sanctiago apostolo lhe abrio e desfechou as portas.

ElRey dom Fernando fez caualeyro Rodrigo de umar e cingio lhe a spada e deu lhe paz em a boca. E elRey dom Fernando em a mizquita mayor fez nouecentos caualeyros todos nouees.

O primeiro conde que ouue em portugal auia nome dom anrique, e foy filho delrey de ungria filho segundo. Este conde dom anrique foy padre de Dom affonso o primei-

Digitized by Google

ro rey que ouue em portugal, o qual jaz em o moesteyro de sancta cruz de cooimbra. E este conde dom anrique fez a see de coimbra. E o primeiro bispo que ouue em coimbra auia nome dom bordim ca assi o diz a cronica.

Este conde dom anrique fez as sees cathedraaes de uiseu e de lamego e do porto, e pos em estas sees bispos per lecença e actoridade do sancto padre.

Este conde dom anrique deu aos bispos as rendas das ditas sees em dote pera sempre.

Estas sees consagrou dom bernardo arcebispo de tolledo.

A este tempo bragaa era destruida dos immigos: este conde dom anrique a poborou e refez. E elle morreo em storga e mandou se enterrar em bragaa, e hy jaz honradamente.

E quanto he ao spiritual o arcebispo dom bernardo arcebispo de toledo refez a see de bragaa e a tornou aa dignidade primeira. E dom bernardo pos por arcediago de bragaa dom giraldo que a este tempo era seu chantre em tolledo.

Em huum liuro da samcristia diz os primeiros irmãaos religiosos que começarom e edificarom ho moesteiro de sancta vera cruz e em ella guardaram a regra e ordem dos apostollos; foy so a era de mil e cento e seteenta annos XXIIII dias de feuereyro.

Em a era de mil II.ᶜLXX annos em huma sesta feira aos XXX dias de mayo aa hora da sexta scureceo o sol, e a lua e muitas strellas aparecerom no ceo, Ca assy aprouue a nosso Senhor Deus.

Em a era de mil e cento e seteenta e quatro a XI dias de dezembro ElRey dom affomso filho do conde dom anrique começou de edificar o castello de leyrea em terra deserta.

Em a era de mil e cento e seteenta e huum annos XXIIII dias do mes de setembro huum Rey mouro, que se chamaua Ismar abuzicre, destroyo o castello de leyrea. E foy preso payo goterrez coonego do moesteiro de sancta cruz.

Em a era de mil e cento e LXXIII annos XXII dias do mes de feuereyro este meesmo dom afonso começou outra uez edificar o castello de leyrea.

O primeiro prior deste mosteiro auya nome dom todom: elle deu ao bispo de coimbra o couto de lauãaos com a igreia do dicto logo.

. . . . . .

A cronica de spanha conta que elrey dom affonso de castella ouue seis molheres de bençom e huma barragaa. E huma destas molheres ouue nome dona costança de que ouue huma filha que auia nome dona orraca, que foy casada com o conde reymon, e ouueram uma filha per nome dona sancha, a qual amando a virgindade nunca quis casar. E foyse a Iherusalem em romaria. Estando ella em o hospital do templo seruindo a deus, albergando os pobres e seruindo os com caridade, o Senhor lhe quiz fazer tam alta mercee que lhe deu fogo nouo em a sua lampada em dia do spiritu sancto alumiada pellas mãaos dos angos. Esto nom he apocrifo mas cousa muy verdadeyra.

II.

Este he o mui alto e muito excelente Rey dom affomso anriquiz o primeiro Rey de portugal filho de dom anrrique que foy conde de portugal e da ifanta dona tareyja. Da parte de seu padre descendeo per linhagem dereita dos reys daragam, e da parte de sua madre dos Rex de castella. E este muito excelente Rey foy o primeiro que acrecentou em a espana a mui alta dinidade da coroa dos Rex de portugal. E elle venceeo em a batalha o conde de trastamara que era casado com sua madre porque lhe occupaua o senhorio, e per menagem o fez hir morar fora da espanha.

E uenceeo o emperador seu primo com todo o poder de castella e de leom e do reino daragom omde se chamam os arcos de val de uez, por que lhe queria tomar sua terra.

E assy pellegou e uenceeo cinquo rex mouros no campo douryque omde lhe apareceeo noso Senhor ihesu christo posto em a cruz. Por cuiya e semelhança do diuinal misteryo pos em seu escudo as armas que ora trazem os Reys de portugal.

Este muito nobre Rey foy o que primeiramente tomou a mui leal cidade de lixboa aos mouros, e santarem, leirea, alemquer, obidos, e torres uedras com todos outros lugares da estremadura.

E trouxe o corpo de sam uicente do reyno do algarue, que emtom era de mouros, a cidade de lixboa. E fez hi huum mosteiro a onrra de sam vicente marter.

E este muito nobre Rey fez as maiores casas dooraçom que ha em estes Reinos de religiosos, comuem a saber, o moesteiro da uirtuosa cruz que he em coinbra, e o moesteiro dalcobaça, e o moesteiro de sam vicemte de fora.

E foy casado com dona mafalda, que era filha do conde dom anrique de lara, que era a mayor e mais alta linhagem despanha. Filhou a vila de beia, e alcacer, e cizimbra aos mouros.

E uenceeo elRey de badalhouce em campo, e com elle seteenta e quatro mil mouros.

E este muito honrado Rey foy persoalmente no grande desbarato que se fez a par de santarem quando foy morto o gram miramollim de marrocos, e desbaratados e mortos com elle treze Reys mouros com muita multidooe de mouros daalem e daaquem mar.

Ante de sua morte tres filhas que tinha, comuem a saber, dona mafalda casou com ho comde Reymon de barcellona de que descemde toodaa linagem real da casa daragom, E dona orraqua com elRey dom fernando daragom e de liom de que descemdem todollos Reys e principes de castela e de leom, e dona tareija com dom fillipe comde de frandes de que descendem os Reys de ingraterra e do ducado de brogonha e de frandes.

E forom os anos deste muito virtuoso Rey noveenta e hum, dos quaaes os seteenta e tres posoyo emteyramente o senhoryo do Reyno.

E pero tamto tempo senhorezase e regese, tamto foy o seu cuidado de acrecentar em a onrra do reyno que amte de sua morte emcomendou a seu filho que fezese as lex e foros que uisse que compriam pera boo regimento do reino, mostrando que em toda sua vida nunqua teuera tempo ocioso em que as podese fazer.

Este bem auenturado Rey tomou o castello de leyrea a muros, e despoys elRey Ismar abuzy tomou o dicto castello de leyrea, e foy prezo paaio goterrez conigo de santa cruz. E despois tomou o dicto castello elRey dom affonso, e jaz este bem auenturado Rey em o mosteiro de sancta cruz de coinbra, o qual moesteiro elle mandou fazer.

ElRey dom sancho foy muito virtuoso Rey, primeiro no nome, e segundo na dinidade. O qual seemdo principe e uiuendo ainda seu padre leuou sua hoste per seu mandado ataa cidade de seuilha auendo muitas escaramuças com os mouros com os quaaes ouue huma batalha mui grande no emxarafe, a qual venceeo. E seguio os emcalços ataa os arraualdes de teriana, e em a qual emtrada foy tam grande pelleya que foy achado em huma cronica que fez caçome capellam dos mouros de seuilha, que tamanho e tam grande foy a mortimdade dos mouros que toda a agoua do rio dalquiuir foy tinta de samgue. E desta vez correo andaluzia a mayor parte della e do reyno do algarue domde trouxe muitas riquezas com muito grande onrra.

Outro sy uenceeo huma muito grande batalha que ouue com os mouros acerqua de beja teedoa os mouros cerquada omde morreram muitos milhares delles.

Seu padre bem auenturado Rey dom affomso mandou este grande principe seu filho com muito grande esforço aa uilla de santarem quando a cerquou miraamollim. E foy hy morto e desbaratados e mortos com elle treze Reys com infiinda moltidom de mouros daaquem e daalem mar estamdo per muitos dias este nobre principe no arrabalde de fora dos muros em huum soo palanque omde se fezerom muito gramdes pelleyas nom sem grande mortiindade de muitos mouros, e aaffim esteue com o dicto seu padre na destroyçom e morte de miraamolym e dos outros que erom com elle. Foy ainda chamado laurador porque fazia laurar todas suas terras com gram diligencia.

Digitized by Google

E elle pouorou couilhaa e o castello da coua que ora chamo da coua uelho, e a pouoa de dom Joham, e a cidade da guarda, e bragança, e a ponte de uiuas, e palmella, e monte moor, e outros muitos lugares. E foy cassado este muito grande principe com a raynha dona doce filha delrey daragom e da raynha dona orraqua da qual ouue xv filhos e filhas, os quaes casou com Reys e raynhas e grandes principes em tamto que quaasy que toda a lynhagem real da christiidade foy tinta da sua geeraçom. E elle tomou a cidade de sylues aos mouros, e renouou o castello de palmella, e fez de nouo o castello de sezymbra, e tomou sam paao do lodo, e ponte uedra que he em galyza, e fez o castello de monte moor o uelho, e gaanhou o castello deluas.

Em ho dia da asumçom de santa maria foy armado o bem auenturado Rey caualleyro per seu padre elRey dom afomso em coinbra. Forom os anos de sua uida cinquoemta dos quaaes reinou vinte VI.

Jaz em o moesteiro da uirtuosa cruz de coinbra a par de seu padre muito onrramente.

III.

Como e donde descenderom os reis de portugal.

Conta a estoria em este lugar que a linhagem dos Reys de portugal veem per esta guisa. ElRey dom affomso tomou tolledo aos mouros e casou huma sua filha, que avia nome dona tareija, com huum conde que auia nome dom anrrique. Este cassamento fez elRey por duas cousas, a primeira porque este conde era muy fidalgo e de grande sangue e era primo con irmãao do conde dom Regmom de tollosa, E ueerom com elle de sua terra pello homrar em seu casamento por fazer romaria a santiago; e a outra porque era o milhor homem darmas per seu corpo que se podia saber. A este conde deu elRey com sua filha parte de galiza com o que era gaanhado de purtugal, e deulhe certa terra por sua conquista com certas condições segundo nollo já a estoria ha já deuisado. E este conde ouue muitas batalhas com os mouros e com os leoneses e senpre os venceo e tomoulhes muita terra. E ouue huum filho de dona tareija que ouue nome dom affomso anrriquez, e huma filha que ouue nome tareija anrriquez: estando elle em estorga, que era sua, enffermou de door de que morreo. E a este tempo tynha elle aprezada a cidade de Leom que se a quatro mezes lhe nom acorresse o enperador que fosse. E ante que morresse chamou ante sy aquelle seu filho affomso anrriquez e disselhe: filho toma esforço no meu coraçom, toda terra que eu leixo que he destorga ataa Leom e ataa coinbra nom percas della nenhuma cousa, ca eu a tomey com muito trabalho: filho toma esforço no meu coraçom e sey semelhauel a mim e sey companheiro aos fidalgos e dalhes todos seus dereitos aos concelhos, fazelhe honrra e faze de guisa que todos aiam direito assy os grandes como os pequenos, E por rogo nem por cobyça nom leixes de fazer justiça. E porem meu filho senpre em teu coraçom ama justiça, ca o dia que a leixares de fazer huum palmo logo o outro dia ella se affastara de ty huma braça, e porem meu filho ama a justiça e aueras a beençam de deus e a graça e a benquerença das gentes, e nom conssentas aos teus homeens seer soberuosos e atreuudos em mal fazer nem faça força a nenhuum ca perderas teu boo preço se taaes cousas nom castigares. E manda logo chamar os destorga e fazerte ey que te façam menagem, e logo que eu morrer vay comigo fora da uilla. e logo te torna e nom ha perderas ca daqui pederas conquistar todo o all, e mandame soterrar em bragaa que eu poborey. E despois que ouue castigado o filho destas cousas e outras muitas, que aquy nom dizemos, morreo. E logo que foy morto guisou o filho como o fossem soterrar a bragaa. E des que todo foy guisado perguntou dom affomso anrriquez aos seus se hiria ao enterramento de seu padre ou nom, e elles lhe disserom que fosse com seu padre ca toda a terra nom auia que temer. E em quanto allo foy perdeo toda a terra de leom que o conde tynha por sua, mais nom lhe poderom tomar galliza. E despois que lhe esto fezerom mandou desaffiar o enperador. E entom se foy elle pera purtugal ca sua madre casarasse com dom uermumy perez traua, mais despois lha tomou o conde dom Fernando seu irmão e casou com ella. E casou dom uermumym perez com huma sua filha e do conde dom anrrique que auia nome tareija anrriquez. E por este pecado foy despois feito huum moesteiro que chamam sobrado. O conde dom Fernando era aquella sazom o milhor homem despanha que Rey nom fosse, e por esta razom alçousse toda a terra a dom afomso anrriquez com sua madre. E elle quando esto vio forçou dous castellos huum nenha, e outro castello da feira. E danbos estes castellos fazia elle guerra mortal a seu padrasto entanto que ouuerom a fazer treegoas que podessem fallar. E a esta sazom era já dom affomso chamado ja principe. E quando fallarom disse o conde: principe nom andemos em esto e vaamos huum dia a batalha ca ou nos sairemos de purtugal, ou uos. E o principe respondeo: certo, conde, bem deuia deus de ueer tal cousa que me uos queredes deytar da terra de meu padre que elle ganhou aos mouros. E sua madre lhe disse: minha he a terra ca meu padre elRey dom affomso ma leixou. E o conde lhe disse: nom nos faz mester de pallauras ca ou leixaremos a terra a uosso filho se mais poder que nos, e hirnos-emos em galliza, ou de todo ficaremos em portugal. E logo aprezarom a batalha que fosse em guimarães em logar que dizem sam redanhas. E quando foy o dia do prazo forom ajuntados em batalha. E quando ouuerom dentrar em ella disse a Rainha: conde com uosco quero hir na az, e aueredes que fazer por meu amor. E foy feita a batalha. E o principe foy arrancado do campo, e hindo fogindo a huma legoa de guimarães encontrou com dom egas muniz que vynha em sua ajuda com elle. E quando o vio assy vyr disselhe: que he esto Senhor como vyndes assy. E elle disselhe: venho muy maltreito ca me arrancou do canpo meu padrasto e minha madre, que vynha com elle na az. E entom lhe disse dom egas muniz: recolhede toda a gente que vem fugindo, e tornemos a batalha, e prendamos uosso padrasto e uossa madre. E entom tornarom a batalha, e venceromna, e prenderom o conde e sua madre, e o conde cuidou logo de seer morto e fezelhe preyto e menagem, que nunca entrasse em purtugal, e elle soltou o, e foy pera sua terra, e nunca mais entrou em purtugal. E o principe prendeo sua madre e metea em ferros, e ella quando se vyo presa disse assy: meu filho dom affomso, prendesteme em ferros e exerdasteme da honrra que me meu padre leixou, e quytasteme do meu marido, e eu rogo a deus que ainda uos seiades preso como eu soom, e porque metestes ferros em minhas pernas ferros quebrantem as uosas. E esto se conprio despois segundo uos a estoria deuisará em seu logar. Mais ella mandousse desto querelar ao enperador seu sobrinho e mandou ho rogar que a tirasse de prisom e que ouuesse todo portugal.

E os portugueses teuerom todos com o principe, e como souberom que se o enperador guisaua por vyr em purtugal foronsse todos muy bem guisados a huum lugar que chamam uall de uez e atenderom hi. E o enperador uynha com muy grande poder daragam e de castella e de leom e de galliza, e quando chegou ally o principe pos lhe a batalha, e foy uençudo o enperador e fugio da batalha em cima de huum cauallo branco com duas lançadas em a perna deestra. E o principe matoulhe muita gente e prendeolhe VII condes e muitos caualleiros, e despois que uenceo a batalha conquistou todallas fortallezas de purtugal assy como se fossem de mouros e leuou comsigo sua madre presa. E acabado pouco tenpo estando o enperador em tolledo doendosse do mal e desonrra que recebera do principe e teendo que toda a espanha lhe auia de conhecer senhorio, falou com todos seus ricos homeens em grande segredo como queria vyr sobre o principe. Ajuntou grandes conpanhas e fosse a galiza nom dando a entender o que queria fazer, e entrou em portugal asy de sospeita que cercou o principe em guimarãaes, e a uilla nom estaua basticida como conpria em tal guisa que a poucos dias a tomara o enperador se hi esteuera. Mais

Digitized by Google

huum seu amo do principe, que auia nome egas moniz, quando o uio em tal perygoo ouue grande temor de seer ally preso, e andando o enperador huum dia em redor da uilla, catando o logar mais fraco por onde o podesse tomar, dom egas muniz caualgou em cima do seu cauallo e sayo pella porta da uilla soo sem sabendo nenhuum o que elle queria fazer, e foisse pera o enperador, e elle quando o vyo viir foyo receber, e dom egas moniz beyjoulhe a mãao, e o enperador lhe disse a que era viindo; e dom egas moniz, como era bem fallante e grande sabedor de guerra, disselhe que lhe queria fallar cousas de seu seruiço. E despois que se apartarom a fallar disselhe dom egas moniz: senhor a que ueestes aqui, e elle disse que por tomar seu sobrinho, porque lhe nom conhecia senhorio; e entom dom egas moniz lhe disse: senhor, uos non fizestes cordura de viir aca ca se uos alguem disse que ligeiramente poderiades tomar esta uilla nom uos disse uerdade, que certo seede que ella esta açallmada do que ha mester pera dez anos, e bem sabedes uos que iaz hi o principe vosso primo, que he muy boom fidalgo, com muitas conpanhas e muy bem guisadas pera guerra, pella qual razom nom poderedes fazer o que queredes, e em estando aquy, poderedes receber dampno dos mouros em vossa terra; e quanto por o feito da Raynha sua madre nom o deuedes de culpar ca elle fez o que deuia, ca ella o quisera matar e enxardar da terra que seu padre gaanhou aos mouros, e que elRey dom affomso vosso auoo e seu lhe leixou. Mais quanto he do que dizedes que he rezam de uos conhecer senhorio e hir a uossas cortes, e eu assy o tenho que bem mais uos o nom deuedes de culpar ca os seus mesteres forom tantos que nom pode all fazer. Mais se o uos quiserdes segurar e alçaruos daquy e hiruos pera uossa terra, eu uos farey que huum dia, qual uos quiserdes, que uaa a uossas cortes onde uos diuisardes, e desto uos farei menagem. Estas pallauras e outras muitas lhe disse dom egas moniz pollo fazer alleuantar de sobre a uilla. E o enperador lhe disse: dom egas, quero creer uosso conselho com esta condiçom, que uos me façades menagem que o façades hir a minhas cortes a tolledo, e que faça conhecimento quall deue. E entom egas moniz lhe fez menagem assy como lhe o enperador demandou, e elle segurou o principe e toda sua terra, e pormeteo que logo em outro dia se partisse de sobre a uilla. E logo que ouuerom feito seu fallamento e firmado seu preito tornousse dom egas moniz pera a villa, e o enperador pera suas tendas. E desto que elles assy fallarom non souberom parte se nom muy poucos.

Como o enperador se leuantou de sobre guimarãaes.

Em outro dia em grande manhãa leuantousse o enperador com toda sua oste e foysse seu caminho. E andarom tanto que chegarom a castella. E quando o principe dom affomso anrriquez vio asy hir o enperador, e nom sabya a razom porque, foy muy marauilhado e perguntou a dom egas moniz se sabia que era aquillo. E elle lhe disse toda a uerdade como passara. E quando o principe o ouuio ouue a tam grande pesar que parecia que queria morrer: certo eu queria ora seer ante morto de maa morte. E dom egas moniz lhe disse: Senhor, nom uos queixedes, qua eu penso que eu uos fiz muito seruiço, qua uos nom auiades aqui senom mui pouco mantimento, e falecendo tomaromuos a uilla per força e uos forades morto ou preso, e o senhorio de portugal dado a outrem. E porem Senhor nom uos deuedes de queixar qua tenho que uos liurey da morte e de seerdes deserdado: quanto he a menagem que eu fiz, Esto foy sem uosso mando nem doutro nenhuum, e assy sem uosso conselho nem doutro nenhuum o liurarei muy bem aprazendo a deus assy como uos bem poderedes ueer, que ainda que uos a llos quiseredes hir nom uollo consentira eu, qua nom entendo hi a uossa prol.

Como dom egas moniz foy aas cortes de toledo ao enperador.

Quandoo foy viindo o tempo do prazo em que o principe auia dir aas cortes de tolledo, segundo a menagem que dom egas moniz fezera, apreytousse de todo o que lhe era mester. Mais dom egas moniz nom lho quiz consintir em nenhuma guisa ante tomou seus filhos e sua molher com todas as cousas que lhe conpriam e foysse pera tolledo, e chegou allo o dia que fora posto, e ante que chegase ao paaço em que estaua o enperador, decerom das bestas e desuistironsse de todos os panos senom dos do linho, e descalcasse senom tam soomente a dona que leuaua huum pellote muy ligeiro. E poserom senhos baracos nas gargantas, e assy entrarom per o paaço de galiena onde estaua o enperador com muitos e nobres fidalgos. E quando forom ante elle poseronse todos em giolhos. E entom disse dom egas moniz: senhor, estando uos em guimaraaes sobre o principe dom affomso uosso primo uos fiz menagem como uos sabedes, e esto fiz eu porque o seu feito estaua aaquella saçom em grande perygoo, ca nom auia mantimento senom pera poucos dias em tal guisa que o poderades tomar muy ligeiramente. E eu porque o criey de sua nacença quando o uy em tal pressa tiue por bem de uiir a uos sem sabendo elle parte. E entom deuisou perante todos o feito como passara e disse: senhor, aquestas mãos com que uos eu fiz a menagem exllas aqui, e a lingoa com que uollo disse outrossy. E mais tragouos aquesta minha molher e estes meus filhos de todo podes tomar tall enmenda qual for uossa mercee. E quando o enperador esto vyo foy muy sanhudo e quisera o matar qua lhe disse que o enganara. Mais os nobres barõoees que hi estauam diserom ao enperador que lhe nom fezesse nenhuum desaguisado, qua nom avya razom por que, qua ell fezera todo seu deuer como muy nobre e leal caualleiro que elle era, e que se elle fora enganado, que o nom fora senom per sy meesmo, mais que era theudo de lhe fazer muitas mercees. E o enperador vyo que lhe diziam uerdade, e perdeo a sanha de dom egas moniz e quitoulhe a menagem e fezelhe muitas mercees, e assy o enuiou pera sua terra. Mais agora leixaremos aquy a fallar, e tornaremos ao principe dom affomso e do que fez depois que se foy dom egas moniz a tolledo.

Como o principe dom Affonso foy feyto rei e venceo a batalha dourique.

Conta a estoria que depois que se dom egas moniz foy pera tolledo que o principe se partio de guimarãaes, e andou per toda sa terra, e requereo todas suas fortellesas, e açalmou as de guisa que nunca lhe acontecesse outro tal desauisamento. E depois que todo esto ouue feito, ajuntou todas suas gentes e foy sobre os mouros e correlhes a terra toda des coinbra atee santarem, e dassy pousou ho teio e correo toda a terra ataa o canpo dourique honde achou elRey ismar, que assa sazom era Rey, com cinquo reis que o uinham buscar em sua aiuda sabendo o grande dapno que lhes fazia em sua terra, e entrou com elles em batalha em o logar que he dicto crasto uerde, e uence os, e matou e prendeo a maior parte de todas suas gentes. Mais ante que entrasse em batalha, conta a estoria que os seus que o acalçarom por Rey, e des entom se chamou Rey de purtugal. E despois que os Reis forom vençudos, como dissemos, ElRey dom affomso de portugal, por memoria daquelle boo aqueecimento que lhe deus dera, pos no seu pendam cinquo escudos por aquelles cinquo Reis, e pose os em cruz por renembrança da cruz de nosso senhor ieshu christo, e pos em cada huum escudo xxx dinheiros por memoria daquelles xxx dinheiros porque iudas uendeo Jeshu christo, e des y tornousse pera sua terra muy homramente e com grande vitoria.

Como o bispo de coimbra trouxe recado a elrey dom affomso que soltasse sua madre.

Ao papa foy dicto como elrey dom affomso de portugal tiinha sua madre presa, e que a nom queria soltar; e elle lhe mandou dizer pello bispo de coinbra que soltasse sua madre, e que se nom quisesse fazer que o escumugaua. E elRey disse que a nom soltaria por nenhuum homem nem

Digitized by Google

ainda por o papa. E o bispo escumungoulhe a terra e fugio de noute. E logo em outro dia disserom a elRey como lhe o bispo escumungara a terra e se fora. E elRey foisse logo a see e chamou todos os conigos na crasta e dise lhes que dessem dantre sy huum bispo. E elles diserom que o nom fariam qua tynham bispo. E elRey lhes disse que aquelle que elles diziam que nunca jamais em todos seus dias seria bispo. E el ueendo que nom queriam fazer o que lhes el mandaua degradou os todos de sua terra. E em saindo elRey da crasta uyo uiir huum crerigo que era muy negro de sua collor, e disse lhe como auya nome; e o crerigo lhe respondeo que auia nome martinho. ElRey porque o uyo assy negro perguntoulhe por o nome de seu padre, e el lhe disse que auia nome çoleima. E elRey lhe perguntou se era boo crerigo ou se sabia bem ho officio da igreia. E el lhe disse: Senhor, nom ha na espanha dous que o milhor saibam que eu. E elRey lhe disse entom: tu seras bispo dom çolleima, e guisa te logo como me digas missa. Respondeo o crerigo: nom soom ainda hordenado de missa como bispo que uolla possa dizer. E elRey lhe disse: eu te hordeno como me digas missa senom cortartey a cabeça com esta espada. E o crerigo com medo vistiosse com as uestiduras e fezelhe o oficio. E este feito foy sabudo em Roma, e cuidarom que era erege. E o papa mandou a el huum cardeal que lhe mostrasse a fe.

Como chegou o cardeal a coynbra escomungou elRey dom affomso e toda sua terra.

O cardeal partiosse de Roma e ueo em espanha, e os Reis per onde el uiinha honrauamno muito. E foy dicto a elRey dom affomso: Senhor, ex aquy uem huum cardeal que uem a uos de roma porque sodes mizcrado com o papa por este bispo que fezestes. E elRei disse: ainda me nom arrepeendo. E disserom lhe: sabede Senhor, que todos os Reis per hu el uem prouam de lhe beijar a mãao. E elRey disse: certo nom sera tam honrado cardeal em Roma que a coinbra uesse que me tendesse a mãao pera lha beijar que lha não cortasse, e desto se nom poderia el falecer. E quando o cardeal chegou a coimbra soube que elRey disera e ouue muy grande medo. E elRey nom o quiz hir arreceber. E elle logo que chegou aa cidade foisse a alcaçoua honde ElRey pousaua e el recebeo muy bem e disselhe: cardeal, que ucestes aqui fazer de roma, qua de roma nunca me ueo senom mal? E qual riqueza me trazedes de roma pera estas idas que faço a meude contra os mouros? dom cardeal, se me trazedes que me dedes, senom hide uos uossa uia. E o cardeal disse: Senhor, eu soom uyndo aquy por uos mostrar a fe de Jeshu christo; e elRey lhe disse: certo cardeal tam boos liuros auemos nos aqui como uos em Roma, e tam bem sabemos como o filho de deus descendeo do ceo e encarnou na uirgem santa maria per obra do spiritu santo e procedeo della sem curruçom, e como morreo em a santa uera cruz por remiir os pecadores, e como resurgio e como ascendeo ao ceeo e see aa destra do padre donde hade uiir iulgar os uiuos e os mortos, e tambem creemos a santa trindade seer padre e filho e spiritu santo tres pessoas em huma diuinal esencia, como uos os romanos, e nom queremos outra cousa de Roma. E depois que lhe disse todas estas cousas mandoulhe dar pousadas e todo o que lhe era mester. E o cardeal logo que foy na pousada mandou poer ceuada e mandou por todos os clerigos da uilla e ao cantar dos gallos escumungou toda a uilla e foisse de guisa que quando foy luz tiinha elle ja andadas duas legoas. E elRey depois que se leuantou disse aos caualleiros uaamos ueer o cardeal, e elles lhe disserom: Senhor, hido he ia e escumungouuos e toda uossa terra. E quando esto ouuio elRey mandou que lhe dessem o cauallo e caualgou e todos seus ricos homeens em pos el e muita outra cauallaria. Mais elRey como era homem muy brauo e de grande coraçom nom quis esperar nenhuum, e foy o acalçar em huum lugar que chamam a uimieira. E como chegou a el trauoulhe pelo cabeçom e tirou a espada e quiseralhe cortar a cabeça, mais quatro caualleiros que chegarom com el lhe diserom: senhor, por deus e por mercee nom matedes o cardeal, ca diram em roma que sodes herege. E elRei lhe disse: certas uos lhe dades a cabeça. E o cardeal quando se uio em tal medo disse a ElRey: Senhor, nom me matedes, ca eu farey qual preyto uos quiserdes. E elRey lhe disse: pois quero que portugal nom seia escumungado em todos meus dias, e que nom leuedes daquy ouro nem prata nem bestas senom tres, e esto quero de uos em seruiço. E disy quero que me mandedes de roma huma carta que nunca portugal nem eu seiamos escumungados em todos meus dias, qua eu o gaanhey com esta minha espada. E pera esto quero que leixedes aqui este uosso sobrinho em penhor ataa que me mandedes a carta. E se ataa quatro mezes me nom mandades a carta eu cortarey a cabeça a uosso sobrinho. E o cardeal outorgou todo o que elRey quis, e dis i foisse sua uya. E ante que os quatro meses fossem conpridos lhe ueo a carta: des ally en diante fez elRey en toda sua terra arcebispos e bispos e beneficiados quaes elle quis. E depois que elRey e o cardeal ouuerom todo seu preyto firmado, e ao tempo que lhe auia de mandar a carta, como ia ouuistes, desuystiosse elRey de todas suas uistiduras e disse: quero uos mostrar dom cardeal como eu soom erege. E entom lhe mostrou todas as feridas que ouuera em seu corpo dizendo e assignando quantas e quaees feridas ouuera em as batalhas, e quaees em as conbater, e quaees em as entradas das uillas que tomara aos mouros: e pera esto leuar adiante, disse elRey, uos tomo este auer, porque soom muy proue e hey o mester pera mym e pera meus fidalgos.

Como elRey dom affomso tomou leirea e torres nouas e santarem.

Conta a estoria que quando elRey dom affomso conprio XXIIII.° anos de sua hidade que entom tomou aos moros leirea e torres nouas a elRey ismar, que era rey da estremadura, e andaua entom a era em mil anos. E desque tomou estas uillas tonousse pera coinbra, e em estando el hi ueolhe em mentes de tomar santarem. E entom caualgou com todos seus caualleiros e foisse ao arnado, e apartou comsigo dom Lourenço ueegas e dom gonçalo de sousa e dom pedro paaez ho alferes e outros dous caualeiros mais, a estoria nom diuisa aquy os nomes delles, e contoulhes como auya em coraçom de tomar santarem se o podesse fazer; e elles fallarom em ello de muitas maneiras, mais em fim acordaronse todos com elRey que o poderiam furtar se posessem seu feito em boom regimento. E despois que fezerom seu acordo, tornousse elRey pera seus paaços. E hindo per figueira uelha disse huma molher contra as outras: ueedes o que ora elRey foy fallar com os priuados que fossem furtar santarem. E quando elRey ouuio o que aquella molher disera, foy marauilhado, e despois que forom no paaço chamou os com que fallara o segredo e disselhes: ouuistes o que disse aquella molher, seede certos que se alguum de uos fora de mym apartado que eu cuidara que fora descuberto per el, e assy ouuera a minha sanha contra sy sem seu merecimento.

Como elRey dom Affomso furtou santarem.

Logo a poucos dias que este acordo foy feito, partio se elRey dom affomso de Coinbra pera santarem o mais encubertamente que pode, e per os mais descaados lugares que soube, e chegou hi a oito dias de maio Era de mil anos, e poserom de noite suas escaadas en no muro de guisa que furtarom huma uella. E o primeiro que entrou dentro pella escaada foy huum caualleyro que auia nome meen moniz, e era irmãao maior de dom egas moniz, que a esta saçom ia era morto, que morrera no caminho ante que foisse feita a lide dourique. Este meen moniz era mui ardido caualleiro e sabia muy bem fallar a arauia, era chamado de candarey; e o segundo que foy em pos el foy dom pero affonso filho delRey de gaança; e o terceiro foy dom pero paaez ho alferes. E despois que todos tres forom em cima do muro poserom a huma parte meen mo-

Digitized by Google

niz ; e a uella que estaua em cima do caramancham quando sentio meen moniz que se hia alongando pelo muro por dar lugar aos que entrauam disselhe : manahu ; e el respondeolhe em arauia , e fezeo decer , e logo que foy em fundo cortoulhe a cabeça e deitou o aos de fora. E entom elles poserom outra escaada e sobirom per anbas o mais toste que poderom, e forom tantos que se apoderarom do muro, e britarom as portas per que entrarom elRey com todos os que com el foram. E desta guisa foy furtada a uilla de santarem aos mouros. E o alcaide que tiinha a uilla auia nome ceerim , e quando uio os christãaos assy de sospeita sobresy fogio pera siuilha. E quando chegou acerca do rio de siuilha elRey em siuilha estaua em cima da torre do ouro, e como ho diuisou logo o conheceo, e disse aos que com el estauam : ueedes aquel que uem a gram pressa, aquel he o alcaide cetrim de santarem ; e se em aquel rio der augua ao cauallo seede certos que he tomada a uilla e se a nom der he cercada e uennos demandar acorro. E o alcaide logo que chegou ao rio deu augoa ao cauallo, e elRey disse : tomado he santarem.

Como elRey dom afonso açalmou santarem e tomou lisboa.

Despois que elRey dom affomso foy apoderado de santarem repairou todas as fortellez da uilla e açalmou a o milhor que pode. E despois que assy teue em recado tornousse pera coinbra com grande honrra. E des que hy foy guisou sua fazenda e ajuntou sua hoste o mais encubertamente que pode, e foy sobre lixboa e chegou hi no mes doctubro na era de mil annos : sairam a elle e lidarom com elle e forom uencidos e cobrou el a cidade de lixboa per força darmas , e forom em sua ajuda em esta toma muitas conpanhas dalemaees e framengos e doutras naçõoes, que ueerom per mar, antre os quaaes forom hi quoatro capitãaes que auiam nome dom guilhim de licorne e dom rooim e dom juzbertez e dom ligel. Estes quoatro demandauam parte da uilla a elRey dom affomso por que forom na tomada della. E el lhes disse que o nom faria mais que lhes daria outros lugares que poborassem elles e sua linhagem pera todo senpre, e que lhe conhecessem delles o senhorio. E a huum delles deu a azanbuja, e a outro uilla uerde, e ao outro a lourinhaa ; e estes dizem que forom de frandes e trouxerom todos seus linhageens e seus aueres e poborarom estes logares. E em este mesmo ano tomou este Rey dom affomso alanquer e sintra e almadaam e palmella em a era de mil anos , e tomou este Rey alcaçer e beia en na era de mil anos. E tomou este Rey dom affomso euora e eluas e moura e serpa. Este Rey dom affomso fez o moesteiro dalcobaça e o castello que esta a cerca del. E começou o a fazer en na era de mil anos, e offereceo a sam bernardo que era abade de craraual. E este Rey dom affomso auia ja ante desto o moesteiro de santa cruz em coinbra por honrra da morte e paixom que o nosso Senhor Jeshu christo padeceo na cruz. E este Rey dom affomso depois que tomou lixboa aos mouros fez hi huum muy nobre moesteiro em honrra do martir sam uicente a que pos nome sam uicente de fora. E prouque a deus que nos seus dias ueo sam uicente a cidade de lixboa. E o dia que a cidade foy tomada era dia de sam crispim oito dias de nouembro na era de mil anos. E este dom affomso primeiro Rey de purtugal foy casado com dona maffalda manrrique , filha do conde dom manrrique de lara, e senhor de mollina, e de dona Ermesenda filha do almerique primeiro senhor de barbona, porque nom achaua casamento em a espanha de Rey que seu parente nom fosse. E ouue ElRey della huum filho que ouue nome dom sancho e foy Rey depois da morte de seu padre, e huma filha que ouue nome dona orraca e foy casada com o conde de frandes. E este Rey dom affomso começou a hordem de santiago , e deu ao espritál de jerusalem oiteenta mil marauidis em ouro pera comprar herdade de tanta renda per que dessem aos enffermos da enffermaria senhos pãaes quentes e senhos uasos de uinho, por que metessem cada dia em oraçom este Rey dom affonso. E em sua mancebia foy muy brauo e esquiuo ; mais despois foy muito mansso e mesurado e boom christãao e fez muito seruiço a deus. E este era o mais esforçado caualleiro em armas e em força que auya em espanha, nem de que os mouros mayor medo auiam.

IV.

Aqui se compeça a estoria dos Reys de purtugal.

ElRey dom affomso que filhou toledo aos mouros casou sa filha con o conde dom Enrrique que ueo a santiago em romaria. E auia ella nome dona tareija. E daly foy o conde dom Enrrique senhor de purtugal e de galiza fora de trastamara que nom pode auer e foy senhor de huua grande parte da terra de leom. Este conde ouue muitas fazendas com mouros e com leonesses. E morreo este conde dom anrrique em estorga que era sua. E tinha aprazada a uilla de leom que se a quatro messes lhes nom acorresse ho enperador que fosse sua com sas perteeças. E morreo o conde dom anrrique ante este prazo, dous messes e cinquo dias em estorga. E ante que morresse chamou seu filho dom affomso anrrique e disse lhe : filho toda esta terra que te eu leixo de estorga ataa alem de coinbra nom percas ende huum palmo, qua eu a gaanhey. E filho, toma do meu coraçam alguum tanto que sejas esforçado e soy companheiro a filhos dalgo. E da lhes todos seus direitos. E aos concelhos faze lhes honra. E aguisa como ajam direitos asi os grandes como os pequenos. E por rogo nem por cobyça nom lheixes a fazer justiça, ca se huum dia leixares de fazer justiça huum palmo logo em houtro dia se arredara de ti huma braça de teu coraçom. E porem meu filho tem sempre justiça em teu coraçam , E aueras deus e as jentes. E nom consentas em nenhuuma guissa que teus homeens sejam soberuos nem atreuudos em mal , nem façam pessar a nenhuum , nem digam torto, ca tu perderias per taaes coussas ho teu boo preço se o nom uedasses. E chama agora os destorga e mandartey fazer a menagem dos da uilla e logo te torna e nom na perderas, ca daquy comquistaras ho al a diante. E manda a meus uassalos que me leuem soterar a santa maria de bragaa que eu poborey. Morreo o conde dom Enrrique e gissarom todos sas fazendas como ho leuassem, e dis y perguntou affomso enrriquez os uassalos se hiria com seu pay ou se fiquaria ; e elles disserom que fosse com seu padre e o honrrasse e nom se temesse nada da terra. E affomso Enriquez foi soterar o padre a bragaa. E termentre com el foy soterrar o padre filharom lhe aqua toda a terra de leon que el tiinha por sua, mais nom lhe filharom galiza qua nom poderom : despois desto o mandou desafiar ho enperador e tornou lhe seu amor : estonces foisse elle pera purtugal , E nom achou hu se colher ca toda a terra se lhe leuantou co a madre. E a madre cassousse co o conde dom Fernando de trastamara , que era em aquella sazom o milhor homem despanha que Rey nom fosse. Affomso enrriquez tomou dous castellos a sa madre , e huum foi nenha , e o outro ho castello da feira, que he em terra de santa maria. E com aqueles dous quastellos guereou elle muy rijamente seu padrasto. E disse o conde dom Fernando : affomso anrriquez nom andemos neeste preito, uamos huum dia a fazenda ca ou sairemos nos de purtugal, ou uos. E respondeo affomso anrriquez e disse : conde, pesse a deus porque uos me queredes sacar da terra de meu padre. E a madre disse emtom : minha he a terra e minha seera ca meu padre elRey dom affomso ma leixou. E o conde disse emtom a ella : nom andemos em este preito ou hiredes uos migo a galiza, ou leixaredes a terra a uosso filho se mais poder ca nos. E emtrarom e ueerom aa fazenda em gimarães , e disse a rainha : comde, uosco quero entrar nas azaas, e aueredes que fazer pollo meu amor. E todauia prendede afomso enrriquez meu filho ca milhor poder teendes ca elle. A fazenda foi feita e foi arrinquado afomso anrriquez e foi mui maltreito. E el indo a huma legoa de gimarães achousse com soeiro meendez mãaos dagoa , que o uiinha ajudar en a fazenda , e disselhe : como uiindes Senhor

Digitized by Google

asi? respondeo afomso enrriquez: uenho muy mal ca me arrinquou meu padrasto e minha madre que esta na fazenda com elle. E soeiro mecndez lhe disse: nom fezestes sisso que aa batalha fostes sem mim, mais tornadeuos comigo e prenderemos uosso padrasto e uossa madre co elle, e el disse: deus agisse que seia assi. E soeiro mendez lhe disse: uos uerees que assi seera. E tornousse entonces co el a batalha, e uenceoa, e prendeo seu padrasto e sua madre, e o conde cuidou aa seer morto. E fez lhe preito e menagem que nunca entrasse em purtugal. E dis i foisse pera terra dultramar. E affomso anrriquez emtom meteo sa madre em feros. Ella quando uio que aasi prendia a madre disse: afomso anrriquez meu filho, prendeste me e metestes me em feros, e deserdaste me da terra que me leixou meu padre, e quitastes me de u marido, rogo a deus que preso seiades asi como eu soo. E porque me metestes nos meus pees feros, quebrantadas sejam as tas pernas com feros. E mande deus que se conpra esto. E ella emviousse logo querelar ao emperador de castela, que era seu sobrinho, que lhe acoresse e que a sacasse de prisom, e que ouuesse todo portugal por seu. E os putugesses todos teuerom com affomso anrriques e souberom como se gissaua ho emperador pera viir conquerir todo purtugal e sacar sua tia de prissom. E veerom todos muy bem guissados a huum lugar que chamon valdeuez, e armaromsse ally todos e atenderomno hi. E ueo o enperador com grande poder que adusse de aragom e de castela e de leon e de galiza, e ouuerom a fazenda em valdeuez, e veençeo affomso anrriquez. E o enperador foi ferido em na perna deestra de duas lançadas, e foisse da fazenda em caualo branquo. E foisse a toledo porque ouue medo de perder a cidade. E prenderom ao enperador em sa fazenda seis condes e outros caualeiros muitos, e matarom lhe muita gente. E affomso anrriquez foisse logo daly e gaanhou todo purtugal per sas armas como se fosse de mouros, e leuou comsigo sa madre presa. E despois ouue batalha em nos quanpos dourique e uenceo-a. E des ally em diante se chamou elRey dom affomso de purtugal, e entom tomou por armas as cinquo quinas. E o appostolico de roma ouuio dizer como prendera sa madre e que a trazia comsigo pressa, e mandoulhe dizer pelo bispo de coinbra que sacasse sa madre de prissom, e senom que o escumungaria. E el disse que a nom sacaria por nengem, e o bispo escomungou o, e foisse de noite. E no outro dia de menhaa disserom a elRey que era escumungado. ElRei foisse entonce pera a see e meteo todollos conigos na clastra, e disselhes ante todos: vos dade me huum bispo; elles disserom: Senhor, bispo auemos, e como vos daremos bispo. ElRey lhes disse: esse que uos dizedes nunca aquy seera bispo en todos meus dias, mais saide uos todos polla porta, e eu catarei qual faça bispo. E elles fezeromno asi. ElRey vio viir huum que era negro, e disse lhe: como as tu nome? e o clerigo lhe disse: eu ey nome martinho, e teu padre como ha nome? e el disse: Senhor, çoleima. ElRey lhe disse: es boo clerigo? disse el: Senhor, non ha milhores dous na companha; estonce disse elRey: tu seeras o bispo dom çoleima, e guissa como me digas missa; e respondeo o clerigo: Senhor, nom soo hordenado como bispo per que assi vos possa dizer missa. ElRey lhe disse: eu te ordeno que me digas missa, e senom cortartey a cabeça co esta espada. E o clerigo com medo meteosse na vistimenta e quantou missa. E esto feito souberomno em Roma e cuidarom que era ereje. E o papa lhe emviou huum cardeal que lhe demostrasse a fe. Aqueste cardeal veo per cassas dos Reis da espanha e honraromno muito. E disserom: Senhor, aqui vos uem huum cardeal de Roma porque sodes mizerado com o papa por este bispo que asi fezestes. ElRey disse: nom me arrepeesco. E disserom lhe: todos os Reis ho ueem receber e lhe beijam a mãao; disse ElRey: estonce nom seeria tanto honrado cardeal nem apostolico se hi ueesse que me desse a mãao a beijar que lha eu nom cortasse o braço pollo couodo, e desto el nom podia falecer. E aquestas parauoas ouucas de saber o cardeal quando chegou a coinbra e ouue grande medo. ElRey nom quiz sair a recebello, e ali teue o cardeal que era mal. E o cardeal que chegou foisse pera o alcacer delRey, e elRey recebeo estonces muy bem em seus paaços e disselhe logo: cardeal, que ueestes aquy fazer, qua de Roma nunca me ueo senom mal, e qual riqueza me enuio de Roma pera estas ostes que faço senpre, que nunca quedo de dia nem de noute de gerear com mouros? E dom cardeal se trazedes algo, que me dedes, senom hideuos uossa uia. E o cardeal disse: eu soo viindo por uos demostrar a fe de Jeshu christo. E elRei disse: tam boos liuros teemos nos aqua, como uos em Roma; e tambem sabemos que ueo deus em na uirgem santa maria como uos alla os Romaanos, e nom queremos outra coussa de Roma. Mais denuos agora todas aquellas cousas que fazem mester e elas nos ueremos eu e uos se deus quiser. E o cardeal se foy estonce pera sua pousada. E mandou logo dar ceuada aas sas bestas e emuiou por todollos clerigos da cidade quando quantaua o galo. E escomungou toda a cidade e caualgou e foisse sa carreira, e quando foy a luz andara ja elle duas legoas. ElRey leuantouse de menhaa e disse: vaamos veer ho cardeal; e os uasalos lhe diserom: Senhor, hido he ja sa uia, e escumungou uos e todo uosso reino. E el disse: dade me ho meu caualo e hirei apos ho cardeal. E deromlhe entom o caualo, e uistio sa pelle e cingio sa espada, e foy de pos elle e acalçou o em huum lugar que dizem santa maria da uimieira. E deitoulhe a mãao no cabeção e sacou a espada e quisera lhe talhar a cabeça, e disserom quatro caualleiros que chegarom: Senhor, por deus nom façades, qua se o cardeal matades terom os de Roma que de todo em todo sodes ereje. E estonce disse elRey esta parauoa: vos dades a cabeça ao cardeal, qua se nom eu a leuara delle. E o cardeal lhe disse: Rey, nom me façades mal, e qual preito vos quiserdes tal porei comuosco. ElRey disse estonce: pois quero que em todos meus dias nom seja purtugal escumungado, e que nom leuedes daqui ouro nem prata nem bestas senom tres. E estonce lhe filhou quanto auer lhe achou e ouro e prata, e todallas bestas, senom tres. E disse elRei: esto quero de uos em seruiço. E disse elRei ao cardeal: quero de uos que me emviedes carta de roma que nunca portugal seja escumungado em todos meus dias, que eu ho gaanhei com esta minha espada. E quero que me leixees aquele uosso sobrinho, filho de uossa irmaa, em penhor ataa que seja aquy a carta. E se a quatro messes aquy nom for a carta que eu talhe a cabeça a uosso sobrinho. E ueo lhe a carta aos quatro messes, e des ali a diante elle foy bispo e arcebispo. E en todos seus dias nenhuum nom fez al en toda sa terra senom o que elle quis. E asta sazom quasou elRey dom afomso com a filha do conde de molina, que auia nome dona mafalda, ca todos os cassamentos de espanha eram muito seus achegados em parentesco. E em aquesta molher ouue filho elRey dom sancho, e a Rainha dona oraqua que foy casada com elRey dom Fernando de leom, e a Rainha dona tareija que foy cassada com o conde de frandes. Este Rey dom afomso fez a hordem de Santiago e poborou santa cluz de coinbra em tempo que andaua a era em mil e cento e seteenta annos. E fez o mosteiro dalcobaça quando hia filhar santarem a mouros, e hia com elle seu irmãao, o qual jaz sepultado em na ousia do dito mosteiro, e o seu nome he Pero afomso. E chegando acima da sera mindiga dom Pero afomso dise contra seu irmãao Rey dom affomso: Senhor, ouui falar de huum homem boo e mui santo que chamam bernardo, que he de huuma ordem que chamom sam beento, e faz Deus por elle muytos milagres, e nom ha coussa que peça a deus que lha nom conpra; e Senhor se lhe uos derdes aquy huum lugar em que seia feito huum moesteiro, creede bem que logo por mercee de deus filharedes santarem. Entonce lhe disse elRey: escolhede o uos dom pero affomso meu irmãao honde teuerdes por bem. E entom lhe disse dom pero afomso: Senhor, dade lhe toda esta varzea, como vay des leirea viindo pollo mar ataa quy. Emtom lhe disse elRey: muito me praz em tal que nos nom leuemos mais afam em filhar esta villa de santarem. E eu rogo a esse sam bernardo que el rogue a nosso Senhor Jesus christo que em tal ora vaamos oje nos que descaiam os imygos da fe do po-

Digitized by Google

der que teem. E entom foromse. E em esse dia polla uertude de deus, e pellas oraçõees de sam bernardo, que o soube pollo espirito santo, filharom a uila de santarem. E da tornada fez elRey dom affomso o mosteiro dalcobaça, a qual he muy rica abbadia. E quando a compeçarom a fazer andaua a era em mil e cento e noueenta annos, e ofereceo a sam hernardo que era entom abbade de craraual. E este Rey filhou lixboa a mouros, e adusse o corpo de sam uicente martir, e fez hi huum mosteiro muy rico aa sua custa, que chamom sam vicente de fora. Este Rey filhou Euora a mouros e fez a see do dicto logo, e outras muitas uillas e castellos, e deu ao esprital de Jerusalen, que he em euora, oitenta uezes mil marauidiis em ouro pera conprarem erdades, e que dessem aos emfermos da emfermaria cada dia por pitança senhos pães quentes de trigo, e senhos vassos de boo uinho, e que o emcomendassem em cada huum dia em oração. E em como foi da primeira muy esquiuo, assi tornou despois pela graça de deus a seer muyto a seruiço de deus, qua em seu tempo, quando era mancebo, nom conhicia tanto deus nem sabia que era, qua emtom elle era tanto esforçado e tam ardido que nom achaua outro que o tanto fosse como elle, assi em armas como em todo ho al. Despois desto pollo mal e pollo pecado que fez a sua madre em prendella quebroulhe huuma perna em badalhouce que hauia filhada a mouros. E foy desta maneira: ElRey dom Fernando de leon quando soube que elRey de purtugal filhara badalhouce, que era em seu termo porque era sua conquista, ajuntou grande hoste e foi sobre elle, e os vassallos de ElRey dom afomso diserom lhe entom: Senhor, aquy nos uem elRey dom Fernando de leon com grande oste, ElRey dom Afomso disse pois com grande orgulho: armemonos e saiamos a el ao quanpo. E como ElRey dom afomso foi armado em cima de seu cauallo, deu das esperoras ao cauallo muy tregosamente, e quando saio polla porta acertou a perna perante o ferolho da porta, e tam de rigo saia que lhe quebrou a perna e foi logo cair em huum centeal. E dom fernam rodriguez o castellãao que o vio cair do cauallo saio logo a dizello a elRey dom Fernando: Senhor, aquy jaz elRey dom afomso com huuma perna quebrada, e prendedeo qua pouca gente tem ainda comsigo. E ali ho prendeo logo elRey dom Fernando. E deu lhe logo quantos castellos tiinha filhados em galiza, e fez lhe preito e menajem que como caualgasse em cauallo fosse a elRey dom Fernando hu quer que elle fosse, e enton se tornou a coinbra. E nunca mais quis caualgar todos seus dias em cauallo ataa que morreo. E andaua em huuma carreta, e quando morreo era a era em mil e duzentos e viinte e tres annos. E soterraromno no muy nobre Conuento da uertuossa cluz, que el fezera aa sua custa. E dotouo de muy nobres e notauees posissõees.

DelRey dom Sancho.

Morto dom afomso anrriquez, reinou dom sancho seu filho e poborou muita terra e foy muy boo Rey. E foy cassado com dona aldonça filha delRey daragam, e ouue della filhos o iffante dom afomso sanches, e o iffante dom Pedro, o qual trouue de marocos os marteres a santa cluz, e o iffante dom fernando que foy conde de frandes, e o iffante dom anrrique de castella, e a iffante dona sancha que emtrou no mosteiro de loruãao, e a iffante dona branca que morreo em a auga dalfaxara, e mandouse soterar em coinbra no mosteiro de santa cluz, na capela delRey dom afomso sanches seu dono, e a Rainha dona tareija que foi cassada com elRey dom afomso de leon, que era sobrinha deste Rey dom sancho, filha de sua irmãa. E ouue elRey de leom desta molher o iffante dom fernando, e a ifante dona sancha, e a ifante dona aldonça. E despois desta molher casou este Rey de leom co a Rainha dona biringeira filha delrei dom afomso de castella, o que uenceo a batalha do muradal, e ouue della filhos elRey dom fernando, que filhou cordoua e siuilha a mouros e toda andaluzia, e ouue della o ifante dom afomso de molina, e a ifante dona costança, que foi monja nas olgas de burgos, e a ifante dona beringeira. E estes filhos e filhas que uos de susso auemos dictos ouue elRey dom sancho de purtugal da Rainha dona aldonça. Morreo a Rainha dona aldonça e soterrarom na no mosteiro de santa cluz na capeela dos Reis. E despois ouue elRei dom sancho huuma dona por amiga, e ouue della dona oraqua sanches, e dom martim sanches, o que cassou com a condessa dangelo filha de dom Pero sanches o castellãao. Morreo esta dona e filhou elRey dom sancho outra dona que diserom Ribeiria e ouue della dona tareija sanches, e dom gil sanches, e dom Rodrigo sanches, que jaz no mosteiro de griioo, e dona costança sanches, que jaz no mosteiro de santa cluz na capeela dos Reis com seu padre. Dona muy nobre e de muy grande santidade e uertudes e toda perfeita em virgindade, em fazer esmolas aos pobres que nom tynha conto. E este Rey dom sancho reinou vinte e seis annos, e morreo na era de mil e duzentos e quorenta annos. Este Rey dom sancho foi de mui grande justiça, e soterraromno em coinbra no mosteiro de santa cluz a par de seu padre.

DelRey dom Affomso de Portugal.

Morto ElRey dom sancho, reinou dom afomso seu filho e reynou doze annos. E foy muy boo cristãao no compeço. E despois na cima foy peor. E este Rey dom afomso gaanhou alcacer e outros lugares. E cassou co a Rainha dona oraca filha delRey dom afomso, o que uenceo a batalha do muradal. E ouue filhos della o iffante dom sancho, e o iffante dom afomso, e o iffante dom fernando de serpa, e a iffante dona lianor, que foi cassada com o filho do Rey das martas. Este Rey dom afomso morreo na era de mil e sesenta e huum annos, e jaz soterado em alcobaça em huuma nobre capeela que el fez a sua custa.

DelRey dom sancho de purtugal.

Morto elRey dom affomso, reinou seu filho dom sancho, e começou de seer muy boo Rey e de justiça. Mais ouue maaos conselheiros e despois da alli em diante nom foy justiçosso. E saio de mandado da Rainha dona biringeira sua tia. E cassousse com Micia lopes. E des alli foi pera mal. E os bispos, e arcebispos, e os abbades leitos, e os principes e todollos outros prellados da santa egreia ouuerom conselho, e acordaromse de enuiar dizer esto ao papa. E foi alla o bispo de coinbra dom tiburcio, e o arcebispo de bragaa, e diserom no ao papa que nom auiam justiça nenhuuma, e que a nom fazia este Rey dom sancho. E disse ho apostolico: qual Rey quiserdes filhar tal filhade, que seja natural do Reyno, e que saiba fazer justiça. E elles disserom: padre santo, pidimos te o conde de bolhonha seu irmãao. E o papa outorgou lho. E ueo o conde e tolheo o reino a seu irmãao e quantas boas uillas hi auia todallas tomou, que nom fiquou senom coinbra, e esta nom fiquou senom porque nom veo hi ho conde, ca se el hi ueera asi a filhara bem como as outras. E des alli emviou Rey dom sancho pollo ifante dom afomso filho delRey dom fernando de castella, e de leam, e el foy com el com muy gram cauallaria e leuou ho comsigo pera castela, e ataa quy reinou elRey dom sancho. E reinou XXVI annos, e jaz soterado em tolledo. E o tempo dos vinte e seis annos deuesse a contar despois que el compeçou a reinar.

DelRey dom afomso de purtugal.

Despois delRey dom sancho, reynou elRey dom affomso seu irmãao que foi conde bolhonha. E foy muy boo rey e muy justiçosso e manteue seu reyno em paz, e sem contenda nenhuuma. E este Rey dom affomso foi cassado com dona britiz filha delRey dom affomso de castella e de leom, e ouue della filhos Rey dom deniz, que foy de purtugal e do algarue, e o ifante dom afomso, e a ifante dona branqua, e a ifante dona sancha, que moreo em seuilha e jaz soterada em alcobaça com seu padre. E este Rey dom afomso reynou XXXI annos e sete mezes e dezoito dias, e jaz soterado em alcobaça na capella dos Reis a par de seu padre.

Digitized by Google

DelRey dom donis.

Morto elRey dom afomso, reinou elRey dom donis seu filho, e auia quando conpeçou a reinar XVIII annos. E cassou com a rainha dona Issabel filha delRey dom pedro daragam, e ouue della huum filho Rey dom afomso, que foi ao sallado, e huuma filha que ouue nome dona costança, e foi cassada com elRey dom fernando de castella. Este Rey dom donis reynou em purtugal quorenta e cinquo annos, e morreo na Era de mil e trezentos e sessenta e tres annos sete dias de janeiro.

S. RUDESINDI VITA ET MIRACULA.

Vitae, et miraculorum S. Rudesindi, Dumiensis, sive Minduniensis, et postremo Iriensis episcopi, narratio a duobus Cellaenovae monachis saeculo XII. conscripta, nostrarum rerum historiae valde interest; tum quod sanctus hic vir regione illa, ad Minii meridiem versa, quâ postea Portugaliae fines prolati fuere, oriundus fuerit; tum maxime quod miraculorum pleraque suorum ad res gestas, regnante Alphonso I., referantur, easque saepe dilucere faciant. Hanc narrationem, a Mabillonio, et Bollandianis prius editam, in appendicibus ad Tom. 18 Hispaniae Sacrae. *Floresius similiter edidit: et Fr. Fortunatus a D. Bonaventura tandem in libro, quem* Commentaria de Alcobacensi MSS. Bibliotheca *nominavit, typis, quamvis non prorsus integram, mandavit.*

Narratio haec, qualis ad nos pervenit, duorum Cellaenovae monachorum promiscuum opus est, Stephani scilicet, XII. dimidiati, et Ordonii iam iam labentis saeculi, scriptorum. Certatum proinde inter eruditos fuit, quid cuique duorum tribuendum esset. Sed apographum in codice 133 *MSS. Alcobacensium, nunc in publica Olisiponensi Bibliotheca, repertum, et illud in codice* 365 *Portucalensis Bibliothecae, quondam in Sanctae Crucis monasterio Conimbricae servato, descriptum, litem hanc, si non dirimunt, saltem dilucidant. Fr. Fortunatum a D. Bonaventura de his duobus scriptoribus in annotatione ad caput suae editionis I. libri apographi Alcobacensis dissertantem audire expedit:*

„ Quid in hac S. Rudesindi vita a Monacho Ordonio, quid a Monacho Stephano conscriptum fuerit, ambigitur. Tam vitam, quam adiuncta miracula Stephano adiudicant Bollandistae, a quibus profecto discedunt Hispani AA. ac praecipue Floresius, qui omnia a Prologo usque ad numerum 20 *vel* 30 *ab Stephano, caetera ab Ordonio litteris mandata fuisse opinantur. „* [1]

„ Monachos Cellaenovae duo huius vitae exemplaria diversa, unum ad Cl. Papebrochium, aliud ad Cl. Emin. Card. de Aguirre misisse adnotandum est, ac Floresium de authographis Ordonii Stephanique deperditis querulum oportet commemorare. Ego quidem Alcobacenses Monachos genuinum textum huius vitae possidere existimo, quod ineluctabili argumento comprobatur. Ambrosius Morales, qui multa a libro Ordonii Stephanique decerpsit, S. Rudesindi patrem, dum filius nascceretur, in expeditione Conimbricensi haudquaquam adesse, ac proinde Ordonium

[1] Hisp. Sacr. T. 18 pag. 105.

Digitized by Google

in hoc minus adcurate locutum adfirmat: sed huius Conimbricensis expeditionis nihil apud exemplar a Bollandistis et Floresio editum; ergo codex noster, ei, quo Morales usus est, in hac parte similis, genuinum Ordonii foetum repraesentat. „

„ *Quid autem in libris Miraculorum Stephano, quid Ordonio sit adiudicandum, patet ex Codice.* „

„ *Finito libro primo de Vita S. Rudesindi, cuius auctor Ordonius, ut ex prologi verbis manifesto deducitur:*

Incipit liber primus miraculorum S. Rudesindi Episcopi et Confessoris, quae a Deo per ipsum post eius obitum sunt facta, et a Magistro Stephano Cellae Monacho edita, et ab eo ab his, qui viderunt cognita.

„ *Finito libro primo:*

Incipit liber secundus de virtutibus S. Rudesindi Episcopi ab Ordonio, qui ipsius Episcopi vitam conscripsit, post Magistri Stephani descriptionem editus.

„ *Libro tertio miraculorum, qui Cap. 4 editi a Floresio incipit, haec adnotantur:*

Era MCCX. tam vita Beati Rudesindi, quam virtutes ab Ordonio sunt editae.

„ *In hoc supradicto capite desinit Codex noster (a quo absunt miracula superaddita ab Ordonio, quae librum in editionibus tertium constituunt) his verbis appositis:*

Ordonius vitam Rudesindi condidit istam,
Nec..... psit [1] virtutes, quas benedixit,
Hos nam ditavit, per quos haec significavit.

Ex comparatione ita editionum Bollandianorum, et Floresii, simulque MSS. Alcobatiae, et Sanctae Crucis, verisimilius videtur, Ordonium, dum Stephani scripta edidisset, auxisse, et, ut libitum illi fuit, mutasse; Hispanaque MSS. Henschenio, et Papebrochio, qui Bollandi opus prosecuti sunt, tradita fragmentum tantum esse ex illis Stephani scriptis de huius Sancti vita ad verba modo, quae in hac nostra editione duplicis textus diversitatem absolvunt: Portugalensia contra MSS. integram hanc vitam, ab Ordonio scriptam, comprehendunt; rubrica enim, quae in codice Conimbricensi Sanctae Crucis huius narrationem vitae praecedit, persimilis omnino est illi, quae in Alcobacensi 133 *legitur. Notandum nihilominus est in miraculorum narratione, decem eorum prima, quibus liber I. Alcobacensis codicis constat, Ordonium, primitivam Stephani loquendi formam servantem, ipsius descripsisse verbis: miracula vero in II. libro eiusdem codicis narrata a Stephano collecta fuisse, et postea ab Ordonio iterum digesta docere rubrica videtur. Cui autem duorum monachorum liber III., tam quoad res, quam ad verba, tribuendus sit non satis ex rubrica eiusdem libri elucet. Liber, demum, IV. (in editionibus III.) quem iuxta Papebrochii, Henscheniique textum, quem et Floresius secutus est, nunc publici facimus iuris, additus certe ab Ordonio fuit, quod perspicue rubricae MSS., quae editores illi ante oculos habuere, docent.*

Alcobacensis codex 133, *a quo exemplaris ibi descripti textum praecipue hausimus, parvum est membraneum volumen, litteris saeculi XIII. scriptum, in quo, praeter varia, nec extensa, S. Bernardi, et Hugonis a S. Victore, atque S. Basilii scripta, legitur Sancti Dominici, et postremo S. Rudesindi vita, sed haec minusculis, et, ut videtur, non eadem manu scriptis litteris. Portucalensis bibliothecae codex ea magnitudine, quam* in quarto *bibliopolae vocant, volumen item membraneum est, quod Aymonii in S. Pauli Epistolas commentarium continet, iuxtaque Sancti Rudesindi, et etiam aliorum Sanctorum vitae, litteris saeculi XIII., sive XIV. scriptae, subsequantur. Illius tantum Sancti in hoc exemplari vita integra describitur. Ex miraculorum narratione nihil, praeter indicem quadraginta duorum, quae li-*

[1] *Forte* — Nec solus scripsit.

Digitized by Google

bris II. et III. priorum editionum materiam suppeditavere, nunc superest. Alcobacensis codicis 113 *fragmentum, saeculi XIII. MS., partem huius Sancti vitae vix praebet: varias hinc lectiones, nec exiguo numero, hausimus.*

In anterioribus editionibus divisio librorum, capitulorum, articulorumque novissima, et a Bollandianis inducta videtur. Codex ille Alcobacensis 133 *tantummodo libros divisos ostendit, nec illum, in quo Sancti vita narratur, inter caeteros numerat, sed secernit: et triginta ibi narrata miracula per tres distribuuntur libros, qui, si ab Ordonio collecta miracula, quae III. librum editionum Bollandianorum, et Floresii perficiunt, adiungantur, quartum dabunt librum. Alia praeterea in fragmento codicis* 365 *Portucalensis reperitur divisio: vita namque S. Rudesindi ibi similiter, ac in Alcobacensi codice, divisum a caeteris absolvit librum; at miracula, simul etiam illa ab Ordonio collecta, in tribus narrantur libris, ut eorum indicis, qui Sancti vitam sequitur, rubrica indicat: notandum etiam credimus, miraculum, in editionibus numero XLII. signatum, ibi omissum, et ab alio suffectum fuisse, quod idem ostendit index: articulorum item divisio, quae huic exemplari, quod nobis textum suggessit, deest, hîc reperitur: hanc itaque illarum editionum divisionem servamus, ut facilius quaeque et conferantur, et laudentur. Quidquid disimile, vel minus concors inter MSS., quae assidue versavimus, et Bollandianorum, Floresiique textum inveniatur, suis locis indicabimus.*

[1] Incipit liber de uita Sancti Rudesindi episcopi et confessoris [2].

INCIPIT PROLOGUS.

Sicut enim seculum ab eius primordiis omnipotens deus dignatus est diuinis decorare beneficiis, uidelicet, ante legem sub patriarchis, in lege sub prophetis, sub gratia apostolorum miraculis seu fidei radiis ceterorumue sequentium patrum ac uirginum preconiis; ita etiam illud et in temporibus ultimis, pariter utriusque sexus non desinit sustentare suffragiis. Inter quos sanctus ac deo dilectus rudesindus episcopus sacris operibus irradiare comprobatur, ac circum circa uirtutibus illius sanctitas [3] declaratur: de cuius conceptione ac natiuitate, seu uita, siue obitu, atque uirtutibus, ego indignus atque imperitus ordonius celle noue Monasterii monachus, quam uerissime ac breuissime potero, quedam de auditis possibilia, et quedam uisu cognita, uel que in libris et in eius testamentis reperimus, scribere deo iuuante conabor.

EXPLICIT PROLOGUS.

[1] VITA

Ex MSS. Monasterii Cellæ-novæ transmissa.

Facta, et miracula S. Rudesindi Episcopi Dumiensis, Abbatis, Fundatoris, et Domini monasterii Cellæ-novæ; scripta per Reverendum Patrem Magistrum Fratrem Stephanum, in eodem cœnobio monachum, et professum.

PROLOGUS.

Mirabilis Deus in Sanctis suis, dicit Propheta David: sed multis modis mirabilis in Sancto suo Rudesindo fuit. Nam mirabilis fuit in ejus conceptione: mirabilis in baptismo: mirabilis in vita: mirabilis in morte: mirabilis post mortem. Ideo visum est mihi postquam miracula ejus legi, alia a videntibus audivi, alia a personis honestis accepi, illa omnia in codice scribere, et in duobus libris dividere; ita ut quæ in vita sua fecit in primo inveniantur, et quæ post mortem, in secundo.

LIBER I.

DE VITA EJUS ET OBITU.

CAPUT I.

S. Rudesindi ortus, educatio, Episcopatus.

1. Rudesindus ex regio genere a Proceribus nobilitatis Gallæciæ, et Portugaliæ, originem traxit: pater ejus [a] Gutierre Menendez, mater ejus Ilduara vocatur. Isti in Gallæciæ partibus, et Portugalliæ prospere, et abundanter procedebant: unus tamen dolor angebat, quod nati filii statim post baptismum moriebantur. Factum est autem, ut, dum Comes Gutierre in bello contra Agarenos apud Colimbriam, ut Dux, moraretur; Ilduara eleemosynas daret, ecclesias visitaret, jejunia faceret, preces multiplicaret, postulans cum lacrymis a Deo filium benedictionis. Ecclesia fundata erat in altitudine montis Cordubæ [b], dedicata sancto Salvatori; et distabat duobus milliaribus a Villa-salas: in qua Comites palatium suum habebant. Illa, ut hanc ecclesiam visitaret, et divina officia audiret, in eam sine comitatu, nudis pedibus per iter asperum, cum singultibus et lacrymis assidue veniebat. Quadam die, Spiritus sancti gratia fervens, fessa ex itinere, ad altare procidens et orans obdormivit. Angelus autem Domini ei apparuit, ac eam consolabatur, dicens: Ilduara, gaude: preces tuæ coram Deo auditæ sunt: concipies et paries filium, qui apud homines erit magni pretii, et apud Deum magni meriti. Illa expergefacta gratias Deo reddidit, et statim misit nuntium ad virum suum, ut veniret ad se: qui de revelatione certior factus, gratias etiam cum magna lætitia dedit Deo. Post aliquot dies Ilduara concepit, menses gravedinis sine fastidio complevit, et vigesima sexta die mensis Novembris peperit filium, quem vocavit Rudesindum. Parentes ad reverentiam nativitatis ejus magnas eleemosynas destribuerunt pauperibus, libertatem servis dederunt: et dies illa, quæ fuit vigilia sanctorum Martyrum Facundi et Primitivi, apud eos toto tempore vitæ læta et festiva fuit. Imo ipse Rudesindus in testamento suo [c] præcepit monachis Cellæ-novæ, ut omnibus futuris temporibus diem illum peculiaribus eleemosynis quotannis celebrarent.

2. Meminerat Ilduara, bonum nuntium se ab Angelo accepis-

[a] *In MS. altero additur* Comes, *et ad nomen matris* Commitissa.
[b] Corduba, *in altera Vita* Corduva. Act. Sanct.

[c] *Desunt ista in Testamento ejus a Tamajo Salazar cum Vita excuso: quod ut suppositum aut mutilum omittimus.* Act. Sanct.

[2] *Alc.* 113. *Rubrica:* INCIPIT PROLOGUS IN VITA SANCTI RUDESINDI EPISCOPI.

[3] *Port.* 365. sanctitatis

Digitized by Google

1. [1] Igitur beatus Rudesindus dumiensis ecclesie episcopus clarissimo regum stemate, patre uidelicet gutierre comite [2], matre uero ilduara nomine, extitit progenitus, cuius pater in partibus gallecie, atque portugalis prouincie cum coniuge iam dicta legitimam matrimonii contraxit copulam. Qui cum iustam uitam duceret, et omnibusque felicitatem affectare uiderentur habundare, filiorum, quos preueniente mortis articulo amittebat, sollummodo priuabatur leticia. Regalibus siquidem ortus natalibus, pulcritudine corporis et sanitate que mortales prima putant preditus, castissime coniugis decore letatus, hereditatem tristabatur, quia seruabat alienis heredibus. Peragrat ergo cum coniuge monasteria, oblationes et incensum non cessans ponere super sanctorum altaria, lacrimis rigando ecclesiarum limina.

2. Factum est autem, cum supradictus comes gutier cum rege ranemiro ordonii regis filio apud colimbriam, ut fertur, esset in expeditione, et coniux eius ilduara remaneret apud salam, nequaquam cessans a proposita oratione. Erat autem sala uilla Regia, ab ecclesia que super montem cordubam in honore sancti Saluatoris fuerat consecrata, distans fere per duo miliaria. Que per supercilium montis uiam sibi precepit parare, quatenus et diuina officia celebrantes ualeat auscultare, et a deo propositam [3] petitionem inpetrare. Nam cum cotidie per precipitium montis quasi recto itinere ad ecclesiam sancti saluatoris accederet, nullius iumenti subleuata seruicio, nec militum uel dominarum, ut mos est, sustentata obsequio; sed discalciatis pedibus incedebat subnixa spiritu sancto.

3. Uerumtamen cum iam cogeretur, partim itineris difficultate, partim uigiliis crebris et alimonie parcitate, ante altare sancti saluatoris prostrata, crebro singultu et assidua percussione pectoris, ad dominum sic loquitur: Domine deus rex eterne glorie, qui hominem de limo terre ad ymaginem et similitudinem tuam dignatus es formare, et de costa lateris eius adiutorium simile sibi, qui eidem pro abel, quem iniquus frater sola inuidia interfecit, seth dignatus es restaurare; qui in specie trinitatis apparens abrahe sarram sterilem uisitasti, et auferens opprobrium ancille, nato ysaac letificasti; qui annam in silo orantem ab heli sacerdote ebriam uocatam, et post duos annos nato samuele in templo tibi presentasti; qui helisabeth nonagenariam cum conciperet matre tua uirgine, sed pregnante spiritu prophetie inquientem, unde hoc [4] ut ueniat mater domini mei ad me, honorasti; exaudi me ancillam tuam [5] et prole, quam ad laudem et honorem nominis tui, ut abraham ysaac, offeram, me letificare digneris. Cum autem orationi finem imposuisset, dulci somno premitur, et petitionem suam completam fore ne dubitaret, filium uidelicet a deo sanctificatum uita cuius comite dei precepta seruaturum, atque quam plures pastorali cura a diaboli laqueis [6] liberaturum, sancta uisione [7] angelica amonetur.

4. A somno igitur experge facta; nuntios ad suum uirum ut nequaquam pedetentim sed quamtotius ad eam remearet direxit. Cuius protinus legationi obtemperauit, atque ad illam [8] reuersus, narratione eius reuelatione cognita, legitimo tempore coniugem cognouit [9], que VI.° Kalendas marcii secundum diuinam reuelationem concepit. Cum autem dies pariendi appropinquarent, non in magna doloris tribulatione, sed aliquantulum in suauitatis mitigatione et exultatione [10], VI.° Kalendas decembris, a deo promissum nomine Rudesindum peperit filium. Quamuis enim in sanctorum facundi et primitiui uigilia nasceretur, tamen ob sue natiuitatis honorem, seu ipsius peccaminum ablutionem eorumdem martirum festiuitatem, tam ecclesiastico quam uario ciborum officio, dum ei uita patuit, digne decorauit, ac cellenouensibus ritu perpetuo ita obseruandum reliquit. Quo itaque, ut retulimus, nato, conuocatis pauperibus clericis una cum sacerdotibus, arcessitis [11] etiam uicinis et parentibus [12], conuiuium celebrant, et filium deo ante altare sancti saluatoris offerunt, sicut uouerant. Ibique seruos, ut asserunt, et ancillas libertati tradiderunt, et nonnullarum uiduarum miseriam et ino-

se: ideo a die conceptionis filii, ecclesiam juxta Salas cœpit ædificare: deinde Episcopos ad consecrationem vocavit, et eam sancto Archangelo Michaeli, et omnibus Angelis dedicavit. Concurrentibus autem consanguineis et amicis ad baptismum pueri, placuit parentibus, ut in ecclesia sancti Salvatoris super montem Cordubæ baptizaretur: quia mater ejus ibi de conceptu revelationem acceperat. Quæsierunt ergo magnum fontem lapideum, et posuerunt super plaustrum, ut ad hanc ecclesiam sancti Saluatoris deferretur. Cum vero boves traherent fontem lapideum, plaustrum pondere confractum est, dumque servi novum plaustrum præparant; fons baptismalis intra ecclesiam S. Michaelis nuper ædificatam inventus est. Omnes videntes prodigium mirati sunt valde: parentes autem infantis cognoverunt, voluntatem dei esse, ut in ecclesia S. Michaelis baptizaretur; et ita factum est. Lapideus vero fons baptismalis usque hodie in ecclesia servatur.

3 Rudesindus ab infantia non curabat de ludis puerorum, nec de vanitatibus mundi, sed legem Dei meditabatur die ac nocte, quam usque adeo studuit implere; ut de eo possimus dicere, quod nulli animum voluptati dedit, sicut Magnus Gregorius dixit de sancto Patre Benedicto. Litteras ac liberales artes faciliter didicit, et in sacra Scriptura multum profecit: in juvenali autem ætate judicium senis ostendebat. Eloquium ejus dulce et suave mulcebat et attrahebat: verbum in ore ejus potens et efficax omnia perficiebat. Erat modestus, maturus, et gravis sine molestia, lætus et jucundus sine levitate, vultu placidus, statura mediocris. Adhuc in adolescentia tantum virtutibus excelluit, ut fama ejus per totam Hispaniam divulgaretur. Nota enim erat castitas ejus, modestia, misericordia in pauperes, munificentia ad amicos, pietas ad Deum, caritas ad omnes. Episcopatus Dumiensis vacavit, Clerus et populus sine dissensione Rudesindum, ut speculum virtutum, in Episcopum suum elegerunt. Ille renuebat, dicens, se indignum tanta dignitate, et tantum onus non posse sustinere: quia vix compleverat decimum octavum ætatis annum. Sed instante Clero et populo, a Deo admonitus est, ut susciperet onus Episcopale. Positus in Episcopatu, ut luminare magnum super candelabrum, illuxit Ecclesiæ Dei. Pauperibus et peregrinis tanquam pater erat, viduis et orphanis solatium: curam adhibuit in docendo et prædicando Verbum Dei et in corrigendo pravos mores: Ecclesias augmentabat, collapsas reædificabat, Clerum animabat, omnes avertebat a vitiis, et attrahebat ad servitium Dei. Jam jam sanctus Episcopus fessus mundi pompis, et solitudinem appetens, totum se Deo tradere ex corde desiderabat. Interea aliqua monasteria construxit, ad quæ tamquam ad portum securum aliquando veniebat, et postquam in illis se dederat spiritualibus exercitiis, ad Episcopatus curam revertebatur. Ita temperabat comtemplativam vitam cum activa, ut aliquando Mariæ, aliquando Marthæ se daret.

4. Ecclesia Apostolica Compostellana per Sisnandum Rudesindi consanguineum regebatur: Hic Sisnandus ludis, excessibus, et vanitatibus attendens, officii sui curam parvi pendebat: imo ut flagitiosus, populo, Clero et Proceribus et Regi Sancio infensus erat. Rex post admonitionem Sisnandum incarceravit, et annuente Clero et populo Rudesindum substituit, ut consaguinei sui defectus suppleret. Ille novum Episcopatum accipere nolebat: sed Rex cum Magnatibus contendit, quousque consensit et accepit. Hoc tempore, absente rege, Gallæcia a Normandis invadebatur, et Portugalia a Mauris devastabatur. Rudesindus, exercitu congregato, confidens in misericordia divina magis quam in illo, repetensque versiculum Psalmi, Hi in curribus, et hi in equis; nos autem in nomine Domini Dei nostri invocabimus, Normannis et Mauris obviavit; Normanos, favente Deo, ex Gallæcia expulit; Mauros sic repressit, ut intra terminos suos contineri coegerit. Victor a Compostellæ Civibus communi gratulatione receptus est. Post pauca Sancius Rex moritur; quo cognito, Sisnandus vincula confringens, e carcere fugit, et ipsa nocte Nativitatis Domini nostri Jesu Christi Rudesindum cum Canonicis pausantem aggressus est. Gladium strictum manu portabat, quo mortem minabatur, nisi Episcopatum relinqueret et civitatem desereret. Rudesindus ponderosis verbis temeritatem arguit,

[1] *Alc.* 113. *Rubrica:* INCIPIT VITA SANCTI RUDESINDI EPISCOPI.
[2] *Ibid. deest*
[3] *Ibid.* propositam sibi
[4] *Ibid.* hoc mihi
[5] *Ibid.* famulam tuam, *et supra lineam:* vel ancillam
[6] *Ibid.* quam plures a diabuli laqueis pastorali cura
[7] *Alc.* 113. uisitatione
[8] *Ibid.* ad eam
[9] *Ibid.* legitimo tempore cognouit suam congugem,
[10] *Port.* 365. mitigationis exultatione
[11] *Alc.* 113. accersitis
[12] *Ibid.* uicinis pauperibus

Digitized by Google

piam suis suppellectilibus subleuauerunt. Quin etiam dimidium hereditatis, que sala uocatur, in qua promissio completa est [1], uouerunt. Ibique ecclesia, ut dicitur, ad honorem dei et sancti michaelis angelorum principis in testimonium fabricauerunt, et uocatis episcopis eam consecrauerunt.

5. Sed cum tempus in quo per aquas [2] regenerationis a culpa primi parentis liberaretur [3] appropinquaret, in patris et matris firmum ducitur deliberatione, ut ibi fidei sacramentum recipiat, ubi a domino per angelum promissus fuerat [4]. Cum ergo uas lapideum, in quo per aquas babtismatis regeneraretur [5], plaustro ueheretur, diuina prouidente gratia [6], cum ante ualuas ecclesie Sancti michaelis, quam nuper dedicauerant, transiret [7], fractum est plaustrum, et uas, quod fons uulgo dicitur, in ecclesia est inuentum, et usque in hodiernum diem honorifice custoditum. Quod diuina dispensatione fieri, postquam parentes intellexerunt, puero ibi babtizato, ecclesiam cum supradicta hereditate ecclesie sancti saluatoris, que est super montem cordubam [8], ubi repromissus fuerat, iure testamenti liberam dederunt. Creuit autem puer indolis egregie; et non nugis et derisionibus, sicut fit in pueris, uoluit primam loquelam informare, sed litterali studio traditus, uerbum dei meruit discere. Ad ultimum uero uigore castitatis armatus, humilitate non uiciosa circumuallatus, pacientia corroboratus, caritate supra quam dici potest sublimatus, ad sacrorum ordinum apicem meruit peruenire. Creuit etenim eius fama, et eius bonitate tota replebatur yspania.

6. Interea sedes dumiensis ecclesie orbata est suo antistite. In qua populo plaudente [9] et omni clero deum cuius reuelatione fiebat laudante [10], rege ordonio iamdicti ranemiri regis filio, cum omni milicia annuente, rudesindus non sponte sed quasi coactus XVIII.° [11] etatis sue anno ordinatur episcopus. Cuius sedis cathedram dum optineret quantum ecclesiam augmentaret, quam honeste cleros tractaret, quam diligenter ecclesias restauraret, uiduis et orphanis, aduenis et peregrinis, de reditibus proprie hereditatis quam familiariter ministrauerit, pro sui magnitudine nemo sufficienter posset describere. Erat enim uultus eius angelicus, et sermo dulcedine predicationis mellifluus [12]. Sed non multo post, ut fertur, rege ordonio prefato concedente, mendumensis ecclesie sortitus esl dignitatem, quam totius bonitatis mirifice fecit illustratam. Non post multum autem tempus [13], rege Santio supradicti Regis ordonii fratre suadente, et comite compostellane prouintie [14] cum populorum frequentia enitente, ipso uero reclamante, et se indignum ad tantum opus dicente, quamvis invitus tamen hyriensem apostolice sedis optinuit cathedram.

[15] Eo tempore quo beatus rudesindus hyriensem ecclesiam regebat, et gallecia [16], ut asserit [16], cum gallecia iam fere tota inuaderetur a normanorum multitudine, et portugalensium prouincia uastaretur a sarracenorum fortitudine, et rex santius memoratus in toletanis partibus teneretur cotidiana uinearum et segetum de populatione, et ostium a christianorum finibus expulsione, rudesindus [17], quia regalibus ut diximus erat ortus natalibus, regias uices in secularibus, episcopales uero in ecclesiasticis meruit optinere. Sed dei misericordia, que nullum in se confidentem deserit, illum protegente, et que facienda essent illi consulente, portugalensium patriam liberauit a paganorum perfidia, et galleciam tutam reddidit a gallorum superbia. Post hec autem uolens cum seculi pompis episcopatum relinquere, et solitariam uitam ducere, aliquanta monasteria, ut asseritur, fecit construere quam ad ultimum in somnis deica amonitio studuit amonere, ut in limie partibus in sancti saluatoris honore monasterium faceret edificare, in uilla uidelicet que uulgo appellabatur uillare, cuius nomen postea idem episcopus in eius edificatione fecit transmutari, et cellam nouam decreuit appellari. Quam uillam, sicut in testamentis monasterii reperimus, eiusdem episcopi auus nomine ermigildus cognomento menendus, regali uidelicet linee propinquus, ex regis adefonsi munificentiis est adeptus [18]. Nam cum eidem regi VII. annorum curriculo illius quidam ex principibus [19], nomine guicia, rebellis nullo modo obtemperaret seruitio exiit edictum a rege, eundem per prefatum comitem ermigildum armata militum manu petere quatenus uel sic illius contumatiam posset contundere. Quod si ita idem ermigildus ageret [20], et eum subderet sub ipsius dominio [21], omnem hereditatem, quam ille iniusto possidebat imperio, tam ipse quam eius posteritas iure hereditario possideret perpetuo. Cui ermigildus: Opportet me utlibet quicquid iniungeris [22] proposse

prophetans, mortem violentam Sisnando cito eventuram; quæ ita contigit, sicut ei fuerat a Rudesindo prædicta. Ille sine mora ex Compostella exivit, et lætus confugit ad monasterium S. Joannis de Cabero, quod ædificaverat.

CAPUT II.

Monasterium Cella-nova extructum. S. Rudesindi vita monastica: dignitas Abbatis.

5. Sanctus vir Rudesindus solitudini, orationi et contemplationi totum se dedit in istis temporibus, in tantum ut orans pernoctaret. Dum ergo instantius in monasterio Caberi contemplationi vacaret, mundi pompis et vanitatibus renunciare decrevit. A Deo oranti revelatum est, ut in oppido Villare probe Limiam cœnobium ædificaret; et consecrans Sancto Salvatori, in eo monasticam vitam ageret. Hac revelatione accepta, sanctus Episcopus ad Villare venit, ut locum sibi assignatum a Deo videret. Postquam vidit, gavisus et: quia hoc Villare fuit hæreditas avorum suorum, situmque erat in amœna valle, plena fontibus et rivulis, aptaque floribus, fructibus et herbis producendis, nec non et arboribus pomiferis. Statim inceptum est ædificium monasterii, quod Rudesindus Cella-nova ab omnibus vocatum est vocabulo monasterii.

6. Octo annis constructa sunt omnia monachis necessaria, videlicet ecclesia cum sacristia, claustrum cum cellis, capitulum et refectorium. Omnibus his constructis, vir Dei congregavit multos monachos ex diversis monasteriis, eligens meliores, gradientes iuxta normam Sanctorum Patrum, voluntatemque habentes bonam in ea. Franquillam Abbatem S. Stephani vocavit, ut novum monasterium regeret, a quo ipse sanctus vir, Episcopali pompa deposita, habitum religiosum suscepit, et regulam S. Benedicti professus est. Hic Franquilla erat vir sanctissimus, et speculum omnium virtutum: solicitus et attentus ovibus suis de illarum profectibus spiritualibus valde curabat. Hoc magistro, mirum est, quantum Rudesindus excelluit in caritate, obedientia, humilitate et paupertate. Mirum est, quomodo se totum tradidit negationi sui ipsius, mortificationi voluntatis suæ, vigiliis et orationi. Et quia cognovit, hoc suum monasterium ad hoc fuisse electum a Deo, ut multi in illo a laqueis peccatorum liberarentur, et a potestate satanæ; ideo voluit, ut omnes Fratres in illo viventes, ad culmen Evangelicæ perfectionis properarent. Ipse vero sanctus exemplo et doctrina omnes antecedebat, intentus psalmodiis, vigiliis et obedientiæ sub Franquilla Abbate, cui in omnibus obtemperabat; quamvis super partes Gallæciæ regias vices imperando exerceret. Multa monasteria a fundamentis extruxit, alia reædificavit, alia correxit et ad primum suum statum restituit: ad quæ Abbas Franquilla magnum adjumentum erat cum aliis Fratribus sanctæ vitæ et conversationis.

7. Peractis jam multis diebus quadam die . . . . . .

[1] *Alc.* 113. facta est
[2] *Ibid.* per aquam
[3] *Ibid.* liberatur
[4] *Ibid.* ubi a Domino promissus per angelum fuerat
[5] *Ibid.* baptismatis uas futurum spiritus sancti regeneraretur
[6] *Ibid.* diuina prouidentia
[7] *Ibid.* sancti michaelis ecclesie transiret, quam nuper edificauerat
[8] *Ibid.* que super montem cordubam posita est,
[9] *Ibid.* aplaudente
[10] *Ibid.* cuius fiebat nutu ac revelatione laudante,
[11] *Ibid.* octauodecimo
[12] *Alc.* 113. et sermo melifluus.
[13] *Ibid.* Non post autem multum tempus.
[14] *Ibid.* et compostellane prouincie comite
[15] *Port.* 365. *Rubrica:* IN TRANSLATIONE SANCTI RODESINDI
[16] *Alc.* 113. *desunt*
[17] *Ibid.* rudesindus episcopus
[18] *Port.* 365. est tali pacto adeptus.
[19] *Alc.* 113. quidam illius ex principibus
[20] *Ibid.* Quod ita idem ermigildus si ageret
[21] *Ibid.* et eum sub ipsius dominio subderet
[22] *Ibid.* iniunseris

Digitized by Google

peragere, si [1] hereditatem quam asseris meo iuri facias subcumbere. Quod libenter regi complacuit, et sic ipse iudicauit [2] iure iurando concessit. Qui protinus regium exercitum regis iussu coadunauit, et iunctis parentibus guiciam obpugnando dei aminiculo apprehendit, et regi adefonso Oueti tradidit, qui eciam in carcere pessime [3] uitam finiuit. Ermigildus itaque regis concessione, cunctam iamdictam hereditatem uidelicet, ut fertur, leporarium montem, et maximam tam de limia quam omnem de bubalo partem hereditario iure absque ulla contradictione suscepit. Post cuius excessum illius posteri secure retinuerunt. Item * quos filius eius gutier comes, Sancio supradicto [4] rege concedente, tunc regni monarchiam tenente [5], suam portionem in pace possedit, ac filiis suis, tam beato Rudesindo, quam his quos post eum ex coniuge sua ilduara impetrauit, diu ante obitum ad possidendum diuisit. Inter quos infans froyla, qui apud uillam nouam in sede paterna morabatur, prefatam uillam nomine uillare in portione accepit, quam iterum ab examena supradicti santii regis sorore, tunc in limia apud saturicus [6] commorante, per litterarum descriptionem [7] confirmatam habuit, ac postea fratri suo beatissimo rudesindo episcopo ad construendum inibi monasterium, uti eidem episcopo [8] in somnis fuerat [9] reuelatum, pro anime sue remedio libenter tribuit, ac firmissimo testamento, quod usque hodie penes nos haberetur, concessit. Qui statim ad hec beatus episcopus rudesindus regem ranemirum [10] memorati sancii regis natum, qui tunc imperabat, petiit, et ei sui cordis archana patefecit, cui ultro assensum prebuit, et non multo post priuilegium, quod actenus apud idem cenobium retinetur, condonauit, uidelicet, non regibus, non episcopis, non archiepiscopis, non principibus [11], non cuilibet homini, nisi tamen [12] deo, et summo romano pontifici, quantumlibet [13] uidelicet ad fidei sacramentum pertinet obedire precepit, insuper et adminiculum multorum prediorum impendit. Ad quem locum mox reuersus episcopus sanctus, ualde est letificatus, eoquod ille locus tam uineis, quam pomiferis arboribus, siue segetibus esset decoratus, atque planitie dilatatus pratis ac obtimis aquis irrigatus, vbinam utiles monachorum habitationes, matre eius ylduara sibi auxiliante cepit edificare, et ecclesiis prope sancti martini oraculum, quod ibi olim, ut fertur, fuerat extructum decorare, quod actenus ex sinistra ecclesiarum parte cernitur restauratum constare. Quarum excellentiorem edificauit in honore sancti saluatoris, secundam in honore sancti Petri, terciam in honore sancti iohannis apostoli, domino dedicari uoluit, fecit et intra monasterii claustrum prope promptuarium non longe ab eisdem ecclesiis, sancti michaelis archangeli oraculum, uisu ospitiolum paruulum, miro lapideo opere tabulatu, oculis ualde admirabile cernentium. Ecclesiis itaque peractis, et omnibus necessariis edifitiis consumatis, uidelicet, que monachis in claustro sanctam uitam ducentibus sufficerent, et hospitibus et peregrinis quietem et refrigerium darent. Septimo igitur anno expleto, et inchoante, ut fertur, octauo, omnibus ut diximus que ad monasterium pertinent completis, monachos ex diuersis partibus aggregauit, religionis habitum sibi applicuit, et sic factus monachus abbatem sancti stephani franquilam petiuit, cui olim idem cenobium pater eius gutier ordonii regis nutu restaurandi causa exhibuit, ex quo abstracto sibi associauit, et sui ac totius monasterii sub regula sancti benedicti patrem et rectorem, sicut in testamentis resonat, constituit, sub cuius ditione mirifice deo militauit. Quamuis enim humilitatis causa sub abbatis imperio degebat, tamen in sacri ordinis consecratione, episcopales uices non amittebat [14], et uniuersi census utilitatem computauit, ac de his perpetuum deo olographum fecit, et monasterio ab ipso, ut retulimus, uocato cella noua cum seruis et ancillis mancipauit, et unicuique, ut fertur, quid operis deberet facere imposuit. Hinc pater eius gutier, simulque episcopi, fratres, ac sorores, et plerique alii ei opitulatione [15] impenderunt, et cenobium late hereditatibus ditauerunt. Similiter mater eius ylduara omnium que uidebatur possidere per dei et filii amore simile opus peregit, que non multo post uite cursum ibidem, ut credimus, feliciter consumauit. Pro cuius soluendis peccaminum nodis, mox sanctus episcopus rudesindus cum omni cetu congregationis longo tempore potitur sacrificiis.

7. Post non multos uero annos quadam die episcopo cum abbate franquila, ut asseritur, consedente, uisa est ei ab ore abbatis species columbe sepius exire, atque iterum intrare. Cui episcopus: abba, uideo columbam ab ore tuo regredi simul et ingredi. Ad quem abbas: Quod asseris, pater, me nescire plane profiteor. Cui iterum episcopus: Scito, abba, quod columba hec nichil aliud est nisi nuncius dei, qui te in proximo inuitat ad regnum. Qui non multo post, ut episcopus dixerat, glorioso fine clausit terminum uite. Cuius peractis exequiis sanctus episcopus rudesindus a monachis abbas eligitur; abbatiales uices possidens, tamen episcopales non amittens. Porro quante sanctitatis fuerit; quam pius, quamque benignus erga omnes extiterit, Karitas non tacuit: cum [16] iustum ut melius proficeretur sacri uerbi lenitate instruebat; et comotum seu superbum, ut emendaretur, legis suauitate et gehenne terrore mitigabat, iuxta illut apostoli: Argue, obsecra, increpa in omni paciencia et doctrina. Ad cuius mirabile exemplum, hinc episcopi dignitatibus episcopii spretis; hinc abbates honoribus abbatie abiectis; hinc turbe populorum, tam nobilium quam ignobilium, cosmi [17] diuitiis derelictis, ueniebant, omnia sua seque dedentes. Sed et nonnulla monachorum ac monialium monasteria sub eius dulcissimo imperio submittebantur, que in limie et gallecie seu portugalis prouincia constructa esse uidebantur; cuius melliflua doctrina satis educabantur.

8. Factum est autem, sicut plerique testantur, ut quadam die apud portugaliam unum ex his, nomine sanctus iohannes de uenaria, ab ipso uisitaretur; et a senorina eiusdem cenobii abbatissa, et ipsius, ut dicitur, consaguinea, offitiosissime susciperetur. Cumque sederent, et inter sacra colloquia ei munusculum ab illa exhiberetur, et pre sacro amore sed frequenter intuerentur; duo operarii, qui super domum operiendi causa cum aliis operabantur, inter se male de eis senserunt. Quos statim inmundi specie [18] inique inuaserunt, et in terra absque anima, iusto dei iuditio, proiecerunt. Tunc quidam qui adstabant, quamuis perterriti, eorum corpora susceperunt, et intra ecclesiam ante altare deposuerunt. Rudesindus post hec episcopus almus, tam a senorina quam a cunctis qui aderant attentius exoratur, quatenus suis sanctis precibus, eis salutis beneficium prestare dignaretur. Quorum precibus uir dei compulsus, deique pietate confisus, oratorium ubi mortui iacebat [19] ingressus, flexis genibus sic ad dominum loquitur: Domine deus celi et terre, qui lazarum quatriduanum et uidue mulieris filium, ac principis sinagoge filiam suscitati [20], hos, quesumus, famulos tuos ab inimici nexu libera ac excita, ut

[1] *Alc.* 113. maxime si
[2] *Ibid.* et sicut ipse petebat
[3] *Ibid.* pessime in carcere
* *Lege* Inter
[4] *Alc.* 113. Inter quos comes domnus gutier eius fillus sancio supradicto
[5] *Ibid.* regni monarchiam tunc tenente
[6] *Ibid. et Port.* 365. saturicas
[7] *Alc.* 113. descriptione
[8] *Port.* 365. tempore
[9] *Alc.* 113. fuerat in somniis
[10] *Ibid.* ranemirum regem
[11] *Alc.* 113. non regibus, archiepiscopis, non episcopis,
[12] *Ibid.* tantum. *Fragmentum de vita et miraculis sancti Rudesindi, in codice Alcobacensi* 113 *descriptum, terminatur hic.*
[13] *Port.* 365. quantum
[14] *Ibid.* amittebat. Deinde omnem hereditatis axem, et
[15] *Ibid.* opitulationem
[16] *Ibid.* ut
[17] *Ibid. deest*
[18] *Act. Sanct.* Spiritus.
[19] *Ibid. et Port.* 365. iacebant
[20] *Ibid.* suscitasti

Digitized by Google

uiuentes tibi demus laudes in secula. Cumque diutius perorasset, oleum benedictum accepit, et per eorum ora seu per oculos in modum crucis cum police superunxit, et ait: In nomine sancte trinitatis patris et filii et spiritus sancti, sani et liberi a mortis somno surgite. Qui protinus ad hanc sancti rudesindi pontificis uoce [1], tam ab immundis spiritibus quam a morte incolumes surrexerunt; et hoc, quod retulimus, sicut eis euenerat proprio ore patefecerunt.

9. [2] Item alio tempore cum a concilio, a [3] quod iuerat, reuerteretur, et post horam III.[am] a fratribus expectaretur, angelice uoces in medio itineris ab eo [4] sunt audite ad modum canentium officium misse. Descendit igitur episcopus, et orationem faciens fixis genibus, donec ei uisum esset audire ite missa est, iacuit prostratus. Deinde surgens monasterium ingressus est. Cum autem monachi se prepararent ad celebrandum misse officium, conuocatis omnibus ad capitulum, et quod sibi uisum fuerat postquam dixit; ut post canonicas horas nemo, quamuis gradu celsior, prestolaretur, sed officium misse in constitutis horis celebraretur, tali reuelatione monitus firma sanctione instituit.

10. Accidit eodem tempore, ut regina aragunti, que sanctam uitam ducebat, monasterium quod saliceta uocatur edificauit, magno teneretur languore. Hec autem, cum infirmaretur, ad consubrinum suum episcopum nuncios direxit, quatenus eius presencia et [5] sanctis orationibus uisitaretur. Quod audiens episcopus, fusis ante deum precibus, iter ingressus est [6]. Cum autem montem qui sandin dicitur ascenderet, angelorum uoces gloria in excelsis deo cantantium, suaui modulatione cum audiret, in terra prostratus et iterum sursum eleuatus, secum euntibus sic est orsus. Reuertamur fratres ad monasterium, quia regina iam huius uite terminauit cursum, et a deo meruit obtinere triumphum. Qui reuersi, nuncium miserunt, et ita reperit [7], sicut episcopus dixerat. Post non multum uero temporis uir deo deditus, cum iam uideret se erumnas [8] huius seculi terminare, et post huius peregrinationis exilium propriam hereditatem recuperare, conuocatis in unum fratribus, eos sic sancto sermone et meliflua locutione fuit admonitus: Ea fratres, nexibus huius carceris, et de periculo exilii presentis iam liberor. Quamobrem sancte professioni, cui deo adiuuante regulariter seruitis, hoc cenobium cum hereditatibus et seruientibus deo cui digne militatis, et uobis, qui eo protegente sanctam uitam ducitis, ab omni parte, tam a regia quam episcopali siue a qualibet liberum relinquo. Seruos et liberos, mobiles et ignobiles, ex qualicumque regione, sanctam et huius professionis uitam cupientes ducere; quod uidelicet monasterii substancia potuerit sufficienter capere, in hoc cenobio ritu perpetuo iubeo recipere. Non enim deus personarum prosapia congratulatur, sed contritione cordis et obediencia in bonis delectatur. Cumque ualde a langore urgeretur, [9] adstantibus cunctis fratribus cum episcopis qui aderant, ceperunt unanimiter dicere cum lacrimarum suspiriis: Domine pater, prouide et considera de tantorum agminibus, quos adquisisti, nutristi, et erudisti; cui nostri curam comendare debeas, aut quem patrem uel tutorem eidem ecclesie restituas. Scis enim, domine, quia sepe per spatia annorum mutantur omnia rerum actionum [10].

11. His uerbis et fletibus comotus, et euangelica eruditione instructus, nec non eciam [11] canonum decretis compulsus, hac [12] eis flebili uoce respondit: Confidite, o filioli et domini, et spem uestram in domino ponite; quia non uos relinquam orphanos. In primis comendo uos creatori meo domino iesu christo, cui uos acquisiui, et in cuius amore hunc locum construxi; et ad regem, qui in urbe legionensi in apice regni unctus fuerit, ad saluandum et tuendum potius quam ad imperandum. Et instituo uobis patrem hunc filiumque tam specialem [13] manillanum abbatem. Et post ipsum qui uicem christi agere uidetur, semper tantum a monachis secundum benedicti regulam pro abbate eligatur, sapiencia, scilicet, eruditus, uita probatus, et omni collatione preelectus. Itaque scitote quod ego uobis ero auxiliatus [14], locumque istum protecturus, et malefactoribus semper ulturus. His dictis XLII.° anno ab initio, quo cenobium cepit edificare, LXX.° [15] autem post eius sanctam in monte corduba promissionem, ex quibus X.[m] [16] in episcopatu, XX.[i] II.° [17] in abbacia, die kalendarum marcii V.[a] uidelicet feria, existente completorii hora, adstantibus omnibus de eius absentia ualde plorantibus, sed de ipsius felici gloria letantibus, rege ranemiro, supradicti santii regis filio, imperante, cum sanctorum agmine immarcessibili trabea et indeficienti corona a remuneratore omnium bonorum feliciter in gloria est coronatus. Eadem uero hora, ut asseritur, qua sanctus uir rudesindus obiit episcopus beata senorina, cuius superius mentionem fecimus, dum completorii officium pariter perageret cum suis monialibus audiuit psallencium uoces in celo, et dicentium te deum laudamus. At illa eis [18] curauit interrogare, si earum aures uoces ille percuterent. Quo [19] dixerunt: Minime. At ipsa quadam puella ad se adcita oratione premissa interrogat [20] si aliquid audiret. At illa: Audio uoces quasi in celo, sed quid sit prorsus ignoro. Que respondens ait ad omnes: Scitote dominum nostrum rudesindum episcopum migrasse a seculo, et nunc angeli cum hymnis et laudibus deferunt in excelsum. Que cellam nouam miserunt et ita die et hora sanctum uirum obisse inuenerunt, sicut eis dixerat beata christi ancilla. Sepultus uero est honorifice prope ecclesiam sancti petri in lapideo sarcofago, ubi poscentibus prestantur beneficia dei ad honorem et laudem nominis sui. Qui cum patre et spiritu sancto uiuit et regnat per infinita secula seculorum amen.

Tempus uite et series beati rudesindi episcopi, sic breuiter distinguitur. Nam cum era nungenos quadragenos et quinos annos protraheret idem sanctus uir VI. kalendas decembris die V.[a] feria natiuitatis exordium sumpsit. Porro XIII.° kalendas maii IIII.[a] post pascha feria era nungenos sexagenos et ternos annos ducente gradum episcopalem suscepit. Hinc era nungenos LXX.[a] et ternos annos trahente celle noue monasterium hedificare cepit, ubi postea die kalendarum marcii, V.[a], scilicet, feria, hora completa, era millenos denos et quinos annos fundente ad christum migrauit, a quo decenti hora ut apparet quietis denarium decenter impetrauit iuxta illud euuangelii: Cum sero autem factum esset dicit [21] dominus uinee procuratori suo: Voca operarios, et redde illis mercedem. Unde quia iste uir beatissimus a prima hora diei hoc est a I.[a] etate in domini uineam digne laborauit. Post finem [22] diei digna premia secundum iamdictum preceptum domini non inconuenienter accipere meruit. Cuius semper auxilium nos comitetur per eum qui uiuit et regnat cum deo patre in unitate spiritus sancti deus per [23] secula seculorum Amen.

[1] *Port.* 365. uocem
[2] *Act. Sanct. Rubrica:* CAPUT III. *S. Rudesindi cœlestes visiones. Mors. Sepultura.*
[3] *Ibid. et Port.* 365. ad
[4] *Port.* 365. a beato
[5] *Ibid. deest*
[6] *Ibid.* aggressus est
[7] *Act. Sanct.* repeterunt.
[8] *Port.* 365. erumpnas
[9] *Ibid.* sumptis misteriis
[10] *Act. Sanct.* omnium rerum actiones.
[11] *Port.* 365. *deest*
[12] *Act. Sanct.* hacc.
[13] *Ibid.* Filiumque meum spiritualem.
[14] *Ibid. et Port.* 365. auxiliaturus
[15] *Act. Sanct. Mendum hic est ex Actis Hispanicis corrigendum: ubi legitur:* setenta años despues de su nascimento. Septuagesimo anno ab ejus nativitate, *nulla facta mentione professionis factæ in monasterio Cordubensi: quæ verba male intrusa sunt, aut certe alius annus præponendus. Natus autem est anno* 907.
[16] *Act. Sanct. Hi numeri videntur turbati, cum pro* decem *in alio MS. Latino et Hispanico legantur* triginta duo. . . . .
[17] *Act. Sanct.* viginti vero
[18] *Ibid. et Port.* 365. eas
[19] *Ibid.* Que
[20] *Port.* 365. interrogabat
[21] *Ibid.* dicitque
[22] *Ibid.* Post prime
[23] *Ibid.* per omnia

Digitized by Google

Incipit capitulatio in libro I.° uirtutum Sancti Rudesindi episcopi et confessoris.

Quomodo petrus gundisalui crepuit medius.
Qualiter munio uelasci effectus est mutus, et postea defunctus.
De muliere illuminata, et filio a demone liberato.
De ferreis circulis fractis.
De muliere illuminata.
De serpente eiecto a muliere.
De serpente eiecto a puero.
De naui ueniente ad uiatores.
De muliere a demone uexata et postea liberata.
De homine a uinculis liberato.

Incipit liber I.us miraculorum Sancti Rudesindi episcopi et confessoris, qui a deo per ipsum post eius obitum sunt facta, et a magistro Stefano cellenoue monacho edita, et ab eo [1] ab his qui uidere cognita. [2]

1. In tempore namque regis adefonsi, filii regis fernandi, sicut a reuerendis celle noue fratribus didici, infans ieluira, ipsius regis germana, in hac morabatur prouincia. Que abbatem pelagium bone memorie, qui modo prope ecclesiam sancti michaelis quiescit, multis modis afflixit, et hereditatem monasterii seuissima donatione oppressit. Abbas uero coactus cum paucis eius tirannidem fugiens in insulas de corugio, ut saltem ibi deo quiete seruiret, profectus est. Interea infans ieluira petrum gundisalui apostatam, et secularem ducentem uitam, huic preposuit monasterio. Decreuit ergo supradictus petrus monachos a claustro expellere, et intra cellas que ante ecclesiam sancti michaelis sunt includere, et iam dicta ieluira, cum militibus et matronis seu cum omnibus aliis, in claustro et in refectorio siue in fratrum dormitorio permanere. Quod firmum et ut in sequenti die fieret sanccitum, postquam compertum est monachis, et eis ad cenam a solita portione ab eo aliquid subtraheretur, eadem hora cum lacrimis et singultibus ante sepulcrum sancti rudesindi se prosternunt nudis genibus. Quorum unus tam [3] decrepitus, erecto baculo quo sustentabatur, percutiens monumentum, magno eiulato sic conqueritur: Cur nos, rudesinde, hic congregasti? Cur nos sub specie religionis, quam nunc in te falsam fuisse comprehendimus, decepisti? Cur nos auulsos a propriis sedibus, ubi ut licebat uiuebamus, ad seruiendum non deo ut predicabas, sed tirannis prebuisti? Si sanctus es, libera nos. Cumque orationem fratres complessent, ipso die sero post cenam iam dictus petrus in thoro quiescens, magno sonitu crepuit medius, et statim obiit peregrinus. Ad cuius interitum memorata ieluira surrexit, et concito gressu absque ulla iumenti subleuatione, pre nimio sancti antistitis rudesindi pauore, uillam nouam deuenit. Que per se abbatem pelagium expetit, et ad monasterium honorifice reintegratis omnibus transducit.

2. Vt asserunt, et sancti uiri qui presentes fuere mihi referunt [4], quemdam militem regis, qui munio uelasci uocabatur, infirmum in hoc monasterio comes dimiserat reymundus. Hunc autem in cenobio honorifice tractabant, et que necessaria erant, ei administrabant. Sed cum quodam die ille superflua quereret, et a cellarario que querebat, quia minus [5] erant non impetraret [6], et eum male et inhoneste tractaret, ante promptuarium in impetu furoris consedit, et cuidam ethiopo ut portas frangeret imperauit, et que uellet, inhoneste multato monacho, si contradiceret, inde traheret. Quod postquam compertum est monachis, tam illi quam cellararius ad sepulcrum sanctissimi uiri rudesindi concurrunt, et ut domum suam, quam ipse pauperibus dederat, non militibus, una ut defendat, multis cum lacrimis postulant. Eadem uero hora effectus est mutus, et in sequenti die defunctus.

3. Quodam itaque tempore in partibus camporum quedam femina amisit lumen oculorum. Que dum ceca per multa tempora maneret, et multorum sanctorum limina lacrimis perfunderet, in somnis est amonita ut sancti rudesindi festinaret adire sepulcrum. Ipsa uero auditum nomen, quia nunquam alias audiuerat, multos percunctando, et paulatim de patria in patriam incedendo, demum partes intrauit limie. Cum autem incolas eiusdem patrie percunctaretur, ab eis ut cellam nouam peteret amonetur. Ingressa itaque cellam nouam, ante sancti uiri monumentum peregit uigiliam. Mane itaque lucescente, ipsa, que ceca fuerat, iubar solis cepit uidere. Recepto igitur lumine, in propria reuertitur, et post annum cum puero a demone uexato ipsa siquidem ut ante ceca, quia uigiliam sancti rudesindi ceu uouerat non obseruauit, ante sepulcrum sancti ubi reperitur. Peractis itaque uigiliis ipsa iturum [7] illuminatur, et puer a demone liberatur.

4. Item in temporibus abbatis petri quendam cecum multi qui adhuc supersunt sanctam uitam ducentum uiderunt. Qui ut strictiorem uitam * duceret, et peccata sua ieiunio et oratione, nec non et carnis maceratione, diutius fleret, ferreis circulis [8] accintus est. Cum autem carne supercrescente armille ferree, quibus brachia circumdabantur, iam penitus cooperirentur; et circulus, quo uenter cingebatur, ob ulcera ex fractione carnis tumencia, non uideretur, magno et intolerabili dolore afficiebatur. Quippe cum nec medicina foueri, nec alicuius instrumenti poterat auxilio consolari. Visis itaque, nam prope monasterium morabatur et monachis ut poterat famulabatur, que per sanctum uirum fiebant, miraculis; ante illius tumbam nocte tota excubans, aurora superueniente iacuit semiuiuus. Sole uero iam oriente, ligamina ferrea fracta sunt, sancti rudesindi medicina superueniente, et ipse sanus factus coram sepulcro deum laudans a monachis est inuentus.

5. Postea uero cum supradictus cecus ligaminibus ferreis per sanctum rudesindum solutus, solitariam uitam in monte, qui sandim dicitur, duceret, uxor eius ceca effecta est. Hec autem dum cotidie ante sarcofagum sanctissimi uiri preces funderet, officia quoque diei ac noctis diligenter audiret, die appropinquante manus ante basilicam [9] solito more cepit abluere. Cum uero proprias manus uideret, timens ne malignus spiritus eam illuderet, domum reuersa est. Sed cum ex consuetudine ad ecclesiam nocte ueniret, et orationem ex more deo cum lacrimis funderet, arcessito sacristario se uidere confessa est. Ipse autem inquiens: uade et deo gratias redde. Jam ad secundam horam sole ascendente, nono anno sue cecitatis, per beatum rudesindum illuminata, cunctis prebuit miraculum.

6. Eodem fere tempore cum quedam mulier iuxta parietem dormiret, peccatis exigentibus, a serpente inuasa est. Que, dum valido dolore torqueretur, et uicinarum ecclesiarum ante limina prosterneretur, ante sepulcrum tandem sancti episcopi presentatur. Itaque monachorum adiuta precibus, et sanctissimi rudesindi coruscantibus uir-

[1] *Port.* 365. et
[2] *Act. Sanct. Rubrica:* LIBER II. Capitulatio Virtutum, seu Miraculorum Rudesindi Episcopi, quæ a Deo per ipsum post ejus obitum sunt facta. CAPUT I. *Oppugnatores monasterii puniti. Varia miracula.*
[3] *Port.* 365. iam
[4] *Act. Sanct. desunt.*
[5] *Act. Sanct.* nimis
[6] *Port.* 365. impetrauit
[7] *Act. Sanct.* iterum
* *Hic desinit fragmentum de vita et miraculis sancti Rudesindi, in codice* 365 *Portucalensis Bibliothecæ descriptum.*
[8] *Act. Sanct. In alio codice:* Flexis circulis.
[9] *Act. Sanct. Ibidem:* ante fontem Basilicæ.

Digitized by Google

tutibus, serpens ore ipsius proicitur, ut cum fugeret adstantibus, qui paulo ante uobis me audiente recitauerunt, tenetur et interficitur.

7. Item alio tempore quidam puer, qui circa hoc monasterium, erat enim famulus, morabatur, cum peccora custodiret, fuste proiecto, ut fit post peccudes, cecidit inter uepres. Qui dum incaute nil suspicans, ut stipitem acciperet, se inclinasset, forte serpens non magnus per os eius saliens in uentrem descendit. Eius itaque parentes hoc postquam uiderunt, ante tumbam sancti rudesindi eum presentauerunt, et ut proprium famulum liberaret, cum conuentu monachorum eum rogauerunt. Expulso itaque, et per os eiecto colubro, puer sanus redditur.

8. [1] Accidit quodam tempore, sicut ueridicis coram uobis recitantibus, qui se illos, quibus hoc euenerat miraculum, uidisse aiebant, didici, ut propositum iter ingrederentur duo uiri. Qui post solis occasum, nocte imminente ad litus cadaui uenissent, et nauem trans fluminis alueum conspexissent, et domum uel aliquid huiusmodi ad hospitandum abile nusquam uidissent, interius dolore commoti, exterius uero timore perterriti, super amnis hora sederunt. Cum uero inter se quid agerent diu uoluerent, accidit ut a miraculis sancti rudesindi sermonem caperent. Cum autem miracula que per ipsum deus fuerat operatus multa narrassent, una uoce clamauerunt: Sancte rudesinde, si uera sunt que de te soliti sumus audire, nobis succurre, et ut sani transmeemus curam de nobis habe. Quod postquam dixerunt, quod mirum est dictu, lembum uenientem uiderunt, et cum portum, deo remige, teneret, ipsi festinanter intrauerunt, et sic sancto rudesindo nauta, sani et incolumes transmeauerunt.

9. Mulierem ab immundo spiritu uexatam, et per longi temporis spatium cruciatam, multi qui adhuc supersunt uiderunt. Hanc siquidem malignus spiritus ita furoris uesania repleuerat, ut nisi cathenis teneretur, in ignem aut flumina, aut in aliqua precipicia cum mortis periculo precipitaretur. Parentes uero eius, cum iam prolixi temporis afficerentur tedio, quippe qui eam custodiebant tota die, simul et uigiliis macerabantur nocte, ut eam iam dimitterent habuerunt pro consilio. Sed rerum omnium factor, et factorum gubernator, laborantium subleuator, omnium bonorum recuperator, quod fecerat, noluit derelinquere. Igitur diuina reuelatione premoniti parentes, cathenatam, quam genuerant, ducentes ante sancti ubi [2] sepulcrum cum in nocte super suam filiam uigilarent, Huiusmodi preces cum lacrimis fuderunt: Sancte rudesinde, christi confessor, qui lepore non delectaris uerborum, sed suspiria et gemitus consideras intentionum, uide nostram afflictionem; et ut adtendas miseram nostri conuersationem, Sanctissime rudesinde, uel huic nostre misere filie finem uite impone, uel ab hoc nequam spiritu, tuo iuuamine defende. Hac simplici oratione finita, in terram cecidit puella, uelut mortua. Tunc spiritus, qui ei dominabatur, ululans exiuit ab ea: ipsa uero cum parentibus domum sospes reuertitur.

10. Nuper etiam in partibus decie, sicut a monachis didici, quidam homo iniuste oppressus, in potestate cuiusdam militis tenebatur uinculis alligatus. Cum autem eum tortores iussu domini uehementer affligerent, et ab eo quod non habebat sub questione querent, intempeste noctis silentio, sic locutus est: Sancte rudesinde christi confessor, uide cruciamentum, et corporis passionem, quam iniuste patior: libera me, pater sanctissime; ego enim iam proposueram presentiam tue sepulture uisitare. Hec postquam dixit, somno grauatus aliquantulum dormire cepit, atque in ipso somno sanctum rudesindum sic loquentem meruit audire: Surge homo, surge; nil timeas, sed securus incede; uerumtamen quod uouisti, operibus comple. A somno igitur expergefactus, sancto rudesindo manum eius tenente, inter uigiles tutus exiuit. Non post multum uero temporis ad sepulcrum sancti rudesindi ueniens cum cereis et oblationibus hec, ut ei euenerant, ordine narrauit.

Incipit capitulatio in libro II.° uirtutum Sancti Rudesindi episcopi.

Quomodo munio fulgur pessime obiit.
De milite quodam a demone uexato, iterumque sanato.
De rustico perdito lumine, et postea recuperato.
De muliere a rabie uexata, et iterum sanata.
Quomodo prius litteras aborrui, et postea adquieui.
De infirmo celle noue famulo, iterumque sanato.
De cuiusdam abbatis furata ueste, et postea inuenta.
De puero a demone uexato, et iterum sanato.
De duabus sororibus ab uno demone uexatis, et postea sanatis.
De celle noue monasterio a rege portugalensi leso, iteramque recuperato.

Incipit liber II.us de uirtutibus beati Rudesindi episcopi *.

11. Factum est autem, ut quadam die, sicut ab his, qui in tempore petri abbatis uidere, didici, quidam miles nomine Munio fulgur, boum cellenoue greges temere inuaderet, atque sub sua ditione transmearet. Quod postquam monachis non ignotum est omnibus, ante sancti rudesindi tumbam flexis poplitibus huius rei defensorem atque ultorem obnixius tam singultibus implorant quam precibus. Cumque eadem die eidem una ex his ad edendum prepararetur, posita mensa de ea ab ipso gustaretur, ualido languore dei ultione corripitur. Qui prope se infelicem considerans, aut suis ab intimo corde deplorans: Cunctis reintegratis bubulis, domino meo rudesindo episcopo munus ex meis facultatibus quam totius deferte, quoniam quidem eiusdem ira coartor ualidissime. Quamuis autem secundum quod dixerat adimpleretur, tamen eadem ebdomada illius corpus in ipso cenobio sepulture impenditur.

12. Sub eodem iam dicti abbatis tempore miraculum gestum est aliud mirabile, quod ad quodam uenerabili monacho me recognosco agnouisse, qui se a beato, qui uiderat, memorabat audisse: fatebatur enim quod quadam dominice natiuitatis sollempnitate orraca regina cum non minima militum multitudine cellam nouam deuenisse, quatenus tante sollemnitatis offitia debita ueneratione in tali loco plenius posset auscultare, et ob hoc a deo maiorem anime subleuationem impetrare. Inter hec autem cum a monachis nocturnale officium digne celebraretur, contigit ut pro necessariis, qui ad tantum diem pertinere noscuntur, thesauri domus a sacrista peteretur [3]. Cumque in ipsius ascensu itineris, quidam miles eiusdem regine consederent [4] cum aliis, illius horam clamidis, casu accidente, pedibus conculcauit. Moxque aduersus dei seruum maximo furore infremuit, ac contumeliosis uerbis male tractauit. Qui protinus, dei iuditio, inuasus ab inimico, in ima [5] pauimenti ab excelso inter officia celebrantes proicitur, et huc illucque pessima uexatione a cunctis agitari conspicitur. Itaque quomodo uel quare id actum fuerat, perterritis omnibus, diuulgaretur, summa reuerentia dei potentiam pertimescere uidebantur. Ad ultimum autem illum aliquanti ex monachis una cum populorum turba, ad sancti rudesindi tumulum in ulnis deferunt; et ut ei auxiliari dignaretur, suis precibus exposcunt. A quo statim gloriose a demone liberatur; et id in quo deliqueepiscopi uitam conscripsit post Magistri Stephani descriptionem editus.

[1] *Act. Sanct. Rubrica:* CAPUT II. *Alia similia miracula, adhuc ante adventum scriptoris patrata.*

[2] *Act. Sanct.* viri

[3] *Act. Sanct.* peterentur

[4] *Ibid.* consederet

[5] *Ibid.* imo

* *In margine codicis, scripta litteris minutissimis eiusdem manus, sede pene obliterata, hæc invenitur rubrica:* Incipit liber II.us de uirtutibus sancti Rudesindi episcopi ab ordonio qui ipsius

Digitized by Google

rat, satisfaciendo emendauit, et monasterio de proprio censu grata munera, deo omnes dicentes gratias, pro restituta incolumitate donauit.

13. Alio namque tempore, sicuti a quodam honesto laico uiro cognoui, qui se uidisse asserebat, quidam rusticus ex superioribus camporum partibus lumine oculorum caruerat, pro quo per sanctorum oracula cum oblationibus peragrat, eo quod diu non nulla medicis erogauerat, et nichil utilitatis impetrauerat. Qui cum septem annis cecus uideretur permanere, in somnis demum amonetur, quod luminis apicem nullatenus ab alio, nisi per sanctum rudesindum nosset impetrare. A somno igitur expergefactus, de tanto uiro eo quod nusquam audierat, pre admiratione cepit pauere, et sollicite complures interrogare; cuius tamen sanctitatis sciebat apud deum nimis ualere. Cui demum a quibusdam dicitur: Scias plane hunc beatissimum uirum nequaquam in istis partibus, sed in limie finibus apud cellam nouam quiescere, qui etiam late coruscat uirtutibus. Quo audito, iter subito contra occidentalem plagam arripit [1], quousque cellam nouam deuenit. Qui oculorum lumen ad sacri sepulcri tactum perfecte consequitur, et ad proprium solum incolumis deum laudans reuertitur.

14. Item alio tempore a ualida rabie quedam mulier uexabatur; que tam ipsa quam eius ubi * monasterio seruitutis causa pariter subiciebantur, sicut a supradicto laico agnoui, qui se uidisse confitebatur. Cumque ei nulla medicina auxiliaretur, qua uidelicet ab imminenti morte liberaretur, funibus tamen alligatur, quibus a suo uiro ad sancti rudesindi sarcophagum perduceretur. Quod cum factum fuisset, et de petra sancti tumuli rasa ab ipsa potaretur, ita pristine sanitati reddita est, ac si malum numquam sensisset.

15. [2] Occultandum etiam illud non est necesse, quod cum in primo tenere etatis flore litterarum studiis a parentibus traderer; pre tanti studii sudore, seu uirgarum, sicut solet fieri in pueris, percussione eis abrenunciarem, insuper locis siluarum occultis, ob hec sepius occultarem. Inter hec autem cum nullatenus adquiescerem, quamuis uinculis alligatus, diuino nutu magister meus sancti rudesindi sepulcrum petit, candelam accendit, flexis genibus orationem fudit, quatenus si apud iustum iudicem in clericatus gradu essem predestinatus, ipse me suo uirtutis ligamine constringere, et ad discendum cor dignaretur aperire. Quod sicut postea ab eo multociens audiui, plus adquieui; et non multo post in eodem cenobio monastice professionis habitum libenter accepi.

16. Nequaquam igitur et illud silendum est quod me plane fateor uidisse. Quidam eiusdem cenobii famulus, nomine iohannes, membris omnibus, nescio qua causa infirmitatis, penitus est exemptus. Itaque cum nec uideret, nec audiret, neque aliquid sentiret, a parentibus, me presente, ante sancti rudesindi tumbam deductus est. Qui tamdiu ibi iacuit, quamdiu corporis incolumitatem recepit.

17. Enimuero quisquis in tribulatione cuiuslibet rei positus sanctum rudesindum sincero corde flagitauerit, satis potest consequi, secundum quod poposcerit; cum plerosque uideamus petisse, et sine mora accepisse. Unde ex his unum explicare uolo, quod credentibus sufficere credo. Quidam ergo monachus, qui se sancti claudii legionis abbatem asserebat, fortuitu cellam nouam deuenit; ibique, quantum licuit, permansit, sicut hi qui supersunt mihi referunt, et in preteritis tribus annis quia non intereram factum esse annuunt. Interea cum quemdam monachum sibi incognitum in equo suo, nescio qua legatione, misisset, fugisse credidit, cum statuto die minime uenisset. Interim eius uestimentum a quodam alienigena est sublatum. Qua de re nimis se ipsum animi uexatione cruciare cepit, quid tamen ageret, se nescire dixit. Demum sancti rudesindi sepulcrum appetit, eique ac si cum altero loqueretur ait: Sancte rudesinde, quid tibi aut tuis umquam mali feci? Quare me penes te expoliare uoluisti? Si sanctus es, redde que abstulisti, cum ea non custodisti: porro cum quidam noster monachus ab itinere quo missus fuerat reuerteretur, dei nutu latronem longe a monasterio reperit, uestimentum abstulit, eique detulit. Sicque factum est, ut eo die, quo sanctum rudesindum inuocauerat, uestem; et in tercio equum incolumem reciperet.

18. Testantur enim monachi, qui presto sunt, quod in transactis quinque annis quidam puerulus, iohannes nomine, me tunc absente, arripitur a demone, cuius nunc formam cerno sepissime. Nam cum diu tali uexatione pateretur, nequaquam tamen uoluptabatur. A matre itaque ecclesiam deducitur, et per altaria missam celebrantibus submittitur. Ad ultimum cum nil salutis consequeretur, illius genitrix a quibusdam monachis amonetur, quatenus ab ea ante sancti rudesindi tumbam puer deduceretur. Quorum precepto confestim obediens coram tumulo proiecit, talia proloquens: O sancte rudesinde, iste quidem filius meus est, sed seruus tuus est. Amodo illum tibi trado, atque relinquo, et quicquid placuerit facito. Et hec dicens cepit abire Mira res. Demon protinus cum magno sonitu recessit; puer surrexit, matremque uocauit: Cuius uocem mater audiens, concito gressu rediens, natum sanum recipit deo gratias referens.

19. Uti a monasterii didici preposito, quedam mulier inuaditur a demonio. Que cum eiusdem patrie esset indigena, sancti rudesindi pre tanto dolore exposcit beneficia. Demon siquidem talis erat, ut cum illam uexaret, loquebatur quamuis eum nullus interrogaret. Ibique aliquantisper celebratis uigiliis ab inimici salubriter eripitur angustiis. Factum est autem, ut cum istam relinqueret, ipsius sororem inuaderet. Ambe itaque fere post dies octo cum oblationibus cellenouam deueniunt, et quod gestum fuerat referunt. Deinde ante sancti rudesindi sarcophagum presentantur ubi protinus per puelle os inimicus talia fatur: Foras me educite, quoniam quidem pre sancti uiri uirtute nullatenus possum quiescere. Ad quem sepius monachi: Exi miser, exi infelix, quia deo iuuante, nullo modo hic permanebis. Demum beati antistitis sepulcrum quibusdam noctibus cum excubarent uigiliis, ad propria pariter redeunt cum salutis gaudiis.

20. Cunctis liquet quod rex fernandus legionis, natus adefonsi imperatoris, per omnia constat mirabilis. Qui cum regni gubernacula, quod sibi impendebat, post genitoris sui obitum pacifice optineret; Sic se omnibus pie ac iuste exigebat ut fere in nulla parte exorbitaret. Quem portugalensis rex adefonsus in quibusdam opprimebat; eo quod quosdam illius milites, qui natu maiores esse uidebantur, callide deceperat; eorumque animos non modico censu auerterat seu obfuscarat; quatenus tam consilio quam opere eius uices occulte sustentarent; suumque dominum minime adiuuarent. In hac igitur persecutione nonnulle ecclesie pre suarum rerum direptione maximam lesionem sunt adepte. Inter quas monasterium celle noue prediorum depretione fere ad nichilum redactum est sub tam iniqua subiugatione. Denique in primis supradictus rex portugalensis quoddam ipsius cenobii opidum sandinum nomine, quod prope fluuium consistitur arnogie, ualido cum exercitu obsedit; quem rudesindus beatissimus episcopus intolerabili tonitrui celestis coruscatione mirabiliter pepulit. Siquidem anna [3] iamdicti monasterii opida comes ipsius regis uelascus, uidelicet sancte crucis et montis leporarii, fraude sibi rapuit: insuper illius suasione, rex prefatus sancti rudesindi uirtutem parui pendit, cum birretum castrum infra monasterii cautum dolatis lapidibus firmiter edificauit, eique tradidit, qui etiam cunctam fere supradictam cenobii hereditatem militibus ad sibi seruiendum erogauit. His ita gestis, pelagius abbas ficarii, abbatis sobrinus cum aliquantis monachis cenobium ob tantam persecutionem deserit, regem fernandum petit, qui illum honeste tractauit, ac ei samonense monasterium tra-

[1] *Act. Sanct.* arripuit
* *Lege* uir.
[2] *Act. Sanct. Rubrica:* CAPUT III. *Miracula tempore Stephani scriptoris facta. S. Rudesindi patrocinium in bello Lusitanico.*
[3] *Act. Sanct.* altera

Digitized by Google

didit. Interim uero cum edificandi causa iam dictum castrum prepararetur, facta est contentio inter monasterii homines ac regis famulos eo quod segetes ad equorum opus seccarentur. Ad hec autem quidam rusticus garsias nomine regis iussu cum plerisque ad suos uenit defendendum, magnoque fastu clara uoce se cum beato rudesindo dixit pugnaturum. Qui in eadem pugna lancea percussus, obiit peregrinus, et eodem die monasterio est delatus, et in sequenti sepultus. Quo igitur signo sancti antistitis potentia cunctos qui audierant ualde perterruit, sed ipsius regis sicuti Pharaoni ad maioris cumulum sue damnationis cor obdurauit, quatenus maris, id est, magni populi uoluentur fluctibus: aut cum symeone subleuatus, lapidis frangeretur percussionibus, sicuti postea rei probauit euentus: preualebat siquidem circumcirca iniquitas, et multorum refrigescebat caritas; ita ut opprobrii causa, tam portugalenses quam limienses dicerent: sanctum rudesindum, eo quod de se his non ulcisceretur, more pagencium apud tudem [1] moras innectere, ad salem defe-

rendum. Inter hec autem quidam miles, nomine menendus, uidit per soporem cum candidata turba beatum rudesindum assistentem. Cumque eum, eo quod exaduerso staret deprecaretur, ut sibi pulcram illius faciem ostendere dignaretur, retulit se propter hereditatem, uidelicet ripam minei, quam a comite prefato possidebat, aduersus eum iratum; et tam de rege, quam de comite cito ulturum. Quidam deinceps rusticus cum perditum bouem in toronii partibus, per montes uideretur querere, beatum supradictum antistitem, ualde conspexit rutilantem cum dealbato cuneo honeste incedere. Qui cum unum ex his, quis esset interrogaret; sanctum rudesindum astruit esse, qui sua ab hostibus properat eruere. Similiter et quidam miles, nomine Gundisaluus, uti mihi est protestatus, dum cum uxore sua quiesceret, expergefacta dixit: se a iamdicto beato presule monitam, quod in octauo ipsius diei portugalensis rex caperetur, et sui cenobii hereditas reintegraretur: quod postea sane ita actum esse comprobatur. Sicque factum est ut ex eo tempore, quo prefatus rex celle noue monasterium ledere temptauit, semper per omnia male se habuit. Siquidem opidum nomine citofactum, quod male impetrauerat, ipso presente, perdidit, et celesti fulmine omnipotens deus regi fernando tradidit: preterea cum pacensem ciuitatem obpugnaret, clamque super eum rex fernandus sarracenorum legatione [2] cum exercitu deuenit, illumque nimis sauciatum iusto dei iuditio, fracto femoris osse, longe ab ipsa ceuitate cepit; ac sub custodia fere per duos menses retinuit; usquoque uniuersa, tam limie quam toronii opida, quam fraudulenter arripuerat ab eo impetrauit. Nam cum idem rex prius caperetur a quibusdam inibi ut asseritur, sanctus rudesindus conspicitur. Ipse autem rex, quamuis solutus a uinculis, tamen usque ad ultimum diem anime sue egressionis sui corporis permansit inutilis. Post hec autem birreti castellum, quod per biennium ex quo cepit edificari, existere peribetur, fernandi regis iussu destruitur; omnisque celle noue hereditatis a supradicto abbate ius plenarie recipitur. In quo uidelicet opido, quamdiu permansit, monasterii signa, uti prius uel postea sunt audita, nullus audire potuit. Velascum uero comitem, qui tam peruerse rei auctor extiterat premaximus, non multo post cum sibi complicibus deiectum uidimus, ubi caput reclinaret minime habentem. Cuius eciam maiorinus [3], nomine adefonsus bos, qui multa mala intulerat, diu ante crepuit medius: per omnia benedictus deus, qui superbos humiliat, et confidentes in se ab omni pressura liberat; qui cum patre et spiritu sancto uiuit et regnat per omnia secula seculorum amen.

[1] *Act. Sanct.* nidum
[2] *Ibid. Posterius MS.* Legionc.
[3] *Ibid.* Major domus
[4] *Ibid. Rubrica:* CAPUT IV. *S. Rudesindi ope, incarcerato et variis ægris beneficia præstita.*

Era M.ª CC.ª X.ª tam uita beati Rudesindi quam uirtutes ab ordonio sunt edite. Incipit capitulatio in libro III.°

De quodam laico a uinculis absoluto.
De lucensi episcopo a dolore sanato.
De iacobensi canonico ab infirmitate recuperato.
De archidiacono celle noue a peste liberato.
De quodam monacho a febribus sanato.
De altero monacho a febrium langore recuperato.
De rustico duabus uicibus a dolore liberato.
De puero illuminato.
De quadam matrona a demone liberata.
De uehiculo ueniente cuidam celle noue monacho.

21. [4] Cum enim persecutionis asperitate limia nimis deuastaretur, et sese incole noctis silentio occulte inuicem persequerentur; ita ut sua diriperentur, atque ex utraque parte aliqui caperentur; factum est ut monasterium celle-noue ab auriensium fortitudine in aliquo comprimeretur. Quamobrem cum ab eiusdem cenobii procuratore inuaderentur, unus ex eis, iohannes nomine, una cum aliorum spoliis ab eodem capitur, et intra monasterii septa in uinculis studiosissime concluditur. Qui cum francigena esset, et tam parentela quam censu, cuius munimine redimi potuisset, se proculdubio destitutum per omnia agnouisset; atque per angustia lacrimis ac suspiriis ualde afflixisset, ad ultimum dei inspiratione ab imo cordis pectore sic sancti rudesindi auxilium implorauit dicens; peto sancte rudesinde, quatenus si sanctus es, me perplexum iniuste solita uirtute illesum abire permitte [5]. Cumque ad hec obdormisset, ecce sanctus rudesindus apparuit dicens ei: Vocasti enim me, ecce adsum. Nunc surge et perge securus; quia iam ab his uinculis es absolutus. Qui statim surgens custodes transiit, et ad propria incolumis rediit. Sed non multo post illo rediens sancto uiro gratias referens, hoc quod retuli, me presente, cunctis disserens [6].

22. Episcopus quoque lucensis, iohannes nomine, beatum uirum rudesindum uerbis contradicere solebat. Quadam uero die solito more cum illum assereret, uirtute diuina carere, subito a perterrita mala [7], quam supersedebat, in terram cecidit, et eius brachium super quod corruit, de loco suo exiit, et fere sine aliquo [8] diu semiiuus iacuit. Qui postea in sensu suo paulatim rediens, tacito ore premissa oratione sic sanctum rudesindum interpellabat, dicens: O beate rudesinde, si potes, mihi queso acommoda incolumitatem, et me a modo tue sanctitatis habebis laudatorem. Eadem quippe die sospitatem consequitur, sicuti ab his qui hactenus ab eo hoc audiere me recolo agnouisse.

23. Silentio non est tegendum, quod nostris temporibus plerisque manet cognitum. Quidam canonicus iacobensis ecclesie, petrus nomine, cum legionis atque portugalis regum legatione fungeretur, fortuitu iam infirmus cellam nouam ingressus est; ubi etiam ita a languore perurgetur, ut ulterius conualescere nullatenus putaretur. A quo tamen monasterii abbas multis exoratur precibus, quatenus ante sancti rudesindi tumbam presentari mereretur. Qui continuo ad abbatis imperium quorumdam manibus sustentatus, ab ecclesie sacrista est coram bono uiro delatus. Mox que ante illius sepulcrum prosternitur, et pre tanto dolore brachiis monumentum, uentre simul adherente, amplectitur; quousque singultu ac prece diutina, peractis uigiliis, per somni soporem a sancto rudesin-

[5] *Act. Sanct.* permittas
[6] *Ibid.* dixit
[7] *Ibid.* mula
[8] *Ibid.* aliquo sensu

Digitized by Google

do sanitatem consequitur; uti ab eis qui hec adhuc ab eo audire [1] didici.

24. Reticendum penitus non est necesse, quod nuper archidiacono cellenoue pelagius nomine, cunctis liquet accidisse: nam cum quedam in eius naribus infirmitas, que uulgo spunlia dicitur, nasceretur, pre tante pestis deformitate tribulabatur, ac se nimis uerecumdabatur. Ob hoc siquidem duabus uicibus cellam nouam uenit; et pestis locum, sancti rudesindi sepulcro multotiens confricando adhesit; ac cum magnis singultibus psalmos recitauit, in quorum fine taliter infit: O beate rudesinde, mihi, queso, peccatori miserando subueni, uita mortis periculum, dona salutis adminiculum. Verum enimuero cum in ipsa ebdomada se ad officium misse celebrandum prepararet, sicuti postea ab eo audiui, ita pestis illa ad tactum aque, quam abluendi causa per manus faciemque fuderat, radicitus abstrahitur, quatenus pristine sanitati, dei uirtute, per sanctum rudesindum redderetur.

25. Apud portugalem in monasterio fontis archadie, quidam monachus, munio nomine, ualde a quaternis urgebatur febribus. Nam cum per unum annum, nec per ecclesiarum uisitationem, nec per medicorum operationem subleuaretur, demum in somnis a sancto rudesindo amonetur, quatenus si in eius honore flexis genibus dominicalis oratio a cunctis monachis deo funderetur, continuo sanitati redderetur. Quod ita factum est, sicut a quodam honesto nostri monasterii agnoui monacho; qui illuc positus tam ab eodem, quam ab omnibus monachis hec audisse fatebatur.

26. Pelagius quidam cellenoue monachus, cum adhuc prius esset in laicali habitu positus, a ualidis tenebatur febribus. Porro cum diu ab eisdem cruciaretur, quatenus pre lassitudine de loco in locum nullatenus moueretur, in equo suo ante sanctum rudesindum presentatur. Ibique per unius noctis spatium excubans, dum omnes quiescerent, quasi per terram rependo ad beati uiri sepulcrum accessit, et illius petram cum dentibus radendo deglutiens, obdormiuit. Facto itaque mane ita sanus redditur, ut si propriis pedibus remeare uellet, uti a beato audiui, penitus potuisset.

27. Homo quidam non longe a minei flumine morabatur, qui uigilia ramorum post meridiem diuinis negligenter officiis derelictis, in propria uinea operabatur. Cumque peracto opere, ad mensam sederet, pulmenti fumus, quod ante eum positum fuerat, uti ei uisum est, ita per illius faciem expanditur, ut eius os oblicum faceret, et unum oculum tumidum redderet. Ad hoc autem ecclesias expetit, preces fundit, nil salutis accipit. Sarcophagum denique sancti rudesindi poposcit; ibique triduum mansit, ac uigilias celebrauit. Quarto uero die cum se sanum aspicit [2] beati uiri sepulcrum annuatim uisitaturum spopondit; quod postea negligendo, infirmitatem quam amiserat recepit. Ubi denuo remeauit, et a dolore emundatus recessit, sicut sacrista, qui ei in quibusdam adminiculum exibuit, modo protestatur.

28. Infantulus quidam, martinus nomine, cum a matre sua nutriretur, pre infirmitate caruit oculorum lumine. Parentes autem eius propter pignoris sui cecitatem, sese animi anxietate cruciabant, quidue facere debent ignorabant. Per sanctorum oracula cum luminaribus incedunt, medicinas apponunt; nicilque proficiunt. In his igitur cum nil utilitatis impetrarent, et casso labore deficerent; ad sancti rudesindi tumulum deueniunt, ac beneficii auxilium suppliciter exposcunt. Celebrata itaque una nocte uigilia, facto mane cum per iter quo uenerant reuerterentur, puer cepit uidere. Sequenti namque die cum oblationibus ad sanctum rudesindum recurrunt, et quod factum fuerat, cunctis referunt. Quod si alicui hoc incredibile fortasse uidcatur, ecce puer et pater ac eius mater adhuc in testimonio habentur.

29. Matrona quedam ex limia indigena nimis impellebatur a demonis potentia. Ob id autem cum oblationibus nonnulla poscit ecclesiarum limina, instantissime precibus ac singultibus implorando salutis benefitia. Ad ultimum cum in his, que flagitabat se frustratam conspicit [3], cellam nouam deuenit, ubi orationem ante sancti rudesindi tumbam non minimam fudit. Peractaque totius noctis uigilia, prece monachos aggregauit; cum quibus exorando a deo per sanctum rudesindum sospitatem recipit [4] sicuti ob eiusdem ecclesie custode, qui ei in quibusdam seruicium exibuit, affirmatur.

30. Factum est autem ut quidam ex cellenoue monachis, munio nomine, maritimas partes propter pisces fratribus defferendas [5] peteret; ubi abbatem suum pelagium ficarium casu reperit; cuius comitatui adhesit; quatenus se securius atque per omnia melius haberet. Cumque abbas cum aliquantis ex altera maris ripa, qua erat iturus, a ministris cuiusdam clerici, qui eum honeste in hospicium susceperat, in uehiculo transportaretur; iam dictus Munio cum quibusdam abbatis famulis fortuitu remanere uidetur. Naute uero reuersi, et non inuento domino suo, qui tunc propter quoddam negotium longe recesserat, nec prece nec pretio, eundem monachum cum reliquis transportare, sicut illorum dominus perceperat, uoluerunt; sed in altera ponti ora recesserunt, et in uehiculo dormire ceperunt. Hoc autem cum uidisset monachus pre animi angustia coactus, quippe qui in illo loco aliud uehiculum alias reperi uero [6] poterat, ceteris qui cum eo erant talia narrat: Oportet nos karissimi toto animi conamine sancti rudesindi auxilium attencius flagitare; quatenus pro cuius fratrum utilitate tantum ferre laborem non dedignor, ipse nobis fiat in hac necessitatis hora pius adiutor. Mira res. flexis genibus fusisque precibus, ecce uehiculum, quo naute dormiebant, sine alicujus ducentis manu, ubi ipse assistebat, accessit. Quod cum aliis simul cum piscibus ingressus, uti ab eodem cognoui, cum uno tantum remige est in altera parte transuectus. Per cuncta benedictus deus, qui tanta meritis sanctissimi rudesindi miracula operatur. Qui uiuit et regnat cum patre et spiritu sancto per omnia secula seculorum Amen.

Ordonius uitam rudesindi condidit istam,
Nec . . . . . psit uirtutes quas benedixit,
Hos nam dictauit, per quos hec significauit.

Liber IV. * Miracula [7] superaddita ab Ordonio.

** *De homine post diutinam uexationem a demone liberato.*

De sanctimoniale gallica ab immundo spiritu uexata, per sancti Rudesindi merita liberata.

De puero sanato ab immundo spiritu in festo beati pontificis Rudesindi.

De alio ceco puero de canderee, qui ad sancti tumulum lumen a domino impetrauit.

De quodam homine ab osso piscis sanato, et a malitia et inquietudine quam exigebat monasterio emendato.

De quadam puella qualiter ab apostematis egritudine sit sanata.

De clerico de lareyroaa, quomodo recuperauit manum, quam prius habuerat inutilem et contractam.

De quodam homine michaele nomine qualiter a contractione crurium ac tibiarum sit redditus sanitati.

[1] *Act. Sanct.* audiere
[2] *Ibid.* aspiceret
[3] *Ibid.* conspiceret
[4] *Ibid.* recepit
[5] *Ibid.* defferendos
[6] *Ibid.* non
* *In* Actis Sanctorum Bollandian., *a quibus descripsimus, ut* III. *designatus.*
[7] *Act. Sanct. Hinc supra probavimus Ordonium nova miracula adiunxisse. Numeros continuamus, quorum loco reperimus in apographo capita expressa.*
** *Rubricae haec a codice* 365 *Bioblioth. Public. Portucal. desumptae, ut in prologo diximus.*

Digitized by Google

De quodam ab inimicis capto, et in modum crucis christi fortiter alligato, mirabiliter absoluta.
De monacho Sancti Facundi nomine Sanctio priuato lingue offitio sibi per sanctum pontificem restituto.
De quadam muliere cecata ex magnitudine infirmitatis que postea lumen meruit obtinere.
De contracto qui non nisi curru aliis manibus uehebatur.

31. Quia uero longum est scribere omnia, quæ per seruum suum mirabilia Deus dignatus est operari. Aliqua tamen de multis huic opusculo dignum duximus inserenda, quæ a pluribus et viris religiosis audivimus: qui se propriis oculis vidisse fideliter testabantur. Vir ergo quidam, peccatis exigentibus, diu possesus a dæmone venit ad monasterium Cellæ-novæ, ubi corpus B. Rudesindi in B. Mariæ Dei Genitricis ecclesia requiescit. Qui cum ante ipsam ecclesiam devenisset, et se cito arreptum, a quo solitus erat, dæmone, cognovisset; accepit cultrum, quem in vagina tenebat, et pueris circumstantibus dedit, dicens: Custodite hoc et ducite me ad fores ecclesiæ, ubi jacet corpus S. Rudesindi, et obseruate me: quia sine dilatione sum a solito dæmone invadendus. Quo dicto, et pueris fugientibus præ timore, statim, quod dictum fuerat, opere adimpletur. Arripitur, in terram prosternitur, conteritur graviter et vexatur. Quod videntes pueri qui prius fugerant territi, occurrerunt tam ipsi quam alii. Supervenientes autem monachi, deferunt illum ad tumulum beatissimi Rudesindi, ejusdem auxilium attentius implorantes: ut eidem dignaretur misero misericorditer misereri: sicque tenentes et constringentes illum, ne penitus discederetur a dæmone, comminabantur ei modis quibus valebant, ut exiret, et ab eo discedere debuisset. Cumque sic diu teneretur, et ab ipsis monachis interrogaretur, quam ob caussam ipsum hominem ingrederetur; cæpit loqui, et dicere, audientibus omnibus, qui adstabant: Pro nulla re alia hominem sum ingressus, nisi pro voto quod vovit B. Mariæ, ut iret ad domum eius; et facere non curavit. Sed et dum egressus fuero ab illo (nam egrediar) nisi statim iter arripuerit, et votum solvere festinaverit; mox iterum arripiam, et quasi proprium possidebo. Si autem votum exolverit, potestatem in eum ulterius non habebo. Cum vero iterum interrogaretur, qualiter vel qua hora deberet exire, sic respondit: Cum fuerit tempus Missæ celebrandæ apprehendite illum per pollicem digitum, et per nares ipsum fortiter constringentes, tenete: et sic ab eo recedam, numquam ad illum de cetero reuersurus. Quod factum est. Nam cum ad Missam campanæ pulsari, et se monachi cœperunt ad ejus officium præparare; monachi, qui aderant, apprehendentes eum, sicut ipse dixerat, et collum ejus stola beati Pontificis circumdantes, cum tempus accessit ab eodem dæmone prænotatum, clamans atque discerpens confusus exiit et discessit. Sicque homo per sancti Pontificis merita liberatus, ad votum beatæ Virgini persolvendum sanus et incolumis se preparavit; et ita per Dei misericordiam liber cum magno gaudio ad propria remeavit.

32. Quædam monialis, sicut a quodam religioso dedicimus, a partibus Galliæ veniens dicebat: jam longo tempore a maligno spiritu se possessam: quæ caussa liberationis propriæ multorum Apostolorum et plurimorum Sanctorum asserebat se limina visitasse; nunquam tamen se senserat melius habuisse. Cum autem post multum temporis spatium esset multipliciter his etiam incommodis et cruciatibus fatigata; divina miserante gratia audivit, et divina eam revelatio monuit: ut ad sepulcrum S. Rudesindi Episcopi quantocius deveniret; et ibi per ipsius suffragia reciperet a Domino sanitatem. Quid plura? Venit Galleciam: quæsivit monasterium; invenit locum: pulsavit, et intravit: ibique per dies aliquot in orationibus et vigiliis perseverans, salutem, quam diu optaverat, gloriosi Rudesindi meritis impetravit: et sic operante Christo incolumis ad propria remeavit.

33. Alio etiam tempore cum turba ad festum S. Rudesindi, quod fieri solet in Kalendis Martii, more solito convenit; puer quidam in turba foris extra oratorium ab immundo spiritu graviter invaditur et torquetur. Nutu uero divino, cunctis mirantibus, cursu rapido ad ecclesiam veniens, super beati Pontificis tumulum concito se proiecit: et mox dulci pressus sopore, suaviter obdormivit. Cumque monachorum conventus, qui tunc foras in processione ad honorem gloriosi Præsulis laudes Deo decantabat, ad ecclesiam jam rediisset; compatientes eidem puero, illud Responsorium, Sancte Rudesinde, cœperunt devote astantes ante sepulcrum unanimiter decantare. Finito Responsorio et oratione, Sancti meritis atque suffragiis, ab immundo spiritu, et a somno lætus et hilaris exurrexit: sic deinceps liber ab illo in commodo, multos postea vixit annos.

34. Alter quidam puer cæcus de terra Canderte, ductus est ad monasterium Cellæ-novæ, subsidium luminis a Domino per S. Rudesindi merita petiturus. Sed dum a parentibus et monachis fuisset ad sepulchrum sancti corporis intra ecclesiam deportatus; facta oratione pro eo ad Dominum, quasi dormiens paullulum requieuit. Aliis vero eventum rei expectantibus, eidem puero, exteriore carenti lumine, apparuit quidam Episcopus, ut ipse postea testabatur, dicens illi: Surge in nomine Domini; et vade cum salute. Ad quam vocem illuminatus, protinus surgens puer, cum circumstantibus glorificavit nomen Domini Jesu Christi qui per Sanctos suos tam magna mirabilia dignatus est operari. Et ita, ut in illa visione supra præceptum fuerat, ad propria reversus est cum salute.

35. Homo quidam, Petrus Nunionis nomine, de Milmanda, cum aliquando comederet piscem, qui turta ab omnibus nominatur; accidit ut os piscis in ejus gutture versaretur: quod cum diu vi vel aliquo ingenio non posset extrahi nec deglutiri (quia, pro posse in multis et palam adversabatur monasterio Cellæ-novæ) tandem venit ad sepulcrum B. Rudesindi, necessitatis angustia coarctatus: confisus tamen ipsius posse beneficio per Dei gratiam sanari. Dumque ad idem monasterium venisset, rogavit monachos, ut illum introducere dignarentur, ubi erat corpus jam dicti beatissimi Confessoris. Cui cum præsentatus fuisset; dictum est ei ab aliquibus, qui adstabant: Amice, recordare, quia isti loco fuisti multoties adversatus. Quapropter pœnitere primum: deinde promitte fideliter, quod de cetero emendaberis: et vere credimus, quod per B. Rudesindum dabit tibi Dominus sanitatem. Quibus dictis, culpam cognovit: emendationem promisit, et cum adstantibus pro merenda sanitate pariter exoravit. Cumque in oratione aliquamdiu permaneret, dixerunt ei quidam: Tussite, si modo potestis. Cumque hoc faceret, exivit spina, quæ illum graviter affligebat: et ita sanus effectus a Domino, per beneficium sanctissimi Rudesindi, rediit in domum propriam, a malitia et inquietudine, quam prius monasterio exhibebat, de cetero emendatus

36. Puella quædam habens in facie gravissimum apostema, venit ad monasterium, Dei pietatem per S. Rudesindi merita implorare: cuius facies ita jam erat inflata, ut ab inflatione illa oculi clauderentur, et caput ac tota facies in tanta rotunditate intumuerat, quod accedentes vix poterant illam præ horrore nimio intueri. Excreverat etiam in ipsius faciei parte sub uno oculorum quidam tumor ad instar parvi pomi, qui videbatur quasi initium totius inflationis. Quæ puella, cum ad beati Confessoris Christi tumulum esset ducta; et sancti annulus, qui in ejus translatione ab ipsius digito receptus fuerat in ipsa tumenti facie poneretur, paullatim cum dolore cœpit decrescere tumor ille; et sic est usque ad quintum diem per Dei gratiam et Sancti ejus famuli auxilium minoratus; quod vix posset in ipsa muliercula doloris illius vestigium inveniri. Pro quo Christo et ejus sanctissimo Præsuli laudes referens plurimas, ad propria rediit cum salute.

37. Quidam Clericus in Limia a Villa Larcyroa manum habebat, reflexis in palmam utrisque digitis, penitus inutilem et contractam. Qui cum famam miraculorum S. Rudesindi auribus percepisset; recuperandæ sanitatis fide concepta, venit ad ejus monasterium et sepulcrum. Sed cum ad beatum fuisset præsentatus, monachi, qui aderant, sancti Pontificis annulum et ipsius alias Reliquias deducentes, in ipsam manum clausam super inflexos et nimis adstrictos digitos posuerunt; et facta oratione pro

Digitized by Google

eo, illum ante Sancti tumulum reliquerunt. Cum autem ad eum redierunt post aliquod diei spatium, invenerunt digitos illos mobiles, qui paullo ante in palmam defixi, ut diximus et aridi tenebantur. Quos cum tentantes tetigissent; absque ullo dolore, primo pollicem levaverunt; deinde alii ipsum subsequentes extensi atque directi; annulus cum capsula argentea, in qua est, plane in palma manus mirabiliter est inventus. Quo viso miraculo, cuncti, qui aderant, cum ipso sanato Clerico Deo et Sanctis ejus pro tanto beneficio dignas gratias retulerunt.

38. Aliud quoque miraculum, quod multis, qui supersunt, est cognitum, non duximus reticendum: ut quamvis indigni et peccatores; per nos tamen ea, quæ a certis testibus audivimus, cognita et probata Dei mirabilia prædicentur. Erat igitur homo quidam, nomine Michael, cuius crura et tibiæ a juventute ita erant junctæ pedibus et curvatæ, ac si fuissent adinvicem ingenio aliquo ex industria glutinatæ. Unde per multum tempus sic mansit inutilis; et ipse pene membris omnibus destitutus, quod de salute corporis, quasi jam penitus disperaret: sed inspiratione divina, quæ nomen sancti sui Confessoris volebat apud homines amplius confiteri, intravit cor matris ejus, ut duceret illum ad monasterium S. Rudesindi. Cumque ductus fuisset, et ad Beati sepulcrum intromissus, fuit ibi per dies aliquot persistens in orationibus et vigiliis. Quadam vero die, cum more solito mane ante tumulum alienis manibus duceretur ibique solo inter columnas monumenti jactaretur; accidit, ut a Conventu Missæ officium ageretur. Quod cum fieret, miro modo cœpit angustiari nimium, et magnis vocibus acclamare, dicens: Succurrite Fratres, succurrite; quia rodor et crucior, sicut a canibus devoratus. Et hæc durissimis vocibus inclamando, coepit surgere et tenere columnas ipsius sepulcri. Et accurrentibus undique Fratribus, viderunt illum stantem pedibus, et clamantem: et audierunt stridere ossa ejus firmiter: et viderunt currere ab eo sanguinem de juncturis. Et sic per merita et intercessionem sancti Confessoris et *Christi* misericordiam extensus est, et redditus sanitati.

CAPUT II.

Alia miracula S. Rudesindi, captivo, muto, cæcæ præstita. Malevoli puniti.

39. Aliud quoque miraculum, quod a duabus monialibus, satis religiosis feminis et honestis apud monasterium de Tornino veridica relatione didicimus contigisse, huic opusculo credimus inserendum: quæ Domino Fernando tertio Abbati Cellæ-novæ, demum universo conventui, prout accidit, retulerunt. Igitur in partibus de Toronio quidam miles de Cerbaria cum hominibus suis cepit quemdam sibi (ut ipse dicebat) hominem inimicum. Quo capto, præfatum monasterium hospitandi gratia intraverunt: et ibi eum macerare et male tractare, coram monialibus et coram omnibus, percussionibus et pœnis aliis gravare inceperunt. Quem accipientes, ligatis pedibus et extensis brachiis in lancea subtus tunicam, ad modum crucifixi, dure et acerbe in solo projecto, se super brachia ipsius et super lanceam projecerunt. Videntes autem sanctimoniales omnia, quæ fiebant, coram altari, quod ibi constructum erat in honorem B. Rudesindi Confessoris, se cum magnis fletibus et singultibus prosternentes, auxilium divinæ misericordiæ, qui nullum in se confidentem deserit, devotissime exorabant: ut, intercedente beatissimo Confessore, miserum illum hominem, mortem mane procul dubio expectantem, divina clementia liberaret. Quarum etiam una præ cordis amaritudine pannos, qui erant super ipsum altare, volens ab eo arripere, sic ajebat: O B. Rudesinde, nisi nobis digneris succurrere, et illum miserum hominem liberare, altare tuum penitus denudabo. Quod cum illi homines cognovissent; quidam ex eis spiritu superbiæ concitati, impetu furoris et crudelitatis sic dicebant: Pono in superbiam Deo et S. Rudesindo: quod hac nocte homo iste non effugiat vel evadat. His dictis, per beatum Confessorem suum Rudesindum sic hominem illum Dei misericordia liberavit; quod tunica, qua indutus erat ad modum crucifixi, ut diximus, cum prædictis ligaminibus in lancea remanserit. Expergefacti itaque mane, non invenientes hominem, confusi de monasterio recesserunt, dicentes cunctis, qui ibi aderant: Custodite bene reliquias sanctissimi Rudesindi. Tunc sanctimoniales cum omnibus, qui aderant et videbant, ubertim præ gaudio flentes, Deo et sanctissimo Pontifici gratias et laudes multimodas cecinerunt: cui est honor et gloria in secula seculorum.

40. Nostris quoque temporibus vidimus quemdam monachum, Sancium nomine, qui apud monasterium S. Facundi longo tempore habitavit. Vir venerabilis, et a primævæ ætatis circulo valde religiosus, petita ab Abbate suo licentia et obtenta, cœnobium petiit Cellæ-novæ. Cumque ibi diutius moraretur et satis sacris moribus prævaleret; contigit eum lingue officium amisisse taliter, quod omni locutione penitus privabatur. Verumtamen cum mutus longo temporis spatio permansisset, nimis affligebatur præ tristitia et dolore, volens multoties cum baculo, quo sustentabatur, percutere monumentum S. Rudesindi: quo per hoc insinuaret, quod ipse beatus Confessor, si vellet, sibi redderet sanitatem. Unde factum est, cum conventus monachorum in ecclesia Deo gratias reddidissent, a choro exire volentes, ad tumbam sancti Pontificis Rudesindi incipientem quoddam Responsorium invenerunt: quod mox eo incipiente, omnes pariter cantaverunt, et Deo gratias egerunt; qui tot beneficia præstat mundo per beatissimum Confessorem.

41. Legimus, dicente Salomone; Filius sapiens est gloria patris. Propterea venerabile valde est et mirabiliter gloriosum, in tam sapiente filio, beato scilicet Rudesindo, Dei Patris sapientiam collaudare, et ejus semper gloriam exaltare: cujus filii sapientia apparuit manifesta, cum semetipsum templum Deo sapientissime dedicavit, juxta quod ait Apostolus: Templum Dei vivi, quod estis vos. Cujus templi sapientia, sanctitate, virtute, miraculis, signis et prodigiis illustrata, multa languentium membra variis languoribus detenta (non sicut unus in piscina Evangelica salvatur) integre restituit sanitati. De quo unum parvum juxta magnitudinem aliorum in medium proferamus ad Dei Patris gloriam et honorem. In Limiæ partibus in loco, qui vulgo Ginizum nuncupatur, quædam mulier, præ infirmitatis magnitudine privata lumine oculorum, longo tempore mansit cæca. Cumque multa Sanctorum loca frequentius peragrasset, et ecclesiarum limina visitasset, tandem admonita est a sacrista Cellæ-novæ, qui de terra illa fuerat oriundus, quatenus sepulcrum S. Rudesindi cum devotione et oblationibus visitaret. Quo audito, mulier non differens, sed quantocius complere opere properavit. Quæ veniens Cellam-novam, ab eo sacrista est in ecclesia coram sancti Confessoris sarcophago præsentata: quæ manu palpans columnas, quibus S. Rudesindi tumba sustentabatur; flendo et ejulando, fletibus accingebat. Quæ sic per triduum vigiliis celebratis cœpit aliquatulum videre; velut ille Evangelicus, qui videbat homines tamquam arbores ambulantes. Verumtamen per dies aliquos clare lumine recepto, incolumis ad propria repedavit.

42 Quia ea, quæ nostris temporibus fiunt, magis delectant, et melius memoriæ commendantur; ideo de miraculis B. Rudesindi nonnulla huic operi inserere dignum duxi. Tempore igitur claræ memoriæ illustrissimi Fernandi Regis, genitoris gloriosissimi Principis Regis Alphonsi, Princeps quidem illustris et potens, nomine Fernandus Roderici de Castro, cum magna rapina de terra et patrimonio beatissimi Rudesindi venit ad monasterium Cellæ novæ; fractisque januis apothecæ, cum cuncta bona monasterii violenter surripere cogitaret; ipso cum militibus suis circa magnum ignem in hospitali dicti monasterii quiescente, monachi omnes congregati ad tumbam convenerunt beatissimi Rudesindi: rogantes ut eos et sua, ut promiserat, defensaret. Quorum quidam amaro animo, ipsum monumentum panno pretioso, quo opertum fuerat, detegentes, in hæc verba cum lacrymis proruperunt. O Rudesinde Sanctissime, exurge: quare obdormis Domine? exurge, et ne repellas in finem. Quare faciem tuam avertis? oblivisceris tribulationem nostram? Exurge Domine:

Digitized by Google

adjuva nos, et libera nos. Recordare testamenti et promissionis tuæ, qua promisisti a malefactoribus non defensare. Ecce enim jam non sufficit tuam patriam et patrimonium dissipare; sed etiam hic sub alis tuis non dimittimur Domino deservire. Hæc et his similia dum monachi dicti monasterii dicerent lacrimantes, prædictum Baronem diabolus arripuit; ipsumque in ignem, invitis et retrahentibus militibus suis, misit. Cumque ipsum spumantem et strepentem iidem milites ab igne extraherent, diabolus ex ore ejus loquens, sic dicitur e circumstantibus adhuc viventibus respondisse: Permittite me comburere deprædatorem santissimi Rudesindi, Dominus enim me constituit ultorem et majorinum ipsius. Terram enim ipsius temere deprædatus est: et nunc etiam hic irreverenter veniens in umbra sua monasterium, quod ipse Sanctus construxit, ausus est invadere, et bona ipsius atrociter dissipare. Milites igitur accipientes prædictum Principem, strepentem, ut supra dicitur, et spumantem, ipsum circa B. Rudesindi tumbam in ecclesia posuerunt: ibique tota nocte illa jacuit semivivus. Mane autem facto, ipsum iterum diabolus arripuit. Cumque interrogaretur a circumstantibus, quo pacto ipsum dimitteret, sic respondit: Nisi primum cunctam rapinam restituat, et homagium faciat ipse et milites ejus, quod numquam terram et monasterium istud ingrediatur, ut noceat; ipsum aliquatenus non dimittam. Milites igitur vocantes Abbatem et monachos cum Principe prædicto, pro eo fecerunt homagium supra dictum. Quo facto, sanus et incolumis factus est eadem hora; restitutisque rapinis integris omnes cum magno timore a monasterio recesserunt. Per omnia benedictus Dominus, qui beatissimi Confessoris sui sic dignatus est injurias vindicare. Amen.

VITA SANCTAE SENORINAE.

Sancta Senorina de Basto, Sancti Rudesindi propinqua, monacha Benedictina, circa X. saeculi dimidium vixit. Eius vitae narratio, quam nunc edere curamus, aliquam, nec contemnendam, societatis civilis historiae notitiam exhibet, non modo ante verum etiam post Portugaliae disiunctionem a Legionensi regno, et ad vigesimum usque saeculi XII. annum. Regia quondam Academia descriptum ex codice monasterii Eremitarum calceatorum S. Augustini (vulgo da Graça*) collegii Conimbricensis, saeculi XVI. labentis, vel XVII. ineuntis apographum typis mandavit, sed in lucem prodire non fecit. Rubrica, quae MS. hoc praecedit, ex codice valde antiquo illud transcriptum fuisse, refert, dum in ecclesia Bastensi codex hic, autographum forte, adhuc extabat. Ex eiusdem narrationis verbis, scriptorem ipsum saeculo XII. vixisse, constat; viros enim audivit, qui eadem aetate, ac Pelagius Bracharensis archiepiscopus, fuerant. Tam Sanctae Crucis,* anno 1531, *quam ecclesiae Sancti Simeonis* da Junqueira, *anno* 1514, *editum breviarium lectiones ad officium huius Sanctae die* 22 *Aprilis ex hac ipsa vitae narratione manifeste hauserunt; quippe iisdem verbis facta, narrationisque partes, aut periodos, descripserunt.*

Aliam, quam hîc similiter in lucem prodimus, narrationem Henschenius et Papebrochius ad Acta Sanctorum, *die* 22 *Aprilis, a Martyrologio Hispano, quod Tamaius scripserat, deprompserunt. Nihil, quoad res, narratio haec ab exemplari Conimbricensi; multum tamen in narrandi forma, concisioneque verborum differt. Bollandiani ob notam illam Tamaii in rebus historicis suspicionem, MS. quo usus fuerat, eum pervertisse arbitrati sunt: non aliter de MS. illo collegii Conimbricensis, non tam super narratis rebus, quam narrandi forma, et nos suspicati sumus: in hoc namque MS. et sermonis genus minus barbarum, quam in caeteris documentis in Portugalia saeculo XII. latine scriptis, et dicendi insitatam hoc temporis aevo miramur formam. Orthographiae formulam, qua olim Academia in hoc apographo usa fuit, quamvis ab aetatis illius monumentis dissonam, servare placuit, ut ne in hoc quidem a probata methodo discedere videamur.*

VITA BEATÆ SENORINÆ VIRGINIS

DESUMPTA EX ANTIQUISSIMO EXEMPLARI QUOD IN IPSA ECCLESIA BASTENSI OBSERVATUR.

Auribus fidelium, dilectissimi, laudes Domini, et virtutes ejus narrare volentes, beatissimæ virginis *Senorinæ* venerabilis vita nos lætificat, quæ in materiam laudis Dei omnipotentis Domini nostri Jesu Christi plena virtutibus occurrit. Quam ut digne investigare et propalare possimus, ipsum Deum, et Dominum nostrum Jesum Christum, creatorem, et gubernatorem totius creaturæ, humili prece, et devotione deprecemur: quatenus ille, a quo cuncta bona procedunt, in quo oculi omnium sperant, et eis escam tribuit in opportuno tempore, nobis aperire dignetur januas misericordiæ suæ, ut quicquid cordis nostri meditatio in ejus laudibus inchoaverit, ipse sua virtute, et gratia nobis adimplere perficiat; ipse quidem docet hominem scientiam, et replet omne animal benedictione; solius etenim ipsius est dare ignorata scire, et nota, et intellecta plano sermone exponere. Siquidem hæc virgo beata ex nobilibus, et christianissimis nata parentibus,

Digitized by Google

sacramentis ecclesiæ regenerata, et confirmata, ut fide Deo, sic moribus, et vita ab infantia sua omni tempore placere studuit. Ornavit moribus propositum, et quod Deo vovit, animam, et corpus immaculata custodivit. Post cujus ortum, matre ejus defuncta, *Auulfus* Comes pater virginis, recenti morte uxoris tristis et mœstus, paruulam sibi filiam consolandi gratia repræsentari jubet. Quam ut in nutricis manibus deportatam videt, ut mos dolentium est, suspirans, et lachrymans *Senorinam* eam vocavit: ex brevitate corporis diminutivum ei nomen imponens; qui etiam ei cum lachrymis dixit: Filia, Christo Deo te offero, et ipsi te commendo; ipse enim in conspectu suo vias tuas dirigat: nutrici quoque ait: Vade, curam illius habe, et omni diligentia custodi, et fove. Educata denique a nutrice, uti decebat, in domo paterna ablectari filiam patri placuit. Quam confestim cuidam religiosæ fœminæ *Godinæ* nomine nutriendam dedit. Quæ eam bono animo suscipiens, in loco spiritualis filiæ adoptavit, cujus nomen, quia non ignoratur a religiosis personis, hoc verum non dubitatur; quia cum .... perversus perit; et justorum justus societatem quærit. Quales etenim quisque fovet, talis esse præsumitur. Sanctimonialis ergo fœmina, ut erat sanctæ calliditatis, et solertis ingenii prædita, tentavit in auribis virginis seminare, et tractare quanta esset virginitatis gloria, et quam decens et placens hostia corpus sanctum, et castum, animamque immaculatam Deo offerre; dicebat enim: Fœcunditas implet mundum; virginitas vero paradisum: castitas sibi Angelos associat, conceptio vero, et partus sibi cum dolore ac labore filios adjungit: honesta pulchritudo regem Angelorum in sponsum accipit, qui thalamum ei in cœlesti regno præparat: gloria virginitatis in cœlo multos fratres conjungit cum Christo: cujus arrhæ et amor simul atque manum, aut cor cujusque virginis tangunt, amorem continuo hujus mundi ita expellunt, ut ejus prorsus nulla subeat memoria: jam vero sponsus huic similis in toto terrarum orbe nullus; et quicumque pro ipsius amore in terris angustias, difficultates, cruciatusque pertulerit, in cœlesti domicilio jucundissimis æternæ gloriæ epulis perfruetur: hic sponsus est Angelorum creator; hic cœlorum dominus. Hæc assidue ad discipulam magistra; quibus ejus animum usque adeo delinivit, ut divino amore vehementer sit incensus, ac inflammatus. Emittebat quippe suspiria magna, copiam lachrymarum profundebat, et ad Deum conversa: O' altissime, inquit, rerum omnium procreator, utinam tibi placeat, Domine, hujus pauperrimæ peccatricis cantus in numero et societate famularum tuarum accipere, ac ipsam mereri, te solum diligere, te timere, tibi inservire, tibi placere, eaque quærere, quæ ad tuum honorem, quæ ad gloriam, quæ ad virtutem, quæ ad voluntatem pertineant: Tu enim scis abscondita cordis: tibi non cor fictum unquam, sed contritum et humiliatum placet: dignare obsecro, Domine, preces meas exaudire; desiderium enim meum tibi patet: prospice servæ tuæ, et quicquid de illa facere volueris, misericorditer, Domine, facito. Hæc apud se sancta puella cogitans voluntatem suam homines celabat: unicum enim desiderium ipsius erat Domino servire. Miserere, aiebat, Domine, miserere mei, te enim contemplatur anima mea. Huic vitæ sanctimoniæ studens beata virgo ad ætatem septem annorum pervenit, quibus completis, cum Deus hujus margaritæ splendorem aliqua labe infici, et contaminari non permitteret: factum est ut filius ditissimi Comitis, et a stirpe Regia oriundi adolescens electus eam in conjugem petierit, quæ etiam verba ipsa audire recusans, imo hujusmodi precibus molestia affecta, ait, Egregie adolescens, ne me decipias, abi, aliam tui similem quære, hanc tu præcibus et promissionibus delinito; de cætero tibi confirmo, non esse te mecum, nec domo paterna sortem habiturum. Quibus auditis adolescens admodum erubescens, atque iratus ad virginis patrem idipsum defert: accedit ad filiam pater, et sic ad eam: Quare, inquit, filia, tam nobili adolescenti nubere recusas? Cui beata virgo signum sanctissimæ crucis ostendens, Quid est, inquit, pater mi, quid est hoc? nonne mihi præstantissimum sponsum, et dominum elegisti: nonne me Deo Optimo Maximo obtulisti? Hæc dicens beata virgo oculos demittit, et lachrymatur. Recordatus autem pater promissionis Deo factæ suassione supersedet. At cum ipse nocte illa cubitum discessisset, secumque quæsisset, quidnam Deus de puella fieri vellet, præ anxietate obdormiit. Ecce Angelus Domini apparet ei: O' fidelis, inquit, Comes, noli timere, noli noctes insomnes ducere, ob ea, quæ filia tua Deo, cui eam obtulisti, vovit: Dominus enim ei præparavit nuptias, et thalamum in regno cœlorum, ubi sempiterna gloria perfruetur: nam quod votum tu et filia tua emisistis, nullo modo revocabitur: non homini enim, sed Deo promisistis, nec illud privatum, sed ratum, et solemne habeto: an ignoras illud, quod David divinitus ait? Vovete, et reddite Deo vestro. Noli ergo á filia fructum mortis, et tristitiæ, sed gaudii, et lætitiæ exposcere: ipsa enim sponsum immortalem quæsivit, ac sibi elegit, fructum igitur vitæ pariet: victum temporalem tu igitur filiæ tuæ suppedita, Deus vero spiritualem providebit. Benedic filiæ tuæ, quia viam Dei ingredi vult, ut ab ea postea benedici merearis. Ille enim filius est altissimi imperatoris, cujus filia et sponsa vocari filia tua merita est. Postero autem die, cum primum illucesceret, pater filiam convenit, quem ipsa benigne excipiens (timebat tamen in iram ejus incurrere, statuerat enim votum servare) ac amplexa, ait: Quare tam cito huc, pater mi? At ille Angelico monitu, voto, et benedictione filiæ lætus, hilari vultu, libentique animo: Ego, inquit, filia mea, huc accedo, ut quoniam viam Dei ingredi studes, ea, quæ tibi sunt necessaria, præparem. Quo audito se ad pedes patris projicit, dicens: Gratias tibi ago ingentes, Jesu Christe Rex potentissime, tu enim Domine, qua es misericordia, et clementia ineffabili, gemitus, et preces ad te clamantium exaudis. Tum pater e solo eam levans, ac benedicens, ait: O' Domine Jesu Rex eternæ gloriæ, qui super Apostolos tuos Spiritum Sanctum emisisti, emitte, obsecro, gratiam tuam super hanc puellam, ut ipsa toto corde te et ore confiteatur, te unice diligat, te desideret, te amplectatur, ac animo læto, et voluntario usque ad extremum judicii diem te ita cupiat, ut una cum cæteris virginibus in cœlesti beatitudine te ipsum accipere, ac cum sua præclara lampade tibi obviam procedere mereatur. Tunc præsentes omnes dixerunt: amen. His ita actis, pater et filia, et omnes qui aderant, ad Ecclesiam se conferunt, et sancta nutrix, cui virgo erat euræ, posuit super altare velum, quod moniales gestare solent, et a sancta puella illico acceptum flexis genibus in signum virginitatis capiti suo imposuit, et omnes flentes, ac ipsa cum magna alacritate animi Deum immortalem collaudarunt, qui sapientiam parvulis, qui fœmineo sexui admodum debili fortitudinem et animum præstat. Itaque admonitus ab Angelo pater, excogitabat, quas terras, quæ prædia filiæ ad vitam humanam sustentandam relinqueret. Reliquit igitur tres Ecclesias, ex quibus alimentum existeret, et ad quas recreandi animi gratia se conferret: dicebat nanque pater, quodsi ipsa interdum ex alia Ecclesia ad aliam veniret, commodius posset in proposito perstare, idque ad exitum perducere, quia si semper uno in loco commoraretur, forte tædio, et fastidio affecta ocyus relinqueret ordinem, et aliquid minus rectum admitteret, ut aliis mulieribus accidisse aiebat, idque volebat propter mobilem animum, fragilemque mulierum conditionem: verebatur enim ne filiæ propositum aliquo scandalo macularetur. Atqui veneranda *Godina* virgini præposita, nomine ipsius Ecclesias accepit, præfecitque eis exactores, qui necessaria subministrarent, quarum duas sancta virgo locupletavit, et multis virtutibus ornavit: tertiamvero propter dificultatem itineris, et fluminis concitatissimo cursu labentis, in quo multi periclitabantur, reliquit. Post hæc virgo octavum annum complens, habitum ordinis Sancti Benedicti assumpsit: cum vero ad quinquagesimum et octavum ætatis annum pervenisset, ex hoc mundo in illam æternam fœlicitatem migravit; quæ fuerit ejus virtus, qua perfectione extiterit, qualem vitam degerit, postmodum dicam. Cum *Godina* animadverteret, preces, quas ad Deum pro hujus sanctæ virginitate, et fœlici successu fudisset, esse a clementissimo Deo exauditas, pro tanto be-

Digitized by Google

neficio gratias agens, Benedictus es, inquit, Domine, creator cœli et terræ, qui inspicis corda humilium, et eorum preces exaudis, nec eas revellas: Tu enim, Domine, pietatis tuæ femina magnis et paruis corporibus tradis, ut duplicatos ex virginea voluntate fructus capias, cum tibi, Domine, valde placeat virginitas cum vera humilitate conjuncta. Te ergo obsecro, Domine, providere dignare huic Virgini tuæ ab infantia jam tibi oblatæ, emitte quæso super illam spiritum sanctum gratiæ tuæ, cujus numine, et providentia protegatur, ut cum illa sint diliciæ tuæ, fructumque ex ipsius charitate, et obedientia percipias. Posthæc veneranda Nutrix jam palam discipulam suam instruit, eamque optima disciplina, et castigatione erudit, statutis regulæ suæ informat, sacrosancta Dei præcepta docet, exponit libros Divi Ambrosii, et aliorum Sanctorum, et alios Ecclesiæ, et ad ejus ordinem pertinentes, ut ipsa facilius Sacram Scripturam intelligere posset, quos ita addidicit Virgo, ut per spatium unius anni sciverit, et memoria tenuerit (quod erat mirandum) lectam præterea, et acute intellectam regulam Divi Benedicti, cujus Ordinis ipsa erat, memoriæ mandavit, quod mirari nemo debet; spiritus enim Domini ubi, et quomodo vult, spirat, et operatur. Dicebat præterea veneranda *Godina* puellæ: Filia mea charissima, scito hanc regulam Divi Benedicti esse matrem nostram, quæ licet in principio admodum sit aspera, et angusta, in finem tamen latissima est, atque jucundissima, et quicumque integre, fideliterque servaverit, dummodo sit obediens, in montem Domini, et domicilium ascensurum. Ea enim est obedientiæ virtus, atque bonum, ut cœlos transcendat, et hominem in illam gloriæ æternæ fœlicitatem perducat, quam primus parens omnium nostrum Adam, ob inobedientiam divinum præceptum violans, amisit, et quicumque fidelis obedientiam ex animo habuerit, decipi a Dœmone non posse. Quæ cum prudens Nutrix doceret, omnia attente Virgo audiens, mirabiliter in corde suo conservabat. Cum autem puella in virtute proficeret, accidit aliquando, ut Nutrix orationi vacatura ad Ecclesiam se contulerit: cumque paululum immoraretur, nacta est *Senorina* cilicium, quod Nutrix gestare solebat, acceptoque cinxit ad cutem corpus suum, reliquis vestimentis cooperiens, quod simul ac induit, cum esset admodum asperum (erat quippe ex pilis caprinis confectum) nullum sibi ex omnibus vestimentis unquam, nec suavius, nec jucundius est visum, maximeque optabat id omnibus diebus vitæ suæ gestare, si esset a magistra relictum, vel aliud simile, si reperire posset. Ast cum ab Ecclesia rediret Nutrix, in limine ostii offendit puellam solito lætiorem: quam Virgo complexa, Obsecro, inquit, te, mater charissima, ne quicquid hodie á te petiero, recuses, et meo desiderio opitularis, quod in me incepisti, libenter perficias. Existimans autem *Godina* petitionem Virginis fore honestam (sciebat esse culpæ expertem) Pete, inquit, filia, quicquid volueris, sum enim tibi morigeratura: tunc beata sinum discooperiens dixit: Dominus me induit clarissimo, et candidissimo vestitu, fasciaque aurea præcinxit, posuitque manum suam super me, accepit me in sponsam suo anulo, jugum ejus mite, manus ejus collo meo, onus ejus mihi leve, suavitas illius in me dulcior melle: obsecro igitur, charissima mater, ne hanc vestem mihi eripias, ut videre merear Salvatorem meum Jesum Christum cum in extremo judicii die venerit. Hæc autem considerans Nutrix demittit oculos, et ait: Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis, tu enim cognovisti figmentum nostrum, adjuua, Domine, infirmitates nostras. *Senorina* autem imitari magistram exoptans, ac se Deo totam mancipare contendens, orat, ut per magistram sibi liceat singulis quibusque Mercurii et Veneris diebus, omnibus cibis, excepto pane et aqua, abstinere. Attendens autem Nutrix ad ætatem puellæ, jejuniumque esse impar viribus ipsius, considerans, solum permisit diebus Veneris jejunare, quem usum frequentavit Diva ad decimum usque annum. Vitæ Sanctorum ad instantiam Virginis sermone paterno legebantur, ex quibus intellexit, quos cruciatus Martyres pro Jesu Christo subierunt, et quomodo Dæmones Christi inimicos per martyria vicerunt, et magna edens suspiria dicebat: Ut quid audio cruciatus, victorias martyrum Jesu Christi, et quo pacto ipsi Dæmones Jesu Christi inimicos per Martyria superarunt (ingentes agebat Deo gratias) siquidem eos non imitor? His *Senorinæ* diu multumque affectæ dixit *Godina*: Te sollicitam, et tristem jam diu esse reor, causam rei ignoro. Cui Virgo: Mater Domina, nulla sane me huius mundi cura tangit, sed cum vitas Sanctorum audio, cum animadverto cruciatus, quibus Martyres pro Jesu Christi amore sunt affecti, et nihil tale in me reperiam, valde mihi peccatrici timeo: ignoro namque quomodo in cœtum, ac societatem Sanctorum Martyrum admitti possim. Quod cernens *Godina*, eam amplectitur, et confirmare cœpit, et ait: Jacta cogitationes tuas in Deum, et ipse te cogitationibus, et anxietatibus hujusmodi liberabit, quia Sancti Martyres non solum propter sanguinem amore divino effusum regnum cœlorum sunt consecuti, nec ob id solum cœteræ Divæ coronam victoriæ meritæ sunt; sed etiam propter cor contritum, et humiliatum cœlestem beatitudinem obtinuerunt; cor enim contritum ob peccata, et humiliatum erga Deum, est sacrificium, victima, et oblatio maxime accepta. Nam multæ virgines, confessores, monachi, heremitæ, qui nunquam sanguinem propter Deum effuderunt, in claustris, ac ædibus vitam degerunt, attamen ob præclaras actiones vita eorum Deo maxime placuit, et in illum fœlicissimum beatorum cœtum, ac concilium gloriosissime sunt relati. Tu vero filia, audi consilium meum, nec ob tua facta, et cogitationes (quamvis honesta) perturberis. Dico autem tibi multum cum inimico esse pugnandum: tres enim inimicos habet homo, cum quibus dies, noctesque est confligendum: primus scilicet est mundus, secundus diabolus, tertius denique propria hominis caro, quæ cum sit magis vicina, ac conjunctior, gravior est. Mundus igitur cum homine certat, ei opes, dilicias, thesauros, varios ornatus, claras preciosasque vestes ostentans. Diabolus vero in hominem hanc mentem injicere conatur, ut á Deo vero deficiens, idolis cultum adhibeat, quæ cum surda, et muta sint, nec sibi, nec aliis prodesse possunt. Tertius autem inimicus, videlicet caro, hominem allicit ad capienda, comedendaque prohibita, et quæ sunt animæ salutaria relinquenda, ut ait Apostolus: Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Quamobrem si te abstineas, tunc caro contrarium concupiscet, exquisitos videlicet cibos carnium, piscium, et alia, quæ appetitum excitare solent, vina præterea optima: imo si noctu orationi vacatura surgere velis, aliudve tale agere, statim occurrit caro, quasi dicens: Nescis noctes ad hominum quietem esse á Deo factas, et ad laborandum diem? siquidem nox est, quiesce, et dormi. Detur præterea, ut jam ores stans, aut genibus flexis, tunc caro tibi sic suggeret: Sede, insana, sede, preces enim Deo ut stando, sic sedendo fundes, idcirco sedeas, et quiescas, nec tantum negotii tibi facessas; si autem evigilare volueris, oculorum aciem amittes, corpus conficies. Et hoc modo caro erit non serva, ut debet, sed domina; nam á spiritu caro, non a carne spiritus regi debet. Tunc *Senorina* ad Nutricem: Domina, inquit, mater, jam ex nunc serva dominæ ancilletur, ita ut cum ætas ad adolescentiam pervenerit, caro non superbia efferatur. Jam vero si carnem meam cibi, potusque parcitate maceravero, multisque flagellis affecero, certo scio ancillam dominæ esse obsecuturam, nec unquam adversus eam sese elaturam, et deinceps Agar dominæ suæ, Ismael autem Isaac domino suo obtemperabit. Hinc jam Virgo valde modico, tenuique cibo utebatur, nam diebus Mercurii, et Veneris solo pane et aqua reficiebatur, totaque quadragesima, tribus exceptis diebus hebdomadæ (quibus tamen parce ac moderate) jejunabat; carnem suam quotidie tandiu flagellabat, quandiu septem Psalmi pœnitentiales recitari poterant: reliquo vero anni tempore carnibus et vino abstinebat, quin etiam eo devenit, ut quibusque singulis diebus unica tantum refectione aleretur, exceptis dominicis diebus in honorem sanctissimæ Jesu Christi resurrectionis. Hanc Virgo vitam degebat usque ad ætatem quindecim annorum (quo tempore suam quisque mentem, et quem vitæ statum eligere malit, ostendit) et tunc beata Virgo cum omnia mundi flu-

Digitized by Google

ia, et caduca, et temporis permutationi subjecta esse putaret, viam rectam, relicta contraria, elegit, et præteriti laboris oblita ad maiorem vitæ abstinentiam pro divino amore aspirare, omneque vitæ tempus in Dei obsequio ponere conatur. Nam cum ipsa sentiret carnem non satis esse domitam, nec obedientem, sed sibi adhuc cum ea, tamquam cum fera aliqua indomita, esse pugnandum, sibi ipsi vim infert, lumbos suos fortitudine cingit, brachia Dei misericordia firmat, et tunc ad Dominum clamans: Ne, Domine mi, ne me, inquit, superbia, nec manus peccatoris moveat. Tum ad acerbiorem vitæ statum, per jejunia, orationes aspirare contendens, proposuit se, dum viveret, non alio cibo usuram, nisi pane exigua aqua confecto, cinere, et sale admixto, ita ut tertia pars esset ex farina, tertia ex sale, aliavero tertia ex cinere, quo cibo semel in die tantum utebatur, dominicis diebus exceptis. Cumque ejus manus essent admodum largæ, ac propensæ ad eleemosynas pauperibus erogandas, erant non minus paratæ ad corpus propter Deum verberandum. O' novum Virginis martyrium! ita se ipsa verberibus afficiebat, ut corpus, cilicium, et pavimentum sanguine madefecerit, quem ipsa divino amore inflammata libenter aspergebat; tantumque operæ et temporis in oratione ponebat, ut genua ipsius callum contraxerint; innumeris colaphis, et vulneribus faciem afficiebat: hoc martyrio in corpus suum assidue utebatur, quod sic maiorem cruciatum subiit, quam si semel unico supplicio, neceque esset affectum, quemadmodum Martyres, quorum alii decollati, alii in flammam conjecti, alii in crucem acti, alii per humum tracti, et dilaniati sunt, atque idipsum etiam Virgines perpessæ sunt. Ast cruciatus, quo hæc suum corpus afficiebat multo maior atque acerbior extitit, quod tamen corpus meritum est esse altare, ex quo Deus multa, optimaque sacrificia accipit. Ac hoc modo vicit hæc Virgo mundum, et diabolum, faucesque ejus pede suo conculcavit, ita ut postea nec caro, nec dæmon unquam eam tentaverit, ac ita spiritum suum mundavit, ut omne malum, et peccatum radicitus stirpaverit, in illoque plantavit vineam rosas ferentem, ex quibus odor Deo efflaretur suavissimus, sacrificiumque Deo acceptissimum offerretur, vineamque suam ita mundavit, ut nulla prorsus herba inutilis appareret. Quod cum adverteret diabolus, angore nimio conficiebatur, quia non poterat semen suum vineæ Dei mandare, nec id unquam consequi sperabat. Cum Deus Optimus Maximus huius Virginis merita mundo patefacere, et hanc præclaram stellam, ejusque clarissimos radios hominibus ostendere vellet, ut opida finitima eorumque habitatores honore afficirentur, factum est, ut *Godina* ejus nutrix in febrim inciderit, ex qua brevi mortua est: ad quam sepeliendam beata Virgo in Ecclesia Divi *Georgii* sepulchrum fieri, juxta quod suum etiam corpus sepeliri jussit; dicebat namque non esse congruum, ut quæ in vita conjunctissimæ essent, in morte distanti sepultura disjungerentur. Quomodo ex hac vita discesserit, dicam, si prius aliqua ex multis miraculis, quæ propter illam adhuc viventem Deus effecit, perstringam. Nam cum *Senorina* in terris degeret, et thalamus jam esset ei in cœlo præparatus, accidit, ut cum Virgo orationi, et rerum Divinarum contemplationi vacaret, ad eam famula veniret, cui Virgo dixit, Vade quæsitum claram aquam ad potandum: quam actutum é fonte allatam, manu sua Virgo benedixit: et continuo in vinum est mutata, et cum ad os admoveret, vinum esse intellexit: redarguit famulam existimans se ab ea illusam esse, et caute vinum servans, eandem ad fontem remittit, qua abeunte, aliam et mittit, quæ primam insequeretur, diligenterque observaret, quidnam in via ageret; quod cum diligenter ab ea esset factum, redeuntes autem é fonte ambæ dicunt: Ad fontem perreximus ut jussisti, et manus lavimus in aqua ex qua portamus. Adhibens Diva fidem famulæ verbis, accepit aquam et manu benedicens, signum sanctissimæ crucis fecit, tunc aqua ut antea in vinum mutatur. Tunc denique serva Dei id esse miraculum, quod Deus per illam effecit, cognoscit, et sub jurejurando præcepit famulæ, ne cui, dum in vita maneret, id diceret, eique mandavit, ut incolæ omnes illius loci (erant enim omnes mulieres) convocarentur, quibus dixit Diva: Bibamus ex hoc vino, quod nobis Deus ob suam misericordiam dedit; tunc benedixit vinum, et beberunt affatim. Cum tamen domum redirent, mirabantur quod Diva, præter consuetudinem, vinum bebisset, quæ in cella remanens egit Deo gratias tantas, quantas commemorare nequeo: sic tamen agebat: Domine mi Jesu Christe, hæc opera ex tua pietate profecta sunt, quæ, tu Domine, pro salute, et incolumitate servæ tuæ ostendere voluisti; tu, Domine, aquas, et cætera elementa ex nihilo fecisti; tu, Domine, aquas á rebus omnibus separasti; tu, Domine, aquas firmissime super terram collocasti; tu, Domine, spiritum tuum super aquas emisisti; tu, Domine, aquas dedisti iis, qui per eas vivunt; tu, Domine, in aquis quæsisti omnes, qui a te defecerunt; tu, Domine, ab aquis Noê seruum tuum liberasti; tu, Domine, per aquas populum Israelis, cum mare transivit, transire fecisti; tu, Domine, aquis scelera generis humani expianda esse voluisti; tu, Domine, in Chana Galilææ aquam in vinum, præsentibus discipulis tuis, commutasti; tu, Domine, hodie in signum servæ tuæ aquam in vinum virtute tua convertisti: tibi igitur soli sit virtus, gloria, honor, imperium, potestas, et gaudium in sæcula sæculorum amen. Cum adhuc in terris degeret Virgo, uoluit Deus aliud miraculum per eam servis suis demonstrare. Nam verno tempore cum frumentum colligitur; areæque componuntur, accesserunt agricolæ a Præposito Ecclesiæ, in qua Virginis corpus postea sepultum est, evocati ad frumentum ex palea excutiendum, et in horrea deferendum: delato jam ad aream frumento, domum se quisque eorum confert ad refectionem sumendam, ut violentius, ac nervosius omnem conatum ad rem adhiberent: erat tunc cœlum serenum, diesque adeo clarus, ut nullus undique nubem aliquam conspicari, ac prospicere potuerit, unde pluviæ protenderentur. Refecti vero coloni continuo duas areas frumenti trivere, in tertiam vero cum jam nimio labore incumberent, ut diligenter rem expedirent, die claro existente, ecce tonitrum horrendum insonuit, quod ingens nimbus statim consequitur. Agricolæ vero aream deserentes domum confestim se contulerunt, et loquebantur de virtutibus, et miraculis Dei et Sanctorum ejus; inter quos erat sacerdos, qui eidem Ecclesiæ præerat, et ægre, molesteque ferens pluviam ad Virginem accessit, et clamans: Non, inquit, vides, Domina, quæ fecit nobis Deus? Quam injuriam nobis intulit? hodie clarus dies, splendensque existebat, nunc, erepta luce, tenebris, et caligine offunditur: operarii, Domina, relicta area, fugerunt, triticum copia pluviæ amittitur, et siquidem ita effectum est, pereat totus mundus. Hæc sacerdos, ut insanus, effutiebat. At Virgo, qua erat patientia et fide in Dominum, sic intulit: Magna, inquit, fili, est Dei pietas, ac misericordia, idcirco irascitur Deus in sceleratos, ut postea opem et auxilium ferat; minatur, ut postea sua pietate, et clementia utatur. Surgens vero Virgo ad limen usque pervenit, ex quo aream prospicere, ac intueri posset. Quam vero fiduciam in Domino ipsa habuerit, nemo sciebat. Ast ubi primum ipsa accessit, Dei misericordia benigne præsto fuit; omnes namque admirati stupebant; claritas quippe solis ab area non discedebat, ita ut nec in aream, nec circum eam pluvia caderet, et ita toto die effectum est, donec totum triticum mundatum, et in horreum delatum fuerit. Dico vobis, amici, tale esse hoc miraculum, ut illud, quod Deus fecit per Gedeon, vel illud, quod per Sanctam Scholasticam Divi Benedicti sororem, quæ ne frater ejus Divus Benedictus ab ea discederet, a Deo fusis lachrymis impetravit pluviam; contra vero id Deus concessit Sanctæ *Senorinæ*; nam rogatu illius pluviam fudit, precibus vero hujus pluviam infuso sole cohibuit, et ut cor clerici mite, et sedatum redderet, Deum exoravit ut clerici triticum servaret. Vos vero judicate, quale horum sit præstantius miraculum, an hoc quod Deus fecit propter *Senorinam* in acre retinendo pluvias, ne in aream descenderent, an vero illud, imprecante Scholastica, imbres fundendo. Ego vero dico illum, qui utriusque est sponsus, id ipsum utriusque precibus fecisse. Cum fama, et prædicatio hujus Divæ in omnes

Digitized by Google

terras finitimas se diffunderet, evenit, ut Episcopus Dominus *Rudesindus* virtute prædituς veniret ad Ecclesiam *Divi Joannis* de *Vieira* visitandam, qui cum familiaribus suis verba fecit de virtutibus et bonis Dei, et Sanctorum ejus, præsertim de fama, et existimatione hujus Divæ, et de prædicta pluvia: inter quos erant mercenarii domum tegentes, quorum unus ob dictam pluviam, quæ ceciderat, maledictis Divam et Sanctos Dei cæpit insectari, quia reliqui omnes eam, et Sanctos Dei summis laudibus extollebant, quem Dœmon statim invasit, nec reliquit, donec omnes pro eo Deum, et Sanctos ejus supplicarunt, omnes enim intelligebant illum ob maledicta, quibus Deum et Sanctos ejus insectabatur, esse damnatum: qui, postquam á Dæmone relictus, dixit, et confessus est coram omnibus, se nefando ore graviter contra Deum et Sanctos ejus deliquisse, et malum, quo fuerit affectus, jure esse sibi inflictum, sed tamen quod passus fuerit, fore sibi in animæ salutem. Unde sciendum est, quod huic contigit, non esse factum, ut supplicium Deus de illo sumeret propter scelus commissum, sed ut cæteri á tali in Sanctos commitendo deterrerentur. Deinde ex hoc Deus demonstrare voluit, quanta sit patientia, quanta charitate in Sanctos suos. In hac Ecclesia immorata Diva est aliquot dies, cum vero alimenta deficerent, præparabat se ad in aliam Ecclesiam iter faciendum, idque advertens Ecclesiæ Præpositus, inquit: Domina, nullum relinquis nec panis, nec vini ad operas victum? Et tunc cum noctesceret, clericus Præpositus domum discessit, preces adhibet Virgo Deo, ut dignaretur operis Ecclesiæ prospicere. Mane autem facto operæ invenerunt ad ostium Ecclesiæ sex bonæ farinæ sarcinas, quantum portare possent sex cameli, quin etiam vestigia camelorum reperta sunt, qui vero eos duceret, aut reduceret, ignoratur. Cæterum mercenarii miraculum hoc Divæ dixerunt, quæ gratias Deo agens vocat Procuratorem Ecclesiæ ad servandum panem a Deo missum. O' amici, quanta est Dei clementia, quanta ejus misericordia! a nullo alio id esse factum, nisi á Deo, qui Abraham agnum ad sacrificandum dedit, Eliæ panem cum indigeret, filiis Israel manna in deserto, quis ignorat? Ipse enim Dominus Sanctæ Virgini hunc panem suministravit. Postea Diva commeatus huic Ecclesiæ relinquens, statutum iter fecit. Et ut adhuc Deus manifestaret Virginis virtutem familiaribus ejus, evenit, ut cum ipsi iter facerent, lacum magnum, cui nomen *Carrezeda*, ranis refertum offenderint, tunc præcepit Diva clericis, ut solebant, canere, quod ipsi libenter exequi volentes, propter coaxantes ranas non mutuo se audiebant, quod advertens Diva, manum tollens: Vermes, inquit, mali, et infructuosi, ac inutiles, silete, et obstare nolitote Dei obsequio. Ecce silent ranæ, et lacum deserentes alio petunt. In hoc miraculo similis fuit Virgo Divi *Martini*, qui mergos á paludibus abire, et alias terras petere jussit, qui statim Divo obtemperantes, devolarunt. Quod siquis ratiocinari vellet, ranam et mergum speciem Dœmonis referre comperiet: uterque inutilis est; mergus enim dānum infert, rana vero coaxat. Cum fama huius Divæ divulgaretur, ad eam veniebant infirmi, pedibus ac manibus capti, quos cum manu attingeret, valetudinem recuperabant. Hoc tempore contigit, aut prædictus *Rudesindus* Episcopus Dominus, et hujus Divæ studiosus, ex hac vita in illam fœlicissimam excesserit, et cum tunc *Senorina* horis matutinis vacaret, easque cum cœteris monialibus compleret, audivit cœlitus suavissimas, jucundissimasque Angelorum voces, quærensque quidnam hoc esset, divina revelatione intelligit esse animam hujus Episcopi, quam Angeli Deo offerebant. Tunc Virgo dixit suis sociis: Audistis ne quidquam? Minime, illæ. Tunc Virgo ex famula vocata quærit, si quid audierit. Cui famula, audio, inquit, in cœlo voces, quid autem sit, ignoro. Tunc Virgo Dominus noster Episcopus *Rudesindus* á morte ad vitam, ex labore ad quietem est translatus, idcirco Angeli per aerem ascendunt canentes, et dicentes Gloria in excelsis Deo, ac maxima lætitia perfusi animam Episcopi deferunt. Hora autem, in qua id factum est, et dies notatur, et de facto exquiri jubetur, an Episcopus in illa hora decesserit, et ita accedisse ac Virgo prædixerat, denuntiatur: ex quo incredibili lætitia Virgo afficitur, siquidem anima Episcopi Domini sui fœlicitatem illam ineffabilem, ac sempiternam esset consecuta, et quam maxime potest Virgo Deum orat, ne bonis spiritualibus privetur. Affirmo præterea vobis hanc Divam, quantum in se erat, conari opera misericordiæ, et caritatis exequi; ipsa enim infirmorum curam habebat; ipsa Dœmones manuum suarum tactu ab hominibus ejiciebat; diabolos fugabat; cœcis aspectum restituebat; claudis, ac pedum vitio afflictis gradiendi facultatem dabat; surdorum patefactis auribus auditum insinuabat: omnibus denique quodcumque misericordiæ opus implorantibus præstabat. Hæc autem faciens, deficere, et defatigari cœpit, nec ut antea tot labores suscipere poterat, Deumque obnixe obsecrat, ut sibi concedatur custodia levari, carcere, quo detinetur, eripi: et illa nocte facta est cœlitus ad eam vox, sic: Veni amica mea, et tibi coronam meam imponam, Dominus enim Deus concupiscit decorem tuum. Ex quibus verbis et ex obitu Episcopi, a se viso, præsagivit Virgo postmodum se ad Deum Jesum esse excessuram. Sacerdotes accersiri jussit, animum suum venerandis Ecclesiæ Sacramentis munivit, sacrosanctum Christi corpus, cui totam se devovit, accepit. Quibus actis, dies festus Sancti Georgii Martyris evenit: tunc convocari præcepit clericos finitimos, personas quasque religiosas, et homines, et mulieres, quibus illa dixit: Gaudete, et lætamini propter meum gaudium, et lætitiam, hodie enim ex morte ad vitam, ex labore ad quietem transferar, quoniam Dominus meus Jesus Christus me ad se vocavit, ut cum illo vadam. De hoc omnes admirabantur, et Psalmos, et Hymnos cantare non cessabant. Sancta vero admodum læta ac firma cubans præsciebat horam, in qua spiritum ad Deum esset emissura, quem Jesus Christus accepit, eumque ante Deum Patrem præsentavit, quem Diva summe laudans, eique eximias gratias agens pro amicis suis orat, atque etiam ipsa Virgo virginum Deipara et omnes Sancti et Sanctæ regni cœlestis cum Sancta *Senorina* ineffabili gaudio atque lætitia perfunduntur: et Sancta Dei Genitrix quotidie Deum rogat, ut ipse flagitiorum superbiam comprimat. Vos vero, amici, hanc Virginem, quæ jam cum Deo Patre regnans non cessat pro suis amicis, et studiosis Deum orare, obsecrare debetis, ut ipsa, qua est bonitate, pro nobis preces Deo adhibeat, et pro omnibus, qui in illa habent fiduciam, ut et illi, qui angustiis et angoribus premuntur, subleventur et ab omnibus animi et corporis periculis eruantur, multisque bonis cumulentur, et in patriam cœlestem ascendere mereantur, in qua ipsa cum Deo et cæteris virginibus vivit in æternum, amen. Hæc beata Virgo cum ad ætatem quinquaginta et octo annorum pervenisset, ex hac vita migravit anno Domini millesimo vigesimo. Nunc dicam miracula aliqua a Diva post mortem facta, ut ab iis, qui viderunt, accepi, nullo tamen modo omnia, quæ Deus per illam fecit, et facit, enarrare potero. Judæus quidam ex *Zamora* in hanc terram veniens, mercemque venalem ad collum portans, accessit ad Ecclesiam hujus Divæ, paloque in pariete affixo mercem appendit, et ascendit ad sepulchrum Santæ *Senorinæ*; admonentibus autem omnibus, ut descenderet, nolebat. Ast illa hora Dœmon in illum ita erupit, ut pro mortuo baberetur. Postmodum vero loquitur Judæus, clamans, ait, Magnus est Christianorum Deus, et quam maxima ejus potentia, qui et in cœlis, et in terris regnat! Deinde sic dicebat: Ecce Diva hæc humata regnat, et quod vult facit inter vivos, et mortuos. Postea vero mercem iterum assumens, ut erat interno caligine offusus, fugit, et omnibus ei obviam factis id, quod sibi evenerat, enarrabat, usque dum *Toletum*, ubi habitaverat, reversus est, et morbo affectus, a diabolo, a quo deceptus erat, vita privatur, et in spurcissimas inferorum tenebras detruditur. Eo tempore Dominus *Paius* Archiepiscopus Bracharensis, ut visitationis munus obiret, *Brachara* discedens, venit ad Ecclesiam hujus Divæ ad orandum, et inter alia multa miracula, quæ ei sunt dicta de hac Virgine, audivit etiam, quod ipsa in sepulchro adhuc sit toto corpore integra, et tanquam dormire videatur: qui hoc experiri cupiens congre-

Digitized by Google

gavit plebem, eamque volens exhumare audivit voces cæci cujusdam a Sancta illuminati, qui clamare cœpit: Video, inquit, manus Archiepiscopi, et video Archiepiscopum. Ex quo Archiepiscopus ipse magna admiratione est affectus, et qui aderant ex cæco quæsiverunt, quid hoc esset, et quare clamaret? Quibus ille, Ego, inquit, semper a nativitate fui cæcus, et vidi manum, quæ oculos meos tetigit, et Archiepiscopum, et sepulchrum Sanctæ *Senorinæ* aspicio. Quod Archiepiscopus animadvertens maximis laudibus Divam extollit, deinde aperiendi sepulchrum voluntatem penitus abjecit, quod Deus clausum esse vult, nequis sciat quid in illo contineatur. Hoc autem esse verum ab iis, qui viderunt, accepimus. Erat quidam nomen *Sylvester* habitans in opido *Castelli Vimaranensis*, a Dœmone vexatus accessit ad Sanctæ *Senorinæ* sepulchrum sperans liberationem consecuturum, tunc vehementius vexabatur, verum cum ipse oraret, admovens ad pectus manum, liberatur, nec amplius, ut a vicinis accepi, vexatus est. Clericus nomine *Paius* huic Ecclesiæ Præpositus, nobis affirmavit ad hujus Divæ Ecclesiam hominem venisse ex regno Leone oriundum, qui instar utris tumidus erat, et expletis horis vespertinis accendens candelas demisit se ante sepulchrum Divæ resupinum, quia aliter jacere, nec dormire poterat. Et nunc Ecclesia ita populo erat referta, ut quemvis jam capere non posset. Dormientibus vero omnibus, tumidus ipse mulierem vidit candida veste indutam, quæ dixit turgido honi: Dormis, homo? Tum ille, Quomodo, inquit, dormiam tanto dolore afflictus? Cui mulier: In latus dexterum vertere, et statim sanus factus eris: Et ipsa sibi fasciam dare visa est, quam ipse cum tetigit, tanta ex ejus ventre vociferatio intonuit, ut omnes á somno excitarentur, quibus ille rei eventum exposuit, et se esse morbo prorsus relevatum, intercedente *Senorina*, profitetur. Tunc omnes in cœlum manus tollentes gratias Deo et Sanctæ egerunt. Quo tempore idem clericus (ut ab ipso accepimus) Ecclesiæ ipsi esset præpositus, venit quidam ex *Zamora* auditis miraculis Divæ ad hanc Ecclesiam, atque filium nativitate claudum in jumento attulit, ita ut ipsius genua ad pectus essent reducta, cui medici remedia afferre non poterant: cum esset in Ecclesia Divæ circiter sexdecim dies, paterque ipsius cum aliis agricolis se in vineas Divæ operaturus conferret, filium in area reliquit ut servaret frumentum: idque effecit pater, ut ipse et filius alimentum sibi ab Ecclesia Divæ ministrandum mererentur. Claudo igitur sic relicto aparuit mulier dicens: Da mihi, inquit, puer, virgam, quam gestas; ipse autem porrigere volens se incolumem erexit, et tunc mulier evanuit. Puer autem exclamavit, et qui operabantur in vinea accurrerunt, et quid esset interrogarunt: tunc puer omnia, quæ sibi contigerant, exposuit: et in Deum et ejus Sanctam gratiarum actione usi sunt. Tunc pater, et filius incolumis in patriam discedunt, et qui claudus in jumento venerat, expeditis pedibus, iter facit pedestre. Prædictus clericus affirmavit duos adolescentes ab ortu cæcos ex locis disjunctissimis huc accessisse, quia fama, et auditione hujus Divæ miracula perceperunt, et Olyssiponem ingressi quæsiverunt, ubinam corpus Sanctæ *Senorinæ* esset sepultum? quibus dictum est, ut ad Archiepiscopatum Bracharensem ad flumen, quod appellatur *Bastum*, se conferrent, juxta quod corpus Sanctæ *Senorinæ* humatum esset. Qui etiam cum uxoribus venientes ad ipsam Ecclesiam accesserunt, et clerico nomine *Paio* omnia, quæ sibi acciderant, nuntiarunt. Cumque sol ad occasum verteretur, cæteris domum redeuntibus, manserunt cæci cum uxoribus ante sepulchrum Virginis; cumque uterque oraret, alter tamen, ut infra videbitur, maiori animi studio orabat; nam peracta prima noctis vigilia, et accensis adhuc ad tumulum Virginis candelis, cæcus, qui amicior Dei erat, audivit tonitruum ita vehemens, ut tota ædes sibi corruere videretur, excitavitque socium, qui excitatus, Quid est, inquit, hoc? Tum devotus: Totam domum hanc candelis accensis plenam video: ac jam ipse illuminatus præ nimio gaudio, et lætitia gestiens cymbala pulsavit. Tunc omnes clerici, et Ecclesiæ mercenarii excitati viderunt cæcum illuminatum, et pro tanto beneficio Deum et Divam admirantur. At cæcus tanti beneficii memor per multum tempus ex eleemosynis sibi erogatis candelas, et oblationes emens, omnia ante sepulturam Divæ offerebat. Tandem salvus et incolumis domum evasit. Accepimus præterea ab eodem clerico, et ab aliis mulierem quandam, cujus venter per duos annos tumidus erat, ad sepulchrum Divæ se gravidam existimantem accessisse, et in admirationem rapta, quod tandiu partus differretur, Virginis opem implorat. Cum ipsa simul cum marito, et fœminis ejus vicinis ad sepulchrum orationi vacarent, eique multas oblationes offerret, ut partui subveniret, peracta supplicatione, sensit in ventre tumultum magnum fieri (nemo sane sciebat, quid in utero gestaret) idque vicinis dixit, quæ partum instare putantes, eam domum redire cogunt, quo cum pervenisset, emisit ex alvo ingentem anguem, quo viso omnes vehementer obstupuerunt, qui cum fugere conaretur, interficitur, et qui aderant Deo et Sanctæ gratias retulerunt. Ex opido *Vimaranensi* mater et filia in sacellum Divæ se contulerunt: mater multiplici partu confecta, ne deinceps pariat, obsecrat; filia vero sterilis fœtum implorat: intercedente Diva, voti compotes evadunt. Nobilis ac præpotens vir ex intimis Regis familiaribus, eique á consilio, cum juxta templum Divæ transiret cum exercitu ad hostes, qui ejus castellum obsiderant, propulsandos, Divæ Ecclesiam non ingressus est: cumque ab Ecclesia non longius abesset, stetit equus ibi immobilis, ita ut nullis flagellis moveretur. Ipse nobilis rei causam cognovit, et ad templum Divæ se contulit, et suæ temeritatis (quod scilicet templum Divæ non sit ingressus) veniam et auxilium contra hostes implorat, et meritis ipsius Divæ, superatis hostibus, victoriam reportavit. Regnanti *Alfonso* Hispaniarum Regi nuntiatum est prædictæ *Senorinæ* fratrem una cum aliis sociis opes alienas spoliare paupertate coactum. Quam ob causam Rex illum in vincula conjiciendum sancivit. Verum cum hominis pedibus vincula et catenæ admoverentur, tanquam luteæ frangebantur. Id custodibus ad Regem deferentibus, quæsivit, an ipsi hujus rei causam scirent? Tum custodes: Domine, audivimus huic viro esse sororem eximia virtute præditam, cuius orationibus id fieri, ne frater in carcere detineatur, suspicamur. Tunc Rex talem fœminam videre exoptans, illam ex Archiepiscopatu Bracharensi, *Toletum* honeste et honorifice venire jussit, quam ad Regem ingressam, sic ipse aloquitur: Cum te nonnisi ex fama ac virtute tua cognoscam, quicquid volueris pete, et omnia præstabo. Tum *Senorina* humilime petiit, ut Ecclesia sibi a patre relicta concedatur. Rex vero admiratus quod plura non petiisset, Ecclesiam concessit, et fratrem ipsius liberavit, et asylum Divæ donavit cum diplomate ad Ecclesiam perutile. Et *Senorina* ad eamdem Ecclesiam honorificentissime reversa est. Hæc et alia multa fecit miracula, et facit Deus per intercessionem Sanctæ *Senorinæ*, quibus brevitatis causa supersedendum putavi, ad laudem omnipotentis Dei, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Digitized by Google

ALIA SANCTAE SENORINAE VITA

EX ACTIS SANCTORUM.

1. Senorina ex nobilissimis Sousarum orta natalibus, Hufum Hufes [1] Belfajal seu Belfajer, Comitem et Dominum territorii da Vieira et do Basto, inter Minii et Durii flumina Braccarensis diœcesis, patrem habuit et Soerium Belfajal avum; matrem vero Tharasiam, sororem Comitis Gunsalui Soarii strenui militis, qui regibus Legionis opem detulit sæpe sæpius. E vita vero Tharasia discessit, relinquens filiam Senorinam puerulam fere lactentem: hinc Hufi patris dolorem et coniugis obitus et filiæ orbitas gravissime perangebant. At ut tantis Hufus occurreret infortuniis, Godinam Abbatissam in cœnobio S. Joannis de Vieira, ordinis Benedictini, puerulæ materteram, feminam et prudentiæ dono illustrem, generisque notabilitate conspicuam, et quod sortius est, vitæ sanctitate sublimem, elegit, ut de Senorinæ educatione tractaret, concurrentibus utriusque sanguinis coniunctionis vinculis, et sanctissimæ Abbatissæ ad huiusmodi educationis pensum suffragantibus officiis, etiam in externis virginibus. Nec electio Comitis animum decepit, quia B. Godina, accepta puerula cum eius nutrice, sic assistentiæ necessaria ministravit utrique, ut post tempus infantiæ sacra Virguncula sanctissimæ Abbatissæ solertiam omnibus intuentibus propalaret. Cum ergo iam ad ætatem discretionis pervenit, ita virginem Godina validis virtutum fulcris, verbo et opere informare constituit, ut sancti Spiritus templum mereretur haberi, ideoque ad summum, timore et amore Dei præviis, perfectionis apicem deuenire curavit. Hinc fere totam hebdomadis partem ieiuniis explebat, cilicio induta teneræ carnis fomitem, nec non disciplinis macerabat, et reliquum temporis aut in oratione aut in verborum cælestium auscultatione excursum feliciter transigebat.

2. His sic Senorinæ virtutum odoribus per illius regionis terminos diffusis, in aures ingenui et nobilis adolescentis eius fama pervenit; qua procaciter inescatus juvenis, omnem ponere operam curavit, ut ad speciosissimæ virginis auditum, eius flagrantis amoris scintilla perveniret, ita ut illam sibi in matrimonium coniungeret. Quod ut beata Virgo cognovit, constanti animo, ut a proposito resileret, iuveni notificari mandavit. Sed cum sit immedicabilis amor, eo ipso quod Virginis contemptus significationem audivit, vi furoris multiplicata prolixius, in pervicacem desperationis affectum, blandum voluntatis desiderium tenaci apprehensione convertit. Sed quia frustra æstuantis adolescentuli solicitudo continuum temporis lapsum perdebat, sibi consulens, Comitem Hufum, Virginis parentem, adire compellitur: cui obortis lacrymis, ardentibus affectibus, meritoricis precibus et amantis suspiriis, omnia sui amoris accidentia patefecit; ab eo flagitans ut filiam summe dilectam sibi in conjugium permittere dignaretur. Comes nobilissimi iuvenis angustiam demirans, et illius dotes ab origine illustres et a natura præclaras contuens, illum, ut tempori pausam daret, benigne dimisit; promittens se filiam, ut ad coniugii vinculum properaret, bono auspice allocuturum. Abstersit strenuus Comes solamine prudenti lacrymas iuvenis perturbati, qui eius salutem Comiti commendans, de eius præsentia valde solatus discessit. Tum Comes in cœnobium [2] conscendens, Senorinam accersiri iubens, humanis et suavibus verbis, Proceris coniugium prudenti brevitate proposuit; addens quanta amoris æstuatione, quanta sanguinis illustratione, eorum prosequeretur affectum. Audivit sacra Virgo patris propositum, cui tali supra ætatem constantia respondit: Ego D. N. Jesum Christum Sponsum accepi, quem despicere fœdum, cuius amplexus perturbare nefandum: ideo, in animæ sponsi disturbium, alium admittere, iniquum; ita ut nec patris instantia, nec iuvenis appetitus, nec mundi opes, nec vana nobilitas poterit me a Christi Sponsi, amantis, nobilis, et divitis separare coniugio. Tacuit pater, auditis beatæ Virginis verbis, vehementi fervoris spiritu prolatis: et ut sanctum propositum ad perfectionem perduceret invitavit; Virgini promittens, ulterius de illo aut alio matrimonio exquirendo, se nusquam tractaturum.

3. Hanc Hufi Comitis obsequelam, qua se cum filiæ placito conformavit, sic Virginis Sponsus gratam accepit, quod nocte sequenti resignationem Comitis plaudere satageret: ideoque illi in somnis Angelum dimisit, qui Numinis assensum referret, et quod protinus Senorina monasticam religionem acciperet, imperaret. Tantæ inspirationis decreto parens, adveniente die Comes monasterium adivit: et Godinæ Abatissæ necnon filiæ Senorinæ Dei placitum recensens, et oraculum Anglica voce prolatum propalans, illico sacram virginem Benedictini Ordinis habitum induere destinavit. Quo facto nimia omnia lætitia, ad aratrum Senorina manum imponens, sic in perfectione concrevit, ut non solum exemplo sed et admirationi omnibus aliis extiterit sanctimonialibus. Exacte Martyrum acta legebat, in quorum studio et in æternorum pensitatione cruciatuum diu noctuque percurrebat; tanto lacrymarum imbre, quod et in martyrii desiderio exardesceret, et in pœnarum æternarum diffugio totis viribus laboraret. Hæc ergo voluntatis ad martyrium anxietas sic corporis attenuavit compaginem, eo maxime quia clausuræ status propositum prohibebat, ut in melancholicam incideret ægritudinem. Cuius causam, ut agnovit B. Godina, illa qua erat prædita sanctitudine prudentiali et solertia monachali, infirmam Virginem visitavit, et hæc inter alia solaminis vice verba profatur: Soror carissima, nostra hæc vita monastica, si in sua accipiatur severitate, quid aliud nisi verum martyrium est? Nam si Martyrum res gestas perpendis, in nobis prolixius, quam in illis martyrium inspectabis. Illi temporalem, nos continuum agonem suscipimus; illorum affectus attracti, nostrorum proculdubio voluntaria resignatione oblati feliciter. Ergo si martyrium, filia carissima, explere desideras; in palestra es, in pulvere præsens agonista subiaces, age dum et ad satellitum, trium animæ inimicorum conflictum, strenua pugil arma defensionis exerce. Hic cruces et stipites invenies, quos superes; hic rotas, trochleas et torcularia, quæ vincas; hic equuleos, fidiculas, catastas, quas deprimas; hic denique alia instrumentorum genera cruciatuum, quæ comprimas, dubio procul reperies. Ergo ut quid aliud martyrium ambire præsumis? Dei voluntatem adimple, et omni benedictione frueris. His sacra Virgo suffulta consiliis, læta solamine et vallata præsidio, illud novum agonis piaculum variis pœnitentiæ exercitiis sedula quæritabat; in quorum continuatione sic vitæ terminum explevit, ut aliquando Martyr reputaretur ubique.

4. His temporibus sanctissima Godina, cœnobii Abbatissa, Senorinæ matertera, et eius bonæ indolis magistra, temporalem exuit vitam, et æternam virtutum sarcina onusta feliciter adinvenit. In eius locum et merito Senorina, convenientibus sanctimonialium suffragiis, successit. In huius officii onore, sic sacra Mater se gessit, ut nec in minimo apice ab antiquæ severitatis pondere deviaret. Fuit in illa mirabilis gratia miraculorum: nam sæpius aquam in vinum vertebat, tempestates ex areis depellebat, et alia prodigia suis orationibus perficiebat. Cœnobium ex loco Vieira, ad Bastum transtulit, ubi cum panis Virgines laborarent inopia, interveniente sanctæ Abbatissæ oratione, brevi Deus saturavit famelicas. Quid magis? Cum aliquando iter perageret Abbatissa iuxta Carrazedum, sociis aliquibus sacræ Congregationis Virginibus, et in loco divinum recitare officium statuisset amœno, sic a rauco ranarum strepitu eius fuit impedita deuotio, quod in oratione nec minimum persistere potuerit. Tunc Senorina garrulas animalium molestorum voces consopire disponens, ne in ceterum perstreperent imperavit: quod evenit, nam

[1] *Yepez et Ludovicus ab Angelis* Comitem Adulfum *appellant: Lectiones Breviarii Benedictini* Avulsum. *Sousarum familia an nominetur in Ms. Legendario vehementer ambigimus.* Act. Sanct.

[2] *Hinc liqueret non fuisse in domo paterna a Godina instructam, uti apud Menardum legitur, si de fide Tamaji hæc ita velut ex antiquo Ms. tradentis, non dubitaremus.* Act. Sanct.

Digitized by Google

ulterius nullum huius generis in termino illo conspectatur entoma [1].

5. Erat ergo sacræ Virgini carissimus B. Rodesindus, et propter cognationis vinculum, et ob sanctitudinis piaculum, quæ in causa fuere, ut aliquando beatus vir Senorinæ frueretur alloquiis. Evenit autem, ut statuto tempore Rodesindus monasterium adiret, quatenus sacram Abbatissam visitando consuleret, et ab ea aliquid consulendo edisceret: ad quorum colloquium cum ambo accederent lætabundi, et de rebus spiritualibus loquerentur adinvicem; duo opifices, qui cœnobii tegumenta verrebant, Sanctorum colloquia in pessimam partem traduxere fallaces. Vix in eorum corde fuit exorta temeritas, quando in ipsorum corpore dæmonum est ingressa caterva, quæ miseros opifices pertorquens, e tecto in peristylium præcipites propulsavit, ita ut in parte homines contusi, miserabiliter protinus animas eructarent. Quod infortunium Rodesindus et Abbatissa intuentes, utriusque orationibus, et sancti Abbatis manuum impositione, alter et alter opifex, cum spectantium admiratione, vitam Deo miserante recepit.

6. Demum transactis aliquot annis, cum Senorina quadam die cum suis sacris Virginibus in choro Completorii officium integra devotione persolveret, concentus dulcissimi in aeris regione ab omnibus auditi magna cum animorum fuere lætitia: quos cum non caperet Virginum cœtus, ad Matrem post absolutum Officium convenit, ut de psallentium melodia causam exquireret ab Abbatissa. Quæ illis de obitu Rodesindi, in cœlum ab Angelorum agminibus translati, rationem felicissimam aperuit. Tunc sacræ Virgines horam et diem signantes, postmodum veritatis apicem invenerunt. His et aliis Sanctorum operum illustrationibus ad ultimum vitæ limitem sanctissima Virgo pervenit. Nam quadam die dum in oratione persisteret, dulcissimam hanc vocem audivit: Veni electa mea, quia concupivit Rex speciem tuam. Qua audita protinus se ad viam munivit, et acceptis devote Sacramentis, filiabusque in Dei amore et timore eruditis ille purus spiritus ad gaudia æterna placida dormitione transcendit, XXII Aprilis, an. Christi DCCCCLXXXII, cum LVIII esset annorum. Corpus iuxta SS. Gervasii et Godinæ exuvias in cœnobii ecclesia sepultum, innumera quotidie patrare miracula novimus: ita ut ægri salutem, obsessi libertatem, debiles manus, claudi pedes, surdi aures, et cæci oculos reportarent. Quæ cum Pelagius Bracarensis Ecclesiæ Pontifex auscultasset, curiositate permotus, ad tumulum accedere, eiusque sacra pignora intueri proponens, cœnobium adivit: in cuius præsentia cum iam iam sarcophagum aperire destinasset, cæcus a nativitate visivæ lucis radios Virginis intercessione recepit. Tunc Præsul a proposito desistens, et miracula credens, sanctam Virginem in sublimiorem loculum elevavit, hoc illi gravans in marmore Epitaphium:

Hic Senorina iacet Christi sponsa et fide plena,
Quæ innumeros vivens tunc respiravit odores:
Et moriens plurimos quoque nunc per sæcula spirat.
Hæc fuit illustris (ut memorant) de sanguine creta:
Sed magis illustris dicta pro stamine vitæ.
Illius agnoscens Pelagius agmina Præsul
Virtutum, posuit vovens in Tabulis Almam:
Qui inscripsit quoque lapidis hoc in tegmine metrum.

ERA MCLXVIII.

Inter cetera memorabilium miraculorum a beata Virgine patratorum, illud ab omnibus celebre reputatur, quod Sanctius, primus huius nominis Lusitaniæ Rex, pro salute Alfonsi Primogeniti filii obtinuit. Nam cum is in ultimo vitæ termino computaretur ægrotus, Sanctius pater ad cœnobium convenit pro salute Principis consequenda. Qui cum novendiale devotus exequeretur votum, salutem Alfonso feliciter impetravit: cuius opis gratificatione innodatus plurima cœnobio munera obtulit; præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, per infinita sæcula sæculorum, Amen.

[1] ἔντομα, insectum *Physicus Latinus diceret*. Act. Sanct.

VITA SANCTI GERALDI.

Ex vetusto Colbertinae Bibliothecae codice Sancti Geraldi vitam a Baluzio descriptam, in III. Miscellaneorum *libro Parisiis anno* 1680 *iam editam, postea in urbe Lucca anno* 1761 *Mansius in maxima eorum* Miscellaneorum *editione vulgavit. Bracharensis quamquam Ecclesiae de perillustri praesule in hoc ageretur opere; et ipsum a viro eidem praesuli amicitia et comitate coniuncto, eiusdemque Ecclesiae canonico scriptum fuerit; non datum tamen nobis fuit, sollicite per tabularia, archiva, et scrinia, tum illius Ecclesiae, quondam Galleciae metropolis, tum per caetera huius regni perquirentibus, aliquod reperire apographum antiquum huius Archidiaconi Bernardi operis, quod domestici scriptoris authoritate, aut suaemet vetustatis veneratione prae Baluzii et Mansii editionibus pluris nobis faciendum esset. Ab illa ergo anno* 1680 *vulgata editione textum in hanc hausimus nostram.*

VITA BEATI GERALDI
ARCHIEPISCOPI BRACARENSIS,
AUCTORE EIUS DISCIPULO BERNALDO ARCHIDIACONO BRACARENSI.

Cupientes minus eruditos ad fidei incrementa provehere, beati Geraldi Bracarensis Archiepiscopi vitam et miracula quæ Deus omnipotens in ejus honore mundo hominibus exhibuit discribere dignum duximus, quatinus ipsi tanti viri virtutibus auditis, ad eum imitandum zelo vitæ similis accendantur. Ad hoc autem explendum sancti spiritus opitulationem flagitamus, ut in hoc opere auctor sermonis dignetur adesse.

1. Beatus igitur Geraldus nobili prosapia ortus, Cadurcensis regionis oriundus fuit. Parentes vero ejus et nobilitate et seculari potestate non mediocriter pollebant; a quibus nimirum parentibus in cœnobio quod dicitur Moysiacum Deo et sancto Petro puer parvulus oblatus est, ubi et regularem disciplinam didicit, et ordinem monasti-

Digitized by Google

rum perfecte observavit. Beatus itaque Geraldus in ordine monastico constitutus, tanta virtute cœpit pollere quod majores natu præclaræ sanctitatis ejus exemplum imitari cupiebant. Castitas enim, quæ Angelis est socia, in eo præcipue viguit. In gradu etiam humilitatis persistens, superbiæ fastus et cetera vitia quæ homines infestare solent, a se omnino extirpavit. Quia vero divinæ scripturæ pabulo refici magnopere exoptabat, armarii in quo libri divini reponebantur custos factus est, in cujus officii obedientia annis multis perduravit. Tali quippe refectione imbutus, fratribus in Capitulo fluenta prædicationum effundebat, et eos spiritali cibo jugiter reficiebat. Musicæ quoque, nec non etiam artis grammaticæ scientia eruditus, in monasterio quorum, utpote bonus primicerius, doctissime regebat; et monachos minus eruditos tam in musica quam etiam litterali disciplina diligenter edocebat. Et quia scientiæ donum et docendi gratiam omnipotens illi concesserat, Abbati et fratribus utile visum est ut beatus Geraldus monasterii cellas visitaret, et fratres ibi commorantes in sancta doctrina et in ordine sancto reformaret. Hac de causa in urbe Tolosa ad quandam cœnobii Moysiaci obedientiam quæ sancta Maria deaurata nuncupatur, quæ est sita in ripa Garonæ, delegatus est: ubi religiose vivendo, et monachis exemplum sanctitatis ostendendo, prolixi temporis moras contraxit.

2. Illo autem temporis discursu, dum tantus vir ibidem moraretur, Archiepiscopus venerabilis memoriæ Toletanus domnus scilicet Bernardus, curiam Domini Papæ Urbani adivit, et in reditu, cognita sanctitatis ejus opinione, et quia ipse Archiepiscopus ejusdem ordinis erat, ut tantum virum in consortio suo habere posset, Abbatem Moysiacensem et totum conventum precibus et supplicationibus multis attentius obsecravit. Postquam vero Archiepiscopus petitionis suæ compos extitit, cum gaudio non mediocri thesaurum pretiosum secum ducens, Toletum remeavit, et beato Geraldo chorum Ecclesiæ Toletanæ regendum et Clericos edocendos commendavit. Qui nimirum in Ecclesia illa quasi lucerna lucens extitit, filios sibi commendatos edocendo enutrivit, scientia et religione eos instruxit, de virtute in virtutem eos instruendo ad altiora provexit. Licet ipse sub alia constellatione maneret, et aliorum hominum conversatione uteretur, in religionis tamen reverentia jugiter perseveravit, et a proposito regulari nullo modo potuit dimoveri.

3. Eo itaque tempore, dum beatus Geraldus Toletani Archiepiscopi et sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legati consortio fungeretur, Bracara metropolis quasi desolata absque Metropolitano existebat, et clerus Bracarensis omni consilio destitutus pastorem habere modis omnibus cupiebat; sed persona quæ tali cathedra digna existeret, in Episcopatu Bracarensi reperiri non poterat. Coacti vero Pontificis necessitate Bracarenses, plures personas Domino Legato præsentarunt. Sed quia idoneæ minime videbantur, repulsam passi sunt. Hoc autem divina dispensatione factum est ut ad electionem beati Geraldi hoc modo perveniretur. At vero beatus Geraldus hujus rei inscius, circa ordinis religionem operam dabat, Missarum solemnia frequentabat, orationi vacabat, obedientiam sibi injunctam pro viribus adimplere satagebat, de tali honore adipiscendo nullatenus cogitabat.

4. Postquam igitur beati Geraldi sanctitas ad aures Bracarensium pervenit, tam clerus quam populus uno concensu, una intentione, uno eodemque animo, eum in Pontificem elegerunt. Sed antequam voti sui compotes extitissent, in conspectu Domini Legati infinitas preces proculdubio effunderunt. Indissolubili namque vinculo dilectionis Dominus Legatus eum amplectebatur, et tantum lumen a se nolebat removeri. Tandem vero Archiepiscopus Toletanus et sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legatus, tot et tantis precibus convictus, petitioni eorum adquievit, et beatum Geraldum in Episcopum apud sanctum Facundum consecravit, et eum cum Clericis et Abbatibus, qui ejus ordinationi interfuerunt, ad sedem Bracarensem cum gaudio remisit. Cumque urbem Bracarensem ingrederetur, et situm loci barbarum et depopulatum ruinæque subjacentem videret, ingenti stupore attonitus, Deo gratias egit, qui ei locum in quo desudaret concesserat.

5. Bracarensis namque Ecclesia absque pastoris procuratione diutino tempore permanserat, et ideo per manus vicarii non bene pertractata, de amissis nihil acquisierat, de possessis vero multa per incuriam amiserat. Populus etiam totius pontificatus, qui a procuratore sedis Bracarensis fuerat corrigendus et docendus, in crimina multa sine aliquo cultu correctionis lapsus fuerat, in incestum scilicet, in rapinam, in fornicationem, in furtum, in homicidia, in odium, et cetera criminum genera quæ homines ducunt ad mortem. Sicut enim agricola deserta loca fructifera reddere gestiens, primum extirpat quæ infructuosa sunt, deinde terram excolit, postea seminat, tandem fructum metit, eodem modo beatus Geraldus facere sollicitus facinora hominum arguendo resecare non cessavit, vomere correctionis corda eorum attentius excoluit, verba prædicationis in populo jugiter seminavit, ut de grege sibi commisso Deo fructum reddere posset. Circa Ecclesiæ quoque ordinationem sollicitus, Clericos quos ibi reperit de ordine ecclesiastico perfecte edocuit, bonis ditavit, alios, quos dignos et idoneos cognovit, illis aggregavit, et ita pulchrum et optimum conventum in Ecclesia instituit. Insignia pontificalia multa ibi composuit, ornamenta alia plurima, scilicet calices argenteos, capas sericas, libros divinos, thuribula argentea, et cetera quæ minus erant ibidem adquisivit.

6. Postquam autem sanctificationis doctrinam in clero et in populo sibi commisso aliquantulum propagavit, ad Ecclesiæ suæ dignitatem recuperandam operam dedit. Bracara enim per multa temporum curricula in ruina et destructione jacuerat, a tempore scilicet beati Fructuosi usque ad tempus venerabilis Petri Episcopi: qui quidem quia palleum et privilegium a Papa Clemente accepit, ab Archiepiscopo Toletano et sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legato depositus est: cui post annos multos beatus Geraldus successit. Qua de re Bracara, quæ antiquitus fuerat metropolis, modernis temporibus propria fuit dignitate privata. Ut autem beatus Geraldus sedi Bracarensi propriam dignitatem restitueret, Romam petiit; et a Domino Papa Paschali honorifice susceptus, palleum et privilegium et auctoritatem Ecclesiæ suæ inde apportavit. In Concilio enim Palentino, quod venerabilis Ricardus Cardinalis Romæ celebravit, Episcopis et Abbatibus et optimis Clericis Hispaniæ circumsedentibus, Romanum privilegium in auribus omnium recitatum est, et justa tenorem ipsius privilegii Bracare metropolis suffraganei Pontifices venerabili Geraldo Bracarensi Metropolitano justitia dictante et Cardinali præcipiente obedientiam et reverentiam promiserunt, et eum per Bracarensem provinciam incedentem tamquam proprium Metropolitanum in propriis sedibus honorifice susceperunt, et ei deinceps reverentiam exhibuerunt.

7. Beatus enim Geraldus, Ecclesia Bracarensi in pristina dignitate reformata, ad tempus Bracarensem provinciam visitabat, Episcopos de sanctitate admonebat, conventus monachorum in sancto ordine monastico attentius informabat, Presbyteros per parochias constitutos de doctrina canonica diligenter instruebat, principes regionum ad pacem tenendam, ad justitiam exercendam vigilantius incitabat, verbum prædicationis plebibus effundere non cessabat. At vero in episcopatu proprio synodos frequentius celebrabat, plebis sibi commissæ vitia, Clericorum offensas, precibus humilitatis obsecrando, et zelo disciplinæ arguendo, viriliter rescindebat. Humiles deligebat, superbis resistebat, egenos et epulis et indumentis assidue confovebat; hominibus in scelere perseverantibus et ad Deum converti nolentibus nunquam consentaneus, immo acerrimus existebat. Totus quippe divino servitio deditus, a bono opere numquam otiosus esse voluit. Dedicationes enim Ecclesiarum, ordinationes Clericorum, multiplices confirmationes populorum jugiter frequentabat, boni pastoris officium adimplere proculdubio satagebat. Media vero nocte ad matutinos semper surgere consueverat. Quibus nimirum recitatis, solus in Ecclesia remanebat, ubi non mediocres lacrymarum fluctus ante sanctum altare prostratus offundebat, incomprehensibiles quoque gemitus de sacratissimo suo pectore profundius anhelando emit-

Digitized by Google

tebat, nec non etiam supernæ pacis [1] visionem toto mentis effectu desiderans attingere, alta cordis suspiria trahebat; et ita sacris orationibus vacans, flexis genibus et cubitis usque ad solis ortum in oratorio perdurabat. Sane circa curam accipitrum, aut circa venationem canum, sive circa ludos alearum nunquam operam dedit. In die enim divinæ lectioni, nocte vero orationi insistebat. In celebrationibus Missarum frequens semper studium adhibuit. Nam mundus corpore et spiritu ad corpus dominicum consecrandum cum ingenti devotione et cum magna lacrymarum effusione semper accedere consuevit, et tantum sacramentum, negligentia omni remota, spatiose et religiose semper curabat consummare. Certe et turpiloquium et scurrilitas et cetera stultiloquia, quæ ad vanitatem pertinent, ab ejus ore procul extiterunt. Institutionis autem sanctæ et bonitatis, non exemplum nequitiæ, sibi subditis ubique demonstravit. Operum namque merita a prædicatione minime discrepabant. Virtutum autem sanctarum clypeo munitus, recto tramite semper incedere nitebatur, et per devia vitiorum digressionem facere modis omnibus devitabat. Erat quippe ei præcipua humilitas, amplifica misericordia, mansuetudo pacifica, moderata abstinencia, splendida pudicitia, longanimis patientia, caritas in Deum et proximum flagrantissima, et ceteræ virtutes quæ ex his oriuntur semper ei assistebant.

8. Crimina vero quæ in clero aut in populo pullulare videbat, statim resecare festinabat. Verum crimen illud quod incestus nuncupatur, qui in gente sibi commissa jam radices affixerat, summo nisu divellere anhelabat. Unde beatus Geraldus inter ceteros quendam Militem, qui Egeas Pelagii vocabatur, qui quidem in incestu per multos annos permanserat, semel et bis ac tertio, utpote filium, diligenter admonuit, obsecravit, ut tantum scelus demitteret, et pœnitentiam duceret. Miles vero incorrigibilis et duræ cervicis diabolo instigante existens, verba sancti viri attendere noluit; sed sanctæ correctionis contemptor, in proposito nefando persistere præsumpsit. Quocirca sicut putre membrum, quod aliquo medicamento sanari non potest, de corpore amputatur, ita Miles præfixus pœnitentiæ medicamentum suscipere nolens, gladio anathematis de corpore Ecclesiæ abscisus est. Accidit autem eo tempore ut ex præcepto Comitis Henrici, qui tunc Portugalensi terræ dominabatur, omnes proceres Portugalenses, et ille cum eis qui pro incestu excommunicatus fuerat, Vimaranas convenirent. Ad quod nimirum conventiculum, causa necessaria exigente, vir vitæ venerabilis accessit. Dum autem in Ecclesia Vimaranensi vir Dei Missam celebraret, Comite Henrico et uxore ejus venusta Regina scilicet Tharasia præsentibus, et cum eo maxima procerum multitudine assistente, prætaxatum excommunicatum in Ecclesia adesse cum ceteris recognovit, statim se ab officio divino suspendens, in conspectu astantium proclamavit virum incestuosum, divinæ admonitionis contemptorem, a consortio fidelium jam sequestratum, Ecclesiæ uniri vel incorporari non debere. At vero ille diabolico instinctu afflatus, præsumptuose agens, obstinatius cœpit insistere, et de Ecclesia egredi recusavit. Tandem tamen Comite præcipiente, et aliis eum impellentibus, extra Ecclesiam egressus est; ubi continuo a spiritu maligno, populo aspiciente, arreptus est. Deus autem, qui superbis resistit et humiles perfecte diligit, istius superbiam voluit conterere, et ob reverentiam sancti viri hujusmodi miraculum in oculis astantium dignatus est exhibere, ut criminosus ille non periret, et alii tali ultione perterriti tantum scelus committere non auderent. Completo itaque missæ officio dæmoniacus Miles supra memoratus misericordiam et pœnitentiam expostulans ad pedes beati Geraldi prostratus cecidit, se a via veritatis errasse et diabolum magistrum habuisse recognoscens. Quem nimirum sanctæ matri Ecclesiæ homo Dei reconciliavit, et ei pœnitentiam de commissis discrete et sapienter injunxit, et erga eum valde misericorditer egit.

9. Beatus igitur Geraldus, providus et prudens pastor, in agri sui cultura proficere gestiens, imbrem prædicationis plebibus irrigabat, zizaniam de cordibus hominum eradicare satagebat. Dum vero in tali ministerio studium exhiberet, et homines in criminibus detentos ad emendationem revocaret, duos regionum magnates contagio incestus similiter inhærentes, Pelagium scilicet Petri et Adefonsum Petri nominibus nuncupatos, in episcopatu reperit, quos quidem diligenti admonitione de conversione sæpissime hortatus est. Cui cum obedientes et obnoxii pro correctionis beneficio esse deberent, convitia plurima nonnullasque inhonestationes e contrario rependerunt. Venerabilis tamen Geraldus contumelias et opprobria sibi illata sub silentio præteriens, quatinus ipsi resipiscerent, et in facinore non persisterent, eos sæpius flagitavit. At vero illi magis magisque in dies obdurati, non solum sancti viri monita contempserunt, verum etiam aditum terræ suæ beato viro temerarie interdicendo clauserunt, et Clericos vel Abbates sub jure suo commorantes venerabili viro obtemperare vel obsequium impendere prohibuerunt. Ad cumulum etiam iniquitatis suæ alter eorum, Pelagius videlicet Petri, in virum Dei impudenter exarsit, multiplices blasphemias ei irreverenter objecit, falsum monachum, hypocritam, simoniacum eum appellans, et sanctitatem ejus unum gallum affirmans non valere. Vir equidem sanctus patientiæ innixus, in bono malum vincere volens, eos ad emendationem sine intermissione invitabat. Sed quia pertinaces in pravitate disciplinam recipere respuerunt, ab Ecclesia sequestrati, quasi ethnici et publicani reputati sunt. Omnipotens itaque, cujus judicia abyssus multa, qui iniquitates hominum in virga et in verberibus peccata visitat, horum contumaciæ arrogantiam ob beati viri reverentiam penitus voluit confundere. Divina enim dispensatione factum est quia isti iram domini sui, Comitis scilicet Henrici, et uxoris ejus venustæ Reginæ Tharasiæ incurrerunt, et universa quæ possederunt oppida, munitiones, hereditates, cunctasque gazas omnino amiserunt, atque ad tantam inopiam devenerunt quod Pelagius Petri solus pedes cum filio suo parvulo et cum cane suo gallico Maurorum terram laboriose appetierit. Alter vero, scilicet Adefonsus frater ejus, idem refugium denique requisivit. Iste nimirum in Christianos ulcisci cupiens, ingentem Sarracenorum exercitum super eos adduxit; et bellum cum Christianis Sarraceni inierunt, in quo bello interfectus est, cujus corpus vultures et corvi in eremo comederunt. Pelagius autem Maurorum conversatione utens, exul et quasi captivus apud eos obiit. Certe hujusmodi ultiones a Deo fuisse factas pro sancti viri reverentia proculdubio reputamus.

10. Reverendissimus igitur Geraldus de virtute in virtutem ascendens, animabus hominum alimenta doctrinæ incessanter ministrabat, et quanto eum omnipotens apud homines per miraculorum ostensionem exaltabat, tanto magis se in conspectu divinæ majestatis humiliabat, et nec sibi nec viribus suis sed Deo omnipotenti magnalia quæ fiebant attribuebat. Dum itaque quodam in tempore pro consuetudine ad sedem Bracarensem veniret, et ad flumen quod Cadauum nuncupatur accederet, vadum in flumine non comparuit. Ergo exiguus lembus ad fluvium transeundem quæsitus, repertus est. Clientes vero prius cum supellectile sua lembum ingressi sunt. Flumine autem vento et fluctibus insurgentibus tumescente, lembus cœpit vehementer titubare; et quia uno solo digito ab aqua distabat, infra se non modicos fluctus cœpit admittere. Rector autem lembi periculum sibi imminere cognoscens, in flumen prosiliit, et natando exivit. Pueris siquidem sine remige remanentibus et jam periclitari incipientibus, nec non etiam virum Dei orationis adminiculum una voce deposcentibus, ipse vir Dei in ripa fluminis residens, rivulos lacrymarum fundendo, obnixe Deum deprecatus est ut misericordiam exiberet et clientulos a periculo liberaret. Completa autem oratione, lembus quiete et suaviter usque ad tutum locum pervenit; et ita precibus sancti viri naufragium imminens pueri evaserunt.

11. Sane virtutum insignia, non solum in præsentia sancti viri, Christo pro eo operante clarescebant, sed etiam eo absente multis in orationibus ejus fiduciam habentibus plurimæ virtutes ad eorum petitionem succurrebant. Con-

[1] Patriæ

Digitized by Google

tigit autem eo tempore ut Archidiaconus quidam nomine Mido cum quodam monacho de introitu cujusdam Ecclesiæ; quam a laica manu acceperat, altercationem haberet. Unde monachus ille valde indignatus, more seculari in eum ulcisci cupiens, insidias ei molitus est. At vero Archidiaconus hujusmodi insidiarum inscius, dum quadam die juxta affinitatem ipsius monachi equitando super mulam parvulam pigre incedentem transiret, duo ex parte monachi insidiatores in equis cursoribus equitantes post Archidiaconum armati veloci cursu tendere cœperunt. Archidiaconus nimirum illos post se cursitare prospiciens, incertus quid agere deberet, beato viro et orationibus ejus se commendavit, et mulam calcaribus urgere cœpit; cui nimirum tanta cursus valitudo continuo Deo volente adfuit quod ipsa currendo veloces hostium equos superavit, quæ quidem nec ante nec deinceps in tanto cursu, quamvis stimulata, unquam potuit comprobari. Absentis igitur venerabilis viri confisus reverentia Archidiaconus ab insidiis hoc modo liberatus est.

12. In eadem etiam regione quædam fuisse matrona nomine Tota perhibetur, quæ generoso sanguine orta, hereditatum copia et infinito censu affluenter abundabat; cujus nempe opulentiæ quidam magnatum Portugalensium valde invidentes, dedecus et detrimentum ejus moliebantur, ut facultates ejus aliquo modo adipisci valerent. Cum quodam igitur egregii Comitis Henrici villico de servili genere orto, Ordonio vocitato, æmuli illi consilium inierunt ut ipse eam raperet et cum ea matrimonium contraheret, quatinus ipsa tali connubio defœdata honoris dignitatem amitteret. Prædictus itaque villicus pro consilio æmulorum matronam rapuit, magnum convivium celebravit, thalamum adaptavit, paratus nefas committere. At vero mulier nobilissima magis mori quam degere cupiens, nimia anxietate oppressa, quid faceret incerta, Deo et beato Geraldo integritatem corporis et animæ commendavit. In crepusculo autem noctis cubicularis suæ indumenta assumpsit, et ipsam pedisequam suis propriis ornamentis indutam in thoro maritali vice sui recubare præcepit. Ipsa vero vili habitu pedisequæ sumpto, in humero suo urnam deferens, et quasi ad fontem haurire aquam tendens, extra palatium egressa est. Deinde Christi et beati Geraldi subsidium obnixe deposcens, communem callem fugiendo devitavit, et in frutice cujusdam silvæ diutius latitavit. Ille quippe qui illicitas nuptias celebrare affectaverat, ad Thalamum accedens, domina non reperta, spe gaudii sui frustratus est. Unde villicus valde ad bilem commotus, circa exitus viarum, per devia montium, per frutices silvarum, plures cum canibus vigiles ad nobilem feminam investigandam undique adhibuit. Sed Deo miserante, et fiducia viri Dei ei succurrente, nulla potuit indagatione matrona reperiri. Tertia siquidem die hujusmodi quæstionis causa sedata, proba femina de silva pedetentim egrediens, per quendam Clericum propter silvam in quadam Ecclesia commorantem venerabili viro et captionem et evasionem suam significavit, supplicans vehementer ut de ea ducenda deinceps sollicitus esset. At vero vir Dei humanitatis et misericordiæ non oblitus, optimis Archidiaconibus ad latibulum delegatis, eam ad sedem Bracarensem salvam et incolumen ducere prudenter molitus est. In præsentia igitur viri Dei matrona persistens, ei immensas gratias egit, et quia in sanctitate ejus confisa periculum evaserat, in auribus omnium enarravit. Deinde beato viro et sedi Bracarensi optimam hereditatem, quæ Nogariola vocitatur, contulit. Insuper etiam alia donaria, quæ altari beatæ Mariæ deserviunt, ei concessit, caritati et orationibus ejus se in perpetuum commendans.

13. Iste etiam villicus, villicationis suæ potentiam supra modum excedens, Ecclesias violare, Clericorum et Ecclesiarum res per violentiam auferre præsumebat. Unde vir Dei valde molestus, eum ad emendationem sæpius advocavit. Ille vero tyrannidem et rapinam ubique exercere non desistens, cum viro Dei colloquium habere contempsit. Beatus autem Geraldus plenus humilitate et mansuetudine, sacrilegum illum a nequitia sua volens revocare, ad castellum quod Lagenosa dicitur, ubi ipse erat, accessit, et per ardua loca incedens, pene usque ad supremam munitionem ascendit, cupiens nequissimum illum Deo reconciliare. At vero ille veteris serpentis veneno imbutus, in arce castelli arroganter residens, non solum ad virum Dei descendere neglexit, sed etiam contumeliosa in sanctum Dei verba proferens, quod male egerat emendare recusavit. Deus autem, qui unicuique secundum opera sua retribuit, patentem in istum ultionem voluit exhibere. Nam inimici ejus in proximo tempore eum aggredientes in loco illo quo sanctus Dei ad locutionem ejus constiterat, et ad quem ille sacrilegus descendere neglexerat, ipsum turpiter interfecerunt.

14. Non solum itaque venerabili viro absente virtutum insignia in ejus invocationem declarabantur, verum etiam eo præsente plura signorum magnalia in conspectu hominum ad ejus petitionem effulgebant. Illo etenim tempore dum vir Dei a sede Auriensi rediret et Bracaram tenderet, in rure quod Rivus calidus nuncupatur hospitatus est. Illi nimirum luce secutura per locum difficilem qui Portella hominis vocitatur transituro, hyemalis tempestas et infinitæ pluviæ inundatio exorta est: quæ quidem toto noctis spatio pluere non cessavit, et die sequenti intergra magis augmentata perduravit. De capella vero sua, ne tanta imbrium inundatione madefieret, homo Dei sollicitus, Domino suo profundos gemitus pro hac causa effudit, et Clericis cum comitantibus septem psalmos in orationem pro eodem negotio recitare præcepit. Cumque autem ad hospitium altera die pervenirent, Clerici qui duplici aut triplici indumento tegebantur, nimborum impetu omnia transfundente, usque ad interulas et usque ad femoralia penitus madefacti reperti sunt. Capella vero sola juxta votum viri Dei ab omni prorsus humefactione immunis proculdubio inventa est.

15. Inter cetera vero vir Dei circa Ecclesiarum libertatem præcipue invigilans, quorundam relatu didicit unum regionis magnatem, Suarium scilicet Menendi nuncupatum, quendam in quadam Ecclesia Clericum absque Bracarensis vicarii licentia intrusisse. Quo audito vir Dei principem illum ad satisfactionem invitavit, eumque diligenter edocuit ecclesiastica jura nec laica manu pertractari nec sanctuarium Dei a laicis hereditario jure debere possideri. At vero ille cum reatum suum recognoscere et Prælato suo satisfacere debuisset, ad rixam devenit, et verba veritatis non attendens, cum justo viro causari et secularibus argumentis ratiocinari diutius præsumpsit. Denique ipse tyrannus nimia bile commotus, quasi causæ finem imponere cupiens, sententiam protulit in hunc modum dicens. Uterque ego et vos Domino nostro Jesu Christo et gloriosæ virgini Mariæ preces fundamus quod alter nostrum qui alii in hac causa injuriosus existit, ad finem præsentis anni vivus non pertingat. Quia vero frater, beatus vir inquit, evangelicæ doctrinæ disciplinam non attendis, et canonica sequi jussa contemnis, in providentia et in dispositione illius cujus in oratione tua mentionem fecisti, istud negotium pertractandum et judicandum committimus. His dictis, princeps supra memoratus recessit, et usque ad dimidium annum non pertingens, non in proprio, sed in alieno solo quasi vilis occubuit.

16. Sane præter ista miraculorum dona beatum virum spiritum prophetiæ in quibusdam habuisse cognovimus. Dum enim in cathedra pontificali vir Dei quadam die resideret, et causa necessaria exigente Colimbriensis Episcopus, ejusdem metropolis suffraganeus, venerabilis scilicet Mauricius, Bracaram adveniret, Bracarensis Ecclesiæ Præcentor, domnus videlicet Mido, viri Dei conspectui se præsentans, qualiter prædictum Pontificem suscipi juberet, ab eo requisivit. Cui pater venerandus, Istum, inquit, Episcopum Colimbriensem honorifice et cum venerabili processione suscipere debetis, quia eum in Dominum et Metropolitanum in Ecclesia Bracarensi post decessum meum proculdubio habebitis. Hoc autem quemadmodum a sancto viro prædictum est, in effectu rei constitit evenisse.

17. Omnia igitur virtutum insignia quæ Dominus noster Jesus Christus in vita beati Geraldi pro ejus reverentia et honore manifeste exhibuit, enarrare per singula non valemus, tædium auditoribus generare verentes. Per eum

Digitized by Google

enim infinita populi multitudo ad Deum conversa est. Nonnulli in sanctitate et orationibus ejus confidentes, a periculis imminentibus liberati sunt. Insuper plurimi prædicationem et doctrinam ejus deridentes, et in eum contumeliose agentes, divina ultione percussi sunt. Clerici quoque castimoniæ et ejus munditiæ vestigia sequentes, virginem castam se Christo exhibuerunt.

18. Beatus itaque Geraldus terminum depositionis suæ jam appropinquare in spiritu prævidens, gentem incultam in montanis demorantem dignum duxit visitare, ut populus ille rudis, qui Pontificis prædicationem nequaquam audire consueverat, sanctificationis doctrinam et sacræ confirmationis inunctionem ab eo susciperet. Cupiebat enim omnes tam nobiles quam ignobiles salvos fieri, et neminem per negligentiam sui volebat perire. Et ideo, licet ægritudinem in suo corpore jam esse sentiret, devoto tamen animo, remota omni desidia, rudes illos edocebat, ad cognitionem veritatis eos convertebat, Ecclesias inter abrupta montium constitutas dedicabat, confirmationes incultæ gentis tota die jejunus celebrabat, circa hujusmodi officium incessanter desudabat, in populo Dei ante obitum suum concupiscens fructificare. Viro autem Dei in grege sibi commisso hoc modo fructificante ægritudo vehementer convalescens corpus ejus cœpit non mediocriter aggravare. Et licet ingenti onere infirmitatis beati viri caro premeretur, supra vires tamen enitens, Ecclesiam in loco qui Bornos dicitur constitutam, ad quam consecrandam ipse et infinitus populus convenerat, celebriter dedicavit, et congregatæ gentis inopinatam multitudinem, quamvis nimium fatigatus, expergiscens, sancti chrismatis inunctione confirmavit.

19. Peracto autem utriusque sanctificationis officio, ægritudinis valetudo cœpit supra modum augmentari; et jam exitus sui diem prope imminere cognoscens, thorum in quo ipse jacebat ad Ecclesiæ ostium præcepit collocari, unde Missam et horas quæ in Ecclesia dicebantur libere posset audire. Videns denique quia jam hora sui transitus instaret, Missam cum reverentia et humili devotione audivit, eucharistiam accepit, crucem argenteam cum crucifixo argenteo sibi jussit præsentari, et illi quem illa effigies representabat cum ingenti cordis compunctione, cum magno gemitu, cum nimio fletu, se de multis accusando, transgressiones ordinis sui, si aliquando contigerint, coram astantibus confessus est. Deinde in cinere et cilicio corpus suum mandavit reponi, et Clericos jussit esse paratos, ut quando exhalaret, cum psalmis et hymnis animam ejus Deo commendarent.

20. Dum vero ista agerentur, quidam Diaconus ejus febre acuta arreptus, gravissime in illa ubi sanctus Dei jacebat mansione ægrotaverat: cujus spiritus quasi in extasi raptus, angelos Dei intuitus est diadema pretiosum inæstimabili gemmarum ornatu decoratum manibus suis deferentes, et in hæc verba eidem Diacono colloquentes. Ista corona quam, frater, intueris, manibus summi artificis est fabricata, et a Domino Jesu Christo ad beati Geraldi animam coronandam nobis ministrantibus huc est destinata. Cujus equidem animam tali diademate coronatam sequenti die cum summo tripudio portantes divinæ majestati præsentabimus, et cum illo cui in vita sua fideliter ministravit per infinita seculorum secula regnabit. Anima vero tua corpori suo ad vitam ducendam relinquetur. Sed ideo hujusmodi visio tibi revelatur ut tanti gaudii testimonium illis quibus patronus extitit sine dubio patefacias.

21. Diacono nempe visionem hujusmodi intuente, Clerici qui ei assistebant transitum ejus præstolantes, eum inconsiderate spiritum exhalare putaverunt, et statim corpus ejus terræ nudæ posuerunt. At vero ipse in cinere positus, quasi expergefactus, oculos aperuit, et eis in hæc verba locutus est. Quod putatis, nondum est factum. His dictis, in stratu suo iterum positus a Clericis circumstantibus, oculos suos avertit, et conversus ad parietem, vidit malignum angelum in conspectu suo astare. Cui, cunctis qui circumstabant audientibus, sic inquit. Insidiator pessime, et seductor maligne, ut quid huc advenisti? Vade, et procul hinc recede, quia in me partem non habebis. Statim ad hæc verba Sathan maledictus evanuit.

22. Postremo vero Diacono revelationem angelorum Dei quam viderat Clericis enarrante, ipsi de tanta visione plurimum gavisi, secundum dicta ipsius Diaconi transmigrationem viri Dei expectabant. Beatus autem Geraldus die ab angelis prædicta discipulos suos in unum convocavit, eis benedictionem adtribuit, Missam audivit, rursus communicavit, et sic migravit ad Christum. cujus spiritus cum beatis confessoribus in cœlestibus regnat.

23. Tanto igitur patrono orbati Clerici, monachi, sanctimoniales, necnon laici senes, juvenes, virgines, pueri, et matronæ omnes æquanimiter ad exequias ejus confluentes, planctum magnum super eum fecerunt, orbitatis suæ desolationem lacrymando deplangentes. Discipuli vero ejus ad sedem Bracarensem corpus sanctum efferre cupientes, feretrum quo digne et convenienter posset deferri composuerunt. Et quia maxima tam montium quam vallium inæqualitas difficultatem itineris ad corpus deferendum faciebat, quædam nobilis matrona Osenda nuncupata magnum suffragium hominum eis ministrans, usque ad flumen quod dicitur Tamica cum sanctissimo corpore pervenit. Flumine quippe extra alveum decurrente, magna in eis orta est sollicitudo quomodo feretrum cum glorioso corpore ultra flumen transducere possent. Erat ibi quidam molendinus cujus de causa sepes quædam de sudibus et lapidibus composita per medium fluminis extendebatur, per quam scilicet unus homo solus et pedes vix secure poterat transmeare. Qua videlicet reperta, matrona præfixa in auribus omnium proclamavit hoc modo dicens. Carissimi fratres, omnes communi orationis consensu Dominum nostrum Jesum Christum deprecemur quod si patronus noster, venerabilis scilicet Geraldus, sanctus Dei est, ut credimus, per istud sepis articulum meatus hodie sine læsione pervius nobis et feretro pateat. Oratione peracta, homines qui sanctum corpus deferebant, sine aliqua offensione illud artum iter transierunt. Aliud etiam mirabile quod eis in ripa fluminis persistentibus accidit non silentio præterire judicavimus. In exiguo namque liburno duo pueri fluvium illum transmeabant, sed gurgite ipsius fluvii tumescente et liburnum subvertente, pueri in flumen ceciderunt, qui cum impetu fluvii euntes procul inde profluxerunt. Hoc audito, omnes quicunque adfuerunt beati Geraldi pietatem deprecantes, incolumitatem puerorum summa devotione deposcebant. At vero sancti confessoris misericordia statim suffragante adoluscentuli sani et incolumes periculum evaserunt. Inde vero procedentes, ad sedem metropolitanam cum thesauro pretiosissimo pervenerunt, ubi planctus non minimus a clero et a confluente populo iterum renovatus est. Sepulcrum autem idoneum ad corpus sanctum sepeliendum in urbe Bracarensi reperiri non potuit. Unde Bracarensibus opportunum visum est ut ipsi sepulcrum marmoreum, quod alio in tempore de colina Tibianis translatum fuerat, requirere deberent. Tempore enim præterito mortuo quodam magnate Portugalensi, Tibianenses monumentum in quo sepeliretur præ manibus non habentes, in colina ubi cemiterium Regum antiquitus fuerat fodientes, illud ad monasterium attulerunt; in quo videlicet magnas prædictus sepultus est. Sed quia in somnis in illo sepulcro ardere videbatur, de eodem ejectus, in alio humatus est, et ita usque ad obitum beati Geraldi sepulchrum illud vacuum permanserat. ad quod nimirum tunc temporis transferendum plurima juga boum plurimum desudarunt, et plura plaustra fracta fuerunt. Ad illud vero modo reducendum unum solum jugum et plaustrum minus validum proculdubio suffecerunt. Certe translatio sepulcri de Bracara ad Tibianas tunc difficilis et laboriosa fuisse perhibetur, quia ad virum criminosum et peccatorem sepeliendum deferebatur. Reportatio vero ipsius de Tibianis ad Bracaram sine aliqua vexatione levis et suavis profecto extitit, quia ad virum sanctum et justum inhumandum reducebatur. In quo scilicet monumento insignibus pontificalibus egregie indutus, positus est in Ecclesia beati Nicolai, quam ipse construxit, et quam festive et celebriter dedicavit, requiescit.

24. Ad cujus equidem sepulturam quidam Clericus, cujus nomen Sesgudus, dinoscitur venisse, qui quendam

Digitized by Google

morbum quem medici fistulam vocant in crure suo multo tempore passus fuerat, et diversis herbarum medicaminibus adhibitis sanari non valebat. Morbus enim in crure jam plura fecerat foramina, et humores superflui ex eis jugiter emanabant, et homo assidua morbi comestione afflictus dolorem intolerabilem patiebatur. Unde suffragium beati Geraldi obnixe deposcens, medelam salutis ab eo devotius requirebat. Æger denique misericordia a sancto viro impetrata post temporis exiguum sanus factus est.

25. In territorio Bracarensi erat quædam nobilis matrona quæ habebat filium qui a dæmonio vexabatur, quæ quidem ad sepulcrum ejus cum humili devotione accedens, beati viri misericordiam pro filio suo attentius exoravit, ibi diutius lacrymata est, filium glorioso confessori repræsentans. Beatissimus vero confessor pro consuetudine sinum pietate apperiens, puerum sanitati restituit.

26. In Pannoniis autem quidam Clericus demorabatur, qui difficillimam ægritudinem, quam medici cephaleam vocant, in capite suo patiebatur. Qua nimirum ægritudine anno integro molestatus, nullo medicamine remedium inde habere valebat. Tandem ad beati confessoris sepulcrum confugium faciens, ibi tota nocte psalmos cum lacrymis et cum precibus recitavit. Media vero nocte, dum ipse orationi insisteret, medelam salutis ei sanctus Geraldus attribuit. Deinde Clericus Dei nostri et beati Geraldi laudem ubique glorificans, ad locum suum sanus et incolumis reversus est.

27. In urbe etiam Bracarensi quædam dicitur mulier habitasse cujus filius parvulus dum pisces quadam die comederet, arista piscis gutturi ejus adhæsit, et ita puerulus intolerabili dolore fatigatus nullo potuit medicinæ remedio mitigari. Mater vero ejus causam doloris ignorans, tempora fletus agebat. Quapropter ad sepulturam sancti Geraldi miserabilis et gemebunda parvulum in ulnis deferens cucurrit; et plorans ibi tota nocte, tanto dolori remedium fieri postulabat. Ad lacrymas miserabilis genitricis sanctus Geraldus respiciens, quod puerulo in gutture adhæserat dimovit, et dolorem penitus mitigavit. Nocte vero sequenti genitrici pueruli in visione vir sanctus et gloriosus apparuit hoc modo dicens. Passio quæ filium tuum molestabat, te ignorante intolerabilis erat. Spina enim piscis guttur illius inhærendo occupaverat, quam quidem carnibus infixam virtute Domini nostri Jesu Christi opitulante divulsi. Mulier expergefacta, gloriam omnipotentis magnificans, sancti Geraldi magnalia ubique celebravit.

28. In eadem quoque civitate erat quædam mulierecula domum hospitalem inhabitans, quæ inopinata ægritudine superveniente omnibus membris contracta facta est. cujus etiam corpus tanta lepræ valitudo occupavit quod carnes de corpore ejus frustatim cadebant. Ipsa vero ad beati Geraldi sepulcrum quodam vehiculo translata, vigilias et obsecrationes infinitas ibi diutius est executa. Ad ultimum sanctus Geraldus mulierculæ suspiria et compunctiones attendens, membrorum contractione distenta, ei gressum restituit, et eam lepra penitus emundavit. Quæ vero ad beatum confessorem pedibus alienis misericordiam requirere venerat, virtutis miraculum repræsentans, propriis vestigiis ad domicilium suum proculdubio est reversa.

29. In villa autem quæ Concieria nominatur, quidam perhibetur homo fuisse cui in oculo apostema validum inolevit. Cum tanto enim tumore impetus apostematis jam ei insurrexerat quod oculus de capite pene egredi videbatur. Valde in arta dolore positus, sancti Geraldi adminiculum sine intermissione deposcebat. Cui beatus confessor solita pietate sanitatis medelam exhibuit. In pristina demum salute restitutus, ad locum gloriosi confessoris cum magna devotione accedens, quæ facultas suppeditavit sepulcro ejus obtulit, et immensas gratias agens, Dominum nostrum Jesum Christum et sanctum Geraldum, qui misericordiam ei exhibuerat, propensius glorificavit.

30. Inter duo vero flumina, scilicet inter Hominem et Cadavum, quædam mulier morabatur quæ per quatuor annos infirmitatem quam medici asma vocitant sustinuerat; quam nimirum asmatis effocatio jam ad tantum malum perduxerat quod anhelandi officium vix implere valebat. Nullo igitur medicaminis suffragio remedium adipiscens, ad beatum confessorem accessit, tantæ passioni mitigationem fieri nocte dieque expostulans. cujus quippe virtus eam in oratione assidua constitutam dignata est visitare. Namque ipsa prorsus ab ægritudine liberata et sanitati reddita beato Geraldo et se et virum suum et filios suos deinceps obsecuturos contradidit.

31. In Episcopatu quoque Bracarensi quædam dicitur femina fuisse quæ per unius anni spatium languerat, ab officio membrorum suorum destituta: quæ quidem in præsentia corporis sancti constituta, lacrymas innumeras effundendo, clementiam sancti Geraldi assidue deprecata est. cujus lacrymæ non frustra sunt proculdubio effusæ. Nam incolumitate corporis sui consecuta, hilaris et gaudens ad proprium locum est reversa.

32. Quædam etiam puella maniaca ad sepulcrum ejusdem confessoris perducta fuisse memoratur, quæ anno integro per devia montium furibunda vagando incesserat. cui beatus Geraldus visibile exhibuit miraculum. Namque furore prætermisso, ipsa sancti Geraldi suffragio ad sanam redire mentem concessa est.

33. Clericus autem quidam Bracarensis, cujus nomen Honoricus, dum Hierosolyma navigio rediret, tempestas valida in mari exorta est. unde navigantes naufragium incurrere ilico metuerunt. Quapropter ipse Clericus valde pavefactus patronum suum, beatum scilicet Geraldum, attentius deposcere cœpit. cujus quidem sanctitatem circumsedentibus enarravit, eos ad eum in tanto periculo invocandum sic inflammando exhortans. Omnes itaque, jam maris naufragio incumbente, beati Geraldi opitulationem unanimiter petierunt. quorum quidem petitio a Deo exaudita est. Nam pro beati Geraldi reverentia magna repente tranquillitas eis a Christo facta est. Ad portum namque salutis sine detrimento pervenerunt.

34. Sane quidam monachus, Pelagius nuncupatus, qui beato Geraldo viventi sedulus comes extitit, dum quadam die de actione obedientiali rediret, ad flumen Cadavum accessit, sed transmeare nequivit. In altera nimirum partæ ripæ, nullo homine existente, lembus exiguus consistebat. Pelagius vero monachus undique circumspiciens, et quærens qui sibi ministraret et lembum adduceret, nullum transeundi consilium potuit reperire. Quia vero festivæ diei, qui in sede metropolitana erat celebrandus, interesse satagebat, animum ejus angustia transeundi vehementius momordit. Ad ultimum valde gemens, et suspirans, domini sui, beati videlicet Geraldi, consuetæ misericordiæ consolationem, ne solemnitatis officio careret, medullitus postulavit. Ad hæc verba, quod est mirabile dictu, lembus per se solus sine aliquo ductore a ripa dilapsus medium fluminis alveum sulcando usque ad Pelagium monachum in altera ripa existentem proculdubio pervenit. Nec mirum; quia qui dæmoniacos curabat et ægros sanabat, ad lignum per aquam transducendum profecto compos potuit esse. Pelagius itaque monachus cum tanto virtutis miraculo flumen transmeavit, et quid et qualiter sibi contigerat sodalibus Bracarensibus enarravit.

35. Quidam autem homo morabatur in villa quæ Siccaria nuncupatur, qui habebat filium ab aurium, oculorum, manuum, et pedum officio distitutum. Hic nimirum ad pedes beati confessoris præsentatus, immobilis quasi truncus ibi permansit, assuetæ clementiæ præstolans auxilium. Nec mora, libertas membris reddita est; et membrorum usus officio, virtutis manifestæ testimonium ostendens, ad propria absque vehiculo reversus est.

36. Ego vero Bernaldus natione Gallicus ad partes Bracarensium a Beato Geraldo ductus, et ab eodem ad archidiaconatus apicem in Ecclesia Bracarensi promotus, quod mihi mire accidit in commune volo deducere. Artificio namque medicaminis humorum superfluitates opportunitate temporis exigente detrahere consueveram; sed obsequio egregiæ Reginæ Tharasiæ, cui ad tempus serviebam, occupatus usum medicinæ pro consuetudine implere nequivi. Unde humores extra cursum naturæ defluentes, in gutture modo apostematis collectionem adunarunt. Quod nimirum apostema usque adeo crevit quod mihi anhelitus pene interclusus est. Esca enim et potus præ nimia angustia per hisophagum transglutiri nequibant. Tanta suf-

Digitized by Google

focatione coartatus loquelam amiseram. Multis et diversis medicaminibus adhibitis tantum apostematis malum dimovere tentavi. Duritia tandem tantæ collectionis invalescente, me colla neci dare penitus existimavi. Pecuniarum facultates Clericis, monachis, pauperibus distribui, jam de vita corporali desperatus. Ad ultimum vero patrocinii quod sanctus Geraldus oppressis et infirmis facere consueverat reminiscens, ad sepulcrum ejus, quamvis corpore debilitatus, cucurri, et diutius ibi lacrymatus sum. Inter quas lacrymas verba in hunc modum protuli dicens. O beate et sanctissime confessor Geralde, ad memoriam quæso reducas quia ad hujus regionis climata me quondam perduxisti, et me in Clericum sublimasti, atque Ecclesiæ Bracarensi me mancipare præcepisti. Pro tua igitur jussione Ecclesiæ Bracarensis qualiscunque coadjutor procurationem ejus pro scire et pro viribus meis utcumque sustentavi. Locum tuæ sepulturæ relinquere non præsumpsi, opitulationis tuæ confidentiæ vehementer innixus. Nunc autem gravissima ægritudine molestatus, quasi exul et advena in alieno cespite mori compellor. Tuam igitur clementiam suppliciter deposco quatinus apud Dominum tuum Jesum Christum, cui fidele et legitimum exhibuisti seruitium, medelam salutis mihi impetres, ut restituta sanitate deinceps dignam sine labe vitam valeam ducere, ipso eodem juvante sine cujus gratia nemo veram salutem adipiscitur. Sæpe hanc orationem replicando, in Ecclesia beati Nicolai ante sepulcrum ejus vigilias tota nocte perduxi. Mane autem facto domum repetens, ad stratum meum reversus sum, beati confessoris virtute me comitantes. Nam tussicula me repente invasit, et ex inspirato gutturis apostema crepuit, et ita Dei omnipotentis, et beati Geraldi gratia imminens mortis periculum evasi.

37. Copia ergo signorum quæ a beato confessore facta sunt me minus sufficientem ad proferendum per singula reddidit, cum etiam præ multitudine scire, necdum illa scribere, nequiverim. Cuicunque enim in Bracarensi episcopio demoranti ægritudinis molestia in corpore imminet, si ad sepulcrum ejus properat, statim doloris remedium proculdubio sentit. Alii vero longe distantes, et pro magno objectu terrarum gloriosi corpori præsentiam adire non valentes, si aliqua corporis passione fuerint molestati, pro sola sancti Geraldi invocatione sanitatis medelam consequuntur. Plures etiam in mari navigantes, si quando eis tempestas oriatur, sanctitatis ejus nomen unanimiter invocantes, tranquillitatem securi sine mora suscipiunt. In Ecclesia autem beati Nicolai, in qua sanctissimum corpus ejus requiescit, plurimæ cereæ effigies ante sepulcrum ejus dependentes, quas scilicet qui infirmantur illuc transmittant, argumentum tanti patroni sanctitatis visibile profecto ostendunt. Quicunque enim capitis aut ceterorum membrorum molestiam patitur, ad instar membri dolentis imaginem de cera compositam illud dirigit, et statim sanitatem sine dilatione consequitur. Omnes itaque qui diversorum criminum vulneribus sauciati jacemus, huius beati confessoris propitiationem medullitus deposcamus, quatinus ipso mediante et intercedente perfectam nancisci salutem valeamus a Domino nostro Jesu Christo, qui cum patre et spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum.

VITA S. MARTINI SAURIENSIS.

Antiquorum regestorum in Sanctae Crucis monasterii Conimbricensis tabulario servatorum celeberrimum est illud, cui nomen Liber Sanctus *inditum fuit; vel simul:* Magister Petrus Alfardus, *ex monachis in hoc coenobio primitus congregatis unius a nomine, qui S. Theotonii, praesulis sui, iussu hoc traditur compilasse polyptycum seu* chartularium, *de quo alio loco ampliorem notitiam lector inveniet. Ibi, a folii* 46 *altera pagina, eiusdem aetatis litteris descripta, S. Martini Sauriensis legitur vita. Antiqui verum alius codicis ex S. Crucis tabulario, qui eandem vitam referret nullum vestigium aut memoria restat. Hoc* agiologium *Resendius laudans, in illo MS. se illud invenisse admonet *; nec aliunde, nisi ex hoc ipso, Brandanus hanc descripsit vitam **. Nullum revera, praeter hoc, quod nobis prae manibus est, exemplar* Libri Sancti *in Chronicis manuscriptis Sanctae Crucis D. Josephus a Christo recenset ***.*

*Hanc S. Martini vitam Bollandiani **** ex apographo in ipso Sanctae Crucis tabulario descripto, et a Tamaio de Vargas ex urbe Matritensi ad ipsos misso, descripserunt, et ediderunt. Hoc apographum aut ex* Libro Sancto, *aut ex aliquo recentiori apographo fuisse descriptum, satis constat: lectiones itaque varias ibi inventas, quae proculdubio vel ex incuria in describendo, vel ex temeritate in corrigendo irrepserunt, nihili facere decet, dum codicis huius* Libri Sancti, *primitivum, intactumque textum haurire, et vulgare nobis in animo est.*

* De Antiquitatibus L. 1. f. 50.
** Monarch. Lusit. T. 3. Append. Script. 19.
*** Codex 99 Biblioth. Publ. Port. Catalog. Auctor.
**** Acta Sanct. XXXI. Januarii.

Digitized by Google

Domino suo menendo gratia dei sauriensium presbitero, saluatus de suis unus sed in eis paruus.

1. Exigitis a me pie pater, ut karissimi fratris uestri, domini mei Martini sauriensium innocentis presbiteri uitam moresque uobis aliquibus litterulis edisseram. Cuius petitionis affectui teste conscientia obsequia non negarem, ut et status uestre mentis, id quenque relegendo, tanti doloris remedium consolabiliter susciperet, et in posterum quoque ipsius bene gesta in obs oblivio non deleret; ni tanti uiri materia mee paruitatis ingenio comprobaretur indebita. Preterea dum sub disciplina illius olim tenerer, ego ipse utpote rudis, et magis lasciuie quam doctrine deditus, de eius actibus probitatisque moribus, ut puerulus paucorum reminiscor. Ac ne forsan excusationis causa mihi uidear conferre arrogantiam, licet agresti calamo, diuine pietatis tamen opitulante clementia, iniuncti operis negotium temptando paulatim aggrediar. igitur nostre narrationis assertio ab opido sauriensium ubi dominus meus martinus religiose uixerit summat exordium. Et ubi situm sit quibusue finibus coartetur, uel quid inde nostrorum maiorum cana sentiat senectus, cuius etiam uel quo tempore hispanorum regis aminiculo cum ceteris portugalensium municipiis libertate sit potitum, iterumque ob infidelium hismaelitarum incursum ab incolis igne perustum, et post rehedificationis dono concretum, prout possumus euoluamus: vt istis sicuti gesta sunt enucleatis ad prefati uiri materiam prout dominus dederit calamum conuertamus.

2. Est ergo circa decursum anci cuiusdam aluei amene porrectum, frondosis undique adumbratum nemoribus, fertilibus piscium circumseptum gurgitibus, Gramineis pulcre ditatum conuallibus. Longis equidem perfunctum nualibus, vineis consitum circumquaque feracibus. Quid moror? Partibus cunctis obtatum cultoribus. Ab urbe uero colinbrianorum xviii°, austrum uersus, distat milario. Ad orientem sunt tapiei montis saxosa cacumina. A septemtrionali regione vetustissime ciuitatis condisie, nec non et ariei portus latissima panduntur confinia. Ab africa uero parte columbarii castri patescunt campestria. In hac quoque parte planicies eius profusius extenduntur, sed ob ismahelitarum excubias inculte ab incolis relincuntur. Versus occidentem subest oceanus. Hic itaque ab antiqua rerum congerie arcis uetustissime panditur hedificium, in qua priscorum monimenta ferunt claustralium fuisse cenobium. Ad hanc igitur arcem et locum amenissimum, complurimis hominum turbis ad iure uiuendum concurrentibus, preurgente labore construxerunt opidum quod nomine suo nuncupati sunt saurium. Cum autem diuina gratia aminiculante longo tempore post urbis colimbrien. restauratio ab infidelissimis ismaelitarum gentibus per fernandum strenuissimum hispanorum regem mirabiliter enituit, prefatum quoque saurii castrum cum aliis municipiis sibi confinio telluris sociatis, libertatem accepit. Verum enimuero post longa annorum curricula, sub adefonsi regis imperio, per prefectum suum aluazil sesnandum abenaamir, qui tunc temporis Colimbriensem urbem montismaiorensiumque municipium suo sollerti pectore procurabat, rehedificationem habere cepit. Mortuo uero eodem rege supra memorato adefonso, nefandissima maurorum rabies aduersus christicolarum fidem iterum cepit aspirare. Iben fatima namque rex maurorum nefandissimus, ingenti agarenorum multitudine circunfusus, colimbrianorum fines crudeliter diripuit. Factaque belli congressione apud municipium quod dicitur miranda, complures portugalenses nobiles sceleratissimus ipse necando deuicit. Nichilominus quoque plaustri, municipio sancte eulalie natura munitissimo, ab eodem rege ad solum usque interfectis hominibus redacto ad propria rediens in opidum sauriensium frustra uenisse cognouimus. Nam sauriensces ferocem eius aduentum pauentes, de pretaxati opidi hedifitio sibi diffidentes, ingenti preculsi timore, eidem inposito igne castello, in urbem colimbriam profugose redierunt. Per septem igitur annorum curricula ferarum cubilia depopulatum existens, per nobilissime denuo regine tarasie consensum, a prefate urbis restauratione anno c.°lx.°i.° in habitationem hominum renouari conualuit. Regina namque ibidem causa morandi confluentibus bonum, et ut ita dicam, largissimum populandi forum spontanea uoluntate concessit, atque cartam inde firmitudinis manu propria roborauit. Quam sauriensis ecclesia pro maximo munere usque in perpetuum hereditario iure reseruat.

3. Murorum igitur destructionem resarcire incipientes, eiusdem opidi cultores, ad reuerentissimum gundisaluum colimbrie uenerabilis uite episcopum uenerunt, paternitatem ipsius precibus exorantes ut in eis consilii et pietatis habundare. Atque eis presbiterum qui eis diuini uerbi pabulo foueret, et in sacrosancti fontis una liniret, dare non differret. Reuerentissimus igitur Gundisaluus, prout tante religionis presul paterno affetu saurienses benignissime alloquens, eorumque petitionibus nichilominus consulens, in regenda sauriensium ecclesia quendam boni testimonii presbiterum nomine martinum ordinauit. De quo nobis amodo sermo tractandus occurrit.

4. Fvit itaque progenitus in uico qui dicitur auranca qui ut fertur ab urbe colimbriensium xx.vi.° distat miliario. Pater eius arias manuelis, mater uero argio uocabatur. Qui quamuis de humili germine, erant tamen simplices et recti. Et quod rerum exitus probauit deum precipue timentes. Nam post felicem matris ab hac luce discessum, pater usque ad sue uite terminum heremiticam uitam peregit. Qui superstites, id est, dum in hoc mundo uixerunt, hunc pre ceteris filium martinum uidelicet nimio affectu nutrientes a primeuo infancie sue tempore, eum litterarum rudimenta docuerunt. Atque diebus omnibus eum domino seruiendum promiserunt.

5. Accidit autem quodam tempore ut prefate urbis uenerabilis uite antistes, mauricius nomine, de finibus braccare metropolitane urbis adueniens, per supra memoratum uicum contigit habere transitum. Quem parentes ipsius, de quo nobis est sermo, martini, hospitio ouanter suscipientes, et ut eis possibilitas affuit, ilare absequium affectuosissime ministrarunt. Dicentes sese in litteralibus studiis clericulum filium habere, quem tanti presulis arbitrio obtemperare desiderabant. Quorum episcopus deuotionem agnoscens in sui episcopatus sedem puerum defferri precepit. Deinde prosequente diuine spiritu pietatis, canonicorum consensu, atque bone memorie doctissimi martini eiusdem sedis prioris assensu, in numero canonico puerulum martinum prefatus mauricius canonicauit. Qui in iuuenilibus adhuc positus annis mire simplicitatis existens, gramatice professioni operam sollicitius impendit. Neque enim erat obstrepens doctrine. Hinc cum per sacri ordinis gradus christo duce ad presbiterium uenit, bona opera atque uirtutes exercendo, ueterem hominem cum actibus suis a se omnino remouit. Sic quippe per omnia omnibus hominibus in bono placere studebat, quatinus omnes de societate illius plurimum gaudebant atque deum patrem, qui in celis est, glorificabant. Non enim erat inuidus aut elatus, non murmurans, non uerbosus, aut uana uerba uel fabulas diligens. Non seruus gule. Tanta enim in eo ciborum uigebat parsimonia, ut semper proprie porcionis panem pupillis distribueret atque egenis. Non erat negligens, aut piger, non oculis uagus aut in incessu leuis; sed per omnia grauis maturus et bonus. Qui presbiter, ut diximus, ordinatus uisitationis assidue medicamine egrotantium curas lenire solebat. In diuinis quoque officiis plurimum erat assiduus. Et quod non parui muneris creditur, in omnibus suis motibus signum humilitatis habebat. Sed qualiter ad sauriensium regendam accesserit ecclesiam ueniamus.

6. Talibus ut diximus ornatus moribus telonis archidiaconi omniumque canonicorum rogatu, domno gundisaluo fauente episcopo, sauriensis ecclesie curam suscepit. At cum propter agarenorum insidias, qui tunc uiarum comeatus

Digitized by Google

clam nec non et puplice incursabant, graue captiuitatis pondus cum acerbe mortis casibus hominibus inferentes, uir dei domnus Martinus per abruta collium deuius ire cogeretur, propriis humeris sui sumptus necessaria defferens, asperitatem loci propter insolentiam admirans, tanti laboris honus fastidiens, in urbem colimbriam unde illuc aduenerat, regressus est; Timens ne propter aliquorum baccantium stultitiam, nisi de pretaxata ecclesia, aliquo munitus esset priuilegio, inde postea elusus ipse uel sua progenies eiceretur. Quocirca domnus gundisaluus prefate dioecesis episcopus, et domnus prior eiusdem sedis martinus, telo quoque archidiaconus, omniumque canonicorum conuentus, per supra memorate regine tarasie regis adefonsi filie consensum, que tunc portugalensi preerat imperio, sibi, uidelicet Martino presbitero, et sue progeniei, de sauriensi ecclesia cartam firmitudinis hereditario iure in hunc modum fecerunt.

7. In nomine domini. Cum illud castrum, quod appellatur saurium, ob frequentem guerram sarracenorum raro incoleretur habitatore, placuit diuine uoluntati, per eximiam reginam tarasiam preficientem eidem castello gunsaluo gunsaluiz, pro principe manu teneri cum dei adiutorio ac defensari. Quod ubi ego gunsaluus episcopus colimbriensis compertum habui, utilitati nostre sedis prouidens, sollicitus fui canonicos nostros martinum presbiterum arias, fratremque suum menendum ad ecclesiam, que ibi iacebat destructa, rehedificandam atque obtinendam dirigire. Sed quamuis multum resisterent propter pauorem maurorum illo ire, tamen gratia nostri permoti flexerunt animum suum, que imperabantur facere, si ex testamento scripturam firmitudinis de illa supradicta ecclesia factam a nobis sibi reciperent. Quibus nos propter utilitatem sedis sancte Marie acquiescentes, placuit mihi gunsaluo episcopo, et Martino eiusdem sedis priori, una cum assensu canonicorum, per auctoritatem domine nostre regine tarasie cartam donationis et firmitudinis facere, tibi uidelicet predicto martino, fratrique tuo menendo de supra nominata ecclesia, tali uidelicet pacto, ut firmiter illam obtineatis et secundum uires uestras reficiatis, et in unoquoque anno ius, quod inde ad sedem pertinet, fideliter reddatis. Et ab hac die in tempore, tam uos quam quisquis ex propinquitate uestra professione clericus fuerit, per successiones tempororum firma stabilitate obtineatis: et nunquam eam sine uestra culpa, secundum decreta canonum, pro alio aliquo homine perdatis. Supraponimus etiam quod si peccatis exigentibus iterum ab incursione maurorum destructa fuerit, et postea uos potueritis illam recuperare, licentiam habeatis semper possidendi eam quocumque tempore ualueritis. Siqua igitur persona hoc nostrum factum temerario ausu disturbare temptauerit, non sit ei licitum per ullam assertionem, sed quisquis fuerit, qui illam ecclesiam uobis auferre presupserit sit a deo omnipotente excommunicatus, et sacratissimo corpore domini jesu christi alienatus, et cum iuda in inferno, nisi resipuerit, collocatus. Et hec carta plenam stabilitatem semper obtineat, Que facta est VI.° idus octobris Era M.ª C.ª LX.ª I.ª Ego Gunsaluus episcopus confirmo. Martinus prior confirmo. Tellus archidiaconus confirmo. Laurentius archidiaconus confirmo. Ego Tarasia regina confirmo. Gundisaluus gundisaluiz testis. Anaia uestrariz testis. Domnus artaldus testis. Menendus nuniz testis. Martinus presbiter confirmo. Johannes presbiter michael confirmo. Johannes de anaia confirmo. Nicholaus subdiaconus confirmo. Petrus presbiter Notuit.

8. Post stipulati itaque testamenti confirmationem uir uenerabilis martinus sauriensium docturus uenit ecclesiam, Nec eo terreni emolumenti lucro uenit deductus, quam ut animarum mederet langoribus, ubi preter necessariorum inopiam nonnullos corporis labores perpessus est. Erat namque ipsa suffocata ecclesia, sicuti manibus paganorum pridem fuerat obruta. Hanc igitur interius exteriusque purgauit, et ad diuinum officium, ut res poscebat, primitus resarciuit: Sed postquam rei familiaris copia domi concreuit, cum menendo ariei fratre eius, qui post discesum ipsius, uidelicet martini, ibidem est presbiter subrogatus, prefatam ecclesiam post tempore et loco conuenientius fabricauit, Altaria inferius ordinauit, Libris quoque et sacerdotalibus indumentis eam pulcrius adornauit, Fabricam totius domus nichilominus consumauit. Praeterea, uineta, oliueta, pomaria, et alia plurima arborum genera suis manibus complantauit, Terras quoque et nouales excolendo prerupit. Sed iam ad eius laudabiliora uite contemplatiue negotia stilum, licet parumper, eleuare delectat, et qualiter sui gregis et aliarum plebium curam habuerit, de multis pauca libare.

9. Plebem igitur sibi comissam catholice fidei regula sepissime instruebat: Quippe omnes de pio religionis opere commonens, nunc alios de confessione sancte trinitatis conformans, nunc reliquos de promissione regni celestis inuitans, ceteris futuri examen iudicii minando proponens, non cessabat uerba ueritatis fructu fidei redundancia in plebe seminare. O uirum nimie curiositatis circa omnes, ne in uicium laberentur, ac si eos omnes parturiret. Si aliquando ab his, quos pro zelo rectitudinis arguens, in contumelias uerborum deducebatur, quanto amplius ipsi efferebantur, tanto magis eorum ipse miserebatur insaniam; ita uidelicet ut ad eorum furorem sepissime lenitatis fomenta preberet, donec sua mansuetudine iras mitigantium demulceret. Si uero aliquis affinium ciuitatum uel locorum, feminam aliquam, filiamue alicuius, ui eam opprimens ad id loci quo ipse morabatur deducebat, ut in huiusmodi assolet extrematuris, uir dei ilico eis obuiabat, cognitoque examinationis negotio, uel eos federe legitimo, si ius poscebat coniungebat, uel nisi iuxta canonum decreta suo obtemperarent imperio, eos inde proculdubio expellebat. Et si aliquis de numero clericorum talia illicitis modis sacrilegus facere presumpsisset, hunc uelut hostem catholice fidei procul inde reiciebat. Nec petulantium iuuenum lasciuiam, seu baccantium hominum stultitiam sustinebat: quos omnes ad eterni regis solium uenire cupiebat. Et quia, ut ait beatus gregorius, ecclesiasticus doctor non tam doctrina debet clarere, quam uita, ipse non solo sermone ad etherei regni amenitatem populum conuocabat, uerum omnibus bene operandi sese preferebat exemplum: Omnia namque, que de operibus misericordie cunctos edocebat, hec et plura prestantissime peragebat, Non immemor apostoli pauli sic dicentis: Castigo corpus meum, et in seruitute redigo, ne forte cum aliis predicauero ipse reprobus efficiar. Qui dum in arce uirtutis celsius existeret, hospitalitatem precipue alacri mente omnibus hominibus exibebat, quibus ea, que diuina sibi dispensatio largiretur, cum gratiarum actione et uultu ilari ministrabat. Sic enim apostolus precipit: Hilarem datorem diligit deus. Et tanto caritatis flagrabat ardore, ut non solum aduenticios hospites et peregrinos dictis quibuslibet inuitaret, immo quandoque etiam resistentes trahens, eos secum in domum ire compellebat. Hos frequentius quam diuites et potentes ad mensam conuocabat: nec tamen aulicos mensa eius minus capiebat, que multotiens regium agmen cum suo principe acuratissime suscipiebat. Hec et plura misericordie opera peragens, incredibile est memoratu, quantum laudis humane fauorem uelut pestem fugiebat; Nec laude extollebatur, nec uituperatione frangebatur, Non diuitiis tumebat nec pauertate contrahebatur: et sic miles christi gradiendo, leta contemnebat et tristia. Cum totius domus paterfamilias existeret, de suis substanciis nichil repositum in aliquo habere cupiebat, Verbi gratia, nec aurum nec argentum in archa uel in marsupio reconditum possidebat, et omnino quid de talibus fieret in propria domo ignorabat; Quibus taliter uti maximum crimen putabat. Mira res: cum dominus domus, ut dictum est, diceretur, quociens sub sue clamidis tegumento panem egenis atque pauperibus defferebat, quibus descendendo ueram exibebat humanitatem, et eorum miserias compacienter tolerabat. Sic omnia sua bona in commune habebat, quatinus uniuersis utilius quam sibi proficerent. Quis unquam in conciliis eum ociose sedere conspexit? Si tamen eo quandoque ueniebat, aut tumorem baccantis populi lenire satagebat, aut de exemplis sanctorum patrum sedatis iurgiorum tumultuationibus eos plenius edocebat. Nunquam ociositas, que inimica est anime, eum domi torpentem inuenit, quin potius in assiduis agrorum laboribus sua sponte urgeretur, si quando mens ab oratione, et a diuinorum officiorum celebratione cessa-

Digitized by Google

bat; De quibus laboribus uberes fructus colligens, omnipotenti deo bonorum omnium largitori gratias referebat, Et cum summa animi diligentia hunc dauiticum commemorabat uersum: Labores manuum tuarum manducabis: beatus es et bene tibi erit. Cum uero ab operatione manuum cessando domum rediret, licet medius esset dies, prius tamen solito more sacre sollemnia misse celebraret: Nec prius corpus alimento reficiebat quam forum et castelli plateas, si aduenticius esset, circuiret, quem secum ad cibum capiendum aduocaret. Cuius corpus non pulcris uestibus ornabatur, sed moribus; et precipue pudicitie habitu polebat: Talesque socios semper desiderabat, quorum contubernio sancta ecclesia non infamaretur. Rexit autem eandem ecclesiam bis undecim I.° dempto annis. Complures paganorum ab illa profana mahometis superstitione sua predicatione ad christi fidem conuertit.

10. Ne huius ergo pagine series, tum stili rusticitate, tum etiam loquendi nimietate prolixius extensa uilescat, huic operi scribendi metas imponere iam uolo; Hoc unum tamen reducere ad memoriam cupiens quomodo ab huius mundi profluuio extinctus migrauerit.

11. Anno igitur ab incarnatione domini millesimo C.°XL.°IIII.° tempore preclari ildefonsi portugalensium regis, XVI.° regni sui anno, cum adhuc paganorum procella ferocius insaniret, sauriensium fines inuasit, Et multos mortales, homines uidelicet cum peccore, aliaque preda captiuauit. Et erant tunc in eodem opido uenerande religionis milites in templo salomonis iherosolimis professi; Nam ob defensionem sancti sepulcri sustentandam, pretaxata regina totius castelli monarchiam cum suis reditibus, preter ecclesiastica iura, eis deuotissime contulerat, Quam postea filius eius rex portugalensium ildefonsus eis manu propria confirmauit. Qui hostibus obuiare satagentes, eundem presbiterum, de quo sermo transcurritur, sibi collegam asciuerunt, Qui christianorum interitum, et detrimentum sancte ecclesie condolens, tanque reverentissimis uiris satisfaciens, cum eis predictis hostibus obuiauit, Cum quibus fere omnibus accidente infortunio captus in congressibus belli, in scalabi castri menia, que tunc spurcissimis paganorum turbes pollebat perductus est. Ingressus est itaque sua sponte, nullo cogente in horribile et fetidum carceris ergastulum, ubi christiani copedibus tenebantur astricti. Tanta animi diligentia erga christicolas et fidei consortes in eo erat, Quos ne aspurcissimis maurorum ritibus commacularentur et sic deformes fidei periclitarentur, predicatione euangelii pro tempore et loco congruenter instruxit, Et eis in proximo libertatem futuram, et christianis eandem ciuitatem habituram dono christi, exclusa multitudine agarenorum, fiducialiter agens predixit. Que omnia non longo tempore post, ut predixerat, claruerunt; Nam in sequenti anno a predicti regis industria eadem ciuitas est capta. Nec hoc aliquis ex desperatione grauiter accipiat, quod religiosus uir tam acerbe captiuitati addictus sit. Postquam enim uipereo haustu uersuti serpentis, a patria cecidimus captiui et exules in huius mundi exilio uiuimus; Nec unquam mundus diuersas tormentorum clades, precipue bonis hominibus cessat inferre, Testante apostolo qui ait: Sancti ludibria et uerbera experti sunt, insuper et uincula et carceres. Et quicquid eis in hoc mundo aduersatur, ut sacra refert scriptura, pro merito uirtutis habetur. Deinde a scalabi castro in elborensium deductus ciuitatem. tandem hispalensium ciuitas eum cordobam misit, Ibique pridie kal. februarii spiritum exalauit. Cuius corpus honorifice a christianis sepulture traditum est in basilica beate Marie; Cui sit perhennis uita, iuuante domino nostro iesu christo.

VITA TELLONIS ARCHIDIACONI

NOTITIAQUE FUNDATIONIS COENOBII S. CRUCIS CONIMBRICENSIS.

Tellonis, Cathedralis Conimbricensis Ecclesiae Archidiaconi, vita, et monasterii Sanctae Crucis fundationis notitia, omnia circa illam fundationem acta negotia secuta, recensens, codicis, cui Liber Sanctus *nomen est, velut quoddam prooemium constituunt. Codex iste, non tantum* Libri Sancti, *sed etiam* Magistri Petri Alfardi *nomine cognitus fuit, ut nos, quum de S. Martini Sauriensis vita loquuti sumus, iam observavimus. Chartula haec, vel ut vocant, chartularius, regestum potius percelebre ordinatum, et conscriptum fuit fundos, bonaque omnia, a monasterii primordiis acquisita, numerandi recensendique gratia. Prologus, qui regestum hoc, post monasterii fundationis narrationem, praecedit, codicis verum nomen* Inventarium *esse docet; quod documentorum regestum in duos libros, in varias item divisos partes, dividitur: horum primus,* Liber Testamentorum *appellatus, donationes monasterio factas continet: secundus,* Liber Venditionum *dictus, contractus, quos onerosos iurisconsulti vocant, velut emptiones, venditiones, permutationesque, colligit. Aliquot in primo duorum illorum librorum sine scriptura per medium relictae paginae spatii satis praebuerunt ad S. Martini Sauriensis vitam scribendam; quae revera ibi litteris eiusdem fere aetatis, ac ipse* Testamentorum *liber, alia tamen manu, scripta reperitur.*

Praedictus prologus, cur codex hic compaginatus, et qua aetate conscriptus fuerit, memorat.

Folium in hoc extabat codice, ante ibi scriptam Archidiaconi Tellonis vitam, litteris omnino carens, post quod recentiori aevo index generalis Inventarii *adiectus fuit; in altera istius folii pagina sequens legitur memoria, litteris scripturae codicis similibus scripta:*

Digitized by Google

„ In era M.ª C.ª LX.ª VIIII.ª VI.to kal. marcii ingressi sunt primum fratres monasterium Sancte Crucis. Anno ab incarnatione domini M.°C.°XXX.°I.° Indicione VIII.ª „

Quod prologus in duos simul, Testamentorum, *et* Venditionum, *libros diffusior aequo non fit; hîc absolvendum eum putamus.*

INCIPIT PROLOGUS IN LIBRO QUI DICITUR INVENTARIUM.

Magnum quidem et nimis utile bonum fore uidetur ut, sicut in precedenti opere ostendimus qualiter monasterium sancte crucis in suburbio colimbrie a tellone, eiusdem civitatis prudentissimo et uenerabili archidiacono, sit fundatum, et in sancte romane eclesie protectione susceptum, ita et in hoc opere quoddam facere memoriale omnium hereditatum, quas idem monasterium in presentiarum possidet, quod inuentarius nominetur: Invenientur enim ibi auctores a quibus eidem monasterio ipse hereditates date sunt, et quo iure eas retinere uidentur, seu uidelicet testamento, seu uenditione, aut comutatione, et hoc utilimum fore uidetur. Si enim propterea usus repertus est cartularum ut ea que homines faciunt, et que animus multis exagitatus negotiis firmiter retinere non ualet, in ipsis post multas generationes fideliter inveniantur expressa, et hoc erga multa aduersa, que in plurimis causis adueniunt, utile esse prospicitur, multo utilius fore creditur si et ea, que in minutissimis membranis continentur, in libro quasi in quodam armario reponantur; fieri namque potest, ut siue extractione, siue comutatione de loco ad locum, seu incuria, seu aliqua ocasione res minima facilius periclitetur et perdatur. Itaque cum perdictione paruissime rei, hoc est alicuius cartule, poterat et omnis hereditas per ipsam confirmata perditum iri, velut amisso auctore et confirmatore, Ad huius igitur incomodi non minimum detrimentum utiliter precauendum, statuerunt canonici prefati monas*terii hoc* opus summo diligentique studio perficere. Coegit etiam eos eque similis aut dignior excogitatio, omnium uidelicet benefactorum non abolenda rememoratio, ut quotienscumque et a quibuscumque rerum datarum quesita, inuenta, et lecta fuerit memoria, quasi in presenciarum datorum semper habeatur rememoratio, et pro omnibus digna dicàtur oratio. Factum est igitur hoc opus tempore domni teotonii uenerabilis et religiosi uiri primi eiusdem monasterii prioris, cum iam predictum monasterium a constitutione sua uicesimum et quartum haberet annum. Anno ab incarnatione domini M.°C.°L.°V.° Inditione III.ª, Regnante tunc nobili adefonso portugalensis patrie rege, comitis henrici et regine tharasie filio, magni quoque catholici alfonsi regis toleti nepote, in uicesimo et octauo regni sui anno. Ipsum uero opus in duos libros diuisimus: in librum testamentorum, et in librum uenditionum simul et commutationum, et unumquemque librum pro diuersitate locorum per partes comode distribuimus. Titulos etiam ac titulorum numeros singulis superposuimus cartulis, quos in exordio cuiusque libri licet seriatim descripsimus, tamen ut et cartulas in partes diuisimus, quo facilius quisque quod quesierit reperire possit.

FINIT PROLOGUS.

Anno 1155 Inventarium *scriptum constat; et equidem omnia fere documenta ibi collecta huiusce anni limites non transgrediuntur: animadverti tamen oportet, aliquot inviniri sub finem capitum, vel partium, in quas tum* Testamentorum, *tum* Venditionum *liber dividitur, diplomata, exiguo quamquam numero, quae illo recentiora anno, ad saeculum etiam XIII. nonnulla attinent; sed alia haec sunt descripta manu, et ab eodem scriptore, qui S. Martini Sauriensis vitam in codice interscripsit. Sunt itaque, tam Archidiaconi Tellonis vita, quam Sanctae Crucis monasterii notitia saeculi XII. dimidiati monumenta: quorum satis magnum fragmentum Brandanus in appendicibus ad III. Partem* Monarchiae Lusitanae *vul-*

Digitized by Google

gavit, sed sordidatum mendis, quibus non istius modo scriptoris, sed omnium scatent libri, typis saeculis XVI. et XVII. mandati, dum historica monumenta describunt.

In codice 79 Publicae Bibliothecae Portucalensis urbis vernacula monumenti huius interpretatio, quam hîc sequentem edimus, reperitur. Annotatio, quae interpretationem hanc praecedit, suum et auctorem, et aetatem prodit. Paraphrasis potius, aut commentarium, quam interpretatio appellanda videtur; varias quippe formas, et longe aliud, nimiumque liberum dicendi genus exhibet; et quamvis rerum fidelitatem servet; documenta tamen, quae proprius operis scriptor addenda putaverat, sua interpres sponte praetermissa reliquit.

1. Cuiusque operis seu efigiei simulacrum habetur laude dignum, cum eius narrationis exitus bene tenuerit inicium. Quia ex hoc maxime ad laudem subsequentis proficit elocutionis, si ultima haud discrepauerint a primis, ut que cepti constat causa inicii, sit ad boni conplendum et perfecti operis extremum. Unde subnixius orandus est dominus, ut quod nobis loquendi in laudem nominis sui prebuit inicium, consumato opere, nullum penitus habeat dicidium. Quoniam ille foris resonat in lingua, qui auctor intus manet in conscientia. Non enim sum nescius quod singula que proposui digestura explicare non possim. Magna nimirum et precelsa magnorum uirorum sunt testimonia, que attenuat pocius quam explicat noster sermo; Est enim perangusta michi mediocritas ingenii, et impericior sermo. Sed que sunt uera non desiderant ponpam, neque uerborum ubertatem, sed sincere fidei nitorem purissimum. Itaque coactus opus suscepi mihi indebitum, ne ea que adhuc uiua recordatione retinentur ut sunt gesta, euanescente per tempus uel tradentium uel accipientium fide, fabulosa credantur.

2. Ab incarnatione igitur domini anno millesimo centesimo tricesimo primo, octaua inditione, secundo anno rebellionis petri apostate filii leonis aduersum piissimum sanctumque papam innocentium secundum, dum adhuc laodoicus francorum rex uiueret, et yspanie christianorum pars in tribus diuisa monarchiis trino amministraretur imperio, superiores siquidem illius partes aragon. et nauara usque ad montem quem incole auca uocitant sub alfonso aragonensium rege castissimo, atque in congressibus bellorum strenuissimo regebantur deuote, His exceptis quas bellicis studiis forti manu bellando ceperat a sarracenis. Ultima uero quasi pars minima, portugal cum colimbria, ab alfonso comitis henrici et regine tarasie magnorum auorum dignissima prole. Partibus mediis utpote maioribus castella cum suis extrematuris et gallecia imperatori magno, comitis raimundi et urrace regine filio, alfonso subditis: archiepiscopo bracare pelagio, et colimbrie episcopo bernardo, Archidiaconus tello, sibi adiuncta procerum iuxta apostolorum numerum duodenarium manu, monasterii sancte crucis in suburbio colimbrie iacere adorsus est fundamentum. De cuius quasi de nichilo exortu et maximo in prosperis profectu silere, ignauiam maximam sceleusque coram deo et rectis hominibus esse perpendo. Videtur siquidem res memorie digna, tum quia in his partibus prima quasi fidei apostolice sancta et ammiranda renouatio actuum morumque perutilis exornatio; tum quia ceteris, qui canonicorum profitentur esse professionis, proponitur exemplo ut a propriis ad comunia, de profundo uiciorum ad excelsa uirtutum, de morte ad uitam resurgere conentur. Apostolus namque jacobus in epistula, que quia talibus scribitur canonica dicitur, ait inter cetera: Nolite diligere mundum, neque ea que in mundo sunt; et cetera. Huius igitur tanti ac tam preclari facinoris tello archidiaconus auctor ab primeuo aetatis sue tempore super omnes sue urbis, animi prudentia, morum honestate, superemicuit coetaneos. Odario patre et eugenia matre natus, etsi mediocribus ciuibus, erat tamen corpore magnus, facie uenustus, pulcher aspectu, sed mente pulcrior, uultu alacrior, honestatem magis quam lasciuiam ostentans, maioribus asurgens, inferioribus condescendens, indigentibus conpaciens, dominis fidelis, affabilis cunctis, iustus; sed misericordia pius, mente et corpore castus; sed eximia humilitate securus, sapientia plenus, prudentia perspicuus, morum honestate decorus, in omni perturbatione securus. Unde familiaritate principum habebatur carus, et maxime illius qui tunc temporis erat colimbrie episcopus Domnus Mauricius. Rogatus namque cum eo iherosolimam peciit, per triennium tocius curie et episcopi curam apud se gerens, et cuncta pro suo nutu conponens. Ibi cum sanctorum loca prout tante discrecionis uir circumspiciendo uisu et gressu pererraret, et diuersorum loco habitu ordinum calles diuersissimos, sed tenaci karitatis uinculo confederatos, ad summum et unicum ascendentes triuium, quod est summum bonum, quod nichil in uita restat melius, animi sagacitate ammiraret, et ammirando obstupesceret, intra semetipsum quantum ualens conprimens doloris gemitus, ait: Heu michi quia incolatus meus prolongatus est, habitaui cum habitantibus cedar. Sed amoris ardorem minime in silentio ualens ferre, cepit institutores horum primarios diligenter perquirere, Ipsumque dominum nostrum iesum christum reperit caput, et apostolos membra, petrum dico et paulum, et ceteros duodecim numero. Tunc nimio exilaratus gaudio addit et ipsas scrutari institutiones: Prepositorum uidelicet officia, ut subditorum mentes secretarum scripturarum lectionibus et exemplis assidue muniant, ne lupus inuisibilis aditum inueniat, quo ouile ingredi, et aliquam ouium subripere ualeat; Subditorum eximiam, ac in omnibus deuotam humilemque obedientiam; Puerorum arctissimam, ne lasciua eorum pronaque ad malum periclitetur etas, custodiam, et ecclesiasticis disciplinis assiduam perfectamque doctrinam; Senum piissimam misericordemque in omnibus sufferentiam; Minorum deuotam subiectionem; Maiorum amabilem karitatem. Sed ubi satis est exhausti post triennium nauigantes apulerunt bizancium, vbi ferme per medium commorantes annum, siquid deerat supradictis archidiaconus addebat institutis. Cumque sani indeque incolumes repedarent ad propria, defuncto sanctissimo bracare archiepiscopo giraldo, domnus Mauricius illius subrogatur loco, colimbrie uero sublimatur bone memorie Gundisaluus, proepiscopo, et efficitur cor episcopi Tello, Qui licet opibus potentiaque opitulantibus desideratum nequit uel incipere uotum, consociis locoque ubi statueretur deficientibus. Plurimis uero latentibus annis, posteaquam archiepiscopus mauricius rome papa ab imperatore

* instituitur, et pelagius eius archidiaconus loco illius sublimaretur archiepiscopus, pontifexque colimbrie non tam senio quam infirmitate confectus celo redderet spiritum, Tello archidiaconus honestior uita omni clero et moribus querebatur precibus a clero et populo episcopus. Quod et tunc fieret, regina tharasia et comite fernando in hoc nitentibus, nisi diuino nutu regina una cum suo comite a regno expulsis, eius filius, auorum seu atauorum propago dignissima, uno die bellando, quod forte uidebitur mirum, susciperet principatum. Qui iuuenis etsi regendi imperium iam bene sciolus, tamen amore laudis ardenter plenus ad quoscumque aure flatus, ut arundo fragilis ferebatur procliuis. Unde a quibusdam sanctitatis

* *Interest vacuum spatium.*

Digitized by Google

religionisque inimicis facile sibi persuadetur in episcopum ordinare domnum bernardum, deo ad tantum tanteque sanctitatis opus reseruante ac stimulante archidiaconum. Quare uir religione plenus de cenoso quasi de profunditatis lacu liberatus, in dies et noctes cepit urgere propositum, sed deficiebat adhuc locus. Venerat siquidem iuuenis quidam, iohannes nomine, peculiaris agnomine, quod euidenti ostendit iudicio se dominicum esse peculium, Siquidem in suo de gallie partibus aduentu, quoddam suo ducatu et doctrina statuit monasterium apud sanctum christoforum. Huc archidiaconus sibi accitum laboris et premii socium suum aperiendo edocuit propositum, et locum in suburbio colimbrie repertum his usibus satis superque congruum. Sed qua ratione, quibusue machinis, uel quo consilio, his usibus haberetur ab ipsis prorsus ignorabatur. Petiuerat nempe quondam ipse presbiter a regina, et promissum non dederat, quia tunc omnia perturbata nec sui ipsius potestatem habuerat. Venit ergo tempus ut desideratum presbiteri uellet deus adimplere uotum sanctumque propositum. Emerat forte non sine deo apud montem pesulanum quandam, quam uulgo sellam appellare solent, nimis pulcram, et equitandi usibus superque decentem, Que dum die quadam sedens super mulam per colimbrie portam archidiaconus solito uiam incedens regiam ab aulicis uisa cerneretur pulcra, quidam de auricularíis illius uenustatem animo contemplans, rogabat infantem ut ab archidiacono sibi postularetur in dono. Nec mora rogatus dat subiciens subtus iudeos balneas regias munusculum pro precio. Sed quia regia censura aliter quam nostra agitatur causa, piissimus princeps animi ilaritatem, frontis extensione, et faciei iocunditate ostendans, dixit archidiacono se prius rem uisurum, illud recogitans salomonis sapientissimi regis: Omnia fac cum consilio ne penetearis. Deus autem ex alta prouidentie specula sanctis presbiteri sui fauens desideriis, regis nostri eiusque dapiferi, qui omnibus sequenti gradu preerat ermigii, cuius anima requiescat in pace, maximi et prudentis uiri et nostri domini regis supra omnes consiliarii, auriculam reuelauit ut fauerent totis archidiaconi consiliis. Quod et factum est, Nam et cartam regiis signis adnotatam sibi dei consilio inde scribitur. Pro cuius refectione, que apud nos mensa dicitur, pectorale faleris plenum ipsi infanti archidiaconus dedit. Emit etiam pro triginta aureis morabitinis ortum ab episcopo bernardo et eius canonicis, iuxta se positum fontem aquarum habentem largissimum, iuxta quem ordinauit fieri claustrum ut in ipsum fons decurreret lauatorium. Quod post maxime animos perterruit canonicorum; Experti sunt enim postea cum amicis et ipso archiepiscopo, in hoc frustra laborante pelagio, si destrui posset sancte crucis monasterium. Voluerunt namque uel operis impensas archidiaconus saltem incommodo presbitero auferendo imminuere, quod maxime infanti nostro regi displicuit, eis meretrices et cetera obicienti execranda. Vnde dei sacerdos nata fabricandi libertate, socios sibi tantique adiutores operis adsciuit, non iam duodecim numero, sed ferme septuaginta duo: Johannem peculiarem, de quo supra memorauimus, qui portus gaye episcopus post mortem pelagii bracare preficitur archiepiscopus; Teotonium eiusdem monasterii priorem; Odorium sancti iacobi presbiterum; Sisnandum montis maioris sancte marie prepositum; et alios quorum nomina uidentur superuacaneum in hac ascribi pagina, cum in diuina pre eorum meritis coram deo cotidie recitentur tabule. Posuerunt ergo iuxta hanc auctoritatem primum fundamenti lapidem, quarto Kalendarum iulii, petri et pauli apostolorum principum uigilia: tu es petrus, et super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Et mirum in modum balnee comutantur ut quia hic abluerentur hominum corpora, quodam dominice crucis, aque babtismi secreto redemptionisque cruoris oraculo, efficerentur sancte crucis ecclesia, et quoniam carnis sordes balnearum detergerentur misterio, animarum lepra sancte crucis curentur sacramento. Sancta est ergo comutatio, sanctaque dantis et operancium deuocio, sanctissimaque summi auctoris protectorisque dei perfectio. Dicantur ergo de te gloriosa dei ciuitas et esto memor raab et babilonis scientium deum: Ecce enim tempus acceptabile, ecce dies salutis. Ne ergo qui cum eo conglutinati erant subito preocupati die mortis quererent penitentie spacium, et inuenire non possent, anno nondum reuoluto, sexto Kalendarum marcii, festiuitate mathie apostoli, feria quarta capite ieiunii armati sunt apostolorum proposito sub habitu degentes et regula beati augustini, hanc deo antiphonam digne cantando: Immutemur habitu in cinere et cilicio; ieiunemus et ploremus ante dominum, quia multum misericors est, dimittere peccata deus noster. His rite et iuxta dei uoluntatem ut uidebatur compositis, orta est intolerabilis supra quam dici possit sedicio canonicis sedis sancte marie archidiaconum cogentibus sibi loci monasteriique fieri debere testamentum. Unde uir tante sapientie preditus, animi uirtute prosternatus, et inhabitantibus superemines illorum sedis canonicorum periculum, et loci libertatem esse utilem quam cui uis force peruium recogitans alcius, cepit iam cum adiunctis sibi sociis casibus et fortunis prouidere futuris, et de loci libertate tractare propensius. Ocasione itaque satis comoda sedis pro libertate accepta, proficiscitur romam, sancte crucis monasterii, totiusque proprietatis faciens sociis ipsum inhabitantibus, tam futuris quam presentibus, testamenti deuota mente et firmitudinis seriem. Deinde ualedicens fratribus, lacrimans ceptum pergit iter, et sedis multo labore libertate ab innocentio secundo apostolico et uix conquisita, etiam sancte crucis monasterii quod sit sub tutela sancti petri ab eodem uiro sancto promeruit, priuilegium ei faciens propria manu roboratum, huiusmodi apicibus digestum.

Priuilegium innocentii pape.

3. Innocentius episcopus seruus seruorum dei dilectis filiis *Odorio* * priori, fratribus ecclesie sancte crucis in colimbriensis ciuitatis suburbio site, eorumque successoribus canonicam uitam professis im perpetuum. Desiderium quod ad religionis propositum et animarum salutem pertinere monstratur, auctore deo sine aliqua est dilatione complendum, ut fidelis deuocio celerem sortiatur effectum. Proinde, dilecti in domino filii, per interuentum filii nostri telonis colimbriensis archidiaconi, uestris postulationibus affectione paterna gratum prebemus assensum, et ecclesiam beate crucis, in qua diuinis estis obsequiis mancipati, in beati petri tutelam protectionemque suscipimus, et presenti scripti pagina communimus. Statuentes ut ordo canonicus, qui secundum beati augustini regulam ibidem cooperante domino noscitur institutus, perpetuis temporibus inuiolabiliter obseruetur. Sane possessiones et bona, que eadem ecclesia in presentiarum iuste et canonice possidet aut in futurum concessione pontificum, largitione regum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis prestante domino poterit adipisci, uobis uestrisque successoribus, et per uos predicte ecclesie sancte crucis, presenti priuilegio confirmamus. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat prenominatam ecclesiam perturbare aut eius possessiones auferre, uel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus uexationibus fatigare. Sed omnia integra conseruentur eorum pro quorum gubernatione, et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, Salua nimirum diocesani episcopi reuerentia. Ad indicium autem percepte huius a romana ecclesia libertatis, duos bizancios annis singulis nobis nostrisque successoribus persoluetis. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisue persona hanc nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere uenire temptauerit, secundo tercioue commonita, si non satisfactione congrua reatum suum correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine dei et domini nostri iesu christi aliena sit, atque in extremo examine districte ulcioni subiaceat. Cunctis autem eidem ecclesie sua iura seruantibus sit pax domini nostri iesu christi. Quatenus et hic fru-

* *Nomen istud, loco raso, alia valde posteriori manu scriptum fuit.*

Digitized by Google

ctum bone actionis percipiant, et apud districtum iudicem premia eterne pacis inueniant. Amen. Amen. Amen.

Ego innocentius catholice ecclesie episcopus subscripsi.
Ego lucas presbiter cardinalis tituli sanctorum iohannis et pauli subscripsi.
Ego guido diaconus cardinalis sanctorum cosme et damiani subscripsi.
Ego grisogonus diaconus cardinalis sancte marie in portu subscripsi.

Datum pisis per manus almerici sancte Romane ecclesie diaconi cardinalis et cancell. VII kalendas Junii, Indictione XII.ª, Incarnatione dominice anno M.C.XXX.V. Pontificatus Domni Innocentii pape II. anno VI.

4. Nec satis beato uidebatur innocentio, innocentie tociusque pie sanctitatis magistro, a pontificali consurgere solio et manu sancta priuilegium ipsum nomine confirmare proprio, nisi infanti destinaret per tellonem et episcopo litteras simul cum populo pro commendatione domus, et archidiaconi dilectione, maximeque guidonis diaconi cardinalis sanctorum cosme et damiani diligenti ergo nos laborioso ardore. Unde memoriam eorum cotidie morationibus nostris facientes, domini pape specialiter, guidonis nobiscum, et cum ceteris benefactoribus nostris facimus. Sed qualiter tocius pietatis uir perfectus ipsum adloquatur infantem audite.

Littere innocentii pape ad infantem alphonsum.

5. Innocencius seruus seruorum dei dilecto in christo filio illustri uiro alfonso portugalensium Duci Salutem et apostolicam benedictionem. Quod personam et honorem tuum paternis affectibus diligamus, sepe cognoscere potuisti. De tua itaque nobilitate plurimum confidentes rogando mandamus quatenus sicut nos pro colimbriensi ecclesia tuis precibus adquieuimus, ita nichilominus pro ecclesia sancte crucis colimbriensis postulationes nostras exaudias ut uidelicet pro beati petri et nostra reuerentia fratres eiusdem loci attentius diligas et honores, et a nullo infestari permittas. Per hoc enim tam in presenti quam in futuro seculo maiorem laudem et gloriam consequeris. Datum Pisis XIII. K. Junii.

Ab hinc quoque episcopi simul cum ciuibus cauteriatam ammonitionem auertite.

Ad col. episcopum.

6. Innocentius episcopus seruus seruorum dei venerabili fratri Bernardo episcopo et dilectis filiis clero et populo colimbriensi salutem et apostolicam benedictionem. In beati petri cathedra disponente domino constituti colimbriensem ecclesiam et uos ipsos paterno affectu diligimus, et uestris postulationibus secundum deum assensum prebemus. Ceterum gratum nobis est quod in ecclesia sancte crucis, que ciuitatis suburbio sita dinoscitur, cooperante domino religionem accepimus institutam. Eapropter dilectioni uestre rogando mandamus ut locum ipsum et fratres inibi domino famulantes pro omnipotentis dei reuerentia diligatis, et propensius honoretis, nec eis iniuriam aut molestiam inferatis nec inferri ab aliis paciamini, Quatenus et ipsi liberius et quietius diuinis ualeant uacare obsequiis, et uos pro inpensa eis beniuolentia tam temporaliter quam spiritualiter ab omnipotente deo retributionem percipere mereamini. Datum Pisis XIII. Kal. Junii.

7. His itaque omnibus pro uoto archidiaconi conpositis, cum iam osculata prius apostolici manu regrederetur cum consorte iohanne qui in omnibus preerat, rei uoti a raptoribus in medio retinentur itinere. Vouerant siquidem se sepulcrum beati augustini uisitaturos et aliquid pignoris si possent ad monasterium sancte crucis usque allaturos, Quod quia non fecerant, a raptoribus, ut diximus, expoliati uix multo elapsi labore multaque itineris fatigatione pedites totum fere usque ad sanctum rufum peregerunt iter, Ubi diuinum euidenti inditio archidiaconus cognouit sibi et in omnibus et tunc maxime adesse patrocinium, custodiens ipsum ab antidoto quod in malis iohannis michaelis repertum, ut ferebatur, ad archidiaconum necandum compositum. Pro quibus omnibus gratias agens summo et incomparabili patrono piissimo deo, conglutinata prius cum senioribus Sancti rufi amicitia, resumpto cum moribus socio, qui pro ipsis ierat dominico, cum ceteris et iohanne, qui in omnibus extiterat coadiutor, ad propria reuertitur, dimisso apud sanctum rufum priuilegii exemplo. Ille uero qui laqueum tetenderat innoxio desinteria deficit peregrinus dei iudicio, in defectu ipso monacali habitu gratias deo resumpto. Dicatur ergo: laqueum aperuerunt et effoderunt, sed tamen incidunt in foueam quam fecerunt. Mensibus quinque post reuersionem nec dum completis, et ipse tocius congregationis pater piissimus letali morbo corripitur quod arabice aluara malfalzamuni, id est apostema. Donec ergo potuit surgere, et aliquantisper procedere longiuscule, uelut martha satagebat circa frequens ministerium, murum in circuitu cenobii construendo, turres in excelso erigendo, domos intro claustrum et extra edificando, uillas et hereditates cum consorte odorio qui in omnibus ferebat auxilium propriis facultatibus emendo, in quibus ad quingentos expenderat morabitinos, His exceptis que a fidelibus oblata, cum aliis quingentis suo sudore adquisitis in operis sunt in pensione consumpta. Quia uero totum prout erat futurum uel fundare minime poterat edificium, radium affectans manu, ut thomas apud regem gondaforum, peritus architector interius compositionem, et exterius tocius dispositionem structure describit edificiorum. Ubi autem illius corpus nimie infirmitatis angore, et diutini laboris magnitudine fractum, presbitero gratum recusat ferre laboris pondus, claustro includitur, memorans hoc dauiticum: In me sunt Deus uota tua que reddam laudationes tibi, et in dies et noctes se ipsum deo uiuo et uero uiuum et uerum offerebat sacrificium in se beatissime et quondam peccatricis marie magdalene speciem exprimens, que quia lacrimis pedes domini lauerat, capillis capitis sui terserat, consors genitricis christi effecta, cum aromatibus ueniens ad sepulcrum, meruit ipsum gloriose dominum uidere prima. Quis enim alta ualeat explicare suspiria, quis lacrimarum imbres uberrimos, quis singultus creberrimos? Et existimo non pro se, sed tocius congregationis pie et ardentis sollicitudine caritatis, hoc a se fieri exigebat. Quia etsi sanctum uirum ab omni delicto pronunciare non audeo absolutum, uel fouerunt iuuentutis delicta, uel fuerunt ab ignorantia uel fragilitate profusa. Fuit enim fuit a pueritia usque ad senectam purissime castitatis amator, humilitatis humile exemplar, ueritatis assertor uerax, obedientie custos obediens, in aduersitatibus gaudens, in tribulationibus patiens, fidei conseruator fidelis, in ipse longanimis, de promissione certus ut abraham, hospitalitatem sectans ut loth, justicia pollens ut ysaac, Karitate exuberans ut iacob. Quis illius sermones moralitatis dulcedini refertos in senes, quos ac si patres uenerabatur; in uiros, quos ut fratres exortabatur; in iuuenes, quos ut filios excolebat; in pueros, quos ut diligens pedagogus et pater amandus parcendo arguebat, aliquo ualeat explicare sermone? Mira fuerunt et pene hominibus nostre etatis incredibilia, in hoc sancto Tellone diuina reuelata misteria. Equidem quandiu potuit manibus canonicorum ad altare domini deportari, sacrum corpus et sanguinem domini nostri iesu christi participari, ante ipsam crucem ut ante domini tribunal iudicandus, riuis suarum lacrimarum se iterum atque iterum lauans, quasi ipsos domini pedes lauando atque capillis capiti sui tergendo deoscularetur in excessu mentis rapiebatur. Inde in claustri medio inter oliuarum consita centone recubans, nos euntes seu redeuntes ac si filios unicos parturiret ut iacob manu erecta benedicebat, utque nobis propiciaretur, nosque ut oues a pastore patentibus campis desertas custodiret, qui non dormitat, longis suspiriis precabatur. Nimirum inter spem celestium constitutus et

Digitized by Google

amorem fratrum, non audeo, ut dicebat apostolus, cupio disolui et esse cum christo, multo melius necesse autem existimo esse in carne propter uos, sed uelut martinus beatus, nec sic tamen. Grauis quidem est domine corporee pugna milicie, nec deficientem causabor etatem, munia tua deuotus implebo, potius castris quod ipse iusseris militabo. At si parcis etati bonum est mihi hos quibus timeo ipse custodias. Tu enim es uerus pastor et animam tuam pro his ouibus dedisti. Quod minus est supple, qui quod maximum est consumasti. Et his dictis iterum lacrimabatur uir sanctus. Cumque deus finem uellet sanctis imponere laboribus, et confessorem suum in eterna pace suscipere, circum astante omnium fratrum amabili conuentu lacrimis manante et pio eiulatu, quia pium uidebatur flere tellonem, et maxime pium gaudere telloni, feria IIII.ª, quarto idus septembris, illuscescente die post natiuitatem beate marie, agens etatis quasi annum sexagesimum, dimittens in edificiorum expensas ad quingentos morabitinos, et manus omnium deosculans fratrum, ut illius essent memores in obsequiis suarum orationum, hoc ultimum habuit uerbum: In manus tuas domine commendo spiritum meum: et hoc ordine dignum sanctorum ordinibus emisit spiritum. Deinde corpore abluto, et uestibus pro consuetudine canonica induto, deducitur ad ecclesiam in medio coro, diuinis preeuntibus obsequiis. Quantus tunc luctus merentium fratrum, quanta precipue suspiria decantantium canonicorum, longum est et inexplicabile sororum uirginum et uiduarum, quarum numerus ternario per se multiplicato ut angelorum complebatur, explicare eiulatus, et hyberias lamentantium matronarum uenias, non dico licitum sed quantum pius amor coniuncto dolore susurrando fecerat proprium. Erat pium ac religione plenum pueros conspicere in circutu feretri residere, et mentis singultus lacrimis usque ad maxillam uellut ex fonte largissimo pudibunde tamen manantibus prodere, iuuenes adulescentiores circa altaria et cetera officia discursantes, senes canicie uenerandos in missarum sollempnia quandiu permissum fuit sese peruenire, laicos fratres ad sepulture obsequia alterutro obsequentes. Quis inuidorum gaudia, quia nemo rationabilis irrationabilis placere potest, quis dolentium amicorum tristes dolores, quorum longe antecedebat numerus, possit digne personare uocibus? Tota ciuitas ruit. Partim canonicorum conuentus, Partim iuuenes, Partim mediocres, Partim nobilium persone, ad uidendum sanctissimum tellonis corpus, omnes uno ore dicentes: benedictus deus qui talem sibi elegit famulum. Matrone uero et femine paupercule, quia non erat eis licitum astare prope, uel ipsum sacratissimum contingere corpus, pro foribus astantes, uel per rimulas quantum fas erat inspicientes, pio eiulatu protestabantur ipsum spiritum ut pro eis deprecaretur dominum, pro quibus sepe sancta monita, sepe casta consilia, sepe perutiles correctiones, sepe elemosinarum largissimas expensiones sancte, deuote, pieque profuderat. Cumque corpus deuote, honeste, ac religiose, a latere ecclesie dextro, iuxta altare in honore sancti spiritus consecrato conderetur, fit maximus omnium clamor ad sidera mentium affectus tendentium, unoque suspirio precantium, requiescat in pace, et sic omnium oratio consumata est. Quibus rite et iuxta nostrum ordinem digne et laudabiliter completis, ad consolandos nos alterutrum, consedente conuentu, communi diffinitione decreuimus inter nos, quod nunquam postmodum ab ullo poterit infringi, secundum edictum patris nostri Augustini.

8. In nomine Domini nostri iesu christi. omnibus placuit unum sentire communiter possidere sicut scriptum est: Unum sentite in domino, et nemo proprium sibi quicquam uendicet, sed fiat sicut scriptum est in actibus apostolorum. Habentes omnia communia, nemo quicquam suum esse dicebat, et erat uox omnium nostrum. In domino iure obseruationis nos teneamus, et in eo usque in finem permaneamus, quia in euangelium scriptum est: Qui perseuerauerit usque in finem hic saluus erit. Si enim patre pio sanctoque caremus tellone, multo magis piissimum sanctissimumque patrem habemus in celo, qui dicit in euangelio: Et patrem nolite uocare super terram.

9. Pari igitur diffinitione parique consensu morem sancti Rufi decreuimus tenendum, et a nullo nostrum uel sequentium in posterum notandum. Itaque mandauimus petrum presbiterum salomonis filium ad sanctum rufum, in hec simplicia uerba:

Dominis et patribus S. R. abbati W. sancto religioso que conuentui, T. sancte crucis prior etsi indignus, atque humilis congregatio, morum discipline, et uestrarum medele animarum qualemcumque partitionem. Quantas deo uestreque sanctitati pie persoluemus grates pro beneuolentia et caritate deuota in dominicum diaconem, et iohannem tunc magistrum nunc autem archiepiscopum, et tellonem archidiaconum, cuius anĩma requiescat in pace? Et nunc quia uestri cepimus esse discipuli, quod nondum habuimus per dominicum, per fratrem eius petrum pro amore fraternitatis mandari nobis subnixe obsecramus. Valete.

10. Misimus etiam donaria uti uiris tante religionis tanteque auctoritatis, obsecrantes ut suis interuentionibus deo dignis nostrorum ueniam delictorum promereamur et ordinis incepti consummationem. Quia ergo in nullo frustrati sumus, mansit apud eos ipse et eius famulus a festo beati martini usque ad pasca, in omnibus eos largissime procurantes, et quicquid necesse fuit seu in moribus, seu in aliis libris conscribendis ministrantes, et in coro, in capitulo, in refectorio, et dormitorio secum ac si illorum esset canonicus excolentes. Venit itaque ad nos ferme quindecim ante festum sancti iohanni diebus ferens secum tocius anni morem plenissimum, tempore quo ordinatus est iohannes peculiaris portugalensis episcopus. Contigit labente tempore archiepiscopum bracare mori pelagium, et multis dicidiis, multaque procella ecclesie ingruentibus, tandem ipsum peculiarem domnum iohannem eligi in archiepiscopum. Tunc recolentes archidiaconi laborem pro priuilegio astutum, decreuimus mittere secum eundem presbiterum petrum, et eiusdem ordinis consortem menendum, ad osculandos innocentissimos innocentis pape pedes sanctissimos pro nobis et nostram coram eis ponere benedictionem, subicientes pristine misericordie recordari, et episcopo regique nostro ac ciuibus pro nostri commendatione aliquid mandare. Quod innocentie conseruator scriptis in hunc modum se habentibus studuit complere:

Epistola innocentii pape ad bernardum col. episcopum.

11. Innocentius episcopus seruus seruorum dei uenerabili fratri B. colimbriensi episcopo salutem et apostolicam benedictionem. Ex diuine legis preceptis quod nobis fieri nolumus proximis nostris facere prohibemur. Hoc nimirum intuitu fraternitati tue mandamus atque precipimus ut fugitiuos fratres de ecclesia sancte crucis, que utique censualis est beati petri, nec ipse suscipias, nec ab aliquibus infra tuum episcopatum suscipi paciaris, quin pocius si qui fratres ipsos absque prelati sui licentia suscipere ausi fuerint, si quod absit eos prelatis suis reddere recusauerint, usque ad satisfactionem tam ipsum tranfugam quam eius temerarios defensores excommunicationi subicias. Eos etiam qui fratres prefate ecclesie iniuste opprimunt et eorum bona diripiunt, nisi presumptionem suam congrua satisfactione correxerint, simili sententia punias. Studii quoque tui sit, ut iura ecclesiarum prefate ecclesie sancte crucis pertinentium, que per te ac tuos auferri accepimus, eidem in pace dimittas, et eos qui circa prefatam ecclesiam commorantur eam uisitare et pro sua deuotione adire nullatenus prohiberi permittas. Cum enim uniuersa que habes tibi ab apostolo sint collata, indignum tibi uideri non debet si specialia loca sancte romane ecclesie in tuis partibus augeantur, et tuo studio a quibuslibet turbatoribus defensentur. Datum lat. v kal. Maii.

Et regem nostrum taliter allocutus est:

Digitized by Google

Epistola innocentii pape ad regem domnum al.

12. Innocentius episcopus seruus seruorum Dei Dilecto filio A. illustri portugalensium duci salutem et apostolicam benedictionem. Donorum principum est ecclesias dei filiali affectatione diligere, easque procollata sibi a deo potentia defensare. Huius rei gratia nobilitati tue per presentia scripta rogando mandamus quatenus ecclesiam sancte crucis, que utique censualis est beati petri, et specialiter sub eius tutela consistit, pro reuerentia beatorum apostolorum et nostra, manu teneas ac defendas, et nullis iniuriis uel molestiis fatigari permittas. Datum Lat. v Kal. Maii.

13. Ne ergo uideretur dispendium, pretermisimus discribere que et quanta pro nostra ecclesia, et earum que sub beati petri sunt tutela, erga abbates, episcopos, et archiepiscopos egerit uir apostolicus. Redeunte ergo archiepiscopo iohanne cum ceteris prospere, remansit item idem presbiter petrus apud sanctum rufum, fere annum integrum, scrutans si aliquid deesset nobis uel in more seu aliqua ecclesiastica doctrina. Itaque ipse omni ecclesiastico ordine perfectus adduxit nobis capitularium integrum, antifonarii morem, augustinum super iohannem, item super quasdam questiones mathei et luce, exameron ambrosii, item de penitentia, item pastoralem, et bedam super lucam.

14. Ad hec non premittendum uidetur episcopi domni bernardi controuersiam et nostram, valde est enim utilis proposita, uel ad cauendum posteris ne accidat, uel si forte acciderit quomodo rationetur exempli gratia. Quia episcopus infamabatur puplice ecclesiastica uendere beneficia, subter fugiebamus proposse consecrari ab eodem. Unde semel et bis uocato archiepiscopo bracare domno iohanne, eo in sede sua presente et ordines faciente, in ecclesia nostra ordinationes presbiterorum, diaconorum, et subdiaconorum fecimus ut sibi uidebatur quasi presumptuose. Qua de causa repletus insano furore contra apostolica prohibita prohibebat fideles, quos poterat, ne nobis inpenderent sua beneficia, uel in ecclesiasticis si forte possiderent, uel in seculari iure. Unde et quasdam nostras sibi diu retinuit ecclesias, donec res catholicus comitis enrici filius eum ah hac insania precibus ratione suffultis uix compescere potuit. Sed inuidia etsi parum quieuit, ex toto extingui non potuit; Nam et elemosinas fidelium disturbando, et sepulturas prohibendo, et nomen religionis blasfemando, aliquando a parte si facultas dabatur uel latenter in dies inpedire moliebatur. Quod nos facere non posse cernentes, apostolice dignitati nostro patrono litteris notificare curauimus et nostram querimoniam, et tocius ecclesie dispendium. Quod et fecissemus nisi guido cardinalis romanus in prouincia futurus denuntiaretur. Itaque ab incepto cessauimus uolentes ei ore nostro iniurias nostras, et ea que de episcopo protestabantur, pro certo exponere. Sed episcopus, ut rerum exitus probauit, a rege obtinuit accusationem hanc reticere, nos promittentes per manus eius omnia emendare, et de proprio etiam multa superaddere. Tamen cardinali in ecclesia sancti iohannis cum episcopo commanente, prior sedis iohannis anaia, qui postea eiusdem sedis episcopus extitit, cum martino archidiacono, et menendo magistro, et aliis quattuor uel tribus, nescio si episcopo iubente, hoc machinabantur, quia dum presentes affuimus et interrogaremur ab ipso tacebatur, ausi sunt quattuor nos pulsare questionibus iniuriosis, uidelicet quia decimas eorum recipiebamus, et de capella nostra terciam partem eis persoluere deberemus, et quod corpora parrochianorum eorum non solum susciperemus, uerum uiolenter de manibus eorum raperemus, et quod ordinationes contra ius et fas, episcopo in sede residente, conuocato extraneo in ecclesia nostra faceremus. Ad que etsi imperiti sermone, tamen ueritate suffulti benigne respondimus: Decimas aliarum ecclesiarum nec nos debere suscipere, nec suscipimus quia regulares canonici sumus, et omnia nostra secundum ordinem disponere debemus sicut et disponimus. Si forte pro eis que sunt de eiras accusamur, non eas pro decimis sed pro tributo regis suscipimus. Ideo ipse rex de suo proprio iure, que uulgo dicitur eiradiga, et ofrecion, et octauam partem uini demisit, contentus sola quarta parte fructus tocius illius hereditatis, quod ore ipsius regis postea comprobatum est. Frustra uero romanam libertatem promeruimus si nunc terciam nostre capelle diocesiano episcopo persoluimus. In his duabus ita auctoritate cardinalis rationabiliter solutis, cogebamur a cardinali et a predictis questionariis fateri uerum super ordinationibus iniuste peractis. Ad quod etsi diu pro ueritate rei hesitantes, compulsi sumus fateri a rege prohibitos fore super hac questione respondere, nec illius preceptum nos preterire posse. Ad quod ipse: Etsi aliquid est, quia aliquid est quod inconueniens est, quatenus quandiu a romana sede uidetur sustentari, a uobis non debet reprobari. In quarta uero sepulture questione, superaddiderunt dicentes, quia iustum est, nec omnino potest refelli, ut unusquisque quo disposuerit sepulture locum obtineat, quintam uel terciam nobis primum exoluat, et sic libere quò uoluerit eat. Tunc cardinalis uir prudens, et omnibus doctus, est ne, inquit, tercia uel quinta nomen alicuius oblationis? Responderunt: Non. Sed terciam uel quintam partem tocius possibilitatis exigimus, quam nisi reddidemus excomunicamus tandiu sepultura carebit, donec quod postulamus parentes eius exoluant etiam inuiti. Ad quod ipse turbido uultu et quasi ammirans ait: Et ego clericus sum et uellem medietatem tocius possibilitatis mortui, sed non est catholicum, nec sancti patres in sacris canonibus sanxerunt, ut mortuus tunc ligetur, tunc excomunicetur cum omnimodis debeat absolui et reconciliari, cum pro anima mortui aliquid dare ecclesie, non coactum debitum, sed uoluntarium uotum. Cesset ab ecclesia dei ammodo hec profana consuetudo, cum omnino his uerbis proibeatur a beatissimo papa gregorio: Peti aut aliquid exigi omnino proibemus ne quod ualde irreligiosum est, aut uenalis quod absit dicatur ecclesia, aut uos de humanis uideamini mortibus gratulari, sed ex eorum cadaueribus studeatis querere quolibet modo conpendium. Ideoque et ego nunc iudico ut mortuus quo uoluerit sepeliri sepeliatur, nec proibeatur ab aliquo, et nec ab eo aliud exigatur, quam quod ilari promiserit uoto. Sed tamen amoneatur a proprio magistro sue anime, ut aliquod beneficium sue mandet ecclesie, quia iustum est ut sicut socia fuit passionis, sit et particeps consolationis iuxta apostolum. His ita digestis considerauimus fore congruum renouare privilegium et addere quod uidebatur necessarium. Itaque consilio eiusdem cardinalis misimus cum archiepiscopo iohanne, qui tunc tendebat romam, iam dictum petrum salomonidem cum litteris nostris et regis, et hoc a beatissimo lucio papa secundo promeruimus priuilegium.

Item priuilegium lucii pape.

15. Lucius episcopus seruus seruorum dei dilectis filiis teotonio priori et fratribus ecclesie sancte crucis in colimbriensis ciuitatis suburbio site, tam presentibus quam futuris, regularem uitam professis in perpetuum. Ad hoc uniuersalis ecclesie cura nobis a prouisore omnium bonorum deo comissa est, ut religiosas diligamus personas, et bene placentem deo religionem studeamus modis omnibus propagare. Nec enim deo gratus aliquando famulatus impenditur, nisi ex caritatis radice procedens, a puritate religionis fuerit conseruatus. Ea propter, dilecti in domino filii, uestris iustis postulationibus affectione paterna gratum prebemus assensum, et ecclesiam beate crucis, in qua diuinis estis obsequiis mancipati, in beati petri tutelam protectionemque suscipimus, et presentis scripti pagina comunimus, Statuentes ut ordo canonicus, qui secundum beati augustini regulam ibidem cooperante domino noscitur institutus, perpetuis temporibus inuiolabiliter conseruetur. Sane possessiones et bona, que eadem ecclesia in presentia-

Digitized by Google

rum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largicione regum uel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis prestante domino poterit adipisci, uobis, uestris successoribus, et per uos predicte ecclesie sancte crucis presenti priuilegio confirmamus. In quibus hec propriis duximus exprimenda uocabulis: Ecclesiam sancti romani; Ecclesiam sancti iohannis; Ecclesiam de mira cum sua libertate quam hactenus habuisse noscuntur; Ecclesiam de quiaios; Ecclesiam de trauanca; Ecclesiam de alcarouuim; Ecclesiam de auriol; Ecclesiam de figairedo, saluo iure diocesani episcopi: Quicquid etiam alfonsus illustris dux portugalensis de iure suo uobis concessit in eadem ciuitate, uidelicet, almuniam cum suis redditibus; Redditus de eiras, et duas uineas ibidem liberas ab omni redditu; Partem omnium reddituum molendinorum suorum que sunt in eadem ciuitate; Unam aceniam in matelas cum IIII.or canariis integris; Villam de quiaios; Villam de sancto romano; Villam de sancto iohanne; Omnes hereditates quas dedit uobis in aluorge et in germanelo, sicut continetur in carta eiusdem ducis; Partem omnium piscium qui dicuntur sauales; Vineam quam dedit uobis fernandus petriz cum assensu eiusdem principis. Sane laborum uestrorum quos propriis manibus aut sumptibus colitis, siue de nutrimentis uestrorum animalium, nullus omnino clericus uel laycus decimas a uobis exigere presumat. Prohibemus quoque ut nulli fratrum post factam professionem absque prioris tociusque congregationis premissione liceat ex eodem claustro discedere. Discedentem uero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Chrisma uero, oleum sanctum, consecratione altarium, seu baselicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promouendi, a diocesano suscipiatis episcopo siquidem catholicus fuerit, et gratiam atque communionem sedis apostolice habuerit, et ea gratis et absque aliqua prauitate uobis uoluerit exibere. Alioquin liceat uobis catholicum quemcumque malueritis adire antistitem, Qui nimirum nostra fultus auctoritate, quod postulatur indulgeat. Decernimus ergo ut nulli omnino homini liceat prenominatam ecclesiam temere perturbare aut eius possessiones aufferre, uel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus uexationibus fatigare. Sed omnia integra conseruentur eorum pro quorum gubernatione et sustentacione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salua apostolice sedis auctoritate. Ad indicium autem huius a romana ecclesia percepte libertatis, duos bizancios annis singulis nobis nostrisque successoribus persoluetis. Siqua igitur in futurum ecclesiastica secularisue persona, hanc nostre constitutionis paginam sciens, contra eam temere uenire temptauerit, secundo tercioue commonita, si non satisfactione congrua reatum suum correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se diuino iuditio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine dei et domini nostri iesu christi aliena fiat, atque in extremo examine districte ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem ecclesie sua iura seruantibus sit pax domini nostri iesu christi quatinus et hic fructum bone actionis percipiant, et apud districtum iudicem premia eterne pacis inueniant. Amen. Amen. Amen.

Ego lucius catholice ecclesie episcopus subscripsi.
Ego conradus sabinensis episcopus subscripsi.
Ego theodeuuinus sancte rufine episcopus subscripsi.
Ego albericus hostiensis episcopus subscripsi.
Ego thomas presbiter cardinalis tituli uestine subscripsi.
Ego istubaldus presbiter cardinalis tituli sancte praxedis subscripsi.
Ego gregorius diaconus cardinalis sanctorum sergii et bacchi subscripsi.
Ego octo diaconus cardinalis sancti georgii ad uelum aureum subscripsi.
Ego guido diaconus cardinalis sanctorum cosme et damiani subscripsi.
Ego petrus diaconus cardinalis sancte marie in porticu subscripsi.
Ego astaldus diaconus cardinalis sancti eustachii iuxta templum agripe subscripsi.
Ego iohannes diaconus cardinalis sancte marie nove subscripsi.

Datum lat. per manum baronis capellani et scriptoris II. k. Maii. Indictione VII. Incarnationis dominice Anno M.°C.°XL.°IIII.° Pontificatus uero domni Lucii II. pape Anno Primo. Bene valete.

Item priuilegium eugenii pape.

16. Eugenius episcopus seruus seruorum dei dilectis filiis teutonio priori ecclesie sancte crucis site iuxta ciuitatem colimbriam, eiusque fratribus, tam presentibus quam futuris, canonicam uitam professis in perpetuum. Apostolice sedis auctoritate debitoque compellimur pro uniuersarum ecclesiarum statu satagere, et earum quieti auxiliante domino prouidere. Ea propter, dilecti in domino filii, uestris iustis postulationibus clementer annuimus, et ecclesiam sancte crucis, in qua diuino estis mancipati obsequio, sub beati petri et nostra protectione suscipimus et presenti scripti priuilegio communimus, Statuentes ut ordo canonicus, qui secundum beati augustini regulam qui ibidem cooperante domino noscitur institutus, perpetuis temporibus inuiolabiliter conseruetur. Quascumque etiam possessiones, quecumque bona eadem ecclesia in presentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum uel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis prestante domino poterit adipisci, uobis uestrisque successoribus, et per uos predicte ecclesie sancte crucis, presenti pagina confirmamus. In quibus hec propriis duximus exprimenda uocabulis: Ecclesiam sancti romani; Ecclesiam sancti iohannis; Ecclesiam de mira, cum sua libertate quam hactenus habuisse dinoscitur; Ecclesiam de quiaios; Ecclesiam de trauanca; Ecclesiam de alcarauuim; Ecclesiam de auriol; Ecclesiam de figairedo, saluo iure diocesani episcopi: Quicquid etiam alfonsus illustris dux portugalensis de iure suo uobis in eadem ciuitate concessit, uidelicet, almuniam cum suis redditibus; Quicquid iuris habetis in redditibus de eiras; Quicquid iuris habetis in redditibus molendinorum eiusdem ducis que sunt in eadem ciuitate; Duas uineas in predicto loco de eiras, liberas ab omni redditu; unam azeniam in matelas cum quatuor canariis integris; Villam de quiaios; villam de sancto romano; Villam de sancto iohanne; Omnes hereditates quas idem dux uobis concessit in aluorge et in germanelo, sicut continetur in carta ipsius ducis; Jus quod habetis in piscibus qui dicuntur sauales; Vineam quam dedit uobis fernandus petriz cum assensu eiusdem principis. Sane laborum uestrorum, quos propriis manibus aut sumptibus colitis, siue de nutrimentis uestrorum animalium nullus a uobis decimas presumat. Prohibemus quoque ut nulli fratrum uestrorum post factam professionem absque prioris tociusque congregationis permissione liceat ex eodem claustro discedere, discedentem uero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Crisma uero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu baselicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promouendi, a diocesano suscipiatis episcopo, siquidem catholicus fuerit et gratiam atque communionem apostolice sedis habuerit, et ea gratis et absque aliqua prauitate uobis uoluerit exibere. Alioquin liceat uobis catholicum quemcumque malueritis adire antistitem, qui nimirum nostra fultus auctoritate quod postulatur indulgeat. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat prefatam ecclesiam temere perturbare, aut eius possessiones auferre, uel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus uexationibus fatigare, sed omnia integra conseruentur, eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, Salua apostolice sedis auctoritate. Ad indicium autem huius a romana ecclesia percepte libertatis, duos bizantios nobis nostrisque successoribus annis singulis persoluetis. Siqua igitur in futurum ecclesiastica secularisue persona hanc nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere uenire temptauerit secundo tercioue commonita, si non satisfactione congrua emendauerit, potes-

Digitized by Google

tatis honorisque sui dignitate careat, reamque se diuino iuditio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine dei et domini nostri iesu christi aliena fiat, atque in extremo examine districte ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco iusta seruantibus sit pax domini nostri iesu christi quatinus et hic fructum bone actionis percipiant, et apud districtum iudicem premia eterne pacis mueniat. Amen. Amen. Amen.

Ego Eugenius catholice ecclesie episcopus subscripsi.
Ego hubaldus presbiter cardinalis tituli sancte praxedis subscripsi.
Ego aribertus presbiter cardinalis tituli sanctae anastasie subscripsi.
Ego guido presbiter cardinalis tituli pastoris subscripsi.
Ego iordanus presbiter cardinalis tituli sancte susanne subscripsi.
Ego odo diaconus cardinalis sancti georgii ad uelum aureum subscripsi.
Ego gregorius diaconus cardinalis Sancti angeli subscripsi.
Ego iohannes diaconus cardinalis sancte marie noue subscripsi.

Datum apud lenense monasterium per manum guidonis sancte romane ecclesie diaconus cardinalis et cancellarius v. idus Septembris. Indictione xi. Incarnationis dominice Anno m.°c.°xl.°viii.° Pontificatus uero domini eugenii pape III. Anno iiii. Bene valete.

17. Adrianus episcopus seruus seruorum dei dilectis filiis teotonio priori ecclesie sancte crucis in colimbriensis ciuitatis suburbio site, eiusque fratribus, tam presentibus quam futuris, regularem uitam professis in perpetuum. Ad hoc uniuersalis ecclesie cura nobis a prouisore omnium bonorum deo commissa est ut religiosas diligamus personas, et beneplacentem deo religionem studeamus modis omnibus propagare: Nec enim deo gratus aliquando famulatus impenditur, nisi ex caritatis radice procedens a puritate religionis fuerit conseruatus. Ea propter, dilecti in domino filii, uestris iustis postulationibus affectione paterna gratum prebemus assensum, et ecclesiam beate crucis in qua diuinis estis obsequiis mancipati, in beati petri tutelam protectionemque suscipimus, et presentis scripti pagina communimus. Statuentes ut ordo canonicus, qui secundum deum et beati augustini regulam ibidem cooperante domino noscitur institutus, perpetuis temporibus inuiolabiliter conseruetur. Sane possessiones et bona, que eadem ecclesia in presenciarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum uel principium, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis prestante domino poterit adipiscis, uobis uestrisque successoribus, et per uos predicte ecclesie sancte crucis presenti priuilegio confirmamus. In quibus hec propriis duximus exprimenda uocabulis: Omnes uidelicet ecclesias tam in castro leirene quam in territorio ipsius castri sitas, cum omnibus ad eas pertinentibus, sicuti in carta iam dictis ducis, et in confirmatione uenerabilis fratris nostri Giliberti ulixbonensis episcopi continetur; Ecclesiam de talauero cum omnibus pertinentiis suis; Ecclesiam sancti romani; Ecclesiam sancti iohannis; Ecclesiam de Mira, cum sua libertate, quam hactenus habuisse noscuntur; Ecclesiam de quiaios; Ecclesiam de trauanca; Ecclesiam de alcarouuim; Ecclesiam de auriol; Ecclesiam de figairedo; Quicquid etiam alfonsus illustris dux portugalensis de iure suo uobis concessit in eadem ciuitate, videlicet, almuniam cum suis redditibus; Redditus de eiras, et duas uineas ibidem liberas ab omni redditu; Partem omnium reddituum molendinorum suorum que sunt in eadem ciuitate; Unam aceniam in matelas, cum quatuor canariis integris; Villam de quiaios; Villam de sancto Romano; Villam de sancto iohanne; Omnes hereditates quas dedit uobis in aluorge et in germanelo, sicut continetur in carta eiusdem ducis; Partem omnium piscium qui dicuntur sauales; Vineam quam dedit uobis fernandus petriz, cum assensu eiusdem principis; Parrochiam quoque ad predictam ecclesiam sancte crucis pertinentem, sicuti a uenerabilibus fratribus nostris iohanne bracaren. archiepiscopo, et Bernardo colimbrien. episcopo, assentiente predicto filio nostro alfonso portugalen. duce, uobis dinoscitur esse concessum. Prohibemus etiam ut nulli fratrum post factam inibi professionem absque prioris totiusque congregationis permissione liceat ex eodem claustro discedere, discedentem uero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Siquis autem liber et absolutus ad ecclesiam uestram conuerti uoluerit, et ibidem habitum religionis assumere, siqua etiam ecclesiastica persona aliqua de bonis suis uobis pietatis intuitu conferre uoluerit, nullus audeat prohibere. Liceat insuper uobis decimas frugum uestrarum, que infra fines parrochie uestre continentur, hospitali uestro libere et absque alicuius contradictione conferre. Chrisma uero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu baselicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promouendi, a diocesano suscipiatis episcopo, siquidem catholicus fuerit, et gratiam atque communionem sedis apostolice habuerit, et ea gratis et absque aliqua prauitate uobis uoluerit exhibere. Alioquin liceat uobis catholicum quemcumque malueritis adire antistitem, Qui nimirum nostra fultus auctoritate quod postulatur indulgeat. Obeunte uero te T. nunc eiusdem loci priore, uel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astucia uel uiolentia preponatur nisi quem fratres communi consensu, uel fratrum pars consilii sanioris, secundum dei timorem et beati agustini regulam prouiderint eligendum. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat prenominatam ecclesiam temere perturbare, aut eius possessiones auferre uel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus uexationibus fatigare; Sed omnia integra conseruentur eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, Salua sedis apostolice auctoritate et diocesanorum episcoporum canonica iusticia. Ad inditium autem huius a Romana ecclesia percepte libertatis duos bizantios annis singulis nobis nostrisque successoribus persoluetis. Siqua igitur in futurum ecclesiastica secularisue persona hanc nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere uenire temptauerit, secundo tercioue commonita si non satisfactione congrua reatum suum correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se diuino iuditio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine dei et domini nostri iesu christi aliena fiat, atque in extremo examine districte ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem ecclesie sua iura seruantibus sit pax domini nostri iesu christi quatinus et hic fructum bone actionis percipiant, et apud districtum iudicem premia eterne pacis inueniant. Amen. Amen. Amen.

Ego adrianus catholice ecclesie episcopus subscripsi.
Ego hubaldus presbiter cardinalis tituli Sancte praxedis subscripsi.
Ego iohannes presbiter cardinalis sanctorum iohannis et P. tituli Pamachii subscripsi.
Ego guido diaconus cardinalis sancte marie in porticu subscripsi.
Ego bonadies diaconus cardinalis sancti angeli subscripsi.
Ego Arditio diaconus cardinalis sancti theodori subscripsi.
Ego boso diaconus cardinalis sanctorum cosme et damiani subscripsi.

Datum Signie per manum Rolandi sancte romane ecclesie presbiteri cardinalis et cancell. vi. idus augusti Indictione v. Incarnationis dominice Anno m.°c.°l.°vii.° Pontificatus uero domini Adriani pape IIII. Anno Tertio.

Karta dimissionis giliberti ulixbonensis episcopi de ecclesiastico leirene et terminis eius.

18. In nomine patris et filii et spiritus sancti Amen. Ego gilibertus dei gratia ulixbonensis episcopus, cum consensu canonicorum meorum, pro amore dei et rogatu illus-

Digitized by Google

trissimi regis portugalensis domni alfonsi et uxoris illius nobilissime regine domne mahalde, et etiam amore religiosorum uirorum qui habitant in monasterio sancte crucis, quod est situm in suburbio colimbrie, concedo et concedendo confirmo predicto monasterio, et canonicis ibidem degentibus in perpetuum, illud testamentum de iure ecclesiastico leirene quod prefatus rex eidem monasterio contulit, sicut in serie testamenti ipsius regis continetur. Nulli ergo successorum meorum liceat hanc nostram firmam concessionem in aliquo perturbare seu minuere, uel super hoc monasterium illud aut personas illius aliquibus uexationibus fatigare, sed omnia supradicta firma et illibata in perpetuum permaneant usibus illorum quibus a nobis et a supradictis personis concessa sunt. Siqua uero ecclesiastica secularisue persona huius nostre scripture paginam sciens contra eam uenire temptauerit, secundo tercioue commonita, si non congrua satisfatione emendauerit, ream se diuino iuditio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine domini nostri iesu christi aliena fiat amen. Facta firmissime concessionis scriptura Mense iulio. Era M.ª C.ª LXL.ª IIII.ª

Ego gilbertus ulixbonensis episcopus confirmo.
Ego bartolomeus archidiaconus confirmo.
Ego robertus decanus confirmo.
Ego benedictus cantor confirmo.

Epistola regis alfonsi ad domnum papam adrianum pro ecclesiastico leirene.

19. Domno adriano summo pontifici suo uenerabili patri Alfonsus portugalis rex quicquid patri filius et quicquid pater in utroque seculo obtari melius. Non ignoret sublimitas uestra, pater sancte, me militem uestrum et deuotum filium esse uelle, sicut fui apostolicorum qui fuerunt ante uos, et nimium uestra benedictione uelle perfrui. *Ideoque* attencius commendo me sanctitati simul et maiestati uestre per omnia. Nunc autem notifico sanctitati uestre monasterium sancte crucis, quod est in suburbio colimbrie, temporibus meis et a me ipso gratias deo esse fundatum, et secundum regulam beati augustini institutum, Quod quantum ego diligo uerbis exprimere nullo modo ualeo. Utpote ubi corpus meum sepeliri iubeo, et unde suffragium per beneficium orationum anime mee deo donante specialius euenire spero. Rogo itaque sanctitatem uestram, et attencius exoro, ut prefatum monasterium, quod iam olim antecessores uestri sub tutela et defensione sancte romane ecclesie suscepistis, uos quoque tamquam proprium manuteneatis, defendatis, et priuilegio quod ei utile cognoueritis contra impugnantium calumpnias pro amore dei et nostro bene et firmiter muniatis, Et quicquid ego uel alii fideles ibi deuote obtulimus scripto uestro confirmetis. Obtuli namque ego ei inter cetera totum ecclesiasticum cuiusdam castri quod uocatur leirena, Quod castrum credatis reuera me a fundamento in terra deserta construxisse et contra sarracenos qui prope erant armasse; Per illud enim mihi dedit deus sanctarem et totam terram eius per circuitum. Obtuli iccirco totum ecclesiasticum ipsius castri liberum prefato monasterio sancte crucis, per suos terminos antiquos cum omnibus que in presentiarum possidet, uel in futurum auxiliante deo possidere poterit, Quia ita prius uoueram et postea deo annuente uotum exolui; Ita scilicet ut nullus episcoporum seu aliquis hominum habeat ullam potestatem super illud ecclesiasticum, nisi tantum monasterium sancte crucis. Valeat amor uestre paternitatis, et petitionem meam rogo exaudire dignetur.

Privilegium Adriani pape.

20. Adrianus episcopus seruus seruorum dei dilectis filiis teotonio priori ecclesie sancte crucis in colimbriensis ciuitatis suburbio site, eiusque fratribus tam presentibus quam futuris regularem uitam professis in perpetuum. Ad hoc uniuersalis ecclesie cura nobis a prouisore omnium bonorum deo commissa est, ut religiosas diligamus personas, et beneplacentem deo religionem studeamus modis omnibus propagare. Nec enim deo gratus aliquando famulatus impenditur, nisi ex caritatis radice procedens a puritate religionis fuerit conseruatus. Ea propter, dilecti in domino filii, uestris iustis postulationibus affectione paterna gratum prebemus assensum, et ecclesiam beate crucis in qua diuinis estis obsequiis mancipati, in beati petri tutelam protectionemque suscipimus, et presentis scripti pagina communimus. Statuentes ut ordo canonicus, qui secundum deum et beati augustini regulam ibidem cooperante domino noscitur institutus, perpetuis temporibus inuiolabiliter conseruetur. Sane possessiones et bona que eadem ecclesia in presentiarum iuste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum uel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis prestante domino poterit adipisci, uobis uestrisque successoribus, et per uos predicte ecclesie sancte crucis, presenti priuilegio confirmamus. In quibus hec propriis duximus exprimenda uocabulis: Omnes uidelicet ecclesias tam in castro leirene quam in territorio ipsius castri sitas, cum omnibus ad eas pertinentibus, sicuti in carta iam dicti ducis et in confirmatione uenerabilis fratris nostri Giliberti ulixbonensis episcopi continetur; Ecclesiam de talaueiro cum omnibus pertinenciis suis; Ecclesiam sancti romani; Ecclesiam sancti iohannis; Ecclesiam de mira cum sua libertate quam hactenus habuisse cognoscuntur; Ecclesiam de quiaios; Ecclesiam de trauanca; Ecclesiam de alcarouuim; Ecclesiam de auriol; Ecclesiam de figairedo: Quicquid etiam alfonsus illustris dux portugalensis de iure suo uobis concessit in eadem ciuitate, uidelicet, almuniam cum suis redditibus; redditus de eiras, et duas uineas ibidem liberas ab omni redditu; Partem omnium reddituum molendinorum suorum que sunt in eadem ciuitate; vnam aceniam in matelas cum quatuor canariis integris; villam de quiaios; villam de sancto romano; villam de sancto iohanne; Omnes hereditates quas dedit uobis in aluorge, et in germanelo, sicut continetur in carta eiusdem ducis; Partem omnium piscium qui dicuntur sauales; Vineam quam dedit uobis fernandus petriz cum assensu eiusdem principis; Parochiam quoque ad predictam ecclesiam sancte crucis pertinentem, sicuti a uenerabilibus fratribus nostris iohanne bracarensi archiepiscopo et bernardo colimbriensi episcopo, assentiente predicto filio nostro alfonso portugalensi duce, uobis dinoscitur esse concessum. Proibemus etiam ut nulli fratrum post factam in ibi professionem, absque prioris tociusque congregationis permissione, liceat ex eodem claustro discedere; Discedentem uero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Siquis autem liber et absolutus ad ecclesiam uestram conuerti uoluerit, et ibidem habitum religionis assumere, siqua etiam ecclesiastica persona aliqua de bonis suis uobis pietatis intuitu conferre uoluerit, nullus audiat prohibere. Liceat insuper uobis decimas frugum uestrarum, que infra fines parrochie uestre continentur, hospitali uestro libere et absque alicuius contradictione conferre. Chrisma uero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promouendi, a diocesano suscipiatis episcopo, siquidem catholicus fuerit et gratiam atque communionem sedis apostolice habuerit, et ea gratis et absque aliqua prauitate uobis uoluerit exhibere. Alioquin liceat uobis catholicum quemcumque malueritis adire antistitem, Qui nimirum nostra fultus auctoritate quod postulatur indulgeat. Obeunte uero te T. nunc eiusdem loci priore, uel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet subreptionis astutia uel uiolentia preponatur, nisi quem fratres communi consensu uel fratrum pars consilii sanioris secundum timorem et beati augustini regulam prouiderint eligendum. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat prenominatam ecclesiam temere perturbare, aut eius possessiones auferre, uel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus uexationibus fatigare, sed omnia integra conseruentur eorum pro quorum gubernatio-

Digitized by Google

ne et sustentatione concessa sunt usibus omnibus profutura, Salua sedis apostolice auctoritate et diocesanorum episcoporum canonica iustitia. Ad indicium autem huius a romana ecclesia percepte libertatis, duos bizantios annis singulis nobis nostrisque successoribus persoluetis. Siqua igitur in futurum ecclesiastica secularisue persona hanc nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere uenire temptauerit, secundo tercioue commonita, si non satisfactione congrua reatum suum correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se diuino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine dei et domini nostri iesu christi aliena fiat, atque in extremo examine districte ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem ecclesie sua iura seruantibus sit pax domini nostri iesu christi, quatinus et hic fructum bone actionis percipiant, et apud districtum iudicem premia eterne pacis inueniant. Amen. Amen. Amen.

Ego adrianus catholice ecclesie episcopus subscripsi.
Ego hubaldus presbiter cardinalis tituli sancte praxedis subscripsi.
Ego iohannes presbiter cardinalis sanctorum iohannis et P. tituli Pamachii subscripsi.
Ego guido diaconus cardinalis sancte marie in porticu subscripsi.
Ego bonadies diaconus cardinalis sancti angeli subscripsi.
Ego ardicio diaconus cardinalis sancti theodori subscripsi.
Ego boso diaconus cardinalis sanctorum cosme et damiani subscripsi.

Data Signie per manum Rolandi sancte Romane ecclesie presbiteri cardinalis et cancell. VI. idus augusti Indictione V. Incarnationis dominice Anno M.°C.°L.°VII. Pontificatus uero dompni Adriani pape IIII. Anno Tertio. Bene valete.

Epistola domni adriani pape ad regem domnum alfonsum.

21. Adrianus episcopus seruus seruorum dei Dilecto filio nobili uiro A. portugalensium duci salutem et apostolicam benedictionem. Quia plurimum de animi tui deuotione et mentis sinceritate confidimus pro uiris religiosis et diuino cultui mancipatis preces magnitudini tue porrigere minime dubitamus. Inde est quod dilectos filios nostros, canonicos uidelicet ecclesie sancte crucis de colimbria, nobilitati tue propensius commendantes, rogamus, monemus, et exhortamur in domino atque in remissionem tibi peccatorum iniungimus quatinus pietatis intuitu, et pro reuerentia beati Petri ac nostra, predictis canonicis largitatis tue beneficia subministres, et eos qui in commissa tibi terra existunt, et domum ipsorum diligas, manuteneas, ac defendas, Eandem quoque domum helemosinis tuis sustentare studeas, et quibus modis cum deo poteris ampliare prouisurus attentius ut bonum quod ei facere incepisti, meliore fine concludas. Data Sutrii XVIII. kal Julii.

Karta libertatis Micahelis col. episcopi, et canonicorum sedis sancte marie de monasterio sancte crucis.

22. In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Ego michael dei gratia colimbriensis episcopus sciens, ut ait beatus gregorius, ualde necessarium et honestum esse deo seruientium quieti prospicere atque de eorum perpetua securitate tractare, et attendens nichilominus colimbriense monasterium sancte crucis a sacrosancta romana ecclesia, que caput et mater est omnium ecclesiarum, per dei gratiam integram libertatem habere, laudo et confirmo; Et cum consensu meorum canonicorum spontanea uoluntate confirmamus libertatem uobis, scilicet, domno iohanni eiusdem monasterii priori, et ceteris fratribus tam presentibus quam futuris in eodem monasterio regularem uitam professis in perpetuum. Quatinus et conseruantes in dei seruitio gratia ipsius suffragante mente libera perseuerent, et ordo canonicus, qui secundum deum et beati augustini regulam ibidem cooperante domino noscitur institutus, perpetuis temporibus inuiolabiliter conseruetur. Confirmamus igitur et firmiter statuimus ut idem monasterium cum suis parrochiis et parrochianis et confratribus ab omni episcopali iure et exactione omnino sit liberum. Quascumque etiam possessiones et quecumque bona eadem ecclesia in presentiarum possidet et possidebit, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum uel principum, oblatione fidelium, prestante domino poterit adipisci, uobis uestrisque successoribus, et per uos predicte ecclesie sancte crucis, presenti pagina confirmamus. In quibus hec duximus propriis exprimenda uocabulis: Omnes uidelicet ecclesias in castro leyrene et in terminis eius, sicut continetur in testamento regis; Ecclesias sancti romani et sancte marine de sena; ecclesiam sancti iohannis de alcoba; Ecclesiam de mira; Ecclesiam de talaueiro, et ecclesias illas quas in uestris nouis populationibus edificaueritis; Quicquid etiam alfonsus illustris rex portugalensis uobis dedit. Sane laborum uestrorum, quos propriis manibus aut sumptibus colitis, siue de reditibus uestrarum hereditatum seu uillarum nec ego nec aliquis episcoporum, qui in hac sede post me sessuri sunt a uobis decimas exigere presumat. Siquis ad ecclesiam uestram conuerti uoluerit et ibidem habitum religionis assumere, nullus audeat prohibere. Sepulturam quoque eiusdem loci liberam esse concedimus, ut uidelicet quicumque clericus siue laicus se illic sepeliri deliberauerit eius deuotioni et extreme uoluntati nullus obsistat, nisi forte antea pro aliqua rationabili causa fuerit excomunicatus, ita tamen ut de suis bonis ecclesie sue partem faciat. Crisma quoque, oleum sanctum, consecrationis altarium seu baselicarum, ordinationes clericorum gratis et absque ulla prauitate nos uobis semper exibeamus. Nec habeat ibi episcopus quamlibet potestatem imperandi uel prohibendi, uel aliquam ordinationem quamuis leuissimam faciendi, nisi fuerit rogatus, quatinus canonici semper maneant in maiorum suorum perfecta libertate. Et siqua forte causa inter hoc monasterium et nostram sedem euenerit, et pacifice inter se non potuerit terminari, apud religiosos uiros deum timentes sine uoluntaria dilatione finiatur. Hanc ergo scripture huius paginam omni in futurum tempore ab omnibus successoribus nostris firmam statuimus illibatamque seruari, ut remotis cunctis uexationibus diuinum opus cum summa animi deuotione perficiant, et ut in orationibus et beneficiis eiusdem monasterii partem semper habeamus, et ut episcopi et priores huius sedis specialiter in martirologio uestro conscribantur, et pro omnibus canonicis in unoquoque anno communis commemoratio fiat. Siqua amodo ecclesiastica secularisue persona sciens huius decreti paginam contra eam temere uenire, seu in aliquo disturbare uel minuere temptauerit, secundo tercioue commonita, si non satisfactione congrua emendauerit, ream se diuino iudicio de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine domini nostri iesu christi aliena fiat, atque in extremo examine destricte ultioni subiaceat. Cunctis autem predicto monasterio sua iura seruantibus sit pax domini nostri iesu christi quatinus et hic fructum bone operationis percipiant, et apud districtum iudicem premia eterne pacis inueniant. Amen. Facta libertatis carta mense marcio Era M.ª CC.ª Regnante ildefonso portugalensi rege, comitis enrici et regine tarasie filio, magni quoque regis alfonsi nepote confirmante.

Ego predictus rex alfonsus confirmo.
Ego sanctius filius eius confirmo.
Ego orraca filia eius confirmo.

Comes uelascus.	Nuno uetulus.
fernandus uermudi.	Petrus pelagii.
Gundisaluus de sausa.	Pelagius zapata.
Sanctius nuniz.	Petrus fernandiz.

Digitized by Google

Mozo uenegas.
Egeas fafiz.
Gundisaluus de maranion.
Ermigius moii.
Suarius uenegas.
Petrus gutieriz.
Johannes midiz.
Martinus nuniz.
Petrus nuniz.

Ego iohannes bracarensis archiepiscopus confirmo.
Ego michael indignus episcopus colimbriensis conf.
Ego petrus silua sedis sancte marie prior conf.
Ego dominicus presbiter archidiaconus conf.
Ego michael presbiter et cantor conf.
Ego petrus iohannis presbiter conf.
Ego martinus presbiter sacrista conf.
Ego ciprianus presbiter conf.
Ego tello presbiter conf.
Ego ciprianus presbiter conf.
Ego godinus presbiter conf.
Ego christoforus presbiter conf.
Ego martinus presbiter conf.
Ego suarius petri presbiter conf.
Ego dominicus presbiter conf.
Ego petrus martini presbiter conf.
Ego sisnandus presbiter conf.
Ego petrus presbiter archidiaconus conf.
Ego tello pelagii presbiter conf.
Ego iohannes presbiter capellanus conf.
Ego gundisaluus presbiter conf.
Ego magister laurencius presbiter conf.
Ego suarius presbiter conf.
Ego petrus saluatori presbiter conf.
Ego petrus iohannis diaconus conf.
Ego suarius diaconus conf.
Ego petrus diaconus conf.
Ego fernandus diaconus conf.
Ego petrus belidiz diaconus conf.
Ego petrus sancii diaconus conf.
Ego petrus subdiaconus conf.
Gualteiro abbas de moreirola affuit.
Vilelmus abbas de ualle bono affuit.
Giraldus abbas de tarauca affuit.
Petrus abbas sancti saluatoris de turre affuit.
Cresconius abbas de cabanas affuit.
Johannes electus laurbanensis affuit.
Didacus abbas de petroso affuit.
Michael abbas sancti christofori affuit.
Martinus abbas de seiza affuit.
Monachi de alcubacia.
Petrus alfonsus affuit.
Petrus miquilin affuit.
Petrus iohannis affuit.
Petrus uenegas ulixbone pretor.
Gundisaluus gundisalui.
Suarius pelaiz.
Guian pretor de sanctaren.
Petrus gallecus.
Ticion arkarius colimbrie testis.
Martinus anaie testis.
Martinus zouparel testis.
Fernandus gunzaluiz testis.
Saluatus gunzaluiz testis.
Menendus gunzaluiz testis.
Petrus randulfiz testis.
Fernandus fernandi testis.
Petrus pelagii et simeon pelagii testis.
Alfonsus roderici et gundisaluus roderici testis.
Fernandus roderici testis.
Saluatus uenegas testis.
Pelagius petri Et uermudus petri testis.
Menendus albus erat economus colimbrie.
Petrus uenegas iusticia.

Scripta per manus pelagii diaconi canonici sancte crucis, Roborata et confirmata in capitulo sancte crucis presente rege et omnibus suprascriptis et aliis multis hominibus.

Epistola michaelis col. episcopi domno alexandro pape.

21. Domno et in christo uenerabili alexandro, dei gratia tocius sancte ecclesie summo uniuersali pontifici, Michael licet indignus col. episcopus debitam in christo reuerentiam. Licet a uestre dulcissime paternitatis presentia longe remotus, et in finibus mundi positus, et expeditionum frequentia, aliisque compluribus regis et episcopii negociis exauctus et impeditus, uestre tante sublimitati prout decet obsequi non ualeo, nullus tamen uestro lateri adherentium me libentior uestre deseruiret sanctitati, si diuina fauente clementia mihi facultas subpeteret. Sic enim his undique coartor ut uix ad ea explenda sufficere queam; Sed quod possum me licet indignum pariter, et mea tanto patri sancteque romane ecclesie deuotissime subicio, et obedientiam ac reuerentiam tanquam specialis filius uotis omnibus exibeo, et quantum ualeo deum precibus postulare non cesso, quatinus contra aduersarios uestros clipeo sue protectionis uos muniat, et pro persecutionis procella obtata tranquillitate potiri faciat. Cum igitur constet me uestrum ita deuotum esse filium, monasterium sancte crucis, quod in seruitio dei fundatum, et sancte romane ecclesie in cameram est deo gratias constitutum, modis omnibus propter uos toto mentis affectu honoro, et quia dei munere sanctam ibi uigere religionem, et magis magisque cotidie lucere conspicio, locum eundem specialiter diligo. Unde et eiusdem loci quieti prouidens, gratia uestri seruorumque dei inibi commorantium precibus inclinatus spontanea uoluntate, cum consensu meorum canonicorum, libertatis litteras illis dignum facere duxi. Quapropter benignitatem uestram suppliciter exoro ut quecumque scripta pro utilitate eiusdem ecclesie predecessores uestri suis priuilegiis confirmauerunt, uos quoque confirmetis et uigorem illarum litterarum, quas illis feci, uestro priuilegio sanctiatis, et siquid beneficium superaddideritis gratum deo erit, et ego et canonici mei deo et uobis inde grates incessanter persolvemus.

Epistola domni al. regis domno alexandro pape.

22. Sanctissimo patri et domno, summe et apostolice sedis per dei gratiam pontifici, alexandro alfonsus, eadem gratia portugalensium rex, quod deuotissimus obtimo patri. Satis superque satis nouit uestre paternitatis sublimitas me uestre sanctitatis ita esse filium specialem ut aut nullum penitus, aut uix aliquem mihi per omnia habeatis consimilem. Alii enim imperatores, reges, duces, principes, ceterique potentes a parentibus propriis terras de iure beati Petri acceperunt, cum quibus celsitudini uestre et romane curie obsecuntur. Ceterum aut nulla superaditiunt, aut siqua a barbaris nationibus lucrantur, seu tanquam proprie potestati adiciunt. Ego autem cum his que de possessionibus parentum meorum per dei gratiam mea industria adquisiui, beato Petro fideliter seruiens plura quam haberem per eius auxilium sarracenis abstuli, unde et ea libens apostolico patrimonio adieci animo gerens strenuus beati Petri miles existere, et uestre paternitatis semper iussionibus obedire. Cum igitur constet me specialibus ceteris regibus uestre celsitudine adherere, tamen, ut in regno meo immo specialiter uestro aliquid uobis specialissimum offerrem, ecclesiam sancte crucis in cameram uobis fundaui, uestreque iamdudum singulariter protectioni obtuli. Et quia dei munere sanctam religionem ibi uigere conspicio, locum eundem specialiter diligo, et quantum in me est premunire et circumuallare uolo et studeo. Et dum mihi uita per dei gratiam comes fuerit, certus sum quod prefata ecclesia nichil aduersi ab aliqua ecclesiastica siue laicali persona sustinebit, quia meum superintendere rei quam obtuli amore beati Petri cui obtu-

Digitized by Google

li. Ut autem ecclesia eiusdem loci perpetua securitate consistat, ego quoque in perpetuum securus reddar, benignitatem uestram obnixius obsecro ut quecumque scripta a me uel ab episcopis canonici eiusdem ecclesie habent roboretis, peticionibusque eorum effectum benigne tribuatis, et quecumque pro utilitate eiusdem ecclesie predecessores uestri suis priuilegiis confirmarunt, uestro priuilegio sanctiatis ut contra omnem ecclesiasticam siue laicalem personam inquietandi eundem locum per uestra munimina omnis aditus in perpetuum obstruatur. Valeat semper uestre sublimitatis paternitas.

Priuilegium domni alexandri pape.

23. Alexander episcopus seruus seruorum dei dilectis filiis iohanni priori ecclesie sancte crucis, in colimbriensis ciuitatis suburbio site, eiusque fratribus tam presentibus quam futuris regularem uitam professis in perpetuum. Ad hoc uniuersalis ecclesie cura nobis a prouisore omnium bonorum deo commissa est ut religiosas diligamus personas, et beneplacentem deo religionem studeamus modis omnibus propagare. Nec enim deo gratus aliquando famulatus inpenditur, nisi ex caritatis radice procedens a puritate religionis fuerit conseruatus. Ea propter, dilecti in domino filii, uestris iustis postulationibus affectione paterna gratum prebemus assensum, et ecclesiam beate crucis, in qua diuinis estis obsequiis mancipati, in beati petri tutelam protectionemque suscipimus, et presenti scripti pagina communimus. Statuentes ut ordo canonicus, qui secundum deum et beati augustini regulam ibidem cooperante domino noscitur institutus, perpetuis temporibus inuiolabiliter conseruetur. Sane possessiones et bona, que eadem ecclesia in presentiarum iuste et canonice possidet, aut iu futurum concessione pontificum, largitione regum uel principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis prestante domino poterit adipisci, uobis uestrisque successoribus, et per uos predicte ecclesie sancte crucis, presenti priuilegio confirmamus. In quibus hec propriis duximus exprimenda uocabulis: Quicquid uidelicet alfonsus illustris dux pertugalen. de iure suo uobis concessit in eadem ciuitate, iudelicet, almuniam cum suis redditibus; Redditus de eiras et duas uineas ibidem liberas ab omni redditu; Partem omnium redditum molendinorum suorum, qui sunt in eadem ciuitate; Unam acceniam in matelas cum quattuor canariis integris; Villam de quiaios; Villam de sancto romano; Villam de sancto iohanne; Omnes hereditates quas dedit uobis in aluorge, et in germanelo, et in atheania; vallem que dicitur algizir per suos terminos; Insulam quoque que dicitur oueiroa; Illas etiam hereditates quas dedit in thamugia, et in sanctaren, et in sintria, in alkanedi, sicut continetur in cartis eiusdem ducis; Partem omnium piscium qui dicuntur sauales; Uineam quam dedit uobis fernandus petri cum assensu eiusdem principis; Parrochiam quoque ad predictam ecclesiam sancte crucis pertinentem, sicuti a uenerabilibus fratribus nostris iohanne bracarensi archiepiscopo, et bernardo colimbriensi episcopo, assentiente predicto filio nostro alfonso portugalense duce, uobis dinoscitur esse concessum. Prohibemus etiam ut nulli fratrum, post factam inibi professionem, absque prioris tociusque congregationis promissione liceat ex eodem claustro discedere; Discedentem uero absque communium litterarum cautione nullus audeat retinere. Siquis autem liber et absolutus ad ecclesiam uestram conuerti uoluerit, et ibidem habitum religionis assumere, siqua etiam ecclesiastica persona aliqua de bonis suis uobis pietatis intuitu conferre uoluerit, nullus audeat prohibere. Crisma uero, oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum, qui ad sacros ordines fuerint promouendi, a diocesano suscipiatis episcopo, siquidem catholicus fuerit et gratiam atque communionem sedis apostolice habuerit, et ea gratis et absque aliqua prauitate uobis uoluerit exhibere. Alioquin liceat uobis catholicum quemcunque malueritis adire antistitem, Qui nimirum nostra fultus auctoritate quod postulatur indulgeat. Obeunte uero te iohanne nunc eiusdem loci priore uel tuorum quolibet successorum nullus ibi qualibet subreptionis astucia uel uiolentia preponatur nisi quem fratres communi consensu uel fratrum pars consilii sanioris secundum dei timorem et beati augustini regulam prouiderint eligendum. Preterea libertatem illam quam Michael colimbriensis episcopus uobis et ecclesie uestre concessit, et scripto proprio roborauit, uobis auctoritate apostolica confirmamus. Statuit siquidem ut eadem ecclesia cum suis parrochiis, et parrochianis, et confratribus, ab omni episcopali iure et exactione omnino sit libera. Nec quilibet colimbriensis episcopus in ecclesia uestra quamlibet habeat potestatem imperandi uel prohibendi, aut aliquam ordinationem, quamuis leuissimam, nisi rogatus fuerit, faciendi, quatenus canonici semper in maiorum suorum perfecta libertate permaneant. Et siqua forte causa inter uestram et sedem episcopalem emerserit, et pacifice inter uos non poterit terminari, apud religiosos uiros deum timentes sine dilatione frustratoria finiatur. Hec autem omnia et alia que predidictus episcopus uobis concessit, sicut in eius scripto autentico continetur, uobis prout dictum est auctoritate sedis apostolice confirmamus. Insuper omnes ecclesias in castro leirene, et in confiniis eius constitutas, Ecclesias quoque sancti romani et sancte marine de sena, Ecclesiam sancti iohannis de alcoba, Ecclesiam de mira, Ecclesiam de talaueiro, que omnes in episcopatu colimbriensi consistunt, et omnes illas ecclesias, quas in uestris nouis populationibus in predicto colimbriensi episcopatu uos edificare contigerit, in ea libertate decernimus permanere, quam colimbriensis episcopus eis noscitur contulisse. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat prenominatam ecclesiam temere perturbare, aut eius possessiones auferre, uel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus uexationibus fatigare; Sed omnia conseruentur eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, Salua sedis apostolice auctoritate. Ad indicium autem huius a romana ecclesia percepte libertatis, duos bizantios annis singulis nobis nostrisque successoribus persoluetis. Siqua igitur in futurum ecclesiastica secularisue persona hanc nostre constitutionis paginam sciens, contra eam temere uenire temptauerit, secundo tercioue commonita, si non satisfactione congrua reatum suum correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se diuino iuditio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine dei et domini nostri iesu christi aliena fiat, atque in extremo examine districte ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura seruantibus sit pax domini nostri iesu christi. Quatinus et hic fructum bone actionis percipiant, et apud districtum iudicem premia eterne pacis inueniant. Amen. Amen. Amen.

Ego Alexander Catholice Ecclesie Episcopus subscripsi.

Ego bernardus portuensis et sancte rufine episcopus subscripsi.

Ego Gualteirus albanensis episcopus subscripsi.

Ego henricus presbiter cardinalis tituli sanctorum Nerei et achillei subscripsi.

Ego Johannes presbiter card. tituli sancte Anastasie subscripsi.

Ego Guillelmus presbiter card. tituli sancti petri ad uincula subscripsi.

Ego Jacintus diaconus card. sancte marie in cosmydyn subscripsi.

Ego Ardicio diaconus card. sancti theodori subscripsi.

Ego Boso diaconus card. sanctorum cosme et damiani subscripsi.

Ego Cinthius diaconus card. sancti Adriani subscripsi.

Ego Petrus diaconus card. sancti Eustachii iuxta templum agrippe subscripsi.

Ego Manfredus diaconus card. sancti Georgii ad uellum aureum subscripsi.

Datum Bituricis per manum Hermanni Sancte Romane Ecclesie Subdiaconi et Notarii XVII. kal Septembris. In-

Digitized by Google

dictione XI. Incarnationis dominice Anno M.°C.°LX.°III.° Pontificatus uero domini Alexandri pape III. Anno Quarto. Bene Valete.

Karta terminorum parrochie sancte crucis.

24. Isti sunt termini parrochianorum de monasterio sancte crucis, quos iohannes peculiaris archiepiscopus bracarensis, et bernardus colimbriensis episcopus cum roderico pretore colimbrie, et gundisaluuo diaz, et Martino anaia, et suario goterriz, et menendo arcaldi, et randulfo zoleimaz, et pelagio guoterri, et saluatore zoleimaiz, et fernando guoterri, et martino zouparel, et menendo pelaiz, et fromariguo guoterriz, tunc temporis maiordomo ciuitatis, et petro menendiz iudice, et multis aliis ciuibus colimbrie determinauerunt per mandatum infantis portugalis domni alfonsi, qui tunc colimbrie erat: Ab africo terminantur per ripam iudeorum descendendo per casas gundisalui transuersi ad casam G. golias per illam almocouaram iudeorum ad almuniam regis, que tota includitur cum suis terminis et parietibus antiquis, sicut eam rex dedit monasterio sancte crucis; Et in fine ipsius almunie, includitur etiam ab africo illa hereditas que fuit saluatoris zuleime, et nunc est hereditas propria sancte crucis, et peruenit terminus ad illam aliam almuniam regis, ibique terminatur in occidente. Ab aquilone uero uersus orientem terminus descendit per uiam antiquam que uenit de columbario petri alpoi per illum furnum ad portam mauriscam, Et a porta maurisca includit hereditatem martini alfarde et peruenit ad correntem de balneis regñis, et inde descendit ad prefatam aliam almuniam regis inferiorem, ibique finitur terminus a septentrionali parte in occidente. Item ab ortu solis ascendit a predicto columbario per crepidinem montis rubei ad uineam petri alpoi, que *nunc est* de monasterio sancte crucis; Et inde emergit propemodum usque ad fontem iudeorum, unde per directum uersus eurum tendit ad murum ciuitatis, ibique terminatur super portam nouam. Jam quiquid aliud est usque ad gunsaluum transuersum uiccus iudeorum separat. Facta est autem hec discriptio siue determinatio inter parrochianos sancte crucis et inter parrochianos sancti iacobi et sancte iuste. Era M.ª C.ª LXX.ª II.ª Mense iunio. Regnante illustrissimo infante domno alfonso, et tunc archiepiscopo brac. domno iohanne peculiari, et domno b. col. episcopo, priore sedis sancte marie domno iohanne ania. Tempore domni theotonii primi prioris monasterii sancte crucis. Anno ab incarnatione domini Millesimo C.°XXX.°VII.° Petrus presbiter notuit.

VIDA DE D. TELLO E NOTICIA DA FUNDAÇÃO DO MOSTEIRO DE S. CRUZ DE COIMBRA.

(Versão do seculo XV.)

Jhesus. Aqui se compeça a obra que fala do fundamento do moesteiro de Santa cruz de coimbra, e quaaes foram aquelas pesoas que esto ordenarom, e fala mais da uida de dom telo e doutros homens seus conpanheyros. E esta obra esta em latim no liuro dos erdamentos de santa cruz, e foi tornado em lingoagem, porque o entendesem muitos, a requerimento de pedre annes prior de podentes, irmãao de afonse anes conigo de Santa cruz. E esto foy em tempo de dom gomez prior de santa cruz, homem de santa vida, que primeiro foy abade de frorença. E esta treladaçom fez de latim em lingoagem mestre aluaro da mota da ordem dos pregadores, o maior leterado da ordem, estando em santa cruz com o prior dom gomes no anno de LV no mes de nouembro.

No anno da emcarnaçom de noso Senhor ihesu christo de mil e cento e XXXI no II anno em tempo de dom luis Rey de França era partida a espanha em tres partes. Auia hy tres senhores: em as partes mays altas, convem a saber, aragom, navarra ataa o monte que chamam auta, regiaas Rey dom afonso mui casto e em as armas mui fazedor, E tirou muitas terras do poderio dos mouros: e a terra mais pequena, convem a saber, purtugall com coimbra, regiaa dom afomso filho do conde dom enrique e da rainha dona tareija: e as partes meays e moores, convem a saber, castella com suas estremaduras e galiza regiaa dom afomso o grande emperador, filho do conde dom Reymom e da rainha dona orraqua, seendo arcebispo em bragaa dom paayo, e bispo em coinbra dom bernardo. E em este tempo dom tello arcediagoo em coinbra ajuntou asy companhia de boos homes ata XII, e fundou o moesteiro de santa cruz no arrabalde da cidade de coinbra, o qual fundou asy como de nada.

Agora nos auemos de consirar que a nos seria mall contado, e mereceriamos reprensom diante de deus e dos homens, se non desemos a memoria e escreuesemos tam nobre feito como este. E me parece que he cousa de merecimento mui dina, e he de notar por certas razõoes, a primeira porque em estas partes he feita marauilhosa e santa renouaçom da fe apostolica, e fremusura proueitosa de booas obras e boos custumes.

Em este moesteiro todos os conigos regantes acharom exenpro de bem viver, porque de proprio vãao ao comum, e da profundeza dos pecados acendam a torre das virtudes, e que se esforcem resurgir da morte a uida. E asy o diz appostolo Sam Joham na sua canonica primeira no capitolo II.°: nom queiras amar ho mundo, nem as cousas que no mundo som.

A uida de dom telo.

Dom telo arceriagoo da see de coinbra seu padre se dezia odorio e sua madre eugenia. Dom telo foy pesoa mui onesta, do começo este mancebo começou seer mui deuoto, prudente em nos seus feitos, comprido de muita onestidade sobre todos os da sua idade. Era de grande corpo, a face muito honrrada, fremoso de uista, mais muito mais fremoso em na alma. Prezava se de muita onestidade e nom de louçaynha do mundo. Honrraua muito os maiores, comdescendia ao que diziam os pequenos e mais baixos. Era muito fiel aos senhores. Falaua mui bem a todos. Justo e piedoso com muita misericordia. Casto em no corpo, casto em na alma mui limpo. Era seguro de humildade. Era cheeo de muita sabedoria. E em clara prudencia cheeo de boos custumes, pelo quall era muito amado na familieridade dos principes, e maiormente daquele que entom era bispo de coinbra dom mauricio, o qual dom mauricio bispo lhe rogou que fose com elle a terra santa de Jerusalem, e a seu rogo foy com elle, e tomou cargo de toda sua cassa pelo caminho e asy estada e uiinda, e tardarom em este feito foram tres annos. E em jerusalem virom os lugares santos e muitos mosteiros de diuersas religiõoes de uiuer. E marauilhousse dom telo de taaes coussas, e daua muitas santas graças a deus que as asy ordenara. O quall Senhor deus he muito alto bem, e quem o tem por sy nom lhe mingoa nem huma coussa. E estando asy dom telo em esta contenpraçom veeo a dizer com grande sospiro: heu me, quia incolatus meus prolonguatus est: que sera de mim, porque a minha morada he prolonguada. Despois maginou quaaes forom os fundadores de jerusalem, e disse que foy christo a cabeça, e os apostolos forom os nenbros, a saber: pedro e paulo e outros que foram XII per todos. E quedou dom telo muito alegre pollos moesteiros e ordenanças que uira dos dictos moesteiros. E notou mui bem quaays erom oficios dos prepostos, e achou que o preposto deue gardar as voontades dos suditos por exempro e liçom da santa escriptura, porque o lobo emvisiuel non ache porta pera emtrar em no curral das ouelhas de deus e furtar daly alguma ouelha. E ainda mais o preposto deue insynar aos suditos como ham de obedeecer em a obe-

Digitized by Google

diencia humildosa e deuota. Ainda mais aos moços guarda mui estreita, porque a sua idade que he inclinada a mall seria guardada, e as liçõoes e doutrina mui usada e frequentada. Mais emsinar aos maiores sogeiçom deuota. Os uelhos ajam de soffrer em paciencia dos pequenos com misericordia. Ainda mais deue a insynar o preposto caridade mui amauell. Todas estas coussas notou don telo nos moesteiros da terra santa em a quall esteuerom per tres anos. E daly se veerom a cidade de bizoncia que se chama costantinopoly, que agora tomou o turco no mes de julho de LIIII. anos. E aly esteuerom meo anno, e aly escreueo dom telo grande parte do boo regimento da boa vida, e emadeo em o regimento que tragia da terra, e acabado meo anno veeronsse pera purtugall a coinbra. E logo ouuerom nouas que se finara dom giraldo arcebispo de bragaa, e foy aleuantado e feito por arcebispo dom mauricio, que era emtom bispo de coinbra, e em coinbra foy enleito por bispo dom gonçalo. E este dom gonçalo amaua muito a dom telo e o chamaua seu coraçom. E este dom telo sempre maginaua e pensaua sobre o seu boo deseio. E bem uia ele que tiinha poder e fazenda pera fazer cassa de oraçom, e nom tiinha lugar determinado onde a fezesse, nem achaua homens de boa vida. E passaronse asy muitos annos, e o arcebispo mauricio foy papa em roma por rogo do emperador, e dom paao seu arceriagoo foy feito arcebispo de bragaa. E daly a pequeno tempo se finou dom gonçalo bispo de coinbra de huma grande emfirmidade. E logo toda a clerizia e o poboo a huma voz deserom que fosse bispo de coinbra dom telo, homem santo e de boa vida. E a rainha dona tareija trabalhaua e o conde dom fernando porque o fosse, e fora o de feito se nom fora deuissom em purtugall, seu filho da Rainha se aleuantou contra a may e conde, venceos e deitouos fora do reino em huma soo batalha, que a nos he coussa marauilhosa. E tomou logo o senhorio do reino, e em pero que era moço alguum tanto se emcaminhaua bem, e era muito cobyçoso de louuor, e crya mui de ligeiro, e daua as orelhas de boa mente a quem lhe dizia algo, e tragiam no asy como uento traz a canivee. E ueerom a ele alguuns imygus de bem uiuer e de nom boos costumes, e rogaronlhe que fezesse bispo a dom bernardo, e aqui amostrou deus como guardaua dom tello peraa tanto bem e pera fundar este santo moesteiro de santa cruz. E quando viio dom telo que era liure de tam grande peego e priigoo asy como era virtuoso trobalhaua no espiritu em que lugar faria este asentamento, porque lhe desfalicia o lugar. Veera entom huum mancebo, que se dizia Joham ouelheiro, o quall em seu nome e sobrenome demostraua as ouelhas de deus. E este ueera de frança, e per boo regimento e comselho ordenou huma booa cassa de religiom em sam christouam. E quando o arceriagoo ouuio contar tanto bem deste boom mancebo, emviio por elle, e lhe descobrio toda a sua voontade e todo seu proposito, e diselhe que nom viia milhor que aqui nos banhos que se dizem delRey no arrabalde que era asaz suficiente e mui conuinhauell, mais como se podese auer e aqualçar ha mester grande conselho, e que elle nom sabia maneira em como. E disse dom telo a Joham ouelheiro: eu te digo irmãao que eu pedy este lugar a rainha, e nom mo outorgou porque ela estaua toruada e as cousas nom se faziam aa sua voontade, e ela nom era de todo em sua liberdade.

Prouue a deus que veeo tempo que dom tello conprisse o seu voto e o seu boo preposito. Estando elle huum tempo em moonprile conprou huma sela mui fremosa e de boo caualgar, E caualgou huum dia em huma mula. os fidalgos do ifante virom a dita sela e louuarom na muito. E hum mui priuado do ifante sopricou ao senhor ifante que pedise aquela sela a dom telo. E quando o arceriagoo dom tello foy ao paaço viio o ifante a sela sobre a mula e olhou a bem e pidiu lha a dom tello, e o arceriagoo com mui leda voontade lha deu logo. E logo dom tello lhe pedio por mercee que lhe desse huum luguar, que estaua no arraualde, que chamauam os banhos. E o ifante dise que aueria, seu conselho, alegando salamom que diz: todas as cousas faze com comselho e nom te arependeras. E logo huum seu priuado, que se dizia ermigio, cuja alma deus aja, que esto ouuira, logo se achegou a orelha do ifante dizendo mui humildosamente: senhor, huma cousa tam pequena negaaes ao arceriagoo, que he a tanto voso seruidor. E logo o ifante lhe mandou fazer a carta dos banhos. E feita a carta dise dom tello ao ifante: senhor, eu vos quero dar huum peytorall que comresponda a sella. E o ifante tomou mui grande prazer com aquele peitorall, e dom tello com a erdade dos banhos. Comprou mais dom tello huma orta ao bispo e aos conigos da see por XXXX marauideens douro, a quall orta era junto com os banhos. E estaua em na orta huma fonte de muita augua, e aly ordenou a clasta, e quedou a fonte por lauatorio. E quando o bispo e cabidoo virom que dom tello queria ordenar moesteiro, tomarom mui grande nojo, e trabalharom per tempo com seus amigos e com dom paao arcebispo de bragaa se poderiam derribar o moesteiro de santa cruz, e diziam ao arceriagoo dom tello que nom curasse de tanta despeza, e de outras partes lhe tolhiam a sua renda e preuenda. E mais o bispo e cabidoo fezerom falsa emformaçom de dom tello a elRey que non consemtissem tal obra, que era aazo de se fazer muito mall, e viriam aly molheres desonestas, e outras maas cousas que diziam. E o ifante quando viio tal emteeçom dos da see tomou noio e desprazer por lla emueja que auiam a dom tello, e nom curou dos ditos do bispo e cabidoo, amte mandou a dom tello que começase e fundase o moesteiro.

Como dom tello e ioham ouelheiro começarom a fundar o moesteiro e forom logo doze, e a pouco tempo forom LXXII. E sabee que este Joham ouelheiro foy despois bispo do porto, e despois arcebispo de bragaa. E foy em principio de dom todom, que era criado de dom tello e o emsinara em o oficio eclesyastico. E este dom todam foy o primeiro prior de santa cruz. Hum dos XIIX foy huum dom odorio prior de sam tiago de coinbra, e dom sisnando preposto de santa maria de monte moor, e outros muitos, cujos nomes aqui agora nom ponho, porque diante de deus som escriptos no liuro da uida.

Auida asy autoridade poserom a primeira pedra do fundamento IIII.to kalendas julii, que foy vigilia de sam pedro e de sam paulo, dizendo: tu es pedro e sobre esta pedra fundarey a minha igreia.

Podemos aqui contemprar como os banhos em que lauam os corpos agora lauam as almas dos christãaos: Oo marauilhoso mudamento que asy como estes banhos aaquele tempo lauauam os corpos, asy agora som lauadas as almas polo sangue de noso senhor iesu christo, o qual destroio as suas carnes e desnenbrou os seus nembros e espargeo e derramou o seu sangue priciosso em na virtuosa cruz por nos. Hoo prouguese a deus que aqui se quitase a lepra das almas, e praza a deus que seiam curadas pelo sangue de christo e sacramentos da nosa madre santa igreia. E asy como o bautismo laua as almas, bem asy esta casa de santa uera cruz laue as conciencias. Mui santo troco foy este, e mui santa deuaçom do que o deu e daqueles que ho obrarom e fundarom. Mui santisima perfeiçom do mui alto deus autor e defenssor de toda boa obra polo qual sera dicto: oo gloriosa cidade, sey lenbrada de raab e de babilonia, que sabem quem eu soo. Agora he tempo comvinhauel, agora som os dias da saude, e por quanto aqueles que erom com dom tello pudiam buscar luguar de peemdemça e nom o achariam tam prestes para saluaçom de suas almas. Naquele meesmo anno, dia de sam matias apostolo, comvem a saber, quarta feira de cinza, todos XIIX ajuntados tomarom relegiom e regra de santo agustinho cantando esta antifaa mui deuotamente: Inmutemur abito in cinere et cilicio, et ploremus ante dominum, quia multum misericors est dimitere pecata nostra deus noster. Que quer dizer: mudemonos em habito em cinssa e celicio, jajunemos e choremos diante do senhor, porque nosso senhor deus he muito misericordiosso pera perdoar os nossos pecados.

Estas cousas todas asy bem ordenadas acequa da voontade de deus segundo seu emtemder deles, subitamente se aleuantou huum grande arruido e aluoroço da parte dos conigos da see contra o aceriago dom telo, e contra

Digitized by Google

os seus parceiros e moesteiro de santa uera cruz, dizendo o cabidoo que lhes fezese doaçom e testamento de todas aquelas erdades e cassas, ameaçando o. E quando o arceriago vyo a tanta toruaçom foy fora de sy, e falou com seus religiosos e hirmaaos, e em caminho pera hir a roma per auer eijiçom, e esta liberdade fosse pera eles e pera todos os outros que ueesem despos eles. E ele huum dia tomou a bençom de deus e de santa cruz e chorando lagrimas tomou seu caminho a corte de Roma em tempo do papa Inocencio de segundo, e lhe deu privilegio de liberdade, comvem a saber: que santa cruz fosse isemta e liberdada, e nemhuum bispo nom teuese de veer hy ne migalha, e o papa o recebia em guarda e proteiçom inmediato a sam pedro. E de todo esto lhe mandou dar priuilegios e cartas quantas lhe foram necessarias, segodo se parece que esta aqui em no liuro na folha terceira e segue se adiante na folha quarta no capitollo que se compeça: nec satis. E tanta era a voontade do padre santo inocencio, o quall era meestre de toda inocencia e santidade, que asy como o chamauam Inocencio, asy era padre da inocencia. Mais ante que aleuantasse da seeda pontificall cumfirmou o priuilegio, E logo mandou escrepuer cartas pera o duque de purtugall, e pera o bispo de coinbra, e pera o poboo da cidade de coinbra, e foram dadas a dom tello arceriagoo homem de santa uida, as quaes erom em onrra desta santa cassa e moesteiro de santa cruz de coinbra. E o cardeall dom guido, cuio titolo era sam cosmo e damiam, ho ajudou mui rigamente com grande ardor de voontade, pelo qual nos em nosas oraçõos fazemos sempre meençom delles esperitualmente, comuem a saber: do senhor padre santo e do cardeall guido e dos nossos bemfeitores. Mais em modo o gloriosso padre santo escrepueo ao duque de purtugall tam gloriosamente podemo lho veer no priuilegio que se segue: Inocencius.

Como dom tello emcaminhou todo mui bem em Roma todas estas cousas ordenadas segundo a uoontade do arceriagoo, e feita reueremça e beigar as mãaos ao padre *santo Inocencio*, tornando se pera espanha com seu parceiro Joham, o quall em todas estas cousas era presente, hindo per seu caminho foram roubados dos ladrõoes. Prometera o arceriagoo hir per terra ao sepulcro de santo agustinho a pauia, e veer o seu corpo e trazer algumas reliquias pera coimbra ao moesteiro de santa cruz; e porque foram asy roubados nom foram a pauia a santo agustinho, mais todos a pee veerom ao moesteiro de sam Ruffo com grande trabalho. E prougue a deus que elles asy guardados acharom grande ajuda naquelle moesteiro, o quall he de grande religiom, E aly souberom como huum Joham migeez com outros hiam pera o matar dom tello arceriagoo e tomar lhe os priuilegios. E prouge a deus que os ladrõoes nom lhe tomarom os priuilegios. E auida grande amistança com os religiosos de sam Ruffo deu muitas santas graças que tantos boos religiosos, E aly leixarom o trassundo dos priuilegios por temor dos perigoos, E ele e Joham e domingos que foram por elles partiromse daly pera purtugall. E logo foy dicto ao arceriagoo que huum Joham migueens, que era seu imigoo, que o quisera matar, e que era finado e morrera de corremça, e seus companheiros todos morrerom. E quando joham miguẽs viio a morte comsigo pidiio em huum mosteiro, que era acerqua, huum habito de monjes consyrando o grande pecado que quisera fazer. Podemos dizer deles o que se diz no salmo: aparelharom laço e fezerom coua e cairom na coua que fezerom. E ueerom com grande prazer a coinbra o aceriagoo e os seus. E da emtrada de coinbra ataa cinquo mezes emfermo o arceriagoo padre piedosso em a comgregaçom de huma infirmidade, que em arabico se diz alfara malfazalmum e nos chamamos apostema. E algumas uezes se aleuantaua da cama e andaua ordenando seu moesteiro e fazer tores e casas do moesteiro. E era solicito asy como marta acerqua do seu oficio. E asaia fora aas vezes com dom odorio seu companheyro, e comprauam erdades e uilas e cassas pera gouernança do moesteiro do seu proprio. E tiinha ja despesso em erdades quinhentos marauidiies, tirando alem deste preço muitas ofertas que dauam os fiees de deus, e auia ja despesos outros quinhentos marauidiis nas obras do moesteiro. E por quanto viia que em seus dias nom se acabaria tam grande obra, tomou huum estillo de buxo e deuisou toda a obra que auia de seer feita no moesteiro, asy como fez sam tome apostolo diuisou os paaços alRey gondofero.

E ueco a tempo que o corpo do arceriagoo era ja mui fraquo polos grandes trabalhos que tomou, e leixou o emcargo a huum boo religioso, e ele meteu se na clasta dizendo aquelle verso: Oo deus senhor, em mim som os teus votos que darom louuores a ti. E dias e noites fazia grande pendemça em seruiço de deus e muitas lagrimas asy como a madanela oferecese sacrificio por toda sua congregaçom. Oo quem pode declarar os mui altos suspiros deste santo homem. Oo quem poderia declarar tantas suas lagrimas. oo que saluços tam grandes daua o santo homem. E pemsso que nom por sy, mais por o mui grande cuidado dos religiosos deste moesteiro e mouido de mui grande caridade, a qual era em ele e o mouera a fazer esto. E posto que eu nom seja ousado de dizer e pronunciaar que este santo homem sem pecado alguum, ca pode bem seer que erom em elle pecados e deleitos de juemtute, asy como paruices ou pecados per inorancia ou fraqueza humanall, Em pero ele foy mui perfeito em sy do começo da sua mocedade, segundo verees em este capitulo segundo.

Dom tello sopricou a elRey e aa rainha que desem a huum clerigo de santa uida, que chamauam martinho e era naturall darouca, e fora cryado em bragaa. Este boo homem em soure com os caualeiros do tempro pelejarom contra os mouros que estauam em Santarem, e foy presso o dicto martinho em poderio dos mouros, E com grande paci andaua em as cadeas dos mouros, e despois foy leuado a euora, e daly em poder dos mouros a syuilha, e despois a cordoua foy leuado e aly morreo martir de Jesu christo. E esto acharas no liuro do moesteiro que fala das erdades aas XLVIII.ᵗᵒ folhas em boo latim. E esto acalçou sam martinho por rogo de dom tello. Onde deues saber da perfeiçom de dom tello que foy este santo homem mui dotado em estas coussas e prerogatiuas que se seguem: foy mui casto do seu principio de uiuer ataa a sua fim, e mui amador da castidade, espelho e humildade de uirtude, uerdadeiro afirmador da uerdade, gardador da obediemcia, mui alegre nas perseguições, nas tribulações mui paciente, comseruador da fe, esperar em deus com mui grande fiuza, Recebedor gracioso dos ospedes asy como loth, esprandecente por justiça asy como Isaac, mui abastado em caridade asy como Jacob.

O quem poderia declarar dinamente as suas palauras de muita dolcidõoe Aos uelhos, os quees ele muito amaua asy como a padres; aos barõoes, aos quaes ele falaua asy como irmãaos; falaua aos mancebos asy como a filhos; Emsinaua aos moços marauilhosas coussas, que parecem aos homens nom pera creer foram em este homem dom tello e grandes misterios reuelados. E seendo elle muito fraco feze se leuar nas mãaos dos frades diante do altar, e recebeo a santa Eucharistia, que he o corpo de nosso senhor ihesu christo, diante de santa uera cruz. E estaua em tall comtenpraçom asy como se fosse em no dia do juizo, e choraua dos seus olhos que com suas lagrimas se laua. E despois desto mando que ho leuasem aa clasta, e iazendo so as aruores beenzia a todos asy como Jacob, E aleuantaua a mãao estemdendo aquela beençom, E os religiosos o olhauam a ele asy como a pastor e padre verdadeiro. E aquela doemça era grande batalha em sua alma. De huma parte queria morrer e hir ao paraisoo, e da outra parte queria uiuer por guarda e aiuda dos religiosos dizemdo o dito de Sam paulo: cobiiço seer fora deste corpo e seer com christo, e de outra parte dizia o que dizia sam martinho: Senhor, se eu soo necesario ao teu poboo seja feita a tua voontade. Oo meu Senhor deus, eu te emcomendo este poboo que o guardes. tu es o verdadeiro pastor, e poseste a tua alma polas tuas ouelhas. Senhor, tu sey supra o que desfalece, e o que he bem feito tu lhe da booa fim. E ditas estas santas palauras chorou mui feramente o santo homem. E querendo deus poer fim a todos seus feitos e aos seus trabalhos, e receber o seu

Digitized by Google

confessor na sua paz eternall, Ajuntaronse todos os religiossos junto com ele e chorarom, e asemtiam que coussa piedosa era chorar com dom tello, e piedossa coussa era alegrarense com tam grande santo morador do paraisso. E asy aconteceo que quarta feira quarto idus seutenbris, amanhecemdo o dia primeiro despois de santa maria, seendo ele de idade, comuem a saber, de LX anos, e feitas grandes despessas nos edificios do dicto moesteiro de D. marauidiis, e beijamdo as mãaos de todollos frades com grande deuaçom, emcomendosse em suas devotas orações, e em fim de todo disse esta palaura: O Senhor, nas tuas mãaos emcomendo o meu espirito; e asy deu a sua alma em nas maaos dos anjos.

E despois desto lauaronlhe o seu corpo, e uestironlhe o abito da ordem, e leuarom no logo mui honradamente em meeo do coro, e fezerom nobres vigilias por ele. Oo quanto seria longo de contar o planto e choro dos religiosos e irmãaos e dos conigos por dom tello, e que gritos a tam altos dauam os fraires e muitas donas e uiuuas e madroas de tres em tres, comvem a saber, representando os coros dos anjos que som noue ordeens. Era cousa singular de veer que em derredor do leito estauam moços pequenos mui fortemente chorando, e mais muitos mancebos per a igreia de santa cruz andauam chorando arremandose aos altares. Viinham muitos velhos caaos fazendo grande chanto por dom tello e fazendo dizer misas. Oo que prazer dos emvejossos, porque nom ha nemhuum que faça prazer a todos. Oo que door dos amigos e grande nojo. Oo quaes erom mais que emvejossos, e que folgavam porque ele morrera. E toda a cidade veeo a sua sopultura, parte dos coonigos da see, parte dos mancebos, parte dos nobres veerom a ueer o corpo santo dom tello, e todos a huma voz começarom a dizer: beento seja de deus, que tall seruidor escolheo pera sy. As molheres honrradas e outras da cidade todas sairom quando queriam emterrar o corpo, e polas fazquias e buraquos da porta braadauam e diziam: oo santo dom tello, ajudadenos e rogade a deus por nos, e os teus comselhos quedem em nos.

E foy emterrado o seu corpo ao lado dereyto da igreia, acerqua do altar consagrado a honrra de Santo esperito. E quando o poserom no moimento todos chorauam.

Requiescat in pace amen.

Acabadas todas as causas da supultura de dom tello fallamos todos em cabydoo e nos consolamos huuns com os outros, e ordenamos com defiinçom, e determinamos de todos a quall nunqua se quebrantasse por nem hum, segundo a rega de santo agustinho nosso padre.

In nomine de nosso senhor ihesu christo. Prouue a todos nos outros religiossos huma cousa sentir comummente e posuir segundo a escriptura que diz: huma cousa semti em no senhor deus, E nemhuum non queira apropriar asy coussa nem huma, segundo esta escripto nos autos dos apostolos. ajamos todas as cousas comũues, e nem huum non diga esto he meu, ou seu, e a uoz de todos nosso. tenhamonos no dereito da ouseruança sempre em deus, e em ele ataa fim esperemos e permaneçamos, porque no auamgelho esta escripto: que perseuerar ataa fim sera saluo. E se nos agora carecemos do padre tam santo dom tello, muito mais piedosso e santo, e mais santo padre teemos no ceeo, que diz em no auangelho: nom queiraaes chamar padre sobre a terra.

Pollo qual de todo em todo acordamos por igual comsemtimento e defiinçom de termos o modo e regimento de sam Ruffo, e nunqua seer quebrantado per nos nem per nossos socessores, e seja guardado pera sempre. E logo emviamos pedro sacerdote filho de salamom ao moesteiro de sam Rufo com huma carta em estas cinpres palauras. E o teor da carta he esta que se segue.

Honrados senhores e padres de sam Rufo ao abade guilelmo santo e ao conuento religiosso. O prior de santa cruz indino e humill comgregaçom sua nos emcomendamos na disciplina dos vossos boos costumes, e em alguma parte e quinhom da menzinha de vossas almas. Damos muitas graças a deus e aa uossa santidade polla bem querença e deuota caridade, que fezestes a domingos diacono, e a Joham, que emtom era meestre e agora he arcebispo, e dom tello arceriagoo cuiya alma deus aja. E agora por começamos de seer vossos discipulos nos vos rogamos mui aficadamente o que nom trouxe domingos, quando ala emviamos, que nollo emviiees agora per pedro seu irmãao. A graça de deus seja com vosco amen.

E emviamos mais presemtes e dõoes a taaes homens como estes e de booa vida e de tall relegiom e de tanta caridade, aos quaaes rogamos que nos ouuesem emcomendados em suas orações, e que os nosos pecados fossem perdoados, e a nosa ordem e moesteiro fosse bem emcaminhado. E prougeu a deus conprir nossos desejos, e quedou com eles pedro e seu moço. E de sam martinho ataa pascoa esteuerom, os quaaes erom prouiidos largamente de todallas cousas que erom necesarias, e lhe demostrarom os modos e cirimonias, e dauamlhe requado pera os liuros e regimento que elle escripuia, e o recebiam no coro, no cabidoo, no rofortoiro, dormidoiro comsigo asy como se fosse ali conigo. E despois partiusse de sam Rufo e veeo a nos quinze dias ante de sam Joham, E trouxe comsigo todo o custume da igreia e modo de viuer. E em este tempo foy feito bispo dom Joham Ouelheiro do porto. E em aquell tempo finousse o arcebispo de bragaa, E foy emleito dom Joham, que era emtom bispo do porto, que fosse arcebispo de bragaa, E foysse logo caminho de Roma, e foysse com elle o dicto pedro sacerdote.

E emviamos dar muitas graças e louuores a Inocencio papa, e como ja morrera dom tello, emviandolhe bejar as maãos pollo privillegio que ouue dom tello. Emviaromlhe oferecer o moesteiro na sua guarda, e o papa santo escriuesse ao bispo e aa cidade que nom nos quebrantassem nossos priuilegios e liberdades. E escripueo o papa mui altamente segundo he notado no privilegio a VI. folhas do liuro.

E porque nom fossemos longos em falar e estemder muito este trautado, leixamos de escripuer quaaes e quantas coussas e por todas suas coussas sometidas a guarda e deffensom de sam pedro de Roma, a quall he sogeita inmediata santa cruz de coinbra.

E leixamos descrepuer quanto este padre de Roma santa fez contra abades, bispos, e arcebispos, que se aleuantauam comtra este moesteiro.

E tornando ho arcebispo Johanne com todos seus parceiros, e todos seus feitos mui bem emcaminhados, quedou o dicto pedro sacerdote em sam Ruffo, e esteue hy huum anno. E esmaginaua e cuidava de cada dia que era necessario bem uiuer, e em regra de rezar, e em boos custumes, em na doutrina eclesiastica. E ele seendo perfecto na ordenança eclesyastica trouxinos o capitoleiro emteiro e o custume do antifanario. E emviaromnos santo agustinho sobre Joham euangelista, e sobre o genesy, que se chama adliterom, questom sobre sam mateu e sam lucas, e o examerom de santo anbrosio, o pastorall de santo anbrosyo, beda sobre sam lucas, polas quaaes coussas somos muito obrigados ao comvento de sam Ruffo, ca nos ajudou senpre muito bem graças a deus pera sempre amen.

Escripta em santa cruz per meestre aluaro da mota da ordem dos pregadores tornado do latim em lingoagem, em na era de ihesu christo de mil e IIII.°LV.° anos, Em tempo delRey dom afomso o V.°, e da rainha dona Issabel sua molher, filha do Ifante dom pedro de purtugal, e da Ifante dona Issabel, filha do Conde de vrgel.

Digitized by Google

VITA SANCTI THEOTONII.

Publicae Portucalensis urbis bibliotecae in codice, numero 52 *signato, qui quondam ad Sanctae Crucis Conimbricense monasterium pertinebat, simul reperiuntur et Sancti Theotonii, primi illius monasterii praesulis, vita, et quodam Regulae Sancti Augustini apographum, Martyrumque quinque, qui Morochii nomine vulgo cognoscuntur, historia.*

Sancti Theotonii vita antiquitus codicem, Discipulum *pro titulo tantum verbum ferentem, singularem perficiebat *; quod, ut in eodem fertur codice, a monacho eiusdem monasterii; eadem non modo aetate, ac praesul, sed eius discipulo haec scripta fuerit gravissimi viri vita. Autographum esse videtur hoc MS.; et ad finem XII., vel ad initium XIII. saeculi referendum est.*

Inter Acta Sanctorum ** *Bollandiani hanc edidere vitam, ex Tamaii editione ipsam describentes, ubi non pauca, ut solitum illi, turbata vel inversa leguntur: summarium praeterea huiusce vitae, quod in antiquis, Bracarensi, et Eborensi, breviariis descriptum fuerat, superaddidere. Nos vero ex autographo haustam hanc ipsam nunc edimus vitam; varias idcirco lectiones in Tamaii editione inventas, et summaria illa, tamquam nullius ponderis, et recentiori aetate, quamvis non facile indicanda, descripta, praetermittimus.*

* D. Joseph a Christo. Chronic. S. Cruc. Manuscr. P. 1 Catal. Auct.
** XVIII. die Februarii.

Incipit uita beatissimi domni theotonii, primi prioris monasterii sancte crucis colimbriensis.

1. Cum in minimis etiam rebus, ut philosofus ait, deus sit inuocandus; multo magis nobis exorandus est in materia sublimium uirorum, qui calcato diabulo iam coronam securitatis acceperunt: De quorum numero domnum theotonium esse quis dubitat? Hic autem nos modo relinquens, et ad celestem ierusalem, quam tota deuocione querebat et mirabatur in terris, iam leto animo conscendens, desiderii sui iaculo nos intolerabili dolore confecit. Inde est quod, quocienscumque nitor in uerba prorumpere, tociens implentur occuli, heret uox, et singultus intercipiunt uerba dictantis. Quid faciam? Jungam lacrimas? Sed diuina proibet scriptura. Non itaque plangam morientem, quia cum christo suscipiam resurgentem. Scio equidem illum cum christo esse. Leter ergo et gaudeam quia raptus est, ne malicia mutaret mentem illius, quia placuerat deo anima illius? Sed desiderium absencie eius ferre non possum, et affectus tanti uiri frangit meam mentem. Nequeo enim dolorem dissimulare, quam pacior. Non tamen illius sed meam uicem doleo. Quia quanto ille felicior; tanto amplius ego in dolore, quod tali careo bono. Recolam memoriam illius litteris: Verumptamen tanti uiri materie adeo me inparem iudico, ut consultius mihi sit talem uirum mirari quam loqui. Grandes enim materias ingenia parua non sufferunt, Et quanto maius et excellentius fuerit quod dicendum est, tanto magis obruitur, qui magnitudinem rerum uerbis non potes explicare: Et timeo ne fortassis illi inpenderem iniuriam, de quo non digne loquerer tam uenerabilem uitam. Quid enim inter sacerdotes domno meo excellentius, qui suis uirtutibus, quasi quibusdam stellis, partes nostras occiduas illustrauit. Quid uero inter cleros meipso inbecillius, cui nullius sciencie irrigua fluenta succurrunt, quem uix stillicidii pauperis atenuata gutta perfundit, nichil de proprio fonte respirans? Sed quanquam me ydoneum ad ista despero, cum in largitorem munerum occulos mentis attollo, per quem aperta est lingua mutorum, qui linguas infancium facit disertas, quique ueritatem suam, cum uoluerit, etiam per ora iumentorum narrat, ad recolendam illius memoriam protinus robustior fio. Scelus namque fore et inuidiam iudico, de tanto patre omnino reticere, et singularem nostris temporibus uirum infructuoso silentio premere. Dono igitur gratie, per quam ille sanctorum choris admixtus est, pauca de eius moribus scribere temptabo, transcurrendo scilicet, et, ut ita dicam, magnos saltus dando. Nam proprie inercie conscius, et ingenii mei breuitatem mensurans, sanctissimos illius actus senioribus meis ac per hoc sapientioribus plenarie describendos relinquo. Hoc autem christo duce ideo scribere, tametsi inculto sermone, dispono, ut et dolori meo satisfaciam, que maxima et principalis est suscepti operis causam, et edificationi fratrum seruiam. Erit enim consolatio quidem, ut oppinor, non contempnenda, cum lumen, quod inter nos fuit, presentibus et futuris lectione manifestum fiat. Mens occupata magnitudine doloris, fortassis non tenuit ordinem prephationis, De qua nunc tantum dixisse sufficiat.

2. Uir uite ualde uenerabilis donnus theotonius colimbriensis monasterii sancte crucis primus pater fuit. Ut autem qualiter ad regularem professionem, eiusdemque monasterii procurationem, non sine multorum salute, eum diuina gratia, ad quod futurum erat, uocante, accesserit, euidentius cognoscere possimus; prius necesse est unde, quo natus loco, quibusue doctoribus eruditus est litteris, quomodo etiam in seculo conuersatus fuerit, paulisper atentius consideremus. Fuit itaque de prouincia gallecie,

Digitized by Google

ciuitate tudensis, uico ganfei oriundus, honestis quidem iustisque parentibus, patre scilicet oueco, et eugenia matre, progenitus. Quam genealogie religiosissimam lineam ille piis moribus extulit, probis actibus exornauit, Adeo ut non sine magno quodam sancti spiritus presagio grece teotonius, quod latine diuinus resonat, uocaretur. Vere diuinus ille fuit et sanctus, qui quocumque ab ineunte etate conuersatus fuerit loco, semper catholice fidei firmitate fundatus extitit, uitam quoque suam sanctissimis moribus et uirtutibus plenam habuit. Qui diligentissima parentum cura religiose nutritus, cum ad etatem discipline congruam peruenit, spiritualibus litterarum studiis traditus est. Deinde interuallo temporis exacto, cum iam inter pueritiam adolescentiamque medius esset, cum auunculo suo colimbriensi episcopo domno cresconio, qui magister eius fuit, colimbriam uenit: Ibique sub tello archidiacono eiusdem ciuitatis, prudenti et discreto uiro, legendi simul et cantandi usum ecclesiasticum pro statu temporis memoriter et plenarie didicit. Postea memorato episcopo defuncto, uisiensem peciit urbem. Qui, pro sua simplicitate et episcopi defuncti gratia, recipitur in sede beate marie semper uirginis, que tunc temporis erat sub colimbria diocesi, Ubi siquidem contulit ei dominus gratiam in conspectu cleri et totius populi ciuitatis. Nam cum iam ad plenum transacto tempore surgentis infancie ad biuium pictagorice littere peruenisset, incunctanter sinistrum ramum cum seculi uoluptate dereliquit, et ad dextrum cepit cum celesti desiderio totis uiribus anhelare, seque ipsum, ita propria disciplina cohercere, ut per omnia licet in acerba etate, bonus, maturus haberetur et grauis.

3. Libet nunc, auxiliatrice superni numinis gratia, paulisper demonstrare qualem in suis ordinibus habuit sollicitudinem, et in ipsa ecclesia conuersacionem. Liceat ergo mihi ac religiosis uiris audita narrare. In primis ordinatur hostiarius, traduntur ei claues ecclesie, quam ille pio studio claudebat, Prius enim, ut dicunt, immundis animalibus, capris uidelicet et porcis, negligenter patebat. Et item oris competentibus aperiebat, excommunicatos et infideles zelo christianitatis reiciebat, et omnia que intus ex utraque erant religiose custodiebat. Propheticas et apostolicas lectiones fideliter et utiliter recitabat deuitans omnibus modis in legendo siue cantando sonum femineum, effractum, rusticum, et aggrestem, Auribus enim et cordi non occulis consulens, auditores potius quam spectatores ex se ipso faciebat. Super cathecuminos sacramentum apertionis faciebat, exorcismos super spiritus inmundos legebat, et eos per dei gratiam et suum ordinem de corporibus obsessis eiciebat, quia spiritum dei in se habebat, et uita ab officio non discordabat. Et ideo per acceptum officium malignum de corpore alieno expellebat, quia iam per mundiciam uite expulerat de corde suo. Lumen ad euangelium deferebat, et opera lucis proximis ostendebat. Rogo qui talem se exibebat in hostiariorum officio, qualis futurus erat in sacerdocio. Non minus non maius negligebat officium: Erat enim semper sollicitus si niteret altare, si parietes absque fuligine, si pauimenta tersa, si sacrarium mundum, si uasa lucentia, si lampades accense. Deinde subdiaconus ordinatus, quis ualeat explicare quomodo in humilitate deo seruiens uasa corporis et sanguinis christi diaconibus ad altare deferebat, et iterum referebat, corpurales, pallas, et substratoria lauabat, urceum, aquam manilem, et manutergium episcopo tenebat, et presbiteris atque leuitis pro lauandis ante altare manibus aquam prebebat? Ut oppinor irreprehensibilis sacerdos in ecclesia dei preparabatur. Pretereo quam deuote, ut ferunt, in diaconatu suo ad genua flectenda, siue ad orandum, clara uoce cunctos admonebat, sacramenta dei dispensabat, euangelium predicabat, et in omnibus christi sacramentis sacerdotibus assistebat, in altari oblationes inferebat, et disponebat, mensam domini componebat et uestiebat. Ad sacerdotium ueniam. Talibus, ut diximus, exornatus moribus per gradus singulos ad sacerdotium uenit, non iuxta quorundam presumptionem, sed secundum consuetudinem universalis ecclesie. Ecclesia quippe illum sibi requisiuit, non ipse se inpudenter ingessit.

4. Presbiter igitur ordinatus, prudencia morum et maturitate bone conuersationis magnis cepit excrescere profectibus, et honestioribus uiuere moribus in populo dei. Sic enim uiuebat, ut bonum exemplum uite sue cunctis preberet. Exequebatur mirabiliter sui ardinis officium rudes populos cathezizando, babtizando, et eos ecclesie incorporando. Deliquentes ad penitenciam uocabat, et eos medicamento orationum suarum et uerbo consolationis sanabat, absoluebat, et deo reconciliabat. Pro peccatis populi deum exorabat. Tamquam bonus mediator inter homines et deum, et precepta dei ad populum deferebat, ueritatem predicando; et precem populi deo offerebat pro peccatis eorum intercedendo, placabiles deo hostias in altario conficiendo, orationes dicendo, atque dei dona benedicendo. Sed et semper cum timore et ueneratione diuina in ecclesia conuersans, conpetenter celeste conplebat officium. Preterea spernebat luxus, et lenocinia pereuntis seculi. Non laude extollebatur, non diuitiis tumebat, non paupertate contrahebatur, sed leta semper contempnebat et tristia. Per diem sol non urebat eum, neque luna per noctem. Laudant alii in eo quod nunquam studuit curiositati, nunquam seruiuit uoluptati, nunquam inhiauit ambitioni, nec aliud huiusmodi quesiuit; ego amplius predicabo, quod in omnibus suis actionibus circumspectus et prouidus semper pudicicie habitu pollebat. Cauebat denique, ut fertur, omnes suspiciones, et quicquid probabiliter fingi poterat et ideo in domo sua neque lectum uel scamnum, aut etiam scabellum quo quietem caperet uel sederet, aliquando habere uoluit. Haberet quippe, ut ait beatus gregorius, sancti uiri hoc proprium, Nam ut semper ab illicitis longe sunt, a se plerumque etiam licita abscidunt. Ne ergo aliquam per feminam incurreret culpam, nunquam cum eis remoto teste colloquium uel etiam priuatam confessionem habere uolebat. Dicebat enim si aliquid familiarius loquendum esset, nullam esse tam inhumanam, quin haberet talem uel talem feminam cui se credens ad confessionem pariter uenire debuisset. Omnes tamen feminas ut sorores diligebat, sed eas, ut diximus, quasi hostem cauens, huiusmodi familiaritates a se funditus absciderat. Quibus rebus non solum principes cunctosque ciues, uerum etiam comprouinciales omnes ita sibi deuinxerat, ut eum miro affectu uenerarentur, utpote patrem et reuerendum magistrum animarum utriusque sexus. Omnium igitur ciuium precibus, et maxime domni gundisalui colimbriensis episcopi iussione, ad quem, ut diximus, uisiensis pertinebat ecclesia, deuictus, nimiumque, ut postea claruit, inuitus ipsius ecclesie prioratum suscepit, Quam sua prudenti discretione temporalibus bonis, uidelicet libris, uestibus sacris, signis, crucibus et calicibus argenti deauratis, testamentis quoque plurimis ampliauit, et ad culmen honoris, quod in presentiarum possidet, mirabiliter euexit, clericos iuuando, honorando sublimauit, et quod his omnibus maius est, honestis uite moribus ditauit.

5. Sed quia temporalis honor nullum sibi conferebat oblectamentum, neque enim honorem intelligebat esse sed honus, quomodo inde sacerdos dei se posset expedire, saluberrimam fraudem quesiuit. Nam iherosolimam abiens, consorti suo honorio presbitero prioratum in pace dimisit. Sed inde rediens, eum amplius recipere noluit, quamuis omnium precibus, et ipsius honorii obsecrationibus, plurimum rogaretur. Cum quo ita unanimiter et concorditer reliquum uite tempus deduxit, ut ambo penitus germani fratres crederentur. Sed nec aliud seculi huius fastigium deinceps habere uoluit. Sepissime namque henrici consulis et uxoris eius nobilissime regine tarasie precibus et exortationibus exoratus fuit, consenciente clero et omni populo, ut pastoralis cure officium, hoc est, episcopatum suscipere, sed nunquam assensum prebere uoluit. Uilia enim et caduca, pariter et nociua, mundana omnia reputabat, Ideoque temporales honores quasi pestem fugiens, in quadam humilitatis arce se expectabilem conseruabat, mentis corporisque uirginitatem, et delictorum penitenciam custodiens predicabat; Siquidem nunquam cessabat in plebe uerba ueritatis fructu fidei redundancia seminare. Nunc omnes de pio christiane religionis opere commonebat, nunc alios de confessione sancte trinitatis conformabat, nunc re-

Digitized by Google

liquos de promissione regni celestis inuitabat, fornicatores uero et adulteros, ceterosque malefactores, anathematis gladio feriebat, neminem formidans. Qui aut statim se emendabant, aut si forte se emendare aliquando nolebant, longius a conspectu eius recedebant. Tanta enim erat auctoritas sacerdotis, quod etiam principes terre eum uerebantur offendere. Siquidem fama refert, quadam die in ecclesia uisiensi, eo predicante, memoratam reginam, et consulem fernandum, qui eo tempore contubernalis eius, non uir legitimus erat, rubore uerecundie suffusos de ecclesia festinanter exisse. Nec tamen pro hoc ab eis unquam notatus fuerit.

6. Accidit preterea ut, cum in una sabbatorum, iam sacerdotalibus uestimentis indutus, salutares hostias in honore dei genitricis ex more offerre voluisset, et regina, que pro foribus astabat, ei per nuncium misisset ut cursim breuiter missam peragere debuisset, respondisse fertur: aliam in celo reginam esse longe meliorem, longeque nobiliorem, cui illa cum summa ueneratione tractim et spaciose sollempnia misse peragere disposuisset. In potestate uero eius esse uel missam audire, uel penitus discedere. Quod cum regine relatum fuisset, illa statim reatus sui culpam cognoscens, se miseram, se peccatricem, domnum uero theutonium ueridicum et iustum assidue proclamabat et sanctum. Quo ad se post missam uocato, humiliato mox spiritu, ad eius genua prouoluitur, et ad exortacionem sacerdotis erecta penitentiam lacrimabiliter poposcit, orationem pro se ab eo fieri humiliter peciit, Ac ne deinceps erga cultum diuinum tam incaute ociosa uerba proferret, ab eo amonita, cum melioratione sui indubitanter promisit. Nunquam enim uir sanctus personas hominum suscipiebat, nunquam diuinis officiis aliquid proponebat, quo minus uidelicet ornate, aut indecenter, seu festinantius solito, aliquando ea celebraret. Vere totis uisceribus diligebat christi regnum, qui terrenum non formidabat principatum. Sic igitur, ut superius dixi, cunctos ammonebat, sicque omnes in regnum dei inducere festinabat, ac si cunctos genuisset.

7. Sed nec ipse uerbi dei obliuiosus relator erat, Subueniebat pauperibus, uisitabat languentes, prouocabat ospicio, lenibat blanditiis, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Maiorem partem sui laboris, et tocius quod habebat indigentibus tribuebat, Reliquam uero partem in usus uestimentorum sibi moderate retinebat, Ipsa postmodum uestimenta intuitu miserationis maxime uiduis tribuebat. In omniquoque feria VI.ª ex more suo in ecclesia beati michaelis archangeli, que foras murum in cemiterio eiusdem ciuitatis est, pro cunctis fidelibus defunctis missam celebrabat: Ad quam eo die, et pro reuerentia sacerdotis, et pro carorum suorum memoria, sollempnes tocius urbis populorum conuentus confluebant, Plurima et diuersa, ut illius regionis moris est, deuote offerebant. De quibus omnibus donnus theutonius nichil omnino sibi reseruans, post missam et generalem cemiterii processionem, cunctis indigentibus letus et pene inuisus omnia distribuebat. Qui mos illi semper fuit in bonis operibus exercendis, Totis enim uiribus elaborabat, ut posset esse occultum, quod faciebat. Sed quando in sanctis uiris latent ista querentibus nolint cuncta produntur. Si inter tales tantasque uirtutes castitatem in illo predicare uoluero, fortasse superfluus uidear, cum in eo ut supra dicere ceperam exemplar castitatis semper fuerit. Quedam tamen uel pauca que castimoniam illius comendare uidentur, preterire non debeo.

8. Quedam igitur mulier, que iuxta carnis putredinem speciosa uidebatur, ab eo priuatam amicitiam expeciit, atque ad hoc causam satis accurate blando sermone confinxit. Sed postquam famulus dei per satellitem diabuli laqueum sibi deceptionis parari cognouit, inferuescente in eo spiritu, cum quanto nisu potuit, in faciem illius miserrime mulieris saliuam proiecit, et ei que debuit exprobauit.

9. Multas ei humani generis inimicus propter speciem corporis sepissime tetendit insidias. Statura quippe eius tam bene formata erat, ut cum decenti quadam et mirabili moderatione uideretur esse deducta. Corpore magnus ualdeque pulcherrimus erat, facie uenustus, et alacrior uultu honestatem magis quam lasciuiam ostentans. Per idem tempus ab altera nichilominus, que magne dignitatis femina erat, sub racionabili, ut credabatur, occasione ad domum uocatus uenit, iunctus obsequio clericorum. Illa uero tanquam bestia libidinis, seorsum eum quasi sub obtentu religionis in interius cubiculum euocatum, blandiciis libidinosis cepit lenire, De ore eius pendere, obsequium exibere, calciamenta dissoluere, et quasi pro feruore diei temperando, pedes abluere: Re uera autem ad rem illicitam eum uolebat impellere. Domnus autem theotonius, quem nulla unquam femina contigisset, immo cui nulla proprius astitisset, miratus impudentis mulieris instanciam, cum tandem, quid procax femina quereret, intellexit, in signo crucis reuocatus, nudis ut erat iam pedibus, magno conamine foras sese precipitem efferens, calciamentum dereliquit, et domum illam execrando, uocatis clericis, qui cum eo uenerant, ad ecclesiam se contulit. Aliquis rethorice artis memor conferret istum cum castissimo ioseph, et quod liceat mihi separata misterii maiestate dixisse, inferiorem non inueniret. Ille enim pallium, iste desimili causa per dei gratiam euadens calciamentum dereliquit. Ille tritico temporali impertito pereuntis condam egipti nationem seruauit; Iste bonam et conferiam uerbi dei fideique mensuram populis erogando, multos a fame spirituali, et iugo demoniace dampnationis deliberauit. Ille filios carnis habuit, iste, ut ferunt, ab utero matris immaculatus extitit. Unde nulla unquam culpe suspicio, in eo de rebus huiusmodi reperiri potuit. Obtimum uirum, qui ita uixit in seculo, ut numquam de illo etiam maledicorum quisquam aliquid auderet confingere. Ita gessit in mundo, ut non iam de mundo, sed uere regularis esse uideretur. Quis autem possit explicare bonorum operum suorum magnitudinem, et quomodo in eadem ciuitate morum ornamentis pollens, per quadraginta et eo amplius annos, cunctorum ciuium uerbo et exemplo in deum prouocauit affectus? Que, quia magna ualde sunt, et pro breuitate ingenii mei, fateor ea euuoluere non possum; ausa enim ultra uires in ipso conatu succumbunt ad presens pretermittam, et ad secundam profectionem illius in iherusalem iam nunc stilum conuertam.

10. Igitur succensus uirtutibus, et desiderio sanctorum locorum, non domus, non propinquorum, non clientum, non possessionum, non alicuius rei, que ad seculum pertineret, memor, cum non modica peregrinorum turba patriam egrediens, diu desideratam iherosolimorum uiam denuo arripuit. Jam enim eandem uir deuotus peregerat uiam. Cum autem post decem ebdomadas ad portum sancti nicholai sospes, deo ducente, uenisset, prospero uentorum cessante comeatu, sex ibidem continuis ebdomadibus moratus est. Non tamen ociosus, Sed, ut certissime probatum fuit, tam ibi positus, quam in tota sua peregrinatione pauperibus beneficentiam exibuit, atque exemplo suo pariter et uerbo, et ciues, et iherosolimam euntes ad misericordie opera prouocauit, et quod non minus deo carum fuit pacem et concordiam inter dissidentes semper reformauit. Omnes enim eum iustum et sanctum esse sciebant, et ideo quasi patrem illum colentes, ad exortationem eius intenti tacebant, diligentissimeque obtemperabant. Tandem itaque aura flante secunda conscendit. Quid narrem peregrinos pro quibus naulum dedit, et quos solo dei respectu pascendos secum misit? Post hec autem naucleri uela uentis comiserunt, iherosolimam petentes. Sed cum post dies aliquot per maleas nauigassent, cuncti subita maris tempestate periclitari ceperunt. Qualiter autem gestum sit memorie comendare cupio, ut ex periculo, quod in parte peregrinationis tanti uiri cernitur, facile per similitudinem agnoscatur, quanta et quam grauia in terra marique pericula pro christi nomine sustinuerit. Igitur carina per collum malee nauigante, subito celum contenebratum est, et ecce nubes cum uiolentia uentorum et terribili fragore eos desuper obumbrauit, Que uerso funditus equore, procellas instar aquosi montis dependentes exagitabat, et modo nauem undarum molibus turbatam in profundum demergebat, modo de precipiti profundo rursus ad superiores uertices et undarum cumulos ex-

Digitized by Google

tollebat, iterumque apertis undis in una deiciebat, atque, quod dictu mirabile est, aquam de mari tanquam per manifestum canale, quod naute cifum uocant, in sublime trahebat. Sed et naute iam antea cognita tempestate, cum primum nauis inter procellas fluctuum rotari cepisset, et cum summa celeritate arbore abscisa et in undis proiecta, ceperunt uela deponere, rudentes antempnasque ligare, cunctaque gubernaculorum et nauis armamenta, ne a ui maris soluerentur, componere, et ut nauis alleuiaretur, iacturam uasorum facere. Nec tamen uel modicam quietem habere poterant. Ibat enim mare et intumescebat super eos, timore mortis perterritos. Sed et terribilibus terribiliora succedunt: Nam preterea metum mortis augebat uisa cunctis in eodem maris periculo monstruosa quedam et ualde terribilis bestia, adeo formidolosa ut nulli eam bestie comparare possent, Cuius occuli sicut nobis sanctus referebat, apparebant quasi tede ignis accense. Alii eam drachonem, alii monstrum, alii demonem esse dicebant. Quid diu inmoror? Jam ablata erat spes omnis salutis, Cum igitur in eorum morte feroces fluctus seuirent, ac resolutis timore menbris iam cuncti ex ipsa presentia mortis ac uisione bestie fuissent turbati, et iam morti parati, omnes sibi pacem dederunt, omnipotentis auxilium cum lacrimis deprecantes, ut qui eorum corpora in tam pauenda morte tradiderat, eorum animas benignissime susciperet, aut eis opem liberationis misericorditer inpenderet. Domnus autem theotonius in oratione quoque cum lacrimis prostratus, ac totus ad deum conuersus, post salmos et letanias dominatorem uite ac spiritus inuocauit hoc modo: Domine, domine, inquit, iesu christe fili dei uiui, fili sancte marie, qui cum patre et spiritu sancto unus deus es in summa trinitate et uera unitate, succurre nobis in suppremo periculo constitutis, quatinus ex seuientibus maris fluctibus eruti, gloriosum sepulchrum tue sancte resurrectionis, pro quo de finibus mundi uenerando et osculando uenimus, uidere mereamur, et tue liberationi gratias agamus. Ortabatur etiam cunctos, et quibus uerbis poterat consolando ammonebat, ut alterutrum confitentes sibi ex corde demitterent, et totam in deum credentes et orantes spem suam ponerent, denuncians eis si perseuerassent in proximo clementiam redemptoris affuturam. Quod et factum est. Nam dum hec in naui agerentur, omnipotens deus, qui eorum mentes mirabiliter terruerat, mirabilius eis misericordiam suam exibuit. Ecce enim exinsperacto flatus aure cepit placidior fieri, paulatimque elisis aquarum molibus, redditur mare tranquillum. Noua igitur lux eis cepit oriri. Mirantur omnes morti iam dediti fluctuum pacem. Omnis igitur deum celi exultantes deum benedixerunt, laudes ei debitas referentes, et gloria in excelsis deo nobiliter decantantes, quod eos misericors deus dignatus sit de hoc mortis articulo liberare. Excessi fateor multum. Nescio quo enim pacto dum periculum uiri dei omittere piguit a breuitate euolutus sum. Sed iam nunc ad propositum redeo. Liberatus itaque de pelago malee cum omnibus qui secum erant in naui, post trium ebdomadarum dies ex quo in portu barensis ciuitatis nauem ascendit, mare transiuit appulsus ad urbem yoppem, longissimis uiarum anfractibus circumiuit per sepulchrum beati georgii martiris, quousque peruenit nazareth, que nutriuit dominum saluatorem. Inde abiit per uiam, que ducit in tabor, quo transfiguratus est dominus. In cuius uerticem ascendens, aspiciebat diligentissime loca plurima, que dominus suo itinere sanctificauerat. Unde descendens festinus perrexit samariam, uidit sepulchrum beati iohannis babtiste et XII^m^ prophetarum, helisei quoque et abdie. Concitoque gradu proficiscitur ad puteum, super quem Dominus residens, esuriensque et siciens, samaritane mulieris fide saciatus est. Et adorato per singula loca mundi redemptore, letus ascendit in collem celeberrimum, quo diu desiderata conspicitur iherosolima. Acole montem gaudii uocant eo quod ibi peregrini de uisione ciuitatis gaudium ineffabile concipiant. Hic autem flexis genibus, quanta exultauit leticia, quantasque deo gratias egit, admixte gaudio lacrime declararunt. Ilaris itaque sanctam ciuitatem ingressus, deliberauit prius uidere crucem in monte caluarie, ubi precium mundi christus instatura crucis appensus fuit, Ante quam corde toto et corpore prostratus, quasi pendentem dominum cerneret, adorabat, Recordabatur mortis siue maledictionis sententiam in se et in omnem hominem prolatam per inobedienciam primi hominis, Sed et clementiam propiciacionis ac pietatis filii dei de quo legerat, factus pro nobis maledictum ut nos a maledicto redimeret, Qui loco eodem, sputa, probra, colaphos, alapas, spineam coronam, flagella, crucem, clauos, fel, acetum, lanceam, mortemque pertulerat. Expletaque oracione, ac pro consuetudine peregrinorum cruce, quam portabat, ibi deposita, descendit paululum ad leuam in golgatha locum, ubi, sicut fama est, de latere christi sanguis decurrens petram durissimam prerupit. De hinc breui spaciolo ad sepulchrum resurrectionis conuersus, et uidens ipsum corporis locum, in quo dominus iacuerat, quasi siciens desideratas aquas fidei ore lambebat. Occurrebat sibi congrua de domino saluatore meditandi memoria, quomodo scilicet post tanta que pertulerat, in ipso sepulchro requieuerat, ac per illius descensum ad inferos, ineffabile magnumque gaudium cogitabat miserorum, quos captiuato mortis imperio christus ab inferis secum eduxerat. Inde iam ad medium mundi deductus, quo uidelicet loco ioseph ab arimatya corpus domini, cum de cruce deposuit, antequam sepulcro locaretur, attencius orabat, Memorans illud dauiticum: Deus autem rex noster ante secula operatus est salutem in medio terre. De hinc in sinistram paululum se ad ueram crucem conuertit, et uidens ligni stipitem, quo membra domini clauis affixa fuerant, quid ibi lacrimarum, quod doloris effuderit, testis est ipse dominus, quem rogabat. Tandem uenit ubi helena ueram repperit crucem; Cumque aliquandiu, prout deuotio dictasset, per memorata oratoria uir sanctus orasset, postremo se in hospicium recepit. Et dum mens eius tota die illa et nocte per ea que uiderat ducebatur, in pace inidipsum dormiuit et requieuit. Altera uero die cum quanto studio ac desiderio sancta iherosolimorum loca orando circumierit, dicere quis potest? Nam ingressus in templum domini, et post orationem per portam, que dicitur speciosa, egrediens, ascendit sion ad locum duntaxat cene, ubi dominus pedes discipulorum lauit, et pax uobis dixit, dubitantique discipulo latus palpandum prebuit. Ibi etiam super centum XX.^i^ credentium animas spiritus sanctus descendit. Et conuersus per uiam sacram, qua dei genitricis corpus apostoli detulerunt, intrauit ecclesiam beati petri de galli cantu, et ad sepulchrum iacobi fratris domini, descenditque in uallem iosaphat, orauit ad sepulchrum sancte marie uirginis, De quo ascendens transiuit ad oratorium gethsemani, ubi dominus in radice montis oliueti orauit ad patrem. Inde progressus uenit in locum, de quo ait luchas euangelista: Auulsus est autem ab eis quantum iactus est lapidis. Rectoque itinere subiit in uerticem eiusdem montis oliueti, de quo saluator celos ascendit. Inde per uiculum bethfage, et locum, in quo lasciuiens pullus domini frena suscepit, descendit in bethaniam ad sepulchrum lazari, et hospicium sororum eius. Post hec perrexit bethleem, et in speculum saluatoris introiens, sacrum uirginis diuersorium, quo christus natus est, suppliciter adorauit, et similiter tanquam prudens animal stabulum ubi agnouit bos professorem suum, et asinus presepe domini sui. Uidit et locum ibi, quo seuiens herodes pro christo paruulos interfecit. Quid narrem cum quanta deuocione ad iordanis aquas tocius humani generis labe maculatas, et a christi babtismate mundatas, concurrerit? Nec pretermisit locum quarentene, ubi saluator mundi temptatus a sathana, totum milicie nostre tempus, qui nunquam temptari desistimus, quadragenario suo uoluit insinuare. Inde per amarissimum fontem, quem olim heliseus sua dulcorauit sapiencia, iericho pertransiens, uidit iuxta uiam cecorum loca, qui receptis luminibus utriusque populi credentis in dominum sacramenta premiserant. Longum esse si uellem enarrare quo ardore lustrauerit chanaan et capharnaum, signorum christi familiares, et dicere cum quanta ammiratione uiderit lacum tyberiadis, quem sub mercede nautica dominus transfretando sanctificauit, et solitudinem, in qua de quinque panibus et duobus piscibus multa milia saturata sunt. Hoc tantum di-

Digitized by Google

cam, quod per singula loca et sanctitates christum se uidere credebat, et de facultatibus suis prout habere poterat refrigeria sumptuum offerebat, elemosinas pauperibus faciebat, et quicquid in illos conferebat contulisse in deum letabatur. Lectoris fastidio consulens, pauca commemorau de sanctis locis, que illo tanto studio circuiuit, ut a primis non posset abduci nisi ad reliqua festinaret. Diebus autem multis ad sepulcrum domini ex ardore fidei mansionem habuit, non in refectione quidem, sed in oratione et dei opere. Cuius sanctitatem eiusdem sepulcri canonici regulares adtendentes, in eius orationibus attencius se comendarunt, eumque reciproce in suis beneficiis receperunt. Communem etiam societatem uiuendi uolentes ei dabant, si cum illis habitare uellet, et custodiam sepulchri: Quod eum pre omni negocio desiderare cognouerant. Ille uero se hoc facere minime posse dicebat, nisi prius ad hispanias rediens, domui sue disponeret. Igitur per totam iherosolimam ubique locorum sanctorum, iterum atque iterum attentius se omnipotenti deo comendans, canonicis quoque et cunctis seruis dei uale faciens, reuersus est ioppem, ubi prius appulerat. Unde nimietatibus uentorum per insulas grecie deuectus, multos in itinere labores passus siquidem nauibus, nunc pedibus, nunc asello deportatus, attritus tandem et debilitatus ad domum propriam agrosque in hispaniam remeauit: Futurum rursus ut in proximo iherusalem rediret, et ad gloriosum sepulchrum, finem dierum suorum deuotius expectaret. Verumptamen eo a ciuibus suis in magna gloria recepto, ego quoque hic prime partis huius operis spacium coartabo.

11. In superiore parte huius operis de predicti uenerabilis uiri exortu et processu, qualiter in seculo conuersatus fuerit, sumatim perstrinxi: Nunc deinceps, quomodo ad habitum christi uenerit, et in congregatione uixerit, ut dominus donauerit ordine contingere libet. Verumptamen tocius boni datorem inuoco sanctum spiritum, quo munus huiusmodi ita peragam, ut nec patris luminum offendam *ueritatem*, nec eorum, que in eo uidi uel audiui, fraudare *uidear* claritatem. Cum itaque mente infatigabili rursus iam tercio redire disponeret, ardebat enim iherosolimam et sancta loca uidere, nutu, ut reor, diuino a religiosis uiris urbis colimbrie preuentus est, Quos scilicet diuini consilii prouidentia iam in hoc ipsum aspirauerat, ut omni cum deuocione seculum relinquentes, in suburbio eiusdem ciuitatis ad aquilonis partem, ubi regie balnee erant, ad seruiendum deo cenobium construerent. Quorum primus tellus archidiaconus fuit, uir quidem magne discrecionis et prudencie, qui ad tam utile consilium tanque preclarum opus exemplo suo ceteros inuitauit, situm monasterium comparauit. Cuius etiam opibus et consilio tota cenobii fabrica a fundamento surrexit, quique, ut superius dixi, magister et preceptor domni theotonii extitit. Secundus autem domnus iohannes cognomento peculiaris, qui eo tempore colimbrie magister scolarum erat, qui postmodum portus gaie factus episcopus, post mortem quoque domni pelagii, brachare preficitur archiepiscopus. Tercius domnus honorius presbiter, uir magne auctoritatis et ecclesie sancti iacobi de suburbio colimbrie prepositus. Prior quoque sancte Marie de castello montis maioris domnus sesnandus, homo nimium reuerendus. Fuerunt et alii uiri religiosi simul omnes a principio undecim. Sed ego longitudinem deuitans nomina singulorum hic ponere nolui. Ab his igitur domnus theotonius preuentus, duodenarium compleuit numerum. Nec enim eos fas erat in undenario remanere. Hi fuerunt ab exordio huius monasterii primarii uiri. Attamen priusquam ad socialem uiuendi usum adquieuisset, diu multumque pie tamen reluctatus peribetur, asserens ex multo tempore fecisse uotum ultra mare abeundi, et, ut premissum est, finem dierum suorum ad sepulchrum domini prestolari. Uerum illi e contra utilius esse memorabant in hac occidua mundi parte, ubi uix nomen christi perlatum est, eum iuxta sanctorum patrum regulam uiuere, et ignaris hominibus formulam honeste uite monstrare, quam iherosolimam ire, cui presentiam suam dominus exibuit, et innumeris miraculis totam regionem ab omni fidei ambiguitate sanauit. Que christum, inquiunt, infantem uidit pannis inuolutum in presepe uagientem, stellam desuper fulgentem, magos preterea deum adorantes, et pastores nocte uenientes, ut uiderent uerbum quod factum fuerat. In hunc quoque modum etiam memorabant eiusdem nostri redemptoris plurima uirtutum insignia. Quibus homo dei tanquam deuictus tandem assensum prebuit, seque participem eorum et consortem in omnibus effecit. Nec mora, ea que in seculo iustis modis acquisierat, fideliter dispensauit: Partem enim dispersit pauperibus dedit, Partem uisiensi ecclesie contulit, Partem quoque rebus futuri monasterii secum adiunxit. Ut unde pauperibus subministraret, inde et ipse tanquam pauper uoluntarius uiueret, qui se in numero pauperum fratrum paupertatis amore constituebat: Pauperem enim dominum pauper spiritu sequebatur, Qui ideo se exeredabat in terra, ut heres inueniretur in celo. Igitur sub Era M.ª C.ª LXX.ª, vel ab incarnatione filii dei anno M.°XXX.°II.° *, in unum conuenerunt, tempore uidelicet clarissimi infantis A. henrici comitis et regine tarasie filii, qui tunc infans dux portugalis erat, sed processu temporis et diuini muneris largitate, post tocius pene lusitanie et ex parte gallecie rex est effectus illustris. Cuius auctoritate roborati, et uenerabilis B. colimbriensis episcopi, ceterorumque bonorum utriusque ordinis consilio freti, in supramemoratis balneis monasterium in honore sancte crucis et beate dei genitricis marie, construere ceperunt die IIII.° kalendas iulii, in uigilia apostolorum petri et pauli. Sexto autem Kalendas martii sequentis in capite ieiunii, non iam XII.ᵐ sed ferme LXX.ª II.° armati sunt milites christi apostolorum proposito communiter uiuere sub habitu et regula beati agustini. Siquis uero de situ loci et libertate monasterii plenius nosse desiderauit, legat dictatum donni petri alfarde magistri: Mihi autem hoc breuiter dixisse sufficiat ad uiam modumque conuersionis uiri dei patefaciendam. Congregatis itaque fratribus, consilium simul et uox una omnium fuit cum omni gratulatione totius congregationis curam domino T. committere. Cumque ille ad tanti regiminis pondus iterum ac sepius se proclamaret indignum, uirtute tandem obedientie opposita, inuitus nolensque suscepit, ceteris sub ipso in eodem loco firmantibus stabilitatem. Sub quo nouo patre nouum monasterium magnis breui tempore larga dei pietas sue gratie muneribus illustrauit, bonis uiris et religiosis nobilitauit, Nec minus amplum possessionibus quam clarum uirtutibus reddit. Fuit enim in diebus eius fama celeberrimum, religione ualde conspicuum, In quo ut id ad quod omnia que dicta sunt pertinent eloquar domnus theotonius ad culmen sanctitatis mirabiliter excreuit. De cuius sanctissimis actibus, ne tantus uir lateat, qui modis omnibus fuerit imitandus, pauca de pluribus breuiter attingam. In quibus exponendis nichil addo, nichil in maius extollo more laudantium, uel ut ab hominibus gratiam promereri uelim, sed gratias ago, quia nostris temporibus talem patrem habere meruimus, immo habemus. Deo enim uiuunt omnia, Et, ut ait beatus iheronimus, quicquid in deum transfertur, in familie numero computatur.

12. Itaque ab exordio magnis uite meritis ceteros anteire cepit grauitate uite, singularitate abstinencie, et uirtute continue orationis, frequenter enim deum precibus exorabat. Si quando uero ab oratione cessabat, nunquam de manibus eius sacra lectio deponebatur. Maxime tamen psalmodie operam dabat. Siquidem cotidie preter canonicas oras et diuinum officium, quod cum timore et ueneratione diuina competenter complebat, totum psalterium procurrebat, deinde ceteris bonorum operum exercitiis, aut quibuslibet utilitatibus monasterii uaccabat. Nullis unquam uitiorum illecebris aut seculi uanitatibus incumbebat, Sed semper illi cordi secretum, mansuetudo, silenciumque, et pax fuit. Denique preter consuetudinem nostri temporis in tanta se humilitate deiecerat, ut minimus omnium appeti uideretur, et ultimus seruorum dei. Tantus preterea canonice institutionis eum feruor accenderat, ut ipsum ordinem, quasi toto orbe fugientem, persequi uideretur. Inde est quod huius rei gratiam misit ad conpostelam, fre-

* *Lege* M.°C.°XXX.°II.°

Digitized by Google

quentius ultra pireneos montes ad monasterium sancti rufi, quod uidelicet inidipsum ceteris prestare cognouerat. In congregatione autem uir deo plenus sic uiuebat, et ita temperatus et modificatus erat, ut nec in habitu suo, nec in actu, aut etiam in ipso incessu reprehensibilis uideretur, in tantum ut ne susurronum quidem uel criminatorum quisquam occulis in eo posset notare, quid ante uel retro regulariter non fuisset, adeo sui ordinis executor effectus erat. Multi multas in eo laudant occupationes inmo uirtutes. Alii humilitatem, que prima christianorum uirtus est. Alii sanctitatem, innocentiam, grauitatem, religionem, et ardorem fidei, que omnia in eo domicilium sibi fecerant. Ego amplius laudabo in eo, quod cum fratribus suis caritatis uinculo, uelut quadam germanitate, semper astrictus erat. Non enim eos quasi proprios, sed ut domini gregem tractare meminerat: Omnibus caritatis officio seruiebat. Si qua facienda erant, non precipiebat, sed demonstrabat cum omni humilitate et reuerentia. Inuicem eos obsequio beneficio, et honore preueniebat. Superiorem locum non exigebat. Nunquam imperabat. Sine superbia gubernabat. Nunquam temere reprehendebat. Attamen si quos deliquentes, aut secus quam dignum erat agere uidisset, aut uanis confabulationibus uacantes reperisset, zelo rectitudinis pariter arguebat et castigabat. Et quandoque ita seueriter corrigebat, ut ceteris maxime iuuenibus terrorem incuteret, ne quid tale agere pertemptarent, sed potius emendati in melius proficerent. Prius tamen eos, ut dictum est, secreta ammonitione pio patris affectu castigabat. Sic igitur canonica censura et in obedientes corripiebat, et obedientes ad meliora prouocabat. Si forte aliquos inter se commouisse cognoscebat, iuxta euangelium eos sermone leuissimo federabat, assidue memorans illud apostoli: Sol non occidat super iracundiam uestram. Quod eum in se ipso usque ad diem obitus sui complesse uidimus. Si enim contra aliquem in moribus cohercendis necessitas discipline eum dura uerba dicere compellebat, statim ante solis occasum se cum eo fraterna pietate pacificabat. Sic cunctos uite sue informabat exemplo.

13. Sed et tanquam bonus exortator in castris domini, non cessabat oleo exortationis et edificationis eos ad bene uiuendum informare. Ut qui iam seculi miliciam dereliquerant, rectum christi iter tenerent, donum religionis sibi diuinitus collatum, nec uitiis nec etiam turpibus cogitationibus fedarent, quin potius illud humilitate, sobrietate ceterisque ornamentis sanctarum uirtutum exornarent. Pro suis populorumque delictis deum exorarent, cum omni deuotione et ueneratione diuine seruitutis opus peragerent, quatinus non solum ergo deum sed et ab his qui foris sunt bonum testimonium habentes, domino suo, ad cuius honorem congregati essent, in omnibus fideliter deseruirent, unusquisque uidelicet de officio suo ad laudem et gloriam nominis dei, et utilitatem proximi, vt iuxta apostolum singuli essent alter alterius membra, et sic ueri pauperes christi esse contenderent, ut uere beatitudinis participes efficerentur. Omnes omnibus religionem exiberent, pacem et concordiam inuiolabiliter custodirent, et ita usque in finem in sancto proposito permanerent. Sepe etiam tamquam ad minores ualde enim memini conuertebat sermonem; Eia, inquiens, filioli, affligendum est corpus, quod in seculo multis uacauit uanitatibus. Lingua cohibenda, que omni tempore prona labitur ad peccatum nisi diligenter custodiatur, et addebat quia diues locacitati seruierat, in inferno positus uehementius in lingua ardebat. Et illud; mors et uita in manibus lingue. Risum quoque perpeti compensandum esse fletu assidue memorabat, vt rideamus, inquiens, in die nouissimo, alioquin iuxta salomonem dolori misceri frequenter monebat, ut ab ociosis sermocinationibus auditum pariter castigarent et linguam, vt inuidiam, mendatium, detractionem, superbiam, odium uel iracundiam contra proximum non haberent. Et ad hec singula diuine auctoritatis subiciebat exempla dicens: Quia inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Et os quod mentitur occidit animam. Et qui detrait fratri suo eradicabitur, et deus superbis resistit humilibus autem dat gratiam, et qui odit fratrem suum homicida est et in tenebris manet. Et iterum dicebat quod per odium amittitur utilitas et iocunditas illa, de qua ait beatus dauid: Ecce quam bonum et quam iocundum habitare fratres in unum. Et per illud expellitur christus qui est uera sapiencia. Quia in maliuolam animam non introibit sapientia. Preterea intentabat eis et terrorem uenturi iuditii, et proponebat dulcedinem regni celestis, modis omnibus satagens, ut uitam suam corrigerent, ut sermo esset pudicus, incessus honestus, uultus humilis, lingua affabilis, mens plena dilectione, et manus operatione. Talibus igitur exortationibus et similibus spiritualis pater mentes subditorum assidue muniebat, et eos magis ac magis in persoluendis diuinis laudibus et in ordine suo custodiendo promtiores ac deuociores efficiebat. Que quidem omnia non grandi eloquentia, sed simplici sermone proferebat, et, ut ita dicam, sancta rusticitate, que interdum mundana philosophia efficatiorem, et magis necessaria ad edificationum fratrum.

14. Nec in spiritualibus solum tam egregium conseruabat studium, sed in carnalibus quoque plurima sollicitudinis ac prouidentie sue documenta subsidiaque terrena prestabat fratribus diligenter et cum caritate et opportuno in tempore. Ut autem huius rei summam breuiter attingam, sic pastionem dominici gregis multimoda sollicitudine gerebat, hoc est familie christi utramque annonam spiritualem uidelicet et carnalem ita subministrabat, ut iam per omnia uideretur euangelicus ille seruus fidelis et prudens, quem constituit dominus super familiam suam.

15. Quid refferam quam pia consideratione senes ac debiles secundum uirium inbecillitatem supportare, ac deligenter honorare precipiebat, et precipiendo supportabat et honorabat? Pueros uero et adolescentes, qui in congregatione nutriebantur, cum summa pietate fouebat, sine contumelia corripiebat, sine crudelitate castigabat. Circa quos ita sollerter eius inuigilabat industria, et ita eos ecclesiasticis constringebat disciplinis, ut eorum lasciua etas nullum posset reperire locum, quo in peccati facinus prorueret.

16. Quid memorem clementiam eius et sedulitatem in egrotantes, quos miris obsequiis et ministeriis confoueri faciebat gratia uisitationis, et dulcedine sui oris subleuabat, quibus supra omnia peruigilem curam adhibebat, et quasi christo seruiebat? Quecumque enim sustentationi diuersarum infirmitatum necessaria erant, omni obseruantia fideliter ac diligenter illis amministrari iubebat. Frequenter quippe fratribus dicere solebat: o filioli, huiusmodi portandi sunt quia de talibus superna retributio indubitanter adquiritur. Nec erat apud eum personarum acceptio, sed infirmitatum pia et necessaria consideratio. Cumque aliis languentibus large preberet omnia, si quando ipse egrotasset, sibi non indulgebat, non delicata uel insolita ciborum genera concupiscebat, nec nimis accurate et laute preparata, sed magna constantia delicias et luxum ciborum aspernans, quod sepe uidimus assatum cepe cum sale tantum sumebat, aut omnino parcos et frugales cibos. Et cur ista de eo egrotante loquar cum et insospitate miram semper et inimitabilem ciborum habuit parsimoniam? Numquam metas temperantie contra honestatem, uel supra necessitatem transiuit. Numquam discipline sue, numquam honestatis oblitus fuerit, semper cum fratribus suis communium ciborum usum in refectorio habens, et partius de cibo suo quam quis alius sumens. Natiua quippe bonitas eius et rigor discipline cunctas in eo petulancie gulas omnino extinxerat. Nunquam ad domum infirmorum, quamuis diligenter omnium fratrum precibus exoratus, ire uoluit. Nunquam sanguinem minuit, nunquam uel leuissimam potionem aliquando accepit. In eo autem inequalis uidebatur, quid in aliis omnibus sanis uidelicet, infirmis, et debilibus clementiam, in se duriciam commutabat. In hac re pertinatior fuit, ut sibi non parceret, ut nulli crederet admonenti.

17. Qualem etiam compassionis affectum erga miseros habuerit, quamquam pius extiterit, uel hec res sola indicium est. Quod cum alfonsus, nobilis infans portugalis, uersus remociores hispanie partes, que metropoli adiacent, que hispalis dicitur, ducto exercitu, pene totam

Digitized by Google

sarracenorum prouinciam depredatus fuisset; uiri bellatores eius inter infinitam predam, quandam christianorum gentem, quos uulgo mozarabes uocitant, inibi sub ditione paganorum detentos, sed tamen utcumque christiani nominis ritum obseruantes, pariter captiuarunt, atque iure bellantium seruituti subrogarunt. Quo uir deo plenus audito ualde condoluit, et qui nunquam ne ad exteriorem quidem portam monasterii de claustro exierit, inferuescente zelo fidei, egressus obuiam regi, et cuncto exercitui, dixit: O rex, inquiens, et cuncti barones, qui sancte matris ecclesie filii estis, cur fratres uestros uobis in seruos et ancillas subiugatis? Peccatis enim super hoc domino deo uestro. Cumque, prout debuit, compendiose tamen eos allocutus fuisset, et quod, nisi eos liberos dimisissent, magnus eis furor domini immineret, rex et cuncti bellatores totum illud genus hominum dimiserunt, et coram eo liberum abire permiserunt. Preterea, ne superfluus uidear, quam honeste nobilis dux et obtimates, eius obuiam quoque uenientes, eum susceperunt. Descenderunt quippe de equitaturis suis, eo descendente, et eius manum suppliciter osculantes, promittebant uolentes quicquid postulasset ab eis. Igitur per studium illius liberatis a seruitute plusquam mille hominibus, exceptis uxoribus et paruulis, quicumque de gente illa colimbrie esse uoluerunt, locum habitandi circa monasterium sanctus dedit, eosque per annos plurimos de annona monasterii pauit, utpote inbecilles et legitima terre ignorantes.

18. Gratiam quoque curationis nichilominus in eo fuisse ex hoc iam patenter agnouimus, quod preter multa beneficia et diuersorum morborum remedia, que ab illo expertimus, cum quodam tempore prefatus infans portugalis inmensis febribus estuasset, et pre nimia febrium anxietate uehementer urgeri cepisset, magnisque non iam uocibus, sed stridoribus in extremo spiritu se constitutum esse clamaret, uisitationem tandem uiri dei ultimum remedium anxie quesiuit. A quo cum diuine exortationis oleo fuisset infusus, eiusque dextera clementer attactus, *mira res*, protinus feruore paulatim tepescente, refrigerium salutis accepit. Tantaque in eius presencia uirtus ei diuinitus collata est, ut statim hora eadem cibum quo diebus multis caruerat, incolumis acceperit.

19. Preterea cum iam ob inuictissimam eius in martiis congressionibus stremitatem, pariter et illustrem nobilitatem, merito rex uocaretur, et uxor eius mahalda regina, comitis amedei filia, ob difficultatem partus iam morti proxima periclitaretur, prout erat sapiens femina fideique firmitate fundata, hoc solum post deum penes se consilium inuenit, quatinus si mereretur a sancto consignari uiro, protinus ei omnipotentis remedium subueniret. Vocatus igitur per nobiles uiros ad eam uenit. Cum autem edito crucis signo eam in dei uirtute consignasset, protinus ante pedes eius filium generauit, moxque de nati filii officio leta mater effecta, mirabiliter sanitati restituta est. Ueruptamen graues aliquando persecutiones ab ea sustinuit, eo quod illi ingressum claustri negauerit, seruato per omnia sui ordinis rigore. Nam cum die quadam ad eum uidendum regina uenisset, et modis omnibus claustrum interius uidere uoluisset, prior blande tamen restitit dicens, aliam intus esse reginam. Nec esse ordinis, nec approbate consuetudinis, feminam habitaculum mundum fugientium ingredi, nisi forte defunctam. Nec regine officii esse, quia non reputaretur illi ad gloriam hoc a domino deo. Proponebat ei ozie regis exemplum, qui iccirco, quod in templum domini uoluit intrare, et incensum adolere, statim lepra percussus est, usque ad diem mortis sue leprosus permanens. Tanta denique mentem illius ordinis emulatio possidebat, ut uigore et auctoritate spiritus sancti regine intrepidus obsisteret presumenti. Maluitque uir beatissimus illius furentis succumbere odio, quam talis aliquando claustri fieret abusio. In hoc igitur facto reliquit nobis tanquam hereditariam possessionem formulam honeste uite.

20. Tante quoque sanctitatis fuit et tam manifeste, quod etiam maligni spiritus eum uisibiliter aliquando timerent. Rem quidem miram, sed tamen ueram loquar. Monachus quidam de anglia, nomine samuel, affuit quondam in nauali collectione exercitus francorum, qui cum rege portugalensium ulixbonensem urbem deo donante ceperunt. Hic autem corporali molestia percussus, ad hoc colimbriense monasterium uiri dei perductus est. Qui ad extremum ueniens, uidebat tetros et nigerrimos spiritus in se crudeliter et indesinenter spicula spargere, et uehementer inminere. Pauore autem tetre eorum imaginis huc illucque uertebatur. Sepe toruis luminibus cadebat de lecto, aspectum eorum ferre non poterat, et turbatis uocibus hoc sibi astantibus refferebat. Non enim ipsi malignos spiritus uidere poterant, sed eorum presentiam, in pallore ac tremore illius, qui turbatur, uidebant. Cum autem humanitatis gratia ad eum uir beatissimus ueniebat, mox maligni spiritus delitescentes, et per tenues auras euanescentes nusquam teste monacho comparebant. Per quod patenter intelligi datur, demones presentiam eius expauisse.

21. Sepe autem ex occasione huius monachi nos ad perseueranciam uocationis nostre, et cathenam obedientie, pio nos patris ortabatur affectu. Dicebat enim: Si monachus iste, qui per qualemcumque sui abbatis licenciam ueniebat, habebat enim secum utcumque comendaticias litteras, de habitaculo sue carnis sic euulsus est; quid fiet de illis, qui leuitati et mobilitati mentis manum dantes, per lites et scandala diuiduntur, et per inobedientiam a monasterio suo recedunt? Propterea ergo cauete uobis, o fili, ne iugum domini leue obtrectetis et suaue, ne compedes christi abiciatis. Circuit enim diabolus querens quem deuoret, et eos, qui de congregatione sua inobedientes fugiunt, miserabiliter cruciat et extinguit.

22. Simili quoque pena quidam professus laicus affligebatur in monasterio. Siquidem uidebat iugiter et sine intermissione umbram cuiusdam nigerrimi ethiopis, qui eum uehementer extento arcu sagittabat, hostemque suum e regione contra murum inordinatis uocibus indicabat, digito etiam ostendebat quamuis eum fratres minime uidere potuissent. Cruciebatur miser plus pauore quam infirmitate. Quociens autem ad eum sanctus ueniebat, arcum protinus diabolus remittens, mox se abscondebat, nec in eius quidem presentia iaculari eum audebat. Quo cognito, uir dei, tanquam sciens pro qua causa tam orribiles lueret penas, dixit ad eum: Confitere miser, confitere, inquit, ruinam adulterii, quam lapsus es. Que res protinus euidens et perspicua facta est, sicut prior dixerat.

23. Erat preterea frater quidam in monasterio ualde deuotus, quem humani generis inimicus mox in inicio conuersionis sue uexare consueuerat. Accidit die quadam, cum pater spiritualis extra chorum in ecclesia tamen debilitatis causa sederet, et predictum fratrem ab hoste suo forte circa uexari cognouisset, nondum enim illum pati uiderat, mox fideliter apprehensa fratris dextera spiritum nequam cominando dixit: Exi spiritus inmunde in nomine iesu christi, et in uirtute spiritus sancti precipio tibi ne amplius seruum dei conturbes. Confestim igitur exiens ueteranus hostis, ex ea hora nunquam dei famulum temptare ausus fuit. Sepe numero uidimus nonnullos egrotantes fratres, eo quidem orante et pro ipsis genuflectente, sanitati restitui.

24. Vis autem cognoscere quantam sollicitudinem gerebat eorum etiam, qui in itinere dirigebantur, uel quantum eius oratio apud omnipotentem deum ualebat? Fuerat causa qua honorius presbiter unus de primis senioribus, de quo superius habita mentio est, ulixbonam mitteretur, habens secum sexcentorum solidorum summam ad construendam beati uincentii martiris ecclesiam, que extra muros urbis ipsius est, prout habebat in mandatis a rege. Qui in ea solitudine, que est inter colimbriam et sanctaren, a sarracenorum latrunculis captus, ad ciuitatem heluuas captiuus ductus est. Igitur inuisus nuntius et durus rumor cunctos monasterii perculit fratres. Sed et per uniuersam ciuitatem non modica tristicia erat. Sanctus autem, cui maxime circunfusa erat tristicia quedam, pro qua dolor cordis manifestabatur, diligenter alloquitur fratres cunctos, ut per omnia solliciti essent consortis sui, et compacientes, iuxta apostolum dicentem: Cum patitur unum membrum compati debent cetera, et fideliter in orationibus suis peterent illum, ab eo, qui ait discipulis suis:

Digitized by Google

Quicquid pecieritis in oratione credentes accipietis. Scientes quoniam exaudiret dominus preces eorum, si manentes permanerent in orationibus in conspectu dei. Essent etiam memores apostolorum christi, qui in conclaui suo precibus sanctis orando, apostolorum principem de uinculis herodis meruerunt eripere, et de omni expectatione plebi iudeorum. Ad hanc igitur exortationem cuncti fratres publica et priuata supplicatione deprecantes deum, permanebant in conspectu domini. Prior autem post continuatas orationes et deo deuotas preces, quas nunc euuoluere longum est, ex toto corde subnixius exorabat, ut qui tam tristes erant de captiuitate senioris, de liberatione eiusdem consolari mererentur per misericordiam redemptoris. Et mirum in modum dum hec in monasterio agerentur, ecce ex insperato senior die XV.° sue captionis affuit sanus, liber, et absolutus, cum magna gloria, sine detrimento et diminutione rei familiaris, constante quoque numero solidorum, comissis etiam fidei sue XII.^m captiuis. Quomodo autem omnipotens per cuiusdam pagani fraudem saluberrimam de captiuitate illum liberauit, dicere pretermitto, ne libri magnitudo extendatur, maxime cum in ore totius uulgi peruulgatum sit. Uidesne ergo quanti meriti uir iste fuerit, cuius tam pia sollicitudo fuerit, et cuius oratio apud deum tantum ualuerit?

25. Habebat autem et hanc consuetudinem, ne plus admitteret fratres in congregatione, quam racio sineret, aut facultas monasterii suppeteret. Sed eis quidem, quos recipiebat, anime et corporis solatia uigilanter exibere curabat. Peritissimi medici factum imitans, ut scilicet adhibita magne discetionis cura, quid cuique congrueret quidue conueniret, diligenter adhiberet. Hoc et in corrigendis moribus sumopere perpendebat, ut scilicet iusta quantitatem uulnerum exiberet fomenta curationum, quatinus nec alteri daret quod noceret, nec alteri subtraheret quod iuuaret, clemens semper existens erga humiles et benignus.

26. Illud quoque silentio pretereundum non est, quod illi semper moris fuit et approbate consuetudinis uisitaciones et frequentiam secularium hominum, qui pro celebritate nominis eius eum uidere cupiebant, omnino non appetere, rarenter quidem sustinere. Tam manifesta quippe sanctitas eius et tam celebris erat, ut non solum inferioris ordinis, uerum etiam rex, principes et potentes, qui eum uidere merebantur, ad eius genua prouuoluebantur, et eius manum suppliciter osculantes, ab eo benedici subnixius exoptabant. Attamen quamuis ille non diuites, non potentes appetebant, si quando se illis pro tempore et loco iungebat, eos sale sapiencie condiebat. Si pauperes erant sustentabat. Si diuites ad benefaciendum commonebat, exortans cunctos ut rectam fidem tenerent, prauitates suas abicerent, et timerent dominum semper contenti stipendiis suis. Et a se uicium et seculi uanitatem abicientes, uitam suam deo puram exiberent, ne operationes eorum inpedirentur apud deum. Hec et his similia loquens ad eos animas eorum reficiebat et innouabat. Contulerat siquidem ei dominus talem gratiam, ut quicumque personam illius uidissent, uel sermonem oris eius audissent, quasi angelum dei se uidisse gaudebant, eique condignam ueneracionem exibebant. Uox enim et dulcis erat et suauis, demissa sine strepitu, sine clamositate, sine omni asperitate prolationis. Et tanto ad animos audientium ueniebat gracior, quanto ad aures nec durior erat iniocundior. Proferebat semper pauca et racionabilia uerba, pariter et benigna. Unde semper apud omnes sermo eius gratiam inueniebat. Juxta illud salomonis: Dulce uerbum amicos multiplicat, et inimicos mitigat, et lingua eucharis graciosa in bono uiro babundat. Facies eius temperata erat, et ita modificata in gestu suo, ut nec proterue exasperaretur, nec molliter dissolueretur, sed semper habebat et rigidam dulcedinem, et dulcem rigorem. Numquam pulcritudinem faciei eius aliqua indecens transmutacio deformabat. Tocius corporis modestiam ita preferebat, ut nec inordinate, nec turbulente aliquando membra moueret, uel placorem sui sermonis inminuerit. Tanta preterea inerat ei tranquillitas animi, tantusque in eo inoleuerat bonitatis affectus, et ita ab omni malicie suspicione erat defeccatus, ut merito de eo dici credatur. Pax multa diligentibus legem tuam. Quid plura? Celestem uitam in terra positus agebat. Igitur propter nimiam eius sanctitatem fiebat, ut rex et principes eius, et cunctus utriusque sexus populus colimbriense monasterio summo honore et reuerentia dignum ducerent, maximis muneribus illustrarent, bonis temporalibus ditarent, in tantum ut super cunctas penes tocius hispanie huius ordinis congregationes mirabiliter emineret. Ita rex de rebus suis ibi plurima tam mobilia quam inmobilia dona contulit, locum ditauit, res monasterii cunctas intus et extra firmauit, et firmando cautauit. Super cunctas enim coronatorum personas eum diligebat et honorabat, magis in eo, quam in alio aliquo hominum confidebat, seque et suam animo commendabat. Uir quoque beatissimus domnus theothonius eum pre cunctis hominibus qui in eius regno erant, Et ideo paterno affectu frequenter castigabat et amonebat ut eum per quem reges regnant, et in cuius potestate sunt omnia iura regnorum ceterarumue potestatum timeret, et mandata eius obseruaret, quia propter hoc est omnis homo. Regnum sibi comissum secundum equitatem dispensaret, iusticiam inuiolatam conseruaret. Ne iudex eius secularis in ecclesiasticam personam manum mitteret, aut ecclesiastica negocia examinanda susciperet. Ne sacra loca uiolare permitteret, uel etiam confugientibus ad illa, quamuis reis, et pro suis sceleribus condempnatis, inordinate uiolentiam inferre temptaret. Neminem unquam iniuste condempnaret. Sed opportere regem habere iusticiam, ueritatem, fidem, bonam operationem, et Sanctorum locorum reuerentiam, alioquin nichil differe a principe latronum regem dicebat. Pro quorum omnium temeraria presumptione minabatur ei suo simplici uerbo angariam esse faciendam. Cum autem rex quereret quam angariam, ille ex sua interpretatione dicebat esse gehennam, in qua potentes potenter tormenta sustinere, et malefactores cunctos in perpetuum ardere memorabat. Quantam sollicitudinem uir dei pro rege habebat, uel quantum rex in eo semper confidebat, uel in illo uno miraculo de sanctaren considerare potest. Cum enim rex ciuitatem ipsam nouo genere pugnandi aggredi uoluisset, furtim uidelicet et quasi per latrocinium, nam aliis bellicis apparatibus nunquam potuit, Erat enim propter locorum situm inpossibile, et propter nimiam fertilitatem populorumque frequentiam, ad uirum dei ueniens consilium illi soli detexit, animamque suam tanquam de hoc mundo exiturus comendauit, diem etiam, quo hec facturus cogitabat, sub silentio indicauit, et ut eo die pro se cum fratribus comunem orationem faceret, obnixe rogauit et discessit. Die igitur notato, cunctis in capitulo fratribus prior rem exposuit. Letanias nudis pedibus, publicas quoque et priuatas deprecationes rogans fieri mandauit. Prior autem preter magnitudinem precum, quas iugi meditatione deo obtulit, sic orabat: Domine, domine, inquit, omnipotens, qui muros iherico sine gladio et arcu subrui fecisti, qui etiam ad precem iosue contra gabaon solem stare precepisti, tuam deprecamur ineffabilem clementiam, ut regi nostro famulo tuo, sub umbra cuius, te protegente, uiuimus, uictoriam propitius concedere digneris de inimicissima christiani populi ciuitate. Quatinus excluso inde spurcissimo ac nefando mahometis ritu, laudetur ibi nomen tuum domine deus. Mox igitur postera die ecce nuncius bonus de nuntiis domini, bonum portans nuntium, affuit, qui urbem esse captam et in ditionem regis subactam letus annunciauit. Nocte enim sequente prenotati diei, quo hec facta sunt in monasterio, rex eam mirabiliter media nocte cepit.

27. Sic nimirum fecit, quando in campo haulich V. reges paganorum cum innumera eorum barbara multitudine de ultra citraque mare ut eum omnino perderent coadunata, deuicit, auxilio sibi facto diuino, et beati iacobi patrocinio, cuius ea die sollempnitas fuisse peribetur. Sed et quando cum nauali exercitu francorum olixbonam cepit, et nichilominus cum alchazar longo certamine uicit. Et quid per singula? Quociens aliquid rex magnanimiter facturus erat, ad uirum dei semper ueniebat, et eius orationibus se et suam animam, ut dictum est, attentius comendabat. Ipse uero tam tenere regem diligebat, ut pro

Digitized by Google

eo magis quam pro semetipso sollicitus esse uideretur. Unde cum quodam tempore falsus rumor exisset, regem uidelicet a mundo excessisse, ut nobis sanctus referebat, et uerum quidem erat, dolor cordis tam grauiter eum percussit in modum sagitte toxicathe, quatinus deinceps infirmo iam semper et debilitato corpore uiueret, Et tamen in seruicio dei nullus ei iuuenum sano et uegeto corpore poterat conparari. Diu moratus sum uelut in uadosis locis, ut ostenderem quam sincero amore regem dilexerit, et quam magnam rex in eo confidenciam habuerit, cui post deum animam suam tociens comendauerit. Quod nullatenus faceret, nisi eum sanctum uirum crederet et iustum. Sic cuncti principes, et utriusque ordinis fideles ei inclinantes, et uenerationem exibentes faciebant. Uidi plurimos et precipue de regno francorum, qui eius sanctitatem altius intelligebant, ad eius genua prouuolui, qui manum eius summa cum deuotione osculantes, eam quasi remedium sue salutis ex ardore fidei per occulos et ora sua circumducebant. Preterea cum omnibus karitatis ardore sic complexus erat, ac si comunis pater esset tocius populi. Neminem umquam fastidio despiciebat, etiam si superbus esset. Judeos solos et hereticos, pariter et paganos, in tantum fastidiebat, ut nec salutacio quidem ei cum his aliquando communis fuerit. Adeo catholice fidei hostes aborrebat. Quis umquam de hoc uiro quod displiceret audiuit ut crederet? Quis credidit ut non magis se ipsum malignitatis et infamie condempnaret? In tanta etiam humilitatis arce se collocauerat, ut nec nomen quidem abbatis aliquando habere uoluerit. Unde usque hodie hoc monasterium sub nomine prioratus consistit. Sed et intra claustri interioris abdita, ita semper se custodiuit, ut nunquam pedem proferret in publicum, nisi solis uicibus quas superius memoraui. Quid inmoror? Sic suam in monasterio transegit etatem, et talis ac tantus uixit, ut boni eum semper predicent mali detrahere non possint, regulares imitentur, et suscipiant sacerdotes. Uix de multa pauca dixi. Quis enim explicare ualeat qualis in eo fuerit fidei deuocio, actuum morumque exornatio ac diuinorum cultuum executio? Aut quomodo circa professionem suam puram adibens diligentiam et firmam perseueranciam comissam sibi cum timore domini rexit congregationem per xx.^{i}, et eo amplius annos? In edificiis tamen et nouis fabricis minus intentus fuit deuitans in eis inplicationem sui animi, quem semper liberum uolebat in spiritualibus, tanquam illa religiosissima maria, que sedebat ad pedes domini, atque intenta eius uerbum audiebat. In his semper suspensus atque inherens fuit.

28. Jam nunc autem quam sancte in uita sua priuilegium honoris deposuerit memorandum reor, et sic ad eius finem ueniendum. Post uicesimum itaque et primum ab ingressu monasterii annum, longam corporis cepit contrahere ualitudinem. Unde tanquam bonus pastor et prouisor animarum tocius gregis sollicitudinem gerens ipse nobis in communi capitulo iuxta dei quidem, ut credimus, uoluntatem nobis priorem elegit, Domnum scilicet iohannem theotonii, uirum discretum, prudentem, sobrium, benignum, atque omni genere uirtutum ornatum, meritis et nomine sibi successorem et filium, Cui tocius regimen monasterii benigno uoto comisit, cunctis in hoc ipsum fratribus aplaudentibus. Cum quo per decem quibus postea uix annos ita fuit in cordi pace, ut singulis quisque diebus immo singulis horis et pene momentis se inuicem preuenirent, et benedictione dulcedinis, et signaculo sancte crucis. Ceteros uero fratres omni die benedicebat et absoluebat, et quasi alter iob holocausta per singulos offerebat, et eos nominatim ex puritate animi amicos dei nominabat, attentius et ipse ex dono humilitatis cotidie in singulorum orationibus se commendabat. Igitur a pastoralis cure sollicitudine liber et absolutus, et quasi grandi fenore liberatus, soli deinceps contemplacioni animum dedit. Permanens semper in oratione et lacrimarum conpuntione pro miseriis huius mundi, et desiderio celestis iherusalem. Hanc assidue memorabat angelis, archangelis refertam, patriarchis, prophetis et apostolis ornatam. Ibi dicebat esse fideles, qui sunt uiui lapides cemento dilectionis collecti, et replicabat. Ibi nullus miser inuenitur, nullus esurit, nullus sitit, quia ibi pannis uiuos omnes reficit, et fons eternus et uiuus omnium sitim extinguit. Unde sepissime in eius amorem raptus exultans dicebat: Letatus sum in his que dicta sunt mihi in domum domini ibimus. Quamuis enim in unius claustri clausus esset angustiis iam tamen latitudinem fruebatur paradisi. Inde erat quod iam esuriem non senciebat. Saturatus enim erat domino iesu christo. Sumebat tamen cum gratiarum actione, quamuis eum non uescendi desiderium, sed humana confectio ad cibum traheret, nunquam tamen ante legitimam horam. Et nobis reficientibus ipse ex more suo ad limina ecclesie, gratia liberius orandi, semper pene inuisus properabat, quem etiam in loco suo orantem semper gementem et dolentem, tanquam uere solitarium, sua solitudo cohibebat. Cum autem aliquis nostrum in conspectu eius apparebat, mox ilarato uultu dulcia cum eo miscebat colloquia, licet iam spiritus eius cum deo unitus esset. Semper in ore eius christus erat, aut exempla sanctorum patrum, semper pax et dulcedo caritatis et semper, ut dixi, mencio iherusalem celestis sine intermissione dulcius susurrans: Domine dilexi decorem domus tue, et locum habitationis glorie tue. Et quam dilecta tabernacula tua domine uirtutum concupiscit, et deficit anima mea in atriis domini. Et beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Sustentabat autem senilia membra baculo illo, quem sibi pro munere, audita sanctitate eius, uir dei B. primus clareuallensium abbas de confinio burgundie per fratres suos miserat, et frequenter cum eo acculeos doloris contingebat. Ex eo iam tempore inter clarauallense monasterium et nostrum sancte crucis colimbriense societas pactum, et fraterne dilectionis sancitum est, associatum uidelicet et scriptum in omnibus beneficiis et orationibus, ita ut ab utroque ordine per singulos annos generale seruitium agatur pro inuicem cum summa deuotione.

29. Multi multa de hoc uiro adhuc in carne posito per uisionem cognouerunt. Quidam namque grandeuus senex et boni testimonii per triduum in extasim raptus, uidit se per uisum fuisse in celis. Vidit etiam quosdam, quos ipse bene nouerat, qui adhuc in carne positi erant, non nullos iam defunctos assistere ante tribunal christi, deum laudantes. Illis autem omnibus superior ei uisus est astare donnus theotonius et deo propinquior, incomparabili candore uestitus. Qui et ipse pater theotonius cum adoraret deum, maiorem pre ceteris gloriam a deo sortitus erat. Senex uero tandem ad seculum reuersus, non sine ammiratione multorum, que uiderat enarrauit.

30. Breuiter quoque perstringuam qualiter a quodam religioso de ordine clareuallensium uisus est, longo interiecto non dicam terrarum, sed prouinciarum spacio. Uisus est, inquam, ab eo in area quadam speciosissima in medio mari, cum turba candidatorum uirorum non modica cunctis prestans, cunctos modificans. Quos tanquam bonus auriga infatigabiliter regebat, et ne munimen uali, quod undique per girum aree circunductum erat a ferocissimis maris fluctibus, rumperetur alicubi modis omnibus satagebat. Contigit autem postea monachum in colimbriense monasterium uenisse, et patrem theotonium, quem per sompnium in mare uiderat, sine indice protinus agnouit. In qua uisione quid apertius quid enucleatius uel conuenientius possit intelligi, quam quod uir dei monacus ex sua interpretatione protulit? Area, inquit, claustrum monasterii est. Mare uero mundus, uel colimbrianorum ciuitas, infra quam ipsum est monasterium eius. Pater autem theotonius in area dominici gregis pugnat bonorum operum exercitiis contra furentis mundi salsos et amarissimos fluctus, et comissum sibi gregem inter scandalorum asultus bene custodit et regit. Ut quantos ad hoc salo uite transmiserit, ad deum postmodum super eos principatum accipiat in futurum. Pretereo plurima uiri dei in hunc modum insignia, que diuerso sexu diuersa etate meritorum suorum fuerunt indicia, ne apud inuidos et incredibiles omnium bonorum umbre uideantur et fabule. Sed ut infinita breuiter comprehendam, siquis qualiter etatem suam in monasterio transegit, nosse desiderauerit, sciat hunc semper in rebus diuinis et sanctis me-

Digitized by Google

ditationibus perseuerasse usque in diem dormitionis sue in domino, Que tali modo consumata fuit.

31. Ante dies paucos, quam uiam patrum ingrederetur, uisio huiusmodi ei apparuit. Videbat se in turre quadam sublimi, que a medio claustri super cuncta monasterii fastigia celsius eminebat. Manu quoque hastam gestare sibi uidebatur sine cuspide, longissimam quidem et candidam. E regione uero uir uenerandus corusci habitus ei apparebat, qui mandata domini ad eum se habere testabatur. Mox igitur eum blanda nimium uoce consolans dicebat: Homo dei laboras plurimum, et diu peregrinaris carnis sarcina pregrauatus, Sed equo animo esto, quia in proximo est, ut pro breui labore eterna beatitudine perfruaris. Jam enim in hoc seculo bene pugnasti, et cuncta que licuit sine ferro superasti. Hoc enim asta sine cuspide significat. Age ergo gratias bonorum omnium largitori, quia cito curaberis, et ad antiquam possessionem diu peregrinatus conscendens, Scito etiam prenoscens, quod omnipotens deus per te plurima bona fecit huic loco et facturus est. Monstrabat autem ei preterea scalam in celum usque porrectam per quam eos, qui de congregatione purgatiores exeunt, celum conscendere aiebat. Nonnullos uero adhuc purgandos in monasterio similiter esse dicebat, minus de perfectione habentes. Cum igitur hec et plura commemoraret, et nomen suum, quod apostolus petrus esset, ediceret, in celum ascendens disparuit. Euigilans itaque uir dei, et cognoscens obitum sibi certissime inminere, sacramentum unctionis accepit, et quod pene per dies singulos faciebat, sacramento dominici corporis et sanguinis fiducialiter se muniuit, nos iterum atque iterum benedixit sepius et absoluit, et ne tanti temporis laborem perderemus tanquam uiscera sua admonuit. Hodie, inquit, uos filioli religiosum studium arripuisse arbitremini. Et uniuersis fratribus circa eum dolentibus, ille consolabatur tristem conuentum. Sed quid differo, et ad eius ultima uenire formido dolorem meum faciens longiorem? Cum nos septima sabbati post matutinos seniorum copiosius benediceret, repente super humerum caput paululum inclinauit. De hinc in cinere et cilicio christiana traditione superpositus sanus et integer, mortem letus aspexit. Uidimus enim eum leto uultu quasi in occursum se erigere, ita ut ex hilaritate uultus eius, sanctorum angelorum presentiam adfuisse non dubitauimus. Nichil pallor mutauit in facie, sed sic dignitas quedam et grauitas ora compleuit, ut plane daretur intelligi non emori sed migrare, et quasi mutare amicos non relinquere. In quantum uero miraculum tota ciuitas eum uiuentem haberet, in eius obitu demonstrauit. Omnes enim illi suas animas comendabant. Omnes ei de gloria beatitudinis congaudebant. Fauebant sibi homines de gloria ipsius, de cuius conuersatione angeli letabantur in celo. Hec uox una in omnium ore sonabat quod eius anima felix, et beata transferetur ad celos. Rex quoque affectus nimio dolore usque ad sufusionem uultus dixisse fertur: Prius anima eius erit in celo quam corpus in sepulcro.

32. Sane pretereundum non est, quod cum sancta illa anima carne soluta est, affuit quidem humani generis inimicus. Sed quia in eius anima de suis actibus nichil inuenit, mox fremens et frendens in quendam de familia monasterii festinus agitator irruit, eumque per dimidiam fere horam miserabiliter uexauit. De hinc confusus abscessit dans cunctis indicium, quod beata anima domini mei ad celos libere transcendit.

33. Sed et priusquam de seculo exiret, inmensus quidem stellarum globus uisus est de celo ad medium claustri descendisse, ita sidereo lumine coruscans, et ita eminus et in circum amicta radios suos iaculans, ut cunctos in admirationem conuerteret. Sed ad ultimum ueniam. Jam enim libellus fine claudendus est. Omnibus igitur, qui ad apparatum defuncti necesaria uisa erant, rite paractis, manibus gementium fratrum et dolentium in ecclesiam ex more translatus est. Ubi non ululatus et planctus, ut inter seculi omnes fieri solet, auditus est, sed per duos continuos dies choris psallentibus feruens studium fratrum deuotissime exibitum est circa corpus in orationibus, psalmis, hymnis et canticis spiritualibus. De hinc in capitulo a uenerabili uiro domno michaele colimbriensium episcopo et sancte crucis canonico honorifice sepultus est, circunstante corona fratrum, et debitum regionis officium cum summa diligentia exibente. Dormiuit conscius uite bone et premiis meritorum XII.ª kalendas Marcii, feria VI.ª ad primam diei horam, qua christus resurrexit. Sepultus est XI.° kal. earundem anno memorati regis domni A. primi portugal. sub quo christi uestem suscepit, LVI, et regni sui XXX.°V.° Uixit autem in sancto proposito annos XXX.ª unum. Omne uero uite sue tempus inpleuit, ut ipse referebat inter LXX.ª annos et LXXX.ª iusta ordinem scripturarum.

EXORDIUM MONASTERII S. JOANNIS DE TAROUCA.

In Appendice ad III. Partem Monarchiae Lusitanae *Brandanus historicam narrationem super aedificatione, vel fundatione Monasterii S. Joannis de* Tarouca *Cisterciensis ordinis primus typis mandavit, inque lucem edidit. In illius monasterii tabulario narrationis huius non autographum, sed apographum extitisse ipse refert* *; *cuius tamen aetatem silet, narrationis tantum vetustatis memor. Primoribus aliquem ex monachis in hoc monasterio congregatis narrationem illam scripsisse, quaedam ibi indicant verba. Auctoritas historica huius monumenti in dubium forte vocanda videatur, eoquod aliud in illius narrationis fine diffusius super abbate Joanne Cirita, et monasterio de* Alafões *laudetur scriptum; praesertim si in mentem venerit, Fr. Bernardum de Brito de hoc ipso abbate, et monachis de* Alafões *et* Tarouca ** *multa aut ipsum fabulasse, aut narranda imprudenter crededisse; seque omnia fere haec descripsisse ex antiquo Taroucensis monasterii MS. fateri. Hanc proinde parvam narrationem ad alliciendam fabellis fidem ex composito scriptam credere quisquam facile potest, illa postrema legens verba:* ut scri-

* Monarch. Lusit. Lib. IX. c. 21.
** Chronica Cistertiens. Lib. II. c. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. L. V. c. 14, 15.

Digitized by Google

psimus in volumine magno. *Praeter haec, S. Bernardi epistolae, in narratione illa descriptae, quaedam verba, loquendique genus in suspicionem, sit ne genuina, inducere nos possunt.*

Contra tamen meminisse fas est, potuisse et hanc epistolam, dum describeretur, alicubi turbari; et narrationem ipsam in apographo, quod secutus est Brandanus, adiectis verbis nuper allatis, foedari, quin autographum fidem, auctoritatemque historicam, ut genuinum, amitteret. Nec quaedam ibi temporum confusio, aut etiam error, quae saepe in valde authentica documenta incidunt, narrationem omnino reiicere suadent. Cumque tandem narratae in hoc documento res nullis adversentur historicis factis; et Brandanus, gravissimus, doctusque scriptor, hoc MS., tanquam genuinum, ediderit; nobis a Collectione hac illud excludere non decet, dum legentibus de eius auctoritate historica iudicium ferendi ius ingenue relinquimus.

Apographum illud a Brandano versatum, et descriptum, si in Taroucensi tabulario ad hanc nostram aetatem forte servabatur, quod sciri nequit, combustum certe periit in incendio illo, quod paucis abhinc annis in urbe Viseu *caetera simul ibi consumpsit monumenta, collecta ex Monasteriis* das Salzedas, *S. Christophori de* Alafões, *S. Petri* das Aguias, *et S. Joannis de* Tarouca.

Ne facta memorabilia ab hominum memoria decidant, inuentum est scripturæ remedium, idcirco nos fratres S. Joannis de Tarauca memorauimus omnia que nobis acciderunt in primordio nostro. Cum enim beneficio boni viri Abbatis Joannis Ciritæ iuxta serram de Alafum sanctitas, et bonitas splendesceret, accidit ut ministerio Dei omnipotentis venirent octo fratres, quorum caput erat Boemundus, alter Aldebertus, tertius Joannes, 4. Bernardus, 5. Albericus, 6. Sisinandus, 7. Rolandus, 8. Alanus, qui à P. nostro Bernardo tunc Claraualense Abbate missi, supradictum Abbatem in via iuxta Lamecum inuenerunt, cum quo summè lætati epistolam presentem dederunt. Venerabili fratri Deo dilecto, et in via sæculi huius comilitoni nostro Joanni Ciritæ Bernardus Abbas dictus de Claraualle, salutem in Domino sempiternam. Permittente patre miserationum, et Deo totius consolationis, qui non sinit animas peccatorum in æternum baratrum demergi, sciuimus de fraternitate tua, quo pacto assiduis orationibus pectus dominicum pro peccatorum venia pulsare non sinis, et quia vir desideriorum es, adimpleuit Dominus desiderium tuum dum nobis aperuit exaudiri deprecationes tuas, et nos qui in eadem voluntate societatem tuam sequimur, mittimus hos filios tuos, quos lacte sanctissimæ doctrinæ Domino nutriuimus, ut quocumque miseratio diuina disposuerit, et signum cæleste micauerit, monasterium condatis, cuius tu dum aduixeris, tamquam prætor, et cæterorum signifer præeris, et sub inuocatione sancti Joannis, eidem et altissimo, qui sic voluit, consecrabis, fraternitatem tuam seruet Dominus, et in melius augeat. Perlecta litera, quam fratres adduxerunt, inter Vuimaranes vbi tunc residebat bonus Princeps Alfonsus Portugalensium Rex, à quo Abbas Joannes postulauit locum in quo Monasterium construeret, et Princeps supradictus dedit ei, et monachis qui cum eo ibant supradictam chartam, et cautum. Alphonsus gloriosissimus Princeps, et Dei gratia Portugalensium Rex, comitis Henrici, et Reginæ Tarasiæ filius, magni quoque Alphonsi Nepos pro remedio animæ meæ, et parentum meorum facio vobis Abbati Joanni, et fratribus qui vobiscum sunt chartam, et cautum, ne quis vos impediat eundi, et ædificandi monasterium Ordinis Sancti Benedicti sub noua reformatione, tali pacto, ut solum ubi eum feceritis sit nostri dominii, et si alterius fuerit ematur nostris expensis: et si aliquis de vassalis nostris, vel militibus contra hoc venerit, sit maledictus a Deo, et in inferno damnatus. Facta charta Cauti apud Vuimaranes, Cal. Octobris, Era M.C.LXXXVII. * Ego supradictus Rex hanc chartam propriis manibus roboro. Inito enuto sic accepto redeunt iuxta fluuium Barosa, et in decliue montis construunt sacellum, ubi per aliquot dies permanserunt in oratione, Dei sperantes misericordiam suam, ut opere adimpleret quod promiserat seruo suo Bernardo, et quadam nocte die 25 Aprilis frater Boemundus dum cælum aspicit, micantem radium in imo vallis iuxta fluuium conspicit, et sic per septem alias noctes mirantibus reliquis, qui vocati ab ipso eundem radium videbant; et credentes quod hoc erat signum ostensum à Deo, ut monasterium construerent, scribunt omnia Abbati Joanni, qui tunc erat in Romitorio de Lafum. Venerabili Patri Joanni Ciritæ Boemundus, et reliqui qui cum eo sunt salutem. Noueritis miseratione diuina sic disponente, signum mirabile indignis oculis conspexisse, non solum ego, sed et nos omnes quos in hoc loco reliquistis, et quia duodecim iam transierunt noctes postquam illud primitus vidimus, et à patre nostro qui nos huc direxit simile prodigium audiuimus, ideo visum est hoc sibi eis referre, ne forte velit Altissimus hac parte monasterium stabilire. Valeat paternitas tua, et hos filios apud Deum commendatos habe. Ad hanc epistolam, quam non sine lachrymis legit prædictus Abbas Joannes, respondit hoc modo. Dilectissimis fratribus, qui sunt in Romitorio supra fluuium Barosa ad montem curuum, Joannes indignus seruus Christi in Saluatore mundi perpetuam salutem. Misericordiam Domini in æternum cantabo, quam dignatus est ostendere super seruos suos. Fiduciam habete, et credite verbis magistri uestri, quia secundum ea appropinquat dies gaudii vestri, et ne falsis ostentationibus seducamini, innixe obseruate, et cum lachrymis petite à Domino uniuersorum, ut signum istud iterum dignetur ostendere, et quo loco post missarum celebrationem claritatem videritis, signate et circunualate, ut in eo, Domino adiuuante, monasterium construamus. Seruet nos seruator omnium, et in sanctis orationibus vestris veniam postulate pro peccatis meis. His transactis dum fratres obtemperant Abbati Joanni, iterum lux micat in pristino loco, quem fratres deligenter consignauerunt, et vallarunt, et paucis post diebus venit Abbas, et cum esset in oratione apparuit similis lux, et ipse profectus ad Vuimaranes non inuenit dominum Regem, qui erat in Brachara, et ipsi profecti adierunt illum, atque dixerunt. Domine per uestram voluntatem abiuimus, et in terra vestra sunt quatuor menses, postquam fecimus unum Romitorium supra fluuium Barosa, sed Dominus non iuxta verba Patris nostri Bernardi Abbatis de Claraualle ostendit nobis alium locum in quem transeamus, volumus de Celsitudine tua facultatem, ut possimus monasterium ibi construere, et nos orabimus pro te, et pro pa-

* *Lege* M.C.LXX.VII.

Digitized by Google

rentes tuos, et ipse Rex fecit illis bonam acolhensam, et dedit eis facultatem construendi monasterium, et ipsi venerunt, et cæperunt facere, et Egas Moniz pro adiutorio, et seruitio Dei dedit illis septuaginta marabitinos auri, et ipse Rex dedit septuaginta quatuor frisantos de argento, ut facerent seruitialia Ecclesiæ. Post paucos dies Mauri venerunt, et depopulauerunt Trancosum, et ipse Rex cum suis cohortibus venit per Lamecum, et transibat iuxta Barosam, et recordatus est fratrum qui erant in illis locis, et iuit cum bonis hominibus videre locum de sua uiuenda, et cum inuenisset eos pauperes, et viuentes in tuguribus, compassus est de illis, et rogauit ut mitterent cum eo fratrem Adebertum, ut oraret Dominum pro sua hoste, et miserunt eum, et unam Crucem, et unum calicem, ut celebraret, quia sacerdos erat. Et dum bellum committeret, et ipse oraret, Rex vicit Mauros, et tulit Trancosum, sed in bello amisit crucem quam tulerat de Monasterio, et consecutus est per suas orationes multa alia bona, et ut satisfaceret illi, suis fratribus, et Domino Deo, promisit ædificare monasterium, et dum rediret vicit iterum per Dei adiutorium, et bonis orationibus Aldeberti magnam multitudinem Sarracenorum, propter quod venit in hunc locum, et astantibus fratribus, Joannes Cirita, et aliis multis cum Episcopis Bracharens. Lamecen. ipse Rex primum lapidem iecit, acclamantibus militibus, et cohortibus suis, et dedit Abbati Joanni cautum, cuius tenor talis est.

In nomine Sanctæ, et Indiuiduæ Trinitatis, Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Trinitas indiuisa quæ nunquam erit finienda, sed permanens per infinita sæculorum sæcula. Amen. Iccirco ego Rex Alfonsus Comitis Henrici, et Reginæ Donæ Tarasiæ filius, atque bonæ memoriæ magni Alfonsi Imperatoris Hispaniæ nepos, in honore Domini nostri Jesu Christi, et Beati Joannis Baptistæ, et pro remedio animæ meæ, et parentum meorum, et pro vobis Abbate Domno Joanne Cirita una cum fratribus vestris regulam B. Benedicti tenentibus, atque successoribus uestris, qui in vita sancta perseuerauerint. Facio cautum ad ipsum monasterium S. Joannis de Tarauca. Sunt autem termini istius cauti ab Oriente per illum fontem, et inde per illam estradam de Paredes siccas, et quomodo discurrunt aquæ de illo monte de Sauto redondo, et quomodo diuidit cum Villa plana, aqua discurrente ad cautum, et inde ad illam focem de Trauuita, et inter per cacumina montis Fifineira, et per illum Caruallium de illa proua, et inde per ubi intrat ipsum fontanum in Barosa, et inde per illum auterium de Armata, et inde per illum montem de Pineiro usque ad fontem ubi primitus inchoauimus. Si autem aliquis tam de extraneis, quam de propinquis hoc factum meum corrumpere voluerit, in primis sit maledictus, et excommunicatus, et cum Juda traditore in Inferno damnatus, et insuper Regiæ potestati persoluat quod liber iudicium præcipit, id est, 500 solidos. Facta carta istius cauti mense Junii Era M.C.LXXVIII.

Ego Alfonsus hoc scriptum concedo, et propria manu roboro.
Joannes Bracharensis Archiep. confir.
Bernardus Colimbr. Episc. conf.
Petrus Portug. Episc. conf.
Comes Rodericus conf.
Fernandus Petris Furtatus conf.
Fernandus Captiuus conf.
Egas Curiæ Dapifer conf.
Garsias Menendis Alferes conf.
Menendus Moniz conf.
Alfonsus Venegas conf.
Petrus test. Suario test. Munio test.
Petrus Cancellarius Regis notauit.

Videntes fratres bonum statum sui Monasterii, elegerunt in Abbatem ipsum Aldebertum per discessum Boemundi, qui in vita sancta discesserat, et ipse Abbas claruit miraculis, et dedit habitum Ordinis nostri Joanni Ciritæ, qui suos fratres in Romitorio de Alafum commorantes, sub eadem Regula, et reformatione constituit, et in ea sanctissime vixit, ut scripsimus in volumine magno.

INDICULUM FUNDATIONIS MONASTERII S. VINCENTII.

Historiae rerum, Alphonso I. regnante, gestarum valde interest hoc monumentum; quippe quod maxime memorandi, inter caetera illius aevi facinora, eventus, vi scilicet a Maurorum dominatione captae Olisiponis urbis, narrationem posteritati commendat. In publico tabulario, Torre do Tombo, *documentum hoc inter alia monasterii S. Vincentii ibi collecta nunc extat. Historicus eius scriptor eadem aetate, in quam, quas narrat, res incidere, vixit, earumque testes audivit. Alibi iam satis indicatum reliquimus* * *quibus de causis MS. hoc, quod paucis in paginis,* in folio *dictis, continetur, apographum videatur: litterarum tamen, quibus scriptum est, forma et genus aperta saeculi XIII. vestigia ferunt; unde sodalem aliquem, aut notum scriptoris illius narrationis illud descripsisse MS. facilime credi potest.*

In appendicibus ad III. Partem Monarchiae Lusitanae *Brandanus, inter alia historica documenta, hoc edidit* Indiculum*: sed apographum, quod ante oculos habuit, adeo vitiatum videtur, ut a minime versato, sed potius in describendo ignaro, descriptum credamus. Antiquum illum codicem, ut haec editio nostra quam accuratissima prodiret, magna secuti sumus cura.*

* A. Herculano, Historia de Portugal, Vol. I. Nota XXII. in fine.

Digitized by Google

Indiculum fundationis Monasterii beati vincentii ulixbone.

1. A quo, uel quando, seu qualiter fundatum sit Monasterium beati vincentii, quod situm est circa urbem, que appellatur ulixbona, ad plagam eius orientalem, qui scire uoluerit, hanc paginam legendo percurrat. Ibi enim breui et sinplici stilo ponimus hec pro relatu eorum qui sese profitentur rebus his interfuisse dum gerabantur. E quibus adhuc supersunt aliqui, fernandus petri scilicet homo militaris, magnum in ciuitate semper obtinens locum sibi a rege constitutum, et apud ciues suos fide preclarus, nec prefectus, nec iudex in illis gratus existens. Otha quoque uir natione theutonicus, et prefati monasterii bonus conuersus fere a prima eiusdem fundatione uitam ducens ibidem satis religiosam. Hii duo dei miseratione adhuc superstites, quasi de uno conferunt ore que hic ponimus, ad presentis negotii fidem astruendam, ac certam inde noticiam posteris relinquendam. verum de cetero narrationi insistamus, rerumque summa ordine prosequamur.

Assumptio narrationis propositorum.

2. Anno igitur ab incarnatione domini M.°C.°XL.°VII.° christianissimus portugalensium Rex Alfonsus, comitis henrici et Regine Tharasie filius, inimicorum crucis christi mirificus extirpator, ac uoluntarius XVIII. regni sui anno, etatis autem XL.°, collegit exercitum suum, ut annis singulis solicitus erat, aduersus saracenos, Aplicuitque *ad ulixbonam* tunc ciuitatem illorum, et obsedit eam mense *Junio*, fixis in circuitu papilionibus: Habuitque in comitatu suo electam uirorum fortium manum, quos illi auxilio in CLXXXX. nauibus, quas barcias nominamus, de diuersorum partibus septemtrionis, zelo suo dominus misit accensos. Hos itaque Rex a parte maris, quod predictam circunfluit urbem, oppugnare constituit, Erant enim uiri bellatores fortissimi robre, uniuersi loricati, galeati, hastas, scuta portantes, et gladios; intendentes arcum, eruditique ad prelia. Qui iussa regis libenti suscipientes, mox anchoratis in alto nauibus, atque decenti statione dispositis, ad litus prosiliere intrepidi, sua certatim aduersus urbem castra metantes, singuli tamen per generationes, et linguas suas. Porro castra teutonicorum ceterorumque secum de uicinis qui uenerant prouintiis, domos occupant suburbiorum, que sunt ad plagam urbis orientalem, et expulsis inde sarracenis, ingressi habitant ibi. Angli uero et reliquus britannie equitanieque populus in suburbiis, que sunt ad urbis ocasum, suas constituunt mansiones, fugatis inde paganis. Nam Rex cum ducibus, et ceteris baronibus suis a parte septentrionis prestabat obsidionem per colles, uallesque qui prope sunt fusa multitudine uulgi.

3. Factum est igitur ut a terra marique pugna uehemens saracenis daretur inclusis, firmatis contra se undique munitionibus, et instructis machinis. Cumque franci, erat enim hoc uocabulum communé omnibus, qui de finibus galliarum aderant ibi, uellent audatius agere, pars eorum conflictui sepe ruebat in ipso, Nam animis accensi nisique uiribus ac mole corporea, uidebantur quippe gigantea membra gestare, propius accedebant ad muros, telorum desuper hostilium pluentibus nimbis, spretaque pro christo corporis morte uulnera uulnerati usque ad nescem, non cessabant infligere. Ad quorum corpora more catholico danda sepulcris, Rex accelerat habere consilium, Comouebantur quippe super eis uiscera eius. Quamobrem mox accersire facit bracarensem archiepiscopum Domnum Johanem reuerentissimum dei sacerdotem, Cui protinus aduenienti Rex ait: Contemplor barones istos fortissimos de terris suis ad hoc egressos fuisse, et ad hoc uenisse ut hic moriantur pro christo, eius bella bellando, et contra hostes fidei dimicando uiriliter, Qui nichil curantes de uita presenti, ipsos etiam per enses infestos conantur delere paganos. Nam zelus domus dei tantus feruet in illis; Opportet igitur ut et nos circa humandos artus eorum qui cadunt ex ipsis curam exibeamus, et humanitatem unde ut martirum christi eorum exequias dignis prosequamur honoribus, Non enim hesito eos fore dei dignatione sanctis martiribus associandos in celis, quorum uestigia tanto studio sequi comprobantur in terris. Quare pater meus pontifex ultra non differat consignare illis loca cimiterii congrua, et a castris eorum non ualde remota, ad uestrum quippe spectat officium hoc ordinare. Et addidit uotum etiam uouens hec domino dicens: Si dominus deus noster tradens tradiderit seruis suis ciuitatem hanc, placueritque sibi deleri nomen infidelium istorum de terra, nouerit ipse omnino me seruum suum sibi constructurum in ipsis locis, in quibus cimiteria hec fieri rogo, duo monasteria, et positurum in eis religiosorum collegium, qui pro me, et ipsis qui ibi sepulti fuerint, officiis intenti diuinis coram domino semper assistant. Tunc sanctus archiepiscopus tantam in rege comendat pietatem, uotumque collaudat. Nam in eius assutibus nimis letus fuerat effectus, magnumque susceperat gaudium. De loco igitur uelox consurgens, coepiscopos qui aderant conuocat omnes, regisque aperit uoluntatem, Illisque secum asumptis, subsequenter pariter cum clero, adit castra francorum, ut Rex imperarat, utraque Quo aduenienes notat loca cimiteriis apta, et inuocato trino deo, ut mos est, latices aspergit sanctificatos. Hoc facto duos statim lapides signat, tradiditque Regi ad ecclesias, ut promiserat, in illis fundandas; Quos Rex acceptos mox curat erigere, cupiens preuenire quod nouerat uotum, dum non hesitat dei pietatem sibi tradere urbem quam tenebat obsessam.

4. Ex illis itaque figit unum in cimiterio theuthonicorum, ubi situm est nunc Monasterium gloriosissimi martiris vincentii, pro quo suscepimus ista narrare. Alterum uero in cimiterio ponit anglorum, ubi nunc ecclesia est nuncupata Sancte Marie ad martires, prope eos scilicet sic dicta, qui usque ad mortem certantes pro christo, ibidem sepulti sunt. His ita gestis cepere franci ecclesiastica consuetudine, interfectos suos mandare sepulchris, et inchoatas super eos fabricare basilicas, opemque ferre de propriis sumptibus, proposito Regis, cuius animum cernebant esse promptissimum ad construenda ibi in proximo cenobiorum edifitia, ceteraque diuina offitia que celebrant deuotissimi clerici, qui secum uenerant plurimi, et sacris litteris eruditi ad plenum. E quibus nonnulli monachi erant religiosisimi, et in timore domini anbulantes solliciti.

5. Porro teutonici basilice sancti vincentii, que in cimiterio construebatur eorum, preposuerunt presbiterum nomine roardum, uel ut alii dicunt vuinandum, qui singulos dies missas cantaret, qui oblationes reciperet que ibi large fiebant a populo ad basilice fabricam erigendam. Constituerunt et alium bone uite nomine henricum laicum, qui more patrie sue pulsaret ad horas campanam, quam ibi suspenderant, excubansque preforibus ecclesie atentius atrium custodiret intus et foris.

Hic iam quedam occurrunt de stupendis dei mirabilibus narratibus nostris interponenda.

6. Ea nempe silentio preterire ueremur, ne inde aliquam iustam incurramus accusationem apud eum qui operando uoluit hec in palam uenire. Dum enim agerentur ea que prediximus, contigit quendam militem coloniensem nomine henricum, oriundum in uilla que est ultra coloniam per quatuor leugas nomine bonna, uirum utique stemate nobilem, et moribus, in urbis corruisse conflictu. Quo sepulto ut ceteris in eodem cimiterio sancti uincentii indicare ceperunt miracula ad tumbam eius diuina opera-

Digitized by Google

tione creberrime facta, eundem fuisse uerissimum martirem christi, mortemque eius in conspectu domini preciosam existere. De quibus uidelicet miraculis hic uel pauca attingere nitimur, ut liquido pateat quanta dei beneficia comitantur eos qui ex toto corde querunt illum.

7. Factum est igitur ut duo juuenes ambo surdi, ambo muti a natiuitate, qui uidelicet in stolo cum ipsis uenerant francis, singillatim iuxta sepulchrum christi militis henrici excubarent, ipso ut fertur martire in efigie peregrini palmam ad scapulas deferentis, illis apparente, et ad excubias inuitante, vbi cum paululum quieuisent, mirabile dictu, inuenerunt se ita diserte loquentes simul et audientes, ac si semper loquela usi fuisent pariter et auditu: Quodque multo mirabilius est, ut terra diuersi erant et natione, sic diuersa conceditur eis et ipsa loquela. Propalato igitur in castris tam mirabili facto, cuncti qui uidebant et audiebant glorificabant dominum semper mirabilem in sanctis suis, habentes de cetero militem henricum utpote dilectum martirem christi.

8. Post paucos uero dies accidit ut armiger eius cecidisset in bello, Quem tollentes contribules eius sepelierunt aliquantulum longius a sepulcro domini sui. In somne itaque christi miles henricus adit eum qui excubabat in atrio prefate basilice sancti vincentii, de quo paulo ante fecimus mentionem, Et uocans eum nomine suo, rogat, multumque precatur, ut surgat, tollatque de nocte armigerum suum a loco in quo est, et ponat eum iuxta se, Quod factum est semel et bis, Cumque ille deprecanti non aquieuisset, uenit tercio, multum gerens quasi iratum, multumque teribilem, et iam minabatur ei, si ultra differet implere rogata. Quamobrem ille expergefactus surrexit tremens, pauensque, erat enim solus in loco, uenitque ubi humatus erat armiger ille, Quem leuans sepeliuit circa dominum suum, seorsum tamen in proprio monumento, Qui narrans de mane quod acciderat, dicebat se nullum in leuando uel deponendo sensisse laborem, nullamque molestiam.

9. Dicam et aliud quod per idem tempus in eadem basilica operatione diuina contigit miraculum. Factum est autem ut populus ad certamen iturus, peractis missarum sollemniis, eulogiis uno pane benedicto cuperet premuniri, Ita enim cotidie consueuerat; Cumque sacerdos uellet facere particulas quas singulis porrigeret, et iam uni ex panibus secandis culte immiteretur, res miranda, ecce seccati panis medietas cruentata reperitur sanguis desudans. Tunc sacerdos, omnesque qui aderant in stuporem conuersi sunt subitum, Nam uisa re uehementer fuerant perterriti, Cumque eam rei indagatione sedula quereretur, inuentum est panem illum fuisse confectum de usurpata farina, quam quidam moriens egenis preceperat erogari. Quod tandem cum annunciatum esset in castris ad spectaculum concurrunt uniuersi, videntesque quod factum fuerat, reuertebantur ammirantes, Et diuinum adiutorium secum esse non dubitantes, plena fide laudabant, et glorificabant dominum, qui facit mirabilia solus.

10. Castra igitur dei tantis illustrata uirtutibus, talibusque nutrita fomentis, resumunt uires, acies firmant, Machinas erigunt, muros per circuitum arietibus cassant, Instant menibus telis, et iaculis, hostes undique coangustant, nec sinunt uel ad momentum quiescere. Pagani uero tantam christicolarum constantiam, tantamque cernentes instantiam, desperant anplius posse resistere, urbemque tradunt, bellicos ultra non ualentes ferre sudores. Erant enim iam pene consumpti, foris gladio, intus inedia panis et aque.

11. Anno igitur ab incarnatione domini M.°C.°XL.°VII.° Mense octobris, ecclesiis dei sanctorum martirum crispini et crispiniani natalicia celebrantibus, Illustrissimus Rex Alfonsus ope diuina, optato potitus triumpho, cum omni exercitu suo captam ingreditur urbem, cordis letantium laudes dei resonantibus in excelsis, eique immensas referentibus grates de uictoria sibi celitus concessa.

12. Igitur post aliquot dies dispositione ciuitatis peracta, ordinatisque rebus; domibus quoque agris, uineis, uictori populo distributis, rex deuotissimus benefitiorum dei circa se, et misericordiarum eius non immemor, uotum quod uouerat, cum adhuc esset in castris persoluere curat. Atque circa edificationem monasteriorum que fundauerat in cimiteriis francorum, ut pretaixauimus deligentiam adibet. Ob quam causam ad se facit uenire antistitem ciuitatis, quem tunc nouiter fecerat ordinari, gilibertum nomine natione anglicum, uirum utique bene instructum litteris sacris, et pia senper memoria dignum. Hunc Rex accitum, talibus alloquitur: Ego, inquit, bone pontifex, cum adhuc essem in castris aduersus ciuitatem istam expugnandam paratus, motus pietate super illis, qui hostili ense uulnerati cadebant in bello, gratuito me uoto constrinxi apud dominum meum iesum christum, amore cuius mori et ipsi non dubitabant, voui siquidem in basilicis quas incohatas apud sepulcra eorum uidetis uiros aggregare religionis, qui diuinis obsequiis iugiter incumbentes, pro mea eorumque defensione in conspectu domini semper assistent, si dumtaxat diuina me pietate contingeret, hostium me perfrui uictoria, ut est hodie. Nunc ergo cupiens quod pollicitus sum efectui mancipare, consilium pontificis peto pariter et auxilium. Nam res huiusmodi effici non potest, nec debet absque episcopi prouidentia simul et opere. Ad hec episcopus: votum, inquit, quod uouit dominus meus Rex saluberrimum est, deoque gratissimum, ac perfecta indiget consummatione, Scriptum est enim: vouete et redite domino deo uestro. De sufragio uero dando in hoc opere tam sancto, tamque preclaro, quid seruus regis debeo facere, nisi quod ipse imperare uoluerit? Indicet mihi seruo suo dominus meus rex, quod ipse me facere uult, et ego libenter suscipiam. Cui rex: volo, ait, bone pontifex quatinus partem sancti tolerando laboris, ad portionem recipiendam perueniatis tribuende mercedis vnius sane supradictarum basilicarum, que silicet uobis placuerit, curam sucipiatis habendam, Cedatque uobis uestrisque successoribus hereditario iure cum omnibus qui possidet, et possesura est in omne tempus. Alteram uero mihi, meeque posteritati, cum omni iure suo possidendam libere relinquatis. Eam quippe que scilicet mihi cesserit, uolo liberam semperque ab omni redditu manere immunem, cum omnibus facultatibus que ibi collate fuerint a me, ceterisque fidelibus, adsumptus in ea degentibus necessarios. Fas ergo sit uobis quamlibet et ex illis statim eligere, uestreque supponere potestati. Respondit episcopus: Si regi placet quod sibi respondeamus ad hec, det inducias consulendi capitulum, meosque fratres quorum consilio talia gerere debeo. At Rex: Michi, inquit, placet omnino. Eatis, uestrosque consulatis canonicos, et certum de re mihi dare responsum non differatis. Perrexit igitur episcopus, conuocatisque in unum uniuersis clericis suis, ait illis: hec et hec mihi locutus est rex. Conuocaui ergo uos ut in comune decernatis quid illi respondere debeamus. At illi respondentes dixerunt episcopo: Quod regi placet faciendum est, Omnes sui sumus, de suo accepimus quicquid possidemus, Ipse, christo sibi fauente, gladio suo paganos expulit de terra quam incolimus. verum quia nobis obtio data est, basilica sancte Marie ad martires potius est eligenda, Quippe uicinior est urbi, et largiores ibi fiunt oblationes. Altera uero que sancti vincentii est, ut libet regi, libera relinquatur. Hoc episcopus accepto consilio, mox ad regem retulit idem. At rex libenter annuit. Ex eo igitur tempore ulixbonensis episcopus cum clericis suis cepit ad integrum possidere basilicam sancte Marie ad martires, quam Rex alfonsus concessit illis ob perpetuam libertatem basilice sancti vincentii, quam semper possidendam cum omni iure suo, tali conditione sibi retinuit.

13. Post hec querente diligentius Rege sancte conuersationis uiros, quos in eadem basilica constituere posset, ad sepulcrum christi militis henrici diuina renouantur miracula. Nam palma, more peregrinorum ad scapulas Iherosolimis allata, secumque in sepulcro ad caput deposita, paruo post tempore reuirescens ascendit de terra, Que creuit in altum, factaque est arbor uestita foliis atque uirore. Omnes ergo male habentes ad sepulcrum illius, suplicandi gratia uenientes, tollentes de palma illa suspendebant ad collum, uel redactam in puluerem bibebant, statimque curabantur a quacumque detinebantur infirmi-

Digitized by Google

tate, Stetitque ibi, sicut peribent qui uiderunt, donec tota languentium manibus inde leuata est. Sunt autem qui dicunt nullo custodiente furtim inde fuisse eradicatam, ut alias transplantaretur.

14. Cogitante interea rege, ut prediximus, de constituendo ibi collegio, ecce quidam summe sanctitatis Abbas nomine Galterus flamengus natione ulixbonam aduenit, comitantibus se quatuor sui ordinis fratribus, Cuius itineris causa erat nouam uelle edificare congregationem. De quo Rex audiens bona plurima dici, in eius aduentu nimis letus efficitur, Jamque parat preponere illum prefate basilice, circa cuius comoda tenebatur sollicitus. Predictus igitur abbas cum intrasset ad regem, et ab eo postulaset locum edificare congregationi aptum, Rex petitioni eius tale fertur dedisse responsum: Est mihi abbas quedam basilica de nouo fundata, quam apud me uehementer diligens usque modo seruaui, sperans de die in diem mihi destinari a deo hominem bonum, cui securus regimen eius comittere possem. Nunc ergo cernens spem meam diuino nutu ad uotum esse completam, opto uos eiusdem basilice libenter suscipere curam, Et consilium plane nostrum, et auxilium cum patrocinio eque regio uos semper comitabuntur. His a rege peroratis, ecclesie sancti vincentii gubernacula suscipit abbas galterius, Et ex inde cepit rex eidem ecclesie delegare agros, uineas, ortos, molendina, greges ouium, equarum, armentorum, porcorumque, et cetera stipendiis fratrum in ea commemorantium necessaria. Omnes etiam qui ibi sepulturam eligere deliberarent, partemque de suis conferrent facultatibus, suos coheredes fecit in ea, Super cuius confirmatione rei fecit etiam scriptum, Quod tale est: Quare, inquit, principum ac regum est loca sancta dictare, benefactoribus concedere, Possesionibus ampliare, iccirco ego Rex Alfonsus uobis ciuibus ulixbone, atque omnibus aliis fidelibus, fatio kartam possidendi mecum ecclesiam sancti vincentii, quam in captione ulixbone a mauris tuli, vt uidelicet quicumque apud ipsam ecclesiam sepulturam suam habere, suum ue ibi beneficium uel elemosinas dare uoluerint, ipsi et filii et progenies eorum sint mecum et filiis, omnique progenie mea, heredes perpetuo in eadem ecclesia, Quod etiam scriptum uobis ego Rex Alfonsus propriis manibus roboro, meoque sigillo communio, asistentibus mihi et subscribentibus Giliberto vlixbonensis ecclesie episcopo, et Gonsaluo de sausa meo maiore domus, et Petro pelagii meo alferaz. Talibus sane studiis circa constitutionem prefate basilice Rex alfonsus operam dabat, talibusque eam beneficiis fouebat, quam de nouo nuper fundauerat. verum de cetero restat dicere qui eiusdem fuere rectores usque ad tempora nostra. Nam in prima eius fundatione rexit illam idem rex Alfonsus per uices in ea constituens presbiteros qui missas cotidie cantarent, Quorum primus fuit rohardus, cuius supra memoriam fecimus, Secundus hicia genere anglicus, Tercius salericus similiter anglicus, qui et monocus fuit, Deinde uenit abbas Galterius, qui ut prediximus rege constituente primo prelatus est ei. Sed cum uellet eam subdere premonsternensi monasterio, ut esset filia eius, rex uero non acquieuisset, dimissa ea cum pace in terram suam, reuersus est ad suos. Quo abeunte rex priorem constituit quendam canonicum eclesiole, dauid nomine, Qui et post paucos annos redit unde uenerat, rege iubente. Huic successit in prioratum quidam canonicus de balneo nomine Godinus, qui post extitit episcopus lamacensis ecclesie. Post hunc autem reixit eam fere per annos VIII.° bone memorie Menendus, qui similiter fuerat canonicus de balneo, Quo mortuo in senectute bona, regimen eius suscepit Donnus Pelagius, qui adhuc superstes, deo auctore, curam illius agit satis strenue Rege Santio prefati Regis Alfonsi filio, tercium regni sui annum agente, Anno ab incarnatione domini M.°C.°XL.°VIII.° * vt ergo ex predictis colligitur Monasterium beati vincentii de ulixbona fundatum est a rege Alfonso, et constructum in anno M.°C.°XL.°VIII.° Ab incarnatione domini Nostri Jezu christi, qui est benedictus in secula. Amen.

* *Lege* M.C.LXXX.VIII.

DE EXPUGNATIONE SCALABIS.

Brandanus in Appendicibus ad III. Monarchiae Lusitanae *Partem super Scalabi* (Santarem) *oppido ab Alphonso I. expugnato et vi capto narrationem vulgavit, in qua tam magni eventus levium etiam rerum, et nullius feré pretii successus memorantur. In Codice* 207 *Monasterii Alcobacensis, nunc in Publica Olisiponensi Bibliotheca asservato, descripta haec ipsa reperitur narratio; in quo similiter codice S. Fulgentii, et Pauli Orosii scripta, ac super capta Salacia* (Alcacer) *poema, quod infra edendum, inveniuntur. Ex eo autem quod in hoc codice, praeter haec, aliud etiam documentum, perspicue apocryphum, alia descriptum fuerit manu; narratioque illa, dicendi methodo, et verborum genere dissimilis appareat, iam de eius monumenti sinceritate dubitatum fuit *. Quae tamen obiiciuntur magnam vim habere non sunt putanda. Profecto solum huiusce relationis latina minus barbara loquendi forma suspicionem posset afferre ** nisi MS. antiquitas ad saeculum XIII. esset referenda, ex quo manifeste colligitur, narrationem eventui coaevam esse, aut saltem parvo interiecto tempore proximam, ac proinde falsario illi haudquaquam tribui posse, qui saeculo decimo sexto, vel etiam seriùs, suppositam fictamque Alphonsi I. de Alcobacensi Monasterio aedificando promissionem, Codici illi inseruit.*

* Memor. Litter. Academ. Tom. 5, pag. 315.

** A. Herculano, Hist. de Portug. T. I. Not. XXI. *Cum annotationem hanc scripsimus, codicem illum, quem tunc omnino amissum putabamus, nulla nobis nec reperiendi, nec legendi spes fuerat: et mentio de illo in laudatis* Memor. Litter. Academ. *facta suapte verborum ambiguitate in hunc errorem inducit, ut et Scalabis capti narratio, et de Salacia oppugnatione poema saeculi XVI. credantur apographa, quod a vero longissime abest*: A. H.

Digitized by Google

Quomodo sit capta sanctaren ciuitas a rege alfonso comitis henrici filio.

Cantemus domino, fratres karissimi, Cantemus domino in tympano, et choro, et iubilemus in cordis et organo, exultationis: uoce magnificatus est enim gloriose subiciendo gentes mahometh adorantes sub pedibus uestris, elegit nobis hereditatem speciosissimam quam dilexit. Et uos, qui propria uoluntate obtulistis animas uestras periculoso discrimini, benedicite deo summo regi, Qui pedibus nudis innitentes hastis, et clipeis, accincti gladiis, et scalas lineas portantes humeris, uiriliter per montis crepidinem properastis ad murum: ad laudem christi conuocate omnem populum, Plaudite manibus, bene psallite ei in uociferatione, ac dicite. Audite reges auribus percipite principes uniuerse terre, quam dominus elegit noua bella in diebus nostris, non in trecentis decem et VIII.° uernaculis, ut quondam abraham, qui quinque reges deuicit, uel gedeon qui in trecentis aquam manibus lambentibus sisaram principem milicie Jabin prostauit, sed in XX.ti V. aut parum supra rex noster, immo deus per regem nostrum omnium ispanie ciuitatum munitissimam cepit sanctaren. Eleua ergo et tu, o rex noster alfonse, eleua in iubilo uocem, et confitere quia non tuis meritis ascribis, uel uiribus hoc magnum prodigium, sed christo regi uero, cuius est omnis terra, et merito cui curuatur omne genu, qui est in secula benedictus deus, et edissere nobis geste rei prodigiose exordium, ordinem, et exitum.

Ab hinc rex.

Testor deum celi, oculis cuius nuda et aperta sunt omnia, quia nec muros iericho subrutos, nec solis stationem prece iosue ad gabaon in comparationem huius in me pietatis et misericordie facti pro miraculis duco, sed nomen christi magnifico cuius profunde sunt cogitationes, et magnifica opera, et pro se suaque pietate pia in nouissimis temporibus nouis mirabilibus non renouat, sed supergreditur antiqua mirabilia: Omnes enim qui audierint ducent pro re incredibili sanctaren ciuitatem munitissimam omni multitudine hominum, omnique genere machinarum inexpugnabilem a tam paucissimis uiris inuasam. Siquidem auus meus alfonsus yspanie imperator non potuit eam debellare nisi famis deditione. Moabitarum etiam rex cyrus similiter, Sed necdum abzechri, qui ferme per XXX.ª et IIII.or annos eiusdem tenuit regimen: erexerat muros, ante murale, et turres a parte occidentali, que uocatur alplan, eo quod ad comparationem precipicii tocius circuitus planum uidebatur: quia antiquos repleuerat terra usque ad sumum in promuntorii modum captiuorum humeris asportata: A parte uero orientali adeo locus ruit in preceps, ut lingua arabica uocetur alhafa, idem timor, quia inde precipitabantur qui capitalem subierant sententiam, ut fractis ceruicibus, ex toto corpore ad ripam usque prorueren tagi aureas, ut ferunt, arenas habentis. A parte uero australi propter precipicium quod fit ex natura terre quasi hyantis, et in abyssum euntis, uocatur alhanse, idem coluber, eo quod nullo possit adiri modo, nisi per anfractus, et quosdam meandros. Ex parte uero aquilonis muniuit eam ipsa montis natura petrosa, et aspera, et uelut inter nubes porrigens ipsam ciuitatem: in sua sumitate planam, non magnam ne ad tenendum sit difficilis, nec modicam ne furetur a paucis. Quomodo igitur huius speciositatem describere queam, cum nec hominum saciet̃ur nisus cernentium ad orientalem plagam plana, et omni generi frugum fertilissima arua per C.mLX. stadia? Ad occidentalem, et austrum deficit omnino acies oculorum. Ad aquilonem uersus montuosa uinearum, et olearum sunt loca. Quid de fertelitate dicam, cum nec sit inferior apulia, sed superhabundet, uel piscium multitudine, uel salubritate aque? Est equidem dei paradisus, id est deliciarum ortus, ut quondam egyptus ucnientibus segor. Sed ad rem gestam ueniamus, et qualiter capta sit aperiamus. Capta est idus martii illucescente die sabbati in era M.ª centesima LXXX.ª V.ª, quo anno mauri, qui arabice mozamida uocantur, ingressi yspaniam destruxerunt yspalim ciuitatem, me tunc agente tricesimum ferme ac septimum etatis annum, et regni X.mVIII.um, anno nondum euoluto quo duxeram uxorem mahaldam nomine comitis amedeu filiam, ex qua primogenitus est natus henricus filius meus III.° nonas eiusdem mensis, quo ciuitas capta est hoc ordine. Fuit hec ciuitas quia fortissima, et fecundissima semper bellicosa insidians colimbrie, et meum regnum pene pessumdans ex multo tempore, Quam non poteram debellare, quia, ut predixi, erat inexpugnabilis, nec depredare propter impedimentum aque. Cum enim tetenderam insidias ex parte dextera fluuii, confugiebant ad sinistram, uel e conuerso cum peccoribus, et iumentis. Preterea planicies ipsa est paludibus plena et insulis, et ob hoc nemini peruia, nisi nauibus temporibus congruis. Cogitaui itaque mecum sepissime si quomodo eam inuaderem, uel ui, uel aliqua deceptione. Sed quibus profitebar, infirmitatis pretendebant excusationem mortis perculsi timore. Tandem pactita cum eis pace, menendum ramiridem mei consilii conscium premisi totius scrutatorem negocii, qua semita uel parte muri securius possemus nocte ingredi. Qui prout erat uir prouidus, et acri ingenio, et ad omnia audenda que mihi placere cognouerat auidus, prospectans omnia solito diligentius animauit me, secreto se iturum in prima fonte, promittento et erecturum meum uexillum supra murum, serasque portarum confracturum: quod et fecit sicut rei geste euentus probauit, quia omnia sibi uidebantur facilia, omnique periculo secura. Itaque statuto die preparatis cibariis cum colimbrianis, et fernando petride cumaliis de meis paucis: egressi colymbria feria II.ª castra metati sumus in alfaphar, et hec fuit nostra mansio prima. Sequenti die mansimus in chornudelos, unde misimus martinum mohab et alios duos, qui renuntiarent habitatoribus sanctaren solutam fore pacem usque in tercium diem. Qui iussa perficientes uenerunt ad nos feria IIII.ª in abdegas. Inde proficiscentes castra metati sumus in aluardos, mansimusque ibique totam quintam feriam usque ad noctem. Indeque promouentes nocte illa ambulauimus usque ebrahaz in sumitate pernez feria VI.ª illuscente. Tunc existimans fore idoneum omnibus meum aperire desiderium, conuocaui ad me omnes a minimo usque ad maximum, et hoc ordine sum eos adlocutus.

Oratio regis ad milites.

Nostis comilitones mei, nostis, et bene nostis, quia et mecum et sine me multos labores sustinuistis ex hac urbe in cuius confinio estis. Nostis quanta mala fecerit ciuitati uestre, et uobis, omnique meo regno, qualiter sit in laqueum, et in stuporem dentium multis temporibus, Et nunc si conuocarem omne robur totius mei exercitus, ferrent auxilium unusquisque pro uiribus, sed nolui. Vos solos elegi quos assidue in meis angustiis expertos habui, et uobis meum comitto consilium, de quibus bene certus sum pro me dolere dolorem meum. Credite mihi milites mei, quoniam uidetur adeo perfacile, et oportunum quod uobiscum inire paro, quod pre gaudio animi mei, et mora uenturi diei, crescunt mihi dies medii quos uellem transire subito. Sed et cum uos uideo magis hoc obtare quam ego, et ipsam in faciendo oportunitatem attendo, quasi iam sim in ciuitatis medio, sic exulto. Sed hoc est quod prius facere debemus. Eligantur centum XX.ti e numero uestro, qui decem fabricent scalas diuisi per duodenos, ut cum unusquisque ascenderit per suam, non sit unus, sed decem supra ciuitatis murum, et ita facilis erit ascensus, et ascendentium multiplicabitur numerus, Quo cum fuerit peruentum, meum erigite uexillum prius, ut et a nobis ad robur, et ab eis forte excitatis ad detrimentum possit conspici eminus. Postea portarum confringite seras, ut impetus simul introeuntium perturbet inhermes, et som-

Digitized by Google

nolentos. Cuiusmodi erit difficultas interficiendi, dicite mihi pro amore dei, nudos et male sopitos? Sed hoc erit quod obseruabitis attentius, nulli etati uel sexui parcatis: moriatur infans ad ubera pendens, et senex plenus dierum, adolescentula, et anus decrepita. Confortentur uestre manus, dominus est enim nobiscum, nam unus e uobis poterit ex eis percutere c.m Hodie, sicut credo, fit pro nobis communis oratio et a canonicis sancte crucis, quibus predixi hoc nostrum negotium, et in quibus confido, et a cetero clero simul cum omni populo. Preterea quidam de uigiliis sunt nos recepturi. Parcat mihi deus huius crimen mendacii, quia ideo scienter sum mentitus, ut eorum animi consolidarentur fortius. Pugnate ergo pro filiis uestris ac nepotibus, ego enim ipse ero unus e uobis, et primus, nec est qui a uestro me possit seiungi consortio, uel in morte uel in uita ullo modo. Huc usque me audierunt auribus arrectis, ut uidebatur mihi, et ad audenda que precabar parato animo. Sed cum de mei periculo cum eis fieret sermo, obstupuerunt nec se coibere potuerunt, ut quondam ioab, et ceteri principes milicie dauid, dicentes: Non ibis nobiscum. Si enim fugerimus, non magnopere ad eos pertinebit de nobis, Siue media pars uel omnes ceciderimus non satis erit ulla cura, quia tu unus computaris pro decem milibus, Nec inficietur familia nostra sempiterno elogio ut filii proditorum, si te permiserimus commisceri tam aperto periculo. Ad quos ego benignissime iuxta karitatiuam eorum rationem respondi hec pauca: Velit deus oro ut si in hoc anno excessurus sum uita, nisi ciuitas sit capta, non egrediar ab hac pugna. Qui cum me obstinato uiderent animo pronum ad subeunda discrimina, parauerunt omnia que negotio erant necessaria, Et dimissis ibidem sarcinis properauimus ad urbem ascensis equis iam subeunte nocte, uidimusque miraculum quod maxime nostros erexit animos. Siquidem quedam stella magna ardens ut facula, discurrens per celi plana a parte dextera, prolapsa est in mare, maxime illuminans superficiem terre, diximusque continuo: tradidit dominus ciuitatem in manibus nostris. Similiter et ipsis eo die quo pax est soluta orrendum apparuit prodigium, portendens eorum in tercia nocte futurum excidium: Namque uiderunt media die quasi quendam colubrum ferri per celi medium comis ignitum a cauda usque ad caput, et prophetauerunt inter eos sapientes nouum regem habere sanctaren. Cum iam ergo non longe essemus ab urbe pedites, et uelut cursarii preparati omnes, tenuimus semitam inter montem iraz, et fontem qui propter amaras aquas arabice appellatur athumarmal per mediam uallem, preeunte menendo ramiride in prima fronte, qui transitus et exitus nouerat bene, et ego in posteriori parte. Hinc libet attendere quam mirabilis clarescat deus in suis operibus, Qui ne uideretur aliquid nostro fieri arbitrio, mutauit consulta, tamen in melius, sua propria uirtute, Quo enim loco nullam formidabamus fore custodiam, ibi enim uidebatur facilis ascensus, erant due mutuo sese ad uigilandum ortantes. Unde quieuimus parum in erba tritici quiescentes, donec consopirentur sompno a domino utreque. Statimque promouens menendus ascendit cum suis per alchudiam, et figuli, domum uiriliter ad murum, tenditque scalam in sumitate haste, que non potuit herere sursum, sed repens usque deorsum dedit magnum sonitum. Condoluit itaque menendus ne uigilie excitarentur strepitu, et incuruatus parumper super se fecit ascendere iuuenem nomine mogueyme, Qui erectus sursum ascendit ilico supra murum, et innectens scalam propugnaculis, ascendit alius cum uexillo regis, erexitque illud. Interim ascendit menendus, deinde ceteri, prout poterant melius. Sed cum tres tantum adhuc essent supra, excitantur subito male dormientes uigilie, Respicientesque uexillum iuxta mirantesque clamauerunt rauca uoce: Manhu? id est, qui estis? Cumque cognouissent frustra christianos fore, clamauerunt uoce sublimi, et confusa: annachara, id est, christianorum insidie. Post terciam itaque uigiliarum uocem, exclamat menendus inuitans ad auxilium sanctum iacobum yspanie patronum, et regem alfonsum. Conclamaui et ego clamore magno: sancte iacobe, et beatissima maria uirgo succurrite, hic est rex alfonsus, cedite eos, nec sit unus qui euadat gladium. Tanta deinde secuta est confusio uocum utrarumque partium, ut nulla possit notari discretio. Aio ergo meis: feramus auxilium sociis, teneamus dexteram, si poterimus ascendere per alplan, et gundisaluus gundisalui cum suis sinistram ut preocupet callem, qui uenit de seserigo, ne porte aditus ab illis preocupetur, nosque frustrati pereant nostri qui intus sunt ad obprobrium nostrum: Quod et factum est non nostra, sed uoluntate domini sola. Qui enim proposueramus per scalas conscendere murum, ingressi sumus per portam ciuitatis multo securius, Et qui decem fabricaueramus due sole erecte compleuerunt totum officium, per quas ascenderunt, ut aiunt, qui interfuerunt ad xx.v. tantum. Laudetur ergo deus in suis operibus. Tunc hii qui erant intus ad portam concurrentes cicius nitebantur frangere ualuas lapidibus, Sed malleus ferreus de foris porrectus confregit seras, et uectes fortius, et ita cum magno gaudio, et meis intus sum receptus. In medio ergo porte fixis genibus, que orauerim, uel ex quanta profunditate animi scit deus, nec nunc refferam, quia exciderunt iam a memoria. Quas congressiones, uel impetus fecerint, dicant amodo qui interfuerunt, quia non est meum. Itaque ista sufficiant pro magnitudine gaudii cordis mei, et leticie.

TRANSLATIO ET MIRACULA S. VINCENTII.

Narratio S. Vincentii translationis, et miraculorum, in Codice 286 *monasterii Alcobacensis scripta, hodierno tempore in Publica Olisiponensi Bibliotheca servata, nostra non parum interest; quod, et quasdam rerum saeculis XII. et XIII. gestarum dilucidando, civilem huius regni historiam, et praesertim ecclesiasticam iuvat.*

Hanc itaque narrationem, iam in Appendicibus ad Monarchiam Lusitanam *solita in illa aetate incuria vulgatam, denuo secundum primaevum textum sedulo nunc edimus.*

Alcobacensi hoc codice, saeculo XIII. ex litterarum forma certe scripto, usus est Brandanus, et etiam alio, qui quondam in cathedralis Olisiponensis Ecclesiae tabulario extitit, ad annum nempe 1755, *quo magni terraemotus violentia tabularium destructum et penitus eversum fuit.*

Digitized by Google

Cumque nihil super utriusque codicis aetate Brandanus moneat; hunc aut Magistri Stephani, illius cathedralis canonici, et narrationis scriptoris, autographum, aut autographi; vel etiam Alcobacensis codicis apographum credere aeque licet, quod probabilius nobis videtur; tum quod codex hic, quo utimur, eadem sit, ac scriptor, aetate; tum quod Brandanus, dum utrumque laudat, primum hunc semper laudet.

In hoc codice, post miraculorum postremum a Brandano in editione sua vulgatum, alterius sequitur fragmentum, quod ille praetermissum, quia non integra narratione constabat, reliquit: nobis vero aliter visum est; et ipsum hîc edimus fragmentum.

Incipiunt miracula sancti uincentii martiris, edita ulixbone a magistro stephano sedis ulixbonensis precentore.

Scripture declarant reges esse felices qui iuste imperant, nichilque locuntur rebus humanis esse commodius, quam si deo miserante habeant potestatem, qui scientiam regendi populos consecuti sunt. Illorum uero potentiam, qui deum timent, diligunt, colunt, qui plus amant illud regnum, ubi non timent habere consortes, qui suam potestatem ad dei cultum maxime dilatandum diuine maiestate famulari faciunt, non tam sibi paratur, quam subditis. In his equidem laudum preconiis Regis alfonsi strenuitas admodum insignis effulsit, qui suam potenciam ad ecclesie dilatationem adeo frequentibus bellis exercuit, ut et nunc cum sit etate maturus, et sensu non solum uicinis, sed et ceteris sedeat regibus formidabilis, hostesque malint cum eo pacem, aut amicitiam experiri quam bellum; Lusitania quoque titulis eius ascribit, quod potissima pars eius ab hostibus fidei libera, populisque repleta fidelibus, uberes domino gratias, et sacrificia laudis exsoluit. Si loca quis diligens contemplator inspexerit, que rex illustris, aut diuinis cultibus contulit, et religioni, aut que menibus, et populis ad regni firmamentum, et hostium infirmationem, seu ampliauit, seu de nouo constituit, profecto fatebitur, quantum humano licebit iuditio, ipsis diuinam gratiam huius uite statum contulisse felicem. Cum ergo me materia superet, de beneficiis scribere proponentem, que patria nutu dei, dum iste regnaret accepit, omissis aliis quibus nostri facultas ingenii minime sufficit, pauca interim que diebus illius ciuitatem ulixbonam per diuine pietatis intuitum, supra quam credi possit extollunt, relatu simplicis sermonis attingam. Sicut igitur litteris, et narratione maiorum certissime creditum est, beatissimus athleta dei uincentius apud ualentiam martirio coronatus, ibique sepultus fuit. Verum quoniam sub rege ruderico fere per totam hispaniam sarracenis irruentibus christianitas interiret, quidam uiri religiosi tuciorum loca querentes in loco remotissimo uersus occidente, qui latine dicitur ad capud sancti uincentii de coruo, arabice uero elkenicietal corabh, id est, ecclesia corui, prefati martiris ossa sacratissima condiderunt, cellulasque quantas ille locus angustus, et in mare porrectus excipere posset, extruxerunt. In quibus a uiris religiosis per aliquod tempus ad honorem dei martiri glorioso seruitum est, et eius obsequium non sine diuinis beneficiis cum multa deuocione peractum. At ubi prefatus rex alfonsus iam tum a puero admodum comendabile, et famose indole adolescens, sepe uictis hostibus, regibus superatis, urbibus quoque uastatis et captis, mauris esse terrori cepisset, ad locum prenominatum, ut inde secum beatissimum corpus afferret, uirtute tam fidei, quam gentis armatus accessit; Set regis pia deuocio, non tam incuria, seu minus propenso labore, quam ipsius martiris uoluntate cassa est. Libet igitur super re ista regis ipsius rationem attendere, qui dicit iccirco beatum martirem a rege se nolle fuisse repertum, quia sibi placitum fuerat ab ulixbonensi populo pocius uenerari: et e contra Regis animus bracare seu colimbrie, si repertum referret, condere proponebat. presertim cum necdum pietas diuina sibi contulerit ulixbonam, Regi tamen inutilis pii laboris cura fuit, Nam placitam deuotionis obtulit et orationis hostiam domino in memoriam beatissimi martiris, Cuius opere atque suffragiis actum esse credibile est, quod eodem tempore rex prefatus quamplurimos christianos, qui muhsaraues, quasi mixti arabes nuncupantur, ab infidelium seruitute terre restituit christiane: Inter quos duo fratres uiri religiosi etatis prouecte habitus monachilis, qui in loco prefato, et seruitio beatissimi martiris suas etates concorditer egerant, aduecti sunt. Qui dum honeste, et religiose ulixbone uixissent, quamplures id maxime scire curantes, noticiam ubi ab antecessoribus beatum uincencium positum didicerant, diligentissime docuerunt. Vnde post aliquod tempus, cum iam haberetur certitudo definita locorum, et tandem, uolente deo, pacis federa inter regem sepe dictum, et mauros, ad locum prefatum securius iter eficerent, quidam bono animo, et spiritu acti diuino, nauigia parant, collectisque necessariis maria temptant, pericula superant, et ad locum optatum felici nauigatione perueniunt. Vbi uigiliis, et orationibus insistentes circa loca presignata terram aperiunt, corpusque preoptatum post multum laborem per diuinam reuelationem inueniunt, nauique desiderabilem sarcinam deponentes, cum quibus gaudiis, quibus dominique graciarum accionibus, quam leti, quam hilares redeant, prosequi facile dictum non est.

I. Miraculum.

Veruntamen illud silencio dandum non est, quod de sociis unus qui aderat, Sibi ipsi quod accidit euenisse confessus est. Sibi uidelicet de sacris ossibus quiddam, dum multo metu hostium raptim colligerentur, se furto tulisse: Quo facto, tandiu permansit uisu priuatus, quoad reliquis partibus partem quam tulerat trepidus admodum, et mestus adiungeret, statim que suum occulis officium impetrata uenia redditum est.

II. Miraculum.

Sed certe nec hoc fine beneficio estimandum est accidisse diuino, quod mare circa partes illas uentis semper horret, et undis, Et tunc ita se mite redeuntibus, et placabile prebuit, ac si nullis unquam solitum fuerit motibus agitari. Veniunt igitur ulixbonam, et agente deo portus intrantes optatos, leto remige litus attingunt, Honusque sacratissimum piis humeris imponentes, e naui deponunt. Sed ne uiolentia quorumdam ualeat inconsiderata nocere, sub nocte quasi clanculis gressibus ad memoriam beate iuste uirginis occulte delatum est. Verum ubi ciuitati manefacto, rei tam excellentis euentus innotuit, factus est concursus inermium, et armatorum. Hii ad mo-

Digitized by Google

nasterium quorundam regularium extra ciuitatem commorancium cum uiolencia litigant, et contendunt debere deponi. alii sentencia saniore reclamant ad cathedralem ecclesiam sacratissimum corpus oportere deferri. At uero gunsaluus egee, quem in illis diebus rex ante dictus milicie prefecerat extremature, uir utique strenuus, et discretus, mandat e medio uiolentiam, et litigium tolli, regisque super re tanta beneplacitum expectari. Tunc denique matris ecclesie decanus, robertus nomine, uir deo et populo ciuitatis acceptus, collectis sociis canonicis, et sapienter ne plebis commotio rem aliter uerteret, Hinc inde dispositis M. personam ipsius ecclesie ubi primum in ciuitate sanctissimum corpus fuerat depositum, gratanter honoribus donant, ipsumque diuino consulti fauore piis manibus, et letis excipiunt, et cum tocius ciuitatis ueneratione, in himnis diuinis, et laudibus ad maiorem ecclesiam, dono nimirum celesti letantes apportant, et ueneratione debita collocatum piis affectibus, seruiciis incessabilibus, quantum denique uis humana permittit, honorant. Currunt igitur prenominati regulares aliquid de reliquiis preciosi martiris petituri, Et regias aures rumoribus adeo letis attingunt, ut inter illa que sibi prospera dum uiueret, dei fauore, cedere consueuerant, istud precipue sibi felicius dicerent accidisse. Posses utique suas gaudii lacrimas in regio uultu notare, posses in uiro catholico pium animum deprehendere, et comendare fidelem, quem adeo letum tantas exoluere grates, tantum diuinam extollere uideres et laudare clemenciam, Et merito; credit enim ad suum id totum fieri felicitatis augmentum. Gaudet suam ciuitatem terram scilicet benedictionis, dei nutu sua speciali milicia, potestati redditam christiane, suis temporibus tanto martire sublimari. Gaudet et insuper ecclesiam quam ipse ad honorem dei, et memoriam beate uirginis marie constituit, et ditauit, manuque propria, sumptuque fundatam edificauit, et beneficiis amplioribus successu temporis, edificatam profecto dotabit. Hanc, inquam, gaudet aliis uicinitatis ecclesiis multis diuine gratie dotibus, et his maxime presentibus martiris gloriosi reliquiis excellentissime preferendam. Vera igitur pietate, et prudentia summa permotus, hortatur, et mandat, quatinus uiri commendabiles, et strenui ad locum, in quo fuerat sacrum corpus inuentum, motu celeri properarent, et quiquid aut pulueris, aut tumuli apparatus, aut ossium esset ex aliorum incuria derelictum, isti uigili cura, et omni diligentia reportarent. Quod totum ea festinatione, et felicitate peractum est, qua constat hunc qui hec iubebat hec exoptasse. Redeunt etenim qui missi fuerant, et sacros cineres, et ligna sepulcri, et partem teste capitalis, et cum reliquis partibus ulixbone ingenti ciuium ueneratione componunt. Sed quanta dulcedo miri odoris lignorum existat, adhuc in presenti die uolentibus experiri, si propius admittantur, mira flagrancia, et suauissimus odor occurrit.

III. Miraculum.

Set et hoc pretereundum non est quod magister benedictus precentor noster, uir uita grauis et moribus, nuper expertus est. Qui dum more solito ad altare iuxta quod ossa sacerrima posita sunt, orandi animo propius accecisset, tanta se senssit odoris, et fragrancie suauitate perfusum, quod quasi stupore mentis, et extasi tactus orationi tandiu se dedit, quoad odor ille quasi claritas fumi cuiusdam abscederet.

Scribitur itaque dies, et grata memoria feliciter celebratur, in qua beatissimi corpus uincentii ad ulixbonensem ecclesiam constat esse translatum: Que translatio iocunda celebrisque statuitur XVII. Kalendas octobris, anno domini M.°C.°LXX.°III.°; Regni autem regis alfonsi XL.°V.°; vite uero eiusdem anno LX.°VII.°, filioque regis eiusdem sancio conregnante XVIIII. annorum, adolescente mirabile indole; Ab urbis uero prefate captione anno XX.°VI.° Cum igitur ad tocius regni felicitatem attineat martiris adeo gloriosi presentia, maxime populus ulixbonensis iugi tenetur debito, diuinam clemenciam super tam excellenti beneficio laudibus incessabilibus benedicere, multis accionibus graciarum extollere, et per omnia sermone magnifico predicare. Licet enim terram habeant uirtute diuina incomparabiliter bonam, terram, inquam, omnium generum fructibus comendabilem, oleo, uino, frugibus habundantem, aere saluberrimam, undarum beneficio copiosam, presenti tamen celestis gratie dono ceteris potest, nostro iuditio, sue uicinitatis ciuitatibus anteponi. Propter presens siquidem donum, is qui est maiestate mirabile, et in sanctis suis gloriosus mirifice magna, et magnifice mirabilia, per assuete bonitatis gratiam diebus singulis operatur. Demonia siquidem ab obssessis corporibus effugari, mutos loqui, claudis gressum restitui, in mari periclitantibus subueniri, cecos illuminari, sublatas furto pecunias mirabiliter reddi, mulieres a diutino sanguinis fluxu sanari, tortos membra rectos efici, ab humanis corporibus uarios languores expelli, qui diuine gratie, aut beatissimi martiris uincencii meritis non ascribunt, non solum dei benefitiorum ingrati, uerum etiam a fidelium numero alienissimi sunt abendi. De prelibatis igitur miraculis ex ordine tractaturus, ne diuina beneficia posterorum noticiam lateant, licet inpediat copia proponente, tamen sicut hec, et alia quamplura gesta noscuntur, prout breuius possim expediam. Cum ergo tantis audita miraculis, hinc inde populos fama contraheret, et hos ad uidendum res mirabiles, illos ad glorificandum nomen domini conuocaret, plerosque tamen spes amplius properat, ut pietate diuina, et uincentii martiris ad egra corpora seu mentes, spiritu uexatas maligno, sanitas reducatur.

IV. Miraculum.

Vidi ipse, et que presens aderat multitudo quam maxima, puellam iam nubilem ab ulixbone parentibus ortam ad ecclesiam, in qua prefatus martir uincencius honoratur, aliorum officio deportatam. Que dum gestu perditi corporis, et gutturis impedito murmure grauis, inueret quod uellet ad altare deponi, a parentibus circunstans turba quesiuit cuiusnam morbi puellam tanta miseria fatigaret. Quibus referentibus illam per aliquot dies egritudinis magna molestia fuisse grauatam, demum insania tactam amisisse loquelam, et imo se uelle cum iam ab ope humana deficeret, misericordiam implorare diuinam. His inquam ita dicentibus, puella sacris reliquiis in oratione supponitur. Pro qua dum a populo circunstante piis lacrimis, et communibus uotis oratur, quies insolita, et quedam soporis dulcedo membra puelle demulcet, Ita tamen ut miciori motu uideretur ab assistentibus hinc inde moueri: Unde mox se ipsa forcior excitatur, restitutoque membrorum officio, cunctis premirabili euentu stupentibus surgit, et os quod culpa fuerat exigente ligatum, fit ilico soluente domino liberum, et ad laudem ipsius, et gloriosissimi martiris expeditum. Exclamat itaque, et sibi dum semisopita iaceret uirum in albis apparuisse testatur: Querentique quisnam esset qui tam speciosus accederet: ego sum, inquit, uincencius qui te saluti reddidi; Manuque puelle, ut sibi uisum fuerat apprehensa, eleuauit eam precipiens, ut surgens eloqueretur quod sibi senserat ex dono diuine bonitatis impensum. Quas igitur laudes, quas uoces exultationis, quas leticie lacrimas, signis undique ciuitatis sonantibus, uir, mulier, etas omnis, ciuitas denique tota concurrens diuine uirtuti deprompserit, eo minus sufficientibus nos constat effari, quo dei magnalia excellencius humanum pectus excedunt.

V. Miraculum.

Per idem tempus quidam ecclesie nostre canonicus ardore febrium iam multis diebus ita molestie cesserat et debilitari, ut uix ad ecclesiam spe trahente salutis ualeret accedere. In qua dum pernoctasset completis in oratione uigiliis, domum sanitate reddita ualidus remeauit.

Digitized by Google

VI. Miraculum.

Simili modo puerulus quidam magistri operis antedicti filius, per beatissimum martirem salutem adeptus est. Cuius facie lesa tanta in uultu deformitas apparebat, quod et lesura parentibus horrorem inculeret, et salutis desperatio non mininum contristaret. Mouit igitur deuocionem parentum filii dolor, et sicut moris est cum desperatur humana, diuinam supplices opem implorant. Veniunt itaque ad sanctum uincentium, lumen tam fide quam manibus ferentes, triennem puerum ante sacras reliquias statuunt, Verba quibus uincentium salutem exposcat puerulum docent. Posses animo flecti, posses utique mente compungi uidendo elinguem, et balbulum flexis genibus, lacrimis fusis astantem, et hec dicta cum parentibus iterantem: O sancte vincenti da mihi salutem, et tuus dum uixero seruus existam. Huiuscemodi uerbulis aliquociens repetitis, sana quidem et formosa facies puero redditur: nec ulterius uultus tener ulla morbi notula maculatur.

VII. Miraculum.

Quedam interim mulier sane fidelis, et timorata uicina prenominate moratur ecclesie, que multis annis fluxu sanguinis, et magna molestia laborabat, postquam in impericia medicorum consumpta pecunia nichil opis esse didicerat, fide, et prece uincentium adiit, sanitatem poposcit, et hoc modo recepit. Siquidem post factam orationem sibi quidem dormienti Sanctus uincentius apparuit, precipiens ut uestes ablutas et mundas indueret, nichil uterius mali quod per decennium passa fuerat habitura: Que uerba promisse salutis efectus secutus est. Nam deinde mulier ab antedicta miseria liberata, clemenciam dei, et uincentii beneficium grato sermone glorificat, se sanam esse populo confitetur, celestem misericordiam predicat, et gratiam hodie date sanitatis extolit.

VIII. Miraculum.

In hisdem etiam diebus puelula quedam, octo sicut dicebatur annorum, ut a demonio liberaretur, ad gloriosissimi martiris suffragium parentibus comitata peruenit. Huic inerat hostis adeo molestus et grauis, ut eam ter, aut quater in die in tantum laborioso uexaret incursu, quod egra menbra uix proprius spiritus sustentaret. Huius dolentis angustias post aliquod uigilias noctium, et orationes, illum intuitum fuisse credibile est, qui corruentes eleuat, et erigit omnes elisos, Hostisque opprimentis uiolentia, et inprobitate depulsa, per beatissimi martiris preces puellam saluti restituit, securamque de cetero atque incolumem conseruauit. Sed et de duobus coruis, qui iam a multis uisi sunt sepius alacri uolatu sub arcum, et testudinem anterioris ecclesie peruenisse, quidam irrisores, et diuine pietatis ingrati subsannant. At ego quidem illud estimo multo fuisse incredibilius, sane incredibilius, quia mirabilius, et tamen uerissimum est quod in explete auis edacitatis, et gule dedita, nature oblita uoracis potuit carnem sanctissimi martiris ferro, flamma, penaque multiplici tritam non solum non attingere, uerum illessam a ceteris auibus, et quod magis mirandum est a feris bestiis custodire. Potuitne nutu dei hec auis etiam ieiuna sanctum prophetam dies quadraginta cibare, et non potuit ad prefatam ecclesiam uel propter testimonium sancti corporis aduolare? Unde ut apertiore dementia diuinis uirtutibus inuidentes aberrent proposite narrationis ordinem exequatur oratio: et quos nec res auditu, uel uisu mirabiles ad laudem diuine maiestatis inclinant, de multiplicatis miraculis maior incredulitatis culpa confuerat.

IX. Miraculum.

Erat igitur ulixbone septennis puella paralitica, que uultum habebat tanta deformitate distractum, ut amisso spiramine uie naturalis, os ad aurium unam ui morbi retortum atracti aeris uix flatum fere iuxta tempus emitteret. Unde parentes illius audito quod multos huiusmodi prefatus martir gloriosus a suis languoribus alleuaret, puellam ad ecclesiam sepe dictam adducunt, ablationesque suas ad sacras reliquias in gemitu multo, et cordis contricione deponunt, et ne sermonem diutius quam opus sit teneat, puellam diuine clementie, et beatissimo uincentio monitam, ut supplex in quantum posset oraret exponunt. Nec mora quasi stupefacta, et uisu nouo conterrita, officioque reuera non suo consurgens, hilaris tamen, et sana ore reddito, et suo loco restituto profatur, populoque qui presens aderat admirante, confitetur ex ordine, qualiter beatus uincentius sibi apparuit, et proprie manus contactu egre maxille apposito faciem puelle restituit, et salutem. Fit igitur in urbe tota letus ad sidera clamor, Et in excelsis domino gloriam, et laudes uociferacionis cum populo clerus extollunt, dum, et dominum israel benedicunt, qui plebem suam per tanta miracula uisitat, et tam admirabilem genti facit in martire glorioso misericordiam. Miratur, et predicat populus faciem puelle beatam, que tanta, et tam sacra manu contingi meruit, et habere tam felici contactu salutem. Heret animus, et dum preoculis plurima memoria digna, et ualde miranda concurrunt, de multis nimirum ignoro, quod horum specialius debeat aliis anteponi. Quantum enim ad presens, multis fortasse uidebitur esse superfluum litteris commendare quamplurima, que recenti memoria per omnium ora notissima celebrantur. Satis enim esse conmuni noticie potest, quod operis ecclesie prefate magister gaudet, et per se quanta post eloquencia predicat, qualiter a beato uincencio salute donatus est. Verumtamen quia non solum magistro, sed et operi prenominato martir gloriosus consuluisse credendum est: iccirco uideor homini datum diuine debere clemencie donum latius explicare.

X. Miraculum.

Iste cum esset ex regio mandato profectus, ut locum exquireret, unde facilius ad construendam ecclesiam lapides erui possent, difficillime siquidem, et multis impensis quadratos lapides ulixbone contingit habere. Hoc inquam animo dum loca lapidum circuit aptiora, mula qua uectabatur per aspera montis, et decliuia gradiens, ita casu subito lapsa est, ut honus impositum a se longe deiceret, et excussum hominem inter lapides aggrauando, sua mole desuper aduoluente comprimeret. Accurrunt igitur qui proprius aderant, et homine eleuantes semiuiuum expediunt, et utrum integer uiuat, nomen interando magistri requirunt. Is uero dum dubitat, et de se miratur an uiuat, respondet tandem querentibus se nescium esse quam partem lesi corporis maior angustia molestaret. Equali quippe dolore quasi lesio una corpus attriuerat, Magis tamen de costarum compage soluta conqueritur. Post biduum igitur ulixbonam eger admodum quoquomodo reuectus adducitur, et desperata medicorum peritia, alienis manibus beatissimo martiri presentatur. Ubi dum suppliciter excubans noctem unam peregisset, mane facto, redditis membris, depulsa molestia, sanus et incolumis domum gradu firmo reuertitur, et quantam ex diuina bonitate receperit gratiam grato corde, et sermone letifico sue uxori, et letanti familia protestatur.

XI. Miraculum.

Fuit eodem tempore iuuenis quidam de Wimerannis quartanis febribus adeo multo tempore tanta debilitate confectus, quod nichil proficientibus medicis extremo de-

Digitized by Google

fectui cederet, horamque qua diem clauderet trepidus expectaret. Auditis tamen dei, et beati uincentii mirabilibus, spem animo colligit, et martirem gloriosum ad eundem proponit et uouet, et dum uiam accelerat, antequam ad locum optatum perueniat, febrium longa molestia liberatur. Iter autem promissum mente grata persoluit, et misse oblationis donis expositis, quid sibi martir beatissimus egerit, hodie coram populo dominum glorificandi declarat.

XII. Miraculum.

Tunc quoque temporis adholescentula, paucis ante diebus marito tradita neruorum dissolutionem incurrit, et parte lateris unius amissa, parentum obsequio ad ecclesiam portatur, et ante sacras reliquias spe salutis habende prosternitur. Pro qua dum parentes orationem, et lacrimas faciunt, puella se paulatim recolligit, et membra de loco quo iacuerat forcius eleuat, et manu, que prius inutilis actui fueret, collapsum mantellum humero superponit, ceterisque menbris usui solito restitutis, querenti matri se per beatum uincentium hilarem esse respondet, et sanam; Manum in argumentum salutis extendit, pedibusque reddito gradu consurgit, dicens, se esse sanatam, et uelle domum, turba presentium admirante redire. Monetur tamen a clericis qui aderant abstinere per triduum, et indicitur ne uelit amplexibus uti mariti, donec uigiliis, et orationibus dignam faciat deo, et glorioso martiri de date salutis recordatione memoriam. Quos audire recusans, dum aperentibus imani leticia conuiuium apparatur, uetitis osculis et marito miscetur. Unde collate paulo ante sanitatis dono fraudata, nimirum ut estimo ad euidentiam inobedientie eciam lingua prepedita loquelam amisit. Tristior igitur unde cum salute uenerat ducitur: et post moram paruulam, uoto uite melioris effecto, iterato diuine bonitatis dono, facta sana reuersa est. Sed et certe cum sit martir beatissimus, in dandarum sanitatum miraculis ualde beneficiis, pauperum tamen est oppressorum in rebus, furto, seu aliis modis ablatis tam mirabilis consolator, quam rei perdite utilis restitutor.

XIII. Miraculum.

Quidam namque in uicinia nostra moratur homo sine querela, dei timidus et amicus, diues ante aliquos dies, et inter sui similes extremature milites, rerum necessariarum habundans. Sed ut plerosque mortalium sors uite presentis obuoluit, huius quoque dies ultimos, rebus sinistre cedentibus, paupertas occupauerat, et senectus: Viri tamen prudentis modestia pauperiem efficit dum pacienter sustinet miciorem. Sed hominis miseria successu temporis eo processit ut bouem unam tocius possessiuncule particulam optimam, dum sine custodia montibus oberraret, amitteret. Quam dum per aliquot dies homo prefatus per uiam, et inuium anxius terram lustrando quesisset, rerum malarum tedio tactus, hieme, ieiunio, et mutili fractus erratu, positis genibus ita lacrimis, et gemitu uerba prepediente profatur. O martir gloriose uincenti, si constans, et indubitabile uerum est, sanctissimas corporis tui reliquias esse ulixbone, meam miseriam intuendo, mihi obsecro quod quero restitue. Quo dicto statim mugitum bouis quasi de prope uenientis attendit, et nebulis admodum spisis uisum eripientibus sonos audiens interatos gressu meliore procedit, uacanque oculis presentatam gauisus plurimum, et letabundus agnoscit, secumque gracias referens deo, et martiri glorioso domum reducit.

XIV. Miraculum.

Sed non minus mirabile pietatis extitit argumentum, quod quidam ulixbone habitans in hisdem diebus expertus est. Hic ab amico depositam pecuniam quatuor aureorum conseruandam receperat. Erat autem homo rerum exilium, sed morum, et uite fidelis habundans. Is, et uxor manuum labore communi liberis uictum et sibi parabant, nichil preter domum qua se reciperent possidentes. Contigit autem, ut quidam familiariter nocens ad locum in quo predicta pecunia posita fuerat iam cognitum, et prenotatum accederet, aureisque furtiue sublatis fugam tenuit, et se almade transmisso tago recepit. Is autem qui pecuniam custodiet, sicut putabat fideli conmiserat, post paucos dies aurum exigente necessitate requirit. Quod dum in promptu custos antedictus habere putaret, et quesitum minime reperiret, exangui uultu, linguaque pre dolore deficiente, respondet sibi pecuniam furto esse sublatam. Uxore ilico eiulatu flebili motam uiciniam uertit in lacrimas, et miserabili uoce conclamat se miseriam non amplius a paupertatis inconmodis emersuram. Ducitur igitur ante pretorem homo miser in causam, et quia cum amissa pecunia rei proprie nichil amiserat, ipsam reddere iuxta terre consuetudine iudicatur. Tantis itaque malis anxius petit inducias; domum tristis reuertitur cum uxore quid facere debeat parum consilii habiturus: Que consultis sortilegis dicit pecuniam iam ad troncosum usque fore delatum: Quod oppidum VII.^{tem} distat ulixbona dietis. Latronem itaque de uie magnitudine persequi desperantes domum suam quo possent precio uendere proponebant, sub aliqua postmodum spelunca mansuri, uictum, panem que hostiatim ultima miseria petituri. Redit tamen maritus ad coniugem, et oborĭis lacrimis ita miserandam affatur: O mulier, inquit, ecce sanctus uincencius petentibus miseris solacia confert, et nobis uidentibus nemo, corde supplici, et animo mundo ad presentiam relliquiarum eius accedit, qui secum optata remidia non reportet. Surgamus itaque, et prout nostra facultas expetit munus, et animum pocius offerentes coram ipso lacrimas nostre querele ponamus, et nisi spes animum fallit, nostro dolori uelox aderit sua pietate remedium. Placuit hic sermo duobus, et expositis que oblationi parauerat donis, uigilias celebrant, et parte noctis morando peracta, certam noticiam de rebus amissis accipiunt. Quidam enim marito per uisum apparens, uade, inquit, almadam, et qui tibi de castello ueniens primus occurrerit, is de tua pecunia te certum efficiet. Nauigat igitur manefacto, et citus ad locum premonstratum adueniens, statim hominem aureos habentem obuiam habuit, et ab ipso prius amico more saluere iubetur. Scio inquit, qui furtum amiserat, quod tuos aureos queris, sed si tacitum semper de nomine meo, et secretum habueris quod inde fuero tibi confessus, ego cum pecunia reddita tue te letum uxori remittam. Data itaque fide, et rei male geste taciturnitate promissa, partem quoque pecunie se daturum animo libenti spopondit. Sed et alius, nequaquam, inquit, diutius inde quicquam michi retinebo, quoniam ut hos male tuli, super animus duris horroribus actus, quasi alienatione noua remota quiete uehementer obstupuit. Recepit igitur aurum homo gaudens, et ualde letissimus domum regreditur, secumque sua solatia defert ad uxorem, de piis piissimi martiris tanto beneficio gauisuram.

XV. Miraculum.

Simili pietatis gratia quedam muliercula ualde pauperrima pannos ad lauandum susceptos dum furto sublatos minime reperiret, ab exorato martire rediens, domi positos, et ad plenum restitutos inuenit. Alia quoque que in suburbio habitat ulixbone, misera ualde, decem aureos quos ad redimendum filium ex elemosine regis supradicti receperat, et subtractos non inueniens, fusa cum lacrimis oratione a beato uincencio misericordiam peciit, et domum reuersa nutritum a se porcellum obuiam habuit predictum aurum ore suo ad pedes domine sue presentantem.

Quidam autem eodem tempore pelliculas emere cirogrillinas, et ut in eis operaretur, spe lucri quicquid habebat in illis emendis expenderat. Quibus conseruandis dum animum opere negligentiori inpendit, ipsas alio curam agente, habendis alienis solliciorem amittit. Pro quibus fere tota querendis euersa ad misericordiam beati martiris implorandam consilio tandem miliore recurrit. Ade-

Digitized by Google

rat tunc, et suas agebat uigilias ecclesie prenominate magister scolarum, et sicut ab eodem confitente recepimus, ipse, et sua societas presens, prefati negociatoris uerba huiusmodi risit. Intendens N. oculos, et faciem commouens ait: O sancte uincenti de tua presencia nequaquam mouebor, donec meas pelles michi reddi precipias. Prius igitur quam nox media fieret, propere surgens socios excitat dicens, se per beatum uincentium certum effectum, qua domo, et apud quem debeat hominem pelliculas inuenire. Quas ea certitudine scimus hominem inuenisse, qua fidei constancia et certa fiducia martirem gloriosum rem perditam precabatur. Sed certe memoriter habendum est, et ualde pensandum, quam magni meriti apud dominum sit beatissimus huius martiris spiritus, quamtumque sua prece remittendis criminibus ualeat animarum in celo, qui non solum corporibus a multiplici morbo sanandis, sed et rebus uictui necessariis tantum ualere monstratur in terris. Verum et Maria nullatenus beneficiorum illius expercia, rerum euentu mirabilium ostenduntur.

XVI. Miraculum.

Quidam enim ulixbone habitant eorum hodie, que dicturi sumus minime testes existerent, nisi data de periculis tantis salute presentem uitam martiri glorioso debent. Hii cum iam ad maris, et terre confinia litus, aut portum sibi facili nauigatione promitterent, uis irruens magna uentorum, et uiolentium estus undarum contrarius, ruptis anchore funibus miseros nautas in altum a conspectu telluris longe frustra laborantibus remus inuoluit. Geminat autem adueniens nox obscura procellas, et duplicatis tenebris quorsum tenere nauiculam debeat, rector nimirum ignorat. Pars itaque lacrimas fundit et undas, et nauem imbre, marique grauatam euacuat: pars uero quod dulce domi reliquerat, memorat, et quod sui defuncti agat curam exoptat. Tres igitur noctes et dies hyeme, et tenebris indiscretos, sine cibo, potuque nequaquam mortis incerti uexantur. Enimuero etsi tempestate dilatam, certam tamen expectant per longa ieiunia mortem. Tum denique Sanctum uincencium miserandis uocibus interant, unanimes uota uincencio faciunt, statimque auram prosperam mari reddito, et aere clarificato recipiunt, et preter speratum mira celeritate in portus inferuntur optatos. Et quam ad suas domos adeant, ante beato vincencio uota persoluunt, cuius se gracia, et ineffabili pietate testantur populo admirante de periculorum inmensitate saluatos. Verum uxores, et ut queque periclitantibus proximior fuerat, uultu deformes, et crine gentis sue ritu uenias egerant, et missis de more cantatis animas conmendauerunt maritorum. Quibus uiuis iterum apparentibus, omnem luctum in gaudia uertunt, et quantum de salute suorum deo, et beatissimo martiri debeant, multarum accionibus gratiarum ostendunt.

XVII. Miraculum.

Huius profecto martiris gloriosi dignum est meritis imputari, quod nauis alkobacie de consimili periculo naufragia maris euasit. Enimuero domnus abbas conmuni prouidens usui fratrum, nauem honerariam sale, qui multum habundans est alcobacie repleri preceperat, et ad portum alium, ubi carius emitur apportari.

Nauis igitur aura fallaci fauente, portus exierat, et dum in altum a terra longius agitur, subito uehemens irruit uentus in uela contrarius, et turbine nauem tamto perculsam inuoluit, ut horrendo undarum incursu, nauis ad sconpulorum amfractus, et loca de quibus nullus euaderet precebs inferretur. Tunc uero uiri religiosi qui aderant presente periculo territi uno clamore uociferantes adeo Sanctum vincencium preces emittunt, et ut eos de presencia mortis eripiat, eiulatu magno conclamant. Miro igitur modo oracione finita statim procella cessante, uentus in auram suauissimam uertitur, et nauis in portum ubi beatus vincentius honoratur cum magna tranquillitate deuehitur. Ubi de tanto metu securi ad beati Martiris presenciam festinant, et multas illi de periculorum emersione grates exsoluunt, populoque quam presentem mortem per meritum illius euaserint gratis sermonibus eloquuntur, Sed et alii quamplures, qui sibi uictum, et uestitum piscando conquirunt, notis per sepe beato vincentio factis naues ab alto reducunt multitudine piscium admodum honeratas. Hiis, et aliis multis uirtutum indiciis nauigantes vincencium potentem maris appellant, et minus marina pericula timent, quicumque frequenti memoria reuocatum sibi propicium martirem gloriosum efficiunt. verum ad ea que per illum dominus circa miseros operatur, narrationem uertamus.

XVIII. Miraculum.

Quidam autem multo tempore uisum oculorum amiserat, et supplicanti deo, et glorioso Martiri, sanitas oculis diu perdita restituta est. Quod ipse qui secus fuerat, coram donno Gunsaluo prefato tribuno milicie, qui tunc suas uigilias ad beatum martirem celebrabat, confessus est.

XIX. Miraculum.

Ipsaque eadem nocte puellula quedam muta, et demoniaca salute reddita, sibi donata est.

XX. Miraculum.

Set et post paucos dies alius quidam a demonio sepe uexatus mirabili gracia, et memoria digna, sanatus est. Iste ad petenda remedia nocte uenerat eadem forte qua donnus Galdinus procurator rerum, et Magister milicie templi per regnum portugalie, uir utique graciosus, et illustris, suas uigilias una cum aliis multis militibus animo magne deuocionis agebat. Contigit autem prefatum infirmum coram Magistro prenominato ante sacras reliquias sisti, et solito morbi uenientis signo precepto, cepit emissa uoce clamare, et contra uiolenciam inuadentis hostis a consedentibus opem expetere. Cui magister confidenter, ne timeas, inquit, uillane, sed bonam fiduciam habe, et extendens manum arcam attinge. Dicebat enim eis, qui a demonio uexabatur, quod per dextre manus digitum minimum se solitus fuerat malignus spiritus occupare. Hanc itaque manum extendens tetigit arcam in qua reliquie sacre reponuntur, et ab hoste paululum respirauit. Ter igitur in ipsa nocte miserum hominem suus hostis exterruit, et arche sancte per mandatum prefati magistri *
tactu, data per martirem securitate perniciem hostis deinde sanus euasit.

XXI. Miraculum.

Alius quoque iuuenis a multis diebus inualidus ab umbilico inferius omnium usum membrorum amiserat, et de sanitate medicis desperantibus ad presenciam martiris beatissimi meliore consilio per manus aliorum deductus est. Is cum sue deuotionis lacrimas, et orationes beatissimo martiri sepius obtulisset, ita sanus restitutis membris abscessit, ac si nunquam fuisset prius aliqua molestia pregrauatus.

XXII. Miraculum.

Similiter alius a demonio frequenter in die correptus intolerabiliter laborabat, et multis diebus et noctibus ad sanctum martirem excubans, et cum uigiliis diutissime factis oracionibus, tandem donec uiueret perpetuum cor-

* *Interest spatium unius vocis abrasae.*

Digitized by Google

poris sui seruicium uincencio glorioso promisit, et nobiscum diu conmurans, ex toto prefata miseria liberatus est.

XXIII. Miraculum.

Alius itidem aput turres moratur in tantum spiritu uitali defecerat per longam febrilis morbi molestiam, ut iam ultimum fatalis hore terminum trepidus expectaret. Quem dum ultimus ut timuit angeret dolor, uicinis presentibus se uocauit ad sanctum uincencium si uiueret profecturum; et statim facto uoto, cunctis qui aderant admirantibus, sanitati perfectissime redditus est. Cuius beneficii gratiam ipse postmodum, et alii quibus martiris beatissimi donum notum extiterat, cum ulixbonam peruenissent, debita graciarum actione diuulgare postmodum beati martiris merita non cessarunt. Accedit ad hec et aliut non minoris uirtutis indicium.

XXIV. Miraculum.

Armiger nempe quidam utriusque parentis nobilitate pollens, inter uarios uiris et equitatis excessus fuerat grauissime cesus, Que quidem cesio auditus atque loquele causa ei priuacionis extiterat. Quippe cum ex ictibus illis tota corporis et membrorum concitteretur compago illa pocius est discussa, que ad ysofagum et primam partem . . . . . .

GOSUINI DE EXPUGNATIONE SALACIAE CARMEN.

Super Salaciae oppidi (Alcacer do Sal) *expugnatione poema, in codice* 207 *Alcobacensis monasterii, nunc in Publica Olisiponensi Bibliotheca, sub finem, scriptum, et a Brandano, et Fr. Fortunato a D. Bonaventura antea variis mendis editum, hîc typis etiam mandamus.*

*Hoc Alcobacensis illius codicis scriptum, etsi autographum non sit credendum, non ideo apographum posterius seculo XV., ut Fr. Joachimo a D. Augustino visum *, habendum est; litterarum enim forma, aliaque scripturae signa opus saeculi XIV. ostendunt.*

Barbosa Machado in sua Bibliotheca Lusitana, *ac plerique eruditi scriptores, illius auctoritatem secuti, cuidam viro, Olisipone nato, Suerio Gosuino nomine illud tribuerunt poema. Hoc illis visum fuit ex quibusdam poematis verbis; et praecipue quod initiales litterae a primis cuiusque strophae, quibus irregulariter constat, versibus detractae, et suo iterum ordine coniunctae, acrostichidem perficiunt:* Suerius Gosuinus.

Hac de re audire expedit Fr. Fortunatum a D. Bonaventura, huius opinionis, et pravae acrostichidis interpretationis fundamenta merito convellentem, atque negantem, poematis auctorem portucalensem fuisse, et Suerium *appellatum.* **

"*Carmen de expugnatione Castri Alcacer D. Suerio Olisiponensi Episcopo, qui Cruce-Signatorum Francorum ope Salaciam e Maurorum tyrannide eripuit, dicatum fuit; cum vero quandam acrostici speciem ex auctoris mente referre debuisset, hinc nominis* Suerius *unaquaeque littera, cuidam versuum stato numero praeest, quo finito nomen* Gosuinus *eodem pacto disponitur, sed minor, quam antea versuum numerus unicuique huius nominis litterae adponitur* [1]. *His peractis, subiungit Poeta:*

Hic sunt ter quinae partes, hinc quamque figuram
Si primam jungas, nomina nostra creas.

"*Nostra ait, non mea, quasi de duobus in carmine iunctis nominibus* Suerius *et* Gosuinus *gloriaretur; nam si de suo nomine tantum amplificando ageret, se potius, quam Episcopum laudandum susciperet. Praeterea si auctor Olisiponensis, humaniorumque litterarum, ut sui temporis ferebat conditio, excultor haud ignobilis existeret, quomodo Pastori suo haud notus diceretur:* Nec tibi notus eram? *Ast paulo antea se Francum esse disertis verbis fassus fuerat.*

Vers. 209. Hic ducibus nostris sua concessitque, deditque.

* Memor. Litter. Acad. T. V. p. 315.
** Commentar. de Alcob. MSS. Biblioth. p. 525 et seq.
[1] Cl. Du Cange, in voce *Galea*, hunc Poetam non *Suerium*, sed *Gosuinum* adpellat.

Digitized by Google

Vers. 215. Est hic Ulixbonae praesul, qui tot bona nostris
Contulit, *etc.*

„ *Ipsa operis inscriptio* Quomodo capta fuit Alcaser a Francis, *non auctorem Lusitanum de gentis suae, quae obsidioni adfuit, laude sollicitum, sed potius e Francorum numero, dictumque* Gosuinum *mihi videtur designare; quis autem fuerit hic* Gosuinus, *paucis disquirendum.*

„ *Chartas*, donationes, *Testamentaque in variis Cisterciensis Lusitanae Familiae archivis servata plusquam mille hactenus evolvi, alias aliorum Lusitaniae archivorum legi, et nullum hucusque* Gosuinum *testem, vel* confirmatorem *inveni, ex quo mihi vehemens orta est suspicio de* Gosuino *potius Franco, quam Lusitano dicendo, et omnia, ut huius carminis auctorem habeam* Gosuinum *Monachum Cisterciensem et Cantorem Monasterii Villariensis in Brabantia, qui vitam S. Arnulphi Villariensis (anno* 1228 *defuncti), cuius erat coaevus ac familiaris, conscripsit, me fortiter impellunt. Huic vitae S. Arnulphi adiungitur carmen eiusdem auctoris, quod ex permixtis exoticis vocibus, tam Graecis, quam Hebraicis, quemdam Carminis, de quo agitur, saporem, prae se ferre mihi visum fuit, ex. gr.*

Cujus ad eudochiam cum mente fuit caro prona
Sunt et agonistae, fortes, *etc.* [1]

„ *Ex his patet hunc auctorem inter dubios saltem Lusitanos adnumerandum, de multis enim linguae Francorum vestigiis idiotismisque sparsis in Carmine, dicere non vacat; sique de hac re mihi in posterum lis moveatur, quaedam, amore brevitatis nunc omissa, aliquando in vulgus emittam.* „

Profecto nullis firmis rationibus inniti eorum coniectura videtur, qui Gosuino Cisterciensi, Sancti Arnulphi Vitae scriptori, hoc de Salaciae expugnatione poema tribuunt. Forsitan consultius esset, scriptorem, cuius vix nomen accepimus, nobis prorsus ignotum fateri.

Praeterea caetera argumenta, quibus Fr. Fortunatus a D. Bonaventura recte ostendit, poematis huius scriptorem Francum fuisse, et Gosuinum appellatum; Sueriumque Episcopo, cui sua dedicasse carmina, fuisse nomen, nobis merito placent. Ad quae insuper argumenta aliud maximum addere oblitus est; quod nempe nomen Suerius *franci nominis* Sugerii *forma quaedam portucalensis linguae sit: contra vero nomen* Gosuinus *proprie Francum.*

Monere denique iuvat, in huius nos monumenti editione orthographicam MS. proprium servare rationem, ut a perscripta methodo non recedamus: indicandum tamen hîc putamus, ad illum versum:

Cui petre Petri cymba regenda datur:

petre *pro* petrae; *et ad hunc:*

Novit Ulixbonam lux tertia post sacra Luce
Festa:

Luce *pro* Lucae *intelligendum esse; quod certe in medii aevi scriptis adeo frequens est, ut nihil legentes praemonere opus esset, nisi omissa diphthongo, non obscuritatis modo, sed non rectae interpretationis materiam verba praeberent illa.*

[1] Act. SS. Mens. Jun. T. V. pag. 631.

Quomodo capta fuit alcaser a francis.

Signicies mentis bona corporis ocia carpunt,
Et citius motu qui caret amnis olet.
Culta nisi fuerint, uel tecta, uel arua, senescunt,
Fit neglecta suis spina nouerca rosis.
Quid mage? queque situ sordent, metuens mihi tale,
Sed tamen est sensus quid mihi quidue fuit.
Quod nuper cruce signatis euenerat, ecce
Scribo, licet uili carmine, christe faue.
Scribo sed quare? tempus licet omne reuoluas,
Usque modo sterilis, et sine messe fui.
Sed mihi messis erit, scribendo quod ocia tollam,
Ne uicium carpant interiora bona.
Ergo scribo, faue qui trinus es et deus unus,
Ut tua christocolis pandere facta queam.
Ad tu queso faue, cui carmina nostra laborant,
Cui petre petri cimba regenda datur.
Ecce tuum nomen quinis habet esse figuris,
Ut quinos sensus cum ratione regas.
Hi S. et V. gemines, ut amor geminus super astra

Digitized by Google

Te leuet: Hic fratris est amor, ille dei.
Inuenies septem, muneres si quasque figuras,
Ut te septeno munere pneuma beet.
Quid moror hic? peto propositum, faueas mihi christe:
Conta fouens, tu me complue rore tuo.

Vota peregrinos cupientes soluere quosdam,
Diuersas horas qui tenuere maris,
Annos in christum cum uoluis mille ducentos
Denos cum septem patria queque gemit:
Innumeris ratibus sulcarunt equora, faram
Venerunt plures, dampna tulere prius.
Hic mora fit, naues coeunt, iuratur in unum,
Dux legitur, statuit iura tenenda suis.
Aura datur, mare sulcatur quampluribus alnis,
Portugal ratibus terra uiuenda patet.
Portus transitur, irascitur eolus, armat
Euros in classem, deperit aura fauens.
Anchora nulla ratem retinet, quia restis in ista
Rumpitur, Hic uerrit anchora iacta solum.
Hec ruit ad cautes, in humo colliditur illa,
Vertitur ista ratis, illa repletur aquis;
Et relique portum subeunt, sed non sine magno
Planctu, namque tulit aspera queque ratis.
Hec etenim puppim laceram gẽmit, illa carinam,
Hec nauis proram plangit, et illa ratem.
Cedit yems, socios compiscans hic flet, opes hic,
Ille legens lacere naufraga membra ratis
Jam reparat uires classis, sua uulnera queuis
Curatur: resonant littora mille modis.

Eurus discedit, zephirus blanditur, et ire
Tanquam peniteat se, freta blanda parent.
E portu cedit classis, sed ibi tamen erent
Rupe due naues, naufragiumque ferunt.
Auriferi reliqua classis petit ostia tagi,
Hanc recipit portus nomen vlixsis habens.
Illam christicole letantur adesse, benigne
Aduena suscipitur, hospiciumque datur.
Presul adest patrie, peregrinos munerat, omnes
Conuocat, affatur, et pia uerba serit.
O fratres famuli christi crucis hostibus hostes,
Spretores mundi, martiriique decus,
Ut patet ad nostras dominus uos apulit horas,
Ut pereat nostrum uestra per arma jugum.
Est prope nos castrum super omnia castra nociuum
Christicolis, nomen alcaser illud habet.
Al, deus est, castrumque, caser, castrumque deorum
Fertur apud gentes, id uenerantur, amant.
Huc ad perniciem nostram sua munera mittunt,
Armaque, cum tempus mortis adesse putant;
Castrensesque suo regi dant colibet anno
Centum christicolas, soluimus ista quidem.
In quinis lustris hominum ter milia quina
Illi ceperunt, siue dedere neci.

Rex christus nobis dabit hic sua regna merenda,
Hostes hos eius mente, terendo manu.
Nouerit hoc anno uobis sacra terra petenda
Nauibus, hoc etenim tempus et aura uetant.
Vestros consulite nautas, quibus equoris arcti
Estusque instantis temporis aura patet.
Ergo aliquid facite, sathanas ne reperiat uos
Ocia sectantes, que mala queque necant.
Ocia uirtutes uiciant, et mentis honorem
Carpunt et mores propositumque pium.
Ergo crucis famuli sitis crucis hostibus hostes,
Hic sit uestra manus officiosa deo.
Alcaser ut pereat uobis sociemus, iterque
Indigenis terra classibus unda dabit.
Hec ad uerba phares in classe fit, improbat una
Pars hec dicta, probat altera, cisma manet.
Classis diuiditur in partes, marsiliam pars
Hec properat, pars hec alcaser ire parat.
Aura datur, mare sulcamus proris, et adimus
Alcaser, hic uuas carpimus, hostis adest.
Hostis adest in equis, saluetur ut uua, sed ille
Cuspide transfixus, saluus abire nequit.
Nam moribundus equm, socios uitamque reliquit,
Castra petunt comites, primaque dampna gemunt.

Ille locus uallo cinctus, fossaque profunda,
In muro duplici, turribus innumeris.
Armis multimodis domus hec munita, uirisque,
Magnanimos reddit, qui sua signa colunt.
Attamen a muris, postquam peruenimus illuc,
Tutius exire non potuere suis:
Nam iusta castrum tentoria ponimus, armis
Et munita uiris, tutaque classis erat.
Ficus, oliua cadunt, nobis properantibus ire
Ad murum, quod det fossa repleta uiam.
Fossa tumet lignis; in nos iurasse uidetur
Vulcanus, pereunt omnia ligna rogo.
Tormentum facimus murorum, saxa rotamus;
Sed muros ictus, nilue, parumue mouent.
Castrum uallamus armato milite, sanguis
Funditur utrinque, mortis amara bibunt.
Rumor adesse rates nostras clamans quatit urbes
Ispanas, in nos arma, uirosque mouent.
In nos conspirat ispania, dirigit in nos
Tres reges, nobis fama reuelat idem.
Inde metu quatimur; sed nos qui cunta gubernat
Confortat, nobis dat quater octo rates.
Custodes dantur classi, nos aggere, fossa
Cingimur, excubias ponimus hic et ibi.

Ut nos extirpent equitum ter milia quina,
Et peditum ueniunt milia dena quater.
Ex nostris quidam bellum dissuadet, abire
Ammonet, hic quenquam soluere uota negat:
Non hanc, sed gentem nos debellare iubemur,
Que christi turbam, que loca sancta tenet.
Turba fauent, homines saluare uolens deus omnes
Innouat antiqua signa, suosque iuuat.
Crastina cum uisura dies pugnam foret, omnes
Conspicimus socios, et numeramus equos.
Innumeri pedites, muniti uiribus, armis
Adsunt; sed centum uix ter habemus equos.
Ex inprouiso quingenti nocte sub ipsa,
Dante deo repetunt nos equites et equi.
Aurora est, equites tenuit quos spicula nostra
Paulum procedunt, hostica castra notant.
Tecta sub hoste latet tellus, ad sidera clamor
Tollitur, et clangor undique corda mouet.
Congressus fit; utrinque cruor fluit, en male nostris
Succedit, fugiunt, impius hostis adest.
Noster eques cedit, sua nudat pectora, munit
Dorsum, castra subit, et uenit hostis eo.

Scandit equos nocte qui uenerat hospes, ad astra
Respicit, inplorat omnipotentis opem.
Astris lucidius, quod splendet in aere, signum
Est crucis, id nostrum plurima turba uident.
Mens redit hoc uiso nostris, en noster in hostes
Seuit eques, sternit, effugat, immo necat.
Agmen in auxilium nostris uenit ecce supernum
Dante deo signum qui dedit ante crucis.
Vestis ei splendens ut sol, ut nix noua candens,
Suntque suo rosea pectore signa crucis.
Hostis ut has acies nouit sua terga prementes
Lumina caligant, et sua corda pauent.
Hinc fit quod socius socium ledit, latus hasta
Perforat huic, illi demetit ense caput:
Sternitur hic, ille pedibus calcatur equorum,
Hic hominum quidam precipitantur aquis.
Quid magis? ex illis ter milia dena perisse
Credimus, et reges tunc cecidisse duos.
Quod telis comitum cecidere, choriue superni
Ipsorum cedis per loca nosse datur.
Illorum stragem, quia terna dieta furentes
Nostros uidisse, cum nisi prima datur.
Contulit ista deus nobis in luce, iacincti

Digitized by Google

Et proti palma qua celebrata fuit.

Gaudemus, domino canimus, quod talia nobis
Fecit, fama nouos incutit ecce metus.
Ut nos confundant, confirmat adesse galyas
Ter denas; petimus, nec reperimus eas.
Qui celo, qui signa solo dederat modo, fluctus
Turbat, et hostiles his periere rates.

Obsessos iterum petimus; sed uiribus in nos
Saxa, trabesque rotant desuper atque rogum.
Ledimur, e muro discedimus, eminus arcu
Infestamus eos, sanguine tela madent.
Imbuitur populi tellus utriusque cruore,
Inque uicem bibimus pocula dira necis.

Sic nil proficimus, ars uiribus additur, ergo
Sub terras fodimus, murus ut ipse ruat.
Clam fodimus, contra fodit hostis, nititur ipse,
Ut noster maneat irritus iste labor.
Rixa fit in fouea, ferro, fumoque, rogoque
Hic etiam sanguis fusus utrinque fluit.

Unde duas turres castri mage turribus altas
Ponimus a muris non procul, immo prope.
Utraque lignea fit, in castrum despicit, hostem
Respicit, ut semper insidietur ei;
In mediis castris ut spicula dirigat arcu,
Ut sic castrenses mors inopina petat.

Inde duo muri facimus tormenta; timorem
Hec sicut turres hostibus incutiunt.
Colloquium petit hostis, heret, timet, alkaser ergo
Deditur: en nostris hostia queque patent.
Quotquot erant hostes, et eorum res, peregrinis
Cedunt, pars inde cuilibet equa datur.

Nouit ulixboniam lux tercia post sacra luce
Festa iesu christi subdere colla iugo.
Post annos septem decies, binosque sub ipsa
Luce datur nobis alcaser, immo deo.
Post triduum castri dux tingitur amne lauacri
Militibus gladii, terraque, rusque datur.

Unus, et hoc ipsum est iniuria magna, remansit
Alkaser immunis, et nichil inde tulit.
Primitus hic etenim peregrinos mouit, ut irent
Alkaser, his et opes hic dedit, atque uiros.
Et uires, et opes proprias hic in obsidione
Castri consumpsit illius, atque uiros.
Hic ducibus nostris sua concessitque, deditque,
Cui uelut ingrati soluere neutra uolunt.
Insuper ut castrum captum fuit, auxiliisque
Consiliisque suis, huic sua iura negant.
Decreuitque decem captos exercitus omnis
Huic dandos, quos hii detinuere sibi.
Est hic ulixbonie presul qui tot bona nostris
Contulit, ast recipit pro bonitate malum.
Isti porrigitur ab eis pro necthare mirra,
Fel pro melle, scelus proprietate sui.
Sis patiens his peruersis precor optime presul,
Ut pro terrenis det tibi summa deus.

Suscipe queso pie mea metra, pater uenerande,
Vilia metra licet que tibi lego lege.
Hic sunt ter quine partes, hinc quamque figuram,
Si primam iungas nomina nostra creas.
Hec qui scripta legis, que cernis in his minus apta,
Ne risum moueant, corrige, siue tere.
Que modo metra tenes, partim tenuit prius alter,
Qui me promouit, ultimo metra teret.
Ne mireris: ei scripsi, gratia cuius
Nota mihi fuerat, nec tibi notus eram.

LEGENDA MARTYRUM MOROCHII.

Super Martyribus, qui ex Morochio dicuntur, in eodem codice, 52 *ex Publica Portucalensi Bibliotheca, ubi S. Theotonii vita descripta reperitur, binae leguntur narrationes,* legenda *appellantur, quarum antea meminimus* *; *altera prolixioribus, altera brevioribus composita verbis. Nondum typis prima illa, diffusior scilicet, narratio, sive* legenda, *mandata fuit: secundam vero edidere Bollandiani, qui eam post aliorum iudicium a Joanne Tisserando ex Franciscanis, scriptore saeculi XV. dimidiati, scriptam crediderunt. Qui huius opinionis fundamenta perpendere cupiunt,* Acta Sanctorum *adeant* **. *In hac narratione, cuiusvis sit auctoris, antiquior altera, et diffusior laudatur, quam Fr. Marcus ab Olisipone in* Chronica Minorum, *Wadingusque in suis* Annalibus, *similiter laudant. Antiquiorem istam eandem esse, quam hîc prae altera nunc edimus, non nos modo, sed ipsi credidere Bollandiani* ***; *in monasterio Sanctae Crucis, tradunt enim laudati scriptores, hanc extitisse narrationem: cumque, nullam in monasterio illo, tam in Bollandianorum, quam Wadingi aetate de Martyribus illis aliam fuisse narrationem, satis constet, praeter illam, quae in eodem codice,* 29 *Sanctae Crucis, nunc* 52 *Portucalensis urbis ex bibliotheca, una cum S. Theotonii vita, et S. Augustini* Regula, *breviorique altera de Martyribus narratione, conscripta integrum absolvit codicem, satis superque illud patet, quod nobis persuademus.*

* Vide supra pag. 79.
** In die XVI Januarii ad fin.
*** Ibid.

Digitized by Google

Quaedam reperta verba in Sancti Antonii vita, quam, saeculo XIII. labente scriptam, mox edituri sumus, dubiam praebuerunt materiam opinioni, quae temere credita fuit; D. Petrum scilicet, Sancii I. filium, qui illorum Martyrum ossa ex Morochio adduxit, quasdam etiam secum tulisse sagittas, quibus illi confossi fuerant: nihil sane de hac re verba illa indicant. Aliud tamen censendum de narratione a Mathaeo Olisiponensi episcopo scripta, quam Wadingus manuscriptam, sua servatam aetate, nunc certe amissam, laudat.

Certum tandem habendum est, narrationem illam prolixiorem, in Sanctae Crucis bibliotheca quondam extantem, et nunc a nobis hîc vulgatam, anno 1476 *a Fr. Francisco Hispalensi, Fr. Joannis a Povoa, provincialis praesulis sive iussu, sive precibus scriptam fuisse; hoc enim in istius narrationis fine admonitum legitur. Brevior autem altera narratio, etsi Fr. Joanni Tisserando tribuenda sit, quod, sicut nos, dubium habuit Wadingus *, certe ex priori illa Fr. Francisci Hispalensis hausta et excerpta videtur.*

* Annal. ad ann. 1220.

Legenda sanctorum martirum quinque fratrum minorum colimbriensium, in venerabili conuentu sancte crucis eiusdem quiescentium.

Passio sanctorum martirum quinque fratrum minorum, scilicet, octonis presbiteri, beraldi, accursi, petri, et adiuti, qui passi sunt in ciuitate marrochii sub rege almiramolino pagano XVII.° kalendas februarii, Anno dominice incarnationis Millessimo ducentessimo vicessimo.

Lectio I.

Tempore domini inocencii pape tercii felicis recordationis, quidam spectabilis uir de assisio, franciscus nomine, magnarum prerrogatiua uirtutum insignis et celeber, ac alii boni uiri cum eo, spiritu sancto repleti, sub quadam euuangelica regula, apostolica autoritate confirmata, humiliter uiuere pecierunt. Quorum pie intencioni ac peticioni dominus papa non solum annuere uoluit, sed et postulata cuncta concessit, ipsumque fratrem franciscum aliorum superiorem instituens, petitum quoque ordinem apostolica autoritate munitum, fratrum minorum de cetero ordinem ipsum nuncupari mandauit, inducens eos per hoc et docens, et uelud carissimos filios benigne demulcens, quatinus apostolorum uestigiis inherendo, ipsorum euuangelicam uitam imitarentur et mores: Celibem quoque uitam ducerent, nullum proprium possidentes in terra, de crastino non cogitantes, incalciati et seminudi per orbem incederent, penitenciam in remissionem peccatorum tam christianis quam etiam paganis per mundum uniuersum fideliter predicantes, christum iesum deum uiuum et uerum, uerbo pariter et exemplo, cunctis creaturis fideliter insinuarent.

Lectio II.

At ubi bini et bini missi sunt fratres ubique terrarum, quorum semper unus clericus uel laicus superioris uices supplebat. De mandato itaque et licentia supradicti fratris francisci, quidam frater, uitalis nomine, et octo sacerdos, et beraldus ac accursus, petrus quoque, et adiutus, Roboratis eorum cordibus gracia diuini amoris, terras yspaniarum simul intrantes pertranseunt. Erant enim dicti fratres preclari uirtutibus, quorum primus vitalis nomine, qui uelud presidens maioris uices supplebat: item beraldus in lingua arabica predicator maximus, Ottusque sacèrdos, Petrus diaconus, Adiutus laycus, pariter et accursus. Qui, cum essent uirtute altissimi prediti, et gracia spiritus sancti perfusi, ipsiusque intus et foris unctione peruncti, tam christianis quam hereticis in yspania tunc degentibus nimium placuerunt: Audiebant enim eos cuncti liberter, et benigno fauore tractabant, consiliis quoque eorum quamplurimum acquiescere humiliter satagebant.

Lectio III.

Appropinquantes autem castro alanqueriensi, in finibus ultimis yspaniarum situato in montibus infra regnum quod portugalie dicitur, a quadam domna ipsius castri, sancia nomine, illustrissima femina, benigne et caritatiue sunt ab eadem inibi recepti. Cui deuotissime femine fratres martirii sui reuelantes secretum, et quomodo nimium affectabant pro nomine christi iesu inter infideles uitam per martirium carnis finire presentem, habita cum ea super hiis colacione non parua, disposuerunt omnino, mutato habitu barbaque nutrita, terra quoque christianorum relicta, sarracenorum prouincias causa predicandi simul intrare. Quibus predicta domna sancia in suo castro alanqueriensi in omnibus, que potuit, temperare curauit.

Lectio IV.

Erat reuera et ipsa uirgo pulcherrima, prudentissima ualde, moribus sanctis deuota, facieque decora, soror illustrissimi quondam alfonsi portugalie regis secundi. Erat insuper pauperibus pia, amica fratrum singularissima, timens deum, ac affectu carissimo diligens beatum achuc uiuentem franciscum. Ob cuius deuocionem, ipso uiuente, domna sancia in castro iam dicto alanqueriensi, iuxta amenam ripariam opulentam nimis ac nemorosam et pulcram, fertilem quoque pomariis et ortis innumerabilibus, uberrimis irrigatam aquarum decursibus, admirandorum foncium ibidem nascensium, honestum sui ordinis fecit a solo edificari conuentum, Quem domna ipsa longo post tempore ad palacium regium foras castrum predictum, in montis discensu, reedificandum iussit transferri. In quo fratrum sanctissime uite inuidens inimicus diabolus in forma humana, non sine permissione diuina, habitum religionis assumens, medici formam mendaciter gerens, medicinasque carnales componere fingens, fratribus conabatur ministrare infirmis, secularium proinde impor-

Digitized by Google

tunitate frequenti fratrum quietem simul et pacem, prorsus ut assolet, nitebatur turbare. Quod ut percepit uirtutibus plenus gardianus ipsius conuentus, discipulus quondam beati patris francisci, demonen fugando non solum deiecit, sed et conuentum simul et fratres ad pristinam paupertatem et pacem discrete reduxit.

Lectio v.

Erat quippe tunc temporis ille solus conuentus regularibus disciplinis tam strictissime deditus, quod uisibiles demones, ut fertur, sepissime in fratres et locum crudeles insultus facere publicos impudenter auderent; Sed protectio fortis sacre benedictionis francisci fratres conuentus illius tunc a demonum furiis non solum cunctis protexit, sed et quosdam futuros ibidem ipse pater franciscus, ad regularem obseruanciam sublimandos, prenouit, consignandos in posterum etiam uaticinando predixit. Quanta nimirum deus per eosdem fratres ibidem miracula fecerit, quotque uiri sanctissimi socii patris francisci in eodem sint tumulati conuentu, in diffusiori fratrum primitiuorum legenda, gesta eorum simul et actus, qualia fuerint, plenius ibidem aperte leguntur. Cui iam iniciato conuentui alanqueriensi beatus presbiter franciscus, postquam sibi constitit de suorum quinque fratrum circunspecto martirio, benedixit dicens: Flores uernantes rubore, odore martirii flagrantes minorum quinque peperisti geminos flores, regni polorum gloriose nunc iam possessores. Ex te nunquam deficiant fratres sacrosancti euuangelii deuotissimi obseruatores.

Lectio vi.

Igitur quinque fratres predicti, de mandato et licencia fratris uitalis sui superioris iam dicti, spiritu sancto nimium inflamati, eo in terra christianorum dimisso mutato habitu in superficie, et relicta fidelium terra, uale facto domne sancie, omnes simul quinque, ab eodem recedentes conuentu alanqueriensi, fines ingrediuntur maurorum. Qui beatissimi uiri, uigiliis et orationibus atque ieiuniis plurimis cum essent intenti, die ac nocte diuersis afflictionibus macerati, dissimiles mundo, pauperes et nudis pedibus incedentes, cum difficultate non modica, ad optatum sarracenorum locum, qui yspalim dicitur, utcumque perueniunt. Qui in domo cuiusdam nobilis uiri sunt hospitati, apud quem deposito habitu seculari, quem super habitum religionis gestabant, intus cum eo diebus octo cogitantes quid facerent octius permanserunt; Non enim poterant absque habitu seculari sarracenorum prouincias faciliter peragrare.

Lectio vii.

Elapsis uero diebus paucis, nobili uiro christiano hospiti suo negocium pro quo uenerant narrare ceperunt. Ipse uero, audito eorum negocio, dissuadebat eis tamquam ignotis, timens humanum disturbium, quod ex hoc, si fieret, oriri poterat fidei, sibi quoque ac negociatoribus christianis, qui illic aderant illis diebus. Quapropter fratres, hoc audito sermone, hospite suo propterea insalutato omnibusque relictis, gracia spiritus sancti roborati, una dierum hospicium exierunt, mortem pro christi nomine subire non dubitantes; Sed urgente eos inedia infidelium, inter quosdam christianos sibi deuotos paululum latuerunt. Fratres uero post pusilum, abiecto procul pauore et sine alio conductore, ad locum properant ubi sarraceni macometum prophanum uenerari solebant, et eum altissimis uocibus inuocare. Quem locum audacter intrant, et fidem christi coram innumera multitudine infidelium predicare nituntur. In quos protinus nequissimi non modicum seuientes, dentibus stridentes in eos, uelud rabidissimi canes, multis iniuriis et uulneribus affectos longius abiecerunt, putantes eos esse fatuos et prorsus sensu carentes.

Lectio viii.

Tunc fratres liquido roborati in domino, cum leticia magna, quia digni sunt pro christi nomine contumeliam pati, maiorem misquitam uel templum eorum intrare iterum tentant. Qui illico cum iniuria propulsi, ab eis sunt prorsus deiecti. Sed mox inflammati diuinitus, mutuo se adortabantur dicentes: Quid hic facere uolumus fratres? Mori pro christo timere nolite, ex quo firmiter credimus quod hec pena breuis nos in celo faciet sanctorum fieri perpetuos comites. A predicacione igitur nominis eius cessare nolite, quia patens est nobis aditus regni celestis. Ad regem istorum paganorum celeriter adeamus ueritatem fidei christiane eidem intrepide annunciantes, baptismum et penitenciam in peccatorum remissionem propalando fideliter. Confiteamur coram eo iesum dei filium uerum deum esse, et uerum hominem, qui pro peccatoribus nascens, pro peccatoribus et mori uoluit, pro quibus etiam non dubitauit manibus tradi nocencium, et crucis subire tormentum. Quique post tercium diem a mortuis resurgens, ad dexteram patris iam sedet in gloria.

Lectio ix.

Hiis finitis sermonibus, fratres rugientes pie more leonum, uoluntatem suam in deum solum firmiter dirigentes, corporali morti pro christo se ipsos fortiter exponentes, que sunt fidei christiane eidem regi maurorum annunciare curarunt. Quos intuens rex infelix alienatos a sensu esse considerans, tam propter uerba contumelie, sic cum audacia in ipsum prolata, quam propter difformitatem habitus, rudis et breuis dixit ad eos: Unde estis, o uiri fatui, qui mortem carnis non formidantes, malo fine uultis concludi? Fratres uero sibi respondentes dixerunt: De regno portugalie modo uenimus, sumusque oriundi de romanorum partibus et nacione italica. Tunc rex protinus ait: Et quid queritis in regno nostro, uel qua de causa sic temerario ausu nobis yrrequisito, ad nostram etiam presenciam cum iniuria uenire uoluistis? Qui sancto spiritu edocti dixerunt: Pro salute anime tue populique tibi conmissi, ad te iam uenisse gratulamur; Et utinam te, regnumque tuum, christiane fidei subiugari totaliter mereamur. Respondens protinus rex sarracenus ait ad eos: Habetis licteras uel cartas alicuius in testimonium ueritatis horum omnium, que impie protulistis? Cui fratres dixerunt. Has, quas tu cartas papireas nuncupasti, mentibus et linguis nos ipsi intus deferimus: Sed, o rex, unum tibi annunciamus in uerbo domini nostri iesu christi quod, nisi fideliter credideris hec, que tibi annunciauimus, baptizatus quoque fueris in nomine eius, nunquam uitam eternam habebis, nec regnum celorum intrabis, sed et regnum tuum terrenum diutius minime possidebis.

Lectio x.

Consulimus ergo tibi, o rex, mortalium hominum baptizare confestin credens, et illuminaberis intus et foris. Noli credere seudum prophetam macometum fallacem et lubricum, qui suis decepcionibus pessimis totum mundum peruertere nititur, cuius infelix anima, cum animabus omnium sibi credencium, in inferno proculdubio ardoribus sempiternis tenetur captiua. Audiens nimirum rex infelix talia de suo propheta narrari, nimio furore respersus, uehementique ira commotus, dixit ad eos: Mali et peruersi ribaldi, dicitis hoc mihi soli, an mihi et uniuerso populo? Cui fratres sancti uultu iocundo dixerunt: Tibi, o rex terrenorum annunciamus uerbum salutis eterne; sed tu certe, nisi credideris, inter ceteros maiori cruciatu punieris, cum sis caput omnium tibi subiectorum, sicut tibi per uerba ueritatis ostendere loculenter satagimus. Quibus denuo rex ait: Cuius precepto talia mihi asseritis? Fratres dixerunt: De mandato domini nostri ie-

Digitized by Google

su christi, filii dei unigeniti, dicentis in euuangelio discipulis suis: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, et filii, et spiritus sancti. Et qui crediderit, aquam baptismi suscipiens, saluus erit: Qui uero non crediderit condempnabitur. Et alibi: Nisi qui renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto, non poterit intrare in regnum celorum. Respondens autem rex iniquus dicere cepit in lingua arabica: zayde beloule. Hoc est: Pessime sonat hoc, quod isti maledicti dicere non uerentur. Et prosequens ulterius adiecit dicens: O miserabiles culpa magna ualde decepti rey mortis, filii diaboli, abiecti nimis, recedite si uultis ab insania ista nequissima, et conuertimini ad fidem inuictissimi macometi, Et dabo uobis delicias huius mundi, uosque ditabo multis diuitiis, ac exaltabo nomen uestrum inter mortales. Ponam quoque memorias uestras in libris annalibus meorum potentum, et eritis gloriosi in curia nostra, Nichilque uobis deerit quandiu uiuam. Alioquin si hoc renueritis facere, diuersis uos tormentorum generibus faciam inique finiri. Nam non est maior gloria sarracenis, quam ut religiose persone sibi conuertantur de christianis fidelibus, Et quamto notabiliores sunt, aut religiosiores, eo amplius sibi cariores fiunt.

Lectio XI.

Tunc quinque fratres minores, fortes nimis in christo, uoce unanimi regi respondentes dixerunt: Tu non habes fidem, et fides tua, quam asseris fidem, potius est secta quam fides, Quia fides christi perducit credentes suos ad spiritualem uitam, sed tua carnalis secta peruersa et nequam ducit suos sectatores iniquos ad interitum sempiternum. Tesauros quippe tuos et diuitias fallaces omnino contempnimus; Nolumus enim thesaurum huius mundi, quem christus dixit a suis fore contempnendum apostolis, qui tempore mortis inopes relinquit suos miserabiles possessores. Tu autem conuertere ad ueritatem immaculate fidei *christianorum*, et baptizare in nomine domini nostri iesu *christi*, qui dicit in euuangelio: Nolite thesaurizare uobis thesauros in terra, sed tantum in celo, ubi nec erugo, neque tinea demolitur. Quod si feceris, luce iocunda et splendida perfrueris in uita perhemni, alioquin tu et omnes infelices cultores macometi nefandi seudo prophete uestri in inferno sine termino orribiliter cruciabimini, penas perpetuas cum demonibus dolorissime sustinendo.

Lectio XII.

Tunc rex paganus credere nolens, auditis sue maledicte secte obprobriis, irascens totus et furens plus solito, iussit eos flagellis et alapis cedi, et a se amoueri, et statim capitibus detruncari. Fratres uero hylari uultu animoque libenti, post constantissimam christi confessionem, ad locum decollacionis cum gaudio properabant, attendentes illud aperte quod dominus dicit in euuangelio sancto: Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; Sed pocius eum timete, qui potest animam et corpus perdere in gehemnam. Taliter enim in domino plurimum confortati exultantes ibant, portantes cum gaudio manipulos suos. Dicebantque mutuo: Ecce, fratres carissimi, Hoc est quod semper desiderauimus; constantes stemus, spiculatores pacienter sustinentes, quia non est christiane religionis penas corporales propter christum susceptas animo pusilanimi formidare. Offeramus domino deo nostro sacrificium sanctum in paciencia, in qua christus dixit animas nostras utiliter posse saluari.

Lectio XIII.

Unus autem de principibus regis dixit fratribus ad martirium iam uadentibus: Cur cupitis miseri utranque uitam ammictere? Renunciate etiam nunc omnibus, que contra legem nostram, regianque maiestatem ausu temerario inique protulistis, et uiuere adhuc poteritis, deliciis et diuiciis nimium affluentes. Metuebant enim plurimi christiani qui aderant fratres a christi fide pro acerbitate tormentorum posse diueli uel declinari. Tunc fratres respondentes dixerunt principi: Diuicie tue et opes huius mundi falaces tecum sint, nobis autem pro christo gloriosissime pati est lucrum certissimum reportare in uitam eternam, quod et libenti amore omnibus uoluptatibus carnis preponimus. Propheta quippe uester impius macometus, quem colitis, penas infernales iam sustinet, Et ideo nec sibi nec uobis poterit esse propicius.

Lectio XIV.

Igitur post hec, filius regis unicus, qui illic aderat, uidens patris sentenciam contra fratres inconsultam proferri, dixit patri suo pagano: Conuoca peritos et seniores legis maurorum, et conuincantur isti pessimi christiani, tam racione naturali, quam autoritate legali, quod nisi feceris, iniuste et contra nostras leges ciuiles eos finali sentencia iubes interfici. Cuius solerti consilio regis ira parum deferbuit, et miligari iam cepit, mandans nichilominus in turri fortissima fratres quinque simul recludi quousque de hiis quid faciendum foret decerneret. Videntes autem fratres suum proinde differri martirium sumitatem turris ascendunt, et de superiori arce ipsius altissimis uocibus personare ceperunt dicentes: Jesum christum credite, macometum impium spernite, alias peribitis uos omnes, una cum principe uestro. Tempus uisitacionis adest uobis, suscipite illud cum gaudio, et nolite locum dare diabulo, decipit enim credentes in se, et omnes peccatores ualde disperdet. Credite ueritati agnite et non peribitis, sicut et predecessores uestros perisse non ambigimus.

Lectio XV.

Hec et hiis similia in cacumine turris fratres alcius proclamantes, protinus regi est intimatum, Qui iussit eos confestim descendere, et uelut insanos hamentes seu furientes, in artissimo carcere precepit recludi. Fratres uero diebus multis ibidem manentes, spiritu sancto optime consolidati, die noctuque uigiliis ieiuniis et orationibus feruenter intenti, aliis reclusis secum et incarceratis uerbum domini cum fiducia magna auide predicabant.

Lectio XVI.

Transactis autem diebus aliquot, iussit eos rex in presentia sua sisti. Quibus improperans ait: O abominabiles mundo, celerati et peccatores nimis, reuocate etiam nunc animos uestros ab hac stulticia nequam quam predicatis, et propiciabitur uobis clementia nostra. Sed et macometum prophetam egregium, quem blasfemastis, intercessorem promptissimum apud altissimum deum habere poteritis. Quod si renuentes minime facere uultis, mox in eo gladio perire non dubitetis. Cui fratres beatissimi confestim dixerunt: Corda nostra simul et corpora in christi fide sunt fortiter roborata: alium preter illum propiciatorem negligimus; Ipse enim, ut pius redemptor, saluat omnes sperantes in se, quos suo sanguine dignissimo pie etiam redimere uoluit. Clementia tua mortali in seculo nos uallere non cupimus, sed desideramus dissolui et esse cum christo. Tibi autem nisi credideris, cum omnibus infidelibus pessimis, cruciatus preparatur eternus, ubi non est spes amplius resurgendi, nec a pena liberandi, sed cum demonibus erit iugiter habitacio uestra perhemnis. Ibique clamabitis et nemo exaudiet. Ibi erit terror et horror, timor et memor, ac dolor et fetor in secula seculorum. Sed christus deus uerus uisibilium rerum et inuisibilium, in die ulcionis extreme, adducet retribucionem unicuique, tribuens iuxta opera uniuscuiusque, quando uiuos et mortuos iudicabit, et seculum per ignem. Et nemo tunc erit qui se abscondat a calore eius, quia absconditur cordis hominum sibi erunt plenarie manifesta.

Digitized by Google

Lectio XVII.

Tunc rex iniquus istis auditis sermonibus timuit ualde, sed turbatum est insipiens cor eius, et fecit fratres plus solito artari carceribus, ciboque parcissimo refici, et, habito seniorum consilio, nolens eis uelud stultis amplius nocere, quasi fatuos et insanos ad christianorum prouincias cogitauit remictere. Quod ut percipiunt fratres, sibi ualde displicuit, quia in hoc suum uidebatur deferri omnino martirium. Post dies autem quinque rex persuasus a quodam iussit fratres cum quibusdam aliis nauem intrare, et ad marrochium trans mare mediumterrenum protinus ire, Qui diebus multis nauigando incerti, uento flante diuerso, ad litus tandem peruenerunt marrochii. Ingredientes uero ipsam marrochiorum ciuitatem maiorem hospitati sunt in domo illustrissimi infantis domni petri utique uiri famosi, filii regis portugalie, qui in curia regis marrochii illis diebus pro directione negotiorum quorumdam aduenerat. Quos infans clementer suscipiens, cibo quoque et potu benigne et caritatiue reficiens, mirabatur tandem in aspectu tam penitencium hominum. Erat enim aspectus eorum et uultus macilentus et palidus, rugatus et siccus, cutis uero ipsa adherens ossibus difformata. Erant eorum oculi nimium concaui, corpora curua, totaliterque debilitata, Facies eorum honesta et uenusta, placida ac leta, uerba suauia nimium feruencia de domino iesu meliflua promptitudine de clibano cordis ipsorum merifice procedencia.

Lectio XVIII.

Habitus quoque eorum uilis et rudis, curtus et breuis. Videbantur introrsus spiritu feruentes, Exterius uero homines mortui, uel alterius seculi mundo totaliter crucifixi, Sed et zelos eorum ad animarum salutem, incomparabilis ualde. Hoc cum infans preditus mente deuota considerasset, et respexisset eos ueros christi catholicos, seruosque fideles altissimi dei uolentes pro christo omnino subire carnis martirium, et predicare penitenciam ac baptismum in remissionem peccaminum, sed et euuangelium sanctum cunctis paganis publice annunciare, dissuasit eis tam arduum, tamque insolitum opus peragere, ne impedimentum ex hoc sue facerent expedicioni fiende, que iam multum in breui erat plenarie consumanda.

Lectio XIX.

Fratres uero causam pro qua uenerant considerantes, hospite suo insalutato, summo mane recedunt, et regi reuertenti a regum sepulturis obuiare nituntur. Ascendentes uero currum seu crepidinem cuiusdam altitudinis, sic quod potuissent clarius a rege audiri, altissimis uocibus clamare incipiunt audater, omnia illa dicentes, que secundum catholicam fidem sunt tenenda ueraciter. Rex uero tunc non attendens quid dicerent, fecit eos tamen postea suis conspectibus exhiberi. Sed rex necessitate compulsus inmediate recessit, pergens ad alium locum non parum distantem, ita quod quando fratres in aula regali fuerunt exhibiti, regem ibidem minime inuenerunt. Milites uero qui fratres portabant, eos infra curiales domos palacii in hospicio cuiusdam christiani heretici sub custodia retinuerunt, quousque rex a loco quo iuerat denuo reuerteretur. Sequenti uero die, aurora iam in alto clarente, princeps unus fecit fratres de carcere extrahi, in quo custodiebantur afflicti, et adduci ad locum in quo rex iudicium consueuerat facere. Rex tandem occupatus in arduis, amplius pro tunc redire non potuit.

Lectio XX.

Preterea fratres uidentes se suo desiderio utcumque fraudari, diuina tamen gracia perfusi, spiritu sancto consolati, omnibus qui in uinculis aderant catholice fidei documenta intimare nituntur, dampnantes publice macometum profanum cum omnibus pessimis erroribus suis. Sarraceni uero audito obprobrio fidei sue, irruentes in fratres minores, ictibus lignorum cum punis et alapis, plagis etiam innumeris fortiter affecerunt, recludentes eos semiuiuos in tenebroso et scalido carcere, serpentibus et inmundiciis ualde repleto, cibum nichilominus et potum eis totaliter denegantes.

Lectio XXI.

Elapsis post hec diebus non multis, in quibus christiani per ocultas ad inuenciones cibum et potum parcissimum fratribus ministrauerant, sunt fratres iterum inde exclusi. Quibus adheserunt christiani secrete, eis suadentes tacere. Et ocultantes eos, ne comparerent in publico, promictebant sibi facilem et pacificum ad christianorum terras in pace regressum. Sed fratres hoc facere renuentes fugam capiunt clam christianis, et uenientes repente ad ciuitatis forum, ubi erat populus innumerabilis ualde, Ibique personare incipiunt animo constanti dicentes: Unus est deus pater et filius et spiritus sanctus, tres tantum persone, unaque sola diuinitas, adoranda, tremenda, et metuenda, ac totis conatibus diligenda. Et qui hoc credere noluerit, nouerit se omnino dampnari, et in inferno recludi cum diabolo et angelis eius nequissimis. Quam miserabilem et nunquam terminandam miseriam, iam experitur in se ille profanus et impius macometus, cum omnibus qui suam sectam tenere, et in ea mori et uiuere uoluerunt.

Lectio XXII.

Ad hanc uocem frementes nimium sarraceni, nudauerunt protinus fratres minores, et ligatis fortiter post terga manibus, grauissimis uerberibus eorum corpora acriter discerpserunt. Quibus sic dilaceratis, dixit memoratus princeps: Unde estis o nostre merito illibate fidei hostes ferocissimi? Cui beati quinque martires dixerunt: De regno portugalie modo uenimus, sumusque de romanorum partibus, et nacione ytalica. Ad quid, ait, uoluistis huc uenire, et sine regis nostri mandato prouinciam nostram intrare, ac nouam dotrinam in obprobrium legis maurorum ausu temerario sic intrepide predicare? Cui frater octo, qui erat sacerdos, audacter respondit: Oportet obedire deo magis quam hominibus. Jesus quippe noster dominus et magister, sub cuius potestate cuncta sunt posita, et non est qui sue possit resistere uoluntati, mandauit nobis huiusmodi euuangelium sanctum suum omni creature fideliter predicare. Sed nos cupimus regi uestro incredulo, qui dicitur princeps huius prouincie, uerbum uite proponere, tamquam pociori capiti, ut si deus misericorditer cor eius illustrauerit, ceteri eius exemplo ducti, ad dominum facilius conuertentur. Unde beatus francis-cus pater noster sanctissimus dedit nobis euuangelicam regulam a domino papa utiliter confirmatam, in cuius obseruancia licet indigni mori decernimus, Que nichil aliud continet preter euangelium sanctum, ab ore diuino prolatum, cuius nos confidimus patrocinio coronari. Qua in re si tibi placet hoc beneficium nobis impertiri digneris ut faciem regis indilate ostendas, Qui, ueritate christi comperta, eiusdem ueritatis deffensor ipse fidelis existat.

Lectio XXIII.

Cui princeps abozayde respondit: Vos alii de ueritate facitis uerbum, preter uos asserentes omnes alios esse nugaces. Dicite ergo miseri, quid est infalibilis ueritas, uel que est huiusmodi ueritatis uia? Cui frater octo respondit: Christus est ueritas summa; sed et uia ueritatis est credere in deum patrem omnipotentem, et filium, et spiritum sanctum, trinum in personis, et unum tantum in diuina essencia. Et qui hoc discredens credere noluerit,

Digitized by Google

nunquam saluari merebitur. Tunc princeps abozayde subridens adiecit: Vos diabolico spiritu decepti eius ore loquimini fatua; Verunptamen etiam nunc si placet, reuertimini ad fidem maurorum, quam maior pars uiuencium hominum tenet, alioquim peribitis omnes.

Lectio xxiv.

Martires hoc audientes in audacia sancta dixerunt: Christus iesus in euuangelio dixit: Multi uocantur, sed pauci eliguntur. Si nos formido mortis terreret, utique faciliter tibi credere potuissemus; Sed mors carnis sumpta pro christo est ianua patens, qua intratur ad ipsum. Idcirco non est adhibenda fides mendacio. Qui autem perseuerauerit usque in finem, dicit ipse iesus, hic saluus esse non dubitamus; Infideles uero, qui hoc credere nolunt, morti adiudicabuntur eternam.

Lectio xxv.

Preterea uidens regis princeps fratres irreuocabiles esse, et mente constantes in christo, separauit eos ab inuicem, et tandiu flagellari crudeliter iussit, quousque cedentes lassi deficerent, ac sic cesos, seuissimis iussit mancipari carceribus. Sequenti uero die tradidit eos princeps insanus populo infideli, ut quod defuit eis in penis, ipse populus suppleret. Qui, in uindictam sue maledicte secte, acceperunt martires christi trahentes de carcere cum funibus ad colla ligatis, fractis sibi enormiter nasis aceto et sale perfusis, supra framenta uitrorum eos planta nuda coegerunt incedere. Et flagellantes eos durius quam prius, dicebant: Accipite mercedem pro uituperiis nostre sacre fidei cum iniuria irrogatis. Sed o infelices, aiunt, et miseri, cur sponte tam grauia uultis subire mortis tormenta? Reuertimini cito etiam nunc ab hac prauitate, quam impie predicatis, et credite post deum uerum fuisse ma*cometum* egregium, dei fidelem nuncium et prophetam celsissimum, cuius patrocinio suffragante cunctis auxilium prestatur diuinum.

Lectio xxvi.

Hoc cum audissent fratres, pacienter omnia tormentorum genera tollerantes, mortem carnis non metuentes, ad uitam cum gaudio aspirabant eternam; Sed et macometo insultantes nequissimo, iniurias et uituperia irrogabant. Tota quippe nocte sequenti, de tormentis sumptis pro christo fratres nimium gloriantes, mutuo se adortabantur eloquio ut pro lege diuina aduersa queque equali mente fortiter tollerassent. Qui in hymnis et laudibus iugiter persistentes, premium retribucionis eternum oculo mentali iam de propinquo uidebant.

Lectio xxvii.

Verum sequenti die, summo diluculo, cum rex iam esset reuersus de locis longinquis, ad que cum necessitate perrexerat, martires extrahi fecit de carcere, ac sibi protinus exhiberi. Quibus rex ait: Hostes uos publicos uel amicos carissimos conspicio? Didicerat enim rex qualia iam tormenta diebus preteritis acriter pertulissent. Videbantur enim coram presencia regis stantes pre acerbitate penarum homines semimortui, sed in tollerandis supliciis ut leones erant fortissimi. Cui martires audacter dixerunt: Pro salute tua tuique populi fines tuos uisitandos uenimus, Sumus namque precones altissimi iudicis ad annunciandum tibi transmissi fidem domini nostri iesu christi, quam nisi firmiter credendo tenueris, morti eterne adiudicatus peribis, concremandus et puniendus cum macometo seudo propheta tuo nequissimo.

Lectio xxviii.

Hoc cum audisset rex incredulus, uehementi ira turbatus, parum abscessit. Martires uero beatissimi, mutuo conamine facto dicebant: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nimium congratulari debemus quia, domino dirigente, isti regi infidelissimo, populoque sibi commisso, uerbum meruimus annunciare diuinum. Penas igitur iam receptas ac recipiendas forti animo toleremus, ut mortui peccatis, iusticie christi uiuamus, cuius liuore sanati sumus.

Lectio xxix.

Sed postquam regis defferbuit ira iterum uoluit fratres audire, mictens crudeles aparitores, qui eos inhumane confestin adducerent. Martires tandem, ministris illis proteruis, et cunctis audire uolentibus, uerbum dei predicare non cessant. Satellites uero impii, in fratres sibi predicantes nimium seuientes, examinacione ferali, eos ad presenciam regis tirampni celeriter adire fecerunt. Quos ut uidit princeps unus de minoribus uoluit persuasionibus suis, antequam regem uiderent, ad negandum fidem christi fratrum corda allicere. Quem frater octo sacerdos uirili animo redarguit dicens: uade retro sathana. Patrem et filium et spiritum sanctum fideliter confitemur, unum deum uiuum et uerum, quem nisi quisque crediderit saluus esse minime poterit. Et expuens frater octo in faciem principis dixit: O miserrime fidei dampnate, noli locum dare diabolo, qui in te est et de te loquitur, sed cole et uenerare fidem domini nostri iesu christi, et baptizare in nomine eius et sic saluari mereberis. Alioquin tibi et populo infideli, una cum macometo turpissimo luxurioso, societas indiuidua demonum infernalium uobis debetur in baratro.

Lectio xxx.

Tunc princeps aborrabe audiens huiuscemodi contumelie uerba sic in eum audacter proferri, indignatus nimis, uoluit eum confestim gladio quo erat precinctus iugulare, et fecisset nisi editum regis timuisset, in cuius curia occidens aliquem, statim occiditur, cuiuscumque condicionis existat. Sed erecto brachio dextro, uallidissimo ictu maxilam percussit fratris octonis dicens: Obmutesce insane, qui, alienatus a sensu, stultam rem fecisse letaris, quasi hamens prorsus effectus. Cui frater octo post alapam sibi illatam protinus respondisse fertur: Deus tibi indulgeat frater mi, quia nescis quid facis. Et prebens illico percucienti se alteram faciem dixit: Percute etiam istam aliam si uis, iuxta uocem domini dicentis in euuangelio: Qui te percuserit in una maxilla, regire sibi aliam. Quod audiens et non intelligens princeps aborrabe, interrogauit latinos qui aderant dicens: Quid intullit canis iste uerbosus, et nequam? Cui responderunt latini: Hoc tantum protulit, uidelicet, Deus tibi indulgeat frater mi. Et mirari cepit aborrabe, quia fratrem appellasset suum illico percussorem. Et ait astantibus: Nullo modo castigabuntur isti, nisi per gladium domini regis almiramolini. Qua propter cum rex fuerit quietus, prout mandauerat prius, sibi indilate isti exhibeantur maligni.

Lectio xxxi.

Positis uero fratribus ante regis presenciam, omnes qui aderant precepit rex foras exire. Quibus exclusis, nullum adesse permisit secum in camera, preter quinque fratres minores, et paucas quasdam pulcherrimas feminas, facie nimium decoras et uirgines, in curia regali nutritas. Tunc rex fratribus ait: Estis uos illi pertinaces uiri nequissimi nostre sacre legis ualde contrarii? Cui fratres respondentes dixerunt: Nos nullam fidem uituperamus, Quia nulla inuenitur fides, preter fidem christianorum,

Digitized by Google

quam profecto credimus firmiter esse uerissimam. Et sicut unus est deus in celo et in terra omnipotens et inmensus, dominus enim rerum uisibilium et inuisibilium, ita nulla habetur optima fides, nec inuenitur preter istam, que deum per christum iesum peccatoribus penitentibus facit pium esse atque propicium. Aliter credere, est deum cum iniuria peruerse negare.

Lectio xxxii.

Audiens rex sanctorum fratrum constantissima uerba, uidens quoque firmissimam animorum eorum constanciam, disperauit eos posse ab hac christiana credulitate reuocare. Tamen confisus in uanitate cuiusdam carnalis obiectionis inique blandiendo sagaciter suadebat eis dicens: Conuertimini etiam nunc si uultis ad fidem maurorum indubiam, quam uniuersa machina mundi confiteri dignatur, et dabo uobis delectabilia seculi, nec non ditabo uos multis diuiciis et copiosis muneribus, Eritisque gloriosi inter nobiliores regni marrochii, et nemo nocebit uobis quandiu uiuam. Sed et has pulcherrimas feminas, ualde decoras et nobiles, quas in presenciarum uestris oculis cernitis, uobis in uxores libenter promicto. Scio enim quod inopia et deffectus necessariorum uite presentis, uos deduxit ad istam penalem miseriam, penuriam quoque et paupertatem extremam, Optime quippe uideo in uultibus uestris tenuis ac macilentis semper hiis omnibus hactenus caruisse.

Lectio xxxiii.

Quod audientes martires gloriosi, uoluptates carnales sibi oblatas cum horrore contempnunt. Regem uero nimium pro hiis arguentes, dixerunt ad eum: Mulieres tuas cum omnibus oblectacionibus carnis corruptibilis, sed et pecuniam cum falsis promissionibus tuis, catholica mente pro christo contempnimus; Nam ista talia possidere, a primordio nostre conuersionis ad ordinem, uirili negleximus corde, propter illum, qui nobis spiritualia pro temporalibus repromisit. Sed tu magis conuertere ad domini nostri iesu christi fidem sanctissimam, et baptizare in nomine eius, ut saluus fieri merearis. Quod si facere nolueris, scias te proculdubio, cum macometo spurcissimo, penas habiturum eternas; Nam macometus ipse prophanus quam dicimus, nequam est et malignissimus, qui ad huiusmodi miserie peruenit excidium, ut quanto amplius crescit suorum in terra numerus sarracenorum, eo amplius sibi augetur pena grauissima in penis infernorum.

Lectio xxxiv.

Rex uero totus tenebrosus, ira magna succensus, ac ualde ultra quam dici potest mente turbatus et corpore, uidens se suumque prophetam, ac legem sic uilissime contempni a fratribus, dixit protinus eis iracundia plenus: Potestas mea et gladius meus inuincibilis castigabit rebelles uos, et impios hostes mihi et legi grauiter insultantes, ut qualia fuerunt a uobis irrogata obprobria, talia uobis erunt destinata tormenta. Fratres uero ipsum non metuentes, nec minas eius formidantes, eidem dixerunt: Corpora nostra in manu tua sunt. Quidquid eis mali inferre poteris, faciens facito. Justorum enim anime in manu dei sunt, et non tanget eos tormentum malicie. Parati enim sumus pro ueritate fidei christiane firmiter mori. Scimus denique quod quandiu anime nostre separabuntur a corpore, si pro christo morimur, tandiu cum christo erimus iocundantes in gloria que finem nescit. Quia qui socii passionum sunt, erunt et consolacionum, Et qui mala tollerauerunt propter christum, debent habere gloriam cum christo. Tibi autem cum omnibus infidelibus, nisi credentes salutis baptismum susceperitis, debetur interitus cum miseria sempiternus, Ubi anime uestre coniuncte corporibus, tanquam potentes, potenter tormenta perpetua sustinebitis in secula seculorum.

Myraculum.

Interea cum semel nunciatum fuisset regi marrochiorum impiissimo quod gentes arabes aduersarii sui uiolenter suam perlustrassent prouinciam, uillas uastantes et rura, simul cum hominibus et iumentis, mox ut rex cognouit, agregato pugnatorum exercitu, cum nimia militari potencia, processit ad bellum, Erat enim et ipse uir bellicosus, cunctisque aduersariis suis formidabilis ualde. Fatigato tandem populo, propter aquarum penuriam, descendit ad concaua uallium pro aquarum subsidio, Erat quippe estus magnus, et calor terribilis, sed et terra per circuitum inaquosa et arida omni carens potus auxilio. Custodes autem regis, qui habebant in uinculis quinque fratres minores, quemadmodum ceteri, fuerunt ad bellum post regem exire compulsi. Fratres uero, qui erant in carcere, uidentes se absque custodibus derelinqui, exierunt continuo de domo, in qua custodiebantur, et uenientes in castra predicare ceperunt cum magna fiducia omni uolenti audire. Videntes tandem fratres populum pre nimia siti grauari, mugitum propterea unanimiter facientes, incipiunt feruenter de domino iesu diuinum facere uerbum affirmantes populo uniuerso quod, si crederent, aquarum habundanciam immediate susciperent. Quod quidem uerbum sic a fratribus confidenter prolatum peruenit ad regem, Qui parum subrridens adiecit: Ideo proculdubio populus siti concutitur, quia tales macometi cultores nobiscum portamus. Sed ultro punientur custodes, qui uinctos, mortisque reos, permiserunt abire. Fratres uero audita regis in christum irrogata blasfemia, fidentes nimis in domino iesu, premissa prius orationis instancia, frater beraldus acepto breui pasillo terram fodit, et statim fons erupit, de quo ad plenum biberunt homines et iumenta, et utres etiam impleuerunt. Quo facto fons omnino siccatur. Omnes uero, tanto miraculo uiso, eos in maiori reuerencia et deuocione postmodum habuerunt, Et multis ex eis pedes fratrum obsculari uolebant.

Lectio xxxv.

Auditis uero rex impius sermonibus fratrum, ut superius dictum est, nimio furore respersus, sibi astantibus dixit: Non est amplius contra istos rebelles malignos differenda mortis sentencia. Afferte, inquit, confestim gladium meum, et uindicabor in eis. Qui gladium accipiens in publico foro regalis palacii fratres separauit ab inuicem. Quibus separatis, rex uehementer irascens, propria manu gladium accipiens, sanctis ab inuicem separatis, uni post alium caput per medium frontis fregit, atque tres gladios simul coniunctos constringens propria manu ferali crudelitate eos decolauit, tres exercens gladiaturas enormes, cruentum sanguinem per pauimentum orribiliter fundens. Martires uero gloriosissimi in hora sue decolacionis iam positi, uultu iocundo et mente serena, christum constantissime profitentes, impium strenue sustinuerunt gladium, suas in pace animas possidentes feliciter.

Lectio xxxvi.

Compleuerunt autem martirium suum xvii.° kalendas februarii, in ciuitate marrochii, sub almiramolino impio rege, Anno domini millesimo cc.°xx.° Contra quem ira diuina deseuiens eodem anno, quo sancti fuerunt interfecti, contra regem marrochiorum et eius regnum indignacio dei in uindictam sanctorum efferbuit. Nam manus dextra, eiusque brachium, quibus occiderat sanctos fratres, et eiusdem partis omnia membra usque ad dextrum pedem fuerunt totaliter dessicata. In patria etiam illa tribus annis immediate sequentibus nichil pluit, ex quo secuta est tanta sterilitas rerum, et hominum pestilencia, per quinque annos continuos, quod maior pars illius gentis fuit per mortalitatem deleta, ut iuxta numerum fratrum

Digitized by Google

in uindictam pestilencialium annorum numerus sequentur.

Hora siquidem illa, qua beatissimi martires sunt coronati martirio, in alanqueriensi castello, illustrissime sancie carissime fratrum, fertur hic, non frustra, diei hora undecima, in camera sua feruenter oranti, fulgentes ut sol, cum crucis triumpho in manu, christi martires apparuerunt dicentes: Aue, que meruisti in tua domo suscipere, et ex tuo castro procedere quinque fratres minores christi pio triumphantes martirio. Stola fulgenti immortalitatis inducti, uestigia christi secuti, ad gloriam celi iam pergimus, illic ab omni malo securi. Quod illa audiens mox motatur in melius. Cameram quoque illam fieri fecit ecclesiam; mundoque relicto, innupta semper manens et uirgo, multarumque prerrogatiua uirtutum non parum munita, postea tempore longo ipsa ibidem migrauit ad christum, odoriferum post se bonum uite relinquens exemplum.

Igitur post hec, beatorum martirum finito martirio, corpora ipsorum cum capitibus a mulieribus et seruitoribus regie domus per murum sunt curiose foras proiecta. Quod uidentes insani crudeles, funibus ad pedes fratrum ligatis, per deuia queque hinc inde currentes, totaliter corpora martirum dissipantes et in frustra scindentes, per campos et sterquilinia indecenter dispergunt. Verum, congregatis postmodum magnis uirgultorum fascibus, igne apposito, corpora sancta comburere satagebant, Sed dei cooperante uirtute ab igne cremari nullatenus potuerunt.

Lectio XXXVII.

Quorum gloriosam uictoriam martirum christiani cernentes, miracula etiam cuncta uidentes, deum in sanctis suis collaudare ceperunt dicentes: Benedictus deus in donis suis, qui est sanctus in omnibus operibus suis, faciens prodigia et signa magna in populo. Ipsi honor et gloria, qui talem uictoriam contulit martiribus istis, Ut respuentes *mundum* cum flore, tormentorum terrores superantes, *gaudium* iam nunc obtinent omnium beatorum, Et memoriam eorum manet in secula, quia iusti in perpetuum uiuent, et apud dominum est merces eorum.

Lectio XXXVIII.

Infideles uero uidentes christianos fideles nimium de uictoria martirum publica laude deuina letari, manus quoque proinde ad celum cum hynis et canticis in sublime leuari, maximum contra eos impetum facientes, non pigrescunt ultro seuire. Ita quod tantus fuit lapidum iactus missus super eosdem, quod aer fere pre dempsitate uolancium lapidum uideri minime poterat. Sed christiani concito gressu fugientes fugam celerem capiunt, putantes nichilominus propter hoc se ipsos confestin a mauris interfici. Pietas uero diuina per merita suorum sanctorum cunctos sic protexit, quod quilibet eorum in domum suam cum gaudio absque ullo periculo illesus euadere potuit.

Lectio XXXIX.

Corpora tandem martirum et membra iterum ab infidelibus in giro ciuitatis, per uicos et campos immundos et fetidos, dillacerata sunt et dispersa, ululantibus mauris atque dicentibus: Hic honor impenditur nostre sacre legis inpiis blasfematoribus. Sed nocte imminente, dispersis hinc inde reliquiis, pagani ad propria redierunt. Et ecce subito tanta fuit tonitruorum et fulgurum undique horrenda commocio desuper, quod tota fere ciuitas finali exterminio uidebatur utcumque sobuerti. Christiani uero hoc cernentes, aptum tempus ad colligendas reliquias martirum esse putantes, exierunt foras continuo clam sarracenis, et corruscante fulmine terramque lustrante, non sine magno christi miraculo, reliquias martirum multas, absque ullo tempestatis pauore, seu maurorum timore, cum gaudio colligunt, infantique domno petro custodiendas fideliter tradunt. Quarum reliquiarum dispersiones isdem illustrissimus infans domnus petrus sancii regis portugalie filius, cum maxima deuocione collegit, et in arcaciis ligneis et locellis argenteis in domo sua debita ueneracione reposuit. Nemo tamen christianorum timore paganorum reliquias colligere publice, nec penes se conseruare prorsus audebat. Multi tamen pauperes mauri christianis reliquias martirum precio occulte uendebant, credentes in hoc nimium etiam christianis placere.

Lectio XL.

Verum predictus infans maxima iam reliquiarum parte collecta sicut melius potuit, cum decenti honore preciosum illud thesaurum occultare curauit, siccari quoque mandauit ac reponi, ut diximus, in locis honestis infra hospicium suum occultis. Consumatis tandem negociis suis, pro quarum expedicione de regno portugalie uenerat, rex almiramolinus liberam sibi licenciam redeundi concessit, contra suorum consilium senum, qui ut eum occideret antea consulebant. Cum uero infans cum suis licenceatus recederet, post diem et noctem, uenerunt ad locum quendam ubi de prope audiebant rugitus leonum et terribilis animalium ululatus brutorum. Qui territi positis reliquiis inter se et locum illum periculis plenum, ad quem uidebant leones exire, mox disparuerunt, ut nec leones uiderent, nec eorum rugitus audirent.

Lectio XLI.

Cum uero procedentes ad multiuium accessissent, et quam eligere uiam penitus ignorarent, dominus infans precepit mulam, que sacras reliquias defferebat, antecedere parum, eamque omnes sequerentur post tergum. Mula uero, domino dirigente, statin a uia diuertit, seu declinauit, in qua parate erant infanti capitales insidie sarracenorum, ut sibi postea a fidedignis fuit ueraciter nunciatum, Et per quandam inusitatam et asperam uiam mula sola incedens, per montes et ualles diuertebat hinc inde. Et sic brutum animal per uiam securiorem eos usque ad ciuitatem ceptensem direxit, nauesque paratas, domino disponente, ascendentes, postea nauigauerunt in pace.

Lectio XLII.

Unde antequam ciuitati ceptensi aplicuissent, rex marrochiorum indignatus nimis quod infans reliquias martirum secum tulisset, cursu uelocissimo, cum multis armatis, infantis quam tocius sequebatur uestigia. Infans uero cum suis hoc de nocte percipiens, iamque equorum regis strepitum prope se cum audisset, uehementer formidare cepit; Sed emisso uoto sanctis reliquiis martirum, intrepidus iam de cetero mansit. Sarraceni uero tota nocte christianos circum circa girantes, eosque iam cognoscentes realiter non longe distare, nunquam tamen potuerunt sibi omnino nocere, nec ubi erant clare uidere. Quapropter mauri frustra laborantes, et christiani per uiam ulterius prosequentes, rex incredulus reuertitur, et cetus fidelium diuinitus liberatur.

Lectio XLIII.

Preterea apropinquantes, ut diximus, ciuitati ceptensi, et naues aptas inuenientes ibidem, mare mediumterrenum, non sine magno periculo, transeunt. Et prima nocte superuenientibus tenebris timebant naute ne in aliquos scopulos irruerent et perirent. Et tunc omnes ante reliquias prostrati, sanctis martiribus supplicabant ut eos a tanto periculo liberarent. Et ecce subito claritas quedam effulsit, ita ut hinc inde nauigantes mare possent conspicere, et tunc clare uidere quod ad illos scapulos naues duce-

Digitized by Google

bantur, sed lucis beneficio ab illis diuertentes, saluis omnibus ad desiderata lictora aliazire, et tariffe, deinde yspalim peruenerunt. Et peragrantes ex inde tam sarracenorum quam christianorum plurima loca, cum peruenissent astoricam, in regno galicie, hospes, in cuius domo hospitabantur, a triginta annis erat morbo paralitico sic afflictus ut loquela et membrorum officio priuaretur, cum audiuisset tota mirabilia martirum, prostratus ante arcam ubi sanctorum reliquie seruabantur orans pro remedio sanctos fratres, mox ibidem cunctis uidentibus loquelam et omnium membrorum obtinuit pristinam sanitatem.

Lectio XLIV.

Cum uero colimbrie apropinquassent, ubi iam sanctorum martirum fama peruenerat, domna orraca regina portugalie supradicta cum uniuerso populo sanctis occurrit reliquiis cum magna solemnitate et deuocione. Unde istud beatorum prenosticum martirum gloriosa memoria commendandum ad memoriam reuocemus. Cum illustrissima domna orraca predicta regina semel considerasset beatissimos quinque fratres minores, adhuc colimbrie secum in carne degentes, magnarum esse uirtutum et gracie, curiose cepit ab eis cum lacrimis multis perquirere utrum ipsa, uel rex alfonsus secundus, uir eius deuotus, prior de hac uita presenti migraret ad christum. Fratres uero cum ad prescrutanda secreta diuina se ipsos iudicarent minus ydoneos, tamen ipsius lacrimis inclinati pro causa sibi illata oraturos spondent. Habito uero per oracionis deuote instanciam circa casum diuino responso, protinus regine dixerunt: Ille qui ex uobis duobus nostris reliquiis de partibus affrice reuertentibus obuiauerit prior, ipse proculdubio de hac uita primus migrabit ad dominum. Hoc fratrum pronosticum seu uaticinium regina sibi semper seruauit secretum. Elapsis uero diebus non multis, redeunte infante domno petro cum reliquiis sanctis de regno marrochii, eius insperatum tam cito regressum fuit prefate regine relatum in ciuitate colimbrie, illo tunc cum rege degenti. Que prenosticum fratrum non immemor existens, regem sagaciter se preire rogauit. Rex uero uir eius, cui causa hec prorsus erat ignota, protinus exiit ad obuiandum sanctis reliquiis, non nisi per leucam a ciuitate distantibus. Sed antequam ad locum, in quo erant, propius accedere posset, ecce subito uenatores ipsius bestiam siluestrem fugientem secuntur, Quam rex ut uidit mox declinauit a uia, et cepit per montes remocius hinc inde incertus uagari. Regina uero deuota, concito gressu uecta uehiculo, sequebatur cum gaudio uestigia regis existimans ipsum iam per spacium trium horarum sanctorum reliquiis deuotus adesse, et sic pro inde ipsa rege posterior mori debere, iuxta fratrum sanctorum presagium, Ignorabat quippe regina regem in montibus uenacioni uacasse. Que cum ad sanctas peruenisset reliquias martirum, et se priorem rege illuc accessisse conspiceret mox cepit clamoribus magnis astantibus dicere: Nemo uiuencium effugere poterit circa se diuinum iudicium. Ecce ego credens decipere, sum ipsa decepta. Moriar et ego prior domino nostro carissimo rege. Nam me de hac uita migrante, ipse uiuens manebit prorsus incolumis. Et tunc cepit pandere cunctis futurorum presagium beatorum quinque fratrum minorum dicens: Huc usque ego ipsa sola mihi de propria morte seruaui secretum, existimans fallere, et decepta sum. Gracias tamen altissimo deo, absconditorum uerissimo iudici, qui per suos carissimos seruos, sicut optaueram, de propria morte certificare mihi dignatus est clementer.

Lectio XLV.

Et ut sanctorum martirum uaticinium mortis regine compleretur, ipsa orraca illustrissima et deuota femina, post modicum tempus a sanctorum martirum sepultura, plena uirtutibus ex hac uita migrauit. Eadem hora noctis profunda domnus petrus nunii, canonicus monasterii sancte crucis colimbriensis, ac ibidem in omni sanctitate preclarus, et eiusdem regine confessor, uidit innumerabiles fratres minores chorum intrantes, Inter quos erat unus cum magna solempnitate precedens, et post alii quinque quodam singulari honore inter alios precellentes. Statin uero dum chorum processionaliter intrauerunt, matutinum cum melodia indicibili cantauerunt. Domnus uero petrus nunii, totus actonitus quesiuit ab uno eorum ad quid, et per quem, locum tali hora tot fratres intrassent, cum omnes porte essent monasterii clause. Qui respondit: Nos omnes, quos hic uides, fuimus sumusque fratres minores, et nunc cum christo gloriose regnamus. Ille uero cum tanta gloria precedens est sanctus franciscus, quem tantum desiderasti in hac uita uidere, Alii uero quinque inter alios precellentes sunt fratres quinque pro christo in marrochio interfecti, et in isto monasterio tumulati. Et scias quod domna orraca regina portugalie ex hac uita migrauit. Et quia ex toto corde nostrum dilexit ordinem, dominus iezus christus nos omnes huc misit ut pro eius honore hic diceremus sic solemniter matutinum. Et quia tu eras eius confessor, deus uoluit quod tu ista uideres. De morte uero regine non dubites, Nam statim cum recedemus, de eius certissimo obitu seu morte audies certa noua. Tunc illa deuota processio, clausis ianuis, monasterium exiuit, Et statin illi de familia dicte regine ad portam conuentus pulsauerunt, et denunciauerunt reginam tunc carnis debitum in pace soluisse.

Lectio XLVI.

Igitur ad propositum redeuntes, rex portugalie domnus alfonsus et regina domna orraca eius coniux, existentes colimbrie, infantis filii sui eum reliquiis martirum audientes aduentum, quia ipsos martires adhuc uiuentes optime nouerant, etiam mortuis pro christo feliciter congaudere uolebant. Ordinatis tandem processionaliter clero et populo uniuerso, cum crucibus et uexillis in signum magne uictorie martirum uersus campum, qui de bollam nuncupatur, ad aquillonarem ipsius ciuitatis plagam iacentem, reliquiis sanctis obuiam processerunt. Mulla uero, cui insidebant sancte reliquie martirum, antecedebat semper infantem. Facta uero mutua reuerencia, salutacioneque premissa, rex et regina pedestres incedunt, sanctorum reliquias humiliter prosequentes. Mulla uero nemine dirigente seu conducente, sola cunctos precedens, ciuitatem colimbrie per uicum sansonis, qui dicitur ficus ueteris, sola intrauit. Perueniens uero ad magnum sancte crucis conuentum, ad portam ecclesie quousque aperiretur stetit, Nam ad cathedralem ecclesiam uniuersa tendebat processio. Aperta tandem conuentus ecclesia, ecce sola mula ingreditur et ante maius altare mox genua figens, ex inde surgere noluit quousque a reliquiarum capsa, ut decuit, se exoneratam esse persensit. Ad quod insuetum miraculum omnes in stuporem conuersi, deum et beatos martires mente deuota laudare conantur. Sed quia mulla ad maius altare propius accedere noluit, rex alfonsus secundus, qui aderat, in eodem loco, ubi mula prius figerat gressum, reliquias martirum in precioso sacrario honorifice iussit deponi.

De beato antonio.

Illo denique die, quando omnia ista fiebant, inter alios regulares canonicos eiusdem sancte crucis conuentus, affuit et tunc beatus presbiter antonius, de ordine fratrum minorum, qui existens canonicus tunc in eodem conuentu fernandus martini uulgariter nuncupabatur, uir utique famosus, deuotus, et pius, magna licteratura ornatus, gloria meritorum stipatus, qui uisis et auditis in presenciarum martirum gestis, ad maiora incrementa uirtutum ex inde gressus suos direxit in melius postmodum optime commutandos.

Digitized by Google

Verum die illa, qua sanctorum martirum corpora in eadem ecclesia, ut diximus, fuerunt recondita, multi infirmi a diuersis infirmitatibus sunt a deo miraculose sanati. Tantaque ex tunc deuocio populo crescere cepit, ut a diuersis mundi climatibus concurrentes illuc, beneficium salutis simul et gracie cum sancto incremento uirtutum meritis sanctorum fratrum copiose omnes habere merentur. Quod et ipse nobis prestare dignetur iesus dei filius, Qui cum patre et spiritu sancto uiuit et regnat in secula seculorum. Amen.

Miraculum martirum de quodam qui in peccato mortali existens uoluit tangere sanctas reliquias.

Quidam, petrus rosarius nomine, miles habens concubinam, nomine rosariam, cum ascenderet solarium, ubi sacre reliquie seruabantur, in medio factus immobilis fortiter clamauit dicens: Sucurrite, sucurrite, date mihi confessionem. Et facta confessione uni canonico sancte crucis, iohani roberti uocato, qui cum infante domno petro illo tunc erat apud marrochium, et abiurata concubina, descendit continuo liber uiribus corporis recuperatis, sed ultra loqui non potuit quousque de mandato infantis dictus canonicus ei caput unius martirum posuit super pectus, et statim loquelam et uires recuperauit ut prius. Nullus autem audebat intrare locum ubi sacre reliquie seruabantur, quem alicuius facinoris etiam sola consciencia arguebat.

Myraculum.

Quidam etiam scutifer qui aliquando sanctorum reliquias, que super scutum desiccabantur, deuote contrectabat, semel auctui fornicationis se ingessit. Et cum rediens uellet ut prius sacras reliquias adaptare, scutum, in quo erant, subito se leuauit in altum ut ipsum tangere non ualeret. Penitencia uero ductus mox ut fuit confessus et contrictus, ad locum solitum reliquie descenderunt, et se contrectare manibus eiusdem scutiferi permiserunt.

Alliud miraculum.

Illo tempore quo sancti martires erant in uinculis sarracenorum apud marrochium, uisum est de nocte custodibus quod lux magna de celo descendebat, et sanctos fratres recipiens ad celos cum innumerabili multitudine sublimabat. Qui stupefacti et territi ad carcerem accedentes eos deuote orantes inuenerunt. Nam illic diebus illis petrus fernandi et martinus alfonsi scutiferi domini infantis per sarracenos in foro interfecti fuerunt.

* . . . . . .

Dei gratia et diligencia fratris iohanis de pouoa, prouincialis obseruancie ordinis minorum portugalie, anno christi 1476.

Frater franciscus yspalensis scripsit legendam.

Prollogus in Legenda sanctorum martirum quinque fratrum minorum.

Non enim hominis est, quibus sane uerbis dici possit, quam admirandum sit minorum religionis sacre misterium; quodque immortalis summus deus optimus, religione, sanctimonia, uirtute denique omni, atque immaculata christi fide, iam pene abrutis, ut alterum christum ad collapsum humanum genus sibi conciliandum, patriarcham franciscum stigmatibus nostre redemptionis insignitum euocauerit: cuius sanctam religionem non solum in temporum decursu amplissimis dignitatibus, summisque honoribus adauxit; uerum etiam quodam tam illustri tanque excelentissimo dono in ipsius regule primordiis omnipotens ipse exornauit atque comprobauit. Nam quinque minorum fratrum, institutore francisco adhuc uiuente, pro ipsius ueri dei cultu ac christi iesu promulganda et tuenda religione, celeberrimo martirio, preclare intelligimus, auctore deo, summaque clemencia sua inspirante, hanc pauperum regulam in puritate euangelii institutam esse, confirmatam, aprobatam. ad quam strictissime obseruandam illustrissimi reges et principes, potentissimi nobiles, ciues opulentissimi, hominesque celeratissimi, abiectis abdicatisque seculi rebus omnibus et eius uoluptatibus, diuino quodam fulgure perculsi, se penitus deouerunt; Quidam purissima uirginitate tanquam peculiari ornamento; Alii doctrinarum gloria, admirabilique sanctitate, ac constantissima fidei predicatione; Alii uero, ueluti apostoli ad predicandum missi, seuissimo martirio celeste sedes sibi uendicarunt: quos pene omnes hi quinque religionis minorum prothomartires ad huius regule francisci professionem et obseruanciam, qua ad immortales delicias, ad eternanque gloriam peruenitur, inuitarunt et actraxerunt; quod indubie probat illud grande, stupendunque lumen sanctus anthonius de padua e canonico regulari eorum exemplo in minorem transformatum, ut in sua legenda plenius habetur. Et ne rem quam diligentissime memorie prodendam deleret obliuio, sanctissimus dominus sixtus IIII,* pontificatus sui felicissimi anno decimo, declarauit, et uniuersali decreto sancitum esse uoluit, hos quinque christi martires per uniuersum orbem, ut cathalago sanctorum apud omnes populos ascriptos, a cunctis fidelibus colendos esse: ut longe ante per suos predecessores in ciuitate colimbrie regnorum portugalie, ubi eorum corpora requiescunt, de eisdem sanctis specialiter decretum fuerat, Anno a nathali christiano M.°CCCC.°LXXX.° secundo die mensis nouembris.

Lectio I.

Anno domini millesimo ducentesimo X.°VIIII.° a prima conuersione sancti francisci anno X.°III.° misit beatus franciscus de uoluntate domini sex fratres mire sanctitatis ad regnum marrochiorum, uidelicet fratrem uitalem, berardum, octonem, accursum, petrum, et adiutum: Fratrem uero uitalem dedit eis prelatum. Cum autem fuerunt in regno aragonie, frater uitalis cepit grauiter infirmari; et uidens prolongari suam infirmitatem, nolens suo corporali morbo dei negocium impedire, precepit aliis quinque supradictis fratribus, ut dei et fratris francisci preceptum, marrochium pergentes, adimplerent. Sancti uero fratres obedientes, dimisso ibi fratre uitale infirmo, colimbriam peruenerunt. Domna uero orracha regina portugalie, que tunc ibi erat, eos ad se uocans, et cum eis de deo loquens, uidensque in eis tantum mundi contemptum, tantumque ad moriendum pro christo feruorem, eos perfectissimos dei seruos iudicauit; rogauitque eos instanter quatinus a domino suis orationibus peterent ut eis reuelaret sue uite terminum. Qui cum se indignos diuina secreta exposcere humilime dicerent, tandem ob deuotissi-

* *Sequuntur Orationes ad usum Chori.*

Digitized by Google

mas cum lacrimis preces regine oraturos se promiserunt. Quibus firma fide exorantibus, non solum quod expostularunt, uerum etiam eorum martirium diuino oraculo reuelatum est. Ipsi uero extremum diem regine post breue tempus futurum eidem predixerunt, atque eorum corpora post martirium a marrochio illuc defferenda, et ab ea cum toto populo honorifice recipienda: quod et factum est.

Lectio II.

Et inde sancti procedentes alanquerium castrum deuenerunt, et domne sancie sorori regine * portugalie totum suum propositum reuelarunt. Ipsa uero sanctissima eorum negocium approbans, induit eos super habitus secularibus uestimentis; quia aliter non possent ad sarracenos transire. Et sic dissimulato habitu, hyspalim ciuitatem tunc sarracenorum, que nunc dicitur sibilia, peruenerunt: et in hospicio cuiusdam christiani per dies octo depositis secularibus uestimentis latuerunt. Quodam uero die, spiritu feruentes, usque ad principalem mizquitam, hoc est ipsorum templum, sine aliquo ductore uenerunt. Quod cum uelent intrare, sarraceni indignati eos clamoribus, impulsibus, et uerberibus impetentes, mizquitam intrare nullatenus permiserunt. Hec enim est eorum institucio, ut nullus christianorum, aut alterius cuiuscumque secte, ipsorum templum ingredi permictatur. Tandem ad portam palacii accedentes, ad regem legatos se dicunt a rege regum domino iesu christo missos. Cumque regi multa de fide catholica proposuissent, ad conuersionem et baptismum suscipiendum ipsum inducendo, et multa turpia de macumeto et eius dampnabili lege detexissent; rex furore excandescens, capitibus eos truncari iubet: sed ad uerba filii mitigatus rex, iussit eos in sumitate turris includi. Illi uero e turris altitudine christi fidem ingredientibus curiam predicabant; macumetum et eius prophane secte obseruatores eterno supplicio dampnandos. Quod audiens rex, precepit eos in fundo eiusdem turris recludi: Et post, seniorum consilio, misit eos marrochium, ut ipsi optabant, cum domino petro nobili christiano catholico, et quibusdam aliis christianis. Et intrauerunt hospicium in quo morabatur supradictus domnus petrus infans; In hyspania enim filii regum post primogenitum infantes appellantur; Qui sanctos fratres fecit cum magna deuocione recipi, eisque ad uictum necessaria ministrare.

Lectio III.

Tunc fratres ubicumque uidebant sarracenos, eisque feruentissime predicabant. Cum uero frater beraldus quendam currum ascendens, populo predicaret, miramolinus rex inde transiens, qui ad uidendum regum sepulcra, que sunt extra muros, pergebat, cum uideret fratrem predicántem, nec a predicacione, eo presente, desistentem, fatuum eum existimans, precepit ut omnes quinque fratres de ciuitate expellerentur, et per christianos ad partes fidelium remiterentur sine mora. Tunc dictus dominus petrus infans quosdam de suis seruitoribus eis dedit, qui eos usque ceptam conducerent, et inde ad partes fidelium transfretarent. Sancti uero fratres, illis in uia dimissis, marrochium reuertuntur: et ciuitatem ingressi, ceperunt statim sarracenis in foro existentibus predicare. Quod rex audiens precepit eos in carcere recludi, ubi sine cibo et potu uiginti diebus fuerunt; sola diuina consolacione refecti. Postmodum accidit quod immoderatus calor et magna intemperies aeris superuenit. Estimantes autem aliqui, quod propter carcerem sanctorum fratrum illa tempestas euenisset, rex de consilio aboturim, qui christianos diligebat, ipsos a carcere liberauit, precipiens christianis quod ad partes christianorum eos remicterent sine mora. Cepit tamen mirari cum aliis sarracenis, quando eos uidit corpore incolumes, et mente constantes, cum XX. diebus continuis fuissent in carcere sine cibo. Et cum liberi fuissent, statim uoluerunt sarracenis proponere uerbum dei: sed christiani timore regis nullatinus permiserunt, sed dederunt eis ductores, cum quibus uersus partes fidelium remearent. Fratres uero illis in uia dimissis, marrochium iterum reuertuntur. Tunc, habito inter christianos consilio, domnus petrus infans eos in suo hospicio tenuit, et in publicum prodire, adhibitis eis custodibus, non permisit. Post hec domnus infans cum multis aliis christianis et sarracenis congregato exercitu, ad quosdam sarracenos regi rebelles expugnandos perrexit. qui redeundo per tres dietas non potuerunt pro se et equis aquam ad bibendum alicubi inuenire. Cum uero angustia sitis de uita desperarent, frater beraldus, preuia oracione premissa, accepto breui pasilo, terram fodit, et statim fons erupit, de quo ad plenum biberunt homines et iumenta, et utres etiam impleuerunt. Et hoc facto, statim fuit fons ille exsicatus. Omnes uero, tanto miraculo uisu, eos in maiori reuerencia et deuotione habuerunt, et multi eis osculabantur pedes.

Lectio IIII.

Cum uero reuersi marrochium custodirentur, quadam feria VI.ª domum clam exeuntes, miramolino regi, ad uisitandum regum sepulcra eunti, se audacter presentarunt. Frater uero beraldus currum ascendens cepit eo presente intrepide predicare. Quo uiso rex iracundia plenus precepit cuidam principi sarraceno, qui miraculum aque uiderat, ut eos capitali pena puniret. Tunc omnes christiani timore mortis ad propria hospicia confugerunt, ubi firmatis ianuis latitabant. Dictus uero princeps missis apparitoribus iussit eos ad se uenire. Qui cum fuissent ad principis domum bis adducti, illo absente, ministri diaboli eos alapis et ictibus percucientes in maiorem carcerem recluserunt; et ibi sancti fratres christianis et hereticis uerbum dei continue predicabant. Tunc princeps fecit eos ad se adduci. Quos cum uidisset constantissime fidem catholicam confitentes, et iniqua macumeti et sue legis exprobando audacter reserarent, ira magna succensus precepit eos uariis tormentis torqueri, et in diuersis domibus ab inuicem separatos fortiter flagellari. Tunc iniqui ministri, ligatis manibus sanctorum et pedibus, funibus in colis eorum positis, ipsos per terram trahentes et retrahentes, sic grauiter flagellarunt, quod fere uiscera apparebant. Super ipsorum etiam uulnera ebuliens oleum et acetum superinfundebant, eosque super aspera stragmenta uasorum feruentis olei et aceti, fragmentis impositis hinc inde uoluptabant, et sic per totam noctem afflicti a triginta sarracenis fuerunt crudeliter flagellati. Eadem nocte uisum fuit custodibus quod lux magna de celo descendebat, et sanctos fratres recipiens ad celos cum innumerabili multitudine sublimabat. Qui stupefacti et territi ad carcerem accedentes, eos deuote orantes inuenerunt. Rex uero marrochiorum, hiis audictis, furore succensus, precepit ut sibi ducerentur. Ligatis itaque manibus, nudis pedibus, spoliati sancti, afflicti, plagati, fustibus continue acti, ad regem ducuntur. Quos cum uidisset rex in fide solidissimos, introductis quibusdam mulieribus, ceteris exclusis, dixit eis: Conuertimini ad fidem nostram, et dabo uobis mulieres has in uxores, et pecuniam magnam, et eritis honorati in regno meo. Beati uero martires responderunt: Mulieres et pecuniam tuam nolumus; sed omnia contempnimus propter christum. Tunc rex ira succensus gladium arripiens, sanctis ab inuicem separatis uni post alium capud per medium frontis fregit: atque tres gladios simul coniunctos constringens propria manu, ferali crudelitate, eos decollauit.

Lectio V.

Compleuerunt autem suum martirium anno domini milesimo ducentesimo uicesimo, XVII.° kalendas februarii, domini pape honorii tercii anno quarto, ferme septem annis ante mortem sancti francisci. Post hec corporibus et capitibus sanctorum a mulieribus extra proiectis, nequis-

* *Lege:* Regis.

Digitized by Google

simi populi funes pedibus et brachiis ligantes, extra muros ciuitatis traxerunt, ac sacra corpora, ululatibus et clamoribus maximis per girum ciuitatis tracta, tandem urgente nocte ipsa membratim dilacerata in campis reliquerunt. Tunc uero christiani eleuatis manibus in celum, dominum pro eorum martirio triumphali collaudantes, reliquias sanctorum deuotissime ac latenter colligere ceperunt. Quod cum uiderent sarraceni, omnes ut rabidi canes tantam lapidum multitudinem in christianos iactauerunt, ut grandinis tempestas uideretur. Sed meritis sanctorum christiani omnes fugientes ad propria redierunt: et sic timore mortis in propriis domibus clausi per triduum latuerunt. Nam illo tempore petrus fernandi, et martinus alfonsi scutiferi domini infantis per sarracenos in foro interfecti fuerunt. Postmodum vero facto magno igne in campo, corpora sanctorum fratrum in illum proiecta fuerunt, ut totaliter cremarentur. Sed ignis diuina uirtute a sanctis reliquiis, tanquam a materia contraria, declinabat, et totaliter extinguebatur: ymo caput unius martirum frequenter in igne proiectum nec in capillis ullum combustionis signum sensit, quod adhuc cum pelle et capillis in monasterio sancte crucis de colimbria regni portugalie ostenditur incorruptum. Sarraceni autem quidam propter amiciciam, quidam propter lucrum, necnon christiani ibidem captiuati, sanctorum reliquias colligentes, domino infanti obtulerunt, Qui cum magna deuocione eas recipiens commisit iohani roberti, canonico sancte crucis de colimbria, uiro perfecto, et tribus innocentibus domicellis. Nullus autem audebat intrare locum, ubi sacre reliquie seruabantur, quem alicuius facinoris etiam sola consciencia arguebat. Unde illo tempore quidam, petrus rosarius nomine, miles, habens concubinam, rosariam nomine, cum ascenderet solarium, ubi sacre reliquie seruabantur, in medio factus immobilis, fortiter clamauit, dicens: Succurrite, succurrite, date mihi confessionem. Et facta confessione predicto canonico, et abiurata concubina, descendit liber, uiribus corporis recuperatis; sed ultra loqui non potuit, quousque de mandato infantis dictus canonicus ei caput unius martirum posuit supra pectus; et statim loquelam et uires recuperauit, ut prius.

Lectio VI.

Quidam etiam scutifer, qui aliquando sanctorum reliquias, que super scutum desiccabantur, deuote contrectabat, semel actui fornicacionis se ingessit. Et cum rediens uelet, ut prius, sacras reliquias adaptare, scutum, in quo erant, subito se leuauit in altum, ut ipsum tangere non ualeret. Penitentia uero ductus, mox ut fuit confessus et contrictus, ad locum solitum reliquie descenderunt et se contrectari manibus eiusdem scutiferi permiserunt. Post hec dominus infans fecit fieri duas arcas argenteas; ita quod in una erant capita, in alia vero corporum ossa. Ipse uero in sua capella reposuit, ibique continue sanctos deuotissime exorabat, ut ad propria redire posset obtinerent; cum iam iuuictus longo tempore ibidem detentus perdurasset. Tunc rex miramolinus dedit sibi liberam licenciam redeundi contra suorum consilium, qui ut eum occideret ante consulebant. Cum vero infans cum suis licenciatus recederet, post diem et noctem uenerunt ad quendam locum, ubi prope audiebant rugitus leonum et terribiles ululatus animalium. Qui territi, positis reliquiis inter se et locum illum, ad quem uidebant leones conuenire; mox disparuerunt, ut nec leones uiderent, nec eorum rugitus audirent. Cum vero procedentes ad multiuium accessissent, et quam eligerent uiam penitus ignorarent, dominus infans precepit mulam, que sacras reliquias defferebat, antecedere, eanque omnes insequerentur. Mula vero, domino dirigente, statim a uia diuertit, in qua parate erant infanti insidie sarracenorum, ut sibi postea fuit sub certitudine affirmatum: Et per quandam inusitatam et asperam incedens uiam, per montes et ualles diuertebat: et sic brutum animal per uiam securiorem eos usque ceptam direxit, nauesque paratas, domino disponente, ascendentes nauigauerunt. Et prima nocte superuenientibus tenebris timebant naute, ne in aliquos scopulos irruerent et perirent: Et tunc omnes ante reliquias prostrati sanctis martiribus supplicabant, ut eos a tanto periculo liberarent. Et ecce subito claritas quedam efulsit, ita ut hinc inde mare possent conspicere nauigantes: et tunc clare uiderunt quod ad illos scopulos naues ducebantur; sed lucis beneficio ab illis diuertentes, saluis omnibus, ad desiderata lictora aliazire et tariffe, deinde hyspalim peruenerunt: ubi per christianos infanti nunciatum est, sarracenos ad eum capiendum a rege missos. Quo audito in castellam omnes quamcicius se dederunt. Et uix naute uella leuauerant, et ecce milites regis marrochiorum affuerunt, ut infantem etiam inuictum reducerent, et suos capitibus detruncarent: Sed sanctorum meritis liberati cum salute hispaniam intrauerunt.

Lectio VII.

Cum vero astoricam peruenissent, et hospes, in cuius domo hospitabantur, a triginta annis esset morbo paralitico sic afflictus, ut loquella et membrorum officio priuaretur, et sanctorum tot mirabilia audiuisset, prostratus ante archam, ubi sanctorum reliquie seruabantur, orans pro remedio sanctos fratres, ibidem cunctis uidentibus loquellam et omnium menbrorum obtinuit sanitatem. Cum uero colimbriam appropinquassent, ubi iam sanctorum martirum fama peruenerat, domna orracha regina portugalie supradicta cum uniuerso populo sanctis occurrit reliquiis, cum magna solempnitate et deuocione, usque ad monasterium sancte crucis de colimbria ipsas deducentes, ibidem honorifice collocarunt. Cum autem beatus franciscus eorum martirium audiuisset, Et quod de conuentu alanqueriensi regni portugalie ad martirium processissent, conuentui sic iniciato benedixit dicens: Ex te nunquam defficiant fratres sacrosancti euangelii deuotissimi obseruatores. Et exultans in spiritu adiecit: Nunc ueraciter dicere possum quod habeo quinque fratres minores regni celesti per martirium iam possessores. Et eodem anno quo sancti fuerunt interfecti, contra regem marrochiorum et eius regnum indignacio dei in uindittam sanctorum efferbuit. Nam manus dextra eiusque brachium, quibus occiderat sanctos fratres, et eiusdem partis omnia membra usque ad dextrum pedem fuerunt dessicata. In patria etiam illa tribus annis immediate sequentibus nichil pluit: ex quo secuta est tanta sterilitas rerum, et hominum pestilencia per quinque annos continuos, quod maior pars illius gentis fuit per mortalitatem delecta, ut iuxta numerum fratrum in uindictam pestilencialium annorum sequeretur. Et ut sanctorum fratrum supradictum uaticinium compleretur, regina portugalie orracha predicta, post modicum tempus a sanctorum martirum sepultura, plena uirtutibus ex hac uita migrauit.

Lectio VIII.

Et eadem hora nocte profunda domnus petrus nunii canonicus et sacrista, omni sanctitate preclarus, et eiusdem regine confessor, uidit innumerabiles fratres minores chorum intrantes, inter quos erat unus cum magna solempnitate precedens, et post alii quinque quodam singulari honore inter alios precelentes. Statim vero dum chorum processionaliter intrauerunt matutinum cum melodia indicibili cantauerunt. Domnus vero petrus totus actonitus quesiuit ab uno eorum ad quid et per quem locum tali hora tot fratres intrassent, cum omnes porte monasterii essent clause. Qui respondit: Nos omnes, quos hic uides, fuimus fratres minores, et nunc cum christo gloriose regnamus. Ille vero cum tanta gloria precedens est franciscus, quem tantum desiderasti in hac uita uidere. Alii vero quinque inter alios precelentes sunt fratres pro christo marrochio interfecti, et in isto monasterio tumulati. Et scias quod domna orracha regina portugalie ex hac uita migrauit. Et quia ex toto corde nostrum dilexit ordinem, dominus iesus christus nos omnes huc misit ut pro eius honore hic di-

Digitized by Google

ceremus sic solempniter matutinum. Et quia tu eras eius confessor deus uoluit quod tu ista uideres. De morte vero regine non dubites nam statim cum recedemus de hoc audies certa noua. Tunc illa processio clausis ianuis, monasterium exiuit, Et statim illi de familia dicte regine ad portam pulssauerunt, et denunciauerunt reginam tunc carnis debitum exsoluisse.

Lectio IX.

Postea sancti magnis ceperunt corruscare miraculis, quorum aliqua in eorum diffusiori legenda plenius continetur. Istorum autem exemplo sanctorum beatus anthonius, tunc canonicus in eodem monasterio sancte crucis colimbriensis, qui fernandus martini uocabatur, zelo martirii flagrans ordinem fratrum minorum, etatis sue anno XX.°V.°, intrauit, Et annos decem in ordine plenus sanctitate et preclarus doctrina et miraculis consumauit. In illa autem fratrum dispersione beatus franciscus ob feruorem martirii ad partes syrie cum duodecim fratribus aliis transfretauit, et ad soldanum se contulit; eumque constantissime christi fidem predicantem soldanus cum omni reuerencia domino disponente ad propria remisit.

VITA SANCTI ANTONII.

In nostram hanc monumentorum collectionem Sancti Antonii vitam inducendam eo tantum oportere censemus, quod ille ex hac Portugaliae regione oriundus sit; non quod utilitatis aliquid in nostrae historiae studium incumbentibus narratio factorum, vel etiam virtutum huius sancti viri, piis licet, religiosisque utilissima, suppeditare videatur: facta enim haec ad Italiam praecipue referuntur, et ab Italo scriptore collecta, narrata, et scripta manifeste apparent.

Inter Alcobacensis monasterii MSS. duo extant codices Sancti Antonii vitam narrantes, 286 *et* 293 *numerati. Horum primus cum aliis codicibus, a numero* 284 *ad* 288, *collectionem quandam* agiographicam, *de Sanctorum nempe vitis et gestis, perficiens, ex quo, ut superius animadversum fuit, translationis et miraculorum S. Vincentii, nuper hîc editam, narrationem hausimus, postremo S. Antonii vitam refert, aliis tamen litteris, ac totus fere codex, sed eadem aetate, vel XIV. saeculo vix incipiente, scriptam: huiusce codicis textum nunc etiam sequimur. Alter item codex,* 293 *numeratus, eiusdem Sancti vitam, sed non integram, complectitur: litterarum tamen forma et genus vetustatem, si non aequalem, paululum saltem minorem, ac illius MS. in codice* 286 *reperti, prae se ferunt: istius denique codicis textum praeferre adducti sumus; non quod integram tantum exhibeat vitam illam; sed quod, cum apographa sint ambo, illud codicis* 293 *ab ita indocto librario adeo leviter descriptum fuerit, ut supra modum mendosum, incorrectumque evaserit; quod nos, in varias etiam lectiones annotando, magna ibi cum cautione agendum praemonuit.*

Qui de hac re diffusius se instructos cupiunt, Fr. Fortunati a D. Bonaventura dissertationem, quae vitam Sancti illius sequitur, Conimbricae editam anno 1830 *adeant: nos typis hanc mandamus vitam, ut a methodo huius operis non recedamus.*

Incipit prologus in vita Sancti Antonii confessoris, et de miraculis eiusdem, que approbata fuerunt per domnum Gregorium papam nonum et cardinales Romane ecclesie.

Assidua fratrum postulatione deductus, nec non et obediencie salutaris fructu prouocatus, ad laudem et gloriam omnipotentis dei, uitam et actus beatissimi patris ac fratris nostri Antonii caritate fidelium, ac deuotioni scribere dignum duxi: Id namque in uita sanctorum agitur, que posteritati fidelium scripto mandatur, quatinus auditis miraculorum signis, que deus operatur in sanctis, semper et in omnibus laudetur dominus, et uite correctionis regula, una cum deuotionis feruore ministretur fidelibus. Et quidem ad opus tantum me insuficientem scio, nec tamen labia mea prohibebo, sperans quia propositum meum perficiet, qui intentionem cordis uidet. Succinte enim, preuia tamen ueritate uerbis licet imperitis loquar christi supplicibus, ne facunda uerborum loquacitas aurium seruiat pruritus, et foliis utantur homines pro fructu. Denique non nulla scribo, que oculis ipse non uidi, domno tamen Sugerio secundo, ulixbonensi episcopo, et aliis uiris catholicis referentibus ipsa cognoui. Sic nempe Marcus et Lucas euangelium, sic beatus Gregorius dialogum petro interrogante conscribit, cum tamen uirorum fide digno-

Digitized by Google

rum narratione tamen ipso teste, que refert, didicerit. Ut autem fidelibus deuote uitam istam legentibus detur occasio cicius ueniendi ad id quod queritur, opus istud in duas partes distinxi, et rubricas singulas singulis capitulis inserui. In priori quidem particula conuersationis eius insignia a primaria regularis habitus susceptione, de multis quedam breuitatis causa excipiendo digessi. In sequenti uero mira, que per eum dominus operatus est fratribus nostris, et fidelibus aliis mihi astruentibus subiciendo compegi. Hortor autem lectorem ego, qui scripsi, ut cum hec legerit, et me in aliquo minus dixisse, uel certe incauta loquacitate ueritatis metas uspiam excessisse perspexerit, non me mendacii aut falsitatis arguat, quin pocius ignorancie, aut obliuioni me misericorditer ignoscat.

De ciuitate, in qua natus fuit Sanctus Antonius.

* Est namque, ut fertur, in regno portugalie ciuitas quedam ad occidentalem eius plagam, in extremis mundi finibus sita, que ab incolis nuncupatur vlixbona, eo quod sicut uulgo dicitur ab ulixe bene sit condita. ** Et ysidorus in libro ethimologiarum de eadem ciuitate dixit: Olisipona quasi ab vlixe posita, et secundum quod hystoriografi dicunt, ibi celum, mare distinguntur a terris; Intra cuius muros ecclesia quedam mire magnitudinis ad honorem gloriose uirginis marie fabricata consistit, In qua preciosum illud, et omni ueneracione dignum beati uincencii martiris corpus honorifice conditum requiescit; Ad cuius plagam occidentalem felices beati antonii progenitores, dignum iuxta conditionis sue statum domicilium possidebant, quod ipsi ostio templi propinquo limine imminebat. Qui cum in primo iuuentutis flore felicem hunc genuissent filium, ab ipso sacri baptismatis fonte fernandus ei nomen imponunt. Hunc nimirum in supradicte sancte dei genitricis ecclesia, sacris litteris inbuendum tradunt, et futurum christi preconem quodam presagio ministrorum christi educationi committunt.

Quomodo intrauit ordinem sancti Augustini.

Puerilibus igitur annis simpliciter domi transactis, annum quintum decimum [1] felici cursu compleuit. Cumque etate iam nubili, succrescentibus in carne corruptionis motibus, se preter solitum sentiret illicite perurgeri, adolescentie, et uoluptati nequaquam frena laxauit, sed fragilitatis humane conditionem transcendens, currentis cum impetu concupiscencie carnalis habenas strinxit. Jamque mundus cotidianis ei desipiebat incrementis, et quem non pene [2] introitu eius posuerat, retraxit pedem, timens ne forte ei puluis terrene felicitatis aliquatenus inhereret, qui currenti uelociter animo in uia dei offendiculum generaret. Est autem iuxta eandem, quam prediximus, ciuitatem monasterium quoddam de ordine sancti Augustini non [3] longe a menibus distans, in quo uiri religione famosi in canonici regularis habitu deo famulantur. Ad hunc denique locum uir dei spretis mundi oblectationibus se transtulit, et canonici regularis habitum humili deuotione suscepit. Ubi cum annis ferme duobus commoratus, frequencia amicorum piis mentibus sustinuisset importunitatem, ut omnem sibi perturbationis eiuscemodi occasionem tolleret, natale solum, quod ad neruandos [4] uiriles animos non mediocriter potest, derelinquere statuit; quatenus alieni aggeris littore tutatus, domino quiecius militare posset. Obtenta igitur uix precibus supperioris licencia, non ordinem, sed locum mutauit, et ad monasterium sancte crucis de Colimbria in spiritus feruore se transtulit.

Qualiter ibidem profecit in moribus et sciencia.

Seuerioris igitur discipline zelo, et quietis uberioris amore, seruo dei antonio ad monasterium uiuifice crucis translato, non tam loci, quam morum translationem fecisse solito feruencior ostendebat. Et quoniam scriptura teste, non iherosolymis fuisse, sed ibidem bene uixisse laudabile est, ita se moribus aptum exibuit, ut cunctis liquido claresceret, quod ob comprehendendam perfectionis summam loci commoditatem exquisisset. Non mediocri autem studio semper colebat ingenium, et animum meditationibus exercebat, nec diebus ac noctibus, pro temporis conueniencia a lectione diuina cessabat. Nunc hystorie ueritatis textum legens, allegorica comparatione roborabat fidem, nunc conuersis scripture uerbis edificabat moribus affectionem. Hinc profunda sermonum dei felici curiositate perscrutans, contra errorum foueas testimoniis scripture intellectum muniuit; hinc sanctorum dicta sedula indagatione reuoluit. Ita domum [5] lecta tenaci commendabat memorie, ut insperata cunctis scripture sciencia festinato mereretur affluere.

Quomodo ordinem fratrum minorum intrauit beatus antonius, et de mutatione nominis eius.

Post hec autem cum reliquias sanctorum martirum fratrum uidelicet minorum domnus petrus infans a marochio [6] portasset [7], et eorumdem meritis miraculose se liberatum per omnes hispanie prouincias diuulgasset, audiens seruus dei antonius mira, que per eos fiebant, directus est et ipse in fortitudine spiritus sancti, Ascingensque cinctorio fidei renes suos, roborabat brachium armatura zeli illius, Dicebatque in corde suo: O si me sanctorum martirum suorum corone, participem fore dignaretur altissimus. O si me flexo poplite pro nomine iesu colla tendentem lictoris inueniret gladius. Putas uidebo? Putas iocunditatis illud tempus implebo? Hec et his similia tacitus secum loquebatur. Mirabantur [8] autem eo tempore non longe a ciuitate colinbria, in loco, qui sanctus antonius appellatur, fratres de ordine minorum, litteras quidem nescientes, sed uirtutem littere operibus edocentes, qui et iuxta ordinis statuta elemosine petende gratia ad monasterium, in quo uir dei conuersabatur, quam sepe ueniebant, ad quos cum ex more, die quadam uir dei uisitandi gratia secrecius accessisset, inter cetera, que locutus est, hec quoque dixit: Ordinis uestri habitum, fratres karissimi, animo desideranti suscipiam, si me mox ut introgressus fuero, ad terram sarracenorum mittere spoponderitis, quatinus cum sanctis martiribus merear et ego consequi corone participium. Qui non mediocri gaudio ex tanti uiri uerbis exhilarati, die [9], quo hec fiant, proximo sequentem constituunt, et ne mora periculum trahat, tempus dilationis precidunt. Fratribus igitur letabunde domum redeuntibus, remansit seruus dei antonius super dictis a priore licen-

* *Hic incipit fragmentum de vita S. Antonii in codice Alcobacensi* 293 *exaratum; et in margine hæc legitur rubrica, scripta litteris minutissimis eiusdem manus:* Incipit vita beati antonii confessoris de ordine fratrum minorum.

** *Desunt quæ a verbis* Et ysidorus *usque ad* a terris *leguntur.*

[1] annum circiter xv.^{cim}
[2] plene
[3] haut
[4] eneruandos
[5] demum
[6] Morrochio
[7] deportasset
[8] Morabantur
[9] diem

Digitized by Google

ciam petiturus, Qua [1] nimirum uix precibus extorta, fratres promissi non immemores iuxta conditione [2] facto mane conueniunt, et religionis sue habitum in monasterio uiro dei cicius imponunt. Quod cum factum fuisset, occurrens quidam de fratribus ac canonicis [3] eius in amaritudine cordis loquebatur dicens: Vade, uade, quia sanctus eris. Ad quem conuersus uir dei antonius humili uoce respondit dicens: Cum me sanctum fore audieris, deum collaudabis [4]. Et his dictis fratres gradu concito domum properant, et e uestigio sequentem nouum hospitem in ostensione caritatis suscipiunt. Verum quia irruencium in se parentum suorum impetum dei seruus formidabat, requirentium eum sollicitudinem sagacius declinare satagebat; Nam et mutato uocabulo antonius ipse sibi nomen imposuit, et quamto [5] uerbi dei preco futurus esset, quodam presagio designauit. Antonius enim quasi alte tonans dicitur; Et reuera uox eius ut tuba uehemens, cum sapientiam dei in misterio absconditam inter perfectos loqueretur, talia et tam profunda de scripturis tonuit [6], ut uel rarus pro consuetudine, sensu exercitatus, disertitudinem lingue ipsius intelligere posset.

Quomodo iuit marrochium, et de reditu eius.

Sensum [7] igitur et per incrementa zelus fidei eum enixius perurgebat, et martirii sitis in corde illius accensa, quiescere eum nullatenus permittebat. Unde factum est, ut iuxta promissum data sibi licentia, terram sarracenorum festinus adiret; Sed que sunt hominis cognoscens altissimus, in faciem ei restitit ac intentato graui morbo per totum hyemis spatium acrius flagellauit. Sicque factum [8], ut eum [9] de proposito suo nichil prospere actum cerneret, pro recuperanda saltem corporis sanitate ad natale solum compulsus remearet; Qui cum nauigando in finibus hispanie applicare disponeret, in cilicie [10] partibus uentorum pulsu se positum cernebat. Circa tempus autem illud capitulum generale apud assisium constitutum est celebrari, Quod ut uiro dei antonio per fratres miscene ciuitatis innotuit, semetipso robustior factus ad locum capituli utcumque peruenit.

Quomodo uenit romaniolam et qualiter ibidem uixit.

Finito igitur ex more capitulo, cum ministri commissis [11] sibi fratres ad loca sua premitterent, solus in manibus ministri generalis derelictus est antonius, Quippe qui [12] homo nouicius ac parue, ut arbitrabatur, utilitatis a nullo ministrorum petitus est, quia nec cognitus est [13]. Denique uocato in partem fratre graciano, qui tunc in romaniola ministerium fratrum gerebat, supplicare cepit seruus dei antonius, quatenus susceptum se a ministro generali, in romaniolam duceret [14], et deductum discipline spiritualis rudimentis informaret; Nulla prorsus date sibi litterature mentio, nulla exercitationis ecclesiastice ab ipsius ore personabat iactacio, sed scienciam omnem et intellectum captiuans in obsequium christi, ipsum solum, et hunc crucifixum, scire, sitire, amplecti uelle proclamabat. Frater ergo [15] gracianus miram ipsius amplexatus deuotionem, uiri dei uotis annuit, et susceptum in romaniolam deduxit. Quo cum uir dei antonius, disponente domino, peruenisset, impetrata licencia heremum montis pauli deuotus subiit, et relictis secularium turbis loca quietis conscia penetrauit. Faciente autem [16] ipso moram in dicto heremo loco, frater quidam cellam orationibus [17] aptam in cripta quadam construxerit [18], ut ibidem domino licencius uaccare posset, Quam cum die quadam uir dei perspexisset, et deuotionis aptitudinem loci congruitatem pensaret, fratrem precibus adiit, et ut dictam sibi cellam concederet, supplex postulauit. Adepto denique quietis loco, soluto cotidie hora matutinali capitulo, seruus dei antonius ad dictam cellam secessit, assumptaque modica panis porciuncula, uas aque secum tulit, Sicque carnem seruire agens [19] spiritui, solitariam transegit diem, iuxta tamen sacre obseruationis statuta semper reuertebatur ad horam; Nam semel cum uocante eum campana ad fratres redire disponeret, afectum [20] uigiliis corpus et abstinentia maceratum, imicante [21] uestigio, labefacta membra precipitabat. Ita demum maxillam carnis abstinentie freno quandoque constrinxerat, ut non nisi a fratribus supportatus, ipso teste qui affuit, ullatenus redire potuisset.

Qualiter scientia illius fratribus innotuit.

Post multum uero temporis contigit fratres ad ciuitatem quamdam pro suscipiendis ordinibus transmitti. Conuenientibus igitur ex diuersis partibus ob dictam causam fratribus [22] ac predicatoribus, affuit inter eos antonius. Instante autem collocutionis [23] hora, nec non et fratribus ex more congregatis, minister loci fratribus de ordine predicatorum, qui in presencia erant, supplicare cepit, ut exortationis gratia sicientibus salutis uerbum proponerent. Cumque inprouisum se quisque, nec debere predicare, constancius asseruisset, conuersus ille ad fratrem Antonium precepit, ut quodcumque sancti spiritus suggereret gratia, congregatis fratribus annunciaret; Non enim credebat eum quicquam de scripturis nosse, sed nec quicquam, nisi forte que ad officium ecclesiasticum spectant, putabat legisse, uno tantum presumptionis confisus suffragio, quod uidelicet eum litteraliter loqui, uix cum necessitas exegisset, audierat. Reuera enim cum talis esset industrie, ut memoria pro libris uteretur, et eloquii mistici gratia copiosus affleret [24], paritorem [25] eum fratres in abluenda supelectili coquine nouerant, quam in exponendis misteriis scripture. Quid multa? Viribus totis, quoad potuit, renitens, tandem ad clamorem simpliciter [26] loqui exorsus est; Cumque calamus ille sancti spiritus, linguam [27] ipsius, luculenta satis expositione, ac breui sermonis compendio multa prudenter disseruisset, stupenda fratres admiratione percussi, intentis auribus peroran-tem uirum unanimiter intendebant. Dabat quippe stuporis augmentum insperata dictorum profunditas, sed nec minus edificabat spiritus, quo loquebatur, et feruentissima caritas. Omnes denique sancta consolatione perfusi, humilitatis meritum in seruo dei antonio cum dono scientie uenerati sunt.

[1] quasi
[2] condictum
[3] conuocationis
[4] utique collaudabis
[5] quamtus
[6] intonuit
[7] Sensim
[8] factum est
[9] cum
[10] sicilie
[11] commissos
[12] quia
[13] nec cognitus.
[14] deduceret
[15] igitur
[16] igitur
[17] sibi orationibus
[18] construxerat
[19] cogens
[20] confectum
[21] nutante
[22] fratribus nostris
[23] collationis
[24] aflueret
[25] periticiorem
[26] omnium simpliciter
[27] lingua

Digitized by Google

De predicatione eius per romaniolam, et conuersione [1] hereticorum.

Quoniam autem, testante domino, non potest ciuitas abscondi super montem posita, non post multo tempore delata ad ministrum eorum, que contigerant, relatione, interrupto quietis silentio ad publicum uenire compulsus est antonius. Iniuncto namque sibi predicationis officio heremi cultor emittitur, et ad euangelizandum dei gloriam diu clausa ora laxantur. Mittentis igitur auctoritate suffultus in tantum predicationis opus explere studuit, ut nomen euangeliste gestorum [2] strenuitate compensaret. Circuibat proinde ciuitates et castra, uicos atque campestria, et uite seminarium, sicut affluentissime ita et feruentissime, cunctis spargebat [3]. Discurrente autem eo, et ob animarum zelum requiem sibi prorsus negante, contigit eum ad ciuitatem arminensem celitus applicuisse, Ubi multos [4] heretica cerneret prauitate delusos, conuocato mox totius ciuitatis populo, in feruore spiritus predicare cepit; Et quia philosophorum nouit [5] argutias, uersuta hereticorum docmata sole lucidius confutauit. Ita demum uerbum uirtutis eius, et doctrina salutaris in cordibus audientium radices fixit, ut eliminata erroris spurcicia non parua credencium turba domino fideliter adhereret; In quibus heresiarcham uirum [6] bonillum nomine, ab annis xxx.ª errore infidelitatis abductum, per seruum suum antonium dominus ad uiam ueritatis conuertit, qui et accepta penitencia, mandatis sancte ecclesie romane usque in [7] finem deuotus obtemperauit.

De fama eius, et efficacia predicationis eius.

Post hec autem cum urgente familiari causa minister ordinis seruum dei antonium ad curiam destinasset, tali eum fauore apud uenerabiles ecclesie principes donauit [8] altissimus, ut a summo pontifice et uniuersa cardinalium multitudine, ardentissima deuotione audiretur predicatio illius. Nempe enim talia et tam profunda de scripturis facundo eructabat eloquio, ut ab ipso domno papa familiari quadam prerogatiua archa testamenti uocaretur; Sermo namque ipsius in gratia sale conditus, non mediocriter audientibus gratiam conferebat. Mirabantur maiores uirum pube tenus ydiotam spiritalia spiritalibus subtiliter comparantem, stupebant minores peccati causas et occasiones uellentem, et uirtutum mores caucius inserentem; Omnis demum conditionis, ordinis et etatis uiri, congruentia sibi uite documenta suscepisse letati sunt. Nulla prorsus flectebat eum personarum acceptio, nulla fauoris humani permulcebat oppinio, sed iuxta prophete uocem quasi plaustrum triturans, rostra habens sarrancia, montes comminuit, et colles quasi puluerem posuit.

Quomodo paduam uenit, et qualiter ibidem predicauit.

Sed quia longum est narrare quot lustrauerit prouincias, quot uerbi dei semine repleuerit terrarum partes, ad ea, que magis necessaria occurrunt, et euidentiora uirtutum eius experimenta declarant, manum conuertimus. Tempore namque capituli generalis, quo sacratissime beati patris [9] francisci reliquie ad locum, ubi debita ueneratione requiescunt, translate sunt, solutus ab administratione fratrum seruus dei antonius generalem predicationis libertatem a ministro generali suscepit. Uerum quia alio in tempore, cum uidelicet sermones per annum dominicales componeret, apud ciuitatem paduanam residenciam fecerat, et sinceram ciuium expertus fidem quodam eos sibi caritatis glutino copulauerat, mira eorum tractus deuotione, primo libertatis sue cursu eosdem decreuit uisitare. Postquam ergo diuino nutu ad ciuitatem paduam peruenit, interpolata predicatione, per totum yemis spacium cor studiis honestatis applicuit, et ad preces domni hostiensis in festiuitatibus sanctorum per anni circulum sermonum compositioni se contulit. Talibus autem proximorum utilitatibus occupato seruo dei antonio, quadragesimale tempus instabat; Videns igitur tempus acceptabile, et dies salutis imminere, ab incepto destitit, et ad predicandum sitienti populo tota mentis occupatione se contulit. Tantus namque predicandi eum feruor accenderat, ut per continuos quadraginta dies predicare disponeret; Quod et indubitanter fecit. Et mirum certe, quia cum corpulentia quadam naturali pressus, continua nichilominus egrotatione laboraret, propter infatigabilem tamen animarum zelum, predicando, docendo *, confessiones audiendo usque ad solis occasum, quam sepe ieiunus perseuerabat.

De persecutione diaboli, et de miraculo lucis, quam uidit.

Verum quia uirtutis emulus, hostis antiquus bonis operibus obuiare non cessat, uolens dei seruum antonium a proposito salutis inflectere, nocturnis eum illusionibus lascescere satagebat. Rem narro non fictam, sed per ipsum dei sanctum, dum adhuc uiueret, cuidam fratrum reuelatum [10]. Cum nocte quadam in principio quadragesimalis, quam prefati sumus, occupationis, fatiscentes arctus somni benificio recrearet, ecce diabolus guttur uiri dei ausus est uiolenter comprimere, ac pressum nisus est suffocare; At ille inuocato gloriose uirginis nomine, fronti signum uiuifice crucis impressit, fugatoque humani generis inimico, confestim leuamen sensit; Cumque fugientem cernere cupiens oculos aperuisset, ecce tota, in qua iacebat, cella luce celitus illustrata fulgebat, Quod nimirum lumen diuine uirtutis auctoritate celle illapsum credimus, cuius radios ferre non sustinens tenebrarum cultor recedebat confusus.

De deuotione populi paduani, et fructu predicationis eius.

Igitur postquam seruus dei antonius hostium sibi sermonis aperiri cernebat, et populus in multitudinis [11] graui quasi area ymbrem sitiens, ad eum undique conueniret, cotidianas per ciuitatis ecclesias stationes constituit [12]; Cumque pre multitudine aduentantium uirorum ac mulierum ecclesiarum ambitus pro tantorum captu populorum, nequaquam sufficerent, ad spatiosa pratorum loca, numero crescente, secessit. Ueniebant enim de ciuitatibus, castris et uillis paduam circunstantibus utriusque sexus turba pene innumerabilis, omnes uerbum uite summa deuotione sicientes, et salutem suam in doctrina ipsius spe firma constituentes; Medio namque noctis tempore surgentes, mutuo se preuenire contendebant, et accensis lu-

[1] et de conversione
[2] testorum
[3] sic affluentissime cunctis spargebat
[4] cum multos
[5] non nouit
[6] unum
[7] ad
[8] dotauit
[9] fratris
* *Deest.*
[10] reuelatam
[11] in multitudine
[12] fieri constituit

Digitized by Google

minaribus ad locum, ubi predicaturus erat, ardentissime properabant. Milites ac matronas nobiles mediis tenebris cerneres accurrentes, et qui resoluta corpore membra stramentis mollioribus fouentes non paruam diei partem consumere consueuerant, absque ullo, ut ferunt, grauamine predicantis faciem uigiles preoccupabant. Aderant senes, currebant iuuenes, uiri simul et mulieres, etas omnis atque condicio, qui omnes, depositis ornamentorum faleris, habitu, ut ita dixerim, utebantur religioso. Denique et uenerabilis paduanorum episcopus cum clero suo predicantem dei seruum antonium deuote secutus est [1], formaque gregis factus ex animo audire monuit humilitatis exemplo. Tanto autem omnes et singuli hiis, que dicebantur, intendebant desiderio, ut cum [2] sepe xxx.ª, ut ferunt, hominum milia predicanti assisterent, nec uox clamoris, aut murmur tante multitudinis sonuit, sed continuato, quasi uir unus, silencio, omnis suspensa mentis et corporis aure loquentem sustinebant. Stationarii quoque sexus cuiuscumque, artis apothecas pro uendendis mentibus [3] tenentes, pre nimio audiendi desiderio, non nisi finita predicatione uenalia transeuntibus exponebant. Mulieres denique deuotione feruentes, allatis forficibus, tunicam ipsius reliquiarum uice precidebant, et qui uel finbriam uestimenti eius tangere potuit, beatum se fore censebat; Sed nec ab irruencium hominum manu tutari potuit, nisi copia [4] forcium iuuentute circundatus, uel fugiendi locum sollicitus obseruaret, uel recedentibus tandem populis, ipse temporum uices expectaret. Discordantes ad fraternam pacem reuocabat, captiuitate pressos libertati donabat, usuras ac uiolentas predationes restitui faciebat, in tantum, ut pignori obligatis domibus et agris ante pedes eius precium ponerent, et consilio ipsius ablata queque prece uel precio spoliatis restituerent. Meretrices quoque a nefario prohibebat flagitio, fures malefactis famosos a contactu alieni compescebat illicito, Adque in hunc modum quadraginta dierum curricula felici consumatione percurrens, gratam domino messem sollicitus congregauit. Nec silendum puto, quod tantam utriusque sexus multitudinem ad confitenda peccata mittebat, ut nec fratres, nec alii sacerdotes, quorum non parua sequebatur eum frequencia, audiendis confessionibus sufficerent. Dicebant autem et qui ad penitenciam ueniebant, quod diuina uisione commoniti, et ad antonium transmissi, eius per omnia consiliis obtemperare in mandatis accepissent. Quidam uero post mortem eius ad fratres secrecius accedentes, ipsum beatum antonium dormientibus apparuisse, et nomina fratrum, ad quos eos mittebat, docuisse testati sunt.

Quomodo mortem suam predixit.

Gloriosus igitur confessor dei antonius obitum suum longe ante presciuit; Tamen et ne fratres admodum desolatos redderet, tanta dissolutionem sui corporis imminentem dissimulatione celabat [5]; Nam quintodecimo circiter die antequam debitum carnis exsolueret, cum super collem quendam constratus [6] amenam paduane planiciem perspexisset, exultans in spiritu, ciuitatis situm mirificis laudibus extollebat; Conuersusque ad fratrem itineris comitem, magno eam honore in proximo decoratam [7] predixit; quis tamen honor, aut quo conferendus esset, auctor [8] nequaquam subintulit; Quem profecto paduane ciuitatis decorem, non aliud quam sanctitatis eius merita, quibus e uicino illustranda fuerat, credimus, quibus tam admirabili, quam singulari laude magnificatam uidemus.

De cella, quam super nucem construi fecit.

Factum est autem, dum hec agerentur, ut e uicino tempus messis instaret. Uidens igitur fidelis ac prudens dei seruus necessariam populo messis occupationem, usque ad tempus apti sermonis cessandum sibi a predicatione censebat, dimissisque secularium turbis loca secreti conscia peciit, et ad locum, qui campus sancti petri dicitur, quiete solitudinis gratia se contulit, Cuius aduentu non mediocriter exhilaratus uir quidam nobilis tyrso nomine, sedula humanitatis [9] obsequia uiro dei antonio deuotus exibuit, qui et loci fratrum dominium possedit [10]. Habebat namque uir dictus locum quendam nemoribus consitum aut procul a domo fratrum, ubi simul inter ligna siluarum nux quedam procere dispositionis exercuerat, De cuius stipite sex calami in altum porrecti coronam quamdam ramorum exprimebant; Cuius miram cum die quadam uir dei pulcritudinem conspexisset, mox dictante spiritu cellam [11] super eam decreuit fieri, eo maxime, quod sollicitudinis [12] oportunitatem et amicam contemplationi quietem locus pretenderet; Quod cum dicto nobili uiro per fratres innotuit, colligatis per quadrum, et ex transuerso ramorum sudibus cellam de cistoriis, propriis manibus parauit. Duobus quoque sociis ipsius structure consimilis cellas fecit, superiorem quidem ampliori cura ad opus sancti preparans, ceteras uero pro libitu fratrum cultu licet inferiori conponens; In hac nimirum cella celibem uitam ducens dei seruus antonius, quasi apis argumentosa studiis sacre contemplationis insistebat; Hec denique inter mortales extrema domus habitationis, in hac celo se apropinquare conscendendo monstrauit.

Explicit pars prima.

Incipit pars secunda [13].

In superiori tractatus nostri opusculo, quod gratia et uirtute altissimi ad finem usque prosecuti sumus, uitam et actus beatissimi patris ac fratris nostri antonii humili deuocione, sed preuia ueritate conscripsimus. Mira uero, que circa eum, et per eum deus maiestatis operari dignatus est a die obitus sui, et deinceps, uirorum nobis fide dignorum relatione relata, sequenti opusculo duximus inserenda. Verum quia non omnia scire potuimus, ac ne legentibus ob multitudinem miraculorum legendi fastidium prebeamus, ea sola, que necessario [14] magis occurrunt, annotare proponimus, ut habeat deuocio fidelium quibus se diuinis occupet laudibus, et qui plus dicere ad fidei edificationem cupiunt, semper inuenire possint quod addant.

De transitu beati Antonii.

Anno siquidem dominice incarnationis M.°CC.°XXX.°I.°, indicione IIII.ª, tercia decima die mensis Junii, feria VI.ª, beatissimus pater ac frater noster antonius, natione hyspanus, in ciuitate paduana, in qua per eum nomen suum magnificauit altissimus, apud cellam in loco fratrum uiam uniuerse carnis ingressus, ad celestium spirituum mansiones feliciter transmigrauit. Hic cum tempore quodam relictis populorum turbis, que ad audiendum et uidendum

[1] secutis
[2] quam
[3] mercibus
[4] copiosa
[5] redderet, cauta dissimulatione iminentem sui corporis dissolutionem celabat.
[6] constitutus
[7] decorandam
[8] aut quo conferendus esset auctore,
[9] humilitatis
[10] qui et loci dominium possedit
[11] cellam sibi
[12] sollitudinis
[13] Incipit pars secunda pro miracula.
[14] necessaria

Digitized by Google

eum undique confluebant, ad campum sancti petri quietis gratia a ciuitate paduana recessisset, soli deo uaccare cepit, cupiens siquid ei [1] pulueris ex secularium conuersatione, ut assolet, ullatenus adhesisset, lacrimis deuocionis, ac sacre meditationis capillis extergere. Cumque die quadam a cella sua, quam super nucem construi fecerat, uocante eum campana ad horam prandii descendisset, cum fratribus ceteris ex more discubuit. Facta est autem super eum ibi manus dei, et tocius corporis uiribus cepit repente destitui, Crescenteque infirmitate, sustentantibus eum fratribus, a mensa surrexit, et fatiscentes artus sustinere non preualens, stramentis se lectuli, cuiusdam precibus [2] inclinauit. Senciens igitur seruus dei Antonius dissolutionem sui corporis imminere, euocato ad se quodam de fratribus et consociis suis rogerio, dixit ei: Si consulis, frater, pro euitando fratrum istorum grauamine uado paduam ad locum sancte Marie. Quod cum frater persuasum haberet, iuncto curru [3] pater sanctus imponitur, fratribus loci pro posse retinentibus [4], ne ad locum alterum ullatenus deferretur; Quia tamen beatissimum antonium hoc uelle cernebant, inuiti facto cesserunt. Cumque iam apropinquasset ciuitati, occurrit ei frater innotus, qui uisitandi gratia ibat ad uirum dei, Quem cum nimia infirmitate cerneret aggrauatum, rogare cepit ut ad cellam diuerteret in domum fratrum; Erant enim ibi fratres prope monasterium dominarum pauperum commorantes, et iuxta consuetudinem ordinis diuina illis [5] ministrantes; Allegabat pro inde dictus frater tumultum magnum, et turbationem non paruam fore in loco fratrum, maxime quia intra ciuitatem positi secularium exponerentur inportune concursioni. Audiens autem hec seruus dei antonius precibus supplicantis annuit, et uotis eius acquiescens ad locum diuertit. Seruo igitur dei antonio in cella [6] cum fratribus constituto, aggrauata est super eum manus dei, crescenteque uehemencius infirmitate non mediocris signa dabat anxietatis, Cumque temporis modico spacio quieuisset, facta confessione, nec non et accepta absolutione, hymnum gloriose uirginis cantare cepit, ac dicere: O gloriosa domina, excelsa etc [7]. Quo dicto erectis mox in celum occulis, atonitisque luminibus in directum prolixus inspiciebat [8]; Quem cum frater, qui eum sustentabat, quid cerneret, interrogasset, respondit: Video dominum meum. Videntes autem fratres, qui aderant, felicem eius exitum apropinquare, unctionis sacre oleo sanctum dei statuerunt perungere. Ad quem cum ex more frater quidam unctionem sacram ferens peruenisset, intuens eum beatus antonius ait: Non est necesse, frater, ut hec mihi facias, habeo enim unctionem hanc intra me; Verumtamen bonum mihi est, et bene placet. Extensisque manibus ac iunctis palmis, psalmos penitenciales cum fratribus decantans, ad finem usque compleuit. Cumque dimidia fere hora sustinuisset, sanctissima illa anima carnis ergastulo soluta, in abissum claritatis absorta est; Corpus uero dormientis omnino speciem preferebat; Nam et manus eius in candorem conuerse, pristini coloris pulcritudinem uicere, Cetera uero corporis membra pro contrectancium libitu [9] se prebebant ductilia. O uere sanctus altissimi seruus, qui uno tempore uiuere meruit, et dominum uidere. O sanctissima anima, quam etsi crudelitas persecutoris non abstulit, desiderium tamen martirii et compassionis gladius milies pertransiuit. Te ergo digne pater deuotionis hostiis prosequentes, benignus assumme, et quibus per se nondum licet accedere uultui dei, pro nobis precator assiste. amen.

De clamore puerorum, et populi concursu et planctu.

Fratribus igitur studiosissime ab extraneis et ab amicis ac notis cautissime felicem eius transitum celantibus, ne uidelicet populorum frequentium premeretur [10] incursu, pueri per ciuitatem cateruatim incedentes clamabant dicentes: Mortuus est pater sanctus; mortuus est sanctus Antonius. Audientes autem hec populi, et glomeratis [11] agminibus ad cellam currunt, et artis sue penitus obliti, cuius beneficio uictum consequi debuissent, quasi apes locum fratrum circumdant. Pre ceteris uero ciues, qui caput pontis inhabitant, in multitudine graui, et copiosa forcium iuuentute ocius aduolant, et mox armata manu custodes in giro ponunt; Adsunt pro inde uiri religiosi, ruit turba sexus promiscui, iuuenes ac uirgines, cum iunioribus senes, paruus ac magnus, liber et seruus, omnes una uoce et unanimi cordis amaritudine lamentum sumunt, et pium mentis affectum multiplicatis gemitibus collacrimantes ostendunt. Quo, inquiunt, irrediturus abhis, pater, pater, inquam, padue currus eius et auriga ipsius? Quo progrederis sine filiis, uenerande pater, aut quos [12] nobis orphanis tui similis inuenitur, uerbi dei ueridicus annunciator? in christo iesu per euangelium tu nos genuisti. Sic, sic nimirum communis omnium dolor, et mesticia singularis, ingeminatis suspiriis, et eleuatis in aera uocibus, intuencium animos ad lamentationem et luctum inuitabat.

De planctu dominarum, et quomodo laborauerunt ad habendum corpus eius.

Quantus luctus hominum, quanta precipue lamenta pauperum dominarum! Que quia mulieribus ut erant animi imperare nequaquam ualebant fletui, sed et de profundo cordis ingemiscentes plorabant fletu inconsolabili: Heu nobis, ingeminant, benignissime pater, ut quod te nobis irreuocabiliter sublato, mater amaritudinis mors ad tempus pepercit, ut crudelius laniaret? Sufficiebat nobis paupertas nostra, ut diuicias computaremus, quod uidelicet, quem occulis carnis uidere non meruimus, saltem uerbum uite ceteris predicantem audire utrumque possemus. Cumque hec et alia gemebundis uocibus conclamarent, fuerunt que dicerent: Ut quid tot lacrimas, et suspiria singultu plena inuentum proferimus, aut quasi unum ex mortuis luctu prosequimur quem immortalitate fretum conciues angeli gaudent in celis? Unicum tantum superest egre separationis huius remedium ut qui corporalem nobis exibere presentiam prohibitus est uiuus, maneat nobiscum uel defunctus. Sed hec, inquiunt, quonammodo fieri potest? Non enim credimus quod fratres, qui ad australem ciuitatis plagam commorantur, sacratissimum beati antonii corpus manere nobiscum sustineant, nisi [13] forte maiorum precibus ducti, iuri suo misericorditer cedant. Mittamus ergo qui maiores ciuitatis religiosos, ac potentia seculari nobiles, ex parte nostra precibus adeant, ut quasi sine nobis ad habendum cum pace fratrem, quod deuote poscimus, simul omnes pro nobis elaborent. Quod et factum est. Quid multa? Omnes unanimi uoluntate consensu ancillarum christi uotis annuunt, et subsidium ferre sine contraditione promittunt.

[1] eum
[2] preceps
[3] cum
[4] renitentibus
[5] illud
[6] cellam
[7] excelsa super sidera etc.
[8] respiciebat
[9] libitum
[10] premerentur
[11] conglobatis
[12] quis
[13] corpus nobiscum manere sustineant, nichil

Digitized by Google

Qualiter ciues capitis pontis restituerunt [1] fratribus, corpus eius ad locum suum portare disponentibus.

Venientes igitur ad cellam fratres, qui ad ecclesiam sancte genitricis habitant, sacratissimum beati antonii corpus ad locum suum transferre disponebant; Indignum enim nimis, et malum intolerabile fore iudicabant tanto priuari thesauro, maxime quia sanctus ipse, dum uiueret, super omnia prouincie illius loca ampliori hunc amplexatus est uoto; Tanto enim loci illius ferebatur desiderio, ut cum mortis exitum apropinquare sentiret, fratri, qui sibi asistebat, per obedienciam preciperet, quod ad ecclesiam sancte dei genitricis marie corpus eius deferetur [2] modis omnibus procuraret. Videntes autem hec ciues, qui caput pontis inhabitant, fratribus unanimiter in faciem restiterunt, ac ne quod disposuerant ullatenus fieri posset, multiplicatis armatorum manibus, die noctuque locum custodiri fecerunt. Ignorantes igitur fratres quod facto opus esset, episcopum ciuitatis festinanter adeunt, et omnem sollicitudinem suam in pupillorum patrem proiciunt. Qui conuocatis fratribus ac canonicis suis, causam aduentus fratrum diligenter exposuit, et consultationis gratia singulorum sentenciam super facto requisiuit; Quidam autem ex eis precibus domnarum pauperum preuenti, petitioni fratrum nequaquam standum censebant, quin pocius rationes suas ad medium deducentes, pro parte earum enixius allegabant; Sed non minus fratres ea, que ad cause sue commendationem expedire nouerant, condiciones persone et facti introducentes, rationibus pro parte sua non leuibus persuadere conati sunt. Episcopus igitur rationabilem fratrum adtendens petitionem, uotis eorum in omnibus annuit, et ut eis presidio foret, potestati ciuitatis mandauit.

* De deuotione populi, et miraculo celitus exibito.

Interea dum hec agerentur, pars capitis pontis ad habendum beati antonii corpus uehemencius accenditur, et in potestatem recalcitrans eorum animus in irretitum enixius conatur. Fit conuentus seniorum, nec non et omnium, in quibus spes ulla poterat esse consilii, et ut eis auxilio fiant, per ciuitatem conuocantur amici. Denique in unum omnes eo usque conueniunt, quod personas, possessiones, et omnia, que habebant, exponenda iurent discrimini, priusquam beatissimi antonii corpus sinant uel loco permutari. Et mirum certe quod narro; In tantum etenim zelus ac feruor deuotionis omnes in idipsum uoluntates coegerat, ut cum quidam eorum ab antiquis temporibus inueterato odio, et bello intestino discordes extitissent, ueterum inimiciciarum, ut uidebatur, obliti, in detinendo beati antonii corpore unanimiter ac familiariter conuenerunt. Timentes igitur ne cuiusquam fraudulenta machinatione a spe sua frustrari possent, inito consilio corpus rapere disposuerunt. Uerum quia minister prouincialis presens non erat, ad cuius nutum fratrum causa pendebat, uocatis in partem senioribus eorum, supplicare ceperunt fratres, quatinus aduentum ipsius uel modicum prestolantes ab incepto desistent, et ad ipsius dispositionem cuncta in integrum conseruata remanerent. Placuit sermo, quem dixerant, nam et communis omnium ciuium sentencia hec eadem proclamabat. Instante igitur noctis tempore, nec non emissis turbis, fratres ostia domorum claudunt, ac ne occasione aliqua populorum premerentur incursu, uectibus et seris claustra communiunt; Media autem nocte, cum adhuc uigiles obseruarent excubias, inportuna populorum turba desiderio uidendi corporis estuans, Facto inpetu in domum, ubi sanctum requiescebat corpus, iruit, et repagula omnia simul cum ostiis inpudenter confregit; Cumque iam tercio hec eadem replicando impetu spiritus fratres lacessisset, dictum mirabile, nec semel domum ingredi ullo conamine ualuerunt, Sed, ut proprio subsequente ore confessi sunt, apertis ostiis stabant stupefacti; et cum plena esset domus lumine, introitum non uidentes circuibant aurugine fascinati. Mane autem de ciuitate, uillis et castris ad uidendum beatissimi antonii corpus populi fideles aduenient, et qui semel illud uel tangere utcumque poterat, beatum se fore indubitanter estimabat; Siqui uero pre multitudine accedere non ualebant, zonas, et cingula, anulos, et monilia, claues, et cetera ornamenta per fenestras et ostia passim proiciebant, quidam uero perticis hec ipsa appendentes inferenda porrigebant, ut contacta sacratissimi corporis sanctificata reciperent.

De turbatione populi et aduentu ministri.

Moram autem faciente ministro, quia tempus estiuum erat, et humandis corporibus inimicum, fratres eum in capsella lignea, quemadmodum turbatis licuit, celerius condunt, ac paululum fossa humo, expectationis gratia capsam sumittunt; Quod cum factum fuisset, subito audita est uox dicentis: Asportatum est corpus. Audientes hec autem populi, mox in seditionem uersi, cum gladiis et fustibus in domum fratrum irruunt, ac sepibus et ostiis in terram uiolenter deiectis, ad locum, in quo sacrum corpus iacebat, unanimiter concurrerunt; Sed nec prius a concepto, quod dicam, furore, an pocius animi feruore desistunt, quoad usque capsam, in qua preciosus ille iacebat thesaurus, terram fodientes inueniant. Inuenta autem illa preciosa margarita, nec dum fratribus intra arcam corpus fore asserentibus credunt, quin pocius ferente desuper palo soni raucitate sibi securitatem promittunt. Vespere autem sabbati minister prouincialis aduenit, ad cuius reditum tota ciuitas suspensa pendebat; Quem cum uidissent ciues, qui caput pontis inhabitant, conuocato consilio, mox corpus beati antonii instanter petebant, Atque in cause sue fauorem rationes exquisitas allegant, et ut fratres timori cederent, rationibus suis minas addebant. Ad ultimum denique instrumentum, in quo compromissionem suam digesserant, ad medium deducunt, palam omnibus denunciantes, quos nec ferro, nec gladiis, sed nec morti pro cause sue defensione cederent, nec ullatenus uita comite a condito resilirent. Ad que minister respondit: De iure quidem, quod concionantes ostendere nitimini, nichil petere potestis, karissimi; Sed si de misericordia sermo fieret, de fratrum nostrorum consilio prosequeremur opere quod dominus inspiraret. Verumtamen pro bono pacis, ac ne me uobis in dolo locutum fuisse, egra suspitione timeatis, concedo ut quoad usque super hiis, que petistis, cum fratribus habita deliberatione aliter disposuerimus, ipsi locum, ubi beati antonii corpus requiescit, custodiri faciatis.

De sententia pro fratribus data, et pontis confractione.

Facta autem die tercia, uidens minister quia tantorum et talium uoluntati resistere soli sibi fore difficile, maxime quia multitudinem causa tangebat, potestatem ciuitatis adiit, ac conuocato communitatis concilio, ab eis consilium pariter et auxilium suppliciter postulauit. Potestas uero de communi omnium uoluntate locum, ubi sacrum

[1] restiterunt
[2] deferri

* *Hoc et proximum caput desiderantur.*

Digitized by Google

corpus iacebat, custodiri fecit [1], ac nè quis fratribus uiolenciam faceret, sed nec ad locum arma portaret, sub pena librarum centum prohibuit, quo usque per ciuitatis episcopum, et clerum, ad quos factum spectabat, quid iuris statueretur, constaret. Quarta igitur die post mortem beati antonii episcopus, conuocato ciuitatis clero, cum eis consilium iniit, et de conseruanda pace ciuium ac saluando iure fratrum fideliter ac sinceriter tractare cepit. Requisita denique seniorum ac sapiencium per ordinem sentencia super cause cognitione processit, sed sicut ante iam diximus, maiores eorum precibus dominarum preuentos, et in earum partem declinantes inuenit. Exurgens igitur minister de medio fratrum, et manu silencium indicens, ait: Non satis equa, ut arbitror, iudicii lance, salua maiorum pace, iusticiam et misericordiam ponderant, qui utraque discretionis pensa, totum affectionis, et nichil rationis imponunt. Fateor, zelum dei quidem habent, sed non secundum scienciam. Nostre igitur congregationis frater, institit, et uidentibus occulis eorum, si dissimulare nolunt, intrans et exiens nobiscum mansit; Propterea et nos comendatum requirimus, quem, dum adhuc uiueret, sepulture locum, sancte dei genitricis ecclesiam pre ceteris elegisse non dubitamus. Quod si forte eum non posse sepulturam eligere contenditis, eo scilicet, quod uelle ligatum habuerit uinculis obediencie salutaris, cui, inquimus, nisi superiori eius potestatem hanc et electionis libertatem reseruari iudicatis? ideoque et nos, qui licet indigni superioris uice fungimur, dari nobis suppliciter poscimus, quod iuris ordine, et oculata ratione debetur. Episcopus igitur, auditis utrorumque rationibus diffinitiua sentencia statuit ut pro uoluntate ministri deinceps omnia fierent, et infirmanda, uel confirmanda, que dicta, uel facta fuerant, ipsius arbitrio subiacerent. Ipsi denique clero precipit [2] ut ad diem proximam, id est, post mortem beati antonii quintam, se ex more pararent, et ordinatis processionibus summo mane ad cellam conuenirent. Nichilominus autem potestati ciuitatis iterato mandauit ut presidio fratribus fieret, et paratis ciuium turmis ad transportandum beati antonii corpus, dicto tempore ad cellam properaret, qui benigne mandatum eius suscipiens, annuit, et ex transuerso fluminis, quod cellam circuit, de nauibus et lignis pontem quamtocius fieri precepit; Cauebat enim, ne si per medium capitis pontis processio fieret, indignatio seditionem in populo concitaret. Quod cum factum fuisset, deuoti populi capitis pontis, spiritu feruentes, sed ob pontis erectionem indignabunde furentes, cum securibus et gladiis ad locum currunt, et audaci pontem temeritate precidunt. Ibi reuera dolores ut parturientis, cum spiritu uehementi, quasi in silua lignorum securibus excidi cerceres [3] naues in aquis. Quid multa? Concitatur uniuersa ciuitas, eo maxime, quod delictum in communem omnium redundabat iniuriam. Adhuc autem illis uociferantibus auditum est ciues, qui australem ciuitatis plagam inhabitant, armata manu cominus aduenisse: At ciues capitis pontis hec audientes, ex aduerso ordinatis pugnatorum cuneis parati ad prelium stabant, si uel domos eorum ceteri tangerent, uel beati antonii corpus ad locum alium deportarent.

* De planctu fratrum, et transportationem Sancti Antonii.

Uidentes igitur fratres uniuersalem ciuitatis apropinquare ruinam, nimio terrore perterriti sunt, ac luctu ineffabili conlacrimantes aiebant: Heu nobis, propter quos tempestas hec orta est, et quorum occasione tota ciuitas, nisi eam dominus custodierit, propemodum euersa! ut quid nobis ultra uiuere, si tot omnium milia ad cause nostre defensionem contigerit interire? Exaudi, domine, placare, domine, attende et fac. Quare faciem tuam auertis? et tribulationis huius nostre in finem oblitus non misereris? Sustinuimus pacem, et non uenit; quesiuimus pacem, et non uenit, quesiuimus bona et ecce turbacio. Propter temetipsum, deus noster, audi, et exaudi partem tuam, nec facias ciuitatem hanc in consummationem. Similiter autem et uenerabiles christi ancille, auditis que fiebant lamentum sumpsere, Atque hec ipsa, que contigerant, sibi imputantes, corpus sanctum, quod uotis omnibus dari poposcerant, multiplicatis intercessionibus, ac fusis lacrimis auferri sibi postulabant. Omnis denique sexus, etas atque conditio dei misericordiam prestolabant corde suspenso. At qui non obliuiscitur misereri deus, adiutor factus est in oportunitatibus, Nam et qui prouidentie sue dispositione non fallitur, ad maiorem glorie sue cumulum gentes ad modicum turbari permiserat, ut mirabiliori fine concluderet, quod facere ipse disponebat; Neque enim in republica, qui eternaliter bonus est, malum fieri permitteret, nisi pariter nosceret, quod bonorum usibus utilitatis eliceret. Nam et potestas ciuitatis seditionem populi ferre non sustinens, uniuersitatem ciuium uoce preconis ad palacium uocauit, ac coacto concilio, partem illam, que pontem fregerat, ad australem ciuitatis plagam separans, ne diei illius tempore ad propria remearent sub iureiurandi interminatione, ac rerum omnium discrimine edicendo prohibuit. Post hec autem episcopus ciuitatis cum uniuerso clero, sed et potestas cum graui ciuium numero ad cellam conueniunt, et ordinatis processionibus beatissimi antonii corpus cum hymnis et laudibus, et canticis spiritualibus per medium capitis pontis ad ecclesiam sancte dei genitricis marie cum mira omnium exultatione transportant; Sed et principes populi, et tocius ciuitatis primi ad portandum humeros supponunt, beatos se fore putantes qui loculum uel leuiter tangere mererentur. Tantus denique factus est populorum concursus, ut pre multitudine simul per medium ciuitatis incedere non ualerent, quin pocius girantes per plateas, uicos ac suburbana ciuitatis, cursu rapido processionem preuenirent: Omnes autem quotquot cereos habere poterant, accensos in manibus deferebant, Tantaque erat luminarium copia, ut quasi tota ciuitas arderet igne succensa. Cumque ad ecclesiam sancte dei genitricis marie finita processione uentum fuisset, episcopus celebratis missarum sollemniis beati antonii corpus honorifice condidit, ac solutis humanitatis exequie, cum omni exaltatione ad propria remeauit.

De miraculis in generali eadem die exibitis.

Statim autem die eadem quamplures allati sunt uariis infirmitatibus detenti, qui mox beati antonii meritis pristine restituti sunt sanitati. Quam cito enim infirmus quicumque arcam tetigerat, mox depositus ab omni se morbo liberatum gaudebat. Qui uero pre multitudine superuenientium infirmorum coram arca manere non poterant, extra ostium ecclesie delati uidentibus cunctis in platea salui fiebant. Ibi reuera oculi cecorum aperti sunt, ibi aures surdorum patuerunt, Ibi claudus sicut ceruus saliebat, ibi soluta mutorum lingua uelociter et plane dei laudes acclamauit, Ibi dissoluta paralysi membra in usus pristinos solidantur. Ibi gibus, grata, febris, et morborum pestes uarie mirabiliter fugantur, Ibi denique oblata fidelibus beneficia queque prestantur. Ibi salutarem peticionis effectu ex diuersis mundi partibus uenientes, uiri femineque consecuntur.

De processionibus et deuotione populi.

Miraculorum igitur luce clarissima radiante, fidelium excitatur deuotio, et edificatione deo ierusalem, noua dis-

[1] iussit
[2] precepit
[3] cerneres
* *Hoc caput et duo sequentes desunt.*

Digitized by Google

persionis israel representatur congregatio. Reuera enim ab oriente et occidente, a meridie et septemtrione ordinatis processionibus populi conueniunt, et uidentes magnalia, que beati antonii meritis in occulis eorum fiebant, honore debito merita sanctitatis eius extollunt. De his autem, qui, ut diximus, ordinatis processionibus laudum domino munia ac seruo eius beato antonio deuote persoluebant, inter primos uenere ciues, qui caput pontis inhabitant, qui et ne sibi auferretur corpus sanctum strenua animositate pontem preciderant; Hii nimirum lacrimis perfusi et pedibus discalciati clero cum crucibus et uexiliis precedente ad uisitanda beati antonii limina cum tam mira reuerencia ueniebant, ut intuencium corda fidelium ad compunctionem scinderent, ad diuini amoris incendium inuitarent; Cuius enim tam ferreum pectus non moueretur ad gemitum, non armaretur ad bone uoluntatis affectum, cum milites, delicatum omne genus ambulare cerneret uias difficiles, et matronas nobiles, pre teneritudine uix se ferentes, discalciatis pedibus uestigia precedentium insequentes? Sed et fratres miram eorum amplexantes deuotionem, maxime quia in causa ad sancti aduersariorum personam deuoti gesserant, ut ad uberiorem cordis eos pacem prouocarent, ordinatis laudancium choris, honorifice eis obuiam processerunt. Non solum autem ipsi, sed et uniuersitas ciuitatis per partes distincta, statutis diebus, eodem processionis scemate ueniebat discalciata. Religiosi quoque, quorum maxima pollet multitudine, cum parte ciuitatis, quam inhabitant, congruo processionis ordine discalciati procedebant. Episcopus denique, sacra cleri comitatus caterua, nudatis pedibus reuerenter accedunt, sed et potestas cum militum cuneis et innumeris populorum turmis adueniens calciamenta de pedibus soluit. Similiter autem sacre religiosorum conuentus, qui in uillis et castris circumadiacentis regionis copiosius habitant, sacris uestibus induti, et pedibus discalciati, uias duras alacri deuotione currebant. Adest proinde litteratorum turma scolarium, quorum non mediocri copia uiget ciuitas paduana, qui fletibus deuotionis miscentes cantica reedificantium quondam filiorum transmigrationis, templum dei, mixta iubilo representabant suspiria. Ibi uigens cantabat canticum, et mediis fletibus erumpebat in iubilum. Sic sic nimirum ordinatis, quid dicam laudantium, aut flencium cuneis? ac pedibus discalciatis incedentes, talis tanteque magnitudinis cereus precedebat, ut non nisi detrimenta magis ipsius parte intra tectum sancte dei genitricis ecclesie erigi ualeret. Nec solum ipsi, sed etiam quelibet turma ciuium, statuto die ueniencium, tante longitudinis cereos portabant, ut plerique non nisi fracti ullatenus introduci possent. Portabantur autem in humeris omnium cerei, eo quod ad unius subuectionem uix sexdecim sufficerent curuati, uel si in curribus deportaciones cereorum fierent, duo paria boum iunctis ceruicibus colla sumittebant. Erant namque cerei procere dispositionis, e quibus in modum candelabri, protensis altrinsecus brachiis, sperule simul, ac lilia, uinee, ac diuersa florum grana manu artificis diligenter expressa procedebant, quidam uero ecclesiastice stature fabricam, uel certe terribilem castrorum aciem preferebant. Nichilominus denique et qui tam miro cereorum cultu processionem ornauerant, singuli in manibus accensa lampade cereos deferebant, Cumque pre multitudine ad ualuas ecclesie accedere nullatenus possent, cereos atque candelas in platea coram ostia templi passim proiciebant, Alii uero super muros luminaria concinnantes, in plateis uigiles noctis obseruabant excubias; Et mirum certe, quia nec estiuis ad modicum cessere coloribus, nec glaciali temporum pigris requiem dabant frigoribus, sed inuictis precordiorum mentibus diem cum nocte continuantes, aliis atque aliis sibi inuicem succedentibus, quoque temporis momenta in dei laudibus expendebant. Gaudebat proinde ciuitas tantis se fulgoribus adhornatam, et multiplicatis luminaribus illustrata, tocius noctis se senserat amisisse caliginem. Currunt ueneti, properant treuisini, assunt uincentini, lumbardi, sclaui, aquilegii, theotonici, hungari, qui omnes occulata fide innouari signa et mirabilia immutati cernentes, laudabant et glorificabant omnipotentiam conditoris. Quotquot autem ueniebant, et mira, que per beati antonii merita indubitanter facta occulis conspiciebant, manibus atrectabant, sumpta fiducia in gratiam respirandi, peccata sua fratribus ad tantum numerum uix sufficientibus confessi sunt; At qui gratia curationis aduenerant, et iuxta quod scriptum est, scelera sua secrecius abscondebant, ad salutis uiam dirigi nequaquam poterant, Sed non facta confessione ea demum salubriter reliquissent, mox uidentibus cunctis misericordiam senciebant.

De missione nuntiorum ad curiam pro sancti antonii canonizatione.

Exultatur [1] igitur ecclesie fides, altissima commendatur paupertas, ac simplex humilitas honoratur, Erubescit ceca mater erroris perfidia, et liuida tabe marcescit [2] hereticа prauitate mens stolida, Impietas denique suspiciosa confunditur, et infidelitatis caligo, quasi noue lucis exortu miraculorum splendoribus absorbetur. Clamat nimirum sacer cleri conuentus, uociferatur deuotus populus, omnes una uoce, et unanimi uoluntate concordant, ut pro beati antonii canonizatione [3] ad curiam mittatur modis omnibus instant. Fit pro inde huiuscemodi negotio inter clerum et populum sollempnis collatio, et ut multitudinis cor unum exaudiatur pleno diffinitur concilio. Quid plura? Scribit episcopus cum clero, potestas ciuitatis cum militibus, et populo, et necdum post mortem sancti mense completo ad apostolicam sedem nuncios morum grauitate pollentes, et conditione uenerabiles transmittunt, Qui cum paucis interiectis diebus apostolicis se aspectibus presentassent, et aduentus sui causam diligenter exposuissent, a domno Gregorio papa nono, et uniuersa curie frequencia gratissime recepti sunt; Quamuis non mediocriter multi eorum de festinata uiri dei gloria, et tantorum mirabilium subitatione superadmirarentur audita. Conuocatur reuera sacra cardinalium concio, et super nunciorum paduanorum causa sollemnis celebratur collatio. Tandem de communi omnium consilio, uenerabili paduanorum episcopo, et prioribus sancti benedicti, et fratrum predicatorum, a summo pontifice miraculorum committitur examinatio. Concurrunt undique utriusque sexus turba non modica, qui se per beati antonii merita gloriosa a diuersis cladibus liberatos, testimonio ueritatis affirmant [4], et hinc inde maxima miraculorum multitudo coruscat. Datur auditus attestationibus iureiurando firmatis [5], et multiplicatis ueritatis * testibus, approbata rediguntur in scriptis. Ad maiorem denique fidei et miraculorum assercionem, conditiones personarum, et facti subtilius inquiruntur, locus et tempus, uisus et auditus, et sique sunt cetere testibus adhibendum [6] circumstancie, studiosius innotantur [7]. Miraculorum igitur examinatione diligenter expleta, fideles populi paduani strenua deuotione ceptis insistunt, et secundo ac tercio multiplicatis nunciis [8], ad apostolicam sedem fidedignos legatos destinant [9]; Namque, ut de cause sue ueritate, et ex auditu digna deuotionem [10], apostolicam sollicitudinem et cardinalium uigilantia [11] cerciores redderent, uenerabilis paduanus episcopus fratres ad [12]

[1] Exaltatur
[2] marcesit
[3] canonicatione
[4] affirmauit
[5] firmitatis
* *Deest*
[6] adhibendo
[7] inuocantur
[8] meritis
[9] destinauit
[10] deuotione
[11] uigilantiam
[12] ac

Digitized by Google

maiores ecclesie canonicos [1], una [2] cum priore sancte Marie de monte crucis, potestas uero nobiles, et potentes, comites et milites cum non parua procerum frequencia ac populorum turba ad curiam transmisit. Scribit pro inde fauore digna magistrorum, atque scolarium uniuersitas tota, et litteras uisus et auditus testimonium perhibentes mittit litteratorum concio, non leuiter repulsam passura. Super hec autem omnia, et que agente id domno, se offerebat uenerabilium cardinalium presencia. Eo namque tempore domnus oddo [3] de monte ferrato et domnus Jacobus electus palestrensis pro reformanda quarumdam ciuitatum [4] pace, in lonbardia, et marchia ternisana [5] legatione fungebantur; Qui cum dicte legationis occasione paduam aduenissent, et mirabilia dei occulata fide, ac certissima ueritate cognouissent, facti et ipsi ueritatis testes, litterarum suarum patrocinio, miraculorum fidem astruebant. Acceptis igitur episcopis [6] nuncii celeres curiam adeunt, et tantorum ac talium patrocinantibus litteris suffulti a domno papa et uniuersa curia benignissime recepti sunt. Quid multa? Conuenitur rursum, et de beatissimi antonii canonizatione [7] in presentia domni pape [8] et cardinalium uniuersitate propensius tractatur, ac coacto demum concilio, domno iohanni sabinensi episcopo generalis miraculorum examinatio, et examinatorum approbatio commendatur. At dominus ille super commissa sibi cura aut segnius agens, causam sollicicius promouit, insperato cunctis temporis spatio, se superdictis examinatione, et approbatione penitus expediuit *.

De uisione celitus exhibita.

Inter hec autem urget noua nuncios paduanos impreuisa necessitas, ac precedencium uite successuum, emergente causa, turbatur iocunditas. Erant namque cardinales quidam moribus et litteratura inter ceteros principes ecclesie non mediocres, qui zelo consuetudinis ecclesiastice ac temporis ducti breuitate, super tanta non tam precipitanter agendum causa fore censebant, maxime quia nondum post mortem beati antonii annus effluxerat, Ideoque in eius canonizatione non nisi debita temporis congruencia se consentire posse, nec uelle caucius asserebat; At qui gloriam suam non se alteri daturum uoce prophetica testatur, hanc ad tempus uerborum repulsam fieri uoluit, ut tota simul operum consumatio gratie tribuenda noscatur, Nam et oportuno tempore misericorditer affuit, et ad sancti antonii canonizacionem unum eorum per uisionem mirabiliter induxit. Visio autem capitis eius hec fuit. Uidit, et ecce domnus papa pontificalibus infulis decoratus ad consecrandam ecclesiam, nec non altare paratus astabat, quem uenerabilium corona cardinalium sacris misteriis ex more ministratura cingebat. Apropinquante autem consecrationis hora, summus pontifex reliquias ex more in altari condendas requisiuit, At illi nullas omnino se habere reliquias, quas ponerent, singillatim respondere; Ille uero querentis more in diuersa ferens contuitum, uidit furtuitu funus nouum e uicino iacere uestitis ligatum, Quod more ut uidisset, ait: Afferte celeres reliquias has nouas, ut in altari condamus eas: Qui cum uisum funus non esse reliquias instanter asseruissent: tollite, inquit, uelamentum, quo tegitur, et uidete saltem quidnam sit, quod intrinsecus latet; At illi ad corpus accedentes pigris egressibus inuiti procedunt, et iuxta preceptum, pannum, quo inuolutum fuerat, uelociter tollunt; Quod cum discooperuissent, nullam penitus corruptionis feditatem sensissent, conuersi ad corpus, uise reliquie in tantum placuerunt, ut se mutuo preuenientes quicquid tolleret, decertarent. Ad quam concurrencium, ut uidebatur, pressuram expergefactus dominus ille post modicum surrexit, Vocatisque qui sibi astabant clericis, mox uisionem, et interpretationem eius de beati antonii canonizatione deuotus exposuit, affirmans sancti canonizationem sine dubitatione futuram; Cumque ad curiam iturus de solio suo descendisset, ecce paduani quasi diuino nutu ducti ad ianuam astiterunt, Quos cum dictus dominus ille conspexisset, ad clericos, qui sibi astabant, conuersus, ilari uultu ait: Ecce somnium uerum, et interpretacio eius. Diuina igitur uisione confortatus in tantum cause padianorum promotor effectus est, ut dei omnipotenciam non diuturnitate temporis alligari posse, nec sancti gloriam ulla consuetudine impediri debere, constancius allegaret.

De canonizatione beati antonii.

Recitatis igitur, ut predictum est, coram domno iohanni Sabinensi episcopo miraculis, attestatione iuratorum uerificatis, approbatis ac demum receptis, tota cardinalium et prelatorum, qui tunc in curia erant presentes, uniuersitas congregatur. Fit tandem de beati antonii canonizatione mencio, et concordantibus in idipsum cunctis letabunda nimis celebratur collatio. Indignum ualde est, inquiunt, nos, quod absit, beatissimi patris antonii meritis uenerationem debitam in terris subtrahere, quem gloria et honore dignatus est dominus maiestatis in celis coronare; Nempe sicut ueritati miraculorum cognite fidem non adhibere perfidie est, sicut sanctorum meritis laudem negare genus est inuidencie. Uidens denique summus pontifex unanimem omnium super sancti antonii canonizationem consensum, adtendens nichilominus infatigabilem ciuium padue deuotionem, de communi omnium consilio petitionem eorum supplex annuit, et diem, quo hec fierent, remota dilatione constituit. Jam aduenerat dies tercius, qui et tante sollemnitati fuerat prefixus, adest cardinalium sacra societas, conuocantur episcopi; ueniunt abbates, et de diuersis mundi partibus presentes ecclesiarum prelati concurrunt; Illic sacer cleri conuentus, illic populorum multitudo pene innumerabilis; Astat proinde summus pontifex in magnificencia glorie, pontificalibus infulis decoratus, sed et cardinalium ac ceterorum ecclesie principum uestibus sacris induta societas christo domini conglomeratur. Leguntur denique coram omni populo ex more miracula, et extolluntur summa deuotione ac reuerencia beati patris antonii merita gloriosa. Stans igitur pastor ecclesie sancta consolatione perfusus manus ad celum protendit, et inuocato nomine trinitatis deifice, beatissimum patrem antonium in cathalogo sanctorum conscripsit, ac festum eius die obitus sui celebrari constituit ad laudem et gloriam patris et filii et spiritus sancti cui est honor et imperium per omnia secula seculorum. Amen.

Facta sunt autem hec in ciuitate spoleti anno domini M.°CC.°XXX.°II.° inditionis quinte, sub die pentecostes, pontificatus domni Gregorii pape nono anno VI.° Nuncii uero ciuitatis padue concito gressu domum properantes ante completum post mortem beati antonii annum felici pompa reuersi sunt, et festum eius eodem die reuelato transmigrationis ipsius anno, iubili solemnitate celebrarunt. Ad laudem et gloriam omnipotentis dei patris et filii et spiritus sancti, et gloriose uirginis marie, et sancti antonii, miracula, qui coram domno Gregorio papa nono, audiente uniuerso populo, lecta sunt, succincte, preuia tamen ueritate, ad excitandum fidelium deuotionem, duximus adnotandum.

De contractis.

Die namque, quo beatissimi antonii corpus in ecclesia sancte dei genitricis marie honorifice conditum est, mulier quedam nomine cazuza per annum grauiter infirma-

[1] concanonicos
[2] unica
[3] addo
[4] ciuitate
[5] treuisilla
[6] episcopi litteris
[7] canonicatione
[8] domno papa

* *Fragmentum de vita Sancti Antonii, in codice Alcobacensi* 293 *descriptum, terminatur hic.*

Digitized by Google

ta instrumentis lingueis, quas feruleis uocant, sustentata ad locum usque peruenit, In cuius humero ex concrecione humorum gibbus immanis excrescens eam miserabiliter curuabat, ut non nisi ferularum sustentacione ullatenus incedere ualeret; Que cum coram beatissimi antonii tumulo in oratione prostrata paululum sustinuisset, complanato mox humero, gibbus euanuit, et dimissis ferulis erecta mulier domum remeauit.

Mulier quedam nomine guissa ab annis octo, et eo amplius, in tantum contracta fuerat, quod desiccato sinistro crure, ac neruis contractis, pedem in terra figere nequaquam ualebat, Sed cum necessitatis causa se quoquam mouere cuperet, corpus suum ferularum sustentatione difficulter trahebat, Quam uir eius Marchoardus nomine equo impositam ad ecclesiam sancte dei genitricis marie festinus duxit, et recuperande sanitatis gratia coram archa beati antonii introductam deuotus collocauit; Ad illa orationi procumbens, mox tanto urgeri cepit, ut pre angustia sudans calorem ferre non sustineret, sed subportantibus eam caris extra ostium ecclesie, haustum aure frigidioris spiritum refocillabat. Cumque post modicum reducta coram tumulo clausis occulis orasset, manum tangentis uentrem ac corpus suum leuare conantem sensit; At illa scire cupiens quisnam esset, qui eam tangeret, eleuatis occulis neminem sibi apropinquare uidebat. Intelligens igitur mulier diuinum fore auxilium, quod senserat, illico surrexit, dimisisque ferulis cum uiro suo gaudens ad propria remeauit.

Alia uero mulier richarda nomine, cum per uiginti annos crura gerens arida monstruose foret contracta in tantum, ut genua pectori, et pedes natibus adherentes collosa quadam copulatione se iungerent; die quadam mendicationis gratia cum pauperibus ceteris, ut elemosinam a transeuntibus acciperet, ad locum patris beati antonii scanellis pro pedibus utens aduenit, Cumque sopore depressa dormitans caput aliquantulum reclinasset ad terram, audiuit uocem dicentem: Deo gratias, quia liberata est; At illa apertis occulis uidit puellam, que gibbosa fuerat, sed meritis sanctissimi patris sanitati reddita, multis comitantibus recedebat. Surrexit ergo mulier, ut ipsa curationis gratia ad tumulum introiret, Dum autem iret, ecce puer quidam septennis apparuit, et clausis manibus precedens ad introeundum inuitauit dicens: Ueni in nomine domini, quia liberabit te: Illa uero precedentis sequens uestigia, ad ostium ecclesie scanellis ex more se traxit, sed cum in ostio ecclesie iam constituta fuisset, puer ille disparuit. Intrans igitur ad locum sepulcri, totam se contulit orationi. Orante autem ipsa, ecce duo globi ad instar oui erumperunt inter femur eius et ilia, Discurrenteqne introrsus humore quodam subcutaneo, globi ad pedes usque descenderunt, ac in modum concussarum manuum perstrepentes multis audientibus sonuerunt; Denique crura eius uiginti annorum spacio quasi lignum arefacta mox extensa sunt, et laxata cute carnes ad staturam pristinam crescere ceperunt. Uidentes autem custodes tumuli que fiebant, extra ostium ecclesie prepropere mulierem portantes, ut plene sanatam dimiserunt; At illa per dies decem et nouem orationibus insistens, nec non et cotidie ad locum dictum se trahens in die xx.° dimissis scanellis domum rediit, et non sine magna omnium admiratione per medium ciuitatis firmatis gressibus ambulauit.

Puer quidam albertus nomine cum a natiuitate sua usque ad annum undecimum pedem sinistrum tortum habuisset, parte superiori ad terram uersa, digitos ad calcaneum pedis dextri preposteratos portabat, Cui pater ad uidendum pedem ligna sepe ligare consueuerat, sed mox quacumque occasione solui contigeret, in tortitudinem solitam resiliebat. Die igitur quadam mater pueri ad archam beati antonii cum filio supplex accessit, et pedem ipsius ad locum utcumque intromisit, Cumque paruo ibidem tempore permanens uehementer sudasset, a custodibus arche matri restitutus, uersis ad terram planctis domum rediit.

Puella quedam nomine Agnes trium ferme annorum spatio tocius corporis uiribus destituta, egritudine, quam anatropam uocant, laborabat in tantum ut quasi lignum aridum langueret desiccata, Quam cito enim cibum sumeret, ilico crudum et penitus indigestum per os reiciebat. In tantum autem iam morbus perualuerat, ut pre siccitate nimia intercluso guture, uix saliuam uel molle quippiam deglutire posset. Ad quam con uenissent medici, ut continuum uomitum artis beneficio reprimerent, et humorem naturalem restaurarent, nichil omnino ualentes, ac de salute eius desperantes recedebant. Ducta igitur die quadam, et super archam beati antonii in oratione collocata, maximo dolore mox per totum corpus angustiata morti apropinquare uisa est; Recedente autem paululum dolore, qui eam inuaserat, matrem, que prope locum aderat, uocans, panem integrum se posse deglutire dicebat; Assumptaque tandem filia, mater domum rediit, et retento statim cibo corpus aridum humorem pristinum recuperauit.

In ciuitate ueneciarum mulier quedam cesaria nomine manum habens contractam, pedem sinistrum duobus annis, et eo amplius tortum ex transuerso ferebat; Que cum tempore messis in episcopatu paduanorum uenisset, ut spicas, que metencium manus effugerent, more pauperum colligeret, auditis que per beati antonii merita fiebant, non sine magno labore, recuperande sanitatis gratia padue peruenit; Cumque pre multitudine infirmorum ad archam non ualeret accedere, per sudes archam circumstantes immisso pede locum sepulcri conabatur pertingere; Quo cum protensa tibia pedem porrexisset, mox tantus in eam dolor irruit, ut commotis ab immo uisceribus quasi exitum minantibus pre angustia uehementer sudaret. Uidentes autem qui aderant, mulieris angustiam, iam pre debilitate loqui siquidem non poterat, ad murum ecclesie, quietis gratia, detulerunt eam. Ubi cum aliquandiu commorata sustinuisset, recedente sudore, statim surrexit, et manus et pedis sanitate percepta deo gratias agens recessit.

Proseptima quondam mainnerii uxor donerta manu sinistra, in ambobus pedibus contracta, ad beati antonii tumulum in mastello quodam delata est; Que cum super archam eleuata fuisset, per beati antonii merita mox pedes eius erecti sunt, ac pristinis usibus restituti, Manus uero eius paululum contremiscens aperta est, ac demum extensa, ut uidentibus cunctis eam clauderet et aperiret. Deposita uero de archa, statim exiliit, et obtate restituta sanitati letabunda discessit.

Ciuis quidam paduanus nomine petrus habebat filiam nomine padianam, Que cum quatuor esset annorum, omni prorsus officio pedum destituta, in modum reptilium manibus serpens incedebat. Dicebant autem, quia morbo epiletico laborans cadere et uoluptari sepe consueuerat; Quam cum pater eius, dum adhuc uiueret sanctus antonius, in brachiis baiulans, eidem die quadam iter facienti per ciuitatem obuiasset, rogare cepit ut filie sue signum crucis imprimeret, Cuius fidem pater sanctus adtendens, benedixit eam ac dimisit. Pater uero puelle domum regressus erectam filiam super pedes suos statuit, que mox sustentata scabello, huc et illuc ire cepit, Sabbato autem demum scanno, pater ei baculum tradidit, ipsa uero semper proficiens eundo et redeundo per domicilium incessit. Ita denique beatissimi antonii meritis ad plenum conualuit, ut nullus penitus sustentaculo egeret, nec ab eo tempore, quo signata est, passionem uel minimam morbi caduci sustinuerit.

Mulier quedam Maria nomine cum tempore quodam equas patris sui secuta iuxta fluuium, quod brenta dicitur, sola sub nuce quadam consedisset, uir quidam niger de flumine egrediens recto tramite ad eam uenit, assumptamque in brachiis ad nucem alteram, que e uicino erat, portauit. Cumque stupefactam, uim ei inferre cupiens, ad terram proiecisset, adeo miserabiliter confractam dimisit, ut gibbosa pectore ac genu contracto, nec non et uertebro coxe ab ancha distorto ductu patris domum remearet, Sed et quinque annis et eo amplius monstruosam hanc passa est contractionem. Post mortem igitur beati antonii nocte quadam erecta genu ac pede sine cuiusquam sustentationem surrexit, Uerumtamen gibbus in pectore, et os anche adhuc elongatum remansit; Die

Digitized by Google

autem quadam ad tumulum beatissimi antonii delata, ex toto rediit sanitati restituta, Videbatur namque sibi, dum salua fieret, manus hominis inter carnem et ossa leniter duci, membra quoque pridem anxio confecta dolore, unguentis more, suauius deliniri.

Nassinguerra de saccili per annos duos crux dextrum habens contractum, pedem portabat suspensum. Hic cum die quadam ferulis utens ad archam beati antonii peruenisset, uehementer sudare cepit; Sed cum doloris, qui eum euaserat, anxietatem ferre nequaquam posset, aliquantulum se ab archa retraxit. Accurrentes autem qui aderant, leuare conantem erexerunt, moxque uidentibus cunctis nerui pedis eius extensi sunt; Ipse denique dimissis ferulis festinus domum rediit, cui occurrens uicinia tota fusis lacrimis, ac pulsatis campanis deo, et beato antonio gratias egit.

Mulier quedam de sanonaria Maria nomine, cum ab annis duodecim a latere dextro infra cingulum omni membrorum usu fuisset destituta in tantum, ut non nisi scanellis subuecta, contracta uix traheret membra, Die quadam ad tumulum sancti patris antonii super currum deducta est, Que cum super archam a tempore, quo intrauerat, usque ad horam ferme sextam orationi insisteret, tedio affecti custodes ut surgeret acclamabant. Ad quorum uocem sine omni amminiculo mulier surrexit, et demissis scanellis perobtime liberata domum rediit.

Uir quidam de portili nomine scotus, pedes habens putridos, et nodosa podragre inflatione tumentes, dorso uiri uectus ad locum peruenit, Qui cum facta confessione a fratre quodam penitenciam suscepisset, ad archam sancti antonii festinus ac supplex se trahi fecit. Cumque ad modicum ibidem quieuisset, mox tanta uelocitate ad fratrem regressus est sanus, ut pre temporis breuitate, admiratione maxima, dictus frater eum, qui sanus effectus fuerat, per claustrum deambulare faceret. Tandem uidentibus cunctis, qui dorso uectus aduenerat, propriis pedibus deo et beato antonio gratias agens recedebat.

In capite gauri erat puella quedam nomine samaritana, Que cum tempore quodam pro colligendis leguminibus cum puellis aliis in agrum patris sui intrasset, subito contractis genibus nequaquam redire potuit, sed portantibus eam ceteris ad paterna limina remeauit; Sicque inualescente morbo annis tribus reptans manibus incedebat et miserabili spectaculo natos herentes solo trahebat. Die igitur quadam, facta confessione, dicta puella cum matre ad beati antonii tumulum supplex aduenit, sed et breuissima hora pristine sanitati restituta propriis pedibus domum properauit, Quod cum auribus populi capitis gauri nunciatum fuisset, pulsatis campanis mox uenienti occurrerunt, et dei magnificenciam in ea uenerati sunt.

In castro de montana erat mulier quedam nomine guyna, que ab annis duobus humeri, ac manus dextre impotens affecta nichil omnino super spatulam ferre, nec manum ad os poterat leuare; Cumque die quadam ad tumulum beati antonii semel et iterum intrans nullum prorsus humeri ac brachii leuamen sensisset, accessit ad fratrem, qui audiendis confessionibus intendebant. Facta igitur confessione tercio ad archam uenit, et se in oratione prostrauit. Orante autem ipsa, mox dolore graui humerus eius urgeri cepit, et os spatule in modum fractarum nucum crepitans ad locum pristinum resiliuit. Surgens igitur mulier ilico brachii uibrauit, et uidentibus cunctis liberata domum repedauit.

Margaretha quedam de ciuitate paduana cum se nocte quadam sopori dedisset, uisum est sibi ab alto in terram corruisse. Expergefacta autem mulier inuenta est collum habens retortum, et manum sinistram cum pede contractis neruis adeo curuatam, et suspenso calcaneo, ut uix terram tangeret articulis digitorum; Sed cum die quadam super tumulum sancti antonii eleuata paululum quieuisset, mox erecto collo, caput in statum condecentem rediit, et manu ac pede sanitati restitutis, mulier liberata descendit.

Acobinus quidam abbati filius manu ac pede contractis, cum super sancti patris antonii archam orans parua hora commoratus fuisset, mox uehementer furens manum et pedem extendit, et uidentibus arche custodibus sanus et laudans recessit.

In ciuitate paduana erat puer quidam iohannes nomine, cuius mentum per annos IIII.^{or} adheserat pectori in tantum, ut nequaquam caput leuare posset, sed inclinato eo pronus incideret; Quem cum die quadam mater eius ad tumulum beati antonii deportasset, puer illico per se erigens cum matre sanus rediit; Fouea uero in pectore eius apparebat, in loco uidelicet, cui mentum applicatum fuerat.

Oredicus quidam de comitatu concordie cum tempore quodam de ecclesia recidisset, confractis renibus sine ferularum sustentatione nequaquam incedere ualebat. Facto igitur uoto, ad cumulum sancti patris antonii deuotus uenit, et mox sanitati redditus dimissis ferulis remeauit.

Mulier quedam germidis nomine per annos IIII.^{or} pedem dextrum contractum habuit, ut nec passum quidem pedis absque ferulis incedere ualeret; Que cum nocte quadam nimio sopore depressa sub nuce obdormisset, astitit ei uir quidam canus, statura pusillus, aspectu decorus, ueste uiridi indutus, et clamide coccinea desuper amictus: Qui dixit ei: Puella, Nunquid hic tibi dormiendum? Et rursum: Extende, ait, pedem tuum. Extendente igitur ea pedem suum, accepta manu neruos in directum protendit, moxque disparuit; At illa euigilans clamauit dicens: Gratias tibi ago, sancte antoni, qui liberasti me; Arreptisque in manu ferulis, sana domum rediit, et uisionem hanc multis audientibus in dei gloriam narrauit.

Explicit de contractis.

Item de paraliticis.

In ciuitate ferraciensi erat mulier quedam Maria nomine, que ab annis IIII.^{or} toto corpore paralisi dissoluta, caput et omnia membra portabat tremebunda. Cumque necessitate aliqua ad locum quempiam uellet procedere gressu retrogrado, uel ab oblico, quam sepe uestigia curare. Que cum die quadam coram sancti antonii tumulo orationem funderet, subito nerui eius dolore angustiati ceperunt extendi. Exurgensque mulier super pedes suos immobilis perstitit, ac plene sanitati restituta domum remeauit.

Armerina quedam de uicencia V.^{e} annorum spatio existens paralitica nullo conamine pedis gressum figere potuit, Sed cum aliqua occasione erecta fuisset, ante et retro tremebundis se motibus agitabat. Veniens igitur ad archam beati antonii pronam se in orationem dedit, et mox pristinam se habere sanitatem promeruit.

Maynardus de runcis cum per uiginti dies paralisi dissolutus fuisset in tantum, ut nullo penitus pedum uteretur officio, nec os ad comedendum posset aperire, super plaustrum honustum feno usque ad pratum uallis delatus est, Quo cum ducente eum plaustro peruenisset, dorso uiri uectus ad beati antonii tumulum supplex accessit. Facta igitur oratione in continenti surrexit, et aperto ore deum et beatum antonium laudans propriis pedibus domum regressus est.

Mulier quedam vilia nomine per annos tres toto corpore tremebundi ad archam beati patris antonii tremulis gressibus uenit angustiata, Cumque coram tumulo in oratione persisteret, inualescente tremore, clamor nimius in eam irruit. Flebant autem uiri et mulieres tremebundis eius sudoribus compacientes, sed cum extra ostium ecclesie delata paululum respirasset, recedente dolore mulier solidata loco discessit.

In caustro de montagna erat mulier quedam nomine solagra, que per annum et mensem paralisi resoluta, uouit se ad sancti patris antonii tumulum recuperande sanitatis gratiam uenturam. Que cum nocte quadam in stratu decubans obdormisset, audito strepitu quasi pulsato pede lectuli excitata est, Uocansque quedam e uicino commanentem, quesiuit siquid auditu percepisset; Quo respondente quia nichil omnino sonuisset, tremefacta mulier in lecto resedit, et proiecta super se tunica peruigil

Digitized by Google

excubuit. Cumque paululum sustinuisset, pulsato iterum lectulo, magis extimuit, et signum crucis fronti sue inprimens dixit: Quis tangit lectum? Audiuitque dicentem sibi: Audacter signa te. At illa: Quis es, domine? Cui ille respondit: Ego sum antonius. Exclamansque mulier ait: Libera me, sancte antoni. Qui respondit: Ecce salua facta es. Mane autem facto mulier roborata surrexit, et nullum prorsus ab inde grauamen sensit.

Item. De cecis.

Puella quedam aurienia nomine per annum et dimidium occulorum lumine priuata ad archam beati antonii sanitatis gratia deportata est; Que cum pannum, quo operiebatur archa, occulis suis applicuisset, mox palpebris lumen celi uidere promeruit.

Frater quidam de ordine fratrum minorum theodoricus nomine duorum annorum spacio sinistro lumine orbatus de apulie finibus ad archam sancti patris antonii deuotus accessit, Qui cum aliquandiu cum fratribus padue commoratus, sanitatis gratia instanter postulasset, obtato tandem potitus lumine deo gratias recessit.

In ciuitate treuisina erat uir quidam nomine zambonus, qui per annos VI.^{ex} et eo amplius, sinistro occulo nichil omnino uidere potuit. Ueniens igitur die quadam ad sancti antonii sepulcrum, cum paruo super illud tempore quieuisset, recuperato mox lumine gaudens domum rediit.

Ernardus quidam de cuniglano trium annorum spatio lumine priuatus, alterum uero in tantum cecuciens, ut non nisi uoce notos ab ignotis discerneret, ad reuerendum patris antonii tumulum deuotus uenit, Cumque fusa oratione modico tempore coram archa prostratus sustinuisset, utriusque luminis donatus uisui domum reuersus est.

Alesia quedam nomine cum per annos V.^{e} ceca utroque occulo, lumen nequaquam uidere posset, ad archam ueniens mox perditum recepit intuitum.

Flos de gemma de lauredo, cum per annos VII.^{em} sinistri oculi penitus foret officio destituto, ducta ad beati antonii tumulum perobtime liberata domum rediit.

Mulier quedam theotonica gatolina nomine cum per annos VII.^{em} lumine fuisset orbata, ad sanctissimi patris sepulcrum deducta est, Ubi modico temporis interuallo cum in oratione persisteret, recuperato celitus lumine letabunda, et laudans regressa est.

De surdis.

In ciuitate ueneciarum erat uir quidam leonardus nomine, qui ab annis IIII.^{or} obturatis auribus nichil penitus audiens, surdus effectus est. Hic cum die quadam ad beati antonii tumulum supplex accessisset in continenti desideratum recuperauit auditum.

Alius autem Menicus nomine cum per annos duos surdus extitisset, ad archam ueniens, mox sanitati reditus abscessit.

Rolandus quidam cognomento bolgatus cum per uiginti annorum spatia, inualescente capitis eius egritudine quadam, surdus fuisset, fusa oratione coram sancti tumulo per eiusdem patris merita pristine sanitati restitutus domum rediit.

De mutis.

Bartholomeus quidam de plebe sacci, cum toto uite sue tempore mutus extitisset, ac per annos quatuordecim toto corpore paralisi resolutus, in lecto doloris sui iugiter uolueretur, tandem ad beati patris antonii sepulcrum delatus, soluta lingua confitebatur domino, et qui dorso uectus aduenerat, propriis pedibus domum recedebat.

Mulier quedam nomine michelota cum per annos undecim muta, et nichil omnino loquens perstitisset, tocius corporis insuper uiribus destituta languebat. Que cum mira, que per seruum dei antonium fiebant, audisset, ad eius se tumulum deportari fecit, Ubi cum fusa oratione cordis paululum permansisset, loquens, et sana discessit.

Uir quidam de foro iulii cum se officio lingue priuatum gemisset, ductu matris sue ad archam beati antonii peruenit. Qui dum coram tumulo in oratione deuotus persisteret, diu perditam reportauit loquelam.

De epileticis.

In ciuitate paduana erat mulier quedam nomine michelota, que dum per dies VIII.º egritudine quadam laborareret, tandem morbi caduci peste horribiliter occupata lumen occulorum penitus amiserat, et morti apropinquare uisa est; Quam cum mater eius ad sancti patris antonii tumulum deportari fecisset, et super archam orationis gratia collocasset, mox apertis occulis lumen recepit, et ab eo tempore epilentica nequaquam peste laborauit.

Puer quidam nomine symeon ab annis tribus morbi caduci passionibus tortus, pronam terre quam sepe faciem collidebat; Cumque ruinam passus miserabiliter palpitaret, nullo se conamine ad locum alium mouere potuit. Facto igitur uoto, sollicita mater eius ad sancti antonii tumulum puerum duxit, fusaque oratione domum rediens nequaquam ultra dicte infirmitati uel signa pertulit.

De Gibosis.

Juvenis quidam triatinus nomine cum V.^{e} annorum spatio, excrescente in spina dorsi eius osse quodam, gibbosus incessisset, ferula quadam sustentatus manus ad genua protensas ferebat; Quem cum mater eius ad sancti antonii tumulum die quadam deuota perduxisset, supra sepulcrum positus mox decrescente gibbo descendit, et dimissa ferula cum matre domum rectus aduenit.

In ciuitate treuisina erat mulier nomine veneciana, que ab annis duobus, et eo amplius gibbum ad instar panis superportauerat. Que cum necessitate aliqua ad locum quempiam procederet, caput ad genua protensum reclinabat. Ueniens igitur ad beati patris antonii tumulum, diebus duobus orationi institit, et complanata gibbo, ac eleuato capite domum rediit.

Uir quidam Guidotus nomine cum tempore quodam egritudine nimia laboraret, confractis renibus gibbum contraxit. Cumque non nisi ferulis sustentatus incedere ualeret, caput suum fere ad terram applicabat; Quem cum mater eius recuperande salutis gratia ad sepulcrum beati antonii duci fecisset, mox per totum corpus tantis cepit urgeri doloribus, ut pre angustia uehementer sudaret. Recedente autem dolore uir dictus renes extendit, et per sancti merita mox gibbus ille disparuit.

De febricitantibus.

Boracus quidam de runcalia cum per VIII.º dierum curricula inflatis faucibus dolorem nimium sustinuisset, tandem seuiente acrius angustia hanelis febribus urgeri cepit. Die autem quadam duo e fratribus per locum, in quo iacebat, iter facientes, ad eum uisitationis gratia diuerterunt, Cumque multis eum consolationibus ad penitenciam prouocassent, unus eorum particulam clamidis, que beatus antonius uti solebat, protulit, et egrotanti recuperande salutis gratia applicuit, Qui presentibus fratribus ilico conualuit, et tacto pulsu febrem cecisse cognouit. Recedentibus autem illis mox eger corpus erexit, et signo crucis cum parte clamidis capiti impresso tumor gene resedit.

Puer quidam zorius nomine, quartanis languens febribus, et gutta quadam medullitus anxiatus, ad tumulum sancti patris antonii delatus est, Qui cum breui temporis spatio super archam positus sustinuisset, a gutta simul et febribus liberatus descendit.

Digitized by Google

De mortuis suscitatis.

In comitatu padue erat puella quedam eurilia nomine, que eunte ad domum uicine pro querendo igne, matre ex more secuta, redeunte ea domum, in fossa quadam, aqua et luto plena, supino uultu natans, inuenta est mortua; Accurrens itaque gemebunda mater submersam filiam de lacu traxit, Et aduolantibus ob triste spectaculum multis in ripa fosse suffocatam locauit; Quam cum uir quidam de circumstantibus letali frigore rigidam contrectasset, uerso ad terram capite pedes eius super discum in altum leuauit, Sed nec sic quidem erat uox, neque sensus, quia oppressis more defunctorum genis, ac labiis iunctis, spes omnis salutis abscesserat. Tandem sollicita mater uotum uouens domino ac seruo eius beato antonio promisit se yconam ceream ad tumulum ipsius delaturam, si natam sibi restituere dignaretur uiuam. Facto autem uoto, mox uidentibus cunctis labia mouit, et immisso ori eius cuiuspiam digito aquas haustas emisit; et per sancti patris merita uitali fata calore reuixit.

Simile aliquid contigit in ciuitate de comaglo. Erat enim ibi uir quidam Dominicus nomine, qui die quadam a domo sua, ut operis quippiam ageret, exiens, paruulum filium e uestigio comitem habuit. Cumque a domicilio suo paululum recessisset, retro spectans neminem adesse uidebat; At ille stupefactus, atonitis circumquaque luminibus, querens circuit, at tandem submersum in lacu quodam filium reperit. Extractum uero puerum infelix pater matri extinctum tradidit, sed facto confestim uoto, beatissimi antonii meritis uiuum recepit.

De uitro conseruato.

Miles quidam de saluaterra adelardinus nomine, cum adhuc ineumte etate heretica prauitate delusus, die quadam post obitum sancti cum uxore sua, ac familia non parua paduam aduenisset, constitutus in mensa super miraculis beati antonii meritis fidelium deuotioni exibitis, cum ceteris prandentibus conferebat. Cumque uere sanctum dei beatum antonium fore ceteri asseruissent, euacuato, quem manibus tenebat, cyato, in hec ferme uerba prorupit: Si cyatum hunc illesum seruauerit, quem uos sanctum dicitis, uere fore credam, que de ipso mihi persuadere contenditis. Proiectoque de solio, cui ad prandendum consederant, in terra cifo, dictu mirabile! collisum lapidi uitrum restitit, et uidentibus multis, in platea prope astantibus, inconcussum permansit. Quo uiso miraculo, penitencia ductus miles ad uitrum impiger prosiluit, illesumque secum proferens fratribus, que facta fuerant, cuncta per ordinem narrauit. Facta igitur confessione, iniunctam sibi pro peccatis penitenciam deuotus suscepit, et fideliter christo adherens mirabilia eius constantissime predicauit.

De muliere percussa a domino et sanata.

Soror quedam de ordine dominarum pauperum oliua nomine, cum adhuc sancti patris funus in sepulcrum maneret, supplici deuotione manus eius deosculans accessit. Cumque coram sacratissimo prona manens corpore, preces ad deum funderet, inter cetera suppliciter peciit, ut penam omnem, quam peccatis exigentibus meruisset, meritis beatissimi patris antonii, in presenti uita sibi dominus infligeret, nec quicquam in posterum puniendum seruaret. Completa uero oratione monasterium intrauit, moxque ualidissimo per omne corpus iterato dolore semetipsam nequaquam sustinere preualuit, quin et ceteras pre uehementi doloris angustia clamoribus inquietauit. Sequenti uero die intrantibus ad mensam ceteris, et ipsa simul clanculo subintrauit; Crescente autem sensuum infirmitate, nec cibum quidem ullatenus sumere potuit, sed prandentibus ceteris ipsa se huc illucque reuoluit. Jubente igitur abbatissa ad infirmariam delata est, et que sibi uotis omnibus in presenti penam infligi poposcerat, multiplicatis intercessionibus remedium postulabat. Tandem autem reminiscens mulier quandam apud se tunice sancti antonii particulam habere reconditam, allatam protinus sibi applicuit, et mox dolor omnis abscessit.

De muliere proiecta in aqua, et non madefacta.

Mulier quedam de monte silice, ab infancia sua fide deuotione religiosa, uiro cuidam, secundum desideria carnis ambulanti, matrimonio coniuncta est. Qui iuxta quod scriptum est: per mulierem fidelem sanctificatus est uir infidelis, die quadam ad preces uxoris sacerdotem adiit, et facta peccatorum confessione domum rediens, iturum se ad beati iacobi limina, ipsamque mulierem secum uenturam fore spopondit; Super quo non mediocriter exhilarata mulier, iter suum quo cicius potuit accelerauit, et pro emendis peregrinationis uasis ad ciuitatem paduanam uirum precibus deduxit. Cumque profecti, uinctis sibi sociis, per uiam, que paduam tendit, pergerent, conceptam mentis leticiam mulier celare non preualens, in risum et exterioris hominis iocunditatem soluta, cordis gaudium insolita alacritate prodebat. Quod cum uir eius adtendisset, exultationis tante comes, impaciens mulieri dixit: ut quid tot uerbis leta diffluis? ac uana eundi spe decepta, risibus et importuno gestu disolueris? Scias me a proposito resilisse, et nequaquam, quo tu properas, iturum esse. Audiens autem hec mulier subito expalluit et mutato uultu tristem animum ostendebat; Cumque eiuscemodi uir eam uerbis exasperans perstitisset, post longa tandem silencia obiurganti respondit: Nisi promissum mihi peregrinationis munus facto conpensaueris, in nomine iesu christi et beati antonii in aquis me submergendam noueris. At ille uerbis ipsius nequaquam fidem adhibuit, quin pocius, obfirmata facie stultum denuncians, promissum soluere constanter negabat. Sublata igitur spe omni et fiducia admodum frustrata, infelix mulier manus in se conuertit, et inuocato beati antonii nomine in flumine, quod prope uiam fluebat, precipitem se dedit. Uidentes autem que aderant mulieres mediis fluctibus cam uoluptari, examinate fere pro stupore rapido cursu aduolant, et feminei pudoris oblite, madefactis natibus, ac totis uestibus, obuolutam fluctibus extrahunt; Quam, cum educta esset, in littore collocantes, mirum reuera quod narro! ceteris uestes suas contorquentibus, et aquarum copiam nimiam educentibus, mulier ipsa nec filium sub tegminis humectum habens inuenta est. Et quidem licet scriptura teste gradientes simpliciter protegat dominus, factum tamen huiuscemodi non in consequenciam trahendum proponimus. Nam et fatuitati pocius quam uirtuti rem gestam ascribimus, Sed nimirum inuocati sanctissimi patris merita hoc apud deum obtinuisse credimus, quoniam uere semper enim simplicitatis zelatorem fuisse non dubitamus.

De naufragiis.

Forte die quadam uiri et mulieres numero ferme xx.ti vi.ex ut uenetias irent apud sanctum Narium nauem concenderunt. Cumque propellentibus eam remis in lacunam, que ab ecclesia sancti georgii una leuga aut longe distat, in hora completorii peruenissent, orta tempestate grauissima, ad dictum locum refugere conati, preualescente aeris intemperie ad loca prorsus incognita delati sunt. Vix denique se uidentes, ac desuper irruentibus uento et pluuia, de salute penitus desperantes, imminentem sibi mortem accelerari, et dolorem cum uita finiri cupiebant. Flebant enim omnes, et sonantes admodum procellas stridentibus augmentabant clamoribus. Facta igitur peccatorum confessione, et a sacerdote, qui presens aderat, absolu-

Digitized by Google

tione suscepta, beati antonii suppliciter inuocantes suffragia uotis se obligare ceperunt. Alii nauem ceream daturos spondebant, alii sancti patris archam candelis cereis cingere statuebant. Statim autem emisso uoto circa eos procella quieuit, incumbentibus tamen adhuc tenebris, ubi forent, uel quo tenderent, nemo cognouit. Et ecce de naui, in qua erant, lux quedam egressa, nauigantes, ac pre leticia conlacrimantes precessit, ducatumque prebens ad locum sancti Marci, a ueneciis per miliare distantem, saluos perduxit; Quo cum beati antonii meritis de manu mortis eruti peruenissent, continuo dux itineris lumen disparuit, et in tuto positis ultra radios subtraxit. Dicebant autem quia dum luce preambula equor paccatum sulcarent, currentem cum impetu nauem remis detinere conati, nichil omnino ualuerunt, Quoad usque ductu lucis preuie, oblata littoris statione eam composuerunt.

De infideli percusso et sanato.

Clericus quidam de anguillaria Guidotus nomine cum die quadam in camera domni episcopi paduani constitutus testes super miraculis beati antonii deponentes derisisset, sequente nocte ualidissimo dolore per totum corpus urgeri cepit in tantum, ut absque dubitatione mortis sibi indicium crederet imminere; Indignum igitur se misericordie iure estimans matrem rogare cepit, ut uotum in fide sua faceret sancto dei, quatenus misericordiam consequi mereretur. Quo facto cessante mox dolore, ante diem conualuit, et qui testes subsannauerat infidelitatis cachinno, ueritati testimonium peribere compulsus est.

De panicio a passeribus conseruato.

Mulier quedam uita nomine, cum magna beati antonii ferueret deuotione, ad sepulcrum eius summo desiderio anelabat uenire; Quia uero tempus messis instabat, et panicium, quod iam albebat ad messem, passerum multitudo uastabat; ad effugandum inportunum illud auium genus custos panicii posita, nulla occasione ueniendi facultatem consequi ualebat. Ueniens igitur die quidam ad clausuram, qua cingebatur panicium, uouit, quod si beatus antonius illud a passeribus custodiret, sepulcrum eius nouies uisitaret. Facto autem uoto, mox uno agmine magna dictarum auium numerositas loco cessit, nec super salices, panicium cigentes, ullus, quem cerneret, passer mansit.

De uoto subtracto.

Puer quidam de ciuitate padua henricus nomine cum inflato collo magnam per dies xv.^{cim} sustinuisset passionem, uouente matre eius se collum cum capite cereo ad sancti antonii tumulum fore delaturam, reuersus a loco fratrum sanitatem colli adeptus est. Dissimulante autem matre pueri, nec promissum soluente, collum eius iterato cepit inflari; At illa reatus sui conscia merito doluit et replicato uoto caput corium[1] cum collo ad sepulcrum sancti transmisit; Quod cum factum fuisset, inflatum collum sibito[2] detumuit, et interiectis diebus paucis puer plene conualuit, prestante domino iesu christo, cui est honor et gloria per omnia secula seculorum Amen.

Multa quidem et alia signa per seruum suum antonium maiestatis dominus operari dignatus est, que non sunt scripta in libro hoc. De multis tamen hec pauca, et deuotioribus certissima excipiendo conscripsimus, ut et laudes adicere cupientibus occasionem demus, et incertum remittes, dum laudare intendimus, a mendacii uicio lingue parcamus. Si enim per singula scriberentur signa, que quidem magna, et mirabilia eius que forcia sunt, timeo ne sicut legenti fastidium, ita et dissueta operum magnitudo infirmancium mentibus incredulitatis suscitet offendiculum.

Ecce, benignissime pater, tua gesta uerbis inperitis utcumque scriptando narraui, ecce ueritatis tue magnitudinem, etsi non ad plenum, iuxta sciencie possibilitatem loquens annunciaui. Recordare obsecro, pie pater, mei, cum ceteris congregationis tue fratribus, ut qui felici sorte mortalitatis statione trono diuinitatis assistis, suspirantes ad te tuis extrahas meritis de lacu miserie et luto fecis. Memento, inquam, uiscerum misericordie, quibus, dum adhuc in carne preter carnem uiueres, erga miseros affluebas; et qui misericordie fonti coniunctus uoluptatis torrente potaris, uberioris riuum gratie sicientibus effundas. Amen.

[1] *lege* cereum
[2] *lege* subito.

Explicit de uita et miraculis sancti antonii confessoris.

Digitized by Google

OS LIVROS

DE

LINHAGENS

Digitized by Google

Digitized by Google

Inserindo neste logar os Livros de Linhagens, ou catalogos historicos das familias nobres, redigidos durante a idade media, começaremos por extrahir de um trabalho anterior nosso[1] *relativo principalmente ao nobiliario do Conde D. Pedro o que dissemos ácerca da natureza destes monumentos, dos quaes a Historia ainda póde tirar grande vantagem, apesar de haverem chegado até nós mutilados, alterados e talvez intencionalmente viciados, aproveitando-se com cautela as noticias que encerram, e confrontando-as com os resultados das outras fontes historicas.*

«O Livro das Linhagens, chamado do Conde D. Pedro, é o livro, não de um homem, mas sim de um povo e de uma epocha : é uma especie de registo aristocratico, cuja origem se vae perder nas trevas que cercam o berço da monarchia. Até o ultimo quartel do seculo XV, ou principios do XVI, tempo em que parece ser escripto o codice que hoje se considera como original, e que existe no Archivo do Reino, cada geração ahi foi lançar um memento da sua passagem na terra; cada uma dellas o alterou segundo as opiniões que vogavam, e o accrescentou com os acontecimentos mais notaveis recentemente occorridos, e com as successões das familias, cujas tradições historicas e cujos direitos este livro era destinado a perpetuar. No estado, pois, em que a idade media no-lo herdou, elle continha, não só as linhagens das nobres familias, mas tambem o espirito, a indole, dessa larga serie de annos. A singeleza, a credulidade, os costumes de então surgem ahi ás vezes inesperadamente no meio do arido catalogo das gerações, que é por assim dizer o seu pensamento radical, a sua essencia, e foi o seu primeiro destino. Nas suas paginas sente-se viver a idade media : ouve-se a anecdota cortesan, de amor, de vingança, ou de dissolução, como a contavam escudeiros e pagens por salas d'armas, e as lendas como corriam de boca em boca, narradas pela velha cuvilheira juncto do lar no inverno. Assistimos, por meio delle, ás façanhas dos cavalleiros em desaggravo da propria honra, aos feitos de lealdade, ás covardias dos fracos, ás insolencias dos fortes, e, emfim, a grande parte da vida intima do solar do infanção, do rico-homem e do paço real, que as chronicas raro nos revelam, e que a historia, como o seculo XVI a reformou e puliu, achou indigna de occupar os seus periodos brilhantes moldados pelos de Sallustio e de Livio.»

«O Livro das Linhagens não é mais do Conde D. Pedro que de dez ou vinte sujeitos diversos, de cujos nomes se duvída, e que em varias epochas o emendaram, accrescentaram, ou diminuiram, substituindo muitas vezes verdades a erros, erros a verdades, ou erros a erros, mas que nisso mesmo deixaram vestigios das idéas da sua epocha, tornando este livro um monumento, debaixo de certas relações, cada vez mais importante.»

[1] Memoria sobre a origem provavel dos Livros de Linhagens por A. Herculano. *Memor. da Acad. (2.ª Classe)* T. I, P. 1.ª p. 35.

Digitized by Google

«A natureza da nossa antiga organisação e dos antigos costumes explica-nos a existencia do Livro das Linhagens, e a sua popularidade nos tempos remotos, ao passo que os vestigios de nobiliarios anteriores ao que se diz ser do Conde de Barcellos, e a contradicção anachronica de algumas passagens deste mesmo, escriptas evidentemente antes e depois da epocha em que o Conde poderia redigir a obra que se lhe attribue, tudo nos habilita para acharmos com o mais alto grau de probabilidade a historia da composição daquella especie de cadastro da fidalguia, que era uma verdadeira necessidade para regular os direitos e relações entre as illustres familias.»

«É sabido que desde o tempo do papa Gregorio I os impedimentos matrimoniaes tinham sido exaggerados a tal ponto pela igreja que até o setimo grau (ou antes até o oitavo, porque, segundo vemos do canon 11.° do concilio de Selingstadt, não se começava a contar o primeiro senão dos filhos de irmãos) o casamento entre os descendentes de um tronco commum estava severamente prohibido, salvo o caso de dispensa, a qual, sobretudo nos mais proximos graus, não era facil de obter[1]. É evidente que fôra difficultoso não haver muitos matrimonios illegitimos entre parentes, ao menos nos graus prohibidos mais remotos, principalmente entre a fidalguia, que evitava contrahir semelhantes allianças com individuos da raça pean ou burgueza. Assim desde os primeiros tempos barbaros até os seculos XII e XIII são frequentissimos os divorcios em consequencia da consanguinidade entre os consortes, não faltando exemplos delles entre as mais illustres personagens de todos os paizes christãos. No meio da bruteza e das paixões violentas e desregradas daquellas eras, quando o tedio vinha assentar-se no leito conjugal do nobre, ou novas affeições lhe agitavam o coração, era quasi sempre a um parentesco verdadeiro ou imaginario que elle recorria para quebrar laços que se lhe haviam tornado odiosos. As consequencias necessarias desses factos são faceis de prever. Dissensões entre as familias illustres, vinganças atrozes, guerras particulares, quebra dos vinculos domesticos e da piedade filial deviam d'ahi nascer. Era mais um elemento de perversão moral, de odios e de luctas lançado no meio de tantos outros que para isso contribuiam.»

«Neste estado de cousas nada mais facil do que occorrer a idéa de um registo publico, onde se escrevessem as gerações dos fidalgos, e pelo qual se evitassem os frequentes divorcios, para os quaes nos parentescos verdadeiros ou suppostos se iam buscar ou causas ou pretextos. A existencia de semelhante registo, que devia ser accrescentado e reformado com o correr dos tempos, habilitava as familias para poderem contrahir entre si allianças solidas e sem risco de que a disciplina ecclesiastica viesse invalida-las algum dia.»

«Uma razão vehemente de interesse material se dava, alem dessa, para que desde os primeiros tempos da monarchia se conhecesse a vantagem de um livro com certo caracter de authenticidade, que indicasse todos os descendentes de cada tronco primitivo da fidalguia. Esta razão de interesse era o direito de padroado. Os mosteiros e as parochias (collationes) *fundados pelos poderosos, e por elles dotados para poderem subsistir, foram até muito tarde considerados no essencial como outras quaesquer propriedades. Legavam-se, dividiam-se pelos herdeiros, escambavam-se, e vendiam-se no todo ou em parte. Pouco a pouco a sorte destas fundações pias fixou-se; mas ficaram subsistindo varias obrigações das igrejas e mosteiros para com os descendentes do fundador. Todos os de sua linhagem eram sustentados um ou mais dias do anno pela igreja, cujos* herdeiros *ou* naturaes *se denominavam : della recebiam as donzellas da familia dos padroeiros uma dadiva quando se casavam, e do mesmo modo os mancebos quando alcançavam o grau de cavalleiros. Ao passo que as linhagens se dilatariam, estes direitos de* comedorias, casamentos, cavallarias *foram-se annullando porque se tornavam impossiveis : mas durante os dous primeiros seculos da monarchia elles fizeram despovoar alguns mosteiros, deram origem a frequentes queixumes da parte do clero, e trouxeram innumeraveis pleitos sobre a legitimidade dos individuos, que exigiam rações dos logares pios como naturaes delles. Estes pleitos,*

[1] Fleury, *Hist. Eccles.* T. IX, p. 211.—O codigo wisigothico levava nas Hespanhas o impedimento até o sexto grau (Liv. 3, tit. 5, § 1). No quarto concilio lateranense (1215) reduziu-se a prohibição ao quarto.

Digitized by Google

que vinham de ordinario debater-se a final na curia do rei, reduziam-se a provar, que a pessoa ou pessoas de que se tractava pertenciam ou não a tal ou tal familia. Para os resolver não havia outro meio sendo o da prova ordinaria, o inquerito, ou um registo publico da aristocracia, á vista do qual elles se houvessem facilmente de decidir, como á vista dos registos dos bens do rei e da corôa se resolviam promptamente as questões de propriedade, e ainda as de privilegio. Daqui a probabilidade da sua existencia.»

«Outra instituição daquelles tempos contribuía ainda para se julgar necessaria a composição de um nobiliario official. A propriedade interessava nelle por diverso modo. A lei da avoenga, ou do retracto, dava a preferencia aos parentes para haverem, tanto por tanto, os bens que se vendiam pertencentes a qualquer individuo da sua linhagem. Sobre esta materia parece occorriam duvidas frequentes, e muitos monumentos nos restam por onde se conhece quão respeitada era semelhante lei. É claro que um registo da nobreza devia facilitar o seu cumprimento, e nessa conveniencia achamos mais uma probabilidade para o suppormos existente desde o principio da Monarchia.»

«Accrescente-se a estas razões a importancia que a fidalguia ligava então como hoje ao grande numero de antepassados, os direitos sobre honras e coutos, o espirito de familia, que nesses tempos reinava nas dissenções e guerras entre os grandes; e as suspeitas de que as averiguações genealogicas não deviam começar no seculo XIV, em que floresceu o Conde de Barcellos, se converterão quasi em certeza.»

Resume-se a nossa opinião em que os Livros de Linhagens anteriores ao seculo XVI são apenas expressões diversas da transformação gradual de um registo primitivo da aristocracia, transformação que em parte se tornava indispensavel pelo desenvolvimento e multiplicação das gerações, e em parte devia provir da influencia de individuos e de familias poderosas que buscariam, com razão ou sem ella, alterar as tradições da propria origem, quando isso servisse a interesses materiaes ou a vaidades e emulações nobiliarias.

Existem hoje quatro Livros de Linhagens anteriores ao seculo XVI. São elles :

I, O que propriamente é chamado Livro Velho *publicado no tomo* I *das Provas da Historia Genealogica, pag.* 145[1]*;*

II, O fragmento, proximamente da epocha do antecedente, que se acha impresso depois daquelle no mesmo volume das Provas e que se inclue na mesma denominação de Livro Velho*;*

III, Um fragmento de nobiliario ainda inedito, que anda juncto ao manuscripto do Cancioneiro denominado do Collegio dos Nobres, na Bibliotheca Real;

IV, O Livro das Linhagens attribuido ao Conde D. Pedro, que se conserva manuscripto no Archivo Nacional da Torre do Tombo.

O codice que subministrou as copias dos N.os I e II existia antigamente, segundo se affirma, na Torre do Tombo. Attribue-se a Gaspar Alvares Lousada, escrivão daquelle archivo, a revelação da sua existencia. Uma copia tirada em 1634 *por Affonso de Torres de outra feita pelo proprio Lousada e conservada na livraria dos marquezes d'Abrantes, veio a servir de texto para a edição deste nobiliario dado á luz um seculo depois pelo auctor da Historia Genealogica. Outra copia existia na livraria dos carmelitas descalços que se ignora se era tirada do transumpto de Lousada se do original. Ha quem repute a segunda hypothese mais provavel, visto não se acharem nella as notas marginaes que Lousada ou Torres ajunctaram aos seus traslados. As variantes da copia dos carmelitas aproveitou-as Sousa para a sua edição. Depois de transcripto, o codice desappareceu, e nunca mais foi possivel encontra-lo.*

O Livro Velho das Linhagens, *se attendermos ao modo por que chegou até nós, labora em grande suspeição. «Foi—dissemos nós n'outra parte*[2]*—o escrivão do Archivo, Gaspar Alvares Lousada, quem tirou a copia dos dous nobiliarios, os quaes considerou como um só por se*

[1] Este livro e o subsequente fragmento foram tirados á parte com rosto e numeração proprios n'um volume em folio de 76 paginas e indices, em 1737.

[2] Memoria anteriormente citada.

Digitized by Google

acharem seguidamente no mesmo codice. Elles desappareceram depois de Lousada os transcrever[1], *e a copia deste foi d'onde Affonso de Torres extrahiu a que depois veio a servir de texto para se imprimirem nas Provas da Historia Genealogica.»*

Contra a genuinidade dos dous nobiliarios occorre desde logo uma ponderação. É notavel que de todos os escriptores do seculo XVI que tractaram em especial do assumpto de linhagens, ou em geral de materias historicas, nenhum cite os dous monumentos contidos no Livro Velho e que delles nenhuma noticia houvesse na Torre do Tombo antes de Lousada os transcrever. De feito, n'uns apontamentos de Fernão de Pina que adiante havemos de citar, e que evidentemente foram colligidos na Torre na primeira metade do seculo XVI, sendo frequentissimos os excerptos do N.º IV, não apparece a menor allusão aos N.os I e II.

O Nobiliario de Damião de Goes, que hoje se conserva no Archivo Nacional, é apenas uma copia do seculo XVII, que alli mandou depositar com auctorisação superior o Guarda-mór Gregorio Mascarenhas Homem em logar do original que desapparecera. Este original parece ser um volume que existe na Bibliotheca Real da Ajuda, com o titulo Livro de Linhagens de Portugal por Damião de Goes, *contendo uma especie de borrão daquelle nobiliario em letra muito mais antiga, e de duas ou tres mãos diversas. Tanto neste codice como na copia do Archivo cita-se algumas vezes o nobiliario attribuido vulgarmente ao Conde de Barcellos sem que ahi appareça a menor allusão a nenhum dos nobiliarios N.os I e II. Se no tempo de Damião de Goes, um dos Guarda-móres da Torre do Tombo que melhor conheceram aquelle archivo, alli existisse o chamado* Livro Velho, *é altamente improvavel que elle desconhecesse a sua existencia.*

Na verdade, o mesmo Damião de Goes na Chronica de D. Manuel[2], *debatendo a origem e filiação da rainha D. Mafalda, mulher de Affonso I, refere-se aos* que compozeram os Livros das Linhagens de Hespanha, assi o velho como o novo. *Houve quem visse nisto uma allusão aos nobiliarios I e II e nós proprio adoptámos irreflexivamente essa idéa*[3]. *Para a rejeitar basta attender a que nem n'um nem n'outro se tracta da rainha D. Mafalda.*

No codice que parece ser o original do nobiliario de Goes, e no fim do qual se encontra em fórma de dissertação toda a materia do capitulo acima citado da Chronica de D. Manuel, lê-se tambem a f. 242 *v. a seguinte nota :* «Posto que algũas destas linagens, que se aguora seguem adiante, fiquem escritas já atrás, tornarãose agora a escreuer porque differem em muitas cousas, accrescentando nesta segunda tradução muitas cousas de que na primeira se não fazia menção : e isto consta do outro liuro do Tombo delrei, que fala das linhagens, feito depois do liuro de dom Pedro; mas não he muito apurado, nem tanto como este que atrás fica.» *Neste mesmo codice, tractando da origem dos Mellos a f.* 168, *diz-se :* «E deste Martim Affonso de Mello fala o *Livro Antiguo* das linagens no titolo xxx de D. Gomees Mendes, e no titolo LV dos da Cunha f. 167 porque não trata da genologia antigua dos Melos, antes de se elles chamarem de Mello, como se contem no livro das linagens do conde D. Pedro, filho delrei D. Dinis de Portugal.»

Estas duas passagens combinadas com o capitulo 71 *da* 4.ª *parte da Chronica de D. Manuel provam claramente que no tempo de Damião de Goes existiam dous livros de Linhagens escriptos em epochas anteriores, a um dos quaes, com exclusão do outro, se chamava o Livro do Conde D. Pedro. Mas que o* Livro Antiguo *não era o que hoje chamamos o* Livro Velho *(N.os I e II) é o que com evidencia resulta igualmente dessas passagens, porque nem este se póde reputar como* feito depois do livro de D. Pedro e menos apurado, *nem nelle se encontra a divisão de titulos, em que da segunda passagem se conhece ter sido dividido o* Livro Antigo *ahi citado.*

Apesar, pois, de escrever especialmente sobre linhagens e sendo Guarda-mór da Torre, Damião de Goes desconheceu a existencia do chamado Livro Velho, *cousa altamente improvavel*

[1] Esta opinião, que adoptámos segundo a torrente dos escriptores, é inexacta como adiante veremos.
[2] P. IV, c. 71.
[3] *Memoria sobre a Orig. dos Liv. de Linh.* l. cit.

Digitized by Google

se elle existisse no Archivo, onde apenas quarenta a cincoenta annos depois Lousada o foi encontrar, segundo se diz. Na verdade, o sincero Fr. Antonio Brandão cita o codice que continha os N.os I e II[1]*; mas das suas palavras não se póde deduzir que tivesse visto o proprio codice. Foi Brandão um dos que se deixaram illudir pela supposta erudição de Lousada, a quem a maior parte dos escriptores seus contemporaneos não pouparam encomios. Assim é possivel que elle se refira a uma copia ou extracto de Lousada, e a propria citação da Monarchia Lusitana está indicando que já, quando Brandão escrevia, o codice da Torre havia desapparecido, o que favorece esta supposição.*

Diz-se que alem do Livro Velho *Lousada descubrira certas folhas de um livro de familias que remontava aos primeiros tempos da monarchia. Dellas affirma ter tirado copia, que nunca produziu. Essas folhas tambem desappareceram. O descubrimento feito por um unico individuo de dous manuscriptos ao mesmo tempo; o desapparecimento quasi simultaneo desses manuscriptos depois de copiados por elle; o logar onde se achavam, logar a que tinham tido accesso tantos escriptores e homens de letras, e onde nenhum destes os havia encontrado, e finalmente o caracter pouco honesto do descubridor são factos que conspiram para lançar sobre o* Livro Velho *terriveis suspeitas de não ser senão mais uma das muitas invenções dos falsarios dos fins do seculo XVI e principios do XVII entre os quaes Lousada foi um dos mais audazes.*

Taes são as objecções principaes que se podem fazer contra a genuinidade do Livro Velho. *As razões, porém, que favorecem essa genuinidade são em nosso entender de maior consideração.*

A primeira, e para nós peremptoria, é a que se deduz dos caracteres litterarios do Livro Velho. *A reputação de antiquario que Lousada disfructou entre os seus contemporaneos, era mentida. Foram justamente as suas invenções embusteiras, apparecendo maravilhosamente a ponto para favorecer as patranhas historicas então de moda, que lhe grangearam essa reputação immerecida. Quaes eram na verdade os conhecimentos historicos do consocio dos Britos, dos Higueras, e de outros impostores mais de um escriptor moderno o tem advertido*[2]*. Nem Lousada nem nenhum delles era capaz de dar aos dous monumentos que vão debaixo dos N.os I e II (permitta-se-nos a expressão) o sabor de antiguidade que nelles encontrámos. Todas as invenções desses fabricantes de burlas, taes como o instrumento da Appariçâo, as côrtes de Lamego, o concilio de Braga* sub Pancratiano, *a correspondencia entre S. Bernardo e Affonso Henriques, as historias de Fuas Roupinho, do monge Velino ou da moura Saluquia etc., brigam de tal modo com a phrase, idioma e estylo dos monumentos legitimos, com os factos sociaes e politicos, com as idéas, instituições e costumes da epocha a que se referem, que movem a riso, e antes suscitam compaixão por seus auctores do que indignação. Nada, porém, se encontra no* Livro Velho *que traia por este lado a ignorancia atrevida de Lousada em fabricar textos, antes pelo contrario ha ahi allusões e vestigios de idéas e de factos sociaes, que uma erudição mais solida do que a sua não saberia facilmente inventar naquelle tempo*[3]*. Onde a impericia de Lousada apparece é nos erros de copia; mas esses mesmos erros estão revelando um original do seculo XIV, que elle nem sempre sabia ler*[4]*, abonando assim a genuinidade dos dous monumentos que nos conservou.*

O que seria possivel é que, para satisfazer a vaidade ou o interesse de algum individuo ou de alguma familia, fosse uma ou outra passagem viciada, supprimida, ou introduzida de novo por elle. O que tem tambem todos os visos de fabula é o descubrimento das taes folhas antiquissimas *que nunca appareceram. Inventar, porém, na integra um monumento tão extenso revelaria singular paciencia, de que nenhum outro exemplo resta entre as invenções dos falsarios*

[1] *Mon. Luzit.* P. III, l. 8, c. 31.

[2] M. Figueiredo, *Dissertação I sobre ElR. D. Rodrigo*, p. 23.—J. Anastacio de Figueiredo, *N. Malta*, P. II, p. 168, n.° 59.—J. P. Ribeiro, *Memor. do R. Arch.*, f. 33 e segg. etc.

[3] Tal é, por exemplo, no N.° II referindo-se aos chefes de linhagem, áquelles d'entre os quaes se tiravam os ricos-homens, chamar-lhes *filhos d'algo dos que devem a armar e crear*. Esta phrase nenhum dos eruditos do principio do seculo XVII era capaz de a inventar. Torna-a intelligivel a leitura do *Fuero Viejo*, ainda então nem impresso, nem conhecido. A subscripção de N.° I nenhum dos imperitos embusteiros da eschola a que Lousada pertencia era capaz de a fingir tão natural e tão da epocha. Poderia, todavia, ser transcripta de algum outro codice do seculo XIV.

[4] Como na palavra *conde*, que elle copia *con* porque no codice estaria *coñ*, em *conquerer* (conquistar) que copia *com querer*, em *del ante* que copia *delante*, em *Laude* (appelido) que copia *Lande*, etc. A pontuação que deu ao texto, o qual provavelmente nenhuma tinha, está tambem mostrando que muitas vezes transcrevia sem entender o que lia.

Digitized by Google

portuguezes daquella epocha. Depois, como já n'outro escripto notámos, para que fingir a existencia de um codice, cuja subscripção confrontada com passagens do texto, mostra que já era uma copia, quando o inventor podia imaginar um original, o que daria maior valor ao proprio traslado? Falsarios que voluntariamente diminuam a auctoridade dos documentos que forjam serão difficeis de encontrar. A mesma circunstancia de se não divulgar o Livro Velho *logo depois do seu apparecimento, sendo rarissimos os traslados delle até que Sousa o imprimiu, enfraquece as suspeitas de que fosse um invento de Lousada, o qual nenhuma diligencia parece ter feito para o tornar conhecido. Não succedia o mesmo com as outras invenções delle e dos seus consocios. O ter sido desconhecido por Damião de Goes, circunstancia digna de reparo considerada em si, diminue muito de valor se nos lembrarmos da desordem em que estava e esteve por longo tempo a Torre do Tombo e a facilidade com que d'alli saíam documentos, que muitas vezes não voltavam, ou voltavam depois de dilatada ausencia*[1]. *O apparecimento do Livro das Leis e Posturas nos começos do seculo XVII, sepultado nos subterraneos da Torre entre lixo e capas velhas, e desconhecido por largos annos, mostra bem a possibilidade de ter acontecido o mesmo com o* Livro Velho, *monumento de muito menor importancia, e até materialmente de muito menor vulto. O nobiliario de Damião de Goes dá-nos a certeza de que no tempo deste ainda existiam no Archivo dous livros diversos de Linhagens, e todavia o seu immediato antecessor Fernão de Pina apenas cita o codice hoje alli existente, como adiante veremos, mostrando assim que, apesar de não ter frequentado o Archivo menos que Damião de Goes, não conhecera sendo um dos que este nos assegura existirem alli no seu tempo.*

Acabam de desvanecer-se, porém, todas as suspeitas contra o Livro Velho, *se attendermos a certos factos até aqui não advertidos. Ha acaso certeza de que o original do* Livro Velho *estivesse na Torre quando Lousada o copiou? Os dous Brandões o que affirmam é que elle ahi estivera*[2]*; e da Advertencia de Affonso de Torres, cuja copia, feita sobre a de Lousada, serviu de texto á edição de Sousa, nenhuma outra cousa se póde inferir. Mais : se attendermos ao que diz o mesmo Sousa*[3] *referindo-se ás noticias deixadas por Lousada no seu livro manuscripto* Illustração da Casa de Sousa, *acharemos positivamente que não foi na Torre que elle transcreveu o codice antigo. Segundo affirma Sousa este faltava do Archivo* desde as alterações do reino. *Esta phrase ou se hade referir a* 1580 *ou a* 1640, *unicas epochas de alterações que então houve; mas a* 1640 *é impossivel applica-la, porque Fr. Antonio Brandão, que escrevia quinze annos antes, já o dava por distrahido do Archivo, bem como Affonso de Torres, que o transcrevia da copia de Lousada em* 1634. *A conclusão é que elle andava alheado da Torre do Tombo desde as ultimas duas decadas do seculo XVI; que Lousada entrando naquelle archivo só em* 1612, *não podia tê-lo alli encontrado, e que, embora fosse escrivão da Torre, copiou esse monumento n'outra parte.*

Se dermos credito a Sousa, no prologo da sua edição do Livro Velho, *das palavras do proprio Lousada na obra* Illustração da Casa de Sousa *se colligia que elle não ignorava onde o antigo codice, furtado da Torre, se achava, e que fôra principalmente por causa deste que sollicitara uma carta d'excommunhão contra os que haviam tirado e não restituido livros e documentos do Archivo publico*[4]. *D'aqui se vê o pouco fundamento com que tem sido acceito como facto, que o antigo codice fôra distrahido depois de transcripto por Lousada.*

Preparando a sua edição do Nobiliario, João Baptista Lavanha poz á margem de diversos titulos as variantes historicas relativas a diversas linhagens, que se achavam n'um manuscripto a que elle chama Livro Antigo. *No prologo dirigido em* 1622 *a D. Manuel de Moura marquez de Castel-Rodrigo e conde de Lumiares, diz que tirou essas variantes «de um* Nobiliario antiguo *de V. Ex.cia, que se presume ser o verdadeiro do conde D. Pedro, e o que*

[1] Ribeiro, *Memor. do R. Arch.* passim.
[2] *Mon. Lusit,,* P. III, l. 8, c. 31, e P. V, l. 17, c. 5.
[3] *Hist. Genealog. Prov.* T. I, p. 142 e seg.
[4] Effectivamente existe a carta de excommunhão, expedida pelo vice-collector apostolico a instancias de Lousada, datada de 14 de outubro de 1621. Ahi se mencionam as causas desses extravios, e entre outras *as alterações que se seguiram por morte do cardeal rei*. Foi impressa em Lisboa por Craesbeck em 1622. Ribeiro, *Memor. do R. Arch.* p. 33.

Digitized by Google

se tem por seu que é traslado do antigo copiado pelo doutor João de Aregas, valído e chançarelmor delrei D. João I.» Estevão Paulinio, editor do Nobiliario preparado por Lavanha, diz na Advertencia preliminar posta á frente da edição de 1640 : «*El* Libro antiguo, *o Nobiliario antiguo, de quien se sacaron las notas que van al margen deste, es uno, que estes años estava en poder de D. Miguel de Castro, que murio obispo de Viseu, y le huvo de Miguel Gudiño de Castelbranco, hijo del que puso en limpio los más de los libros del Archivo Real de Lisboa, que está en la Torre do Tombo; que pudo ser le sacase de alli como cosa que ya no servia, estando incorporado en el del conde, que quedo en el Archivo.*»

Temos pois um codice antigo, tirado da Torre ainda no seculo XVI, e possuido successivamente pelo bispo D. Miguel de Castro, e pelo marquez de Castel-Rodrigo, se é que o do marquez não era um codice diverso da mesma obra, ou até uma simples copia do primeiro.

Mas o Nobiliario de que se extrahiram as notas de Lavanha não é sendo o Livro Velho, *como poderá verificar quem fizer o cotejo deste com as passagens citadas á margem das* planas *do Nobiliario impresso em Roma em* 1640.

Assim fica explicado o mysterio em que se involveu Lousada copiando o antigo codice. Sabia que era um documento do Archivo publico que andava distrahido, mas que estava em mão de pessoas poderosas. Limitou-se a dizer vagamente que estivera na Torre e d'alli desapparecêra, sollicitando depois em geral uma carta de excomunhão contra os detentores de documentos publicos, e procurando por esse meio indirecto a restituição do codice.

Sousa, entendendo ás avessas o prologo de Lavanha, e esquecendo-se de cotejar as citações á margem das Planas *do Nobiliario de Roma com o proprio* Livro Velho *que publicou, não fez sendo confundir-se a si e aos seus leitores, desarrazoando miseravelmente a este proposito*[1]. *Faria e Sousa, cuja auctoridade seria maior, como vivendo naquella epocha e escrevendo sobre o assumpto, se não fosse a leveza ordinaria dos seus juizos, e a certeza que attribuia a qualquer cousa que se lhe antolhava, affirma que no seu tempo nenhum outro nobiliario remoto havia sendo o do conde D. Pedro e o chamado* Livro Antigo, *que era mais propriamente o do conde*[2]; *que todos os outros eram modernos, vindo a ser o mais antigo o de Damião de Goes, anterior apenas oitenta annos, e os restantes de escriptores contemporaneos delle Faria e Sousa.*

Eis o que hoje se póde saber sobre a authenticidade do Livro Velho, *cuja indole, fórma e estylo seriam sobejos fiadores da sua legitimidade, na falta de um codice antigo, se não houvera passado pelas mãos de Lousada, ou se nos restasse uma copia que com certeza soubessemos não ser transumpto da que tirou esse homem costumado a inventar documentos em abono dos seus ou de alheios embustes.*

Para a presente edição servimo-nos até onde nos foi possivel do unico manuscripto que parece restar do Livro Velho *anterior á sua publicação nas Provas da Historia Genealogica. Todas as diligencias que se fizeram em Lisboa e nas provincias para achar outra copia de que nos valessemos na correcção do texto impresso, foram baldadas. O unico que existe é infelizmente um fragmento que não abrange todo o N.º I, o qual pertence á Bibliotheca Real. A letra parece do principio do seculo XVII, e o texto é obviamente mais correcto que o de Sousa, posto que o copista não pareça ter sido escrupuloso em conservar a ortographia antiga. Seguimo-lo até onde elle abrange, indicando as variantes dos dous manuscriptos de que o auctor da Historia Genealogica se serviu, e designando o de Affonso de Torres que constitue o texto da edição de Sousa com a letra* S, *e o que pertenceu aos carmelitas descalços cujas variantes este indicou á margem, com a letra* C. *Das variantes entre o nosso manuscripto e a edição da Historia Genealogica desprezámos as que nenhuma importancia tinham, como* Pires *por* Peres, Pay *por* Payo, Soer *por* Soeiro, Mor *por* Mayor *etc. Desprezámos igualmente as que só procedem de saltos de palavras e de obvios e grosseiros erros typographicos, de que poucos livros serão*

[1] *Hist. Genealog.* T. I, p. 278.

[2] *Notas finaes ao Nobiliario*, por Montebello, Vera e Faria e Sousa, p. 11. Esta opinião de que o *Livro Velho* é o original do conde seguiram-no outros escriptores, mas são apenas conjecturas que não se estribam em prova alguma.

Digitized by Google

tão abundantes como os volumes de Provas junctos á obra de Sousa. Obrigados, desde onde acaba o nosso manuscripto, a tomar para texto o impresso, não hesitámos tambem em corrigir esses erros naquelles logares em que nenhuma duvida tinhamos de que o eram, indicando as emendas que nos pareciam convenientes onde a duvida era possivel.

O N.° III é um fragmento de nobiliario analogo ao chamado Livro do Conde D. Pedro. Acha-se juncto, segundo dissemos, ao manuscripto, tambem truncado, do celebre Cancioneiro denominado do Collegio dos Nobres, que se conserva na Bibliotheca Real da Ajuda. É como elle escripto em pergaminho, folio grande, a duas columnas, em caracteres monachaes assás nitidos, e posto que de duas diversas mãos, proximamente semelhantes aos do Cancioneiro, com as rubricas em vermelhão. Bem que não seja facil fixar pela letra a epocha dos codices escriptos em monachal, a que os nossos paleographos chamam letra franceza, a do manuscripto do N.° III nem parece anterior aos fins do seculo XIV nem posterior aos principios do XV. Como o Livro de Linhagens da Torre do Tombo, este fragmento está dividido em titulos correspondendo aos do exemplar da Torre, mas com uma divisão de paragraphos, assignalada por numeração romana, mais exacta do que a dess'outro, como abaixo notaremos. O codice pertenceu aos jesuitas, e foi trazido, pelos annos de 1825, do deposito de livros sequestrados á Companhia de Jesus para a Bibliotheca Real. Esse deposito conservava-se no edificio do antigo collegio daquelle instituto, applicado depois para a casa de educação intitulada Collegio dos Nobres. D'essa circunstancia proveio a denominação vulgar do Cancioneiro a que se acha unido o fragmento do nobiliario.

Posto que considerado em geral o N.° III se podesse qualificar como um fragmento de outro exemplar do mesmo livro que se guarda na Torre do Tombo com a denominação de Nobiliario do Conde D. Pedro, ha todavia nesse fragmento taes differenças que entendemos ser mais conveniente imprimi-lo separadamente, como escripto diverso. Os monumentos da idade media que chegaram até nós ácerca da origem das familias nobres podem na verdade considerar-se como constituindo um livro unico, o primitivo registo da nobreza successivamente accrescentado e alterado, mas podem tambem considerar-se como obras diversas de origem commum, tendo os auctores mais modernos aproveitado em maior ou menor escala os trabalhos dos seus antecessores, o que, como veremos, claramente resulta do N.° IV.

O fragmento da Bibliotheca Real mostra bem como de epocha para epocha o antigo registo de nobreza se ia tornando uma cousa nova sem deixar de ser essencialmente o mesmo. Apesar de abranger tão poucos titulos, apparece ahi o que se encontraria em muitos transumptos analogos se muitos existissem ainda, isto é, additamentos á margem, que mais tarde ou mais cedo teriam de vir confundir-se com o texto, lacunas deixadas para preencher com as novas gerações de que já ás vezes se indica algum nome, e finalmente suppressões de factos cuja tradição por qualquer motivo não convinha conservar. No N.° III vamos achar, digamos assim, em flagrante transformação os anteriores livros de linhagens.

Das differenças que se encontram entre o texto do fragmento e o do N.° IV uma sobretudo é digna de notar. No N.° IV a divisão anterior em titulos foi conservada, mas confundiu-se a dos paragraphos, que aliás era indispensavel, visto que nas referencias de umas para outras linhagens o texto indica não só o titulo mas tambem o paragrapho a que esse logar onde se faz a citação é correlativo. Em vez de manter com escrupulo as antigas subdivisões a que o texto se estava referindo a cada passo, o redactor ou copista do N.° IV subdividiu os titulos a seu capricho, de modo que as citações são constantemente inexactas. Não succede assim no N.° III, onde é conservada a subdivisão primitiva, e apparecem alem disso muitas referencias, escriptas á margem, que foram supprimidas no N.° IV, ao passo que alguns periodos que ainda no codice da Bibliotheca Real estão escriptos á margem apparecem já incorporados no texto do codice do Archivo Nacional.

Na opinião de varios escriptores as alterações feitas no primitivo texto do nobiliario do Conde D. Pedro foram devidas á penna do nosso primeiro e mais illustre chronista Fernão Lopes. Brandão[1] combateu com bons fundamentos esta affirmativa que não se estriba senão em vagas

[1] *Monarch. Lusit.*, L. 17, c. 5.

Digitized by Google

tradições. O codice da Bibliotheca Real parece porém derimir definitivamente a questão. Fernão Lopes de certo vivia já nos fins do seculo XIV ou nos principios do XV quando esse codice se escreveu; mas dedicou-se aos trabalhos historicos n'uma epocha posterior. Foi pelos annos de 1434 *que elrei D. Duarte o encarregou de reduzir a corpo d'historia as memorias dos anteriores reinados*[1], *e não é provavel que elle encetasse a sua carreira de historiador pela correcção ou perversão, como quizerem chamar-lhe, do Livro das Linhagens. O fragmento juncto ao Cancioneiro é evidentemente anterior ao meiado do seculo XV, e todavia, do mesmo modo que o exemplar do Archivo Nacional, refere-se no titulo* 35 *ao Nobiliario do conde como a um trabalho que carecia de correcção, e que naquelle transumpto effectivamente se corrigia. Vê-se pois que as alterações feitas no Livro de D. Pedro mal se podem attribuir a Fernão Lopes.*

As suppressões que se encontram neste fragmento, e a que já alludimos, foram feitas depois d'escripto o codice. Essas passagens respançadas, ainda em parte se leem. Entendemos que era util e curioso imprimi-las até onde se alcançasse decifra-las, indicando no baixo da pagina a circunstancia da suppressão, como indicamos qualquer outra que possa conduzir o leitor a fazer uma exacta idéa do manuscripto original.

Resta ajunctar aqui algumas observações preliminares sobre o N.° IV. Na maior parte dellas não faremos senão repetir com leves mudanças o que observámos ácerca desse monumento n'um trabalho anterior[2]. *O N.° IV é o codice conhecido ha seculos pelo titulo de Livro do Conde D. Pedro, conservado ainda hoje na Torre do Tombo. Este monumento considera-se como já publicado, mas deve-se em rigor reputar inedito. «A edição preparada por Lavanha—dissemos nós nesse escripto a que acima nos referimos—publicou-se em Roma no anno de* 1640; *Faria e Sousa vêrteu-o depois em castelhano, e imprimiu a sua versão em Madrid em* 1646; *mas nem um nem outro se adstringiram, na publicação deste celebre livro, a reproduzir fielmente o texto no estado em que o encontraram. Delle não existia, é certo, um original verdadeiro ou supposto, e nem sequer se conhecia uma copia, que, remontando ao meiado do seculo XIV, tivesse uma especie de authenticidade. Todavia o avultado numero de traslados do Nobiliario, cuja fonte unica era, acaso, o que se guardava e guarda na Torre do Tombo; a estimação que este codice merecia, a ponto de se mandar, no tempo do governo castelhano, tirar delle copia authentica para ser depositada no Escurial, tinham-lhe dado um caracter, por assim dizer, publico, que não era licito alterar : Lavanha alterou, porém, tudo : supprimiu, transpoz, corrigiu. Comparado o impresso com o manuscripto são duas obras differentes.»*

O Ms. da Torre do Tombo é um volume em folio de 228 *folhas numeradas, ricamente enquadernado em* 1693 *por ordem do Guarda-mór D. Antonio Alvares da Cunha, que o achou na mesma Torre desordenado e maltractado. Um fragmento que faltava e que constitue quasi toda a segunda metade do titulo* 36, *fôra já anteriormente restituido por uma copia que existia na livraria do duque de Bragança D. João, depois rei, no tempo do Guarda-mór Gregorio Mascarenhas Homem*[3]. *N'uma especie de prologo em fórma de epistola dedicatoria a D. Pedro II, Cunha affirma que o codice fôra mandado copiar por Damião de Goes. Esta affirmativa destituida de provas, e cuja origem debalde procurámos, é difficil de conciliar com os indicios que o proprio manuscripto subministra. Comparando os caracteres em que está escripto o Nobiliario com os dos livros chamados de leitura nova de D. Manuel, parecem-nos aquelles caracteres assemelharem-se antes aos dos mais antigos volumes dessa tão esplendida como inexacta collecção, do que aos dos que escreveram no reinado de D. João III, alguns dos quaes são rubricados por Goes. Suppomos até mais provavel que o codice da Torre remonte aos fins do seculo XV.*

Em um volume de apontamentos historicos colligidos na primeira metade do seculo XVI que existe na Bibliotheca Real da Ajuda, apontamentos que na maxima parte são da letra de Fernão de Pina, transcrevem-se frequentemente passagens do Livro das Linhagens. A citação

[1] *Memor. do R. Arch.* p. 54 e seg.
[2] Memoria citada.
[3] Consta isto do prologo e da certidão juncta no fim do mesmo livro e do Doc. da Gav. 10, M. 5, n.° 2 do Arch. Nac.

Digitized by Google

dessas passagens feita, não em relação aos titulos, mas sim aos folios. corresponde exactamente aos logares em que essas passagens se acham no manuscripto do Archivo. Vê-se pois que este transumpto era anterior aos primeiros trabalhos historicos de Fernão de Pina nomeado em **1523**, *por morte de seu pae Rui de Pina, Guarda-mór da Torre e Chronista-mór. Assim, o codice não podia ser mandado escrever por Damião de Goes, que substituiu Rui de Pina em* **1548**[1].

O manuscripto da Torre do Tombo dá testemunho de que no estado em que hoje possuimos o Livro das Linhagens, ou primitivo registo das familias nobres, e no estado, portanto, em que se achava nos fins do seculo XV ou nos primeiros annos do XVI, elle pertence a mui diversas epochas e a mui diversos auctores, lendo-se ahi passagens que evidentemente foram escriptas com um seculo d'intervallo. Falando, por exemplo, dos reis de França no titulo **6.°**, *leva a serie delles até Philippe o Ousado, que reinou de* **1270** *a* **1285**, *e accrescenta* que ora reina. *A serie dos reis de Navarra não passa de Sancho o Forte fallecido em* **1234**, *e a dos de Aragão termina em Pedro III, cujo reinado chega a* **1285**. *Ao mesmo tempo que no titulo* **7.°**, *em que escreve a successão dos reis portuguezes, pára em D. Affonso IV, tracta no titulo* **21.°** *de D. Pedro I como já fallecido, dizendo* chamaram-lhe justiçoso; porque no seu tempo etc. *o que só poderia escrever-se no reinado de D. João I ou pelo menos no de D. Fernando. Será o Conde de Barcellos, fallecido em* **1354**, *auctor da genealogia dos reis de França escripta setenta ou oitenta annos antes? Seria um unico auctor que fecharia, não linhagens obscuras, mas successões reaes, não de paizes remotos, mas das diversas monarchias d'Hespanha, umas no principio do seculo XIII outras nos fins do XIV? Finalmente, poderia um filho de D. Dinis não só falar de D. Pedro I, mas até como de quem vivera em tempos passados?*

Não é, porém, isto sómente. Para que não reste a menor sombra de duvida sobre a diversidade de epochas em que foram compostas differentes partes do Livro das Linhagens, e para ao mesmo tempo se conhecer que o Conde de Barcellos apenas seria um dos muitos, que, tomando por fundamento o registo da nobreza, lhe accrescentaram ou mudaram as cousas em que o creram defectivo, citaremos um logar que põe a evidente luz o nosso pensamento. É o titulo **35.°** *que nos subministra essa passagem decisiva. Eis como elle começa:*

«Do bom D. Vasco Pimentel. *Diz o conde D. Pedro em seu livro* que esto D. Vasco foi filho de D. Sancha Martins etc.» *Semelhantes palavras mostram que pessoa bem differente do Conde de Barcellos escreveu o titulo* **35.°** *Depois de repetir em substancia uma historia escandalosa que elle narrava, accrescenta:* «E nós fizemos muito em nosso tempo por saber a verdade deste feito; se passara assim como aqui é escripto; e achamos por fidalgos, assim como por D. Pedro Fernandes de Castro, e por Lopo Fernandes Pacheco, e por D. Pay de Meira, e por D. Pay Correa, abbade de Pombeiro, e por D. Egas Lourenço Chantre de Braga, que foi mui bem com elrei D. Diniz, que esto fora apostilla de maldizer etc.» *Esta passagem, que evidentemente se não póde attribuir ao Conde, tambem se não póde suppor do mesmo que escrevia no tempo de D. Fernando ou D. João I; porque das personagens que cita a maior parte falleceram pelo meiado do seculo XIV*[2]. *Assim vemos que pouco depois de D. Pedro compilar o seu livro, e talvez sendo ainda vivo, era já refutado por quem se cria melhor informado do que elle.*

Tal é o estado desse famoso nobiliario, que se attribue exclusivamente a um homem. É das entranhas do livro, que, por assim dizer, se vão arrancar os testemunhos do infundado de tal opinião. Um leve exame bastava para isso, e todavia, apesar de que muitos notaram as difficuldades chronologicas que occorriam sobre a epocha da composição da obra, o nome do Conde prevaleceu, porque é o unico que ahi se menciona, e sobre todos os outros sujeitos que nelle trabalharam só ha tradições vagas ou completa ignorancia.

Nós cremos, porém, que o livro de D. Pedro de Barcellos, sem que deixasse de ter por fundamento o registo da nobreza, foi até certo ponto uma obra á parte. Parece provavel que os que foram successivamente alterando o registo antigo se contentavam de accrescentar as linhagens

[1] *Memor. do R. Arch.*, p. 62 e 67.
[2] D. Pedro Fernandes de Castro em 1343, e Lopo Fernandes Pacheco em 1349.

Digitized by Google

segundo as mudanças que occorriam, ou tirando copias em que introduziam essas mudanças nos competentes logares, ou pondo notas marginaes, que nos traslados subsequentes se metteram no texto, ao passo que o Conde procurava refundi-lo inteiramente pelos documentos e memorias, que o exercicio de cargos importantes, a sua elevada situação, e até uma dilatada assistencia em Castella lhe facilitariam.

O resto do nosso pensamento ácerca do Livro das Linhagens, isto é, que elle não era um trabalho historico, intentado por mera curiosidade particular, resulta evidentemente dos preambulos tanto deste N.° IV como do N.° I. Um e outro tendem a occorrer a uma necessidade, por assim dizer, material daquella epocha, em relação á classe nobre : é o que os seus redactores indicaram claramente nos preambulos, em que expõem o objecto da sua composição.

I

Em nome de Deos Amen. Por saberem os homens[1] fidalgos[1] de Portugal de qual[2] linhagem uem, e de quaes coutos[3], honras[3], mosteiros[3], e igreias som naturaes, e per saberem como som parentes, fazemos escreuer este liuro uerdadeiramente dos linhagens daqueles que som[4] naturaes e moradores no[5] reino de Portugal estremadamente. E deste liuro se pode seguir muita prol e arredar muito danno : cá muitos uem de bom linhagem e nom[6] o[6] sabem elles, nem o[7] sabem os reis, nem o[8] sabem[8] os[8] grandes homens : ca se o soubessem em alguma maneira lhes[9] uiria ende bem, em[10] algua[10] maneira, dos senhores. E os[11] outros[11] nom casam como deuem, e casam em pecado porque nom sabem o linhagem. E muitos som naturaes e padroeiros[12] de muitos mosteiros, e de muitas igreias, e de muitos coutos, e de muitas honras, e de muitas terras, que[13] o perdem á[14] mingoa de saber de que[15] linhagem uem : e outros se fazem naturaes de muitos lugares onde o nom som : porque des[16] o[16] tempo delrey D. Affonso o que ganhou Toledo acá forom feitos os mais dos mosteiros, e[17] igreias[17], e[17] dos[17] coutos, e das honras. Que[18] em[18] tempo deste rey que reinou longamente forom muitos ricos homens, e infançoens que ora poremos por padroens onde descendem os filhos d'algo. Em tempo deste rey foi D. Egas Gomes de Sousa, D. Gonçalo Trastamires da Maya, e D. Mendo Alão de Bragança, e D. Egas Gozendes de Riba do Douro, e D. Moninho[19] Veegas de Riba do[20] Douro[20], e D. Pedro Tracosendes[21] de Panha de Riba do Douro, e D. Suer Guedaz[22] o da Varsea, e D. Fafes Serraciis[23] de Lanhoso, e D. Egas Paes do[24] Boiro[24] de Penagate, e D. Guterre Alderete[25] da Sylua, e D. Pay[26] Guterrès de Cunhaens[27], e D. Vasco Nunes de Baruaens, e D. Rodrigo Froiaz[28] de Trastamara que casou em Portugal[29], e D. Vermuim Paes[30] que casou em Portugal[31]; e[31] o[31] conde D. Nuno de Cellanoua que casou[32], e[32] Ayras Carpinteiro donde[33] uem os Ramyrãos[34], e[34] Pay Reymondo donde[35] uem os Correãos[36], e[36] D. Ayras Nunes donde[37] uem[37] os[37] de[37] Valladares, e[38] outros muitos : D. Aluaro Fernandes[39], D. Gil Vasques, e D. Pero Nunes, D. Nuno Osores[40], D. Godinho Veegas de Vilar de Frades, e D. Pero[41] Framiguis[41] donde[41] uem os de Riba de Visela[42], e[42] D. Diogo Gonçalues onde uem os de Belmir, e D. Soeiro de Brito, Ayras Caluo de Bouro[43], o[43] conde D. Pero Pires de Traua, Nuno Soares de Grijó[44], Egas Soares Uzurei[45] de[45] Cucuiaens[45]. D. Egas[46] de Souza foi casado com D. Gontinha Gonçalues filha de D. Gonçalo

1 fidalgos *S.*
2 que *S.*
3 terras, e de quaes coutos, honrras e mosteiros *S.*
4 forão *S.*
5 do *S.*
6 nom *S.*
7 no *S.*
8 os *S.*
9 com direito lhes *S.*
10 e em alguma *S.*
11 estoutros *S.*
12 padrões *S.*
13 e que *S.*
14 com a *S.*
15 qual *S.*
16 delo *S.*
17 e das igrejas, dos *S.*
18 ca *S.*
19 Monio *S.*
20 Douro *S.*
21 Antonsendes *S.*
22 Guedes *S.*
23 Sarrazis *S.*
24 de Bouro e *S.*
25 Alderes *S.*
26 Ruy *S.*
27 Truuhaens *S.*
28 Royes *S.*
29 Porto *S.*
30 Peres *S.*
31 Porto, El *S.*
32 casou em Porto, *S.*
33 onde *S.*
34 Ramirões, *S.*
35 onde *S.*
36 Cortejaos, *S.*
37 onde vem os *S.*
38 e os *S*
39 Fernandes donde vinha *S.*
40 Ozores, D. Touretravea, *S.*
41 Pedro Formareguiz onde *S.*
42 Visela, *S.*
43 Buiro, El *S.*
44 Egrijó *S.*
45 Visurey de Cutivães. *S.*
46 Egas Gomes *C.*

Digitized by Google

Trastamires e de D. Mecia[1] Godins[1], e fez em ella D. Mem Veegas que casou com D. Tareja[2] Fernandes[2] filha de D. Fernão Gonçalues de Marnel, e fez em ella D. Gonçalo de Souza, e D. Soeiro Mendes o gordo, e D. Chamoa Mendes que foi molher de D. Gomes Gedeão[3], e D. Oroana Mendes que foi molher de D. Mem Moniz de Riba do Douro, e D. Urraca Mendes que foi molher de D. Egas Fafes de Lanhôso. Este D. Gonçalo de Sousa foi casado com D. Dordea Veegas filha de D. Egas Moniz[4] de Riba do Douro e da minhana D. Tareia que fez a Sarzeda e fez em ella D. Tareja Gonçalues molher que foi de D. Vasco Fernandes, e a condesa D. Eluira que foi molher de D. Soeiro Mendes Facha. E este D. Gonçalo de Sousa casou outra uez com D. Urraca Sanches filha de D. Sancho Nunes, e da irmã delrey D. Affonso[5] o[5] primeiro[5] e fez em ella o conde D. Mendo; e[6] o[6] conde D. Mendo casou com D. Maria Rodrigues filha do[7] conde D. Rodrigo o Velloso, e fez em ella D. Gonçalo Mendes, e D. Garcia Mendes, e D. Vasco Mendes, e D. Rodrigo Mendes : e este D. Gonçalo Mendes foi casado com D. Tareja Soares filha de D. Soeiro Veegas de Riba do Douro, e de D. Sancha Vermuins filha do conde D. Vermuim de Trastamara e da irmã delrey D. Affonso o primeiro[8], e fez em ella D. Mem Gonçalues e D. Mayor Gonçalues, e D. Maria Gonçalues, e D. Sancha Gonçalues : este D. Mem Gonçalues casou com D. Tareja Affonso filha de D. Affonso Telles que[9] pobrou Albuquerque e de D. Eluira Martins[10] Giroa, e fez em ella D. Maria Mendes que foi casada com D. Mem[11] Affonso filho delrey de Liom, e de D. Tareia Gil[12]. E o sobredito D. Egas Gomes de Sousa houue huma irmã que houue nome D.[13] Sancha[13] Gomes[13] que[13] foi casada com o[14] conde D. Nuno de Cellanoua, e fez em ella D. Sancho Nunes, e o[15] conde D. Gomes de Pombeiro : este[16] D. Sancho Nunes foi casado com a infante irmã delrey D. Affonso o primeiro que foi de Portugal; e despois casou este D. Sancho Nunes com D. Tareia Mendes[17] filha de D. Mem Moniz[18] de Riba de Douro, e fez em ella D. Nuno Sanches, e o conde D. Vasco Sanches. Este D. Sancho Nunes sobredito houue da primeira molher huma filha que houue nome D. Urraca Sanches que[19] foi madre do[20] conde D. Mendo o Sousão. Este D. Nuno Sanches sobredito foi casado com D. Tareia Alueres irmã de D. Fernand'alueres donde[21] uem os de Souerosa, e fez em ella D. Pero Nunes de Baruosa, e D. Sancha Nunes : este D. Pero Nunes foi casado com D. Eluira Martins filha de D. Martim Pires da Maya, e de D. Tareja Martins[22] de Riba de Visela, e fez em ella muitos[23] filhos[23] e[23] filhas que nom houuerão semel lidima. Este[24] conde D. Gomes de Pombeiro houue duas filhas, D. Urraca Gomes, e D. Loba Gomes; huma dellas foi casada com D. Mem Rodrigues de Touges[25], e a outra foi casada com D. Fernan[26] Ynhigues[26] de Montor; e outra foi casada com D. Godinho Veegas Godinho Mouro, filho de D. Egas Paes de Penagate que fez Randufe[27]. E a que casou com D. Mem Rodrigues de Touges[28] fez em ella D. Soeiro Mendes Facha que iaz em Santo Tirso. E desque morreo Mem Rodrigues de Touges[29] cazou com D. Payo Soares Çapata, e fez[30] D. Pero Paes o Alferes, e D. Ximena[31] Paes. E aquel D. Soeiro Mendes Facha foi casado com a condesa D. Eluira da Faya que foi filha de D. Gonçalo o bom de Sousa, e fez em ella D. Gomes Soares pay[32] de[32] D.[32] Chamoa[32] Gomes[32], e[32] de[32] D.[32] Pero Soares Carnes más, e[33] de[33] D. Gontinha Soares molher de D. Garcia Pires de Bragança, e Maria Soares a que rouçou Pedro Martins[34] de Penela. Gomes Soares filho de D. Soeiro Mendes Facha foi casado com D. Tareia Rodrigues, e fez em ella D. Vasco Gomes, e D. Soeiro Gomes, e D. Chamoa Gomes; e destes nom ficou semel lidima. E D. Gontinha Soares filha de D. Soeiro Mendes Facha foi casada com Garcia Pires de Bragança, e houue del D. Fernão Garcia, e D. Pero Garcia, e D. Tareia Garcia, e D. Eluira Garcia, e D. Mor Garcia : e D. Eluira Garcia foi casada com D. Ordonho Aluares das Asturias, e fez em ella D. Aluaro Dias, e D. Ayras Dias, e D. Sancha Ordonhes, e D. Mor Aluares madre de D. Pero Dias, e de D. Munhio Dias de Castanheda : este D. Aluaro Dias casou com D. Tareia Pires filha de D. Pero Martins[35] Giron e de D. Sancha Pires irmã de D. Abril Pires, e fez em ella D. Pero[36] Aluares[36], e[36] Aluar[36] Dias[36], e[36] D.[36] Mor[36] Aluares[36], e[36] D.[36] Ordonho[36] Aluares[36] que[36] foi[36] cardeal[36]. E D. Pedro Aluares filho de D. Aluaro Dias e de D. Tareja[37] cazou com D. Sancha Rodrigues filha de D. Rodrigo Aluares d'Alcalá e de D. Sancha Dias e fez hi Rodrigo Aluares. E[38] D.[38] Mor[38] Aluares[38] irmã[38] de D. Pero Aluares foi casada com Joam Dias de Finoiosa[39] e fez em ella o bispo D. Gonçalo, e D. Diogo Martins, e D. Mor Ayras[40]

1 Gusco Guedes *S.*
1 Gusco Godins *C.*
2 Tareja *S.*
3 Guedes, *S.*
3 Guedes, *C.*
4 Nunes *S.*
5 Affonso *S.*
6 El *S.*
7 del *S.*
8 primeiro de Portugal *S.*
9 o que *S.*
10 Rodrigues *S.*
11 Martim *S.*
12 Gil Soverosa ; *S.*
13 Sancha Orraca Gomes e *S.*
14 el *S.*
15 el *S.*
16 e este conde *S.*
17 Mendes de Barboza *S.*
18 Nunes *S.*
19 e *S.*
20 del *S.*
21 onde *S.*
22 Martins da Maya *C.*
23 muitos e muitas *S.*
24 Esto el *S.*
25 Togues, *S.*
26 Fernandalveres *S.*
27 Rendufes, *S.*
28 Togues *S.*
29 Togues *S.*
30 fez em ella *S.*
31 Exmea *S.*
32 e D. *S.*
33 e *S.*
34 Rodrigues *S.*
35 Rodrigues *S.*
36 Pedro, e D. Ordonho Alvares, *S.*
36 Pedro Alvares e Alvaro Dias, e D. Ordonho Alvares *C.*
37 Tareja Pires, *S.*
38 a Irmaã *S.*
39 Finijoza *S.*
40 Soares *S.*

Digitized by Google

que foi casada com Loy[1] Dias o Chico, e outra que casou[2] com Diogo Froiaz. E Aluar Dias irmão de D. Pero Aluares e do cardeal foi casado com filha de D. Pero Soares, e fez em ella a molher de Joam Gonçalues Rapozo. E D. Mor Aluares irmã do cardeal foi casada com Diogo Gomes de Castanheda, e fez em ella Ruy Dias, e Pero Dias, e Munho Dias, e Aluaro Dias : e Pero Dias foi casado com[3] filha de Affonso Garcia de Celada[4], e fez em ella Diogo Gomes : e Munho Dias foi casado com filha de Diogo Lopes de Salzedo e de D. Tareia Aluares Potestade filha d'Aluaro Fernandes Potestade, e[5] despois molher d'Affonso Sanches filho delrey D. Sancho de gaança. E Maria Soares foi casada com Pero Rodrigues de Penela, e fez em ella Sancho[6] Pires[6], e[6] Tareia[6] Pires[6] de[6] Freeris[6]; e esta Tareia Pires foi casada com D. Esteuam Gomes[7] Zagomba[7], e[7] fez[7] em[7] ella[7] Vasco[7] Gomes[7] e[7] huma[7] filha[7] que[7] foi[7] casada[7] com[7] Esteuam[7] Ermigis[7] de Teixeira, e fez em ella Martim Esteues de Teixeira; e este Martim Esteues casou com filha de Soeiro Correa e de Tareja Martins Espinhel. E Vasco Gomes Zagomba[8] foi casado com Maria Pires filha de D. Pero Homem de Pereyra e de D. Tareia Annes filha de João Pires Redondo, e fez em ella Tareia Velasques[9] que foi casada com Sancho Nunes de Bragança e fez em ella Urraca Sanches[10].

Aqui começa o[11] linhagem das irmans de D. Gonçalo de Souza

O conde D. Vasco Sanches foi casado com D. minhana[12] Urraca[12] Veegas de Tuyas, filha de D. Egas[13] Moniz[13] de Riba do Douro, e da minhana D. Tareia e fez em ella D. Rodrigo Vellasques[14], e D. Gonçalo Vellasques[15] o que mataram na lide de Eruas terras[16]; e houue hi outras donas que non houuerom semel : este[17] D. Rodrigo Vellasques[18] foi casado com a condesa D. Toda Palacim[19], e fez em ella D. Tercia Rodrigues, e D. Maria Rodrigues : e D. Tareia[20] Rodrigues[20] foi casada com D. Gomes Soares e fez em ella D. Vasco Gomes, e D. Soeiro Gomes, e D. Chamoa Gomes, e estes nom houuerom filhos. E ora tornemos como foram casadas as irmans de D. Gonçalo[21] de Souza. D. Chamoa Mendes foi casada com D. Gomes Mendes Gedeão, e fez em ella D. Egas Barroso, e D. Gueda Gomes; e Gueda Gomes foi casado com Urraca Enriques de Portocarreiro, e fez em ella Gil Guedas; e Gil Guedas foi casado com Maria Fernandes e fez em ella Martim Gil de[22] Aroes[22], e Gonçalo Gil, e Tareia Gil : e Martim Gil foi casado com Toda[23] Lourenço[23] de Gundar, e fez em ella Lourenço Martins Ganço[24], e[21] Gil[21] Martins[24]. Esta[21] Tareia Gil foi casada com D. Gomes Lourenço da Cunha, e fez em ella Vasco Gomes, e Gonçalo Gomes, e Alda Gomes, e Maria Gomes, e Sancha Gomes, e Mecia Gomes que foi casada com D. João Annes[25] Redondo : e Alda Gomes com Martim Zote, e fez em ella Martim Martins[26] Zote[26] que[26] foi[26] deam de Braga, e Gil Martins Zote que foi casado com[27] filha de Martim Affonso Alcoforado, e houue ende huma filha que se uê casada com Vasco Martins filho de Sancho[28] Vasques[28] Pimentel, e Vasco Martins Zote, e D. Mayor, e Maria Martins, e Guiomar Martins, e Branca Martins que foi freira de Loruam : e estes forom filhos de Martim Zote e de D. Alda Gomes. Vasco Martins Zote seu filho cazou com Maria Mendes filha de Mem Rodrigues de Vasconçelos : e Mayor Martins sa irmã casou com Affonso Velasques[29] Pimentel : e Maria Martins[30] casou com Martim de Baruosa, e fez em ella Nuno Martins, e Sancho Martins, e Martim de Baruosa. Guiomar Martins irmã de Vasco Martins Zote cazou com Fernão Fernandes d'Almeyda. E Maria Gomes filha[31] de[31] D.[31] Gomes[31] Lourenço[31] foi casada com Fernão Gonçalues de Moreira, e fez em ella Margarida Fernandes que foi casada com João Rodrigues de Portocarreiro, e houue della João Rodrigues de Portocarreiro : e[32] houue[32] de[32] João[32] Rodrigues[32] hum[32] filho que houue nome Fernam Ianes[33] de Portocarreiro. E o sobredito Lourenço Martins Ganço foi casado com Mayor Pires Uelha[34], e fez em ella Sancho[35] Lourenço que casou com Tareia Gomes filha de Gomes Paes d'Azeuedo, e fez em ella Lourenço Martins Ganço, e Gomes Paes Ganço que he clerigo, e huma filha que casou com Sancho[36] Mafaldo[36] de Beia, e outras filhas que sam em ordem, e outros[37] pera casar. E morreo ao dito Lourenço Martins Ganço a dita Mor Paes[38] Eruilhoa, e casou despois com Marinha Fernandes filha de Fernam Gonçalues Chacinho[39] e de Mor Affonso de Cambra, e fez em ella D.[40] Mor[40] molher de Lourenço Annes Redondo. Este Egas Barroso sobredito foi casado com D. Urraca Vasques[41] d'Ambia filha

1 Ruy *S.*
2 se vê *S.*
3 com huma *S.*
4 Calardo *S.*
5 e foi *S.*
6 Estevão Pires de Freiris, *S.*
7 Hermejis *S.*
8 Trangola *S.*
9 Valques *S.*
10 Sanches e o sobredito Pero Soares Carnesmás. *S.*
11 a *S.*
12 Orraca *S.*
13 Moniz *S.*
14 Velasquid *S.*
15 Velasquid *S.*
16 tenrras *S.*
17 E *S.*
18 Velasquid *S.*
19 Pelazi *S.*
20 Tereja *S.*
21 Vasco *C.*
22 d'Alroens, *S.*
23 D. Lourença *S.*
23 D. N.... Lourenço *C.*
24 Gomes, e esta *S.*
25 Gomes *S.*
26 Zote *S.*
27 com a *S.*
28 Estevão Vasqui *S.*
29 Valasquid *S.*
30 Rodrigues *S.*
31 Irmã d'Alda Gomes *S.*
32 hum *S.*
33 Joannes *S.*
34 Hervilhoa *S.*
35 Estevão *S.*
36 Estevão Malfadado *S.*
37 outras *S.*
38 Pires *S.*
39 Chacim *S.*
40 a *S.*
41 Valasquid *S.*

Digitized by Google

de D. Vasco Guedelha, e foi seu filho Gomes Veegas de Basto, e Pero Veegas, e Urraca Veegas de Barroso, e Ruy Veegas : e Gomes[1] Veegas foi casado com D. Mayor[2] Rodrigues[2] de Candarei, e fez em ella Ruy Gomes de Basto, e Mem Gomes, e Pay Gomes : este Ruy Gomes foi casado com D. Eluira Paes de Pereira, e fez em ella Pay Rodrigues; e Pay Rodrigues foi casado com Guiomar Rodrigues filha de Ruy Fafes e de Tareia Pires Alcoforada, e fez em ella Ruy Paes. E Mem Gomes[3] foi casado com Mor Pires Eruilhoa, e fez em ella Martim Mendes, e Maria Mendes[4], e[4] Anna[4] Mendes[4] : e Martim Mendes foi casado com Tareia Reimondo de Portocarreiro : e Maria Mendes foi casada com Lourenço Esteues de Moles. E D. Urraca Veegas foi casada com Suer Reimondo e fez em ella D. Mem Soares de Melo[5], e Pero Soares d'Aluim, e Lourenço Soares Freire, e Gontinha Soares, e Tareia Soares Soldar[6] : e[6] este[6] D. Mem Soares de Melo[7] foi casado com Tareia Affonso Gata, e fez em ella Ruy Mendes, e Affonso Mendes, e Maria Mendes : este Ruy Mendes foi casado com Mor Martins, filha de Martim Annes do Vinhal e de Sancha Pires de Payua[8], e fez em ella Leonor Rodrigues; e esta Leonor Rodrigues foi casada com Martim Redondo filho de Gonçalo Annes Redondo e de Urraca Fernandes d'Alderete, e houue desta Leonor Rodrigues duas filhas, a huma se uê casada com João Gomes da Sylua, e houue delle[9] hum filho que houue nome Ayras Gomes : e a outra filha de Martim Redondo foi casada com Ayras Gomes filho de Martim Gomes da Silua e de Tareia Garcia de Seabra. E Affonso Mendes de Melo[10] foi cazado com Inez Velasques[11] filha de Vasco Lourenço da Cunha e de Tareia Pires filha de Pero Portugal, e fez em ella Martim Affonso, e Lopo Affonso : e Martim Affonso casou com filha de Sancho[12] Soares d'Albergaria, e fez em ella Martim Affonso, e Lopo Affonso e huma filha que casou com Gonçalo Martins da Fonseca. Este[13] Martim[13] Affonso[13] filho[13] de[13] Martim[13] Affonso[13] de[13] Melo[13] casou com filha de Vasco Martins de Resende, e[14] neta[14] do arcebispo D. Joanne[15] de[15] Soalhaens[15]. E Lopo Affonso de Melo[16] casou com Guiomar Gil filha de Gil Nunes de Bragança e de D. Maria, fez[17] em ella Tareia Affonso freira de Santa Clara de Coimbra. E Maria Mendes filha de Mem Soares de Melo[18] cazou com Pay Correa, e fez nella Affonso Correa, e Sancha Correa; e esta Sancha Correa foi casada com Fernando Affonso de Cambra e fez em ella Martim Fernandes, e Brites Fernandes, e Milia[19] Fernandes : e[20] este[20] Martim[20] Fernandes de Cambra casou com Velasquida Pires filha de Pero Rodrigues[21] de Çamora, e fez em ella Fernam[22] Lourenço[22] de Cambra. E este Fernando Affonso casou com filha de Joanne Mendes de Briteiros de gaança, e[23] despois que lhe morreo Velàsquida Pires casou na Estremadura com irmã do alcayde d'Azambuja, e ha ende hi geração. E Brites[24] Fernandes casou com Aluaro Gonçalues[25] de Sequeira, e fez em ella Joam Redondo; e huma filha Emilia Fernandes se uê casada com Fernam Rodrigues de Vasconcelos, e ha hi filhos. E o dito Pero Soares d'Aluim foi casado com Maria Esteues filha de Esteuam Malho da terra de Santa Maria e de irmã de Vasco Lourenço da Cunha, e fez em ella Martim Pires d'Aluim que[26] casou com Maria Pires filha de Pero Affonso Ribeiro e de Alda Martins Curutelo[27], e fez em ella Joam Pires e Joanna Pires : e Joam Pires foi casado com filha de Esteuam Coelho e[28] de[28] D.[28] Maria[28] filha[28] de[28] Sociro[28] Mendes[28] Petite[28] : Joana Pires foi casada com João Coelho filho de Esteuam Coelho. E o sobredito Lourenço Soares Freire irmão de Mem Soares de Melo[29] casou com Maria Rodrigues filha de Ruy Fafes, e de Tareia Pires Alcoforada, e fez em ella Guiomar Lourenço, e Tareia Lourenço e Ruy Lourenço e Pero Lourenço : e Guiomar Lourenço foi casada com Joane Annes Redondo e fez em ella Lourenço[30] Annes[30] Redondo[30]. E[30] Gontinha[30] Soares[30] de[30] Melo[30] foi[30] casada[30] com[30] D.[30] João[30] Pires[30] Redondo[30], e[30] fez[30] em[30] ella[30] D.[30] Maria[30] Annes[30], e D. Tareia Annes, e Brites Annes, e Guiomar Annes, e D. Urraca Annes : e Maria Annes foi casada com Mem Coronel, e houue hum filho del que[31] morreo, e uençeo[32] ella[32] por[32] ende[32] o[32] herdamento do marido, e despois casou com Gomes Correa e fez em ella Ayras Gomes que foi clerigo, e Vasco Gomes, e Martim Gomes, e Tereia Gomes, e Maria Gomes : Martim Gomes foi casado com Esteuainha Pires filha de Pero Paes Curuo, e de Guiomar Affonso Gata que[33] non houue semel : Vasco Gomes foi casado com D. Boa de Pamplona, e fez em ella Affonso Correa, e Ynez Velasques[34] : e Tareia Gomes foi casada com Payo Soares d'Azeuedo e fez em ella Gomes Paes, e Vasco Paes, e Esteuão Paes, e Ayres Paes que foi clerigo, e Pay Correa que foi abbade de Pombeiro. E Gomes Paes de Azeuedo foi casado com Constança Rodrigues filha de Rodrigo Annes de Vasconçelos, e fez em ella Ruy Gomes, e Diogo Gomes que foi conego de Braga e foi muy bom cosi-

1 Vasco *S.*
2 Mayor *S.*
3 Gomes sobredito *S.*
4 Mendes, *S.*
5 Merlo *S.*
6 Solfeira; Este *S.*
6 Solteira. E este *C.*
7 Merlo *S.*
8 Ronha *S.*
8 Panha *C.*
9 della *S.*
10 Merlo *S.*
11 Velasquid *S.*
12 Estevão *S.*
13 e este Martim Affonso de Mello *S.*
14 neta *S.*
15 Joanne, *S.*
16 Merlo *S.*
17 e fege *S.*
18 Merlo *S.*
19 Anna *S.*
20 E Martim *S.*
21 Affonso *S.*
22 Fernandaffonso *S.*
23 E Martim Fernandes *S.*
24 Beatriz *S.*
25 Domingues *S.*
26 e este Martim Pires de Alvim *S.*
27 Caretella *S.*
28 Petite, e *S.*
28 e de D. Maria filha de Estevão Mendes Petite. *C.*
29 Merlo *S.*
30 Marianes, *S.*
31 e *S.*
32 venceu a ella por *S.*
33 e *S.*
34 Valasquid *S.*

Digitized by Google

nheiro aos do seu deuido em quanto uiueo, e[1] Gonçalo Gomes, e Leonor Gomes abbadessa de Riotinto, e[2] Mecia[2] Gomes[2]. Este Ruy Gomes d'Azeuedo casou com filha de Pero Esteues de Villamayor[3] e de Sancha Velasques[4] filha de Vasco Peixoto. Gonçalo[5] Gomes casou com filha do caruoeiro d'Euora. Vasco Paes d'Azeuedo casou com Maria Rodrigues filha de Rodrigo Annes de Vasconçelos, e fez em ella Ruy Vasques[6], e Gonçalo Vasques[7], e Maria Vasques[8], e Tareia Vasques[9] freira de Loruão : e Ruy Vasques[10], e Gonçalo Vasques[11] casaram com Joanna Vasques[12], e Beringueira Vasques[13] filha[13] de Vasco Martins Seco e de Senhorinha Fernandes Chancinha : e Mecia[14] Vasques[14] filha de Vasco Paes d'Azeuedo casou com Affonso Botelho filho de Martim Botelho de Sindim[15], e fez em ella Diogo Affonso, e Martim Affonso[16]. Affonso[16] Botelho[16] mataranno[16] em Aguiar de Campos; e casou Mecia Vasques outra uez com Vasco Martins de Resende, e[17] fez em ella Vasco[18] Martins[18] tres[18] filhas, a huma casou com Fernand'Annes Portocarreiro filho que[19] foi[19] de[19] João Rodrigues Portocarreiro e de Maria Fernandes Moreira[20]. E Esteuam Paes d'Azeuedo casou com Guiomar Rodrigues filha de Rodrigo Annes de Vasconçellos, e fez em ella Ynez Esteues, e Tareia Correa : e Ynez Esteues casou com Ruy da Cunha e fez em ella João da Cunha, e Aluaro Rodrigues e outros : e Tareia Correa casou com Lourenço Gomes d'Aureu, e fez em ella filhos[21]. E Maria Gomes filha de Gomes Correa foi casada com Ruy Lourenço de Cerueira, e fez em ella Pero Rodrigues de Cerueira e Aldonça Rodrigues; e esta Aldonça Rodrigues foi casada com Fernand'Annes de Meira, e fez em ella João Fernandes de Meira e a molher de Fernão Pires Turricham. E Pero Rodrigues de Cerueira foi casado com Tareia Rodrigues[22] filha de Rodrigo Annes de Vasconçellos, e fez em ella Lopo Pires e Maria Correa molher de Ruy Nouaes : e fez Ruy Nouaes em Maria Correa[23] Payo Nouaes e outros. E Brites[24] Annes[24] molher[24] de[24] D.[24] João Pires Redondo e de Gontinha Soares de Melo[25] casou com Pero Soares Coelho e non houue del filho[26], e casou despois com D. Ruy Martins de Nomaens filho que foi de D. Martim Gonçalues de Nomaens, e fez em ella Joanna Rodrigues, e Maria[27] Rodrigues, e Urraca Rodrigues : e esta Joanna Rodrigues filha de Ruy Martins de Nomaens foi casada com Martim Velasques[28] filho que foi de D. Vasco Lourenço da Cunha, e fez em ella Vasco Martins Seco, e Ruy Martins de Nomaens e Brites[29] Martins, e Tareja Martins. E de Vasco Martins Seco sahio Martim Velasques[30] que foi casado com D. Violante Lopes filha de Lopo Fernandes Pacheco[31], e sahio Joanna Velasques[32] e Beringueira Velasques[33], que casarom com Ruy Velasques[34], e com Gonçalo Velasques[35] d'Azeuedo. E Ruy Martins de Nomaens irmão de Vasco Seco casou com Senhorinha Rodrigues filha que foi de Ruy Gonçalues Bifardel, e de Senhorinha Fernandes Chancinha[36], e fez em ella a molher de Pero Paes d'Aluarenga[37] e outras[38] filhas[38]. E Brites[39] Martins irmã de Vasco Seco casou com Fernan Martins de Teixeira, e fez em ella Martim Fernandes de Teixeira, e a molher de Martim Fernandes de Portocarreiro : e Martim Fernandes filho de Fernão Martins de Teixeira casou com filha de Pero Esteues de Beia meirinho mór que foi d'Entre Douro e Minho. E Tareia Martins irmã de Vasco Seco casou com Gonçalo Fernandes Chancinho[40], e fez em ella a molher de Ruy Vasques Ribeiro filho que foi de Vasque Annes e neto do arcebispo D. João de Soalhaens. E D. Tareia Annes filha de D. João Pires Redondo e de Gontinha Soares de Melo[41] casou com Pero Homem de Pereyra, e fez em ella o bispo D. Sancho do Porto, e D. Esteuam Pires Froyão, e[42] Martim[42] Froyão[42], e[42] Mayor Pires, e Maria Pires, e Inez Pires monja d'Arouca : D. Esteuam Pires Froyão foi casado com Tareia Airas Queixada, e fez em ella Francisco Pires e Urraca Pires; e morreolhe esta molher, e casou outra uez com Maria Ramyres filha de Ramyr Dias e de irmã de Nuno Fernandes de Valdencuro[43], e fez em ella Esteuam Pires, e Joam Pires. E Martim Froyão foi casado com[44] huma[44] filha de Gomes Paes d'Aluarenga e de Sancha Gonçalues, e fez em ella Affonso Martins Froyam morador em Santarem, e Pedro Homem que morou[45] na Beira; e este Pedro Homem fez filhos Martim Pires, e Aluaro Pires, e Gonçalo Pires, e Esteuam Pires[46], e[46] Vasco[46] Pires[46] conego de Braga e abbade de Vilacoua[47], e[47] Francisco[47] Pires[47], e[47] Senhorinha[47] Pires[47], e outros filhos e filhas a que nom sei o nome. E Affonso Martins Froyão casou com filha de Martim Dade de Santarem, e fez em ella huma filha molher de Affonso Nouaes, e

1 e fege nella *S.*
2 e fege nella Maria Gomes a mâ ; e *S.*
3 Vilhar mayor *S.*
4 Velasquid *S.*
5 e Lourenço *S.*
6 }
7 }
8 }
9 } Vasquid *S.*
10 }
11 }
12 }
13 Vasquid filhas *S.*
14 Maria Vasquid *S.*
15 Sandim *S.*
16 Affonso que matarão *S.*
17 que *S*
18 tres *S.*
19 de *C.*
20 Moreira, e outra filha de Mecia Vasquid. *S.*
21 filhas *S.*
22 de nouvaes *S.*
23 Cerveira *S.*
24 Beatris eanes filha de *S.*
25 Merlo *S.*
26 filhos *S.*
27 Martim *S.*
28 Vasqui *S.*
29 Beatris *S.*
30 Vasqui *S.*
31 Peixoto *S.*
32 Vasqui *S.*
33 Vasqui *S.*
34 Vasquim *S.*
35 Vasquim *S.*
36 Chacim *S.*
37 d'Alvergaria *C.*
38 outros filhos. *S.*
39 Beatriz *S.*
40 Chacim *S.*
41 Merlo *S.*
42 e *S.*
43 Valdenueuro *S.*
44 com *S.*
45 morreu *S.*
46 Pires *S.*
47 Villa Viçosa *S.*

Digitized by Google

outra filha que casou com Martim Affonso filho de D. João[1] Affonso[1] d'Oliueira que foi bispo de Lisboa, e fez outro filho que houue nome Martim Dade, que[2] casou com filha de Mem Pires d'Oliueira. E D. Maria Pires filha de D. Pedro Homem[3] casou com Vasco Gomes Zagomba e fez em ella Tareia Vasques; e esta Tareia Vasques casou com Sancho Nunes de Bragança e fez em ella D. Urraca Sanches que foi freira. E Mayor Pires filha de D. Pedro Homem[4] foi casada com Diogo Lopes Gato. E a sobredita D. Tareia Soares[5] Soldar filha de D. Soeiro Reymondo foi casada com Giraldo Affonso de[6] Resende[6], e fez em ella Giraldo Affonso huma filha que casou com Fernam Furtado.

Aqui se[7] acaba[7] a[7] linhagem de D. Chamoa Mendes irmã de D. Gonçalo de Sousa o bom, que foi casada com Gomes Mendes Gedeam[8], e começase o de D. Ouroana Mendes sa irmã

Esta D. Ouroana Mendes foi casada com D. Mem Moniz[9] de Riba do Douro, e fez em ella D. Mem Moniz[10] a D. Gontinha Mendes, e D. Sancha Mendes, e D.[11] Tareia[11] Mendes[11] : e[11] esta[11] D. Gontinha Mendes foi casada com Gueda Mendes Guedeam, e nom houue hi semel : e D. Sancha Mendes foi casada com D. Godinho Fafes o uelho e fez em ella D. Fafes Godins e D. Gontinha Godins; e esta D. Gontinha Godins foi[12] casada[12] com Payo Correa e fez em ella D. Ouroana Paes, e D. Sancha Paes : esta D. Ouroana Paes foi casada com D. Pero Paes de Grauel[13], e fez em ella D. Maria Paes[14], e D. Mayor Paes[15], e D. Sancha Paes[16] da Veiga : e esta D. Maria Paes[17] foi casada com D. Pero Rodrigues de Pereyra, e fez nella D. Pero Homem, e D. Gonçalo Pires que foi gran comendador do Hospital, e fez em ella mais[18] Martim[18] Pires[18], e[18] D.[18] Mor[18] Pires[18], e D. Eluira Pires, e D. Ouroana Pires, e D. Tareia Pires, e D. Maria Pires; e esta D. Maria Pires filha de D. Pero Rodrigues de Pereira foi monja d'Arouca. E de D. Pero Homem filho de D. Pero Rodrigues de Pereyra sahio geraçom, e filhos assi como iá de suso dito he. E esta D. Mor Paes[19] filha[19] de[19] D.[19] Pero[19] Rodrigues[19] de[19] Pereyra[19] foi casada com D. Vicente Pires d'Ulgueses, e fez em ella Maria Vicente; e esta Maria Vicente cazou com D. Martim Pires Zote, e fez em ella Martim Martins Zote, e D. Maria : e este Martim Martins Zote cazou com Alda Gomes filha de Gomes Lourenço da Cunha, e fez em ella Martim Martins Zote dayam de Braga, e[20] fez[20] em[20] ella[20] mais[20] Vasco Martins, e D. Mayor, e D. Maria, e Guiomar Martins, e Alda Martins freira em[21] Loruam[21], e[21] Gil[21] Martins[21]; e Gil Martins filho de Martim Martins Zote cazou com filha de Martim Affonso Alcoforado, e fez em ella Tareia Gil; e esta Tareia Gil foi casada com Vasco Martins filho de Esteuam Vasques Pimentel. E Vasco Martins filho de Martim Martins Zote casou com Maria Mendes filha de Mem Rodrigues de Vasconcellos e de Constança Affonso. E D. Mayor filha de Martim Martins Zote foi casada com Affonso Vasques Pimentel que matarom quando foi o desbarato de Barcarrota. E D. Maria filha de Martim Martins Zote foi cazada com Martim de Baruosa filho de Nuno Pires de Baruosa, e fez em ella Sancho[22] Martins[22] de Barbosa, e Nuno Martins[23] de Baruosa e outro que houue nome Martim de Baruosa. E D. Guiomar Martins filha de Martim Martins Zote foi[24] casada[24] com Fernam Fernandes d'Almeyda. E a sobredita D. Maria irmã de Martim Martins Zote foi casada com Gil Nunes de Bragança, e fez em ella o[25] dito[25] Gil Nunes a Sancha Gil e Guiomar Gil : e esta D. Sancha Gil foi casada com D. Pedro Ponçe[26] das Asturias; e D. Pero Ponçe[27] fez em ella D. Rodrigo e D. Isabel molher de D. Pero Fernandes, e D. Urraca molher de Henrique Henriques de Seuilla. E morreo[28] Gil Nunes de Bragança e[29] casou[29] Maria Martins sa molher com Mem Rodrigues de Vasconçelos, e fez em ella Costança Mendes que casou em terra de Leon[30] com Gomes Pires de Ceruantes, e Guiomar Mendes que foi prioresa d'Arouca, e Joanne Mendes que casou com filha de Vasco Affonso Alcoforado e de Brites Martins filha de Martim Fernandes[31] Barreto[31]. E a sobredita Mayor[32] Paes[32] filha de D. Pero Rodrigues de Pereira despois que lhe[33] hi[33] morreo D. Vicente Pires de Ulgeses seu marido casou com D. João Pires Redondo, e fez em ella Joanne Annes Redondo, e Gonçalo Annes, e Pero Annes, e Rodrigo Annes, e Martim Annes, e Constança Annes, e[34] Froilhe[34] Annes[34] : e[34] este[34] Gonçalo Annes Redondo foi casado com Urraca Fernandes filha de Fernam Pires d'Andrade, e fez em ella Martim Redondo da Beira, e Aluaro Gonçalues de Sequeira e Maior Gonçalues. Este Martim Redondo da Beira foi casado com filha de Ruy Mendes de Merlo, e fez em ella duas

1 Affonso *S.*
2 e *S.*
3 Homem de Pereira *S.*
4 Homem de Pereira *S.*
5 Anes Soares *S.*
6 Rendamor *S.*
7 acaba o *S.*
8 Guedeam *S.*
9 Nunes *S.*
10 Nunes *S.*
11 Tareja Mendes de Bairros. Esta *S.*
12 casou *S.*
13 Gravo *S.*
14
15
16
17 } Peres *S.*
18 D. Mayor Peres *S.*
19 Peres *S.*
20 e *S.*
21 que foi de Lorvão. *S.*
22 D. Sancho Nunes *C.*
23 Nunes *C.*
24 casou *S.*
25 esse *S.*
26 Ponço *S.*
27 Ponço *S.*
28 morto *S.*
29 casou *S.*
30 Liste *S.*
31 Barreto *S.*
32 Peres *S.*
33 lhe *S.*
34 Este *S.*

Digitized by Google

filhas, a huma casou com João Gomes filho de Gomes Paes da Silua, e outra casou com Ayras Gomes filho de Martim Gomes da Silua. E Aluaro Gonçalues de Sequeira casou com Brites[1] Fernandes filha de Fernão Affonso de Cambra e de Sancha Correa e fez em ella huma filha. E o sobredito Joanne Annes Redondo casou com Guiomar Lourenço filha de Lourenço Soares Freire, e fez em ella Lourenço Annes Redondo. E Pero Annes irmão de Gonçalo Annes Redondo casou com Inez Pires filha de Pero Garcia Gallego e de Tareia Nunes filha de Nuno Pires Maldoado, e fez em ella Joam Redondo de Quebrada, Maior Peres, e Tareia Peres, e Branca Peres : e esta Maior Peres casou com Aluaro Peres de Valuerde : e Tareja Peres irmã desta Mor Peres casou com Affonso Martins Pantoia : e Branca[2] Peres foi freira d'Arouca. E Martim Annes irmão[3] de Gonçalo Annes Redondo casou com Maria Rodrigues filha de Rodrigo Affonso de Jola[4] e de Ouroana Martins Curutela, e fez em ella Martim Redondo, e Mor Martins, e Maria Martins, e Alda Martins, e Brites[5] Martins, e Guiomar Martins, e Joanna Martins : e este Martim Redondo filho de Martim Annes casou com filha de João de Sande, e fez em ella João Redondo de Trexemil[6]. E[6] Maior[6] Martins irmã de Martim Redondo foi casada com Ruy Pires de Vasconçelos, e houue della tres filhas, e huma foi casada com Giraldo Esteues Feyió[7], e outra com Nuno Gonçalues filho[8] de[8] Lopo[8] Gonçalues[8] d'Aureu[8], e[8] outra com João Martins filho de Martim Annes[9] e neto do arcebispo D. João de Soalhaens. E Maria Martins foi casada com[10] Gonçalo Esteues filho d'Esteue Annes de Bragança : e Guiomar Martins foi casada com Lopo Affonso de Cernado[11] : e Joanna Martins foi casada com Sueiro Paes filho de Payo Pires da Aldeanoua : e Alda Martins foi abbadesa de Semide : e Brites[12] Martins foi abbadesa de Vitorinho[13]. E Rodrigo Annes Redondo casou com Mor Fernandes filha de Fernam Martins Curutelo. E D. Sancha Paes[14] da Veiga filha de D. Ouroana Paes Correa casou com Martim Viegas de Sequeira, e non houue[15] semel, e casou despois com Gonçalo Viegas de Portocarreiro e fez em ella Pero Gonçalues, e Gonçalo Gonçalues arcediago de Braga, e João Gonçalues, e[16] Ruy Gonçalues Bifardel, e Urraca Gonçalues, e Maria Gonçalues : e este Ruy Gonçalues Bifardel foi casado com Senhorinha Fernandes filha de Fernam Gonçalues[17] Chancinho[17], e de Mor Affonso de Cambra, e fez em ella Senhorinha Rodrigues; e esta Senhorinha Rodrigues foi casada com Ruy Nunes de Nomaens, e fez em ella a molher de Pero Paes d'Aluarenga e outros. E Urraca Gonçalues irmã de Ruy Gonçalues Bifardel foi casada com Fernand'Affonso Gato, e fez em ella a[18] Aluaro[18] e Ruy Fernandes, e Sancha Fernandes, e outra freira d'Arouca : e este Ruy Fernandes casou com filha de Martim Affonso de Cambra. E Sancha Fernandes irmã de Ruy Fernandes casou com João Esteues de Tauares, e fez em ella Gonçalo Annes[19], e[19] Esteue[19] Annes[19], e Pero Annes. E[20] D.[20] Mayor[20] Paes[20] Correa[20] filha[20] de[20] D. Ouroana Paes[21] Correa casou com Ruy Fernandes de Meira, e fez em ella Payo Rodrigues, e[22] Pero[22] Rodrigues[22], e[22] Esteuam Rodrigues, e Tareia Rodrigues, e Urraca Rodrigues : e Payo Rodrigues foi casado com D. Tareia[23] filha de Fernam Lopes d'Ulhó, e fez em ella Constança Paes : e Esteuam Rodrigues[24] foi casado com Maria Affonso filha de Affonso Pires Arganil e de D. Velasquida de Çamora[25], e fez em ella Esteuam de Meira, e Pay de Meira. E Tareia Rodrigues irmã deste Pay Rodrigues foi casada com Affonso Nouaes, e fez em ella Ruy Nouaes, e Martim Nouaes, e Pedro Nouaes, e Gontinha Nouaes : e este Ruy Nouaes foi casado com filha de Fernam Gonçalues Turrichão, e fez em ella Pay de Meira, e Affonso Nouaes, e Ruy Nouaes. E D. Urraca Rodrigues irmã desta Tareia Rodrigues foi casada com Pero Velasques[26] Pinguelo[26], e fez hi Ruy Pires Folhete[27]. E Sancha Paes irmã de D. Urraca[28] Paes Correa foi casada com Reymão Pires filho de Pero Pires[29] de[29] Guimaraens[29], e fez em ella Maria Reimondo; e esta Maria Reimondo casou com Martim Dade o uelho, e fez em ella Martim Dade alcayde de Santarem, e Payo Dade, e Maria Dade : e Martim Dade alcayde de Santarem casou[30] com D. Sancha de Santarem, e fez em ella João Dade de Santarem, e Fernam Dade, e Mecia Dade : e este João Dade foi casado com Domingas Martins de Santarem : e Fernam Dade foi casado com Mor Esteues filha de Esteuão d'Aboim irmão[31] de D. João d'Aboim. E Maria Dade foi casada com D. João Pires Brochardo[32] e fez em ella o bispo D. Esteueannes de Coimbra, e Gonçaleannes, e Reymonde Annes; e este Reymonde Annes casou com filha de Martim Fernandes Barreto, que hauia[33] nome Constança Barreto, e fez em ella Brites[34] Martins que casou com Gomes Lourenço de Beia, que foi priuado delrey, e despois comendador mayor da ordem de Santiago.

1 Beatriz *S.*
2 Beringueira *S.*
3 de Crexemil irmão *S.*
4 Jolda *S.*
5 Beatris *S.*
6 Creixomil Mor *S.*
7 Freixo, *S.*
8 de Avreu, e a *S.*
9 Anes Davo *S.*
10 com filho de *S.*
11 Zernada *S.*.
12 Beatris *S.*
13 Estorinho *S.*
13 Bitorinho *C.*
14 Peres *S.*
15 houue del *S.*
16 e Pero Gonçalues, e *S.*
17 Chancino *S.*
18 Alvar Fernandes, *S.*
19 anes, *S.*
20 e a sobredita D. Mor Peres filha de D. Pedro Gravel e de *S.*
21 Peres *S.*
22 e *S.*
23 Tereja Fernandes *S.*
24 Paes *S.*
25 Carreira *S.*
25 Cerveira *C.*
26 Velasquid Piriguelo, *S.*
27 de Folhent, *S.*
28 Oroana *S.*
29 Guimaraens, *S.*
30 foi casado *S.*
31 irmã *S.*
32 Bocardo *S.*
33 ouue *S.*
34 Beatriz *S.*

Digitized by Google

Aqui se acaba o linhagem de D. Ouroana Mendes irmã de D. Gonçalo Mendes de Sousa o bom, que foi casado[1] com D. Mem Moniz[2] de Riba do Douro, e começa o de D. Urraca Mendes irmã[3] de D. Gonçalo de Sousa o bom.

Esta Urraca Mendes foi casada com D. Egas Fafes de Lanhoso, e fez em ella D. Mem Veegas, e D. Gonçalo Veegas o primeiro mestre que houue em Auiz, e D. Froilhe[4] Veegas. E aqueste Mem Veegas filho de D. Egas Fafes de Lanhoso foi casado com D. Tarcia[5] Pires[5] filha de D. Pero Veegas de Riba de Douro, e fez em ella Hermigo Mendes que[6] foi casado com Maria Paes filha de D. Pay Nouaes e de D. Mor Soares e fez em ella Lopo Hermiges, Esteuam[7] Hermiges[7], e[7] Affonso[7] Hermiges[7], e Esteuainha Hermiges de Teixeira : e este Lopo Hermiges foi casado com D. Ouroana Pires de Pereira e fez em ella Maria Lopes. E D. Esteuão Hermiges de Teixeira foi casado com Urraca Gomes Zagomba filha de D. Gomes Veegas de Penagate, e fez em ella Martim Esteues da Teixeira; e este Martim Esteues da Teixeira foi casado com D. Hermegonça Soares filha de Soeiro Correa, e fez em ella Fernam Martins de Teixeira, e Affonso Martins que foi casado em Toledo, e houue[8] Martim Affonso : e o dito Affonso Martins morreo na Veiga de Granada[9] com o infante D. Pedro : e fez em ella Tareja Martins da Teixeira, e D. Maria molher de Fernam Gonçalues Colchafria : e de D. Maria e de Fernam Gonçalues Colchafria sahio Martim Esteues e Agostinho[10] Fernandes. E o sobredito Esteuam Hermiges da Teixeira despois que lhe morreo a primeira molher Urraca Gomes Zagomba casou outra uez com Urraca Fernandes filha de Fernam Lourenço[11] da[11] terra de Santa Maria, e fez em ella Affonso Esteues comendador de Tauora, e João da Teixeira, e Margarida Esteues, e Biringeira Esteues : e esta Margarida Esteues foi casada com Pero Coelho filho de D. João Soares Coelho, e fez em ella Esteuam Coelho; este[12] Esteuam[12] Coelho[12] foi[12] casado[12] com[12] Maria[12] Mendes[12] filha[12] de[12] Soeiro[12] Mendes[12] Petite[12], e[12] fez[12] em[12] ella[12] Esteuam[12] Coelho[12], e[12] Soeiro[12] Coelho[12] e[12] João[12] Coelho, e Branca Coelho : e este João Coelho foi casado com Joanna Pires[13] filha[13] de[13] Martim[13] Pires[13] d'Aluim[13] : e Soeiro Coelho casou com filha de Affonso Dias que era filho de D. Diogo[14] Lopes de Bayão de gaança : e Esteuam Coelho irmão de João Coelho casou com filha de[15] Affonso[15] Pires[15] Ribeiro[15] e[15] de[15] D.[15] Clara[15] de[15] Lisboa[15] : e[15] Pero[15] Coelho[15] irmão[15] de[15] João[15] Coelho[15] casou[15] com[15] filha[15] de[15] Vasco[15] Pereira : e Branca Coelha irmã[16] deste[16] Pero[16] Coelho[16] casou com João Pires filho de Martim Pires de Aluim. E o sobredito João da Teixeira filho de[17] D.[17] Esteuam Hermiges casou com Guiomar Lopes filha de Lopo Gato. E a sobredita D. Froilhe Veegas filha de D. Egas Fafes de Lanhoso e da irmã de D. Gonçalo de Sousa o bom foi casada com D. Sociro Pires[18] Torta[18] filho de D. Pero Paes Escacha que coutou Tibaens[19] e fez em ella o arcebispo D. Esteuam Soares[20] de[20] Braga[20], e[20] D.[20] Esteuainha[20] Soares[20], e[20] D.[20] Tareia[20] Soares[20] : e[20] esta[20] D.[20] Esteuainha[20] Soares[20] foi casada com D. Martim Fernandes de Riba de Visela, e fez em ella D. Durão Martins, e[21] D.[21] Tareia[21] Martins[21], e[21] D.[21] Sancha[21] Martins[21], e D. Mayor Martins, e outra Mayor Martins que foi abbadesa d'Arouca, e Eluira Martins : e este D. Durão Martins foi casado com Esteuainha Martins filha de Martim Gomes da Silua e de D. Urraca Nunes[22], e fez em ella D. João Duraens, e D. Maria Duraens : e este D. João Duraens foi casado com Constança Annes filha de D. João Pires Redondo : e D. Maria Duraens foi casada com Ruy Pires o alto filho de D. Pero Annes de Nouoa. E D. Tareia Martins filha de D. Martim Fernandes de Riba de Visela casou com D. Martim Pires[23] o[23] Jami[23] irmão[23] de[23] D.[23] João[23] Pires[23] da Maya, e fez em ella D. João Martins Abana[24], e D. Eluira Martins, e o mestre D. Martim Martins : e este D. João Martins Abana[25] foi casado com D. Tareia Pires de Bragança, e fez em ella Aldonça Annes : e esta Aldonça Annes foi casada com D.[26] Gil[26] Velasquid[26] filho de D. Vasco Gil de Souerosa, e fez em ella Guiomar Gil e Marquesa Gil : e esta Marquesa Gil casou com Heitor Nunes filho de Nuno Martins de Chacim : e Guiomar Gil irmã desta Marquesa Gil foi casada com D. João Rodrigues de Briteiros, e fez em ella Martim Annes de Briteiros, e Gonçalo Annes de Briteiros fronteiro por elrey em Antre Douro e Minho, quando foi a guerra antre elrey de Portugal e elrey de Castella. E este Gonçalo Annes foi o que teue a Faya e a terra de Basto em quanto D. Pedro correo terra de Montenegro, e[27] de[27] Valença[27], e[27] de[27] Lampazes[27] : e este foi o que casou com D. Maria filha de Martim Affonso Chichorro o uelho e de[28] filha de Lourenço Soares de Valadares e da primeira molher que era filha de D. Mem Garcia de

1 casada *S.*
2 Nunes *S.*
3 sa irmã e *S.*
4 Elviche *S.*
5 Tereja *S.*
6 e este Ermiguo Mendes *S.*
7 Estevam Ermigues, *S.*
8 ouve por filho *S.*
9 Roda *S.*
9 Grada *C.*
10 Gonçalo *S.*
11 Louredo de *S.*
12 e Soeiro Coelho; Estevão *S.*
13 Peres de Alvim; *S.*
14 Pedro *S.*
15 de Vasco *S.*
16 filha de Pero Coelho irmãa deste Estevão Coelho *S.*
17 do dito *S.*
18 Peres o torto, *S.*
19 Turrichães *S.*
19 Tinhães *C.*
20 Soares, e D. Tareja Soares *S.*
21 e D. Sancha Martins, e D. Tareja Martins, *S.*
22 Nunes Velha, *S.*
23 Peres *S.*
24 Avana *S.*
25 Avana *S.*
26 Gil Vasques *S.*
27 e terra de Valariça, e de Loupazes, *S.*
28 de Ignez Lourenço *C.*

Digitized by Google

Sousa : e fez Gonçalo Annes em esta sa molher Aluaro Gonçalues, e Diogo Gonçalues. E[1] Martim[1] Annes[1] irmão[1] de[1] Gonçalo[1] Annes[1] casou[1] com[1] D.[1] Branca[1] Lourenço[1] filha[1] de[1] Lourenço[1] Soares[1] de[1] Valladares[1] e[1] da[1] filha de Nuno Martins de Chacim, e fez em ella Martim Annes, e Vilante[2] Ponço. E esta Vilante[3] Ponço foi casada com Rodrigo Affonso filho d'Affonso Diniz irmão d'elrey D. Diniz. E D. Sancha Martins filha de Martim Fernandes de Riba de Visela foi casada com D. Gonçalo Rodrigues de Nomaens, e fez em ella Martim Gonçalues; e este Martim Gonçalues casou com Mayor Soares filha de Suer Dias Gallego, e fez em ella Gonçalo Martins, e Ruy Martins, e Eluira Martins : e Gonçalo Martins morreo na lide de D. Henrique : e Ruy Martins seu irmão casou com Brites[4] Eannes[4] filha de D. João Pires Redondo, e fez em ella Joanna Rodrigues, e Maria Rodrigues, e Urraca Rodrigues : e esta Joanna Rodrigues casou com Martim Vasques da Cunha filho de D. Vasco Lourenço, e fez em ella Vasco Martins Seco, e Ruy Martins de Nomaens e filhas[5] iá[5] suso ditas : e Maria Rodrigues casou com Martim Affonso de Resende. E D. Mayor Martins filha de D. Martim Fernandes de Riba de Visela casou com D. Ponço Affonso de Bayam, e fez em ella D. Pero Ponço, e D. Esteuainha[6] Ponço[6], e[6] D.[6] Maria[6] Ponço[6], e[6] D.[6] Sancha[6] Ponço[6] : e esta D. Maria Ponço foi casada com D. Sueiro Gomes e não houue delle semel, e casou outra uez com Ruy Lopes de Mendoça filho de D. Diogo Lopes de Biscaya, e fez em ella D. Ponço, e Diogo Lopes. E Sancha Ponço irmã de D. Martim Ponço casou com Ruy Lopes Cocho[7], e fez em ella João Rodrigues. E Esteuainha Ponço irmã de D. Sancha Ponço casou com Soeiro Paes[8] de Valadares, e fez em ella Payo Soares, e Lourenço Soares : e este Payo Soares foi casado com Sancha Fernandes Delgadilha[9], e fez em ella D. Esteuainha Paes[10] : e esta D. Esteuainha[11] casou com D. Pedro Affonso de Çamora e fez em ella Payo Pires Pichel, João Pires, e Lourenço Pires, e Constança Pires, e Velasquida Pires, e Marinha Affonso, e Inez Pires. E este Payo Pires Pichel foi casado com Urraca Rodrigues, e nom houue della filhos, e casou outra uez com Marinha Lopes de Çamora, e fez em ella Soeiro Pires; e este Soeiro Pires filho de Payo Pires Pichel casou com Joanna Martins filha de Martim Annes Redondo de Treixemil[12], e houueram filhas[13]. E Velasquida Pires filha de D. Pedro Affonso de Çamora casou com D. Martim Fernandes de Cambra, e fez em ella Fernam Affonso; e este Fernam Affonso casou com D. Maria filha de Joanne Mendes de Briteiros de gaança. E Constança Pires filha de D. Pedro Affonso de Çamora casou com Gonçalo Martins do Vinhal e[14] nom[14] houuerom[14] semel[14]. E casou ella outra uez com Fernam Gonçalues Camelo, e fez em ella Esteuainha Fernandes e Milia[15] Fernandes : e[16] Esteuainha Fernandes foi casada com Rodrigo Annes[17] filho de João de Sande, e esta outra sa irmã foi casada com Gomes Nunes d'Outiz. E D. Pero Ponço irmão de D. Sancha Ponço casou com D. Sancha Rodrigues de Briteiros, e nom houue della semel. E D. Sancha Martins filha de D. Martim Fernandes de Riba de Visela, depois que lhe morreo D. Gonçalo Rodrigues de Nomaens com que[18] seía[18] casada, e de que hauia seus filhos que de suso som escritos fez filhos com Martim Pimentel : os[19] filhos forom estes, D. Vasco Martins Pimentel que foi meirinho mor[20] de[20] todo Portugal em tempo d'elrey D. Affonso que[21] ueo de Bolonha, e fez Sancha Martins irmã deste meirinho; e esta Sancha Martins foi casada com D. Esteuão de Freitas, e fez em ella Martim de Freitas, e João de Freitas, e Vasco de Freitas, e Tareia de Freitas : e este Martim de Freitas foi casado com D. Sancha Paes, e teue huma filha que houue nome Maria de Freitas e foi casada com Ayres Paes[22], e fez em ella Fernam Ayres e Mor Ayres. E este Fernam Ayres casou com filha de Martim de Baruosa e de filha de Joanne Ayres[23] : D.[23] Mor Ayras sa irmã filha de D. Ayres Paes[24] foi casada com Fernam Martins[25] de Baruosa e fez em ella Senhorinha Fernandes. E o sobredito Esteuão de Freitas[26] foi casado com filha de Pero Annes de Vasconçelos nom lidima, e fez em ella Martim Esteues e outros filhos a que nom sey o nome. E João de Freitas filho de[27] D.[27] Esteuam de Freitas casou com filha de Sancho[28] Espinho : e Tareia de Freitas irmã deste João de Freitas casou com Gonçalo Annes, e nom houue hi semel : e Vasco de Freitas irmão de João de Freitas casou com filha de Lourenço do Rego, e fez em ella a Gil de Freitas, e Martim Vasques de Freitas, e outros a que nom sey o nome. E a sobredita D. Eluira Martins filha de D. Martim Fernandes de Riba de Visela foi casada com D. Pedro Mendes de Candarei.

1 que foi casado com filha de Gonçaleanes de Berredo, e outra filha que ha nome D. Maria Martins de Valadares, e de *S.*
2 Violante *S.*
3 Violante *S.*
4 Beatriz Alvares *S.*
4 Beatris anes *C.*
5 filhas e filhos iá de *S.*
6 Sancha Ponço e D. Estevainha Ponço e D. Maria Ponço *S.*
7 Cocho Corbovache *S.*
8 Peres *S.*
9 de Algadiela *S.*
10 Peres *S.*
11 Estevainha Peres *S.*
12 Creixemil *S.*
13 filhos *S.*
14 e fege nella, e morreo este Gonçalo Martins do Vinhal *S.*
15 Emilia *S.*
16 E esta *S.*
17 dos Guzares *S.*
18 quem sia *S.*
19 e os *S.*
20 em *S.*
21 o que *S.*
22 Paes de Sogilde *S.*
23 Ayres orros, e *S.*
24 de Sogilde *S.*
25 Nunes *S.*
26 Freitas Anzimas *S.*
27 do dito *S.*
28 Simão *S.*

Digitized by Google

Aqui se acaba o linhagem da[1] irmã[1] de[1] D.[1] Gonçalo de Sousa o bom, e começase[2] o linhagem do[3] conde D. Mendo o Sousão que foi filho de D. Gonçalo de Sousa o bom

Este conde[4] D. Mendo foi casado com D. Maria Rodrigues filha do conde D.[5] Rodrigo[5] o[5] Veloso, e fez em ella D. Gonçalo Mendes, e D. Garcia Mendes; e este D. Garcia Mendes d'Eixo foi casado com D. Eluira Gonçalues filha de D. Gonçalo Paes de Toronho, e fez em ella D. Mem Garcia, e o conde D. Gonçalo Garcia, e D. João Garcia o Pinto, e D. Fernam Garcia Esgarauanha, e D. Pedro Garcia Albouja[6], e[6] Maria[6] Garcia[6]. E D. Mem Garcia de Sousa filho de D. Garcia Mendes d'Eixo foi casado com D. Tareja Annes a das coxas caentes[7] filha de D. João Fernandes Baticela e de D. Maria Paes Ribeira, e fez em ella Gonçalo Mendes, e Joanne Mendes, e Ruy Mendes, e Constança Mendes, e Tareja Mendes. E esta Maria Mendes rouçoulha seu[8] irmão[8] Gonçalo[8] Mendes,[8] e despois leixoua ca lha filhou o arcebispo D. João Ayras de Santiago, e casoua com D. Lourenço Soares de Valladares; e este Lourenço Soares fez em ella Inez Lourenço; e esta Inez Lourenço casou com Martim Affonso Chichorro filho d'elrey D. Affonso da barregã irmão d'elrei D. Diniz : e fez este Martim Affonso Chichorro em esta Inez Lourenço hum filho que houue nome Martim Affonso Chichorro[9], e[9] huma[9] filha[9] que[9] houue[9] nome[9] D.[9] Maria[9]. E[9] Martim[9] Affonso[9] filho[9] de[9] Martim[9] Affonso[9] Chichorro[9] e de Inez Lourenço não foi casado mas dormio[10] com[10] a[10] abbadesa d'Arouca que houue nome D. Aldonça, e[11] era[11] filha de D. João Rodrigues de Briteiros, e de Guiomar Gil. E este Martim Affonso filho de Martim Affonso Chichorro fez em esta D. Aldonça abbadesa de Arouca hum filho que houue nome Vasco Martins e outros[12] filhos[12]. E D. Maria filha de Martim Affonso Chichorro e de Inez Lourenço de Valadares casou com Gonçalo Annes de Briteiros e fez em ella filhos e filhas que iá de suso som escritos. E D. Constança Mendes filha de D. Mem Garcia de Sousa e de D. Tareja Annes Baticela casou com D. Pero Annes Portel filho que foi de D. João d'Auoim, e de D. Marinha[13] Affonso filha de D. Affonso Pires d'Arganil, e fez em ella João[14] Pires de Sousa, e outro João Pires de Sousa, e Branca Pires, e Maria Ribeira. E deste João Pires de Sousa, e Branca Pires sa irmã nom ficou semel nenhuma. E esta Maria Ribeira irmã deste João Pires casou com Affonso Diniz que era irmão delrey D. Diniz[15] de[15] gaança[15], e fez em ella Pero Affonso, e Rodrigo Affonso, e Gonçalo Mendes, e Garcia Mendes, e Diogo Affonso; e este Diogo Affonso foi casado com Violante Lopes filha de Lopo Fernandes Pachero. E Rodrigo Affonso irmão deste Diogo Affonso casou com Violante Ponço[16] filha de Martim Annes de Briteiros e de D. Branca[17] Lourenço de Valladares. E o conde D. Gonçalo de Sousa nom houue filho lidimo, houue[18] de gaança João Gonçalues, padre de Gonçalo Garcia de Sousa. E D. Fernam Garcia casou com D. Urraca Abril. E D. Maria Garcia foi casada com D. Gil Sanches filho delrey D. Sancho de gaança e de D. Maria Paes Ribeira. E D. João Garcia foi casado com D. Urraca Fernandes e fez em ella D. Esteuam Annes d'Alegrete, e D. Aldara Annes, e D. Eluira Annes, e D. Sancha Annes : e D. Aldara Annes foi casada com D. Gomes Gonçalues Giron, e fez em ella Joanna Gomes molher de D. Nuno de Lara : e D. Eluira Annes que[19] foi[19] irmã desta D. Aldara Annes foi casada com D. Guter Soares Mocho[20], e fez em ella D. Urraca Gutterres; e esta D. Urraca Gutterres casou com D. Fernam Pires Ponço, e fez em ella D. Pero Ponço, e D. Gutterre, e outro que houue nome D. Fernam Pires Ponço : e este D. Pero Ponço casou com D. Maria filha de Martim Gil de Sousa[21], e de D. Milia[22] filha de D. Andreo de Castro, e nom houue della filho[23]; e despois casou com D. Sancha[24] filha de Gil Nunes de Chacim e de Maria Martins[25] irmã de Martim Zote, e fez em ella D. Rodrigo, e D. Joanna molher que foi de João Affonso filho d'elrey D. Diniz de gaança, e houue della huma filha. E fez mais este D.[26] Pedro[26] Affonso[26] em[26] esta[26] D. Sancha Gil a[27] D. Isabel que casou com D. Pedro filho de Fernam Rodrigues de Castro, e fez em ella D. Urraca que casou com Henrique Henriques. E[28] D. Guiomar Mendes filha do[29] sobredito[29] conde D. Mendo foi casada com D. João Pires da Maya, e fez em ella D. Maria Annes, e D. Tareia Annes, e D. Eluira Annes : D. Maria Annes foi casada com D. Gil Martins filho de D. Martim Annes e de D. Esteuainha Paes, e fez em ella D. Martim Gil, e D. Constança Gil, e D. Tareia Gil, e D. Guiomar Gil. E este D.

1 de irmãas de *S.*
2 começa *S.*
3 del *S.*
4 el conde *S.*
5 Rodrigo *S.*
6 Alvorigua, *S.*
7 coentes *S.*
8 Gonçalo Mendes seu irmão, *S.*
9 de Chichorro *S.*
9 *a* 12 Chichorro. Este Martim Affonso Chichorro, filho de Ignez, não foi casado, mas de D. Aldonça abbadessa de Arouca filha de João Rodrigues de Briteiros, e de Guiomar Gonçalves de quem houve hum filho por nome Vasco Martins, e outros filhos. *C.*
10 da *S.*
11 era *S.*
12 outras filhas *S.*
13 Mariana *S.*
14 D. Pedreanes Portel, e esta Costança Mendes, e João. *S*
14 D. Costança Mendes este Pedreanes Portel, e João *C.*
15 Deniz. *S.*
16 Affonso *S.*
17 Anna *S.*
18 e ouue *S.*
19 a *S.*
20 Tello *S.*
21 Soverosa *C.*
22 Anha *S.*
23 filhos *S.*
24 Sancha Gil *S.*
25 Pires *S.*
26 Pedro Ponço em *S.*
27 huma filha que ove nome *S.*
28 E a sobredita *S.*
29 del *S.*

Digitized by Google

Martim Gil foi casado com D. Milia filha de D. Andreo Fernandes de Castro e de D. Mecia Rodrigues Giroa, e fez em ella o conde D. Martim Gil. E D. Tareia Annes da Maya foi casada com Fernando Annes de[1] Lima[1] filho[1] de[1] João[1] Fernandes[1] o[1] bom[1] de[1] Lima[1] e de D. Beringueyra Affonso de Bayão, e fez em ella D. João Fernandes, e D. Fernão Fernandes, e Ruy Fernandes, Urraca Fernandes, e Mayor Fernandes : D. João Fernandes foi casado com D. Sancha[2] Gonçalues[2] Giroa[2] fez[2] em[2] ella[2] Gonçalo[2] Annes[2] que[2] mataram[2] os[2] mouros[2] na[2] Veiga[2] de[2] Grada[2] : e[2] D.[2] Fernão[2] Fernandes[2] foi[2] casado[2] com[2] D.[2] Sancha[2] Velasques[2] filha[2] de[2] D.[2] Vasco[2] Gil[2] de[2] Soucrosa[2] e[2] de[2] D.[2] Froilhe[2] Fernandes[2], e[2] fez[2] em[2] ella[2] D.[2] João[2] Fernandes[2]; e[2] D.[2] João[2] Fernandes[2] foi[2] casado[2] com[2] D.[2] Maria[2] Annes[2] filha de D. João d'Aboim, e nom houue[3] semel. E D. Urraca Fernandes foi casada com Gonçalo Annes Raposo, e fez em ella João Gonçalues, e Ruy Gonçalues, e Affonso Telles, e Sancha Gonçalues : e Affonso Telles casou com Berengueira Lourenço filha de Lourenço Soares de Valadares, e fez em ella Martim Affonso, e João Affonso. E D. Mor Fernandes foi freira nas Celas de Coimbra. E a sobredita D. Eluira Annes da Maya foi casada com o[4] dito[4] D.[4] Ruy Gomes de Briteiros por rouço que lhe fez, e fez em ella D. Mem Rodrigues, e D. João Rodrigues, e Gonçalo Rodrigues que foi sandeu, e D. Sancha Rodrigues, e Urraca Rodrigues, e Tareia Rodrigues : e D. Mem Rodrigues foi casado com D. Maria Annes filha de D. João Pires da Veiga e de D. Tareia Martins de Berredo, e fez em ella D. João Mendes, e Martim Mendes, e Maria[5] Mendes, e Mecia[6] Ribeira, e Tareia Mendes abbadesa que foi de Loruão, e Guiomar Mendes abbadesa[7] que[7] foi[7] de Celas, e matoua o badalo do sino : e João Mendes foi casado com Urraca Affonso e fez em ella D. Gonçalo Annes de Berredo, e D. Guiomar, e D. Leonor : Gonçalo Annes de Berredo casou com D. Sancha filha de Pero Nunes de Gusmão[8], e[8] fez[8] em[8] ella[8] huma[8] filha[8] que[8] houue[8] nome[8] D.[8] Maria[8] de[8] Berredo[8] que[8] casou[8] com[8] D.[8] Ruy[8] Vasques[8] Pereira[8] : e[8] D.[8] Leonor casou com Martim Annes filho de Martim Annes de Briteiros. E D. João Rodrigues foi casado com D. Guiomar Gil, e fez em ella Martim Annes, e Gonçalo Annes e outros que iá som escritos. E Sancha Rodrigues foi casada com D. Pero Ponço de Bayam, e nom houue hi semel. E Urraca Rodrigues foi casada com Martim Garcia de Torquemada.

Ora tornemos a contar os que uem de D. Gonçalo Trastamires

D. Gonçalo Trastamires[9] da[9] Maya[9] foi casado com D. Mecia Godins, e fez em ella D. Mem Gonçalues, e D. Gontinha Gonçalues; e esta D. Gontinha Gonçalues foi casada com D. Egas Gomes[10] de Sousa, e fez em ella geraçom como iá suso dito he : D. Mem Gonçalues foi casado com D.[11] Leoguida[11] Soares[11] que[11] chamarom[11] a[11] Taynha[11] filha de D. Suer Guedas[12] da Varzea, e fez em ella Suer Mendes o bom e Gonçalo Mendes : e Suer Mendes[13] o[13] bom[13] foi casado com D. Urraca filha do[14] conde D. Moninho irmão de sa madre da raynha molher do conde D. Henrique de Portugal, e fez em ella D. Payo Soares, e D. Gueda Soares : e D. Payo Suares foi casado com filha do[15] conde D. Gomes de Pombeiro que fora iá antes casada com D. Mem Rodrigues de Tougues como iá de suso dito he, e[16] fez em ella D. Pedro Paes o alferes, e D. Examea Paes : e D. Pero Paes foi casado com D. Eluira Viegas filha de D. Egas Moniz[17] de Riba de Douro, e da minhana D. Tareia da Sarzeda e fez em ella D. João Pires da Maya, e D. Mem[18] Pires, e D. Sueiro Pires, e D. Urraca Pires.

Aqui se começa o linhagem de Pay Romeu

D. João Pires foi casado com D. Guiomar Mendes filha do[19] conde D. Mendo o Sousão, e fez em ella geraçom assy como iá de suso dito he. E D. Martim Pires foi casado com D. Tareia Martins filha de D. Martim Fernandes de Riba de Visela, e de D. Esteuainha Soares, e fez em ella geração en[20] como[20] iá de suso dito he. E D. Urraca Pires foi casada com D. Pero Annes da Nouoa, e fez em ella D. João Pires, e Ruy Pires o alto. E o sobredito D. Sueiro Pires non houue filhos lidimos, e houue de gaança Martim Soares de Baguim, e João Soares da[21] Gaya, e Maria Soares que foi casada com Sueiro Pires Pacheco. E D. Examea Paes foi casada com D. Gonçalo Paes[22] Curuo, e fez em ella D. Eluira Gonçalues que foi casada com D. Garcia Mendes d'Eixo filho do[23] conde D. Mendo, e fez em ella geraçom como iá de suso dito he. Goda Soares casou com D. Payo Romeu filho de D. Pedro Trocosendes e de filha de D. Hermigo Alboasar[24], e fez em ella D. Sueiro Mouro, e D. Mayor Paes :

1 Baticela *S.*
2 Marianes, *S.*
3 houue hi *S.*
4 D. *S.*
5 Mecia *S.*
6 Maria *S.*
7 que foi abbadeça *S.*
8 Zuzina e fege nella huma filha que casou com Alvar Gonçalves de Briteiros, D. *S.*
9 Trastamires *S.*
10 Gomes de Mendes *S.*
11 Taynha *S.*
12 Guedes *S.*
13 Mendes *S.*
14 del *S.*
15 del *S.*
16 e ante este *S.*
17 Nunes, ou Moniz *S.*
17 Nunes *C.*
18 Martim *S.*
19 del *S.*
20 como *S.*
21 de *S.*
22 Peres *S.*
23 del *S.*
24 Carraça *S.*
24 Naaça *C.*

Digitized by Google

e este D. Sueiro Mouro foi casado com D. Urraca Mendes de Bragança e fora iá casada com Diogo Gonçalues que mataram na lide de D. Enrique, e fez em ella João Soares[1], e Esteuainha Soares, e Payo Soares dito Romeu; e este Pay Soares[2] Romeu[2] foi casado com D. Sancha Henriques de Portocarreiro, e fez em ella Gonçalo Paes Taueira; e Gonçalo Paes casou com Maria Rodrigues irmã de D. Gil Rodrigues arcediago de Lisboa, e fez em ella Lourenço Gonçalues, e Ruy Gonçalues, e Martim Velho, e D. Eluira Gonçalues, e D. Sancha Gonçalues : e Lourenço Gonçalues foi casado com Maria Annes filha de Joam Pires[3] Eruilhado, e fez em ella Gomes Lourenço, e a molher de Joam Lopes d'Ulhó, e outra que se uê com Ruy Pires.

Aqui se começa o[4] linhagem[4] dos[4] Taueiras[4]

Este Gomes Lourenço casou com D. Margarida filha de Martim Annes irmã do chancerel D. Esteuam Annes, e fez em ella Martim Gomes, e Maria Gomes : e este Martim Gomes foi casado com Maria Lourenço d'Alenquer : e Maria Gomes foi casada com Lopo Fernandes Pacheco, e fez em ella Diogo Lopes, e Violante Lopes que casou com Martim Velasques da Cunha, filho de Vasco Martins da Cunha Seco e de Senhorinha Fernandes filha de Fernam Gonçalues Chancinho, e houue del[5] hum filho. E Ruy Gonçalues Taueira foi casado com filha do alcaide da Lourinhã, e fez em ella Vicente Rodrigues; e Vicente Rodrigues foi casado com Sancha Correa. E Eluira Gonçalues Taueira foi casada com João Correa, e fez em ella Gonçalo Annes, e Gomes Annes, e Tareia Annes que foi casada com Nuno Pires de Barbosa : e Gonçalo Annes casou com Aldara Annes filha de D. João Soares Coelho. E Sancha Gonçalues casou com D. Rodrigo d'Euora. E João Soares[6] casou com D. Maria Annes filha de João Fernandes de Riba de Visela e de D. Maria Soares filha de D. Soeiro Mendes o gordo de barregã, e fez em ella Pero Annes, e Rodrigo Annes, e[7] Soeiro[7] Annes[7] e[7] Joanne[7] Annes, e Tareia Annes que foi monja de Loruam : e Joanne Annes foi casado com Maria Reimondo de Portocarreiro e fez em ella Esteue[8] Annes[8], e[8] Maria[8] Annes[8]; e Maria Annes foi casada com Lopo Lopes[9] Gato[9], e[9] fez[9] em[9] ella[9] João[9] Lopes[9] Gato[9] : e[9] Pedro[9] Annes[9] foi[9] casado[9] com[9] Sancha[9] Gil[9] de[9] Jola[9], e[9] fez[9] em[9] ella[9] Sancha[9] Pires[9]; e Sancha Pires foi casada com Martim Annes do Vinhal e fez em ella Gonçalo Martins, e Mor Martins, e[10] Maria[10] Martins[10] : e[10] este Gonçalo Martins foi casado com Constança Pires filha de D. Pero Affonso de Çamora, e de D. Esteuainha Paes. E Mor Martins foi casada com Ruy Mendes de Merloo, e fez em ella Leonor[11] Rodrigues[11]; e despois casou com Gonçalo Correa, e fez em ella hum filho que houue nome Gonçalo Correa e[12] foi gafo. E Maria Martins casou com D. Gomes Lourenço da Cunha, e nom houue della semel, e despois casou com D. Payo Godins. E Soeiro Annes de[13] Payua[13] casou e fez hi João Soares, e Payo Soares, e Constança Soares que foi abbadessa de Loruão : e Paio Soares de[14] Payua[14] casou com Inez Rodrigues filha de Rodrigo Affonso Ribeiro e de D. Urraca Godins dos Godinhos de Coimbra. E Rodrigo Annes não foi casado mas foi seu filho Lopo Rodrigues. E Esteuainha Soares foi casada com Fernam Ramyr[15] filho de Ramyro Quartela, e houuea per rouço, e fez em ella Pedro Affonso, e Rodrigo Affonso Merda-assada, e Dordia Affonso : e este Pedro Affonso casou com Maria Acha e fez em ella Tareia Pires; e esta Tareia Pires casou com D. Garcia Fernandes de[16] Panha[16] e fez em ella D. Ruy Garcia, e D. Sancha Garcia : e este Ruy Garcia foi casado com Constança Annes filha de D. João Pires Redondo, e de D. Mayor Pires de Pereira, e fora iá ante[17] elle[17] casada com D. João Duraens; e morreolhe esta[18] molher, e casou despois com D. Beringueira Ayras filha de D. Ayras Nunes e de D. Sancha Pires da Vide. E Rodrigo Affonso Merda-assada foi casado com Maria Gomes da Silua, e fez em ella D. Affonso Rodrigues[19]; e este D. Affonso Rodrigues casou com Tareia Pires, e fez em ella Martim Affonso que foi freire, e Rodrigo Affonso o gafo : e este Martim Affonso que foi freire foi casado com Constança Rodrigues de Meira e fez em ella a molher de Martim Velasques[20] Pimentel, e a molher de Gil Martins d'Aroens o sandeu. E Maria Rodrigues filha de Rodrigo Affonso Merda-assada foi casada com D. Payo Arias d'Ambia, e fez em ella D.[21] Pero[21] Paes[21], e[21] D.[21] Ayres[21] Paes[21], e[21] D.[21] Maria[21] Paes[21] : e[21] este[21] D.[21] Pero[21] Paes[21] foi[21] casado[21] com[21] D.[21] Maria Fernandes de Gondiaens e fez em ella Eluira[22] Pires[22], e[22] Maria[22] Pires[22] : e esta Eluira Pires foi casada com Nuno Gonçalues de Nouoa, e fez em ella João Pires, e outros filhos e filhas : e Maria Pires irmã desta Eluira Pires foi[23] casada[23] com[23] D.[23] Rodrigo[23] Aluares d'Aça e houue filhos. E a sobredita Dordia Affonso irmã de D. Rodrigo Affonso Merda-assada casou com D. Reimão Paes de Riba de Visela, e fez em ella Dordia Reimondo; e esta Dordia Reimondo casou com D. Pero Annes de Cerueira, e fez em ella o bispo D. Gil de Tuy, e D. Affonso Paes, e Gonçalo Paes : e Affonso Paes foi casado com Tareia Pires filha de D. Pero Soares Sarraza,.

1 Soares o fin, *S.*
2 Romeu *S.*
3 Paes *S.*
4 dos Carvoeiros *S.*
5 della *S.*
6 Soares Freire *S.*
7 e Joane *S.*
8 Estevãoanes *S.*
9 Lopes *S.*
10 e *S.*
11 Rodrigo *S.*
12 que *S.*
13 desPanha *S.*
14 desPanha *S.*
15 Ramiril *S.*
16 desPanha *S.*
17 ante *S.*
18 esta sa *S.*
19 Rodrigues e Maria Rodrigues *S.*
20 Vasques *S.*
21 D. *S.*
22 Maria Pires e Elvira Pires *S.*
23 casou com Rodrigues *S.*

Digitized by Google

e de D. Eluira Nunes Maldoada, e fez em ella D. João Affonso de Cerueira; e este D. João Affonso foi casado com[1] filha de D. Pêdro Vidal[2] de Santiago e de Tareia Sanches de Ulhó. E Gonçalo Paes[3] filho de D. Pero Annes de Cerueira casou com Tareia Annes filha de João Ayres de Meyra e de irmã de D. Pedro Fernandes Cabeça de vaca, e fez em ella Affonso Gonçalues. E a sobredita Mayor Paes filha de D. Pay Romeu foi casada com[4] D.[4] Gomes[4] Mendes[4] Gedeão[4] e[4] fez[4] em[4] ella[4] Nuno[4] Gomes[4], e[4] Maria[4] Gomes[4] : e[4] Nuno Gomes foi casado com Maria Aluares filha de Aluaro Rabaldes, e fez em ella Pero Nunes Pestanas de cam; e Pero Nunes foi casado com D. Maria Soares filha de D. Suer Nunes o velho e de D. Tareia Annes, e fez Affonso Pires Ribeiro, e Pero Pires[5], e Aluaro Pires, e Soeiro Pires, e Urraca Pires : e Affonso Pires foi casado com Maria Reymondo filha de Reymão Viegas de Sequeira, e fez em ella Pero Affonso e Rodrigo Affonso.

Aqui se[6] começa[6] o linhagem de Pero Affonso[7]

Pedro Affonso foi casado com Alda Martins filha de Vasco[8] Martins de Curutelo e de Mor Viegas filha do bispo D. Egas e fez em ella Affonso Pires, e Martim Pires. E Rodrigo Affonso foi casado com Urraca Godins filha de D. Godinho moedeiro de Coimbra. E D. Urraca Pires Ribeira casou com Affonso Annes de Cambra e fez em ella Fernando Affonso, e Martim Affonso, e Mor Affonso, e Constança Affonso; Constança Affonso foi casada com Esteuam Mendes Petite e fez em ella Sueiro Petite; e desque lhe morreo aquel marido foi barregã de D. Rodrigo Sanches; e desque lhe morreo D. Rodrigo casou com Fernam Pacheco e fez em ella Martim Fernandes Batalha, e João Pacheco. E Maria Gomes foi casada com Mem Pires de Briteiros filho de Pero Longos, e fez em ella Gomes Mendes, e Sancha Mendes; e Sancha Mendes foi casada com D. Egas Veegas de Penagate e de Randufe, e fez em ella Maria Veegas do Reguengo, e Mor Veegas que[9] foi[9] casada com D. Pedro Annes de Portocarreiro, e fez em ella João Pires, e Fernão Pires, e Gonçalo Pires, e Martim Pires, e Margarida Pires : e João Pires foi casado com Mor Annes filha de D. João Soares Coelho, e fez em ella Martim Annes, e Fernam[10] Annes[10] que[10] foi[10] casado[10] com[10] Maria[10] Gonçalues[10] Pereira[10] : e[10] Fernão[10] Pires[10] foi[10] casado[10] com[10] Mor[10] Martins[10] filha de Martim Geruas e de Mor Martins de Baguim, e fez em ella Martim Fernandes Geruas : e Gonçalo Pires foi casado com Maria Martins filha de Martim Lourenço da Cunha e de Sancha Garcia de Panha[11], e[11] fez[11] em[11] ella[11] Martim[11] Gonçalues[11]; e Martim Gonçalues casou com Eluira[12] Soares filha de Sueiro Pires de Barbosa e de Maria[13] Gomes da Ribeira. E Martim[14] Pires casou com Maria[15] Gonçalues filha[16] de Gonçalo Coronel e de D. Maria Fernandes filha de D. Fernam Gil e de D. Sancha Fernandes de Calamanços[17], e fez hi Gonçalo Annes : e Margarida Pires casou com Pedro Annes de Vasconçelos e fez em ella João Pires, e Esteuam Pires. E Maria Veegas sobredita casou com D. Pedro Lourenço de Gundar, e fez em ella Sancha Pires; e Sancha Pires foi casada com Lopo Gato e fez em ella Affonso[18] Lopes, e Diogo Lopes, e Fernam Lopes que morreo alem mar com Gonçalo Mendes, e Lopo Mendes que mataram em Eixares[19] de Badalhouçe, e Martim Lopes, e Guiomar Lopes, e outra que casou com o Petite e matoua. E este Affonso Lopes casou com Joanna Lourenço filha de Lourenço Annes de Fermoselhe e de Maria Lopes de Teixeira : e Diogo Lopes foi casado com Mor Pires filha de D. Pedro Homem e de D. Tareja Annes; e este Diogo Lopes matouo[20] hum[20] rapaz[20] que andaua com el : e Lopo Pires casou com Maria Annes de Panha : e Guiomar Lopes casou com João da Teixeira e fez em ella Gonçalo Annes freire do Hospital, e Maria Annes que se uê[21] com Pero Esteues de terra de Santa Maria. E esta Maria Veegas do Reguengo de suso dita foi barregã de D. Rodrigo[22] Mendes de Sousa, e fez em ella Garcia Rodrigues de[23] Arguijo[23], e matouo em Montemayor Vasco Teiga; e despois esta Maria Veegas foi barregã do bispo D. Egas Fafes de Coimbra, e fez em ella Mor Veegas; e esta Mor Veegas foi casada com Vicente Martins[24] de Curutelo, e fez em ella Egas Curutelo, e Alda Martins, e Ouroana Martins : e este Egas Martins foi casado com Inez Pires[25] filha de Pero Velho e de D. Tareia Pires de Pereyra, e fez em ella Martim Viegas e Mor Veegas : e Ouroana Martins foi casada com Rodrigo Affonso de Jola, e fez em ella Martim Rodrigues, e Mor Rodrigues, e Gonçalo Rodrigues que matou o clerigo : Mor Rodrigues foi casada com Martim de Barbosa filho de Nuno Pires de Barbosa, e fez em ella Martim de Baruosa, e Fernam Martins, e Sancho Martins, e Ouroana Martins, e Guiomar Martins; e Martim Baruosa mataramno na[26] quinta de Marcus[27] ante D. Pero[28] Fernandes[28] da[28] Guera[28], e[28] casou[28] com[28] huma filha de João Ayres d'Urró[29] : e Fernam Martins ca-

1 com Maria Pires *S.*
2 Nudal *S.*
3 Pires *S.*
4 com.... *S.*
5 Pires, e Gomes Pires *S.*
6 começa *S.*
7 Longos *S.*
8 Vicente *S.*
9 e Mor Viegas foi *S.*
10 Fernãodeanes, e Fernandeanes foi casado com *S.*
11 Cunha e fege Martim Gil, e Martim Gonçalves *S.*
12 Aldara *S.*
13 filha de Martim *S.*
14 Maria *S.*
15 Martim *S.*
16 filho *S.*
17 Camalhardos *S.*
18 Alvaro *C.*
19 Xares *S.*
20 matou hum *S.*
21 ve casada *S.*
22 Ruy *S.*
23 Draguxo *S.*
24 Mendes *S.*
25 Fernandes *C.*
26 em *S.*
27 março *S.*
28 Pedro da Guerra, e ouve *S.*
29 de Ruum *S.*
29 Dermim *C.*

Digitized by Google

sou com filha de Ayres Paes de Toroselhos[1]. E Sancha de Baruosa casou com Pero da Cunha. E Maria Rodrigues foi casada com Martim Annes Redondo e fez geração como de suso dito he. E Alda Martins foi casada com Pedro Affonso Ribeiro, e fez em ella Affonso Pires, e Margarida Pires : e Affonso Pires foi casado com filha de Domingos Martins[2] cidadão[2] do Algarue; e Margarida Pires foi casada com Martim Pires d'Aluim. E Maria Ribeira foi casada com Martim Affonso Alcoforado, e fez em ella Pero Martins que casou com filha de Gonçalo Camelo. E Maria Veegas do Reguengo[3] casou com Ansur Soares[4], e fez em ella Gomes Ansur; e este Gomes Ansur foi casado com D. Esteuainha irmã de D. João d'Aboim, e fez em ella Martim Gomes, e Maria Gomes, e Tareia Gomes : e Martim Gomes foi casado com irmã de Ruy Fernandes alcayde d'Azambuja de padre e de madre de filha de Urraca Nunes Manteiga, e fez em ella João Martins, e Esteuainha Martins : e João Martins casou com Sancha Gomes filha de Gomes Martins, e de Maria Annes de Santarem : e Esteuainha Martins[5] foi casada com Henrique Soares, e fez hi Viçente Soares; e desque morreo casou com Vasco Annes Cesar. E Maria Gomes foi casada com Giral[6] Gonçalues d'Atouguia.

Aqui se começa o linhagem de Maria Gomes de Briteiros

Tareia Gomes foi casada com Vasco[7] Raha[7], e fez em ella Esteuão Annes[8]. E do dito Giral[9] Gonçalues[9] sahio Ruy Gonçalues Infançom[10] e casou com filha de Domingos Martins de S. Mamede de Lisboa. E de Vasco Annes Cesar e de Esteuainha Martins de suso[11] dito[11] sahio Maria Gomes; e esta Maria Gomes casou com Gonçalo Velasques[12] de[12] Goes[12]. E Gomes Mendes de Briteiros suso[13] dito[13] casou com Urraca Gomes da Silua e fez em ella D. Ruy Gomes, e Gonçalo Gomes; e este Gonçalo Gomes fezeo caualeiro D. Gonçalo Mendes[14] de Sousa; e Maria Gomes que foi freira, e jouue com ella D. Nuno Martins de Chacim, e fez em ella Ruy Nunes; e Ruy Nunes foi casado com filha de Martim Tauaya[15] e de Aldonça Paes[16] irmã de Pero Paes[17] Marinho, e fez em ella Nuno Rodrigues Bocarro que matarom em Riba[18] de[18] Douro[18] sobre[18] Miranda[18]; e este Nuno Rodrigues casou com Maria Migueis[19] de Lisboa, filha de Miguel Fernandes colaço d'elrey D. Affonso. E Maria Rodrigues houuea elrey D. Diniz, e despois casou com Martim Fernandes Barreto, e[20] fez em ella Nuno Martins Barreto[21], e[21] Gil[21] Martins[21] Barreto[21], e Aluaro Martins, e Affonso Martins, e Brites[22] Martins, e D. Sancha que[23] casou[23] com Reymond'annes filho de D. João Pires Brochardo[24], e houue desta D. Constança huma filha que casou com Gomes Lourenço de Beja. E Nuno Martins de suso dito casou com neta de Lourenço Soares de Valadares de gaança, e fez em ella huma filha; e morreulhe esta molher e casou com filha de Ruy Gonçalues Raposo e fez em ella dous filhos : e o sobredito Gil Martins Barreto casou com filha de Pero Rodrigues alcayde d'Azambuja, e fez em ella huma filha que casou; e morreolhe esta molher, e casou com filha de Gonçalo Mendes d'Aluelos. E D. Ruy Gomes sobredito rousou D. Eluira Annes e casou com ella e fez em ella geraçom como iá de[25] suso[25] dito[25] he[25]. E este D. Sueiro Mendes o bom sobredito tirou Espanha do feudo de França, e houue huma filha de gaança que houue nome Maria Soares, e[26] casou com Pedro Bernaldo[27] de[27] S.[27] Fagundo[27] e fez em ella Tel Pires de Meneses; e Tel Pires casou com D. Urraca Garcia d'Orca[28], e fez em ella D. Affonso Telles, e D. Soeiro Telles : e este D. Affonso Telles casou com D. Eluira Rodrigues Giroa, e fez em ella D. Affonso Telles de Cordoua, e D. Tello Affonso, e D. Mor Affonso, e D. Tareia Affonso : e D. Affonso Telles de Cordoua foi casado com D. Maria Annes Batiçela que[29] fora[29] ante barregã delrey D. Fernando, e fez em ella D. Affonso Telles, e Rodrigo Affonso, e D. Mor Affonso, e D. Tareia Affonso : e este Affonso Telles filho de Affonso Telles de Cordoua foi casado com D. Brites[30] Fradique filha do infante D. Fadrique e da condesa D. Malespina : e D. Mor Affonso foi casada com Gonçalo Gil de Vilalobos, e desque el morreo casou com el'a o infante D. Affonso de Molina e fez em ella a raynha D. Maria, e D. Affonso : e a raynha D. Maria casou com elrey D. Sancho de Castella e de Leon, e fez em ella elrey D. Fernando, e o infante D. Affonso, e o infante D. Pedro, e o infante D. Filipe, e o infante D. Henrique que foi mudo, e a infante D. Isabel que foi esposa delrey D. Jaimes d'Aragam, e deixoua, e a infante D. Brites. E este rey D. Fernando casou com a raynha D. Constança filha d'elrey D. Diniz rei de Portugal e da raynha D. Isabel. E elrey D. Affonso de Portugal filho d'elrey D. Diniz de suso dito, casou com a raynha D. Brites filha delrey D. Sancho de Castela e da raynha D. Maria, e fez em ella

1 Turaselo *S.*
2 dos de Coruche *S.*
3 Redondo *S.*
3 Reguo *C.*
4 Sanches *S.*
5 Martins Fernandes *S.*
6 Giraldo *S.*
7 Vicente Urão *S.*
8 Anes Tiçom *S.*
9 Giraldo *S.*
10 Franco *S.*
11 susudita *S.*
12 Vasques de Poyos *S.*
13 sobredito *S.*
14 Martins *S.*
14 Gomes *C.*
15 de Tavora *S.*
16 Pores *S.*
17 Goes *S.*
18 Argancias *S.*
19 Miguel Landim *S.*
20 que *S.*
21 Barreto *S.*
22 Beatriz *S.*
23 casou com João Pires Portel e D. Constança que casou *S.*
24 Bocardo *S.*
25 he susu dito *S.*
26 que *S.*
27 Bernal de S. Fagum *S.*
28 de Roel *S.*
29 e fora ella ja *S.*
30 Beatris *S.*

Digitized by Google

o infante D. Pedro e a rainha D. Maria, e a infante D. Leonor. E esta raynha D. Maria casou com elrei D. Affonso de Castella filho delrey D. Fernando e da raynha D. Constança; e este rey D. Fernando fez na raynha D. Constança a raynha D. Leonor d'Aragam, que casou com elrey D. Affonso d'Aragam. E o infante D. Pedro de suso dito filho delrey D. Sancho e da raynha D. Maria, casou com a infante D. Maria d'Aragam, e fez em ella D. Branca que foi esposa do infante D. Pedro de Portugal. E D. Affonso filho do infante de Molina e de D. Maria Affonso foi casado com filha de D. Pedro Aluares das Asturias, e de D. Sancha Rodrigues, e fez em ella D. Tello; e este D. Tello casou com D. Maria filha do infante D. Affonso de Portugal e de D. Violante filha de D. Manuel de Castella, e fez em ella este D. Tello D.[1] Isabel que foi casada com João Affonso d'Albuquerque; e este João Affonso foi filho d'Affonso Sanches de Portugal. Tareia Affonso sobredita filha de D. Affonso Telles de Cordoua foi casada com D. Pero Annes da Vide, e fez em ella D. Martim[2] Pires da Vide e outros. E o sobredito D. Affonso Telles desque[3] lhe[3] morreo[3] esta[3] Eluira[3] Rodrigues[3] Giroa[3] em que fez esta geraçom sobredita, casou com D. Teresa Sanches filha d'elrey D. Sancho de Portugal o primeiro e fez em ella D.[4] João[4] Affonso[4], e[4] D.[4] Affonso[4] Telles[4], e[4] D.[4] Martim[4] Affonso[4], e[4] D.[4] Maria[4] Affonso[4] abadesa[4] de[4] Gadafes[4]. E este D. João Affonso foi casado com D. Beringuela Giroa e fez em ella D. Rodrigo Annes, e D. Gonçalo Annes Raposo : e este D. Rodrigo Annes foi casado com D. Tareia Martins filha de D. Martim Gil de Portugal que uençeo a lide do Porto, e de D. Inez Fernandes, e fez em ella o conde D. João Affonso[5] : e este conde D. João Affonso[6] de[6] Portugal[6] foi casado com D. Teresa Sanches filha d'elrey D. Sancho de Castella e[7] de[7] huma[7] dona[7] de[7] Buroua[7], e[7] fez[7] em[7] ella[7] este[7] D.[7] João[7] Affonso[7] duas filhas, huma houue nome a condesa D. Violante Sanches, e D. Tareia Martins : e esta D. Violante Sanches casou com ella o conde D. Martim Gil de Portugal, e nom houue del semel : e D. Tareia Martins casou com Affonso Sanches de Portugal filho delrey D. Diniz de gaança e de D. Aldonça Rodrigues de Tella[8], e fez em ella João Affonso d'Albuquerque. E o sobredito Gonçalo Annes Raposo foi casado com D. Urraca Fernandes irmã de D. Fernam Fernandes Pam çenteo, e fez em ella filhos e filhas que de suso som[9] escritas[9]. E D. Martim Affonso irmão de D. Affonso Telles Tiçom foi casado duas uezes, e nom houue semel. E o sobredito D. Soeiro Telles o uelho filho de D. Tel Pires de Meneses, e de D. Urraca Garcia d'Orca[10] foi casado com huma dona a[11] que[11] non[11] sey[11] o nome, e fez em ella D. Guter Suares. E este D. Guter Suares foi casado com D. Eluira Annes filha de D. João Garcia de Sousa, e fez em ella D. Urraca Guterres que foi casada com D. Fernam Pires e fez em ella[12] D.[12] Fernam[12] Pires[12], e[12] D. Pero Pires, e D. Guter, e D. Fernam Pires : e D. Pero Pires foi casado com D. Maria[13] Gil irmã do conde D. Martim Gil de Portugal, e nom[14] houue[14] della[14] semel, e casou despois com D. Sancha Gil dous[15] filhos e tres filhas, D. Fernando, e D. Rodrigo, e D. Joanna, e D. Isabel, e D. Urraca : e D. Fernando non foi casado nem houue semel : e D. Rodrigo casou com D. Inez Ramyres filha de D. Pedro[16] Ramyres d'Almança : e D. Joanna foi casada com João Affonso filho d'elrey de Portugal de gaança, e fez em ella huma filha que sê casada com Aluaro Pires de Gusmão : e D. Isabel sê casada com D. Pero[17] Fernandes[17] de Castro filho de D. Fernam Rodrigues de Castro : e D. Urraca sê casada com Enrique Enriques de Seuilha neto do infante D. Enrique de Castella. E o sobredito D. Fernam Pires filho[18] do[18] sobredito[18] D.[18] Fernam[18] Fernandes[18] e[18] de[18] D.[18] Urraca Guterres casou com D. Isabel filha de D. Affonso Pires de gaança, e fez em ella D. Pedro Pires, e D. Maria Pires, e D. Fernam Pires e outros. E o sobredito D. Guterre irmão de D. Pero Ponço[19] casou com D. Joanna filha de D. Fernam Rodrigues de Sandoual[20]. E o sobredito D. Garcia Suares irmão de D. Guterre Suares houue hum filho de gaança que houue nome Tel Garcia, e foi casado com Urraca Telles[21], de[21] quem[21] teue[21] Mecia[21] Telles[21], e[21] Urraca[21] Telles[21]; e esta Urraca Telles foi casada com D. Pay Ayras de Cordoua.

Aqui se começa o linhagem de D. Gonçalo Mendes da Maya irmão de Suer Mendes o bom

Este D. Gonçalo Mendes foi o que deo grande algo a Santo Tirso e ás igreias, e deolho porque era seu irmão D. Suer Mendes e o não quiz acolher no couto de S. Tirso que o coutassem ambos, e deolho com esta condiçam que cada hum da[23] linhagem de Gonçalo Mendes que britasse o couto, ou fizesse[24] hi[24] alguma coima, que a coima que fizesse fosse corregida por este hauer que Gonçalo Mendes hi daua a S. Tirso. E este D. Gonçalo

1 a D. *S.*
2 Maria *S.*
3 foi casado com D. Elvira Giroa *S.*
3 foi casado com D. Elvira Giroa. E desque lhe morreo esta Elvira Rodrigues Giroa *C.*
4 D. Tareja Pires Ribeira e ella D. João Affonso, e D. Affonso Telles casou com D. Maria Affonso. E D. Maria foi abadessa de grade *S.*
4 D. Tareja Pires Ribeira, e D. João Affonso, e D. João Affonso Telles casou com D. Maria Affonso, e D. Maria Affonso foi abbadessa de Grade, *C.*
5 Affonso de Portugal *S.*
6 Affonso *S.*
7 e de D..... e fez em ella D. João Affonso, e este D. João Affonso fez em esta D. Tereja Sanches *S.*
8 Telles *S.*
8 Telles da Telha *C.*
9 ditos são escritos *S.*
10 de Roe *S.*
11 a quem não se sabe *S.*
12 ella *S.*
13 Anna *S.*
14 ouve delle *S.*
15 e fege nella dous *S.*
16 Diogo *S.*
17 Fernão Rodrigues *S.*
18 por filho de D. *S.*
19 Paes *S.*
20 Saldova *S.*
21 Telles *S.*
22 do *S.*
23 hi fizesse *S.*

Digitized by Google

Mendes mataramno os mouros na lide que houue com elles em Beja; e este D. Gonçalo Mendes foi casado com D. Urraca Telles molher que foi de D. Pay Ayras de Cordoua, e fez em ella D. Gontinha Gonçalues que[1] casou[1] com D. Rodrigo Froyaz[2] de Trastamar, e houue della[3] D. Mem Rodrigues de Touges[4], e D. Gonçalo Rodrigues da Palmeyra : e este D. Mem Rodrigues de Touges[5] foi casado com D. Chamoa Gomes[6] de[6] Pombeiro[6] filha que foi do[7] conde D. Gomes de Pombeiro, e fora iá ante[8] casada com D. Payo Soares filho de D. Suer Mendes o bom, e houue della geraçom Mem Rodrigues que iá de suso[9] he escrito. E este conde D. Gomes de Pombeiro foi esherdado dos da geraçom e foi despois frade em França em Ermego. E D. Gonçalo de Sousa o bom seu sobrinho do[10] conde pedio a elrey por merce que lhe desse a herdade que fora do conde, e elrey deolha com esta condição que a houuesse D. Gonçalo em sua uida, e á morte de D. Gonçalo que ficasse a herdade toda a Pombeiro. E D. Gonçalo Rodrigues[11] da[11] Palmeyra[11] irmão de D. Mem Rodrigues[12] de[12] Touges[12] foi casado com D. Froilhe Affonso filha do[13] conde D. Affonso, irmão do[14] conde D. Nuno de Cellanoua[15] : e este D. Gonçalo Rodrigues da Palmeyra fez em esta D. Froilhe Affonso hum filho e huma filha, o filho houue nome D. Rodrigo Gonçalues da Palmeyra, e a filha houue nome D. Eluira Rodrigues da Palmeyra : e este D. Rodrigo Gonçalues da Palmeyra foi casado com D. Sancha Enriques de Portocarreiro, e fora ante[16] ella[16] casada com Payo Romeu de Panha, e fez em ella D. Rodrigo Gonçalues[17] hum filho e huma filha, o filho houue nome D. Pedro Rodrigues de Pereyra, e a filha houue nome D. Froilhe Rodrigues. E este D. Pedro Rodrigues de Pereyra foi casado duas uezes, e fez geraçom que iá de suso[18] he escrita : e D. Froilhe Rodrigues irmã deste D. Pedro Rodrigues de Pereyra casou com D. Pero Fernandes Portugal[19] filho de D. Fernão Ramyres[20] e de D. Esteuainha Soares de Panha, e fez em ella Tareia Pires, e Mafalda Pires : e esta Tareia Pires foi casada com D. Vasco Lourenço da Cunha, e fez em ella Martim Vasques, e Estevam Vasques, e Sancha Vasques, e Inez Vasques, e huma Touquinegra que nom foi boa. E este Martim Vasques filho de D.[21] Vasco[21] Lourenço[21] da[21] Cunha[21] foi casado com D. Joanna Rodrigues filha de D. Ruy Martins de Nomaens e fez em ella geraçom que iá de[22] suso[22] dito[22] he[22] : e Sancha Vasques foi casada com D. Fernam Gonçalues Coronel, e fez em ella João Fernandes Coronel, e a molher d'Affonso Pires Gusmam : e Inez Vasques filha de Vasco Lourenço da Cunha foi casada com Affonso Mendes de Melo[23] e fizerom geraçom que iá de[24] suso[24] he[24] escrita. E Mafalda Pires filha de D. Pedro Portugal e de D. Froilhe Rodrigues de Pereyra foi casada com Lourenço Pires d'Aluarenga e fez em ella huma filha, e esta filha foi freira d'Arouca, e tiroua da ordem Affonso Pires Rendamor, e casou despois com ella, e fez em ella Martim Affonso, e Rodrigo Affonso, e Giraldo Affonso; e estes fizerom geraçom que iá de suso he escrita. E a sobredita D. Eluira Rodrigues da Palmeyra irmã de D. Gonçalo Rodrigues de Palmeyra foi casada com Ruy[25] Nunes[25] das[25] Esturias[25] e fez em ella tres filhos, e duas filhas; hum filho houue nome D. Gonçalo Rodrigues de Nomaens, e outro D. Pero Rodrigues que morreo de amor, e outro filho houue nome D. Martim Rodrigues que foi bispo do Porto, e huma das filhas houue nome D. Urraca Rodrigues, e outra houue nome D. Ermesenda[26] Rodrigues. E este D. Gonçalo Rodrigues de Nomaens foi casado com D. Sancha Martins filha de Martim Fernandes de Riba de Visela, e fez em ella D. Martim Rodrigues assi como iá he de suso escrito. E D. Urraca Rodrigues irmã de D. Gonçalo Rodrigues de Nomaens casou com D. Mem Moniz de Riba de Douro e fez em ella D. Pero Mendes, e Payo Ayras, e D. Pero Poyares[27] que foi o que lidou na Penha[28] de[28] Trasconho[28] com D. Pero Rodrigues de Pereyra, e morreo hi : D. Pero Poyares[29] foi casado com D. Maria Fernandes filha de D. Fernand'Annes Cheira e de D. Maria Mendes irmã de Esteuam Mendes Petite, e fez em ella Maria Pires que foi casada com Fernam Nunes Reuelado, e houue della hum filho, e[30] morreulhe[30] acabo de tres mezes, e herdou o padre todolos[31] bens que ella hauia, e morreo este Fernam Nunes Reuelado sem filho e sem filha, e leixou quanto havia a D. Ayras Nunes seu irmão. Ora tornemos a D. Gonçalo Rodrigues da Palmeira. Despois que lhe morreo D. Froilhe Affonso filha do[32] conde de Cellanoua donde esta geraçom sobredita ueyo, casou outra uez com D. Urraca Viegas de Tuyas[33] filha de D. Egas[34] Moniz[34] de Riba de Douro, e da minhana D. Tareja que fez o mosteiro de Sarzeda; e fez[35] D. Gonçalo Rodrigues de Palmeyra em esta Urraca[36] Viegas[36] D. Gonçalo Gonçalues e D. Fernam Rodrigues o que morreo de dor de sede : e este D. Gonçalo Gonçalues[37] filho de D. Gonçalo Rodrigues de Palmeyra foi casado com D. Maria Paes[38] filha de D. Pay

1 e esta D. Gontinha Gonçalves foi casada *S.*
2 Flores *S.*
3 della dous filhos *S.*
4 Togues *S.*
5 Togues *S.*
6 Gomes *S.*
7 del *S.*
8 ante ella *S.*
9 suso dito *S.*
10 del *S.*
11 de Palmeira *S.*
12 Rodrigues *S.*
13 del *S.*
14 del *S.*
15 Cella nova e irmão de S. Rauzendo que jaz em Cella nova, *S.*
16 ella ante *S.*
17 Rodrigues *S.*
18 suso dito *S.*
19 Paro Portugal *S.*
20 Cornetelles *S.*
21 Vasco Lourenço *S.*
22 he de susu dito escrita. *S.*
23 Merlo *S.*
24 he de suso *S.*
25 Rodrigo Martins das Asturias *S.*
26 Guiomar *C.*
27 Ayres *S.*
28 pena de Crastomo *S.*
29 Pedraines, e *S.*
30 que morreo *S.*
31 em todollos *S.*
32 del *S.*
33 Togues *S.*
34 Veigas Nunes *S.*
35 fege nella *S.*
36 D. Orraca Rodrigues *S.*
37 Rodrigues *S.*
38 Peres *S.*

Digitized by Google

Curuo, e fez em ella D. Maria Rodrigues; e esta D. Maria Rodrigues casou com D. Fernand'Aluares que he da linhagem dos Castros, e fez em ella D. Pero Fernandes o Nino, e non foi boa molher desque lhe morreo o marido, ca a houue D. Affonso Pires Gato, e fez em ella hum filho a furto. E[1] este[1] D.[1] Pero[1] Fernandes o Nino foi casado com D. Guiomar Rodrigues e fez em ella hum filho, e morreo D. Pero Fernandes, e despois morreolhe o filho, e herdou ella todos os bens, e rousoua D. Martim Gil da Vide e fez em ella D. Pero Martins[2] da[2] Vide[2], e D. Berenguela Martins : e este D. Pero Martins foi casado com D. Tareia Affonso filha de Affonso Telles e de D. Maria Annes Baticela, e fez em ella Martim[3] Pires da Vide que morreo sem semel : e Berengueira Martins irmã de D. Pedro Martins foi casada com Gonçalo Rodrigues[4] que[4] era[4] da[4] linhagem dos Giroens, e fez em ella Ruy Rodrigues.

Aqui começa o linhagem de D. Pero Trocosendes[5] de Payua e de Riba do Douro que começou a faser o Paaço de Sousa, e foi filho de D. Trocosendo[6] Guedas[6]

Este D. Pay Romeu foi casado com D. Goda[7] Soares filha de D. Suer Mendes o bom da Maya de Portugal, e de D. Urraca Nunho[8], e fez em ella geraçom, como iá de[9] suso[9] he[9] escrito[9].

Aqui começa o linhagem de D. Munho Veegas de Riba do Douro

Este D. Munho Veegas foi casado com D. Valido[10] Trocosendes[10] irmã de D. Pero Trocosendes[11] de[11] Payua[11], e fez em ella D. Egas Moniz de Riba do Douro; e este D. Egas Moniz[12] criou elrey D. Affonso de Portugal o primeiro que hi houue, e fez erguer o emperador que iazia sobre Guimaraens com companha a guiza de lealdade, e fez senhor do reyno o criado apezar de sa madre a raynha D. Tareia de cuia parte o reyno vinha. E este D. Egas Moniz foi casado duas uezes; a primeira[13] se uê casado com D. Mayor[14] Paes filha que foi de D. Payo Gutterres que fez Cucuiaes[15], e da filha de D. Suer Mendes que fez a Varzea : e este D. Egas Moniz fez em D. Mayor Paes a Lourenço Veegas o espadeiro; e este Lourenço Veegas nunqua foi casado, e teue huma barregã que houue nome Ortigueira[16], e fez em ella Egas Lourenço; e este Egas Lourenço foi casado com neta de D. Egas Paes de Penagate e de Boiro e fez em ella Suer Veegas Coelho, e Gomes Veegas frade, e Gonçalo Veegas magro, e Pedro Veegas, e Maria[17] Veegas, e Marinha[18] Veegas, e Margarida Veegas. E este Suer Veegas Coelho foi casado com D. Mayor Mendes de Candarei, filha de D. Mem Moniz de Candarei, o que entrou primeiro em Santarem quando lha furtaram aos[19] mouros, e fez em ella Pedro Soares Coelhinho[20], e D. João Soares Coelho, e D. Maria Soares, e Ynez Soares : Pedro Soares foi casado com D. Brites[21] Annes filha de D. João Pires Redondo e de D. Gontinha Soares de Melo[22], e non houue della semel : e D. João Soares Coelho foi casado com D. Maria Fernandes Dordiz filha de D. Fernam Sanches[23] Dordiz natural de Galiza, e fez em ella Pedro Annes Coelho, e Fernão Annes que foi clerigo, e Maria[24] Annes, e Aldonça[25] Annes, e Urraca Annes. E Pedro Annes Coelho filho de João Soares foi casado com Margarida Esteues filha de D. Esteuam Hermiges de Teixeira e de D. Urraca Fernandes de Louredo filha de Fernam Louredo[26] de terra de Santa Maria, e fez em ella Esteuam Coelho; e Esteuam Coelho foi casado com Maria Mendes filha de Suer Mendes Petite e de filha de João Pires Brocardo[27] de Lisboa e fez em ella João Coelho, e Esteuam Coelho, e Suer Coelho, e Pero Coelho, e Branca Coelha, e outra filha que foi freira de Santa Clara de Coimbra, a que nom sei o nome. E João Coelho filho de Esteuam Coelho e de Maria Mendes Petite foi casado com D. Joanna filha de Martim Pires d'Aluim e de D. Margarida filha de Pero Affonso Ribeiro[28] : e[28] Esteuam[28] Coelho[28] irmão[28] deste[28] João[28] Coelho[28] foi[28] casado[28] com[28] filha[28] de[28] Affonso[28] Pires[28] Ribeiro[28] e de D. Clara de Lisboa : e Suer Coelho irmão de Esteuam Coelho foi casado em Santarem com filha de Affonso Dias[29] e de sua[30] molher[30] de Santarem, que houue hi mui bons moinhos na Ribeira d'Aluella : e este Affonso Dias foi filho de D. Diogo Lopes de Bayam de gaança : e Pero Coelho irmão deste Suer Coelho casou com filha de Vasco Pereira : e Branca Coelha irmã de Pero Coelho foi casada com João Pires d'Aluim : e a sobredita Mor Annes filha de D. João Soares Coelho foi casada com João Pires Portocarreiro filho de Pero Annes de Portocarreiro e de D. Mor[31] Veegas[31], e fez em ella Fernam Annes Portocarreiro[32],

1 D. Pedro *S.*
2 Martins *S.*
3 Maria *S.*
4 Rodrigues Cicumbre que veo do *S.*
5 Troytosendes *S.*
6 Troytosendes Guaendes, e de filho de Ermigio Veeça e Pay de Troytosendes foi filho de Pero Romeo o Velho. *S.*
7 Guodins *S.*
8 munho *S.*
9 he de suso dito escrita. *S.*
10 Vellido Troytosendes *S.*
11 Troytosendes de Panha *S.*
12 Moniz de Riba do Douro *S.*
13 primeira vez *S.*
14 Maria *S.*
15 Tivaes *S.*
16 Origuera *S.*
17 Martim *S.*
18 Maria *S.*
19 os *S.*
20 Coelheiro *S.*
21 Beatris *S.*
22 Merlo *S.*
23 Soares *S.*
24 Martim *S.*
25 Maria *S.*
26 Lourenço *S.*
27 Bochardo *S.*
28 Ribeiro *S.*
29 Domingues *S.*
30 huma molher de hi *S.*
31 Maria Brava *S.*
31 Maria Brava *C.*
32 Coelho *S.*

Digitized by Google

e Martim Annes que casou com Tareia Annes, e Guiomar Annes, e Maria Annes Minoreta[1]. E este Fernam Annes[2] Portocarreiro[2] filho de João[3] Pires[3] Portocarreiro foi casado duas uezes, a huma com Maria Pereira irmã do arcebispo D. Gonçalo Pereyra de Braga, e a outra uez foi casado com filha de Ruy Gonçalues Raposo, e de nenhuma destas ambas houue semel : e[4] Tareja Annes irmã deste Fernam Annes Portocarreiro[5] foi casada com Gonçalo Camelo e fez em ella Nuno Gonçalues, e Fernam Gonçalues, e[6] Mem[6] Gonçalues, e Mor Gonçalues : e este Nuno Gonçalues filho de Gonçalo Camelo foi casado com Inez Martins filha de Martim Vasques Pimentel e de filha de Martim[7] Vasques de Resende, e fez em ella Gonçalo Nunes, e Mor[8] Nunes que foi monja d'Arouca : e este Gonçalo Nunes filho de Gonçalo[9] Camelo casou com filha de Ruy Gonçalues[10] Pereyra[10] irmão deste Vasco Pereyra de ganhadia e de Eluira Pinçoa[11]. E Fernam Gonçalues irmão de Nuno Gonçalues Camelo casou com D. Constança filha de D. Pero Affonso de Çamora, e fez em ella duas filhas, a huma dellas casou com Rodrigo Annes de Sande filho de João de Sande, e a outra filhou Nuno Gonçalues Camelo, e[12] casou com Gomes Nunes d'Outiz filho de Nuno Pires d'Outiz. E Mem[13] Gonçalues irmão deste Fernam Gonçalues Camelo casou com filha de Ruy Vasques Pimentel e de Tareia Rodrigues filha de Ruy Bugalho, e fez em ella Diogo Gonçalues. E Mor[14] Gonçalues irmã deste Nuno Gonçalues Camelo foi casada com Pero Martins Alcoforado. E Guiomar Annes filha de João Pires de Portocarreiro foi casada com Joanne Annes do Esmenal filho que foi de Guterre Rodrigues de Çamora e Marinha Fernandes. E Aldara Annes casou como de suso dito[15] he[15], e Urraca Annes casou com Suer Mendes Petite, e Maria Annes casou com Martim Affonso de Resende; e estas tres irmãs non houuerom semel nenhuma. Ora tornemos á sobredita Maria Soares irmã de João Soares Coelho. Esta Maria Soares foi casada com João Pires de Vasconcelos, è fez em ella ao[16] arcebispo[16] D. Esteue Annes de Lisboa, e Rodrigo Annes, e Pero Annes de Vasconcelos, e Tareia Annes, e Maria Annes : e este Pero Annes filho de João Pires de Vasconcelos foi casado com Margarida[17] Pires de Portocarreiro e fez em ella João Pires, e Esteuão Pires que morreo sem semel; e filhou despois este Pero Annes de Vasconcelos Tareia Gil sua prima coirmã por barregã, e fez em ella Ruy Pires de Vasconcelos, e Pero Monda que dizem que foi sepolo[18] do Demo, e Beringuela Pires : e Ruy Pires filho de Pero Annes de Vasconcelos foi casado com filha de Martim Annes Redondo de Treixemil[19], e fez em ella tres filhas, a huma se uê casada com Nuno[20] Gonçalues[20] d'Aureu[20] filho de Lopo Gonçalues d'Aureu[21], e[21] outra[21] se uê casada com Giral[22] Esteues[22] Feijó[22], outra[22] esteue[22] casada[22] com[22] João[22] Martins[22] neto[22] do[22] arcebispo[22] de[22] Braga[22] D.[22] João[22] de[22] Soalhães[22] : e Beringela Pires irmã de Ruy Pires de Vasconcelos foi casada com Esteuam[23] de Freitas e fez em ella Martim Esteues de Freitas. E Tareia Annes[24] filha de João Pires de Vasconcelos foi casada com João Fernandes o Franco, e sairam ende estes d'Ornelas. E Rodrigo Annes filho de João Pires de Vasconcelos foi casado com D. Mecia Rodrigues filha de Ruy Vicente de Penela e de D. Froilhe Esteues de Belmir, e fez em ella Mem Rodrigues de Vasconcelos, e Fernão Rodrigues[25], e Nuno Rodrigues, e Esteuam Rodrigues que foi conego de Lisboa, e Constança Rodrigues, e Maria Rodrigues, e Guiomar Rodrigues, e Leonor Rodrigues, e Tareia Rodrigues Neues : e este Mem Rodrigues de Vasconcelos foi casado duas uezes, a primeira se uê casado com D. Maria filha de Martim Pires Zote e de D. Maria Vicente d'Ulgueses, e fez em ella João Mendes, e Constança Mendes, e Guiomar Mendes : e este João Mendes filho de D. Mem Rodrigues de Vasconcelos foi casado com filha de Vasco Affonso Alcoforado : e Constança Mendes filha de Mem Rodrigues de Vasconcellos e da primeira molher foi casada no reino de Leon com Gomes Pires de Ceruantes : e Guiomar Mendes irmã desta Constança Mendes foi freira d'Arouca. E este Mem Rodrigues de Vasconcelos de suso dito foi casado outra uez com Constança Affonso filha de Affonso clerigo d'Euora e de D. Ousenda d'Oliueira, e fez[26] este[26] Mem Rodrigues em esta Constança Affonso Martim Mendes, e Gonçalo Mendes, e Ruy Mendes, e Maria Mendes, e huma filha que houue nome Mecia Rodrigues, e Mor Rodrigues, e Joanna Rodrigues que[27] entrou em ordem em Santarem, e outras duas filhas que entraram por freiras em Arouca : e Martim Mendes filho de[28] D.[28] Mem[28] Rodrigues de Vasconcelos foi casado com Aldonça Rodrigues filha de Martim Pires d'Aluarenga : e Gonçalo Mendes irmão deste Martim Mendes foi casado com Maria Telles filha de Affonso Telles e de D. Beringuella : Mecia Rodrigues filha deste Mem Rodrigues de Vasconcelos foi[29] casada[29] com Vasco Gonçalues Barroso, e Maria Rodrigues[30] irmã desta Mecia Rodrigues foi casada com Vasco Martins Zote. E Fernão Rodrigues de Vasconcelos irmão de Mem Rodrigues foi casado com Milia Fernandes filha de Fernando Affonso

1 menoreça *S.*
2 Martins Coelho *S.*
3 Pedreanes de *S*
4 esta *S.*
5 Coelho *S.*
6 Maria *S.*
7 Maria *S.*
8 Maria *S.*
9 Nuno Gonçalo *S.*
9 Nuno Gonçalues *C.*
10 Gonçalves *S.*
11 Piçom *S.*
12 e a *S.*
13 Martim *S.*
14 Maria *S.*
15 he dito *S*
16 o bispo *S.*
17 Magdalena *C.*
18 seposo *S.*
19 Crexomil *S.*
20 Gonçalo *S.*
21 da Rua, e estoutra *S.*
22 Giralde Esteves Feixo *S.*
23 Estevam Fernandes *S.*
24 Nunes *S.*
25 Rodrigues e João Rodrigues *S.*
26 fez *S.*
27 e huma filha que *S.*
28 do dito Mem *S.*
29 casou *S.*
30 Mendes *S.*

Digitized by Google

de Cambra o uelho, e fez em ella Gonçalo Rodrigues, e Martim Rodrigues, e huma filha que houue nome Tareia Rodrigues : e João Rodrigues irmão deste Fernão Rodrigues de Vasconçelos foi casado com Constança Soares filha de Payo Soares de Barundo[1], e fez em ella Pero Annes, e Gonçalo Annes, e Rodrigo Annes, e Diogo Annes, e huma filha que houue nome Leonor Rodrigues. Nuno Rodrigues de Vasconçelos non foi casado, e houue hum filho de barregã : e Constança Rodrigues irmã de Mem Rodrigues de Vasconçelos foi casada com Gomes Paes d'Azeuedo, e fez em ella geraçom como de suso he escrito : e Leonor Rodrigues filha de Rodrigo Annes de Vasconçelos foi casada com Pay de Meira, e fez em ella Affonso Nouaes, e Gonçalo Paes, e Mecia Rodrigues, e Tareia Nouaes : e este Affonso Nouaes foi casado com filha de Fernam Rodrigues Bogalho : e Gonçalo Paes casou com filha de Martim Gonçalues Leitom mestre de Christo : e Mecia Rodrigues irmã deste Affonso de Nouaes casou com Lopo Soares d'Albergaria : e Tareia Rodrigues filha de Rodrigo Annes de Vasconçelos foi casada com Pero Rodrigues de Cerueira, e fez em ella hum filho e huma filha; o filho hauia nome Lopo Rodrigues e a filha[2] Maria Cerueira; e esta Maria Cerueira foi casada com Ruy Nouaes irmão de Payo de Meira : e Guiomar Rodrigues de Vasconçelos irmã de Mem Rodrigues e de Fernão Rodrigues foi casada com Esteuam Paes d'Azeuedo[3], e fez em ella dous filhos e duas filhas, Ruy Vasques, e Gonçalo Vasques, e Mecia Vasques, e Tareia Vasques freira de Loruam : e Mecia Vasques irmã desta Tareia Vasques casou com Affonso Botelho de Sendim, e fez em ella Diogo Affonso; e Martim Affonso, e mataram Affonso Botelho, e casou ella com Vasco Martins de Resende, e fez este Vasco Martins quatro filhas[4]. E Ruy Vasques e Gonçalo Vasques filhos deste Vasco Paes d'Azeuedo casaram como de suso he escrito. E a sobredita D. Inez Soares Coelha irmã de[5] D.[5] João Soares Coelho casou com[6] Gil[6] Paes[6] Feyió[6] e fez em ella Martim Gil, e Tareia Gil, e Urraca Gil, e Sancha Gil, e Maria Gil; e esta Maria Gil foi casada com D. Ruy Paes de Valladares, e fez em ella Joam Rodrigues, e Payo[7] Rodrigues[7], e Gil Rodrigues que foi morto por Pero Soares Galhinato[8]. E este João Rodrigues foi casado com filha de Fernam Esteues Pintalho : e Payo Rodrigues foi casado com Aldonça Rodrigues de Telha : e Tareia Gil irmã desta Maria Gil de suso dita foi casada com Huer[9] Nunes, e fez em ella Fernam Hueris[10] que foi gafo; e desque lhe morreo este marido casou com Gonçalo Annes de Portocarreiro, e fez em ella Fernão Gonçalues Colchafria, e Mor Gonçalues : e este Fernão Gonçalues foi casado com D. Maria filha de Fernam[11] Esteues da Teixeira, e fez em ella Martim Esteues Colchafria, e Affonso Fernandes e outros : e Mor Gonçalues irmã deste Fernão Gonçalues foi casada com Payo Soares de Payua[12], o que fez[13] muito[13] pola matar por máo preço que ella hauia. E esta Tareia Gil de suso dita madre de Fernão Gonçalues Colchafria foi[14] a[14] que[14] se[14] dormio[14] com[14] seu primo Pedro Annes de Vasconçelos e fez em ella Ruy Pires e os outros, assi como de suso he[15] escrito[15] : e Sancha Gil foi casada com Ruy Fernandes das Mãos morador em terra de Lima e fez em ella Gonçalo Rodrigues e outros : e o sobredito Martim Gil filho de Gil Paes[16] Feyió[16] e de Inez Soares Coelha foi casado com Maria Pires filha de Pero Alegre : e Urraca Gil foi casada com Pero Ourigues de Nourega, e fez em ella João d'Aboim que foi priuado d'elrey D. Affonso padre d'elrey D. Diniz de Portugal, e fezeoe lrey D. Affonso rico-homem; e fez em ella Esteuam d'Aboim, e Fernam Pires Tarrinquel[17] que catou bem o[18] agouro[18], e Esteuainha Pires. E o sobredito D. João d'Aboim irmão deste Esteuam d'Aboim foi mui bom por merce d'elrey, e houue muy[19] bons[19] vassalos, e foi casado com D. Marinha Affonso filha de Affonso Pires d'Arganil, e este Affonso Pires foi o que trouue as cabeças dos martyres a Santa Cruz de Coimbra, e de D. Velasquida de Çamora : e fez D. João d'Aboim em esta D. Marinha Affonso filha d'Affonso Pires e de D. Velasquida de Çamora a D. Pedro Annes Portel, e D. Maria Annes : e D. Pedro Annes foi casado com D. Constança Mendes filha de D. Mem Garcia de Sousa, e de D. Tareia Annes Baticela a das coixas quentes, e fez D. Pedro Annes Portel em ella geraçom assi como iá de suso he escrito. E de D. Maria Annes filha de D. Joam d'Aboim non sahio semel : e Esteuam d'Aboim irmão de D. João d'Aboim foi casado com Enxamea[20] Soares filha de Soeiro Gonçalues d'Alfange que[21] nom foi lidimo; e fez Esteuam d'Aboim em ella Gonçalo Esteues, e Mor Esteues : e este Gonçalo Esteues foi casado com Aldara Vasques filha de Vasco Affonso alcayde de Coimbra, e fez em ella Nuno Gonçalues, e Diogo Gonçalues, e Aluaro Gonçalues, e Fernam Gonçalues priol de Pouos. E a sobredita Esteuainha Pires irmã de D. João d'Aboim foi casada com Gomes Ansur, e fez em ella geraçom como de suso he escrita; e desque morreo Gomes Ansur casou esta Esteuainha Pires com João Gonçalues de Barundo[22], e fez em ella Rodrigo Annes de Leyria o que cegou[23] ao[23] fogo[23], e Esteue Annes, e Martim Annes clerigo, e Mayor Annes : e este Rodrigo Annes filho de João Gonçalues de Barundo[24] casou com Maria Fernandes filha de Fernam Galego de Leyria, e fez em

1 Meyra *S.*
2 filha ouue nome *S.*
3 d'Azevedo, e fege nella geraçom como de suso he escrito. E Maria Rodrigues irmã de Guiomar Rodrigues foi casada com Vasco Paes d'Azevedo *S.*
4 filhos *S.*
5 deste *S.*
6 hi com Gil Pires Feyo *S.*
7 Pay Rodrigues que foi morto com justiça, *S.*
8 Galinhato *S.*
9 Suer *S.*
10 Ayres *S.*
11 Martim *S.*
12 Panha *S.*
13 se fez morto *S.*
14 que.... com *S.*
15 dito he escrito. *S.*
16 Pires Freixo *S.*
17 Farinquel *S.*
18 os agouros, *S.*
19 bons *S.*
20 Examea *S.*
21 e este Soer Gonçalves *S.*
22 Barbuda *S.*
23 segou o filho *S.*
24 Barbuda *S.*

Digitized by Google

ella Joam Rodrigues o que el cegou, e Martim Rodrigues, e[1] Esteuainha Rodrigues. E Esteue Annes filho de João Gonçalues de Barundo[2] foi casado, e non sei com quem. E Gomes Veegas Frade irmão de Sueiro Veegas Coelho foi casado com e fez em ella Aldara Gomes; e esta Aldara Gomes foi casada com Affonso Pires Alcoforado e fez em ella Pero Affonso, e Lopo Affonso, e Lourenço Affonso, e Martim Affonso, e Vasco Affonso, e Aldara Affonso, e Constança Affonso. Este Martim Affonso filho de Affonso Pires Alcoforado foi casado com filha de Vicente[3] Godins de Coimbra Godinho moedeiro, e fez em ella Aldara Martins que foi casada com Gil Martins Zote; e este Gil Martins fez em esta Aldara Martins Tareia Gil; e esta Tareia Gil filha de Gil Martins Zote casou com Vasco Martins Pimentel filho que foi de Esteuam Vasques Pimentel e de huma molher d'Eluas : e este Martim Affonso Alcoforado desque lhe morreo a filha de Vasco[4] Godins de Coimbra casou com Maria Ribeira filha de Pedro Affonso Ribeiro, e fez em ella Pero Martins Alcoforado; e este Pero Martins Alcoforado casou com Mor Gonçalues filha de Gonçalo Camelo. E Lopo Affonso de suso dito irmão de Martim Affonso Alcoforado casou com filha de Mem Lourenço d'Abrantes que houue nome Tareia Mendes, e matoua por máo preço que hauia : e Constança Affonso irmã de Martim Affonso Alcoforado casou com Affonso Velho filho de D. Pero Velho e de D. Tareia Pires filha de D. Pedro Rodrigues de Pereyra, e fez em ella Gonçalo Velho; e este Gonçalo Velho foi casado com Aldonça Martins filha de Martim Annes d'Azeuedo e de Sancha Gomes da Sylua, e fez em ella hum filho e duas filhas. E Gonçalo Magro irmão de Soeiro Viegas Coelho non foi casado mas houue hum filho de gaança que houue nome Lourenço Gonçalues[5] Magro[5], e foi ayo d'elrey D. Diniz; e este Lourenço Gonçalues foi casado com Tareia Godins[6] de Coimbra, e fez em ella o adayão D. Egas Magro de Lisboa, e Vasco Lourenço, e Brites[7] Lourenço. E Margarida Veegas irmã de Sueiro Veegas Coelho foi casada com Esteuam Pires[8] de Cambra, e fez em ella Esteuam Lambat, e Maria Peres; e esta Maria Peres foi casada com Mem Gonçalues da Fonseca, e fez em ella Vasco Mendes, e Ruy Mendes, e Fernam Mendes : e Pedro Veegas foi casado com filha de Esteue Annes : e Marinha Veegas irmã de Soeiro Veegas Coelho casou com Fernam Ourigues[9], e fez em ella Fernam Fernandes Gozelhas, e Nuno Fernandes priol que foi de Baldreu.

Aqui se acaba o linhagem de D. Lourenço Veegas o Espadeiro filho que foi de D. Egas Moniz de Riba de Douro, e de filha de D. Pay Guterres que fez Tibaens, e começa[10] a[10] de[10] Moço Viegas filho que foi de D. Egas Moniz de Riba de Douro.

D. Moço Veegas casou com Aldara Pires e fez filhos Pero Affonso, e D. Egas Affonso, e Dordia Affonso, e Urraca Affonso : e D. Pero Affonso filho de Moço Veegas foi casado com D. Urraca Affonso filha d'elrey D. Affonso o primeiro rey que houue em Portugal, e de Eluira Gualter, e fege em ella D. Abril Pires de[11] Lumiares, e D. Sancha Pires, e D. Aldara Pires : e este Abril Pires foi casado com D. Sancha Nunes de Baruoza, e fege em ella D. Urraca Abril, e Pero Abril, e estes ambos forom gafos : e esta D. Urraca Abril foi casada com D. João Martins Chora de Riba de Visela, e fege em ella D. Pero Annes Gago; e este D. Pero Annes foi casado com D. Urraca irmã d'elrey D. Diniz de gaança, que fora filha de huma moira, e non houue della semel. E a sobredita D. Sancha Pires irmã de D. Abril Pires de[12] Lumiares foi cazada com D. Pero Rodrigues Giron[13], e fege em ella D. Tareia Pires[14]; e[14] esta[14] D.[14] Tareia[14] Pires[14] foi[14] casada[14] com D. Aluaro Dias das Asturias, e fege em ella geraçom, como de suso he escrito. E o sobredito D. Abril Pires foi iustador da lide do Porto, e morreo em ella. E D. Dordia Affonso filha de Moço Viegas foi cazada com D. Reymon Paes de Riba de Visela, e fege em ella Giral Reymondo, e D. Maria Reymondo; e esta D. Maria Reymondo foi casada com D. Pero Annes de Cerueira e fege em ella geraçom como iá de suso he escrito. E o sobredito D. Egas Affonso filho de D. Moço Veegas foi cazado com D. Sancha Paes filha de D. Payo Curuo, e fege em ella Lourenço Veegas, e Payo Veegas[15], e D. Aldara Veegas : e este Lourenço Veegas foi casado com huma dona e fege em ella Gomes Lourenço aquel que rouçou D. Maria Paes Ribeira, e non houue filhos : e Pay Veegas filho de D. Egas Affonso foi casado com Tareia Annes filha de D. João Fernandes de Riba de Visela, e de D. Maria Soares filha de D. Sueiro Mendes o gordo de barregã, e herdou o padre, e fege em ella Pero Paes Curuo, e Lourenço Paes d'Aluarenga, e D. Sancha Paes : e este Pero Paes Curuo foi casado com D. Guiomar Affonso Gato[16], e fege em ella semel como iá de suso dito[17] he[17] : e[17] Lourenço[17] Paes[17] d'Aluarenga[17] foi[17] casado[17] com[17] D.[17] Mafalda[17] Pires[17] filha[17] de[17] D.[17] Pero[17] Fernandes[17] de[17] Portugal[17], e[17] fege[17] em[17] ella[17] geraçom[17] como[17] iá[17] de[17] suso[17] dito[17] he[17] : e D. Sancha Paes irmã de D. Pero Paes Curuo foi casada com D. Fernam Gomes Barreto, e fege em ella geraçom como iá de suso

1 e Mor Rodrigues e *S.*
2 Barbuda *S.*
3 Vasco *C.*
4 Vicente *S.*
5 Gonçalves *S.*
6 Gomes *C.*
7 Beatris *S.*
8 Gomes *S.*
9 Ouriguit *S.*
10 começa-se o do *S.*
11 dos de *S.*
12 dos de *S.*
13 Giram *S.*
14 Pires que casou *S.*
15 Viegas, e Pero Viegas *S.*
16 Gata *S.*
17 dito he *S.*

Digitized by Google

he[1] dito[1], e[1] fora[1] iá[1] ante[1] esta[1] D.[1] Sancha[1] Paes[1] casada[1] com[1] Esteuam[1] Mendes[1], e[1] fege[1] em[1] ella[1] geraçom[1] como[1] de[1] suso[1] he[1] escrito[1]. E o sobredito Pero Veegas filho de D. Egas[2] non foi casado mas teue huma de Toronho por barregã, que houue nome Caualinha, e fege em ella Gomes Pires d'Aluarenga, e Fernam Pires, e Payo Pires, e huma filha que foi freira de Loruam : e estes Fernam Pires e Payo Pires mataranos no conçelho d'Eluas : e Gomes Pires d'Aluarenga cazou com Sancha Gonçalues filha de Gonçalo Correa de Santarem, e de Eluira Baralha, e fege em ella Fernam Gomes Cousa-má, e Maria Gomes; e esta Maria Gomes foi casada com Martim Froyão, e fege em ella filhos como iá de suso he dito. E o sobredito D. Sueiro Veegas filho de D. Egas Moniz de Riba do Douro casou com D. Sancha Vermuy filha de D. Vermuy Pires, que foi irmã[3] do conde de Trastamar, e da infante irmã d'elrey D. Affonso o primeiro e fege em ella D. Vermuy Soares, e D. Tareia Soares, e D. Lourenço Soares; este D. Lourenço Soares foi casado com D. Urraca Sanches filha d'elrey D. Sancho o primeiro de Portugal e de D. Maria Ayres de Fornelos, e nom tiuerom semel de que fizessem geraçom : e D. Vermuy Soares irmão deste Lourenço Soares mataranno na lide d'Eruas-tenras. E D. Tareja Soares filha de D. Soeiro Veegas de Riba do Douro foi casada com D. Gonçalo Mendes de Souza, e fez[4] geraçom como de suso dito he. E a sobredita D. Dordia Veegas filha de D. Egas Mendes de Riba do Douro foi casada com Gonçalo de Sousa, e fez em ella geraçom como de suso dito he : e D. Eluira Veegas irmã desta Dordia Veegas foi casada com D. Pero Paes o Alferes, e fege em ella geraçom como de suso dito he. E D. Urraca Veegas de Tuyas filha de D. Egas Moniz de Riba do Douro foi casada duas uezes, a primeira com D. Gonçalo Rodrigues de Palmeyra, donde uem os de Pereyra, e morto D. Gonçalo Rodrigues de Palmeyra casou esta D. Urraca Veegas de Tuyas com el conde D. Vasco e fege em ella geraçom como de suso he escrito.

Aqui se[5] começa[5] a[5] linhagem de D. Egas Gozendes de Riba do Douro

D. Egas Gosendes foi casado com huma dona, e fez em ella Monigo Veegas; este Monigo Veegas foi casado com huma dona e fege em ella D. Egas Moniz o Gasco; e este D. Egas Moniz o Gasco foi casado com huma dona e fege em ella D. Hermigo Veegas, e Pero Paes[6], e Nuno Veegas, e João Veegas Ranha : e este Hermigo Veegas filho d'Egas Moniz o Gasco foi casado com huma dona, e fez[7] em[7] ella[7] filhos D. Affonso Hermiges, e D. Froilhe Hermiges, e D. Constança Hermiges : e este D. Affonso Hermiges filho de Hermigo Veegas o Gasco casou[8] com D. Urraca Affonso filha de Moço Veegas, e feze em ella geraçom : e o sobredito Pero Veegas dito Pero[9] Paes[9] casou e feze huma filha que houue nome Maria Pires; e esta Maria Pires foi casada com Mem Veegas filho de D. Egas Fafes, o que fez muito bem em Randufe, e feze em ella Hermigo Mendes de Teixeira; e este Hermigo Mendes casou e feze geraçom como de suso he dito. E Nuno Veegas filho de D. Egas Moniz o Gasco foi casado com huma dona e feze em ella Mem Moniz[10]; e este Mem[11] foi casado com D. Urraca Rodrigues de Pereira[12] e feze em ella Pero Poiares; e este D. Pero Mendes Poiares matouo[13] D. Pero Rodrigues de Pereyra em huma lide assy como de suso he dito : este Pero Mendes Poiares foi casado com Maria Fernandes filha de Fernandeannes Cheira e feze em ella Maria Paes[14]; e esta Maria Paes[15] foi casada com Fernam Nunes Reuelado, e non houuerom filhos que herdassem, e herdou os[16] seus[16] bens[16] a[16] D. Beringueira Ayras assy como de suso he escrito. E o sobredito João Veegas Ranha filho de D. Egas Moniz o Gasco foi casado com huma dona e feze em ella D. Maria Annes; e esta D. Maria Annes foi casada com Pero Nunes[17] Pero Velho, e feze em ella Mourão Pires, e D. Fernam Pires Tinhoso, e D. Affonso Pires Gato, e D. Tareia Pires : e este D. Affonso Pires Gato foi casado com D. Urraca Fernandes filha de D. Fernam Pelengrim, e irmã de D. Maria Paes Ribeira e feze em ella a Lopo Gato, e Fernam Gato, e D. Constança Affonso, e D. Tareia Affonso, e Guiomar Affonso : e Lopo Gato foi casado com D. Sancha Pires de Gundar, e houue hi semel como de suso he escrito : e Fernam Gato foi casado com Urraca Gonçalues de Portocarreiro, e feze em ella semel como iá de suso he escrito : e D. Tareia Affonso Gata foi casada com D. Mem Soares de Merlo, e feze em ella semel, como iá de suso he escrito : e D. Guiomar Affonso Gata foi casada com D. Pero Paes d'Aluarenga[18] Curuo[18], e feze em ella semel, como de suso he[19] escrito[19] : e D. Constança Affonso Gata foi casada com D. Sueiro Pires d'Azeuedo e feze em ella Payo Soares, e João Soares que foi esposo de D. Maria Soares freira de Loruam, e Sancha Soares; e esta Sancha Soares foi casada com João Martins de Cunha, e feze em ella Martim Annes; e este Martim Annes foi casado com Sancha Gomes da Silua, e feze em ella Gonçalo Martins, e Aldonça Martins, e Tareia Martins : e este Gonçalo Martins foi casado com filha de João Vicente de Valença e de Brites[20] Gomes d'Abreu : e Aldonça Martins foi casada com Gonçalo Velho filho de Affonso Velho : e Tareia Martins foi casada com Esteuam Paes de Molles, e feze em ella Martim

1 he dito ; *S.*
2 Egas Affonso *S.*
3 irmão *S.*
4 feserom *S.*
5 começa o *S.*
6 Viegas, e dito Pero Pay *S.*
7 fez *S.*
8 foi casado *S.*
9 Pay *S.*
10 Nunes *S.*
11 Mem Nunes *S.*
12 Nomaes *S.*
13 matou *S.*
14 Peres *S.*
15 Peres *S.*
16 seus bens *S.*
17 Moniz *S.*
18 Alvarenga *S.*
19 dito he *S.*
20 Beatris *S.*

Digitized by Google

Esteues, e Gonçalo Esteues, e João Esteues, e outros. E Payo Soares d'Azeuedo sobredito foi casado com Tareia Gomes Correa filha de Gomes Correa, e feze em ella semel como iá he[1] dito[1]. E a sobredita D. Tareia Pires Gata irmã de D. Affonso Pires Gato foi casada com D. Fernão Gonçalues de Sousa filho de D. Gonçalo de Sousa o bom e de D. Goldora[2] Goldares[2] de[2] Refeyteyra[2], e feze em ella D. Maria Fernandes; e esta Maria Fernandes casou com Gil Gueda[3] d'Aroes, e feze em ella Martim[4] Gil[4] d'Aroes[4], e[4] Tareia[4] Gil[4]; e[4] esta[4] Tareja[4] Gil, e Martim Gil seu irmão fizerom[5] geraçom como de suso he dito. E morreo D. Fernam Gonçalues de Sousa, e casou esta D. Tareia Pires Gata com D. Fernam Pires Turicham o uelho, e feze em ella Nuno Fernandes, e Gonçalo Fernandes, e Aldara Fernandes, e Maria[6] Fernandes : e este D. Nuno Fernandes foi casado com D. Urraca Gil filha de D. Gil Fernandes Batisella, e de D. Tareia Paes filha de D. Payo Sorodea, e feze em ella D. Esteuam Nunes Turricham o muy bom fidalgo; e este Esteuam Nunes Turricham foi casado com D. Tareia Garcia de Campos, e feze em ella João Nunes o que matou o infante D. João na[7] prizom[7] quando[7] foi a guerra d'elrey D. Fernando de Castella, e[8] dos[8] outros que se chamauam[9] reys. D. Aldara Fernandes filha de D. Fernam Pires Turricham o uelho foi casada com Nuno Pires Maldoado, e feze em ella Pero Nunes, e Giral[10] Nunes Boquinhas, e Tareia Nunes, e Ermezenda Nunes, e Eluira Nunes; e esta Eluira Nunes foi casada com D. Pero Soares Saraça, e feze em ella Vasco Pires, e D. Gomes Pires, e Mor Pires, e Eyria Pires : D. Vasco Pires Saraça foi casado com filha de João Pires da Nouoa o uelho, e fez em ella João Vasques, e Sancha Vasques; e esta Sancha Vasques foi casada com Pero Annes Marinho : e João Vasques filho de D. Vasco Pires Saraça foi casado com filha de Affonso Gomes de Deça, e morreo-lhe esta molher e casou com filha do infante D. João de gaança. E Gomes Paes[11] irmão de D. Vasco Pires Saraça foi casado com Maria Sanches filha de Sancho Fernandes de Gres[12], e[12] de[12] que[12] lhe morreo aquela molher casou com Constança Gomes Galhinata[13] : e Mayor Pires irmã deste Gomes Paes[11] Saraça casou com Affonso Pires de Cerueira, e feze em ella João Affonso de Cerueira; e este João Affonso de Cerueira foi casado com Mayor Pires filha de D. Pero Vidal de Santiago, e de D. Tareia Sanches de Ulhó. E Ermezenda Nunes filha de D. Nuno Pires Maldoado foi casada com D. Payo Mendes Sorodea, e fez em ella Aluaro Paes, e Ruy Paes, e Mem Paes, e Gonçalo Paes, e Tareia Paes : e este Aluaro Paes foi casado com D. Tareia Fernandes filha de D. Fernão Pires de[15] Rodeiro[15], e fez em ella Pero Aluares, e Fernand'Aluares : e Ruy Paes filho de D. Payo Sorodea foi casado com Maria Martins de Tudela filha de Martim[16] Tudela Burgues; e desque lhe morreo esta molher casou com Eluira Dias filha de Diogo Peres Sarmento : e Mem Paes foi casado com filha de D. João Ayras de Meira : e D. Tareia Paes filha de D. Payo Mendes Sorodea foi casada com D. Pero Rodrigues Taueira[17], e fez em ella Gonçalo Pires, e Ruy Pires, e Mem Rodrigues, e Inez Pires; e esta Inez Pires foi casada com Affonso Godins. E Gonçalo Paes de Sotomayor foi casado com Maria Mendes filha de Mem Vasques Roato[18]. E D. Tarcia Nunes filha de D. Nuno Pires Maldoado foi casada com D. Pero Garcia Galego, e fez em ella João Galego o que mataram na lide que houue[19] D. Henrique com[20] elrey Charles, e D. Fernam Pires mestre d'Alcantara[21], e Esteuam Pires Galego, e Inez Pires, e Mayor Pires, e Esteuaninha Pires, e Sancha Pires freira d'Aluelos. Inez Pires filha de Pero Garcia Galego foi casada com Pero Annes Redondo, e fez em ella semel como iá he dito : e Mor Pires irmã desta Inez Pires foi casada com Fernãodaires de (1) Meira, e fege nella Aires Fernandes e Tereja Fernandes; e Tereja Fernandes foi casada com Pero Fernandes Valverde; e desque lhe morreo Fernãodaires de Meira casou Mor Pires com Gonçalo Lopes de Ribeira. E Esteuainha Pires filha de Pero Garcia Galego foi casada com Garcia Pires d'Ambia, e leixou-a por máo preço que ouve, e tomou-a por barregan hum cavaleiro de Galiza que havia nome Adam Fernandes, e fege nella Gonçalo Pires mestre de Alcantara. E o sobredito Gil Nunes filho de Nuno Pires Maldoado foi casado com Tereja Fernandes filha de D. Fernão Sanhoane, e fez em ella Fernão Nunes Boquinhas e Marinha Nunes : e este Fernão Nunes foi casado com filha de Pero Vidal de Santiago, e esta Marinha Nunes foi casada com Pay Gomes Charinho. E Pero Moniz filho de Nuno Pires Maldoado foi casado com huma dona, e fege nella Giral Peres[22] e Ayres Peres, e Affonso Peres. E D. Mor Fernandes filha de D. Fernão Pires Turricham o velho foi casada com Pay Anes Marinho, e fege nella Pero Paes Marinho, e Aldonça Paes; e esta Aldonça Paes foi casada com Martim Tabaya filho de Pero Garcia o Bargancão e D. Maria Garcia sa irmã, e fege nella Aldonça Martins; e esta Aldonça Martins foi casada com Ruy Nunes filho de Nuno Martins de Chacim, e de D. Gomes[23] de Briteiros, que foi freira d'Arouca, e fege nella Nuno Rodrigues Bocarro e Maria Rodrigues, e estes fizerão geraçom como de susu he dito. E o sobredito Gonçalo Fernandes

1 de suso dito he; *S.*
2 Goldres de Refronteira *S.*
3 Guedas *S.*
4 Tereja *S.*
5 que fizerão *S.*
6 Mor *S.*
7 quando *S.*
8 e *S.*
9 chamarão *S.*
10 Gil *S.*
11 Peres *S.*
12 Verges e desque *S.*
13 Galinhata *S.*
14 Peres *S.*
15 do Redondo *S.*
16 D. Martim de *S.*
17 Tameiro *S.*
18 Roato, e D. Tareja Moniz espadarona; *S.*
19 ouue com *S.*
20 e *S.*
21 Calatrava *S.*
22 Pires e Pero Pires *C.*
23 Maria Gomes *C.*

(1) *Aqui acaba o manuscripto da Bibliotheca Real que tem servido de texto á presente edição : d'ora ávante seguimos a edição de Sousa com as correcções a que nos referimos na Adverlencia preliminar.*

Digitized by Google

filho de D. Fernão Pires Turrichão o velho foi casado tres vezes. E a sobredita Maria Fernandes filha de D. Fernão Gonçalves de Souza foi casada com Gil Gueda Gedeam, e fege nella geraçam que de suso he dito. E D. Marianes filha de D. João Viegas Ranha de Riba do Douro, desque a ella morreo o primeiro marido Pero Nunes filho de Nuno Velho, casou com Egas Gabaire, e fege nella como de susu dito he; e desque lhe morreo Egas Gabaire casou esta Marianes com Martim Viegas de Tayde, e fege Martim Viegas. E D. Mourão Pires irmão de D. Affonso Pires Gato foi casado com huma dona, e fege nella Gonçalo Mourão e Tereja Mourão : e este Gonçalo Mourão foi casado com Elvira Rodrigues de Val de Madre, e fege João Gonçalves, o que mataram os mouros, e Gonçalo Mourão que matou a pedra do engenho em Tarife : e Tereja Pires Mourã foi casada com João Pires Marinho. E D. Fernão Pires irmão de D. Affonso Pires Gato, foi casado com huma dona, e fege nella Elvira Fernandes onde vem os Osouros de terra de Leão, e dos d'Avisela, e os de Drados.

Aqui começa o linhagem dos Barganções

D. Mendo Alão de Bargança filhou por força huma filha d'elrey d'Armenia que hia em romaria a Santiago, e fege nella D. Fernão Mendes o velho e D. Ouriana Mendes : e este[a] casou com filha d'elrey D. Affonso de Castella o que ganhou Toledo, e fege nella D. Mem Fernandes; e este D. Mem Fernandes foi casado com D. Sancha Viegas filha de D. Egas Gosendes de Riba Douro, e fege nella D. Fernão Mendes o bravo e Ruy Mendes, que cegou entrante á lide que ouve com seu irmão D. Fernão Mendes, porque lhe jurara em Santa Maria de Moreirola que nom fosse contra elle, e porque passou o juramento que fizera em Santa Maria de Moreirola cegou entrante á lide e morreo em ella. Este D. Fernão Mendes o bravo foi o que matou sa madre na pelle da ussa, e poselhe os cães, porque lhe baralhara com a barregan : e este foy o que cortou o dedo, porque criou o usso, com huma azagua : e este foi o que levou por prema d'elrey D. Affonso o primeiro rey de Portugal a irmã que tinha casada com D. Sancho Nunes de Barbosa em terra de D. Gonçalo de Sousa o bom, porque se riram del ante elrey, por huma pouca de nata que lhe corria pela barba sendo hi comendo : e este foi o que se exerdou a sa morte pela infante que assi houve : e este foi casado com huma dona e fege nella D. Pedro Fernandes; e este D. Pedro Fernandes foi casado com huma dona, e fez em ella D. Vasco Pires Veirom e D. Garcia Pires e D. Nuno Pires e D. Tereja Pires : e este D. Garcia Peres Veirom foi casado com D. Gontinha Soares Carnesmás, filha de D. Sociro Mendes Mãos-d'aguia e da condeça D. Elvira da Faya, e fege nella geraçom como de susu he escrito : D. Vasco Peres Veirom foi casado, e fez Nuno Vasques e D. Orraca Vasques; e esta D. Orraca Vasques casou com D. Vasco[1] Fernão[1] Pires[1] Pelegrim[1] irmão dos Lumiares, e lidimo, mas foi de outra madre, e fege nella Orraca Fernandes e Sancha Fernandes Memìnha sandia : e esta D. Orraca Fernandes foi casada com D. João Garcia de Sousa o Pinto d'Alegrete, e fege nella geraçom como he dito. E D. Nuno Vasques foi casado, e fez geraçom como dito he : e este Nuno Vasques ouve hum filho e huma filha que ouue nome Orraca Nunes, e foi casada com Fernão Rodrigues Cabeça-de-vaca; e este Fernão Rodrigues Cabeça-de-vaca fez filho Pero Fernandes e Fernão Fernandes e João Fernandes Cabeça-de-vaca. E o sobredito D. Garcia Peres Ladrom irmão de D. Vasco Veirom foi casado com Gontinha Soares, e fege nella Fernão Garcia; e este Fernão Garcia fez cavaleiro Nuno Martins de Chacim, e fege nella D. Pero Garcia o que..... e emprenhou sa irmã D. Maria Garcia, e ouve ende hum filho, e ouve nome Martim Tabaya, e fege nella Elvira Garcia; e esta Elvira Garcia foi casada com D. Ordonho Alvares das Asturias, e fege nella geraçom como de susu he dito. E D. Pedro Garcia filho de D. Garcia Peres Ladrom foi casado com huma dona, e fege nella D. Tereja Pires de Bargança; e esta D. Tereja Pires foi casada com D. João Martins Avana filho que foi de D. Martim Pires da Maya, e fege nella D. Aldonça; e esta D. Aldonça foi casada com D. Gil Vasques de Soverosa filho que foi de D. Vascó Gil, e fege nella D. Guimar Gil e D. Marqueza Gil : e este D. Gil Vasques foi o que mataram na lide de Gouvea : e esta D. Guimar Gil e Marqueza Gil foram casadas e fizeram geração como de susu he dito. E esta D. Tereja Pires foi barregan de Lourenço Martins de Berredo, e fege nella Alda Lourenço; e esta Alda Lourenço foi casada com Martim de Barbosa irmão de D. Fernão Pires; e despois foi esta D. Tereja Pires[2] freira de Cistel. E a sobredita D. Tereja Pires filha de D. Pedro Fernandes de Bargança ouvea por barregan o infante de Molina, e fege nella D. Berenguela e D. Leanor : esta D. Berenguela ouvea elrey D. James d'Aragão, e delles diziam que a recebera, e outros que nom : e D. Leonor foi casada com D. Affonso Garcia de Celada, e fege nella João Affonso e a molher de Pero Dias da Castanheda. E o sobredito Nuno Pires filho de D. Pero Fernandes de Bargança, ouve por barregan a Maria Fogaça, e fege nella Ruy Nunes e Froilhe Nunes; e esta D. Froilhe Nunes foi casada com Martim Pires de Chacim, casamento desaguisado, e fege nella Nuno Martins e Alvaro Martins.

1 Fernão Pires *C.*
2 Martins *C.*
a) *Parece faltar* Fernam Mendes.

Digitized by Google

Aqui se começa o linhagem de D. Ayres Nunes, onde vem os de Valadares, e outros muitos

Este D. Ayres Nunes foy casado com D. Exemea Nunes, e erão ambos naturaes de Galiza, e fege nella D. Suer Ayres e D. João Ayres e D. Pay Ayres : e este D. Suer Ayres foi casado com D. Elvira Nunes filha que foi de D. Nuno o velho, e fege nella D. Pay Soares : e esta Elvira Nunes sendo casada com D. Suer Ayres..... com Mem de Laude, e foise com elle; e este Mem de Laude foise com ella : e deste Mem de Laude e d'Elvira Nunes vem os Carpinteiros, e os de Nevenhoom[a], e os de Calheiros. E este D. Pay Soares filho de D. Suer Ayres rouçou D. Elvira Vasques irmã de D. Gil Vasques de Soverosa o velho, e casou com ella, e fez em ella D. Suer Paes e D. Rodrigo Paes e D. Maria Paes e D. Sancha Paes : e este D. Sueiro Paes sobredito foi casado com D. Estevainha Ponço de Bayão filha de D. Ponço Affonso, e fez em ella semel como ja de susu dito he : e D. Ruy Paes, irmão deste Sueiro Paes, foi casado com D. Maria Peres[1] de Azevedo, e fege nella semel como ja de susu dito he; e desde que lhe morreo esta D. Maria Peres de Azevedo casou com Maria Gil Feyo, e fege nella semente como ja he dito : e D. Maria Paes, irmã de D. Sueiro Paes de Valadares, foi casada com D. Martim Paes Ribeira, e fege nella D. Gil Martins e D. Lourenço Martins e Tereja Martins e Alda Martins que foi freyra d'Arouca : e Lourenço Martins ouve Tereja Paes, e fez em ella semel como ja de suso he dito : e esta Tereja Martins foi casada com D. João Peres da Veiga filho que foi de D. Pedro Mendes d'Azevedo, e fege nella Marianes que foi casada com D. Mem Rodrigues de Briteyros, e D. Mendo fege em ella semel como ja de susu dito he. E D. Sancha Paes irmã de D. Soeiro Paes de Valadares foi casada com D. Mem Rodrigues Gueirogua, e fege nella Ruy Mendes e huma freira que foi abbadeça d'Alveos; e este Ruy Mendes ouve por filho Mem Rodrigues que foi sandeo : foi casado com Maria Vasques filha de Vasco Fernandes d'Ambia, e de Maria Mendes de Candarey. E o sobredito D. Soeiro Ayres desque se lhe foi Elvira Nunes com Mem de Laude casou com huma infante de Galiza, e fege nella João Soares que foi bom trovador. E D. Pedro Ayres irmão de D. Soeiro Ayres de Valadares foi casado com D. Mayor Paes filha de D. Pay Vasques de Bravaes, e fege nella D. Pedro Pires Gravel e D. Maria Peres e Orraca Peres : e este D. Pedro Pires Gravel foi casado com D. Ouroana Paes Correa, e fege nella geraçom como de suso he dito. E D. João Ayres irmão de D. Soeiro Ayres de Valadares foi casado com D. Gontinha Gomes de Penagati, e fege nella D. Rodrigueanes e D. Terejaanes e D. Affonseanes e D. Pedreanes : e este D. Rodrigueanes foi casado com Dordia Reimondo filha de D. Reymon Garcia onde vem os de Porto Carreiro, o que deu grand'algo a Mancelos, e fege nella Vicente Rodrigues de Penella. Este D. Pedro Rodrigues rouçou D. Maria Soares, e fege nella semel como he dito. E D. Vicente Rodrigues de Penella foi casado com huma cuvilheira da rainha D. Orraca, e era molher pouco filha-dalgo, e fege nella Ruy Vicente Penella; e este Ruy Vicente Penela foi casado com D. Froilhe Esteves filha de Estevão Soares de Belmir e de outra cuvilheira que viera com a rainha D. Orraca, e era dos de Trandeiras, e avia nome D. Tereja, e fege nella D. Mecia Rodrigues, que foi casada com Rodrigueanes de Vasconcelos, e fege nella semel como de suso dito he. E Maria Rodrigues foi casada com Martim Correa, e non ouve semel. E a sobredita D. Terejaanes irmã de D. Rodrigueanes de Penela foi casada com D. Soeiro Nunes o velho, e fege nella D. Pedro Soares e D. Mayor Soares e D. Maria Soares : esta D. Mayor Soares foi casada com D. Pay Nomaes o velho : D. Maria Soares foi casada com D. Pedro Nunes da Ribeira, onde vem os Ribeiros. E este Soeiro Nunes o velho sobredito ouve outro filho que ouve nome Vasco Soares; e este Vasco Soares nom foi casado, mas ouve muitos filhos de barregan, onde descenderam o linhagem dos Vasquinhos. Payo Soares onde vem os de Cequiavi, *Aldonça Nunes filha de Nuno Fernandes, e neta de D. Fernando Armentares, e o sobredito D. Sueyro Mendes, que fez o mosteiro de Vargea*[b] : e D. Fernando foi casado com huma dona, e fege nella Nuno Velho e Payo Soares d'Armentares, onde vem os de Cequiavi e os de Ayró, e D. Maria Soares a Taranha e D. Gontinha Soares; esta D. Gontinha Soares foi casada com D. Evo Martins que fez Santa Ovaya, e fege nella D. Orraca Soares, onde vem os de Molles e os Ramirãos : e Maria Soares irmã desta Gontinha Soares foy casada com D. Godinho Viegas de Azevedo que fez Villar de frades : e este D. Nuno Velho el Vejo foi casado com Elvira Toures filha de D. Toure Çarnão que fez Vairão e Roris, e fege nella D. Suer Nunes; e este D. Suer Nunes foi casado com D. Aldonça Nunes filha de D. Nuno Fernandes, e neta de D. Fernão Armentares de Castella, e fege nella o postrimeiro Nuno Velho; e este Nuno Velho foi casado com D. Mor Pires Perna filha de D. Pero Paes Escacha, que coutou Tibães, e fege nella D. Sueiro Nunes e D. Pero Nunes e D. Mem Nunes e D. Elvira Nunes, a que foi má dona, e D. Orraca Nunes e D. Sancha Nunes : e D. Suer Nunes filho de Nuno Velho o postrimeiro foi casado com D. Tereja Anes de Penela, e fege nella geraçom como já de suso he dito : e Elvira Nunes, a que foi má, foi casada com D. Suer Ayres de Valladares, e fege nella geraçom como dito he, e esta Elvira Nunes foi a que..... com Mem de Laude, e fege nella Affonso Mendes de Vinhóo e Sancha Mendes onde vem os de Ca-

1 Paes *C*.

a) Vinhóo? — *Vide adiante.*

b) *Nesta passagem entre asteriscos ha um salto ou transtorno do texto.*

Digitized by Google

lheiros e os Carpinteiros como de susu he dito : e Pero Nunes foi casado com filha de João Viegas Ranha de Riba Douro, e fege nella semel como já he escrito : e Sancha Nunes foi casada com D. Payo Vasques de Bravaes, e fez em ella Pero Paes o Prove; e este Pero Paes o Prove foi casado com D. Examea Nunes, madre de D. Sueiro Ayres de Valladares, e fez em ella D. Mor Peres a Prove; e esta D. Mor Peres a Prove foi casada com Ayres Nunes de Fornelos, e fege nella D. Sueiro Ayres de Fornelos e D. Pedro Ayres e D. Maria Ayres; e esta Maria foi barregan d'elrey D. Sancho I de Portugal, e fege nella D. Martim Sanches D. Maria Soares D. Orraca Sanches; e esta D. Orraca Sanches foi casada com D. Lourenço Soares filho de D. Soeiro Viegas de Riba de Douro, e nom ouverom semel : e este D. Martim Sanches foi casado com a condeça D. Curumbias *a)*; e este D. Martim Sanches foi muito bom e venceo a lide de Bragua, e de Guimarães, e da Varzea; e sendo contra el poder d'elrey de Portugal todo; e este ouve tão grande poder em Ponte de Lima que quiz lidar com elrey de Portugal e todo seu poder, e non teve elrey que hi era lide; e este D. Martim Sanches foi o que deo o condado de Trastamar a Ruy Gomes, e de sa mão o teve atá sa morte. E esta D. Maria Ayres madre de D. Martim Sanches foi depois casada com D. Gil Vasques de Sovorosa, e fege nella D. Martim Gil o bom e D. Fernão Gil (o que fege trinta e sete cavaleiros *b)* aquel dia que os fizera cavaleiros, e este D. Fernão Gil non ouve semel), e fege D. Tereja Gil. E este D. Martim Gil o bom passou muitos feitos d'armas, e outras cousas muito boas, e venceo a lide do Porto, e foi igual em grão contia em Castella a D. Diogo de Biscaya, e ouve geração como de susu he dito. E D. Tereja Gil irmã deste D. Martim Gil o bom foy barregan d'elrey de Leão, e delles dizião que a recebera, e delles que non, e fege nella D. Martim Affonso e D. Maria Affonso e D. Sancha Affonso e D. Orraca Affonso : e D. Martim Affonso foi casado com D. Maria Mendes, e non ouve della semel : e Sancha Affonso foi casada com D. Simão Rodrigues dos Cameiros, e non ouve della semel : e D. Orraca Affonso foi casada com D. Garcia Romeu de Aragão, e despois casou com D. Gusmão[1], e de nenhum delles houve semel : e D. Maria Affonso foi casada com D. Alvar Fernandes filho do conde D. Fernando de Lara o que jaz em Fiteiros, e non ouve del semel, e despois a ouve elrey D. Affonso de Castella seu sobrinho, e fege nella D. Berenguela que morreo sem semente. E despois que morreo D. Ayres Nunes de Fornelos *c)* casou com D. Suer Ayres de Valladares, e fege nella D. Pedro Soares de Sarraça e D. Affonso Soares : e este D. Pedro Soares foi casado com D. Elvira Nunes Maldoada, e ouve semel como de suso dito he : *d)* e D. Affonso Soares irmão de D. Pedro Soares Sarraça foi casado com D. Terejanes d'Eça, e fege nella Fernão Affonso e D. Mor Affonso : e Fernão Affonso non ouve semel; e D. Mor Affonso foi casada com D. Gomes Anriques de Probaos, e de Trandeiredos, e fege nella Affonso Gomes e Gomes Anriques, que ouve nome como o padre : e este D. Affonso Gomes filho de D. Gomes Anriques de Probaos foi casado com D. Maria Fernandes filha de Fernão Bicos, e fege nella Affonso Soares e Tereja Affonso e Aldonça Affonso e Maria Bicos : e esta Tereja Affonso foi casada com João Vasques Sarraça : e Aldonça Affonso irmã desta Tereja Affonso foi casada com Pero Soares Galinhoto. E Mem Nunes filho de Nuno Velho foi casado com huma dona, e fege nella Gomes Mendes Barreto e Elvira Mendes : e este Gomes Mendes foi casado com D. Constança Paes, filha de D. Pay Gomes Gabare, e fege nella D. João Gomes e D. Fernão Gomes Barreto e D. Pay Gomes e D. Sancha Gomes Barreto : e este D. João Gomes Barreto foi casado com D. Sancha Paes de Vasconcelos, e fora já ella casada com D. Mendo Affonso de Santarem : e D. Fernão Gomes Barreto foi casado com D. Sancha Paes, filha de D. Pay Viegas de Riba de Douro, e fege nella Estevão Fernandes e Gil Fernandes e Martim Fernandes : e D. Estevão Fernandes foi casado com D. Joana Esteves, filha de Estevão Bartholomeo e de Sancha Ozemas, e fege nella João Barreto e Pay Barreto, que foi gafo, e Gomes Barreto e Froilhe Barreto e Constança Barreto : e esta Constança Barreto foi casada com D. Egas Lourenço da Cunha morador em terra de Coura áquem Valença : Froilhe Barreto não foi casada : e Martim Fernandes Barreto foi casado com Maria Rodrigues filha de Ruy Nunes Bocarro, e neta de Nuno Martins de Chacim, e fege nella Gil Martins Barreto e Nuno Martins Barreto e Affonso Martins Barreto e Alvaro Barreto e D. Sancha Martins e D. Constança Martins e outra filha que foi casada com Vasco Affonso Alcoforado. E este Nuno Martins filho de Martim Fernandes Barreto foi na morte do bispo D. Giraldo de Evora, e foi casado com filha de João Esteves de Tavares, e fege nella huma filha, que foi casada com Ruy Gonçalves irmão de Vasco Pereira nom lidimo : e Gil Martins Barreto foi casado duas vezes, a huma com filha de Pero Rodrigues alcaide d'Azambuja, e outra com filha de Gonçalo Mendes d'Alvelos. E Sancha Martins casou com João Peres Portel, e non ouve semel. E Constança Martins filha de Martim Barreto casou com Reymondanes filho de D. João Peres Bocardo, e fege nella Beatris Martins mulher de Gomes Lourenço de Beja, e hum filho que entrou em ordem de Santiago. Gil Fernandes, irmão de Martim Fernandes Barreto, foi Freire do templo : e D. Estevainha Fernandes irmã deste Gil Barreto casou com Fernão Peres de Barbosa, e non ouverão semel. E a sobredita D. Elvira filha de D. Mem Nunes, e neta de D. Nuno Velho, foi casada com Fernão Guiela o bemfeitor de Villa Nova de Muhia, e de outras duas igrejas de Sabadim;

1 Pedro de Gusmão *C*.

a) Aurembiax?

b) *Ha aqui evidentemente uma lacuna.*

c) *Idem.*

d) *Supprimimos as palavras* «Constança Paes filha de D. Payo Gomes Gabeyre» *que se leem na edição de Sousa, porque são repetidas do que se acha pouco abaixo por erro de copia, ou de impressão.*

Digitized by Google

e fege nella Orraca Fernandes e Sancha Fernandes; e esta Orraca Fernandes casou em Santarem com Domingueanes mui rico, e casou hi D. João Gomes Barreto seu primo[a] e fege nella D. Sancha Ruiz, e D. Urraca Ruiz; e esta D. Urraca Ruiz foi casada com D. Fernão Martins Curutelo, e fege nella Gomes Fernandes e Ruy Fernandes e D. Mor Fernandes e Marinha Fernandes : e esta Mor Fernandes foi casada com Rodrigueanes Redondo, e fege nella Fernão Rodrigues e João Rodrigues : e este Fernão Rodrigues foi casado com filha de Pero Affonso de Çamora. E o sobredito Nuno Velho, o postrimeiro, desque lhe morreo D. Mor Pires Perna sa molher casou com D. Gontrode Fernandes filha de D. Fernandeanes de Montor, e fege nella João Nunes de Cerveira : e este Nuno Velho a dava..... a Gonçalo Sapo que era primo com irmão del conde D. Vasco : e matou porende Gonçalo Sapo e incurcou a molher muy deshonradamente; e retou-o D. Simão Nunes de Curutelo, e porque era velho Nuno Velho, foi julgado por corte que metece por el Pero Nunes seu filho o campo, porque era o primeiro filho, e deu o reto pelo padre, e foi vençudo D. Simão de Curutelo, e desdicese em campo, e encheo a sela de merda, e por esto chamarão a D. Simão Caga-na-rua. E D. João Nunes de Cerueira, filho de Nuno Velho foi casado com D. Sanchaanes filha de D. João Soares, e neta da condeça D. Elvira onde vinha D. Fernão Goterres de Castro, e fege nella D. Pedreanes e Gonçaleanes e D. Lourenceanes e D. Soeiroanes e D. Sanchaanes : e este D. Pedreanes foi casado com D. Maria Reymondo, e fege nella geraçom como dito he; e Lourenceanes foi casado com D. Maria Fernandes filha de D. Fernão Nunes de Rodeiro, e fege nella Ruy Lourenço de Cerveira e Orraca Lourenço : e este Ruy Lourenço foi casado com D. Maria Gomes filha de Gomes Correa, e fege nella Pero Rodrigues e Aldonça Rodrigues : e este Pero Rodrigues foi casado com D. Tereja Neves filha de Rodrigueanes de Vasconcellos e fege nella geraçom como dito he; e Aldonça Rodrigues irmã deste Pero Rodrigues casou com D. Fernãoanes de Meira e fege João Fernandes de Meira e a molher de Fernão Peres Torrichão. E desde que morreo esta molher a Ruy Lourenço de Cerveira casou com filha de Ruy Soga, e neta de Pero Paes Marinho, e fege nella Alvaro Rodrigues, que em mentes el morou em Tebia e em Pesegueiros non cantou hi outro galo, senon o que el mandou. E Orraca Lourenço irmã de Ruy Lourenço de Cerveira foi casada com N.... de Lemos, e non casou em seu dereito, e fege nella Estevão Sacco. E o sobredito Soeiroanes de Cerveira foi casado em Toledo com D. Inez, e fege nella Gonçalo Soares Osores; e este Gonçalo Soares foi casado com Marinha Soares filha de Soeiro Correa Coelho e não ouverão filhos. E Sanchaanes irmã deste Soeiroanes de Cerveira foi casada com D. Gil Martins de Jola, e fez em ella Affonso Gil e Romeu Gil e Elvira Gil e Sancha Gil : e esta Elvira Gil foi casada com D. Alvar Nunes de Candarey, e fege nella Tereja Alvares, que foi casada com Lopo Affonso de Lemos, e fege nella Affonso Lopes e Diogo Lopes e Lopo Lopes e Sancha Gil Jolda, que foi casada com Pedreanes de Panha, e fege nella Sancha Paes; e esta Sancha Paes foi casada com D. Martim Anes do Vinhal, e fege nella a Gonçalo Martins e Mor Martins e Maria Martins : este forão casados, e fizerão geraçom como de suso he dito. E o sobredito Gonçaleanes de Cerveira foi casado com N.... e fege nella Orraca Gonçalves; esta Orraca Gonçalves foi casada com Lourençoanes de Portacarreiro, e fege nella João Lourenço e Pero Lourenço; e estes non ouverão filhos lidimos.

Aqui se acaba o linhagem de Nuno Velho, e começase o de Tainha, filha de D. Suer Guedes, que fez Vargea

Esta Tainha foi casada com D. Mem Gonçalves da Maya, e fege nella D. Soeiro Mendes o bom, e D. Gonçalo Mendes; e destes sairom semel como ja de susu he escrito. E a sobredita D. Maria Soares filha de D. Soeiro Mendes[b] foi casada com D. Godinho Viegas que fege Villar de frades : e casou com ella por fuir o omezio, cá hum irmão de D. Godinho Viegas matou a molher de D. Soeiro Mendes, e era a madre desta com que elle casara; e fege nella Pay Godins. E este D. Godinho Viegas leixou esta molher, e matou-o por ende D. Pay Guterres, o que fez Tibaes; e este D. Pay Goterres cegou por ende. D. Truito Gozendes que era primo com irmão de D. Godinho Viegas o não quiz matar, porque D. Pay Goterres era adeantado d'elrey, mas cegouho de ambos os olhos. E este D. Pay Goterres, pero era leigo, foi abbade em todo o tempo de sa vida de Tibaes. E este Pay Godins, filho de D. Godinho Viegas e de Maria Soares, casou com huma dona, e fege nella Nuno Paes Vida e Mem Paes Bofinho : e este Nuno Paes Vida foi casado com minhana D. Gontinha Nunes; e esta D. Gontinha Nunes foy casada com Reymon Garcia de Porto Carreiro : e morto este marido, casou ella com D. Gomes Ramires, e fege nella Orraca Gomes, que foi casada com Fernão Silvestre d'Encoirados, e fege nella Chamoa Fernandes e Lourenço Fernandes da Abotrim : e Chamoa Fernandes casou com Pero Fernandes do Vinhal. E D. Gontinha Soares filha de D. Soeiro Mendes, que fez Vargea, foi casada com D. Ero Mendes o que fez Santa Ovaya, e fege nella Gontinha Eres; e esta Gontinha Eres foi casada com D. Pero Affonso de Doreas que fez Manhente, e fege nella Orraca Peres; e esta Orraca Peres foi casada com Ramiro Ayres, onde vem os Ramirões, e fege nella D.

a) *O texto está depravado neste logar e não faz sentido, como outras vezes succede. Nós leriamos* «com Domingueanes mui rica, e casou-ha D. João Gomes Barreto seu primo : e fege *etc.*

b) *Esta irman de Gonçalo Mendes da Maia não figura anteriormente. É talvez uma passagem alterada.*

Digitized by Google

Payo Ramires e D. Gonçalo Ramires e D. Gomes Ramires e Ouruana Ramires e Orraca Ramires : e o sobredito Payo Ramires foi casado com D. Orraca de Caldelas de Galiza, e fege nella o alcaide D. Vasco Paes; e este alcaide D. Vasco Paes foi casado com D. Ermezenda Martins, que fora já casada com Pero Randufe, e avia della D. Pero Rodrigues e Maria Pires, madre que foi de Pero Pombeiro : e esta Ermezenda Martins era filha do alcaide D. Martins Anaya, e fege nella Maria[a] Vasques; e esta Maria Vasques foi casada com D. Pero Soares Escaldado, e fege nella D. João Pires Redondo e D. Pedro Velho e D. Pedro Bravo e D. Martim Peres Zote e D. Maria Brava e D. Sancha Peres abbadeça de Vairão; e estes forão casados, e fizerão geração como de susu he dito. E desque morreo esta molher a D. Payo Ramires casou com irmã de D. Payo Correa o velho, e fege nella o mestre D. Gualdim Paes do Templo e D. Gomes Paes de Piscos : e este mestre D. Gualdim Paes fez Tomar, e Pombal e Castelo de Almoyrol, e pobrou outros muitos lugares que ganhou a ordem, e foi muito forte em armas e leixou ao Templo o que agora ha, e em Abelamar[b] : e D. Gomes Paes de Piscos foi casado com huma dona e fege nella D. Fernão Gonçalves e[1] Pero Gonçalves que foi clerigo e fez huma successão em Bragua : e este Fernão Gonçalves foi casado com D. Mor Randufes filha de D. Randufe e de D. Examea, e fege nella D. Lourenço Fernandes da Cunha; e este Lourenço Fernandes foi casado com D. Sancha Lourenço, filha de Lourenço Gomes de Maceira, e fege nella D. Vasco Lourenço da Cunha e D. Egas Lourenço e D. João Lourenço e D. Gomes Lourenço e D. Martim Lourenço e Orraca Lourenço e Sancha Lourenço e Mor Lourenço e Maria Lourenço[c] : e D. Vasco Lourenço foi casado com D. Tereja Peres, filha de Pero Portugal e de Froilhe Rodrigues de Pereira, e fez em ella geraçom como de susu he escrito : e Martim Lourenço da Cunha o velho foi casado com D. Sancha Garcia de Panha, e fege nella geraçom como dito he; e Orraca Lourenço foi casada com Martim Dade alcaide de Santarem, e não ouverão semente; e João Lourenço non foi casado; e D. Egas Lourenço nom foi casado; e Sancha Lourenço foi freira de Vairão, e levoua Pero Talvayã e casou com ella, e fege nella Martim Talvaya e foi exerdado, salvo em Pombeiro; e Mor Lourenço foi casada com Estevão Malho da terra de S. Maria, e fege nella Martim Esteves e Maria Esteves; e esta Maria Esteves foi casada com Pero Soares Alvim, e fege nella geraçom como dito he. E o sobredito Ramiro Gonçalves irmão de D. Fernão Gonçalves da Cunha foi casado com huma dona, e fege nella Ramiro[2] Ramires[2] e[2] Orraca[2] Ramires[2], non ouve filhos lidimos, mas ouveos de ganga, e herdouos sem condiçom. E o sobredito D. Gomes Ramires o velho foi casado com D. Gontinha Nunes filha de D. Nuno Paes Vida. E Ouroana Ramires, filha de D. Ramir Ayres, foi casada com Mem Gonçalves de Moles, e fege nella D. Pedro Mendes; e este D. Pedro Mendes foi casado[d] e fege nella D. Estevão Paes de Moles; e este Estevão Paes foi casado com Orraca Peres Correa, e fege nella Payo de Moles e D. Sancha Vasques que foi abbadeça de Vairão, e outra que foi freira de Arouca, e D. Tereja a que foi comendadeira de Santos : e este Pay de Moles foi casado com filha do Capeiro, e fege nella Lourenço Paes, e huma filha que se vê casada com Martim Moella; e morreolhe esta molher e casou com D. Beatris, filha de D. Pero Rodrigues de Pereira e de filha de Estevainha Ermiges de Teixeira, e fege nella Estevão Paes. E Orraca Ramires, filha de D. Ramiro Aires, foi casada com D. Egas Paes de Torozelo, e fege nella Nuno Viegas e D. Vasco Viegas que foi abbade de Tibães e Pay Viegas e Martim Viegas e João Viegas : e este Pay Viegas foi casado com Oruana Fernandes de Sobreda, e fege nella Ayres Paes; e este Ayres Paes foi casado com filha de Martim de Freitas, e fege nella Fernão d'Aires e Mor Ayres; e esta Mor Ayres foi casada com Fernão Martins de Barbosa. Ora tornemos a Maria Lourenço filha de Lourenço Fernandes da Cunha que nos esqueceo : esta Maria[e] Lourenço foi casada com D. Eurigo da Nhouregua, e fege nella geração como dito he.

Aqui começa o linhagem d'Ayres Carpinteiro onde vem os Ramirãos

Este Ayres Carpinteiro onde vem os Ramirãos foi casado com a miana de Selharis e de Tevora que fez Lomar, e fege nella Ramiro Ayres e Soeiro Ayres e Mem Ayres : e este Ramiro Ayres foi casado com filha de Pero Affonso d'Oraes e fege nella geraçom como de suso he dito; e foi casado Mendayres, e foi seu filho Lopo Mendes; e deste Lopo Mendes sahio Gomes Lopes de Guisande; e de Gomes Lopes sahio Lourenço Gomes; e de Lourenço Gomes sahio Egas Lourenço d'Alvares.

1 e Ramyro Gonçalves e *C*.
2 Rodrigo Ramires e Orraca Ramires, e Rodrigo Ramires *C*.
a) Martim *na edição de Sousa*.
b) *Talvez* em alem-mar.
c) *O texto de Sousa tem* Martim Lourenço *repetido; mas é obviamente* Maria Lourenço *de quem fala no fim desta linhagem, tornando ahi a escrever* Martim *por* Maria.
d) *Ha um salto*.
e) Martim *na edição de Sousa*.

Digitized by Google

Aqui se começa o linhagem do conde D. Fafes Sarracins onde vem os Godinhos que vem do nobelissimo sangue dos Godos

Este D. Fafes Sarracins foi casado com D. Ouroana Mendes irmã de D. Fernão Mendes o velho de Bargança, e foi bom rico homem, e morreo com grão peça de cavaleiros quando lidou elrey D. Garcia de Portugal com elrey D. Sancho de Castella, e foi entom preso elrey D. Garcia delrey D. Sancho seu irmão, e fege nella D. Godinho Fafes, o que edificou Fontearcada, e o coutou : e este D. Godinho foi casado, e fege nella D. Fafes Luz que foi bom rico homem, e alferes do conde D. Henrique; e este D. Fafes Luz casou com D. Froulhe Viegas, filha de D. Egas Paes, que fez Randufe, e fege nella D. Godinho Fafes e D. Egas Fafes : e este D. Godinho *a)* Fafes foi casado com irmã de D. Gonçalo de Sousa o bom, e fege nella D. Fafes Godins e D. Gontinha *a)* Godins; e esta D. Gontinha Godins foi casada com Payo Correa o velho, e fege nella semel como he de susu escrito : e Fafes Godins foi casado com D. Sancha Gualdefes[1], e fege nella Godinho Fafes e Ruy Fafes e Soeiro Fafes e Mem Fafes e Martim Fafes e Ermigio Fafes, que foi abbade de Refoyos de Basto, e D. Egas Fafes, que foi bispo de Coimbra, e Orraca Fafes e Tereja Fafes : e este Godinho Fafes foi casado com D. Tereja Alvares, e non ouverom semente; e ouve hum filho de ganhadia que ouve nome Martim Godins : e Ruy Fafes foi casado com Tereja Peres Alcoforada, e fege nella Fernão Rodrigues e Ruy Fafes e Maria Rodrigues e Guimar Rodrigues : e este Fernão Rodrigues foi casado com Guimar Dias, filha de D. Diogo de Bayão de barregan, e fege nella Affonso Fernandes e Lopo Fernandes : e Diogo Fernandes *b)* foi casado com Catherina Martins, filha de Martim Esteves da Teixeira, e non ouverom semel. E Maria Rodrigues foi casada com Lourenço Soares Freire, e fege nella Pero Lourenço e Ruy Lourenço e Tereja Lourenço e Constança Lourenço e Guimar Lourenço; e esta Guimar Lourenço foi casada com Joaneanes Redondo, e fege nella Lourenceanes Redondo; e Constança Lourenço foi casada com João Martins o trobador; e Pero Lourenço foi casado com huma villã no Crato; e os outros non ouverom semente. E Mem Fafes irmão deste Ruy Fafes sobredito foi casado com D. Ermezenda cuvilheira que foi da rainha D. Orraca, e fege nella Joane Mendes Fafes; e Joane Mendes Fafes foi casado com Orraca Gil Caravelha moradora em Alenquer, e fege nella a molher de Lourenço Esteves de Moles.

Aqui se começa o linhagem de D. Goter Alderete da Silva

D. Goter Alderete da Silva foi casado com huma dona, e fege nella D. Pay Goterres; e este D. Pay Goterres foi casado com D. Terejaanes filha de D. João Ramires, e irmã de D. Fernãoanes de Montor lidima, e non he ella irmã como quer que o fosse melhor que os lidimos *c)*, e fege nella D. Gomes Paes e D. Pero Paes Escacha : e este D. Gomes Paes foi casado com D. Orraca Nunes filha de Nuno Velho o que jaz em Carvoeiro e comprou á Varzea a quarta de Carvoeiro que era sogeita de Varzea, e leixou-a a Carvoeiro : e fege nella Martim Gomes e Payo Gomes e D. Maria Gomes e Orraca Gomes : e esta Maria Gomes foi casada com D. Payo Correa, e com Affonso Rodrigues Rendamor, e fizerão em ella geração como de suso dito he : e D. Orraca Gomes foi casada com D. Gomes Mendes de Briteiros, e fege nella geraçom como de suso he escrito. E D. Pay Gomes da Silva foi casado com D. Maria Fernandes, filha de D. Fernandeanes de Dura de ganҫa *d)*, e fege nella Gonçalo Paes e Estevão Paes e Gomes Paes; e este Gomes Paes foi casado com Maria Rodrigues, filha de Rodrigo Rodrigues de Caldellas e do Monte-negro, e fege nella Martim Gervaz *e)* e Gonçalo Gomes e Sancha Gomes; e morreolhe esta molher e casou com Mecia Dade em Santarem, e *f)* João Gomes e Maria Gomes que foi abbadessa de Almoster e Aldonça Gomes que foi hi freira..... com Gil Vasques Pechoto : e Martim Gomes, irmão deste João Gomes, casou com Sancha Garcia de Seurca, e fege nella Diogo Gomes de Seurca e Ayres Gomes e a molher de Nuno Gonçalves de Aurcas : e Ayres Gomes casou com filha de Martim Redondo da Beira. E Sancha Gomes casou com Martim Anes d'Azevedo. E João Gomes filho de Mecia Dade casou com filha de Martim Redondo da Beira, e fege nella filhos, e morreolhe esta molher e casou com Leanor Affonso, filha de Affonso clerigo de Evora. Ora tornemos a como foi casado D. Martim Gomes da Silva o velho : este Martim Gomes foi casado com huma dona, e fege nella Aldonça Martins da Silva e D. Estevainha Martins : esta D. Aldonça Martins da Silva foi barregan

1 Giraldes *C.*

a) No texto está Egas *por* Godinho *e* Sancha *por* Gontinha. *Pelo que segue, pelo patronimico e comparando com o principio da linhagem de D. Ouroana Mendes se conhece o erro.*

b) Parece que deve ser ou Affonso Fernandes *ou* Lopo Fernandes.

c) Passagem evidentemente corrupta.

d) No texto de Sousa natural de Ganca. *Este erro está mostrando como se viciaram successivamente as copias do manuscripto primitivo. N'uma dellas escreveu alguem á margem* natural *(filha) interpetrando a expressão* de ganҫa. *O copista subsequente meteu no texto a nota marginal e converteu* ganҫa *em* Ganca, *suppondo que era nome de logar, e ficando assim* natural de Ganca.

e) Parece que deve ser Gomes.

f) Falta fez nella.

Digitized by Google

d'elrey D. Affonso de Leão, e fege nella D. Rodrigo Affonso e D. Tereja Affonso e D. Aldonça Affonso : e este D. Rodrigo Affonso foi casado com D. Inez Rodrigues, filha de D. Ruy Fernandes de Valdoada e de D. Maria Froyas[1], irmã de D. Rodrigo Froyas[2], e fege nella João Rodrigues e Aldonça Rodrigues : e este Rodrigo Affonso foi senhor de grão terra, e de muitos vassallos e boõs : e esta D. Aldonça Rodrigues foi casada com D. Estevão Fernandes de Castro, e fege nella D. Fernam Rodrigues de Castro que foi o melhor pastor d'Espanha, e lidou com o infante D. Fillipe, e morreo hi : e este D. Fernão Rodrigues foi casado com D. Violante, filha d'elrey D. Sancho e de D. Maria Affonso da Zeira, e[a] D. Pero Fernandes de Castro; e este D. Pero Fernandes foi casado duas vezes, a primeira com D. Beatris, filha do infante D. Affonso, irmão d'elrey D. Diniz e de D. Violante filha do infante D. Manoel, e non ouverom semel; e casou com D. Isabel, filha de D. Pedro Ponço e de D. Sancha Gil, filha de Gil Nunes de Bargança. E o sobredito João Rodrigues neto d'elrey de Leom non ouve semel. D. Tereja Affonso irmã de D. Rodrigo Affonso foi casada com D. Nuno o bom que ouve no seu tempo cento annos, e non ouve melhor, e nem tão bom no seu linhagem como el, e fege nella D. João Nunes o velho e D. Nuno Gonçalves : este D. João Nunes foi casado com filha de D. Tereja Alvares, filha de D. Alvaro Paes d'Alvarazem, e fege nella D. Alvaro e D. Nuno e D. João Nunes e D. Maria a Polombinha de Lara : e D. João Nunes foi muy sesudo, e de grandes feitos em armas; este foi o que lidou com o infante D. João e D. João Affonso de Albuquerque, e vencerãono, e prenderãono na lide de Pellicas, e troverãono preso a elrey D. Diniz; dahi foi solto. E D. Alvaro e D. Nuno e D. João Nunes non ouverão semel. E D. Maria a Polombinha de Lara foi casada com D. Fernão Guedelha irmão de D. Affonso de Lacerda, e fege nella D. João Nunes; e este D. João Nunes herdou os bens do thio, e foi casado com filha de D. João o torto; e este D. João Nunes foi o que foi cercado d'elrey D. Affonso em Lerma, e filhado ás mãos : este D. João Nunes que foi filhado em Lerma, ouve huma irmã que he casada com D. João Manoel. Ora tornemos como foi casada D. Aldonça Affonso, filha d'elrey de Leão e de Aldonça Martins da Silva : esta D. Aldonça foi casada com D. Pero Ponço filho do conde D. Ponço Veias de Cabreira, e fege nella D. João Ponço e D. Fernão Peres Ponço e D. Ruy Peres mestre de Calatrava; e D. João Ponço nom foi casado; e D. Fernão Peres Ponço foi casado com D. Orraca Goterres, filha de D. Guterres Soares e de D. Elvira Anes, e fege nella D. Pero Ponço e D. Goter, que foi freire, e D. Fernão Peres Ponço : e D. Pero Ponço foi casado com Sancha Gil, filha de Gil Nunes de Bargança, e fege nella D. Fernando e D. Rodrigo e D. Joanna e D. Izabel e D. Orraca : e D. Rodrigo casou com filha de Diogo Ramires d'Almança, e fora ella antes casada com filho de Fernão Rodrigues de Saldanha. Ora tornemos a D. Fernão Peres Ponço como foi casado : este D. Fernão Peres Ponço foi casado com filha de Affonso Peres de Gusmão, e fege nella D. Pero Ponço e D. João Ponço e outros. Ora tornemos como foi casada D. Estevainha Martins da Silva : esta D. Estevainha foi casada com D. Durão Martins, filho de D. Martim Fernandes de Riba de Vizela, e fege nella D. João Durães e D. Maria Durães : este D. João Durães foi casado e fege geraçom como de susu he dito; e Maria Durães non ouve semel. E o sobredito D. Pay Guterres da Silva, onde esta geraçom sobredita vem, outra vez foi casado com D. Orraca Rabaldes, e fege nella Gontinha Paes; esta Gontinha Paes foi casada com D. Pero Ceres[b] de Belmir, e fege nella Martim Pires e Sancha Pires : este Martim Pires foi casado com D. Sancha Martins, filha de D. Martim Fernandes de Riba Vizela, e deulhe o couto de Belmir em compra de seu corpo, e non ouverão semel : e Sancha Pires foi casada com Suer Dias, filho de D. Diogo Gonçalves Duros, porque matara os mouros na lide do Ourique[c], e fege nella D. Estevão Soares, D. Diogo Soares o sandeo, e o Pero Soares nom foi desta madre, e D. Maria Soares; e esta Maria Soares foi casada com D. Mem Sanches, e fege nella[d] Estevayna Mendes Queixada e Estevão Mendes Petite e Pero Mendes o bel pastor e Martim Mendes : e esta Estevainha Mendes Queixada foi casada com Sancho Peres d'Alvarengua[3] e fege nella Tereja Nunes, e outras que forão freiras de Arouca : e esta Tereja Nunes foi casada com Nuno de Chacim, e fege nella Gil Nunes e Eitor Nunes e Alvaro Nunes e Sancha Nunes e Orraca Nunes; e estes forão casados como de suso dito he : e Estevão Mendes Petite foi casado com Constança Affonso de Cambra, e fege nella Sueiro Mendes Petite; e Sueiro Mendes Petite foi casado e fez geraçom como de suso dito he : e Maria Mendes irmã deste Estevão Mendes Petite foi casada com Fernão Nunes[4] Cheira, e fege nella geraçom como de suso he escrito. E esta Gontinha Paes da Silva desde que lhe morreo D. Pero Oriz casou com D. Mendo Affonso de Refoyos, e fege nella Garcia Mendes.

Aqui se começa o linhagem do conde D. Pedro Pires de Trava

De este D. Pedro Pires de Trava sahio o conde D. Fernando e o conde D. Vermoim Pires : e este conde D. Fernando foi casado com huma dona, e fege nella o conde D. Gomes e Guiomar Fernandes e a condeça D. Te-

1 Frojaz, *C.*
2 Frojaz, *C.*
3 de Bargança *C.*
4 Anes *C.*

a) Parece que falta fege nella.
b) Adiante chama-lhe Pedro Oriz. *Ambos os cognomes parecem errados.*
c) Ha claramente uma lacuna neste logar.
d) Seguimos a leitura da copia dos Carmelitas, sem a considerar como variante, porque o texto de Sousa offerece obviamente uma lacuna.

Digitized by Google

reja Fernandes e D. Maria Fernandes; e este conde D. Fernão foi mui prezado em tudo o bom, e fez cavaleiro D. Fernão Rodrigues de Castro e D. Pedro Aragão. Ora tornemos a como foi casada a condeça D. Tereja Fernandes de Trastamar : casou com o conde D. Nuno de Lara, o que ouve os muitos cavaleiros e ganhou as divizas de mar a mar; e este foi o que foi vencido duas vezes em campo de D. Fernando Rodrigues de Castro, e fege nella o conde D. Alvaro e o conde D. Gonçalo e o conde D. Fernando de Fiteiro : e este conde D. Alvaro foi casado com a condeça D. Orraca de Canas, filha de D. Diogo o bom e de D. Toda Peres de Çagra, e non ouverão semel, e filhou despois D. Tereja Gil de Sornos, e fege nella D. Rodrigo Alvares e D. Fernão d'Alvares e D. Nuno Alvares : e este D. Rodrigo Alvares foi casado com D. Sancha Dias, filha de D. Diogo Frojaz e de D. Aldonça Martins da Silva, e fege nella Fernão Rodrigues Frojaz e D. Sancha Rodrigues e D. Maria Rodrigues : e esta D. Sancha Rodrigues foi casada com D. Pedralves das Asturias de Noronha que foi o melhor que ouve em seu linhagem, e para[a] dos que em Castella ouve bons, e fege nella geraçom como dito he; e Maria Rodrigues, irmã desta Sancha Rodrigues, foi casada com Affonso Alvares irmão de D. Pedralvares, e non ouve semel. E Diogo Frojaz foi casado com filha de João Dias de Finojosa e da irmã deste Pedralves que matou elrey D. Sancho : e Fernão Rodrigues irmão deste Diogo Forjaz não foi casado, nem ouve semel. E o sobredito Fernão d'Alvares, filho do conde D. Alvaro e de D. Tereja Gil de Sornos, foi casado com Tereja Rodrigues, filha de Roy Peres de Villa Lobos, e fege nella Nuno Fernandes de Valdemouros e Tereja Fernandes; e esta Tereja Fernandes levoua D. Ramiro Dias, e fege nella D. Ramires[b] e Maria Ramires e Diogo Ramires que entrou em ordem : e Maria Ramires foi casada com D. Pero Paes das Asturias, e não ouverão semel; e despois casou com D. Estevão Pires Forjaz, filho de D. Pedro Homem de Pereira, e fege nella Estevão Pires e João Pires e Tereja Pires. E o sobredito Nuno Fernandes de Valdemouros foi casado com filha de D. Enhego de Mendoça, e fege nella D. Joanna; e esta D. Joanna casou com João Fernandes filho do dayão de Santiago, e morreo este João Fernandes, e casou ella com D. Sancho filho do infante D. Pedro e de D. Maria de Narbona. E D. Nuno Alvares non ouve semel. E o conde D. Gonçalo filho do conde D. Nuno de Lara foi casado com a condeça D. Maria, filha de D. Diogo o bom e de D. Toda Peres de Sagra, e fege nella Diogo Gonçalves, o que matarão os mouros na Cabeça de Elvira, calo de Grada, e D. Nuno Gonçalves; e este D. Nuno Gonçalves o bom foi casado e fez geraçom como de suso he dito. E o conde D. Fernando de Fiteiro foi casado com huma dona, e fege nella Alvaro Fernandes e o conde D. Fernando o Condego, e nunca o elrey fez conde, mas chamavasse assi, e D. Sancha Fernandes e D. Alvaro Fernandes; e este D. Alvaro Fernandes foi casado com D. Maria Affonso, filha d'elrey de Leão e de D. Tereja Gil, e non ouverom semel : e esta D. Sancha Fernandes foi casada com o infante D. Fernando de Serpa, e non ouverom semel : o conde non foi casado. Ora tornemos a como foi casada D. Guimar Fernandes de Trastamar : ella foi casada com D. Diogo d'Examenes dos Cameiros, e fege nella Ruy Dias e D. Alvar Dias; e forão bons fidalgos, e mui grandes : e este Ruy Dias foi casado com D. Orraca Dias filha de D. Diogo o bom, e de D. Toda Paes de Sagra, e fege nella D. Simão Rodrigues o bom fidalgo que mandou queimar elrey D. Affonso por máo preço que ouve; e este D. Simão Rodrigues foi casado com D. Sancha Affonso filha d'elrey de Leam e de D. Tereja Gil que foi gafa; e desque lhe morreo esta molher casou com Beatris Fadrique filha de D. Fadrique e da condeça D. Malespina. E D. Alvar Dias filho de D. Diogo Examenes casou com huma dona, e fege nella Tereja Alvares; e esta Tareja Alvares foi casada com D. Affonso Lopes de Biscaya filho de D. Lopo e de D. Orraca, filha d'elrey de Leão e de D. Inez de Mendonça, e fege nella João Affonso d'Alfaro; e este D. João Affonso foi casado com D. Mor Affonso, filha de Affonso Telles de Cordova e de D. Marianes Baticela, e fege em ella D. João Affonso d'Alfaro. E a sobredita D. Maria Fernandes de Trastamar casou com D. João Ayres de Moeiro[c], e fege nella D. Gonçaleanes, o bom rico homem que fez D. Sueiro Pires de Valladares cavalleiro; e D. Sueranes e D. Fernãoanes de Duura[c] forão irmãos deste D. Gonçaleanes; e este D. Gonçaleanes morreoce na Ordem, e foi mestre de Calatrava. E D. Peroanes de Novoa o velho foi filho de D. João Ayres d'Ameiro[c] e de D. Maria Fernandes filha do conde D. Fernando de Trastamar : e non pugi este D. Peroanes de Novoa apar de D. Fernãoanes Duro[c] seu irmão senon porque me esqueceo; e este D. Peroanes de Novoa foi casado com filha de D. Pero Paes o alferes e de D. Elvira Viegas, filha de Egas Moniz[1] de Riba de Douro, e ouve nome D. Urraca Peres de Ponço, e fege nella João Peres de Novoa o velho, e fez D. Rodrigo Peres o alto : e este D. João Peres de Novoa foi casado com huma dona, e fege nella Gonçaloanes e D. Peroanes, que foi bispo de Ourence : e este Gonçaloanes foi casado com huma dona, e fege nella Nuno Gonçalves; e Nuno Gonçalves foi casado com Mor Nunes de Rodeiro, e leixoua, e casou despois com D. Elvira Peres, filha de D. Pero Paes d'Ambia e de D. Maria Soares de Gomdiães, e fege nella João Peres e o bispo de Ourence D. Gonçalo Nunes : e João Peres foi casado com Beatris, filha de Gonçaleanes Raposo e de D. Orraca Fernandes Baticela, e fege nella Peroanes e Elviraanes e Marianes e D. Moranes. E Rodrigo Pires o alto foi casado como de suso dito he. E D. Fernãoanes de Duro, irmão de Peroanes de Novoa o velho.

1 Nunes *C*.

a) *Talvez* par.

b) *Ou falta o nome proprio do primeiro filho de D. Ramiro Dias, ou* D. Ramires *é intercalado por erro de copia, o que parece mais provavel pelo que segue.*

c) *Ignoramos qual é a verdadeira lição destes appelidos* Moeiro *ou* Ameiro, Duura *ou* Duro. *O Livro do conde D. Pedro substitue* Novoa *a* Moeiro *ou* Ameiro, *e Lavanha, que consultou o original do Livro Velho, leu* d'Uroo *(Urró?) em logar de* Duura *ou* Duro.

Digitized by Google

foi casado com huma dona, e fege nella Gonçalo Fernandes e D. Maria Fernandes, que casou na Silva : e este Gonçalo Fernandes casou com D. Eluira Rodrigues que ca valeo pouco. E Peroanes de Novoa, filho de João Peres e de filha de Orraca Fernandes Baticela, foi casado com filha de Fernão Garcia de Ceabra : e D. Elvira, irmã deste Peroanes de Novoa, foi casada com Pero Affonso de Sousa. E D. Maria Fernandes de Dura foi casada com D. Payo Gomes da Silva, e fege semel como de suso dito he. E D. Soeiroanes, filho de D. João Ayres de Meiro, foi casado com D. Sancha Rodrigues, e fege nella D. João Soares, a condeça D. Elvira Soares e Gonçalo Soares d'Orselhom : e a condeça D. Elvira Soares foi casada com D. Goter Rodrigues o Escalavrado, e fora ante ella casada com o conde D. Real de Lamoes, e non ouve della semel; e este conde matarão a aleive os de Sever : e D. Goter Rodrigues Escalavrado fege nella D. Fernão Goterres; e este D. Fernão Goterres foi casado com D. Melia de Mendonça, e fege nella D. Estevão Fernandes e D. André Fernandes e D. Orraca Fernandes e D. Goter Fernandes e D. Tereja Fernandes e D. Sancha Fernandes e D. Inez Fernandes, e huma dellas foi casada com D. Martim Gil o bom, e outra com Soer Telles, e outra com D. João Garcia de Selada, e outra com D. Pero Gusmão, e estes todos ouverom semel cõmo de suso dito he. E o sobredito D. João Soares foi casado com huma dona e fege nella Sanchaanes; e Sanchaanes foi casada com João Nunes de Cerveira, e fege nella geraçom como de susu dito he. D. Gonçalo Soares foi casado com huma dona, e fege nella Martim Gonçalves de Paramio; e este Martim Gonçalves foi casado com huma dona, e fege nella Gonçalo Soares. Ora tornemos a como foi casado o conde D. Gomes Fernandes, filho do conde D. Fernando de Trastamar : este conde D. Gomes Fernandes foi casado com D. Maria Fernandes, e fege nella D. Rodrigo Gomes; e este D. Rodrigo Gomes foi casado com D. Mor Affonso, filha de D. Affonso Telles, o que pobrou Albuquerque, e de D. Elvira Rodrigues Giroa, e non ouverão semel. E D. Tereja Gomes, irmã deste D. Rodrigo Gomes, foi casada com Gonçalo Peres de Molina, filho do conde D. Pedro de Molina e de filha de D. Aimerique de Narbona, e fege nella Lourenço Gonçalves : este [a] Gomes [a] Gonçalves; e Gomes Gonçalves casou com huma dona, e fege nella Ruy Gomes que foi gafo; e este Ruy Gomes foi casado com Marinha Lopes, filha de Lopo Garcia de Laçons e de Maria Fernandes de Andrade, e fege nella a molher de Sancho Sanches Ulhó.

Aqui começa o linhagem do conde D. Vermuim irmão do conde D. Fernando de Trastamar

Este conde D. Vermuim foi casado com filha do conde D. Anrique e da rainha D. Tereja, e fege nella D. Tereja Vermuis e D. Sancha Vermuis; e esta D. Sancha Vermuis foi casada com D. Soeiro Viegas de Riba do Douro, e fege nella D. Lourenço Soares e D. Vermuim Soares e D. Tereja Soares : e este D. Vermuim Soares matarãono na lide de Ervas-tenras; e D. Lourenço Soares foi casado com D. Orraca Sanches, irmã de D. Martim Sanches, e non ouverão semel; e esta D. Tereja Soares foi casada com D. Gonçalo Mendes de Sousa, e fege nella geraçom como de suso he escrito. E D. Tereja Vermuis, filha de D. Vermuim de Trastamar, casou com D. Fernão d'Aires, e fege nella D. João Fernandes Baticela e D. Ruy Fernandes o Codorniz e D. Gil Fernandes e D. Maria Fernandes e D. Tereja Fernandes : e este D. João Fernandes Baticela foi casado com D. Berenguela Affonso de Bayão, e fege nella D. Fernandeanes Baticela; e morreolhe esta molher e casou com D. Maria Paes Ribeira, e fege nella D. Gonçaleanes e D. Terejaanes e D. Maria Anes : e esta Terejaanes e Mareanes forão casadas e fizerão geraçom como de suso he dito. E D. Gil Fernandes Baticela foi casado com D. Elvira Paes, filha de D. Paio Sorodea, e fege nella D. Fernão Gil e Orraca Gil; e esta Orraca Gil foi casada com Nuno Fernandes Turrechão, e fege nella geraçom como de suso he dito : e este Fernão Gil foi casado com D. Sancha Fernandes, filha de D. Fernão Paes de Calamacos, e fege nella Ruy Fernandes e João Fernandes, o que matarão os mouros quando matarão o arcebispo D. Sancho, e Maria Fernandes e João Fernandes e Tereja Fernandes; e esta Sancha [b] Fernandes foi casada com Garcia Soares de Molledo; e D. Maria Fernandes foi casada com D. Gonçalo Corvel, e fege nella semel como he dito; e outros não forão casados, nem ouverom semel. E D. Tereja Fernandes, irmã de D. João Fernandes Baticela, rouçoua D. Lopo Rodrigues d'Ulhó, e ouve tresentos cavaleiros com que a defendeo ao seu linhagem; e despois outorgoulhe o casamento, e fege nella Fernam Lopes e Aldara Lopes e D. Tereja Lopes que foi casada com D. Fernão Paes Varela o do capello, e fege nella João Varella e Pero[1] Varella : e este João Varella foi casado com huma dona, e fege nella Pero Varella e Fernão Varella : e D. Aldara Lopes foi casada com Gomes Garcia, *e D. Vasco Gomes foi arcebispo de Toledo, e D. Gonçalo Gomes e D. Vasco Gomes foi casado com D. Aldara Lopes, e ouveya o dayão de Santiago D. Fernando Affonso de Santiago filha d'elrey de Leão de huma moura de Salamanca, e fege nella o dayão D. João Fernandes* [c]; e este João Fernandes foi casado com filha de Lopo Rodrigues, e morreolhe esta molher, e casou com Maria Fernandes, filha de D. Andre Fernandes, e fege nella filhos como dito he, e morreolhe esta molher e casou com Joanna Nunes

1 Pay *C.*

a) Talvez e Gomes.
b) Talvez Tereja.
c) Esta passagem entre asteriscos está grandemente deturpada, mas não é possivel restitui-la por simples conjecturas.

Digitized by Google

filha de D. Nuno Fernandes de Valdemouro. E D. Fernão Lopes d'Ulhó foi casado com filha de D. Marinho, e fege nella Martim Fernandes Topete; e Martim Fernandes foi casado com Constança Paes filha de D. Pay Rodrigues de Meira. E o sobredito D. Ruy Fernandes Codorniz, irmão de D. João Fernandes Baticela, foi casado com huma dona, e fege nella D. Maria Rodrigues Codorniz; e esta D. Maria Codorniz rouçoua João Bezerra de casa de D. Rodrigo Gomes, e fege nella Gonçalo Gomes o gordo; e fora ante ella casada com Martim Martins Marinho, e fege nella D. Pero Martins Marinho.

Aqui começa o linhagem de D. Gueda o velho onde vem os Guedeãos

E D. Gueda casou com huma dona, e fege nella Mem Gueda e Oer Gueda; e este Oer Gueda foi casado com huma dona, e fege nella D. Orraca Oeres; e esta D. Orraca Oeres foi casada com Soeiro Correa, e fege nella D. Pay Correa, que foi casado com D. Gontinha Rodrigues; e desque lhe morreo esta molher casou com D. Maria da Silva, e fege nella semel como dito he. E o sobredito Mem Gueda foi casado com D. Sancha, e fege nella D. Gomes Mendes e D. Gueda Mendes : e este D. Gomes Mendes foi casado com D. Chamoa Mendes, irmã de D. Gonçalo de Sousa, e fege nella Egas Gomes Barroso e Gueda Gomes; e morreo esta molher a Gomes Mendes, e casou outra vez, e fege n'ambas semel como dito he : e este D. Egas Barroso foi casado com D. Orraca Vasques d'Ambia, filha de D. Vasco Guedelha d'Ambia, e fege nella D. Gonçalo Viegas, Pero Viegas e Orraca Viegas e outros : e Gueda Gomes irmão de Egas Gomes Barroso foi casado com D. Orraca Anriques de Porto Carreiro, e fege nella Gil Gueda; e este Gil Gueda foi casado com D. Maria Fernandes, filha de D. Fernão Gonçalves de Sousa e de D. Goldra Goldres da Refonteira, e fege nella Martim Gil de Aroens e Tereja Gil, e estes fizerão geraçom como dito he.

Aqui começa o linhagem de D. Vasco Gomes que fez Bravaens

Este Vasco Gomes foi casado com huma dona e fege nella D. Pay Vasques de Bravaens; e este Pay Vasques foi casado com D. Sancha Soares, filha de D. Soeiro Nunes o velho e de Aldonça Nunes que fora filha de D. Fernão Armentares, e fege nella Martim Paes de Jolla e D. Pero Paes o pobre e D. Mor Paes e D. Marinha Paes e D. Sancha Paes : e esta D. Mor Paes casou com D. Pero Ayres do Gravo, e fege nella D. Pero Paes Gravel e D. Mor Paes e D. Orraca Paes e D. Maria Paes; e estes forão casados e ouverão geraçom como dito he. E o sobredito D. Martim Paes de Jolla foi casado com huma dona, e fege nella D. Gil Martins de Jolla; e este Gil Martins de Jolla foi casado com Sanchaanes filha de D. João Nunes de Cerveira, e fege nella Affonso Gil e Romeo Gil e Elvira Gil e Orraca Gil; e estes forão casados e ouverão geraçom como de suso dito he. E D. Pero Paes o pobre, filho de D. Pay Vasques de Bravaens, foi casado com Examea Nunes, e fege nella geraçom como ja de suso he dito. E Maria Paes foi casada com Gomes Paes que fez o mosteiro de Souto, e fege nella D. Lourenço Gomes de Maceira e D. Loba Gomes; e esta D. Loba Gomes non foi casada, e ouve filhos de ganhadia : e D. Lourenço Gomes da Maceira foi casado com huma dona, e fege nella João Lourenço e Maria Lourenço e Sancha Lourenço : e este João Lourenço foi cásado com Maria Anes Mariacha, e fege nella Estevão Anes Pintalhopardo e Lourenceanes Carneiro e Orracaanes e Mariaachaanes Maceira : e este Lourenço Anes Carneiro foi casado com Mor Pires, filha de D. Pedro Novaes, e non ouverom semel : e Estevão Anes Pintalho foi casado com huma dona, e fege nella Fernão Esteves Pintalho; e este Fernão Esteves foi cazado com Maria Acha Nunes, filha de D. Nuno Martins de Chacim e de D. Sancha Correa, e fege nella D. Sancha, molher de Martim Vasques Pimentel de Fornelos, e a molher de João Rodrigues de Valladares. E Orracaanes, filha de João Lourenço Maceira, foi casada com Gil do Eiro, e fege nella Affonso Gil e Orraca Gil e Mor Gil : e este Affonso Gil matarãono na Coruja : e Mor Gil foi casada com Martim Soares Pacheco, e non houverom semel : e Orraca Gil do Eiro foi casada com Soeiro Mendes d'Alcoirados, e desque matarão João Brucheiro casou ella com Ermigio Martins, e fege nella Estevão Ermiguo d'Aeyro e Affonso Ermigis e outra filha a que non sei o nome. E D. Sancha Lourenço, filha de Lourenço Gomes de Maceira, foi casada com D. Lourenço Fernandes da Cunha, e fege nella Egas Lourenço e D. Vasco Lourenço e D. Gomes Lourenço e D. João Lourenço e D. Martim Lourenço (e estes forão casados, e ouverom geraçom como he dito) e D. Orraca Lourenço e D. Mor Lourenço (o mesmo [a]). E a sobredita Maria Acha Lourenço foi casada com D. Pero Mendes de Moles, e fege nella Estevão Peres e outros; e este Estevão Peres foi casado com D. Orraca Correa. E Sancha Paes, filha de D. Pay Vasques de Bravaes, foi casada com Giraldo Nunes (Giral Cabrom), e fege nella D. Tereja Giraldes e Margarida Giraldes[b] : e esta Tereja Giraldes foi casada com D. Fafes Godins, e fege nella geraçom como de suso he dito : e D. Maria Giral foi casada com D. João Dias de Freitas, e fege nella geraçom como de suso he escrito : e esta Sancha Giraldes foi casada com João Fernandes da Cunha, e fege

a) *Introduzimos aqui estes parenthesis para se entender o texto.*
b) *Segundo o conde D. Pedro as filhas de Giraldo Nunes foram Tereja, Maria e Sancha. O que segue prova que o texto do Livro Velho está aqui deturpado.*

Digitized by Google

nella geraçom como de suso dito he. E D. Egas Paes que fez Randufe, e o coutou, foi seu filho Gomes Viegas de Penagati e Godinho Viegas (Godinho Mouro) e Egas Viegas e D. Fruilhe Viegas, e estes fizerão geraçom como de suso he escrito. *Jam liber est scriptus quis his scriptis scribat semper cum Domino vivat.*

Ego Martinus Joan. scripsi istum Librum, qui est de Domino meo Decano et debet mihi dare unam tunicam propter istam scripturam et pro alijs scripturis per gratiam suam era M.CCCLXXXI an.

II [a]

Agora amigos se vos plaze vos contaremos os linhagens dos bons homens filhos-dalgo do reyno de Portugal dos que devem a armar e criar e que andarão a la guerra a filhar o reyno de Portugal. E elles, meos amigos, forão partidos em cinco partes. A primeira parte foi el Uffo Belfages, donde vem directamente os Sousãos. A segunda parte D. Alam que foi clerigo filho-dalgo, e filhou a filha d'elrey de Armenia quando foi em oração a Santiago e foi sa hospeda em são Salvador de Crasto de Avelaãs, e filhouha com seu linhagem, e enviou as companhas suas para sa terra, e ficou elle com ella, e fege nella dous filhos donde vierão os linhagens dos Bargançãos, e despois vos diremos como ouverom nome, e quaes sahirão delles. A terceira geraçom forão os da Maya, que forão os mais nobres e os mais filhos-dalgo de toda Espanha, e como elles vierom directamente do mui nobre e muyto alto senhor D. Ramiro, e em como elles comsograrão com os Bargançãos, e em como vierom direitamente do mui nobre e muy alto linhagem del conde D. Monio de Biscaya, e em como consograrão com os condes de Trava, e em como casarão as netas com os netos de D. Monio lo Gasco. A quarta geraçom forão os de Bayão, netos de D. Gozendo Araldes; e despois vos diremos quaes filhos e quaes netos sahirão delles, e em como se virão casados. A quinta geraçom, que veo postrimeira a Portugal de Gasconha com Monio Gasco, donde vem os que ora chamão de Riba do Douro; e veyo com elle seu irmão o bispo D. Sesnando que jaz em Villaboa do Bispo, e o bispo D. Enego seu irmão, que jaz em Tuyas. Em primeiramente convem a saber que Uffo Belfages foi seu filho el conde D. Guiçoy e santa Senhorinha a que jaz em Basto. El conde D. Guiçoy, aquel que lidou com Frade Baldando [b], fege filho, convem a saber, el conde D. Achega, o que foi casado com a condeça D. Aragunte Soares filha del conde D. Soeiro e de D. Mona Dias, que foi filha del conde D. Diogo que pobrou a Burgos. El conde D. Achega cegou el conde D. Mem Soares em o paço de Novelas com outros seis condes, e matarãono por ende, porque o cegou, na Portela de Vade, e matou-o hum cavaleiro que chamavão Soeiro da Velha, e era natural de Negrelos, por mandado del conde D. Pedro Paes de Bagunte, que foi hum dos condes que el cegou, que foi avo dos Ramirãos : e estes condes jazem em S. Pedro de Atey. El conde D. Achega fez filho D. Gomes Echegues, que se vê casado com D. Gontrode Nunes, que foi filha de D. Monio Fernandes de Touro, que foi filho d'elrey D. Fernando, que foi pay do emperador. D. Gomes Echegues fez filhos em sa molher, D. Egas Gomes e D. Sancha Gomes : e D. Egas Gomes casou com D. Goinha Mendes, filha de Mem Gonçalves e de Tainha, irmã de D. Soeiro Mendes o bom e de D. Gonçalo Mendes : D. Sancha Gomes casou com el conde D. Nuno de Trastamar, e fez filho el conde D. Gomes de Pombeiro. El conde D. Gomes casou com filha del conde D. Pero Peres de Trava, e fege nella D. Chamoa Gomes e D. Fernam Gomes que foi abbade de Pombeiro e D. Maria Gomes. Casou D. Chamoa Gomes com D. Payo Soares, filho de D. Soeiro Mendes o bom e de D. Gontroude Moniz, que era filha del conde D. Monio de Biscaya, e fez em sa molher D. Pedro Paes, o alferes, e D. Payo Sapata e D. Exemea Paes : e despois D. Chamoa meteuce monja em Vairão, e fege em drudaria um filho com D. Mem Rodrigues de Togues, e o filho ouve nome D. Soeiro Mendes Facha; e essa D. Chamoa fez outro filho em drudaria com elrey D. Affonso de Portugal, e ouve nome D. Fernando Affonso, e matarãono os freires d'Ucles em Evora. Esta Maria Gomes, sa irmã de D. Chamoa, casou com D. Lourenço Viegas o espadeiro, e nom ouverom filhos. D. Soeiro Mendes Facha, filho de D. Chamoa Gomes e de D. Mem Rodrigues de Togues, casou com a condeça D. Elvira, que foi filha de D. Gonçalo de Sousa e de D. Dordia Viegas, e ouverom filhos

a) Gaspar Alvares de Lousada entende ser este livro segunda parte do Livro Velho ; porém eu entendo ser divêrso, e se conjectura que era separado do outro, e se vê do prologo, e tambem da copia acima, em que o escrevente Martim João deu alli por acabado o livro, na petição que pela escrita pede ao Deão. De mais, que tambem o estylo é differente, como se póde observar em muitas partes. *Nota de Sousa.*

b) *Os N.os III e IV chamam-lhe* Frade Valdrique *ou* Balderique.

Digitized by Google

D. Gomes Soares D. Pedro Soares Carnesmás e D. Nuno Soares e D. Gontinha Soares e D. Maria Soares : D. Gomes Soares casou com D. Tereja Rodrigues, filha del conde D. Rodrigo Vasques e da condeça D. Toda Palazim, e fege D. Tereja Rodrigues D. Vasco Gomes e D. Chamoa Gomes, molher que foi de D. Rodrigo Frojaz e non ouverão filhos : D. Pedro Soares Carnesmás fez filho D. Soeiro Peres Carnesmás que non ouve filhos : D. Gontinha Soares se vê casada com D. Garcia Peres Ladrom, e fege nella filhos D. Pero Garcia o Bargançom e D. Fernam Garcia e D. Mor Garcia e D. Tereja Garcia e D. Elvira Garcia : e D. Pero Garcia casou com D. Sancha Ozores, filha de D. Ozorioanes, e fez em essa molher D. Tereja Peres; e D. Tereja Peres casou com D. João Martins Avana, que fege hi a Aldonçaanes; e D. Aldonça casou com Gil Vasques, e fege hi Martim Gil e Marqueza Gil e D. Guiomar Gil, que casou com D. João Rodrigues de Briteiros : o sobredito D. Fernão Garcia fez hum filho em barregã que ouve nome Pero Fernandes, e morreo em Marrocos : a sobredita D. Mor Garcia ouve hum filho de seu irmão D. Pero Garcia, que ouve nome Martim Tavaya, e huma filha que ouve de outro cavaleiro, e se vê casada com Pero Mendes Testa : e a sobredita Tereja Garcia se vê casada em Leão e non ouve filhos : a sobredita D. Elvira Garcia se vê casada nas Asturias com D. Diogo Ordonhes e ouve filho D. Alvaro Dias e D. Sancha Ordonhes e D. Mecia abbadeça de Antre-ambos-os-rios : e o sobredito D. Alvar Dias casou com D. Sancha Peres, filha de D. Pero Gonçalves Girão, e ouverão filhos o cardeal D. Ordonho e D. Pero Alvares e seus irmãos : e D. Sancha Ordonhes foi casada com D. Lourenço Soares, e non ouverão filhos. E o sobredito D. Egas Gomes de Sousa casou com D. Guimar Mendes filha de D. Mem Gonçalves da Maya e de Tainha irmã de D. Soeiro Mendes o bom, e ouverom hum filho, que ouve nome D. Mem Viegas de Sousa; D. Mem Viegas casou com D. Elvira Fernandes, que foi filha de D. Fernando Affonso que foi de Toledo e casou com D. Orraca Gonçalves filha de D. Gonçalo Viegas de Marnel; e ouve dous filhos e tres filhas, o primeiro ouve nome D. Gonçalo de Sousa, o outro ouve nome D. Soeiro Mendes o groço, e huma filha que ouve nome D. Gontinha Mendes, a outra filha ouve nome D. Chamoa Mendes, e a outra filha ouve nome D. Mor Mendes dos Sousãos. D. Gonçalo de Sousa foi casado com D. Tereja Sanches, filha de D. Sancho Nunes e da infante D. Sancha que foi irmã d'elrey D. Affonso o velho de Portugal, e fege hi el conde D. Mendo o Sousão; e casou D. Gonçalo outra vez com Sancha Affonso[1] das Asturias; e porque lha hia doneando rey D. Affonso que era seu hospede trusquioha logo, e pozea em huma azemela albardada, e hum escudeiro que lha tangece, e envioua para sa terra, e fege com ella meter búrrela a todos os rapazes que em sa casa erão, e entom foi rey D. Affonso mui bravo e disse a D. Gonçalo «Caprechus pouco que este[a] cegou a meu avo o vosso», e D. Gonçalo lhe respondeo «Senhor no metades em esso mentes; cá o cegou a grão torto e morreo por ende a grão direito» : e non ouve nessa sa molher nenhum filho, e casou D. Gonçalo com outra molher D. Dordia Viegas, filha de D. Egas Moniz e de miana D. Tereja de Cerzeda, e fege hi duas filhas; huma ouve nome a condessa D. Elvira e a outra ouve nome Tareja Gonçalves, a qual casou com D. Vasco Fernandes, filho de D. Fernam Cativo, e fege hi dous filhos; o primeiro ouve nome D. Martim Vasques, e cativarãono os mouros em Palença, e nunca souberão del parte; outro filho ouve nome D. Gil Vasques de Soverosa; e huma filha ouve nome D. Elvira Vasques, e a outra ouve nome D. Aldara[2] Vasques, que foi monja de santo Tirço e que esteve em Burgaes. E o sobredito D. Gil Vasques foi casado tres vezes, a primeira com D. Maria Ayres, que foi filha de Ayres Caçom de Fornellos e de Mor Pires a pobre, e fege hi D. Fernão Gil e D. Martim Gil e D. Tereja Gil : da outra molher, D. Maria[3] Gonçalves Giroa, ouve dous filhos e duas filhas; huma filha ouve nome D. Sancha Gil, e foi casada em Castella, e non ouve filhos; a outra filha ouve nome D. Dordia Gil, que foi monja de Arouca; e outro filho ouve nome Gonçalo Gil, e non ouve filhos; o outro filho ouve nome D. João Gil, e foi casado com D. Constança Gil, que foi filha de D. Gil Martins e de D. Marianes, e ouve hum filho que ouve nome Martim Anes tio. E o sobredito D. Fernão Gil não ouve filhos. E a sobredita D. Tereja Gil ouve duas filhas e hum filho d'elrey de Leão; o filho ouve nome D. Martim Affonso, foi casado com D. Maria Mendes filha de D. Mem Gonçalves de Sousa, e non ouverão filhos; a outra filha ouve nome D. Tereja Affonso, e non foi casada nem ouve filhos; a outra ouve nome D. Maria Affonso, e ouve huma filha d'elrey D. Affonso de Castella, e casarãona com D. Pedro de Gusmão, e non ouverão filhos. E o sobredito D. Martim Gil foi casado com D. Inez Fernandes, filha de D. Fernão Goterres de Castro, o pertigueiro de Santiago, e de D. Milia sa molher, e ouve huma filha que chamarão D. Tereja Martins, e casou com D. Rodrigueanes, filho de D. João Affonso Tello e da de Barreleiros sa molher, e ouverom hum filho, que ouve nome D. João Affonso de Albuquerque. A outra molher do sobredito D. Gil Vasques ouve nome D. Sancha Gil, filha de Gonçalo Gomes Orvenegua, e ouve hi dous filhos, D. Vasco Gil e D. Henrique Gil que non ouve filhos : D. Vasco Gil foi casado com Froilhe Fernandes, filha de D. Fernandeanes Cheira e de Orraca Mendes sa molher, e ouve dous filhos e duas filhas; hum filho ouve nome Martim Vasques, que matarão em Alfayates e non ouve filhos, e outro filho ouve nome D. Gil Vasques, e ouve filhos que som já escritos; a outra filha ouve nome D. Sancha Vasques, e casou com Fernão Gonçalves Pimentel, e ouverão hum filho que

1 Alvers *C*.
2 Aldonça *C*.
3 Elvira *C*.
a) *Talvez* ca per chus pouco que esto *etc*.

Digitized by Google

ouve nome D. João Fernandes; a outra filha ouve nome D. Aldonça Vasques, e non ouve filhos. E a sobredita D. Elvira Vasques foi casada com D. Payo Soares de Valladares, e fege nella dous filhos e huma filha; hum filho ouve nome D. Soeiro Paes de Valladares, o outro D. Rodrigo Paes, e a filha D. Maria Paes Berredo. E D. Elvira Vasques fez um filho em drudaria com Vasco Magudo, que ouve nome Martim Vasques Barbas. D. Soeiro Paes casou com D. Estevainha Ponço, filha de D. Ponço Affonso e de D. Mor Martins, e ouve hi dous filhos; hum filho ouve nome Lourenço Soares, o outro Payo Soares; casou Payo Soares com D. Delgradelin que foi mula d'elrey de Portugal, e ouve filha que casarão com D. Pedro Affonso Çamora; Lourenço Soares casou com D. Maria Mendes, e fez hi huma filha que ouve nome D. Inez, e casarãona com D. Martim Affonso filho d'elrey D. Affonso : o sobredito Lourenço Soares casou outra vez com filha de Nuno Martins de Chacim, e ouverom filhos. E o sobredito D. Rodrigo Paes de Valladares foi casado duas vezes, a primeira com D. Maria Peres, filha de D. Pedro Semedit e de D. Tereja Paes, e ouve hi hum filho e duas filhas; o filho ouve nome Lourenço Rodrigues Spadarom, e não ouve filhos; a filha D. Luca Rodrigues abbadeça de Arouca, e a outra ouve nome Eluira Rodrigues de Grasto : a outra molher foi filha de D. Gil Feyo, e ouve hi tres filhos; o primeiro filho ouve nome D. Payo Sovela, que matarão em Riba de Minho, e outro ouve nome João Rodrigues, e outro Gil Rodrigues. E a sobredita D. Maria Paes de Berredo casou com D. Martim Paes da Ribeira, e fez dous filhos e tres filhas; hum filho ouve nome D. Gil Martins, e outro D. Lourenço Martins, e uma filha ouve nome D. Tereja Martins, e a outra D. Aldara Martins, e a outra D. Elvira Martins que foi monja em Lorvão : D. Aldara Martins casou com D. Fernão Lopes, e nom ouverão filhos : D. Tereja Martins casou com D. João Peres da Veiga, e ouverão huma filha, que ouve nome D. Marianes e foi casada com D. Mem Rodrigues de Briteiros, e ouverão dous filhos e quatro filhas; hum ouve nome Martim Mendes, e outro João Mendes, e huma filha ouve nome Maria Mendes Ribeira, a outra D. Orraca Mendes, outra Maria Mendes, outra D. Guimar Mendes. E o sobredito Martim Vasques Bornes[a] teve dous filhos e huma filha; o filho ouve nome Pero Botelho, e casou com filha de D. Martins de Lisboa e ouve filho que ouve nome Martim Botelho; o outro ouve nome João Botelho, e a filha ouve nome Aldara Martins e foi casada duas vezes, a primeira com Fernão Reymondo de Canedo, e fez hum filho e duas filhas; e o filho ouve nome Martim Fernandes; a filha esteve casada com João Esteves Botelho da Maya; a outra filha esteve casada com Joanne Esteves da Vieira : e essa Aldara Martins se vê outra vez casada com João Peres Tenro, e ouverão hum filho Lourenço Aires, e ouverão filhos. E saibamos do sobredito el conde D. Mendo que foi casado com a condeça D. Maria Rodrigues, que foi filha del conde D. Rodrigo o veloso, que foi de Trava, e da condeça D. Alambre que foi irmã d'elrey de França, e fez hi coatro filhos e huma filha; o primeiro ouve nome D. Gonçalo Mendes, o outro D. Garcia Mendes, o outro D. Vasco Mendes, e outro D. Rodrigo Mendes, e a filha D. Guimar Mendes : D. Gonçalo Mendes casou com D. Tereja Soares, filha de D. Soeiro Viegas e de D. Sancha Vermuis, e fege hum filho e tres filhas; o filho ouve nome D. Mem Gonçalues, e huma filha ouve nome Mor Gonçalves, e outra D. Sancha Gonçalves, e a outra D. Maria Gonçalves : casou D. Mem Gonçalves com D. Maria Fernandes, e houverão huma filha que he suso escrita; D. Mor Gonçalves casou com Affonso Lopes, e nom ouverom filhos; D. Sancha Gonçalves foi monja de Arouca; D. Maria Gonçalves não foi casada, nem ouve filhos. O sobredito D. Garcia Mendes foi casado com D. Elvira Gonçalves, filha de D. Gonçalo Paes de Toronho e de D. Tereja Peres da Maya, e ouverão seis filhos e huma filha; o primeiro ouve nome el conde D. Gonçalo, e ouve huma filha de barregã que ouve nome João Gonçalves[b], e outro filho ouve nome D. Sancho Garcia, e ouve filho de barregan Fernão Sanches, e outro filho ouve nome D. Mem Garcia, que foi casado com D. Terejaanes, filha de D. Fernandeanes Baticela e de D. Maria Paes Ribeira, e fege hi dous filhos e tres filhas; o filho ouve nome D. João Mendes e non ouve filhos; a huma filha ouve nome D. Maria Mendes, que iá he escrita; a outra ouve nome D. Tereja Mendes, que foi monja de Lorvão; a outra D. Constança Mendes, e casou com D. Pedreanes Portel, filho de João de Avoim e de D. Maria Affonso, e farão filhos. E o sobredito D. Pedro Garcia non ouve filhos; o outro João Garcia foi casado com D. Orraca Fernandes, filha de D. Fernão Peres das Chãas e de D. Sancha Vasques, e ouve hum filho e tres filhas; o filho ouve nome Estevão Anes, e nom ouve filhos; a huma filha foi casada em Castella com D. Gomes Gonçalves Girom, e fege hi Joanna Gomes, que foi casada com D. Nuno irmão de João Nunes; a outra filha ouve nome D. Marianes e foi abbadeça de Lorvão; a outra foi monja com ella; o outro filho D. Fernão Garcia foi casado com D. Orraca Abril, filha de D. Abril Pires e de D. Sancha Nunes, e nom ouverom filhos. E o sobredito D. Vasco Mendes nom foi casado, e ouve hum filho de barregan, Ruy Vasques. E o sobredito D. Rodrigo Mendes não foi casado, e fege hum filho em barregan, Garcia Rodrigues, o que matarão a aleive. A sobredita D. Guiomar Mendes foi casada com D. João Pires da Maya, e fege hi tres filhas, D. Terejaanes, D. Elvira Anes e D. Marianes : casou D. Tereja com D. Fernãodeanes de Galiza, e ouverom dous filhos e duas filhas; hum filho foy D. João Fernandes de Lima, outro D. Fernão Fernandes Pancenteo, e huma filha que foi monja em Lorvão, e a outra D. Orraca Fernandes, que foi casada com Gonçaleanes Raposo,

a) *Deve ser o que acima chama* Barbas.

b) *Deturpado. Comparando com o Livro do conde D. Pedro e com a nota de Lavanha (plana* 135*) talvez se deva ler* e ouve hum filho de barregan que ouve nome João Garcia.

Digitized by Google

e ouverão filhos. D. João Fernandes de Lima foi casado e ouve filhos. D. Fernão Fernandes Pancenteo casou com D. Sancha Vasques, e os filhos que fege ja são escritos. Item casou outra vez com molher de D. Pero Paes d'Ambia, e ouverão filhos. E a sobredita D. Elvira Anes foi casada com Ruy Gomes de Briteiros, e fege hi tres filhos e tres filhas; o primeiro filho Mem Rodrigues ouve filhos que suso são escritos; o outro João Rodrigues, e overão filhos [a]; o outro ouve nome Gonçalo Rodrigues o sandeo; a huma filha ouve nome Orraca Rodrigues, e foi monja em Lorvão; a outra ouve nome D. Sancha Rodrigues que foi casada com D. Pedro Ponço e non ouverão filhos; a outra ouve nome D. Tereja Rodrigues que se vê casada com Lourenço Martins Berredo, e não ouverão filhos; a outra filha ouve nome D. Maria Rodrigues, e foi monja em Arouca. E a sobredita D. Maria Anes foi casada com D. Gil Martins, e ouverom hi filhos D. Martim Gil e D. Tereja Gil e D. Guimar Gil e D. Constança Gil : e D. Martim Gil foi casado com D. Milia, filha de Andre Fernandes, e ouverão hum filho que ouve nome D. Martim Gil, e huma filha que foi casada com Fernão Rodrigues de Villalobos, e nom ouverão filhos; D. Guimar Gil foi abbadeça de Arouca; D. Tereja Gil foi casada em Castella e não ouve filhos; D. Constança Gil foi casada assim como vos ja disemos. D. Guimar Mendes irmã de D. Gonçalo de Sousa, foi casada com D. Mendo Moniz, e ouverão filhos D. Hermigio Mendes, D. Tereja Mendes de Barbosa, D. Elvira Mendes, D. Orraca Mendes : D. Ermigio Mendes casou com D. Sancha Peres a Bargançaã, filha de D. Pedro Fernandes de Ledia e de D. Froylhe Sanches, e ouverão hi filho e duas filhas; o filho ouve nome D. Affonso Ermigues, e non ouve filhos; huma filha ouve nome D. Orraca Ermigues e foi monja de santo Tirço; a outra ouve nome D. Froilhe Ermiges, e foi casada em Leom, e nom ouve filhos. A sobredita D. Tereja Mendes de Barbosa se vê casada com D. Sancho Nunes, filho del conde D. Nuno de Celanova, e fege hi hum filho que ouve nome D. Nuno Sanches que casou com D. Tereja Alvares, filha del conde D. Alvaro de Ferreira de Castella, e fege hi hum filho e huma filha; o filho ouve nome Pero Nunes de Barbosa, e a filha D. Sancha Mendes : D. Pero Nunes se vê casado com D. Elvira Martins da Maya, filha de D. Martim Peres de Jamu e de D. Tereja Martins de Vizela, e ouverom filhos D. Nuno Pires e Martim Pires e Alvaro Pires e Sancho Pires e Fernão Pires e Soeiro Pires, e tres filhas que forão monjas d'Arouca : Nuno Pires casou com filha de João Correa, e non ouverão filhos, e fez hum filho em barregan na molher de João Brucheiro, e á nome Martim Barbosa; Martim Pires foi casado com filha de Lourenço Martins de Berredo e de D. Tereja Pires, e non ouverom filhos; Alvaro Pires non foi casado, nem ouve filhos : João [b] Pires foi freire do Templo, e non ouve filhos; Sancho Pires nom foi casado, nem ouve filhos; Fernão Pires foi casado com Estevainha Fernandes, filha de Fernão Gomes Barreto e de D. Sancha, e farão filhos. A sobredita D. Orraca Mendes se vê casada com D. Nuno Mendes de Sima, e fege hum filho e huma filha; o filho ouve nome D. Mem Nunes, a filha D. Orraca Nunes : D. Mem Nunes casou com D. Orraca Rodrigues de Palmeira, filha de D. Rodrigo Nunes e de D. Elvira, e ouverom filhos D. Pedro Mendes Poyares, que casou com filha de D. João Fernandes Cheira, e fez hi huma filha que ouve nome D. Elvira Paes, que casou com D. Fernão Nunes Revelado, e não ouverom filhos : a sobredita D. Orraca Nunes, irmã de D. Mem Nunes, casou com Payo Ribeira, filho de D. Monio Cabreiro e de D. Sancha Nunes, filha de D. Nuno Soares, o que fez Grijó, e fege hi hum filho e duas filhas; o filho ouve nome D. Martim Paes Ribeira, e fege filhos quaes são de suso escritos. Outra vez se vê casada D. Orraca Nunes com Fernão Pelegrim, e ouve huma filha D. Orraca Fernandes, que foi molher de D. Affonso Gato, e fege hi dous filhos e huma filha, e o filho ouve nome Lopo Gato e outro Fernão Gato e D. Constança Affonso. A primeira filha de D. Orraca Nunes ouve nome D. Maria Paes Ribeira, que foi molher d'elrey D. Sancho de Portugal, e fege hi dous filhos e duas filhas; hum filho ouve nome D. Gil Sanches, e foi chus honrado clerigo que ouve na Espanha, e ouve por barregan D. Maria Garcia; e outro filho ouve nome D. Rodrigo Sanches que non foi casado nem ouve filhos; e huma filha ouve nome D. Constança Sanches que foi professa em Santa Cruz de Coimbra, e nom ouve filhos; outra filha ouve nome D. Tereja Sanches, e foi casada com D. Affonso Telles, e ouverom filhos D. João Affonso e D. Affonso Telles e D. Martim Affonso e D. Maria Affonso que foi abbadeça de Gradafes : D. João Affonso foi casado com irmã de Gonçalo Pires de Burralheiros, sobrinha do arcebispo de Santiago D. João Aires, e ouve dous filhos, Rodrigo Anes, que he suso escrito, e Gonçaleanes Raposo, que outro si escrito he de suso; D. Martim Affonso se vê casado com filha de D. João d'Aboim, e não ouverom filhos; D. Affonso Telles não ouve filhos. D. Elvira Mendes casou com D. Godinho Fafes e ouve filho D. Fafes Godins; e D. Fafes Godins casou com D. Sancha Giraldes, filha de Giral Cabrom, e ouve filhos o arcebispo D. Egas Fafez e D. Godinho Fafes e D. Rodrigo Fafes e D. Martim Fafes e D. Soeiro Fafes e D. Ermigio Fafes [c] e D. Tereja Fafes e Egas Fafes Cravo, que foi de barregan : Godinho Fafes ouve filho Martim Godins de barregan; e Ruy Fafes se vê casado com D. Tereja Pires, e ouve dous filhos e huma filha; e hum filho ouve nome Fernão Rodrigues, e outro Ruy Fafes, e outro Fr. Lopo, e a filha ouve nome D. Maria Rodrigues : casou D. Maria Rodrigues com Lourenço Soares Freire, e fege hi Guimar Lourenço, molher de João Redondo, e Constança Lourenço, molher de João Martins trobador; Soeiro Fafes casou com D. Costança, e fege hi filhos D. Fernão Soares thesoureiro de Coim-

a) *Delurpado.*
b) *Talvez* Soeiro.
c) *Falta* D. Urraca Fafes, *que apparece adiante.*

Digitized by Google

bra, e Martim Soares; Martim Fafes non ouve filhos; e Egas Fafes arcebispo ouve huma filha, D. Maria Viegas, e foi casada com Vicente Curutello, e ouve filhos Egas Curutello e a molher de Pero Affonso Ribeiro; D. Ermigio Fafes foi abbade de Refoyos de Basto; D. Orraca Fafes casou com Martim Tenro, e fege hi Lourenço Espinhel; D. Tereza Fafes casou com João Fernandes Fornello, e fege hi Pedro do Monte e a molher de Vasco Martins Pimentel, e fege D. Vasco Martins em sa filha de João Rodrigues de Fornello dous filhos e huma filha, Martim Vasques e Affonso Vasques e Orraca Vasques que se vê casada com Gonçalo Pereira, e fege hi D. Gonçalo Pereira, arcebispo de Braga, e Vasco Pereira. E D. Chamoa Mendes, a outra irmã de D. Gonçalo de Sousa, se vê casada com D. Gomes Mendes de Barroso, e ouverom hi hum filho e huma filha; o filho ouve nome D. Egas Gomes Barroso, e D. Egas Gomes ouve dous filhos e huma filha, hum ouve nome Gonçalo Viegas Barroso, e outro D. Gomes Viegas Barroso; a filha ouve nome D. Orraca Viegas : D. Gonçalo Viegas fez filhos Gonçalo Gonçalves e suas irmans Orraca Gonçalves e Maria Gonçalves : e Orraca Gonçalves casou com Pero Alvelo : Gomes Viegas fez filhos Ruy Gomes e Payo Gomes, e Mem Gomes he de barregan, e Pero Gomes Barroso que foi casado em Toledo, e Ruy Gomes que foi abbade de Pombeiro : e D. Orraca Viegas esteve casada com D. Soeiro Reymondo, e fege hi D. Mem Soares de Merlo e D. Pedro Soares de Alvim e D. Lourenço Soares Freire e D. Gontinha Soares e a madre de D. Giraldo Affonso Rendamor : D. Mem Soares se vê casado com D. Tereja Affonso, e fege hi dous filhos e huma filha, e hum filho em barregan que ouve nome Soeiro Mendes; e o primeiro filho ouve nome Affonso Mendes, e outro Ruy Mendes Beiçana; e a filha, Tereja Mendes, se vê casada com D. Pay Correa, e ouverom filho D. Affonso Correa. E outra irmã de D. Gonçalo de Sousa, D. Mor Mendes, casou com D. Egas Fafes, o que jaz em Rendufe, e fege hi huma filha D. Sancha Viegas que foi casada com D. Soeyro Tortás, e ouverom hum filho que ouve nome arcebispo D. Estevão e duas filhas, a huma ouve nome D. Estevainha e outra D. Tereja Soares : D. Estevainha Soares casou com D. Martim Fernandes de Visella, e ouverom quatro filhas e hum filho; o filho ouve nome D. Durão Martins, e huma filha ouve nome D. Tereja Martins, a outra D. Sancha Martins, a outra D. Mayor Martins, e a outra D. Mor Martins que foi abbadeça de Arouca : D. Durão Martins casou com huma dona da Silva, e fege hum filho e huma filha; e o filho ouve nome D. João Durães, e foi freire do Hospital; a filha ouve nome Tereja Durães, foi casada com D. Rodrigo Peres o alto, e ouverom hum filho que ouve nome Pero Rodrigues que foi freyre do Hospital : D. Tereja Martins casou com D. Martim Pires da Maya, e ouverom tres filhos e duas filhas; o primeiro ouve nome D. Martim Martins que foi mestre do Templo, e outro ouve nome D. João Martins Avana, e casou com D. Tereja Pires de Bragança, e fizerão filhos quaes ja som escritos, e outro, D. Estevão Martins, que mataram em Coimbra; e outra filha ouve nome D. Elvira Martins, e se vê casada com D. Pedro Nunes de Barbosa, e ouverão filhos que iá são suso escritos; e outra filha ouve nome D. Guimar Martins que foi monja de Arouca. D. Sancha Martins casou com D. Gonçalo Rodrigues de Nomaes, e ouve hum filho D. Martim Gonçalves de Nomaes; e despois meteuce em drudaria esta Sancha Martins, e fez, com Martim Pimentel, Vasco Martins e a molher de Estevão de Freitas, e fege outra, monja d'Arouca : D. Martins Gonçalves de Nomaes casou com D. Mor Soares, e fez dous filhos e duas filhas; e hum filho ouve nome Gonçalo Martins, e não ouve filhos; e outro ouve nome D. Ruy Martins, e casou com D. Beatris, filha de D. João Peres Redondo e de D. Gracia Soares, e ouve duas filhas, huma casou com Martim Vasques da Cunha, outra se vê casada com Martim Affonso de Rezende, e ouverom filhos. A outra filha ouve nome D. Elvira Martins, e foi casada com Pedro Martins de Gandarey, e non ouverom filhos. D. Mayor Martins casou com D. Ponço Affonso e ouverão hum filho e tres filhas, o filho ouve nome D. Pedro Ponço, e non ouve filhos; a huma filha ouve nome D. Estevainha Ponço, e foi casada com D. Soeiro Paes de Valadares, e ouverão filhos que ja são escritos; e a outra filha ouve nome D. Maria da Veiga, e foi casada com Ruy Lopes de Mendoça, e ouve hum filho que ouve nome D. Diogo Lopes; a outra ouve nome Sancha Ponço, e foi casada em Castella e ouve hum filho que ouve nome D. Ponço. D. Tereja Soares, irmã do arcebispo D. Estevão, casou com D. Pero Martins da Torre, e fege hi hum filho e huma filha; o filho ouve nome João Pires de Vasconcellos, e a filha ouve nome D. Sancha Pires; D. Sancha Pires casou com D. João Gomes Barreto, e non ouverão filhos. D. João Pires de Vasconcellos casou com Maria Soares filha de Soeiro Coelho, e ouverão tres filhos, hum ouve nome Pedreanes, o outro Rodrigueanes, e outro D. Estevão Anes que foi bispo de Lisboa : Pedreanes casou com filha de Pedreanes de Porto Carreiro e de Maria Brava, e ouve filhos; Rodrigueanes casou com filha de Ruy Vicente de Penela e de Froilhe Esteves e neta de D. Estevão Soares da Mota, e ouverão filhos. Ora saibamos de D. Soeiro Mendes o grosso, irmão de D. Gonçalo de Sousa, quaes sahirão del : e elle ouve huma filha de barregan, que ouve nome Maria Soares, e foi segunda vez casada; a primeira vez com D. Egas, e fege hi hum filho e huma filha; o filho ouve nome Martim Viegas, e casou com Maria Giraldes filha de Giral Cabrom, e ouve hi dous filhos e huma filha, e outro filho que ouve este Martim Viegas d'outra dona ouve nome Pero Martins de Podentes; os outros filhos, hum ouve nome D. João Martins Bavoso, e outro Egas Martins; a filha ouve nome Maria Martins; e João Martins casou com filha de Ruy Babillom, e não ouve filhos daquella sa molher, e ouve hum filho de barregan que ouve nome Gilianes : Egas Martins fez em sa barregan Maria Martins de Travanca tres filhos, hum ouve nome Martim Viegas, e foi frade pregador, o outro filho ouve nome Lourenço Viegas, o outro ouve nome Gonçalo Viegas, e farão filhos : D. Maria Martins casou com Lourenço Viegas de

Digitized by Google

Gondar, e fege hi Toda Lourenço; Toda Lourenço casou com Martim Gil Durães, e fege hi Lourenço Ganço e seus irmãos. D. Maria Soares de suso dita se vê casada segunda vez com João Fernandes de Vizela, e fege hi hum filho que ouve nome D. Martim Annes que se vê casado com D. Estevainha Paes, filha de D. Pay Cabreyro, e fege hi dous filhos, hum ouve nome D. Gil Martins, e outro D. João Martins Chora : D. Gil Martins casou com D. Marianes, e ouverom filhos quaes ja são suso escritos; D. João Chora se vê casado com D. Orraca Abril, e fege hi D. Pedreanes Gago, que casou com D. Orraca Affonso, e fege hi huma filha; e outra filha[a] ouve nome D. Tereja Anes e casou com D. Pay Curvo, e ouverom dous filhos e huma filha; e hum filho ouve nome D. Pedro Paes Curvo, e outro Lourenço Paes, e a filha D. Sancha Paes; D. Sancha Paes foi casada duas vezes, a primeira com Estevão Mendes Queixada, e fege hi huma filha, que foi molher de D. Nuno Martins de Chacim, e figerão estes filhos, Outor Nunes, Alvar Nunes e Gil Nunes e a molher de D. Lourenço Soares de Valladares, e farão filhos : e esta Sancha Paes suso dita casou a segunda vez com D. Fernão Gomes Barreto, e ouverão dous filhos e huma filha; a filha ouve nome D. Estevainha, foi casada com D. Fernão Peres de Barbosa, e ouverão filhos. D. Tereja Anes, filha de João Fernandes de Vizela suso dito, se vê a segunda vez casada com D. Pedro Peres Espinhel, e ouverom filhos Pedro Espinhel, que não ouve filhos, e outro, Estevão Espinhel, que foi freire do Templo, e Garcia Espinhel, que ouve hum filho de barregan que ouve nome João Garcia. E outra irmã de D. Martim Anes se vê casada com João Soares de Panha, e fege nella Pedroanes e Soeyroanes e Joaneanes e Marianes : e Pedroanes casou com D. Tereza Gil, filha de D. Gil de Solda, e ouverom huma filha que se vê casada com Martim Anes do Vinhal, e ouverom filhos; Soeiro Anes se vê casado com D. Maria, e ouverom dous filhos, hum ouve nome Payo Soares, o outro João Soares, e averão filhos; Joane Anes foi casado e ouve huma filha, e farão filhos; Rodrigueanes[b] não foi casado, mas ouve hum filho de barregan que ouve nome Lopo Rodrigues; Marianes a malfadada se vê casada com D. Nuno Soares Mouro, e ouverom hum filho que ouve nome Mourão Nunes, e matou sa madre, porque lhe disse que não..... com outrem; e ouverão huma filha que ouve nome Aldonça Nunes e se vê casada com João Soares de Sardoeira, e ouverom huma filha que se vê casada com Estevão Anes[1] de Canas, e farão filhos.

Este he o linhagem dos mui nobres e muy honrados ricos-homens, e filhos-dalgo da Maya, em como elles vem direitamente do muito alto e mui nobre rey D. Ramiro; e este rey D. Ramiro se vê casado com huma rainha, e fege nella rey D. Ordonho; e pois lha filhou rey Abencadão que era mouro, e foilha filhar em Salvaterra no logo que chamão Myer : entom era rey Ramiro nas Asturias : e quando Abencadão tornou adusea para Gaya, que era seu castello, e quando veo rey Ramiro não achou a sa molher e pesoulhe ende muito, e enviou por seu[2] filho[2] D. Ordonho e por seus vassallos, e fretou saas naves, e meteuce em ellas, e veyo aportar a Sanhoane da Furada; e pois que a nave entrou pela foz cobrioa de panos verdes, em tal guiza que cuidassem que erão ramos, cá entonce Douro era cuberto de huma parte e da outra darvores; e esse rey Ramiro vestiose em panos de veleto, e levou consigo sa espada, e seu corno, e falou com seu filho e com os seus vassalos que quando ouvissem o seu corno que todos lhe acorressem, e que todos jovecem pela ribeira per antre as arvores, fóra poucos que ficassem na nave para mantela, e el foice estar a huma fonte que estava perto do castello; e Abencadão era fóra do castello, e fora correr seu monte contra Alfão; e huma donzella que servia a rainha levantouce pela menhã que lhe fosse pela agoa para as mãos; e aquella donzella havia nome Ortiga; e ella na fonte achou iazendo rey Ramiro, e nom o conheceo, e el pediolhe dagoa pela aravia, e ella deulha por hum autre, e el meteo hum camafeo na boca, o qual camafeo havia partido com sa molher a rainha pela meadade; el deuse a beber, e deitou o anel no autre, e a donzella foice, e deo agoa á rainha, e cahiolhe o anel na mão, e conheceoo ella logo : a rainha perguntou quem achara na fonte; ella respondeu qua não era hi ninguem : ella dice que mentia, e que lhe non negace, ca lhe faria por ende bem, e mercê; e a donzela lhe disse entom que achara hum mouro doente e lazarado, e que lhe pedira d'agoa que bebece, e ella que lha dera; e entonce lhe disse a rainha que lhe fosse por el, e se hi o achasse que lho adusese. A donzela foi por el, e dicelhe ca lhe mandava dizer a rainha que fosse a ella; e entonces rey Ramiro foise com ella; e el entrando pela porta do paço conheceo-o a rainha, e dicelhe —«Rey Ramiro quem te aduse aqui?»— E el lhe respondeu —«ca o teu amor»— : e ella lhe dice que vinha a morrer, e elle lhe respondeu, ca pequena maravilha; e ella dice á donzela que o metese na camara, e que lhe não dese que comese nem que bebece; e a donzela pensou del sem mandado da rainha; e el jazendo na camara chegou Abencadão e derãolhe que jantace, e despois de jantar foise para a rainha; e desque fizerão seu plazer, disse a rainha —«se tu aqui tivesses rei Ramiro, que lhe farias?»— O mouro então respondeo —«o que el a mi faria : matalo.»— Então a rainha chamou Ortiga que o adusese da camara, e ella assim o fez, e aduseo ante o mouro, e o mouro lhe disse —«es tu rey Ramyro?»— e elle respondeo —«eu sou»— e o mouro lhe perguntou —«a que vieste aqui?»— elrey Ramiro lhe disse entom —«vim ver minha molher que me filhaste a torto; ca tu havias comigo tregoas, e nom me catava de ti :»— e o mouro lhe disse —«vieste a mor-

1 Soares *C.*
2 infante *C.*

a) Pelo que se segue abaixo parece que falta de João Fernandes de Visela
b) Parece ter sido anteriormente omittido este entre os filhos de João Soares de Panha.

Digitized by Google

rer; mas querote perguntar : se me tiveces em Mier que morte me darias?»— Elrey Ramiro era muito faminto e respondeolhe assim —«eu te daria um capão assado e huma regueifa, e fariate tudo comer, e dartehia em cima en sa çapa a) chea de vinho que bebesses : em cima abrira portas do meu curral, e faria chamar todas as minhas gentes, que viessem ver como morrias, e fariate sobir a um padrão, e fariate tanger o corno, até que te hi sahice o folego.»— Então respondeo Abencadão —«essa morte te quero eu dar.»— E fez abrir os curraes, e fezeo sobir em hum padrão que hi entom estava; e começou rey Ramiro entom seu corno tanger, e começou chamar sua gente pelo corno que lhe acorressem, cá agora havia tempo; e o filho como ouvio, acorreolhe com seus vassallos, e meterãose pela porta do castello, e el deceuse do padrom adonde estava, e veyo contra elles, e tirou sa espada da bainha, e descabeçando atá o menor mouro que havia em toda Gaya, andarão todos á espada, e nom ficou em essa villa de Gaya pedra sobre pedra que tudo não fosse em terra; e filhou rey Ramyro sa molher com sas donzellas, e quanto haver ahi achou, e meteu na nave, e quando forão a foz d'Ancora amarrarão as barcas, e comerão hi e folgarão, e D. Ramyro deitouce a dormir no regaço da rainha, e a rainha filhouce a chorar, e as lagrimas della caerão a D. Ramiro pelo rostro, e el espertouse, e diselhe, porque chorava, e ella diselhe —«choro por o mui bom mouro que mataste»— e então o filho que andava hi na nave ouvio aquella palavra que sa madre dissera, e disse ao padre —«padre não levemos comnosco mais o demo.»— Entom rey Ramiro filhou uma mó que trazia na nave, e ligoulha na garganta, e anchorouha no mar, e dês aquella hora chamarão hi Foz d'Ancora. Este Ramiro foice a Myer e fez sa corte, e contoulhe tudo como lhe acaecera, e entom baptisou Ortiga, e casou com ella, e louvoulho toda sa corte muito, e poslhe nome D.ª Aldara, e fege nella hum filho, e quando naceo poslhe o padre o nome Albozar, e disse entom o padre, que lhe punha este nome porque seria padre e senhor de muito boa fidalguia; e morreo rey D. Ramiro. Deos lhe aya saude a alma, requiescat in pace.

Reynou depos el seu filho D. Ordonho em seu logo : pobrou a villa de Leom, e veyo conquerer a Portugal que era de mouros, e deu a Santiago, porêm que o aiudasse, o couto de Monquim, e de Cornellan; e veyo com elle seu irmão Albozar; e porque foi bem por armas puzeronlhe nome Cide Albozar, e fege huma torre no monte de Monte-Cordova, que hora chamão Pena de Cide, e guerreou dahi os mouros, e deitou os mouros de S. Romão, e forãoce passar Douro, e forãoce a S. Martinho de Mouros, e dês hi filhou o crasto d'Aveozo a mouros, e deitou mouros de crasto de Gondamar, e de Todea, e fezeos hir a crasto Marnel de Riba de Vouga; e casou com D. Usco Godins, filha del conde D. Godinho das Asturias, e ella com seu marido fundarom a igreja de S. Nicolao em a villa de Moreyra de Riba d'Ave, que hora chamão S. Tirso de Riba d'Ave; e vierom com el de Galiza seus vassalos bons : convem a saber quaes forão : D. Guter Telles e D. Osena e D. Tructesendes Turquides; e cada hum delles erão senhores de mui bons cavaleiros, e outros muitos e bons vassalos. Albozar casou com D. Usco Godins, e fizerão dous filhos; e hum filho ouve nome Trastamiro Albozar, e outro Ermigio Albozar : Trastamiro Albozar casou com D. Dordia Soares, irmã de D. Sarracim Soares, e fege hi dous filhos e huma filha; hum filho ouve nome D. Gonçalo Trastamires, e outro D. Fernão Trastamires, e a filha D. Ermezenda Trastamires : D. Gonçalo Trastamires foi casado com D. Usco Fernandes filha de D. Fernão[1] Dias, e fege hum filho e huma filha; o filho ouve nome D. Mem Gonçalves, e a filha ouve nome D. Ermezenda Gonçalves de Fraestada, e não foi casada nem ouve filhos : D. Mem Gonçalves foi casado com D. Leogunda Soares, que chamavão por sobrenome a Tainha filha de D. Soeiro Godins, o que fege a Varzea, e ouverom dous filhos e tres filhas; hum filho ouve nome D. Gonçalo Mendes, e outro D. Soeiro Mendes o mui nobre e muito avisado, e huma filha ouve nome D. Mor Mendes que foi monja em Santo Tirso e Senhora de Burgaes, e fege seu testamento á igreja de Burgaes, convem a saber, dous casaes em Guimarães e outro em Monte Cordova en o logo que chamão o Orcal, e outro em Gavião; a outra filha ouve nome D. Dordia Mendes, que se vê casada com D. Payo Guterres, e ouve hum filho que ouve nome D. Mem Paes; e este D. Mem Paes não foi casado nem ouve filhos; a outra filha ouve nome D. Goyna[2] Mendes e foi casada com D. Egas Gomes de Sousa, e os que del exirão são ja escritos. D. Soeiro Mendes foi casado com D. Gontrode Moniz, filha del conde D. Monio de Biscaya, e ouverom hum filho e duas filhas; o filho ouve nome D. Payo Soares, e huma filha ouve nome D. Goda Soares, e a outra D. Godinha Soares : e casou D. Soeiro Mendes com D. Dordia Nunes que foi das Asturias, e fege nella tres filhas; a primeira ouve nome D. Mor Soares, a outra D. Tereja Soares, e a outra D. Orraca Soares : D. Pay Soares foi casado com D. Chamoa Gomes, filha del conde D. Gomes de Pombeyro, e fege dous filhos e huma filha; hum filho ouve nome D. Pay Çapata, e nom foi casado nem ouve filhos; o outro filho ouve nome D. Pedro Paes o alferes, o que foi alferes de Portugal e de Leom; a filha ouve nome D. Examea Paes : D. Pedro Paes o alferes se vê casado com D. Elvira Viegas, filha de D. Egas Moniz, e ouverom tres filhos e tres filhas; hum filho ouve nome D. Martim Peres da Maya, e foi casado com D. Tereja Martins da Vizella, e os filhos que ouverom são ja de suso escritos; o outro filho ouve nome D. João Peres da Maya, e foi casado com D. Guiomar Mendes, e os filhos que ouverão são ja escritos; D. Tareja casou com D. Gonçalo Paes de Toronho, e ouverom hum filho e huma filha; o filho ouve nome

1 Sesnam *C*.
2 Goiva *C*.

a) *Deve ler-se, talvez*, uma copa.

Digitized by Google

D. Soeiro Gonçalves, e matarãono na lide de Gaya, e ouve filhos os quaes ja som escritos; a outra filha ouve nome D. Sancha Peres, e foi casada com D. Fernando Osores, e ouverom tres filhos; hum ouve nome D. João Fernandes Erzilom[1], e não ouve filhos; o outro ouve nome D. Nuno Fernandes, e foi casado com D. Maria Vasques, que foi filha de D. Vasco Veero e de Sanchia, e ouverom dous filhos; hum ouve nome D. Ayres Nunes, que foi casado com D. Sancha Peres d'Almoster, e ouverão huma filha que ouve nome D. Berengueira que foi casada com D. Ruy[2] Garcia[2] de Panha, e nom ouverom filhos : D. Fernão Nunes casou com D. Elvira Peres, filha de D. Pero Mendes de Poyares, e nom ouverom filhos; a outra filha ouve nome D. Orraca Peres, e foi casada com D. Pedreanes de Novoa, e ouverom dous filhos e duas filhas; a huma filha foi abbadeça d'Ubeda; á outra ouve nome D. Orraca Peres, e foi casada com D. Nuno Vasques de Bargança, e ouverom um filho e huma filha; o filho ouve nome D. Gonçalo Nunes, o que matarão em Bargança, e ouve hum filho de barregan; a filha foi casada com Cabeça-de-vaca, e ouverão dous filhos; hum filho ouve nome D. Rodrigo Peres Alto, e não ouve filhos; o outro filho ouve nome D. João Pires da Novoa, e foi casado com D. Maria Nunes, filha de D. Monio Gonçalves Girom, e ouverom dous filhos; hum ouve nome D. Pedro Anes que foi bispo de Orense, e outro ouve nome D. Gonçaleanes, e ouve filho e fará filhos. O outro filho de D. Pero Paes o alferes ouve nome D. Soeiro Pires, e non foi casado, e ouve quatro filhos e huma filha de barregan; hum filho ouve nome Martim Soares Canelas, e foi casado com filha de Fernão Martins d'Almeida, e fez seus filhos; o outro ouve nome Martim Soares Narizes, e foi casado com Maria Rodrigues, e ouverão filhos e filhas; o outro filho ouve nome João Soares Veloso, e ouve dous filhos de barregan, hum ouve nome Martim Anes de Gaya, e outro Joaneanes; o outro filho ouve nome Fernão Soares, e foi clerigo; a filha ouve nome D. Elvira Soares, e foi casada com Martim Penda, e ouverão filhos João Penda, e Ruy Penda. E D. Examea Paes, filha de D. Pero Paes, foi casada com D. Ermigio Mendes, que foi filho de D. Mendo Bofiom, e ouverom hum filho que ouve nome D. Pedro Ermides, que foi casado com D. Tareja Paes, filha de D. Pay Curvo e de D. Maria de Marano, e ouverom tres filhos e huma filha; hum filho ouve nome D. Mem Paes, e não foi casado nem ouve filhos; o outro filho ouve nome D. João Pires da Veiga, e foi casado com D. Tereja Martins de Berredo, e os filhos que ouverom ja som escritos; outro filho ouve nome D. Soeiro Paes d'Azevedo, e foi casado com D. Constança Affonso, filha de D. Affonso Gato, e ouverom hum filho e seis filhas; o filho ouve nome Payo Soares, e foi casado com Tereja Gomes filha de Gomes Correa, e ouverom filhos; huma filha foi monja no mosteiro de Mier, que chamão Santa Ovaya das Donas; a outra filha foi casada com D. João Martins da Cunha; Maria Soares foi monja de Arouca, e Tereja Soares; a outra filha ouve nome D. Maria Peres, e foi casada com Rodrigo Paes de Valladares, e as filhas que ouverão som ja escritas. D. Pero Paes o alferes fez huma filha em barregan que ouve nome D. Examea Peres, e foi casada com D. Diogo Dias, e ouverão hum filho que ouve nome Vicente Dias, e se vê casado com D. Boa, e ouverom huma filha que ouve nome D. Joanna, e foi casada com Fernão Fernandes Gogominho, e ouverom filhos. E falemos das filhas de D. Soeiro Mendes o bom quaes forão, e com quem se virão casadas : ellas forão sinco; a primeira foi D. Goda Soares que foi casada com D. Pay Romeo; a segunda foi D. Gontinha Soares, e se vê casada com D. Mem o Bargançom; a terceira foi D. Tereja Soares, e se vê casada com D. Fernão Mendes de Bargança; a quarta foi D. Mor Soares, e foi casada com D. Pero Bernaldes; a quinta foi D. Orraca Soares; que foi casada com D. Aires Pires de Trava. Item este Soeiro Mendes ouve hum filho de huma moura de Santarem, que ouve nome D. Gonçalo Soares Mouro, e foi casado com D. Ouroana Soares, irmã de D. Nuno Soares de Grijó. D. Goda Soares ouve tres filhos e duas filhas de D. Pay Romeu; e hum filho ouve nome Martim Caído, e não ouve filhos; o outro ouve nome Pero Galego, e não ouve filhos; o outro ouve nome D. Soeiro Moro de Panha, foi casado com D. Orraca Mendes, filha de D. Fernandes[3] de Caria; a outra filha ouve nome D. Mor Paes de Curveira, que foi casada com D. Egas Buffo; outra filha foi avó de D. Affonso Ribeiro e de seus irmãos. D. Soeiro Mouro ouve dous filhos e huma filha; e hum filho ouve nome D. João Soares de Panha, e foi casado com D. Tereja Anes de Vizela, e os filhos que ouverão são ja escritos; outro filho ouve nome D. Pay Romeu o pequeno, foi casado com D. Sancha Enriques, filha de D. Henrique Magro, e ouverão hum filho que ouve nome Gonçalo Paes Taveira, e a filha ouve nome Christina Soares, e foi madre de D. Pedro Fernandes de Portugal e de Garcia Fernandes de Portugal. Pero Fernandes Portugal casou com irmã de Pedro Rodrigues de Pereira, e ouverom tres filhos; e hum filho, D. Garcia Fernandes, casou com filha de D. Pedro Affonso Pestana e de Maria Acha, que ouve nome Tereja Pires de Gondim, e ouverom hum filho e huma filha; o filho ouve nome D. Ruy Garcia, e a filha Sancha Garcia, e foi casada com Martim Lourenço da Cunha, e ouverom filhos, e filhas. E a filha de D. Garcia Fernandes e de Tereja Pires de Gondim ouve nome Maria Acha de Gondim. E D. Mafalda Peres foi filha de Pero de Portugal, e se vê casada com Lourenço Pires de Alvarenga, e nom ouverom filhos. D. Tereja Pires, filha de Pero de Portugal, se vê casada com Vasco Lourenço da Cunha, e ouverom filhos. D. Mor Peres, filha de Pero de Portugal, se vê casada com Affonso Rodrigues Rendamor, e ouverom hum filho que ouve nome Martim Affonso de Resende que fará filhos *a)*; o

1 Bersilom *C.*
2 Garcia *C.*
3 Mem Fernandes *C.*
a) Parece haver aqui uma lacuna.

Digitized by Google

filho ouve nome Abril Pires, e morreo escudeiro; outra filha ouve nome D. Garcia Fernandes Portugal de barregan, e se vê casada com Martim do Casal, e ouverão filhos e filhas. Gonçalo Paes Taveira casou com filha de Ruy Fernandes Capom, que foi filho de Ruy Capom, que foi..... e fegeo cavaleiro rey D. Affonso, e ouverão dous filhos e huma filha; e hum ouve nome Lourenço Gonçalves, e ouve filhos e filhas; o outro filho ouve nome Ruy Gonçalves de Taveira, e foi casado, e ouve filhos; a filha ouve nome Elvira Gonçalves, e foi casada com João Correa, e ouverom hum filho Gonçaleanes Correa. E saibamos da sobredita D. Mor Paes Cupiera que se vê casada com D. Egas Buffo, quaes sahirão delles : e elles ouverom hum filho que ouve nome Gonçalo Viegas de Cupiera, e casou com D. Orraca Vasques, e fege hi o priol D. Mendo do Hospital e seu irmão D. Gomes Gonçalves freire do Hospital, e sa irmã D. Tereja Gonçalves que foi casada com Egas Enriques de Porto Carreiro, e fege hi o arcebispo D. João Viegas e Gomes Viegas Peixoto e Lourenço Viegas Calfeirão e Gonçalo Viegas Maça-madeira e Reymon Viegas de Torres e Orraca Viegas : Lourenço Viegas foi casado com Elvira Reynaldes de Coimbra, e nom ouverom filhos; Gonçalo Viegas foi casado com Sancha Pires de Fareloes, e ouverom filhos Gonçalo Gonçalves arcediago de Braga, Ruy Gonçalves Bifardel e Maria Gonçalves, e outros que morrerão : Ruy Gonçalves se vê casado com filha de Fernão Gonçalves Chancino, e ouverom filhos; Maria Gonçalves se vê casada com Vasco Martins Pimentel, e ouverom filhos e filhas : Reymon Viegas foi casado com filha de Ourigo o velho, e ouverom dous filhos, João Reymondo e Estevão Reymondo; Orraca Viegas casou com Estevão Anes Pintalapedra[1], e ouverom hum filho que ouve nome Fernão Esteves Pintalho, e foi casado com Maria Nunes, e ouverão huma filha que casarão com Affonso Vasques, e farão filhos. Ora saibamos de D. Gontinha Soares, filha de D. Soeiro Mendes o bom, que foi casada com D. Mem de Bragança, e fege hum filho e huma filha; e o filho ouve nome Poncio o velho, e a filha ouve nome D. Gontrode Moniz, que foi monja em Santo Tirço; e Poncio ouve hum filho de barregan que ouve nome Poncio, o qual foi casado, e ouve hum filho que ouve nome Poncio, e matouho elrey D. Affonso. E saibamos quaes sairão de D. Tereja Soares, filha de D. Soeiro Mendes o bom, que casou com D. Fernam Mendes de Bragança o bravo; e ouverom hum filho que ouve nome D. Pedro Fernandes de Laedra, que foi casado com D. Froilhe Sanches, filha de D. Sancho Nunes e da iffanta, e ouverom duas filhas e tres filhos; e hum filho ouve nome D. Garcia Peres Ladrom, e foi casado com D. Gontinha Soares, e os filhos que ouverom som ja escritos; o outro ouve nome D. Fernão Peres, que foi casado com huma dona das Asturias, e ouverom hum filho que ouve nome D. Fernão Fernandes, e não ouve filhos; e outro filho que ouve nome D. Vasco Vieira, e foi casado com Sanchina, filha de D. Pedro Pay e de Sancha Affonso, e ouverom hum filho e tres filhas; o filho ouve nome D. Nuno Vasques, e ouve filhos que ja som escritos; a outra filha ouve nome D. Sancha Vasques, e ouve filhos quaes iá som escritos; a outra filha ouve nome D. Elvira Vasques, foi casada com D. Pedro Soares Carnesmás, e nom ouverão filhos. D. Nuno Candarim[2], filho de D. Pedro Fernandes de Bragança, não foi casado, e ouve hum filho e huma filha de Maria Fisca[3] sa barregã; e o filho ouve nome Rodrigo Moniz, e matou-ho D. Pedro Fernandes o Barganҫom; a filha ouve nome D. Froilhe Nunes, e casou com Martim Pires de Chacim, e ouverom hum filho que ouve nome Nuno Martins de Chacim, e foi casado, e ouve filhos quaes ja som escritos. D. Sancha Pires, filha de D. Pedro Fernandes, casou com D. Ermigio Moniz, e ouverão filhos e duas filhas quaes ja som escritas; a outra filha de D. Pedro Fernandes ouve nome D. Tareja Pires, e foi casada com Ermigio Affonso de Bayão, e ouverão dous filhos; hum ouve nome D. Ponço Affonso, e outro D. Lopo Affonso, e as filhas huma ouve nome D. Berengueira Affonso, e outra ouve nome D. Sancha Affonso : D. Ponço foi casado com D. Mor Martins de Vizela, e ouverão filhos que ja são suso escritos; D. Lopo Affonso foi casado com D. Aldara Viegas, filha de D. Egas Affonso d'Alvarenga, e ouverão tres filhos e huma filha; o primeiro ouve nome D. Fernão Lopes, outro D. Diogo, o outro D. Affonso, e a filha D. Sancha Lopes, e nenhum delles ouve filhos. Ora saibamos d'outra filha de D. Soeiro Mendes, D. Mor Soares; e foi casada com D. Pero Bernaldes em Toledo, e ouverão hum filho que ouve nome D. Tello Pires de Menezes, e foi casado, e ouve dous filhos, o bispo D. Tello de Placencia e D. Affonso Telles de Castella, que foi casado duas vezes.

1 Pintalhaparda *C*.
2 Cadarrom *C*.
3 Francisca *C*.

Digitized by Google

III

. . . . . .

TITULO XXI

XIIII. Este suso dito dom Vasco pereira filho de dom gonsalo pereira e de dona steuainha ermigic da teixeira como se mostra em este Titulo parafro xii se uê casado com dona einês de cuinha filha de dom Lourenço martins de coinha e de dona maria de lousaa de loyfrey como se mostra no Titulo lv dos de coinha parafro iiii.º E fez em ela dom Roi Vaasquez pereira e dona iohanna uaasquez e dona aldonça Vaasquez.

Este dom Roy uaasquez foi casado com dona maria «gonsalues[1]» filha de dom gonsalo annes de beredo e de dona sancha de gozmam filha de dom pero nunez de gozmam e de dona enês fernandes de limea como se mostra no Titulo xvii dos gozmaães parafro iii e no Titulo xxiii de dona eluira anes parafro primo. E fez em ela dom ioham Rodriguiz de pereira e dom iohanne meendez de pereira e dona senhorinha rodriguiz.

Esta dona iohanna uaasquez filha de dom Vasco pereira se uê casada com dom diego lopez pacheco filho de dom lope fernandez pacheco e de dona Maria gomez taueeira como se mostra no Titulo l dos pachecos parafro iii.º E fez em ela dom fernam lopez e dom lope fernandez e dom fernam diaz e dona branca diaz.

XV.[2] E a soso dita dona esteuainha gonsalves filha de dom gonsalo pereira como se mostra em este Titulo parafro xii se uê casada com dom ioham rodriguiz pimentel, filho de dom roy vaasquez pimentel e de dona Tereza rodriguiz filha de roy paaez bugalho, como se mostra no Titulo xxxv de dom Vasco pimentel parafro iii.º E fez em ella dom gonsalo anes pimentel e dona leonor rodriguiz que foy casada com dom gonsalo meendez de uasconcelos, e nom ouue hy filhos e ela casou com dom steuam eanes.

Este dom Gonsalo annes pimentel foi casado com dona Affonso filha de dom affonso daragom que foi neto delrey daragom como se mostra no Titulo xxxii dos gedeaos parafro xvii, e ouue em ela este dom Gonsalo anes, e aluaro gonsaluez e ioham rodriguiz, e leonor gonsaluez.

Dos de briteiros

XVI. E a suso dita dona sancha anrequez[3] que se uê casada com dom Roy gonsaluez de pereira e ouuerom filhos como se mostra em este Titulo parafro xi foy depois casada com dom paay soarez romeu o prestomeiro que foy filho de dom soeiro paaez soeiro mouro. E fez em ela dom Gonsalo paaez taueera e dom Roy paaez taueera e outros filhos donde descenderom os tauceras e pachecos e dos de molles e rebotiis como se mostra no Titulo xlii de dom goydo araldez parafro x. E fez em ela huma filha que chamarom dona moor paaez.

Esta dona moor paaez foy casada com dom gomez meendez gedeão e fez em ela dom nuno gomez e dona marinha gomez.

Esta dona marinha gomez foy casada com dom meen perez de longos. E fez em ela dom gomez meendez de briteiros.

Este dom gomez meendez foi casado com dona oraca gomez da silua. E fez em ela dom Rodrigo gomez de briteiros, e dom gonsalo gomez[4] e dona Maria gomez que foi casada com dom nuno martiiz de chacim como se mostra no Titulo xxxviii de dom gomez meendiz gedeam[5] parafro v. E desta ueem os baretos segundo ueerodes per alegações.

Este dom Rodrigo gomez de briteiros[6] foi casado com dona eluira anes filha de dom ioham perez da maya

1 *Respançado.*
2 *Este paragrafo acha-se sem numeração n'uma folha avulsa entre o titulo* xxvii.
3 *Á margem* Esta dona sancha anrrequez ouue huum yrmaão que chamarom ioham anrequez de porto carreiro e deste decendeu dona Maria Lourenço que foi casada com dom martim buual como se mostra no Titulo xliii dos de porto careiro parafro vii.
4 *Á margem* Este dom gonsalo gomez fezeo caualeiro dom gonsalo meendez de sousa e mataromno em huma naue no mar com dom gonsalo de sousa hu se pasaua alem mar.
5 *Á margem* Este dom gomez meendez gedeam foi ante casado e fez muy boa geeraçom como se mostra no seu titulo xxx.
6 *Á margem* Este dom Rodrigo gomez fezeo Ricome elRei dom afomso padre delRei dom donis.

Digitized by Google

como se mostra no Titulo XVI de dom soeiro meendez o boo parafro III.º e fez em ela dom meem rodriguiz de briteiros e dom ioham rodriguiz de briteiros. Estes ouuerom semel como se mostra no Titulo XXIII desta dona eluira anes parafro primo.

Dos gozmaães e ponços

XVII. E a suso dita dona froilhe rodriguiz de pereira yrmaã de dom pero rodriguiz de pereira filhos de dom Rodrigo gonsaluez e de dona sancha anrequez de porto careiro como iá falamos em este Titulo parafro XI foi casada com dom pero fernandez portugal filho de dom fernam ramirez como se mostra no Titulo LI de dom ramiro quartela parafro primo. E fez em ela dona Tereza perez, e dona moor perez que foi casada com dom Afonso rodriguiz grande amor.

Esta dona Tereza perez se uê casada com dom Vasco Lourenço de coinha filho de dom Lourenço fernandez de coinha como se mostra no Titulo LV dos de coinha parafro V. E fez em ela martim uasquez de coinha e dona ynês uasquez e dona sancha uaasquez.

Este dom martim uaasquez foi casado e ouue semel como se mostra no Titulo LV dos de coinha parafro V. E dona enês uaasquez se uê casada com dom afonso meendez de merloo como se mostra em sa geeraçom no Titulo LV dos de coinha parafro VIII. E dona Tereza uaasquez monia de tarouquela

E dona sancha uaasquez foi casada com dom fernam gonsaluez coronel filho de dom gonsalo eanes coronel o uelho como se mostra no Titulo XLI dos coronees parafro V.º e fez em ela dona Maria afonso.

Esta dona Maria afomso foi casada com dom afomso perez de gozmam filho de dom pero nunez de gozmam como se mostra no Titulo XVII dos gozmaães parafro primo. E fez em ela dom ioham afomso de gozmam e dona ysabel e dona leonor.

Este dom ioham afomso de gozmam foy casado com dona oraca nunez filha do conde dom aluar nunez e fez em ela dom afomso perez de gozmam e dom ioham afomso de gozmam.

. . . . . .

a[1] sua natura he defender por hu uam. E aquel mouro alcarac polo que iá uira no ordinhamento das lides que faziam os caualeiros ospitaleres que sempre faziam a az do cural temendose que os cristaaos fezesem este ordinhamento da az do cural ordinhou estas duas aazes de coinha pera a fenderem. A az de cural he redonda como moo e a sa natura he de defender os que alá estam e pera sairem dela a lidar quando comprir. E é feita dasperooes chantaados as astas no campo e teem os esperoes féros de tres quadras, estam os féros contra os que querem entrar aquel coral, e o coral he aborbotado descudos quadrados. Este ordinhamento fazem os caualeiros do espital naquela conquista que eles an com os mouros porque eles leuam galees e osxees em que leuam seus caualos en aquel logar hu ariba fazem estes curaaes por guarda das galees e dos ouxees e por se colherem hy os caualeiros que uam corer pela turquia se ueerem com gann *(sic)* aficamento que ache hy defensom, ca sempre eles leyxam em estes curaaes gram parte de caualeiros, e como se hi todos iuntam os coredores e as algaras, saem todos iuntamente deles em magotes e deles em aazes longas e deles em aazes de coinha e lidam com o poder dos turcos. E alcarac por esto se moueo a fazer este ordinhamento destas aazes. E fez a az do cural pera refrescar gentes aa lide e pera se colherem hi os mal chagados e pera sairem todos a lidar iuntamente se comprise e os que perdesem os caualos pera cobrarem hi outros. E asi estauam os campos e uales e montanhas cubertas deles que os mais dos christaãos que hy foram tiinham que tanta caualaria de mouros nam podia auer em todo africa nem en asya, e muytos pensaron que deos mostraua esto aos christaãos porque lhis quebrantase os corações e lhis acoymar os seos pecados. Outros tiinham que porque os mouros som grandes estrologos que faziam parecença de fantasmas domees de caualo, e nom eram tantos como pareciam. Estauam tam fremosamente ordinhados pera lidar que bem era de pensar que posto que todos espanhoes e francezes e alemaes e ingreses ali esteuesem que aueriam lides pera VIII dias. Os Reis cristaãos ouuerom seu acordo que fosem partidos em duas partes, El Rei de castella pela riba do mar, El Rei de portugal per antre as montanhas e o campo. E ordinharom e defenderom que nenhuuns nom se apartasem a pelegar nem iugasem geneta e que todos fosem ferir nas mayores azes a mantenente. Os Reis partiromse ali e huum foi a destro e o outro ao seestro. E el Rei dom afomso de portugal era de grandes feitos e quanto mais olhaua polos mouros tanto lhi mais e mais creciá e esforçaua o coraçom como home que era de grandes dias e tiinha que deus lhi fezera gram mercee en o chegar áquel tempo hu podia fazer emmenda de seus pecados por saluaçom de sa alma e receber morte por ihesu christo. El

[1] *O seguinte fragmento acha-se no codice depois do titulo* XXV *mas debaixo da rubrica do titulo* XXI.

Digitized by Google

de todo boom contenente falou ali com os seus e diselhis asi, «Meus naturaaes e meus uasalos sabedes bem en como esta terra da espanha foy perduda por Rei Rodrigo e ganhada pelos mouros, e en como outra uez entrou almançor, e en como os uosos auoos donde descendedes por gram seu trabalho e por mortes e lazeiras ganharom o reino de portugal, en como el Rei dom afomso anrequiz com que a eles guanharom lhis deu onras e coutos e liberdades e contias porque uiuesem honrados, e nom tam solamente fez esto a eles, mais por a sua onra daua os marauedís aos filhos que iaziam nos berços e os padres seruiam por eles. En como os Reis que depos el ueeram aguardarom esto. Eu depois que uiim a este logo fiz aquelo que estes Reis fezerom, e se alguma cousa hy á pera emendar eu o coregerei se me deus daqui tira. Olhade por estes mouros que uos querem guanhar a espanha de que dizem que estam forçados e oie este dia a entendem de cobrar se nós nom formos uencedores. Poede en uosos corações de husardes do que husarom aqueles donde uiides como nom percades uosas molheres nem uosos filhos e o en que am de uiuer aqueles que depois uós ueherem, os que hy morerem e uiuerem seeram saluos e nomeados pera sempre». Os fidalgos portugueeses lhi responderom, «Senhor os que aqui estam oie este dia uos faram uencer ou hy todos prenderemos morte». El Rei foy desto muy ledo. Dise dom aluaro gonsaluez de pereyra prior da ordem da caualaria de san iohan no Reino de portugal que fezese mostrar a uera cruz do marmelar que lhi el mandara trager, e o priol dom aluaro de pereira mandou uestir huum crerigo de misa em uestimentas aluas, e a uera cruz em huma asta grande que a podesem ueer de todas partes e fez o crerigo caualgar em huum muu muyto aluo, e trouxe a uera cruz ant el Rei, e dixelhi o priol dom aluaro, «Senhor uedes aqui a uera cruz, oradea e poede em ela feuza e pedidelhi que aquel que prendeu morte e payxom em ela por uos saluar, que uos faça uencedor destes que som contra a sua fé. E nom dultedes que pela sua uertude, e por os boos fidalgos uosos naturaaes que aqui teedes auedes de uencer estas lides, e uós auedes de uencer primero». El Rei e aqueles que com el estauam forom muy ledos e esforçados destas palauras do priol dom aluaro e dixerom «asi o compra ihseu christo». E fezerom sua oraçom á uera cruz muyto omildosamente. Alcarac o turco uyo como se partiam os cristaãos mandou dizer ali álbofaçem que os cristaãos eram partidos em duas partes, e ha huma queria entrar pela costa das montanhas pera darem na çaga, e que este saber que os cristaãos faziam que bem coydaua ordinhar que fose a seu dano deles. E que el fezese sa lide com os que yam pela riba do mar ca el em pequena ora uenceria aqueles cristaãos e seeriam logo com el a ferir na çaga daqueles que com el lidasem. Mandou alcarac Reis e Infantes e outros altos homees acometer os cristaãos com ametade dos XXXII mogotes dos genetes e arqueiros mui rigamente, os huuns na deanteira e os outros pelas costaneiras, e os outros na çaga, ali se uolueo a lide dos Reis christaãos e dos mouros muy danosa e muy crua e sem piedade. Os mouros eram muyto esforçados e feridores de todas partes. Aos huuns dauam azagayadas, os outros de lançadas a manteneute e os outros a espadadas e os outros de frechadas darcos torquies que eram tam espesas que tolhiam o sol. «Ali cayam caualleiros e caualos mortos da huma e da outra parte, ali..... caualos sem senhores andar soltos, e os caualeiros que eram em terra filhauamse pelos lazes das capelinas e dos bacinetes e dauamse das brochas que as poínham da outra parte»[1]. Os portugueses andauam per a lide ferindo e deribando e diziam huuns contra outros, «Senhores este he o noso dia em que auemos descrarecer, e este he o dia da uitoria e da honra dos fidalgos. Este he o dia da saluaçom de nosas molheres e filhos e daqueles que de nós descenderem. E este he o dia em que auemos semelhar nosos auoos que gaanharom a espanha. Este he o dia da saluaçom das nõsas almas. Nom se perca oie per nosa fraqueza, feiramolos de toda crueldade». O esforço era muy grande em eles, e faziam tam bem e tam ygual que todo home que os uiese *(sic)* sofrer e ferir e matar em seus emmiigos que os nom louuase de todo prez e honra de caualaria. Os mouros nom se lhis oluidaua aquelo porque ali ueeram, ca eles refrescauam cada uez dos mogotes que estauam folgados e feriam os portuguceses a destro e a seestro asi que o aficamento era tamanho de todas partes que home nom poderia mostrar. Os portuguceses forom ferir nas III aazes dobradas asi como lhis fora mandado pelos reis. Esto lhis foy graue de fazer pelo aficamento grande dos magotes. Ali se renouou a lide muy doorida de crueza e de sanha, ali sesmalhauam fortes lorigas e britauam e especeauam e talhauam escudos capilinas bacinetes per os grandes e duros golpes que se dauam. As chagas eram muytas de que se uertia muyta sangue. Os portogueeses asi forom durando e sofrendo sa batalha em tal présa e coita como ouuides, mais todo seu trabalho nom lhis ualia rem porque hu tiinham mal treitos os mouros, refrescauamse cada uez dos que estauam folgados. Aquela hora foy irada de coita e de présa aos que estauam em tal batalha, ca a sa coita dos christaãos era tam grande com o gram trabalho que hauiam que home nom o poderia contar. Con toda esta présa seu feito deles era auerem maãos e lingua esforçandose huuns a outros dizendo, «Senhores nenbradeuos como ihesu christo recebeu morte por nos saluar, esto deuemos nós fazer por el todos prender morte oie dia por saluar a sa fé. E os que moreremos oie seeremos com el no seu reino celestial hu ha moradas tam nobres que se nom podem dizer por linguas. Os que daquy sayrmos seeremos louuados donra de uitoria de prez de bondade de toda a cristaidade que estam em gram coyta e tormenta com muytas lagrimas por sas faces esperando que por nós e por os nobles caualeiros de castella seeram oie saluos». Estando em este aficamento qual ouuides os nembros com que auiam de ferir lhis enfraqueciam assi que os nom podiam

[1] *Respançado onde apenas se não póde ler uma palavra.*

Digitized by Google

reger senom muy grauemente. As uozes deles eram bayxas e tam mudadas que se nom entendiam huuns a outros, como aqueles que começaram a lide a ora de prima e estauam pasante meyo dia. Os mouros refrescauamse cada uez mays e mais dos que estauam folgados. E os gritos deles e das trombas e anafiis e daltancaros e atauaques e gaitas asi reteniam que parecia que as montanhas se areygauam de todas partes. Esta hora foy aos cristaãos descoridooe damargura de gimidos. E diziam contra ihesu christo «senhor porque entraste no uentre da uirgem Maria e naceste della e foy uirgem ante parto e depois parto, Senhor porque te prouue de receber morte por saluaçom dos christaaos, Senhor porque resurgiste ao tercer dia a tirar os que iaziam en treuas e em coita, Senhor porque nos mostraste caminho de saluaçom pelos sagramentos que nos diste, Senhor porque nos mostraste em como fezesemos egrejas em que te louuasemos e seguisemos pois de todo esto oie faleces a toda a cristaidade?» Estando os cristaãos em esta présa e coita e auentuira sen esperança chegarom tres caualeiros ao priol dom aluaro de pereira e diseromlhi, «Senhor que fazedes? os cristaãos estam en perdiçom asi como uedes si deus hi nom pom outra saluaçom, as azes de coinha e do coral e cinque mogotes estam folgados e nom he cousa que como uecrem a lidar que os posades sofrer. A uera cruz nom teedes aqui!» O priol foi desto mui coitado polo que el disera a el Rey dom afomso que por a bem auenturada santa uera cruz auia de uencer primeiro. E dise a gram uoz «ai deus podermiades dizer hu ficou?» E os caualeiros lhi diseron, «Senhor si, ca nós uimos ficar o crerigo em este uale».....

.....[1] E os x mil caualeiros dalaraues da huma aaz da coinha que estauam folgados entrarom per antre os christaãos, e fenderonnos que os huuns partirom a huma parte e os outros aa outra, ali se renouou a lide muyto aficada asi que as muyto aluas lorigas e as eruas do campo eram naquel logar coloradas del. Os cristaãos eram tam fóra de força por o gram trabalho que receberom aquel dia e por o muyto sangue que perderom que os nembros nom podiam reger, pero os seus corações eram tam fortes e esforçados em fazer o que cada huum podia que bem he dentender os fez estremados em beldade de caualaria sobrelas gentes do mundo pera o seu nome per eles auer de seer louuado. Quem poderia contar quanto mal sofrerom e ouueron aquela ora cristaãos? Estando em esta présa e esta coita chegou o caualeiro que foy em busca da uera cruz com seus tres criados bem armados eles e seus caualos e tragia a uera cruz antre seus braços em grande asta, e os tres caualeiros ant el e hu uiiam a mayor espesura dos mouros ali entraua com a uera cruz[2].....

.....

que estauam iá muyto esmahados por a força que perderom olharom por ela e uironna andar antre os mouros, e logo en si sentiron que a graça de deus era com eles porque se acharom aquela ora ualentes e esforçados come en começo da lide, e diserom a grandes uozes, «Senhor ihesu christo louuado he o teu nome ca asi praz a ti. Senhor piadoso que acores a quem te praz mantemnos em estas forças que nos déste, ca oie o teu nome seerá espargudo e nomeado antre todas as gentes do mundo». Ali se mudou a auentura que estaua de choro «e de lagrimas e de gran lastima[3]» e amargura a toda a cristaidade e tornôse em toda lidice e em todo goyuo, os cristaãos seguirom a uera cruz per hu ya. Os III mogotes dos III mil caualeiros que estauam folgados pera prender os cristaãos como uos iá ei mostrado uirom que os cristaãos yam pera mal, e que a az da coynha andaua destroindo em eles, pensarom que a lide era fiida e os cristaãos uençudos, ueerom ferir em eles a lançar muyto aficadamente sas azagayas pera os prender, dando grandes algaridos e poendo sas espadas de toda sa força, e diziam a grandes uozes «catiuos catiuos.» Mays todo esto nom lhis ualia rem ca os cristaãos crecialhis mays e mais as forças, entendiam que andauam cobertos da graça da uera cruz em que tragiam os olhos, e andauam per a lide deribando e matando e estroindo a sa uoontade como fidalgos que estauam muy mazelados de muyto mal que pasarom, e andauam per a lide como leões brauos, as espadas que tragiam eram muyto aluas, ali se tornarom uermelhas com sangue, «e coría pelos manipulos dêlas lorigas ataa os cotouelos pelos muy grandes golpes que se ali faziam.[4]» Os mouros uirom que seu feito ya pera mal de todo, diserom que seu mâfomede nom auia poder pera os defender. Ali começarom de fugir e gram parte deles pera a aaz do coral que estaua contra a ribeira do mar que ainda estaua folgada. Aqui se compriu o que dise o priol dom aluaro de pereira a el Rei dom afonso que el pela santa uera cruz e pelos nobres fidalgos auia de uençer primeiro.

Os castellaãos ouueram sa contenda grande com os mouros em pasar a ribeira do salado que era em riba do mar. Esto durou gramdia antre eles porque as azes dos mouros se refrescauam e hy moreo grandes gentes. Mais porque os castellaãos eram boõs caualeiros ouueromnos de forçar e pasarom a ribeira. Ali foi a lide tam grande antre eles que todo home que os uise caualeiros castellaãos bem poderia dizer que melhóres caualeiros nom auia no mundo. Os mouros se referscauam mais e mais, e porque uiinham folgados feriamnos de toda força. E estando em esta présa os mouros uirom em como os da sa ley eram uençudos por os portugueeses, e em como os ja seguiam dultarom que se mais durasem na lide que os portugueeses lhi dariam nas costas, e começarom de fugir, pero esto nom lhis ualeo muyto, ca os portugueeses lhis sairom adeante. Ali foy a morte deles grande porque os castellaãos

[1] *Passagem respançada onde não é possivel ler palavra alguma.*
[2] *Segue um longo espaço respançado illegivel.*
[3] *Respançado.*
[4] *Respançado.*

Digitized by Google

os leuauam em encalço e hyam ferindo e deribando em eles. El Rei almofacem quando uyo os seus sayr do campo dise muyto alta uoz os olhos contra o ceo, «Ay deos poderoso, ay deos uencedor, porque desemparasti este uelho coytado de présa de mezquiidade, coberto de mingua de uergonha sobre todolos Reis do mundo? Ay uelho, oie perdiste o teu nome que auyas em toda eyropa em toda africa e em asia.» Lançaua as maãos da barua que tiinha muy longa e caã e mesauaą toda e daua grandes feridas em seu rostro. En aquel tempo chegou alcarac a el e diselhi, «Senhor esto nom uos compre porque quando a sanha e a yra de deos uem hu lhe praz todolos conselhos e saberes nom ualem rem. Ydeuos áaz do cural que eu mandei que uos guardasem e per ela chegaredes a aliazira em saluo e partiredes uosa morte, que está muyto acerca, ca poderá seer que desmanharam os caualeiros que em ela estam e nom uos atenderam.» Dise el Rei almafacem «dime que caualeiros teens em ela.» Respondeulhi alcarac, «Senhor eles forom XIIII mil em começo e mandey eu os V mil em refrescamento das lides quando ui que todalas algazunas eram iá a lidar e tardauam que nom uenciam e asi ficarom IX mil.» Dise el Rei, «dime alcarac eses IX mil que dizes que ficarom soom bons caualeiros?» «si senhor, dise alcarac, ca eles todos som alarabes.» Dise el Rei «Alcarac sabe que as costulaçoões do ceo se mudam muy toste segundo o corimento do ceo das pranetas, e as boõas uentuiras e as maas destas costulações nacem pelo poderio que lhis deos ordinhou. E se ora ouuemos maa costalaçom auelaemos boõa. Estes cristaãos ueem desacaudelhados e teem que iá nom podemos tornar a eles, segueme alcarac e nom me desempares e tornemos aa lide.» En esto entrou antre estes IX mil caualeiros e tornou o rostro contra hu uiinham os cristaãos, e dise a grandes uozes, «Senhores nenbreuos que eu sô o uoso Rei almafacen auenturado e uencedor de todalas lides que fiz, sabedes que eu uenci e soioguey os Reis de soioromeça e de tremecem, e as grandes gentes «dos alaraues[1]» e pasei as montanhas e corí todalas arêas e a gram terra de puscoa e de almadia, sabedes que a espanha foy de uosos auoos, estes cristaãos péros que uola teem forçada nom parecerom oie em canpo XIII mil caualeiros, e muytos deles som mortos e som fóra de força por o gram trabalho que oie ouuerom, nom percades as famas de bondades de caualeria que sempre ouuestes e os filhos e as filhas e as molheres fremosas, e as grandes requezas que aqui trouuestes.» E dise muyto alta uoz «mafomede mafomede, nom desampares os teus.» Deu das esporas ao caualo muy rigamente contra os cristaãos que yam por seu encalço e dise «marim marim que eu sô o Rei almofacem uencedor de todo o que cometi.» E indo a todo seu poder pera ferir da espada, dom alcarac o turco e o Infante bazayne seu filho del Rey encalçaronno e filharonno pela redea do caualo diseromlhi «senhor nom he oie o dia uoso, auedeuos por preso, ca nom queremos que aqui moirades, porque se os cristaãos em uós topam asi como todos ueem em tropel nom auedes defensom.» Alcarac entregou el Rei aaquel Infante seu filho e a XX caualeiros e mandou que se fosem indo com el em meyo da az do coral. Alcarac ficou na çaga com dous mil caualeiros os milhores que achou na az do coral e colhia asi todolos mouros que uiinham desbaratados e enuiauaos adeante a aza do coral e yase muyto a paso com grande aroído datauaques e danafiis, e os cristaãos que yam per o encalço que em el topauam afastauaos de si fazendo sas esporoadas contra eles muy fremosamente, asi que todos aqueles que em el topauam nom guanharom com el prez. Asi foy defendendo sua çaga que todos os que se colherom á az do coral forom en saluo.

Alcarac depois que entendeu que a az do coral era em saluo dise a el Rei albofacem, «senhor senhor nom filhedes tresteza nem esmanhedes ca tempo aueredes pera filhardes uingança,» diso el Rei «nom pode filhar uingança o que com pesar more, eu a esta morte nom poso escapar por a nobre caualaria que perdi que eu aporei antre as gentes dafrica e dasya, e me tu prendiste em tempo que ainda eu podera uingar e cobrar mea onra. E por mais pouco talhei eu poucos dias ha as cabeças aos que forom com o infante abomelique meu filho en a lide que fez com os andaluzes porque nom morerom com el.» Respondeulhi alcarac «senhor se tu a mim talhas a cabeça eu nom recebo gram perda porque a mea uilhice he grande e tenho pouco de uiuer. E mais me praz da morte ca ueer eu a tua que oie nom se podera escusar.» Dise el Rei «como sabes tu que eu recebera morte?» Dise el «senhor si porque eu ui cousas estranhas e tam marauilhosas que por homees nom se poderia pensar.» «Que cousas forom esas tam estranhas?» dise el Rei «dizedemeo.» Respondeu alcarac, dise «senhor eu andando partindo e resfrescando caualeiros en as lides hu entendia que faziam mester uy III mil caualeiros portugueeses fazer por guanhar prez e honra de caualaria sobre todolos que eu uy e ouuy falar. Ca à huma meya legua das aazes tendudas os mandei cometer pela deanteyra e costaneyras e çaga ha oito mil caualeiros de genetes e darqueiros, e bem tiinha que aqueles acabariam a lide a gram présa e que como fosem uençudos que logo uos acoresem com todalas outras gentes que estauam antre as montanhas e o campo, e eles en lidando com estes VIII mil uiinham quanto podiron e ferirom nas III aazes tendudas. E porque estas III azes eram destremados caualeiros, tirei afóra dos VIII mil mogotes que ali ueerom os V mil pera uolos mandar. E uy estes portogueeses asi reuoluer a lide e ferir tam estranhamente que semelauam diaboos do inferno. Estes V mil que tirei afóra, e seis mil que tiinha folgados todolos mandei cometer. A lide era tam dura e tam espesa dos muitos que nós eramos, que parecia que os cristãos non podiam iá reger os nembros. E por a lide auer de uiir mais aginha ácabamento por acorer a uós, mandei a az da coinha que estaua naquel direito que ferisem em eles. E como esta aaz da coinha entrou antre eles partios os huuns a huma parte e os outros aa outra, e com o gram aficamento que lhis fezerom vyos tam cansa-

[1] *Respançado.*

Digitized by Google

dos eles e os caualos como quer que lhis os corações nom falecesem, que mandei pòr os IIII mil mogotes que da primeira posera pera os matar e catiuar. E quisera-os poer com eles pera os estroyr e yrme pera uós com toda a outra companha. Estando asi desbaratados como uos mostro, entrou per antre os uosos huum gram caualeiro antresinado de sobresinaaes uermelhos el e o caualo. . . . . .[1] de prata. E tragia em sas maãos huma muy fremosa e grande asta, en cima dela huma cruz que esprandecia como o sol e lançaua de si rayos de fogo. Esta foi mazelada de coita de door e de présa descorodoe a todas uosas gentes, ca en como nos foi mostrada, esa ora forom os portugueeses em toda sa força, e seguirom aquel caualeiro por hu ya. Os caualeiros eram tam uiuos e tam esforçados e os caualos tam ligeiros que hu queria chegar e ferir logo hi eram. Os golpes deles eram taaes que o poynham sas espadas nom auya hy mais mester meestre. Eramos os que lidauamos com eles XXXVIII mil, em pequena ora nom sarom do campo XII mil, os quaes os cristaãos yam seguindo e destroindo alen da gram montanha que estaua en cima de nós, quando quiserades tornar a lidar. E porque senhor eu uy estas cousas todas temendo-me se fosedes lidar asi como quiserades que ueesem os portugueeses da outra parte a que uós nom poderades auer defensom, metiuos em poder de uoso filho. E se eu erei aqui teedes meu corpo fazede como uos prouuer.» Diso el Rei almofacem, «Alcarac nom poso creer taaes cousas como me dizes ca som contra natura, quatro mil caualeiros manteer lide a tantos e tam boos como os meus eram! En acabamento per huum paao auerem de uencer!» Respondeu alcarac, «Senhor nom douidedes na uerdade, e ainda mais sabede que como aquel caualeiro pareceu com aquela grande asta en o cabeço que estaua acima donde lidauades á uista dos uosos, que logo a esa ora forom uençudos, e deus uos quis bem porque nom deceu a fondo, ca sy asi acontecera, forades perdudo uós e a aaz do coral. E ainda mais sabede que os caualeiros pareciam grandes gigantes. e os caualos mayores que grandes camelos. E se douidades desto perguntat estes caualeiros muytos que aqui estam que pasarom todo.» E os caualeiros diserom que aquela era a uerdade. Dise el Rei albofacem «alcarac, asoluote esa cabeça porque ueeste de longas terras a meu seruiço com gram poder de caualaria que oie perdiste.» Nembrouse el Rey albofacem de sas molheres e de seus filhos e da caualaria e donas e donzelas e auer sen conta que trouuera pera conquerer a espanha. E deceu de seu caualo e pos os geolhos en terra e o alcoram ante si e os olhos ao ceo, e dise a gram uoz que o ouuyam todos, «Senhor deus poderoso do ceo e da terra e nom ay outro sinon tu soo, Senhor deus que per ti foy escrito este alcoram que deste a mafomede teu meseieyro que nos mostrase por el a nosa uiuenda e o seruiço que te auiamos de fazer, porque desemparaste e mouiste mea nobreza mea honra que eu auia sobrelos Reis dafrica! Senhor porque desemperaste o meu senhorio que era temedo e guardado e todos meus Reinos e prouincias e principados! Senhor porque desemperaste a mea boa uentura que sempre por ti ouue em todalas lides que fiz! E porque desemperasti meus filhos que me escusauam nas fazendas que eram iá melhores que mim, e a mea nobre caualeria que eu auia prouada em muytas fazendas, e partiste de mim meas molheres e meas filhas que eu muyto amaua sobre todalas cousas! E senhor por se esto perder por alguum pecado que tu tees que te eu fiz nom ouueras tu porque estroyr tam altas donas e donzelas de sangue e tam alta fremosura e meterlas em poder dos cristaãos! Ora me farás uiuer em présa em coita èm tresteza em pesar, peçote pois eu tanto mal recebi que me des conselho e esforço como eu esto posa uingar.» O seu doo e a sa manzela e coyta era tam grande que todos aqueles que o uirom ouuerom por estranho como aquela ora nom moreo. E o porque se mais manzelaua si era por a lide que lhi partira alcarac e o infante boçaynne seu filho quando o prenderom ca el hi quisera morer, logo em aquela hora ouue conselho com os seus altos homees que lhi ficarom e forom todos em acordo que se pasase alem mar a demandar caualarias e se uiir com elas outra uez sobre a espanha por se uingar. El fezeo asi foise aalem mar e juntou cento e XX mil caualeiros e grande auer que poserom que seeria VIII centos e L camelos caregados douro. Estando em esto ueeromlhi meseieiros que aboemar Rei de tunice e da berberia lhe filhara uilhas e castellos e que profaçaua del porque fora uençudo de tam poucos cristaaos. El filhou desto gram sanha e daqueles caualeiros que tiinha pera uiir sobrela espanha, apartou deles cinquoenta mil dos melhores e foise a el. E de tremecen hu el era ata hu era el Rei aboamar ha melhor de quatrocentas legoas, e fez com el sa lide e uenceo e filhoulhe o reino de tonixe e gram parte da berberia e moreu hy el Rey aboamar. E tornandose albofacem pera seus reinos com gram prazer pera uiir conquerer a espanha e mandara iá gram parte dos seus pera sas terras pera os achar folgados, huum senhor dos alaraues que chamaron anza a que el fezera muito deserdamento sôbe como uiinha e ouue seu conselho com os boos daquela terra que estauam del manzelados porque os tiinha soiogados e per muytos dos seus parentes que lhi desperecerom em esta gram lide de tarifa. Forom em acordo que lidasem com el. E juntarom gram companha e sairom a el e uencerono. E ali se perderom todos os seus que com el uiinham. El Rei albofacem uiose malandante entrou no mar em tres galees e portou em huma uila sua que chamam almadia, en a uila estauam gentes do Infante aboanem seu filho que el leyxara en seu logar por guarda dos reinos. E aquelas gentes peleiarom com el e mataromlhy huum seu filho que auia nome o Infante nazar. E uyndose el Rey albofacem sem uentura com companhas poucas que podo auer ca as outras eram iá tornadas com seu filho o Infante boanem chegou ao Rio de marce que he no Reyno de suiurumeça que el guanhara. E sayo a el este enfante aboenem seu filho e lidou com el e o padre foy uençudo. E co-

[1] *Respançado illegivel.*

Digitized by Google

lhouse aa gram montanha de aazayra de que era senhor cecio que el nunca podera conquerer. E cecio lhi fez hy muyta honra, e uiose muy desbaratado de todo e dos Reinos e moreu com pesar. E asi mostra ihezu christo seus milagres contra os que querem yr contra a sa fe. Dos que acharom mortos e catiuos dos mouros en os campos e seras destas grandes lides de tarifa forom LVII mil e trezentos.

Aqui nom falamos dos fidalgos castellaãos e portugueeses ca os feitos estremados fezerom polos corpos em estas lides, porque todos faziam tam bem e tam ygual o que a cada huum perteecia, ca fea cousa semelharia de louuar os huuns e outros nom, e se alguns ouuesem contar as marauilhas e bondades que faziam seeria o liuro tam grande que os que o leesem com a grande escritura se anoiariam, e os outros de que aqui nom falasem ficariam reprehendudos. Dês i porque este liuro he de linhagees nom faz mester de en el falar de todo saluo dalgumas cousas marauilhosas estremadas em breue que pasarom estes linhagees. Este priol dom aluaro de pereyra que uem deste linhagem de que falamos ante do começo destas lides, foy o que pasou alem mar hu está o gran meestre da ordem da caualaria de san ioham do espital com caualeiros e outras gentes muytas pera a guera que os espitaleres ham com os turcos e com soriaos e barbaros e daleyxadria. E recebeu grande onra do gram meestre e de toda a caualaria porque se ouuerom del por bem seruidos. El uco daló muy bem-andante e com gram louuor. Este fez muytas fortalezas e logares no Reino, e foy amado dos portugueses, e jaz em huma capela que el fez por o seruiço de deos que ha nome santa maria de flor de rosa. Aly iazem a redor de seu moymento os tres caualeiros que se com el criarom, e forom com el na busca da uera cruz por saluamento da fe de ihezu christo e de toda a cristiidade asi como auemos mostrado.

TITULO XXII.º

Dos sousaãos

O primeiro foy dom soeiro belfager que foy casado com dona e fez em ela a hufo soarez belfager. E hufo soarez belfager foy casado com dona eomedola e fez em ela a hufo ahufez. E este dom ahufo ahufez foy casado com dona Tereza e fez em ela o conde dom goeyçoy aúfez que chamarom o nonnado e sancta senhorinha de basto. E este conde dom goyçoy foy o que matou frade balderique visauoo de dom fernam anes de montor e trasauoo de dom paay ca... de toronho filho deste dom fernam eanes de montor ca deste balderique sayo Ramiro frade e de ramiro frade sayo dom ioham ramirez padre de dom fernam anes de motor. E o sobredito conde dom goyçoy foy casado com dona mona e fez em ela dom nechigi gicoi. Este dom nechigi gicoi foy casado com a condesa dona aragunte soarez que foi filha del conde dom soeyro de nouellas e de dona mayor diaz filha del conde dom diego que pobrou burgos. E este conde dom echigi gicoy auia contenda com o conde dom meem soarez de nouellas que era yrmaão de sa molher dona aragunte sobre nouellas em que auiam ambos parte que lhis ficara do conde dom soeiro seu padre. E andando ambos en sa contenda pera peleiar cada dia foise el conde dom meem soarez de nouellas a leom e fezeo el Rey seu adeantado en portugal. E ueose el conde dom meen soarez pera sa terra. E estando el conde dom echigi gicoy e el conde dom pero paaez de begunte e el conde dom ueya de tamhal e outros quatro condes com eles em nouellas ueeo a eles el conde dom meen soarez huma noite comme em deitando nom se guardando eles del e çegou dom echigi gicoy e os outros seis com el. E estos condes todos sete jazem em sam pedro daatei. E este conde dom meen soarez de nouellas andando corendo monte huum dia na portela de uaade chegou a el huum caualeiro que auya nome Soeyro da uelha[1] e matou el conde dom meen soarez porque cegara el conde dom pero paaez da begunte cuio uasalo soeyro da uelha era.

II. «E depos a cabo de gram tempo quando el Rey dom afomso filho... conde dom anrreque reynou em portugal foy hospede dhuum home boom que auia nome dom Gonçalo de souza na quintaa d'unhom. E enquanto lhe.... adubando de comer foy el Rey a uer sua molher que auia nome dona Sancha aluarez filha del conde dom aluaro dastuiras e começolha..... E dom Gonçalo de sousa entrou pola porta e uyo asy seer e pesoulhe ende muito e diselhe «senhor leuantadeuos..... ca adubado o teedes.» E el Rey..... e foyse asentar a comer.... seendo comendo filhou dom gonçalo sa molher e trosquioua e..... huma pelle a auesas e posea en cima dhuum sendeiro dalbarda o rostro contra o rabo do sendeiro e huum home com ela e nom mais e..... pera sa terra per ante hu el Rei estaua com muytos..... que lhi dauam..... e el Rey teuese por desonrado desto e diselhe «dom gonçalo por mais pouco ca esto cegou em.. atei huum adeantado de meu auoo sete condes» e el lhi dise «Senhor cegôos a torto e morreu porem.[2]»

Dom echigi gicoy

E o sobredito conde dom echigi gicoi ouue desta sa molher dona aragunte soarez huum filho que ouue nome dom gomez echigiz.

[1] *Á margem em letra mais moderna* e era natural de negrelos
[2] *Respançado de que ainda se podem ler as palavras que vão no texto.*

Digitized by Google

De dom gomez echigiz

III. Este dom gomez echigiz foi casado com dona gontrode moniz filha de dom moninho fernandez de touro. E este dom moninho fernandez foy filho del Rei dom fernando que foy par *(sic)* demperador de gaança. E este dom gomez echigiz suso dito ouue desta dona gontrode moniz sa molher huum filho que ouue nome dom egas gomez de sousa e huma filha que ouue nome dona sancha gomez.

De dom egas gomez de sousa

IIII. Este dom egas gomez de sousa foy casado com dona gontinha gonsaluez filha de dom gonsalo meendez o lidador como se mostra no Titulo xxi de Rei Ramiro parafro v.º E fez en ela dom meen ueegas.

De dona sancha gomez de sousa

Esta dona sancha gomez[1] foy casada com o conde dom nuno de celanoua yrmaão del conde dom afomso e de sam roosendo e ouuerom estes filhos, el conde dom gomez nunez que iaz em pombeiro na galigee aa parte dereita quàndo home uem de fora, e outro filho que ouue nome dom sancho nunez onde descenderom os de baruosa como se mostra no Titulo xxxvii do conde dom nuno de celanoua parafro ii. Este conde dom gomez nuniz de poombeiro foy eyxerdado por merecimento que el fez e foy casado com dona eluira perez filha do conde dom pero de traua asi como se mostra no Titulo xiii deste dom pero de traua parafro ii.º E fez em ela quatro filhas, a primeira ouue nome dona loba gomez que foy freira, e a segundà filha ouue nome dona chamoa gomez, e a terceyra ouue nome dona Maria gomez, e a quarta ouue nome dona oraca gomez.

De dona chamoa gomez filha del conde dom gomez nuniz de poombeiro e de dona eluira perez

V. Esta dona chamoa gomez foy casada com dom meem rodrigues de tougez filho de dom Rodrigo froyaz de trastamar donde ueem os de pereyra como se mostra no Titulo xxi de rei ramiro parafro x. E fez em ela dom soeyro meendez facha ao que diserom maãos daguya como se mostra no Titulo xxiiii deste meem rodrigiz. E desque moreo este meen rodrigiz de touges casou depois esta dona chamoa gomez com dom paay soarez çapata filho de dom soeyro meendez o boom. E fez em ela dom pero paaez o alferez e dona eyxamea paaez. E estes forom casados e ouuerom semel como o liuro conta no Titulo xvi de dom soeyro meendez o boom parafro xii.

De dona Maria gomez filha del conde dom gomez nuniz de poombeiro e de dona eluira perez

Esta dona maria gomez foy casada com dom Lourenço ueegas o espadeiro e nom ouerom semel.

VI. E o sobredito dom egas gomez de sousa filho de dom gomez echigiz fez em esta sa molher dona gontinha filha de dom gonsalo meendez da maya huum filho que ouue nome dom meen ueegas.

De dom meem ueegas filho de dom egas gomez de sousa e de dona godinha meendez

Este dom meen ueegas de sousa foy casado com dona eluira fernandez[2] filha de dom fernam afonso de toledo que uos diremos que foy mouro e fezeo el Rey dom afomso cristaão porque era home honrado e de gram companha e foy seu padrinho e casôo com dona oraca gonsalues filha de dom gonsalo ueegas de marnel. E este dom meen ueegas suso dito fez em esta dona eluira fernandez sa molher dous filhos e quatro filhas, o primeiro filho ouue nome dom gonsalo meendez dom gonsalo de sousa, e o segundo ouue nome dom soeiro meendez o gordo. E as filhas forom estas, dona ouroana meendez, e dona chamoa meendez, e dona moor meendez, e dona oraca meendez. E estas todas forom casadas e ouuerom semel como o liuro conta adeante.

Esta dona ouroana meendez foi casada com dom meen moniz onrado de riba de doiro como se mostra no seu Titulo xxxi desta dona ouroana. E dona chamoa meendez foy casada com dom gomez meendez gedeam como se mostra no Titulo xxx. E dona oraca meendiz foy casada com dom egas fafez de lanhoso, como se mostra no Titulo xxxii desta dona oraca meendez.

[1] *Á margem* E desta dona sancha gomez fala no Titulo xxxvii deste conde dom nuno de celanoua parafro primo.

[2] *Á margem* Esta dona eluira fernandez ouue huum ermaão a que chamarom dom anrequez fernandez magro. E deste ueem os de pereyra da huma parte e os de porto careiro e outros muytos e boons fidalgos como se mostra no Titulo xliii dos de porto careiro parafro ii e no Titulo xxi.º de Rei ramiro parafro x.

Digitized by Google

De dom gonsalo meendez dom gonsalo de sousa filho de dom meendo e sousaõ e de dona eluira fernandez

VII. Este dom Gonsalo de sousa foy casado com dona oraca sanches filha de dom sancho nunez[1] e da infante dona Tereza afomso filha del Rei dom afomso o primeiro rei de portugal filho del conde dom anreque e da Rainha dona Tereza e fez em esta oracha sanchez el conde dom meendo de sousa. E depois que lhe esta molher moreo casou depois com dona dordia ueegas filha de dom egas moniz de riba de doiro o bem auenturado e da minhana dona Tereza afomso que fez o monesteiro da çalzeda como se mostra no Titulo xxxvi dos de riba de doiro parafro xv e fez em ela duas filhas, a condesa dona eluira da faya que foy casada com dom soeiro meendez maãos daguya como se mostra no Titulo xxiiii.º de dom meen rodriguiz de touges, e dona Tereza gonsaluez que foi casada com dom fernam gomez como se mostra no Titulo xxv desta dona Tereza gonsalvez, depois er foy casada com dona sancha aluarez filha de dom aluar dastuiras. «..... enuioua pera sa terra .....[2],

Del conde dom meendo e dos que del decenderom

VIII. Este conde dom meendo o sousaõ foy casado com dona maria rodriguez filha do conde dom Rodrigo o uelhoso[3] e de dona meniha froyaz. E fez em ela dom gonsalo meendez e dom garcia meendez, e dom Vasco meendez, e dom Rodrigo meendez, e dona guyomar meendez que se uê casada com dom ioham perez da maya como se mostra no Titulo xvi de dom soeiro meendez parafro xx, e dona oraca meendez que foi casada em castella com dom nuno perez de gozmam o boom, e fez em ela huum filho que ouue nome dom pero nunez asi como se mostra no Titulo xvii parafro iii.º

De dom Gonsalo meendez de sousa e de seus yrmaõs

IX. Este dom gonçalo meendez filho de dom meendo o sousaõ foy casado com dona Tereza soarez filha de dom soeyro ueegas de riba de doyro e de dona sancha uermoyz filha de dom uermuu perez de traua e da enfante dona Tereza anrequez filha do conde dom anreque. como se mostra no Titulo xiii de dom pero fernandez de traua parafro iii. E fez em ela dom meendo gonsaluez e dona moor gonsaluez e dona maria gonsaluez e dona sancha gonsaluez. E dom meen gonsaluez foi casado com dona Tereza filha de dom afomso telez o uelho que pobrou alboquerque e de dona eluira rodriguez girooa e fez em ela dona Maria meendez. E esta dona Maria meendez foy casada com dom Martim afomso filho del Rey de leon e de dona Tereza gil e nom ouuerom semel. E dona moor gonsaluez e dona maria gonsaluez e dona sancha gonsaluez yrmaãs deste dom meen gonsaluez filhos deste dom gonsalo meendez filho del conde dom meendo o sousaõ nom ouuerom semel.

De dom Garcia meendez de sousa e dos que del decenderom

X. Este dom garcia meendez foi casado com dona eluira gonsaluez[4] filha de dom gonsalo paaez de toronho filho de dom paay curuo como se mostra no Titulo E fez o conde dom gonsalo garcia, e dom meen garcia e dom ioham garcia o pinto, e dom fernam garcia esgarauhunha o que trobou bem, e dom pero garcia albouya e dona Maria garcia. E este conde dom gonsalo sobredito foy casado com a condesa dona leonor filha del Rey dom afomso de portugal de gaança. E ouue dela semel. E ouue huum filho de gaança que ouue nome dom ioham gonsaluez e este dom ioham gonsaluez fez filhos, e gonsalo garcia, e aluar eanes.

De dom meem garcia de sousa e dos que del decenderom

Ora leyxemos a falar do conde dom gonsalo garcia que moreo sem semel liidima e tornemos a dom meen garcia seu yrmaão.

XI. Este dom meen garcia de sousa foy casado com dona Tereza anes filha de dom ioham fernandez de limha e de dona maria paaez ribeira como se mostra no Titulo xii do conde dom pero fernandez de traua parafro iii.º E fez em ela gonsalo meendez e iohanne meendez e maria meendez e costança meendez e tereia meendez. E gonsalo meendez e iohanne meendez nom ouuerom semel. E Tereza meendez foi freyra. E Maria meendez rousoua

1 *Á margem* E deste dom sancho nunez fala no Titulo xxxvii do conde dom nuno de celanoua parafro ii.º

2 *Respançado onde só se podem ler as palavras que vão no texto.*

3 *Á margem* Este conde dom Rodrigo o ueloso foi neto do rei ramiro de leom o iiii.º como se mostra no seu Titulo xii donde ueem os de cabreira e os Infantes dom ioham e dom donis filhos del Rey dom pedro de portugal.

4 *No fim da pagina* Esta dona eluira gonsaluez foi bisneta de dom soeyro meendez o boom yrmaão de dom gonçalo meendez o lidador como se mostra no Titulo xvi de dom soeyro meendez parafro xix.

Digitized by Google

seu yrmaão gonsalo meendez. E depois casou ella com Lourenço soarez de ualadares[1] e ouue dela huuma filha que ouue nome dona ynês lourenço. E esta dona ynês lourenço foy casada com martim afomso que chamarom por sobrenome chichoro. E este Martim afonso chichoro foy filho del Rey dom afomso de portugal de gaança e dhuma moura. E ouue em esta sa molher dona ynês lourenço huum filho que ouue nome Martim afomso chichoro e huma filha que ouue nome dona maria afomso e foy casada com dom gonsalo anes de briteiros e ouuerom semel como se mostra no Titulo XXXIII de dona eluira anes parafro II, e outras que forom freiras e morerom sem semel. E este Martim Afomso filho de Martim Afomso nom ouue semel liidima mais ouue huum filho em huma dona que era abadesa darouca que hauia nome dona aldonça anes de briteiros e o filho ouue nome Vasco martins.

De dona costança meendez filha de dom meen garcia de sousa e dos que del decenderom

Esta dona costança meendez foy casada com dom pero anes portel[2] filho de dom ioham dauoym e de dona marinha afomso darganil. E fez em ella ioham perez, e outro ioham perez e dona branca perez e dona Maria ribeira. E ioham perez e ioham perez nom ouuerom semel.

Do conde dom Pedro

Esta dona branca foi casada com dom pero que depois foi conde filho del Rey dom donis de portugal. E ouue dela huum filho e moreo esta dona branca perez e depois moreo o filho e herdou o conde os seus beens. E depois que lhi moreo esta molher a dias casou com a condesa dona Maria xamenez filha de dom pero coronel e de dona oraca artal naturaaes daragom e nom ouuerom semel.

XII. Este conde dom pedro foy o que fez moito bem a fidalgos em portugal e o que os pôs nas moy grandes contias, ca mais forom per ele postos e feitos em muy grandes contias ca polos melhores quatro homees boons que forom em portugal saluando se forom emde reis. E este foy o que herdou alguuns filhos dalgo nas sas herdades e que ouue os melhores uasalos que ouue outro conde nem homens boõs dos que dante forom. E este conde dom pedro quando ouue guera antre portugal e castella logo do começo esteue em riba de minho per mandado del rey de portugal. E estando este conde no moesteiro de ganfei, e o arçobispo de santiago iuntou as mais companhas que pode auer, e o pendom de santiago, e roi paaez de bemha que ueínha hy com el que era adeantado del Rey de castella em galiza com aqueles que pode auer. E queria pasar o minho pera acó hu o conde estaua. E o conde soubeo e iuntou aqueles que tinha e pasou aalem do minho, ca dise que era melhor de o atender na sa terra ca em portugal. E entom pasou o rio aalem e parouse nos caminhos dos uaaos todos porque nom sabia por qual uaao queria pasar, nem per qual caminho uiinha. E atendeo hy dous dias. E ao segundo dia diseromlhi que uiinha y o arçobispo com seu pendom tendudo coidandoos aachar no areal desarmados e sem sospeita e por eso andara huma peça da noite. E o conde soubeo muy cedo pela manhaa e fez armar todos os seus e moueo contra el. E o arçobispo com todos os seus com o pendom de santiago tendudo aaquem do castello d'Entença coidando achar o conde sem sospeita, el uiindo asi uyo asomar o conde e o seu pendom com todos os seus a huum oteiro. E quando o uyo uolueose com o pendom de santiago e com todos os seus pera o castello d'Entença. E o conde enuioulhi dizer a que uiinha asy si queria lidar, e el dise que nom uiinha rezar outras matinhas. E entom moueo o conde e foise chegando contra el, e el colhouse bem acima dhuum castello iuntou com o muro e aló tras as bareiras meteo o pendom e teendo moito mais que o conde, tambem de caualo come de pee. E asi o teue o conde cercado tres dias que nunca sayo do castello nem de aredor del demandando cada dia ao conde tregoa, tambem o arçobispo come o adeantado del Rey. E o conde mandoulhi cada dia roubar e filhar o que eles auiam mester e queimar a terra e nunca el y ousou a tornar.

De dona Maria ribeira e dos que dela decenderom

XIII. Esta dona Maria ribeira foi casada com afomso donis filho del rei dom afomso de portugal de gaança e yrmaão del Rey dom donis de portugal e fez em ela pero afomso e Rodrigo afomso e diego afomso, e dom garcia meendez priol da alcaçaua, e outro filho que ouue nome gonsalo meendez que moreo sem semel. Pero afomso foi casado com dona eluira anes filha de ioham perez de nouoa e ouuerom filhos. E este Rodrigo afomso

[1] *Á margem* E do quaes uem este Lourenço soarez acharees no Titulo XL do dom arnaldo de bayam parafro III.º
[2] *Á margem* E de quaes uem este dom pero eanes mostrase no Titulo XXXVI do dom moniho ueegas parafro VIII.

Digitized by Google

foi casado com dona uiolante ponço filha de Martim anes de briteiros e de dona branca lourenço de ualadares. Este diego afomso foi casado com dona uiolante lopez filha de lopo fernandez pacheco senhor de fereira, e de dona Maria gomez taaueira[1]. E ouuerom filhos, aluar diaz, e lopo diaz, e diaz.

De dom fernam garcia yrmaão do conde dom Gonsalo garcia e de dom meen garcia

Este dom fernam garcia foi casado com dona oraca abril filha de dom abril perez de lumeares e de dona sancha nunez e nom ouuerom semel.

De dom ioham garcia yrmaão do conde don gonçalo garcia e de seus yrmaãos suso ditos

XIIII. Este dom Joham garcia que chamarom por sobrenome o pinto e foi senhor dalegrete foi casado com dona oraca fernandez filha de dom fernam perez pelegrim como se mostra no Titulo xxxviii de dom meendo alaão parafro iii.º E fez em ela dom steuam anes que moreo sem semel, e dona aldara anes e dona eluira anes, e dona sancha anes. E esta dona aldara anes filha de dom iohan garcia de sousa suso dito foi casada com dom gomez gonsaluez girom, e fez em ela dona iohana gomez. E esta dona iohana gomez foy casada com dom nuno gonsaluez de lara filho de dom nuno o boom e de dona Tereza afomso e nom ouue dela semel como se mostra no Titulo .

De dona eluira anes filha de dom ioham garcia de sousa e dos que del decenderom

XV. Esta dona eluira anes foi casada com dom guter soarez que chamarom por sobrenome dom goter soarez moucho. E fez em ela semel como se mostra no Titulo xvi de dom soeiro meendez o boom parafro vi.º

E a sobredita dona sancha anes filha de dom iohan garcia de sousa o que chamarom por sobrenome o pinto e de dona oraca fernandez *(sic)*, e esta dona sancha anes nom foi casada nem ouue semel. E pero garcia e dona Maria garcia yrmaãos de dom gonçalo garcia e de dom meem garcia que iá disemos.

De dom Rodrigo meendez filho del conde don meendo de sousa o sousaão e yrmaão de dom gonsalo meendez e de dom garcia meendez

Este dom Rodrigo meendez nom ouue filho liidimo mais ouue huum filho em huma dona que auia nome dona Maria ueegas de regalados, e este filho ouue nome garcia rodriguez dargyxo, e moreo sem semel, e ficou toda a sa herdade a dom meen garcia seu primo.

De dom Vasco meendez filho de dom meendo donde ueem os de tauara

XVI. Este dom Vasco meendez nom ouue semel liidima, mais ouue huum filho que ouue nome Roy uaasquez de panoyas de gaança. E o porque o chamarom de panoyas foi que lhi leysou seu padre huma pouca derdade y em panoyas, ca a outra herdade que auia toda a leixou a dom meen garcia seu primo. E este roy uaasquez foi casado em panoyas com dona e fez em ela huma filha que ouue nome dona Tereza rodriguez. E esta dona Tereza rodriguez foi casada com Steuam rodriguez dafomseca e fez em ela dona moor steuez que foi casada com roi paaez dagares, e fez em ela guiomar rodriguez que foi casada com Lourenço perez de tauara, e fez em ela dous filhos e huma filha, o huum ouue nome Lourenço perez, e o outro Lourenço perez que chamarom por sobrenome coruo, e a filha ouue nome Lourença perez.

[1] *No fim da pagina* Esta dona Maria gomez taaueira foy filha de dom gomez lourenço taaueira que foi neto de dona sancha anriquez que foi casada com dom Rodrigo gonsaluez donde ueem os pereiraãos, como se mostra no Titulo xxi de Rei Ramiro parafro x. E esta dona sancha anriquez foi depois casada com dom paay soarez romeu donde descende esta dona Maria gomez, como se mostra no Titulo xxxxii de dom goido araldez parafro ix. E asi ham gram deuedo estes dom aluar diaz e dom lopo diaz com os de pereira desta parte e outros deuedos moytos que estes sousaãos an com estes de pereira segundo se mostra no Titulo xxi de Rei Ramiro por alegaçoões que ha.

Digitized by Google

TITULO XXIII.º

De dona eluira anes filha de ioham perez da maya e de dona guyomar meendez filha del conde dom meendo o sousaão

Esta eluira anes[1] rousoua Roi gomez de briteiros que era infançom e depois casou com ela. E depois fez el Rei dom afomso este dom Roi gomez[2] ricome e deulhi pendom e caldeira. E esta dona eluira anes e dom Roi gomez fezerom filhos dom meen rodriguiz que chamarom de briteiros e dom ioham rodriguiz de briteiros, e outro filho que ouue nome gonsalo rodriguiz, e este gonsalo rodriguiz foi sandeo e moreo sem semel, e duas filhas a huma ouue nome dona lucas rodriguiz que foi abadesa darouca, e a outra ouue nome dona sancha rodriguiz. E esta dona sancha rodriguiz foi casada com dom pero ponço de bayam e nom ouuerom semel.

De dom meen rodriguyz de briteiros e dos que del decenderom

Este dom meen rodriguiz foi casado com dona Maria anes filha de dom iohan perez da ueiga e de dona Tereza martins filha de dom martim paaez ribeira, como se mostra no Titulo LII dos dazeuedo parafro II. E fez em esta dona Maria anes huum filho que ouue nome Martim meendez de briteiros que moreo sem semel, e fez em ela outro filho que ouue nome iohan meendez de briteiros, e quatro filhas, a huma ouue nome Maria meendez, e a outra Maria meendez ribeira, e Tereza meendez, e guiomar meendez, e estas todas quatro forom freiras e nom ouuerom semel.

De dom iohanne meendez de briteiros e dos que del decenderom

Este dom iohanne meendez de briteiros sobredito foi casado com dona oraca afomso filha del rei dom afomso de portugal de gaança e fez em ela huum filho que ouue nome fernan eanes que moreo sem semel e outro filho que ouue nome gonsalo anes de beredo, e fez duas filhas a huma ouue nome dona guiomar que nom ouue semel, e a outra ouue nome dona leonor. E esta dona leonor foi casada com Martim anes de briteiros filho de Martim anes e de dona branca lourenço e ouuerom huma filha que ouue nome dona e partios a sancta egreia per sentença porque eram segundos coyrmaãos e siiam em pecado.

De dom Gonsalo anes de beredo filho de dom iohanne meendez de briteiros e de dona oraca

Este dom gonsalo anes de beredo foi casado com dona sancha filha de pero nuniz de gozmam e de dona ynês fernandez, e fezerom dona maria que foi casada com dom Roy uaasquez pereira, e ouuerom filhos como se mostra no Titulo XXI de Rei ramiro parafro XIIII.

De dom ioham rodriguiz de briteiros e dos que del decenderom

II. Este dom ioham rodriguez foi casado com dona guiomar gil filha de dom gil uaasquez o que moreo na lide de gouuea, e de dona aldonça anes da maya, e fez em ela dom Martim anes de briteiros, e dom gonsalo anes de briteiros, e dona aldonça, e dona froylhi eanes. E esta dona aldonça anes foi abadesa darouca. E en seendo abadesa ouue huum filho de martim afomso chichorro como iá disemos. E dona froilhe eanes foi casada com dom fernam sanchez filho del Rei dom donis de portugal de gaança, e nom ouuerom semel.

De dom Martim anes de briteiros filho de dom ioham rodryguez e dos que del decenderom

Este dom Martim anes de briteiros foi casado com dona branca lourenço de ualadares, e fez em ela huum filho e huma filha, e o filho ouue nome Martim anes, e foi casado com dona leonor sa parenta filha de dom iohane meendez de briteiros, e ouuerom semel como iá disemos. E a filha ouue nome dona uiolante ponço, e esta dona uiolante ponço foi casada com dom Rodrigo afomso de sousa filho dafomso donis e de dona Maria ribeira e ouuerom semel.

[1] *No fim da pagina* Como esta dona eluira anes foy filha de dom ioham perez mostrase no Titulo XVI.º de dom soeyro meendez parafro XX.º
[2] *No fim da pagina* De quaes uem este dom Roy gomez achaloedes no Titulo XXX de dom gomez meendez gedeaão parafro XVI.º

Digitized by Google

De dom gonsalo anes de briteiros filho de dom ioham rodryguez e dos que del decenderom

Este dom gonsalo anes casou com dona Maria afomso filha de Martim afomso chichoro e de dona ynês lourenço de ualadares e fez em ela duas filhas, dona Maria que foi casada com Martim Lourenço de cunha, e dona margarida que foi casada com Roi uaasquez ribeiro.

TITULO XXIIII.º

De dom meen rodriguez de touges[1]

Dom meen rodriguiz de touges foi filho do boom de dom Rodrigo froyaz donde ueem os pereyraãos como se proua no Titulo XXI.º de Rey ramiro de leon parafro LX. Este dom meen rodriguiz se uê casado com dona chamoa gomez filha do conde dom gomez que iaz em poombeiro como se proua no Titulo XXII dos sousaãos parafro V.º e fez em ella dom soeyro meendez facha que chamarom maãos daguya. Este dom soeiro meendez facha que diserom maãos daguya, foi casado com a condesa dona eluira gonsaluez da faya filha de dom gonsalo de sousa, como se mostra no Titulo XXII dos sousaãos parafro VI.º e fez em ela dom gomez soarez padre de dona chamoa gomez e dom pero soarez carnes maas que nom ouue geeraçom, e dona gontinha soarez molher de dom garcia perez[2] de bragança, e Maria soarez que rousou pero rodriguiz de penela. E aqueste gomez soarez foi casado com Tereza rodriguiz, e fez em ela dom Vaasco gomez e dom soeyro gomez, e dona chamoa gomez. E destes nom ficou semel liidima.

De dona gontinha soarez filha de dom socíro meendez maãos daguya

II. Esta dona gontinha soarez foi casada com dom garcia perez de bragança que ouue nome ladrom e foi filho de pero fernandez bragançaão como se mostra no Titulo XXXVIII dos bragançaãos parafro II e ouue filhos, dom fernam garcia e dom pero garcia, e dona Tereza garcia e dona eluira garcia e dona moor garcia. E esta dona eluira garcia foi casada com dom ordonho aluarez dasturas, e fez em ela dom aluar diaz, e dom airas diaz e dom sancho ordonhez, e dona moor aluarez madre de pero diaz e de nunho diaz de castanheda asi como se mostra no Titulo XIIII.º de dom gotere donde ueem os de castanheda parafro II.º

III. Este dom aluar diaz foi casado com dona Tereza perez filha de dom pero rodriguiz girom e de dona sancha perez[3] yrmaã de dom abril perez de lumeares, e fez em ela dom pero aluarez, e dom ordonho aluarez o que foi cardeal, e afomso aluarez de nhoronho e aluar diaz, e dona moor aluarez que foi casada com ioham diaz de fenoiosa. E fez em ela o bispo dom Garcia de burgos, e dom diego martins de fenoiosa, e dona mayor airas que foi casada com loy diaz el chico, e fez em ela semel como se mostra no Titulo IX dos de bizcaya, parafro X, e outra que se vê casada com diego froyaz. Este aluar diaz foi casado com dona iohanna perez filha de dom pero aznarez, e ouue huma filha que ouue nome dona diaz que foi casada com ioham gonsaluez rapouso. Este afomso aluarez ouue huma filha que ouue nome dona Tereza afonso que se uê casada com dom Roi gil de uilalobos como se mostra no Titulo XVIII dos de uilalobos parafro II.º

De dom pero aluarez das esturas e dos que del decenderom

Este dom pero aluarez foi casado com dona sancha rodriguez filha de dom Rodrigo aluarez e de dona sancha diaz. E este dom Rodrigo aluarez foi filho do conde dom aluaro de lara de gaança, e foi ricomem muyto honrado como se mostra no Titulo X dos de lara parafro VI. E este dom pero aluarez ouue em esta sa molher dom Rodrigo aluarez, e dona Tereza aluarez. Este dom Rodrigo aluarez foi casado com dona iohana fernandez filha de dom fernam rodriguez de saldanha e de dona iohanna rodriguez filha de dom roy gonsaluez de sisneiros e ouuerom semel como se mostra no

Esta dona Tereza aluarez foi casada com dom Affonso de molina yrmaão da Raynha dona Maria molher que foi del Rei dom sancho de castella como se mostra no Titulo XVI de dom soeiro meendez parafro primo e fez em ela dom telo que foi casado com dona Maria filha do infante dom afomso de portugal, e de dona uyolante filha do infante dom manuel e de dona costança daragom, e fez em ela dona ysabel que casou com dom

[1] *Á margem em letra mais moderna* irmaão de dom Gonçalo rodrigit de palmeira
[2] *Á margem* De quaaes uem este dom garcia perez mostrase no Titulo XXVIII dos bragançaãos parafro II.º
[3] *No fim da pagina* De quaaes uem esta dona sancha perez mostrase no Titulo XXXVII.º de dom moninho ueegas parafro XV.º

Digitized by Google

ioham afomso o boom que chamarom dalboquerque o que trouuerom morto no ataude, com que se conselhauam os infantes e os outros muy boõs como se mostra no Titulo xxi de rey Ramiro parafro xii.

De dona moor garcia filha de dom garcia perez ladrom de bragança e de dona gontinha soarez filha de dom soeiro meendez facha e da condeça dona eluira gonsaluez da faya

Esta dona moor garcia nom foi casada mais rousoua seu yrmaão pero garcia, e fez em ela Martim tauaya que ouue semel como ouuiredes em este liuro, no Tiſulo xxxviii.° dos bragançaãos parafro ii.°

De dom pero garcia filho de garcia perez ladrom e de dona gontinha soarez filha de dom soeiro meendez facha e da condesa dona eluira gonsaluez

IIII. Este dom pero garcia foi casado com dona e fez em ela dona Tereza perez de bragança. E esta dona Tereza perez foi casada com dom ioham martins auana, como se mostra no Titulo xvi de dom soeyro meendez o boo parafro xvi. E fez em ela dona aldonça anes que foi baragaã del Rei dom afomso e depois foy casada com dom gil uaasquez o que matarom na lide de gouuea, e fez em ela dona marquesa gil. E esta dona marquesa gil foi casada com eytor nunez de chacim e nom ouuerom semel. E ouuerom outra filha que ouue nome dona guyomar gil. E esta dona guiomar gil foy casada com dom iohan rodryguez de briteiros e ouuerom semel asi como se mostra no Titulo xvi de dom soeyro meendez o boo parafro xv e no Titulo xxiii de dona eluira anes parafro ii.

TITULO XXV.°

De dona Tereza gonsaluez filha de dom gonçalo de sousa e de dona dordia ucegas yrmaã do conde dom meendo e dos que dela decenderom

Esta dona Tereza gonsaluez foi casada com dom Vasco fernandez filho de dom fernam gomez por sobrenome catiuo que foi filho del conde dom gomez de sobrado e ouuerom huum filho que ouue nome dom gil uaasquez de souerosa, e outro filho que ouue nome dom martim uaasquez que matarom os mouros em prasença, e duas filhas a huma ouue nome dona aldara uasquez e a outra dona eluira uasquez. E este dom gil uasquez de souerosa iaz em poombeiro e foy tres uezes casado. A primeira casou com dona Maria ayras de fornelo. E ouue ante el Rei dom sancho de portugal dela seus filhos, dom Martim sanchez que foi moy boom filho dalgo e moito honrado, e dona oraca sanchez. E este dom Martim sanchez foi o que lidou com o poder del Rei de portugal tres uezes e os uenceo cada uez asi como uos depois diremos adeante em este Titulo. E dom gil uasques sobredito ouue desta dona Maria airas sobredita huum filho e huma filha, o filho ouue nome dom Martim gil, este dom Martim gil foi o que uenceo a lide do porto, e a filha ouue nome dona Tereza gil. E esta dona Tereza gil ouuea el Rei dom afomso de leon, e fez em ela huum filho que ouue nome dom Martim afomso, e dona Maria afomso, e dona sancha afomso, e dona oraca afomso. E este Martim afomso suso dito foi casado com dona Maria meendez filha de dom meen gonsaluez de sousa, e nom ouuerom semel. E moreo a sobredita dona Maria ayras, e casou dom gil uaasquez com dona sancha gonsaluez doruaneia, e ouue dela dous filhos e huma filha, e o huum dos filhos ouue nome dom Vasco gil, e o outro ouue nome dom manrique gil, e a filha ouue nome dona guiomar gil. E moreo esta dona sancha gonsaluez doruaneia sobredita, e casou dom gil uasques com dona Maria gonsaluez giroa, e fez em ela tres filhos e duas filhas, o huum dos filhos ouue nome dom iohan gil e o outro dom fernam gil, e dom gonsalo gil, e a huma das filhas ouue nome dona sancha gil, e dona dordia gil. E a sobredita dona sancha affonso yrmaã de dom Martim afomso filha del Rei dom afomso de leom, foi casada com dom simon rodriguez dos cameyros, e nom ouuerom semel. E a sobredita dona oraca afomso yrmaã de dom Martim afomso, foi casada com dom garcia romeiro daragom, e depois casou com dom pero gozmam, e de nenhuum deles nom ouue semel. E dona Maria afomso yrmaã deste Martim afomso filho del Rei dom afomso de leom foi casada com dom aluar fernandez filho do conde dom fernando de lara que iaz em fiteiro, e nom ouuerom semel, e depois ouuea el Rei dom afomso de castella seu sobrinho, e fez em ela dona bringueira que moreo sem semel. E esta dona Maria afomso yrmaã de dom Martim afomso foy depois casada com dom soeyro ayras, e fez em ela dom pero soarez saraça, e dom afomso soarez. E dom pero soarez foy casado com dona eluira nunez maldoada e ouuerom semel. E dom afomso soarez foi casado com dona Tereza anes de çaz, e fez em ela fernam afomso, e dona moor afomso. E fernam afomso foi casado com dona e nom ouuerom semel. E dona moor afomso foi casada com dom gomez anriquez de pobraaos de terra de uendos.

Digitized by Google

Ora uòs queremos tornar a dom Martim gil o que uenceu a lide do porto que foi o primeiro que ouue dom gil uasques de souerosa em dona Maria ayras de fornelo sa molher

II. Este dom Martim gil o que uenceu a lide do porto foy casado com dona ynês fernandez de crasto filha de dom fernam goterres de castro e de dona milia de mendoça como se mostra no Titulo XI dos de crasto parafro XI, e fez em ela dona Tereza martins.

De dona Tereza martins filha de dom Martim gil e de dona ynês de crasto

Esta dona Tereza martins foy casada com dom Rodrigo anes tello, filho de dom iohan afonso tello, e fez em ella o conde dom iohan afonso, asi como se mostra no Titulo LVII dos tellos parafro v.º

De dom Martim sanchez filho del Rey dom sancho de portugal o uelho e de dona Maria ayras de fornelo de gaança, e falaremos de seus feitos

III. Este dom Martim sanchez foy casado com a condesa dona ollalha perez filha de dom pero fernandez o castellaão filho de dom fernam rodriguez o boom de castro, e filho da sa molher dona Maria sanchez filha do infante dom sancho o que mancou ho uso em canameyro, e nom ouuerom semel. E este dom martim sanchez suso dito en seendo adeantado em terra de leom por el Rey dom afonso de leon cuio uasalo era, en seendo asi adeantado, conpanhas del Rey dom afonso de portugal o que chamarom o gordo, fórom fazer penhora a galiza a terra de limha nom seendo na terra dom martim sanchez. E el quando ueo aa terra e o soube enuiou dizer a el Rey dom afonso de portugal cuio yrmaão ele era que lhi mandase entregar a penhora que lhi fezeram os da sa terra sem razom, e enuiolho dizer per duas uezes, e el Rey deulhi sempre pasada, e entom iuntou dom Martim sanchez quantos achou e pode auer da terra de toronho e de limha e do ual de baroncelhy, e entrou a portugal, e chegou a ponte de limha. E el Rei dom afonso de portugal era hy entom com todo o poder dantre doiro e minho, e outros daaquem douro, porque lhi dixerom que dom Martim sanchez iuntaua muy grandes companhas e queria entrar em portugal, fazer penhora. E dom Martim sanchez quando entrou em portugal soube que el Rei estava da outra parte, e enuiolhi dizer que se tirase e que lidaria com o seu poder, ou se nom que se tirase afóra mais d'huma legoa que nom parecese o seu pendon, e que lidaria com todos aqueles que el hy tiia. E al Rei conselharonno os seus que nom esteuese hy mais que se fose a gaya, e eles que uerrian a lidar com dom Martim sanchez e com sas companhas, e se o uencesem que seeria mais sa honra, ou se er ficasem uençudos ca lhi nom seeria tamanha mengua, e el Rey ouueo asi a fazer, e enquanto eles forom com el Rey ata santo tiso, e que se el Rei foi outro dia a gaya, tornaronse eles e forom pousar no moesteyro de uarzea de Riba de cadauo huma legoa de barcelos. E entom chegou dom Martim sanchez a barcelos e nom achô i uinho e perguntou hu o achariam, e diseromlhi que o nom acharia senom em uarzea, e el enuiou a ló que lhy enuiasem daquel uinho. Aqueles homees boons que hy estauam com o poder del Rey, diserom que lho nom enuiariam, mays que se el hy quisese uiir que o partiriam com el aos ferros das lanças. E estes homees boons que lho enuiarom dizer eram huum, dom meem gonsaluez de sousa, filho de dom gonsalo meendez, e neto del conde doom meendo, e outro era dom ioham perez da maya, filho de dom pero paaez o alferez, e outro foy dom gil uaasquez de souerosa e outros ricos homeens muytos. E dom martim sanchez dise que ante o per aquela guisa queria ca per outra. E entom moueo com todas sas companhas pera ló. E os outros souberomno e foromno atender a huum campo apar de uarzea, e ouuerom a lidar huuns com os outros. E dom ioham perez da maya foy muy ualente e moy boom caualeiro darmas, e deribou sete caualeiros em huma agra de linho de senhas lançadas que lhis deu. E a lyde nom durô moyto. E dom Martim sanchez uenceo os de portugal, e yndo pelo encalço deles contra bragaa seu paso e paso alcançou dom gil uaasquez de souerosa com sa espada en maão que se ya deteendo seu paso e paso, e trauoulhy no braço e filhoulhi a espada da maão e diselhy «iá padre iá ca asaz lidastes». Entom ho enuiou após os seus ca o nom quis prender. E depos que todos forom arancados e que nom pareceu nenhuum, tornouse pera uarzea, e eles enuiaromlhe dizer que em outro dia queriam lidar com el antre bragaa e uarzea. E el diselhis que lhi prazia, e en outro dia gram manhaa moueo pera ló, e achô estar aqueles homees boos com aquelas companhas aalem das congostas de bragaa contra ond'el uiinha. E er meterom maão a lidar e uenceeos dom Martim sanchez, e per aquelas congostas dapar de bragaa se hyam dando muytas e boas feridas, e recebendoas tambem huuns como os outros, atá que chegarom aa porta oucidental da see de bragaa. E aali sô aquel portal que hy está se derom moitas e boõas feridas, e foy asi que os ouue dom Martim sanchez a leuar e pasar pela portela do espinho contra guimaraães mal a seu grado. E en outro dia foy a eles a guymaraães e lidou com eles e uenceeos outra uez e encerôos tras os muros de guimaraaes. E esteue hy outro dia e uio que nom queriam tornar mais. E partiuse ende e tor-

Digitized by Google

nouse pera galiza moyto honrado e moy bem andante com muy grandes roubos bem quantos se el quis leuar, e moi gram peça de caualeiros que leuauam presos de portugal, soltôos. E este dom Martim sanchez era boom e moito honrado, e foy na lide de telhada com o poder del Rey, e uenceeo el Rei a lide de telhada com todolos seus. E quando forom cercar dom aluar perez de crasto em paredes, e que el pos as bareiras de sirgo, a Raynha dona mecia lopez de portugal, que fora molher del Rey dom sancho capelo de que el entom andaua muy namorado, iazia de fóra do cerco com esas outras companhas, e huum dia siia en sa tenda, e tiinha as faldras da tenda alçadas contra a uila, e siia iogando com este dom Martim sanchez o acedrenche. E dom martim sanchez siia en manto e en saya. E dom aluar perez armouse e colhouse a seu caualo, e fez huma esporoada em guisa que chegô haa tenda hu Martim sanchez siia con a raynha, e quando o uyo uiir leuantouse muy toste e filhou huum escudo e huma lança que siia acostado a huum esteo da tenda hu eles siiam, e deu huma tam gram lançada a dom aluar perez que lhi pasou o escudo e o perponte e a loriga, e acheguou na carne. E dom aluar perez porque o uyo desarmado non lhe quis dar com o ferro da lança, e tornou o conto e deulhi com ele no escudo, e tornouse muy paso contra a uila. E asi fazia cada huum o que deuya. E este dom Martim sanchez teue del Rey quatro condados, e foy sempre adeantado em galiza em toda sa uida. E teue del dom Rodrigo gomez de trastamar o condado de trastamar que el tiinha del Rei en teença em toda a sa uida. E desque este dom Martim sanchez moreo nunca dom Rodrigo gomez quis dar o condado a el Rey dom fernando pero lho muitas uezes enuiou pedir ata que o el Rei ouue a mandar emprazar e chegou a el a seuilha. E quando a el Rei chegou diselhi el Rei porque lhi non daua o condado de trastamara que del tiinha. E el disse que lho non dera el mais que lho dera dom Martim sanchez que o del tiinha e que por esto lho non daua. E el Rei dise que tam boom fora dom Martim sanchez e que tanto seruiço lhy auya feito, que cousa que elle dése do que del tiinha que lho non deuya el a tolher. E entom lhy otorgou o condado por onra de dom Martim sanchez en toda a sa uida, como quer que dom Rodrigo gomez depois nom uiuese muyto. E este dom martim sanchez iaz soterado muy beem e muy honradamente em çofinos em huma uila da ordem do espital en terra de campos.

De dom manrique gil filho de dom gil uasques de souerosa, e dos outros seus yrmaãos

IIII.° Este dom manrique gil suso dito nom ouue semel. E dom Vasco gil seu hyrmaão de manrique gil foy depistola e depois casou con dona froylhi fernandez filha de dom fernam anes cheira, e fez em ela dom gil uasques o que moreo na lide de gouuea, e dona eluira uaasquez e dona sancha uaasquez que casou com dom fernam fernandez pamcenteo. E ouuerom semel como se mostra no Titulo XVI.° de dom soeiro meendez o boom parafro XX. E o sobredito dom gil uasques que moreu na lide de gouuea foy casado com dona aldonça anes filha de dom ioham martins auana da maya, e de dona Tereza perez de bragança, e ouuerom geeraçom, como se mostra no Titulo XVI de dom soeyro meendez o boom parafro XVI.° E esta dona aldonça anes ouuea primeiro el Rei dom afomso de portugal por baragaã. E dona alda uasques nom ouue semel.

De dona eluira uasques yrmaã de dom gil uasques de souerosa o primeiro

V.° E dona eluira uasques foi casada com dom paay soarez de ualadares filho de dom soeiro airas de ualadares e de dona moor perez de fornellos, e fez em ella dom soeiro paaez e dom Rodrigo paaez, e dona Maria paaez. E este dom soeyro paaez foy casado com dona steuaynha ponço de bayam, e fez em ela filhos como se mostra no Titulo XL de dom arnaldo parafro III.° e fez em ela Lourenço soarez de ualadares, e dom paay soarez de ualadares, e dom Roy paaez. E este dom Roy paaez foy casado com dona Tereza gil, e fez em ela paay rodriguez souela, e ioham rodriguez, e gil rodriguez. E ante que casase este dom Roy paaez de ualadares com esta dona Tereza gil casou com dona maria perez dazeuedo, e fez em ella Lourenço rodriguez espadeiro, e eluira rodriguez, e dona luca rodriguez. E esta dona luca rodriguez foy abadesa darouca. E esta dona eluira rodriguez foi casada com dom fernam eanes de crasto de fornelos, e fez em ela ioham fernandez, e pero fernandez de crasto, e dona Maria fernandez. E esta dona Maria fernandez nom ouue semel. E ioham fernandez de crasto foy casado com dona rica filha de dom fernam gonsaluez churuchaão, e fez em ela dona ynês. E esta dona ynês foi casada com aluar paaez filho de pero aluarez de souto mayor, e ouuerom filhos, fernam anes de souto mayor, e outros como se mostra no Titulo LIII dos dazeuedo parafro II.° E o sobredito paay rodriguez souela foy casado com dona aldonça rodriguez de telha, e fez em ela huma filha que ouue nome dona ynês paaez. E esta dona ynês paaez foy casada com martim perez daluarenga, e ouuerom filhos, pero paaez, e nuno martins que moreo sem semel, e ynês martins que casou com martim meendez de uasconcelos, e fora iá ela casada com egas baroso. Este ioham rodriguez foy casado com dona Maria fernandez filha de fernam perez pintalho. E fez em ela steuam anes de ualadares o trobador, e Martim anes que moreo sem semel. O gil rodryguez sobredito yrmaão de ioham rodryguez souela nom ouue semel.

Digitized by Google

VI. E a sobredita dona Maria paaez filha dom paay soarez de ualadares e de dona eluira uasques foy casada com dom gonçalo gonsaluez de palmeira, e nom ouue dela semel. E moreo dom gonçalo gonçaluez de palmeira, e casou ela depois com dom Martim paaez ribeira, e fez em ela dona Tereza martins. E esta dona Tereza martins foy casada com ioham perez da ueiga, como se mostra no Titulo LII dos dazeuedo parafro II.° E este ioham rodriguez desque lhi moreo a primeira molher, foy casado outra uez com dona Tereza annes marinha filha de ioham marinho, e fez em ella pero anes marinho.

E este dito paay soarez de ualadares foy casado com dona sancha fernandes delgadielha, e fez em ela dona estauainha paaez que foi casada com dom pero afomso darganil, e fez em ela semel como se mostra no Titulo

E dom Lourenço soarez foy casado com dona sancha nunez filha de dom nuno martins de chacim, e fez em ela semel como se mostra no Titulo LVII.° dos tellos parafro VII.°

Este dom afonso soarez foy ante casado con dona Maria meendez, e depois casou com dona sancha nunez filha de dom nuno martins de chacin como se mostra no Titulo de dom meen garcia de sousa e fez em ela dona Maria Lourenço que foy casada com dom Martim afonso chichorro como se mostra no Titulo XXII dos sousaaos parafro XI.°

De dona eluira uasques de souerosa, de dom gil uasques de souerosa o uelho

VII. Esta dona eluira uasques de souerosa foy casada com dom paay soarez de ualadares o uelho desque lhi moreo a outra molher, e fez em ela geeraçom como dito he no titulo dos de ualadares, e en dias deste seu marido fez huum filho em drudaria com uasco martins monudo de sandim que oüue nome Martim uasques barua, e depois que moreo este dom paay soarez seu marido casou ela com este uasco martins monudo de que auya o filho a furto. E este uasco martins monudo foi uasalo deste dom paay soarez de ualadares.

VIII.° E este Martim uasques barua foy casado com dona oraca rodryguez yrmaã de fernam rodryguez pacheco filho de roy perez de ferreira. E fez em ela pero martins botelho e ioham martins botelho, e dona alda martins botelha. E este pero martins botelho foy casado com dona dordia martins filha de domingos martins cidadaão honrado de lixboa, e fez em ela Martim perez botelho, e dona eluira perez botelha que foy casada com gomez gonsaluez peyxoto, e fez em ela Martim romeu, e dona moor gomez que foy freyra darouca. E este Martim perez botelho suso dito foy casado com dona iohanna martins filha de duram martins de parada e de dona maria dominguez de lixboa filha de domingos ueegas, e foy yrmaã de ioham dominguez dos contos, e fez em ela afonso botelho e Martim barua. Este afonso botelho foy casado com dona mecia uasques filha de uasco paaez dazeuedo e de dona Maria rodriguez de uasconcellos, e fez em ela diago afonso, e Martim afonso. E diego afonso foy casado com dona Maria fernandez filha de fernam gomez de carualho.

E o sobredito Martim barua yrmaão deste Affonso botelho foy casado com dona ynês uasques filha de uasco martins de reesende e de dona Tereza rodriguez filha de Rodrigo afonso ribeiro e de dona oraca godiiz, e fez em ela roy martins barua, e uasco martins barua, e beatriz martins.

Este ioham martins botelho foy casado com dona Maria gomez filha de gomez martins, e fez em ela gonçalo anes botelho, e dona aldonça anes molher que foy de lourenço rodriguez dafonseca, e de dona oraca anes baragaã que foy de uasco gonsaluez peixoto, e gonsalo anes botelho foy casado com dona Maria fernandez filha de ioham fernandez de caambra por sobrenome home catiuo, e de dona steuaynha rodryguez filha de Rodrigo anes de leirea e fez em ela

Esta dona alda martins botelha foy casada duas uezes, a primeira uez com fernam reymondo de canedo, e fez em ela dona oraca fernandez que foy molher de ioham esteuez de ueeyre, e fez em ela gonsalo anes, e Rodrigo anes, e ioham carapeços, e Martim anes, e afonso anes que foy clerigo, e dona alda anes, e dona aldonça annes que forom freyras das cellas de guymaraães dapar de coimbra.

E o sobredito gonçalo anes foi casado com dona costança martins de guimaraães, e fez em ela ioham carapeços, e iohanna gonsaluez molher de uasco lourenço que chamarom da cooniga filho de lourenço uasques dafonseca. E o sobredito Rodrigo anes nom ouue semel. E o sobredito ioham carapeços foi casado con dona Maria martins de carualho, filha de Martim carualho caualeiro de terra de basto, e fez em ela gonsalo anes, e outro gonsalo anes, e dona aldonça anes. E esta dona aldonça anes foi casada com ioham martins filho do abade daraaes. E este martim anes de ueeyre foi casado com dona de terra de panoyas, e fez em ela uasco martins, e afonso martins. E morto o sobredito fernam reymondo de canedo que iá disemos marido de dona alda martins botelha, casou esta dona alda martins botelha que iá disemos com iohan perez tenro, e fez em ela Lourenço anes carnes, e dona moor anes molher que foy de uasco gonsaluez peyxoto, e dona eluira anes que foi casada com gilianes de uilella. E lourenço anes carnes moreo sem semel, e moreo per iustiça. E dona moor anes ouue de uasco gonsaluez peixoto estes filhos, iohan uasques e fernam uasques, e gil uasques e dona sancha uasques que foi casada com pero steuez de uilla mayor. E fez em ela huma filha que oüue nome perez que foi casada com roy gomez dazeuedo.

Digitized by Google

Esta dona eluira anes foy casada com gilianes datayde que chamarom de uilella, e fez em ela Martim gil, e Martim gil o que chamarom feo, e outro Martim gil que moreo no rio de marnel apar de ueuga, e outra dona Maria gil que foy casada com pero da iuya. E este Martim gil foy casado com dona Maria fernandes filha de fernam leytom, e de dona Maria martins, filha de Martim soarez de canellas, e fez em ela uasco martins e anrique martins que forom freyres da ordem de ihesu christo. Item Martim gil o feo

TITULO XXVI.º

De dom soeiro meendez o groso yrmaão de dom Gonsalo de sousa

Este dom soeyro meendez o gordo nom ouue semel liidima, mais houue huma baragaã que ouue nome e fez em ela huma filha que ouue nome dona Maria soarez. E esta dona Maria soarez herdoua el muy bem e muy compridamente em seus beens, e casoua com dom ioham fernandez de riba dauizela. E este dom ioham fernandez fez em esta dona Maria soarez sa molher dom Martim anes, e dona Tereza anes e dona Maria anes.

De dom Martim anes de riba dauizella

Este dom martim anes de riba dauizela foy casado com dona steuaynha paaez filha de dom paay gomez gaberi filho de gomez paaz de piscos. E o meestre dom galdim paaez do tempre e seu irmaão forom naturaaes dapardar *(sic)* de braa. E este Meestre dom galdim paaez do tempre fez muyto bem e deu grandalgo a este dom Martim anes de riba dauizela quando casou com esta dona steuaynha paaz sobredita. E este dom Martim anes fez em esta sa molher dom gil martins, e dom ioham martins chora, e ouue outra filha de gaança que ouue nome dona Tereza martins que foy casada com fernam perez dulgeses como se mostra no Titulo XLIX.º de dom Grasconho eraldez parafro II.º E ouue este dom Martim anes esta filha ante que casase. E dom Martim anes de riba dauizela que iá disemos foy muy priuado del Rei dom afonso de portugal, filho del Rei dom sancho o uelho. E este Rey dom afonso de portugal ouue queyxume da sa yrmaã a Raynha dona Tereza que era senhora de monte moor o uelho, e mandou de coynbra onde estaua a este dom Martim anes de riba dauizela que a fose cercar a monte moor o uelho hu iazia com seu poder. E en iazendo asi cercada, soubeo dom Gonçalo o sousaão filho do conde dom meendo em crasto tarafe hu estaua, e endereçou com XXV.º caualeiros que tiinha, e andou quanto pode e chegou a monte moor o uelho e entrou dentro huma noite. E este dom Gonçalo meendez era entom uasalo del Rey dom afonso de leon que fora marido desta Raynha dona Tereza, e querialhe muy gram bem, e desque lhe folgarom os caualhos tres dias, dom gonçalo meendez com aqueles que trouue e com outras companhas muytas e bõas que esta raynha dona Tereza tiinha comsigo, moueu pera dom Martim anes hu estaua em cima de huum monte muyto alto contra coynbra, e lidou com el, e uenceo e desbaratóo el e todo o poder del Rey dom afonso que consigo tiinha, e deu com el em huum paul que he antre coynbra e monte moor, en tal maneira que quando o ende el Rey ouue ende fóra daquel paul nom se pode sofrer que nom morese do sangui que del tirarom as çameçugas.

E este dom gil martins sobredito foy casado com dona Maria anes filha de dom ioham perez da maya e de dona Maria meendez filha del conde dom meendo o sousaão, e fez em ela geeraçom como se mostra no Titulo XVI.º de dom soeyro meendez o boom parafro XX.

De dom ioham martins chora

Este dom ioham martins chora foy casado com dona oraca abril filha de dom abril perez de lumeares e de dona sancha martins de baruosa, e fez em ela huum filho que ouue nome dom pedre anes gago que foy peco. E este dom pedre anes foy casado com dona oraca afonso filha del Rey dom afonso de portugal, de gaãça. E ouuerom huma filha que ouue nome dona aldonça perez que foy casada com ioham perez portel que disemos, e nom ouuerom semel.

De dona Maria anes filha de dom ioão fernandez de riba dauizela e de dona Maria soarez

II. Esta dona Maria anes filha de dom ioham fernandez de riba dauizela e de dona Maria soarez filha de dom soeiro meendez o gordo de gaança, foy casada com ioham soarez[1] de pauha o trobador, e fez em ela perõ anes, e rodrigo anes, e soeyro anes, e ioham eanes, e tereza anes que foy moia de loruaão. E o dito ioham eanes foy casado com dona Marya reymondo de porto careiro, e fez em ela steuam anes e Maria anes. E esta dona Ma-

[1] *Á margem* Este dom ioham soarez uem de dom goydo araldez como se mostra no Titulo seu XLII parafro IX.º

Digitized by Google

ria anes foy casada com lope lopez gato, e fez em ela Martim lopez. E o sobredito pero anes foy casado com dona sancha gil de golha, e fez em ela sancha perez. E esta sancha perez foy casada com Martim anes do uinhal, e fez em ela gonsalo martins e moor martins e Maria martins. E este gonsalo martins foy casado com costança perez filha de dom pero afonso de çamora, e de dona steuaynha paaez, e nom ouuerom semel.

De dona moor martins filha de Martim anes do uinhal yrmaã de gonçalo martins e de moor martins suso ditos

Esta dona moor martins filha de dom Martim anes do uinhal, foy casada com roy meendez de merloo, e fez em ela leonor rodryguez que casou com Martim redondo, e depois morte de roy meendez casou esta moor martins com gonçalo coreya, e fez em ela huum filho que ouue nome gonçalo coreya, como o padre, e foy gafo e moreo sem semel.

De dona Maria martins filha de Martim anes do uinhal e de dona Sancha perez yrmaã de gonsalo martins

Esta Maria martins do uinhal foy casada com dom gomez Lourenço de coynha e nom ouue dela semel, e depois casou esta dona Maria martins com roy paaez guedaz.

De socyro anes filho de ioham soarez e de dona Maria anes filha de dom ioham fernandez de riba dauizela

Este soeiro anes foy casado com dona marinha e fez em ela ioham soarez e pay soarez, e vasco soarez que foy frade de san francisco, e dona costança soarez que foy abadesa de loruaão.

De paay soarez de pauha filho de soeiro anes

Este paay soarez foy casado com dona moor gonsaluez de porto careiro e ela ouue maao preço e colheuse com medo deste paay soarez seu marido a arquca, e filhou áuyto, e depois casou este paay soarez com dona ynês rodriguez filha de Rodrigo afonso ribeyro e de dona oraca godiiz filha de dom godinho que foy do linhagem dos moadeiros de coynbra, e foy moyto honrado e moy rico, e moy priuado del Rey dom afonso de castella. E huum filho que ouue este dom godinho que ouue nome afomso godiiz que er foy muy boom priuado del Rey dom sancho de castella filho deste Rey dom afonso. Este paay soarez de pauha suso dito ouue em esta sa molher dona ynês rodriguez filha de Rodrigo afonso ribeiro e de dona oraca godiiz tres filhos. O primeiro filho ouue nome Steuam paacz, e o outro ouue nome roy paaez, e o outro aluaro paaez. E esteuan paaez foy casado com dona guyomar garcia filha de garcia martins do casal e d'huma bona dona de santarem que foy sa molher deste garcia martins, e ouue nome dona E este esteuam paaez de pauha nom ouue em esta sa molher dona guyomar garcia semel. E Roy paaez foy casado com dona sancha perez filha de perez cacho que foy boom caualeiro. E depois foy Mestre da ordem de santiago en portugal. E fez em ela huma filha que ouue nome dona Tereza rodriguez que foy casada com Aluar rodryguez filho de Martim rodriguez de leyrea e de dona de lixboa sa molher.

De ioham soarez de pauha yrmaão de pay soarez que disémos

Este ioham soarez de pauha foy casado em lixbooa com dona margarida que foy cidadaã, e fez em ela dona crara anes que foy casada com afomso perez ribeyro, e ouuerom filhos, pedraafonso, e afonso perez, e senhorinha afomso. E esta senhorinha afonso foy casada com esteuam coelho. E ante fora esta dona crara anes casada com ioham rodryguez cenoyra que foy natural de uera, e foy boom caualeiro, e sobrinho do arçobispo dom Martim. E fez em esta dona crara anes huum filho que ouue nome rodrigue anes cenoyra como o auoo, e por sobrenome buçalfon. E esta dona crara anes deste ioham rodriguez cenoyra ouue outro filho que ouue nome anes.

De Rodrigo anes de pauha yrmaão de soeyro anes filho de dom ioham fernandez e de dona maria soarez filha de dom soeyro meendez o gordo

III.º Este Rodrigo anes de pauha nom foy casado mais ouue huum filho de baragaã que ouue nome lopo rodriguiz, e foy casado com dona Tereza martins filha de Martim xira caualeiro boom e rico, e fez em ela steuaynha lopez que foy casada com ioham fernandez pacheco, e fez em ela filhos como se mostra no Titulo LIII dos pachecos parafro II.º

Digitized by Google

De dona Tereza martins filha de Martim xira e de dona Tereza anes filha de dom ioham fernandez de riba dauizela e de dona Maria soarez filha de dom soeiro meendez o gordo

Esta dona Tereza anes foy casada com dom paay ueegas daluarenga filho de dom egas afonso, que foy neto de moço ueegas e fez em ela pero paaez curuo, e Lourenço paaez daluarenga, e dona sancha paaez que foy casada com dom fernam gomez bareto.

Este pero paaez curuo foy casado com dona guyomar afonso gata filha de dom afonso perez gato. E fez em ela Martim perez que chamaron daluarenga, e dona steuaynha perez que foy casada com meen rodriguez rebotim. E ouuerom huum filho que ouue nome Martim meendez rebotim que moreo sem semel. E martim perez foy casado com dona ynês paaez filha de paay rodriguez de ualadares que chamarom paay souela, e de dona aldonça rodriguez de telha, e fez em ela hum filho que ouue nome pero paaez, e outro filho que ouue nome afonso martins que era o melhor deles, e outro que ouue nome nuno martins. E afonso Martins e nuno martins morerom sem semel. E outra freyra que ouue nome dona ynês martins, e outra filha que ouue nome dona aldonça martins. E esta dona aldonça martins foy casada com Martim meendez de uasconcelos, e ouuerom semel. E pero paaez suso dito foy casado com dona iohanna rodriguez filha de roy martins de nomaães e ouuerom geeraçom.

De Lourenço paaez daluarenga filho de paay ueegas

Este Lourenço paaez daluarenga foi casado com dona mafalda perez filha de dom pero fernandez de portugal e de dona froylhi rodriguez de pereira, e fez em ela huma filha que foy freira darouca.

De dona sancha paaez filha de paay ueegas e de dona Tereza anes filha de ioham fernandez de riba dauizela

IIII.º Esta dona sancha paaez[1] foy casada com dom fernam gomez bareto. E de quaes uen este fernam gomez bareto achaloedes no Titulo xxxxii de dom goido aldarez parafro iii.º e fez em ela Martim fernandez, e gil fernandez, e esteuam fernandez, e steuaynha fernandez. E este Martim fernandez bareto suso dito foy casado com dona Maria rodriguez filha de roy nuniz de chacim e de aldonça martins filha de Martim tauaya, como se mostra no Titulo xxxviii.º dos bragançaãos parafro viii.º E este roy nuniz de chacim foy filho de nuno martins de chacim e de dona Maria gomez de briteyros que foy freira darouca. E este Martim fernandez bareto que dixemos fez em esta Maria rodriguez sa molher Nuno martins bareto, e gil martins, e afomso martins bareto, e aluaro martins bareto, e dona sancha martins bareta que foi casada com dom ioham perez portel, e nom ouuerom semel, e dona costança martins bareta que foi casada con roymondo anes, que foy filho de dom ioham perez bochardo, e de dona beatriz martins que foy casada com uasco afonso alcoforado.

De nuno martins bareto filho de Martim fernandez bareto e de dona Maria rodriguez de chacim

Este nuno martins foy casado com dona Maria anes filha de ioham esteuez da aldeya do alcayde, e de dona froylhe lourenço filha de dom Lourenço soarez de ualadares, e de dona sancha perez de meezelos de gaança, que foi filha de pero martins tafaron caualeiro de terra de santa Maria, e de dona Maria de queyda sa molher. E este nuno martins fez em esta sa molher dona Maria anes suso dita huma filha que ouue nome dona bringueira nunez. E esta dona bringueira nunez foi casada com dom roy gonsaluez pereira, que foi filho de dom gonsalo pereira de gaança, e de marinha uasques, e ouue semel como se mostra no Titulo xxi de Rei ramiro parafro xiii.º E este nuno martins bareto suso dito filho de Martim fernandez bareto e de dona Maria rodriguez de chacim desque lhi moreo dona Maria anes a primeira molher, casou com dona bringueyra rodriguez filha de roy gonsaluez raposo, e de dona nuniz daça, e fez em ela dous filhos, o huum ouue nome gomez nuniz e o outro aluar nuniz.

De gil martins bareto filho de Martim fernandez bareto e de dona Maria rodriguez de chacim

Este gil martins bareto foy casado com dona alda rodriguez filha de pero rodriguez, alcayde da azambuja, e de Tereza rodriguez de nhouegra, e fez em ela huma filha que ouue nome dona beatriz gil. E esta beatriz gil

[1] *Á margem* E de quaes vem esta dona Sancha paaez de parte do padre mostrase no Titulo xxxvi de dom moninho veegas parafro xxiii.

Digitized by Google

foy casada com paay rodriguez nouaaes, filho de roy nouaaes e de dona Maria perez cerueira. E desque moreo esta molher a gil martins bareto casou el com dona eluira gonsaluez filha de gonsalo meendez daluelos, e nom ouue dela semel.

Dafomso martins bareto filho de Martim fernandez bareto e de dona Maria rodryguez de chacim

Este afonso martins bareto foy casado com dona leonor fernandez filha de fernam rodriguez bugalho.

Daluaro martins bareto filho de Martim fernandez bareto e de dona Maria rodriguez de chacim

Este aluaro martins bareto foy casado em seuilha e nom ouue semel.

De dona beatriz martins bareta filha de martim fernandez bareto e de dona maria rodryguez de chacim

Esta beatriz martins foy casada com uasco afonso alcoforado, e fez em ela huum filho que ouue nome afonso uasques, e huma filha que ouue nome aldara afonso. E esta aldara afonso foy casada com iohane meendez de uasconcelos, e ouuerom semel como se mostra no Titulo xxxiiii de dom pero rodriguiz de pereira parafro ii.

De dona costança martins bareta filha de martim fernandez bareto e de dona maria rodryguez de chacim

Esta dona costança martins bareta foy casada com remondianes filho de dom ioham perez bochardo, e fez em ela dona beatriz martins que foi casada com gomez lourenço de beia «uogado e uilaão. E este gomez lourenço de beia foy o que meteo quanto mal e quanta..... pode ante el Rey dom donis de portugal a que deus perdoe e o infante dom afonso seu filho que depois foy rei.[1]»

De steuam fernandez bareto e de gil fernandez seu irmaão filhos de dom fernam gomez bareto e de dona Sancha paaez

Este gil fernandez foy freire do tempre e nom ouue semel. E esteuam fernandez foy casado em santarem com iohana steuez filha de steuam bartolomeu de santarem, e de sancha tomás, e nom casou como deuera, e fez em esta sa molher ioham bareto que foi freire do tempre, e paay bareto que foy gafo, e gomez bareto, e froylhy bareta e Maria reimondo que foy freira dalmoester, e outra que foi freira de santos, e costança bareta que foy casada com egas lourenço moordomo que foy de dom fernan perez de baruosa.

De dona steuaynha fernandez filha de dom fernam gomez bareto e de dona Sancha paaez daluarenga

Esta dona steuaynha fernandez foi casada com dom fernam perez de baruosa e nom ouuerom semel.

TITULO XXVII.º

De gil guedaz filho de gueda gomez e de dona oraca anriquez de porto careiro, yrmaã de dom ioham anriquez e de dom egas anriquez e de dona sancha anriquez molher de dom Roy gonsaluez pereira

Este gil guedaz[2] foy casado com dona Maria fernandez filha de dom fernam gonsaluez e de dona Tereza perez gata. E este dom fernam gonsaluez suso dito foy filho de dom gonsalo de sousa e de dona goldora goldorez de refrenteira de gaança, e fez em ela Martim gil darões, e gonçalo gil, e dona Tereza gil e por sobrenome dona Tereza gilidarões.

[1] *Passagem respançada de que só se não póde ler uma palavra.*
[2] *Á margem* De quaes uem este dom gil guedaz mostrase no Titulo xxx de dom gomez meendez gedeam parafro xvii.

Digitized by Google

De Martim gil darões

Este Martim gil foi casado com dona toda lourenço de gundar[1], e fez em ela Lourenço martins que chamaron ganso por sobrenome, e gil martins que foy sandeu e moreo sem semel. Este Lourenço martins foy casado com dona moor perez filha de pero martins eruilhom[2] e de dona eluira perez filha de dom pero rodriguiz de pereira como se mostra no seu Titulo xxxiii, e fez em ela steuam lourenço. E este steuão lourenço casou com Tereza gomez filha de gomez paaez dazeuedo e de costança rodriguez filha de Rodrigo anes de uasconcellos e de dona mecia, e ouuerom huum filho que ouue nome Lourenço martins «ganço[3]» e moreo sem semel, e outro que ouue nome gomez paaez e foi coonigo de bragaa. E depois que a Lourenço martins ganso suso dito moreo esta moor perez filha de pero martins eruilhom que foy a primeira sa molher, casou con marinha fernandez filha de fernam gonsaluez chacinho e de dona moor afonso que foy filha de dom afonso anes de caanbra e de dona oraca perez. E este Lourenço martins ganso suso dito ouue em esta sa molher marinha fernandez huma filha que ouue nome dona moor come auóó. E esta dona moor foy casada com Lourenço anes redondo, e nom ouue semel. E depois que moreo este Lourenço anes marido desta dona moor, casou ela com Martim Lourenço de cuynha e nom ouuerom semel.

Esta dona Tereza gil foi casada com dom gomez lourenço de coinha[4], e fez en ela vasco gomez e gonsalo gomez, e dona alda gomez, e dona maria gomez, e dona sancha gomez, e dona mecia gomez, e esta dona mecia gomez suso dita foi casada com ioham eanes redondo e nom ouuerom semel.

II.° Esta sobredita dona alda gomez foi casada com martim martins zote. Este Martim martins zote he bisneto de dom pero rodriguiz de pereira como se mostra no Titulo xxxiii.° deste dom pero rodriguiz parafro ii.° e fez em ella Martim martins que foi dayam de bragaa, e gil martins zote, e vasco martins zote[5], e dona guyomar martins e dona maria martins. E dona moor martins suso dita foi casada com afonso vasques pimentel.

III.° E dona Maria martins yrmaã de dona moor martins suso dita foi casada com Martim de baruosa e fez em ela nuno martins, e sancho martins, e Martim de baruosa. E dona guyomar martins suso dita foi casada com fernam fernandes dalmeyda, e nom ouue dela semel. E gil martins zote suso dito foi casado com dona aldara martins filha de Martim afonso alcoforado, e fez em ela dona Tereza gil. E esta dona Tereza gil foi casada com vasco martins pimentel filho de steuam vasques e de dona Maria gomez yrmaã de dona sancha gomez e de dona mecia gomez suso ditas foi casada com fernam gonsaluez de moreira *(sic)*, e fez em ela huma filha que ouue nome margarida fernandez. E esta margarida fernandez foi casada com ioham rodryguez de porto careiro, e fez em ela huum filho que ouue nome fernam eanes de porto careiro. E este fernam eanes de porto careiro foi casado com dona maria rodryguez filha de vasco martins de reezende e de dona mecia vasques dazeuedo, e fez em ela huum filho que chamarom iohan rodriguiz.

TITULO XXVIII.°

De dona beatriz perez filha de dom pero rodryguiz de pereyra e de dona steuaynha ermigiz da teyxeira

Esta beatriz perez foi casada com pere anes do monte filho de ioham martins de fornelo e de dona oraca fafez filha de dom fafez godiiz como se mostra no Titulo xxxix de dom fafez luz parafro iii.° E fez em ela huum filho que ouue nome Martim do monte e foi abade de toloões e outro filho que ouue nome paay de monte. E este paay de monte nom ouue semel liidima mays ouue huum filho que chamarom vasco paaez e foi freire do spital. E esta dona beatriz perez depois que lhi moreu este marido casou com paay de molles, e fez em ela steuam paaez de molles, e martim de monte abade de tolloões, e ouue huum filho que chamarom gomez martins, e outro filho que chamarom gonsalo de monte que foi freire do espital, e filhas outras.

De steuam paaez de molles filho de paay de molles e de dona beatriz perez de pereyra

Este steuam paez de molles foi casado com dona Tereza martins filha de Martim anes de cuynha e de dona sancha gomez da silua, e fez em ela Martim steuez e gonsalo steuez de molles.

[1] *Á margem* De quaes uem esta dona toda lourenço de gundar mostrase no Titulo lx dos de gundar parafro
[2] *Á margem* De quaes uem este pero martins eruilhom mostrase no Titulo xlvi dos de sandim parafro ii.°
[3] *Em entrelinha por letra mais moderna. Á margem pela mesma letra* Este Lourenço martiiz foy casado e fez em ela Martim garcia freire de santiago.
[4] *No alto da pagina* De quaes uem este gomez lourenço achaloedes no Titulo lv dos de coinha parafro ii.°
[5] *No fim da pagina* E esteę dom vasco martins foi casado com dona Maria meendez filha de dom meen rodriguiz de uasconcelos como se mostra no Titulo parafro

Digitized by Google

De martim steuez de molles filho de steuam paaez de molles e de dona Tereza martins de cunha filha de martim anes e de dona sancha gomez da silua

Este Martim steuez de molles foi casado com dona moor fernandez filha de fernam rodriguez bogalho e de dona Maria afomso filha dafomso guilherme de santarem. Este Martim steuez foi o que matou os XII melhores homees que morauam na uila dalter do chaão per desonra que lhi fezerom corendo com el. El querelhouo a el Rey dom afomso o quarto, e nom o quis estranhar, el filhou ende uingança, e o suso dito vasco paaez ante que entrase en ordem ouue dous filhos.

TITULO XXIX.º

Do linhagem dos peyxotos vnde decenderom

Gomez peyxoto o uelho foi casado com dona Maria rodriguiz filha de dom roy gonsaluez padre de dom pero rodriguiz de pereira, e fez em ela gonsalo gomez peyxoto.

De gonsalo gomez peixoto

Este gonsalo gomez peyxoto foi casado com dona ousenda anes de guymaraães yrmaã de domingos anes mouro, e fez em ela vasco gonsaluez peixoto, e gomez gonsaluez peyxoto, e gonsalo gonsaluez peyxoto que foi abade de toloões de uilacoua e dona Sancha gonsaluez e dona oraca gonsaluez.

De vasco gonsaluez peyxoto

Este vasco gonsaluez peyxoto foi casado com dona moor anes filha de ioham perez tenro e de dona alda martins asi como se mostra no Titulo XXV de dona Tereza gonsaluez yrmaã de dom gonsalo de sousa parafro VIII.º, e fez em ela ioham vasques peyxoto, e fernam vasques peixoto, e gil vasques peixoto, e dona sancha vasques peixota que foi casada com pero steuez de uilamayor de terra de santa Maria, e fez em ela dona guyomar perez que foi casada com roy gomez dazeuedo.

De ioham vasques peyxoto

Este ioham vasques peyxoto foi casado com dona guymar anes[1] filha de ioham garcia espinhel e de dona oraca meendez filha de meẽn crauo o que deu o castello de lanhoso, e fez em ela gonsalo anes peyxoto, e vasco anes peyxoto, e Maria anes peyxota que foi casada com pero aluello, e outras duas que forom dordem.

De fernam vasques

Este fernam vasques foi casado com dona e non ouue semel.

De gil vasques peyxoto

II.º Este gil vasques peixoto foi casado com dona salustrina rodryguez filha de roy martins do casal e de dona aldonça martins de reesendi que foi abadesa de tarouquela, e fez em ela dona costança gil que foi casada com meen rodryguez dafonseca, filho de roy vasques dafonseca e de dona Maria gonsaluez de moreira, e ouuerom semel.

De sancha gonsaluez

III.º Esta sancha gonsaluez foi casada com vasco martins da grania, e fez em ela fernam vasques, e ioham vasques, e afomso vasques, e gil vasques que foi clerigo, e aldonça vasques que non foi boõa dona.

De fernam vasques da grania

Este fernam vasques da grania foi casado com enês lourenço filha de Lourenço martins carualho, e ouverom semel.

[1] *No fim da pagina* E donde decendeo esta dona Guymar anes mostrase no Titulo XXXXVII dos despinhel parafro I.º

Digitized by Google

De ioham vasques da grania

Este ioham vasques foi casado com dona guyomar rodryguez[1] filha de roy martins de moraes e daldonça gonsaluez, e ouuerom semel, e afomso vasques nom ouue semel.

TITULO XXX.º

De dom gomez meendez que foi o primeiro dos guedãos e donde decenderom os outros

Este dom gomez mendez guedaão foi casado com dona chamooa mendez yrmaã de dom gonsalo de sousa de padre e de madre, e fez em ela dom egas gomez baroso, e dom gueda gomez. E este dom gueda gomez se ué casado com dona oraca anriquez de porto ca .....

..... filha de don egas gomez baroso e de dona oraca vasques dambya

Este Lourenço soarez freyre foi casado com Maria rodryguez[2] filha de roy fafez e de dona Tereza perez alcoforada, e fez em ela dous filhos e duas filhas, huum dos filhos ouue nome roy lourenço e o outro ouue nome pero lourenço, e a huuma das filhas ouue nome guyomar lourenço, e a outra Tereza lourenço. E a sobredita guyomar lourenço foy casada com ioham eanes redondo, e fez em ela Lourenço anes redondo. E roy lourenço e pero lourenço suso ditos non ouuerom semel. E Tereza lourenço yrmaã de guyomar lourenço e de seus yrmãos suso ditos foi casada com ioham martins trobador.

De gontinha soarez filha de dom soer reymondo de merlo e de dona oraca ueegas

VI. Esta gontinha soarez de merloo foi casada com dom ioham perez redondo[3], e fez em ela dona Maria anes e dona Tereza anes, e dona beatriz anes que foi casada com dom roy martins de nomaes como se mostra no Titulo xxxiii de dona eluira gonsaluez de palmeira parafro primo, e dona guyomar anes, e dona oraca anes. E esta dona Maria anes suso dita foi casada com meen perez cornel, e fez em ela huum filho. E moreo meen perez cornel, e depois moreo o filho, e erdou por esta razon dona Maria anes os beens do marido. E depois casou esta dona Maria anes com gomez coreya.

De gomez coreya e de dona maria anes e dos que deles decenderom

VII. Este gomez coreya ouue em esta dona Maria anes sa molher estes filhos, Martim gomez, e vasco gomez, e Maria gomez. E Martim gomez foi casado com dona steuaynha perez daluarenga que iá disemos, e nom ouuerom semel.

De vasco gomez filho de gomez coreya e de dona maria anes

Este vasco gomez foi casado com dona bõa de pompolona filha d'huum carniceiro, e fez em ela afomso coreya e ynês vasques coreya. E este afomso coreya foi casado com dona Tereza martins filha de Martim anes reymondinho e de dona Maria vasques filha de vasco martins da chamusca, e fez em ela gonsalo afomso coreya, e pedrafomso coreya, e diogo afomso coreya, e Martim afomso, e dona afomso que foi casada com Martim feriz. E dona afomso que foi casada com pedraafomso sobrinho do bispo dom Reymon de coynbra natural de corooroz.

[1] *No fim da pagina* E donde uem esta dona guyomar rodriguez mostrase no Titulo xxxxviii de dona eluira rodrigiz parafro ii.º donde ueem os datyde.

[2] *No fim da pagina* E de quaes uem esta dona Maria rodriguez mostrase no Titulo xxxix de dom fafez lux parafro ii.º

[3] *No fim da pagina* Este ioham perez redondo foi depois casado com dona moor perez de pereyra, e ouue hi geeraçom como se mostra no Titulo xxxiiii de dom pero rodriguiz de pereira parafro ii.º

Digitized by Google

De dona Tereza gomez filha de gomez coreya e de dona Maria anes redonda filha de dom ioham perez redondo

VIII. Esta dona Tereza gomez coreya foi casada com paay soarez dazeuedo como se mostra no Titulo LII dos dazeuedo parafro II.°, e fez em ela steuam paaez, e gomez paaez, vasco paaez, e aluaro paaez que moreo sem semel.

De steuam paaez filho de paay soarez dazeuedo e de dona Tereza gomez coreya

Este steuam paaez foi casado com dona guyomar rodryguez de vasconcelos filha de Rodrigo anes de uasconcelos, e fez em ela duas filhas, a huma ouue nome dona ynês esteuez, e dona Tereza coreya. E esta dona ynês steuez foi casada com roy de coynha filho de ioham martins de coynha e de dona sancha vasques como se mostra no Titulo LV dos de coynha parafro v.° E esta dona sancha vasques yrmaã de dona oraca vasques qué se uè casada com dom gonsalo pereyra, padre do arçobispo dom gonsalo pereyra, e fez em ela este roy de coynha, e ioham de coynha, e vasco rodryguez, e pay rodryguez, e outros.

De dona Tereza steuez filha de steuam paaez dazeuedo e de dona guyomar rodryguez de uasconcelos

Esta Tereza steuez foi casada com Lourenço gomez daaureu, e ouuerom semel

De gomez paaez dazeuedo filho de paay soarez e de dona Tereza gomez

Este gomez paaez foi casado com dona costança rodriguez filha de Rodrigo anes de uasconcelos, e fez em ela diego gomez coonigo de bragaa e abade de uilacoua, e roy gomez, e gonsalo gomez, e leonor gomez que foi abadesa de riotinto, e mecia gomez, e dona Tereza gomez.

De roy gomez filho de gomez paaez dazeuedo e de dona costança rodryguez

Este roy gomez foi casado com dona guyomar perez filha de pero steuez de uilamayor, e de dona sancha vasques filha de vasco peyxoto, e ouuerom semel.

De gonsalo gomez filho de gomez paaez dazeuedo e de dona costança rodryguez

Este gonsalo gomez foy casado em euora com huma filha d'huum caruoeyro na estremadura e ouuerom semel.

De mecia gomez filha de gomez paaez dazeuedo e de dona costança rodryguez

Esta mecia gomez

De dona Tereza gomez filha de gomez paaez dazeuedo e de dona costança rodryguez de uasconcelos

Esta dona Tereza gomez foi casada com esteuam lourenço ganso, e fez em ela lourenço martins ganso, e gomez paaez que foi creligo, e dona costança steuez que foi casada com esteuam mafaldo de beia, filho de steuam mafaldo o uelho. E dona steuez que foi casada com rodryguez filho de roy lourenço escola, e outras filhas que forom en ordem.

De vasco paaez filho de paay soarez dazeuedo e de dona Tereza gomez coreya

Este vasco paaez foi casado com dona Maria rodryguez filha de rodriguyanes de uasconcelos, e fez em ela gonsalo vasques, e roy vasques, e dona mecia vasques, e dona Teresa vasques que foi monia de loruaão.

Digitized by Google

De roy vasques dazeuedo filho de vasco paaez e de dona Maria rodryguez de uasconcelos

Este roy vasques foi casado com dona iohana vasques filha de vasco martins de coynha e de dona senhorinha fernandez filha de fernam gonsaluez chancinho, e de dona moor afonso de caambra, e ouuerom semel.

De gonsalo vasques filho de vasco paaez e de dona Maria rodriguez de uasconcelos

Este gonsalo uaasquez foi casado com dona bringueyra vasques filha de vasco martins de coynha. E desta senhorinha fernandez ouue filhos.

De mecia vasques filha de vasco paaez dazeuedo e de dona Maria rodryguez

Esta dona mecia vasques foi casada com afomso botelho, e fez em ela dous filhos, o huum ouue nome Martim afomso e o outro diego afomso. E este afonso botelho matarom em agyar de campos, e depois casou esta dona mecia vasques sa molher com vasco martins de reesende.

De vasco martins de reesendi e desta mecia vasques sa molher

Este vasco martins de reesende foi casado com esta mecia vasques suso dita, e fez em ela filhas, a huma ouue nome Maria rodryguez que foi casada com fernam anes de porto careyro, e a outra ouue nome Tereza vasques e foi casada com gil martins datayde filho de Martim gonçaluez datayde, e outra foy que ouue nome dona iohanna vasques que foy freyra de tarouquela, e a outra ouue nome dona leonor vasques que foy freyra em auroca.

Dayras paaez filho de paay soarez dazeuedo e de dona Tereza gomez

Este ayras paaez foi coonigo de bragaa e abade de sam pedro de caluelo.

Dafomso meendez de merloo filho de meen soarez de merloo e de dona Tereza afomso gata

IX.º Este afomso meendez de merloo foi casado com dona ynês vasques filha de vasco lourenço de coynha e de dona Tereza perez filha de pero fernandez pero portogal e de dona froylhe rodryguez filha de dom Rodrigo gonsaluez donde ueem os de pereira, e fez em ela huum filho que ouue nome Martim afomso de merloo, e outro filho que ouue nome pero portogal, e este pero portogal mataronno per iustiça e non ouue semel, e outro filho que ouue nome lopo afomso. E este Martim afomso suso dito foi casado com dona ynês perez filha de dom pedrafomso darganil e de dona steuaynha paaez de ualadares, e nom ouue dela semel. E depois que moreo esta dona ynês perez casou este Martim afomso de merloo com dona marinha vasques filha de steuam soarez senhor dalbergaria de paay delgado e de dona Maria rodryguez coreesma, e fez em ela Martim afomso de merloo que ouue nome como o padre, e outro filho que ouue nome steuam soarez come o auôo, e outro que ouue nome vasco martins, e outra filha que ouue nome dona iohanna martins que foi casada com gonsalo martins dafonseca, e ouuerom semel, e outras duas filhas que forom freyras, a huma em santa crara de lixboa e a outra em santa crara de santarem.

De Martim afomso de merloo filho de Martim afomso de merloo e de dona marinha vaasquez

Este Martim afomso de merloo foi casado com dona mecia vasques, filha de vasco martins de reesende e de dona guyomar martins filha de Martim anes dauôo e neta do arçobispo dom iohanne, e ouue em ela dona

que casou com Martim vasques de gooes e ouuerom filhos. E este vasco martins de reesende era primo coyrmaão do arçobispo dom gonsalo pereyra asi como ueeredes no Titulo

De steuam soarez filho de Martim afomso e de dona marinha vasques

Este steuam soarez nom ouue filhos.

Digitized by Google

De vasco martins filho de martim afomso de merloo suso dito e de dona Marinha vasques

Este vasco martins se uê casado com dona filha de Martim afomso o brito e de dona affonso filha de Affonso martins froyam que uem de dom pero rodriguiz de pereyra como se mostra no Titulo XXXIII deste dom pero rodriguiz parafro v.°

De lopo afomso de merloo filho dafomso meendez de merloo e de dona enês vasques

Este lopo afomso de merloo foi casado com dona guyomar gil filha de gil nuniz de chacim e de dona Maria martins filha de Martim perez zote, e fez em ela huma filha que ouue nome dona Tereza afomso que foi freyra de santa crara de coynbra.

De gonsalo ucegas filho de don egas gomez baroso e de dona oraca vasques dambia

X.° Este gonsalo ueegas foi casado com dona Maria fernandez yrmaã de roy fernandez das maãos o uelho de limha, padre de gonsalo rodryguez das maãos, e fez em ela gonsalo gonsaluez, e dona maria gonsaluez, e dona oraca gonsaluez, e dona sancha gonsaluez.

De gonsalo gonsaluez filho de gonsalo ucegas filho degas gomez baroso e de dona Maria fernandez yrmaã de roy fernandez das maãos

Este gonsalo gonsaluez foy casado com dona Maria soarez filha de soeyro fafez, e fez em ela egas gonsaluez baroso e dona constança gonsaluez e dona maria gonsaluez.

De egas gonsaluez baroso filho de gonsalo gonsaluez baroso e de dona Maria soarez

Este egas gonsaluez baroso foi casado com dona guyomar gonsaluez filha de gonsalo rodryguez de moreira e de dona moor martins filha de Martim fernandez de leyrea, e fez em ela vasco gonsaluez e dona sancha gonsaluez. E esta dona sancha gonsaluez foi casada com ioham macia de reureda, e fez em ela geeraçom. E este egas gonsaluez suso dito depos morte desta sa molher primeira dona guyomar gonsaluez casou com dona ynês martins filha de Martim perez daluarenga e de dona ynês paaez filha de paay rodryguez souela e de dona aldonça rodryguez de telha, e nom ouuerom semel.

De vasco gonsaluez filho degas gonsaluez baroso e de dona guyomar gonsaluez filha de gonsallo rodryguez de moreira

Este vasco gonsaluez foi casado com dona mecia rodryguez filha de meen rodryguez de uasconcelos e de dona costança afomso.

De dona oraca gonsaluez filha de gonsallo ucegas e de dona Maria fernandez das maãos

Esta dona oraca gonsaluez foi casada com petarinho e fez em ela huma filha que ouue nome dona Maria a petarinha. E esta dona Maria a petarinha foy casada com pero nouaaes, e fez em ela huum filho que ouue nome gomez perez que morco sem semel.

De dona Maria gonsaluez filha de gonsallo ucegas baroso e de dona Maria fernandez das maãos

Esta dona maria gonsaluez foi casada em monte amam apar de çamora com huum caualeiro que auya nome afomso e fez em ela dona Maria afomso e dona marinha afomso. E esta dona marinha afomso foi

Digitized by Google

casada com roy martins de monte amarta, e fez em ela dona rodryguez, e outra dona Maria rodryguez. E dona Maria rodryguez foi casada com fernam vasques pimentel, e ouuerom huma filha que ouue nome dona ysabel fernandez.

De dona ysabel fernandez

Esta dona ysabel fernandez foi casada com fernam nuniz cogominho filho de fernandez cogominho, e fez em ela huma filha que ouue nome dona beatriz fernandez. E esta foi casada com gonsalo nuniz camelo.

De dona costança gonsaluez

Esta dona costança gonsaluez foi casada com gomez perez de seela, e ouuerom semel.

De dona Maria gonsaluez filha de gonsallo gonsaluez baroso

Esta dona Maria gonsaluez foi casada com gonsallo meendez dambya, e fez em ela nuno gonsaluez e fernam gonsaluez e outro filho que ouue nome nuno gonsaluez de paradela, e huma filha que ouue nome dona sancha gonsaluez. E esta dona sancha gonsaluez foi casada com Martim fernandez dentre as uinhas, e fez em ela ioham fernandez, e afomso fernandez dantre as uinhas de terra de limha.

De pero ueegas filho de dom egas gomez guedaão e de dona oraca vasques dambia filha de dom vasco guedelha

XI.° Este dom pero ueegas foi casado com dona e fez em ela ayras perez que chamarom por sobrenome farpas de burel, e dona Maria perez de uides, e pero perez de uides.

De ayras perez filho de pero ueegas e de dona

Este airas perez faripas de burel nom foi casado mais teue huma baragaã que ouue nome e fez em ela huum filho que ouue nome ioham ayras por sobrenome de souto uermuu. E este ioham ayras foi casado com dona filha de steuam uorcya de chaues.

De dona sancha gonsaluez filha de gonsallo ueegas e de dona maria fernandez das maãos

Esta dona sancha gonsaluez foi casada em çamora com afomso uelho, e fez em ela pedrafomso e Rodrigo afomso e fernam afomso coonigo de çamora, e dona marinha afomso que foi casada com pedrafomso de çamora o que el Rey dom sancho de castella mandou cortar a mão por iustiça.

De paay gomez de basto filho de gomez ueegas e de dona moor rodryguez de candarey

Este paay gomez de basto foi casado com dona e fez em ela huum filho que ouue nome roy paaez de basto que foi casado em limha.

De dona Maria perez de uides filha de pero ueegas baroso

Esta dona Maria perez de uides foi casada com roy vasques coreesma, e fez em ela lopo rodryguez e afomso rodryguez coreesma e dona Maria rodryguez coreesma que casou com steuam soarez dalbergaria de paay delgado de lixboa.

Dafomso rodryguez coreesma

Este afomso rodryguez coreesma nom foi casado, mays ouue huma baragaã em que fez muytos e maaos filhos, e recebeoa depois por molher, e nom ualeu nenhuum deles rem.

Digitized by Google

De dona Maria rodryguez coreesma

Esta dona Maria rodryguez coreesma foi casada com steuam soarez senhor dalbergaria de paay delgado de lixboa, e fez em ela hum filho què ouue nome steuam soarez come o padre e huma filha que ouue nome dona marinha vasques.

De steuam soarez senhor da alberguería

Este steuam soarez foi casado com Maria lourenço filha de Lourenço martins yrmaã do arçobispo dom iohanne de bragaa, e de dona perez yrmaã de dom Martinho que foi arçobispo de bragaa ante deste dom iohanne, e fez em ela huum filho que ouue nome lopo soarez, e outro filho que ouue nome diego soarez, e outro que ouue nome afomso soarez, e dona branca steuez que foi casada com steuam mafaldo.

De lopo soarez da alberguería

Este lopo soarez foi casado com dona mecia rodryguez filha de paay de meira e de dona leonor rodryguez de uasconcelos, e fez em ela huum filho que ouue nome afomso soarez e duas filhas, a huma ouue nome dona e a outra ouue nome dona

De marinha vaasquez

E a sobredita dona marinha vasques filha de steuam soarez o primeiro e de dona Maria rodryguez coreesma sobredita foi casada com Martim afomso de merloo, e ouuerom semel como o liuro conta.

De dona Maria perez de uides

XII.° E a sobredita dona Maria perez de uydes que iá disémos desque lhi moreo o primeiro marido que ouue nome roy vasques coreesma casou em castella entre uinho riba de pisorga com diego gomez de sandoual e fez em ela guter diaz de sandoual e outros.

De guter diez de sandoual filho de diego gomez de sandoual e de dona Maria perez de uides

Este guter diez de sandoual foi casado com dona e fez em ela roy guterez de sandoual e outros.

De roy guterez de sandoual

Este Roy guterez de sandoual foy com o Infante dom Joham aalem mar. E quando se o Infante daló tornou despôs morte del Rey dom sancho chamouse o Infante dom ioham Rey de leom e foi seu alferez este roy guterez, e foy mui boom caualeiro, e auya huma casa em Riba de pisorga que auya nome uilla de sarez, e foy casado com dona e fez em ela guter diaz de sandoual e ioham rodryguez de sandoual.

De guter diaz de sandoual filho de roy guterez

Este guter diaz de sandoual nom ouue semel e moreo na ueiga de graada ante o Infante dom ioham cuio uasalo era ese dia que o Infante dom ioham moreo.

De ioham rodryguez de sandoual filho de roy guterez

Este joham rodryguez de sandoual foi casado com dona e fez em ela filhos.

Hora uos queremos tornar a dom pero gomez baroso filho de gomez ueegas que nom foi lidimo, e ouue este gomez ueegas huma filha d'huum escudeiro ante que fose casado con dona moor rodryguez de candarey sa molher

XIII.° Este dom pero gomez foi muy boom e muyto honrado e foi casado en toledo com dona chamoa fernandez filha de dom fernam perez dazeuedo yrmaão de dom fernam perez dazeuedo, yrmaãos de padre e de madre como se mostra no Titulo LII dos dazeuedo parafro II.° E este dom fernam perez dazeuedo foy casado en toledo

Digitized by Google

honradamente, e ouue em esta sa molher huma filha que ouue nome dona chamoa fernandez que foy casada com o dito pero gomez baroso, e fez em ela fernam perez, e gomez perez que moreo sem semel, e dona oraca perez, e dona sancha perez, e dona Tereza perez, e dona moor perez que foy freyra no moesteiro de san cremeynte de toledo.

De fernam perez filho de dom pero gomez baroso e de dona chamõa fernandez

Este fernam perez foi casado com dona mecia perez filha de dom pero meendez de souto mayor, e fez em ela garcia fernandez. E este pero meendez ouue outro filho que ouue nome garcia meendez, e este nome lhe pôs seu padre por amor de seu yrmaão que auya asi nome.

De garcia fernandez filho de fernam perez e de dona mecia garcia filha de garcia meendez de souto

Este garcia fernandez foy casado com dona Tereza fernandez de saauedra morador em toledo, e ouuerom semel.

De garcia meendez filho de pero meendez de souto mayor e de dona oraca perez

Este garcia meendez foi casado en toledo con dona e fez huum filho em ela que ouue nome afonso garcia que foi casado em toledo com dona oraca perez filha de dom pero gomez baroso, e fez em ela garcia meendez de xodar.

De dona oraca perez filha de dom pero gomez baroso e de dona chamõa fernandez filha de fernam perez

Esta dona oraca perez foy casada com afomso garcia. E este afomso garcia fez em esta dona oraca perez sa molher huum filho que ouue nome garcia meendez que foi senhor de xodar, e teue o castelo e a uila dalcalá de bençayde por el Rey dom afomso que a gaanhou aos mouros, e fez outra filha que chamarom dona marinha afomso.

De garcia meendez filho dafomso garcia e de dona oraca perez

Este garcia meendez de xodar foi casado com dona iohanna rodryguez filha de dom sancho perez o que gaanhou xodar aos mouros, e por este casamento foi este garcia meendez senhor de xodar, e ouue este garcia meendez de xodar em esta dona iohanna rodryguez sa molher filhos.

De afomso garcia filho de garcia meendez e de dona oraca perez, filha de dom pero gomez baroso e de dona chamoa fernandez

E o sobredito afomso garcia que uos iá disémos ouue em esta dona oraca perez sa molher huma filha que ouue nome dona marinha afomso.

De dona marinha afomso filha dafomso garcia de souto mayor e de dona oraca perez filha de dom pero gomez baroso

Esta dona marinha afonso foi casada com nuno martins do uinhal filho de dom Martim anes do uinhal e de dona oraca nuniz filha de dom nuno martins de chacim e de dona Tereza coreya yrmaã do Mestre dom pay coreya de padre e de madre. E este nuno martins do uinhal[1] fez em esta dona marinha afomso sa molher huum filho que ouue nome afomso nuniz.

Dafomso nunez filho de nuno martins do uinhal e de dona marinha afomso

Este afomso nuniz foi casado com dona Maria sanchez filha de Martim sanchez de ualasco e de dona Tereza afomso filha dafomso rodryguez carilho e de dona sancha perez filha de lopo perez duque, e ouuerom este afomso nuniz e dona Tereza afomso filhos. E o sobredito Martim sanchez de ualasco foi yrmaão de dom ioham sanchez

[1] *No fim da pagina* E de quaes uem este Nuno martins do uynhal mostrase no Titulo xxxviii dos braganҫaãos parafro vi.º

Digitized by Google

de ualasco, e de fernam sanchez de ualasco, filhos que forom de dom sancho de ualasco e de dona guyomar fernandez filha de fernam perez de crasto. E este fernam perez de crasto foi filho de dom pero fernandez de crasto que chamarom o castelaão de gaança.

Dafomso rodryguez carilho

E o sobredito afomso rodryguez carilho que uos iá disémos ouue desta dona sancha perez duque sa molher, filha de lope perez duque, huum filho que ouue nome ioham afomso carilho, e ouue outras duas filhas, a huma filha ouue nome dona marinha afomso que foi casada com nuno martins do uinhal asi como iá disémos, e a outra filha ouue nome dona iohanna rodryguez que foi casada com diego ramírez dalmança, e fez em ela huum filho que ouue nome loy diaz dalmança.

De loy diaz dalmança

Este loy diaz dalmança foi filho de diego ramirez dalmança filho de dom Ramiro diaz e de dona iohanna rodryguez, filha dafomso rodryguez carilho e de dona sancha perez duque filha de lopo perez duque, e este loy diaz foy

De dona Sancha perez filha de dom pero gomez baroso e de dona chamõa fernandez

Esta dona sancha perez barosa foi casada com paay perez de souto mayor que foi filho de pero meendez de souto mayor, yrmaão de dom paay meendez soredea e de dom garcia meendez, e fez em ela huum filho que ouue nome fernam paaez.

De fernam paaez filho de paay perez de souto mayor e de dona sancha perez filha de dom pero gomez

Este fernam paaez foy casado com dona oraca fernandez que foi da huma parte dos de ualboa, e fez em ela huum filho que ouue nome dom pero fernandez que foi arçobispo de santiago, e ouue dela outro filho que ouue nome paay perez come o auôo.

De paay perez filho de fernam paaez de souto mayor

Este paay perez foi casado

De dona Tereza perez filha de dom pero gomez baroso

Esta dona Tereza perez foi casada com afomso meendez de toledo, e fez em ela afomso meendez e dona oraca gonsaluez.

De dona oraca gonsaluez filha de gonsalo meendez de toledo e de dona Tereza perez filha de dom pero gomez baroso

Esta dona oraca gonsaluez foi casada com afomso martins da teyxeira filho de Martim steuez da teyxeira e de dona hermegonça soarez coreya, e fez em ela gonsalo meendez como o auôo.

De gonsalo meendez filho dafomso martins da teixeira e de dona oraca gonsaluez

Este gonsalo meendez que ouue nome come o auôo foi casado com dona

Dafomso meendez filho dafomso meendez de toledo e de dona perez filha de dom pero gomez baroso

Este afomso meendez foi casado com dona Tereza afomso de toledo, e fez em ela huum filho que ouue nome gonsalo meendez.

XIIII.° E dom gomez meendez guedaão, filho de dom meen guedas o uelho e de dona sancha, foi casado com dona chamoa meendez hermaã de dom gonsalo de sousa, e ouue em ela semel asi como iá disémos. E depois que moreo esta chamoa meendez casou depois este dom gomez meendez guedaão com dona moor paaez filha de dom paay romeu o prestumeiro e de dona sancha anriquez de porto careiro, e fez em ela semel como se mostra no Titulo XXI de Rey ramiro parafro XVI.°

Digitized by Google

De dom gueda gomez filho de dom gomez meendez guedeão e de dona chamõa meendez

XVII.º Este dom gueda gomez foi casado com dona oraca anrequez[1] filha de dom anrique fernandez magro como se mostra no Titulo XLIII dos de porto careiro parafro II.º, e fez em ela dom fernam guedaz, e dom aluite guedaz, e dom gil guedaz. E deste dom gil guedaz fala no seu Titulo XXVII.º

De dom fernam guedaz filho de dom gueda gomez

Este dom fernam guedaz foy casado com dona Maria fogaça, e fez em ela dom fernam fernandez cogominho que foy muy boom e muyto honrado. E foi del Rey dom afomso de portugal padre del Rey dom donis de portugal.

De dom fernam fernandez cogominho filho de dom fernam guedaz e de dona Maria fogaça

.....

..... e de dona oraca paaez

Este Lourenço paaez guedaz foy casado com dona Maria martins filha de Martim cabeça filho de dom pero hermigez de paredes, e fez em ela huum filho que ouue nome vasco lourenço guedaz.

De vasco lourenço guedaz filho de Lourenço paez guedaz e de dona Maria martins filha de Martim perez cabeça

Este vasco lourenço guedaz foy casado com dona filha de

TITULO XXXI.º

De dona ouroana meendez yrmaã de dom gonsalo de sousa

Esta dona ouroana meendez yrmaã de dom gonsalo de sousa, asi como se mostra no Titulo XXII dos sousaãos parafro VI.º, foi casada com dom meen moniz de riba do doiro yrmaão de dom egas moniz asi como se mostra no Titulo XXXVI do linhagem de Riba de doiro parafro II.º, e fez em ela dona gontinha meendez e dona Tereza meendez de baruosa que foi casada com dom sancho nuniz, e dona sancha meendez que foi casada com dom gueda meendiz guedeaão o uelho e nom ouue dela semel, e outra filha de dom meen moniz que ouue nome dona eluira meendez. E esta dona eluira meendez foi casada com dom nuno perez de bragança como se mostra no Titulo XXXVIII dos braganҫaãos parafro III.º

De dona gontinha meendez filha de dom meen moniz de riba de doyro e de dona ouroana meendez yrmaã de dom gonsalo de sousa

Esta dona gontinha meendez foi casada com dom godinho fafez o uelho filho de dom fafez luz como se mostra no Titulo XXXIX de dom fafez luz, e fez em ela dom fafez godiiz e dona usco godiiz, que se uê casada com dom fernam perez guymaraães como se mostra no Titulo XLV dos de guimaraães parafro primo, e dona gontinha godiiz, e dona guyomar godiiz.

De dona gontinha godiiz filha de dom godinho fafez e de dona gontinha meendez filha de dom meem moniz de riba de doyro

Esta dona gontinha godiiz foi casada com dom paay soarez coreya[2] o uelho, e fez em ela dona ouroana

[1] *No fim da pagina* Esta dona oraca anriquez he yrmaã de dona sancha anriquez que se uê casada com dom Rodrigo gonsaluez donde ueem os pereyraãos, como se mostra no Titulo XXI de rey ramiro parafro XI.º

[2] *Á margem* Este dom paay coreya ouue huma yrmaã que chamarom dona gontrode soarez e se uê casada com paay ramirez como se mostra no Titulo LVI de dona ouroana soarez parafro II.º

Digitized by Google

paaez coreya, e dona sancha paaez que se uê casada com dom Reymon perez de riba de uizela como se mostra no Titulo xxxix de dom fafez luz parafro vi.º E esta dona ouroana paaez coreya foi casada com pero perez grauel, e fez em ela dona Maria perez, e dona sancha perez da ueyga, e dona ouroana perez da ueyga. E esta dona Maria perez da ueyga foi casada com dom pero rodryguez de pereyra.

De dona Maria perez filha de dom pero perez grauel e de dona ouroana paaez coreya

II.º Esta dona Maria perez grauel foi casada com dom pero rodryguez de pereyra[1], e fez em ela filhos como se mostra no Titulo xxxiii deste dom pero rodriguyz parafro primo.

De dom gonsalo ueegas que chamarom alfeyram de porto careyro e de dona sancha perez filha de dom pero perez grauel e dos que deles decenderom

III.º Este gonsalo ueegas alfeiram foi casado com dona sancha perez filha de dom pero perez grauel e de dona ouroana paaez coreya que ante disémos, e fez em ela pero gonsaluez, e gonsalo gonsaluez. E ioham gonsaluez, e roy gonsaluez bifardel, e dona oraca gonsaluez, e dona Maria gonsaluez. E pero gonsaluez suso dito filho de gonsalo ueegas e de dona sancha perez suso dita foi muy boom caualeiro, e moreo sem semel. E ioham gonsaluez irmaão deste pero gonsaluez suso dito foy muy boom caualeiro e morreo freyre e nom ouue semel.

De dom roy gonsaluez bifardel filho de gonsalo ueegas de porto careyro que chamarom alfeiram e de dona Sancha perez filha de dom pero perez grauel

Este roy gonsaluez bifardel foi casado com dona senhorinha fernandez filha de fernam gonsaluez chancinho e de dona moor afomso de caambra, e fez em ela senhorinha rodryguez.

De dona senhorinha rodryguez filha de roy gonsaluez bifardel e de dona moor afomso de caambra

IIII.º Esta dona senhorinha rodryguez foi casada com roy martins de nomaães, e fez em ela dona iohana rodryguez e dona leonor rodryguez.

De dona iohanna rodryguez filha de roy martins de nomaães e de dona senhorinha rodryguez filha de roy gonsaluez bifardel e de dona senhorinha fernandez

Esta dona iohanna rodryguez foi casada com pero paaez daluarenga e ouuerom semel.

De dona leonor rodryguez filha de roy martins de nomaães e de dona senhorinha rodryguez suso dita

Esta dona leonor rodryguez foi esposada com roy perez filho de pero rodryguez dafonseca e de dona moor perez filha de pero steuez de beia que foi priuado del Rey dom donis de portugal e merinho dantre doyro e minho.

De dona oraca gonsaluez de porto careiro filha de gonsalo ueegas e alfeyram

V.º Esta dona oraca gonsaluez foy casada com fernam afomso gato, e fez em ela roy fernandez gato, e dona sancha fernandez gata.

De roy fernandez gato filho de fernam afomso gato e de dona oraca gonsaluez filha de gonsalo ueegas de porto careyro e alfeyram

Este roy fernandez gato foy casado com dona ynês martins filha de martim afomso de caambra e de dona
e fez em ela dona Maria rodryguez que foi casada duas uezes e pose as cornas aos maridos ambos e foi muy puta e de nenhum deles nom ouue semel.

[1] *Á margem* Este dom pero rodrigiz foi outra uez casado com dona esteuaynha ermigez da teixeira como se mostra no Titulo xx de rey ramiro parafro

Digitized by Google

De dona sancha fernandez gata filha de fernam afonso gato e de doná oraca gonsaluez filha de gonsalo ueegas alfeiram

Esta dona sancha fernandez gata foy casada com ioham steuez de taauares, e fez em ela gonsalo annes e pero annes orualhuz que matarom em fornos dalgodres com pero steuez de taauares seu tio companhas dafomso coreya, e ouueram esta dona sancha fernandez gata, e ioham steuez de taauares, e outro filho que ouue nome steue annes que foy casado com Teresa rodryguez, filha de Rodrigo afomso ribeyro e de dona oraca godiiz filha de dom godinho fafez, e nom ouue dela semel. E este steuam annes suso dito moreo em pinheiro antre fornos dalgodres e taauares, e matôo Martim afomso de merloo o uelho.

De dona ouroana perez filha de dom pero perez grauel e de dona ouroana paaez coreya

VI.º Esta dona ouroana perez filha de dom pero perez grauel foi casada com Rodrigo afomso de meyra, e fez em ela paay rodryguez, e pero rodryguez, e steuam rodryguez, e fernam rodryguez, e dona Tereza rodryguez, e dona oraca rodryguez.

De dom paay rodryguez filho de Rodrigo afomso de meyra e de dona ouroana perez filha de dom pero perez grauel

Este dom paay rodryguez foi casado com dona Tereza fernandez filha de fernam lopez dulhóo, e fez em ela dona costança paaez.

De dom steuam rodryguez filho de Rodrigo afomso de meyra e de dona ouroana perez sobredita

Este steuam rodryguez foi casado çom dona maria afomso filha dafomso perez darganil e dona uasquida de çamora, e fez em ela dous filhos, esteuam da meyra e paay da meyra.

De pero rodryguez filho de Rodrigo afomso de meyra e de dona ouroana perez suso dita

Este pero rodryguez foy

De dona Tereza rodryguez filha de Rodrygo afomso de meyra e de dona ouroana perez suso dita

Esta dona Tereza rodryguez foi casada com afomso nouaaes o uelho, e fez em ela roy nouaaes, e Martim nouaes, e pero nouaes, e dona beatriz nouaaes.

De dom roy nouaaes filho de afomso nouaaes o uelho e de dona Tereza rodryguez filha de Rodrigo afomso de meira

Este roy nouaaes foy casado com dona Maria fernandez filha de fernam gonsaluez churichaão, e fez em ela afomso nouaaes, e paay de meyra, e roy nouaaes.

De dom afomso nouaaes filho de Roy nouaaes e de dona Maria fernandez filha de fernam gonsaluez churichaão

Este dom Afonso nouaaes foi casado com dona leonor rodryguez de telha filha de roy gomez de telha e de dona Tereza gonsaluez de saz, e nom ouuerom semel, e depois casou este afomso nouaaes com dona Maria afomso filha dafomso martins froyam e de dona ynês dade, e nom ouuerom semel.

Digitized by Google

De dom paay de meira filho de roy nouaaes e de dona maria fernandez filha de fernam gonsaluez churichaão

Este dom paay de meyra foi casado com dona leonor rodryguez filha de Rodrigo anes de uasconcelos e de dona mecia rodryguez de penela, e fez em ela huum filho que ouue nõme afomso nouaaes que moreo sem semel, e outro filho que ouue nome gonsalo paaez. E oũuerom estas filhas, dona Tereza nouaaes, e dona mecia rodryguez, e dona Maria rodryguez.

De dom Roy nouaaes filho de Roy nouaaes e de dona Maria fernandez churichaã

Este dom roy nouaaes foi casado com dona Maria perez cerueyra filha de pero rodryguez cerueira e de dona Tereza rodryguez filha de Rodrigo anes de uasconcelos, e fez em ela paay nouaaes e huma filha que ouue nome dona Tereza nouaaes.

De paay nouaaes filho de Roy nouaaes e de dona Maria perez de cerueyra

Este paay nouaaes foi esposado com dona beatriz gil filha de gil martins e de dona alda rodryguez, filha de pero rodryguez alcayde da azambuia.

De dona Tereza nouaaes filha de roy nouaaes e de dona Maria perez cerueyra

Esta dona Tereza nouaaes foi casada com gil nuniz filho de nuno gonsaluez daaureu e de dona Maria rodryguez, filha de Martim gomez da silua e de dona Tereza garcia de seaura.

De gonsalo paaez filho de paay de meira e de dona leonor rodriguez filha de Rodrigo anes de uasconcelos

Este gonsalo paaez foi casado com dona leonor filha de meestre de christus dom Martim gonsaluez e de dona guyomar martins farazom abadesa de iazente, e fez em ela paay de meira.

De dona mecia rodriguez filha de paay de meira e de dona leonor rodryguez de uasconcelos

Esta dona mecia rodryguez foi casada com lopo soarez filho de steuam soarez senhor dalbargaria de paay delgado em lixboa e de dona Maria lourenço filha de Lourenço martins yrmaã do arçobispo dom ioham de bragaa e de dona perez yrmaã de dom Martim perez da oliueyra que foy arçobispo de bragaa ante ca este outro, e ouuerom semel.

De dona Maria rodryguez filha de paay de meira e de dona leonor rodryguez de uasconcelos

Esta dona Maria rodryguez

De dona Tereza nouaaes filha de paay nouaaes e de dona leonor rodryguez de uasconcelos

Esta dona Tereza

De Martim nouaaes e de pero nouaaes e de dona beatriz nouaaes filhos e uelho e de dona Tereza rodryguez de meyra

Este Martim nouaaes e pero nouaaes forom frades meores da ordem de sam francisco, e dona beatriz nouaaes que filhou panos de segurança e moreo nas olgas de burgos uirgem e sem semel.

Digitized by Google

De dona oraca rodryguez filha de Rodrigo afomso de meira e de dona ouroana perez grauel

Esta dona oraca rodryguez foi casada com fernam rodryguez pingeelo, e fez em ela roy perez de folhete e dona sancha perez. E esta dona sancha perez foy casada com afomso lopez de çamora.

TITULO XXXII.º

De dona oraca meendez yrmaã de dom gonsalo de sousa

Esta dona oraca meendez foi casada com dom egas fafez de lanhoso filho de dom fafez luz como se mostra no Titulo xxxix parafro i.º E fez em ela meem ueegas, e dom gonsalo ueegas o primeiro mestre dauís, e dona froylhi ueegas.

De dom meen ueegas filho de dom egas fafez de lanhoso e de dona oraca meendez yrmaã de dom gonsalo de sousa

Este dom meen ueegas foi casado com dona Tereza perez filha de pero ueegas, pero paay por sobrenome, de riba de doyro, e fez em ela hermigo meendez.

De dom ermigo meendez da teyxeira filho de dom meen ueegas e de dona Tereza perez filha de pero ueegas, pero paay por sobrenome, de riba do doiro

II.º Este ermigo meendez foi casado com dona Maria paaez filha de paay nouaaes e de dona moor soarez, e fez em ela lopo ermigo, e esteuam hermigiz, e afomso hermigiz, e dona steuaynha hermigiz que foi casada com pero rodriguiz de pereira como se mostra no Titulo xxi.º de rei ramiro de leon parafro x.º E este hermigo meendez suso dito ouue huma filha de gaança que ouue nome dona Tereza hermigiz. E esta dona Tereza hermigiz foi casada com pero afomso de baroso, e fez em ela roy perez rebotim como se mostra no Titulo xxxxii de dom goydo araldez parafro xii.

De roy perez rebotim filho de pero afomso baroso e de dona Tereza ermigiz de gaança filha de ermigo meendez

III.º Este roy perez rebotim foy casado com dona Maria martins, filha de Martim perez de chacim e de dona froylhi nuniz que foy filha de nuno perez de bragança e de dona Maria fogaça, e fez em ela meen rodryguez rebotim e dona aldonça rodryguez. E esta dona aldonça rodryguez foi casada com ioham perez de lourigos. E desque lhi moreo esta molher a roy perez rebotim suso dito casou depois com dona Maria martins filha de Martim condeixa e de dona Maria rodryguez yrmaã de fernam rodryguez pacheco, e fez em ela ioham rodryguez royuo, e dona Maria rodryguez.

De dona Maria rodryguez filha de Roy perez rebotim e de dona Maria martins filha de Martim condeixa e de dona Maria rodryguez yrmaã de fernam rodryguez pacheco

Esta dona Maria rodryguez foi casada com fernam branco, e fez em ela huum filho que ouue nome esteuam branco.

De dom lopo hermigiz filho de hermigiz meendez e de dona Maria paaez filha de paay nouaaes e de dona moor soarez

Este lopo ermigiz foi casado com dona ouroana perez de pereira[1] filha de dom pero rodryguez de pereira e de dona Maria perez grauel, e fez em ela dona Maria lopez e Martim lopez.

[1] *No fim da pagina* Esta dona ouroana perez de pereira foi depois casada com dom roy gomez de basto como se mostra no Titulo xxx de dom gomez meendez gedeam.

Digitized by Google

De dom steuam hermigiz filho de ermigo meendez da teyxeira e de dona Maria paaez filha de paay nouaaes

IIII.º Este steuam ermigiz foi casado com dona oraca gomez zagonba, e fez em ela Martim steuez da teyxeira. E este steuam hermigiz depois que lhi moreo esta molher dona oraca gomez zagonba casou depois com dona oraca fernandez filha de fernam louredo, e fez em ela afomso steuez, e ioham steuez da teixeira, e dona margarida steuez, e dona bringueyra steuez, e dona Maria steuez. E esta dona Maria steuez suso dita foi abadesa darouca.

De dom afonso steuez filho de steuam ermigiz e de dona oraca fernandez filha de fernam louredo

Este afomso steuez foi freire do spital e comendador de tauara e de baróo, e nom ouue semel.

De dom Joham steuez filho de steuam ermigiz da teixeira e de oraca fernandez filha de fernam louredo

Este ioham steuez foi casado com dona guyomar lopez filha de lope gato, e fez em ela gonsalo anes que foi freire do spital, e dona Maria anes da teyxeira que nom ouue semel como quer que ela muyto fezese pera auer.

De dona margarida steuez filha de steuam ermigiz da teyxeira e de dona oraca fernandez suso dita

V.º Esta dona margarida steuez foy casada com pero anes coelho[1], e fez em ela steuam coelho.

De dom steuam coelho filho de pero anes coelho e de dona margarida steuez filha de steuam ermigiz da teyxeira

Este steuam coelho foi casado com dona Maria meendez filha de soeyro meendez petite e de dona Maria anes filha de ioham perez bochardo e de dona Maria dade, e fez em ela estes filhos, joham coelho, e soeyro coelho, e steuam coelho, e pero coelho, e dona branca perez coelha.

De dom Joham coelho filho de steuam coelho e de dona Maria meendez filha de soeiro meendez petite e de dona

Este dom joham coelho foi casado com dona iohanna perez filha de Martim perez daluim e de dona margarida perez filha de pero afomso ribeiro, e fez em ela huma filha que ouue nome dona Maria coelha.

De dom soeiro coelho filho de steuam coelho e de dona Maria meendez petite filha de soeiro meendez petite e de dona

Este soeiro coelho foi casado com dona afomso filha dafomso diaz e de dona E este afomso diaz foi filho de dom diego lopez de bayam de gaança.

De dom steuam coelho filho de steuam coelho e de dona Maria meendez petite suso dita

Este steuam coelho foi casado com dona senhorinha afomso filha dafomso perez ribeiro e de dona crara anes de panha como se mostra no Titulo xxxxi dos coronees parafro iii.º

[1] *Á margem* E donde decendem os coelhos achaloedes no Titulo xxxvi de dom moninho ueegas o gasco parafro iii.

Digitized by Google

De pero coelho filho de steuam coelho e de dona maria meendez petite suso dita

Este pero coelho foi casado com dona aldonça vasques filha de vasco pereira e de dona ynês lourenço de coynha. E este pero coelho matouo el Rey dom pedro porque o culpou na morte de dona ynês de crasto que matou el Rey dom afomso seu padre. Este pero coelho mostrou grande contriçom á sa morte dizendo que ele perdoaua a todos aqueles que o sentençarom e derom hi conselho e aiudoyro, que deos perdoase a el.

De dona branca perez coelha filha de steuam coelho e de dona Maria meendez petite suso dita

Esta dona branca perez coelha foi casada con ioham perez filho de Martim perez daluim, e ouuerom semel.

E a sobredita dona maria meendez filha de soeyro meendez petite suso dito depois que lhi moreo steuam coelho suso dito seu marido casou depois com o dito Martim perez daluim, e nom ouuerom semel.

De dona bringueira steuez da teyxeira filha de steuam hermigiz e de dona oraca fernandez filha de fernam louredo e de dona

Esta bringueira steuez foi casada

De dona froilhi ueegas filha de dom egas fafez de lanhoso e de dona oraca meendez yrmaã de dom gonsalo de sousa

Esta dona froylhi ueegas foi casada com dom soeyro perez escacha[1] filho de dom pero escacha de tiuaães, e fez em ela o arçobispo dom steuam soarez, e dona steuainha soarez, e dona Tereza soarez que foi casada com dom pero martins ducore *(sic)* como se mostra no Titulo LIII do conde dom osoyro de cabrera parafro II.

De dona steuaynha soarez filha de dom sociro perez escacha e de dona froilhi ucegas filha de dom egas fafez de lanhoso

VI.° Esta dona steuaynha soarez foi casada com dom Martim fernandez[2] de riba dauizela, e fez em ela dom duram martins, e dona Tereza martins, e dona sancha martins, e dona moor martins, e outra filha que ouue nome dona moor martins. E esta dona moor martins foi abadesa darouca.

TITULO XXXIII.°

De dona meana eluira gonsaluez de palmeira filha de gonsalo rodriguiz de palmeira

Esta dona meana eluira gonsaluez de palmeira, filha de dom gonsalo rodrigiz de palmeira como se mostra no Titulo XXI de rey ramiro parafro X, se uê casada com dom Roy nuniz das esturas, e fez em ela dom gonsalo rodrigiz de nomaães, e dona oraca rodriguyz que foi casada com dom meen moniz como se mostra no Titulo XL de dom arnaldo parafro V.° E este dom gonsalo rodriguiz de nomaães se uê casado com dona sancha martins filha de dom Martim fernandez de riba dauizela, e fez em ela dom Martim gonsaluez de nomães. E esta dona sancha martins fez huum filho que chamarom dom vasco martins pimentel como ueredes adeante no Titulo XXXV.° parafro primo.

De dom Martim gonsaluez de nomaães filho de dom Gonsalo rodriguyz de nomaães e de dona sancha martins filha de Martim fernandez de riba dauizela e de dona moor soarez sa molher

Este dom Martim gonsaluez foi casado com dona moor soarez filha de dom soer diaz galego. E esta dona moor soarez suso dita fora ante casada com Martim perez de belmir filho de dom pero toriz, e nom ouue del

[1] *No alto da pagina* De quaes uem este dom soeyro perez achaloedes no Titulo LVIII do dom gotere andorent *(sic)* da silua parafro II.°

[2] *No fim da pagina* E de quaes uem este dom Martim fernandez mostrase no Titulo XLV dos de riba dauyzela parafro II.° hu acharan os que del decenderom.

Digitized by Google

semel. E ouue depois deste seu marido dom Martim gonsaluez Gonçalo martins de nomaães «e Roy martins de nomaães[1]»; e este gonsalo martins de nomaães foi o que matarom em huma lide em lonbardia hu matarom el Rey monfreu e prenderom o infante dom anrique de castella cuio uasalo e alferez era este dom gonsalo martins de nomaães; e dona moor martins que foi abadesa darouca, e dona eluira martins.

De dom roy martins filho de dom Martim gonsaluez de nomaães e de dona moor soarez suso dita

Este dom roy martins de nomaães foi casado com dona beatriz anes, filha de dom ioham perez redondo e de dona gontinha soarez de merloo como se mostra no Titulo xxx de dom gomez meendez gedeão parafro vi.º, e fez em ela dona iohanna rodriguyz e dona Maria rodriguyz.

De dona ioahana rodriguyz filha de roy martins de nomaães e de dona gontinha soarez de merloo

II.º Esta dona iohanna rodriguyz foi casada com Martim vasques de coynha, e fez em ela vasco martins de coynha, e roy martins de nomaães, e dona Tereza martins, e dona beatriz martins.

De vasco martins de coynha filho de Martim vasques de coynha e de dona iohanna rodriguyz de nomaães

Este vasco martins de coynha foi casado com dona senhorinha fernandez, filha de fernam gonsaluez chancinho e de dona moor afomso de caambra, e fez em ela Martim vasques de coynha que ouue nome como o auô e dona vasques. E esta dona vasques caseu com roy vasques dazeuedo, e ouuerom semel como iá disémos. E ouue outra filha que ouue nome dona bringueira vasques que foi casada com gonsalo vasques dazeuedo yrmaão deste Roy vasques suso dito, e fez em ela diego gonsaluez.

De dom martim vasques de coynha filho de vasco martins de coynha e de dona senhorinha fernandez

Este Martim vasques de coynha foi casado com dona uyolante lopez, filha de lopo fernandez pacheco senhor de fereira e priuado del Rey dom afomso de portugal e de dona Maria gomez, e fez em ela dom vasco martins.

De dom roy martins de nomaães filho de martim vasques de coynha e de dona iohanna rodriguyz de nomaães

Este dom roy martins de nomaães foi casado com dona senhorinha rodriguyz, filha de roy gonsaluez bifardel e de dona senhorinha fernandez chancinha, e ouuerom semel como iá disémos.

De dona Tereza martins filha de martim vasques de coynha e de dona iohana martins de nomaães

Esta dona Tereza martins foy casada com gonsalo fernandes chancinho[2], filho de fernam gonsaluez chancinho e de dona moor afomso de caambra, e fez em ela dona maria gonsaluez que foi casada com roy vasques ribeiro e ouue em ela dona rodriguiz que se uê casada com dom fernam lopez, filho de dom diego lopez e de dona iohanna vasques de pereira filha de dom vasco pereira como se mostra no Titulo xxi de rey ramiro parafro xiiii.

De dona beatriz martins filha de martim vaasquez de coynha e de dona iohana rodriguyz de nomaães

III.º Esta dona beatriz martins foi casada com dom fernam martins da teyxeira, filho de Martim steuez da teyxeira e de dona costança ermegonça soarez coreya filha de soeyro coreya e de dona Tereza martins espinhel, e fez este fernam martins da teyxeira em esta sa molher dona beatriz martins suso dita huum filho que ouue nome Martim fernandez da teyxeira, e dona enês fernandez que foi casada com Martim fernandez geruas de porto careyro, e ouuerom semel.

[1] *Em entrelinha.*
[2] *A margem* De quaes uem este gonsalo fernandez chancinho achaloedes no Titulo xlv dos dauizela parafro iii.º

Digitized by Google

De dom Martim fernandez da teyxeira filho de fernam Martins da teyxeira e de dona beatriz martins de coynha

Este Martim fernandez da teyxeira foi casado com dona steuaynha perez filha de pero steuez de beia priuado del Rey dom donis de portugal, e fez em ela

De dona oraca rodriguyz filha de dom Rodrigo moniz das esturas

Esta dona oraca rodriguyz foi casada com dom mem nunez[1] de riba do doyro, e fez em ela dom pero meendez poyares o que lidou com dom pero rodriguiz de pereyra, e foi uençudo este dom pero poyares.

De dona guyomar rodriguyz filha de dom Rodrigo nuniz

Esta dona guyomar rodriguiz foi casada com dom pero fernandez o nino, filho de dom fernamdaluarez de castro e de dona Maria gonsaluez, e ouue dela huum filho. E moreo pero fernandez o nino, e o filho moreo logo depôs el, e ficarom todolos beens a dona guyomar rodriguyz sa madre. E rousoua dom Martim gil da uide e depois casou com ela, e fez em ela dom pero martins da uide e dona bringuela martins.

De dom pero martins filho de dom Martim gil da uyde

Este dom pero martins foi casado com dona Tereza afomso, filha de dom afomso telez de cordoua como se mostra no Titulo LVII dos tellos parafro primo.

TITULO XXXIIII.º

Dom pedro rodriguyz de pereira[2], filho de dom Rodrigo gonsaluez de pereira como se mostra no Titulo XXI de Rey ramiro parafro X, foi casado com dona Maria perez grauel filha de dom pero perez grauel e de dona ouroana paaez coreya como se mostra no Titulo XXXI de dona ouroana meendez, e fez em ela dom pero rodriguiz dom pero homem, e dom gonsalo perez pereira o gram comendador da espanha na ordem do spital, e dom Martim perez, e dona moor perez, e dona eluira perez[3], e dona ouroana perez[4], e dona Tereza perez[5], e dona maria perez monia darouca.

De dom pero homem filho de pero rodriguyz de pereira e de dona Maria perez filha de dom pero perez grauel

Este dom pero homem foi casado com dona Tereza anes filha de dom ioham perez redondo e de dona gontinha soarez de merloo, e fez em ela dom steuam perez froyam, e Martim perez froyam, e dom sancho perez bispo do porto, e dona Maria perez, e dona moor perez, e dona enês perez monia darouca.

De dom steuam perez froyam filho de dom pero homem e de dona Tereza anes filha de dom ioham perez redondo

Este dom steuam perez froyam foi casado com dona Tereza ayras queyxada, e fez em ela dona francisca perez e dona oraca perez. E moreulhe esta dona Tereza ayras sa molher deste dom steuam perez froyam, e casou depois com dona Maria ramirez filha de dom Ramiro diaz e yrmaã de nuno fernandez de ualdeneuro, e fez em ela dom steuam perez, e dom ioham perez, e fernam perez, e Tereza perez, como se proua no Titulo X dos de lara parafro VII.º

[1] *Á margem* Este meem nunez achaloedes no Titulo XI. de dom arnaldo parafro V.

[2] *No alto da pagina* Este dom pero rodriguyz foy depois casado com dona steuaynha ermigez da teyxeira, e fez em ela dom gonçalo pereyra, e dona beatriz perez pereira como se mostra no Titulo XXI de rei ramiro parafro XI hu fala conpridamente dos que decenderom deste dom gonsalo pereyra.

[3] *No fim da pagina* Esta dona eluira perez foi casada com dom pero martins eruilhom como se mostra no Titulo XLVI dos de sandim parafro II.º

[4] *No fim da pagina* Esta dona-ouroana perez foy casada com dom roy gomez de basto como se mostra no Titulo XXX de dom gomez meendez gedeam parafro II.º

[5] *No fim da pagina* Esta dona Tereza perez foi casada com dom pero uelho e ouuerom geeraçom como se mostra no Titulo XLI de dom goydo araldez de bayam parafro V.º E este dom pero uelho e dom ioham perez redondo e dom Martim perez zote e pero brauo forom yrmaãos como se mostra no Titulo XLII suso dito parafro III.

Digitized by Google

De dom Martim perez froyam filho de dom pero homem e de dona Tereza anes sobredita

Este dom Martim perez froyam foy casado com dona Maria gomez, filha de gomez perez daluarenga e de dona sancha gonsaluez como se mostra no Titulo xxxvi de dom egas moniz de riba de doiro parafro xxiii, e fez em ela dom afomso martins froyam e dom pero homem.

De afomso martins filho de Martim perez froyam e de dona Maria gomez

Este afomso martins foi casado com dona enês dade filha de Martim dade, e fez em ela dona Maria afomso molher dafomso nouaaes, e dona ysabel afomso. Esta dona yzabel afomso foi casada com Martim afomso de brito filho do bispo de lixbooa, e fez em ela outro filho que ouue nome Martim dade que foi casado com dona Maria meendez filha de meen perez da oliueyra, e huma filha que chamarom dona uiolante e outra dona enês martins. E esta dona uyolante foi casada com vasco martins de merloo e fez em ela

De dom pero homem filho de Martim perez froyam e de dona sancha gonçaluez

Este dom pero homem foy casado com dona moor martins filha de Martim lourenço dùrufe, e ouue filhos estes, conuem a saber, dom steuam perez que foi abade de uilacoua e dayam de bragaa, e dom Martim perez, e aluaro perez, e dom vasco perez coonigo de bragaa e abade de teruha.

De dona Maria perez filha de dom pero homem e de dona gontinha soarez de merloo

Esta dona Maria perez foi casada com dom vasco gomez zagonba, e fez em ela dona Tereza vasques. Esta dona Tereza vasques foi casada com sancho nuniz de bragança, e fez em ela huma filha que ouue nome oraca sanchez. E esta dona moor perez filha de dom pero homem de pereira foi casada com diego lopez gato, e nom ouue dela semel.

De dona moor perez filha de dom pero rodriguyz de pereira e de dona Maria perez grauel

II.° Esta dona moor perez de pereira filha de dom pero rodriguyz de pereira foy casada com dom uicente perez darieses *(sic)*[1], e de quaes uem este dom uicente mostrase no Titulo xlix de dom crasconho araldez donde ueem os de durieses *(sic)*. E esta dona Maria uicente se uê casada com dom Martim perez zote[2], e fez em ela dona Maria martins e dom Martim martins zote. E deste dom Martim martins zote fala no Titulo xxvii de dom gil guedaz parafro iii.° e en o Titulo xlii de dom goydo araldez de bayam parafro vii.° E esta dona Maria martins foi casada com dom gil nunez de bragança[3], e fez em ela dona sancha gil e dona guyomar gil.

Esta dona sancha gil se uê casada com dom pero ponce, e fez em ela dom Rodrigo ponce, e dona ysabel e dona oraca ponce.

Esta dona ysabel se uê casada com dom pero fernandez de castro[4] o que foy moy boom e que se chamou da guéra, e fez em ela huum filho a que chamarom dom fernando de crasto, e dona ioahanna.

Esta dona iohanna casou com dom diego de bizcaya, e ouue huum filho a que chamarom dom diego. E ao depois desto filhoua el Rey dom pedro de castela e casou com ela.

E dona oraca ponce se uê casada com dom anrique anriquez neto do Infante dom anrique, e fez em ela huum filho a que chamarom

Esta suso dita dona Maria martins depois que lhi moreo este dom gil nunez de bragança casou com dom meem rodriguyz de uasconcelos como se mostra no Titulo xxxvi de dom moninho ueegas, e fez em ela dom ioham meendez.

Este dom iohan meendez se uê casado com dona aldora uaasquez filha de dom vasco afomso alcoforado, e fez em ela filhos.

[1] *Á margem por diversa letra* è fez em ela dona Maria uicente.
[2] *Á margem* E de quaes uem este Martim perez zote achaloedes no Titulo xlii de dom goydo araldez parafro iiii.°
[3] *Á margem* E de quaes uem este dom gil nunez achaloedes no Titulo xxxviii dos bragançaãos parafro v.°
[4] *Á margem* E de quaes uem este dom pero fernandez de crasto mostrase no Titulo xi dos de crasto parafro x.

Digitized by Google

De dona moor perez filha de dom pero rodriguyz de pereira e de dona Maria perez grauel

III.º Esta dona moor perez suso dita depois que lhi moreo este uicente perez dulieses *(sic)* seu marido casou depois com dom ioham perez redondo[1], e fez em ela gonsalo anes, e pere anes, e Rodrigo anes, e Martim anes, e dona costança anes, e dona froylhi anes.

De dom gonsalo anes filho de dom ioham perez redondo e de dona moor perez filha de dom pero rodriguyz de pereira

IIII.º Este dom gonsalo anes foi casado com dona Tereza steuez de freytas, e nom ouue semel. E depois moreo esta dona Tereza steuez de freytas e casou este gonsalo anes suso dito com dona oraca fernandez filha de fernam perez dandrade, e fez em ela Martim redondo que moreu na beira, e nuno gonsaluez, e aluaro gonsaluez, e dona moor gonsaluez, e dona iohanna gonsaluez, e dona Maria gonsaluez.

De Martim redondo filho de gonsalo anes e de dona oraca fernandez filha de dom fernam perez dandrade

Este dom Martim redondo foi casado com dona leonor rodriguyz filha de roy mendez de merloo como se mostra no Titulo xxx de dom gomez meendez iedeaão parafro III, e fez em ela dona senhorinha aluarez, e dona senhorinha martins.

Esta dona senhorinha aluarez foy casada com dom ioham gomez da silua[2], e fez em ela dom ayras gomez da silua o moço que foy ayo do infante dom fernando.

E dona senhorinha martins foy casada com dom ayras gomez da silua o uelho, e fez em ela Roy gomez, e fernam gomez, e afomso gomez.

E joham eanes filho de ioham perez redondo e de dona moor perez de pereyra se uê casado com dona guyomar lourenço, e fez em ela lourenço anes redondo.

De dom aluaro gonsaluez filho de gonsalo anes e de dona oraca fernandez dandrade suso dita

Este aluaro gonsaluez foi casado com dona beatriz fernandez filha de fernam afomso de caambra e de dona sancha coreya, e fez em ela dona enès aluarez que foi casada com dom gonsalo uasquez de moura. E gonsalo uasquez fez em ela aluaro gonsaluez de moura que foi casado com «dona oraca fernandiz[3]» a alcaydesa da azambuia, e ouue este aluaro gonsaluez outra yrmaã que chamarom «leonor[4]» gonsaluez que foy casada com vasco fernandez coutinho filho de dom fernam martins coutinho.

De dona moor gonsaluez filha de gonsalo anes e de dona oraca fernandez dandrade

Esta dona moor gonsaluez foy casada com afomso rodriguyz despinho, e fez em ela ioham redondo que moreu em cidade, e rodrigo afomso, e martim redondo, e dom pedro afomso bispo destorga, e beatriz gonsaluez, e estes nom ouuerom semel saluo beatriz gonsaluez.

De dona beatriz gonsaluez filha dafomso rodriguyz despinho e de dona moor gonsaluez filha de gonsalo anes

Esta dona beatriz gonsaluez foy casada com ioham gonsaluez mouram, e ouuerom aluaro gonsaluez mouram, e maria fernandez que foy freyra darouca. E estas iohanna gonsaluez e dona Maria gonsaluez filhas de gonsalo anes redondo e de dona oraca fernandez dandrade forom dordem, e nom ouuerom semel.

[1] *À margem* Este dom ioham perez redondo he yrmaão de dom pero perez uelho e de dom Martim perez zote como se mostra no Titulo XLII de dom goydo araldez parafro IIII.º

[2] *À margem* Este ioham gomez he filho de dom gomez paaez como se mostra no Titulo LVIII de dom gotere aldarez da silua parafro VIII.º

[3] *Em entrelinha por diversa letra, mas do mesmo tempo.*

[4] *Em entrelinha por diversa letra, mas do mesmo tempo.*

Digitized by Google

De dom pere anes redondo filho de dom ioham perez redondo e de dona moor perez de pereira

Este pero anes foi casado com dona enês perez filha de pero garcia galego e de dona Tereza nunez filha de nuno perez maldoado, e fez em ela ioham perez redondo e dona moor perez redonda. E este ioham perez filho de pero anes redondo foi casado com dona Maria anes filha de ioham reymondo de porto careyro e de dona dordia de lixbooa, e nom ouuerom semel. E este ioham perez redondo fora ante casado com dona gontinha soarez de merlloo, e ouue linhagem asi como se mostra no Titulo xxiiii de dom gomez meendez gedeaõ parafro iii.º

De dona moor perez redonda filha de pere anes redondo e de dona enês filha de pero garcia galego

Esta dona moor perez foy casada com aluaro perez de ualuerde, e fez em ela dona Tereza perez que foy casada com afomso martins panteia *(sic)*, e ouuerom semel fernandafomso freyre dalcantara. E este aluaro perez de ualuerde suso dito e dona enês perez filha de pero garcia galego ouuerom outra filha que ouue nome dona bringueyra perez e foy monia darouca.

De dom Martim anes redondo filho de dom ioham perez redondo e de dona moor perez filha de dom pero rodriguyz de pereira

V.º Este Martim anes redondo foi casado com dona maria rodriguyz filha de Rodrigo afomso de iolla e de dona ouroana martins de curutelo, e fez em ela martim martins redondo de treyximil, e dona moor martins, e dona Maria martins, e dona alda martins, e dona beatriz martins, e dona guyomar martins, e dona ioana martins.

De dom martim redondo de treyxemil filho de dom Martim anes redondo e de dona maria rodriguyz de jolla

Este Martim redondo de trexemil foy casado con dona senhorinha anes, filha de ioham de sande e de dona leonor rodrigiz como se mostra no Titulo xlv dos dauizela parafro iii, e fez em ela ioham redondo de treyximil. Este ioham redondo filho de Martim redondo de treyximil suso dito foi casado com dona perez filha de pero steuez carpenteyro, que depois foy traueyro de calatraua, e de dona Maria perez filha de pere anes de uyana.

De dona moor martins filha de dom martim anes redondo e de dona Maria rodriguyz de iolla

VI.º Esta dona moor martins foi casada com roy perez de uasconcelos, e fez em ela dona mecia rodriguyz, e dona mecia rodriguyz *(sic)* e dona guyomar rodriguyz. E esta dona rodriguyz suso dita foi casada com giralde steuez feyióo, e ouuerom semel.

De dona mecia rodriguyz filha de roy perez de uasconcelos e de dona moor martins de treyxemil

Esta dona mecia rodriguyz foy casada com nuno gonsaluez filho de lopo gonsaluez daaureu e de dona e ouuerom semel.

De dona guyomar rodriguyz filha de roy perez de uasconcelos e de dona moor perez de troyxemil (sic)

Esta dona guyomar rodriguyz foy casada com ioham martins filho de Martim anes da maão e de dona martins filha do arçobispo dom ioham martins de soylaães.

Digitized by Google

De dona maria martins filha de martim anes redondo e de dona maria rodriguyz de iolia

Esta dona Maria martins foi casada com gonsalo steuez filho de steuam anes de bragança. E esta dona alda martins suso dita, e dona beatriz sa yrmaã suso dita *(sic)*. E esta dona alda martins foi abadesa de auayterinho *(sic)*, e dona beatriz martins abadesa de semide.

De dona guyomar martins filha de martim anes redondo e de dona maria rodriguyz filha de Rodrigo afomso de jolia

Esta dona guyomar martins foi casada com lopo afomso de cernado filho do abade de raúfe *(sic)*.

De dona iohana martins filha de martim anes redondo e de dona maria rodriguyz de iolia

Esta dona iohanna martins foy casada com soeyro paaez filho de paay perez da aldeyanoua, e ouuerom duas filhas, a huuma ouue nomę dona Maria soarez, e a outra ouue nome dona Tereza soarez. E esta dona Maria soarez foi casada com vasco perez cerueyra.

De dom Rodrigo anes filho de ioham perez redondo e de dona moor perez de pereira

VII.º Este dom Rodrigo anes redondo foi casado com dona moor fernandez, filha de fernam martins curutelo e de dona oraca dominguez de santarem como se mostra no Titulo XLII de dom goydo araldez de bayam parafro III. E fez em ela fernam rodriguyz e ioham rodriguyz homem e dona oraca rodriguyz. E fernam rodriguyz foi casado com dona marinha afomso filha de dom pero afomso darganil e de dona steuaynha paaez de ualadares, e nom ouuerom semel. E ioham rodriguyz nom foi casado nem ouue semel liidima. E dona oraca rodriguyz foy casada com paay perez filho de dom pero afomso darganil e de dona steuaynha paaez de ualadares yrmaã desta marinha afomso sobredita, e nom ouuerom semel. Aqui se fiiem o linhagem de Rodrigo anes redondo e dos que del decenderom liidimamente. Este Rodrigo anes ouue huum filho de guanhadia a que chamarom pero rodriguyz e foy casado no crato com huma dona que chamarom margarida perez filha de dom pero garcia, e ouuerom dous filhos, Aluaro rodriguyz e ioham rodriguyz criados de dom frey aluaro gonsaluez priol do spital em portugal cuios parentes eles eram.

TITULO XXXV.º

Do boom de dom uaasco pimentel

Diz o conde dom pedro en seu liuro que este dom vasco foi filho de dona sancha martins[1] filha de dom Martim fernandez de riba dauizela e de dona steuaynha soarez, e fezeo em dias de dom gonsalo rodriguyz de nomaães seu marido com huum caualeiro de riba dauyzela que ouue nome Martim fernandez de nouaes. E depois que moreo este dom gonsalo rodriguyz de nomaães suso dito casou esta dona sancha martins com este caualeiro Martim fernandez de nouaes suso dito. E a cabo de peça que este uasco martins pimentel, filho desta dona sancha martins e de Martim fernandez suso ditos, era grande ueo o priol de nandim que entom era, e o de oliueira e outros abades e caualeiros da comarca forom a rogar a dom Martim gonsaluez de nomães cuio hermaão este uasco martins pimentel era de madre que o quisesse receber por hermaão, e que nom quisesse meter sa madre em uergonha. E el a seu rogo deles recebeo por hermaão com tal condiçom que nunca el nem os que del decendesem podesem ganhar nimigalha no couto de palmeira. E nós fezemos muyto em noso tempo pera saber a uerdade desto feito si pasara asi como aqui he escrito. E achámos per fidalgos asi como per dom pero fernandez de crasto que se chamou da guéra e per lopo fernandez pacheco e per dom paay de meyra e per dom paay coreya abade de poombeiro e per dom egas lourenço chantres de bragaa a que foy muy bem com el Rey dom donis que esto fora apostyla de mal dizer, porque eles ouuiram dizer a seus padres e a outros murytos que foram daquel tempo, que esto foram presentes como adeante diz, que o feito pasara asi : que dom gonsalo rodriguyz de nomães fazia muyto mal a este Martim fernandez de nouaes desherdandoo de suas herdades, e como quer que este Mar-

[1] *Á margem* Esta dona sancha martins de como he dos de riba dauizela mostrase no seu Titulo XLV.º

Digitized by Google

tim fernandez fose de mays pequeno poder que este dom gonsalo rodriguyz filhou com el seu omezio, e matou-lhe muytas das suas companhas. E estando em este omezio moreo o dom gonsalo rodriguyz, e o Martim fernandez porque estaua manzelado das suas herdades que lhi tiinha forçadas dona sancha martins fazialhi todo noio que podia. E estando em esto chegou hy o priol de nandim e aueoos asi que dona sancha martins deulhi suas herdades e o caualeiro seruyaa, e ela ouuese de pagar dele. E ós VII mezes depois a morte de dom gonsalo rodriguyz mandou ela polo priol de nandim e polo priol dolueira *(sic)*, e ela recebeo perante eles e falou com eles que o nom disesem a nenguem atá que o anno fose acabado depoys da morte de dom gonsalo rodriguyz. E esto dise ela por duas cousas, a huma porque filhaua enbargo de lhi dizerem que casaua ante do anno que as uiuuas deuem de casar, e a outra porque ela era rica dona e tiinha que a profaçariam de casar com Martim fernandez como quer que ele fose de boom sangi. E este dom uasco foy feito em esta sazom. E a cabo de tempo andando este dom uasco donzel muyto aposto e de boõas condições em casa del Rey dom afomso o terceyro, auya hy dous donzees yrmaãos que eram do linhagem dos marinhos, e auyamlhi enueia, e estando no paaço ouuerom palauras com este dom uasco dizendolhe que era manzelâdo porque fora feito em tempo de dom gonsalo rodriguyz, e el ouue desto gram uergonha de muytas gentes que hi estauam, e esteue huma gram peça pensando nas palauras e olheou como eram muyto auyladas, dêsi er olheou em como estaua no paaço hu el rey estaua, que se hi tornase *(sic)* que lhi seria logo estranhado por el Rey. Ouuese de poer em uentura do receo del Rey, e diselhis que mentyam, e deu a huum deles tam gram punhada que lhi britou logo huum olho, e com o outro se foi abraçar e foy queer com el per huuma feestra a fundo do paaço. E o donzel marinho quebrou huma perna e quatro costas, e dom uasco tam mal ferido que o teuerom em par de morte. Desto foy el muy louuado, e posolhe el Rey logo contya de marauedís. E ó depoys a gram tempo alguns que lhi bem nom queriam por seu omizio que auya com eles repetiam as palauras hu el nom estaua que lhi diseram os donzees no paaço del Rey, e desto reqreceu a fama «a qual achou o conde e fezea escreuer em seu liuro.[1]» E en esto ainda mais ouuimos dizer a lourenço fernandez de crasto padre de pero lourenço de castro e a Martim fereira que ouue nome Martim nariz, que eram muy uedros caualeiros que pasaram com dom uasco todas as lides que el ouue em castela, que aquel donzel a que el quebrantou o olho que o lançou depois em huum poço muyto alto que estaua nos paaços del Rey. E muytas companhas que hy estauam que lhi acorerom e tiraromno. E desto ouue el Rey de dom uasco gram sanha, e mandouo prender e teer em huma torre em santarem, e ao depois a dous anos mandouo soltar e lançar de sa casa. E este dom vasco martins pimentel foy muy boom caualeiro e de gram fazenda, e foi merinho de todo o Reyno de portugal, e por sanha que del ouue el Rey sen razon foise a castela com CCL de caualo de boons fidalgos, e foisé péra el Rey dom afomso, el auya guéra com el Rey «dom sancho.....[2]» E fez em este tempo muytas lides e uenceoas, e a prestumeira que fez em cordoua recebeo hi taes feridas de que moreo aos doze dias. Desto filhou el Rey dom afomso gram pesar e os seus, olhando en como lhis era boom pera o meester muyto aficado que auyam. E como en esto pensaram asi lhis aconteceo depois, ca dali adeante forom de pequena defensom.

De dom vasco martins pimentel e de dona maria anes de fornelo

Este dom vasco martins pimentel[3] foi casado com dona Maria anes filha de ioham martins de fornelo e de dona oraca fafez, filha de dom fafez godiiz como se mostra no Titulo XXXIX.º de dom fafez luz parafro IIII.º E fez em ela dom Martim vasques pimentel, e dom afomso vasques, e dona oraca vasques que se uê casada com dom gonsalo pereira padre do arçobispo dom gonsalo pereira como se mostra no Titulo XXI de rey ramiro parafro XII.

De martim vasques filho de dom vasço martins pimentel e de dona maria anes filha de ioham martins de fornelo

II.º Este Martim vasques[4] foi casado com dona costança martins filha de Martim afomso de reesende e de dona costança rodriguyz de meyra filha de roy fernandez de meyra, e fez em ela vasco martins de reesende, e afomso vasques e ioham vasques que moreram freyres do spital sem semel, e dona ynês martins, e dona moor martins que foy freyra darouca.

1 *Passagem respançada.*

2 *Passagem respançada onde apenas se póde ler o nome do rei escripto por diversa letra, mas do mesmo tempo.*

3 *Á margem* Este dom vasco ouue huum filho de guanhadia que foi priol do spital en portugal, e ouue nome dom frey steuam vasques, e foi boom religioso. Este meteu em ordem dom frey aluaro gonsaluez de pereyra que depois el foy priol do dito priorado. E de quaes este uem fala no Titulo XXI de rey ramiro parafro XII.

4 *Á margem* Este dom Martim vasques ouue dous filhos de guanhadia, e o huum ouue nome dom frey fernam vasques, e o outro dom Gil vasques, e ambos forom freyres do espital e omees boons.

Digitized by Google

De vasco martins de reesende filho de Martim vasques e de dona costança martins suso dita

Este dom vasco martins de reesende foi casado com dona Tereza rodriguyz filha de dom rodrigo afomso ribeiro e de dona oraca godiiz, filha de dom godinho natural de coymbra que o ueo do linhagem dos moedeiros dí. E este dom godinho suso dito foi muy priuado del Rey dom afomso de castella e foi rico e muyto honrado home. E este dom godinho ouue outro filho que ouue nome afomso godiiz que foi muy rico e muyto honrado e muy priuado del Rey dom sancho de castella filho del Rey dom afomso que iá disémos. E este vasco martins de reesende suso dito fez em esta sa molher dona Tereza rodriguyz suso dita huum filho que ouue nome dom gil vasques de reesende, e outra filha que ouue nome dona enês vasques. Este dom gil vasques de reesende foi casado com dona neta de dom lopo fernandez pacheco, e fez em ela

De dona ynês vaasquez

Esta dona enês vasques foy casada com Martim martins barua, e fez em ela roy barua.

Dafomso vasques pimentel filho de dom vasco martins pimentel e de dona Maria anes de fornelo

Este afomso vasques foi casado com dona sancha fernandez, filha de fernam esteuez pintalho e de dona marinha nunez filha de dom nuno martins de chacim como se mostra no Titulo LIIII dos de maceeira parafro II.º, e fez em ela Rodrigo afomso, e ioham afomso pimentel, e dona ynês afomso que foi casada com soeyro martins de baruosa, e ouuerom filhos.

De Rodrigo afomso pimentel filho dafomso vasques pimentel e de dona Sancha fernandez filha de fernam steuez pintalho e de dona marinha nuniz filha de Nuno martins de chacim

Este Rodrigo afomso pimentel foy casado com dona ynês rodriguyz filha de roy martins de moraaes e de dona gonsaluez filha de Gonsalo rodriguyz moreyra e de dona moor martins filha de Martim fernandez, e nom ouuerom semel.

De ioham afomso pimentel yrmão de Rodrigo afomso suso dito de padre e de madre

Este ioham afomso pimentel foi casado com dona costança rodriguyz filha de roy martins de moraaes e de dona gonsaluez filha de gonsalo rodriguyz de moreyra e de dona moor martins, e ouue em ela Rodrigo afomso freyre de santiago e duas filhas. E este Rodrigo afomso foy comendador mor de santiago e foi casado com dona lourenço filha de dom lourenço vasques

. . . . . .

Digitized by Google

IV

LIVRO DAS LINHAGENS DO CONDE D. PEDRO

DO LINHAGEM DOS HOMEENS COMO UEM DE PADRE A FILHO DES O COMEÇO DO MUNDO E DO QUE CADA HUUM UIUEO E DE QUE UIDA FOY E COMEÇA EM ADAM O PRIMEIRO HOMEM QUE DEUS FEZ QUANDO FORMOU HO ÇEEO E A TERRA

Proliogue

Em nome de Deus que he fonte e padre damor, e por que este amor nom sofre nenhuuma cousa de mall porêm em seruillo de coraçom he carreyra rreall, e nenhuum melhor seruiço nom pode o homem fazer que amalo de todo seu sem, e seu proximo como ssi meesmo, porque este preçepto «he ho[1]» que Deus deu a Moysés na vedra ley. Porêm eu comde dom Pedró filho do muy nobre rrey dom Denis ouue de catar por gram trabalho por muitas terras escripturas que fallauam dos linhageens. E veemdo as escripturas com grande estudo e em como fallauam doutros gramdes feitos compuge este liuro por gaanhar o seu amor e por meter amor e amizade antre os nobres fidallgos da Espanha. E como quer que antre elles deue auer amizade segumdo seu ordinamento antiigo em damdosse fé pera sse nom fazerem mall huuns aos outros a meos de tornarem a este amor e amizade per desfiaremssè. Esto diz Aristotilles que sse «os[2]» homeens ouuessem antressy amizade verdadeira nom aueriam mester rreys nem justiças, ca amizade os faria uiuer seguramente en o seruiço de Deus. E a todollos homeens rricos e pobres compre amizade. E aos que som meninos ham mester quem os crii e emssine. E sse ssom mançebos ham mester quem nos comsselhe pera fazer sas cousas seguramente. E sse forem velhos ham mester que lhes acorram aos seus desfalliçimentos. E os amigos uerdadeiros deuemsse guardar em sas pallauras de dizer cousa per que seus amigos nom venham a fama ou a mall, ca per hi se desataria a amizade. E nom se deuem mouer a crer de ligeiro as cousas que lhes delles digam de mall e deuemsse guardar segredos e nom deuem retraer as obras que sse fezerom. E por que nenhuuma amizade nom pode ser tam pura segumdo natura come daquelles que desçemdem de huum sangue, por que estes mouemsse mais de ligeiro aas cousas por omde sse mantem, ouue de declarar este liuro per titollos e per allegaçoões que cada huum fidallgo de ligeiro esto podesse saber, e esta amizade fosse descuberta e nom se perdesse amtre aquelles que a deuiam auer. E o que me a esto moueo forom sete cousas. A primeira pera sse comprir e guardar este preçepto de que primeiro fallamos. A segunda he por saberem estes fidallgos de quaes desçenderam de padre a filho e das linhas trauessas. A terçeyra por seerem de huum coraçom de auerem de seguir os seus emmiigos que som em estroimento da fé de Jesu Christo, ca pois elles veem de huum linhagem e sciam no quarto ou no quimto graao ou dalli açima nom deuem poer defferemça amtre ssy. E mais que os que som chegados come primos e terçeiros, ca mais nobre cousa he e mais samta amar o homem a seu paremte alomgado per diuido se boom he que amar ao mais chegado se falleçudo he. E os homeens que nom som de boo conheçer nom fazem comta do linhagem que ajam senam dirmaãos e primos comirmaãos e segundos e terçeiros. E dos quartos açima nom fazem comta. Estes taaes erram a Deus e a ssy, ca o que tem paremte no quimto ou sexto graao ou dalli açima se he de gram poder deueo seruir por que vem de seu samgue. E se he seu iguall deueo dajudar. E se he mais pequeno que ssy deuelhe fazer bem e todos deuem seer de huum coraçom. A quarta por saberem os nomes daquelles domde veem e alguumas bomdades que em elles ouue. A quimta por os rreys auerem de conheçer aos uiuos com merçees por os mereçimentos e trabalhos e gramdes lazeiras que rreçeberom os seus auóos em sse guaanhar esta terra da Espanha per elles. A sexta pera saberem como podem casar sem peccado segumdo os sacramentos da samta egreia. A

[1] *Em entrelinha por letra mais moderna.*
[2] *Em entrelinha por letra mais moderna.*

Digitized by Google

septima pera saberem de quaaes moesteiros som naturaaes e bemfeitores. E por esta materea scer mais crara e os nobres fidallgos saberem gram parte dos linhageens dos rreys e emperadores e dos feitos em breue que forom e passarom nas outras terras do começo do mundo hu os seus auóos foram a demamdar suas auentuyras por que elles gaanharom nome e os que delles deçemderom por alguumas nobrezas que aló fezerom. Fallaremos primeiro do linhagem dos homeens e dos rreys de Jerusalem dês Adam atáa naçença de Jesu Christo. E das comquistas que fezerom os rreis de Syria, e elrrey Faraóo e Nabucodonosor em Jerusalem. Dêsy fallaremos dos rreys da Troya, e dos rreys de Roma e emperadores, e dos rreys da Gram Bretanha que ora se chama Ingraterra. Dêsy dos rreis gentiis que ouue em Persia, e rreys e emperadores que ouue no Egipto e em Roma, e da destroiçom de Jerusalem e como dhi leuou Uespasiam pera Roma os noueçentos mill judeus. E dos godos como emtrarom a Espanha e o tempo que em ella uiuerom, e como ao depois foy perduda per rrey Rodrigo, e como foy cobrada per elrrey Pallayo ho montesinho, e por elrrey dom Affomsso o catholico e por outros rreys que após *elles* ueeram. E como per soberba delrrey dom Ordonho de Leom os castellaãos fezeram iuizes que manteueram a terra em dereito. E de como destes iuizes deçenderom os rreys de Castella de huuma parte e da outra os rreys de Nauarra. Dêsy fallaremos dos rreys de Nauarra e dos d'Aragom e dos de Framça, e domde deçemderom os rreys de Portugall. Dêsy domde deçemderom os nobres fidallgos de Castella e de Portugall e Galliza, e dalguuns feitos que fezerom mostralloemos em breue. E de como deçemdem do muy nobre rrei Ramiro de Leom asy como se mostra em as grosas do seu titollo XXI que falla e compremde dos outros titollos per allegaçoões em que mostra os que delle veeram. E rrogo aaquelles que depôs mym veerem e uomtade ouuerem de saber os linhageens que acreçentem em estes titollos deste liuro aquelles que adiamte deçemderem dos nobres fidallgos da Espanha, e os ponham e espreuam nos logares hu conuem.

Dos filhos que Adam ouue e de sua geeraçom

Esta he a geeraçom d'Adam atáa Jesu Christo como vem dereytamente de padre em filho. Adam ouue dous filhos Caym e Abell. Matou Caym Abel, e depois ouue Adam outro filho que ouue nome Seth. Viueo Adam oitoçemtos e trinta annos. Viueo Seth seu filho noueçemtos e doze anos, ouue filho Enós. Viueo Enós noueçemtos e çimquo annos e ouue filho Caynam. Viueo Caynam noueçemtos e dez annos e ouue filho Malalael. Viueo Malalael oitoçemtos e cimquo annos, ouue filho Jareth. Viuèo Jareth noueçemtos e sasemta e dous annos e ouue filho Enoch. Viueo Enoch treçemtos e sasemta e çimquo annos e ouue filho Matusalem, e elle está uiuo em corpo e em alma no paraiso terreall per mandado de Deus. Viueo Matusalem noueçemtos e sasemta e noue e ouue filho Lamech. Viueo Lamech seteçemtos e sasemta e noue annos e ouue filho Noé.

Acabasse huuma geeraçom da idade do segre

Noé quamdo ouue quinhemtos annos ouue tres filhos, Sem, Cam, e Jafeth. E quamdo ouue Noé seisçentos annos foy o deluuio e fez a arca e esteue hi omze meses. E despois do deluuio viueo trezemtos e çimquoemta annos e per todo viueo noueçemtos e çimquoemta annos e morreo. Viueo Seth filho de Noé oitoçentos e dous annos e ouue filho Arphaxat. Viueo Arphaxat trezemtos e trinta e dous annos e ouue filho Salé. Viueo Salé trezemtos e trinta e tres annos e ouue filho Heber. Viueo Heber quatroçemtos e sasemta e sete annos e ouue filho Faleth. Viueo Falleth duzentos e trinta e noue annos, ouue filho Ragau. Ragau geerou Saruch. Viueo Saruch duzemtos e trimta annos e ouue filho Nacor. Viueo Nacor cemto e sasemta annos e ouue filho Tare. Este Tare foy seu padre de Abraão e era idolatrio que fazia idollos. Viueo Tare dozemtos e oytemta annos e ouue filhos Abraão, Nacor, e Aaron.

Acabamsse as duas idades do segre

Quamdo Abraaão ouue oytemta e seis annos ouue filho Ismaell de Agar sa mançeba. E quamdo ouue Abraão oytemta e noue annos çircumçidousse e çircumçidou Ismaell seu filho e çircumçidou toda sa casa. E quando ouue Abraão nouemta annos ouue filho Isaac de Sarra sa molher. Sarra avia oytemta annos. Viueo Sarra cemto e vimte annos e morreo em Quiriatabro a que dizem Ebrom. E Abraão soterroua em na coua doblada que dizem em na leemda spelumca que comprou de Flenez por quatroçemtos marcos de prata. E viueo Abraão cemto e setemta e cimquo annos e morreo e soterraromno em Quiriatabor em na coua com sa molher.

De Isaac

Ficou Isaac e era de idade de quoremta annos quamdo filhou por molher Rabeca filha de dom Batuell irmaã
E ouue dous filhos E do dia que naçerom Isaac

Digitized by Google

sasemta annos vimte annos e morreo soterrarom ambos
Jacob E aa terra de de san seu
que lhe auia setemta e sete annos seu
tio e se por huuma [1] E outros sete por ho gaado e som vimte e huum annos. Depois tornousse Jacob aa terra de Canaam Ebrom e esteue hi sete annos atáa que foy vemdudo Joseph em no Egipto. E iouue Joseph dous annos no carçer. E depois passarom sete annos de fartura e outros sete de fame. E amtre todo uiueo Jacob cemto e çimquoenta e sete annos, e morreo no Egipto. E Joseph com seus irmaãos leuaromno a ssa terra de Canaão e soterraromnò em Ebrom com seus parentes.

De Joseph

Tornousse Joseph com seus irmaãos ao Egipto e morreo. E poseromno em huum ataúde de ferro e esteue hi atáa que sayrom os filhos de Isrraell do Egipto. E leuaromno e soterraromno em Sichem assy como lhes avia rrogado. Despois que morreo Joseph ficarom os filhos d'Isrraell em catiuo e em seruidoõe. Esteuerom no Egipto cemto e çimquoemta e quatro annos atáa que os tirou Moysés per mandado de Deus. Esta he a comta dos annos segumdo ebraico dêsque Deus fez os çeeos e a terra atáa que morreo Joseph dous mill e quatroçemtos e oito annos. E quando emuiou nosso senhor Deus Moysés que fallasse com elrrey Faraóo auia Moysés oytemta annos, e Aarom seu irmaão oitemta e quatro annos. - Agora tornemos aa geeraçom Egipto
e leixou os doze tribos de filho Judá est ca delle
veerom filhos de e Zaram de Thamar lho
Ebrom Aram [1] Este Aminadab foy huum dos cabedaes dos filhos d'Isrraell que sayrom da terra d'Israell em no Egipto e amdauam en o deserto. Aminadab ouue filho Naasom. Este Naasom foy cabedell no deserto de toda albergada do tribu de Judá. Naasom ouue filho Salmom. Salmom ouue por molher Raab de Jhericó e ouue filho Boz aquelle que dizem Boz de Raab. Booz tomou por molher Ruth pagaã que era nora de Noemia a fermosa omde dizem pulcra Noemi, e ouue filho della Obeth ex Ruth. Obeth filhou do tribu de Judá molher e ouue filho Jessé. Em aquell tempo vmgeo Samuell o profeta Saull por rrey sobre Isrraell.

De Dauid rrey sobre Judá e Jerusalem e de seu filho rrey Salamaão

Jessé ouue filho Dauid e vmgeo Samuell profeta por rrey em Bethleem, e foy homem que temeo Deus e foy muy boom rrey e boom profeta, e fez os salmos e a ley e foy rrey sobre Judá e sobre Jerusalem. Em seu tempo profetizaua Samuell e Gad e Natam estes tres profetas. Reinou elrrey Dauid quoremta annos e ouue filho Salamon da molher ‹de[2]› Vrias Bersabee. Amtre todo viueo elrrey Dauid oitemta annos e morreo e soterraromno em Jerusalem sa çidade. Despois da morte delrrey Dauid rreynou seu filho rrey Salamon em Jerusalem e sobre todo Jerusalem. E fez o templo de Deus em Jerusalem e acabouho todo em sete annos. Esto foy acabado depois de trezemtos e oitemta annos que sayrom os filhos de Isrraell do Egipto. E rreynou elrrey Salamon quoremta annos ante que adorasse os idollos, e morreo e soterraromno em Jerusalem com seu padre elrrey Dauid em monte Syom.

De rrey Roboam filho de rrey Salamon e de rrey Abia seu filho

Quamdo foy morto rrey Salamon rreynou seu filho Roboam e per sa torpidade e per sa maldade e per maao comsselho que cria ás gemtes mançebas perdeo seu rreyno de Isrraell. E perdeo os dez tribos e ouueos Iheroboam o filho de Naball seu imiigo. A Iheroboam deu nosso senhor ho rreyno que o seruisse com elle e o teuesse por senhor. E elle fez dous bezerros douro e pôs huum em Dam e outro em Betell e fezeos homrrar aos tribus de Isrraell. E por este peccado que fez Jeroboam tomou maa carreyra el e todo seu fosado.

Reynou Roboam filho delrrey Salamon em Jerusalem dous tribos soos dos doze que eram. Estes lhe leixou Deus por amor delrrey Dauid seu avôo. Este Roboam quamdo começou a rreynar avia omze annos e rreynou XVII annos e viueo amtre todo XXVIII annos, e morreo e soterraromno em Jerusalem com seus paremtes.

E rreynou seu filho Abia em Judá e em seu loguo, e amdou nos peccados de seu padre e nas abolezas e nom temia Deus e nom rreynou mais de tres annos, e morreo e soterraromno em Jerusalem com seus paremtes, e rreynou seu filho Asa.

1 *Lacunas indicadas no codice com espaços em branco.*
2 *Em entrelinha por letra mais moderna.*

Digitized by Google

De rrey Asa filho de rrey Abia

Reynou Asa em Judá omze annos e foy muy boom e muy dereito e temia Deus, e quebrantou todollos idollos que achou em sa terra, e fez muitas batalhas com Basa, aquell rrey de Jerusalem, e com outros rreys, e cobrou gram parte do rreyno que avia perdido Roboam o filho de Salamon. E vemçeo muitas batalhas, mais aaçima morreo de mall e de doemça que ouue en os pees, e morreo e soterraromno em Jerusalem em seu logar.

De rrey Josaphat

Reynou Josaphat em Judá xxx annos, e naquella sazam era Benadab em Soria *(sic)*, e era Acab rrey em terra de Isrraell e sa molher Iezabell que o comsselhou mall da vinha de Naboth Elias Rachell. E naquell tempo era Elias profeta em Jerusalem, emtom foram aa batalha de Josaphat e acabou Anaroch Galat. E assy morreo Acab rrey de Jerusalem. Viueo Josaphat setemta e tres annos, e rreynou seu filho Joram em seu logar. Reynou Joram em Judá e em Jerusalem. Josaphat seu padre ouue outros filhos, Azarias e Abell e Zacharias, e a estes filhos leixou *gramde* auer. E leixou o rreyno a Joram que era o maior filho. Emtom era Ozias o filho de Acab rrey em Jerusalem e em Samaria. E amdou em maas vias de seu padre Acab e de sa madre Iezabell a rrainha peccador. Emtom sobio Elias profeta ao çeeo e ficou Eliseus em Isrrael. E Joram que era rrey de Jerusalem matou seus irmaãos todos e muytos dos primçipes da terra, e filhou por molher a filha d'Atos o rrey de Israel, e nom foy rrey dereito. Reynou Joram oyto annos e morreo, e os homeens da terra nom no chorarom como rrey, nem no soterrarom no sepulcro dos rreys. E rreynou Ozias seu filho em seu logar.

De rrey Ozias e de rrey Joas seu filho

Reynou Ozias huum anno em Jerusalem e morreo, e sa madre que ouue nome Athalia fez premder todos os que eram do linhagem delrrey e fezeos matar. Elrrey Ozias ouue huum filho que ouue nome Joas e criouo Jozade a furtu per comsselho de Joiade. E rreynou aqueste Joas e fez matar Zacharias seu filho de Barachias o que mataram ante o templo e o altar e hi o apedrarom.

De rrey Amasias filho de rrey Joas

Reynou Joas em Jerusalem dez annos e morreo. Reynou seu filho Amasias vimtoyto annos, e foy muy boo rrey e muy dereito.

De rrey Ozias e de Joatam seu filho

Morreo Amasias e rreynou seu filho Ozias em Judá çimquoemta e dous annos, e foy gafo atáa que morreo. Morreo Ozias e rreynou seu filho Joatam em Jerusalem xvi annos, e foy boo rrey e dereito. E morreo Joatam e soterraromno em Jerusalem com seus parentes. E rreynou seu filho Acaz em seu logar.

Em aquell tempo destes quatro rreys profetizaua Isayas profeta e Osee em Judea ambos e em Jerusalem.

De rrey Acaz

Reynou Acaz xvi annos, e foy maao-homem e nom foy dereyto a Deus. Em aquell tempo veo Rasim o rrey de Syria, e foy filho de Romelia que era rrey de Isrraell. E veerom a Jerusalem polla combater e nom poderom. E emuiou nosso senhor Deus dizer a Acaz que nom temesse nada daquelles dous rreys, e deulhe sinall e disselhe «Ecce uirgo conçipiet et pariet filium.» Reynou Acaz em Judea xvi annos, e morreo e soterraromno em Jerusalem com seus parentes. E rreynou Ezechias seu filho em seu logar.

De rrey Ezechias e de como Senacharib veo sobre a terra de Judea e do que lhe aqueeçeo

Reynou Ezechias em Judea e em Jerusalem, e estomçe veo Salmanasar rrey de Syria sobre Osee rrey de Jerusalem, e depois foy seu vassallo e deulhe pareas. E depois do tempo de Ezechias veo Senacharib o filho de Salmanasar rrey de Syria e filhou Samaria e leuou todollos homeens da terra catiuos a Syria. Esto aueo aos filhos de Israell per os peccados que fezerom que honrrauam os idollos e nom seruirom a Deus elles nem os rreys de Israel. Por aquello os desemparou nosso senhor Deus e os meteo em poder dos emmiigos. Quamdo ouue rrey-

Digitized by Google

nado Ezechias quatorze annos veo Senacharib rrey de Syria sobella terra de Judea e çercoulhes huuma cidade e emuiou a Raucase com sa messaiem e com sas ameaças a elrrey Ezechias que lhe désse a terra de Jerusalem. E elrrey demandou consselho a Isayas e rrogarom a Deus. E cayo mortimdade na hoste de Senacharib. E morrerom huuma noite cemto e oitemta e çimquo mill homeens. E Senacharib tornousse desbaratado a Syria em Niuè *(sic)* em no templo de seu idolo. E alli o matarom ambos seus filhos Ramareche e Salmanasar *(sic)*. Este rrey de Judea Ezechias emfermou e veo aa ora de sa morte e acreçemtoulhe Deus em sa vida quimze annos per a pallaura de Isayas profeta.

Reynou Ezechias em Jerusalem e em Judea xxix annos e foy boo rrey e dereito e quebramtou todollos idollos. E quebramtou a serpemte d'arame que fez Moysés em no deserto que aimda tem os judeus a muy gramde homrra. Morreo Ezechias e soterraromno com seus paremtes em Jerusalem.

De rrey Manasses filho de rrey Ezechias

Reynou seu filho Manasses em seu logar. E sseo padre foy muy boom rrey e o filho foy muy maao, e amdou sempre em comtrariar a Deus. E era de doze annos quamdo começou a rreynar e rreynou çimquoemta e dous annos em Jerusalem. E foy muy maao e desleall rrey, e amou os idollos e fez muito pesar a Deus e fez muy maas cousas, e despemdeo muitos homeens a gram torto. Omde sse queixou muito nosso senhor dell, que todo aquell mall que seu padre fezêra em Jerusalem que todo ell fezera. Morreo Manasses e soterraromno em seu orto, e nom no soterrarom com os outros rreys ca o nom mereçeo.

De rrey Amon filho de rrey Manasses

Reynou seu filho Amom em seu logar. Reinou Amom dous annos soos em Jerusalem, e era de xxii annos quamdo começou de rreynar. E foy muy maao rrey comtra nosso senhor, e andou nas maldades de Manasses seu padre o maao, e seruia os idollos e ornauaos como seu padre e partiasse de nosso senhor. E por as mallezas que fazia jumtaromsse os homeens da terra contra elle e mataromno. E rreynou seu filho Josias em seu logar.

De rrey Josias filho de rrey Amom

Regnou Josias em Jerusalem xxxi annos e foy boo rrey e amigo de Deus e amouo e temeo, e todallas fazemdas que achou no templo todallas deitou ende e fez todo o que prougue a Deus. Em aquelles dias veo Pharaão necao rrey do Egipto comtra elrrey de Syria ao rryo d'Eufrates. E sahio Josias aa carreyra e morreo nó campo de Maiedom. E adusseromno seus vassallos e soterraromno em Jerusalem. E rreynou seu filho Joas em seu logar. Em aquell tempo profetizaua Sophonias profeta.

De rrey Joas filho de rrey Josias

De vimte annos era Joas quamdo compeçou a rreynar. E rreynou tres annos em Jerusalem e fez todo o mall que pode. E perdeo o rregno per sua maldade, ca veo Pharaão necaao e alçou por rrey outro seu irmaão Eliachim o filho de Josias em logar de seu padre, e pôslhe nome Joachim. E premdeo Joas e leuouo catiuo pera o Egipto.

De rrey Joachim

Joachim era de vimte annos quamdo começou a rreynar e rregnou omze annos em Jerusalem e foy maao rrey cà nom foy dereito. Em aquelles dias veo Nabucodonosor o rrey de Babillonia em na terra de Jerusalem e fez seu vassallo Joachim e depois alçousse com a terra. E morreo aquelle rrey Joachim e rreynou seu filho que nome *(sic)* Joachim.

De Joachim filho de rrey Joachim

De xviii annos era este Joachim quamdo começou a rreynar, e rreynou tres meses em Jerusalem. Estomçe veo em Jerusalem elrrey Nabucodonosor e sahio a elle Joachim e sa madre, e premdeos Nabucodonosor e destroyo toda a çidade. E destroyo e abateo toda obra que fez elrrey Sallamon e leuou ende toda a melhoria, levou Joaquim catiuo pera Babillonia e sa madre e seus priuados e sas molheres. Em aquell desbarato leuou Jeremias e Ezechias e Daniell e Sidrac e Misac e Abdenago, que eram todos profetas. E alçou por rrey em Jerusalem a Mathanias seu tio de Joachim, e pôslhe nome Sedechias.

Digitized by Google

De rrey Sedechias

Reynou Sedechias omze annos em Jerusalem e foy muy maao rrey e descumunall. E depois veo Nabucodonosor sobre Jerusalem. E Sedechias e os da villa alçaromsse com a terra e çercou a çidade Nabucodonosor e fez hi muy gramde fame. E fogio ende Sedechias de noite e começouo logo de seguir Nabucodonosor em nos campos de Jericó, e passouo e leuou a Rabe *(sic)* e alcamçouo em Antiochia e fezeo jullgar em sa corte. E dous filhos que avia fezeromnos degollar antelle e tirarom a elle os olhos.

De como Jeconias e seus irmaãos e paremtesco foy leuado catiuo a Babillonia e como foram rremiidos

Jeconias o filho de Josias e seus irmaãos e todo seu paremtesco forom leuados em catiuo em Babilonia. Omde diz o euamgelho «In trasmigrationem Babilonis.» Em este catiueiro esteuerom os filhos de Israel setemta annos atáa que aprougue a nosso senhor Deus elrrey Otiros que era rrey de Persia os emuiar pera reedificarem o templo de Jerusalem que era todo destroido.

De tempo que os filhos de Israel nam ouueram rrey nem primçepe de seu linhagem atee vimda de Christo

Comta no liuro dos rreys que dêsque morreo rrei Salamam ante que fosse destroydo o templo ouue quatroçemtos e omze annos e sete meses e dez dias. E ouue dêsque sairom os filhos de Israel do Egipto de catiuo atáa outra catiuidade que fez Nabucodonosor noueçemtos e dez annos. E ao tornar que fezerom de Babilonia Jeconias ouue filho Salatiell, e Salatiell ouue Zorobabell.

Este Zorobabel foy prinçepe dos filhos de Israel quamdo tornarom de Babillonia Ezechias propheta e que veerom pobrar o templo de Jerusalem assi como auia profetizado Ageus propheta per mandado de Deus. Daqui adiamte os filhos de Israel nom ouuerom rrey nem prinçepe de seu linhagem atáa que veo Jesu Christo.

De Zorobabell filho de Salatiell e dos filhos que ouue e dos que delles descenderam

Este Zorobabel que veo pobrar o templo ouue filho Abiud. Abiud ouue filho Eliachim. Em este tempo rrey Antiochus foy sobre Jerusalem e quiseo premder e nom pode, emtom lidou com Judas Macabeo e seus irmaãos. E fezerom muitas batalhas e desbaratarom delles muitos. Eliachim ouue filho Achim. Em este tempo era Jerusalem tornada em poder dos rreys de Roma. Achim ouue filho Eliud. Eliud ouue filho Jacob. Jacob ouue filho Joseph. Este Joseph vem dereitamente do linhagem de samta Maria coirmaão. Mas por que a ley nom sofreo que molher seia contada na geeraçam, aduzea por linhagem dos rreys primeiramente, e depois por Jacob padre de Joseph que foi esposo e guardador da virgem samta Maria. Por esto que nenhuum homem nom ouuesse de veer com ella por que della foy nado Jesus que he chamado Christus. Em este tempo era ja a terra de Judea de Jerusalem em poder de Cesar rrey de Roma. É do dia que veo Nabucodonosor em Jerusalem e fez o segumdo destroimento e leuou os catiuos pera Babillonia dèsi adeamte nom ouue rrey nem primçepe em Jerusalem de seu linhagem ca forom seruos dos caldeus.

Morreo Nabucodonosor e rreynou seu filho Baltasar e fez as cousas que desaprouueram a Deus, ca bebia com sas molheres por os vazos que seu padre adusera do templo de Jerusalem. E por este peccado que fez essa noite os homeens de Persia e os moedos *(sic)*. Em este tempo profetizaua Daniell propheta em Caldea. Reynou Euilmoderac depois da morte de Baltasar.

De nrey Euilmoderac

Euilmoderac rreynou em Caldea. Este rrey trouxe Joachim do carçer a elrrey de Judea que auia sete annos que hi estaua e teueo nobremente mentre viueo. Morreo Elmoderac e rreynou em Caldea rrey Astigees. Em este tempo foy Daniell propheta metudo no lago dos lioões. Emtom veo Abacuc que era propheta em Judea e adusselhe de comer assy como lhe mamdou nosso senhor. Morreo Astiges, rrey Ciros de Persia *(sic)* : aqueste soltou os filhos de Israel de catiuo e emuiouos aa fragua de Jerusalem.

D'Alexandre rrey de Greçia

Em este tempo rreinou Alexamdre em Greçia e lidou com rrey Dario e vemçeo e matouo assy como auia profetizado Daniell propheta que disse que do brusgo das cabras naçeria que faria o carneiro dos quatro cornos e quebramtaria a terra.

Digitized by Google

Do tempo e lugar em que Jesu Christo naçeo e da destruyçam de Jerusalem

Diz na estoria que dêsque foy criado o çeeo e a terra atáa que rreynou Çiros rrey de Persia ouue tres mill e trezemtos e nouemta e huum annos. Em aquell tempo naçeo Jesu Christo em Bethleem em terra de Judea. E a cabo de XLII annos da paixam de Jesu Christo, veerom dous rreys de Roma sobre Jerusalem e destroyromna e nom leixarom hi nenhuum. Depois veo hi Domiçianos que emcalçou sam Joane Euamgelista e pobrou Jerusalem hu agora he pobrada, ca antes em monte Syom era pobrada dereito monte Caluario.

Aqui se acaba a geeraçom do linhagem de Jesu Christo dês Adam acá, e dos rreys de Jerusalem e de Judea, cada huum de quall vida foy e quamto viueo.

TITULO II.º

DOS REX DA TROYA COMO VEM DO LINHAGEM DE DRADANUS QUE PRYMEIRO POBROU A TROYA E DOS REX DE ROMA E DE JULIUS CESAR E DE ÇESAR AUGUSTU, E DE BRUCUS QUE POBROU BRETANHA E DE COSTANTIM DE ROMA E DE REY ARTUR ATÁA CADUALEM E CAUADIES ATÁA GORMON

De rrey Dradanus primeiro rrey que pobrou a Troya e dos que após elle asoçederam

O primeiro rrey que pobrou a Troya ouue nome Dradanus, e por esto as gentes da terra forom chamados dardanides. Esto foy no tempo d'Abraham quamdo sayo das çidades dos caldeus. Depois de Dardanus ouue hi outro rrey que ouue nome Ylius : aqueste fez o castello da Troya. E por este rrey Ilius ouue o castello nome Ylom. E despois de rrey Ilius rreynou Leomedom. Este Leomedom por a maa colhemça que fez a Jasom neto de Peltus quamdo vençeo Tarsom do ouro que era na Ilha de Calcus *(sic)*. E por esta rrazom quamdo sse tornou Jasom rrogou seus amigos e paremtes. E veerom com grande oste sobre a Troya e cercoua e tomoua, e matou rrey Leomedom e tomou huuma sa filha que auia nome Esiona, leuoua catiua e foy a çidade destroyda. Este rrey Leomedom avia huum filho que avia nome Priamo, e era ido com gramde hoste sobre seus emiigos, e nom foy no destroimento da çidade. E quamdo tornou achou seu padre morto e a çidade destroida, e pobroua outra uez. E çercoua outra uez darredor de boom muro e fezea a mais forte que pode pera se deffemder de seus emiigos.

Dellrrey Priamo e dos filhos que ouue

Este rrey Priamo ouue çimquo filhos de ssa molher que foram muy boons caualleiros, huum ouue nome Eytor, e outro Paris, e o terçeiro Troillos, e o quarto Deifebus, e o quimto Elenus. E comsselhousse rrey Priamo com seus filhos e com seus amigos e enuiou Paris seu filho á Greçia por clamar o torto, que lhe aviam feito os rreis, de Leomedom e de seu padre que lhe matarom e de ssa irmaã Esiona que tinham catiua. E Paris foy á Greçia e leuou XXII naaos e duzemtos caualleiros e gramdes gentes de pee, e assy veo á Greçia. E emtom avia peruemtuira que era hi ajumtada toda a gente da terra a huuma festa que hi faziam. E era hi Elena a molher de rrey Menelaus irmaã de Gamenon que era a mais fremosa dona de toda a terra. Paris quebramtou todo o templo e destroyo toda a gente que hi era e catiuou os que quiserom. E filhou a rrainha Elena e leuoua aa Troya pera ssa molher. E per esta rrazom moueromsse todas as gentes das terras, e veerom sobre a Troya e teueromna çercada dez annos. E ouue hi grandes fazemdas e mortas gramdes cauallarias assy como falla na ssa estorea.
E a cabo de dez annos foy presa a çidade per gram arte e per gramde emgano de traiçom que hi ouue feita. E todos os que ouue na çidade forom mortos e a çidade foy destroyda e queimada.

De Eneas

Avia hi huum rricomem em a çidade que avia nome Eneas, e avia por molher a filha delrrey Priamo que avia nome Aquilia. E prendeo esta molher em a prisom da çidade. Este Eneas escapou do destroimento da çidade da Troya. E ouue trezemtos caualleiros e noue naaos e meteosse no mar, e trabalhou hi muito tanto que chegou a Cartago. E avia hi huuma rrainha que auia nome Dido. E rreçebeo muy bem e amouo muito e deulhe seu corpo em poder e foy senhor de ssa terra. E a cabo de tempo partiosse Eneas della a furtu assy que ella nom o soube, e leixoua. E depois que o ella soube de pesar que ouue matousse com huuma espada que Eneas lhe auia dada.

Digitized by Google

De Eneas e dos filhos que ouue e como de Filinus seu filho menor veo a linhagem dos emperadores de Roma que a poborarom

Eneas aportou em Italia honde ora he Roma: e mantiinha aquelle rreyno rrey Latinus. Este rrey Latinus avia huuma filha muy fremosa que avia nome Lauina, e amauaa huum rricomem que era primçepe e avia nome Turnos, que ouue a batalha com Eneas e cuydouo a deitar da terra. E combateosse com elle Eneas e matou Torinos *(sic)* e ouue a terra e a molher, ca elrrey Latinus era muy uelho. Eneas ouue huum filho da primeira molher que ouue em a Troya da filha delrrey Priamo. Este filho ouue nome Ascanus, e desta outra molher ouue outro filho que ouue nome Filinus da filha delrrey Latinus. Morreo Eneas e leixou a terra ao filho mayor Ascanus e mandoulhe que criasse o filho meor e manteuesse a terra e amparasse a molher. Morreo Ascanus a cabo de xxxiii annos e ficou a terra a Filinus o filho meor. E daqueste Filinus vem o linhagem dos emperadores de Roma de Remus e de Romulus que a pobrarom e de Julius Çesar e de Cesar Agustus.

De rrey Ascanus filho de Eneas

Rey Ascanus o filho de Eneas ouue huum filho que ouue nome Filinus. Este Filinus amou huuma domzella que era paremta da rrainha a filha delrrey Latinus, e emprenhoua de huum filho. E aqueste Filinus fez viir todos os adeuinhos e todallas adeuinhas de toda sa terra que lhe dissessem que homem seria este menino que era por naçer. E disseromlhe que seria mui boom homem e que passaria por muitas auentuyras, mas que mataria seu padre e sua madre. Quando este moço naçeo morreo sa madre de parto, e viueo o filho e ouue nome Brutus. E depois que foy gramde foy huum dia aa caça com seu padre e tirou a huum çeruo com huuma seeta, e errou o çeruo e foy dar a seu padre e matouo. E por esto que fez pesou a seus parentes e aos homeens da terra e ouuesse emde a ssayr. Este Brutus passou o mar e foy sair em Greçia. E achou gram peça de paremtes, e huum dos filhos de Priamo que escapou do destroimento da Troya, que eram catiuos.

De Brutus neto delrrey Ascanus e dos filhos que ouue e lhes aqueçeo

Combateosse Brutus com o rrey da terra e vemçeo e premdeo, e fezlhe dar náaos e guarnimentos e vianda e todo o que ouue mester. E fezlhe dar sua filha por molher que auia nome Innogem, e fezlhe dar seus paremtes que eram catiuos. Quamdo esto ouue feito partiosse emde e emtrou no mar e trouue gramde companha de caualleiros comssiguo. E passou amtre Cezilia e Africa, e passou o cabo da Espanha direito de Seuilha. E ali se achou com huum rricomem que avia nome Torineus e era de seu linhagem, e companhousse com ell. Este Torineus se combateo com Got e Magot e matouos. E meteosse Brutus no mar com Torineus e com todas sas gentes e trabalharom muito, tanto que arribou em huma terra que dizem Anorica que ouue nome depois Bretanha. E a ilha ouue nome depois Albion, e era em poder de gigamtes. E lidou Brutus com eles e vemçeos e matou os demais e pobrou a terra de homeens de seu linhagem, e pôslhe nome Bretanha e aos pobradores da terra bretõoes. E deu a huuma parte da terra a Torineus, e ouue nome depois Corinus, Corinea, e depois foi corrumpido o nome e ouue nome Cornualha. Em este tempo era Preteeli em Judea dos filisteos, e premderom a arca do testamento em na batalha e leuaromna a Sada sa çidade. Ouue Brutus tres filhos de sa molher Innogem, e huum ouue nome Socrim e o outro Camber e o terçeiro Albanast. Brutus foi senhor de Bretanha xxiii annos, e morreo e soterraromno em Londres sa çidade que elle pobrou. Estes tres filhos de Brutus partirom a terra amtre ssy em paz e em amor, e lograromna. E o filho mayor ouue Lomdres e toda a terra que era chamada Imgraterra, e o outro ouue o rreyno de Galas, e o outro filho ouue o rreyno d'Escorçia.

Estes tres irmaãos ouuerom guerra com huum rrey que avia nome Imbereth. E lidou o irmaão mayor com elle e matouo demtro em huma agua. E por aquelle homem que hi morreo ouue nome Agua-homem. E este homem avia tres filhas, e leuouas catiuas, e filhou Sacrim a mayor por molher e ouue della huum filho que ouue nome Madam. Em este tempo era Samuell propheta.

De rrey Madam neto de Brutus e de rrey Membriz filho do dito rrey Madam

Este filho Madam quamdo seu padre morreo ouue o rreyno e filhou molher e ouue della dous filhos, huum ouue nome Malim e o outro ouue nome Metibriz. Reynou Madam lx annos e leyxou a terra despois que morreo a estes filhos ambos. E sobre os rreynos ouueram ambos gramde guerra. E matou huum a outro a gramde emgano. Morreo Malim e rreynou Mambriz. Este Mambriz foy máao rrey e de maa vida, e fería e viltaua toda sa companha. A cabo de vimte annos foy huum dia àa caça e partiosse de seus homeens em huum boosco, e achousse com huuma companha gramde de lobos rrayuosos e mataromno hi, e morreo por maa vida que avia.

Digitized by Google

De rrey Ebrat filho de rrey Membriz

Este rrey Membriz leyxou huum filho de ssa molher que avia nome Ebrat. E manteue o rreyno e foy boom e esforçado que ouue gramde esforço em ssy, e passou o mar e veo sobre françeses e sobre piteus e sobre framengos e lidou com elles e desbaratouos, e tornousse com gramde gaamça e partyoa com os seus muy francamente.

De rrey Brutos Verdeseut filho de rrey Ebrat, e de seus filhos e netos

Este rrey Ebrat rreynou quoremta annos, e ouue vimte filhos de huma molher e moreo. E rreynou seu filho o mayor que ouue nome Brutos Verdescut. Reynou este Brutos dez annos e morreo. E quando foi morto este Brutos rreynou seu filho que ouue nome Jeyr, e rreinou xxv annos e foy muy boom rrey mentre foy mançebo, mas na velhiçe perdeo o ssiso e foi abaixado de ssa bomdade.

Morreo Jeyr e rreynou seu filho Juliam d'Euras, e foy boom rrey e de gramde justiça e rreinou XL annos. Morreo Juliam d'Euras e rreinou seu filho Balduc, e foy homem muy boom e esforçado e muy sabedor e soube muito de negromançia. E per grande siso que auia cuydou de uoar atáa Lomdres e mamdou fazer aas por voar, e falleçeo seu sem e cayo em terra e quebrou todo, e assy morreo.

De rrey Leir filho de rrey Balduc o uoador, e de suas filhas e do que lhes aqueçeo

Quamdo foi morto rrey Balduc o voador rreynou seu filho que ouue nome Leyr. E este rrey Leyr nom ouue filho, mas ouue tres filhas muy fermosas e amauaas muito. E huum dia ouue sas rrazoões com ellas e disselhes que lhe dissessem verdade quall dellas o amaua mais. Disse a mayor que nom auia cousa no mumdo que tanto amasse como elle, e disse a outra que o amaua tanto como ssy meesma, e disse a terçeira, que era a meor, que o amaua tanto como deue d'amar filha a padre. E elle quislhe mall porem, e por esto nom lhe quis dar parte no rreyno. E casou a filha mayor com o duque de Cornoalha, e casou a outra com rrey de Tostia, e nom curou da meor. Mas ella por sa vemtuira casousse melhor que nenhuma das outras, ca se pagou della elrrey de Framça e filhoua por molher. E depois seu padre della em sa velhiçe filharomlhe seus gemrros a terra e foy malladamte, e quue a tornar aa merçee delrrey de Framça e de sa filha a meor a que nom quis dar parte do rreyno. E elles reçeberomno muy bem e deromlhe todas as cousas que lhe forom mester e homrraromno mentre foy uiuo, e morreo em seu poder. E depois se combateo elrrey de Framça com ambos os cunhados de sua molher, e tolheolhes a terra. Morreo elrrey de Framça e nom leixou filho uiuo. E os outros dous a que tolhera a terra ouuerom senhos filhos e apoderaromsse da terra toda, e premderam aa tya, molher que fora delrrei de Framça, e meteromna em huum carçer, e alli a fezerom morrer.

De Margat e Gouedagos primos comirmaãos filhos delrrey de Framça

Estes dous primos coirmaãos que mataram sa tia huum ouue nome Margat e ho outro Gouegagos partirom a terra ambos. E huum ouue desde Home aalem e aaquem. E depois ouue huum cobiiça da terra ao outro. Margat ouue cobiiça e emveja da terra, e ueo sobrelle com gramde hoste por lhe tolher a terra e lidarem ambos, e foy arramcado o primo meor e foy morto. E foi Gouedagos senhor da terra toda.

Do tempo que poboarom Roma

En o tempo que esta guerra foy em aquella sazom pobrarom Roma Remos e Romulus.

De Reynall e de seus filhos e netos e do que lhes aqueçeo

Morreo elrrey Gouedagos e rreynou seu filho que ouue nome Rinall. Em aquell *(sic)* choueo tres dias sangue e daquella chuua se fezerom as moscas, e ouue hi dellas muitas sem mesura, e ouue gramde emfirmidade em na terra e morrerom gramdes gentes, e demais em aquella morteeimdade morreo rrei Reinall. E rreynou seu filho que ouue nome Quianart. E depois de Quianart rreynou seu filho Gobordiam. Este Gobordiam ouue dous filhos que foram máaos homeens, e huum ouue nome Parex e outro Ferex.

Digitized by Google

De Parex e Ferex filhos de Gobordiam netos delrrey Reynal, e como por nom ficarem delles filhos que rreynassem se aleuantaram os rricos homens da terra e se fezerom rrex

Morreo Gobordiam e leyxô a terra a estes filhos, e sobre a partiçam da terra matou Parex Ferex seu irmaão. Emtam era sa madre viua e amaua muito Ferex o filho morto. E huuma noyte jazia em seu leito Parex e ueo a madre com suas domzellas, e hu jazia em seu leito matouo e depois fezeo a madre todo talhar em peças. Quamdo estes ambos forom mortos nom ficou delles nenhuum filho que rreynasse. E guerrearomsse todollos rricos homeens lomgos tempos. E aquelles que ouuerom mayor parte fezeromsse chamar rrex. Estater foy rrey d'Escorçia que era prinçipe, Pituer foy rrey de Lomdres, Rudac foi rrey de Gallas, e Lotet foy rrey de Cornoalha.

De rrey dom Valo

Este rrey Elotet ouue huum filho que ouue nome dom Valo e comquerio todollos outros rrex, e tolhialhes toda a terra por força. E pôs toda a terra em paz. E fez poer coroa douro em sa cabeça que atáaqui nom ouuera rrey em Bretanha que fosse coroado. Este rrey dom Valo estabelleçeo e mandou por toda sa terra que nenhuum homem que matasse outro ou fezesse maao feito e podesse emtrar no templo, que nenhuum homem nom fosse ousado nem boom nem maao que o ousasse jamais catar.

Dos filhos de rrey dom Valo e do que lhes aqueçeo nas lides que ouueram e como senhorearam Roma

Morreo este rrey dom Valo e leixou dous filhos de sa molher, e huum ouue nome Brene e o mayor ouue nome Belim, e toda a terra dês Home acá lhe deu, e o outro Brene dês Home aalem. E ouue o mayor tanta de terra que o meor lhouue a seruir máao seu grado. E a tempo chegarom ambos irmaãos que arrancou Brene o irmaão mayor, e o meor escapou em huuma naue que achou com XIII caualleiros e foisse pera rrey de Framça e seruio, e demandoulhe ajuda comtra seu irmaão e deulhe todos seus homeens e com elles quamtos elle podesse aver. E foisse aa batalha por se combater com seu irmaão. E elles tiinham ja as aazes paradas pera lidar, e veo sa madre dambos choramdo e carpimdosse e fazemdo gram dóo. E tanto os rrogou e lhes pediu mercêe que os aveo e beyjaromsse e forom amigos. E foi partida a batalha, e depois passarom o mar ambos os irmaãos e lidarom com dous rreys que avia em Framça, e vemceromnos e tomaromlhes a terra toda e acreçemtarom em seu rreyno. Depois comquererom toda a terra de Toscana e de Lombardia, e depois forom a Roma e conquereromna toda. E sayrom a eles os rromanos e fezeromsse seus vassallos e poserom Roma em parias, e poserom XIIII homeens dos melhores de Roma que teuessem lealdade. Depois partiromsse ambos os irmaãos dalí, Brene e Belim, e veeromsse em Alemanha.

E depois que souberom os rromaãos falssaromlhes as menagens e emviarom caualeyros de Roma que ajudassem os alemaães. Souberom esto os dous irmaãos e acordaromsse que fossem lidar com os rromaãos e com os alemaães. E filhousse Brene por lidar com os rromaãos, e leuou Belim comssigo os caualleyros que pode auer framçeses e de Bregonha com grandes averes que lhe deu. E leuou Brene comssigo os de Galas e os d'Escorçia e os bretõoes e foisse a Roma. Lidou Belim com os alemaães e vemçeos, e desbaratou a cauallaria dos rromaãos que veerom por ajudar os alemaães. E despois se tornou a seu irmaão e ouue com elle comsselho, e os rromaãos sayrom a elles aa batalha e forom vemçidos os rromaãos. E filharom estes dous a çidade e emforcarom aas portas os XIIII podestades, e forom senhores de Roma. E foisse Brene a Lombardia, e tornousse Belim a Bretanha. Morreo Belim em Lomdres, e depois del rreynou seu filho que ouue nome Gorgoch.

De rrey Gorgoch filho de Belim e neto de rrey Dombalo

Reynou Gorgoch, e depois que morreo rreynou seu filho que ouue nome Rumarus. E depois de Rumarus rreinou seu irmaão Damus.

De rrey Damus neto de Gorgoch, e de Morpidus filho do dito rrey Damus

Este rrey Damus ouue huum filho de barregaã que ouue nome Marpidus. E foi homem muito esforçado, e per sa proeza rregeo o rreyno, mais foy homem muy iroso. E quando lhe viinha a ora da sanha nenhuuma cousa podia sofrer. E áquell tempo que rreynou este rrey Marpidus saya do mar huuma besta muy forte, e era tam gramde e tam forte que quamtos a viam todos fogiam antella. Este rrey Marpidus combateosse com ella e chagoua, e ella chagouo, e morrerom ambos daquellas chagas.

Digitized by Google

De rrey Argal filho de rrey Morpidus e de Eledur seu irmaão

Quamdo foy morto Morpidus rreynou seu filho Argall em seu logar, e foi máao homem e desleall. E por a maa vida em que viuia acordaromsse sobrelle as gentes da terra e deitaromno da terra e fezerom rrey seu irmaão Eledur, e foy boom rrey e leall. E depois a gram tempo veo seu irmaão Argall e pediolhe merçee, e depois que a pedio rrogou todos seus rricos homeens e fez cortes e fezeos jurar a seu irmaão todos, e tornaromsse seus vassallos e teueromno por senhor e fezeromlhe menagem com as terras. Elrrey tirou a coroa douro que tiinha na cabeça e posea na cabeça de seu irmaão e fezeo rrey como era de primeyro. E por esto que fez chamaromno rrey piadoso os da terra.

Este rrey Argall foi despois muy boom e perdeo os máaos custumes que avia e achegousse a boos. Morreo rrey Argal e rreynou seu irmaão Elidur, este que o rreyno avia dado. Este rrey Elidur avia dous irmaãos outros que eram meores ca elle, e chamarom sas gentes huum dia e acharom seu irmaão com poucos homeens e premderomno e meteromno em Lomdres em huuma torre, e jouue hi muitos tempos. Estes dous irmaãos morrerom maa morte, e cobrou no rreyno Elidur o rrey piadoso.

De rrey Gobordiam sobrinho de Elidur e dos que socederom o rreyno

Morreo Elidur e nom leixou filho viuo nenhuum. E rreynou huum seu sobrinho que ouue nome Gobordiam. Passou Gobordiam e rreinou seu filho que ouue nome Marga. Morreo Marga e rreynou seu primo Cotianus. E foy homem de maa vida que numca soube guardar amigo e era muy folom, e as gentes da terra nom o podiam sofrer. E acordarom todos sobrell e deytaromno da terra. E ergerom por rrey Rinalo que foy muy boom rrey e leall. Morreo Rinalo e rreynou seu filho Runo. Morreo Runo e rreynou seu filho Porex. Este Porex foy máao rrey folom, e foy boo beuedor de vinho que todo seu sem e seu saber e seu esforço todo pôs em beuer.

De rrey Ely e de seu filho Lud, e como em seu tempo se moueo de Roma Julius Çesar e passou em Bretanha

Morreo aquelle rrey beuedor e rreynou Ely que foy muy boo rrey. Este rrei Ely ouue tres filhos, e huum ouue nome Lud e outro Casibelam e o terçeiro ouue nome Menius. Morreo elrrey e rreynou seu filho Lud o mayor. E foy boo rrey e fez çercar Lomdres sa çidade de boom muro bem forte, e bem pobrar. Emtom avia nome Lomdres Remanãt por Troya. E por este rrei Lud ouue nome Caerlud. Em aquelle tempo se moueo de Roma Julius Çesar e veo em Framça polla comquerer. Este Julius Çesar he o que foy emperador em Roma, passou em Bretanha e lidou com Quesibolam irmaão delrrey Lud e forom malltreitos os rromaãos. E depois a tempo lidou com elles Julius Çesar outra vegada e desbaratouos todos.

De rrey Amdorgeus filho de Lud e como em seu tempo naçeo Jesu Chisto e foy em Roma a grande persiguiçam que fez Diocleçiano

Morreo rrey Lud e rreynou seu filho que ouue nome Amdorgeus. Em esta sazom era Çesar Augustus emperador em Roma. Em aquell tempo naçeo Jesu Christo em Bethleem Judee. E morreo Amdorgeus filho delrrey Lud. E depois rreynou em Bretanha huum rrey que ouue nome Asel Piadoz: Em aquelle tempo foy em Roma gramde perseguiçom que fez Diocleçiano aa fé de Christus. Emtom foy marterizado sam Albano em Ingraterra.

De rrey Jocl rrey em Escorçia pay de Ellena e do que aqueçeo em seu tempo

Em aquella sazom avia huum rrey em Escorçia que avia nome Joell, e pôs batalha com elrrey de Bretanha Asclepeadoz, e foy Joell em Imgraterra. E este rrey Joell ouue huuma filha muy fremosa que ouue nome Elena e ouue gramde ssiso. Esta sa filhá soube muito da creerizia. Elrrey nom avia outro filho nem filha senom Elena e amauaa mais que nenhuuma cousa do mundo. Os irmaãos quamdo ouuirom que Sterpiadoz era morto prouguelhes muito. E emviarom de Roma a Imgraterra huum rricomem que avia nome Costantim. Este Constantim comquereo a Espanha e estroya hi com duas ligiones de caualleiros, e depois veo em Bretanha, e em tamto morreo rrey Joell.

De rrey Costantim rromaão e de como casou com Elena

Este rromaão Costantim filhou por molher Elena a filha delrrey Joel e ouue o rreyno, e foy rrey este Costamtim e ouue huum filho que ouue nome Costamtim. Este filho Costamtim foy emperador de Roma. E morreo Costantim e rreynou em Bretanha Costamtim, e foy rrei boo e framco, e amauamno muito as gentes que eram suas.

Digitized by Google

De emperador Magem e de como Costamtim foy a Roma e a tomou e ficou emperador

Emtom avia em Roma huum emperador que era muy folom e muy máao, e avia nome Magem. E metia os homeens da terra em gramde tristura, e queriamlhe todos mall. E emviarom messagem a Bretanha a elrrey Costamtim que veesse sobreste emperador de Roma, e assy fez. E foy Costantim a Roma e tolheo a terra toda a Magem com comsselho dos rromaãos. En esto foy Costantim emperador de Roma e leuou sa madre.

De como esteue sam Siluestre com Costamtim e o comuerteo aa fé de Christo e o bautizou

Em aqueste tempo era sam Siluestre apostolligo em Roma, e prougue a Deus que conuerteo rrey Costamtim e bautizouo e fezeo christaão. O emperador Costamtim quamdo ouue Roma comquista moueosse com sa madre e passousse a Jerusalem, e a rrainha fez ajumtar todollos homeens e todollos judeus velhos, e tamto lhes fez e tanto lhes *disse* que lhe ouuerom a mostrar a vera cruz. E poremde fazem a festa a tres dias amdados de mayo «De inventione sancte crucis.»

Da rrainha Elena e de rrey Maximaão e do que lhes aqueçeo

Esta rrainha Elena auia huum tio filho *(sic)* que avia nome Leom, e deromlhe molher de grande linhagem e ouue huum filho que ouue nome Maximam. Entam rreynaua em Bretanha Oçeane e foy boo rrey, e nom ouue filho nemhuum mais oüue huma filha muy fremosa, e acordousse com seus rricos homeens e emuiou a Roma por Amaximam o primo da rrainha Elena. E emtom foy Amaximam rrey em Bretanha, e foy muy boom rrey e comquirio muito. Este Maximam passou o mar e veo a Framça e lidou com os rreys que hi avia e vemçeos e comquereo toda a terra, quamdo esto foy feito foisse pera Roma. Quando elrrey Costantim foi morto foy Maximam em Roma e leixou por senhor na terra de França huum rricomem que avia nome Conam. Este Conam foy primeiro seu emmiigo e lidou com ele Maximam e vemçeo e premdeo, e despois soltouo e deulhe toda sa terra que fosse senhor della em seu logar e que a teuesse dell, e foisse pera Roma. Os homeens da terra quando viram que sse fora Maximam começarom de guerreár rrey Conam, e elle defemdiasse o melhor que podia. Este rrei Conam por amor de pobrar melhor sa terra, e que o amassem mais, quiselhes dar molheres mais nam das framçeses. Ell estamdo em Framça emviou messagem a huum rricomem que era em logo delrrey em Imgraterra e era muito seu amiguo, e emuioulhe dizer que lhe enuiasse das donas do linhagem de Imgraterra e das donzellas e das melhores molheres que hi ouuesse, e ell que as casaria muy bem. E quell senhor d'Imgraterra mandou per toda sa terra por estas donas e aprazouas todas em Lomdres, e ouue suas náaos aparelhadas e meteram hi estas donas, e ouue donas de linhagem omze mill, e ouue doutras molheres boas e fermosas setemta mill, e emuioüas a Framça. E quando forom no mar alto leuamtousse huuma gram tormenta e huma máa coragem. E pereçerom estas naues hu amdauam estas donas todallas demais. E aquellas que escaparom acharomsse com dous rreys pagaãos que eram rroubadores do mar. E huum auia nome Gani e ho outro Moloa, e huum era rrey de Gleza e o outro das Marchas, premderom estas donas e leuaromnas catiuas e teueromnas em seruidõoe. E muytas dellas nom quiserom comssemtir de jazerem com ellas e forom degolladas.

De Gani e Moloa rrex pagaãos e como passaram á Imgraterra e temdoa destroida forom vemçidos e lamçados em Aramda

Estes ambos Gani e Moloa ouuerom sabedoria que nom avia cauallaria em Imgraterra, ca huuns erom hidos a Roma com Maximanus e os outros eram hidos com rrey Conam.

Estes rreys pagaãos apostaromsse com todos seus amygos e passarom á Imgraterra. E tanto guerrearom e fezerom que destroirom a demais da terra e degastaromna toda. E os que ficarom na terra emviarom messagem a Roma a Maximanus que lhes acorresse. E emvioulhes Gramtya que era podestade de ligiõoes. E em cada ligiom avia seis mill e séisçemtos e sesemta e seis caualleiros. Este Gramtya veo em Imgraterra e combateosse com estes dous rreys pagaãos e vemçeos e alcamçouos em Aramda. Este Gramtya quamdo ouue a terra liure dos máaos homeens creçeolhe gramde argulho e ouue gramde soberba, e era homem de máa vida. E viltáva os homeens boons da terra os rricos e os pobres, e era de máa conteença. E acordaromsse os vilaãos sobrelle huuma noyte que elle jazia em seu leito que nom podiam viuer com elle tanto era máao homem e mataromno, e os rromaãos que erom com ell nas legiõoes tornaromsse a Roma, e ficou a terra despobrada de caualleiros.

Digitized by Google

Dos christaãos que ficarom em Imgraterra per morte de Gramtya e como mandarom pedir socorro a Roma e lhe foy dado

Os christaãos que ficarom na terra emviarom outra vez a messagem a Roma a Maximanus que lhes acorresse. E elles emuiarom huuma podestade e nom sse ousarom combater com elles, e ouuerómsse de tornar a Roma. Estomçe avia em Lomdres huum arçebispo que avia nome Gemtelim, e era muy boom homem. E acordousse com os boos homeens da terra e passou o mar e aportou em Armorica, a que dizem ora Bretanha. E veo a elrrey Aldroem e pediolhe merçêe por ssi e por os christaãos que eram em Imgraterra, e lhes acorresse e os liurasse de poder de pagaãos.

Delrrey Aldroem e como foy rrequerido pera este socorro e emviou a isso Costamtim seu irmaão

Este rrey Aldroem quamdo vio o arçebispo rreçebeo muy bem e disse que sse comsselharia com seus homeens e que averia hi o melhor comsselho que podessem, e assy o fez. Acordousse com seus rricos homeens que lhes acorresse senam que faria gramde peccado e máa estamça, e emuiou menagem por este bispo e emuiou seu irmaão que auia nome Costamtim e seus vassallos. E elles forom hi todos de booa vomtade com seu poder.

Como sse ajuntarom os da terra de Imgraterra com os capitaães de Roma e delrrey Aldroem e forom sobre os rrex pagaãos e os vemçerom, e aleuamtarom Costamtim por rrey da terra e foy senhor della, e dos filhos que ouue e lhes aqueeçco

Quamdo souberom os das terras que eram escondudos per as montanhas e per os booscos achegaromsse todos e acompanharom todos com elles, e todos em sembra se forom combater com estes rreys pagaãos e vençeromnos e deitaromnos fóra da terra. Quando esto ouuerom feito veerom assy rresteter e comqueromno *(sic)* aquel rrey Costantim irmaão delrrey Androen, e deromlhe molher de gram linhagem dos rromaãos, e foy senhor da terra. Este rrey Costantim ouue tres filhos de sa molher, o mayor ouue nome Constant e fezeromno criar a Vinçester em huuma mongia e fezeromno monge, e o outro ouue nome Aurelius Canbrosius, o meor ouue nome Vterpamdregom. Costantim seu padre delles rreynou doze annos, e depois matouo huum seu vassallo a traiçom, que o tirou a departe a fallar e deulhe huma cuytellada. Quando foy morto aquelle rrey Costantim juntaromsse todollos homeens boons e os rricos homeens da terra e acordaromsse quall destes dous irmaãos fariam rrey, ca o que era mayor era monge e que nom era dereito de o tirarem da ordem.

Como os do rreyno de Ingraterra tirarom Costant filho mayor de rrey Costantim que era monge e o aleuantarom por rrey e o tomou em seu poder Vrtigar rrico homem que era conde, e do que lhes aqueeçeo

Avia hi huum rricomem que era muy apoderado na terra e auia nome Vrtigar, e era homem de gramde emgenho e de gramde arte. E disse que tirassem da ordem Costantim e que o fezessem rrey, ca dé dereito e foro era que o filho mayor deuia de seer rrey. Tirarom Costant da ordem e fezeromno rrey. E filhouo este Vrtigar em seu poder e fezeo jurar que fezesse todo o que lhe mandasse.

Este comde Vrtigar quando ouue toda a terra em poder e as fortellezas emuiou por homeens estranhos doutra terra por huuns homeens a que dizem saisinis, e veerom a ell com gramdes companhas e com dous rricos homeens de Samsonya, huum avia nome Engust e ho outro Ars, mostrandolhes que nom preçaua elrrey nada nem o tragiam por senhor. E huumas côrtes que fez mandou que veessem hi todollos homeens da terra sem armas, e doutra parte mandou aos sayrnos que teuessem todallas espadas e os cuytellos sô os mantos em guisa que quando lhes elle fezesse sinall que matassem todollos rricos homeens que eram da terra naturaaes, e assy o fezerom. E despois este Vrtigar fez matar elrrey a traiçom, e filhou por molher Renem a filha d'Engust que era pagaam e alçousse com toda a terra. E quando esto virom os homeens da terra que escaparom forom com os filhos delrrey Costamtim em Bretanha a meor, com Aurelius e com Vterpandragom. Em aquell tempo profetizaua huum profeta em Jerusalem e dezia as cousas que auiam de viir. E disse a Vrtigar que se catasse dos filhos de Costantim ca elles lhe dariam máa fim, e departia dambos como avia de seer. E disse que Aurelius seria primeiro rrey e morreria primeyro e que seria empeçonhado. E depois delle que o seria Vterpamdragom seu irmaão rrey e que seria muy boom rrey e esforçado, e que elle destroyria todos seus parentes, e assy o fez.

Digitized by Google

De Aurelius filho de rrey Costantim e como foy aleuantado por rrey e matou Vrtigar que era alçado com a terra

Aveo que Aurelius ho irmaão mayor passou o mar e chegaromsse a elle todollos christaãos da terra e fezeromno rrey. E depois lidou com Vrtigar que era alçado com sa terra e vençeo e matouo e cobrou toda sa terra. E depois comquereo muyta outra terra e foy muy boo rrey, mas aaçima empeçonhentaromno em huma fonte onde soya a beuer agua, e morreo assy com a peçonha que hi deytarom seus emmiigos.

De Vterpamdragom irmaão de rrey Aurelius e como foy aleuantado por rrey e do que lhe aqueeçeo

Depois que foy morto Aurelius chegaromsse os rricos homeens da terra e fezerom ho outro irmaão Vterpamdragom rrey, e foy muy boo rrey e dereyto e comquereo todos seus emiigos. E huum dia teue côrte e forom hi todos seus rricos homeens com sas molheres. E veo hi huum comde de Cornoalha e trouue hi sua molher que auia nome Ygerna, e veo muy bem afeitada e muy rricamente aparelhada, e ella era a mais fermosa molher de toda a terra. E quando veerom aa mesa hu se assemtou elrrey a comer oolhoua elrrey e nom pode mais comer, tanto se pagou della, e nom fazia all senom oolhala dos olhos. E pemssou em seu coraçom que se com ella nom jouuesse que morreria. Este comde seu marido soubeo e leuantousse da mesa com sa molher e foysse pera huum seu castello que auia nome Tinteol. E elrrey foyo çercar com toda sa oste e emuiou por Merlim e veo a elle por seu comsselho, e tanto fez e tanto baratou que morreo aquelle comde e ouue elrrey por molher a esta dona, e ouue della huum filho que ouue nome Artur o que disserom Artur de Bretanha, omde ouuistes fallar que foy muy boo. Despois ouue Vterpamdragom huuma filha desta dona que ouue nome Elena e foy molher delrrey Loth de Leonis e ouue della huum filho que ouue nome Galuam que foy dos boos caualleyros do mundo.

De rrey Artur filho de Vterpamdragom e das côrtes que fez, e aqueeçeo aa rrainha sua molher com seu sobrinho Mordech a que leixou a terra passamdo em Bretanha

Morreo Vterpamdragom e rreynou seu filho rrey Artur de Bretanha, e foy boo rrey e leall e comquereo todollos seus emmiigos, e passou por muytas auemtuyras e fez muitas bomdades que todollos tempos do mundo fallarom dello. Este rrey Artur fez huum dia em Chegerliom sa çidade côrtes. E estas côrtes foram muy boas e mui altas. A estas côrtes veerom doze caualleiros messegeiros que lhe emuiaua Luçius Liber que era emperador de Roma que sse fezesse seu vassallo rrey Artur, e que teuesse aquella terra de sua maão. E se esto nom fezesse que lhe mandaria tolher a terra per força e que faria justiça de seu corpo. Quamdo esto ouuio rrey Artur foy muito irado e mandou chamar toda sa gente que armas podiam leuar. E quando foy a sam Miguel em monte Gargano combateosse com o gigante que era argulhoso e vemçeo e matouo. Lucius Liber quando soube que rrey Artur hia sobrelle chamou sa oste e toda sa gente e sayolhe ao caminho. E lidarom ambos e vençeo elrrey Artur, e foy arrancado ho emperador. E elrrey Artur quando moueo de Bretanha por hir a esta guerra leixou a ssa terra a huum seu sobrinho que avia nome Mordech.

De Mordech sobrinho delrrey Artur

Este Mordech que auia a terra em guarda de rrey Artur e a molher, quando elrrey foy fóra da terra alçousse com ella e quislhe jazer com a molher. E elrrey quando o soube tornousse com sa oste e veo sobre Mordech. E Mordech quando o soube filhou toda sa companha e sayo a elle aa batalha. E elles tiinham as aazes paradas pera lidar no monte de Camblet, e acordousse Mordech que avia feito gramde traiçom e se emtrasse na batalha que seria vençido. E emuiou a elrrey que saysse a departe e falaria com elle, e elrrey assy o fez. E elles que estauam assy em esta falla sayo huuma gram serpente do freo a elrrey Artur, e quando a vyo meteo maão á espada e começou a emcalçalla e Modrech outrossi. E as gentes que estauam longe viram que hia huum após ho outro, e foromsse ferir huumas aazes com as outras e foy grande a batalha, e morreo Galuam o filho de rrey Artur de huuma espadada que tragia sobresaada, que lhe dera Lamçarote de Lago quando emtrara em réto ante a çidade de Ganes. Aqui morreo Modrech e todollos boos caualleiros de huma parte e da outra. Elrrey Artur teue o campo e foy mall ferido de tres lamçadas e de huuma espadada que lhe deu Modrech, e fezesse leuar a Islaualom por saar. Daqui adiamte nom fallemos del se he viuo se he morto, nem Merlim nom disse dell mais, nem eu nom sey ende mais. Os bretõoes dizem que aimda he vivo. Esta batalha foy na era de quinhemtos e oytenta annos.

Digitized by Google

Da rrainha molher delrrey Artur e de dous rrex que depois delrrei Artur ouue em Bretanha e como perdeo o seu nome de Bretanha e poseromlhe nome Ingraterra

A rrainha sa molher de rrey Artur meteosse monja em huuma abadia e a pouco tempo morreo alli. E no rreyno de Bretanha ouue depois de rrey Artur dous rreys, e huuma parte ouue Loth de Leonis e a outra partida ouue Costantim o filho de Candor o duc de Cornualha. Depois da morte de rrey Loth de Leonis ouue hi outros dous rreys em Bretanha que forom do linhagem de rrey Artur e ouuerom gramdes batalhas sobre a terra, e emtanto veo Gormon que conquereo a terra e deitou todollos christaãos á perdiçom. E por esto perdeo Bretanha seu nome e poseromlhe nome Inglaterra.

De Gormom filho delrrey de França e como nam quis ser rrey e leixou o rregno a seu irmaão e do que lhe aqueceçeo

Este Gormom foy filho de huum rrey de França. E quando morreo seu padre leixoulhe ho rregno que fosse rrey e elle nom no quis e deuo a seu irmaão, ca disse que nom queria seer rrey atáa que nom comqueresse rregno per ssy de que fosse rrey. E moueosse de França com gram poder de gentes que ouue e portou em Bretanha e çercou elrrey Carith em Sireteste com todollos saisinis que lhe veerom em ajuda quando tiinha Gormom çercado Tereteste. Alli veo a elle o sobrinho de Guilim d'Alcorues e fèzesse seu vassallo e tornousse gentill. Gormom filhou esta çidade per gramd'arte e matou elrrey Traye e elrrey Aldeberch, e destroyo toda a terra e foy emperador dos saisinis.

De sancto Agustinho

Em aquell tempo veo sancto Agustinho e conuerteo gram gente hi, e tornaromsse todos aa fé de Christus. Emtom morreo Gormom e ouue paz toda a terra.

De Cadualech rrey de Ingraterra

Ouue huum rrey em Imgraterra que ouue nome Cadualech que foy muy boo rrey e leal. Este rrey Cadualec guerreaua com outro rrey que auia nome Abdom, e forom grandes batalhas antre ssy. Este rrey Abdom avia huum adeuinho que auia nome Peliz. Elrrey Cadualech nom podia fallar nemhuum ardimento que o logo este adeuinho nom soubesse, e deziao a seu senhor. E veo Briaz huum seu sobrinho de Cadualech e matou o adeuinho per grande arte, dalli adeamte ouue Cadualech melhoria e viueo mui ordenadamente em toda sa vida e foy homem muy cordo, e amaua muito todos seus homeens e elles elle.

Este rrey quis huum dia passar o mar e ouue talen de comer carne de ueado e disse a Briaz que sse nom ouuesse carne de veado que morreria. E Briaz foya demandar e nom a pode achar, e talhou huuma peça de ssa perna e deua a elrrey a comer e com ella foy são. E quamdo o soube Cadaualech amouo e homrrouo muyto em mentre foy viuo. Pois que sse combateo este rrey Cadualech com elrrey Adume sobre huum castello que tiinha Briaz e vemçeo Cadualech e prendeo hy gramde companha de caualleyros. E auia hy huum rrey que auia nome Peamda que veera por ajudar rrey Adume. E depois este rrey Peamda foy vassallo delrrey Cadualech e fezlhe menagem com toda sa terra. E por aver mais firme amor filhou huuma sa irmaã deste rrey Peamda por molher que era muy boa dona e muy fermosa, e ouue della huum filho que ouue nome Caduadres. Depois sse combateo Cadualech outra uez com Edume, e foy arramcado Edume e morto ell e huum seu filho que auia nome Ofiz, e comquerco toda sa terra. Reynou Cadualech quoremta e oito annos, e morreo e soterraromno em Lomdres. Os bretõoes ouuerom gram dóo delle e em rrenembrança delle fezerom huum cauallo de cobre e poserom em elle huum homem figurado como rrey de cobre aparelhado com aparelhamento rreal. E meterom o corpo delrrey dentro e poseromno apar da porta que he d'ouçiento, e fizerom hi huuma capella de sam Martinho.

De rrey Cauadres filho de rrey Cadualech e das cousas que lhes aqueceçeo e aconteçeo em seu tempo

Quando foy morto Cadualech rreynou seu filho Cauadres, e foy boo rrey e leall e de gramdes justiças, e ouue muytas guerras em sa terra e vemçeoas todas. Mas a guerra de Deus nom póde nenhuum vemçer, ca em aquella terra cayo gram fame e depois cayo gram mortaidade. Este rrey Cauadres sayosse de ssa terra e foy morar com elrrey Alam seu amigo e esteue atáa que passou aquella mortaidade. Outrossy quisse tornar a ssa terra e guisousse pera viir, e rogou a Deus que lhe mostrasse em alguuma guisa que se tornasse a ssa terra se morreria

Digitized by Google

ou se viueria ou que seria delle. E nosso senhor emuiou voz sancta que lhe disse que leixasse aquella ida de Ingraterra e que fosse aos apostolligos de Roma, ca a Deus prazia que alli morresse : ca emgreses aviam dauer Bretanha, ca ja os bretõoes nom a cobrariam atáa o tempo que sse comprísse a profeçia que disse Merlim que as rreliquias de seu corpo seriam tragidas do moimento de Roma e seriam tragidas a Bretanha. Cauadres se marauilhou muyto desta pallaura e foysse a elrrey Alam seu amigo, e ouue assy a seer Cauadres atormentado. E fez adubar sas náaos e fez viir seus dous sobrinhos Juer e Jumim e disselhes que fossem a Galas e que seriam senhores dos bretõoes que eram de seu linhagem, e manteuessem sa gente tanto que a Deus aprouguesse. Cauadres fez adubar sas náaos e meteosse no mar. Por esto diz no lugar en a leemda «Rex benedictus parauit nauigio.» Este rrey Cauadres veo a Roma e rreçebeo muy bem e filhou sa peendemça e meenfestousse, e a pouco de tempo morreo ally omze ante as calendas mayas, e esto foy em abrill. Esto foy a cabo de seteçentos annos meos huum dia da emcarnaçam de Jesu Christo. Estes dous seus sobrinhos Juer e Jumim tornaromsse a Galas e ouuerom em poder bretõoes que eram da parte do septentriom. Atáaqui vem dereitamente o linhagem dos rreys da Troya e de Dardanus. Dardanus que pobrou primeiro e rrey Priamo e seus filhos. E Brutus pobrou Bretanha, e Vterpamdragom e rrey Artur de Bretanha. Costantim que foy primeiro que rrey Artur de grandes tempos, e de Cadualech atáa Cauadres. Aqui fiin este linhagem dos rreys de Bretanha, daqui adeante foy a terra em poder doutros rreys que forom senhores de Bretanha a que nós chamamos Imgraterra.

TITULO III.º

DOS REIS GENTIIS QUE FOROM SENHORES DE PERSIA E DE ROMA ANTE O TEMPO DE JESU CHRISTO E DOS GODOS COMO VEEROM AA ESPANHA E COMO A COMQUEREROM E DELREY ÇINDINUS QUE FOY REY D'ESPANHA E DE REY BANBA E DE REY RODRIGO E DO CONDE DOM JOHAM E COMO SSE PERDEO A TERRA EM AQUELL TEMPO E DEPOIS COMO FOY COBRADA POR OS REYS QUE HI OUUE.

De Salmanasar rrey de Syria e como foy sobre a terra de Isrrael e leuou preso Tubias

Veo Salmanasar rrey de Syria sobre a terra de Isrraell e fez gram mall e leuou muitos catiuos a Syria, em aquella prisom leuou Thobias que foy homem que temia a Deus.

D'Arfaxat rrey dos Medos e como Enabucodonosor rrey de Syria e de Niniue lidou com elle e o vemçeco e ficou rrey atée Judea

Emtom rreynaua Arfaxat rrey dos Medos, e era rrey sobre cento e noue prouinçias. E Nabucodonosor era rrey de Syria e de Niniue e lidou com Arfaxat e vemçeo e tolheolhe o rregno. E emtom foy Nabucodonosor rrey de Syria e de Ethiopia atáa Judea. E emuiou a Holofernes que era seu vassallo por comquerer a terra de Jerusalem. E sayo a huma çidade que dizem Betulia. Emtom saya a ell Judit, huma molher muy fremosa que matou Olofernes que era bebodo que coydaua jazer com ella. E forom todos os da oste desbaratados. E quando esto foy em aquell tempo era consulis em Roma, e em aquella sazom preegaua Jonas em Niniue e era profeta Ysayas em Judea, emtom foy Pitagoras o philosopho. Este Nabucodonosor foy senhor de cento e vimte prouimçias. Reynou Nabucodonosor em Calldea e em Babillonea e foy máao rrey e cruell. E ueo com gramde hoste sobre Jerusalem e çercoua, e destroyo a toda a çidade quando a filhou e queymoua. E todo o guarnimento que hi sya, que hi posera rrey Salamon, todo o leuou a Babillonia. E leuou catiuo elrrey Joachim que era rrey de Jerusalem. Morreo rrey Nabucudonosor e rregnou seu filho Baltasar. Emtom profetizaua Daniell em Caldea. E rreynou em Calldea Enullmoderac, e rregnou em seu logo Asterges. Em aquell tempo foy Ypocras o boo meestre, Esocrates, Diogenes, Democrite.

De Cirus rrey de Caldea e Babilonia e como emuiou todos os judeus catiuos em sa terra aa fragua de Jerusalem e do que sse fez

Morreo Asterges e rreynou Cirus em seu logar que foy muy boom rrey. Este emuiou todos os judeos que eram catiuos em toda sa terra que ueessem aa fragua do tempro de Jerusalem. Entom veerom gramdes gentes com Salatiell filho de Zorobabell. Entom profetizarom em Caldea Ageus e Zacharias. Em aquell tempo foy Plato philosopho. Entom forom compridas sesenta e duas somanas que profetizou Daniell dos catiuos dos filhos de Isrrael. Elrrey Asuerus que rreynou em Persya e em Etiopia atáa Judea ouue filho Adires de Ester sa molher. Este Daries (*sic*) emuiou os judeus que nom quiserom sayr per mandado de Cirus aa terra de Jerusalem e veerom aa fragua do templo. Entom rreynou Esdres profeta. Em aquell tempo foy Aristotilles, emtom morreo Plato.

Digitized by Google

De Darius filho delrrey Assuerus

Com este rrey Darius foy mizcrado Daniell e foy metudo no poço dos liõoes, e prougue a Deus que nom ouue mall. Reynou Darius treze annos, e lidou com Alexamdre que era rrey de Greçia e foy vemçudo Darius.

De rrey Alexamdre rrey de Greçia e como rreynou em Persya e Tiopia atáa Judea

Reynou Alexamdre em Greçia doze annos e comquereo Babillonia e todo o rregno dos Caldeus, e rreynou em Persya e toda Ethiopia atáa Judea e filhou Jerusalem e emtrou no templo e sacrificou os seus deoses. E depois comquereo muyta terra, e aaçima foy empeçonhado per seus vassallos e morreo assy como auia dito Aristotilles seu mestre. E depôs morte delrrey Alexamdre rreynarom seus vassallos em na terra.

De Tollomeus rrey do Egipto

Tollomeus foy rrey do Egipto. Antiochius pobrou Repleta e poselhe seu nome Antiochia. E veo depois e çercou Jerusalem, e fez muitas batalhas com Judas Macabeus e com seus irmaãos filhou Jerusalem e emtrou no templo, e com gram argulho premdeo todollos judeus que achou na terra de Jerusalem e leuouos catiuos aa terra do Egipto. E lidou com Tholomeu que era rrey do Egipto e vemçeo.

Dos rrex que foram no Egipto e do que rreynaram

Tornousse Antiochius em sa terra, e dalli adeante todolos rreys do Egipto ouuerom nome Tholomeus. O terçeyro rrey do Egipto que foy dos Tholomeus soltou os judeus que eram catiuos no Egipto e emviouos a Jerusalem, e filhou os seus vasos que eram do templo e deuos a Elcazar o saçerdote. Este Tollomeus ouue LXXII emterpretadores e tornou Arabimtos em grego. Outro Tholomeu Vergetes rreynou XVII annos. Em aqueste tempo foy Jesu filho de Syrac e escreuia seu liuro. Em aquel tempo foy Martell o consull de Roma e premdeo Seçilia. Outro Tholomeus rreynou vimte annos e filhou Africa e Cripio consull de Roma. Emtom comquererom os rromaãos a Espanha. Outro Tholomeus rreynou dez annos. Emtom foy Syria em poder dos rromaãos. E depois veo Pompeo a Jerusalem e leuou os judeus por parias a Roma. Emtom foy Catam o sages. E entom naçeo Vergilio e Oracio. E emtom rreynaua Cleopatras no Egipto. Em aquell tempo naçeo Julius Çesar o emperador de Roma. Este Julius Çesar matou seu jemrro Pompeo porque o nom queria colher na cidade. Este Julius Çesar comquereo a mayor parte do mundo, e por el ouuerom nome os emperadores de Roma Cesar.

De Çesar Agustus e como no tempo de seu rreynado naçeo nosso senhor Jesu Christo e falleçeo o saçerdoçio dos judeus, e passados LVI annos depois de Çesar Agustus rregnou Tiberius Çesar em Roma, e foy a payxam de Christo e outras muitas cousas.

Depois que Julius Çesar rregnou em Roma Cesar Agustus rreynou LV annos. Emtom naçeo nosso senhor Jesu Christo e fiiçeusse a quimta idade segumdo o que diz samt'Isidro, mais nom sse comcordam com ho abrayco. Emtom forom compridas as septimanas de que profetizaua Daniell e falleceo o saçerdoçio dos judeus de Jerusalem. A cabo de LVI annos do rreyno de Cesar Agustus rreynou Tiberius Çesar em Roma. Em aquella sazom près Jesu Christo paixom. E era rrey em Jerusalem Herodes que era gentill e era vassallo de Çesar que era emperador de Roma. Dêsque sse começou o segre atáa que Christus premdeo paixom ouue çimquo mill CCCLXV annos. Depois do tempo de Tiberius Çesar rreynou Çesar que ouue sobrenome Gallius Gallinolla. Este se fazia teer por deus a seus homeens e á imagem de seu ydollo no templo de Jerusalem. Emtom escreuia sam'Matheus o primeyro euamgelho em Judea. Depois daquell rrey Çesar rreynou Cladius em Roma XIIII annos. Em aquell tempo foy sam Pedro a Roma, e sam Marco escreueo seu euamgelho em Aleixamdria. Depois de Clàudius rreynou em Roma Nero o falso, o que fez matar a sŝa madre e a fez abrir pelo ventre. Em aqueste tempo era em Roma Simom Mago o emcantador. Este Nero fez poer sam Pedro na cruz e fez degollar a sam Paulo e fez matar Seneca seu meestre que era muy sages homem. Reynou Nero doze annos e morreo máao segre. E depois rreynou Vespasianus em Roma em seu logar, e rreynou dez annos, e ao segumdo anno de seu rreynado premdeo Titus seu filho Jerusalem e destroyoa. E premdeo os judeus todos e catiuouos e leuouos a Roma pera demostrar a sua vitoria. E foram estes catiuos noueçentos mill. E esto foy a quorenta e dous annos da paixom de Jesu Christo assy como avia profetizado Eliseus profeta. Morreo Vespasianus e rreynou Titus seu filho. Depois Titus rrey-

Digitized by Google

nou seu irmaão Domiçianus que fez a segunda perseguiçom dos christaãos depois de Nero. Este Domiçianus emcarçerou todollos judeus de ssa terra e emuiouos per mar. E premdeo os que eram de linhagem de rrey Dauid e fezeos todos degollar. Este Domiçianus matou muitos dos seruos de Jesu Christo que som martires. E fez poer sam Johane Euangelista em huuma cuba d'olyo feruemte, e prougue a Deus que nom ouue hi nenhuum mall, e depois o deitou de toda a terra e veosse sam Joham aas ilhas de Pitamus.

De Domiçianus rrey de Roma e delrrey Trajanus seu filho

Este Domiçianus ouue huum filho que ouue nome Selius Adrianus e destroyo Jerusalem e desrreygoua toda, e pobroua dereito de Caluaria hu agora he pobrada e poselhe nome Heliam. Morreo Domiçianus e depôs el rreynou Trajanus que ouue muy gramde voomtade de emcarçerar todos aquelles que eram da fée catholica de Christus e de marterizallos.

De Adrianus e delrrey Antonius

Morreo Trajanus e rreynou Adrianus, e se huum foy máao ho outro foy peor. E atormentou quamtos pode achar daquelles que criam em Christus. Reynou Adrianus vimte e dous annos e morreo. E depois rreynou Antonius em Roma em seu logar xxiii annos. Em aquell tempo foy Galiano boo fisico. Morreo Antonius e rreynou Comoda dous annos. E do seu tempo foy Origenes. E depois Comoda rreynou Philipus que ouue temença da fé de Christus. Depois Philipus rreynou Costantim de Roma, e era filho da rrainha Elena.

De como conuerteo sam Siluestre Costantim e como neste tempo emtraram os godos em Espanha

Aqueste emperador Costantim conuerteo sam Siluestre e bautizouo e fezeo christaão como ja dissemos. Todollos rreys que forom em Roma dês Julius Çesar acá ouuerom em poder a terra de Jerusalem. E os rreys que hi forom forom vassallos dos rreys de Roma. Em aquesta sazom forom os godos emtrados em Espanha.

De Costantim e delrrey Julianus e como fez tirar o corpo de sam Joham Bautista da coua e o fez queymar

Reynou Costantim em Roma vimte annos e relenquio o emperio e deuo a Eccelem. Reynou seu filho Costantim xxiii annos, e foy máao rrey e erege, e a todollos christaãos que achou em seu rreyno todollos atormentou. È depois de Costantim rreynou Julianus apostata, e foy máao e desleall, e partiosse da fé de Christus e tornou ós idollos e fez tirar o corpo de sam Joham Bautista da coua e fezeo queymar.

De Justianus Çesar e como em seu tempo foy sam Bonifaçio e estabelieçeo a festa «d'onium sanctorum»

Depois de Julianus rreynou Justianus, e depois de Justianus Foc Çesar. Em aquell tempo foy sam Bonifaçius apostolligo de Roma e estabelleçeo a festa «d'onium sanctorum.» Depois de Foc Cesar rreynou Eraclius em Roma, e passou o mar e foy lidar com Cosdroe que era rrey de Persya.

De Cosdroe rrey de Persya e como sse fazia teer por deus e fez fazer huum çeeo d'arame e sol e lua e estrellas e fez chouer, e da linhagem de que forom os godos

Este Cosdroe se fazia teer por deus a toda sa gente, e tiinha a vera cruz antre ssy, e feze fazer huum çeeo d'arame e sol e lua e estrellas, e fazia chouer per emcantamento. E lidou Eraclius com elle e com seu filho e vemçeos e matouos, e escabeçou o padre e aduse a vera cruz a Jerusalem. Em aquesta sazom era sant'Isidro arçebispo em Seuilha que escreuia estas cousas e outras muitas. Em esta sazom andauam os godos em Espanha. Estes godos forom do linhagem de Goth e de Magoth e de Jafet o filho de Noé, e forom gentiis. E forom todos caualleyros e moueromsse da flume de Nabiom e passarom o mar e veerom degastamdo por toda a terra de Roma. E era apostolligo de Roma Aldebramdo. E veerom estes godos em Espanha e esteuerom hi trezemtos e oitemta annos, e muitos delles se tornarom aa fé de Christus.

Digitized by Google

Dos godos e dos rrex que forom do seu linhagem e como Mafamede foy preegar em Arabia e conuerteo muitas gentes

Ao tempo que passarom os godos o mar emtom se foy Mafomede a Meca, e foy preegar em Arabia e conuerteo grandes gentes á ssa ley. Dêsque Christus prendeo paixom atáa o dia que Mafomede moueo a Meca ouue seisçentos meos oito annos, e Mafomede avia emtom quorenta annos. Quando forom os godos emtrados em Espanha fezerom rrey de seu linhagem. Atallaricus rreynou xiii annos, e começou na era de ccccvi annos. Depois ell rreynou Alaricus xxviii annos. Adulfus rreynou vi annos. Siguericus rreynou huum anno. Valiam rreynou tres annos. Tendericus rreynou xxxiii annos. Tucrius Mutus rreynou huum anno. Tendeficus rreynou xiii annos. Ericus rreynou xvii annos. Jhesalaicus rreinou xxiii annos. Acalaricus rreynou v annos. Tendus rreynou doze annos. Tendicus rreynou dez annos. Aguilla rreynou dous annos. Atangilda rreynou sete annos. Liubra rreynou tres annos. Leouygildus rreynou xviii annos. Hermenegilldus foy marter. Recaredus rreynou xv annos. Liuba rreynou dous annos. Sisabucus rreynou sete annos. Vitericus rreynou vii annos. Gundemarus rreynou ii annos. Recaredus rreynou poucos dias. Sisanadus rreynou dez annos. Cinçilianus rreynou tres annos. Tulgat rreynou dous annos. Qualdesinus rreynou vi annos. Reçesindus rreynou xxiii annos. Depois destes rreys fezerom os godos huum rrey de seu linhagem que ouue nome Cindus. Este rrey foy christaão. E quamdo morreo Cindus nom leixou filho nenhuum e ficou a terra sem rrey. Quamdo acordarom as gentes da terra pera averem rrey guerrearomsse todos huuns com os outros gramdes tempos. E depois acordaromsse per emliçom e fezerom rrey Bamba, e foy muy boom rrey, e foy na era de seteçemtos e dez annos. Este rrey Bamba estabelleçeo os bispos das terras cada huum domde fosse. E rreynou xii annos, e depois empeçonhentouo Ourigus, o neto de rrey Cindus que era godo, e morreo assy e soterraromno em Bragaa.

Quando foy morto rrey Bamba rreynou Egipta seu filho de Vrigus do que empeçonhentou rrey Bamba, e nom rreynou mais de dous annos. Morreo Egipta seu filho de Vrigus e rreynou Matizanus que foy do linhagem dos godos. Morreo Matizanus e rreynou rrey Rodrigo em toda Espanha. E depois per comsselho de huum seu neto de rrey Rodrigo e do comde dom Juliam emtrarom os mouros em Espanha.

Delrrey dom Rodrigo e como na batalha que ouue com os mouros foy desbaratado e se perdeo, e como os que escaparom da batalha se acolheram aas Esturias e fezeram rrey dom Pallayo

Quando rreynou rrey Rodrigo em Espanha veerom d'Africa rrey Abaly e Abozabar que era rrey de Marrocos e Amrraa Molim. Emtom veo Taric e Eunter a Espanha, e arribou em Gibraltar com muytos e com gramdes poderes. E yeêrom a rrey Rodrigo aa batalha e lidarom com elle em o campo de Gagunerá, e na primeyra fazemda forom maltreytos os mouros e forom arramcados os christaãos e desbaratados. Em aquella batalha foy perdido rrey Rodrigo e nom ho acharom viuo nem morto. Mais a tempos longos despois em Viseu em huuma orta acharom huum sepulcro que deziam as leteras que hi eram escriptas que alli jazia rrey Rodrigo, o que foy perdudo na batalha no tempo dos godos. Quando se perdeo rrey Rodrigo comquererom os mouros toda a terra atáa Galliza afóra as montanhas das Esturias. Em aquellas montanhas se acharom todallas gentes da terra que escaparom na batalha. E fezerom rrey por emliçom dom Palayo que estaua em huma coua na serra que dizem Ongra. Elrrey dom Palayo foy muy boo rrey e leall. E todollos christaãos que eram nas montanhas acolheromsse todos a elle e guerrearom mouros e fezerom muytas batalhas e vemçerom os montesinhos.

Delrrey dom Fruylla filho delrrey dom Palayo

Rey dom Palayo o montesinho morreo, Deus aja sua alma, amen. E rreynou seu filho dom Fruella e foy auol homem, e lidou com huum vsso e matouo ho vsso, e rreynou dous annos. Este dom Pallayo ouue huuma filha, e deromna por molher a dom Affomsso o catholico o filho de dom Pedro senhor de Cantabria, e alçaromno por rrey.

Delrrey dom Affomsso o catollico e dos lugares dos mouros que combateo e tomou

Este rrey dom Affomso guerreou com mouros e fez muytas batalhas com elles e vençeos. E conquereo Lugo que era de mouros e Tuy e Portugall e Bragaa e Viseu e Laraua e Ledesma e Salamanca e Çamora e Astorga e Simancas e Saldanha e Sygouia e Sepulueda e Amaya e Galliza e as Esturas e Alaua e Vizcaya e Vrdanha e Gormaz e Darii e Veneza. Todos forom de christaãos en o seu tempo e nunca se perderom.

Digitized by Google

De rrey dom Fruella filho delrrey dom Affomsso o catolico e dos outros que depois delle rreynaram e quanto tempo, e como elrrey dom Ordonho matou os comdes de Castella, e os de Castella fezeram alcaydes que os guardassem em dereyto

Morreo rrey dom Affomsso o catolico na era de CCLXXXXIIII annos *(sic)*[1], e jaz em Cangas das Sturas. E rreynou seu filho dom Fruella omze annos, e foy auol homem e máao. E matou huum irmaão por avoleza que fez. E mataromno sas gentes que a muitos jouuera com as molheres. Quando foy morto rrey Fruella rreynou dom Aurelio VI annos, e jaz em Cangas. Aurelio nom ouue filho e ficou por rrey dom Sillo gemrro de dom Affomsso, e rreynou noue annos, e jaz em Cangas. Dom Muragato filho de dom Affomsso de Bragaa rreynou VI annos, e jaz em Cangas. Dom Vermuu filho de dom Fruella e irmaão de dom Affomsso de Bragaa rreynou tres annos. Dom Affonso o casto filho de dom Fruella e neto de dom Affomsso rreynou LII annos e foy muy boo rrey, e jaz em na egreia d'Ouedo que ell fez de fumdamento, e morreo na era de CCCLXXXI. Este rrey casto nom ouue filho nenhuum, e rreynou empôs ell dom Ramiro filho delrrey dom Vermuu que foy neto delrrey dom Affomsso o catolico, e rreynou VI annos, e jaz em na egreia d'Ouedo. Dom Ordonho filho deste rrey dom Ramiro rreynou XVI annos, e morreo na era de noueçemtos e çimquo annos. Dom Affomsso o magno filho deste rrey dom Hordonho rreynou quoremta annos, e foy muy boo rrey : e fez a egreja de Samtiago de Galliza e a de sam Fagumdo, e jaz em Samtiago, e morreo na era de DCCCCXLIIII annos. Dom Garçia seu filho rreynou tres annos, e jaz em Ouedo, e morreo na era de noueçemtos e vimte e quatro annos. Dom Hordonho irmaão de dom Garcia rreynou noue annos.

Em tempo deste rrey foy sam Paayo marteyrado, e jaz en a egreja de Leom que ell auia feyta. Dom Fruela seu irmaão rreynou huum anno e dous mezes. Dom Hordonho filho de dom Fruela rreynou seis annos, e depois meteosse monge em sam Fagumdo e jaz hi. E segundo conta a cronica sayosse da ordem e quis tornar ao rreyno como de cabo, e premdeo seu irmaão rrey dom Ramiro e tiroulhe os olhos, e depois que morreo emterrouo no moesteiro de sam Juliam que he apar de Leom. Dom Ramiro rreynou noue annos e jaz em Leom, e morreo en a era de DCCCCLXXXVIII annos. Este ouue muitas batalhas com mouros e comquereo gramdes terras. E deste rrey Ramiro o segumdo sayo a boa geeraçom dos fidallgos da Espanha como se mostra adiante no seu titullo XXI. E chamousse este rrey Ramiro o segumdo porque ouue em Leom outro rrey seu quarto avôo que sse chamou rrey Ramiro assy como ja dissemos, e porque ouue outro rrey Ramiro que foy seu neto deste assy como adiamte verees. E dom Hordonho seu filho de rrey Ramiro rreynou çimquo annos e sete meses, e jaz em Leom com seu padre. Este rrey dom Hordonho emviou per o comde dom Nuno Fernandez e por o comde dom Almodar Bramco e por seu filho dom Diego e dom Fernamdo filho de dom Osorio que eram comdes de Castella, e conuidouos a comer a par de Cariom e matouos. E os castellaãos veemdo em como elrrey dom Hordonho de Leom avia mortos os senhores e que rreçeberom muitas desomrras dos lioneses ajumtaromsse todos de suum e fezerom dous alcaydes nem dos meores nem dos mayores pera aguardarem todos em direito e igualldade assy como vollo comtará adiamte em este outro titullo. Dom Sancho irmaão deste dom Hordonho rreynou em Liom doze annos, e hi jaz com seu padre. Dom Vermui filho deste dom Hordonho rreynou XVII annos, e morreo na era de mill e vimte annos. Em tempo destes dous rreys sobreditos emtrou Almançor a terra toda e destroyo as egreias todas e os mosteyros e a egreia de Santiago. Este rrey dom Vermuu começou a rrecobrar porque em seu tempo morreo Almançor, e morreo em na era de mill e XXXVII annos e jaz no moesteyro de sant'Esidro de Leom. Dom Ramiro seu filho rreynou VI annos, e jaz com seu padre. Este rrey Ramiro o terçeiro vem doutra geeraçom come sse mostra no seu titullo XII. Dom Affomsso seu filho era de tres annos quando começou a rreynar e rreynou XVII annos, e mataromno sobre Viseu de huuma seetada na era de mill e çimquoemta e huum annos, e jaz em sant'Esidro de Leom. Dom Vermuu filho deste rrey dom Affomso rreynou XXVII annos, e matouo rrey dom Fernando par demperador, assy como diz adeante, porque era casado com sua irmaã dona Sancha, sobre partiçom do rreyno na era de mill e LXXV annos, e jaz em sant'Esidro de Leom.

Dos alcaydes que os de Castella fezeram pera os guardarem em justiça de que desçemderam os rrex de Castella

Já uos contámos em como elrrey dom Hordonho matou os comdes, e em como por esta rrazom e porque o passauam mal os castellaãos fezerom juizes. E ora queremos fallar destes juizes de Castella e outros muy boos que deçemderom delles, os quaaes juizes forom Nuno Rosoyra e Laym Caluo. E deste Laym Caluo deçendeo Ruy Diaz çide e outros muitos boos fidallgos assy como se mostra no titullo VIII deste Ruy Diaz çide. De Nuno Rosoyra sayo dom Gomçallo Nuiz, de Gomçallo Nuiz sayo o comde dom Fernam Gomçaluez e dona Emendola Gomçallúez que foy casada com dom Trastamiro Aboazar como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro de Leom parafro II.º Este dom Fernam Gomçalluez foy boo e de gramdes feitos e vemçeo muitas lides de mouros. E deste

[1] *No codice da Torre do Tombo as datas estão geralmente erradas, bem como estão de ordinario deturpados os nomes de pessoas e logares. Sendo, porém, considerado hoje esse codice como authentico e de certo modo como original, não quizemos corrigi-lo, não só porque seria altera-lo profundamente, mas tambem porque seria quebrar as regras adoptadas na publicação destes monumentos historicos. No que trabalhámos com escrupulo foi em que os erros typographicos não viessem augmentar os do codice.*

Digitized by Google

dom Fernam Gomçalluez sayo o conde dom Garçia Fernamdez, e morreo na era de mill e xxxii annos. O comde dom Garçia Fernamdez ouue por filho dom Sancho que deu os boos foros e morreo em a era de mill e çimquoemta e çimquo annos. O comde dom Sancho ouue huum filho, o iffante dom Garçia que matarom em Leom e morreo em a era de mill e çinquoemta e sete annos, e ouue huuma filha que ouue nome dona Eluira. Esta dona Eluira foy casada com elrrey dom Sancho o mayor que foy rrey de Nauarra e d'Aragom e foy senhor de Portugall. E depois vos diremos deste rrey dom Samcho cujo filho foy en o Titulo quimto dos rreys de Nauarra.

TITULO IIII.º

DOS REYS QUE FORAM DE CASTELLA

Este rrey dom Samcho o mayor ouue tres filhos, ouue dous de huuma molher e outro doutra, huum ouue nome rrey dom Fernamdo que depois foy chamado par demperador, outro foy rrey dom Garçia de Nauarra, outro foy dom Reymom d'Aragom o que matarom em Gados. E lidarom os outros irmaãos ambos, e matou elrrey dom Fernamdo elrrey dom Garçia na era de mill e lxxvii annos assy como comta a cronica. Este rrey dom Fernando o que chamarom magno he o que matou em huuma lide rrey Vermuu de Leom por partiçom, porque rrey dom Fernamdo siia casado com sa irmaã dona Sancha assy como ja dissémos. Este foy senhor de Castella e de Leom e de Nauarra e de Portugall. Este partio os rreynos por tres seus filhos, de que rrecreçeo gram dano assy como veredes titullo xxi de rrey Ramiro parafro vii.º Este começou a rreynar na era de mill e lv annos, e morreo na era de mill e çento e huum e jaz em Leom a par de seu padre. E despois delrrey dom Fernamdo o magno rreynou elrrey dom Samcho, o que lidou com elrrey dom Garçia de Portugall seu irmaão e vemçeo como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parafro vii. Esto meesmo fez elrrey dom Affomso de Leom seu irmaão pollos rreynos que ell dezia que avia dauer de dereito porque era irmaão mayor, mais nom no matou. Este vemçeo elrrei Ramiro d'Aragom e fezeo seu vassallo. Este matou Villido jazemdo sobre Çamora na era de mill e çento e oito annos, e jaz no moesteiro de Onha. Depois rreynou rrey dom Affomsso seu irmaão o que se chamou seteno e rrey da Espanha. Este filhou Tolledo e deu sa filha dona Tareyja ao comde dom Hemrrique com o que avia em Portugall e em Galliza, e daqui veerom os rreys de Portugall como se mostrará no titullo vii.º dos rreys de Portugal, e morreo na era de mill e çento e quorenta e oito annos e jaz em sam Fagumdo. Depois rreynou dom Affomsso filho do comde dom Raimon e de dona Orraca Affomsso filha deste rrey dom Affomssó o seteno, e chamousse emperador. E amdamdo em guerras e comqueremdo como boo rrey morreo sô huuma açinheira em a era de mill e çento e nouenta annos, e jaz em Tolledo na egreia de samta Maria. Depois rreynou dom Sancho seu filho o que deu Callatraua aa ordem, e foy boo rrey e emtendido e temido dos rreys d'Aragom e de Nauarra que lhe eram sogeitos. Este leixou o rreyno de Leom a dom Fernando seu irmaão a que o seu padre déra. Este rrey dom Sancho nom foy rrey mais que huum anno, e por esto lhe chamarom rrey desejado, e morreo na era de mill e lxi annos e jaz em Tolledo.

Depois rreynou elrrey dom Affomsso seu filho que ficou muy pequeno e foy muy boo rrey, poderoso, manso, cortês, amador dos seus, justiçoso com piedade. E morreo com gram sanha que ouue delrrey de Portugall porque nom quis hir a ssas vistas, teemdosse por desdenhado, e morreo na era de mill ccl annos e jaz nas Olgas de Burgos.

Reynou depôs elle elrrey Hanrrique seu filho, e amdamdo trebelhando deu huum do linhagem de Mendoça com huum tigello em beyra de huum telhado e deu a telha a elrrey na cabeça de que morreo, esto foy na era de mill cclii annos. Depois rreynou rrey dom Fernamdo filho da rrainha dona Biringuella filha deste suso dito rrey dom Affomso. Este rrey dom Fernamdo gaanhou Seuilha a mouros e outros muitos logares, e foy boo rrey verdadeiro e amigo de Deus e de sua terra, e morreo na era de mill cclx annos e jaz em Seuilha. E depois rreynou elrrey dom Affomsso seu filho o que quis seer emperador d'Alemanha, e foy ao papa com gramdes nobrezas que o coroasse. E o iffante dom Sancho seu filho apoderousse do rreyno, e quando ell veo nom lho quis dar. E morou gram tempo em Seuilha, e emtom fez as sete partidas das leys e outros liuros muitos, e morreo hi e hi jaz o seu corpo. Este iffante dom Samcho seu filho foy rrey assi como dito he e foy boo rrey, e ouue huuma filha que chamarom dona Beatriz que foy casada com elrrey dom Affomso o quarto de Portugall, e ouue em ella elrrey dom Pedro de Portugall. Depois rreynou elrrey dom Fernamdo filho deste rrey dom Sancho. Este rrey dom Fernamdo mandou matar dous fidallgos a torto, e elles emprazaromno que lhes fosse rresponder ante Deus aos quimze dias. E elle morreo compridos os xv dias dizemdo que o chamauom os fidallgos perante Deus, que el fezera gram torto, e morreo muy mançebo. Depois rreynou elrrey dom Affomso seu filho. Este foy comqueredor de mouros e filhoulhes muytos logares : e ouue guerra com elrrey dom Affomsso o quarto de Portugall, a quall guerra foy muy danosa de huuma parte e da outra. E ao depois juntaromsse estes rreys e forom auer lide com elrrey Albofaçem rrey de Benamarim e com outros rreys e muitos iffantes, que eram lxxxii mill de caualos, e forom os mouros vençudos como se mostrará no titullo xxi de rrey Ramiro parafro xiii. Este rrey morreo muy mançebo e jaz em Seuilha.

Digitized by Google

TITULO V.º

DOS REYS DE NAUARRA COMO UEM SEU LINHAGEM DE REY DOM SANCHO O MAYOR QUE DEÇENDEO DEREYTAMENTE DELREY DOM SAMCHO AUARCA

Agaresta ouue filho elrrey dom Garçia ao que disserom Enheugos. Rey dom Garçia Enheugos filhou por molher a rrainha dona Sancha e ouue della huum filho que ouue nome Sancho Garçia e depois ouue nome Samcho Avarca. E diremos como o depois matarom os mouros, e ficou sa molher prenhada a rrainha dona Samcha e feriromna de huuma lamça, e morreo a madre e naçeo o filho per a lamçada. Este moço como naçeo filhouo huum rricomem da montanha e criouo melhor que pode e pôslhe nome Samcho Garcia. Quando este moço foy gramde foy homem muito esforçado e muy framco, e acolhia a ssy todollos caualleiros que achaua da montanha e daualhes quamto podia auer. E seus homeens quamdo virom que era muito esforçado e que era homem de gram trabalho poseromlhe nome Sancho Avarca : e chegarom seus rricos homeens da terra e fezeromno rrey. Este rrey Samcho Auarca meteosse em Camtabria e guerreou os mouros e comquereo dês Camtabria atáa Algara e atáa monte d'Oca e atáa Todella. E comquereo toda a Conca de Pampolona e gram peça das montanhas. E depois comquereo todo Aragom, e fez muitas boas cousas e batalhas com mouros e vemçeos, e foy leall rrey e piadoso e temeo muito Deus e manteue muy bem justiça. Este rrey Sancho Avarca filhou por molher dona Toda e ouue della huum filho e quatro filhas, a huuma ouue nome dona Orraca, e a outra dona Samcha, e a outra dona Maria, e a outra dona Vallasquida. E casarom dona Orraca com elrrey dom Affomso de Leom, e ouuerom filho o iffamte dom Hordonho o que matarom em Cordoua. E casou dona Maria com dom Hordonho, e dona Valasquida com o comde dom Nuno de Bizcaya. Reynou este rrey xx annos, e morreo na era de

De rrey dom Garçia filho de rrey dom Samcho Auarca e como per sua morte rreynou seu filho dom Sancho, e dos filhos e netos que ouue e com quem forom casados

Reynou empôs ell seu filho dom Garçia, e foy muy boo rrey e muy leall e framco e muy esforçado, e fez muitas batalhas com mouros e vemçeos. Mas quamdo viia gram coyta ou nouas choraua com dóo. E quamdo lhe matauam a camdea de noyte avia medo, e por esto lhe poserom nome dom Garçia o choroso. Reynou dom Garçia xxx annos, e morreo na era de CCCLXVIII. E rreynou em seu logar seu filho rrey dom Samcho de Castella que foy casado com dona Eluira, irmaã de dom Garçia o que mataram em Leom, e ouue em ella dous filhos, elrrey dom Fernamdo, e elrrei dom Garçia de Nauarra. Ouue dous filhos *(sic)*, elrrey dom Sancho o que mataram em Penella, ouue filho o iffante dom Ramiro o que matarom em Roda a traiçam. E o iffante dom Samcho filho delrrey dom Garçia de Nagera ouue filho o iffamte dom Ramiro, e filhou por molher a filha de Mey çide o campeador, e fez em ella huum filho que ouue nome rrey dom Garçia de Nauarra. Morreu o iffamte dom Ramiro e rreynou seu filho dom Garçia, e filhou por molher a rrainha dona Margeliçia sobrinha do comde dom Alperches e ouue della huum filho, rrey dom Samcho de Nauarra, e a rrainha dona Çeçilia, e a rrainha dona Bramca a molher delrrey dom Samcho de Castella. Elrrey dom Samcho de Nauarra filhou por molher a filha do emperador de Castella que ouue nome dona Isabela e ouue della filhos, elrrey dom Samcho, e o iffante dom Fernamdo, e a rrainha d'Ingraterra, e a iffamte dona Branca, e a iffamte dona Costança que morreo em Darroca.

Do linhagem de que vem os rreys d'Aragom

Rey dom Samcho o mayor o filho delrrey dom Garçia o choroso que foy rrey de Nauarra e d'Aragom e foy senhor atáa Portugall *(sic)*. Este rrey dom Sancho ouue huum filho doutra molher, e este filho ouue nome dom Ramiro. E por saluamento que fez a ssa madre desta rrainha dona Eluira molher delrrey dom Samcho seu padre deulhe ella as sas arras e ouue o rreyno d'Aragom. Este rrey dom Ramiro ouue muitas fazemdas com mouros e lidou muitas vezes com elles, e depois aaçima veo sobre elrrey dom Samcho de Castella què era seu padre com gram poder de mouros e com todo o poder de Saragoça que era de mouros e toda a terra. E veerom a elle e ganharamlhe toda a terra, e elle veo a elles aa batalha e lidou com elles e mataromno na era de mill e nouemta e dous annos. Este rrey Ramiro ouue filho rrey dom Samcho d'Aragom que foy boo rrey e muy leall, e ouue muitas fazemdas com mouros e vemçeoas. E depois çercou Osca que era de mouros e feriromno de huuma seeta. E fez jurar seus rricos homeens e a seu filho dom Pedro que nom desçercassem Osca atáa que a nom filhassem ou que os leuamtassem emde per força.

Digitized by Google

De rrey dom Pedro filho delrrey dom Samcho d'Aragom

Morreo rrey dom Samcho e soterraromno em Montaragom, e depois leuaromno a sam Johane com medo dos mouros. Elrrey dom Pedro teue Osca çercada, e veeromlhe os mouros aa batalha com gramdes poderes e o comde dom Garçia de Nagera com elles. Elrrey dom Pedro lidou com elles em Alcorac ante Osca, e vençeo a batalha e matou muytos delles e premdeo o comde dom Garçia e teueo preso em sa prisom.

De rrey dom Affomsso irmaão delrrey dom Pedro

Morreo rrey dom Pedro e rreynou seu irmaão rrey dom Affomso, e foy muy boo rrey e leall e muy esforçado e muy boo christaão, e fez muytas batalhas com mouros e vemçeoas, e comquereo Saragoça e Calataud e tomou Taraçona e Todela e outras muytas.

De rrey dom Ramiro irmaão delrrey dom Affomso e como por nam ficar delle filho foy tirado elrrey dom Ramiro da rreligiam omde estaua e o fezeram rrey e o casarom e ouue filhos e filhas e netos dos quaaes huuma foy rraynha de Portugal

Morreo rrey dom Affomso e nom leixou filho nenhuum, e sacarom seu irmaão dom Ramiro da ordem de sam Fagumdo e fezeromno rrey. E deromlhe por molher a neta do comde dom Piteus, e ouue della huuma filha que ouue nome Peyrona. Esta filha de rrey Ramiro casaromna com o comde de Barçellona, e tornousse ell a ssa ordem, e o comde ouue filhos desta molher, elrrey dom Affomsso d'Aragom, e o comde dom Samcho, e a molher delrrey dom Samcho de Portugall.

De rrey dom Affomsso d'Aragom neto delrrey dom Ramiro, e delrrey dom Pedro d'Aragom e como delle desçemdeo elrrey dom Affomsso o quarto de Portugal

Elrrey dom Affomsso d'Aragom filhou por molher a filha do emperador de Castella a rrainha dona Samcha, e ouue della tres filhos e duas filhas, elrrey dom Pedro que foy rrey d'Aragom : este rrey dom Pedro ouue por molher a filha de dom Guilhom de Mompelier, e ouue della hum filho que ouue nome elrrey dom James que foy padre da rrainha dona Isabell que foy madre delrrey dom Affomsso o quarto de Portugall : e outro irmaão delrrey d'Aragom dom Pedro e ouue nome o iffamte dom Samcho que foy comde de Proemça, e outro que ouue nome dom Fernamdo que foy abade de Monte Aramgo, e huuma filha que leuarom a Sezilia, e a outra casarom com o comde de Tollosa, e a terçeyra casarom com o filho do comde de Tolosa.

TITULO VI.º

DO LINHAGEM DOS REYS DE FRANÇA QUE FÔROM AMTES CHARLLES MAYNE

Ouue huum rrey em Framça que ouue nome Moreueus e foy do linhagem delrrey Priamo da Troya. Este Moreueus ouue por filho Çimderique. E Çimderique ouue por filho Clodeneo. Este Clodeneo ouue por filho Dotario. Este Clodeneo bautizouo sam Famigio e tornouo christaão, que ante era pagaão. Dotario ouue filho Cilperique. Cilperique ouue filho Dotario o segumdo. Este Dotario ouue filho dom Goberche. Goberche ouue filho Clodeneo o segumdo. Clodeneo ouue filhos de sancta Bàrçilidie a rrainha, e huum ouue nome Clotario o jouem e ho outro Clederique o terçeiro e Terim. Este Terim ouue filho Clideberch. Clideberch ouue filho Goberte o jouem. Goberte ouue filho Terim o jouem. Terim ouue filho Clotario o quarto. E depois que passou esta jeeraçom de Clotario o quarto, rrey Cildeberch ouue filho Arnaldo. Arnaldo ouue filho Santarnolfe e outro filho que ouue nome Coençesson. E Santarnolfe ouue filho Dantises. Dantises ouue filho Pepim o mayor. Pepim o mayor ouue filho Charle Marchel. Charle Marchel Pepim o pequeno. Pepim ouue filho Charles Mayne.

De Charlles Mayne que foy rrey de Framça e dos que delle desçemderam

Charles Mayne morreo na era de noueçemtos e LXVIII e ouue filho Alois. Alois ouue filho Charle o simprez. Charle o simprez ouue filho Lodois o terçeiro. Lodois ouue filho Dotario. Dotario ouue filho Lodois o quarto. Morreo Lodois e nom leixou filho nenhuum. E os nobres franccezes leuamtarom por rrey Hugon o duc que foy

Digitized by Google

filho de Hugon o gram duc. Este Hugon ouue filho Ruberte. Ruberte ouue tres filhos, huum ouue nome Hugon que foy muy boo e muyto amado rrey, e o outro rrey Henrrique, e o outro o duc Ruberte de Bregonha. Rey Hemrrique ouue filho Philipe o gramde Hugom. Este rrey Filipe ouue filho Lois. Elrrey Lois ouue çimquo filhos da filha de Çeralberch que era d'Ultramar, e huum ouue nome Filipe, e ho outro Hemrrique, e outro Lois, e o quarto Ruberte, e o quinto Philipe. Outrossy Philipe que era rrey coroado morreo per cajam em vida de seu padre. E rreynou seu irmaão Lois, e coroouo o apostolligo Inocençio na çidade de Rens. Este rrey Lois ouue filho rrey Philipe que agora he.

TITULO VII.º

DO COMDE DOM MOMDO DOMDE DEÇEMDEM OS REYS DE PORTUGALL DE HUMA PARTE PROÇEDEMDO AO DIANTE E DOS OUTROS QUE DELLE DESÇEMDEROM

O comde dom Momdo veo da terra de Roma, e era do linhagem dos godos. E ueo a Galliza, cuydamdo a ser rrey, com gram companha de caualleiros e doutras gentes que trouue por mar. E aqueeçeo assy aa vemtuyra que quamtas náaos e galees e baixees trazia quebrarom todas no mar no cabo de Piorno que he em Trasemtos, e portarom com ell çimque caualeyros e nom mais. E de huum delles veerom os de Trasentos, e do outro os Marinhos, e do outro os d'Ambroa, e do outro os Beltranes de Neudos, e do outro os d'Amdrade de Braga. Este comde dom Momdo rrossou dona Joana Romaaes filha do comde dom Romaão irmaão delrrey dom Affomsso o casto. Este comde casou com esta dona e fez em ella o comde dom Froya Menendez. Este comde dom Froya Menendez foy casado com a comdessa dona Grizxeuera que foy filha do comde dom Aluaro das Esturas, e fez em ella o comde dom Vermuu Froyaz. Este dom Vermuu Froyaz foy casado com a comdessa dona Aldonça Rodrigues filha do comde dom Rodrigo Romaaez que foy comde de Monteroso e neta do comde dom Romaão, e fez em ella o comde dom Froyaz Vermuiz.

Do comde dom Froyaz Vermuiz filho de dom Vermuu Froyaz e neto do comde dom Froya Menendez

Este comde dom Froyaz Vermuiz foy homem de grandes feitos : e queremdo gaanhar o rreyno a elrrey dom Affomso de Leom, que emtom começaua de rreynar, com ajuda do comde dom Rodrigo Romaaez lidou com ell no couto de Mafara, que he antre Villa Alua e Betamços, e foy vemçido este rrey dom Affomsso.

Este rrey dom Affomsso a pouco tempo foy çercar a villa d'Ouedo : e estamdoa combatemdo com ssa hoste apareçeo este comde dom Froyaz Vermuiz que vinha a lidar com elle. E os do arrayal virom o pendom seu e conheçeromno e disserom a elrrey «senhor mais avedes a fazer ca o que pemssades, ca o comde dom Froyaz Vermuiz uosso emmiigo vem alli com gram companha e perçebedeuos como lidedes com elle, ca elle lidar quer comvosco.» A esto rrespomdeo elrrey «fazede vosso combatimento o mais aficado que poderdes, ca o comde dom Froyaz Vermuiz de tall feito he que nom comete nemguem se lhe tem as costas volltas, e de nosso emmiigo que elle he oje será nosso amigo, ca eu conheço bem a sua vomtade, ca elle nos ajudará assy como ora verees.» O comde dom Froyaz Vermuiz chegousse açerca do arrayall e ordenou suas aazes e esteue atemdemdo se hiria elrrey dom Affomsso a lidar com elle. E elle veemdo que seu feito delrrey nom era senom combater a villa disse aos seus que bem emtemdia o tallamte delrrey, e o porque aquello fazia que nom era senom por o gaanhar por amigo e por vassallo, e que descauallgassem dos cauallos e lhe fossem fazer seruiço, ca pois elle em ssy mostraua tamanha cortesia que mayor rrazom era fazerem elles feitos que a mostrassem. Ally forom ao combatimento e fezeromno tam rrijamente que per força o comde dom Froyaz Vermuiz e os seus emtrarom os muros da villa. E do trabalho que hi filhou o comde que rreçebeo e das queedas que cayo de çima dos muros çegou dos olhos. E elrrey foy demtro aa villa e vio como o comde era çego, e pesoulhe tanto que mais nom poderia, e dezia a Deus «Senhor porque me fezeste tanto mall que oje eu perco tam boo amigo? eu ante quisera perder o rreyno e a villa, ca eu cedo cobrara todo polla bomdade del.» Alli as sas lagremas eram muitas, e malldiziasse o dia e a ora em que naçera porque o perdera. Alli lhe deu do seu rreyno e das suas terras bem quamto sse elle quis.

Dos filhos do comde dom Froyaz Vermuiz e dos que delle desçemderam dos quaaes huum delles foy dona Mafallda Manrriquez molher delrrey dom Affomsso Hanrriquez primeyro rrey de Portugall

Este comde dom Froyaz Vermuiz foy casado com dona «Sancha[1]», e fez em ella tres filhos e tres filhas, o primeyro ouue nome dom Rodrigo Froyaz de Trestamar : este se uê casado com dona Meínha Gomçalluez filha

[1] *Por letra mais moderna.*

Digitized by Google

de dom Gomçallo Mcendez da Maya o lidador, irmaão de dom Soeyro Mcemdez o boo como se mostra no titulo xxi delrrey Ramiro de Leom parrafo viii.º : e o segumdo filho ouue nome dom Vermui Froyaz de que falla no titullo A primeyra filha ouue nome dona Grixuera, e fez o moesteyro de sam Martinho de Junca e jaz hi, e a outra ouue nome dona Moninha Froyaz que fez o moesteyro de Pedroso e jaz hi. Estas forom casadas como se mostrará no dito titullo de rrey Ramiro parrafo v.º E o mais pequeno filho ouue nome o comde dom Pero Froyaz. Este foy muy boo fidallgo e foy criado delrrey dom Garçia de Portugall. E quamdo foy preso elrrey dom Garçia de Portugall delrrey dom Samcho de Castella morreo hi este comde dom Pero Froyaz e seus filhos, e dom Rodrigo Froyaz de Trastamar seu irmaão o mayor, segumdo mais compridamente veredes no titullo xxi delrrey Ramiro ho segumdo parrafo vi.º Este dom Pero Froyaz foy casado com a comdessa dona Durambias, irmaã do comde dom Garçia que chamarom de Maranho, que foy avôo do comde dom Garçia de Cabra que era dos de Caran, e fez em ella o comde dom Fernam Piriz e o comde dom Garçia Piriz, que morrerom com elrrey dom Garçia como dito he. Este dom Fernam Piriz foy casado com dona «Briolanja[1]», e fez em ella o comde Pero Fernamdez de Traua, que pobrou o castello de Traua e por esso se chamou comde de Traua. Este comde foy o que lidou em Uia d'Angos a quatro legoas de Leom himdo com ho iffamte dom Affomsso que depois foy emperador, e lidou com elrrey dom Affonsso d'Aragom que foy rrey de Castella e de Leom polla rrainha dona Orraca com que era casado. Este comde dom Pero Fernamdez falla mais compridamente no seu titullo xiii. Este comde dom Pero Fernandez foy casado com huuma filha do comde dom Hurgel de Valladolide, o que tirou as armellas da porta de Cordoua apesar dos mouros, e trouxeas e poseas em samta Maria d'Antigua, hu oje estam. Este comde dom Pero Fernamdez de Traua ouue em esta dona dous filhos e tres filhas, o primeiro dom Vermuu Piriz Podestade, e o conde dom Fernam Piriz de Traua. E de como estes dous irmaãos casarom achaloees no Titulo xiii deste dom Pero Fernamdez de Traua parrafo ii.º E as filhas a huuma dona Esteuaynha Piriz que foy casada com Rodrigo Fernandez de Castro Caluo assy como se mostra no Titulo xi dos de Castro parrafo ii.º, e a outra dona Eluira Pirez que foy casada com o comde dom Vel Ponço como se mostra no Titulo xxi de rrey Ramiro parrafo xvii, e a comdessa dona Eua. Esta comdessa dona Eua foy casada com dom Pedro de Lara, filho do comde dom Nuno Aluarez como se mostra no Titulo x dos de Lara parrafo iii.º, e fez em ella o comde dom Manrrique de Lara e o comde dom Nuno, o que liurou os fidallgos de Burgus da peyta de Castella. Este comde dom Manrrique foy casado com dona Ermesenda filha de dom Armerique o primeiro senhor de Narbona, e fez em ella o comde dom Pedro de Molina, e dona Maria Manrriquez que foy casada com dom Diego o boo assy como se mostra no titullo ix dos de Bizcaya parrafo vi, e dona Mafalda Mamrriquez.

Começa Portugall : e falla delrrey dom Affomsso Amrriquez o primeyro rrey de Portugall e do que fez no tempo de seu rreynado, e delrrey dom Samcho seu filho segumdo rrey de Portugall e dos filhos que ouue

Esta dona Mafallda Mamrriquez foy casada com dom Affomsso Amrriquez, que foy filho do comde dom Amrrique e da rrainha dona Tareyja filha delrrey dom Affomsso o que filhou Tolledo a mouros. Este comde dom Amrrique ouue muytas fazemdas com mouros e com leoneses. Morreo este comde dom Amrrique em Astorga que era sua, e tiinha estomçe aprazada a villa de Leom, que sse a quatro meses lhe nom acôresse o emperador que fosse sua com ssas perteemças, e ante que morresse foy no prazo dos quatro meses.

Conselho e mandamento que sse fez ao primeyro rrey de Portugall[2]

Quamdo morreo em Astorga chamou seu filho dom Affomsso Amrriquez e disselhe «filho, toda esta terra que te eu leixo dês Astorga atáa Coimbra nom percas emde huum palmo, ca eu a gaanhey com gram coyta. E filho toma do meu coraçom alguuma cousa, que seias esforçado e sejas companheyro aos filhos dalgo e dálhe sas soldadas todas. E aos comçelhos fazelhes homrra em guiza como ajam todos dereyto assy os gramdes come os pequenos. E faze sempre justiça e aguarda em ella piadade aguisada, ca sse huum dia leixares de fazer justiça huum palmo loguo outro dia se arredará de ti huma braça e do teu coraçom. E porem, meu filho, tem sempre justiça em teu coraçom e averás Deus e as gentes : e nom comssemtas en nenhuuma guisa que teus homeens seiam soberbosos nem atreuidos em mal, nem façam pesar a nenhuum nem digam torto, ca tu perderias porem o teu boo preço se o nom vedasses. E chama agora os d'Astorga e mandart'ey fazer a menagem da villa : e logo te torna e nom vaas comego mais que afóra da villa e nom na perderás, ca daqui comquererás o al adiante. E mamdo a meus vassallos que me vão soterrar a santa Maria de Bragaa que eu pobrey.» Morreo o comde dom Anrrique e guisaromsse todos como o leuassem. E preguntou Affomsso Amrriquez os vassallos se hiría com seu padre a Bragaa, e elles disserom que fosse e nom se temesse nada da terra. Ell foy soterrar seu padre a Bragaa, e mentre

[1] *Por letra mais moderna.*
[2] *Esta rubrica em vermelhão está riscada com tinta preta.*

Digitized by Google

que o foy soterrar filharomlhe toda a terra de Leom que ell tiinha por sua, mais nom lhe filharom Galliza que nom poderom. Depôs esto emviou desafiar o emperador e tornou-lhe seu amor, e foysse logo pera Portugall e nom achou hu sse acolher, ca toda a terra se lhe alçou com sa madre. E ella casarasse com ho comde dom Fernamdo de Trastamar que era em aquell tempo o melhor homem d'Espanha que rrey nom fosse. Affomsso Amrriquez furtou dous castellos a ssa madre, huum foy Neuha e o outro o castello da Feyra que he em terra de samta Maria. E com aquelles guerreou ell muy rryjo com seu padrasto. E disse o comde dom Fernamdo «Affomsso Amrriquez nom amdemos em este preyto, vaamos huum dia aa fazemda e ou sayremos nós de Portugal ou uós.» Respomdeo emtom Affomsso Amrriquez «nom deuia prazer a Deus porque me vós queredes sacar da terra de meu padre :» e a madre disse emtom «minha he a terra e minha será, ca meu padre elrrey dom Affomsso ma leixou.» E o comde disse a ella «nom amdemos em esto, ou vemçeremos ou leixaremos a terra a vosso filho se mais poder que nós :» e veerom aa fazenda em Guimaraães. E disse a rrainha «comde, comvosco quero emtrar na fazemda e estarey na az e averedes que fazer pollo meu amor : e todauia premdede Affomsso Amrriquez meu filho, ca melhor poder teendes vós ca elle.» A fazemda foy feita em Guimaraães, e foy arrancado Affomsso Amrriquez e muy maltreito. E el himdo huma legoa de Guimaraães achousse com Soeyro Meemdez que o viinha ajudar e disse «como viindes assy senhor?» rrespomdeo emtom Affomsso Amrriquez «venho muy mall, ca me arramcou meu padrasto e minha madre que estaua com elle na az.» E o Soeyro Meemdez lhe disse «nom fezestes siso que aa batalha fostes sem mym, mais tornadeuos come de cabo aa fazemda e eu hirey comvosco, e premderemos vosso padrasto e uossa madre com el :» e disse Affomsso Amrriquez «Deus mamde que assy seja :» e dom Soeyro Meemdez lhe disse «vós veredes que assy será.» E tornaromsse com elle aa batalha, e premdeo seu padrasto e sa madre. E o comde cuydou logo a ser morto, e fezlhe preyto e menagem que numca emtrasse em Portugall, e dês alli foysse pera Ultramar. E Affomsso Amrriquez meteo sa madre emtom em ferros. E ella quamdo vio que a assy premdia disse «Affomsso Amrriquez meu filho, premdestesme e metestesme em ferros e exerdastesme de minha terra que me leixou meu padre, e quitastesme de meu marido, rrogo a Deus que preso seiades assy como eu soom : e porque me vós metestes ferros nos meus pees quebradas seiam as tas pernas com ferros : mande Deus que assy seia esto.» Ella emuiousse logo querellar ao emperador que era seu sobrinho, que lhe acorresse e que a sacasse da prisom, e que ouuesse todo Portugall por seu. E os portugueses teuerom todos com Affomsso Amrriquez e souberom como sse guisaua o emperador pera viir comquerer Portugall e tirar sa tia da prisom. E forom todos bem guisados a huum logar que chamam Valldeuez, e atemderom ally o emperador que viinha com gram poder que trouue d'Aragom e de Castella e de Leom e de Galiza, e ouuerom a fazemda em Valldeuez. E vemçeo dom Affomsso Amrriquez, e o emperador foy ferido na perna deestra de duas lamçadas. E sobiosse o emperador em huum cauallo bramco e foysse a Tolledo porque ouue medo de perder a çidade. E premderom ao emperador sete comdes e outros caualleyros muitos, e matarom-lhe muita gente. E dom Affomsso Amrriquez foisse logo dalli e gaanhou todo Portugall per sas armas, e leuou comsigo sa madre presa. Despois ouuerom batalhas os seus com mouros nos campos d'Ourique, e vemçeromnas : e na postumeyra batalha que ell vemçeo dês ali se chamou elrrey dom Affomsso de Portugal. Este rrey dom Affomsso foy muy nobre rrey e fez muyto bem per sas armas, e filhou Lixboa na era de mill e cemto e LXXXV annos no mes de oitubro. Na era de mill e çemto e nouemta e çimquo filhou Simtra e Almadaa e Palmella. Na era de mill e çemto e nouemta e seis filhou Alcaçer. Na era de mill e duzemtos filhou Beja. Na era de mill e dozemtos e quatro annos filhou a çidade d'Euora e Moura e Serpa. E tomou outros muitos logares que aquy nom comta. Este rrey dom Affomsso Amrriquez começou a ordem d'Ocres, e pobrou santa Cruz e Alcobaça, e tornou o corpo de sam Viçemte a Lixboa, e fez muy nobre egreia que chamam sam Viçemte de fóra : e leixou a estas egreias muy gramdes possissõoes. E deu ao espital de sam Joham de Jerusalem tres mill marcos d'ouro pera comprar erdades pera os emfermos da emfermaria, pera lhes darem de cada dia senhos paães aluos queemtes de triiguo e senhos vasos de vinho pollo meterem cada dia em oraçom. E deu gramdes liberdades aa dita ordem do Espitall no priorado de Portugall. Este fez muytas merçees aas ordeens, e por esto lhe fez Deus muito bem, ca elle foy de gramdes feitos e acabouos a gram seruiço de Deus. E fez na rrainha dona Mafalda Amrriquez elrrey dom Samcho, e viueo setenta e seis annos, e sua alma será em parayso : e morreo na era de mill e duzemtos e vimte e tres annos, e jaz no moesteyro de samta Cruz. Depois ell rregnou seu filho dom Sancho, e poboou muita terra e foi muy boo rrey, e foy casado com dona Aldomça filha delrrey d'Aragom, e ouue della dom Affomsso Samchez, e o iffamte dom Pedro, e o iffamte dom Fernamdo que foy comde de Framdes, e o iffamte dom Amrrique, e a rrainha dona Mafalda que foy molher delrrey dom Amrrique de Castella, e a iffamte dona Samcha que emtrou no moesteiro de Loruaão, e a iffamte dona Bramca que morreo em Agua d'Alfagara que era sua, e mandousse soterrar a Coimbra demtro em samta Cruz, e a rraynha dona Tareyja que foy casada com elrrey dom Affomsso de Leom, que era sobrinho deste rrey dom Samcho, filho de ssa irmaã. E ouue elrrey de Leom de ssa molher, o iffamte dom Fernamdo, e a iffamte dona Samcha, e a iffamte dona Aldomça. E morreo a rrainha dona Aldomça que ouue estes filhos, e jaz em samta Cruz de Coimbra. E filhou elrrey dom Samcho huuma dona por amiga e ouue della, dona Orraca Samchez, e dom Martim Samchez o que casou com

Digitized by Google

a comdessa Dielho, filha de dom Pero Fernamdez de Castro o castellaão. Morreo esta dona e filhou elrrey outra dona a que disserom a Ribeyrinha, e ouue della Tareyja Samchez, e dom Gill Samchez, e dona Costamça Samchez que jaz em samta Cruz de Coimbra, e dom Rodrigo Samchez. Morreo este rrey dom Samcho, que foy de gram justiça, na era de mill e dozemtos e quarenta e noue annos, e soterraromno em Coimbra no moesteyro de samta Cruz açerca de seu padre.

Delrrey dom Affomsso iii de Portugall e deste nome o segumdo, e delrrey dom Samcho seu filho que sse disse Capello

Reynou seu filho depôs ell dom Affomsso que foy muy boo christaão no começo mais na çima foi peor. Este gaanhou Alcaçer e outros castellos, e casou com a rrainha dona Orraca filha delrrey dom Affomsso o que vemçeo a batalha de Muradal, e ouue della o iffamte dom Samcho, e o iffamte dom Affomsso que foy comde de Bellonha, e o iffamte dom Fernamdo de Serpa, e a iffamte dona Leanor que casarom com o filho delrrey de Marçes. E rreynou este rrey dom Affomsso doze annos, e morreo este rrey e soterraromno em Alcobaça. Reynou seu filho dom Sancho, e começou muy bem de seer muy boo rrey e de justiça, mas ouue máaos comsselheyros, e dês alli adeamte nom fez justiça. E sayo de mamdado aa rrainha dona Birimguella sa tia e casousse com Miçia Lopez, e dês alli foy pera mall. Os bispos e os arçebispos e os abades beemtos e os outros prellados todos da sancta egreia quamdo esto virom ouuerom seu acordo de o emviarem mostrar ao papa. E foy lá o arçebispo de Bragaa, e o bispo de Coimbra meestre Teburça, e disseromno ao apostolligo que nom aviam rrey porque ell nom fazia justiça. E disse o papa «quall rrey quiserdes tall filhade que seja naturall do rreyno e sayba fazer justiça :» e disserom «padre samto, pidimoste o comde de Bollonha dom Affomsso :» e o papa outorgoulho. E veo o comde e tolheo o rreyno a seu irmaão e quantas boas villas hi avia, que nom ficou senom Coimbra. E esta nom ficou senom porque nom foy hi o comde, ca sse hi veera assy a filhara como as outras. E dêsi emuiou elrrey dom Samcho ao iffamte dom Affomsso, filho delrrey dom Fernamdo de Castella e de Leom, que mandasse por elle, e foy alá com grande cauallaria e leuouo comssigo pera Castella, e morreo e soterraromno em Tolledo.

Delrrey dom Affomsso de Portugall que foy comde de Bellonha filho delrrey dom Affomsso e irmaão delrrey dom Samcho

Elrrey dom Affomsso foy muy boo rrey e justiçoso, e manteue sempre seu rreyno em paz e sem contemda nenhuma. E casou com dona Beatriz, filha delrrey dom Affomsso de Castella e de Leom, e ouue della filhos, o iffamte dom Dinis, e o iffamte dom Affomsso, e a iffamte dona Bramca que morreo nas Olgas de Burgos omde foy sempre senhora, e hi jaz, ca numca quis seer casada. E morreo elrrey dom Affomsso na era de mill cccxvii annos, e soterraromno em Alcobaça.

Delrrey dom Dinis e da guerra que ouue com ho iffamte dom Affomsso seu filho

Reynou seu filho rrey dom Dinis, e foy muy boo rrey e de gram justiça e muy boo cristaão, e fez muito por a santa egreia. E casou com dona Isabel filha delrrey dom Pedro d'Aragom, e ouue filhos della, a rrainha dona Costamça, que foy casada com elrrey dom Fernamdo de Castella que foy filho delrrey dom Samcho como se mostrará no Titulo xxi de rrey Ramiro parrafo iii, e o iffante dom Affomsso. E ouue outros filhos de barregaãs, Affomsso Samchez que foy exerdado e morreo em Castella, e mandousse deitar em Villa de Comde em huum moesteyro que ell mamdou fazer que ha nome samta Clara. E ouue outro filho que ouue nome dom Pedro que foy comde em Portugall, e Fernam Samchez, e Joham Affomsso, que depois seu irmaão elrrey dom Affomsso o mamdou matar em Lixboa quatro dias amdados do mes de junho era de mill ccclxiiii annos. Este rrey dom Denis foy a Castella e chegou a Aragom a huuma villa que dizem Taraçona com a rrainha dona Isabell sa molher a meter pazes amtre elrrey dom James d'Aragom filho delrrey dom Pedro seu padre, e amtre elrrey dom Fernamdo de Castella filho delrrey dom Samcho : esto foy no mes d'agosto da era de mill cccxlii annos. E por quamto foy, tamto emderemçou, e veo pera seu rreyno com gramdes vitorias. Este rrey dom Denis ante que esto fosse ouue com elrrey dom Fernamdo gram sanha, e emtrou per Castella atáa Valadolide e filhou o Sabugall e Castell Rodrigo e Almeyda e Villa Mayor e Alfayates e outros castellos que ficarom aa coroa do rreyno de Portugal pera todo sempre, segumdo sé despois firmarom por priuillegios : esto foy feito era de mill cccxxxiii. Este rrey dom Denis ouue guerra com seu filho dom Affomsso que era iffamte, por rrazom que queria que Affomsso Samchez, que era seu filho de barregaã, que rreynasse. E o iffamte dom Affomsso soube esto e tomoulhe a çidade de Coymbra vespora de janeyro depôs comer, era de mill ccclix annos. Em outro dia de janeyro tomou Monte Moor o velho rompente o aluor, e esto foy na era de mill cccLx. E foysse e tomou a Feyra e o castello de Gaya e a torre da menagem do Porto, e foisse deytar sobre a villa de Guimaraães. E guardaua a villa e o

Digitized by Google

castello huum caualeiro que chamauam Meem Rodriguez de Vascomçellos e defemdeolha muy bem. Elrrey dom Denis soube que jazia sobre a villa de Guimaraães, e ell veosse deytar sobre Coymbra. E chegou hi o primeiro dia de março em coreesma, e fez muito estrago, e o arraualde todo foi estragado. E derribarom as casas e filharom muito pam e muito vinho e muito azeite, e danarom todo o campo que era semeado de pam nouo. E cortarom todos os oliuaaes tambem d'aaquem como d'aalem. E chegou hi dom Affomsso Guedelha, que sse chamou rrey de Leom em outro tempo, padre de dom Joham. O iffamte quando soube que seu padre jazia sobre Coymbra alçousse de Guimaraães e chegou a sam Paullos com o comde dom Pedro seu irmaão, que emtom era exerdado do rreyno, e com outros rricos homeens e com gram poder de cauallaria, e jouue hi tres dias per tregua que ouue antre seu padre e elle. Passousse seu padre aalem per huuma barca, e em outro dia de gram manhãa tornou e quis emtrar a villa pela ponte, e ouue hi gram pelleja : e dom Martim Gomçalluez e dom Esteuom Gomçalluez Leytõoes deitarom Gonçallo Pirez Ribeiro da ponte a fundo. E nom pode elrrey emtrar e foy pousar a sam Framçisco, e o iffamte veo pousar no mosteiro de samta Cruz : e dalli poserom as treguas, e alçousse elrrey e foisse pera Lixboa : e esto foi feito na era sobredita.

E depois esto ouue este iffamte na era de mill CCCLXII no mes de feuereyro outra vez gram desauença com elrrey seu padre em Santarem. E leuamtaromsse em volta de huuma parte e da outra : e matarom os delrrey huum boo caualleiro que auia nome Fernam Gomez de Carualho que era vassallo do iffamte. E soube esto o iffamte e armousse e foy comtra os delrrey, e matarom muitos da parte delrrey, e matarom mais se nom fora que quis Deus que os partio a noite. E em outro dia ouuerom os caualleiros acordo amtre ssy que sse nom matassem huuns a outros : e trabalharom per tall guisa que meterom paz amtre elrrey e seu filho dom Affomsso. E morreo elrrey dom Dinis, e soterraromno no moesteiro d'Odiuellas de monjas, que ell mamdou fazer, na era de mill CCCLXIIII annos, esto foy sete dias de janeiro.

Delrrey dom Affomsso filho delrrey dom Dinis

Reynou seu filho elrrei dom Affomsso e foy sempre nobre rrey e muito teudo com Deus. Este foy rrey dom Affomsso o quarto, o que ouue guerra com elrrey dom Affomsso de Castella seu sobrinho e seu genrro, com que elle ao despois vemçeo a lide de Tarifa como se mostrará no Titulo XXI de rrey Ramiro parrafo XIII. Este rrey dom Affomsso o quarto foy casado com a rrainha dona Breatiz, e ouuerom filhos como sse mostra no Titulo XXI de rrey Ramiro parrafo III.º

TITULO VIII.º

DOS DE QUE DESÇEMDERAM OS DE MEMDOÇA E OS DE BISCAYA E DE CRASTO E OS DE VERMUIZ. E DOMDE VEM OS FIDALLGOS DE PORTUGALL E DE CASTELLA E GALLIZA. E DE RUY DIAZ ÇIDE E DOS VEMÇIMEMTOS QUE OUUE E DE SEU CASAMEMTO

O çide Ruy Diaz foi o mais homrrado fidallgo que ouue em Espanha que rrey nom fosse. E os castellaãos fezerom dous alcaydes, huum ouue nome Nuno Rosoyra e foi filho de Nuno Bechides : e deste Nuno Rosoyra veerom os rreis de Castella, assy como já mostrámos no titullo quarto dos rreys parrafo primo. E outro alcayde ouue nome Alaym Caluo : e este Alaym Caluo foy casado com dona Tareyja Nuniz, filha de Nuno Rosoyra. Alaym Caluo fez em esta dona Tareyja Nuniz sa molher quatro filhos, o primeiro ouue nome Fernam Laindez, e o segumdo ouue nome Vermuii Laindez. De Fernam Laindez veerom os de Mendoça, e de Vermuii Laindez ueerom os de Bizcaya. De Laim Laindez veerom os de Castro. E deste Fernam Laindez e de Uermuu Laindez er deçemdeo o çide Ruy Diaz o bem auenturado, e dom Aluar Fernamdez Menaya, domde sayrom os de Castro assy como veredes. Fernam Laindez ouue huum filho que ouue nome Laym Fernamdez : e deste Alaym Fernamdez sayo Nuno Laindez, e este Nuno Laindez casou com huuma dona que avia nome dona Elho.

Ora tornemos a Vermũu Laindez : deste Vermuu Laymdez sayo Rodrigo Vermuiz, e dona Eluira Uermuiz omde veem os de Biscaya. E de Rodrigo Vermuiz sayo Fernam Rodriguez, e dona Meçia Rodriguez que foy casada com Gomçallo Trastamiriz da Maya assy como sse mostra no titulo XXI de rrey Ramiro parrafo III.º E daqui veem os boos fidallgos de Portugall e outros muitos e de Castella e de Galliza. E de Fernam Rodriguez sayu Pero Fernandez e outra filha que ouue nome dona Elo : e esta dona Elo foi a que casou com Nuno Laindez como ora dissémos. E este Nuno Laindez ouue desta dona Elo huum filho que ouue nome Laim Nuniz. De Laim Nuniz sayo Diego Laimdez padre do çide Ruy Diaz, e Fernam Layndez padre de dom Aluar Fernandez Menaya. Este Diego Laindez foy casado com dona Tareyja Nuniz, filha do comde dom Nuno Aluarez da Maya e neta delrrey de Leom de gaamça, e fez em ella Ruy Diaz meo çide a que Deus fez muyta merçêe, ca o fez vemçedor em todollos seus feitos.

Este çide Ruy Diaz vemçeo çimquo rreys mouros a huuma ora. E o çide Ruy Diaz vençeo elrrey dom Garcia, e vemçeo elrrey dom Affomsso de Leom e premdeo. Este rrey dom Affonso foy despois rrey de Castella e de Leom e

Digitized by Google

de Portugall. E despois vemçeo o comde Saboya com todo o poder delrrey de Framça duas uezes. E este Ruy Diaz leuou elrrey dom Fernamdo de Castella, o que foy par demperador, pera Framça, e esteue seis mezes em França apesar do emperador e delrrey de Framça, e de sete rreys, e do papa a que pesaua muito: e todo esto era com medo do çide Ruy Diaz, ca nunca se todos atreuerom a lidar com elrrey com medo dell. E o emperador e elrrey de Framça rrogarom o papa que emuiasse rrogar elrrey que sse tornasse pera sa terra. E o papa emuiouo rrogar que sse tornasse pera sa terra, e elrrey nom quis atáa que o papa e o emperador e os outros rreys ouuerom de fazer quamto ell mamdou, e assy se tornou homrrado e beadante pera sa terra pella boa aventura do çide. E o çide vemçeo elrrey dom Pedro d'Aragom e premdeo. E o çide vemçeo o comde dom Remom de Barçellona duas uezes em campo, e vemçeo e premdeo. E o çide uemçeo rrey Hunaz de Marrocos com todo o poder d'aalem mar, e morreo emde com pesar. O çide vemçeo rrey Bucar de Marrocos irmaão deste rrey Hunaz com oito rreys. E depois que o çide morreo vençeo rrey Bucar outra uez com todo o poder que pode ajumtar d'Africa: e esto foy per a vertude de Deus que lhe emuiou o apostollo Samtiago em sa ajuda. E nosso senhor mandou dizer ao çide em sa vida por sam Pedro por quall guisa avia de vemçer: e estas duas uezes que o vemçeo forom no campo do Quarto a cabo de Valemça que o çide filhára aos mouros com outros muitos castellos. O çide vemçeo outros muitos christaãos e mouros, tambem rreys come outros muy honrrados por muitas uezes, e foy na filhada de Coimbra e de Lamego e de Viseu e do Porto, e outrossy em Castella e em outros muytos logares. Este Ruy Diaz foy casado com dona Xamena Gomez, filha do comde dom Gomez de Gormaz e neta delrrey de Leom de gaamça, e fez em ella huum filho que ouue nome Diego Rodriguez e mataromno os mouros em Comsogra: e ouue em esta dona Xemena outras duas filhas, huuma ouue nome dona Soll, e a outra ouue nome dona Eluira. E dona Sol casou com o iffante erdeiro d'Aragom, e nom ouue semel: e dona Eluira casou com elrrey dom Ramiro de Nauarra como se mostra no Titulo v.º dos rreys de Nauarra parrafo II, e ouuerom filhos e jeeraçom em tall maneira que quamtos rreys ha oje em Espanha e em Framça e em Imgraterra todos vem dell, e em outros rreynos mais lomge. Este çide Ruy Diaz viueo bem, e estes beens que fez som escriptos nas cronicas dos rreys, e el he em parayso.

TITULO IX.º

DE COMO OS DE BISCAYA POR NAM TEEREM SENHOR TOMAROM POR SENHOR FROOM IRMAÃO DELREY DE IMGRATERRA QUE HI UEO TEER COM HUUM SEU FILHO, E COMO DELLE DESÇEMDERAM OS DE BIZCAYA

Bizcaya, que foy senhorio primeiro em seu cabo ante que elrrey ouuesse Castella e ódepois em Bizcaia, nom avia nenhuum senhor. E auia huum comde em Esturas que avia nome dom Moninho, e vinhalhes fazer mal. E ueo a poer com elles preito que lhe dessem cada anno huma vaca bramca e huum boy bramco e huum cauallo bramco por conheçimento, e que lhes nom faria mall: e esto faziam elles por muy gram força que nom poderom fazer mais. E a pouco tempo chegou hi huuma náao em que vinha huum homem boo que era hirmaão delrrey d'Imgraterra que viinha de lá deitado e avia nome Froom, e trazia comsigo huum seu filho que avia nome Furtam Frooez, e deitaraos elrrey d'Ingraterra do rreyno. E chegando alli soube como amdauam em sa contemda com o conde dom Moninho das Esturas: e emtom dissellhes quem era, e se o quisessem filhar por senhor que os defemderia dello. E elles viromno homem de proll e souberom que era d'alto sangue disserom que lhes prazia, e emtom o filharom por senhor. E a poucos dias emuiou o comde dom Moninho a demamdar aquell trebuto, e el disse que lho nom daria, e se o quisesse viir demandar que lho defemderia. E o comde dom Moninho juntou suas gentes e veo a elles. E dom Froom com os bizcainhos sayo a elle e jumtaromsse aalem de huuma aldea que ora chamam Vusturio, e lidarom e vemçeo dom Froom e os bizcainhos o comde dom Moninho e mataromno no campo, e mataromno com gram peça dos seus que todo o campo ficou cheo de samgue e pedras que hi auia. E por esta mortiimdade, que hi foy tamanha que as pedras e o campo foy todo uermelho, poseromlhe nome ao campo o campo de Arguriega, que tanto quer dizer por seu linguagem de vascomço como pedras vermelhas pelo nosso, e oje em este dia assy ha nome. A cabo de tempo morreo este dom Froom e ficou seu filho Furtam Frooez por senhor de Bizcaya, e foy casado com dona Eluira Vermuiz, filha de Vermuu Laindez e neta de Alim Caluo, e fez em ella dom Lopo Ortiz que ficou por senhor de Bizcaya. Este dom Lopo Ortiz foy o que foy com o comde dom Fernam Gomçalluez na lide de Almançor, e sayo delle dom Diego Lopez.

De dom Diego Lopez senhor de Bizcaya bisneto de dom Froom, e como casou com huuma molher que achou amdando a monte a quall casou com elle com comdiçom que numca se beemzesse, e do que lhe com ella aconteçeo, e prosegue o linhagem dos senhores que foram de Bizcaya.

Este dom Diego Lopez era muy boo monteyro, e estando huum dia em sa armada e atemdemdo quamdo verria o porco ouuyo cantar muyta alta voz huuma molher em çima de huuma pena: e el foy pera lá e vioa seer

Digitized by Google

muy fermosa e muy bem vistida, e namorousse logo della muy fortemente e pregumtoulhe quem era : e ella lhe disse que era huuma molher de muito alto linhagem, e ell lhe disse que pois era molher d'alto linhagem que casaria com ella se ella quisesse, ca elle era senhor daquella terra toda : e ella lhe disse que o faria se lhe prometesse que numca sse santificasse, e elle lho outorgou, e ella foisse logo com elle. E esta dona era muy fermosa e muy bem feita em todo seu corpo saluamdo que auia huum pee forcado como pee de cabra. E viuerom gram tempo e ouuerom dous filhos, e huum ouue nome Enheguez Guerra, e a outra foy molher e ouue nome dona

E quando comiam de suum dom Diego Lopez e sa molher asseemtaua ell apar de ssy o filho, e ella asseemtaua apar de ssy a filha da outra parte. E huum dia foy elle a seu monte e matou huum porco muy gramde e trouxeo pera sa casa, e poseo ante ssy hu sia comemdo com ssa molher e com seus filhos : e lamçarom huum osso da mesa e veerom a pellejar huum alaão e huuma podemga sobrelle em tall maneyra que a podenga trauou ao alaão em a garganta e matouo. E dom Diego Lopez quamdo esto uyo teueo por millagre e synousse e disse «samta Maria vall, quem vio numca tall cousa!» E ssa molher quamdo o vyo assy sinar lamçou maão na filha e no filho, e dom Diego Lopez trauou do filho e nom lho quis leixar filhar : e ella rrecudio com a filha por huuma freesta do paaço e foysse pera as montanhas em guisa que a nom virom mais nem a filha.

Depois a cabo de tempo foy este dom Diego Lopez a fazer mall aos mouros, e premderomno e leuaromno pera Tolledo preso. E a seu filho Enheguez Guerra pesaua muito de ssa prisom, e veo fallar com os da terra per que maneyra o poderiam auer fóra da prisom. E elles disserom que nom sabiam maneyra por que o podessem aver, salnamdo sse fosse aas montanhas e achassę sa madre, e que ella lhe daria como o tirasse. E ell foy aláa sóo em çima de seu cauallo, e achoua em çima de huuma pena : e ella lhe disse «filho Enheguez Guerra, vem a mym ca bem sey eu ao que ueens : » e ell foy pera ella e ella lhe disse «veens a preguntar como tirarás teu padre da prisom.» Emtom chamou huum cauallo que amdaua solto pello momte que avia nome Pardallo e chamouo per seu nome : e ella meteo huum freo ao cauallo que tiinha, e disselhe que nom fezesse força pollo dessellar nem pollo desemfrear nem por lhe dar de comer nem de beuer nem de ferrar : e disselhe que este cauallo lhe duraria em toda sa vida, e que nunca emtraria em lide que nom vemçesse delle. E disselhe que caualgasse em elle e que o poria em Tolledo ante a porta hu jazia seu padre logo em esse dia, e que ante a porta hu o caualo o posesse què alli deçesse e que acharia seu padre estar em huum curral, e que o filhasse pella maão e fezesse que queria fallar com elle, que o fosse tirando comtra a porta hu estaua ho cauallo, e que dêsque alli fosse que cauallgasse em o cauallo e que posesse seu padre ante ssy e que ante noite seria em sa terra com seu padre : e assy foy. E depois a cabo de tempo morreo dom Diego Lopez e ficou a terra a seu filho dom Enheguez Guerra. E alguuns ha em Biscaya que disserom e dizem oje em dia que esta sa madre de Enheguez Guerra que este he o coouro de Bizcaya. E cada que hi he o senhor de Bizcaya em huma aldea que chamam Vusturio, todollos deuemtres das vacas que matam em sa casa todollos manda poer em huuma peça fóra da aldea em huuma pena, e pella menhãa nom acham hi nada, e dizem que sse o nom fezesse assy que alguum nojo rreçeberia del em esse dia e neessa noite em alguum escudeyro de ssa casa, ou em alguma cousa de que sse muito doesse. E esto sempre ho assy passarom os senhores de Bizcaya atáa morte de dom Joham o torto : e alguuns o quiserom prouar de o nom fazer assy e acharomse mall. E mais dizem oje em dia hi, que jaz com alguumas molheres hi nas aldeas aimda que nom queyram, e vem a ellas em figura descudeiro, e todas aquellas com que jaz tornam escooradas. Este Enheguez Guerra senhor de Bizcaya nom ouue filho nenhuum mais ouue huma filha que ouue nome dona Munha Ennheguez. Esta dona Munha Ennheguez foy casada com dom Fernamdo filho delrrey de Nauarra, e foy bastardo, e fez em ella huum filho que ouue nome dom Lope Ellimdo. E dom Lope Ellindo senhor de Biscaya foy casado com dona Orlanda, filha de dom Trastamiro Aboazar como se mostra no Titulo xxi de rrey Ramiro parrafo ii.°, e fez em ella dom Diego Lopez, que chamarom o vermelho, senhor de Bizcaya, e foy casado com dona e fez em ella o comde dom Lope que jaz em sam Milham della Cogolha, e morreo na era de Este comde dom Lope foy casado com a comdessa dona Çiculo, e fez em ella dom Diego Lopez o Royuho. Este dom Diego Lopez o Royuho morreo na era de mill e çemto e seseenta e dous annos. Este dom Diego Lopez o Royuho foy casado com dona Almiçena, e fez em ella o comde dom Lope senhor de Bizcaya o que chamarom de Nagera, e morreo seis dias de mayo era de mill cc e oito annos. Este comde dom Lope fez moeda que chamarom lobiis, e foy casado com a comdessa dona Aldomça Rodriguez filha de dom Rodrigo de Castro o que chamarom Caluo, como se mostra no Titulo xi dos de Castro parrafo iii.°, e fez em ella Diego Lopez de Fenar, o que chamarom despois dom Diego Lopez o boo : e o porque lhe chamarom de Fenar foy porque lidou hi com os mouros e foy comtra elles muy beadamte. E morreo este dom Diego o boo de Fenar xvi dias doitubro era de mill cclii annos. Este dom Diego o boo ouue a diamteira dos christaãos com os mouros na lide das náaos de Tollosa. Este dom Diego o boo foy casado com dona Maria Manrriquez, filha do comde dom Manrriquez de Lara como se mostra no titullo vii do comde dom Momdo parrafo iii.°, e fez em ela dom Lope Diaz de Faro que chamarom Cabeça braua. E depois leixou dom Diego o boo esta molher dona Maria Manrriquez, porque se lhe foy com huum ferreiro em Burgos, e casou com dona Toda Piriz, filha de dom Pero Rodriguez de Sagra, e fez em ela a condessa dona Orraca Diaz de Canas que foi casada com o conde dom Aluaro de Lara, e a condessa dona Maria que foi casada com o comde

Digitized by Google

dom Gomçallo de Lara como se mostra no titullo dez dos de Lara parrafo VIII.° Este dom Gomçallo de Lara foy irmaão deste comde dom Aluaro como se mostra no titullo x dos de Lara parrafo VI.° e parrafo VIII.° E a comdessa dona Orraca Diaz casou depôs morte do comde dom Aluaro com dom Ruuy Diaz, filho de dom Dia Xamenez senhor dos Cameiros, e fez em ella semel comò adiamte veredes no titullo XIII de dom Pero Fernamdez dè Traua parrafo V.° Este dom Diego o boo foy o que vençeo o torneo de Castella que foy huum dos boos feitos e dos homrrados que homem passou em Espanha. E dêsque vençeo aquelle torneo hu veerom de todallas terras tornousse pera sa pousada hu estaua sa molher e sas companhas, e começaromno a desarmar donas e domzellas, e quando o desarmauam acharomlhe huma seeta chamtada na perna e marauilharomsse todos muito como a podia sofrer. E depois que o desarmarom e lhe tirarom a seeta disse comtra dona Toda Pirez sa molher, «homrrada está ora a filha do infançom :» e ella lhe disse «senhor, esse infançom que vós dizedes por rricomen honrrado ho ouuerom sempre em sa terra, e se elle melhor homem achara que vós amte me lhe dera.» Este dom Lope Diaz suso dito foy muy boo caualeiro d'armas bem como ho padre, e por esso lhe chamarom Cabeça braua. Este dom Lope Diaz senhor de Bizcaya que chamarom Cabeça braua foi casado com dona Orraca Affomsso, a filha delrrey dom Affomsso de Leom e de dona Enês de Mendoça de gaança, e fez em ella dom Diego Lopez, que era o mayor e foy senhor de Bizcaya, e dom Sancho Lopez, e dom Lope el chico, e dom Affomsso Lopez padre de dom Joham Affomsso d'Alfaro o velho : e morreo XV de nouembro era de mill CCLX e quatro annos. Este Lopo Diaz fez em huuma rrica dona que houue nome dona Toda de samta Gadea, dona muito homrrada de Salzedo, huum filho de gaamça que ouue nome dom Diego Lopez de Salzedo que foy muy boo rricomem e muito emtemdido, e foy casado com dona Aluarez filha de dom Aluar Fernamdez Podestade, e fez em ella dona Maria Diaz que foy casada com Nuno Diaz de Castanheda como se mostra no Titulo XIIII dos de Castanheda parrafo II.°

E dom Diego Lopez sobredito senhor de Bizcaya, filho de dom Lope Diaz e de dona Orraca Affomsso, filhou Mulla aos mouros, e fez muitos seruiços a elrrey dom Fernamdo e emtrou na diamteira de Seuilha quamdo a filhou aos mouros, como quer que lhe elrrey ante fezesse muito mall, e demandoulhe seus logares como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo VII.° : e morreo quatro dias d'oitubro era de mill CCXXII annos. Este dom Diego Lopez foy casado com dona Costamça de Bearte irmaã de dom Gascom de Bearte, e fez em ella o comde dom Lope que foy huum dos boos que ouue em sa linhagem nem em toda Espanha : este conde dom Lope matouo elrrey dom Samcho de Castella em Alfaro : e fez outro filho que ouue nome dom Diego como o padre, e outra filha que ouue nome dona Orraca Diaz. Este dom Diego dêsque soube a morte de seu irmaão o comde foisse a Aragom e veo a correr a terra delrrei dom Samcho e lidou com o seu poder em Pajarom e vemçeo : e depois morte delrrey dom Sancho veo a rreynar seu filho dom Fernamdo, e aveosse com el dom Diego e ficou por senhor de Bizcaya. Este comde dom Lope suso dito foy casado com dona Joana filha do iffamte dom Affonso de Molina e de dona Tareyja Gonçalluez de Lara, irmaã de dom Nuno Gomçalluez o boo, e fez em ella huum filho que ouue nome dom Diego e morreo destimto, e huuma filha que ouue nome dona Maria que casou com ho iffante dom Joham : e fez em esta dona Maria o iffamte dom Joham huum filho que ouue nome dom Joham, e foy çego de huum olho, e por esto lhe chamarom dom Joham o torto. Este dom Joham o torto casou com dona Isabell, filha do iffamte dom Affomsso de Portugall e de dona Viulante filha do iffamte dom Manuell de Castella e da iffamte Costamça d'Aragom, e fez em ella dona Maria que casou com dom Joham Nuniz, filho de dom Fernam Guedelha e de dona Johana de Lara filha de dom Joham Nuniz o gordo de Lara e de dona Tareyja Aluarez, e fez em ella huum filho que ouue nome dom Nuno. E o sobredito dom Diego, irmaão deste comde dom Lope, foi casado com a iffamte dona Viullante filha delrrey dom Affomsso de Castella e da rrainha dona Viullamte, e fez em ella dous filhos e huuma filha : e huum filho o mayor que ouue nome dom Lope morreo sem semell, e a filha ouue nome dona Maria e foy casada com dom Joham Nuniz de Lara o boo, o que filhou o castello de Giballtar aos mouros, e nom ouuerom semel, e o outro filho ouue nome dom Fernamdo, e foi sandeu, e foy casado com dona Maria filha do iffamte dom Affomsso de Portugall e de dona Viullante filha do iffamte dom Manuell que nós já dissémos, e fez em ella huum filho que ouue nome dom Diego come o avôo, e fora ante casada com dom Tello. Este dom Diego foy casado com dona Joana de Castro, e fez em ela dom Pedro como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo XV.

E a dona Orraca Diaz irmaã do comde dom Lope e dom Diego foy casada com dom Fernam Rodriguez de Castro, o que morreo em Graada quamdo lá foy dom Nuno o boo e os outros rricos homeens de Castella. Este dom Fernam Rodriguez foi filho de dom Ruy Gueralte de Catalonha bizcomde de Cabreyra e de dona Maria Pirez filha de dom Pero Fernamdez de Castro a que chamarom o castellaão, e ouue della huum filho que ouue nome dom Pero Fernamdez : e morreo de XVI annos sem filho e sem filha e herdou a madre os beens do filho, e depôs sa morte de dona Orraca Diaz leixou os beens a seus irmaãos o comde dom Lope e dom Diego. Este dom Lope el chico de que já dissémos foy casado com dona Birimgueyra Gonçalluez Giroa, e fez em ella Diego Lopez de Campos que matou elrrey dom Samcho de Castella em Alfaro quamdo matou o comde dom Lope, e morreo sem semel liidima. Este dom Lope o chico fez em esta dona Biringueyra Gomçalluez Giroa sa molher outro filho que ouue nome Loy Diaz. Este Loy Diaz foy casado com dona Moor Ayras filha de dom Joham Diaz de Fineiosa e de

Digitized by Google

dona Moor Aluarez filha de dom Aluar Diaz d'Esturas, padre de dom Pedralluarez d'Esturas e de seus irmaãos assy como se mostra no titulo xv dos de Castanheda parrafo II.°, e em o titullo xxx e quatro dos de Meem Rodriguez de Touges parrafo II.°, e fez em ella dom Diego Lopez d'Alfaro.

TITULO X.°

DOMDE DESÇEMDE HO LINHAGEM DO SOLAR DE LARA : DOS PRIMEYROS DE QUE MAIS LOMGE SE PODE SABER

Ora tornemos ao linhagem de solar de Lara que foy muy boo e muyto homrrado. Dom Gomçallo Gostiiz foy filho de dom Gosteuz Gomçalluez e de dona Hurtiga Ramirez, filha delrrey Ramiro como se mostra no seu titullo xxi parrafo primo. Este Gusto Gomçalluez foy o que morreo na lide que o comde dom Fernam Gomçalluez ouue com Almançor, como a ssa estorea deuisa. E dom Gomçallo Gosteuz casou com dona Samcha irmaã de dom Roy Vaasquez de Burneua e fez em ela sete filhos, Diego Gomçalluez, e Martim Gomçalluez, e Suer Gomçalluez, e Fernam Gomçalluez, e Roy Gomçalluez, e Gosteuz Gomçalluez, e Gomçallo Gomçalluez. E depois estes iffamtes fezeos matar Ruy Vaasquez seu tio no campo d'Almenar aos mouros a trayçom, e fezera ante premder a Gomçallo Gostiiz per cartas falsas que emuiou a Almançor que o matasse, e Almançor nom o quis matar e prendeo : e em temdoo preso fez em tanto Ruy Vaasquez matar os sete iffamtes e seu amo Nuno Salido, o que catou bem os agoyros das aves, e leuarom as cabeças a Almançor a Cordoua hu el estaua, e el mandouas deitar dramte de Gonçallo Gustiuz em huuma manta pera veer se os conheçeria, e elle quamdo as vio e as conheçeo ficou tall como samdeo e ouuera a morrer, e Almançor com dóo que ouue delle emuioulhe huuma sa prima muy fermosa e muyto emtemdida que era moura que o confortasse no carçer hu jazia. E em confortandoo ella jouue elle com ella e emprenhoua de huum filho que ouue nome Mudarra Gomçalluez. E despois soltou Almançor Gomçallo Gosteuz e emuiouo pera sa terra com piedade que dell ouue. E depois naçeo Mudarra Gomçalluez, e dêsque foy gramde e soube cujo filho era veosse pera Castella cõm todollos catiuos que elrrey Almançor tiinha e com muy gramd'algo que lhe deu, e matou Ruuy Vaasquez e vingou seus irmaãos. E depois morte do comde dom Garçia Fernamdez filho do comde dom Fernam Gomçalluez er queymou a aleyuosa de dona Lambra molher de Ruuy Vaasquez por que lhe este mall ueera. Este dom Mudarra Gonçalluez foy muy boo caualleiro d'armas e foy homem muito honrrado e muy boo christaão. O comde dom Garçia Fernamdez foi seu padrinho pero que lhe nom mudarom o nome, e fezeo mayor de todallas sas mesnadas porque o seruia bem e fazia muito mall aos mouros, e porque era de muito alto samgue d'ambas as partes domde viinha. E porque os de Lara e os de Carryom foram de mais alto sangue que auia em Castella e deçendiam dos rreys por esso lhes chamarom iffamtes. Este dom Mudarra Gomçalluez foi casado com huuma dona que foy molher muy filha dalgo e de muy alto sangue e viinha do linhagem dos godos, e fez em ella huum filho que ouue nome dom Nuno Gonsaluez de Vallos : e teue Deus por bem que foy boo christaão como seu padre era, e porque avia muy gram sabor de fazer mall aos mouros como quer que delles veesse. Este conde dom Nuno Gomçalluez d'Aualos porque era muy boo christaão teue Deus por bem de seer sempre vemçedor em todallas batalhas. E huuma noite ante que morresse veo a elle ho angio hu ell jazia oramdo : ante sa cama vio huma craridade muy gramde e huum homem uestido em vestiduras bramcas e pregumtou que era, e elle lhe disse que era angio que viinha a elle per mandado de Deus, e que pedisse huum dom quall teuesse por bem e que Deus lho outorgaria, e ell disse que louuado fosse Deus por quamta mercêe lhe fazia e que lhe pedià saluaçom pera alma, e elle lhe disse que esto lhe era outorgado com tanto que nom fezesse peores obras do que elle atáa li fezera, mais que pedisse : e elle lhe pedio que o seu solar numca fosse destroydo, e o angio lhe disse que pedia bem e que Deus lho avia outorgado : e por esto cuydam os homeens que o solar de Lara numca ha de seer destroydo. E este dom Nuno Gomçalluez de Vallos foi casado com dona e fez em ella Amenaya Gomçallo Nuniz que foy muy boo fidallguo. Este Menaya Gomçallo Nuniz foy casado com dona Tareyja Gomçalluez filha do conde dom Gomçallo da Maya, e fez em ella o comde dom Nuno Gomçalluez que chamarom o Coruo d'Amdaluz, e porque o chamarom o Coruo foy porque era muy cruell comtra os mouros e matauaos ante que os premder. Este dom Nuno Gonsaluez Coruo foi casado com dona Ermesemda Gomçalluez filha de dom Gomçallo Trestamirez da Maya como se mostra no titulo xxi de rrey Ramiro parrafo III.°, e fez em ella o comde dom Aluar Nuniz e foy casado com dona e fez em ella o conde dom Nuno Aluarez de Lara, e o comde dom Hordonho. Este comde dom Nunalluarez foy o que deu a sentemça pello çide comtra os iffamtes de Carrion quando os rretaua pella desomrra que fezerom a ssas filhas nos rreuoredos de Torres. E o comde dom Hordonho irmaão deste comde dom Nunaluarez jouue com huuma sa irmaã per força, e fez em ella dom Garçia Ordonhez, q que lidou o rreto em Çamora polla morte delrrey dom Samcho. Este comde dom Nuno Aluarez de Lara foy casado com a condessa dona e fez em ella o comde dom Pedro. Este comde dom Pedro foy casado com a comdessa dona Eua filha do comde dom Pero Fernamdez de Traua assy como se mostra no seu

Digitized by Google

titullo XIII deste dom Pedro de Traua no parrafo II.°, e fez em ella o comde dom Manrrique de Lara padre da rrainha dona Mafalda Manrriquez molher que foy delrrey dom Affomsso Amrriquez de Portugall como se mostra no titullo VII.° do comde dom Mumdo parrafo V.°, e o conde dom Nuno o que liurou os fidalgos de preito em Castella na villa de Burgos, e o comde dom Rodrigo que nom ouue semel. Esta comdessa dona Eua depois morte do comde dom Pedro de Lara seu marido casou com dom Garçia Garciis d'Aça filho dalgo e de muy alto sangue e muito honrrado. Este dom Garçia Garciis d'Aça ajudou a criar muy bem seus emteados, o comde dom Manrriquez, e o comde dom Nuno, e o comde dom Rodrigo que ficarom moços pequenos. E este dom Garçia Garçiis d'Aça foy filho do comde dom Garçia de Nagera e da comdeça dona Este comde dom Manrrique foy casado com dona Ermesemda filha de dom Almeyrique o primeiro senhor de Narbona, e fez em ella o conde dom Pedro de Molina, e dona Maria Manrrique que foy casada com dom Diego o boo assy como se mostra no titullo IX.° dos de Bizcaya parrafo VI.°, e dona Mafallda Manrriquez que foy casada com elrrey dom Affomsso de Portugall assy como se mostra no titullo VII.° do comde dom Momdo domde veem os rreys de Portugall parrafo V.° Este comde dom Manrrique foy senhor de Mollina, e a maneyra porque o foy foi esta : elrrey de Castella e elrrey d'Aragom aviam sa contemda sobre Mollina, e huum dizia que era sua e outro dizia que era sua : e o comde dom Manrrique suso dito era vassallo delrrey de Castella e seu naturall, e era compadre delrrey d'Aragom e seu amiguo muito, e veemdo a contemda que amtre elles avia pesoulhe muito, e disselhes que posessem em elle este feito e esta contenda que antre elles avia por feyto de Mollina, e que elle daria hi sentemça quall visse que era boa e dereyta : e os rreys ambos disserom que o outorgauom, e deromlhe em os priuillegios que a sentemça que elle desse que a outorgauam e que sse dauam por pagados e por emtregues. E elle despois que teue os priuillegios deu esta sentença, «que o dereito que os rreys aviam que o rreuogauam e o poinham todo em ssy, e que dalli em deamte que ficasse a ell a Molina pera todo sempre e pera os que delle desçemdessem ficamdo sempre ao filho mayor como moorgado ; » e os rreys outorgarom a sentemça que elle dera. E elrrey de Castella disse que lhe queria muy bem laurar a villa aa ssa custa e assy o fez : elrrey d'Aragom disse que lhe queria laurar o alcaçer aa ssa custa e assy o fez. E o comde dom Manrrique ouuea em toda sa vida, e ouue estes tres filhos que já dissémos, o comde dom Pedro de Molina a que ficou depôs sa morte, e a rrainha dona Mafalda de Portugall, e dona Maria Manrrique que foy casada com dom Diego o boo e fez em ella dom Lope el Ruyuo : e depois que fez este filho com dom Diego o boo seu marido foy máa molher, e foisse pera huum ferreyro pera Burgos. Este comde dom Pedro de Molina foy casado com a condessa dona Samcha filha delrrey dom Garçia de Nauarra e da rrainha dona Orraca, filha do emperador dom Affomsso d'Espanha e de dona Gontrode filha de dom Diego Abergom, e fez em ella filhos, o primeiro filho ouue nome Almeirique que foy despois bizcomde de Narbona, e outro filho ouue nome dom Gomçallo Pirez de Molina. Este dom Gomçallo Pirez de Molina foi casado com dona Tareyja Gomez filha do comde dom Gomez de Traua assi como se mostra no titullo XIII de dom Pero Fernamdez de Traua parrafo V.°, e fez em ella dom Pero Gonsalluez : e depôs morte de dom Gomçallo Pirez ficou Mollina a dom Pero Gonsalluez que era o mayor. Este dom Pero Gomçalluez foi casado com dona e fez em ella dona Mafalda Pirez que foi a que ficou por senhora de Molina, porque nom ouue hi outro filho herdeiro. Esta dona Mafalda Pirez casou com o iffamte dom Affomsso filho delrrey dom Affomsso de Leom e da rrainha dona Birimgueyra de Castella : este iffamte dom Affomsso foy irmaão delrrey dom Fernamdo o bem auenturado o que filhou Seuilha e Cordoua e o mais da fromtaria aos mouros : e este iffamte dom Affomsso porque casou com dona Mafalda que era senhor de Molina chamaromlhe o iffamte de Molina. Este iffamte dom Affomsso fez em esta dona Mafalda huuma filha que ouue nome dona Bramca : e esta dona Bramca foi casada com dom Affomsso el nino filho delrrey dom Affomsso de Castella de gaamça e de huuma dona que ouue nome dona Maria d'Aulada : e ouue este dom Affomso el nino huuma filha que ouue nome dona Isabell que foy casada com dom Joham Nuniz de Lara o boo, o que filhou Gibraltar aos mouros, e nom ouuerom semel. E morreo esta dona Isabell primeiro que sa madre dona Branca. E depois morte desta dona Bramca ficou Molina aa rrainha dona Maria : e depois morte desta rrainha dona Maria ficou a elrrey dom Affomsso seu neto. Ora tornemos a dom Gomez Gomçalluez filho de dom Gomçallo Pirez de Molina : e foi casado com dona e fez em ella Ruuy Gomez que foi gafo. Este Ruuy Gomez foi casado com dona Maria Lopez filha de Lope Garçia Lamçooes e de Maria Fernandez d'Amdrade, e fez em ella dona Moor Rodriguez que foi molher de Samcho Samchez d'Ulhóo. Ora tornemos ao comde dom Nuno de Lara filho do comde dom Pedro de Lara e irmaão deste comde dom Manrrique que dissémos. Este comde dom Nuno foy o que liurou os fidallgos do preito em Burgos, e foy o primeiro deuiseyro de mar a mar que lhe outorgarom os fidallgos. E este foy o que ouue muitos e boos caualeyros por vassallos : e esto lhe outorgarom os fidallgos, que comesse por todallas sas herdades. E este comde dom Nuno foi casado com a comdessa dona Tareyja Fernamdez filha do comde dom Fernamdo de Traua, filho de dom Pero Fernandez e neto de dom Pero Froyaz irmaão de dom Rodrigo Froyaz o boom de Trastamar como se mostra no titulo XIII de dom Pero Fernamdez parrafo III.°, e fez em ella estes filhos, o comde dom Aluaro, e o comde dom Gomçallo, e o comde dom Fernamdo que jaz em Fiteyro, e dona Eluira Nuniz que casou com dom Fernam Rodriguez de Castro. Este comde sobredito dom Aluaro foi o que britou o curral dos mouros de Miraaomollim de Marrocos na lide das náaos

Digitized by Google

de Tollosa com o pemdom delrrey dom Affomsso de Castella que trazia nas maãos e cujo alferez era : e foy casado com a comdessa dona Orraca de Canas filha de dom Diego o boom e de dona Toda Pirez de Sagya, e nom ouue della semel, mais ouue tres filhos de gaamça de dona Tareyja Gill de Sorno que foy de rricos homeens homrrados, e huum ouue nome dom Rodrigo Aluarez que chamarom d'Alcalá, e porque o chamarom d'Alcalá foy porque o filhou aos mouros, e o outro ouue nome dom Fernamdaluarez, e dom Nuno Aluarez, e dom Rodrigo Aluarez que foi casado com dona Samcha Diaz filha de dom Diego Froiaz e de dona Aldonça Martiins da Sillua, e fez em ella Fernam Rodriguez, e Diego Froyaz, e Samcha Rodriguez, e dona Maria Rodriguez, e dona Samcha Rodriguez que foi casada com dom Pedraluarez das Esturas, que foy muy boo e o melhor que ouue em sa linhagem, e fez em ella dom Rodrigo Aluarez, e dona Tareyja Aluarez que foy casada com dom Affomsso de Molina irmaão da rrainha dona Maria e filho do iffamte de Molina como se mostra no titullo xxxvi.º de dom Moninho Veegas o Gasco parrafo xv, e fez em ella dom Tello. E dom Tello foy casado com dona Maria filha do iffamte dom Affomsso de Portugall e de dona Violamte filha do iffamte dom Manuell, e fez em ella dona Isabell que foi casada com dom Joham Affonsso d'Alboquerque, o que trouuerom no ataúde muito homrrado como se mostra no titulo xxi de rrey Ramiro parrafo postumeyro. E dom Fernamdaluarez filho do comde dom Aluaro de Lara de gaamça foi casado com dona Tareyja Rodriguez filha de dom Ruuy Pirez de Villalobos, e fez em ella dom Nuno Fernandez de Valldeneuro, e Tareyja Fernandez, e leuoua dom Ramir Diaz d'Esturas e fez em ella dom Diego Ramirez, e Maria Ramirez que foy casada com dom Pero Paaez d'Esturas e nom ouue semel. Esta dona Maria Ramirez despois que lhe morreo dom Pero Paaez das Esturas casou com dom Esteuam Pirez filho de dom Pero Homem, e fez em ella Esteuam Pirez, e Tareyja Pirez como se mostra no titullo xxxiii.º de dom Pero Rodriguez de Pereyra parrafo primeyro. E dom Nuno Fernamdez foy casado com dona Enês Enheguez filha de dom Enhego de Mendoça, e fez em ella dona Joana : e dona Joana casou com dom Joham Fernamdez Cabelos d'ouro, filho do dayam dom Fernamdafomso de Samtiago que foi filho delrrey dom Affomsso de Leom de gaamça : e sa madre de dom Joham Fernamdez ouue nome dona Aldara Lopez filha de dom Lope Samchez d'Olhóo. E morreo este dom Joham Cabellos d'ouro suso dito : ante que casasse com dona Joana fora casado com dona Maria Andres filha de dom Amdres Fernamdez de Castro, e fez em ella Joham Fernamdez e Fernam Fernamdez que morrerom sem semel. Ora tornemos ao comde dom Gomçallo filho do comde dom Nuno de Lara e irmaão do comde dom Aluaro. Este comde dom Gomçallo sobredito foi casado com a condessa dona Maria filha de dom Diego o boo e de dona Toda Pirez de Sagra como se mostra no titulo ix dos de Bizcaya parrafo vi, e fez em ella dom Diego Gonsalluez, que matarom os mouros na Cabeça d'Eluira apar de Graada, e dom Nuno Gomçaluez, e dona Tareyja Gomçalluez e dom Diego Gomçalluez nom ouuerom semel. E dom Nuno Gonçalluez o boo foi casado com dona Tareyja Affomsso filha delrrey dom Affomsso de Leom e de dona Aldomça Martins da Sillua de gaança, e fez em ella dom Joham Nuniz o gordo, e dom Nuno Gonsalluez o que morreo em Lixboa. Este dom Nuno Gomçalluez o boo foy o melhor que ouue em Castella gram tempo ante que elle veesse. Este dom Nuno Gonçalluez o boo em seemdo mançebo vemçeo o iffamte dom Amrrique de Castella apar de Moron com dom Rodrigo Affomsso que estaua com dom Nuno o boom de suum. Este dom Nuno o boom vemçeo o Alamin filho delrrey de Graada, e emçarrouo no castello de Vermem : e nom tiinha dom Nuno mais de seteçentos de cauallo. E este dom Nuno o boo quamdo sse desaueo delrrey dom Affomsso de Castella e se foy a Graada foisse com ell o iffamte dom Fellipe e o irmaão delrrey dom Affomsso de padre e de madre, e foisse com el o comde dom Lope que despois foy senhor de Bizcaya, e dom Diego seu irmaão, e dom Fernam Rodriguez de Castro, e dom Esteuam Fernamdez de Castro, e dom Joam Nuniz, e dom Nuno Gonçalluez seus filhos, e forom per todos xvii rricos homeens, e a todos daua dom Nuno rraçom de ssa casa. E este dom Nuno o boo, seemdo elrrey de Castella no emperio morreo o iffamte dom Fernamdo Guedelha que ficara por gouernador em Castella, passou emtom Abeuçafe aaquem mar com xxiii mill caualleiros : e dom Nuno o boo era em Castella e quamdo o soubẽ que os mouros estragauam a terra foisse aa fromtaria pera fazer seruiço a Deus e a elrrey e amparamento aa terra. E aveo que estamdo huum dia em Eçeja veerom companhas de Beuçafe, e ell sayo pera elles com aqueles que tiinha, e chegou hu estaua Abeuçafe e lidou com elle e com os seus e morreo na lide. E este foi dom Nuno o boo o que uiueo bem e acabou bem, e por esto lhe poserom nome dom Nuno o boo, com dereito. E dom Joham Nuniz filho deste dom Nuno Gomçalluez o boo foy casado com dona Tareyja Aluarez filha de dom Aluaro Pirez senhor d'Aluarazim, e fez em ella dom Aluar Nuniz, e dom Joham Nuniz, e Nuno Gomçalluez, e dona Joana Nuniz, e dona Tareyja Nuniz. Este dom Joham Nuniz foi muy boo e de muy grandes feitos, e vemçeo dom Esteuam Fernamdez de Castro com todo o poder delrrey dom Samcho de Castella e de Leom em Chinchela : e nom tiinha ell que chegassem a trezemtos de cauallo, e tiinha dom Esteuam Fernamdez do poder delrrey que chegarom a mill e quatroçemtos de cauallo : e amtre pemdões e synaaes que avia forom bem xvii dos que elle vemçeo, e leuou delles gram parte pera Aragom. Este dom Joham Nuniz em seemdo mançebo aconteçeolhe huuma maneyra que nom deue seer esqueçida : e emviouo elrrey dom Affomsso pera Nagera e pera rriba d'Euro que esteuesse hi e guardasse aquella fromtaria de que sse temia dos mouros : e estamdo hi em Nagera, per muy gramdes queemturas que fazia como faz em agosto, daua já o rryo váao : e juntou dom Gascom de Bearte quamtos avia na Gasconha e quamtos auia em Nauarra, e com dom Lope de Biz-

Digitized by Google

caya e dom Diego seu irmaão em guisa que eram mill e noueçemtos amtre caualleiros e escudeiros de cauallo. e uiinham hi porque lhe queriam mall pera o matar ou premder : e disserom a dom Joham Nuniz como viinham sobrelle, e elle sayo fóra da villa com seus trezemtos que ell tiinha de cauallo, e çarrou as portas da villa de fóra e lamçou as chaues dentro por çima do muro, e veeoos atender a huum váao muy boo e muy chaão que hi estaua per que poderiam caber muy bem LXX ou LXXX caualeiros de suum. E nom estauam dí mais de huuma legoa, e atemdêos hi bem atáa meo dia que chegou ho iffamte dom Samcho de Castella filho delrrey dom Affomsso a partillos, hu estauam já os pemdõoes muy chegados huuns aos outros : e ell sospeitaua que esto era per comsselho do iffamte dom Samcho porque amdauam já come em leuanto comtra seu padre elrrey dom Affonso. E dom Samcho chegou e disse a dom Joham que se tornasse e que elle faria tornar os outros : e dom Joham lhe disse que elle estaua alli per mamdado delrrey dom Affomsso seu senhor, e que se nom partiria dalli atáa que sse nom tornassem os outros pera omde viinham com seus pemdõoes atáa que os elle nom podesse ueer. E entom dom Samcho fez tanto com elles atáa que os ouue a fazer tornar pera omde veerom assy como lhe disse dom Joham. E dom Joham esteue alli atáa que perdeo a vista delles e de seus pemdõoes : emtom se tornou pera a uilla muy honrrado e muy beadante, e lamçaromlhe as chaves e abriromlhe as portas da villa. E este dom Joham vemçeo muytas lides e foy muy bem avemturado. Depois a cabo de tempo himdo em mamdado delrrey dom Samcho, o iffamte dom Joham sayo de Çamora e foy a Peleas, e nom leuaua comsigo atáa sesceмta homeens de cauallo : e veo a elle o iffamte dom Joham e dom Joham Affomsso d'Alboquerque, que depois foy comde de Portugall, com quatroçemtos de cauallo e com seus pemdõoes temdidos. E el vios assy viir muy perto e bem sse podéra hir se quisera, mais quis amte atemder a morte ca sse hir, e parousse em meo desse campo e atemdêos, e forom a elle e prenderomno : e depois liurouo da prisom elrrey dom Denis de Portugall. Dom Aluaro foy filho deste dom Joham Nuniz, e foy de muy gramdes feitos, e morreo muy mançebo e sẽm semel. Dom Nuno Gomçalluez, filho de dom Joham Nuniz e irmaão deste dom Aluaro, foy casado com dona Costamça filha do iffamte dom Affomsso de Portugall e de dona Viollamte filha do iffamte dom Manuell, e nom ouue della semel : e este dom Nuno foi muy boo fidalgo, e morreo muy mançebo em Burgos. E dom Joham Nuniz, filho deste dom Joham Nuniz e irmaão de dom Aluaro e de dom Nuno, foy muy boo fidalgo : e passou muy grandes feitos em tempo delrrey dom Samcho que era comtra o iffamte dom Joham, nom no ousando atemder em Castro Tarafe, e acolheosse com sa molher dona Maria a Portugall e com sa sogra dona Joana : e dom Joham Nuniz ficou em Castro Tarafe, e disse que ou morreria em ella ou a terria. E dom Joham Nuniz tiinha trezentos antre caualleiros e escudeiros de cauallo, e mandou aos çemto que fossem rroubar e correr atá as portas de Benauente, e elles assy o fezerom : e el com os outros foy rroubar Vall de Xema e Val d'Arador e todo termo de Touro e de Çamora e trouxe muitos gaados e muito pam e muito vinho e muito sal de Villa Fafila. Dẽsi chẽgou ali elrrey dom Sancho a Palhares huuma legoa dalli, e pretejou com dom Joham Nuniz ante que chegasse a Castro muito aa homrra de dom Joham Nuniz, ca lhe deu mais de LX mill marauedis em terra que del tiinha, e segurou o iffamte dom Joham e todos os seus que veessem per Castella e Leom e amdassem per hu quisessem seguros e que comessem por seus dinheiros, e demais que ficasse Crasto Tarafe do iffamte dom Joham e o al que avia : e desto se teue o iffamte dom Joham por muito pago e por muito emtregue. Este dom Joham Nuniz depôs morte delrrey dom Samcho, dom Amrrique, que ficára por tetor delrrey dom Fernamdo, nom lhe quis dar aquella comtia que lhe el mandou nem aquella terra que el queria, e ouuesse a desauiir del e ouue a fazer guerra a Castella. E neeste tempo se chamou rrey de Leom o iffamte dom Joham, e rrey de Castella dom Affomsso de Laçerda filho do iffamte dom Fernam Guedelha : e mais fez na guerra e mais manteue que elles ambos. E ouuesse a açertar que ouue d'ir a Framça, e leixou seus vassallos em muitas fortellezas que el tiinha. E quamdo tornou de Framça veerom com elle alguuns de Nauarra e d'Aragom e emtrou por Castella : e quando emtrou por ella ouue a fazer muito mall por ella e roubala e estragar a terra de dom Joham Affomsso d'Alfaro. E dom Joham Affomsso d'Alfaro tiinha muita gemte dos delrrey e dos seus, e a cabo de tres dias veo comtra dom Joham Nuniz que lhe moraua na terra e lha estragaua : e pregumtarom aos aramgoeses e aos nauarros se queriam atemder com elle, e elles disserom que ssy : e quamdo veerom aas primeiras feridas fugirom logo todollos aramgoeses e os nauarros, e el ficou com seus vimte e seis caualleiros. E aquelles XXVI caualleiros seus todos morrerom ant'ell, e el ficou chagado e preso. E na prisom hu jazia lhe trouxerom preitesia em fazemdo sempre guerra os seus vassallos por ell nas sas fortellezas que tiinha, e que désse sa irmãa dona Joana Nuniz ao iffamte dom Amrrique, que era tetor de Castella e o melhor homem que avia em Espanha, e que casasse el com dona Maria filha de dom Diego senhor de Bizcaya e da iffamte dona Viollante, e que lhe dariam com ella villas e castellos : e que ficasse el por vassallo delrrey dom Fernamdo de Castella e que lhe dariam quatroçemtos mill marauedis em terra hu el quisesse. E assy preitejou muito homrradamente da prisom hu jazia por tanto tempo como el foy preso. Dom Affomsso que sse chamou rrey de Castella e de Leom foisse a Aragom e nom se atreueo a ficar mais huum dia na terra. E dom Joham que sse chamaua rrey de Leom como dom Joham Nuniz foy preso logo ouue a demetir o rreyno de Leom e a britar ho seello e a beyjar a mão a elrrey dom Fernamdo de Castella e tornarse por seu vassalo, ca nom poderom manteer guerra ao dia que dom Joham Nuniz foy preso. Este dom Joham Nuniz fez muitos boos feitos em seemdo mançebo. E este dom Joham Nuniz foy o que filhou em tempo

Digitized by Google

delrrey dom Fernamdo o castello de Gibaltar aos mouros. E este dom Joham Nuniz foy o que emtrou no Vall de samta Maria e o rroubou e o estragou, hu numca emtrou cristaão sem vomtade dos mouros. Este dom Joham Nuniz foy o que atemdeo em cerco em Outer de Fumus elrrey dom Fernamdo, e quamdo o desçercou preitejou com ell muy bem e muito homrradamente, e deulhe elrrey trezemtos e çimquoemta vezes mill marauedis em corrigimento, e toda a madeira e telha do arrayall, e corregeo aos seus vassallos com o dobro todo o dano que lhes mandára fazer. E este dom Joham Nuniz quamdo elrrey foy a Alcaudete demandoulhe elrrey tregua por huum anno e deulhe çem uezes mill marauedis ante que lha outorgasse : demais que como elrrey lamçaua seruiços polla sa terra que assy os podesse lançar dom Joham por todallas sas çidades e bemfeitorias suas e dos seus vassallos e os ouuesse pera ssy. E demais preitejou dom Joham com ell por esta maneira, que sse elrrey de Portugall, cujo vassallo elle emtom era, lhe mandasse que lhe fezesse mal na ssa terra ou lho fezesse com el que fosse fóra da tregoa. E ante que este dom Joham casasse com dona Maria filha de dom Diego, fora casado com dona Isabell filha de dom Affomsso el nino é de dona Bramca, e nom ouue della semel, ca sse o ouuera erdára Molina. E este dom Joham Nuniz morreo em Burgos muito homrrado e muito bem andamte, e Deus se amercêe da ssa alma, amem. Ora tornemos a dona Johana Nuniz que sse chamou Palombinha que casou com dom Amrrique como já dissémos e nom ouue dell semel : e depois casou com dom Fernamdo filho do iffante dom Fernam Guedelha, e fez em ella dom Joham Nuniz e dona Bramca, que casou com dom Joham filho do iffamte dom Manuell e ouue della huum filho que ouue nome dom Fernamdo e huuma filha que ouue nome dona Costamça que casou com elrrey dom Pero de Portugall. Este dom Fernamdo e dona Johana ouuerom outra filha que ouue nome dona Margayda : e este dom Joham Nuniz foy filho de dom Fernamdo e de dona Johana e foy casado com dona Maria filha de dom Joham o torto, filho do iffamte dom Joham que já dissémos e de dona Isabell filha do iffamte dom Affomsso de Portugall, e fez em ella dom Lope e dona Tareyja Nuniz filha de dom Joham Nuniz sobredito irmaã de dom Aluaro como já dissémos, e foi casada com dom Joham Affomsso filho do iffamte dom Joham e de dona Margayda filha do marquês de Monferam, e nom ouue outrossy semel.

TITULO XI.º

DOS DE CASTRO DOMDE MAIS LOMGE SE PODE SABER E DAQUELLES QUE DELLES DESÇENDEROM

O primeiro que sabemos ouue nome o comde dom Goterre. Este comde dom Goterre nom ouue filho, mais ouue huuma filha que ouue nome a comdessa dona Gontrode Goterrez : esta dona Gontrode Goterrez casou com o comde dom Nuno Aluarez da Maya, e fez em ella huuma filha que ouue nome Exemena Nuniz. Esta dona Exemena Nuniz foy casada com dom Fernam Laindiz irmaão de dom Diego Laindiz padre de Ruy Diaz o çide, e fez em ella dom Aluar Fernamdiz de Menaya. E dom Aluar Fernamdiz porque teue Castro Xarez delrrey em terra, e avia hi huum solar daquelles donde deçendia que fora do comde dom Goterre; chamousse porem de Castro porque era comde e fidallgo assaz, e teue outras terras muitas delrrey e foy muito homrrado homem e morreo muy velho. E algumas terras que emtom os homeens boos tiinham delrrey chamauamlhes comdados. E dom Aluar Fernamdez foi casado com a comdessa dona Mellia Anssorez filha do comde dom Pero Anssorez de Catom, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Maria Aluarez. E dona Maria Aluarez foi casada com dom Fernamdo filho delrrey de Nauarra de gaamça, e fez em ella tres filhos, o primeiro ouue nome dom Fernam Fernamdez e nom foi boom, e o segumdo ouue nome dom Rodrigo Fernamdez o Caluo, e o terçeiro dom Goterre Fernamdez. E dom Fernam Fernamdez foi casado com dona Maria Aluarez filha do comde dom Aluaro de Fita, e fez em ella huum filho e huuma filha, e o filho ouue nome dom Martim Fernamdez e foy muy boo mançebo e morreo çedo de hidade de xxvi annos, e a filha ouue nome dona Samcha e demandoua o emperador, e ella com medo de seu irmão nom se atreueo, e como aquella que queria fazer mall deu peçonha a seu irmaão e matouo e depois foisse pera o emperador e foy sa barregaã : e o emperador ouue em ella huuma filha que ouue nome dona Esteuainha e foy casada com dom Fernam Rodriguez de Castro. E por esta morte de Martim Fernamdez que foi tam máa, por emenda de ssa alma foi feito o moesteiro de Vall-Boa de Doyro. E o sobredito dom Guter Fernamdez foi muito homem boom e muito homrrado e foi tetor delrrey dom Affomsso, o que vemçeo a lide das náaos de Tollosa. E em seemdo el tetor tiinha elrrey d'Aragom çercada Callafora com seu poder, e foi a elles dom Goterre Fernamdez com o poder delrrey de Castella cujo tetor elle era e desçercou a villa e vemçeo elrrey d'Aragom e os seus, e filhou a ssina d'Aragom e oje em dia a tem sobre ssy no moesteiro de sam Christouaão d'Oueas, hu jaz soterrado. E este dom Goterre Fernamdez fez seisçemtos caualleyros per sa maão, e nom ouue filho mais ouue outro seu irmaão meor que ssy que ouue nome dom Rodrigo Fernamdez de Castro Caluo como vos já dissémos, e huuma irmaã que ouue nome dona Samcha. Este dom Rodrigo Fernandez o Caluo foi casado com a comdessa dona Esteuainha Pirez filha do comde dom Pero de Traua segumdo se mostra no seu titullo xiii deste comde

Digitized by Google

dom Pedro de Traua parrafo II.º, e ouue della quatro filhos, o mayor ouue nome dom Guter Rodriguez o Escallaurado : e chamaromlhe Escallaurado porque era muito ardido e foy forte em armas, mais em all nom era de gram fazemda : e o segundo ouue nome dom Aluar Rodriguez, e o terçeiro ouue nome dom Pero Rodriguez o Monje, e o quarto, o meor de dias e o mayor nos feitos e mais homrrado e vemçedor em todallas lides hu foy, ouue nome dom Fernam Rodriguez, e huuma filha que ouue nome dona Aldomça Rodriguez madre de dom Diego o boo como se mostra no titullo IX dos de Bizcaya parrafo V.º, e outra que chamarom dona Orraca Rodriguez de Trastamara como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo X, e ao depois foy casada com dom Aluar Rodriguez de Gozmam como se mostra no titullo XVII dos Gozmaães parrafo primeiro. E dom Fernam Rodriguez de Castro foy casado com dona Esteuainha filha do emperador dom Affomsso de gaamça assy como suso dito he, e fez em ella dom Pero Fernamdez de Castro, o que chamarom o castellaão. E em seemdo moço pequeno aconteçeo gram cajam a seu padre dom Fernam Rodriguez, porque huuma couilheira de ssa molher dona Esteuainha fazia mall com huum peom e hia cada dia ao seraão a ell a huum pomar dêsque se deitaua sa senhora, e leuaua cada dia o pelote de ssa senhora vestido : e dom Fernam Rodriguez nom era emtom hi, e dous escudeiros seus que hi ficarom viromnos huumas tres noites ou quatro, e como emtraua o peom a ella per çima de huum çarrado do pumar a fazer mall sa fazemda ssô huuma aruor. E quamdo chegou dom Fernam Rodriguez espediromsselhe os escudeiros e foromsse, e tornarom a elle outro dia e contaromlhe esta maneyra dizemdo que ssa molher fazia tall feito e que a virom assi huumas tres noites ou quatro, e disserom que sse fosse dalli e que lho fariam veer. E elle foysse e tornou hi de noute a furto com elles aaquelle lugar hu elles soyam a star : e a cabo de pouco virom viir a couilheyra pera aquelle logar meesmo e tragia vestido o pellote de ssa senhora bem como soya : e dom Fernam Rodriguez foy pera lá quanto pode e trauou no peom, e em quanto o mataua fugio ella pera casa e colheosse sô o leyto hu sa senhora jazia dormimdo com seu filho dom Pero Fernamdez nos braços. E dêsque Fernam Rodriguez matou o peom emderemçou pera o leito hu jazia sa molher dormimdo com seu filho e chamtou o cuytello em ella e matoua, e dêsque a matou pidio lume, e quamdo a achou jazer em camisa e seu filho apar de ssy marauilhousse e catou toda a casa e achou a aleyuosa da couilheira com o pellote vestido de ssa senhora sô o leito, e pregumtoulhe porque fizera tall feito, e clla lhe disse que fezera como máa, e elle mamdoua matar e queymar por aleyuosa : e ficou com gram pesar deste cajam que lhe aconteçera que bem quisera sa morte. E filhou outro dia e vestio huuns panos de sayall e foy perante o emperador que era seu padre della e disse assi, «senhor eu seemdo casado com dona Esteuainha vossa filha de que ssiia muy bem casado e muito honrrado como muy bona dona que ella era mateya sem mereçimento, e por esto me digo aleyuoso : pero senhor que mento, ca a matey por tall e por tall maneira» como já dissémos, e contoulhe a maneira toda, «e esto senhor foi por cajam, ca nom por voomtade.» E amdou assy rreteudo alguuns dias atáa que o emperador ouue a dar semtemça, e a semtença foy esta, disse : «dom Fernam Rodriguez eu vos dou por boo e por leall, ca este feito bem pareçe que foy mais cajam que al e assy sodes vós sem culpa, mais pero metestesme muy gram pesar no meu coraçom mais porque era muy boa, ca por ser minha filha.» E este dom Fernam Rodriguez ouue virtude em quamtas lides emtrou todallas vemçeo : el vemçeo o comde dom Amrrique de Lara e matouo, e premdeo o comde dom Nuno seu irmaão duas uezes, e assy fez com quamtos christaãos e mouros lidou. Ora tornemos a dom Pero Fernamdez que chamarom o Castellaão filho deste dom Fernam Rodriguez e de dona Esteuainha filha do emperador como já dissémos. Este dom Pero Fernamdez foy o què esteue com Amiraaomolim de Marrocos quamdo elrrey de Castella dom Affomsso foy vemçido na de Larcos : este dom Pero Fernamdez porque era muy viçoso disse elrrey dom Affomsso de Castella que sse comporia bem com os mouros em seus banhos e em seus viços, e dom Pero Fernamdez soubeo hu era com os mouros e emuiou dizer a elrrey que hiria a fazer alguuns banhos em ssa terra e que estaria em elles e se banharia em elles : e que emuiasse hi quamtos emuiar quisesse que nom leixaria de fazer os banhos e de sse banhar em elles, por elle nem por quamtos el hi emviar quisesse a tamto que hi seu corpo nom veesse : esto he mais por senhorio que por al : e esto lhe emuiou dizer ante huuns dous meses, e o dia que hi seria. E esteue hi bem seis domaas com muy gram poder que trouxe dos mouros, e fezeos e banhousse em elles assy como o disse e nom veo hi nenhuum que o leixasse de fazer. E este dom Pero Fernamdez foi casado com dona Maria Samchez filha do iffamte dom Samcho, o que matou ho vsso em Canameiro, e fez em ellà dom Aluar Piriz de Castro, e dona Maria Pirez que fez sam Felizes da Maya, e a condessa dona Olalha Pirez que casou com dom Martim Samchez filho delrrey dom Samcho de Portugall de gaamça, e nom ouuerom semel. E antè desto foi casada dona Maria Pirez com Roy Garalte de Catalonha bizcomde de Cabreira, e fez em ella dom Fernam Rodriguez que morreo em Graada quando foy dom Nuno o boo e o iffante dom Felipe e o comde dom Lope de Bizcaya e outros muytos homeens boos de Castella. Ora tornemos a dom Aluar Pirez de Castro filho de dom Pero Fernamdez o Castellaão. Este dom Aluar Pirez foi muy boo fidallgo e muyto homrrado e lidou muitas vezes com os mouros e ouue comtra elles muy boas auentuyras. Este dom Aluar Pirez foi com ho iffamte dom Affomso que depois foi rrey de Castella, em tempo de elrrey dom Fernando, em Eixarez de Sadornim hu lidou com elrrey Abeuchqui e com outros rrex. E os mouros eram bem XV mill de cauallo e os de pee nom aviam comto, e os cristaãos nom chegauam a mill de cauallo e os de pee nom chegauam a dous mill e quinhemtos : e com esforço deste dom Aluar

Digitized by Google

Pirez de-Castro que hia na diamteira ouuerom a lidar com elles e a vemçellos : e teue Deus por bem de mamdar hi o apostollo Samtiago que virom hi os mouros e alguuns dos christaãos para scerem os mouros vemçidos assy como ho forom. Este dom Aluar Pirez era tam gramde e tam gordo que nom pôde teer em aquella lide senom huuma falifa delgada e huuma vara na mão, mais tantos exempros boos deu aos seus e tamanho esforço disse que lhes fez cobrar os coraçõoes por que ouuerom a seer os mouros vemçidos. Este dom Aluar Pirez foi o que pôs as barreiras do sirgo em Paredes de Naba quando elrrey de Castella o queria çercar, e disse que numca outro muro meteria amtre ssy e aquelles que a elle quisessem viir : e esto foy porque era namorado da rrainha dona Meçia Lopez filha de dom Lope senhor de Bizcaya com que despois casou : e despois que el morreo casou ella com elrrey dom Samcho Capello de Portugall. Ora tornemos a dom Fernam Rodriguez de Castro : este dom Fernam Rodriguez de Castro foi casado com dona Orraca Diaz de Bizcaya irmaã do comde dom Lope e de dom Diego, e ouue della huum filho que ouue nome dom Pero Fernandez que morreo de xv annos depois da morte de seu padre, e erdou dona Orraca Diaz a ssa erdade. E dom Aluar Diaz suso dito casou com a filha do comde dom Uela, e fez em ella huum filho que ouue nome Garçia Aluarez : este nom ouue filho. Dom Guter Rodriguez suso dito casou com dona Eluira Osorez, e fez em ella dom Fernam Goterrez e dona Maria Goterrez : e dom Fernam Goterrez foi muy boo caualleiro d'armas come o padre e ouue muy boo corpo. Dom Guter Rodriguez seu padre jouue preso em terra dos mouros quoremta annos, e despois veeromsse pera Galliza domde era natural da parte da madre, e pellejou com dom Nuno Fernamdez e com dom Rodrigo Fernamdez de Toronho, e vemçeos e premdeos e tomoulhes Oyzelho e Toronho por terra. Dom Fernam Gomçalluez aalem mar foy muy boo e na terra foy muy viçoso e de muy boa vida. E o comde dom Ramiro gaanhou Lemos e Sara que ell tiinha, e lidou com ell dom Fernam Goterrez sobrella e foy o comde vemçido e preso. Dona Maria Goterrez sa irmaã seemdo donzella em casa de dom Guter Rodriguez seu padre criaua dom Suer Tellez de Meneses, e leuoulhe a filha e fugiolhe com ella, e o padre exerdoua por ello, e ouue della dom Guter Soarez que chamarom por sobrenome dom Guter Moucho : e este dom Guter Moucho foy casado e ouue semel como adiamte ouuirees no titullo LVII dos Tellos parrafo III.º E o sobredito dom Fernam Guterrez casou com dona Milia Enheguez filha de dom Ennhego de Mendoça, e ouue tres filhos e duas filhas, o primeiro filho chamarom dom Amdreu Fernamdez : este dom Amdreu Fernamdez casou com dona e ouue della duas filhas, a huuma ouue nome dona Maria Amdres, e a outra dona Mila Andres : e dona Mila Amdres casou com dom Martim Gill da Maya, e fez em ella o comde dom Martim Gill que morreo sem semel, e dona Maria com dom Joham Fernamdez Cabellos d'ouro, e ouue della dous filhos e morrerom sem semel. Este dom Fernam Goterrez ouue outro filho que ouue nome dom Esteuam Fernamdez e foy muy boo fidallgo e muito honrrado. Este dom Esteuam Fernamdez foy casado com dona Aldomça Rodriguez filha de dom Rodrigo Affomsso filho delrrey dom Affomso de Leom e de dona Aldomça Martiins da Sillua de gaamça, e fez em ella semel como se mostra no titullo XXI parrafo XV. Os sobreditos dom Esteuam Fernamdez e dom Amdreo Fernamdez ouuerom outro irmaão meor que ssi que ouue nome Guter Fernamdez, e morreo mançebo sem semel, e ouue duas irmaãs, a huuma ouue nome dona Enês Fernamdez que foi casada com dom Martim Gill de Sousa como se mostra no titullo XXV de dona Tareyja Gomçalluez parrafo II.º, e fez em ella dona Tareyja Martins madre do comde dom Joham Affomsso de Portugall como se mostra no titullo XXV de dona Tareyja Gomçalluez parrafo II.º, e outra irmaã que ouue nome dona Samcha Fernamdez que morreo domzella.

TITULO XII.º

DO LINHAGEM DE QUE UEEM OS DE CABREYRA COMEÇAMDO DE REY DOM RAMIRO Ó TERCEIRO QUE FOI O QUE DE MAIS LOMGE SE PODE SABER

Este rrey dom Ramiro de Leom ouue huuma irmaã que ouue nome a iffamte dona Ermesemda, e era filha d'outra rrainha e era irmaã da madre do bispo sam Fortes. Esta iffamte dona Ermesemda numca foi casada, e elrrey dom Ramiro seu irmaão fazia com ella mal a ssa fazemda, e ouue della huum filho em muy gramde poridade, e foy emgeitado della a elrrey seu padre e mandouo criar : e quamdo o desemuoluerom dos panos vio negro e muy feo e muy velloso que nom semelhaua senom besta saluagem, e mamdou que lhe posessem nome Velloso : e aquell foy muy boo caualleiro d'armas a marauilha, e tomou Cabreyra e Ribeyra a caualleiros que sse alçauam com ella a elrrey. Este Velloso foy casado com dona Moninha irmaã do comde dom Rodrigo Froyaz de Trastamara como sse mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo V.º, e fez em ella o comde dom Rodrigo o Veloso. E do comde dom Rodrigo o Veloso sayo o comde dom Fernamdo : e o comde dom Fernamdo foy casado com dona irmaã do conde dom Pero Veaz, e fez em ella o comde dom Rodrigo Barualuo. E o comde dom Rodrigo Barualuo foy casado com dona e fez em ella dom Fernam Rodriguez : e dom Fernam Rodriguez foi casado com dona Xamena, huuma dona d'Aragom do sollar d'Entemça, e fez em ella dom Ruy Fernamdez o Feo. E dom Ruuy Fernamdez o Feo casou com dona Samcha Ramirez filha do comde dom Ramiro

Digitized by Google

de Çefomtes, e fez em ella dom Ramir Rodriguez, e dom Rodrigo Rodriguez, e dom Fernam Rodriguez de Villalobos que foy casado com dona Maria Martins filha de dom Martim Gill de rriba de Vizella e de dona Milina Amdres de Castro, e nom ouuerom semel lidima : e morreo dona Samcha Ramirez suso dita filha do comde dom Ramiro de Çefomtes que já dissémos. Casou depois dom Ruy Fernamdez o Feo com dona Maria Froiaz irmaã de dom Rodrigo Froiaz, e fez em ella semel como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo xv.º

TITULO XIII.º

DE DOM PERO FERNAMDEZ DE TRAUA NETO DE DOM PERO FROIAZ E DOS QUE DELLE DESÇENDERAM

O comde dom Pero Fernamdez de Traua foi neto de dom Pero Froiaz, o irmaão de dom Rodrigo Froiaz de Trestamara donde veem os Pereyras assy como se mostra no titullo vii.º do conde dom Momdo parrafo iii.º e no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo vii.º Este pobrou o castello de Traua e chamousse comde de Traua : e este comde foy o que lidou em Uia d'Angos a quatro legoas de Leom yndo com o iffamte dom Affomsso que despois foy emperador : e lidarom com elrrey dom Affomsso d'Aragom que foy rrey de Castella e de Leom polla rrainha dona Orraca com que era casada a madre deste emperador segumdo se melhor mostra no titullo çimquoenta dos coronees. E este comde dom Pedro foy casado com a filha do comde dom Hungell de Valedolide : este foy o que tirou as armellas da ponte de Cordoua apesar dos mouros e trouxeas pera Valedolide omde era senhor, e poseas em samta Maria amtigua, e oje em dia estam hi. Este comde dom Pedro fez em esta dona tres filhas e dous filhos, a primeira das filhas ouue nome a comdessa dona Eua que foi casada com o comde dom Pedro de Lara, e fez em ella semel como se mostra no titulo vii.º do comde dom Momdo parrafo iiii.º e no titulo x dos de Lara parrafo iii.º : e esta condessa dona Eua foy despois casada com dom Garçia Graçiis d'Aça filho do comde dom Garçia de Nagera como se mostra no titullo x dos de Lara parrafo iii.º E a outra filha que foy a segumda ouue nome dona Esteuainha Pirez que foy casada com dom Rodrigo Fernamdez de Castro o Caluo como se mostra no titullo xi dos de Castro parrafo iii.º, e fez em ella dom Fernam Rodriguez, e dom Guter Rodriguez o Escallaurado, e dom Aluar Rodriguez, e dom Pero Rodriguez, como se mostra no titullo xi dos de Castro parrafo iii.º hu falla desta geeraçom, e dona Aldomça Rodriguez que foy casada com o comde dom Lope senhor de Bizcaya assy como se mostra no titullo ix.º dos de Bizcaya parrafo v.º, e fez em ella dom Diego o boo assy como dito he. E a outra filha do comde dom Pedro de Traua que foy a terçeira e ouue nome dona Eluira Pirez que foy casada com o comde dom Vell Pomçe como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo xvii : esta dona Eluira Pirez foy despois casada com dom Gomez Nuniz de Poombeyro como se mostra no titullo xxii.º de dom Soeiro Balfager domde veem os Sousaãos parrafo iiii.º Os filhos do comde dom Pero de Traua forom estes, dom Vermuu Pirez Podestade, e o comde dom Fernam Pirez de Trastamar. Dom Vermuu Pirez foy casado duas vezes, a primeira com a rrainha dona Tareyja de Portugall molher que foy do comde dom Amrrique : e este comde dom Fernam Pirez seu irmaão lhe filhou esta rrainha dona Tareyja e casou com ella sem Deus e sem dereito, e por este peccado que fez este comde dom Fernam Pirez foy exerdado do rreyno de Portugall segumdo se mostra no titullo vii.º do comde dom Momdo parrafo v.º Este dom Vermuu Pirez veemdo esto casou com a filha do comde dom Amrrique e desta rrainha dona Tareyja sa molher que elle criaua em sa casa e avia nome dona Tareyja Amrriquez, e por este peccado foy feito o moesteiro de Sobrado, e fez em ella dona Sancha Vermuiz e dona Tareyja Vermuiz. E dona Samcha Vermuiz foy casada com dom Suer Veegas de rriba de Doyro, e fez em ella geeraçom como sse mostra no titullo xxxvi dos de rriba de Doyro parrafo xxiiii.º hu se mostra desta geeraçom : e dona Tareyja Vermuiz filha de dom Vermuu Pirez de Traua e de dona Tareyja Amrriquez foy casada com dom Fernam d'Ayras Batissella que chamarom d'Anho, e fez em ella dom Joham Fernamdez o boo de Lima, e dom Ruuy Fernamdez Codorniz, e dom Gill Fernamdez, e dona Maria Fernamdez, e dona Tareyja Fernamdez. E dom Joham Fernamdez foi casado com dona Birigueyra Affomsso de Bayam como se mostra no titullo xl dos de Bayam parrafo ii.º, e fez em ella dom Fernam Annes de Lima que se uê casado com dona Tareyja Annes filha de dom Joham Pirez da Maya, e ouuerom semel como se mostra no titullo xvi de dom Soeyro Meemdez parrafo iiii.º : e morreo esta molher e casou despois com dona Maria Paaez Ribeyra, e fez em ella dom Gomçallo Annes e dona Tareyja Annes, e dona Maria Anes que se uê casada com Affomsso Tellez de Cordoua como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo iiii.º E Gomçalle Anes nom ouue semel : e dona Tareyja Annes foi casada com dom Meen Garçia de Sousa, e ouue della semel como ao diamte ouuirees no titullo xxii dos Sousaãos parrafo xi. Ora tornemos ao comde dom Fernam Pirez de Traua filho do comde dom Pedro e irmaão de dom Vermuu Piriz : este comde dom Fernamdo foi outra uez casado com dona e fez em ella o conde dom Gomez Fernamdez, e dona Guiomar Fernamdez, e a comdessa dona Tareyja Fernamdez, e dona Maria Fernamdez, e a comdessa dona Millagre, e dona Guiomar Fernamdez. E este comde dom Fernamdo foi prezado em armas e em todo bem dêllo

Digitized by Google

peccado da rrainha dona Tareyja afóra. E este comde dom Fernamdo fez caualleiro dom Fernam Rodriguez de Castro de que falla no titullo xi dos de Castro parrafo iii.°, e o comde dom Meemdo de Portugal, e dom Pero Arazo d'Aragom. E a comdessa dona Tareyja Fernamdez foy casada com o comde dom Nuno de Lara, o que liuron os fidallgos do preito, e ouue muitos e boons caualleiros per vassallos, e fez em ella semel como já dissémos no titullo x dos de Lara parrafo vi.° E o comde dom Gomez Fernamdez filho do conde dom Fernamdo de Traua foi casado com dona Maria Fernamdez, e fez em ella dom Ruy Gomez de Trastamara rricomem muito homrrado e de muitos vassallos, e dona Tareyja Gomez : e dom Ruy Gomez foi casado com dona Moor Affomsso filha de dom Affomsso Tellez, o que pobrou Alboquerque, e de dona Eluira Rodriguez Giroa, e nom ouue semel : e dona Tareyja Gomez foy casada com dom Gomçalo Pirez de Molina filho do comde dom Pedro de Molina, e fez em ella semel como o liuro comta no titullo deçimo dos de Lara parrafo iii.° E a sobredita dona Guiomar Fernamdez filha do comde dom Fernamdo de Traua foy casada com dom Dia Xamenez dos Cameiros, e fez em ella dom Ruy Diaz, e dom Aluar Diaz, e forom muy boos fidallgos e muy graados : e dom Ruy Diaz foy casado com a comdessa dona Orraca Diaz, filha de dom Diego o boo, depôs morte do comde dom Aluaro com que foi casada como se mostra no titullo ix dos de Bizcaya parrafo vi.°, e fez em ella dom Symom Rodriguez que mamdou queymar elrrey dom Affomsso sem mereçimento, e dona Eluira Rodriguez madre de dom Pero Gozmom o boo fidallgo e *muito* homrrado como se mostra no titullo xvii dos Gozmãaes parrafo primeiro. Este dom Symom Rodriguez foi casado com dona Samcha Affomsso filha delrrey de Leom e de dona Tareyja Gill que foy gafa : e dêsque lhe morreo esta molher casou com dona Beatriz Fradarique filha do iffamte dom Fadrique e da comdessa dona Malespina, e nom ouue semel. E dom Aluaro Diaz foy casado com dona Tareyja, e fez em ella dona Tareyja Aluarez : e dona Tareyja Aluarez foy casada com dom Affomsso Lopez de Bizcaya filho de dom Lopo o Ruyuo senhor de Bizcaya e de dona Orraca filha delrrey de Leom e de dona Enês de Mendoça de gaamça, e fez em ella dom Joam Affomsso d'Alfaro. E dom Joham Affomsso d'Alfaro foi casado com dona Moor Affomsso filha de dom Affomsso Tellez de Cordoua e de dona Maria Annes Britisella, e fez em ella dom Joham Affomsso. E a sobredita dona Maria Fernandez filha do comde dom Fernando de Traua foi casada com dom Joham Ayras de Nouoa, e fez em ella dom Gomçalle Annes o boo rricomem, e depois foy meestre de Callatraua muy boo : este fez dom Soeyro Paaez de Valladares cavalleiro de que falla no titullo xxv de dona Tareyja Gomçalluez parrafo v.° : e fez em ella dom Soeyre Anes, e dom Fernam Anes de Zobra, e dom Pero Anes de Nouoa. E dom Pero Anes de Nouoa foi casado com dona Orraca Pirez filha de dom Pero Paaez o alferez, e de dona Eluira Veegas de rriba de Doyro como se mostra no titullo xvi do comde dom Soeyro Meemdez o boo parrafo primo, e fez em ella dom Joham Pirez, e Ruy Pirez o alto. E dom Joham Pirez foy casado com dona e fez em ella dom Gomçalle Annes, e dom Pero Anes bispo d'Oureens : e Gomçalle Anes foy casado com dona e fez em ella dom Nuno Gomçalluez. E Nuno Gomçalluez foy casado com Moor Nuniz de Rodoyco, e leixoua e casou depois com dona Eluira Nuniz Pirez filha de dom Pero Paaez d'Ambra, e de dona Maria Fernamdez de Goudiaães como se mostra no titullo xxxvi de dom Moninho Veegas de rryba de Doiro parrafo xii.°, e fez em ella Joham Pirez. E Joham Pirez foy casado com dona Beatriz Gomçalluez filha de dom Gomçalle Anes Raposo e de dona Orraca Fernamdez de Lima, e fez em ella semel como se mostra no titullo lvii dos Tellos parrafo vi.° Ora tornemos a dona Tareyja Fernamdez filha do comde dom Fernamdo de Traua : esta dona Tareyja Fernamdez tomoua dom Lope Rodriguez d'Ulhoa por força, e fez em ella dous filhos e duas filhas, e os filhos forom estes, dom Fernam Lopez padre de dom Martim Fernamdez, e dom Joham Lopez que foy freyre. Ora tornemos a dom Vermuu Pirez filho do comde dom Pedro de Traua de que já fallamos : este dom Vermuu Pirez ouue huum filho de huuma barregaã que ouue nome dona Godinha do Mato, e ouue della huum filho que ouue nome dom Garçia Vermuiz, e veem del os de Leyra.

TITULO XIIII.°

DOS DE CASTANHEDA E DOUTROS QUE SAYROM DE DOM SOEYRO MEEMDEZ FACHA FILHO DE DOM MEEM RODRIGUEZ DE TOUGUES E NETO DE DOM RODRIGO FROYAZ O BOO DE TRASTAMAR

O comde dom Goterre de Castanheda foi o primeiro que sabemos deste linhagem, e foy casado com a comdessa dona e fez em ella o comde dom Manho Goterrez a que chamarom por sobrenome das quatro maãos, e ó porque lhe chamarom das quatro maãos foi por esta rrazom : elrrey de Castella cujo vassallo elle era e elrrey de Nauarra aviam ambos sa contemda e ouuerom a lidar sobrello, e foy preso elrrey de Castella, e leuaromno quatro caualleiros : e chegou este conde dom Manho de Castanheda e vio como leuauam elrrey seu senhor preso foy a huum daquelles quatro caualleiros e filhoulhe huuma lamça das maãos por força e matouo com ella, e filhou outra lamça que tragia e deua a elrrey e disselhe «senhor, ora nom auemos que lhes dizer ca elles som tres e nós somos dous», emtom matou elrrey huum dos outros tres e premderom os outros dous e trouxeromnos pera Burgos. Despois que elrrey foy liure logo os nauarros forom vemçidos, e por isso lhe deu elrrey Roa

Digitized by Google

em sa vida a este comde e he do solar de Noronha que he nas Esturas d'Ouedo que vem dos rreys de Leom. Este comde dom Manho Goterrez foy casado com dona e fez em ella o comde dom Gomez de Castanheda. Este comde dom Gomez de Castanheda foi casado com a comdessa dona Maria filha do comde dom Fruella, e fez em ella dom Diego Gomez de Castanheda. Este dom Diego Gomez de Castanheda foy casado com dona Moor Aluarez filha de dom Ordonho Aluarez das Esturas e de dona Eluira Garçia, filha de dom Garçia Pirez o Bragamçaão e de dona Gontinha Soarez filha de dom Soer Meemdez Facha e da comdessa dona Eluira da Faya segumdo se mostra no titullo xxiii.º de dom Meem Rodriguez de Tougues parrafo ii.º, e fez em ella Ruy Diaz, e Pero Diaz, e Manho Diaz, e Aluar Diaz, e Eluira Diaz que foy casada com dom Gomçallo Rodriguez Girom assy como se mostra no titullo xv.º dos Girõoes parrafo ii.º E Pero Diaz foi casado com dona Moor Affomsso filha de dom Affomsso Garçia da Çellada, e fez em ella dom Diego Gomez, e Affomsso Garçia que morreo sem semel, e dona Maria que foi casada com Lopo Rodriguez de Villalobos. E este Diego Gomez filho de Pero Diaz e de dona Moor Affomsso foy casado com dona Joana Fernamdez filha de Fernam Pirez de Gozmam como se mostra no titullo xvii dos de Gozmam parrafo iii.º, e fez em ella duas filhas, a huuma ouue nome dona Moor Gomez, e a outra dona Samcha Gomez : e dona Moor Gomez foi casada com Diego Lopez el chico. E Monho Diaz de Castanheda irmaão do sobredito Pero Diaz foy casado com dona Maria Diaz filha de dom Diego Lopez de Salzedo e de dona Tareyja Aluarez Podestade, filha de dom Aluar Fernamdez Podestade como se mostra no titullo noueno dos de Bizcaya parrafo vi.º E esta dona Maria Diaz depois que lhe morreo Manho Diaz casou com dom Afomsso Sanchez filho delrrey dom Sancho de Castella de gaança, e nom ouuerom semel : e depois casou esta dona Maria Diaz com dom Loy de Mendoça, e ouue em ella huuma filha que foy casada com dom Joham Furtado de Mendoça. Este Aluar Diaz irmaão de Pero Diaz e de Munho Diaz de Castanheda foi casado com a filha de Pedrasnares, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Tareyja Aluarez e foy casada com Joham Gonçalluez Raposo como se mostra no titullo lvii dos Tellos parrafo ii.º

TITULO XV.º

DO LINHAGEM DOS GIRÕOES QUE COMEÇA EM DOM RODRIGO GOMÇALUEZ GIROM QUE EM SAS PALLAURAS CUSTUMAUA DIZER IRMÃAO FUDUDO. . . . . PROSEGUE

Este dom Rodrigo Gomçalluez Girom que chamarom de Çesneiros por seu apillido dos Girõoes he o Crasto dos Çesneiros. Este dom Rodrigo Gomçalluez Girom foi casado com dona Mayor, e fez em ella dom Gomçallo Rodriguez Girom, e dom Munho Rodriguez Girom, e dom Pero Rodriguez Girom, e dom Aluar Rodriguez Girom, e todos estes forom na lide das naues de Tollosa com elrrey dom Affomsso, e outra filha que ouue nome dona Tareyja Rodriguez Giroa. Este dom Gomçallo Rodriguez Girom foi casado com dona Eluira Diaz filha de dom Diego Gomez de Castanheda e de dona Moor Aluarez das Esturas assy como se mostra no titullo xiii.º danteste dos de Castanheda, e fez em ella dom Ruy Gomçalluez Girom que ouue nome come o avôo, e dona Eluira Gomçalluez Giroa. E este dom Gomçallo Rodriguez Girom suso dito dêsque lhe morreo esta dona Eluira Diaz sa molher foy despois meestre da Ordem de Samtiago de Castella. Esta dona Eluira Gomçalluez Gyroa foi casada com dom Joham Affomsso Tello, e fez em ella dom Rodrigue Annes, e dom Gomçalle Annes que chamarom Raposo, que forom casados e ouuerom semel como adiamte ouuiredes no titullo lvii dos Tellos parrafo ii. Esta dona Tareyja Rodriguez Giroa foy casada com dom Affomsso Teliz o Velho d'Alboquerque que foy muy boo fidallgo, e fez em ella dom Affomsso Telliz, e dom Telo Affomsso, e dona Moor Affomsso, e dona Tareyja Affomsso assy como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo iii.º E este dom Tello Affomsso suso dito foy o que lidou com os filhos d'Escalhola apar d'Argona sobre as pareas çento por çento. E estes filhos d'Escalhola forom os melhores caualleiros que ouue antre os mouros em aquell tempo : e mataromsse os cauallos todos de huuma parte e da outra e britarom em ssi as lamças e as espadas e as maças e os cuitellos punhaaes e numca se vemçerom huuns nem outros. E os mouros e os christaãos todos amdauam armados de perpontos e de lorigas e de brafoneiras, e depois que lhe faleçerom as armas descalçarom as brafoneyras, e dauomsse com ellas atáa que cansarom huuns e os outros e nom forom vemçidos huma parte nem a outra, pero que gaanharom os christaãos o campo aos mouros quanto poderia seer huuma braça ou pouco mais, e assy sse partirom per cansaço emtrante aa noite como muy boos caualleiros. Este dom Ruy Gonçalluez Girom foy casado com dona Birimgueyra Lopez de Salzedo filha de dom Jam Garçia de Salzedo, e ouue della huum filho que ouue nome Gomçallo Rodriguez que foy máao. Este Gomçallo Rodriguez Girom foi casado com dona e fez em ella Gomçallo Rodriguez Girom, e Ruy Giram, e dom Affomsso Tellez de Cordoua que já dissémos e seus irmaãos dom Tello Affomsso, e dona Moor Affomsso, e dona Tareyja Affomsso : destes dos que ouuerom semel achaloees em este capitullo primeiro que falla do linhagem dos Tellos.

Digitized by Google

TITULO XVI.°

DE DOM SOEYRO MEENDEZ O BOO DA MAYA IRMÃAO DE DOM GOMÇALLO MEEMDEZ O LIDADOR FILHOS DE DOM MEEM GOMÇALLUEZ DA MAYA E DE DONA LEEGUMDA SOAREZ TEINHA : E COMO DE DOM PAAY PIRIZ ROMEU JEMRRO DO DITO SÓEIRO MEEMDEZ E DE SUA FILHA DONA GODA SOAREZ DESÇENDEROM OS REBOTIIS E GEDEÃAOS E TAUARES E PACHEQUOS E MERLOS : E AO DIANTE NO TITULLO XXI DE REY RAMIRO PARRAFO III.° FALA MAIS EM SOEYRO MEEMDEZ.

Este dom Soeiro Meendez o boo foi casado duas vezes, a primeira vez foi casado com dona Gontrode Moniz filha do comde dom Moninho da Maya que he em Castella a Velha em rriba de Pisorga, irmãa da rrainha dona Tareyja de Portugall de madre, e fez em ella huum filho que ouue nome dom Paay Soarez Çapata, e dona Gontinha Soarez : e a segumda uez foy casado com dona Eruilhida Nuniz que foi das Esturas, e fez em ella quatro filhas, a primeira ouue nome dona Goda Soarez que foi casada com dom Paay Perez Romeu como se mostra no *titullo* XLII de dom Goido Araldez parrafo IX, e destes desçemderom os Rebotiis e Gedeãaos e Tauaares e Pachequos e Merloos e outros muitos como sse mostra em este dito titullo XLII : e a outra ouue nome dona Gontrode Soarez e foy casada com Ayras Pirez de Traua, e a outra ouue nome dona Eluira Soarez, e a outra ouue nome dona Meor Soarez, e dona Tareyja Soarez que foy casada com dom Fernam Meendez de Bragamça como se mostra no titullo XXXVIII dos Bragamçãaos parrafo primo. E estas filhas de dom Soeiro Meemdez quiserom ante ordem que seerem casadas de dellas *(sic)*.

De dom Paae Soarez Çapata filho de dom Soeiro Meemdez o boo e de dona Gontrode Moniz e de seu filho dom Pero Paaez o alferez que foy casado com dona Eluira Veegas filha de dom Egas Moniz e dos filhos que ouuerom e delles desçenderam.

Este dom Paay Soarez Çapata foy casado com dona Chamoa Gomez filha do comde dom Gomez Nuniz que jaz em Pombeiro e de dona Eluira Perez filha do comde dom Pero de Traua como se mostra no titullo XXII dos Sousaãos parrafo III.°, e fez em ella dom Pero Paaez o alferez de Portugall e de Leom, e dona Exemena Paaez. Esta dona Chamoa Gomez foy ante casada com dom Meem Rodriguez de Tougues, e ouue filhos como se mostra no titullo XXIIII de dom Meem Rodriguez. Este dom Pero Paaez o alferez foy filho de dom Paay Soarez casado com dona Eluira Veegas filha de dom Egas Moniz de rriba de Doiro e da minhana dona Tareyja Affomsso, a que fez o moesteyro de Salzeda, como se mostra no titullo XXXVI de dom Moninho Veegas parrafo XIIII, e fez em ella dom Joham Perez, o que chamarom da Maya, e dom Martim Perez que chamarom por sobrenome Jami, e dom Soeiro Perez, e dona Orraca Pirez que foi casada com dom Pere Anes de Nouoa como se mostra no titullo XIII.° de dom Pero Fernamdez de Traua parrafo VII.° : e este dom Joham Pirez foi casado com dona Guiumar Meemdez filha do comde dom Meendo o Sousaão e de dona Maria Rodriguez filha do comde dom Rodrigo o Veloso, e fez em ella geeraçom como veredes adeamte.

Este dom Martim Pirez da Maya filho de dom Pero Paaez foy casado com dona Tareyja Martins filha de dom Martim Fernamdez de rriba de Vizella e de dona Esteuainha Soarez filha de dom Soeiro Pirez Escacha como se mostra no titullo XLV dos de Vizella parrafo II.°, e fez em ella dom Joham Martins Auana, e dona Eluira Martins que foi casada com dom Pero Nuniz de Baruosa, e fez em ella geeraçom como sse mostra no titullo XXXVII do comde dom Nuno de Çelanoua parrafo IIII.° Este dom Joham Martiins Auana filho de dom Martim Pirez da Maya foy casado com dona Tareyja Pirez de Bragamça filha de Pero Garçia, filho de dom Garçia Pirez e de dona Gontinha Soarez, neta de dom Meem Rodriguez de Tougues filho de dom Rodrigo Froyaz o boo de Trastamara como sse mostra no titullo XXIIII de dom Meem Rodriguez parrafo IIII.°, e fez em ella dona Aldomça Annes que foy barregãa delrrey dom Affomsso, e casou despois com Gill Vaasquez de Souerosa, o que morreo na lide de Gouuea, e fez em ella dona Guiumar Gill, e dona Marquesa Gill : e dona Guiumar Gill foy casada com dom Joham Rodriguez de Briteiros, e ouue semel como se mostra no titullo XXIII de dona Eluira Anes que fal'a dos de Briteiros parrafo II.°

De dom Soeiro Pirez filho de dom Pero Paaez o alferez e de dom Martim Soarez de Baguim seu filho

Este dom Soeyro Pirez nom foy casado mais teue barregãa, e fez em ella Martim Soarez de Baguim, e Joham Soarez da Gaya. Este Joham Soarez da Gaya foy casado com dona Maria Soarez filha de dom Soeiro Meemdez,

Digitized by Google

e fez em ella Johane Anes da Gaya que foy caualleiro de boa pallaura e muito saboroso. Este Johane Anes da Gaya foy casado com dona e fez em ella Esteuam Anes que foi creligo : este Esteuam Anes ouue huum filho que ouue nome Joham da Gaya que foy muy boo trobador e mui saboroso. Este Martim Soarez de Baguim filho de dom Soeiro Pirez foy casado com dona e fez em ella Martim Martiins Aluelo por sobrenome que foy muy boo caualleiro e muy saboroso, e dona Moor Martins de Baguim que foy casada com Martim Veegas Geruas Mogudo, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Moor Martins de Baguim que foy casada com Fernam Pirez de Portocarreyro, e fez em ella semel como se mostra no titullo xliii dos de Portocarreiro parrafo vi.°

De dona Eyxamea Paaez irmãa de dom Pero Paaez o alferez

Esta dona Eyxamea Paaez foy casada com dom Gomçallo Paaez de Toronho filho de dom Paay Curuo, e fez em ella dona Eluira Gomçalluez que foi casada com dom Garçia Meemdez d'Eixo filho do comde dom Meemdo, e ouuerom semel como se mostra no titullo xxii dos Sousaãos parrafo x.

De dom Joham Pirez da Maya e dos que delle desçenderom e com quem casarom

Este dom Joham Pirez da Maya foy casado com dona Guiumar Meemdez filha do comde dom Meemdo o Sousaão e de dona Maria Rodriguez filha do comde dom Rodrigo o Veloso como se mostra no titullo xxii dos Sousaãos parrafo viii.°, e fez em ella dona Maria Anes, e dona Tareyja Anes, e dona Eluira Anes que se uê casada com dom Ruy Gomez de Briteiros como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo xvi e no titullo xxiii desta dona Eluira Anes hu está sa semel. Esta dona Maria Anes filha de dom Joham Pirez da Maya e de dona Guiumar Meemdez foy casada com dom Gill Martiins filho de dom Martim Anes de rriba de Vizella e de dona Esteuainha Pirez como se mostra no titullo xxvi de dom Soeiro Meendez o Grosso parrafo primo, e fez em ella dom Martim Gill, e dona Tareyja Gill, e dona Costança Gill. Este dom Martim Gill foy casado com dona Milia Amdres filha de dom Amdres Fernamdez de Castro, e fez em ella o comde dom Martim Gill, e dona Maria Martiins que se uê casada com dom Pero Ponço, e nom ouue della semel. Este comde dom Martim Gill foi casado com dona Viulante filha do comde dom Joham Affomsso e da comdessa dona Tareyja Samchez filha delrrey dom Samcho de Castella e de Leom de gaamça, e nom ouue della semel : e ouue huum filho de barregãa que ouue nome Affomsso Martins que se uê casado em Lixboa. E dona Tareyja Gill foy barregãa delrrey dom Samcho de Castella, e nom ouue della semel. E dona Costamça Gill filha de dom Gill Martins foy casada com Joham Gill de Souerosa, e fez em ella huum filho que ouue nome Martim Annes e por sobrenome Tio, e foy peco e nom ouue semel. E dona Tareyja Anes filha de Joham Pirez da Maya foy casada com dom Fernamdeanes de Limha filho de Joham Fernamdez de Limha como se mostra no titullo xii.° do comde dom Pero Fernamdez de Traua parrafo iii.°, e fez em ella dom Joham Fernamdez de Limha que chamarom d'Anhoaue, e dom Fernam Fernamdez Pam-çemteo, e dona Orraca Fernamdez, e dona Enês Fernamdez que casou com Pero Nuniz de Gozmam como se mostra no titullo xvii dos de Gozmam parrafo iii.° E este dom Joham Fernamdez ouue huum filho que ouue nome Gomçalle Annes, e mataromno os mouros ant'elrrey dom Samcho que era iffamte e nom ficou delle semel, e mataromno apar de Graada quamdo matarom dom Gonçalle Anes d'Aguiar o Velho : e dom Fernam Fernamdez Pam-çenteo foi casado com dona Samcha Vasquez filha de dom Vaasco Gill de Souerosa e de dona Froylhi Fernamdez, filha de Fernam Eanes Cheyra como se mostra no titullo xxv de dona Tareyja Gomçalluez de Sousa parrafo iii.°, e fez em ella Joham Fernamdez Pam-çenteo. Este dom Joham Fernamdez foi casado com dona Maria Anes filha de Joham de Boym e de dona Marinha Affomsso, e nom ouuerom semel.

TITULO XVII.°

DO LINHAGEM DOS DE GOZMAM PRIMEIRAMENTE DE DOM ALUAR RODRIGUEZ DE GOZMAM DE QUE SSE MAIS LOMGE PODE SABER

Este dom Aluaro Rodriguez foi casado com dona Orraca Rodriguez irmãa de dom Fernam Rodriguez de Crasto liidima, e fez em ella dom Pero Rodriguez de Gozmam. E dom Pero Rodriguez de Gozmam foi casado com dona Eluira Gomez de Maçanedo irmaã do comde dom Gomez de Maçanedo, e fez em ella dom Nuno Pirez, e dom Guilhem Pirez. Matarom despois este comde dom Gomez porque os quisera deserdar. E dom Guilhem Pirez foy casado com dona Eluira Rodriguez que foy filha de dom Rodrigo Diaz senhor dos Cameros e da comdessa dona Orraca Diaz de Bizcaya filha de dom Diego o boo, que fora ante molher do comde dom Aluaro Pirez de Lara como sse mostra no titullo xiii do conde dom Pedro de Traua parrafo v.° Este dom Guilhem Pirez filho

Digitized by Google

de dom Pero Rodriguez de Gozmam e de dona Moor Guilhem *(sic)* : e assy foi este dom Pero Nuniz de Gozmam e seus irmaãos sobrinhos de dom Nuno o boo de Lara, bisnetos de dom Diego o boom. Este dom Pero Nuniz de Gozmam sobredito nom ouue filho lidimo; mais ouue filhos de gaamça, o quall huum foy dom Affomsso Pirez de Gozmam que foy muy preçado em toda Castella e em Leom e em toda a fromtaria e foi muy boo caualleiro d'armas, e foy casado com dona Maria Affomsso filha de Fernam Gomçalluez Coronell e de dona Samcha Vasques de Cuynha como sse mostra no titullo LV dos Coronees parrafo v.°, e fez em ella huum filho que ouue nome dom Joham Affomsso de Gozmam e duas filhas, a huuma ouue nome dona Isabell que foy casada com dom Fernam Pirez Ponço e fez em ella dous filhos que ouuerom nome, huum dom Pero Ponço e o outro dom Fernam Pirez Ponço, e a outra ouue nome dona Leanor e foy casada com dom Luis filho de dom Affomsso de Laçerda e ouue em ella huum filho que ouue nome dom Joham, e huuma filha que ouue nome dona Isabell que foy casada com dom Rodrigo Pirez Ponço das Esturas. Este dom Pero Nuniz de Gozmam oute em outra dona que ouue nome dona Tareyja Rodriguez de Brisoyla sa molher outro filho que ouue nome Aluar Pirez de Gozmam : este dom Aluar Pirez de Gozmam foy casado com dona e fez em ella dom Pero Nuniz, e outro que ouue nome como o padre que em Seuilha *(sic)*. E Pero Nuniz foy casado com dona Maria que foy dos Girõoes, e fez em ella dona Leanor Nuniz, dona muito homrrada e muito boa de que elrrey dom Affomsso de Castella, o que morreo em Gibaltar, ouue seus filhos, e dom Affomsso Meemdez que foi meestre de Santiago. E este dom Aluar Pirez que ouue nome come o padre foy casado em Seuilha com dona Orraca, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Tareyja Aluarez : e esta dona Tareyja Aluarez foy casada com Fernam Gomçalluez d'Aguiar. E dom Fernam Pirez irmãao de dom Guilhem Pirez foy casado com dona e fez em ella dona Johana Fernamdez que foy casada com Diego Gomez de Castanheda como se mostra no titullo XIII dos de Castanheda parrafo II.°, e fez em ella duas filhas, a huuma ouue nome dona Mayor e foy casada com Fernam Sanchez de Vallasco, e a outra ouue nome dona Johana e foy casada com Diego Lopez d'Alfaro. E dom Nuno Pirez, outrossy irmãao de dom Guilhem Pirez foi casado com dona Orraca Meemdez filha do comde dom Meendo o Sousaão de Portugall, e fez em ella dom Pero Nuniz de Gozmam assy cõmo se mostra no titullo XXII.° dos Sousaãos parrafo VIII.° Este dom Pero Nuniz foy casado com dona Orraca Garçia de Roa, e fez em ella dom Joham Pirez que foi casado com dona Maria Ramirez de Çefontes, e fez em ella Pero Nuniz de Gozmam, e Joham Ramirez. E este Pero Nuniz de Gozmam foy casado com dona Enês Fernamdez de Limha irmãa de dom Joham Fernamdez e de dom Fernam Fernamdez Pam-çemteo como se mostra no titullo XVI de dom Soeiro Meemdez parrafo IIII.°, e fez em ella dona Samcha que foy casada em Portugall com Gonçalle Anes de Bredo filho de dom Joham Meemdez de Briteiros e de dona Orraca Affomsso filha delrrey dom Affomsso de Portugall de gaamça, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Maria Gonçalluez que casou com dom Ruy Vaasquez Pereyra, e fez em ella geeraçom como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo XIIII. Joham Ramirez suso dito foy casado em Tolledo com dona Maria Garçia irmãa de Diego Garçia de Tolledo, e fez em ella Pero Nuniz, e outro filho que ouue nome Joham Ramirez de Gozmam como o padre.

TITULO XVIII.°

DO LINHAGEM DOS DE VILLALOBOS : PRIMEIRAMENTE DO CONDE DOM PEDRO DE PALLEMÇA DE QUE SE MAIS LOMGE PODE SABER

Este comde dom Pedro foy casado com dona e fez em ella dom Martim Gonçalluez, e dom Fernam Gomçalluez. E dom Martim Gomçalluez nom ouue semel : e dom Fernam Gomçalluez foy casado com dona e ouue filhos della, o comde dom Rodrigo o Veloso, e dom Gomçallo Monhoz, o que despenarom em Aça os seus solaremgos porque ficarom despois sogeitos pera sempre. E o comde dom Rodrigo morreo sem semel : e dom Gomçallo Monhoz foy casado com dona e fez em ella huum filho que ouue nome o comde dom Gomez de Maçanedo, e o porque o chamarom de Maçanedo foi porque o pobrou e liurou, e o apillido seu era de Campo, e dona Eluira Gomçalluez. E o comde dom Gomez foi casado com dona e fez em ella dom Gill Gomez, e dom Manrrique Gomez, e dona Eluira Gomez que casou com dom Pero Rodriguez de Gozmam assy como se mostra no titullo XVII dos de Gozmam. E o sobredito dom Gill Gomez morreo sem semel : e dom Manrrique Gomez foy casado com dona e fez em ella dom Gill Manrrique, e dom Gomez Manrrique, e dom Ruy Manrrique. E dom Gill Manrrique foy casado com dona Tareyja Fernamdez senhora de Villalobos, e fez em ella dom Aluar Gill, e dom Manrrique Gill, e dom Gonçallo Gill, e dom Ruy Gill, e dom Gomez Gill, e o abade dom Gill Gomez, e dona Toda Gill, e dona Milia Gill : e todos estes morrerom sem semel senom dom Ruy Gill que foi casado com dona Maria filha de dom Lopo el chico e de dona Biringueyra Gonçalluez Giroa, e fez em ella dom Lope Rodriguez, e dom Ruy Gill de Villalobos. E dom Lope Rodriguez foy casado com dona Birimgueyra Pirez filha de dom Pero Diaz de Castanheda e de dona Moor Affomsso filha de dom Affomsso Garçia de Villalobos o mayor, e fez em ella Ruy Pirez, e outras monjas. Dom Ruy Gill foi casado

Digitized by Google

com dona Tareyja Affomsso filha de dom Affomssaluarez de Noronha irmãa de dom Pedraluarez das Esturas e de dona Maria Rodriguez de Ribas. Este Affomssaluarez he no titullo XXIIII de dom Meem Rodriguez de Tougues parrafo III.°, e fez em ella dom Fernam Rodriguez que foy casado com dona Enês Affomsso filha de dom Affomsso de Laçerda, e fez em ella dom Joham Rodriguez, e dona Maria, e dona Bramca. Esta dona Maria Rodriguez de Ribas foy filha de dom Rodrigo Aluarez filho do comde dom Aluaro e de dona Samcha Diaz irmãa de dom Ruuy Diaz de Çefontes.

TITULO XIX.°

DO COMDE DOM RAMIRO DE CAMPOS E DOS QUE DELLE DESÇEMDEROM

Primeyramente o comde dom Ramiro foi casado com dona e fez em ella o comde dom Froya, e ambos jazem soterrados em Carazedo em terra de Berez. E o comde dom Froya foi casado com dona e fez em ella tres filhos e huuma filha, e os filhos ouuerom nome huum dom Ramir Froyaz, e outro ouue nome dom Rodrigo Froyaz, e ho outro ouue nome dom Diego Froyaz, e a filha ouue nome dona Tareyja Froyaz. E dom Ramir Froyaz e dom Rodrigo Froyaz nom ouuerom semel : e dom Diego Froyaz foi casado com dona Aldomça Martiins de Seuilha, madre de dom Rodrigo Affomsso e de seus irmãaos, dèpois que elrrey dom Affomsso de Leom em ella fez seus filhos que a casou com ell, e fez em ella dom Ramiro Diaz, e dona Samcha Diaz : e dom Ramiro Diaz casou com dona Tareyja Fernamdez filha de dom Fernamdaluarez que foi filho do comde dom Aluaro de Lara de gaamça que já dissémos e casou com ella, e fez em ella Diego Ramirez que chamarom d'Almonte : e Diego Ramirez foy casado com dona Johana Rodriguez, e fez em ella Loy Diaz d'Almança e seus irmãaos. E dona Samcha Diaz foy casada com dom Rodrigo Aluarez d'Alcalá que foi filho do comde dom Aluaro de Lara e de dona Tareyja Gill do Sorno de gaamça e irmaão deste Fernam Aluarez que dissémos, e fez em ella dom Diego Froyaz que matou elrrey dom Samcho, e dona Samcha Rodriguez molher de dom Pedraluarez d'Esturas e madre de dom Rodrigo Aluarez d'Esturas que ora morreo, e dona Maria Rodriguez de Ribas que foy casada com dom Affomsso Aluarez de Noronha irmaão deste dom Pedro Aluarez assy como já dissémos.

TITULO XX.°

DO LINHAGEM DOS MALRRIQUES : PRIMEIRAMENTE DE PERO MALRRIQUE O UELHO DE QUE SSE MAIS LONGE PODE SABER

Este dom Pero Malrrique o velho veo do linhagem dos Malrriques de Narbona. Este dom Pedro Malrrique foy casado com dona e fez em ella dom Fernam Pirez Malrrique : este dom Fernam Pirez Malrrique foy casado com dona Tareyja Garçia filha de dom Garçia Pirez e de dona Gontinha Soarez neta de dom Meem Rodriguez de Tougues como se mostra no titullo XXIIII deste Meem Rodriguez parrafo II.°, e fez em ella Garçia Fernamdez Malrrique. Este dom Garçia Fernamdez Malrrique foy casado com dona Tareyja, e fez em ella dom Pero Malrrique, e dom Garçia Malrrique : este dom Pero Malrrique filho de dom Garçia Fernamdez Malrrique e de dona Tareyja foi casado com dona Tareyja Rodriguez filha de dom Ruy Paaez de Souto mayor e fez em ella dous filhos, huum ouue nome Garçia Fernamdez Malrrique, e o outro ouue nome Pero Malrrique como seu padre : e depois que morreo Pero Malrrique seu padre destes ambos casou esta dona Tareyja Rodriguez com Garçia Lasso de la Ueyga, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Eluira Garçia.

TITULO XXI.°

DELREY RAMIRO DOMDE DESÇEMDEO A GEERAÇOM DOS BOOS E NOBRES FIDALLGOS DE CASTELLA E PORTUGALL E DALGUUNS FEITOS QUE ELLE E OS QUE DELLE DESÇEMDERAM FEZERAM

Ouue huum rrey em Leom de gramdes feitos a que chamarom rrey Ramiro o segumdo, e o porque lhe chamarom segumdo foy porque ouue hi outro rrey Ramiro que foy ant'elle : e outro ouue hi rrey Ramiro o terçeiro. Este rrey Ramiro o segumdo desçemdeo da linha dereita delrrey dom Affomsso o catollico que cobrou a terra a mouros depois que foy perdida por rrey Rodrigo como sse mostra no titullo III dos rreys gentiis de Persia e dos emperadores de Roma parrafo VII. Rey Ramiro o segumdo ouuyo fallar da fermusura e bomdades de huuma moura e em como era d'alto samgue e irmãa d'Alboazer Alboçadam, filhos de dom Çadam Çada bisneto de rrey

Digitized by Google

Aboali, o que comquereo a terra no tempo de rrey Rodrigo. Este Alboazare Alboçadam era senhor de toda a terra dês Gaya atáa Samtarem, e ouue muitas batalhas com christãaos e estremadamente com este rrey Ramiro, e rrey Ramiro fez com elle gramdes amizades por cobrar aquella moura que elle muito amaua. E fez emfimta que o amaua muyto, e mamdoulhe dizer que o queria veer por se aver de conheçer com elle por as amisades seerem mais firmes : e Alboazer Alboçadam maudoulhe dizer que lhe prazia dello e que fosse à Gaya e hi se veria com el. E rrey Ramiro foisse lá em tres gallees com fidalgos e pediolhe aquella moura que lha désse e fallaya christãa e casaria com ella : e Alboazer Alboçadam lhe rrespomdeo, «tu teens molher e filhos della e és christãao, como podes tu casar duas vezes?» e ell lhe disse que uerdade era, mais que elle era tanto seu parente da rrainha dona Aldora sa molher que a samta egreja os parteria. E Alboazar Alboçadam juroulhe por sa ley de Mafomede que lha nom daria por todo o rreyno que elle àvia, ca a tiinha esposada com rrey de Marroços. Este rrey Ramiro trazia huum grande astrollogo que auia nome Aaman, e per suas artes tiroua huuma noite donde estaua e leuoua aas galees que hi estauam aprestes : e emtrou rrey Ramiro com a moura em huuma galee, e a esto chegou Alboazer Alboçadam e alli foy a contemda gramde antre elles, e despereçerom hi dos de rrey Ramiro xxii dos boons que hi leuaua e da outra companha muyta. E el leuou a moura a Minhor, depois a Leom e bautizoua e pôslhe nome Artiga que queria tanto dizer naquell tempo castigada e emsinada e comprida de todollos beens. Alboazer Alboçadam têuesse por mal viltado desto e pemsou em como poderia vimgar tall desomrra : e ouuio fallar em como a rrainha dona Aldora molher de rrey Ramiro estaua em Minhor, postou sas náaos e outras vellas o melhor que pode e mais emcuberto, e foy aaquell logar de Minhor e emtrou a villa e filhou a rrainha dona Aldora e meteoa nas náaos com donas e domzellas que hi achou e da outra companha muita, e veosse ao castello de Gaya que era naquelle tempo de gramdes edifiçios e de nobres paaços. A elrrey Ramiro contarom este feito, e foy em tamanha tristeza que foi louco huuns doze dias : e como cobrou seu entendimento mamdou por seu filho o iffamte dom Hordonho e por alguuns de seus vassallos que emtemdeo que eram pera gram feito, e meteosse com elles em çimquo galees ca nom pode mais auer. El nom quis leuar galiotes senom aquelles que emtemdeo que poderiam rreger as galees, e mamdou aos fidallgos que rremassem em logar dos galliotes : esto fez el porque as galees eram poucas e por hirem mais dos fidallgos e as galees hirem mais apuradas pera aquell mester por que hia. E el cubrio as galees de pano verde e emtrou com ellas por sam Johane de Furado que ora chamam sam Johane da Foz. Aquelle logar de huúma parte e da outra era a rribeira cuberta d'aruores, e as galees emcostouas sô os rramos dellas, e porque eram cubertas de pano verde nom pareçiam. El deçeo de noite á terra com todollos seus e fallou com ho iffamte que sse deitassem a ssô as aruores o mais emcubertamente que o fazer podesse e per nenhuma guisa nom sse abalassem atáa que ouuissem a uoz do seu corno, e ouuimdoo que lhe acorressem a gram pressa. El vistiosse em panos de tacanho e sua espadà e seu lorigom e o corno ssô ssy, e foisse sóo deitar a huuma fonte que estaua sô o castello de Gaya : e esto fazia rrey Ramiro por veer a rrainha sa molher pera aver comsselho com ella em como poderia mais compridamente aver dereyto d'Alboazar Alboçadam e de seus filhos e de toda sa companha, ca tiinha que pello consselho della cobraria todo, ca cometemdo este feito em outra maneyra que poderia escapar Alboazer Alboçadam e seus filhos. E porque elle era de gram coraçam puinha em esta guisa seu feito em gram vemtuira : mas as cousas que sem hordenadas de Deus veem aaquello que a elle praz e nom assy como os homeens peemssam. Aconteçeo assy que Alboazar Alboçadam fora correr monte comtra Alafoões, e huuma sergente que avia nome Perona naturall de Framça que leuarom com a rrainha seruia 'ant'ela, leuamtousse pella manhãa assy como avia de custume de lhe hir pol'agua pera as mãaos aaquella fonte achou hi jazer rrey Ramiro e nom no conheçeo : e elle pediolhe per arauia da agua por Deus ca sse nom podia dalli leuamtar, e ella deulha per huum açeter, e elle meteo huum camafeo na boca, e aquell camafeu avia partido com sa molher a rrainha per meatade, e elle deusse a beuer e deytou o camafeu no açeter, e a sergente foisse e deu a agua aa rrainha. E ella vio o camafeo e conheçeo logo, e a rrainha preguntou quem achára no caminho, e ella rrespomdeo que nom achára nemguem, e ella lhe disse que mentia e que lho nom negasse e que lhe faria bem e merçêe : e a sergente lhe disse que achára hi huum mouro doemte e lazerado e lhe pedira da agua que beuesse por Deus e que lha déra : e a rrainha lhe disse que lhe fosse por elle e o trouuesse emcubertamente. E a sergente foy lá e disselhe «homem pobre a rrainha minha senhora vos mamda chamar, e esto he por vosso bem ca ella mamdará pensar de vós :» e rrey Ramiro rrespondeo sô ssy «assi o mande Deus.» Foisse com ella e emtrarom pella porta da camara, e conheçeo a rrainha e disse «rrey Ramiro que te adusse aqui?» e elle lhe rrespomdeo «o vosso amor» e ella lhe disse «veeste morto :» elle lhe disse «pequena marauilha pois o faço por vosso amor» e ella rrespomdeo «nom me as tu amor pois daqui leuaste Artiga que mais preças que mim, mais vayte ora pera essa trascamara e escusarmeey destas donas e domzellas e hirmey logo pera ti.» A camara era d'aboueda e como rrey Ramiro foy dentro fechou ella a porta com huum gram cadeado. E elle jazendo na camara chegou Alboazer Alboçadam e foysse pera a ssa camara, e a rrainha lhe disse «se tu aqui tiuesses rrey Ramiro que lhe farias?» o mouro rrespomdeo «o que elle faria a mym, matalo com gramdes tormentos :» e rrey Ramiro ouuia tudo : e a rrainha disse «pois senhor aprestes o teens ca aqui estáa em esta trascamara fechado, e ora te podes delle vimgar aa tua vontade.» E elrrey Ramiro emtemdeo que era emganado per sa molher e que já dalli nom

Digitized by Google

podia escapar senom per arte alguuma : e maginou que era tempo de sse ajudar de seu saber, e disse a gram alta voz, «Alboazer Alboçadam sabe que eu te errey mall, mostramdote amizade leuey da ta casa ta irmãa que nom era da minha ley : eu me confessey este peccado a meu abade, e elle me deu em pemdemça que me veesse meter em teu poder o mais vilmente que podesse, e se me tu matar quisesses que te pedisse que como eu fezera tam gram peccado ante a ta pessoa e ante os teus em filhar ta irmãa mostrandote boo amor, que bem assy me désses morte em praça vergonhosa : e por quamto o peccado que eu fiz foy em gramdes terras soado que bem assy a minha morte fosse soada per huum corno e mostrada a todos os teus. E ora te peço, pois de morrer ei, que faças chamar teus filhos todos e filhas e teus parentes e as gentes desta villa e me faças hir a este curral que he de grande ouuida e me ponhas em logar alto e me leixes tanjer meu corno que trago pera esto a tanto atáa que me saya a alma do corpo, e em esto filharás vimgança de mym, e teus filhos e parentes averam prazer e a minha alma será salua : esto me nom deues de negar por saluamento de minha alma, ca sabes que per ta ley deues saluar se poderes as almas de todas as leys.» Esto dizia el por fazer viir alli todos seus filhos e parentes por se vimgar delles, ca em outra guisa nom os poderia achar em huum, e porque o curral era alto de muros e nom avia mais que huuma porta per hu os seus aviam d'emtrar. Alboazer Alboçadam pemssou no que lhe pedia e filhou delle piedade e disse contra a rrainha, «este homem rrepemdido he de seu peccado, mais ey eu errado a elle que elle a mym, gram torto faria em o matar pois se pooem em meu poder.» A rrainha rrespomdeolhe «Alboazer Alboçadam, fraco de coraçom! eu sey quem he rrey Ramiro, e sey de çerto se o saluas de morte que lhe nom podes escapar que a nom premdas delle, ca elle he arteyroso e vingador assy como tu sabes : e nom ouuiste tu dizer como elle tirou os olhos a dom Hordonho seu irmãao que era moor ca el de dias por o deserdar do rreyno? e nom te acordas quamtas lides ouueste com elle e te vemçeo e te matou e catiuou muitos boos? e já te esqueçeo a força que te fez de ta irmãa, e em como eu era sa molher me trouueste que he a moor desomrra que os christãaos podem aver? Nom és pera viuer nem pera nada se te nom vimgas : e sse o tu fazes por tua alma por aqui a saluas pois he homem d'outra ley e he em contrayro da tua, e tu dálhe a morte que te pede pois já vem consselhado de seu abade, ca gram peccado farias se lha partisses.» Alboazer Alboçadam olhou o dizer da rrainha e disse em seu coraçom «de máa ventura he ho homem que sse fia per nenhuuma molher : esta he sa molher lidima e tem iffantes e iffamtas delle e quer sa morte desomrrada! eu nom ei porque della fii, eu alomgalaey de mim.» E pemssou em no que lhe dizia a rrainha em como rrey Ramiro era arteyroso e vimgador e rreçeousse delle se o nom matasse e mandou chamar todollos que eram naquelle logar, e disse a rrey Ramiro «tu veeste aqui e fezeste gram loucura ca nos teus paaços poderas filhar esta peemdemça : e porque sei se me tu teuesses em teu poder que nom escaparia aa morte, eu querote comprir o que me pedes por saluamento de tua alma.» Mamdou tirar da camara e leuouo ao curral e poello sobre huum gram padròm que hi estaua, e mamdou que tamgesse seu corno a tanto atáa que lhe sahisse o folego. E elrrey Ramiro lhe pedio que fezesse hi estar a rrainha e as donas e domzellas e todos seus filhos e seus parentes e çidadãaos naquell currall : e Alboazer Alboçadam fezeo assy. E rrey Ramiro tangeo seu corno a todo seu poder pera o ouuirem os seus : e o iffamte dom Ordonho seu filho quamdo ouuio o corno acorreolhe com seus vassallos, e meteromsse pella porta do curral : e rrey Ramiro deçeosse do padram domde estaua e veo comtra o iffamte e disselhe, «meu filho vossa madre nom moyra nem as donas e domzellas que com ella veerom, e guardadea de cajom ca outra morte mereçe.» Alli tirou a espada da baynha e deu com ella Alboazer Alboçadam per çima da cabeça que o femdeo atáa os peitos. Alli morrerom quatro filhos e tres filhas d'Alboazer Alboçadam e todos os mouros e mouras que estauam no currall, e nom ficou em essa villa de Gaya pedra com pedra que todo nom fosse em terra : e filhou rrey Ramiro sa molher com sas donas e domzellas e quamto aver achou e meteo nas gallees. E depois que esto ouue acabado chamou o iffamte seu filho e os seus fidallgos e contoulhes todo como lhe aveera com a rrainha sa molher, e el que lhe dera a vida por fazer della mais crua justiça na sa terra. Esto ouuerom todos por estranho de tamanha maldade de molher, e ao iffamte dom Ordonho sayrom as lagremas pellos olhos e disse comtra seu padre, «senhor a mym nom cabe de fallar em esto porque he minha madre senam tanto que oulhees por vossa homrra.» Emtrarom emtom nas gallees e chegarom aa Foz d'Ancora e amarrarom sas gallees por folgarem porque aviam muito trabalhado aquelles dias. Alli forom dizer a elrrey que a rrainha siia choramdo, e elrrey disse «vaamola veer :» foy lá e pregumtoulhe porque choraua, e ella rrespomdeo, «porque mataste aquelle mouro que era melhor que ti.» E o iffamte disse contra seu padre, «esto he demo, que querees delle que pode ser que vos fugirá?» e elrrey mandoua emtom amarrar a huuma móo e lamçalla no mar, e dês aquelle tempo lhe chamarom Foz d'Ancora. E por este peccado que disse o iffamte dom Ordonho comtra sa madre disserom despois as gentes que por esso fora deserdado dos poboos de Castella : este deserdamento se mostra mais compridamente no titullo III.º dos rreys gentiis e godos parrafo VII. Rey Ramiro foysse a Leom e fez sas cortes muy rricas e fallou com os seus de ssa terra e mostroulhes as maldades da rrainha Alda sa molher, e que elle avia por bem de casar com dona Artiga que era d'alto linhagem : e elles todos a huuma voz a louuarom e ho ouuerom por bem, porque dissera por ella o gramde estrollogo Aman que ela era pedra preçiosa antre as molheres que naquelle tempo avia : e aimda disse mais que tanto avia seer boa christãa que Deus por sua honrra lhe daria geeraçom de homeens boos e de gramdes feitos e avemturados em bem. E bem

Digitized by Google

pareçe que Aman disse verdade ca ella foy de boa vida, e fez o moesteiro de sam Juliam e outros ospitaaes muitos : e os que della deçemderom forom muito compridos do que o gramde astrolego disse que foy Aman. Este Aman por sa arte dezia muy compridamente as cousas que aviam de viir. Este rrey ouue huum filho em dona Artiga que chamarom iffamte dom Aboazer Ramirez : este chamarom por sobrenome çide Aboazar porque naquel tempo fez muitas lides com mouros, e tirouos de sam Romãao e de Crasto d'Aueoso e de Crasto de Gomdomar e de Todea e de todo d'Amtre Doyro e Minho e d'Aalem dos Montes comtra Bragamça e passouos aalem Doyro a Lamego a Sam Martinho de Mouros e foyos tirar-de comtra Coymbra : e fez outra filha que chamarom dona Artiga Ramirez. Este Boazer Ramirez casou com dona Elena Godiiz filha de dom Godinho das Esturas. Ella com seu marido fumdarom o moesteiro de sam Nicoláao a que ora chamam samto Tisso de rriba d'Aue, e guardauomno nas fazendas dom Guter Tellez e dom Sauarigo Erit e dom Traicosem de Torquides : estes eram seus vassallos e senhores de boos caualeiros. Este Aboazer Ramirez fez huum filho em esta sa molher que chamarom Trastameyro Aboazer, e outro Ermeiro Aboazer : este Trastameiro Aboazer foi casado com dona Eomeldola Gomçalluez irmãa do conde dom Fernam Gomçalluez filhos do comde dom Gomçallo Nuniz que foy filho de dom Nuno Rosoyra assy como se mostra no titullo III.º dos juizes que fezerom os castellaãos donde veerom os rreys de *Castella* parrafo primo, e fez em ella dom Gomçallo Trastamirez da Maya, e dona Orlamda Trastamirez. Este dom Trastameiro Aboazar casou com dona Dordia Assorez irmãa de dom Sarrazinho Osorez, e fez em ella dom Fernam Trastamirez, e dona Ermesemda Trastamirez. Este dom Gomçallo Trastamirez da Maya foi casado com dona Miçia Rodriguez filha de dom Ruuy Vermuiz, avôo de dom Diego Laimdez padre de dom Ruuy Diaz çide como se mostra no titullo VIII.º deste Ruuy Diaz parrafo III.º, e fez em ella dom Meem Gomçalluez da Maya : este dom Gomçallo Trastamirez foy outra vez casado com dona Husoo Soarez filha de dom Sesnam Diaz, e fez em ella huuma filha que chamarom dona Ermesemda Gomçalluez. Este dom Meem Gomçalluez da Maya foi casado com dona Leonguida Soarez que chamarom em sobrenome a Tainha, e foy filha de dom Soeiro Geendez da Varzea como se mostra no titullo XLII de dom Goido Araldez parrafo primeiro, e fez em ella dom Soeiro Meemdez o boo da Maya, e Gomçallo Meemdez o lidador, e dona Ouroana Meemdez. Estes todos se chamarom da Maya porque se ganhou por os seus avóos e aviamna por sua : e a Maya chamauasse naquel tempo dês Doyro atáa Lima.

E o suso dito dom Soeiro Meendez o boo chamaromno assi porque era homem de gramdes feitos, e porque tirou o feu da Espanha que aviam d'auer os rromãaos per esta guisa : el foy em rromaria a Roma e ouuio dizer que estaua hi huum caualleiro que lidaua por estes feus com aquelles daquella terra que os queria liurar, e lidou com elle e vemçeo, e dês aquelle tempo foy liure a Espanha do feu.

Este acreçemtou muito no moesteiro de samto Tisso com a Tainha sa molher. Este ouue huuma filha de sua molher que ouue nome dona Maria Soarez que casou com dom Pero Bernaldo de sam Fagumdo, e fez em ella dom Tell Pirez de Menezes. E dom Tell Pirez foy casado com dona Orráca Garçia d'Orea, e fez em ella dom Affomsso Telléz o Velho que pobrou Alboquerque, e dom Soer Tellez : e deste dom Soer Tellez falla no titullo LVII dos Tellos parrafo III.º, e deste veem os Ponços de Liom. Este dom Affomsso Tellez d'Alboquerque foy casado com dona Tareyja Rodriguez Girca filha de dom Ruuy Gomçalluez Girom como se mostra no titullo XV dos Girõoes parrafo .II.º, e fez em ella dom Affomsso Tellez de Cordoua e outros irmaãos como se mostra no seu titullo LVII : e fez outra geeraçom boa em outra molher como se mostra no dito titullo LVII.º parrafo II.º Este dom Affomsso Tellez de Cordoua foy casado com dona Maria Anes filha de dom Joham Fernamdez de Lima como se mostra no titullo XIII.º do comde dom Pero Fernamdez de Tráua parrafo III.º, e fez em ella dona Moor Affomsso : e esta dona Moor Affómsso foy casada com dom Affomsso o iffamte de Molina, e fez em ella a rrainha dona Maria e o iffamte dom Affomsso de Molina. Esta rrainha dona Maria foy casada com elrrey dom Samcho de Castella, e fez em ella elrrey dom Fernamdo de Castella, e o iffamte dom Pedro que se perdeo na veyga de Graada e nom foy achado morto nem viuo, e o iffamte dom Affomsso, e o iffamte dom Amrrique, e o iffamte dom Fellipe, e a iffamte dona Beatriz, e a iffamte dona Isabel que foy casada com o duque de Bretanha e nom ouue semel. Estes iffamtes dom Affomsso e dom Amrrique e dom Fellipe nom ouuerom semel : elrrey dom Fernamdo casou com a iffamte dona Costamça filha delrrey dom Dinis de Portugall e da rrainha dona Isabel como se mostra no titullo VII.º do comde dom Momdo domde veem os rreys de Portugall parrafo XII.º, e fez em ella elrrey dom Affomsso de Castella o boom que filhou Aliazira aos mouros e outros muitos logares, e a rrainha dona Leanor. Este rrey dom Affomsso foy casado com a rrainha dona Maria filha delrrey dom Affomsso o quarto de Portugall filho delrrey dom Dinis, e fez em ella elrrey dom Pedro de Castella. Este rrey dom Pedro foi muy justiçoso e temido dos rreys seus vizinhos e dos de seu rreyno : e depois que sse dell partio dom Joham Affomsso d'Alboquerque e de Medelim que o consselhaua muy bem e verdadeiramente com gram proll dos fidallgos e dos outros do rreyno ouue priuados que o consselharom muy mall, prazemçeamdo e damdolhe máaos consselhos por tirarem dell merçêes fezeromno viuer com gramdes peccados filhamdo muitas molheres, que lhe foy máa estamça, e matou muitos e boos d'alto linhagem antre os quaes matou o iffamte dom Fernamdo e o iffamte dom Joham seus vassallos filhos delrrey d'Aragom, e sua madre delles que era sua tia irmãa de seu padre, e matou tres irmaãos seus, filhos delrrey dom Af-

Digitized by Google

fomsso, e outros muitos gramdes homeens. E por estes peccados o desemparou Deus e alçousse o rreyno comtra elle : e juntaromsse gentes ao comde dom Amrrique seu irmãao e poseromno fóra do rreyno. E el veosse desserdado de todo e foisse ao primçepe de Galez, e leuou duas filhas lidimas e dous filhos de mançeba, e gramde aver que elle avia como quer que delle ficasse muito que cobrou o comde dom Amrrique : e fallou com o primçepe com muitas lagremas em sa façe dizemdolhe porque o Deus fezera estremado de bondade antre os boons do mumdo, e a fama tall era que avia logar pollo de Deus e por boa estamça de sse doer dos rreys deserdados asey como elle era do seu rreyno, que lhe pedia que por sa bomdade o veesse apoderar de seu rreyno, e el pera sempre lhe seria mandado e obediemte em todallas cousas que fossem de ssa homrra. E o primçepe doemdosse del disse que lhe prazia, e veosse logo a Castella com tres mil e quinhemtas lamças : e o comde dom Amrrique com os castellaãos foyo rreçeber em Nagera e lidou com el e os castellaãos forom vençidos. E o comde dom Amrrique foysse a Framça, e o primçepe apoderou elrrey do rreyno, e tirou del sacramento e segurança que nom matasse nenhuuns boons nem outras gentes canta pelo que era passado, nem lhes filhasse do seu dereito nem lhes mostrasse sanha saluo fazemdo elles ao deamte feitos per que mereçessem de fazer em elles justiça. E elrrey dom Pedro foysse a Seuilha e rreçeberomno hi e nos outros logares, saluo dom frey Gomçallo Mixia meestre de Samtiago que tiinha a voz do comde dom Amrrique que esteue sempre em Lerena apesar delrrey doze legoas de Seuilha com mill e dozemtos de cauallo que nunca quis partir do rreyno. E elrrey dom Pedro pellos seus pecados husou logo daquello que ante husaua a matar muitas gentes e fazer das outras cousas que soya, e as gentes da terra virom que o nom tiinham com elle senom serem destroidos, mandarom fallar com Gomçallo Mixia que mamdasse chamar o conde dom Amrrique ca o rreyno seu era tanto que veesse, porque viiam este rrey desordenado. E o frey dom Gomçalo Mexia mamdou logo a el. E o comde dom Amrrique veo logo, e veeromsse pera ell a moor parte dos boos do rreyno e alçaromno por rrey : e deitousse logo sobre Toledo por viir lidar elrrey dom Pedro com el emtemdemdo que el seria mal aiudado dos que com elle veessem. E elrrey dom Pedro moueo pera lá com gram parte dos mouros e doutras gentes : e o comde dom Amrrique quamdo soube que hia pera lá veeo rreçeber em huum logar que chamam Montell e lidarom hi, e foy vençido elrrey dom Pedro. E elrrey colheosse a huum castello e dom Amrrique çercouo : e elrrey dom Pedro veemdosse aficado mamdou fallar com dom Beltram de Craquim que era francês, homem de muitas gentes que amdaua com o comde dom Amrrique, prometemdolhe a fazer muitas merçées se o dalli tirasse, e dom Beltram ficou pera o tirar dalli em saluo. E elrrey cuydamdo que o fezesse assy foysse ao arrayal e meteosse em seu poder : e o comde dom Amrrique soubeo e chegou alli omde estaua e lamçou mãao dell pera lhe dar com huma adaga, e dom Pedro lamçou os braços por ell e deitouo no campo ssô ssi mais nom tiinha já com que lhe dar, ca sse o teuera matarao. E os seus do comde dom Amrrique talharomlhe a cabeça e deytaromna na rrua, e filharomlhe o corpo e leuaromno ao castello açima das ameas, e poseromno amtre duas tauoas. E matou dom Amrrique todos os priuados que o mall comselhauam. Este rrey leixou emxempro pera os rreys averem boos comsselheyros leaaes e emtemdudos e leterados de boa comçiemçia e sem prazemtêo : e amtre estes dous homeens boos e de boo sangue e rricos e de gramde estado que lhe digam as cousas sem rreçeo. E por esto o passou mall este rrey dom Pedro que sse meteo em poder d'omeens viis assy como netos de çelorgiãaes e barqueyros que soyam d'amdar em barcas a gaanho, e seus falcoeyros e beesteiros que soyam a seer. E o rrey a que Deus dá emtendimento se creer os boos comsselheiros amaloá Deus e os boos do rreyno e todas as outras gemtes assy que sempre viuirá em prazer, e quamdo morrer hiráa á gloria çellestriall.

Esta iffamte dona Beatriz filha delrrey dom Samcho foy casada com elrrey dom Affomsso o quarto de Portugall filho delrrey dom Dinis, e fez em ella elrrey dom Pedro o justiçoso e a suso dita rrainha dona Maria que foy casada com elrrey dom Affomsso como dito he.

Este rrey dom Pedro o justiçoso de Portugall foy casado com a iffamte dona Constança filha de dom Joham Manuell filho do iffamte dom Manuell, e fez em ella o iffamte dom Fernamdo, e a iffamte dona Maria que casou com ho iffamte dom Fernamdo de Aragom que se chamou marquês. Casou outra vez este rrey dom Pedro com a iffamte dona Enês filha de dom Pedro de Castro, e fez em ella o iffamte dom Joham, e o iffamte dom Dinis, e a iffamte dona Beatriz. Este rrey dom Pedro chamaromno assy porque no seu tempo esteue sempre o rreyno manteudo e guardado em justiça. Este rrey podemno com rrazom chamar graado por as gramdes comtias de marauidiis em que pôs os fidallgos de sua terra, e este foy amador graçioso homrrador dos boons.

E a suso dita rrainha dona Leonor filha delrrey dom Fernamdo casou com elrrey dom Affomsso d'Aragom, e fez em ella o iffamte dom Fernamdo suso que chamarom marquês, e o iffamte dom Joham. Esta rrainha dona Leanor e o iffamte dom Joham seu filho matouos este rrey dom Pedro de Castella. E o suso dito iffamte dom Affomsso filho do iffamte dom Affomsso de Molina e irmãao da rrainha dona Maria casou com dona Tareyja Aluarez filha de dom Pedro Aluarez das Esturas e de dona Samcha Rodriguez como se mostra no titullo xxiiii de dom Meem Rodriguez de Tougues parrafo iii.°, e fez em ella dom Tello que foy muy boo mançebo. Este dom Tello foy casado com dona Maria filha do iffamte dom Affomsso de Portugall e de dona Viullamte filha do iffamte dom Manuell e de dona Costamça d'Aragom, e fez em ella dona Isabell. Esta dona Isabell se uê casada com dom

Digitized by Google

Joham Affomsso o boo d'Alboquerque, e fez em ella dom Martinho. Este dom Joham Affomsso foy o que trouuerom no ataude os iffamtes suso ditos e outros muitos boons como se mostra em este titullo parrafo xu hu está tall sinall.

Este iffamte dom Pedro que sse perdeo na veyga foy casado com a iffamte dona Maria filha de dom Gomez d'Aragom, e fez em ella a iffamte dona Bramca. E elrrey dom Affomsso o boo suso dito filhou dona Leanor Nuniz de Gozmam filha de dom Pedro Nunez de Gozmam como se mostra no titullo xvii dos Gozmaães parrafo ii.°, e fez em ella o comde dom Amrrique de Trastamar, e dom Fadrique meestre de Samtiago de Castella que foy muy boo mançebo, e dom Tello, e dom Joham, e dom Pedro, e dom Samcho. Estes tres irmaãos dom Fadrique e dom Joham e dom Pedro matouos seu irmaão elrrey dom Pedro de Castella suso dito, e pôs os outros irmaãos fóra de seu rreyno. Este comde dom Fadrique foy muy boo mançebo, e elle com dom Tello e com dom Samcho seus irmaãos forom sobre Proemça quando forom lamçados de Castella e gaanharom gram parte della com dous mill e quinhemtos de cauallo que leuarom dos boos do rreyno de Castella.

De dom Gomçallo Meendez da Maya o lidador e das batalhas que ouue

Este dom Gomçallo Meemdez irmãao de dom Soeiro Meemdez o boo como se mostra em este parrafo iii.° suso dito foy adeamtado por elrrey dom Affomsso Amrriquez en a fronteyra, e vemçeo muitas lides de que aqui nom fallamos. E huum dia himdo a correr apar de Beja ouue duas lides, huuma com Almoliamar e a outra com Alboaçem rrey de Tangar. E Almoliamar chamousse vemçedor das lides porque era auemturado em ellas, e avia tall força que em todo homem que posesse a lamça nom lhe valia armadura que sse lhe nom quebrasse que lha nom metesse pelo corpo. E ouuerom aquelle dia sua lide muito aficada e acharomsse ambos no campo e deromsse das lamças e forom a terra : e alli faziam huuns e os outros de todas partes muyto pera liurar aquelle com que veera. E estamdo assy a lide muito aficada chegou dom Egas Gomez de Sousa filho de dom Gomez Echigit, e dom Gomez Meemdez Gedeam, e os filhos de dom Egas Moniz de rriba de Doiro e liurarom dom Gomçallo Meemdez e pozeromno em huum cauallo : e ali foy mais aficada a lide assy que os mouros nom no poderom sofrer e forom vemçidos e morto dom Almoleimar, e dom Gumçallo Meemdez chagado de chagas mortaaes. E os christãaos himdosse muy ledos pella vitoria que ouuerom, como quer que delles muytos despereçessem, oolharom per huum gram campo e virom viir mill de cauallo quamto mais podiam : este era Alboaçem rrey de Tanger que passara aaquem mar por cobrar o castello de Mertola que lhe tiinha forçado huum seu tyo, o quall castello fora de huum seu avôo deste Alboaçem. Este Alboaçem quisera seer na lide primeyra d'Almoleymar e nom pode porque Almol se coytou rrompemdo a alua. E disserom a dom Gomçallo Meemdez em como aquellas companhas viinham, e elle chamou todollos seus fidallgos e fez com elles sua falla, que sabiam em como fora vontade de Deus de leixar com elles dom Affomsso Amrriquez por guarda daquella frontaria; nom pello elle mereçer mais porque assy foi sua vomtade, e que como quer que cada huum delles esto mais mereçesse que lhes pedia por mesura que pois os mouros viinham tam açerca e em esto nom podia aver comsselho alomgado que lhes prouguesse del dizer em esto aquello que lhe pareçesse. E elles todos louuaromno como aquell que era muito amado delles, e disselhes «senhores peçouos huum dom que me outorguedes o que vos quero pedir :» e elles louuaromno dizemdo que nom podia seer cousa que elle demamdasse que lhes elles nom outorgassem, ca bem çertos eram que nom demamdaria senom todo aguisado e sua honrra delles. E porque elle estaua mall chagado e emtemdia em ssy que a lide nom poderia sofrer por as gramdes chagas que tiinha no corpo que lhe dera Almoleymar de que perdia muito sangue de que lhe emfraqueçiam as pernas e os membros, tememdosse do caualgar com a fraqueza, o que elle emcubria muy bem a todos, pediolhes que se elle despereçesse naquella lide que ficasse dom Egas Gomez de Sousa em seu logar que era de boa linhagem e de gramdes bomdades. E elles rrespomderom que Deus o guardaria de todo cajam e de todo periigo, e sse tall cousa acomteçesse que elles fariam como lhes elle mamdaua. Este dom Egas Gomez siia casado com dona Gontinha Gonsaluez filha deste dom Gomçallo Meendez o lidador. A dom Gomçallo Meemdez se mudaua cada uez mais a cara do rrostro e emtemdeo sua fraqueza dom Affomsso Ermigic de Bayam e disselhe que sse desarmasse e que sse assentasse no campo, ca elles todos morreriam ant'ell ou vemçeriam, e elle disse que Deus nom quisesse que el escomdesse sua força emquamto lhe podesse durar amtre taaes amigos. E neesto os mouros viinham a gram pressa como aquelles que tiinham que os christãaos achariam cansados e chagados da primeira lide que ouuerom : e neesto disse dom Gomçallo Meemdez, «senhores, estes mouros veem com gram loucura, vaamollos rreçeber.» Alli desarramcarom todos comtra elles e en as primeiras feridas cayo dom Gomçallo Meemdez do cauallo como aquell que estaua já sem força. E os fidallgos que eram muito seus amigos e estremados em bomdades quamdo virom seu caudell, desejamdo sa vida sobre todallas cousas, faziam cada uez melhor creçendolhes as forças como aquelles que eram mazellados da perda de tall amigo que tiinham que já o nom podiam vimgar se ali o nom vimgauam. E por esta gram força açemdiasse cada uez mais e mais como aquelles que eram de gram coraçom. E de todas partes do mumdo em aquell tempo escrareçiam a sas boomdades das cauallarias que faziam. Alli se espedaçauam capellinas e baçinetes e talhauam escudos

Digitized by Google

e esmalhauam fortes lorigas, e feriromsse de tam dura força de tamanhos golpes que os christãaos da Espanha e os mouros que desto ouuirom fallar dos talhos das espadas que naquel logar forom feitos disserom que taaes golpes nom podiam seer dados por homeens. E esto nom foy marauilha por assy teerem, ca hi ouue golpes que derom per çima dos ombros que femderom meetade dos corpos e as sellas em que hiam e gram parte dos caual-los, e outros talhauam per meyo que as meetades se partiam cada huuma a ssa parte : e disserom que Santiago os fizera com sa mãao, pero a verdade foy esta, elles forom dados por os muy boos fidallgos com ajuda de Sam-tiago, e os mouros viromsse maltreitos nom o poderom sofrer e forom uençidos. E os christãaos pereçerom me-lhor da quarta parte : e forom a dom Gomçallo Meemdez e acharomno morto, e a tristeza e o dóo dos fidallgos foy muy grande, e leuaromno muito homrradamente. El era d'idade de nouemta e çimquo annos, e alli lhe pose-rom nome o boo velho lidador como quer que o já ante chamassem avia gram tempo lidador. E oolharom por as chagas que tiinha e ouuerom por gram marauilha de lhe tanto poder durar a força, ca ellas eram grandes e estauam em logares mortaaes.

Dos que forom com dom Gomçallo Meemdez da Maya o lidador nas batalhas que ouue em que morreo, e como todollos fidallgos de Portugall e a mayor parte dos de Castella e de Galliza desçenderam delles, e da guerra que ouue antre elrrey dom Samcho e elrrey dom Garçia de Portugal seu irmãao sobre o dito rreyno que lhe elrrey dom Fernamdo seu pay leixou na rrepartiçam que de seus rregnos per sua morte fez e mais etc.

Os que forom em estas lides som estes, e todos os fidallgos que ora ha em Portugall e a mayor parte dos de Castella e de Galliza deçemderom delles : primeiramemte dom Affomsso Ermigit de Bayam que he no titullo XL de dom Arnalldo, dom Godinho Fafez o Velho que he no titullo XXXIX de dom Fafez Luz, dom Meem Fernam-dez de Bragamça que he no titullo XXXVIII dos Bragamçãaos, dom Samcho Nuniz que he no titullo XXXVII do comde dom Nuno da Çellanoua parrafo II.°, dom Egas Gomez de Sousa que he no titullo XXII dos Sousaãos, dom Aluar Rodriguez de Gozmam que he no titullo XVII dos Gozmaães parrafo primo, dom Egas Piriz Coronel que he no ti-tullo XI dos Coronees, dom Gomez Meemdez Gedeam que he no titullo XXX dos Gedeaãos, dom Soeyro Ayras de Valladares que he no titullo XXV de dona Tareyja hu diz dos Valladares parrafo V.°, dom Reymom Garçia de Por-tocarreiro que he no titullo XLIII dos de Portocarreiro, dom Nuno Soarez que foy chamado dom Nuno o Velho que he no titullo XLII de dom Goydo Aralldez, dom Sociro Paaez Soeiro Mouro que he no titullo XLII de dom Goydo Aralldez parrafo IX, dom Moço Veegas, e dom Louremço Veegas o espadeyro, e dom Soeiro Veegas, e dom Pero Veegas filhos do boo dom Egas Muniz de rriba de Doyro que he no titullo XXXVI de dom Moninho Veegas Gasto, dom Gomçallo Vaasquez que he no seu titullo XLIIII.°, dom Ligell de Framdes que he no seu titullo LXIX, dom Fer-nam Meemdez de Gumdar que he no titullo LX dos de Gumdar, dom Paay Delgado que he no seu titullo LXVIII.°, dom Avaya que he no titullo LIX dos de Gooes, dom Pero Paaez Escacha e dom Gomez Paaez da Sillua irmaãos que he no titullo LVIII de dom Goterre Aldarec da Silua, dom Paay Godiiz dom'de veem os d'Azeuedo que he no titullo LII, dom Ero Meemdez de Molles que he no titullo LVI de dona Ouroana Soarez sa molher d'Azeuedo, dom Paay Soarez Çapata que he no titullo XVI de dom Soeiro Meemdez o boo, irmãao deste dom Gomçallo Meemdez o lidador, dom Meem Nuniz de rriba de Doyro que he no titullo XXXI de dona Ouroana Meendez de Sousa.

Este dom Gomçallo Meemdez o lidador foy casado com dona Leanor Veegas filha do homrrado dom Egas Moniz de rriba de Doyro como se mostra no titullo XXXVI do comde dom Moninho Veego Veegas Gasto parrafo II.°, e fez em ella dona Gontinha Gomçalluez e dona Moninha Gomçalluez : esta dona Moninha Gomçalluez foy casada com dom Rodrigo Froiaz de Trastamar irmãao de dom Pero Froyaz domde deçemderom os rreys de Portugall.

Estes som filhos do comde dom Froiaz Vermuiz e bisnetos do comde dom Momdo; e da outra parte netos do comde dom Rodrigo Romaaez segumdo mais compridamente se mostra em o titullo VII domde veem os rreys de Portugall parrafo IIII.° E este dom Rodrigo Froyaz nom sse quis chamar comde pero que avia o comdado de Trastamar e outras gramdes terras. Em aquell tempo chamauam aãs gramdes terras que dauam os rreys aos fidall-gos comdados, e por esto se chamauam os demais daquelles a que as dauam comdes. E este dom Rodrigo Froiaz em seemdo muy moço foy muy guerreiro contra os mouros em tempo delrrey dom Fernamdo o que partio os rreynos per seus filhos o iffamte dom Samcho e o iffamte dom Garçia e o iffamte dom Affomsso. E desta parti-çom seguiosse ao despois gram dano, porque ell deu a dom Samcho o mayor Castella e Nauarra e a Estrema-dura, e deu a dom Garçia Galliza e o que avia em Portugall, e deu a dom Affomsso o rreyno de Leom. E como este rrey dom Fernamdo morreo disse elrrey dom Samcho que era moor a Ruuy Diaz çide que as partiçõoes que seu padre fizera eram em seu deserdamento, e que os rreynos eram seus de dereito, e que lhe comsselhaua de hi fazer : e Ruuy Diaz rrespomdeo que bem sabia elle que elle jurara a seu padre que nom fosse contra as parti-çõoes de seus irmaãos e que guardasse a jura, ca melhor era verdade que os rreynos. E elrrey lhe disse que iura em deserdamemto nom deuia seer guardada : e en esto perçebeosse de fazer guerra a seus irmaãos. E dom Ro-

Digitized by Google

drigo Froiaz era vassallo delrrey dom Garçia de Portugall : e veemdo el como este rrey dom Garçia avia huum priuado em que poínha toda sa fiuza, e fallaua com ell todos seus feitos apartadamemte, e lhe daua muy máaos comsselhos, estremadamente em perçebimento de guerra que avia d'auer com seu irmaão, e que nom fallaua destes feitos rem com os rricos homeens seus nem com aquelles que em tall feito o aviam de consselhar e seruir, chamou huum dia os rricos homeens e todos a huuma voz pidirom a elrrey por merçêe que lamçasse de sa casa aquelle priuado : e elrrey nom nos creeo, e o priuado acreçemtou em seus máaos comsselhos cada dia mais. E veemdo dom Rodrigo Froiaz a sua maldade e como fazia perder a elrrey sua terra, huum dia emtrou pello paaço e matou hi o priuado. Elrrey ouuesse desto por muy viltado, e dom Rodrigo Froiaz partiosse delrrey com gramdes companhas. E himdosse a Framça a tirar seu comsselho veeo rrecado a elrrey dom Garçia que o comde dom Garçia de Cabra, e o comde dom Macom, e o comde dom Nuno de Lara lhe viinham correr a terra com todo o poder delrrey dom Samcho. Em esto ouue comsselho com os boos da terra, e elles todos a huuma voz o comsselharom que mandasse por dom Rodrigo Froiaz, cá esse era o que lhe poeria perçibimento em todos seus feitos. Elrrey dom Garçia mamdoulhe sa messagem por dous seus caualleiros na quall lhe mamdou dizer que elrrey dom Samcho lhe queria filhar o rreyno e que lhe rrogaua que sse veesse logo pera ell, ca elle lhe perdoaua e perdia dell toda sanha. Esta messagem chegoulhe a Nauarra : el veemdo que elrrey dom Garçia era boo e de boos feitos verdadeiros e que em elle avia toda uerdade veosse logo pera elle, e dobroulhe elrrey a comtia. E os comdes dom Nuno de Lara, e o comde dom Garçia de Cabra, e o comde dom Mònçom corriamlhe já a terra. E elrrey estamdo em Agua de Mayas apar de Coymbra chegou dom Rodrigo Froiaz e elrrey foi com el muy ledo : e demamdoulhe consselho de como avia de fazer aos comdes que lhe corriam a terra, e elle lhe rrespondeo «senhor, eu leixei a terra de Portugall por fazer aguisado e porque era vosso vassallo, e nom demamdei comsselho em elrrey dom Samcho porque era çerto que era vosso inmiigo, e ora venho por seruiruos e por deseruir elle : e uós senhor nom auedes d'auer batalha com comdes, mais mamdade hi estes boos fidallgos de Portugall com que tenho gramdes diuidos e eu hirei hi com elles e ou elles vemçerom ou eu hi morrerey com elles.» Elrrey disse «entemdo que taaes sodes uós que bem posso ser escusado desta fazemda por vós, mais eu quero hi seer.» E em esto pareçerom os pemdõoes dos comdes, e elrrey disse que os ferissem : e a batalha foy muy crua amtre os portuguezes e os castellaãos. E dom Rodrigo Froiaz emtrou pellas aazes e seus irmaãos o comde dom Pedro Froiaz e o comde dom Vermuu Froiaz : e alli foi a batalha muy gramde assy que os castellaãos a nom poderom sofrer. «E morrerom hi castellãos quinhentos e quoremta, e morreo hi o conde dom Fafez Çerraçim que era rrichomem muito honrrado e muitos[1]» dos seus caualleiros, e outra muita companha de Portugal que passarom de dozentos e vimte caualleiros. Este dom Rodrigo Froiaz foy mal ferido em pomto de morte. A elrrey dom Samcho forom estas nouas como os seus eram vemçudos e foy desto muy sanhudo, e jumtou todo seu poder e veo sobre elrrey dom Garçia hu estaua em Samtarem. Elrrey dom Garçia ouue seu comsselho com os boos que com elle estauam : e huuns diziam que o poder delrrey era gramde e que defemdesse suas fortellezas, e os outros diziam que viinham muito agudos pera a batalha pollos paremtes que lhes matarom em a primeira fazemda, e por esto que era bem d'espaçar a lide, e quamdo sse quisesse tornar elrrey dom Samcho que emtom seriam mais poucos e cansados, e achariam a lide mais refeçe. Dom Rodrigo Froiaz rrespomdeo «senhor, elrrey dom Samcho he de maior poder que uós e ha mayores rrendas e aa lomga pode soster melhor a guerra e hiruos-ha comqueremdo o rreyno pouco e pouco, e uós auede fiuza em Deus e no juramento que fez elrrey dom Samcho a uosso padre quamdo uos deu este rreyno que vos numca delle desapoderasse, e auede fiuza em estes boos fidallgos de Portugall que sempre guardarom verdade e lealldade e hide aa batalha : e mamdade ao comde dom Pero Froiaz, e á dom Vermuu Froiaz meus irmaãos, e ao comde dom Garçia, e ao comde Fernam Piriz meus sobrinhos que vaamos de suum, e destes muy boos fidallgos portugueses com que vaamos, e leixade a nós a escolheita delles quaaes hi yram e dadenola diamteira.» E elrrey e todollos fidallgos forom em este comsselho e postarom suas aazes naquell campo em que estam ora as vinhas. E dom Rodrigo Froiaz acaudelou aquelles que hi estauam, e oolhou hu estaua elrrey dom Sancho e rrompeo per todallas aazes. E a lide foy muy gramde e muy crua : e dom Rodrigo Froiaz esforçaua muito aquelles que o acompanhauam e faziam gramdes feitos pello corpo. Alli foy a perfia gramde amtre elles de huuns e doutros assy que os castellaãos nam no poderom sofrer. E chegou alli hu estaua elrrey dom Samcho e premdeo, e alli forom os castellaãos vençudos. E dom Rodrigo Froiaz mamdou dizer a elrrey dom Garçia que elrrey dom Samcho era preso e que chegasse hi e emtregarlhohia : e os messegeiros forom estes, dom Egas Echigic que hi foy muy boo fidalgo, e este foy o primeiro que pôs a lamça em elrrey dom Sancho, e de quaaes deçemde achaloedes no titullo XXII dos Sousaãos parrafo II.° : e o outro foy dom Moniho Ermigic, este fez em esta lide muito bem pello corpo, e na primeira lide de Coymbra derribou do cauallo o comde dom Garçia de Cabra e outros muitos caualleiros, ca elle era de gram força e de gram coraçom, e os que deste veem mostrasse no titullo XXXVI de dom Moniho Veegas o Gasto parrafo II.° : este foy na lide que ouue o comde dom Froyaz Vermuiz com elrrey de Leom o quall se mostra no titullo VII.° do comde dom Momdo parrafo II.°, e foy na emtrada d'Astorga quamdo a emtrou o comde dom Froyaz Vermuiz como sse mostra no titullo suso dito do comde dom Momdo. E a dom

[1] *Por letra diversa imitando a do codice.*

Digitized by Google

Rodrigo Froyaz abriromselhe as chagas que gaanhara na primeira lide porque aimda nom era bem guarido, e disse aos messegeiros que fossem aginha com esta messagem a elrrey ante que lhe a alma saisse do corpo : e os messegeyros forom a elrrey e disseromlhe a messagem. Elrrey foy muy ledo da prisom de seu irmãao e foi muy triste porque sse temeo de perder dom Rodrigo Froiaz, e chegou logo hi. E o conde dom Pero Froiaz irmãao deste dom Rodrigo Froiaz donde veem os rreys de Portugal disse, «senhor, boo presente vos tem aqui meu irmãao mais perdeo hi o corpo :» disse elrrey com gramdes sospiros e lagremas «se el perdeo o corpo gaanhou gram prez e homrra aos de seu linhagem.» Disse emtom dom Rodrigo Froyaz «senhor, sodes emtregue de vosso irmãao que uos queria deserdar do rreyno?» disse elrrey «ssy ssom :» dom Rodrigo Froiaz lhe disse «gradeçedeo a Deus e a estes boos fidallgos de Portugall que sempre forom boos aos senhores e amarom verdade.» Beyjoulhe emtom a mãao e emcomendou a alma a Deus e morreo ante que elrrey dí partisse. E elrrey emtregou logo elrrey dom Sancho a caualleiros que lho guardassem, e elle foisse pello emcalço dos castellaãos. Aquelles caualleiros a que o el emtregou nom poseróm em elle guarda quall deuiam, e fogio e foisse pera huuma serra hu achou gram parte dos seus. E estamdo alli pareçeo huum pendam e huuns trezemtos de cauallo, e disserom a elrrey dom Samcho «senhor, veemos viir huum pemdam verde e pareçe de Ruy Diaz çide :» e ell oolhou por elle e conheçeo e desto foy muy ledo e disse aos fidallgos «alegradeuos e esforçade os coraçõoes ca Deus quer que eu cobre meu rreyno que me tem forçado meu irmãao dom Garçia, pois say da prisom, e vi a morte do boo de dom Rodrigo Froiaz que me premdeo, e me chega o bem avemturado Ruíy Diaz.» E elrrei dom Garçia tornamdosse muy ledo de seu emcalço teemdo que tiinha preso elrrey dom Sancho seu irmãao, e desto se viinha muito louuando aos fidallgos pero que se malldizia da perda que fezera do boo fidallgo de dom Rodrigo Froiaz. E departimdo em esto virom viir elrrey dom Samcho e conheçeo o pemdom de Ruuy Diaz : e alli foi rrey dom Garçia ferir em elles, e a lide foi muy grande e perfiosa porque os delrrei dom Garçia eram cansados da primeira lide : e polla vertude de Ruuy Diaz foy preso elrrey dom Garçia e mortos muytos e muy boons de huuma parte e da outra. E alli morreo o comde dom Pero Froiaz, e dom Vermuu Froiaz irmãaos de dom Rodrigo Froyaz, e dous comdes filhos deste dom Pero Froyaz.

Dos filhos que ouue dom Rodrigo Froiaz o boom de Trastamar de que atrás falla e dos que delles desçemderam antre os quaaes foy outro dom Rodrigo Froyaz que com muitos fidallgos de Castella e de Portugall nomeados foy em gramdes feitos.

Este dom Rodrigo Froyaz o boo de Trastamar fez em dona Moniha Gomçalluez, filha de dom Gomçallo Meemdez o lidador, dom Froiaz Vermuiz que ouue nome come o avôo da parte do padre, e dona Balasquida Rodriguez, e dona Samcha Rodriguez. Este dom Froiaz Vermuiz de Trastamar foy casado com dona Eluira Gomçalluez filha de dom Gomçallo Monhoz de Villalobos como se mostra no titullo xviii.º dos de Villalobos parrafo primo, e fez em ella dom Rodrigo Froiaz de Trastamar, e dona Maria Froiaz, e dona Eluira Froiaz. Este dom Rodrigo Froiaz fez muitos seruiços a elrrey dom Fernamdo, o que tomou Seuilha, e el pôs em elle gram feuza, e por seu consselho filhou muytos logares a mouros, e ao depois foi mizcrado com elrrey dom Fernamdo por dom Diego Lopez de Bizcaya que dom Rodrigo Froiaz amaua muito. E quamdo elrrey dom Fernamdo foy a danar os logares deste dom Diego Lopez quisera dom Diego Lopez fazerlhe guerra com mill e dozemtos de cauallo que sse forom com elle : este dom Rodrigo Froyaz lhe comsselhou que ouuesse conheçimento a seu rrey e ao rreyno donde era naturall e que se partisse da terra e se fosse a Nauarra, e que em esto guardaria natureza e verdade e Deos o ajudaria em seus feitos : e dom Diego Lopez creco e fezeo assy. Este dom Rodrigo Froyaz foisse a Framça, e elrrey de Framça sabemdo quem elle era poseo com os do seu comsselho e em gram comtia, e quiserao casar com a condessa dona Guilhelmota que era de Framdes e era senhora de gram terra, e el disse que casado era. Ao depois elrrey dom Fernamdo soubé como elle comsselhara dom Diego Lopez de Bizcaya e mandoulhe dizer que sse veesse pera elle, ca aquelle que conheçia seu rrey com natureza que rrazom era de tirar delle galardom. E ell veosse pera elle e elrrey lhe fez muytas mercêes. E depois que sse el vio na sua graça em como amte era comsselhou a elrrey que nom perdesse dom Diego Lopez de Bizcaya ca lhe era muito compridoiro pera seus mesteres que avia com os mouros : e elrrey mandou por ell e emtregoulhe toda sa terra que lhe tiinha filhada. E dom Diego Lopez lhe fez ao depois seruiços muy gramdes, e com ell vemçeo duas lides de mouros e combateo tam rrijamente pella sa quadrella a villa de Seuilha que elle emtrou primeyro : e elrrey lhe fez muitas mercêes e deulhe muy gramde algo pera rrepairar suas fortellezas que lhe avia danadas. Este dom Rodrigo Froiaz seemdo huum dia comemdo com o prioll do Espitall que o comuidara em huuma sua temda e dom Pero Meemdez d'Azeuedo, jazemdo elrrey dom Fernamdo sobre Seuilha, veerom quarenta caualleiros de mouros ferir alli hu elles siiam comemdo e leuarom vacas que hi andauam do prioll. E os boos que hi pousauam naquella quadrella apar do prioll do Espitall eram huuns emcauallgados e os outros aa erua : e o prioll disse comtra dom Rodrigo Froiaz e dom Pero Meemdez «que será esto? assy avemos de perder nossas vacas?» rrespondeo dom Rodrigo Froiaz «mandade dar armas e cauallos pera mym e pera dom Pero Meemdez e vaamos após elles, ca nom

Digitized by Google

he aguisado se as vacas podemos aver de as perdermos.» E disse o prioll «mamdade por vossas companhas e assi hiremos perçebidos, ca nom sabemos se som mais mouros que os que pareçem :» disse dom Rodrigo Froiaz «nós os nossos teemollos aalem da villa e se por elles atemdessemos perdersiam as vacas, mas amdade adiamte e sigamollos.» Forom emtom após elles e fezeromlhes leixar a mayor parte das vacas, e o prioll disse comtra dom Rodrigo Froiaz «tornemonos pois perdemos pouco do nosso, ca poderá esto seer çiada :» disse dom Rodrigo Froiaz «aqui nom compre siso pois os mouros leuamos em emcalço e nos leuam nos rrostro as vacas :» e forom ferir em huma çiada hu estauam dozemtos e saseemta caualleiros dos mouros. Alli foy a fazemda muy gramde e muy crua de poucos que eram, e os freyres eram muito estremados de boos, e por esforço que lhes daua dom Rodrigo Froiaz faziamno melhor, e dizialhes «senhores e amigos, pera esto foi estabelleçida a vossa ordem de cauallaria por eixalçamento de cristiimdade e por abaixamento da ley de Mafamede, sofrede e cometedeos e nom percades as bomdades que sempre ouue nos ospitalleyros nem vossas vacas que vos leuam, ca sse perderdes huuma hiredes com vergomça ao arrayal ante elrrey dom Fernamdo.» Alli foi a fazemda tam gramde que o iffamte dom Affomsso filho delrrey dom Fernamdo, e dom Paay Correa meestre d'Ocres, e dom Diego Lopez de Bizcaya, e outros muitos rricos homeens que hiam pera lhes acorrerem disserom a elrrey dom Fernamdo que numca virom caualleiros nem ouuirom falar que tam sofredores fossem, e poseromnos em par dos doze pares : ca esto virom elles muy bem porque estaua huum rryo amtre elles que nom podiam passar senom huum e huum, e quando dos seus passarom aalem, os mouros eram já dí partidos. E acharom no campo de caualleiros mouros mortos LXIIII e dos freyres XIII. E dom Pero Meemdez foi muy mal chagado por par de morte como aquell que fez muy gramdes feitos aquel dia per sas mãaos, ca elle era de muy gram coraçom e avemtuyrado em todos mesteres em que emtraua. E elles forom muy bem rreçebidos delrrey dom Fernamdo e de todallas outras gemtes do arrayall. E logo a pouco tempo Acaçaf, huum mouro de gram poder que jazia demtro na villa, aguardaua tres torres e mamdou dizer ao iffamte dom Affomsso em gram segredo que lhe daria aquellas torres, e que elle fosse allá com poucos que nom fezessem arroydo e lhas emtregaria, e per ali cobraria seu padre elrrey dom Fernamdo a villa, e ell que fezesse como seu padre o erdasse naquelle termo em que podesse manteer vinte de bestas, ca a sua vomtade era posta de seer christãao. E o iffamte fallou com seu padre, e seu padre ouue sobresto comsselho, e huuns diziam que era bem e que fosse alá o iffamte e per ali se cobraria a villa, e outros diziam que poderia esto seer emgano. Estamdo em esto disse dom Rodrigo Froiaz por comsselho dos portugueses que hi estauam que eram muitos e boos «senhor, nom ponhades vosso filho em tamanho periigo, mais outorgade a dom Pero Gozmam e aos portuguezes esta aventuyra :» e elrrey dom Fernamdo foy desto muy pagado e disse «nom vos queria poer em tall auemtuyra :» rrespomdeo dom Rodrigo Froiaz «quem seus feitos nom poem aas vezes em avemtuyra nom acaba o que quer.» A elrrey prougue, e foromsse rrompente a alua da manhãa allá com trezemtos fidallgos de pee de castellaãos e de portugueses. Acaçaf veo afóra das portas com doze caualleiros, e antre as barreiras e o muro tiinha mill e dozemtos e os da villa estauam perçebidos : el fez esta comta, porque era muy gramde e muy vallemte que sse lamçasse as mãaos pello iffamte dom Affomsso, que penssaua que hi viinha, que pella sua força grande o meteria demtro pella porta e aquelles que hi estauam lhe acorreriam. E ell pregumtou quall era o iffamte, e rrespomderomlhe que era dom Pero Gozmam : e lamçou as maãos delle e tirandoo pera o fazer emtrar pella porta per sua força gramde, dom Rodrigo Froiaz vio que o feito era mal disse aaquelles que hi estauam que os ferissem, e os mouros veerom de cada parte e ali foy a contemda muy gramde : e dom Rodrigo Froiaz lamçou as mãaos por Acaçaf e deulhe com huuma brocha per çima de huum lorigom que o falssou e lha meteo pello corpo tanto per logar mortall que o matou. Dom Rodrigo Froiaz fazia cada uez melhor e esforçaua os fidallgos portugueses que eram muy boos dizemdo a elles «senhores, leuemos sinall do que acá fezemos, ca vergomça nos he d'irmos ant'elrrey dom Fernamdo pois que nom cobramos as torres sem mostra do que cá avemos feito.» E todo esto el dizia por cobrar a cabeça de Caçaf : e bem pode todo homem emtemder que graue era em aquelle logar de a gaanhar hu as feridas eram de huuma parte e da outra tam espessas. Os do arrayall chegarom hi e diziamlhes que sse tirassem daquelle logar porque despereçia muita companha, e elles cada uez se açendiam mais e mais na pelleja por cobrar a cabeça, assi que pella força gramde dos boos fidallgos que hi estauam ouueromna de gaanhar e tirousse afóra. Alli despereçerom gram parte dos que hi forom : e leuarom a cabeça ant'elrrey e disselhe dom Rodrigo Froiaz «senhor, as torres nom cobrámos e custarom muy caras ca hi despereçerom muitos fidallgos, e estes fidallgos que dí sayrom tragem a cabeça de Caçaf, que per sua maldade quisera gaanhar a cabeça de vosso filho o iffamte dom Affomsso.» Desto forom elles muy louuados delrrey e de todollos da hoste. Este Acaçaf era huum caualleiro gramde, mayor huum palmo que outro caualleyro que el achasse, e era muito ancho e muito nembrudo e muy negro, e avia antre olho e olho tres dedos, e era filho delrrey de Tuneçe que o fezera em huuma sua filha : e quamdo veo o tempo de fazer seu parto mamdou o padre emcubertamente a huum crastado de sa camara que lhe ouuesse huuma ama e que o leuasse a huuma hermida que avia em huuma montanha, e el fezeo assy, e açertousse que aquella ama morreo e a irmitãa criouo a leite de camellas. E seu padre e sua madre estamdo huum dia folgamdo escomtra a noyte em çima de huuma caraça veo o curisco do çeeo e queymouos : e os mouros disserom que esta morte que lhe veera pello peccado que fez em sa filha.

Digitized by Google

Fidallgos portugueses

Os fidalgos portugueses que passarom este feito forom estes : açertaromsse lá, porque em aquell tempo os fidallgos portugueses hiam a Castella muitas vezes por se provarem pellos corpos quamdo em Portugall mesteres nom avia : dom Paay Soarez Correa o Velho que he no titullo xxxi de dona Ouroana Meemdez parrafo primo, dom Fernam Piriz Guimarãaes que vem dos de Vizella he no titullo xlv.º dos d'Auizella parrafo primo, dom Reymom Veegas de Sequeyra e dom Affomsso Piriz Ribeiro que se uê casado com sa filha he no titullo xli dos Coronees, dom Egas Amrriquez de Portocarreiro irmãao de dona Samcha Amdriquiz que foy casada com dom Ruuy Gonçalluez de Pereyra he no titullo xliii dos de Portocarreiro, dom Meem Rodriguez de Tougues filho deste dom Rodrigo Froiaz que he no seu titullo xiiii, dom Ramiro Quartella que he no seu titullo li, dom Pero Nouaaes o Velho que he no seu titulo lxv.º, dom Pero Soarez Escalldado que he no titullo lvi dos de Moldes parrafo ii.º, dom Louremço Fernamdez de Coynha que he no titullo lv.º dos de Coinha, dom Louremço Gomez Maçeeyra que he no titullo liiii dos Maçeyras, dom Gomçallo Pirez de Belmir que he no titullo lviii.º, dom Goterre Aldaire, dom Esteuam Pirez de Taauarez que he no titullo lxvii dos de Taauares, dom Esteuam Meemdez Petite he no titullo lviii de dom Goterre Aldarec, dom Gomçallo Diaz que he no titullo lix dos de Goes, dom Pero Fernamdez do Vale que he no titullo lxiiii dos do Vale, dom Joham Pirez de Vascomçellos que he no titullo xxxvi de dom Moniho Veegas, e dom Meem Paaez Mugudo de Samdim que he no titullo xlvi dos de Samdim, dom Egas Gomez Barroso e dom Geda Gomez irmaãos que som no titullo xxx de dom Gomez Meendez Gedcam, dom Martim Fernamdez de Nouaaes padre de dom Vaasco Pimentell que he no titullo xxxv.º de dom Viçente Pimentel, dom Ruuy Nuniz das Esturas que se uê casado com dona meana Eluira Gomçalluez de Palmeyra irmãa de dom Ruuy Gonçalluez que he no titullo xxxiiii.º desta dona meana Eluira Gonçalluez, e dom Ermigo Meemdez que he no titullo xxxii de dona Orraca Meemdez.

Prosegue pellos desçemdemtes de dom Rodrigo Froiaz e de dom Rodrigo Froiaz seu neto

Este dom Rodrigo Froiaz de Trastamar foi casado com dona Orraca Rodriguez de Crasto irmãa de dom Fernam Rodriguez de Crasto como se mostra no titullo xi dos de Crasto parrafo iii.º, e fez em ella dom Gomçallo Rodriguez de Palmeira e dom Meem Rodriguez de Tougues, e dona Eluira Rodriguez. Este dom Gomçallo Rodriguez de Palmeira chamousse de Palmeira porque era senhor do couto que era naquell tempo gramde, e guaanhouo delrrey dom Samcho de Portugall que lho deu quamdo s'el veo de Castella a Portugall por pallauras que ouue com dom Aluar Pirez de Crasto, filho de dom Pero Fernamdez castellaão seu primo. Estas pallauras forom por rrazom da partiçom das cousas que gaanharom na lide que o iffamte dom Affomsso filho delrrey dom Fernamdo ouue em Eixerez com elrrey Abuec e com outros rreys mouros, na quall lide foy gaanhado muy gramdallgo. Este dom Aluar Pirez avia de partir esta cauallgada, e porque sse nom partia aa ssa vomtade com os de dom Gomçallo Rodriguez disselhe dom Gomçallo Rodriguez na partiçam delrrey que era fantasma nas lides, que leuaua a nomeada e nom fazia rem por o corpo : esto lhe dizia ell porque dom Aluar Pirez era muy gordo e nom podia sofrer armas nenhuumas como quer que el fosse muyto avemtuyrado nas fazemdas e de boo esforço. E huum seu uasallo de dom Aluar Pirez que chamarom dom Fernam Goterrez disse a dom Gomçallo Rodriguez que mentia : em esto avollucosse o paaço e sayromsse del, e Gomçallo Rodriguez deulhe com huuma espada aaquelle caualleyro que o desmentio per çima do ombro que o talhou atáa çimta. Elrrey dom Fernamdo quisera matar dom Gomçallo Rodriguez, e ell veosse a Portugall. Este foi em muitas fazemdas e fazia pello corpo feitos estremados, mais era muy louco nas pallauras e por esto nom foy bem amado dos boos. Este dom Gomçallo Rodriguez foi casado com dona Froilhe Affomsso filha do comde dom Affomsso, irmãao do comde dom Nuno de Çelanoua como sse mostra no seu titullo xxxvii deste comde dom Nuno de Çelanoua parrafo primo, e ouue em ella dom Rodrigo Gonçalluez de Pereyra, e dom Gomçallo Gomçalluez, o que fundou Namdim, e a minhana dona Eluira Gomçalluez de Palmeyra. Este dom Rodrigo Gomçalluez era de vimte annos e com seu poder foi em muitas fazemdas, e diziam por ell as gentes que numca virom taaes vinte annos.

Prosegue pellos desçemdemtes de dom Rodrigo Froyaz e de dom Rodrigo Gomçalluez de Pereyra seu neto domde desçemdem os Pereyras

Este dom Rodriguo Gomçalluez foy casado com dona Enès Samchez. Ella estamdo no castello de Lanhoso fez maldade com huum frade de Boyro, e dom Rodrigo Gomçalluez foy desto çerto e chegou hi e çerçou as portas do castello e queymou ella e o frade e homeens e molheres e bestas e cãaes e gatos e gallinhas e todas cousas viuas, e queimou a camara e panos de vistir e camas e nom leixou cousa mouill. E alguuns lhe pregumtarom porque queimara os homeens e molheres, e el rrespomdeo que aquella maldade avia xvii dias que sse fazia e que

Digitized by Google

nom podia seer que tanto durasse que elles nom emtendessem alguuma cousa em que posessem sospeita, a quall sospeita elles deuerom descubrir. Depois foy este dom Rodrigo Gomçalluez casado com dona Samcha Amrriquiz de Portocarreiro filha de dom Amrrique Fernamdez Magro como se mostra no titullo XLIII dos de Portocarreiro parrafo III.°, e fez em ella dom Pero Rodriguez de Pereyra e dona Froilhi Rodriguez. Este dom Pero Rodriguez de Pereyra lidou com dom Pero Poyares seu primo, e foy a lide muy danosa porque despereçerom hi muitos fidallgos, e vençeo dom Pero Rodriguez e morreo hi dom Pero Poiares. Este dom Pero Rodriguez de Pereyra foy casado com dona Esteuainha Ermigic da Teixeira, filha de dom Ermigo Meemdez neto de dona Orraca Meemdez irmãa de dom Gomçallo de Sousa e neto de dom Egas Fafez de Lanhoso segumdo se mostra no titullo XXII desta dona Orraca Meemdez parrafo II.°, e fez em esta dona Esteuainha Ermigic dom Gomçallo Pereyra e dona Beatriz Pirez. Este dom Gonçalo Pereira foi muy graado, e deu huum dia em Pereyra LXIIII cauallos ssô huum carualho que hi estaua, deu logo os XXXII e logo comprou estes cauallos aaquelles a que os dera : e deulhes em emprego d'aueemça que com elles fez dos seus casaaes tamtos de que sse elles teuerom por bem emtregues : e estes cauallos deuos logo a outros fidallgos. E por esta guisa foi damdo de suas erdades a fidallgos em como os melhor podia erdar do que avia. Este comde dom Gomçallo Pereyra foy casado com dona Orraca Vaasquez, filha de dom Vaasco Pimentell e de dona Marianes filha de dom Joham Martins de Fornello e de dona Orraca Fafez como se mostra no titullo XXXV.° de dom Vaasco Pimentell parrafo primo, e fez em ella o arçebispo dom Gomçallo Pereyra de Bragaa e dom Vaasco Pereira. Este dom Gomçallo Pereyra foy outra vez casado com dona Enês Louremço filha de dom Louremçeannes Carnes que foy despois mestre de Samtiago, e fez em ella dona Esteuainha Gomçalluez. Este arçebispo dom Gomçallo Pereyra foy o que fez despoer em seemdo dayam do Porto os dous bispos, o bispo de Lixboa que ouue nome dom e o bispo do Porto que chamarom dom Fernam Ramirez. Este arçebispo partio a lide de Louras que esteue em aazes paradas elrrey dom Dinis com ho iffamte dom Affomsso seu filho erdeyro, porque sse dizia que elrrey dom Dinis queria fazer rrey dom Affomsso Samchez seu filho de gaanhadia que trazia comsigo e que el muito amaua. Este arçebispo foy o que pôs tregoas amtre este iffamte dom Affomsso o quarto, que emtom era rrey, e elrrey dom Affomsso o boom de Castella que filhou Aliazira a mouros e outros muitos logares na fromtaria dos mouros : e en esto fez gram serviço a Deus porque a guerra era muy crua e muy danosa aos rreynos per mar e per terra, e despereçerom hi muytas gentes. Este arçebispo iaz muito homrradamente em Bragaa hu ell fez huuma capella em que estam muitos capellaães e som hi colheitos muitos pobres. Este dom Gomçallo Pereyra arçebispo seendo escollar muy nouo sem ordeens, e estamdo no estudo de Salamanca filhou hi huuma dona que chamauam dona Tareyja Pirez Villarinha filha de dom Pero Gomçalluez Villarinho, e fez em ella huum filho que chamarom dom Aluaro Gomçalluez de Pereyra, e foy metido na ordem do Espritall muito moço. Este fezse hy tam bem emsinado e conuersador com os caualleyros da ordem que o emlegerom em prioll depôs morte do prioll dom Esteuam Vaasquez Pimentell seemdo el d'idade de XVIII annos. Este prioll dom Aluaro Gomçaluez foy o que pidio elrrey dom Pedro de Castella a este rrey dom Affomsso ho quarto de Portugall seu avôo nas justas que ambos fezerom em Çidade : e elrrey dom Pedro pôs em elle gram fiuza e fezeo do seu comsselho, e durou gram tempo com este rrey dom Pedro. Amdaua hi dom Joham Affomsso o boo senhor d'Alboquerque e de Medelim, eram ambos muito amigos e em quamto elles esteuerom com elrrey e o comsselharom passou o rreyno bem, e depois que dí partirom desaueosse elrrey de todollos boos do rreyno. E o iffamte dom Fernamdo Marques, e o iffamte dom Joham seu irmãao, e o comde dom Amrrique, e dom Fadrique meestre da ordem de Santiago, e dom Fernamdo de Crasto, e dom Ruuy Gomçalluez de Castanheda, e outros muitos e boos jumtaromsse todos com este dom Joham Affomsso e eram mill e dozemtos de caualo, e chegarom todos açerqua du estaua elrrey e pediromlhe por merçêe que partisse de ssi priuados que tragia que o comsselhauam a dano do rreyno, e filhasse a rrainha dona Bramca e leyxasse dona Maria de Padilha que trazia comssigo. Elrrey partio logo de ssy os priuados e dona Maria e emuiouos. Estamdo em esto morreo este dom Joham Affomsso o boo. Estes homeens boos meteromno em muy nobre ataúde e tragiamno comssigo : e quamdo aviam d'auer comsselho em estes feitos que aviam com elrrey faziam nobre estrado de maromaques e d'outros panos d'ouro e poinham o ataúde em meo e elles a rredor delle : e o primeiro que fallaua em comsselho era dom Ruuy Diaz Cabeça-de-uaca que tragiam os fidallgos de dom Joham Affomsso, ca assy o mamdara elle que os nom partisse de ssy atáa que estes senhores dessem acabamento ao que ell começara com elles. E porque dom Joham Affomsso era de boo comsselho em sa vida deulhe Deus esta vertude á ssa morte que todos consselhos que sse fezerom arredor do ataúde todos forom pera bem, assi que estes iffamtes e homeens boos acabarom todo o que começarom : e como o forom soterrar em huuma nobre capella que chamam logo todos forom pera mall, ca elrrey dom Pedro matou huuns e os outros pôs fóra da terra. Elrrey dom Affomsso de Portugall jazemdo pera se sayr deste mumdo chegou o prioll dom Aluaro, e fez elrrey com el sua falla perante a rraynha dona Beatriz e perante o iffamte dom Fernamdo seu neto que el muito amaua, estamdo presemtes os do seu consselho, que bem sabia como aquelles de que elle deçemdia fezerom gramdes seruiços aos rreys, e por esto rreçeberom delles muitas merçêes : e como quer que lhe elle nom fezera merçêes segumdo os seruiços que dell rreçebera, que lhe pedia perdam e lhe emcomemdaua a rrainha dona Beatriz e o

Digitized by Google

iffamte dom Fernamdo, e que sse lembrasse de ssa alma que o fazia seu testamenteiro. A essa hora sayo a alma a elrrey do corpo, e Deus lhe aja perdoamento ca foi boo rrey. E o prioll dom Aluaro meteo em obra o comendamento que lhe elrrey fez, ca el obrou per sua alma o que pode. E gaanhou a rraynha dona Beatriz delrrey dom Pedro todallas villas e logares da Estremadura saluo Lixboa e Samtarem e Leyrea, e gaanhou todos os outros que ella avia em tempo de seu marido, por as quaaes terras ella viueo muito homrradamemte : e fez auer logo ao iffamte dom Fernamdo, filho primeiro erdeiro que era de oito annos, de seu padre casa e vassallos boos e de gram contia. Este prioll dom Aluaro foy o que pôs os pemdõoes por muro estamdo na villa do Porto pera a aguardar per mandado deste rrey dom Affomsso o quarto, porque o iffamte dom Pedro amdaua alçado del queimamdo e destroimdo muitos logares do rreyno, fazemdo mall e danamdo a Diego Lopez Pacheco, e a dom Gill Vaasquez de Reesemde, e a Pero Coelho e a todos os que el culpaua que forom comsselheiros da iffamte dona Enês de Crasto que elrrey seu padre matou. E a villa do Porto nom era murada em aquell tempo senom em poucos logares de máao muro, e o prioll dom Aluaro fez muro de pemdõoes das náaos que hi estauam, chamtamdo as astas delles pello campo arredor da villa e perçebemdo sas gentes como defemdessem os pemdõoes. E o iffamte dom Pedro esteue hi açerca da villa xvi dias com gram poder de fidallgos portugueses e de Galliza : estes fidallgos deseiauam muyto de cobrarem a villa por a rriqueza della. Esto durou atáa que chegou elrrey dom Affomsso o quarto : e o prioll dom Aluaro emtregoulhe ssa villa. E alguuns disserom que o iffamte se sofreo de combater a villa por homrra do prior dom Aluaro, e a verdade assy pareçeo, ca o prioll dom Aluaro como emtregou a villa a seu senhor elrrey começou d'amdar em preitesias antre el e seu padre, e aveoos e fezlhe dar sa comtia de marauidiis que lhe seu padre tiinha alçada : e fezlhe dar o comdado ao iffamte dom Joham seu filho e outras muytas merçêes que lhe elrrey fez. E o iffamte amou sempre muito a este prioll dom Aluaro e fezlhe muitas merçêes em seemdo iffamte e ao depois que foy rrey : e o prioll consselhouo sempre muy verdadeiramente. Em este tempo huum pouco ante se fez a lide de Tarifa.

Prosegue pellos desçemdemtes de dom Rodrigo Gomçalluez de Pereyra neto de dom Rodrigo Froiaz e de dom Vaasco Pereyra bizneto de dom Rodrigo Gomçalluez de Pereyra

Este dom Vaasco Pereyra, filho de dom Gomçallo Pereyra e de dona Orraca Vaasquez e irmãao do arçebispo dom Gomçallo Pereyra como sse mostra em este titullo parrafo xii, se uê casado com dona Enês da Cunha filha de dom Louremço Martins da Cunha e de dona Maria de Lousãa de Loyfrey como se mostra no titullo lv dos de Cuynha parrafo quatro, e fez em ella dom Ruuy Vaasquez de Pereyra, e dona Joana Vaasquez, e dona Aldomça Vaasquez. Este dom Ruuy Vaasquez foi casado com dona Maria filha de dom Gomçalle Annes de Berredo e de dona Samcha de Gozmam, filha de dom Pero Nuniz de Gozmam e de dona Enês Fernamdez de Limea como sse mostra no titullo xvii dos Gozmãaes parrafo iii.º e no titullo xxiii de dona Eluira Annes parrafo primeiro, e fez em ella dom Joham Rodriguez de Pereyra, e dom Johane Meendez de Pereyra, e dona Senhorinha Rodriguez. Esta dona Senhorinha Rodriguez filha de dom Vaasco Pereyra se uê casada com dom Diego Lopez Pacheco filho de dom Lope Fernamdez Pacheco e de dona Maria Gomez Taueera como se mostra no titullo l dos Pachecos parrafo iii.º, e fez em ella dom Fernam Lopez, e dom Lope Fernamdez, e dom Fernam Diaz, e dona Branca Diaz. Este dom Fernam Lopez foy casado com dona Rodriguez filha de dom Ruuy Vaasquez Ribeiro e de dona Maria Gomçalluez, filha de dom Gomçallo Fernamdez Chaçinha e de dona Tareyja Martiiz filha de dom Martim Vaasquez da Cuynha como sse mostra no titullo xxxiii de dona meana Eluira Gonçalluez de Palmeira parrafo ii.º, e fez em ella dom Fernamdez e dom Fernamdez. Este suso dito dom Gomçallo Pereyra filho de dom Pero Rodriguez de Pereyra de que falla em este titullo parrafo xii ouue huum filho de gaanhadia que ouue nome dom Ruuy Gomçalluez Pereyra que foy boo caualleiro custoso de gram fazemda, e foy casado com dona Bringuella Nuniz filha de dom Nuno Martins Barreto e de dona Maria Anes filha de Joham Esteuez e de dona Fruilhe Louremço de Valladares como se mostra no titullo lxvii dos de Taauares, e fez em ella Gomçallo Pereyra, e Aluaro Pereyra, e Ruuy Pereyra, e outras filhas. Este Aluaro Pereyra foy casado com dona Miçia Vaasquez filha de dom Vaasco Martins Pimentel que chamarom Patinho, como se mostra no titullo xxxv de dom Vaasco Pimemtell parrafo iii.º

De dona Esteuainha Gomçalluez filha de dom Gomçallo Pereyra e bisneta de dom Rodrigo Gomçalluez de Pereyra e irmãa do sobredito Vaasco Pereyra da quall se mostra desçemderem os Pimentees, Taueeras, Pachecos, e os de Moles, e Rebotls, e Barretos.

E a suso dita dona Esteuainha Gomçalluez filha de dom Gomçallo Pereyra como se mostra em este titullo parrafo xii se uê casada com dom Joham Rodriguez Pimentell, filho de dom Ruuy Vaasquez Pimentell e de dona

Digitized by Google

Tareyja Rodriguez filha de Ruuy Paaez Bugalho como se mostra no titullo xxxv de dom Vaasco Pimentell parrafo iiii.°, e fez em ella dom Gomçalle Annes Pimentell, e dona Leonor Rodriguez que foi casada com dom Gomçallo Meendez de Uasconçellos e nom ouue filhos, e ella casou com Esteue Annes. Este dom Gomçalle Annes Pimentell foi casado com dona Affomsso filha de dom Affomsso d'Aragom que foi neto delrrey d'Aragom como se mostra no titullo xxxii dos Gedeãaos parrafo xvii, e ouue em ella este dom Gomçalle Annes, e Alnaro Gonçalluez, e Joham Rodriguez, e Leanor Gomçalluez.

Cabreyra

E a suso dita dona Maria Froiaz irmãa de dom Rodrigo Froiaz como se mostra em este titullo parrafo viii.° foy casada com dom Ruuy Fernamdez de Cabreyra que sse chamou Feo de Valldorna, filho de dom Fernam Rodriguez e de dona Eixamea de Mendoça como se mostra no titullo xii de rrey Ramiro o iii.° de Leom domde veem os de Cabreyra parrafo primeyro, e fez este dom Ruuy Fernamdez em esta dona Maria Froiaz dona Enez Rodriguez. Esta dona Enês Rodriguez se uê casada com dom Rodrigo Affomsso filho delrrey dom Affomsso de Leom e de dona Aldomça Martiins da Silua de gaamça como se mostra no titullo lviii dos da Silua parrafo iii.°, e ouue em ella dona Aldomça Rodriguez, e dom Joham Rodriguez que nom ouue semel. Esta dona Aldomça Rodriguez foy casada com dom Esteuam Fernamdez de Crasto filho de dom Fernam Goterrez como se mostra no titullo xi dos de Crasto parrafo viii, e fez em ella dom Fernam Rodriguez de Crasto que foy muy boo mançebo e de gramdes feitos. Este dom Fernam Rodriguez foy casado com dona Viollamte Samchez filha delrrey dom Samcho de Castella e de dona Maria d'Ozoiro de gaança, e fez em ella dom Pero Fernamdez que sse chamou da Guerra, que foy dos boos que ouue em seu linhagem nem que chegasse a tamanha comtia nem ouuesse tam boos vassallos. Este dom Pero Fernamdez de Castro se uê casado com dona Isabell filha de dom Pero Ponço e de dona Samcha Gill. Esta dona Samcha Gill foy neta de dom Pero Rodriguez de Pereyra como se mostra no titullo xxxiiii.° parrafo ii.°, e fez dom Pero Fernamdez em esta dona Isabell dom Fernamdo de Crasto e dona Joana. Esta dona Joana foy casada com dom Diego de Bizcaya filho de dom e fez em ella dom Diego de Bizcaya : ao depois casou com esta dona Joana elrrey dom Pedro de Castella. Este dom Pero Fernamdez de Crasto que sse chamou da Guerra ouue huuma filha que chamarom dona Enês de Crasto, e filhoua elrrey dom Pedro de Portugall em seemdo iffante, e fez em ella o iffamte dom Joham, e o iffamte dom Dinis, e a iffamte dona Beatriz.

E a suso dita dona Samcha Amrriquiz que se uê casada com dom Ruuy Gomçalluez de Pereyra ouuerom filhos como se mostra em este titullo parrafo xi, foy despois casada com dom Paay Soarez Romeu ho prestomeiro que foy filho de dom Soeyro Paaez Soeiro Mouro, e fez em ella dom Gomçallo Paaez Taueera, e dom Ruuy Paaez Taueera, e outros filhos domde deçemderom os Taueeras, e Pachecos, e dos de Molles, e Rebotiis como se mostra no titullo xlii de dom Goido Araldez parrafo x, e fez em ella huuma filha que chamarom dona Moor Paaez. Esta dona Moor Paaez foy casada com dom Gomez Meendez Gedeão, e fez em ella dom Nuno Gomez, e dona Marinha Gomez : esta dona Marinha Gomez foy casada com dom Meem Pirez de Longos, e fez em ella dom Gomez Meendez de Briteiros. Este dom Gomez Meendez foy casado com dona Orraca Gomez da Silua, e fez em ella dom Rodrigo Gomez de Briteiros, e dom Gomçallo Gomez, e dona Maria Gomez que foy casada com dom Nuno Martiins de Chaçim como se mostra no titullo xxxviii.° de dom Gomez Meendez Gedeam parrafo v.°, e desta veem os Barretos segumdo vereos per allegaçõoes. Este dom Rodrigo Gomez de Briteiros foy casado com dona Eluira Annes filha de dom Joham Pirez da Maya como se mostra no titullo xvi de dom Soeiro Meendez o boo parrafo iii.°, e fez em ella dom Meem Rodriguez de Briteiros, e dom Joham Rodriguez de Briteiros : estes ouuerom semel como se mostra no titullo xxiii desta dona Eluira Annes parrafo primo.

Dos Gozmãaes e Ponços

E a suso dita dona Fruilhe Rodriguiz de Pereyra, irmãa de dom Pero Rodriguez de Pereyra filhos de dom Rodrigo Gomçalucz e de dona Samcha Amrriquez de Portocarreiro como já fallamos em este titullo parrafo xi, foy casada com dom Pero Fernamdez Portugal filho de dom Fernam Ramirez como se mostra no titullo li de dom Ramiro Quartella parrafo primo, e fez em ella dona Tareyja Pirez que foy casada com dom Affomsso Ramirez Gramdeamor. Esta dona Tareyja Pirez se uê casada com dom Vaasco Louremço de Cuinha filho de dom Louremço Fernamdez de Cuinha como sse mostra no titullo lv dos de Cuinha parrafo v.°, e fez em ella Martim Vaasquez de Cuinha, e dona Enês Vaasquez, e dona Sancha Vaasquez. Este dom Martim Vaasquez foi casado e ouue semel como se mostra no titullo lv dos de Cuinha parrafo v.° E dona Enês Uaasquez se uê casada com dom Affomsso Meendez de Merloo como se mostra em sa geeraçom no titullo lv dos de Cuynha parrafo viii.° : e dona Tareyja Vaasquez monja de Tarouquella : e dona Samcha Vaasquez foy casada com dom Fernam Gomçalluez Coronell filho de dom Gomçallo Annes Coronell o Velho como sse mostra no titullo xli dos Coronees parrafo v.°, e fez em ella dona Maria Affomsso. Esta dona Maria Affomsso foi casada com dom Affomsso Pirez de Gozmam filho

Digitized by Google

de dom Pero Nuniz de Gozmam como se mostra no titullo xvii dos Gozmãaes parrafo primo, e fez em ella dom Joham Affomsso de Gozmam, e dona Isabell, e dona Leanor. Este dom Joham Affomsso de Gozmam foy casado com dona Orraca Nuniz de Osoiro, e fez em ella dom Affomsso Pirez de Gozmam e dom Joham Affomsso de Gozmam comde de Neura. Esta dona Isabell foy casada com dom Fernam Pirez Ponço filho de dom Fernam Pirez Ponço como se mostra no titullo lvii dos Tellos parrafo iii.°, e fez em ella dom Pero Ponço, e dom Fernam Pirez Ponço que foy meestre d'Alcamtara, e dona Isabell. Este dom Pero Ponço foy casado com dona Beatriz filha de dom Jaymes de Xerica, e ouue della dom Joham Affomsso e dom E dona Leonor foy casada com dom Luis filho de dom Affomsso de Laçerda, e ouue em ella huum filho que chamarom dom Joham que foy muy boo mançebo e avemtuyrado em lides, e por este disserom que avia a uertude de Ruuy Diaz çide. Este viueo pouco porque o matou elrrey dom Pedro de Castella. E ouue outra filha que ouue nome dona Isabell que foi casada com Rodrigo das Esturas e nom ouue semel : e quamdo morreo dom Rodrigo ficou ella muy noua e muy fermosa e fez façanha de boa, e a cabo de omze annos filhoua elrrey dom Pedro de Castella.
E porque aqui fallamos de dom Fernam Pirez Ponço queremos mostrar domde el desçemde e de toda a geeraçom segumdo podemos saber. O comde dom Ponço foi casado com a comdessa dona e fez em ella o comde dom Vela Ponço. Este comde dom Uela Ponço foi casado com dona Eluira Pirez filha do comde dom Pero Fernamdez de Traua como se mostra no seu titullo xiii parrafo ii.°, e fez em ella o conde dom Ponço Veegas que ouue nome come o avôo. Este comde dom Pomço Veegas foy casado com dona e fez em ella o comde dom Pero Pomço. Este dom Pero Ponço foy casado com dona Aldomça Affomsso filha delrrey dom Affomsso de Leom como se mostra no titullo lviii de dom Goterre Aldarec parrafo iiii.°, e fez em ella dom Fernam Pirez Ponço. Este dom Fernam Pirez Ponço foy casado com dona Orraca Goterrez filha de Goter Soarez que chamarom Mocho e de dona Eluira Annes filha de dom Joham Garçia de Sousa senhor d'Alegrete como se mostra no titullo lvii dos Tellos parrafo iii.°, e fez em ella dom Pero Ponço e dom Fernam Pirez Ponço que se uê casado com dona Isabell filha de dom Affomsso Pirez de Gozmam como suso dito he. Este dom Pero Ponço foy casado com dona Sancha Gill de Bragamça, neta de dom Pero Rodriguez de Pereyra como se mostra em seu titullo xxxiiii.° dos Bragamçãaos parrafo v.°, e fez em ella dom Rodrigo das Esturas e dona Isabell, que foy casada com dom Pero Fernamdez de Crasto e fez em ella semel como se mostra em este titullo xxi de rrey Ramiro parrafo xv, e fez outra que ouue nome dona Johana, que foy casada com dom Joam Affomsso filho delrrey dom Dinis de gaança e fez em ella dona Orraca. Esta dona Orraca casoua elrrey dom Affomsso de Castella com dom Aluar Pirez de Gozman, e fez em ella dona Tareyja Aluarez que foi casada com dom Fernam Gomçalluez d'Aguillar. Este suso dito dom Rodrigo ouue outra irmãa que ouue nome dona Orraca, e foy casada com dom Amrrique Amrriquez, e ouue huum filho que chamarom Amrriquiz.

TITULO XXII.°

DO LINHAGEM DOS SOUSÃAOS E SOUSAS

O primeiro foy dom Soeiro Belfager que foi casado com dona e fez em ella Ahufo Soarez Belfager : e Hufo Soarez Belfager foi casado com dona Eomedola, e fez em ella Ahufo Ahufez. Este dom Ahufo Ahufez foi casado com dona Tareyja, e fez em ella o comde dom Goyçoi que chamarom o Nonnado, e samta Senhorinha de Basto. E este comde dom Goiçoy foy o que matou Frade Balderique bisavôo de dom Fernam Annes de Montor e trasauôo de dom Paay Caluo de Toronho filho deste dom Fernam Annes de Montor, ca deste Balderique sayo Ramiro Frade, e de Ramiro Frade sayo dom Joham Ramirez padre de dom Fernam Annes de Montor. E o sobredito comde dom Goiçoy foi casado com dona Mona, e fez em ella dom Nechigi Gichoi. Este comde dom Neichigi Gicoi foy casado com a condessa dona Aragunte Soarez que foi filha do comde dom Soeiro de Nouellas e de dona Mayor Diaz filha do comde dom Diego que pobrou Burgos. Este comde dom Echigi Goçoi avia comtemda com o comde dom Meem Soarez de Nouellas, que era irmãao de ssa molher dona Aragunte, sobre Nouellas em que aviam ambos parte que lhes ficára do comde dom Soeiro seu padre : e amdamdo ambos em sa contemda pera pellejar cada dia foisse o comde dom Meem Soarez de Nouellas a Leom, e fezeo elrrey seu adeamtado em Portugall, e veosse o comde dom Meem Soarez pera sa terra. E estamdo o comde dom Echigi Gicoy, e o comde dom Pero Paaez de Begunte, e o comde dom Veya de Tamhal e outros quatro comdes com elles em Nouellas veo a elles o comde dom Meem Soarez huuma noite come em deitamdo, nom se guardamdo elles del, e çegou dom Echigi Gicoy e os outros seis com elle : e estes comdes todos sete jazem em sam Pedro d'Atei. E este comde dom Meem Soarez de Nouellas amdamdo correndo monte huum dia na Portella de Vaade chegou a elle huum caualleiro que auia nome Soeiro da Velha e matou o comde dom Meem Soarez porque çegara o comde dom Pero Paaez de Begunte cujo vassallo Soeiro da Velha era. E o sobredito comde dom Echigi Gicoy ouue desta sa molher dona

Digitized by Google

Aragunte Soarez huum filho que ouue nome dom Gomez Echigiz. Este dom Gomez Echigiz foi casado com dona Gontrode Moniz filha de dom Moninho Fernamdez de Touro : e este dom Moninho Fernamdez foy filho delrrey dom Fernamdo, que foy par demperador, de gaança. E este dom Gomez Echigiz suso dito ouue desta dona Gontrode Moniz sa molher huum filho que ouue nome dom Egas Gomez de Sousa, e huuma filha que ouue nome dona Samcha Gomez. Este dom Egas Gomez de Sousa foi casado com dona Gontinha Gomçalluez filha de dom Gomçallo Meemdez o lidador como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo v.°, e fez em ella dom Meem Veegas. E dona Samcha Gomez filha de dom Gomez Echigiz e irmãa deste dom Egas Gomez foy casada com o comde dom Nuno de Çellanoua irmãao do conde dom Affomsso e de sam Roseendo e ouuerom estes filhos, o comde dom Gomez Nuniz que jaz em Pombeiro na Galligee aa parte dereita quamdo homem veem de fóra, e outro filho que ouue nome dom Samcho Nuniz domde deçemderom os de Barbosa como se mostra no titullo xxxvii do comde dom Nuno de Çelanoua parrafo ii. Este comde dom Gomez Nuniz de Poombeiro foi eixerdado por meriçimento que el fez, e foy casado com dona Eluira Pirez filha do comde dom Pedro de Traua assy como se mostra no titullo xiii deste dom Pedro de Traua parrafo ii.°, e fez em ella quatro filhas, a primeira ouue nome dona Loba Gomez que foy freira, e a segumda filha ouue nome dona Chamoa Gomez, e a terçeira ouue nome dona Maria Gomez, e a quarta ouue nome dona Orraca Gomez. Esta dona Chamoa Gomez foy casada com dom Meem Rodriguez de Tougues, filho de dom Rodrigo Froiaz de Trastamar donde veem os de Pereyra como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo x, e fez em ella dom Soeiro Meendez Facha, ao que disserom Mãaos-d'aguia como se mostra no titullo xxiiii.° deste Meem Rodriguez : e dèsque morreo este Meem Rodriguez de Tougues casou depois esta dona Chamoa Gomez com dom Paae Soarez Çapata filho de dom Soeyro Meemdez o boo, e fez em ella dom Pero Paaez o alferez e dona Eixamea Paaez. Estes forom casados e ouuerom semel como o liuro comta no titullo xvi de dom Soeiro Meemdez o boo parrafo ii. E dona Maria Gomez foi casada com dom Lourenço Veegas o Espadeiro, e nom ouuerom semel. E o suso dito dom Egas Gomez de Sousa filho de dom Gomez Echigiz fez em esta sa molher dona Gontinha filha de dom Gomçallo Meemdez da Maya huum filho que ouue nome dom Meem Veegas : e dom Meem Veegas de Sousa foy casado com dona Eluira Fernamdez filha de dom Fernam Affomsso de Toledo que uos diremos que foy mouro, e fezeo elrrey dom Affomsso christãao porque era homem homrrado e de gram companha, e foy seu padrinho e casouo com dona Orraca Gomçalluez filha de dom Gomçallo Veegas de Marnel. E este dom Meem Veegas suso dito fez em esta dona Eluira Fernamdez sa molher dous filhos e quatro filhas, o primeiro filho ouue nome dom Gomçallo Meemdez de Sousa, e o segumdo ouue nome dom Soeiro Meendez o Gordo, e as filhas forom estas, dona Ouroana Meendez, e dona Chamoa Meemdez, e dona Moor Meendez, e dona Orraca Meendez, e estas todas forom casadas e ouuerom semel como o liuro conta adiante. Esta dona Ouroana Meendez foy casada com dom Meem Moniz homrrado de rriba de Doiro como sse mostra no seu titullo xxxi desta dona Ouroana : e dona Chamoa Meemdez foy casada com dom Gomez Meemdez Gedeam como se mostra no titullo xxx : e dona Orraca Meemdez foy casada com dom Egas Fafez de Lanhoso como se mostra no titullo xxxii desta dona Orraca Meemdez. E dom Gomçallo Meendez de Sousa foy casado com dona Orraca Samchez, filha de dom Samcho Nuniz e da iffamte dona Tareyja Affomsso filha delrrey dom Affomsso o primeiro rrey de Portugal filho do comde dom Amrrique e da rrainha dona Tareyja, e fez em esta Orraca Sanchez o comde dom Meemdo de Sousa. E despois que lhe esta molher morreo casou com dona Dordia Veegas filha de dom Egas Moniz de rriba de Doyro o bem aventuyrado e da minhana dona Tareyja Affomsso que fez o moesteiro de Salzeda como se mostra no titullo xxxvi dos de rriba de Doyro parrafo xv, e fez em ella duas filhas, a comdessa dona Eluira da Faya que foy casada com dom Soeiro Meemdez Mãaos-d'aguia como se mostra no titullo xxiiii.° de dom Meem Rodriguez de Tougues, e dona Tareyja Gomçalluez que foy casada com dom Fernam Gomez como sse mostra no titullo xxv desta dona Tareyja Gomçalluez : despois foy casado com dona Sancha Aluarez filha de dom Aluaro d'Astuiras.

Do comde dom Meemdo o Sousãao que proçede dos Sousaãos e dos que delle desçemderom : vay proseguimdo

Este comde dom Meemdo o Sousãao foi casado com dona Maria Rodriguez filha do comde dom Rodrigo o Velho e de dóna Meninha Froiaz, e fez em ella dom Gonçallo Meemdez, e dom Garçia Meemdez, e dom Vaasco Meemdez, e dom Rodrigo Meemdez, e dona Guiumar Meemdez que se uê casada com dom Joham Pirez da Maya como se mostra no titullo xvi de dom Seeiro Meemdez parrafo xx, e dona Orraca Meemdez que foy casada em Castella com dom Nuno Pirez de Gozmam o boo, e fez em ella huum filho que ouue nome dom Pero Nuniz assy como se mostra no titullo xvii parrafo quatro. E dom Gomçalo Meemdez filho de dom Meendo o Sousãao foy casado com dona Tareyja Soarez, filha de dom Soeiro Veegas de rriba de Doiro e de dona Samcha Vermuiz filha de dom Vermuu Pirez de Traua e da iffamte dona Tareyja Amrriquiz filha do comde dom Amrrique como se mostra no titullo xiii de dom Pero Fernamdez de Traua parrafo iii.°, e fez em ella dom Meemdo Gomçalluez, e dona Moor Gomçalluez, e dona Maria Gomçalluez, e dona Samcha Gomçalluez: E dom Meem Gomçalluez foy casado com dona

Digitized by Google

Tareyja filha de dom Affomsso Tellez o Velho qũe pobrou Alboquerque e de dona Eluira Rodriguez Giroa, e fez em ella dona Maria Meemdez : esta dona Maria Mendez foy casada com dom Martim Affomsso filho delrrey de Leom e de dona Tareyja Gill, e nom ouuerom semel. E dona Moor Gomçalluez, e dona Maria Gomçalluez, e dona Samcha Gomçalluez irmãas deste dom Meem Gomsalluez, filhos deste dom Gomçallo Meemdez filho do comde dom Meemdo o Sousãao, nom ouuerom semel.

De dom Garçia Meemdez de Sousa filho do comde dom Meemdo o Sousãao e dos que delle desçemderam proçedemdo

E dom Garçia Meemdez foy casado com dona Eluira Gomçalluez filha de dom Gomçallo Paaez de Toronho filho de dom Paay Curuo como se mostra no titullo . e fez o comde dom Gomçallo Garçia, e dom Meem Garçia, e dom Joham Garçia o Pinto, e dom Fernam Garçia Esgarauhunha, o que trobou bem, e dom Pero Garçia Albouya, e dona Maria Garçia. E este comde dom Gomçallo sobredito foi casado com a comdessa dona Leanor filha delrrey dom Affomsso de Portugall de gaamça, e nom ouue della semel : e ouue huum filho de gaamça que ouue nome dom Joham Gomçalluez, e este dom Joham Gomçalluez fez filhos, Gomçallo Garçia e Aluare Annes.

Ora leixemos de fallar do comde dom Gomçallo Garçia que morreo sem semel lidema e tornemos a dom Meem Garçia seu irmãao. Este dom Meem Garçia de Sousa foy casado com dona Tareyja Anes, filha de dom Joham Fernamdez de Limha e de dona Maria Paaez Ribeyra como se mostra no titullo XII do comde dom Pero Fernamdez de Traua parrafo III.°, e fez em ella Gomçallo Meemdez e Johane Meemdez, e nom ouuerom semel : e ouue y filhas Maria Meemdez, e Costamça Meemdez, e Tareyja Meemdez. E esta Tareyja Meemdez foy freira, e Maria Meemdez rrossoua seu irmãao Gomçallo Meemdez, e depois casou ella com dom Louremço Soarez de Valladares, e ouue della huuma filha que ouue nome dona Enês Louremço : e esta dona Enês Lourenço foy casada com dom Martim Affomsso que chamarom por sobrenome Chichorro. E este Martim Affomsso Chichorro foi filho delrrey dom Affomsso de Portugall de gaamça e de huuma moura, e ouue em esta sa molher dona Enês Louremço huum filho que ouue nome Martim Affomsso Chichorro, e huuma filha que ouue nome dona Maria Affomsso e foi casada com dom Gomçale Annes de Briteiros, e ouuerom semel como se mostra no titullo XXXIII de dona Eluira Annes parrafo II.°, e outras que forom freiras e morrerom sem semel. E este Martim Affomsso filho de Martim Affomsso nom ouue semel lidima, mais ouue huum filho em huuma dona que era abadessa d'Arouca que auia nome dona Aldonça Annes de Briteiros, e o filho ouue nome Vaasco Martiins. E dona Costamça Meendez foy casada com dom Pero Annes Portel filho de Joham d'Auoym e de dona Marinha Affomsso d'Arganil, e fez em ella Joham Pirez, e outro Joham Pirez, e dona Bramca Pirez, e dona Maria Pirez Ribeyra. E Joham Pirez e Joham Pirez nom ouuerom semel. Esta dona Bramca foy casada com dom Pedro que depois foi conde filho delrrey dom Dinis de Portugall, e ouue della huum filho : e morreo esta dona Bramca Pirez e depois morreo o filho e erdou o comde os seus beens. E depois que lhe morreo esta molher a dias casou com a condessa dona Maria Xamenez filha de dom Pedro Coronell e de dona Orraca Artall naturaaes d'Aragom, e nom ouuerom semel. Este comde dom Pedro foy o que fez muito a fidallgos em Portugall e que os pôs nas muy gramdes comtias, ca mais forom por elle postos e feitos em muy gramdes contias, ca pellos melhores quatro homeens boos que forom em Portugall saluamdo se forom rreys. E este foy o que erdou alguuns filhos d'algo nas sas erdades, e que ouue os melhores vassallos que ouue outro comde nem homeens boos dos que dantes forom. E este comde dom Pedro quando ouue guerra antre Portugall e Castella logo do começo esteue em rriba de Minho per mandado delrrey de Portugall, e estamdo este comde no moesteiro de Ganfey. E o arçebispo de Samtiago iuntou as mais companhas que pode auer e o pemdom de Santiago e Ruuy Paaez de Bemha que viinha hi com el que era adiamtado delrrey de Castella em Galliza com aquelles que pode auer, e queria passar o Minho pera cá omde o comde estaua : e o comde soubeo e jumtou aquelles que tiinha e passou aalem do Minho, ca disse que era melhor de o atemder na ssa terra que em Portugall, e emtom passou o rryo aalem e parousse nos caminhos dos váaos todos porque nom sabia por quall váao queria passar nem per quall caminho viinha : e atemdeo hi dous dias. E ao segumdo dia disseromlhe que viinha o arçebispo com seu pemdam temdudo cuydamdoos aachar no arrayall desarmados e sem sospeita, e por esso amdara huuma peça de noite. E o comde soubeo muy çedo pella menhãa e fez armar todos os seus e mouerom comtra el : e o arçebispo com todos os seus com o pemdom de Samtiago temdudo aaquem do castello d'Entença cuydamdo achar o comde sem sospeita. El vimdo assy vio assomar o comde e o seu pemdam com todos os seus a huum outeyro, e quamdo o vio volueosse com o pemdam de Samtiago e com todos os seus pera o castello d'Entença. E o comde emuioulhe dizer a que viinha assy, se queria lidar : e el disse que nom viinha rrezar outras matinas. E entom moueo o comde e foisse chegamdo comtra elle, e el colheosse bem açima de huum castello jumto com o muro e aló tras as barreiras meteo o pendam : e teemdo muyto mais que o comde tambem de cauallo como de pee. E assy o teue o conde çercado tres dias que numca sayo do castello nem de arredor delle, demamdando cada dia ao comde tregua tambem o arçebispo come o adiantado delrrey : e o comde mandaualhe cada dia rroubar e filhar o que elles aviam mester e queimar a terra. E nunca el hi ousou a tornar.

Digitized by Google

De dona Maria Ribeira molher d'Affomsso Dinis filho delrrey dom Affomsso de Portugall e dos que delles desçemderom

Esta dona Maria Ribeira foy casada com Affomsso Dinis filho delrrey dom Affomsso de Portugall, e fez em ella Pero Affomsso, e Rodrigo Affomsso, e Diego Affomsso, e dom Garçia Meemdez prioll da Alcaçoua, e outro filho que ouue nome Gomçallo Meendez que morreo sem semel. Pedraffomsso foy casado com dona Eluira Anes filha de Joham Pirez de Nouoa, e ouuerom filhos. E este Rodrigo Affomsso foi casado com dona Violante Ponço filha de Martim Anes de Briteiros e de dona Branca Louremço de Valladares. Este Diego Affomsso foi casado com dona Viollante Lopez filha de Lopo Fernamdez Pacheco senhor de Ferreira e de dona Maria Gomez Taaueira e ouuerom filhos Aluaro Diaz e Lopo Diaz.

De dom Fernam Garçia e de dom Joham Garçia seu irmãao filhos de dom Garçia Meemdez de Sousa de que sse atrás fallou e dos que do dito dom Joham Garçia desçemderam

Este dom Fernam Garçia foy casado com dona Orraca Abrill filha de dom Abrill Pirez de Lumeares e de dona Samcha Nuniz, e nom ouuerom semel. E dom Joham Garçia de Sousa, que chamarom por sobrenome o Pinto e foi senhor d'Alegrete, foy casado com dona Orraca Fernamdez filha de dom Fernam Pirez Pellegrim como se mostra no titullo xxxviii de dom Meendo Alãao parrafo iii.°, e fez em ella dom Esteuam Annes que morreo sem semel, e dona Aldara Anes, e dona Eluira Anes, e dona Samcha Anes. E esta dona Aldara Anes filha de dom Joham Garçia de Sousa suso dito foy casada com dom Gomez Gomçaluez Girom, e fez em ella dona Johana Gomez : esta dona Johana Gomez foy casada com dom Nuno Gomçalluez de Lara filho de dom Nuno o boo e de dona Tareyja Affomsso, e nom ouue della semel como se mostra no titullo E dona Eluira Annes foy casada com dom Guter Soarez que chamarom por sobrenome dom Guter Soarez Moucho, e fez em ella semel como se mostra no titullo xvi de dom Soeiro Meemdez o boo parrafo vi.° E a sobredita dona Samcha Annes filha de dom Joham Garçia de Sousa, o que chamarom por sobrenome o Pinto, e de dona Orraca Fernamdez : e esta dona Samcha Annes nom foy casada nem ouue semel. E Pero Garçia, e dona Maria Garçia irmaãos de dom Gomçallo Garçia e de dom Meem Garçia que já dissémos

De dom Rodrigo Meemdez e de dom Vaasco Meendez seu irmãao filhos do comde dom Meendo de Sousa o Sousãao de que sse atrás fallou do quall dom Vaasco Meendez vem os de Tauora

Este dom Rodrigo Meemdez nom ouue filho lidimo mais ouue huum filho em huuma dona que avia nome dona Maria Veegas de Regallados, e este filho ouue nome Garçia Rodriguez d'Argixo e morreo sem semel e ficou toda a ssa erdade a dom Meem Garçia seu primo. Este dom Vaasco Meendez nom ouue semel liidima, mais ouue huum filho que ouue nome Ruuy Vaasquez de Panoyas de gaamça, e o porque o chamarom de Panoyas foy porque lhe leixou seu padre huuma pouca d'erdade em Panoyas, ca a outra erdade que avia toda a leixou a dom Meem Rodriguez seu primo. E este Soeiro Vaasquez foy casado em Panoyas com dona e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Tareyja Rodriguez : e esta dona Tareyja Rodriguez foi casada com Esteuam Rodriguez d'Afonseca, e fez em ella dona Moor Esteuez que foy casada com Ruy Paaez d'Agares e fez em ella Guiomar Rodriguez, que foi casada com Louremço Pirez de Tauora e fez em ella dous filhos e huuma filha, huum ouue nome Louremço Pirez, e outro Louremço Pirez que chamarom por sobrenome Coruo, e a filha ouue nome dona Louremça Pirez.

TITULO XXIII.°

DE DONA ELUIRA ANNES FILHA DE JOHAM PIREZ DA MAYA E DE DONA GUIUMAR MEEMDEZ FILHA DO COMDE DOM MEEMDO O SOUSÃAO

Esta Eluira Annes rroussoua Ruy Gomez de Briteiros que era infançom e depois casou com ella. E depois fez elrrey dom Affomsso este dom Ruy Gomez rricomem e deulhe pemdam è caldeira. E esta dona Eluira Annes e dom Ruy Gomez fezerom filhos dom Meem Rodriguez que chamarom de Briteiros, e dom Joham Rodriguez de Briteiros, e outro filho que ouue nome dom Gomez Rodriguez : e este Gomez Rodriguez foy samdeu e morreo sem semel : e duas filhas, huuma ouue nome dona Lucas Rodriguez que foy abadessa d'Arouca, e a outra ouue nome Samcha Rodriguez. E esta dona Samcha Rodriguez foi casada com dom Pero Pomço de Bayam, e nom

Digitized by Google

ouuerom semel. Dom Meem Rodriguez foy casado com dona Maria Anes, filha de dom Joham Pirez da Veyga e de dona Tareyja Martins filha de dom Martim Paaez Ribeyra como se mostra no titullo LII dos d'Azeuedo parrafo II.°, e fez em esta dona Maria Annes huum filho que ouue nome Martim Meendez de Briteiros que morreo sem semel, e fez em ella outro filho que ouue nome Joham Meemdez de Briteiros e quatro filhas, huuma ouue nome Maria Meemdez, e a outra Maria Meemdez Ribeyra, e Tareyja Meendez, e Guiumar Meendez : estas todas quatro forom freyras e nom ouuerom semel. E dom Joham Meemdez de Briteiros sobredito foy casado com dona Orraca Affomsso filha delrrei dom Affomsso de Portugall de gaamça, e fez em ella huum filho que ouue nome Fernam Anes que morreo sem semel, e outro filho que ouue nome Gomçalle Anes de Berredo : e fez duas filhas, huúma ouue nome dona Guiomar que nom ouue semel, e a outra ouue nome dona Leanor : e esta dona Leanor foy casada com Martim Anes de Briteiros filho de Martim Anes e de dona Bramca Louremço, e ouuerom huuma filha que ouue nome dona e partios a samta egreja per sentemça porque eram segumdos coirmaãos e siiam em peccado. Este dom Gomçallo Anes de Berredo filho do sobredito dom Joham Meendez foy casado com dona Sancha filha de Pero Nuniz de Gozmam e de dona Enês Fernamdez, e fezerom dona Maria que foi casada com dom Ruy Vaasquez Pereyra e outros filhos como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo XIIII. E dom Joham Rodriguez, filho de dona Eluira Anes e de dom Ruy Gomez e irmãao de dom Meem Rodriguez, foi casado com dona Guiumar Gill filha de dom Gill Vaasquez, o que morreo na lide de Gouuea, e de dona Aldomça Anes da Maya, e fez em ella dom Martim Anes de Briteiros, dom Gonçale Annes de Briteiros, e dona Aldomça, e dona Froylhe Anes. E esta dona Aldomça Anes foy abadessa d'Arouca, e em seemdo abadessa ouue huum filho de Martim Affomsso Chichorro como já dissémos : e dona Froylhe Anes foy casada com dom Fernam Samchez filho delrrey dom Dinis de Portugall de gaamça, e nom ouuerom semel.

De dom Martim Anes de Briteiros e de dom Gomçalle Anes de Briteiros filhos de dom Joham Rodriguez e dos que delles desçemderom

Este dom Martim Anes foy casado com dona Branca Louremço de Valladares, e fez em ella huum filho e huuma filha, e o filho ouue nome Martim Anes e foy casado com dona Leanor sa parenta filha de dom Joham Meendez de Briteiros, e ouuerom semel como já dissémos, e a filha ouue nome dona Violante Ponço : e esta dona Violamte Ponço foi casada com dom Rodrigo Affomsso de Sousa filho d'Affomsso Dinis e de dona Maria Ribeira, e ouuerom semel. E dom Gomçalle Anes suso dito irmãao do sobredito Martinhanes casou com dona Maria Affomsso filha de Martim Affomsso Chichorro e de dona Inês Louremço de Valladares, e fez em ella duas filhas, dona Maria que foy casada com dom Louremço da Cunha, e dona Margarida que foi casada com Ruy Vaasquez Ribeiro.

TITULO XXIIII.°

DE DOM MEEM RODRIGUEZ DE TOUGUES FILHO DE DOM RODRIGO FROIAZ DOMDE VEM OS PEREIRAS E DOS QUE DELLE DESÇEMDERAM

Dom Meem Rodriguez de Tougues foi filho do boo de dom Rodriguo Froiaz domde vem os Pereyras como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro de Leom parrafo LX : este dom Meem Rodriguez se uê casado com dona Chamoa Gomez filha do comde dom Gomez que jaz em Poombeiro como se proua no titullo XXII dos Sousãaos parrafo V.°, e fez em ella dom Soeiro Meendez Facha que chamarom Mãaos-d'aguya. Este dom Soeiro Meendez Facha que disserom Mãaos-d'aguia foi casado com a condessa dona Eluira Gonçalluez da Faya filha de dom Gonçallo de Sousa como se mostra no titullo XXII dos Sousãaos parrafo VI.°, e fez em ella dom Gomez Soarez padre de dona Chamoa Gomez, e dom Pero Soarez Carnes-máas que nom ouue geeraçom, e dona Gontinha Soarez molher de dom Garçia Pirez de Bragança que ouue nome Ladrom, e Maria Soarez que rroussou Pero Rodriguez de Penella. E aqueste Gomez Soarez foy casado com dona Tareyja Rodriguez, e fez em ella dom Vaasco Gomez, e dom Soeiro Gomez, e dona Chamoa Gomez, e destes nom ficou semel liidima. Esta dona Gontinha Soarez filha de dom Soeiro Meendez Mãaos-d'aguia foi casada com dom Garçia Pirez de Bragamça como dito he, foy filho de Pero Fernamdez Bragamçãao como se mostra no titullo XXXVIII.° dos Bragamçãaos parrafo II.°, e ouue filhos dom Fernam Garçia, e dom Pero Garçia, e dona Tareyja Garçia, e dona Eluira Garçia, e dona Moor Garçia. E esta dona Eluira Garçia foy casada com dom Ordonho Aluarez d'Asturas, e fez em ella dom Aluar Diaz, e dom Ayras Diaz, e dom Samcho Ordonhez, e dona Moor Aluarez madre de Pero Diaz e de Nunho Diaz de Castanheda assi como se mostra no titullo XIIII de dom Goterre domde vem os de Castanheda parrafo II.° Este dom Aluar Diaz foy casado com dona Tareyja Pirez filha de dom Pero Rodriguez Girom e de dona Samcha Pirez irmãa de dom Abrill Pirez de Valladares, e fez em ella dom Pero Aluarez, e dom Ordonho Aluarez, o que foy cardeall, e Affomsso Aluarez de Noronha, e Aluar Diaz, e dona Moor Aluarez que foy casada com Joham Diaz de Feno-

Digitized by Google

josa, e fez em ella o bispo dom Garçia de Burgos, e dom Diego Martiins de Fenojosa, e dona Mayor Ayras que foy casada com Loy Diaz el Chico e fez em ella semel como se mostra no titullo IX dos de Bizcaya parrafo X, e outra que se uê casada com Diego Froiaz. Este Aluar Diaz foi casado com dona Johana Pirez filha de dom Pero Aznarez, e ouue huuma filha que ouue nome dona Diaz que foy casada com Joham Gomçalluez Raposo. Este Affomsso Aluarez ouue huuma filha que ouue nome dona Tareyja Affomsso que se uê casada com dom Ruy Gill de Villalobos como se mostra no titullo XVIII dos de Villalobos parrafo II.º E dom Pero Aluarez filho de dom Aluar Diaz e de dona Tareyja Pirez foy casado com dona Samcha Rodriguez filha de dom Rodrigo Aluarez e de dona Samcha Diaz : e este dom Rodrigo Aluarez foi filho do comde dom Aluaro de Lara de gaamça e foi rricomem muito homrrado como se mostra no titullo X dos de Lara parrafo VI. Este dom Pero Aluarez ouue em esta sa molher dom Rodrigo Aluarez e dona Tareyja Aluarez : este dom Rodrigo Aluarez foy casado com dona Johana Fernandez filha de dom Fernam Rodriguez de Saldanha e de dona Johana Rodriguez filha de dom Ruy Gonsalluez de Çisneiros, e ouuerom semel como se mostra no E dona Tareyja Aluarez foy casada com dom Affomsso de Molina irmãao da rrainha dona Maria molher que foy delrrey dom Samcho de Castella como se mostra no titullo XVI de dom Soeiro Meendez parrafo primeiro, e fez em ella dom Telo que foi casado com dona Maria filha do iffamte dom Manuel e de dona Costamça d'Aragom, e fez em ella dona Isabell que casou com Ioham Affomsso o boo que chamarom d'Alboquerque, o que trouuerom morto no ataúde, com que sse comsselhauam os iffamtes e os outros muy boos, como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo XII. E dona Moor Garçia filha de dom Garçia Pirez que ouue nome Ladrão e de dona Gontinha nom foy casada mais rroussoua seu irmãao Pero Garçia, e fez em ella Martim Tauaya que ouue semel como ouuiredes em este liuro no titullo XXXVIII.º dos Bragamçãaos parrafo II.º E dom Pero Garçia seu irmãao filho dos sobreditos foy casado com dona e fez em ella dona Tareyja Pirez de Bragamça : e esta dona Tareyja Pirez foi casada com dom Joham Martins Auana como se mostra no titullo XVI de dom Soeiro Meemdez o boo parrafo XVI, e fez em ella dona Aldomça Annes que foy barregãa delrrey dom Affomsso, e depois foi casada com dom Gill Vaasquez, o que matarom na lide de Gouuea, e fez em ella dona Marquesa Gill : esta dona Marquesa Gill foi casada com Eitor Nuniz de Chaçim e nom ouuerom semel : e ouuerom outra filha que ouue nome dona Guiomar Gill : e esta dona Guiomar Gill foy casada com dom Ioham Rodriguez de Briteiros, e ouuerom semel assy como se mostra no titullo XVI de dom Soeiro Meemdez o boo parrafo XV e no titullo XXIII de dona Eluira Annes parrafo II.º

TITULO XXV.º

DE DONA TAREYJA GOMÇALLUEZ FILHA DE DOM GOMÇALLO DE SOUSA E DE DONA DOÑDIA VEEGAS IRMÃA DO COMDE DOM MEEMDO E DOS QUE DELLA DESÇEMDEROM

Esta dona Tareyja Gomçalluez foy casada com dom Vaasco Fernamdez filho de Fernam Gomez por sobrenome Catiuo que foy filho do comde dom Gomez de Sobrado, e ouuerom huum filho que ouue nome dom Gill Vaasquez de Souerosa, e outro filho que ouue nome dom Martim Vaasquez que matarom os mouros em Prasemça, e duas filhas, a huuma ouue nome dona Aldara Vaasquez, e a outra dona Eluira Vaasquez. E este dom Gill Vaasquez de Souerosa jaz em Poombeyro e foy trez vezes casado, a primeira casou com dona Maria Ayras de Fornello : e ouue ante elrrey dom Samcho de Portugall della seus filhos, dom Martim Samchez que foy muy boo fidallgo e muito homrrado, e dona Orraca Samchez : e este dom Martim Samchez foy o que lidou com o poder delrrey de Portugall tres uezes e os vemçeo cadà uez assy como uos despois diremos adeamte em este titullo : e dom Gill Vaasquez sobredito ouue desta dona Maria Ayras sobredita huum filho e huuma filha, o filho ouue nome dom Martim Gil : este dom Martim Gill foy o que vemçeo a lide do Porto, e a filha ouue nome dona Tareyja Gill. Esta dona Tareyja Gill ouuea elrrey dom Affomsso de Leom, e fez em ella huum filho que ouue nome dom Martim Affomsso, e dona Maria Affomsso, e dona Samcha Affomsso, e dona Orraca Affomsso : e este Martim Affomsso suso dito foy casado com dona Maria Meemdez filha de dom Meem Gomçaluez de Sousa, e nom ouuerom semel. E morreo a sobredita dona Maria Ayras e casou dom Gill Vaasquez com dona Samcha Gomçalluez d'Oruaneia, e ouue della dous filhos e huuma filha, e huum dos filhos ouue nome dom Vaasco Gill, e o outro ouue nome dom Manrrique Gill, e a filha ouue nome dona Guiumar Gill. E morreo esta dona Samcha Gomçalluez d'Oruaneia sobredita e casou dom Gill Vaasquez com dona Maria Gomçalluez Giroa, e fez em ella tres filhos e duas filhas, huum dos filhos ouue nome dom Ioham Gill, e o outro dom Fernam Gill, e dom Gomçallo Gill, e a huuma das filhas ouue nome dona Samcha Gill, e dona Dordia Gill. E a sobredita dona Samcha Affomsso irmãa de dom Martim Affomsso filha delrrey dom Affomsso de Leom foy casada com dom Symom Rodriguez dos Cameiros e nom ouuerom semel. E a sobredita dona Orraca Affomsso irmãa de dom Martim Affomsso foi casada com dom Garçia Romeiro d'Aragom, e depois casou com dom Pero Gozmam e de nenhuum delles nom ouue semel. E dona Maria Affomsso irmãa deste Martim Affomsso filho d'elrrei dom Affomsso de Leom foy casada com dom Aluar Fernam-

Digitized by Google

dez filho do comde dom Fernamdo de Lara que jaz em Fiteiro, e nom ouuerom semel : e depois ouuea elrrey dom Affomsso de Castella seu sobrinho, e fez em ella dona Berimgueira que morreo sem semel. E esta dona Maria Affomsso foi depois casada com dom Soeiro Ayras, e fez em ella dom Pero Soarez Saraça e dom Affomsso Soarez : e dom Pero Soarez foi casado com dona Eluira Nuniz Malldoada e ouuerom semel : e dom Affomsso Soarez foy casado com dona Tareyja Annes de Çaz, e fez em ella Fernam Affomsso e dona Moor Affomsso. E Fernam Affomsso foy casado com dona e nom ouuerom semel : e dona Moor Affomsso foy casada com dom Gomez Amrriquiz de Pobraaos de Uemdos.

Ora torna a fallar em dom Martim Gill, o que vemçeo a lide do Porto, que foy o primeiro filho que ouue dom Gill Vaasquez de Souerosa em dona Maria Ayras de Fornello sa molher

Este dom Martim Gill, o que vemçeo a lide do Porto, foi casado com dona Enês Fernamdez de Crasto filha de dom Fernam Goterrez de Castro e de dona Milia de Memdoça como se mostra no titullo XI dos de Crasto parrafo omze, e fez em ella dona Tareyja Martins. Esta dona Tareyja Martins foy casada com dom Rodrigo Annes Telo filho de dom Joham Affomsso Telo, e fez em ella o comde dom Joham Affomsso assy como se mostra no titullo LVII dos Tellos parrafo V.°

De dom Martim Samchez filho delrrey dom Samcho de Portugall o velho e de dona Maria Ayras de Fornello de gaamça, e de seus feitos

Este dom Martim Sanchez foy casado com a comdessa dona Olalha Piriz, filha de dom Pero Fernamdez o castellãao filho de dom Fernam Rodriguez o boo de Castro e filho de sa molher dona Maria Sanchez filha do iffamte dom Samcho, o que matou o vsso em Canameiro, e nom ouuerom semel. E este dom Martim Samchez suso dito em seemdo adeamtado em terra de Leom por elrrey dom Affomsso de Leom cujo vassallo era, em seemdo assy adeamtado companhas delrrey dom Affomsso de Portugall, o que chamarom o Gordo, forom fazer penhora a Galliza a terra de Lima nom seemdo na terra dom Martim Samchez. E el quamdo veo aa terra e o soube emviou dizer a elrrey dom Affomsso de Portugal cujo irmãao elle era que lhe mamdásse emtregar a penhora que lhe fezerom os da ssa terra sem rrazom : e emuioulho dizer per duas vezes, e elrrey deulhe sempre passada. E emtom jumtou dom Martim Samchez quantos achou e pode aver da terra de Toronho e de Limha e do Valle de Barromçelhi, e emtrou a Portugall e chegou a Ponte de Lima : e elrrey dom Affomsso de Portugall era hi emtom com todo o poder d'Antre Doyro e Minho e outros d'aaquem Doyro porque lhe disserom que dom Martim Sanchez jumtaua muy gramdes companhas e que queria emtrar em Portugall fazer penhora. E dom Martim Samchez quamdo emtrou em Portugal soube que elrrey estaua da outra parte e emuioulhe dizer que sse tirasse e que lidaria com seu poder, ou senom que sse tirasse afóra mais de huma legoa que nom pareçesse o seu pemdom e que lidaria com todos aquelles que elle hi tiinha. E a elrrey comsselharomno os seus que nom esteuesse hi mais, que sse fosse a Gaya e elles queriam lidar com dom Martim Samchez e com sas companhas, e sse o vemçessem que seria mais sa homrra ou se er ficassem vemçidos que lhe nom seria tamanha mingua : e elrrey ouueo assy a fazer. E em quamto elles forom com elrrey atáa samto Tisso e que sse elrrey foi outro dia a Gaya tornaromsse elles e forom pousar no moesteiro da Varzea de rriba de Cadauo huuma legoa de Barçellos. E emtom chegou dom Martim Samchez a Barçellos e nom achou hi vinho e pregumtou hu o achariam, e disseromlhe que o nom acharia senom em Varzea, e el emuiou lá que lhe emuiassem dáquell vinho : e aquelles homeens boos que hi estauam com o poder delrrey disserom que lho nom emuiariam, mais que sse elle hi quisesse viir que o parteriam com elle aos ferros das lanças. E estes homeens boos que lho emuiarom dizer eram huum dom Meem Gomçalluez de Sousa filho de dom Gomçallo Meemdez e neto do comde dom Meemdo, e o outro era dom Joham Pirez da Maya filho de dom Pero Paaez o alferez, e outro foy dom Gill Vaasquez de Souerosa e outros rricos homeens muitos : e dom Martim Samchez disse que ante o queria per aquella guisa que per outra, e emtom moueo com todas sas companhas pera lá. E os outros souberomno e foromno atemder a huum campo apar da Varzea e ouuerom a lidar huuns com os outros. E dom Joham Pirez da Maya foy muy valente e muy boo caualleiro d'armas, e derribou sete caualleiros em huuma agra de linho de senhas lamçadas que lhes deu : e a lide nom durou muito. E dom Martim Samchez vemçeo os de Portugall : e indo pello emcallço delles contra Bragaa seu passo e passo alcamçou dom Gill Vaasquez de Souerosa com sa espada na mãao que sse hiia detendo seu passo e passo e trauoulhe no braço e filhoulhe a espada da mãao e disselhe «já padre já, ca assaz lidastes.» Emtom o emuiou após os ca o nom quis premder : e depois que todos forom arrancados e que nom pareçeo nemhuum tornousse pera Varzea. E elles emuiaromlhe dizer que em outro dia queriam lidar com elle amtre Bragaa e Varzea : e disselhes que lhe prazia muito. E em outro dia gram menhaam moueo pera alá e achou estar aquelles homeens boos com aquellas companhas aallem das comgostas de Bragaa comtra homde el viinha : e er meterom

Digitized by Google

mãao a lidar e vemçeos dom Martim Samchez. E per aquellas congostas dapar de Bragaa se hiam damdo muitas e boas feridas e rreçebemdoas tambem huuns come os outros atáa que chegarom aa porta ouçedemtall da sée de Bragaa : e alli ssô aquella porta que hi está se derom muitas e boas feridas, e foy assy que os ouue dom Martim Samchez a leuar e passar pella portella do Espinho comtra Guimarãaes mal a seu grado. E em outro dia foy a elles a Guimarãaes e lidou com elles e vemçeos outra vez e emçarrouos trás os muros de Guimaraães. E esteue hi outro dia e meo que nom queria tornar mais : e partiosse e tornousse pera Galliza muito homrrado e muy bem amdamte com muy gramdes rroubos bem quamtos xe el quis leuar : e muy gram peça de caualeyros que leuauam presos de Portugal soltouos. E este dom Martim Samchez era boo e muito honrrado, e foy na lide de Telhada com o poder delrrey e vemçeo elrrey a lide com todollos seus. E quando forom çercar dom Aluar Pirez de Crasto em Paredes e que el pôs as barreyras do sirgo aa rrainha dona Miçia Lopez de Portugal que fora molher delrrey dom Samcho Capello de que elle emtom amdaua muito namorado, jazia de fóra do çerco com essas outras companhas : e huum dia siia em sa tenda e tiinha as faldras da temda alçadas comtra a villa e siia jugamdo com este dom Martim Samchez o açedremche : e dom Martim Samchez siia em manto e em saya, e dom Aluar Pirez armousse e colheosse a seu cauallo e fez huuma esporoada em guisa que chegou aa temda hu Martim Sanchez siia com a rrainha. E quando o vio viir leuamtousse muy toste e filhou huum escudo e huuma lamça que siia acostado a huum esteo da temda hu elles syam e deu huuma tam gram lamçada a dom Aluar Pirez que lhe passou o escudo e o perponto e a loriga e achegou aa carne : e dom Aluar Pirez porque o vio desarmado nom lhe quis dar com o ferro da lamça, e tornou o comto e deulhe com elle no escudo e tornousse muy passo comtra a villa : e assy fazia cada huum o que deuia. Este dom Martim Sanchez teue delrrey quatro condados e foy sempre adeamtado em Galliza em toda sa vida. E teue del dom Rodrigo Gomez de Trastamar o comdado de Trastamar que el tiinha delrrey em teemça em toda sa vida : e dêsque dom Martim Sanchez morreo numca dom Rodrigo Gomez quis dar o comdado a elrrey dom Fernamdo pero lho muitas vezes mamdou pedir, atáa que o el ouue a mamdar aprazar e chegou a ell a Seuilha. E quamdo a elrrey chegou disselhe elrrey porque lhe nom dáua o comdado de Trastamar que del tiinha, e elle disse que lho nom déra ell mais que lho déra dom Martim Samchez que o del tiinha e que por esto lho nom daua : e elrrey disse que tam boo fora dom Martim Samchez e que tanto seruiço lhe avia feito que cousa que el désse do que dell tiinha que lho nom deuia el a tolher : e emtom lhe outorgou el o comdado por homrra de dom Martim Samchez em toda sa vida, e como quer que dom Rodrigo Gomez despois nom viuesse muito. E este dom Martim Samchez jaz soterrado muy bem e muy homrradamente em Çofinos em huuma villa da ordem do Espitall em terra de Campos.

De dom Manrrique Gill filho de dom Gill Vaasquez de Souerosa e dos outros seus irmãaos

Este dom Manrrique Gill suso dito nom ouue semel. E dom Vaasco Gill seu irmãao de Manrrique Gill foy d'epistolla e despois casou com dona Froilhi Fernamdez filha de dom Fernam Anes Cheira, e fez em ella dom Gill Vaasquez, o que morreo na lide de Gouuea, e dona Eluira Vaasquez, e dona Sancha Vaasquez que casou com dom Fernam Fernamdez Pam-çemteo e ouuerom semel como se mostra no titullo XVI de dom Soeiro Meemdez o boo parrafo XX. E o sobredito dom Gill Vaasquez que morreo na lide de Gouuea foy casado com dona Aldomça Annes filha de dom Joham Martins Avana da Maya e de dona Tareyja Pirez de Bragamça e ouuerom geeraçom como se mostra no titullo XVI de dom Soeiro Meemdez o boo parrafo XVI : e esta dona Aldomça Annes ouuea primeiro elrrey dom Affomsso de Portugall por barregãa. E dona Alda Vaasquez nom ouue semel. E dona Eluira Vaasquez outrossy irmãa do sobredito Gill Vaasquez de Souerosa foy casada com dom Paay Soarez de Valladares filho de dom Soeiro Ayras de Valladares e de dona Moor Pirez de Fornellos, e fez em ella dom Soeiro Paaez, e dom Rodrigo Paaez, e dona Maria Paaez. E este dom Soeiro Paaez foi casado com dona Esteuainha Ponço de Bayam, e fez em ella filhos como se mostra no titullo XL de dom Arnaldo parrafo III.°, e fez em ella Louremço Soarez de Valladares, e dom Paay Soarez de Valladares, e dom Ruuy Paaez : este dom Rodrigo Paaez foy casado com dona Tareyja Gill, e fez em ella Pay Rodriguez Souela, e Joham Rodriguez, e Gill Rodriguez. E ante que casasse este dom Ruuy Paaez de Valladares com esta dona Tareyja Gill casou com dona Maria Pirez d'Azeuedo, e fez em ella Louremço Rodriguez Espadeiro, e Eluira Rodriguez, e dona Luca Rodriguez. E esta dona Luca Rodriguez foy abadessa d'Arouca : e esta dona Eluira Rodriguez foy casada com dom Fernam Anes de Crasto de Fornellos, e fez em ella Joham Fernamdez, e Pero Fernamdez de Crasto, e dona Maria Fernamdez : esta dona Maria Fernamdez nom ouue semel. E Joham Fernamdez de Crasto foy casado com dona Rica filha de dom Fernam Gomçalluez Churruchãao, e fez em ella dona Enês : esta dona Enês foy casada com Aluar Paaez filho de Pero Aluarez de Souto Maior, e ouuerom filhos Fernam Annes de Souto Mayor e outros como se mostra no titullo LIII dos d'Azeuedo parrafo II.° E o sobredito Paay Rodriguez Souella foi casado com dona Aldomça Rodriguez de Telha, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Enês Paaez : e esta dona Enês Paaez foy casada com dom Martim Paaez d'Aluaremga, e ouuerom filhos Pero Paaez, e Nuno Martins que morreo sem semel, e Enês Martins que casou

Digitized by Google

com Martim Meemdez de Vascomçellos e fora já ella casada com Egas Barroso. Este Joham Rodriguez foi casado com dona Maria Fernamdez filha de Fernam Pirez Pintalho, e fez em ella Esteuam Anes de Valladares o trobador, e Martim Annes que morreo sem semel. E Gill Rodriguez sobredito irmãao de Joham Rodriguez Souella nom ouue semel. E a sobredita dona Maria Paaez filha de dom Paay Soarez de Valladares e de dona Eluira Vaasquez foy casada com dom Gomçallo Gomçalluez de Palmeira e nom ouue della semel. E morreo dom Gomçallo Gomçalluez de Palmeira e casou ella despois com dom Martim Paaez Ribeira, e fez em ella dona Tareyja Martiins : e esta dona Tareyja Martiins foi casada com Joham Pirez da Veyga como se mostra no titullo LII dos d'Azeuedo parrafo II.° E este Joham Rodriguez dèsque lhe morreo a primeira molher foy casado outra uez com dona Tareyja Annes Marinha filha de Joham Marinho, e fez em ella Pere Annes Marinho. E este dito Paay Soarez de Valladares foy casado com dona Samcha Fernamdez Delgadilha, e fez em ella dona Esteuainha Paaez que foy casada com dom Pero Affomsso d'Arganill, e fez em ella semel como se mostra no titullo E dom Louremço Soarez foy casado com dona Samcha Nuniz filha de dom Nuno Martiins de Chaçim, e fez em ella semel como se mostra no titullo LVII dos Telos parrafo VII.° Este dom Affomsso Soarez foi ante casado com dona Maria Meemdez, e depois casou com dona Samcha Nuniz filha de dom Nuno Martiins de Chaçim como se mostra no titullo de dom Meem Garçia de Sousa, e fez em ella dona Maria Louremço que foy casada com dom Martim Affomsso Chichorro como sse mostra no titullo XXII dos Sousãaos parrafo XI. E dona Eluira Vaasquez de Souerosa outrossy irmãa de dom Gill Vaasquez de Souerosa o Velho foy casada com dom Paay Soarez de Valladares o Velho dèsque lhe morreo a outra molher, e fez em ella geeraçom como dito he no titullo dos de Valladares. E em dias deste seu marido fez huum filho em durdaria com Vaasco Martiins Mogudo de Samdim que ouue nome Martim Vaasquez Barua : e despois que morreo este dom Paay Soarez seu marido casou ella com este Vaasco Martiins Mogudo de que auia o filho a furto. E este Vaasco Martiins Mogudo foy vassalo deste dom Paay Soarez de Valladares. E este Martim Vaasquez Barua foy casado com dona Orraca Rodriguez irmãa de Fernam Rodriguez Pacheco filho de Ruuy Pirez de Ferreyra, e fez em ella Pero Martiins Botelho, e Joham Martiins Botelho, e dona Alda Martiins Botelha. E este Pero Martiins Botelho foy casado com dona Dordia Martiins filha de Domingos Martiins çidadãao homrrado de Lixboa, e fez em ella Martim Pirez Botelho, e dona Eluira Pirez Botelha que foy casada com Gomez Gomçaluez Peixoto, e fez em ella Martim Romeu, e dona Moor Gomez que foy freyra d'Arouca. E este Martim Pirez Botelho suso dito foy casado com dona Joana Martiins filha de Duram Martiins de Prada e de dona Maria Domimguiz de Lixboa, filha de Domimgos Veegas e foy irmãa de Joham Dominguez dos Comtos, e fez em ella Affomsso Botelho e Martim Barua. Este Affomsso Botelho foy casado com dona Meçia Vaasquez filha de Vaasco Paaez d'Azeuedo e de dona Maria Rodriguez de Vascomçellos, e fez em ella Diego Affomsso e Martim Affomsso : e Diego Affomsso foi casado com dona Maria Fernamdez filha de Fernam Gomez de Carualho. E o sobredito Martim Barua irmãao deste Affomsso Botelho foy casado com dona Enês Vaasquez filha de Vaasco Martiins de Reesemde e de dona Tareyja Rodriguez filha de Rodrigo Affomsso Ribeiro e de dona Orraca Godiiz, e fez em ella Ruy Martiins Barua, e Vasco Martiins Barua, e Briatiz Martiins. Este Joham Martiins Botelho foi casado com dona Maria Gomez filha de Gomez Martiins, e fez em ella Gomçalle Annes Botelho, e dona Aldomça Annes molher que foy de Louremço Rodriguez d'Affomisseca, e dona Orraca Annes barregãa que foy de Vaasco Gomçalluez Peixoto. E Gomçalle Annes Botelho foy casado com dona Maria Fernamdez filha de Joham Fernamdez de Caambra por sobrenome Homem-catiuo e de dona Esteuaynha Rodriguez filha de Rodrigo Annes de Leyrea, e fez em ella Esta dona Alda Martiins Botelha foy casada duas vezes, a primeira vez com Fernam Reymam de Canedo, e fez em ella dona Orraca Fernamdez que foy molher de Joham Esteuez de Neeyre e fez em ella Gomçalle Annes, e Rodrigue Annes, e Joham Carapeços, e Martim Annes, e Affomsse Annes que foy crelligo, e dona Alda Annes, e dona Aldomça Annes que forom freyras das Çellas de Guimaraães dapar de Coymbra. E o sobredito Gonçalle Annes foy casado com dona Costamça Martiins de Guimaraães, e fez em ella Joham Carapeços, e Johanna Gonsalluez molher de Vaasco Louremço que chamarom da Cooniga filho de Louremço Vaasquez d'Afomsseca. E o sobredito Rodrigue Annes nom ouue semel. E o sobredito Joham Carapeços foy casado com dona Maria Martiins de Carualho filha de Martim Carualho caualleiro de terra de Basto, e fez em ella Gomçalle Annes, e outro Gomçalle Annes, e dona Aldomça Anes : esta dona Aldomça Annes foy casada com Joham Martiins filho do abade d'Araaes. E este Martim Annes Veeyre foy casado com dona de terra de Panoyas, e fez em ella Vaasco Martiins e Affomsso Martiins. E morto o sobredito Fernam Reimondo de Cauldo que já dissémos, marido de dona Alda Martiins Botelha, casou esta dona Alda Martiins Botelha que já dissémos com Joham Pirez Tenrro, e fez em ella Louremçe Anes Carnes, e dona Moor Eanes molher que foi de Vaasco Gomssaluez Peixoto, e dona Eluira Anes que foy casada com Gilleanes de Vilella. E Louremçeannes Carnes morreo sem semel, e morreo per justiça. E dona Moor Annes ouue de Vaasco Gomçalluez Peixoto estes filhos, Joham Vaasquez, e Fernam Vaasquez, e Gill Vaasquez, e dona Samcha Vaasquez que foy casada com Pere Esteuez de Villa-mayor, e fez em ella huuma filha que ouue nome Pirez que foy casada com Ruuy Gomez d'Azeuedo. Esta dona Eluira Annes foy casada com Gill Eanes d'Ataide que chamarom de Vilella, e fez em ella Martim Gill, o que chamarom Fco, e outro Martim Gill que morreo no rrio de

Digitized by Google

Marnell apar de Ueuga, e outra dona Maria Gill que foy casada com Pero da Veiga. E este Martim Gill foy casado com dona Maria Fernamdez filha de Fernam Leitom e de dona Maria Martiins filha de Martim Soarez de Canellas, e fez em ella Vaasco Martiins e Amrrique Martiins que forom freyres da hordem de Jhesu Christo. Item Martim Gill o Feo.

TITULO XXVI.º

DE DOM SOEIRO MEEMDEZ O GROSSO IRMÃAO DE DOM GOMÇALLO DE SOUSA E DOS QUE DELLE DESÇEMDERAM

Este dom Soeiro Meemdez o Grosso nom ouue semel liidima mas ouue huuma barregãa que ouue nome e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Maria Soarez : esta dona Maria Soarez herdoua ell muy bem e muy compridamente em seus beens e casoua com dom Joham Fernamdez de rriba de Vizella. E este dom Joham Fernamdez fez em esta dona Maria Soarez sa molher dom Martim Annes, e dona Tareyia Annes, e dona Maria Annes. Este dom Martim Annes de rriba de Vizella filho do dito dom Joham Fernamdez e de dona Maria Soarez foi casado com dona Esteuainha Paaez filha de dom Paay Gomez Gaberi filho de Gomez Paaez de Pistos. E o meestre dom Galldim Paaez do Tempre e seu irmãao forom naturaaes de pardar de Braa : e este meestre dom Galdim Paaez do Tempre fez muito bem e deu gramdalgo a este dom Martim Annes de rriba d'Auizella quando casou com esta dona Esteuainha Paaez sobredita, na quall fez dom Gill Martiins e dom Joham Martiins Chora : e ouue outra filha de gaamça que ouue nome dona Tareyia Martiins que foy casada com Fernam Pirez d'Ulgueses como se mostra no titullo XLIX de dom Grasconho Eraldez parrafo II : e ouue este dom Martim Annes esta filha ante que casasse. E este dom Gill Martiins suso dito foy casado com dona Maria Annes filha do comde dom Meemdo o Sousãao, e fez em ella geeraçom como se mostra no titullo XVI.º de dom Soeiro Meemdez o boo parrafo vimte. E dom Joham Martiins Chora filho de dom Martinhanes e de dona Esteuainha Paaez foy casado com dona Orraca Abrill filha de dom Abrill Pirez de Lumeares e de dona Samcha Martiins de Baruosa, e fez em ella huum filho que ouue nome dom Pedre Annes Gago que foi peco : e este dom Pedre Annes foy casado com dona Orraca Affomsso filha delrrey dom Affomsso de Portugall de gaamça, e ouuerom huuma filha que ouue nome dona Aldonça Pirez que foi casada com Joham Pirez Portell que dissémos, e nom ouuerom semel. E dona Maria Annes filha de dom Joham Fernamdez de rriba d'Auizella e de dona Maria Soarez e neta de dom Soeiro Meemdez o Gordo de gaamça foi casada com Joham Soarez de Panha o trobador, e fez em ella Pero Annes, e Rodrigo Annes, e Soeiro Annes, e Joham Annes, e Tareyia Annes que foi monja de Loruãao. E o dito Johane Annes foy casado com dona Maria Reymondo de Portocarreiro, e fez em ella Esteue Annes e Maria Annes : e dona Maria Annes foy casada com Lope Lopez Gato, e fez em ella Martim Lopez. E o sobredito Pere Annes foy casado com dona Samcha Gill de Golha, e fez em ella Samcha Pirez : e esta Samcha Pirez foy casada com Martim Annes do Vinhall, e fez em ella Gomçallo Martiins, e Moor Martiins, e Maria Martiins. Este Gomçallo Martiins foi casado com Costamça Pirez filha de dom Pedro Affomsso de Çamora e de dona Esteuainha Paaez e nom ouuerom semel. E Moor Martiins sua irmãa e filha dos ditos Martim Annes do Vinhall e de Sancha Piriz foy casada com Ruy Meemdez de Merloo, e fez em ella Leanor Rodriguez que casou com Martim Redomdo. E depôs morte de Ruy Meemdez casou esta dona Moor Martiins com Gomçallo Correa, e fez em ella huum filho que ouue nome Gomçallo Correa como o padre, e foy gafo e morreo sem semel. E Maria Martiins do Vinhal filha dos sobreditos e irmãa da dita Moor Martiins foy casada com dom Gomez Louremço de Cuynha, e nom ouue della semel : e depois casou esta dona Maria Martiins com Ruy Paaez Guedaz. E Soeire Annes filho dos sobreditos Joham Soarez e de dona Maria e neto de Ioham Fernamdez de rriba de Vizella foy casado com dona Marinha e fez em ella Joham Soarez, e Paay Soarez, e Vaasco Soarez que foy frade de sam Framçisco, e dona Costamça Soarez que foy abadessa de Loruãao. Este Paay Soarez filho deste Soeiro Annes foy casado com dona Moor Gomçalluez de Portocarreyro, e ella ouue máao preço e colheosse com medo deste Paay Soarez seu marido a Arouca e filhou avito. E depois casou este Paay Soarez com dona Enês Rodriguez, filha de Rodrigo Affomsso Ribeiro e de dona Orraca Godiiz filha de dom Godinho que foy do linhagem dos Moadeiros de Coymbra, e foy muito homrrado e muy rrico e muy priuado delrrey dom Affomsso de Castella. E huum filho que ouue este dom Godinho que ouue nome Affomsso Godiiz, que er foy muy boo priuado delrrey dom Samcho de Castella filho deste rrey dom Affomsso. E este Paay Soarez de Panha suso dito ouue em esta sa molher dona Enês Rodriguez filha de Rodrigo Affomsso Ribeiro e de dona Orraca Godiiz trez filhos, o primeiro filho ouue nome Esteuam Paaez, e o outro ouue nome Ruy Paaez, e o outro Aluaro Paaez : e Esteuam Paaez foy casado com dona Guiumar Garçia filha de Garçia Martiins do Casall e de huuma boa dona de Samtarem que foy sa molher deste Garçia Martiins e ouue nome dona Este Esteuam Paaez de Panha nom ouue em esta sa molher dona Guiumar semel. E Ruy Paaez foy casado com dona Sancha Pirez filha de Perez Cacho que foy boo caualleiro, e depois foy meestre da hordem de Samtiago em Portugall, e fez em ella huuma filha que ouue nome Tareyia Rodriguez que foy casada com Aluar Rodriguez filho

Digitized by Google

de Martim Rodriguez de Leyrea e de dona de Lixboa sa molher. E Joham Soarez de Pauha irmãao de Paay Soarez de que sse atrás falou e filho de Soeiro Annes e de dona Marinha foy casado em Lixboa com dona Margaída que foy çidadãa, e fez em ella dona Crara Annes, que foy casada com Affomsso Pirez Ribeiro e ouuerom filhos Pedro Affomsso, e Affomsso Pirez, e Senhorinha Affomsso : esta Senhorinha Affomsso foi casada com Esteuam Coelho. E ante fora esta dona Crara Annes casada com Joham Rodriguez Çenoyra que foy naturall d'Euora e foy boom caualleiro e sobrinho do arçebispo dom Martinho, e fez em esta dona Crara Annes huum filho que ouue nome dom Rodrigue Annes Çenoyra como o avôo e por sobrenome Buçalfam : e esta dona Crara Annes deste Joham Rodriguez Çenoyra ouue outro filho que ouue nome Anes. E Rodrigue Annes de Payua filho de Joham Soarez de Payua e de dona Maria Annes e neto de Joham Fernamdez de rriba de Vizella de que sse atrás sob este titullo fallou nom foy casado, mais ouue huum filho de barregãa que ouue nome Lopo Rodriguez e foy casado com dona Tareyja Martiins filha de Martim Xira caualleiro boo e rrico, e fez em ella Esteuainha Lopez que foy casada com Joham Fernamdez Pacheco e fez em ella filhos como se mostra no titullo LIII dos Pachecos parrafo II. E dona Tareyja Annes filha de Joham Fernamdez de rriba de Vizella e de dona Maria Soarez e neta de dom Soeiro Meemdez o Grosso foy casada com dom Paay Veegas d'Aluaremga, filho de dom Egas Affomsso que foy neto de Moço Veegas, e fez em ella Pero Paaez Curuo, e Louremço Paaez d'Aluaremga, e dona Sancha Paaez que foy casada com dom Fernam Gomez Barreto. Este Pero Paaez Curuo foy casado com dona Guiumar Affomsso Gata filha de dom Affomsso Pirez Gato, e fez em ella Martim Pirez que chamarom d'Aluaremga, e dona Esteuainha Pirez que foy casada com Meem Rodriguez Rebotim e ouuerom huum filho que ouue nome Martim Meemdez Rebotim que morreo sem semel. E Martim Pirez foy casado com dona Enês Paaez filha de Paay Rodriguez de Valladares que chamarom Paay Souella e de dona Aldomça Rodriguez de Telha, e fez em ella huum filho que ouue nome Pero Paaez, e outro filho que ouue nome Affomsso Martiins que era o melhor delles, e outro que ouue nome Nuno Martiins : e estes Affomsso Martiins e Nuno Martiins morrerom sem semel : e outra freyra que ouue nome dona Ynês Martiins, e outra filha que ouue nome dona Aldomça Martiins que foy casada com Martim Meemdez de Vascomçellos e ouuerom semel. E Pero Paaez suso dito foy casado com dona Johana Rodriguez filha de Ruy Martiins de Nomãaes e ouuerom jeeraçom. E dona Samcha Paaez irmãa do sobredito Pero Paaez Curuo e filha dos ditos dom Pay Viegas e dona Tareyia Annes foy casada com dom Fernam Gomez Barreto como açima dito he. E de quaaes vem este Fernam Gomez Barreto achaloedes no titullo XXXII de dom Goido Aldarez parrafo III.°, e fez em ella Martim Fernamdez, e Gill Fernamdez, e Esteuam Fernamdez, e Esteuainha Fernamdez. E este Martim Fernamdez Barreto suso dito foy casado com dona Maria Rodriguez filha de Ruy Nuniz de Chaçim e de Aldomça Martiins filha de Martim Tauaia como se mostra no titullo XXXVIII dos Bragamçãaos parrafo VIII.° E este Ruy Nuniz de Chaçim foy filho de Nuno Martiins de Chaçim e de dona Maria Gomez de Briteiros que foy freyra d'Arouca. E este Martim Fernamdez que dizemos Barreto fez em esta Maria Rodriguez sa molher Nuno Martiins Barreto, e Gill Martiins, e Affomsso Martiins Barreto, e Aluaro Martiins Barreto, e dona Samcha Martiins Barreta que foy casada com dom Joham Pirez Portell e nom ouuerom semel, e dona Costamça Martiins Barreta que foy casada com Ruy Mondo Annes que foy filho de dom Joham Pirez Bochardo, e dona Beatriz Martiins que foy casada com Vaasco Affomsso Alcoforado. E Louremço Paaez d'Aluarenga outrossy filho dos sobreditos dom Paay Viegas e dona Tareyja Annes foy casado com dona Mafalda Pirez filha de dom Pero Fernamdez de Portugall e de dona Froilhi Rodriguez de Pereyra, e fez em ella huuma filha que foy freyra d'Arouca.. Este Nuno Martiins foy casado com dona Maria Annes filha de Joham Esteuees da aldea do Alcayde e de dona Froilhe Louremço filha de Louremço Soarez de Valladares e de dona Samcha Pirez de Meezellos de gaamça que foy filha de Pero Martiins Cafarom caualeiro boom de terra de Samta Maria e de dona Maria de Queyda sa molher. E este Nuno Martiins fez em esta sa molher dona Maria Annes suso dita huuma filha que ouue nome dona Birimgueyra Nuniz, que foi casada com dom Ruy Gonçalluez Pereyra que foy filho de dom Gomçallo Pereyra de gaamça e de Marinha Vaasquez e ouue semel como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo XIII.° E este Nuno Martiins Barreto suso dito filho de Martim Fernamdez Barreto e de dona Maria Rodriguez de Chaçim dêsque lhe morreo dona Maria Annes a primeira molher casou com dona Berimgueira Rodriguez filha de Ruy Gomçalluez Raposo e de dona Nuniz d'Aça, e fez em ella dous filhos, huum ouue nome Gomez Nuniz e ho outro Aluaro Nuniz.

E Gill Martiins Barreto irmãao do sobredito Nuno Martiins foi casado com dona Alda Rodriguez filha de Pero Rodriguez alcayde da Azambuja e de Tareyia Rodriguez de Nourega, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Beatriz Gill : e esta Beatriz Gill foi casada com Paay Rodriguez Nauaaes filho de Ruy Nauaaes e de dona Maria Pirez Çerueyra. E dêsque morreo esta molher a Gill Martiins Barreto casou ell com dona Eluira Gomçalluez filha de Gomçallo Meemdez d'Aluellos e nom ouue della semel. E Affomsso Martiins Barreto irmãao dos sobreditos e filho dos ditos Martim Fernamdez Barreto e de dona Maria Chaçim foy casado com dona Leanor Fernamdez filha de Fernam Rodriguez Bugalho. E Aluaro Martiins Barreto filho dos sobreditos foy casado em Seuilha e nom ouue semel. E Beatriz Martiins Barreta filha de Martim Fernamdez Barreto e de dona Maria Rodriguez Chaçim de que atrás fallou foi casada com Vaasco Affomsso Alcoforado como já dito he, e fez em

Digitized by Google

ella huum filho que ouue nome Affomsso Vaasquez, e huuma filha que ouue nome Aldara Affomsso : e esta Aldara Affomsso foy casada com Johanne Meendez de Vascomçellos, e ouuerom semel como se mostra no titullo xxxiii.º de dom Pero Rodriguez de Pereyra parrafo ii. E dona Costamça Martiins Barreta irmãa da dita Beatriz Martiins e filha dos sobreditos foy casada com Remondiannes filho de dom Joham Pirez Bochardo, e fez em ella dona Beatriz Martiins que foy casada com Gomez Louremço de Beja. E Gill Fernamdez filho de dom Fernam Gomez Barreto e de dona Samcha Paaez e neto de dom Paay Viegas e de dona Tareyia Annes foy freyre do Tempre e nom ouue semel. E Esteuam Fernamdez seu irmãao filho e neto dos sobreditos foi casado em Santarem com Johana Fernamdez filha d'Esteuam Bertollameu de Samtarem e de Samcha Tomás, e nom casou como deuera, e fez em esta sa molher Joham Barreto que foy freyre do Tempre, e Paay Barreto que foy gafo, e Gomez Barreto, e Fruilhe Barreta, e Maria Reimomdo que foy freyra de Almoester, e outra filha que foy freira de Samtos, e Costamça Barreta que foy casada com Egas Louremço moordomo que foy de dom Fernam Pirez de Baruosa. E dona Esteuaynha Fernamdez foy casada com dom Fernam Pirez de Baruosa e nom ouuerom semel.

TITULO XXVII.º

DE GILL GUEDAZ FILHO DE GUEDA GOMEZ E DE DONA ORRACA AMBRIQUIZ DE PORTOCARREYRO IRMÃA DE DOM JOHAM AMBRIQUIZ E DE DOM EGAS AMBRIQUIZ E DE DONA SAMCHA AMBRIQUIZ MOLHER DE DOM RUY GOMÇALLUEZ DE PEREYRA

Este Gill Guedaz foy casado com dona Maria Fernamdez filha de dom Fernam Gonçalluez e de dona Tareyia Pirez Gata. E este dom Fernam Gonçalluez suso dito foy filho de dom Gomçallo de Sousa e de dona Goldara Goldarez de Refremteira de gaamça, e fez em ella Martim Gill d'Arõoes, e Gomçallo Gill, e dona Tareyia Gill e por sobrenome dona Tareyia Gill d'Arõoes. Este Martim Gill foy casado com dona Toda Louremço de Gumdar, e fez em ella Louremço Martiins que chamarom Ganso por sobrenome, e Gill Martiins que foy sandeu e morreo sem semel. Este Louremço Martiins foy casado com dona Moor Pirez, filha de Pero Martiins Eruilhom e de dona Eluira Pirez filha de Pero Rodriguez de Pereyra como se mostra no seu titullo xxxiii, e fez em ella Esteuam Louremço : e este Esteuam Louremço casou com Tareyia Gomez filha de Gomez Paaez d'Azeuedo e de Comstamça Rodriguez filha de Rodrigo Annes de Vascomçellos e de dona Miçia, e ouuerom huum filho que ouue nome Louremço Martiins e morreo sem semel, e outro que ouue nome Gomez Paaez e foy coonigo de Bragaa. E depois que a Louremço Martiins Gansso morreo esta molher Moor Pirez filha de Pero Martiins Eruilhom, que foi a primeira sa molher, casou com Marinha Fernamdez filha de Fernam Gomçalluez Chaçinho e de dona Moor Affomsso que foi filha de dom Affomsseanes de Caambra e de dona Orraca Pirez. E este Louremço Martiins Gansso suso dito ouue em esta sa molher Marinha Fernamdez huuma filha que ouue nome dona Moor come avóo : e esta dona Moor foy casada com Louremçeanes Redomdo e nom ouue semel. E depois que morreo este Louremçeannes marido desta dona Moor casou ella com Martim Louremço de Cuynha e nom ouuerom semel. Esta dona Tareyia Gill foy casada com dom Gomez Louremço de Cuynha, e fez em ella Vasco Gomez, e Gomçallo Gomez, e dona Aldomça Gomez, e dona Maria Gomez, e dona Samcha Gomez, e dona Meçia Gomez : e esta dona Meçia Gomez suso dita foi casada com Johane Annes Redomdo e nom ouuerom semel. Esta sobredita dona Alda Gomez foy casada com Martim Martiins Zote : este Martim Martiins Zote he bisneto de dom Pero Rodriguez de Pereyra como se mostra no titullo xxxiii.º deste dom Pero Rodriguez parrafo ii, e fez em ella Martim Martiins que foy dayam de Bragaa, e Gill Martiins Zote, e Vaasco Martiins Zote, e dona Guiumar Martiins, e dona Maria Martiins. E dona Moor Martiins suso dita foy casada com Affomsso Vaasquez Pimentell. E dona Maria Martiins irmãa de dona Moor Martiins suso dita foy casada com Martim de Baruosa, e fez em ella Nuno Martiins, e Samcho Martiins, e Martim de Baruosa. E dona Guiumar Martiins suso dita foi casada com Fernam Fernamdez d'Almeyda e nom ouue della semel. E Gill Martiins Zote suso dito foi casado com dona Aldara Martiins filha de Martim Affomsso Alcoforado, e fez em ella dona Tareyia Gill : e esta dona Tareyia Gill foy casada com Vaasco Martiins Pimentell filho de Esteuam Vaasquez. E dona Maria Gomez irmãa de dona Sancha Gomez e de dona Meçia Gomez suso ditas foi casada com Fernam Gomçalluez de Moreira, e fez em ella huuma filha que ouue nome Margarida Fernamdez : e esta Margarida Fernamdez foy casada com Joam Rodriguez de Portocarreiro, e fez em ella huum filho que ouue nome Fernam Eanes de Portocarreiro. E este Fernam Anes de Portocarreiro foi casado com dona Maria Rodriguez filha de Vaasco Martiins de Reesemde e de dona Meçia Vaasquez d'Azeuedo, e fez em ella huum filho que chamarom Joham Rodriguez.

Digitized by Google

TITULO XXVIII.º

DE DONA BEATRIZ PIREZ FILHA DE DOM PERO RODRIGUEZ DE PEREYRA E DE DONA ESTEUAYNHA ERMIGIZ DA TEIXEIRA

Esta Beatriz Pirez foy casada com Pereanes do Monte, filho de Joham Martins de Fornello e de dona Orraca Fafez filha de dom Fafez Godiins como se mostra no titullo xxxix de dom Fafez Luz parrafo III.º, e fez em ella huum filho que ouue nome Martim de Monte e foi abade de Tollõoes, e outro filho que ouue nome Paay de Monte: e este Paay de Monte nom ouue semel liidima mais ouue huum filho que chamarom Vaasco Paaez e foi freyre do Espitall. E esta dona Beatriz Pirez que lhe morreo casou com Paay de Molles, e fez em ella Esteuam Paaez de Molles. E Martim de Monte abade de Tollõoes como dito he ouue huum filho que chamarom Gomez Martiins, e outro filho que chamarom Gomçallo de Monte que foi freyre do Espitall, e filhas outras. Este Esteuam Paaez de Molles filho de Paay de Molles foi casado com dona Tareyja Martiins filha de Martim Annes de Cuynha e de dona Samcha Gomez da Sillua, e fez em ella Martim Esteuez e Gomçallo Esteueez de Molles. Este Martim Fernamdez de Molles filho d'Esteuãao Paaez de Molles foi casado com dona Moor Fernamdez filha de Fernam Rodriguez Bugalho e de dona Maria Affomsso filha d'Afomsso Guilhelme de Samtarem. Este Martim Esteuez foi o que matou os doze homeens melhores que morauam na villa d'Alter do Chãao por desomrra que lhe fezerom corremdo com ell, e el querelousse a elrrey dom Affomsso o quarto e nom o quis estranhar e el filhou vimgamça. E o suso dito Vaasquo Paaez amte que emtrasse em ordem ouue dous filhos.

TITULO XXIX.º

DO LINHAGEM DOS PEIXOTOS DOMDE DEÇEMDEM

Gomez Peixoto o Velho foi casado com dona Maria Rodriguez filha de Ruy Gomçalluez padre de dom Pero Rodriguez de Pereyra, e fez em ella Gomçallo Gomez Peixoto. Este Gonçallo Gomez Peixoto foy casado com dona Ousemda Annes de Guimarãaes irmãa de Domimgos Annes de Guimarãaes Muro, e fez em ella Vaasco Gomçalluez Peixoto, e Gomez Gomçalluez Peixoto, e Gomçallo Gomçalluez Peixoto que foy abade de Tollõoes de Villacoua, e dona Samcha Gomçalluez, e dona Orraca Gomçalluez. Vaasco Gomçalluez Peixoto filho do sobredito Gomçallo Gomez Peixoto foi casado com dona Moor Annes filha de Joham Pirez Tenrro e de dona Alda Martiins assy como se mostra no titullo xxv de dona Tareyja Gomçalluez irmãa de dom Gomçallo de Sousa parrafo VIII.º, e fez em ella Joham Vaasquez Peixoto, e Fernam Vaasquez Peixoto, e Gill Vaasquez Peixoto, e dona Samcha Vaasquez Peixota que foi casada com Pere Esteueez de Villa-Mayor de terra de Samta Maria e fez em ella dona Guiumar Pirez que foi casada com Ruy Gomez d'Azeuedo. Este Joham Vaasquez Peixoto filho do sobredito Gomçallo Gomçalluez Peixoto foi casado com dona Guiumar Eannes filha de Joham Garçia Espinhel e de dona Orraca Meemdez filha de Meem Crauo, o que deu o castello de Lanhoso, e fez em ella Gomçalle Annes Peixoto, e Vaasque Annes Peixoto, e Maria Annes Peixota que foy casada com Pero Aluello, e outras duas que foram d'ordem. E Fernam Vaasquez irmãao do dito Joham Vaasquez Peixoto e filho do sobredito Gomçallo Gomçalluez Peixoto foi casado com dona e nom ouue semel. E Gill Vaasquez Peixoto outrossy filho do sobredito Gomçallo Gomçalluez Peixoto foi casado com dona Salustrina Rodriguez filha de Ruy Martiins do Casall e de dona Aldomça Martiins de Reesemde que foi abadessa de Tarouquella, e fez em ella dona Costamça Gill que foy casada com Meem Rodriguez d'Affomsseca filho de Ruy Vaasquez d'Affomsseca e de dona Maria Gomçalluez Moreyra e ouuerom semel. Esta Samcha Gomçalluez foi casada com Vaasquo Martiins da Granja, e fez em ella Fernam Vaasquez, e Joham Vaasquez, e Affomsso Vaasquez, e Gill Vaasquez que foi creligo, e Aldomça Vaasquez que nom foy boa dona. Este Fernam Vaasquez da Granja foi casado com Enês Louremço filha de Louremço Martiins Carualho e ouuerom semel. Este Joham Vaasquez foy casado com dona Guiumar Rodriguez filha de Ruy Martiins de Moraaes e de Aldomça Gomçalluez e ouuerom semel. E Affomsso Vaasquez nom ouue semel.

Digitized by Google

TITULO XXX.º

DE DOM GOMEZ MEEMDEZ QUE FOY O PRIMEIRO DOS GUEDÃOS E DOMDE DEÇEMDEROM OS OUTROS

Este dom Gomez Meemdez Guedãao foy casado com dona Chamooa Meemdez irmãa de dom Gomçallo de Sousa de padre e de madre, e fez em ella dom Egas Gomez Barroso e dom Gueda Gomez : este dom Gueda Gomez se uê casado com dona Orraca Amrriquiz de Portocarreiro, e fez em ella filhos como se mostra adeante no parrafo XVII. E dom Egas Gomez Barroso seu irmãao filho do sobredito dom Gomez Meemdez foi casado com dona Orraca Vaasquez d'Ambia filha de dom Vaasco Guedelha, e fez em ella Gomez Veegas de Basto, e Pero Veegas, e dona Orraca Veegas, e Ruy Veegas que foy creligo. E Gomez Veegas de Basto seu irmãao foy casado com dona Moor Rodriguez de Candarey, e fez em ella Ruy Gomez de Basto, e Paay Gomez, e Meem Gomez : e ouue outro filho em huuma filha de huum escudeiro, que nom foi liidimo, que ouue nome dom Pero Gomez Barroso que valleo mais que os outros irmãaos, de que vos fallaremos adeamte em este titullo parrafo XIII. E Ruy Gomez de Basto filho do sobredito Gomez Veegas e de dona Moor Pirez foy casado com dona Ouroana Pirez filha de dom Pero Rodriguez de Pereyra e de dona Maria Pirez Grauelha, e fez em ella Paay Rodriguez de Basto que foi casado com dona Guiumar Rodriguez filha de Ruy Fafez e de dona Tareyia Pirez Alcoforada como se mostra no titullo XXXIX de dom Fafez Luz parrafo III.º, e fez em ella huum filho que ouue nome Ruy Paaz de Basto.
Este Ruy Paaez foy casado com dona Costamça Martiins de Barretos filha de Martim Vaasquez Barretos e de dona Tareyia Martiins de Reuereda, e fez em ella Pero Rodriguez e Joham Rodriguez : e este Martim Vaasquez de Barretos foi naturall de Paramo de terra de Leom e de par d'Astorga. E Meem Gomez outrossy filho dos sobreditos Gomez Viegas de Basto e de dona Moor Rodriguez de Camdarey foy casado com dona Moor Pirez Heruilhoa suso dita filha de Pero Martins Heruilhom suso dito e de dona Eluira Pirez de Pereyra filha de dom Pero Rodriguez de Pereyra como se mostra no titullo XXXIIII.º parrafo primo, e fez em ella Martim Meemdez e Maria Meemdez. E este Martim Meemdez foy casado com dona Tareyia Reymondo filha d'Esteuam Reymondo de Portocarreyro, e fez em ella Ruy Martiins, e outro filho que ouue nome Fernam Martiins, e Pero Martiins, e Ynês Martiins, e Senhorinha Martiins, e dona Costamça Martiins que foy abadessa d'Odiuellas. E esta Ynês Martiins foi barregaam de Gomez Louremço de Beja : e Senhorinha Martiins irmãa desta Ynês Martiins suso dita foi barregãa de Nuno Gomçalluez Camelo, e nenhuuma dellas nom vallerom mais por elles. E Ruy Martiins e Fernam Martiins nom ouuerom semel : e Pero Martiins foy casado em terra de Bragamça com dona E esta Maria Meemdez suso dita filha de Meem Gomez de Basto foi casada com Louremço Esteuez de Moll e nom ouuerom semel. Este Ruy Martiins ouue huum filho de gaanhadia em huuma neta de dom Gomçallo Pereyra gram comemdador da Espanha que ouue nome Vaasco Rodriguez que foi freyre do Espitall. E dona Orraca Veegas filha de dom Egas Gomez Barroso e de dona Orraca Vaasquez d'Ambia de que se atrás disse foy casada com dom Soer Reymondo de rriba de Vizella filho de dom Reymom Paaez de rriba de Vizella de gaamça, e fez em ella dom Meem Soarez de Merloo, e Pero Soarez d'Aluim, e Louremço Soarez Freyre, e dona Gontinha Soarez, e dona Tareyia Soarez Soldar que se uê casada com dom Giraldo Affomsso de Reesemde como se mostra no titullo XXXVI de dom Moninho Veegas parrafo XXIX.

De dom Meem Soarez de Merloo e de dona Tareyja Affomsso Gata sa molher

Este dom Meem Soarez foy casado com dona Tareyja Affomsso Gata filha de dom Affomsso Gato como se mostra no titullo XL de dom Arnaldo parrafo VI.º, e fez em ella Ruy Meemdez, e Affomsso Meemdez, e dona Maria Meemdez. E este Ruy Meemdez suso dito foy casado com dona Moor Martiins filha de Martim Anes do Vinhall e de dona Samcha Pirez de Payua, e fez em ella Leanor Rodriguez que foy casada com Martim Redomdo filho de Gomçalle Annes Redomdo e de dona Orraca Fernandez d'Amdrade, e ouuerom semel assy como se mostra no titullo XXXIIII.º de dom Pero Rodriguez de Pereyra parrafo IIII.º E dona Maria Meemdez irmãa do dito Ruy Meemdez e filha do sobredito dom Meem Soarez e de dona Tareyia foy casada com Paay Correa, e fez em ella Affomsso Correa, e Samcha Correa, e outros filhos que nom ouuerom semel. E esta Samcha Correa foy casada com Fernam Affomsso de Caambra, e fez em ella Martim Fernamdez, Milia Fernamdez, e Beatriz Fernamdez que foi casada com dom Aluaro Gomçaluez de Sequeira neto de dona Moor Pirez de Pereyra como se mostra no titullo XXXIIII.º de dom Pero Rodriguez de Pereyra parrafo IIII.º, e fez em ella huuma filha que ouue nome Ynês Aluarez : e esta Ynês Aluarez foy casada com Gomçallo Vaasquez de Moura e ouuerom semel como se mostra no titulo XXXIIII.º E dona Milia Fernamdez irmãa da sobredita Beatriz Fernamdez e filha dos ditos Fernandaffomsso e Sancha Correa foy casada com Fernam Rodriguez de Vascomçellos e ouue della semel. E Mar-

Digitized by Google

tim Fernamdez seu irmãao e filho dos sobreditos foy casado com dona Vallasquida Pirez filha de Pedraffomsso de Çamora, e fez em ella Fernam Affomsso de Cambra que foy casado com dona Maria Annes filha de Johane Meemdez de Berredo de gaamça. E Pero Soarez d'Aluim filho de dom Soer Reymomdo de rriba de Vizella e de dona Orraca Viegas de que sse açima disse foi casado com dona Maria Esteuez filha d'Esteuam Lauamdeyra e de dona Moor Louremço irmãa de Vaasquo Louremço de Cuynha, e fez em ella Martim Pirez d'Aluim. E este Martim Pirez d'Aluim foy casado com Margarida Pirez filha de Pedraffomsso Ribeiro e d'Alda Martiins Curutela, e fez em ella Joham Pirez e Johana Pirez : e Joham Pirez foi casado com dona Bramca Pirez Coelha filha d'Esteuam Coelho e de dona Maria Meemdez filha de Soeiro Meemdez : e Johana Pirez suso dita foy casada com Joham Coelho filho d'Esteuam Coelho.

De Louremço Soarez Freyre filho de dom Soeiro Reymomdo de Merloo e de dona Orraca Veegas filha de Veegas Gomez Barroso e de dona Orraca Veegas d'Ambia

Este Louremço Soarez Freyre foy casado com Maria Rodriguez filha de Ruy Fafez e de dona Tareyia Pirez Alcoforada, e fez em ella dous filhos e duas filhas, huum dos filhos ouue nome Ruy Louremço, e ho outro ouue nome Pero Louremço, e a huuma das filhas ouue nome Guiumar Louremço, e a outra Tareyia Louremço. E a sobredita Guiumar Louremço foy casada com Johane Anes Redomdo, e fez em ella Louremçeannes Redomdo. E Ruy Louremço e Pero Louremço suso ditos nom ouuerom semel : e Tareyia Louremço irmãa de Guiumar Louremço e de seus irmãaos suso ditos foy casada com Joham Martiins Trobador. E Gontina Soarez de Merloo irmãa do sobredito Louremço Soarez filha outrossy de dom Soer Reymomdo e de dona Orraca Veegas foy casada com dom Joham Pirez Redomdo, e fez em ella dona Maria Annes, e dona Teresa Annes, e dona Beatriz Annes que foy casada com Ruy Martiins de Nomãaes como se mostra no titullo xxxiii de dona Eluira Gomçalluez de Palmeira parrafo primo, e dona Guiumar Annes, e dona Orraca Annes. E esta dona Maria Annes suso dita foy casada com Meem Pirez Cornel, e fez em ella huum filho. E morreo Meem Pirez Cornel e depois morreo o filho e erdou por esta rrazom dona Maria Annes os beens do marido : e depois casou esta Maria Annes com Gomez Correa.

De Gomez Correa e de dona Maria Annes e dos que delles desçemderom

Este Gomez Correa ouue em esta dona Maria Anes sa molher estes filhos, Martim Gomez, e Vaasco Gomez, e Maria Gomez. E Martim Gomez foy casado com dona Esteuainha Pirez que iá dissémos e nom ouuerom semel. E Vaasco Gomez foi casado com dona Boa de Pompolona filha de huum carniçeiro, e fez em ella Affomsso Correa e Enês Vaasquez Correa. E este Affomsso Correa foi casado com dona Tareyia Martiins filha de Martim Annes Reymondinho e de dona Maria Vaasquez filha de Vaasco Martiins da Chamusca, e fez em ella Gomçallo Affomsso Correa, e Martim Affonso, e dona Affomsso que foy casada com Pedraffomsso sobrinho do bispo dom Reymom de Coymbra natural de Croòroz. E dona Maria Gomez Correa foy casada com Paay Soarez d'Azeuedo como se mostra no titullo lii dos d'Azeuedo parrafo ii, e fez em ella Esteuam Paaez, e Gomez Paaez, e Vaasco Paaez, e Aluaro Paaez que foy conego de Bragaa e abade de sam Pero de Caluello e morreo sem semel. E o dito Esteuam Paaez seu irmãao foy casado com dona Guiumar Rodriguez de Vascomçellos filha de Rodrigueannes de Vascomçellos, e fez em ella duas filhas, a huuma ouue nome dona Enês Esteuez e dona Tareyia Correa : e esta dona Enês Esteuez foi casada com Ruy de Cuynha filho de Joham Martiins de Cuynha e de dona Samcha Vaasquez como se mostra no titullo lv dos de Cuynha parrafo v.º E esta dona Samcha Vaasquez irmãa de dona Orraca Vaasquez se uê casada com dom Gomçallo Pereyra padre do arçebispo dom Gomçallo Pereyra, e fez em ella este Ruy de Cuynha, e Joham de Cuynha, e Vaasquo Rodriguez, e Paay Rodriguez e outros. E a sobredita dona Tareyia Correa foi casada com Louremço Gomez d'Aureu e ouuerom semel.

De Gomez Paaez d'Azeuedo filho de Paay Soarez e de dona Maria Gomez

Este Gomez Paaez foi casado com dona Costamça Rodriguez filha de Rodrigo Annes de Vascomçellos, e fez em ella Diego Gomez conigo de Bragaa e abade de Villa-coua, e Ruy Gomez, e Gomçallo Gomez, e Leanor Gomez que foy abadessa de Rio Tinto, e Meçia Gomez, e dona Tareyia Gomez. Este Ruy Gomez seu irmãao foy casado com dona Guiumar Pirez filha de Pere Esteuez de Villa-mayor e de dona Samcha Vaasquez filha de Vaasco Peyxoto e ouuerom semel. E Gomçallo Gomez irmãao do sobredito Ruy Gomez e filho dos ditos Gomez Paaez d'Azeuedo e de dona Costamça Rodriguez foy casado em Euora com huuma filha de huum caruoeiro na Estremadura e ouuerom semel. E Maria Gomez sua irmãa filha dos sobreditos. E dona Tareyja Gomez sua irmãa filha outrossy dos ditos Gomez Paaez d'Azeuedo e de dona Costamça Rodriguez foi casada com Esteuam Louremço Gamsso,

Digitized by Google

e fez em ella Louremço Martiins Ganso, e Gomez Paaez que foy creligo, e dona Costamça Esteuez que foi casada com dom Esteuam Mafalldo de Beia filho d'Esteuam Mafaldo o Velho, e dona Esteuez que foi casada com Rodriguez filho de Ruy Louremço Escola, e outras filhas que forom em ordem.

De Vaasco Paaez filho de Paay Soarez d'Azeuedo e de dona Maria Gomez Correa

Este Vaasco Gomez Paaez foi casado com dona Maria Rodriguez filha de Rodrigue Annes de Vascomçellos, e fez em ella Gomçallo Vaasquez, e Ruy Vaasquez, e dona Meçia Vaasquez, e dona Tareyia Vaasquez que foy monja de Loruãao. Este Ruy Vaasquez foy casado com dona Johana Vaasquez filha de Vaasquo Martiins de Cuynha e de Senhorinha Fernamdez filha de Fernam Gomçalluez Chamçinho e de dona Moor Affomsso de Cambra e ouuerom semel. E Gomçallo Vaasquez seu irmãao foy casado com dona Birimgueyra Vaasquez filha de Vaasquo Martiins de Cuynha e desta Senhorinha Fernamdez, e ouue filhos. E dona Meçia Vaasquez outrossy sua irmãa e filha do sobredito Vaasquo Paaez e de dona Maria Rodriguez foy casada com Affomsso Botelho, e fez em ella dous filhos, huum ouue nome Martim Affomsso e ho outro Diego Affomsso. E este Affomsso Botelho matarom em Aguiar de Campos, e despois casou esta dona Meçia Vaasquez sa molher com Vaasquo Martiins de Reesemde. Este Vaasco Martiins de Reesende foy casado com esta Miçia Vaasquez suso dita, e fez em ella filhas, a huuma ouue nome Maria Rodriguez que foy casada com Fernam Annes de Portocarreyro, e a outra ouue nome Tareyia Vaasquez e foy casada com Gill Martiins d'Atayde filho de Martim Gomçaluez d'Atayde, e outra foy que ouue nome Johana Vaasquez que foy freyra de Tarouquella, e a outra ouue nome dona Leanor Vaasquez que foy freyra em Arouca.

D'Affomsso Meemdez de Merloo filho de Meem Soarez de Merloo e de dona Tareyia Affomsso Gata

Este Affomsso Meendez de Merloo foy casado com dona Enès Vaasquez filha de Vaasco Louremço de Cuynha e de dona Tareyia Pirez filha de Pero Fernamdez Pero Porcalho e de dona Froilhe Rodriguez filha de dom Ruy Gomçalluez domde veem os de Pereyra, e fez em ella huum filho que ouue nome Martim Affomsso de Merloo e outro filho que ouue nome Pero Portugall : e este Pero Portugall mataromno per iustiça e nom ouue semel : e outro filho que ouue nome Lopo Affomsso. E este Martim Affomsso suso dito foy casado com dona Enês Pirez filha de dom Pedraffomsso d'Arganill e de dona Esteuainha Paaez de Valladares e nom ouue della semel. E depois que morreo esta dona Enês Pirez casou este Martim Affomsso de Merloo com dona Marinha Vaasquez filha d'Esteuam Soarez senhor d'Albergaria de Paay Delgado e de dona Maria Rodriguez Coreesma, e fez em ella Martim Affomsso de Merloo que ouue nome come o padre, e outro filho que ouue nome Vaasco Martiins, e outra filha que ouue nome dona Johana Martiins que foy casada com Gomçallo Martiins d'Afomseca e ouuerom semel, e outras duas filhas que forom freyras, a huuma em santa Crara de Lixboa e a outra em samta Crara de Samtarem. E o dito Martim Affomsso de Merloo seu irmãao foy casado com dona Miçia Vaasquez, filha de Vaasco Martiins de Reesemde e de dona Guiumar Martiins filha de Martim Annes d'Auoo e neta do arçebispo dom Joham, e ouue em ella dona que casou com Martim Vaasquez de Gooes e ouuerom filhos. E este Vaasquo Martiins de Reesende era primo coirmãao do arçebispo dom Gomçallo Pereyra assy como veredes no titullo E Vaasco Martiins irmãao do dito Martim Affomsso de Merloo sobredito e filho dos ditos Martim Affomsso de Merloo e de dona Marinha Vaasquez se uê casado com dona filha de Martim Affomsso Oberto e de dona Affomsso filha d'Affomsso Martiins Froyam que vem de dom Pero Rodriguez de Pereyra como se mostra no titullo xxxiiii.° deste dom Pero Rodriguez parrafo v.° E Lopo Affomsso de Merloo irmãao do dito Martim Affomsso de Merlo e filho do sobredito Affomsso Meemdez de Merlo e de dona Inês Vaasquez foy casado com dona Guiumar Gill filha de Gill Nuniz de Chaçim e de dona Maria Martiins filha de Martim Pirez Zote, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Tareyia Affomsso que foy freyra de samta Crara de Coymbra.

De Gomçallo Veegas filho de dom Egas Gomez Barroso e de dona Orraca Vaasquez d'Ambia

Este Gomçallo Veegas foy casado com dona Maria Fernamdez irmãa de Ruy Fernamdez das Mãaos o velho de Lima padre de Gomçallo Rodriguez das Mãaos, e fez em ella Gomçallo Gomçalluez, e dona Maria Gomçalluez, e dona Orraca Gomçalluez, e dona Sancha Gomçalluez. Este Gomçallo Gomçalluez sobredito foy casado com dona Maria Soarez filha de Soeiro Fafez, e fez em ella Egas Gomçalluez Barroso, e dona Costamça Gomçalluez, e dona Maria Gomçalluez. Este Egas Gomçalluez Barroso foy casado com dona Guiumar Gomçalluez filha de Gomçallo Rodriguez de Moreyra e de dona Moor Martiins filha de Martim Fernamdez de Leyrea, e fez em ella Vaasco Gomçalluez, e dona Samcha Gomçalluez que foy casada com Joham Maçia de Reureda e fez em ella gee-

Digitized by Google

raçom. E este Egas Gonçaluez suso dito depôs morte desta sa molher primeira dona Guiumar Gomçalluez casou com dona Enês Martiins, filha de Martim Pirez d'Aluaremga e de dona Enês Paaez filha de Paay Rodriguez Souella e de dona Aldomça Rodriguez de Telha, e nom ouuerom semel. E Vaasco Gomçalluez filho do sobredito Egas Gomçalluez e de dona Guiomar Gomçalluez sua primeira molher foy casado com dona Miçia Rodriguiz filha de Meem Rodriguez de Vascomçellos e de Costamçafomso. E dona Orraca Gomçalluez foy casada com Patarinho, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Maria a Patarinha que foy casada com Pero Vaasquez Nouaaes e fez em ella huum filho que ouue nome Gomez Pirez que morreo sem semel. E dona Maria Gomçalluez irmãa do sobredito Gomçallo Gomçalluez e filha dos ditos Gomçallo Veegas e dona Maria Fernamdez foy casada em Monte Amam apar de Çamora com huum caualleyro que avia nome Affomsso e fez em ella dona Maria Affomssò, e dona Marinha Affomsso que foi casada com Ruy Martiins de Monte Amorta e fez em ella dona Rodriguez e outra dona Maria Rodriguez. E esta dona Maria Rodriguez foy casada com Fernam Vaasquez Pimentell, e ouuerom huuma filha que ouue nome dona Isabell Fernamdez que foy casada com Fernam Nuniz Cogominho filho de. Fernamdez Cogominho e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Beatriz Fernamdez, e esta foi casada com Gomçallo Nuniz Camello. E dona Costamça Gomçalluez filha dos sobreditos Gomçallo Gomçalluez e de dona Maria Soarez e neta de Gomçallo Veegas e de dona Maria Fernamdez foy casada com Gomez Pirez de Seella e ouuerom semel. E dona Maria Gomçalluez irmãa da dita dona Costamça Gomçalluez e filha e neta dos sobreditos foy casada com Gomçallo Meemdez d'Ambia, e fez em ella Nuno Gomçalluez, e Fernam Gomçalluez, e outro filho que ouue nome Nuno Gomçalluez de Paradella, e huuma filha que ouue nome dona Samcha Gomçalluez. E esta dona Samcha Gomçalluez foi casada com Martim Fernamdez d'Entre as Vinhas de terra de Lima.

De Pero Veegas filho de dom Egas Gomez Guedãao e de dona Orraca Vaasquez d'Ambia filha de dom Vaasquo Guedelha

Este dom Pero Veegas foy casado com dona e fez em ella Ayras Pirez que chamarom por sobrenome Farpas de Burell, e dona Maria Pirez de Uides e Pero Pirez de Uides. Este Ayras Pirez Farpas de Burell nom foy casado mais teue huuma barregãa que ouue nome e fez em ella huum filho que ouue nome Joham Ayras por sobrenome de Souto Vermuu : e este Joham Ayras foy casado com dona filha d'Esteuam Uoreya de Chaues. Esta dona Sancha Gomçalluez foi casada em Çamora com Affomsso Velho, e fez em ella Pedraffomsso, e Rodrigo Affomsso, e Fernamdafonso coonigo de Çamora, e dona Marinha Affomsso que foi casada com Pedraffomsso de Çamora, o que elrrey dom Samcho de Castella mamdou cortar a mãao per justiça.

De Paay Gomez de Basto filho de Gomez Veegas e de dona Moor Rodriguez de Camdarey

Este Pay Gomez de Basto foy casado com dona e fez em ella huum filho que ouue nome Ruy Paaez de Basto que foi casado em Lima. E dona Maria Pirez de Uides filha dé Pero Veegas e de dona e neto de dom Egas Gomez Guedãao e de dona Orraca Vaasquez foy casada com Ruy Vaasquez Coreesma, e fez em ella Lopo Rodriguez, e Affomsso Rodriguez Coreesma, e dona Maria Rodriguez Coreesma que casou com Esteuam Soarez d'Albergaria de Paay Delgado de Lixboa. Este Affomsso Rodriguez Coreesma nom foy casado mais ouue huuma barregãa em que fez muitos e máaos filhos, e rreçebeoa despois por molher, e nom valleo nem huum delles rrem. E dona Maria Rodriguez Coreesma sua irmãa foi casada com Esteuam Soarez senhor d'Albergaria de Paay Delgado de Lixboa, e fez em ella huum filho que ouue nome Esteuam Soarez come o padre, e huuma filha que ouue nome dona Marinha Vaasquez. Este Esteuam Soarez foi casado com Maria Louremço filha de Louremço Martiins irmãao do arçebispo dom Joham de Bragaa e de dona Pirez irmãa de dom Martinho que foy arçebispo de Bragaa ante deste dom Joham, e fez em ella huum filho que ouue nome Lopo Soarez, e outro filho que ouue nome Diego Soarez, e outro que ouue nome Affomsso Soarez, e dona Bramca Soarez que foi casada com Esteuam Mafalldo. Este Lopo Soarez sobredito filho do dito Esteuam Soarez foy casado com dona Miçia Rodriguez filha de Paay de Meyra e de dona Leanor Rodriguiz de Vascomçellos, e fez em ella huum filho que ouue nome Affomsso Soarez e duas filhas, a huuma ouue nome dona e a outra ouue nome dona E a sobredita dona Marinha Vaasquez filha d'Esteuam Soarez o primeiro e de dona Maria Rodriguez Coreesma sobredita foi casada com Martim Affomsso de Merloo, e ouucrom semel como o liuro comta. E a sobredita dona Maria Pirez de Vides que já dissémos dêsque lhe morreo o primeiro marido que ouue nome Ruy Vaasquez Coreesma casou em Castella em Treuinho rriba de Pisorga com Diego Gomez de Samdouall, e fez em ella Guter Diaz de Samdouall e outros. Este Guter Diaz de Samdoual foy casado com dona e fez em ella Ruy Goterrez de Samdouall e outros. Este Ruy Goterrez de Samdouall foy com o iffamte

Digitized by Google

dom Joham aalem mar : e quamdo sse o iffamte daló tornou depõs morte delrrey dom Samcho chamousse o iffamte dom Joham rrey de Leom : e este Ruy Goterrez foy seu alferez e foi muy boo caualleiro e avia huuma casa em rriba de Pisorga que avia nome Villa de Sares : e foy casado com dona e fez em ella Guter Diaz de Samdouall e Joham Rodriguez de Samdouall. Este Guter Diaz de Samdouall ouue semel, e morreo na veyga de Graada ante o iffamte dom Joham, cujo vassallo era, esse dia que o iffamte dom Joham morreo. Este Joham Rodriguez de Samdoual foy casado com dona e fez em ella filhos.

Torna a fallar em dom Pero Gomez Barroso filho de Gomez Veegas que nom foy lidimo e ouueo este Gomez Veegas de huuma filha de huum escudeiro ante que fosse casado com dona Moor Rodriguez de Camdarey sa molher

Este dom Pero Gomez foy boo e muito homrrado, e foi casado em Tolledo com dona Chamoa Fernamdez filha de Fernam Pirez d'Azeuedo irmãao de padre e de madre como se mostra no titullo LII dos d'Azeuedo parrafo II. E este dom Fernam Pirez d'Azeuedo foy casado em Tolledo homrradamente, e ouue em esta sa molher huuma filha que ouue nome dona Chamoa Fernamdez que foy casada com o dito Pero Gomez Barroso, e fez em ella Fernam Pirez, e Gomez Pirez que morreo sem semel, e dona Orraca Pirez, e dona Samcha Pirez, e dona Tareyia Pirez, e dona Moor Pirez que foy freyra no moesteiro de sam Cremente de Tolledo. E o sobredito Fernam Pirez seu irmãao foy casado com dona Miçia Pirez filha de dom Pero Meemdez de Souto-mayor, e fez em ella Garçia Fernamdez. E este Pero Meemdez ouue outro filho que ouue nome Garçia Meemdez, o qual nome lhe pôs seu padre por amor de sen irmãao que avia assy nome. Este Garçia Fernamdez foy casado com dona Tareyia Fernamdez de Saavedra morador em Tolledo, e ouuerom semel.

De Garçia Meemdez filho de Pero Meemdez de Souto-mayor e de dona Orraca Pirez

Este Garçia Meemdez foy casado em Tolledo com dona e fez huum filho em ella que ouue nome Affomsso Garçia que foi casado em Tolledo com dona Orraca Pirez filha de dom Pero Gomez Barroso, e fez em ella Garçia Meemdez de Xodar. E dona Orraca Pirez foy casada com Affomsso Garçia : e este Affomsso Garçia fez em esta dona Orraca Pirez sa molher huum filho que ouue nome Garçia Meemdez que foy senhor de Xodar e teue o castello e a villa d'Alcallá de Bemçayde por elrrey dom Affomsso que a gaanhou aos mouros, e fez outra filha que chamarom dona Marinha Affomsso. E o dito Garçia Meemdez de Xodar seu irmãao foi casado com dona Johana Rodriguez filha de dom Samcho Pirez o que gaanhou Xodar aos mouros, e por este casamento foi este Garçia Meemdez senhor de Xodar : e ouue este Garçia Meemdez de Xodar em esta dona Johana Rodriguez sa molher filhos.

D'Affomso Garçia filho de Garçia Meemdez e de dona Orraca Pirez filha de dom Pero Gomez Barroso e de dona Chamoa Fernamdez

E o sobredito Affomsso Garçia que vos já dissémos ouue em esta dona Orraca Pirez sa molher huuma filha que ouue nome dona Marinha Affomsso que foy casada com Nuno Martiins do Vinhall, filho de dom Martim Annes do Vinhal e de dona Orraca Nuniz filha de dom Nuno Martiins de Chaçim e de dona Tareyia Correa irmãa do meestre dom Paay Correa de padre e de madre. E este Nuno Martiins do Vinhall fez em esta dona Marinha Affomsso sa molher huum filho que ouue nome Affomsso Nuniz que foy casado com dona Maria Samchez, filha de Martim Samchez de Valasco e de dona Tareyia Affomsso filha d'Affomsso Rodriguez Carrilho e de dona Samcha Pirez filha de Lopo Pirez Duque : e ouuerom este Affomsso Nuniz e dona Tareyia Affomsso filhos. E o sobredito Martim Soarez de Valasco foy irmãao de dom Joham Sanchez de Valasco e de Fernam Sanchez de Vallasco filhos que foram de dom Samcho de Vallasco e de dona Guiumar Fernamdez filha de Fernam Pirez de Crasto : e este Fernam Pirez de Crasto foi filho de dom Pero Fernamdez de Crasto, que chamarom o castellãao, de gaamça. E o sobredito Affomsso Pirez Carilho que já dissémos ouue desta dona Samcha Pirez Duquesa sa molher filha de Lopo Pirez Duque huum filho que ouue nome Joham Affomsso Carilho, e ouue outras duas filhas, a huuma filha ouue nome dona Marinha Affomsso que foy casada com Nuno Martiins do Vinhall assy como já dissémos, e a outra filha ouue nome dona Johana Rodriguez que foi casada com Diego Ramirez d'Almança e fez em ella huum filho que ouue nome Loy Diaz d'Almança. Este Loy Diaz d'Almança foi filho de Diego Ramirez d'Almança, filho de dom Ramiro Diaz e de dona Johana Rodriguez filha d'Affomsso Rodriguez Carilho e de dona Samcha Pirez Duque filha de Lopo Pirez Duque : e este Loi Diaz foy E dona Samcha Pirez Barrosa filha de dom Pero Gomez Barroso e de dona Chamoa Fernamdez de que sse atrás no III.º titullo falla foy casada com Paay Pirez de Souto-mayor que foy filho de Pero Meemdez de Souto-mayor irmãao de dom Paay Meemdez Soredea e de dom Garçia

Digitized by Google

Meemdez, e fez em ella huum filho que ouue nome Fernam Paaez. Este Fernam Paaez foy casado com dona Orraca Fernamdez que foi da huuma parte dos de Vall-boa, e fez em ella huum filho que ouue nome dom Pero Fernamdez que foy arçebispo de Samtiago, e ouue della outro filho que ouue nome Paay Pirez come o avôo. Este Paay Pirez foy casado.

De dona Tareyia Pirez de Souto-mayor

Esta dona Tareyia Pirez foi casada com Affomsso Meemdez de Tolledo, e fez em ella Affomsso Meemdez e dona Orraca Gomçalluez : esta dona Orraca Gomçalluez foy casada com Affomsso Martiins da Teixeira filho de Martim Esteuez da Teixeira e de dona Hermegomça Soarez Correa, e fez em ella Gomçallo Meemdez que ouue nome come o avôo. Este Gomçallo Meemdez que ouue nome come o avôo foi casado com dona E Affomsso Meendez filho d'Affomsso Meemdez de Tolledo e de dona Tareyia Pirez foi casado com dona Tareyiaffomsso de Tolledo, e fez em ella huum filho que ouue nome Gomçallo Meemdez.

De dom Gomez Meemdez Guedãao e dos que delle desçemderom

E dom Gomez Meemdez Guedãao filho de dom Meem Guedas o velho e de dona Samcha foi casado com dona Chamoa Meemdez irmãa de dom Gomçallo de Sousa, e ouue em ella dom Gueda Gomez assy como já dissémos : e depois que morreo esta Chamoa Meemdez casou despois este dom Gomez Meemdez Guedãao com dona Moor Paaez filha de dom Paay Romeu o prestomeiro e de dona Samcha Amrriquiz de Portocarreiro, e fez em ella semel como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo xvi. Este dom Gueda Gomez filho do dito dom Gomez Meemdez foy casado com dona Orraca Amrriquiz filha de dom Amrrique Fernamdez Magro como se mostra no titullo xliii dos de Portocarreyro parrafo ii, e fez em ella dom Fernam Guedaz e dom Gill Guedaz : e deste dom Gill Guedaz falla no seu titullo xxvii.º E dom Fernam Guedaz foi casado com dona Maria Fogaça, e fez em ella dom Fernam Fernamdez Cogominho que foy muy homrrado, e foi delrrey dom Affomsso de Portugall padre delrrey dom Dinis de Portugall.

De dom Fernam Fernamdez Cogominho filho de dom Fernam Guedaz e de dona Maria Fogaça

Este dom Fernam Fernamdez Cogominho foi casado com dona Johana Diaz filha de dom Viçemte Diaz de Combra que foy muy rrico e muito homrrado, e fez em ella Fernam Fernamdez Cogominho que morreo na lide de Chimchella como muy boo caualleiro, e ouue outro que ouue nome Nuno Fernamdez Cogominho que foy muy boo caualleiro e foy almirante delrrey dom Dinis de Portugall, e ouuerom outro filho que ouue nome Affomsso Fernamdez que foi coonigo e tesoureiro de Lixboa e coonigo de Pallemça e arçediano de Cerato, e outro filho que ouue nome Gomçallo Fernamdez, e outro filho que ouue nome frey Martim Fernamdez que foy frade de sam Framçisco. E o sobredito Fernam Fernandez Cogominho, o que morreo na lide de Chaçim, nom ouue semel. E o dito Nuno Fernamdez Cogominho seu irmãao foy casado com dona Aldara Vaasquez filha de Vaasquo Martiins Pimentell e de dona Maria Annes de Fornello, e nom ouuerom semel : e depois casou çom dona Margarida Aluernaz de Lixboa, e fez em ella Fernam Nuniz e dona Maria Nuniz. Este Fernam Nuniz Cogominho foi casado com dona Isabell Fernamdez filha de Fernam Vaasquez Pimentell e de dona Maria Rodriguez filha de Ruy Garçia de apar de Çamora, e fez em ella huuma filha que ouue nome Beatriz Fernandez que se uê casada com Gomçallo Nuniz Camello. E dona Maria Nuniz, irmãa do sobredito Fernam Nuniz Cogominho e filha dos ditos Nuno Fernamdez e dona Margarida Aluernaz, foi casada com dom Affomsso d'Aragom neto delrrey dom Pedro d'Aragom e filho de dom Pedro d'Aragom e de dona Costamça Meemdez Petita : e este dom Pedro d'Aragom foi filho delrrey dom Pedro d'Aragom e de dona Enês Çapata de gaamça : e o dito dom Affomsso d'Aragom fez em esta dona Maria Nuniz sa molher huum filho que ouue nome dom Pedro, e outro que ouue nome dom Fernamdo e foy asaz boom, e este foi casado como adiamte se mostra, e outras filhas, huuma que ouue nome dona Affomsso e se uê casada com Gomçalle Annes Pimentell, e a outra com Gomçallo Meemdez o moço de Vascomçellos. E Gomçallo Fernamdez, filho de Fernam Fernamdez Cogominho e de dona Johana Diaz de que sse açima em este titullo fallou, foi creligo e coonigo de Lixboa, e ouue em huuma boa dona de Lixboa dous filhos, huum ouue nome Fernam Gomçaluez e o outro ouue nome Louremço Gomçalluez. Este Fernam Gomçalluez suso foy boom caualeiro priuado e meyrinho moor delrrey dom Affomsso de Portugall filho delrrey dom Dinis de Portugall : e este Fernam Gomçalluez foy casado em Euora com huuma boa dona que ouue nome e ouuerom semel dom Joham Fernamdez. E o sobredito Louremço Gomçalluez filho de Gomçallo Fernamdez suso dito foy freyre da ordem de Samtiago.

Digitized by Google

De frey Martim Fernamdez Cogominho e de dona Johana Diaz filha de dom Viçemte Diaz de Coymbra

Este frey Martim Fernamdez foi frade meor de sam Framçisco. E o sobredito dom Fernam Fernamdez Cogominho fez em esta sa molher dona Johana Diaz suso dita duas filhas, a huuma dellas ouue nome dona Bramca Fernamdez e a outra ouue nome dona Samcha Fernamdez, e ambas estas forom monjas nas Cellas de Guimarãaes. E dom Fernam Guedaz filho de dom Gueda Gomez e de dona Orraca Amrriquiz de que sse atrás fallou depois que lhe morreo a primeyra molher dona Maria Fogaça casou depois com dona Moor Martiins de Caluello, e fez em ella dona Maria Fernamdez que casou em terra de Chaues e vem della os de Bouadella. Esta dona Maria Fernamdez foi casada com Pero Pirez de Vides irmãao de dona Maria Pirez de Uides, e fez em ella dona Tareyia Pirez de Uides que foy casada com Martim de Monte, que morreo na lide de Poiares e foy filho de Pere Annes de Monte e de dona Marinha Paaez d'Aares filha de Paay Soarez d'Aares. E este Martim de Monte fez em esta sa molher dona Tareyia Pirez de Uides dous filhos, huum ouue nome Pero Martiins de Uides, e o outro ouue nome Gonçallo Martiins de Vides : e este Gomçallo Martiins de Vides nom ouue semel. E Pero Martiins de Uides seu irmãao foi casado com dona Maria Annes de Lixboa, e fez em ella huuma filha que ouue nome Tareyia de Uides que foy freyra de sam Domingos de Samtarem. E a sobredita dona Tareyia Pirez de Uides mãy dos ditos Gomçallo Martiins e Pero Martiins de Uides depois que lhe morreo este Martim do Monte suso dito que foi o primeiro casou ella depois com Fernam Baueca, e fez em ella Fernam Fernamdez Baueca e Affomsso Fernamdez Baueca.

De dom Aluite Guedaz filho de dom Gueda Gomez Guedãao e de dona Orraca Amrriquez de Portocarreyro

Este dom Aluite Guedaz foy casado com dona Orraca Meemdez filha de dom Meem Gundar que jaz em Tollões, e fez em ella dom Gueda Aluite. Este dom Gueda Aluite foy casado com dona Maria Veegas do Vinhall irmãa de Gomez Ueegas do Vinhall, auôo de Gonçalle Annes e de Martim Annes do Vinhall, ca foi padre de Joham Gomez do Vinhall que foi seu padre delles : e este dom Guedaz Aluite fez em esta sa molher dona Maria Veegas do Vinhall huum filho que ouue nome Paay Guedaz. Este Paay Guedaz foi casado com dona Orraca Paaez irmãa de Louremço Paaez de Grades, e fez em ella huum filho que ouue nome Louremço Paaez Guedaz. Este Louremço Paaez Guedaz foi casado com dona Maria Martiins, filha de Martim Cabeça filho de dom Pero Hermigez de Paredes, e fez em ella huum filho que ouue nome Vaasco Louremço Guedaz. Este Vaasco Louremço Guedaz foi casado com dona filha de

TITULO XXXI.º

DE DONA OUROANA MEEMDEZ IRMÃA DE DOM GÔMÇALLO DE SOUSA

Esta dona Ouroana Meemdez, irmãa de dom Gonçallo de Sousa assi como se mostra no titulo XXII dos Sousãaos parrafo VI.º, foi casada com dom Meem Moniz de rriba de Doyro irmãao de dom Egas Moniz aſsy como se mostra no titullo XXXVI do linhagem de rriba de Doyro parrafo II, e fez em ella dona Gomtinha Meemdez, e dona Tareyia Meemdez de Baruosa que foy casada com dom Samcho Nuniz, e dona Samcha Meemdez que foi casada com dom Gueda Meemdez Guedãao o uelho e nom ouue della semel, e outra filha de dom Meem Moniz que ouue nome dona Eluira Meemdez : esta dona Eluira Meemdez foy casada com dom Nuno Pirez de Bragamça como se mostra no titullo XXXVIII.º dos Bragamçãaos parrafo III. E a sobredita dona Gomtinha Meemdez foy casada com dom Godinho Fafez o uelho filho de dom Fafez Luz como se mostra no titullo XXXIX de dom Fafez Luz, e fez em ella dom Fafez Godiiz, e dona Usco Godiiz que se uê casada com dom Fernam Pirez Guimarãaes como se mostra no titullo XLV dos de Guimarãaes parrafo primo, e dona Gontinha Godiiz, e dona Guiumar Godiiz. Esta dona Gontinha Godiiz foy casada com dom Paay Soarez Correa o uelho, e fez em ella dona Ouroana Paaez Correa e dona Sancha Paaez que se uê casada com dom Reymom Paaez de rriba de Vizella como se mostra no titullo XXXIX de dom Fafez Luz parrafo VI.º E a sobredita dona Ouroana Paaez Correa foi casada com Pero Paaez Grauell, e fez em ella dona Maria Pirez, e dona Sancha Pirez da Veyga, e dona Ouroana da Veyga. E esta dona Maria Pirez da Veyga foy casada com dom Pero Rodriguez de Pereyra, e fez em ella filhos como se mostra no titullo XXXIIII.º deste dom Pero Rodriguez parrafo primeiro.

Digitized by Google

De Gomçallo Veegas de Portocarreiro que chamarom Alfeyram e de dona Samcha Pirez filha de dom Pero Pirez Grauel e dos que delles desçemderom

Este Gomçallo Veegas Alfeiram foi casado com dona Samcha Pirez filha de dom Pero Pirez Grauel e de dona Ouroana Paaez Correa que ante dissémos, e fez em ella Pero Gomçalluez, e Gomçallo Gomçalluez, e Joam Gomçalluez, e Ruy Gomçalluez Bifardell, e dona Orraca Gomçalluez, e dona Maria Gomçalluez. E Pero Gomçalluez suso dito filho de Gomçallo Veegas e dona Samcha Pirez suso dita foy muy boo caualeiro e morreo sem semel. E Joham Gomçalluez irmãao deste Pero Gomçalluez suso dito foy muy boo caualleiro, e morreo freyre e nom ouue semel. Este Ruy Gomçalluez Bifardel filho do sobredito Gomçallo Viegas foy casado com dona Senhorinha Fernamdez filha de Fernam Gomçalluez Chamçinho e de dona Moor Affomsso de Cambra, e fez em ella Senhorinha Rodriguez. Esta dona Senhorinha Rodriguez foy casada com Ruy Martiins de Nomãaes, e fez em ella dona Johana Rodriguez e dona Leanor Rodriguez. Esta dona Johana Rodriguez foy casada com Pero Paaez d'Aluaremga e ouuerom semel. E dona Leanor Rodriguez sua irmãa filha do sobredito Ruy Martiins foy esposada com Ruy Pirez filho de Pero Rodriguez d'Affomsseca e de dona Moor Pirez filha de Pere Esteuez de Beja que foy priuado delrrey dom Dinis de Portugall e meyrinho d'Amtre Doyro e Minho. E dona Orraca Gomçalluez sua tia, irmãa de Ruy Martiins de Nouaaes seu pay e filha de dom Gomçallo Veegas, foi casada com Fernamdaffomsso Gato, e fez em ella Ruy Fernamdez Gato e dona Samcha Fernamdez Gata. Este Ruy Fernamdez Gato foy casado com dona Enês Martiins filha de Martim Affomsso de Caambra e de dona e fez em ella dona Maria Rodriguez que foy casada duas uezes, e pôs as cornas aos maridos ambos e foy muy máa molher, e de nenhuum delles nom ouue semel. E dona Samcha Fernamdez Gata irmãa do sobredito Ruy Fernamdez Gato foi casada com Joham Esteuez de Taauares, e fez em ella Gonçalle Anes, e Pedre Anes Orualhuz que matarom em Fornos d'Algodres com Pere Esteuez de Taauares seu tio companhas d'Affomsso Correa, e ouuerom esta dona Samcha Fernamdez Gata e Joham Esteuez de Taauares outro filho que ouue nome Esteue Annes que foi casado com Tareyia Rodriguez, filha de Rodrigo Affomso Ribeyro e de dona Orraca Godiiz filha de dom Godinho Fafez, e nom ouue della semel. Este Esteue Annes suso dito morreo em Pinheiro antre Fornos d'Algodres e Taauares, e matouo Martim Affomso de Merloo o velho. E dona Ouroana Pirez filha de dom Pero Pirez Grauel e de dona Ouroana Paaez Correa e neta de dom Paaez Soarez Correa o velho e de dona Gontinha Godiiz, foi casada com Rodrigo Affomsso de Meyra, e fez em ella Paay Rodriguez, e Pero Rodriguez, e Esteuam Rodriguez, e Fernam Rodriguez, e dona Tareyia Rodriguez, e dona Orraca Rodriguez. Este Paay Rodriguez filho dos sobreditos Rodrigo Affomsso e dona Ouroana foy casado com dona Tareyia Fernamdez filha de Fernam Lopez d'Ulhóo, e fez em ella dona Costança Paaez. E Esteuam Rodriguez seu irmãao, filho outrossy dos sobreditos, foy casado com dona Maria Affomsso filha d'Affomso Pirez d'Arganill e de dona Valasquida de Çamora, e fez em ella dous filhos, Esteuam da Meira e Paay da Meyra. E Pero Rodriguez outrossy filho do dito Rodrigo Affomsso de Meira e de dona Ouroana foy ·E dona Tareyia Rodriguez sua irmãa foy casada com Affomso Nouaaes o velho, e fez em ella Ruy Nouaaes e dona Beatriz Nouaaes.

De Ruy Nouaaes filho de Affomsso Nouaaes o velho e de dona Tareyia Rodriguez filha de Rodrigo Affomsso de Meyra

Este Ruy Nouaaes foy casado com dona Maria Fernamdez filha de Fernam Gomçalluez Churrichãao, e fez em ella Affomsso Nouaaes, e Paay de Meira, e Ruy Nouaaes. Este Affomsso Nouaaes foi casado com dona Leanor Rodriguez de Telha filha de Ruy Gomez de Telha e de dona Tareyia Gomçalluez de Saz, e nom ouuerom semel : e despois casou este Affomsso Nouaaes com dona Maria Affomso filha d'Affomsso Martiins Froiam e de dona Enês Dade, e nom ouuerom semel. E Paay de Meyra filho segumdo de Ruy Nouaaes e de dona Maria Fernamdez foy casado com dona Leanor Rodriguez filha de Rodrigue Annes de Vasconçellos e de dona Miçia Rodriguez de Penella, e fez em ella huum filho que ouue nome Affomsso Nouaaes que morreo sem semel, e outro filho que ouue nome Gomçallo Paaez, e ouuerom estas filhas, dona Tareyia Nouaaes, e dona Meçia Rodriguez, e dona Maria Rodriguez. Este dom Ruy Nouaaes outrossy filho dos sobreditos Ruy Nouaaes è de dona Maria Fernamdez foi casado com dona Maria Pirez Çerueira, filha de Pero Rodriguez Çerueira e de dona Tareyia Rodriguez filha de Rodrigue Annes de Vascomçellos, e fez em ella Paay Nouaaes, e huma filha que ouue nome dona Tareyia Nouaaes. Este Paay Nouaaes filho de Ruy Nouaaes e de dona Maria foy esposado com dona Beatriz Gill filha de Gill Martiins e de dona Alda Rodriguez filha de Pero Rodriguez alcayde da Azambuja. E dona Tareyia Nouaaes outrossy filha dos sobreditos foy casada com Gill Nuniz, filho de Nuno Gomçalluez d'Aureu e de dona Maria Rodriguez filha de Martim Gomez da Silua e de dona Tareyia Garçia de Seaura. E Gomçallo Paaez, filho de Paay de Meyra e de dona Lianor Rodriguez e neto de Ruy de Nouaaes, foi casado com dona Leanor filha do meestre de Christus dom Martim Gomçalluez e de dona Guiumar Martiins Farazom abadessa de Jaçente, e fez

Digitized by Google

em ella Paay de Meyra. E dona Meçia Rodriguez irmãa do dito Gomçallo Paaez filha dos sobreditos foi casada com dom Lopo Soarez, filho d'Esteuam Soarez senhor d'Albergaria de Paay Delgado em Lixboa e de dona Maria Louremço filha de Louremço Martiins irmãa do arçebispo dom Joham de Bragaa e de dona Pirez irmãa de dom Martim Pirez de Oliueyra que foi arçebispo de Bragaa ante que este outro, e ouuerom semel. E dona Maria Rodriguez e dona Tareyia ambas irmãas filhas do dito Paay de Meyra e de dona Lianor Rodriguez de Vasconçellos

De Martim Nouaaes e de Pero Nouaaes e de dona Beatriz Nouaaes filhos o uelho e de dona Tareyia Rodriguez de Meyra

Estes Martim Nouaaes e Pero Nouaaes forom frades meores da ordem de sam Framçisco : e dona Beatriz Nouaaes que filhou pannos de seguramça e morreo nas Olgas de Burgos uirgem e sem semel.

De dona Orraca Rodriguez filha de Rodrigo Affomsso de Meyra e de dona Ouroana Pirez Grauell

Esta dona Orraca Rodriguez foi casada cõm Fernam Rodriguez Pimguecllo, e fez em ella Ruy Pirez Folhete e dona Samcha Pirez que foi casada com Affomsso Lopez de Çamora.

TITULO XXXII.º

DE DONA ORRACA MEEMDEZ IRMÃA DE DOM GOMÇALLO DE SOUSA

Esta dona Orraca Meemdez foi casada com dom Egas Fafez de Lanhoso filho de dom Fafez Luz como se mostra no titullo xxxix parrafo primeiro, e fez em ella Meem Veegas, e dom Gomçallo Veegas o primeiro meestre *d'Auis*, e dona Froilhi Veegas. Este dom Meem Veegas sobredito foy casado com dona Tareyia Pirez filha de Pero Veegas, Pero Paay por sobrenome, de rriba de Doyro, e fez em ella Hermigo Meemdez que foi casado com dona Maria Paaez filha de Paay Nouaaes e de dona Moor Soarez, e fez em ella Lopo Ermigo, e Esteuam Ermigiz, e Affomsso Ermigiz, e dona Esteuainha Ermigiz que foy casada com Pero Rodriguez de Pereyra como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro de Leom parrafo x. Este Hermigo Meemdez suso dito ouue huuma filha de gaamça que ouue nome dona Tareyia Ermigiz : e esta dona Tareyia Ermigiz foi casada com Pero Affomsso de Barroso, e fez em ella Ruy Pirez Rebotim como se mostra no titullo xlii de dom Goydo Araldez parrafo xii. Este Ruy Pirez Rebotim foi casado com dona Maria Martiins, filha de Martim Pirez de Chaçim e de dona Froilhe Nuniz que foy filha de Nuno Pirez de Bragamça e de dona Maria Fogaça, e fez em ella Meem Rodriguez Rebotim e dona Aldomça Rodriguez : e esta dona Aldomça Rodriguez foy casada com Joham Pirez de Longos. E dêsque morreo esta molher a Ruy Pirez Rebotim suso dito casou depois com dona Maria Martiins filha de Martim Comdeixa e de dona Maria Rodriguez irmãa de Fernam Rodriguez Pacheco, e fez em ella Joham Rodriguez Ruyuo e dona Maria Rodriguez. Esta dona Maria Rodriguez foi casada com Fernam Bramco, e fez em ella huum filho que ouue nome Esteuam Bramco. E Lopo Hermigiz, filho de Hermigo Meemdez e de dona Maria Paaez e visneto de dom Egas Fafez e de dona Orraca Meemdez, foy casado com dona Ouroana Pirez de Pereyra filha de dom Pero Rodriguez de Pereyra e de dona Maria Pirez Grauel, e fez em ella dona Maria Lopez e Martim Lopez.

De Esteuam Hermigiz filho de Rodrigo Meemdez da Teixeira e de dona Maria Paaez filha de Paay Nouaaes

Este Esteuam Ermigiz foy casado com dona Orraca Gomez Zagomba, e fez em ella Martim Esteueez da Teixeira. E este Esteuam Hermigiz despois que lhe morreo esta molher dona Orraca Gomez Zagomba casou depois com dona Orraca Fernamdez filha de Fernam Louredo, e fez em ella Affomsso Esteuez, e Joham Esteueez da Teixeira, e dona Margarida Esteuez, e dona Birimgueira Esteuez que foy casada com e dona Maria Esteuez que foy abadessa d'Arouca. Este Affomsso Esteuez filho d'Esteuam Hermigiz e de dona Orraca foy freyre do Espitall e comendador de Tauara e de Barróo, e nom ouue semel. E Joham Esteueez seu irmãao filho dos sobreditos foi casado com dona Guiumar Lopez filha de Lopo Gato, e fez em ella Gonçalle Annes que foi freyre do Espitall, e dona Maria Annes da Teixeira que nom ouue semel como quer que ella muito fezesse pera auer. E dona Margarida Esteuez, irmãa dos sobreditos filha do dito Esteuam Hermigiz e de dona Orraca, foy casada com Pedre Annes Coelho, e fez em ella Esteuam Coelho.

Digitized by Google

De Esteuam Coelho filho de Pedre Annes Coelho e de dona Margarida Esteuez filha d'Esteuam Hermigiz da Teixeira

Este Esteuam Coelho foy casado com dona Maria Meemdez filha de Soeiro Meemdez Petite e de dona Maria Annes filha de Joham Pirez Bochardo e de dona Maria Dade, e fez em ella estes filhos, Joham Coelho, e Soeiro Coelho, e Esteuam Coelho, e Pero Coelho, e dona Bramca Pirez Coelha. Este Soeiro Coelho filho d'Esteuam Coelho e de dona Maria Meemdez foi casado com dona Affomso filha d'Affomsso Diaz e de dona este Affomsso Diaz foi filho de dom Diego Lopez de Bayam de gaamça : e dom Joham Coelho seu irmãao filho dos sobreditos foy casado com dona Johana Pirez, filha de Martim Pirez d'Aluim e de dona Margarida Pirez filha de Pedraffomsso Ribeiro, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Maria Coelha. E Esteuam Coelho outrossy filho dos ditos Esteuam Coelho e de dona Maria Meemdez foi casado com dona Senhorinhaffomsso filha d'Affomsso Pirez Ribeiro e de dona Crara Annes de Payua como se mostra no titullo XLI dos Coronees parrafo III : e Pero Coelho seu irmãao foy casado com dona Aldomça Vaasquez filha de Vaasco Pereyra e de dona Enês Louremço de Cuynha. E este Pero Coelho matouo elrrey dom Pedro porque o culpou na morte de dona Enês de Crasto que matou elrrey dom Affomsso seu padre : e este Pero Coelho mostrou gramde comtriçom aa ssa morte dizemdo que el perdoaua a todos aquelles que o sentençiarom e derom hi comsselho e ajudoyro, que Deus perdoasse a elle. Esta dona Bramca Pirez Coelha irmãa dos sobreditos e filha dos ditos Esteuam Coelho e de dona Maria Meendez foy casada com Joham Pirez filho de Martim Pirez d'Aluim, e ouuerom semel. E a sobredita dona Maria Meemdez filha de Soeiro Meemdez Petite suso dito depois que lhe morreo Esteuam Coelho susodito seu marido casou depois com o dito Martim Pirez d'Aluim, nom ouuerom semel. E dona Fruilhe Vcegas filha de dona Orraca Meemdez e de dom Egas Fafez de Lanhoso de que sse atrás fallou no titullo XXXII foi casado com dom Soeiro Pirez Escacha filho de dom Pero Escacha de Çiuaaes, e fez em ella o arçebispo dom Esteuam Soarez, e dona Esteuainha Soarez, e dona Tareyja Soarez que foy casada com dom Pero Martiins d'Ucore como se mostra no titullo LIII do comde dom Osoyro de Cabreirà parrafo II.° E a sobredita sua irmãa dona Esteuainha Soarez foy casada com dom Martim Fernamdez de rriba de Vizella, e fez em ella dom Durom Martiins, e dona Moor Martiins, e outra filha que ouue nome Moor Martiins. E esta dona Moor Martiins foy abadessa d'Arouca.

TITULO XXXIII.°

DE DONA MEANA ELUIRA GOMÇALLUEZ DE PALMEYRA FILHA DE GOMÇALLO RODRIGUEZ DE PALMEYRA

Esta dona meana Eluira Gomçaluez de Palmeyra filha de dom Gomçallo Rodriguez de Palmeyra como se mostra no titullo XXXI de rrey Ramiro parrafo x se uê casada com dom Ruy Nuniz das Esturas, e fez em ella dom Gomçallo Rodriguez de Nomaaés, e dona Orraca Rodriguez que foy casada com dom Meem Moniz como se mostra no titullo XL de dom Arnalldo parrafo v.° E dom Gomçallo Rodriguez de Nomaaes se uê casado com dona Samcha Martiins filha de dom Martim Fernamdez de rriba de Vizella, e fez em ella dom Martim Gomçalluez de Nomaes : e a dita dona Samcha Martiins fez huum filho que chamarom dom Vaasco Martiins Pimentel comó ueredes adeamte no titullo XXXV parrafo primo. E o dito Martim Gomçalluez outrossy seu filho e de dom Gomçallo Rodriguez de Nomaaes foy casado com dona Moor Soarez filha de dom Soer Diaz Gallego. E esta dona Moor Soarez suso dita fora ante casada com Martim Pirez de Belmir filho de dom Pero Toriz, e nom ouue del semel. E ouue depois deste seu marido dom Martim Gomçalluez, Gomçallo Martiins de Nouaes e Ruy Martiins de Nouaaes : este Gomçallo Martiins de Nouaaes foi o que mataram em huuma lide em Lombardia hu matarom elrrey Monfreu e premderom o iffamte dom Amrrique de Castella cujo vassallo e alferez era este dom Gomçallo Martiins de Nomaaes : e dona Moor Martiins que foy abadessa d'Arouca e dona Eluira Martiins.

De dom Ruy Martiins filho de dom Martim Gomçaluez de Nomaaes e de dona Moor Soarez suso dita

Este dom Ruy Martiins de Nomaaes foy casado com dona Beatriz Eannes filha de dom Joham Pirez Redomdo e de dona Gontinha Soarez de Merloo como se mostra no titullo XXX de dom Gomez Meemdez Gedeãao parrafo VI.°, e fez em ella dona Joana Rodriguez e dona Maria Rodriguez. Esta dona Johana Rodriguez foy casada com Martim Vaasquez de Cuynha, e fez em ella Vaasco Martiins de Cuynha, e Ruy Martiins de Nomaaes, e dona Tareyja Martiins, e dona Beatriz Martiins. Este Vaasco Martiins de Cuynha sobredito foy casado com dona Senhorinha Fernamdez filha de Fernam Gomçalluez Chamçinho e de dona Moor Affomsso de Caambra, e fez em ella Martim

Digitized by Google

Vaasquez de Cuynha que ouue nome come o avôo, e dona Vaasquez : e esta dona Vaasquez casou com Ruy Vaasquez d'Azeuedo e ouue semel como já dissémos : e ouue outra filha que ouue nome dona Birimgueyra Vaasquez que foy casada com Gomçallo Vaasquez d'Azeuedo irmãao deste Ruy Vaasquez suso dito e fez em ella Diego Gomçalluez. E Martim Vaasquez de Coynha irmãao da sobredita dona Vaasquez e filho dos ditos Vasco Martiins da Cunha e de dona Senhorinha Fernamdez foy casado com dona Violamte Lopez, filha de Lopo Fernamdez Pacheco senhor de Ferreyra e priuado delrrey dom Affomsso de Portugall e de dona Maria Gomez, e fez em ella dom Vaasco Martiins. E Ruy Martiins de Nomaaes filho dos sobreditos Martim Vaasquez de Cuynha e de dona Joana Rodriguez foy casado com dona Senhorinha Rodriguez filha de Ruy Gomçalluez Bifardell e de dona Senhorinha Fernamdez Chaçinha, e ouuerom semel como já dissémos. E dona Tareyia Martiins irmãa do dito Ruy Martiins de Nomaaes e filha dos sobreditos foy casada com Gomçallo Fernamdez Chaçinho filho de Fernam Gomçalluez Chaçinho e de dona Moor Affomsso de Caambra, e fez em ella dona Maria Gomçalluez que foy casada com Ruy Vaasquez Ribeyro e ouue em ella dona Rodriguez que se uê casada com dom Fernam Lopez, filho de dom Diego Lopez e de dona Joana Vaasquez de Pereyra filho de dom Vasco Pereyra como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo xiii.º E dona Beatriz Martiins outrossy *filha* dos sobreditos Martim Vaasquez de Cunha e de dona Joana Rodriguez de Nomaaes foy casada com dom *Fernam* Martiins da Teixeira, filho de Martim Esteuez da Teixeira e de dona Costamça Ermegomça Soarez Correa *filha* de Soeiro Correa e de dona Tareyia Martiins Espinhel, e fez em esta sa molher dona Beatriz suso dita huum *filho* que ouue nome Martim Fernamdez da Teixeira e dona Enês Fernamdez que foi casada com Martim Fernamdez Geruas de Portocarreyro, e ouuerom semel. E Martim Fernamdez da Teixeyra séu irmãao filho dos sobreditos foy casado com dona Esteuaynha Pirez filha de Pere Esteuez de Beia priuado delrrey dom Dinis de Portugall, e fez em ella

De dona Orraca Rodriguez filha de dom Rodrigo Moniz das Esturas

Esta dona Orraca Rodriguez foy casada com dom Meem Nuniz de rriba de Doiro, e fez em ella dom Pero Meemdez Poyares, o que lidou com dom Pero Rodriguez de Pereyra e foy vençido este Pero Poyares. E dona Guiumar Rodriguez irmãa da sobredita dona Orraca Rodriguez e filha do dito dom Rodrigo Moniz foy casada com dom Pero Fernamdez o Nino filho de dom Fernamdaluarez de Crasto e de dona Maria Gonçalluez, e ouue della huum filho. E morreo Pero Fernamdez o Nino e o filho morreo logo depôs elle e ficarom todos os beens a dona Guiumar Rodriguez sa madre : e rroussoua dom Martim Gill da Vide e depois casou com ella, e fez em ella dom Pero Martiins da Vide e dona Brimguella Martiins. Este dom Pero Martiins foy casado com dona Tareyja Affomsso filha de dom Affomsso Tellez de Cordoua como se mostra uo titullo lvii dos Tellos parrafo primeiro.

TITULO XXXIIII.º

DE DOM PERO RODRIGUEZ DE PEREYRA FILHO DE DOM RODRIGO GONÇALLUEZ DE PEREYRA E DOS QUE DELLE DESÇEMDERAM

Dom Pero Rodriguez de Pereyra, filho de dom Rodrigo Gonçalluez de Pereyra como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo x, foy casado com dona Maria Pirez Grauell filha de dom Pero Pirez Grauell e de dona Ouroana Paez Correa como se mostra no titullo xxxi de dona Ouroana Meendez, e fez em ella dom Pero Rodriguez dom Pero Homem, e dom Gonçallo Pirez Pereyra o gram comendador da Espanha na ordem do Espitall, e dom Martim Pirez, e dona Moor Pirez, e dona Eluira Pirez, e dona Ouroana Pirez, e dona Tareyia Pirez, e dona Maria Pirez monja d'Arouca. E o sobredito dom Pero Homem seu irmãao foy casado com dona Tareyia Anes filha de dom Joham Pirez Redomdo e de dona Gontinha Soarez de Merloo, e fez em ella dom Esteuam Pirez Froyam, e Martim Pirez, e dom Samcho Pirez bispo do Porto, e dona Maria Pirez, e dona Moor Pirez, e dona Enês Pirez monja d'Arouca.

Este dom Esteuam Pirez Froyam sobredito filho primeiro dos ditos dom Pero Homem e dona Tareyia foi casado com dona Tareyia Ayras Queixada, e fez em ella dona Framçisca Pirez e dona Orraca Pirez : e morreolhe esta dona Tareyia Ayras sa molher deste Esteuam Pirez Froyam e casou depois com dona Maria Ramirez filha de dom Ramiro Diaz e irmãa de Nuno Fernandez de Vall de Neuro, e fez em ella dom Esteuam Pirez, e dom Joham Pirez, e Fernam Pirez, e Tareyia Pirez como se mostra no titullo x dos de Lara parrafo vii.º. E dom Martim Pirez Froyam irmãao do dito dom Esteuam Pirez e filho dos sobreditos dom Pero Homem e de dona Tareyia foy casado com dona Maria Gomez filha de Gomez Pirez d'Aluaremga e de dona Samcha Gomçalluez como se mostra no titullo xxxvi de dom Egas Moniz de rriba de Doyro parrafo xxiii, e fez em ella dom Affomsso Martiins Froyam e dom Pero Homem. Este Affomsso Martiins foy casado com dona Enês Dade filha de Martim Dade, e fez em ella dona Maria Affomsso molher d'Affomsso Nouaaes, e dona Isabell Affomsso. Esta dona Isabell Affomsso foy casada com Martim Affomsso

Digitized by Google

de Brito filho do bispo de Lixboa, e fez em ella outro filho que ouue nome Martim Dade que foy casado com dona Maria Meendez filha de Meem Pirez da Oliueyra, e huma filha que chamarom dona Viollante, e outra dona Enês Martiins. E esta dona Viollante foy casada com Vaasco Martiins de Merloo, e fez em ella . E dom Pero Homem, irmãao do dito Affomsso Pirez e filho dos ditos Martim Pirez Froyam e de dona Maria Gomez e neto do dito dom Pedro Homem e de dona Tareyia Anes, foy casado com dona Moor Martiins filha de Martim Louremço d'Urufe, e ouue filhos estes, a saber, dom Esteuam Pirez que foy abade de Villa-Coua e dayam de Bragaa, e dom Martim Pirez, e dom Aluaro Pirez, e dom Vaasco Pirez coonigo de Bragaa e abade de Teruha. E dona Maria Pirez filha dos sobreditos dom Pero Homem e de dona Tareyia Anes e neto de dom Pero Rodriguez de Pereyra e de dona Maria Pirez Grauell, foy casada com dom Vaasco Gomez Zagomba, e fez em ella dona Tareyia Vaasquez que foi casada com Samcho Nuniz de Bragamça e fez em ella huuma filha que ouue nome Orraca Samchez.
E a sobredita dona Moor Pirez filha de dom Pero Homem de Pereyra foi casada com Diego Lopez Gato, e nom ouue della semel. E dona Moor Pirez de Pereyra filha dos sobreditos dom Pedro Rodriguez de Pereyra e de dona Maria Pirez Grauell foy casada com dom Viçente Pirez Durieses, e fez em ella dona Maria Viçente : e de quaaes vem este dom Viçente mostrasse no titullo XLIX de dom Traconho Araldez donde vem os de Durieses. E esta dona Maria Viçemte se uê casada com dom Martim Pirez Zote, e fez em ella dona Maria Martiins e dom Martim Martiins Zote : e deste dom Martim Martiins Zote falla no titullo XXVII de dom Gill Guedaz parrafo III, e no titullo XLII de dom Goydo Aralldez de Bayam parrafo VII.° E a dita dona Maria Martiins foy casada com dom Gill Nuniz de Bragamça, e fez em ella dona Samcha Gill e dona Guiumar Gill : esta dona Samcha Gill se uê casada com dom Pero Pomçe, e fez em ella dom Rodrigo Ponçe, e dona Isabell e dona Orraca Ponçe. Esta dona Isabell se uê casada com dom Pero Fernamdez de Castro, o que foy muy boo e que se chamou da Guerra, e fez em ella huum filho que chamarom dom Fernamdo de Crasto e dona Johana. Esta dona Joana casou com dom Diego de Bizcaya, e ouue huum filho a que chamarom dom Diego : e ao depois desto filhoua elrrey dom Pedro de Castella e casou com ella. E a dita dona Orraca Ponçe se uê casada com dom Amrrique Amrriquiz neto do iffamte dom Amrrique, e fez em ella huum filho a que chamarom . Esta suso dita dona Maria Martiins depois que lhe morreo este dom Gill Nuniz de Bragamça casou com dom Meem Rodriguez de Vasconçellos como se mostra no titullo XXXVI de dom Moninho Veegas, e fez em ella dom Joham Meemdez que se uê casado com dona Aldora Vaasquez filha de dom Vaasco Affomsso Alcoforado e fez em ella filhos. E dona Moor Pirez de Pereyra suso dita de que estes desçemdem depois que lhe morreo este Vaasco Pirez Dulieses seu marido casou depois com dom Joham Pirez Redomdo, e fez em ella Gomçalle Anes, e Pedre Anes, e Rodrigue Anes, e Martim Anes, e dona Costamça Anes, e dona Froilhe Annes. Este dom Gomçalle Anes sobredito foy casado com dona Tareyia Esteuez de Freitas, e nom ouue semel : e depois morreo esta dona Tareyia Esteucz de Freytas e casou este Gomçalle Anes suso dito com dona Orraca Fernamdez filha de Fernam Pirez d'Amdrade, e fez em ella Martim Redomdo que morou na Beyra, e Nuno Redomdo, e Aluaro Gonçalluez, e dona Moor Gomçalluez, e dona Joana Gomçalluez, e dona Maria Gomçalluez. E o dito dom Martim Redomdo foy casado com dona Leanor Rodriguez filha de Ruy Meemdez de Merloo como se mostra no titullo XXX de dom Gomez Meemdez Jedeãao parrafo III.°, e fez em ella dona Senhorinha Aluarez e dona Senhorinha Martiins. Esta dona Senhorinha Aluarez foy casada com Joham Gomez da Sillua, e fez em ella dom Ayras Gomez da Silua o moço que foy ayo do iffamte dom Fernamdo : e dona Senhorinha Martiins foy casada com dom Ayras Gomez da Silua o velho, e fez em ella Ruy Gomez, e Fernam Gomez, e Affomsso Gomez. E Johane Anes filho de Joham Pirez Redomdo e de dona Moor Pirez de Pereyra se uê casado com dona Guiumar Louremço, e fez em ella Lourençe Anes Redomdo. E Aluaro Gomçalluez, irmãao do dito Martim Redomdo e filho dos sobreditos Gonçalle Anes e de dona Orraca Fernamdez, foy casado com dona Beatriz Fernamdez filha de Fernamdaffomsso de Caambra e de dona Samcha Correa, e fez em ella dona Enês Aluarez que foy casada com dom Gonçallo Vaasquez de Moura : e Gonçallo Vaasquez fez em ella Aluaro Gomçalluez de Moura que foy casado com dona Orraca Fernamdez alcaydessa da Azambuja. E ouue este Aluaro Gomçalluez outra irmãa que chamarom Leanor Gomçalluez que foy casada com Vaasco Fernamdez Coutinho filho de Fernam Martiins Coutinho. E dona Moor Gomçalluez outrossy filha dos sobreditos Gonçale Anes e de dona Orraca Fernamdez foy casada com Affomsso Rodriguez d'Espinho, e fez em ella Joham Redomdo que morreo em Çidade Rodrigo, e Affomsso e Martim Redomdo, e dom Pedro Affomsso bispo d'Estorga, e Beatriz Gomçalluez : e estes nom ouuerom semel saluo Beatriz Gomçalluez que foy casada com Joham Gomçalluez Mourom, e ouuerom Aluaro Gomçalluez Mouram e Maria Fernamdez que foy freyra d'Arouca. E estas Johana Gomçalluez e dona Maria Gomçalluez filhas de Gomçalle Anes Redomdo e de dona Orraca Fernamdez d'Amdrade forom d'ordem e nom ouuerom semel. E Pedre Annes filho de Joham Pirez Redomdo e de dona Moor Pirez de Pereyra foy casado com dona Enês Pirez, filha de Pero Garçia Gallego e de dona Tareyia Nuniz filha de Nuno Pirez Maldoado e de dona Moor Pirez Redomda. E o dito Joham Pirez pay deste Pere Anes Redomdo foy casado com dona Maria Annes filha de Joham Reymomdo de Portocarreyro e de dona Dordia de Lixboa, e nom ouuerom semel : e este Joham Pirez Redomdo fora ante casado com dona Gontinha Soarez de Merloo, e ouue linhagem assy como se mostra no titullo XXIII.° de dom Gomez Meendez Gedeãao parrafo III.° E a sobredita dona

Digitized by Google

Moor Pirez Redomda foy casada com Aluaro Pirez de Vall-uerde, e fez em ella dona Tareyia Pirez que foy casada com Affomsso Martiins Pantoja e ouuerom semel Fernamdafomsso freyre d'Alcantara. E este Aluaro Pirez de Vall-uerde suso dito e dona Enês Pirez filha de Pero Garçia Gallego ouuerom outra filha que ouue nome dona Birimgueyra Pirez e foy monja d'Arouca.

De Martim Annes Redomdo filho de Joham Pirez Redomdo e de dona Moor Pirez filha de dom Pero Rodriguez de Pereyra

Este Martim Annes Redomdo foy casado com dona Maria Rodriguez filha de Rodrigo Affomsso de Jolla e de dona Ouroana Martiins de Curotello, e fez em ella Martim Martiins Redomdo de Treyxemil, e dona Moor Martiins, e dona Maria Martiins, e dona Alda Martiins, e dona Beatriz Martiins, e dona Guiumar Martiins, e dona Joana Martiins. Este Martim Martiins Redomdo de Treyximill foy casado com dona Senhorinha Annes filha de Joham de Sande e de dona Leanor Rodriguez como se mostra no titullo XLV dos d'Auizella parrafo III.°, e fez em ella Joham Redomdo de Treiximill filho de Martim Redomdo de Treiximill suso dito foy casado com dona Pirez filha de Pere Esteueez Carpemteyro que depoys foy craueiro de Calatraua e de dona Maria Pirez filha de Pedre Annes de Viana. E dona Moor Martiins irmãa do sobredito Martim Martiins Redomdo e filha dos ditos Martinhanes Redomdo e dona Maria Rodriguez foy casada com Ruy Pirez de Vascomçellos, e fez em ella dona Miçia Rodriguez e dona Guiumar Rodriguez. E esta dona Rodriguez suso dita foi casada com Girallde Esteuez Feijóo e ouuerom semel. E dona Miçia Rodriguez foy casada com Nuno Gomçalluez filho de Lopo Gomçalluez d'Aureu e de dona e ouuerom semel. E dona Guiumar Rodriguez sua irmãa foy casada com Joham Martiins filho de Martim Annes da Mãao e de dona Martiins filha do arçebispo dom Joham Martiins. E dona Maria Martiins irmãa foy casada com Gomçallo Esteuez filho d'Esteue Annes de Bragamça. E esta dona Alda Martiins suso dita foy abadessa de Avaiterinho, e dona Beatriz Martiins abadessa de Semide. Esta dona Guiumar Martiins foy casada com Lopo Affomsso de Çernado filho do abade de Raúfe. Esta dona Johana Martiins foy casada com Soeiro Paaez filho de Pay Pirez da Aldea-noua, e ouuerom duas filhas, a huuma ouue nome dona Tareyia Soarez, e a outra ouue nome dona Maria Soarez : e esta Maria Soarez foy casada com Vaasco Pirez Çerueira.

De dom Rodrigue Annes filho de Joham Pirez Redomdo e de dona Moor Pirez de Pereyra

Este dom Rodrigo Annes Redomdo foy casado com dona Moor Fernamdez filha de Fernam Martiins Curotello e de dona Orraca Dominguez de Samtarem como se mostra no titullo XLII de dom Goydo Araldez de Bayam parrafo III.°, e fez em ella Fernam Rodriguez, e Joham Rodriguez Homem, e dona Orraca Rodriguez. E Fernam Rodriguez foy casado com dona Marinha Affomsso filha de dom Pedro Affomsso d'Arganill e de dona Esteuainha Paaez de Valladares, e nom ouuerom semel. E Joham Rodriguez nom foy casado nem ouue semel lidima. E dona Orraca Rodriguez foy casada com Pay Pirez filho de dom Pedro Affomsso d'Arganil e de dona Esteuainha Paaez de Valladares irmãa desta Marinha Affomsso sobredita, e nom ouuerom semel. Aqui se acaba o linhagem de Rodrigo Anes Redomdo e dos que delles desçemderom lidimamente. Este Rodrigue Annes ouue huum filho de gaanhadia a que chamarom Pero Rodriguez e foy casado no Crato com huuma dona que chamarom Margarida Pirez filha de dom Pero Garçia, e ouuerom dous filhos, Aluaro Rodriguez e Joham Rodriguez criados de dom frey Aluaro Gomçalluez prioll do Espitall em Portugall cujos parentes elles eram.

TITULO XXXV.°

DO BOO DOM VAASCO PIMENTELL

Diz o comde dom Pedro em seu liuro que este dom Vaasco foy filho de dona Samcha Martiins, filha de dom Martim Fernamdez de rriba de Vizella e de dona Esteuainha Soarez, e fezeo em dias de dom Gomçallo Rodriguez de Nouaaes seu marido com huum caualleiro de rriba de Vizella que ouue nome Martim Fernamdez de Nouaaes : e depois que morreo este dom Gomçallo Rodriguez de Nomaaes suso dito casou esta dona Samcha Martiins com este caualeiro Martim Fernamdez de Nouaaes suso dito. E a cabo de peça que este Vaasco Martiins Pimentell, filho desta dona Samcha Martiins e de Martim Fernamdez suso ditos, era gramde veo o prioll de Namdim que emtom era e o de Olueyra e outros abades e caualleyros da comarca e forom a rrogar a dom Martim Gomçalluez de Nomaaes, cujo irmãao este Vaasco Martiins Pimentell era de madre, que o quisesse rreçeber por irmãao e que nom

Digitized by Google

quizesse meter sa madre em vergonha. E elle a seu rrogo delles rreçebeo por irmãao com tall condiçam que numca elle nem os que delle deçemdessem podessem gaanhar nimigalha no couto de Palmeira. E nós fezemos muito em nosso tempo pera saber a uerdade deste feito, se passára assy como aqui he escripto, e achámos per fidallgos assy como per dom Pero Fernamdez de Crasto que sse chamou da Guerra e per Lopo Fernamdez Pacheco e per dom Paay de Meyra e per dom Paay Correa abade de Pombeiro e per dom Egas Louremço chamtre de Bragaa, a que foy muy bem com elrrey dom Dinis, que esto fora apostilla de mall dizer, porque elles ouuiram dizer a seus padres e a outros muitos que forom daquell tempo que a esto forom presemtes, como adeamte diz, que o feito passára assy: que dom Gomçallo Rodriguez de Nouaaes fazia muito mall a este Martim Fernamdez de Nouaaes deserdamdoo de suas terras: e como quer que este Martim Fernamdez fosse de mais pequeno poder que este dom Gomçallo Rodriguez filhou com ell omezio e matoulhe muitas das sas companhas: e estamdo em este omizio morreo o dom Gomçallo Rodriguez. E o Martim Fernamdez porque estaua mazellado das suas herdades que lhe tiinha forçadas dona Samcha Martiins fazialhe todo nojo que podia: e estamdo em esto chegou hi o prioll de Namdim e aueoos assy que dona Samcha Martiins deulhe suas herdades, e o caualleiro seruiaa e ella ouuesse de pagar delle: e aos sete meses depois a morte de dom Gomçallo Rodriguez mandou ella per o prioll de Namdim e per o prioll d'Ulueira, e ella reçebeo perante elles e fallou com elles que o nom dissessem a nemguem atáa que o anno fosse acabado depois da morte de dom Gomçallo Rodriguez. E esto disse ella por duas cousas, a huuma porque filhaua embargo de lhe dizerem que casaua ante do anno que as uiuuas nom deuem casar, e a outra porque ella era rrica dona e tiinha que a profaçariam de casar com Martim Fernamdez como quer que elle fosse de boo sangue. E este dom Vaasco foy feito em esta sazom. E a cabo de tempo amdamdo este dom Vaasco, domzel muito aposto e de boas comdiçõoes, em casa delrrey dom Affomsso o terçeiro avia hi dous donzees irmãaos que erom do linhagem dos Marinhos e aviamlhe emveja: e estamdo no paaço ouuerom pallauras com este dom Vaasco dizemdolhe que era mazelado porque fora feito em tempo de Gomçallo Rodriguez: e elle ouue desto gram uergonha de muytas gentes que hi estauam, e esteue huuma gram peça penssamdo nas pallauras e oolhou como eram muito avilladas, dèsi er oolhou em como estaua no paaço hu elrrey estaua, que sse hi tornasse mãao que lhe seria logo estranhado por elrrey, e ouuesse logo de poer em ventuyra do rreçeo delrrey, e disselhes que mentiam, e deu a huum delles tam gram punhada que lhe britou logo huum olho, e com ho outro se foy abraçar e foy queer com elle per huuma freesta a fumdo do paaço: e o donzell Marinho quebrou huma perna e quatro costas e dom Vaasco tam mall ferido que o teuerom em par de morte. Desto foi ell muy louuado e poselhe elrrey logo contia de marauedís. E a depois a gram tempo alguuns que lhe bem nom queriam por seu omizio que auia com elles rrepetiam as pallauras hu elle nom estaua que lhe desserom os domzees no paaço delrrey, e desto rrecreçeo a fama. E nesto aimda mais ouuimos dizer a Louremço Fernamdez de Crasto padre de Pero Louremço de Crasto e a Martim Ferreyra que ouue nome Martim Nariz, que eram muy vedros caualleiros que passarom com dom Vaasco todas as lides que elle ouue em Castella, que aquell domzell a que elle quebrou ho olho que o lançou depois em huum poço muito alto que estaua nos paaços delrrey, e muitas companhas que hi estauam que lhe acorrerom e tiraromno. E desto ouue dom Vaasco gram sanha e mamdouo premder e teer em huma torre em Samtarem, e ao depois a dous annos mandouo soltar e lamçar de ssa casa. E este dom Vaasco Martiins Pimentell foy muy boo caualleyro e de gram fazemda e foy meyrinho de todo o rreyno de Portugall, e por sanha que dell ouue elrrey sem rrazom foisse a Castella com dozemtos e cinquoenta de cauallo de boos fidallgos e foisse pera elrrey dom Affomsso. El auia guerra com elrrey dom Samcho seu filho, e fez em este tempo muitas lides e vemçeoas: e a pestumeira que fez em Cordoua reçebeo hi taaes feridas de que morreo aos doze dias. Desto fillhou elrrey dom Affomsso gram pesar e os seus, oolhamdo em como lhes era boo pera o mester muito aficado que auiam, e como em esto pemssarom assi lhes aconteçeo depois, ca dalli adeante forom de pequena defenssom.

De dom Vaasco Martiins Pimentell e de dona Maria Annes de Fornello

Este dom Vaasco Martiins Pimentell foy casado com dona Maria Anes, filha de Joham Martiins de Fornello e de dona Orraca Fafez filha de dom Fafez Godiins como se mostra no titullo xxxix de dom Fafez Luz parrafo III.º, e fez em ella dom Martim Vaasquez Pimentell, e dom Affomsso Vaasquez, e dona Orraca Vaasquez que se uê casada com dom Gomçallo Pereyra, filho de dom Pero Rodriguez de Pereyra bisneto do boom de dom Rodrigo Froyaz de Trastamar e padre do arçebispo dom Gomçallo Pereyra como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo xii. E o sobredito Martim Vaasquez seu irmãao foy casado com dona Costamça Martiins filha de Martim Affomsso de Reesemde e de dona Costamça Rodriguez de Meyra filha de Ruy Fernamdez de Meyra, e fez em ella Vaasco Martiins de Reesemde, e Affomsso Vaasquez, e Joham Vaasquez que morrerom freyres do Espitall sem semel, e dona Enès Martiins, e dona Moor Martiins que foy freyra d'Arouca.

Digitized by Google

De Vaasco Martiins de Reesemde filho de Martim Vaasquez e de dona Costamça Martiins suso dita

Este dom Vaasco Martiins de Reesemde foy casado com dona Tareia Rodriguez, filha de dom Rodrigo Affomsso Ribeyro e de dona Orraca Godiins filha de dom Godinho naturall de Cóymbra que veo do linhagem dos Moedeiros dí. E este dom Godinho suso dito foy muy boom priuado delrrey dom Affomsso de Castella e foy rrico e muito homrrado homem : e ouue outro filho que ouue nome Affomsso Rodriguez que foy muito rrico e muito homrrado e muy priuado delrrey dom Samcho de Castella filho delrrey dom Affomsso que já dissémos. E este Vaasquo Martiins de Reesemde suso dito fez em esta dona Tareyia Rodriguez sa molher huum filho que ouue nome dom Gill Vaasquez de Reesemde e outra filha que ouue nome dona Enês Vaasquez : e este dom Gill Vaasquez de Reesemde foi casado com dona neta de Lopo Fernamdez Pacheco, e fez em ella
E dona Enês Vaasquez sua irmãa foy casada com Martim Martiins Barua, e fez em ella Ruy Barua.

D'Affomsso Vaasquez Pimentell filho de dom Vaasco Martiins Pimentell e de dona Maria Annes de Fornello

Este Affomsso Vaasquez foy casado com dona Samcha Fernamdez filha de Fernamdesteuez Pimtalho e de dona Marinha Nuniz filha de dom Nuno Martiins de Chaçim como se mostra no titullo LIIII.º dos de Maçeeira parrafo II.º, e fez em ella Rodrigo Affomsso, e Joham Affomsso Pimentell, e dona Enês Affomsso que foi casada com Soeyro Martiins de Baruosa e ouuerom filhos. E o sobredito Rodrigo Affomsso Pimentell seu irmãao foy casado com dona Enês Rodriguez, filha de Ruy Martiins de Moraaes e de dona Gomçalluez filha de Gomçallo Rodriguez Moreyra e de dona Moor Martiins, e ouue della Rodrigo Affomsso freyre de Samtiago e duas filhas : e este Rodrigo Affomsso freyre foy comemdador moor de Samtiago e foy casado com dona Lourenço filha de Louremço Vaasquez da Fomsseca, e fez em ella E dom Vaasco Martiins de Reesemde, filho de Martim Vaasquez Pimentell e de dona Costamça Martiins de que sse atrás já fallou, depois que lhe morreo dona Tareyia Rodriguez filha de Rodrigo Affomsso Ribeiro e de dona Orraca Godiins que foy a primeyra molher que ouue casou depois com dona Guiumar Martiins filha de Martim Annes filho do arçebispo dom Joham Martiins de Soilhaaes, e fez em ella dona Meçia Vaasquez que foi casada com Martim Affomsso de Merloo, filho de Martim Affomsso de Merloo o velho e de dona Marinha Vaasquez filha d'Esteuam Soarez senhor d'Albergaria de Paay Delgado de Lixboa, e ouuerom huum filho que chamarom Fernamdaffomsso e huuma filha que ouue nome dona que foi casada com Martim Vaasquez senhor de Gooes : e este Martim Vaasquez fez em esta sa molher E depois que ao dito Vaasco Martiins de Reesemde morreo esta dona Guiumar Martiins suso dita que foy a segumda molher casou depois com dona Meçia Vaasquez filha de Vaasco Paaez d'Azeuedo e de dona Maria Rodriguez e ouuerom semel.

De dona Enês Martiins filha de Martim Vaasquez Pimentell e de dona Costança Martiins de Reesemde

Esta dona Enês Martiins foy casada com Nuno Gonçalluez Camello, e fez em ella Gomçallo Nuniz Camello e dona Moor Nuniz Camella que foy monja d'Arouca e muy gram puta. E Gomçallo Nuniz Camello seu irmãao foy casado com dona Aldomça filha de Ruy Gonçalluez Pereyra e de dona Anes de Samdim, e fez em ella semel.

De dom Vaasco Martiins Pimentell de que sse atrás em seu titullo já fallou

Este dom Vaasco Martiins Pimentell depois que lhe morreo a primeira molher dona Maria Annes de Fornellos domde deçemderom estes foy casado com dona Maria Gomçalluez de Portocarreyro filha de Gomçallo Veegas o Alfeiram, e fez em ella dom Martim Vaasquez Pimentell coonigo do Porto e abade de Çerzedello, e Fernam Vaasquez, e Ruy Vaasquez, e Esteuam Vaasquez, e Affomsso Vaasquez, e dona Aldara Vaasquez que foy casada com Nuno Gomçalluez Cogominho e nom ouuerom semel, e dona Samcha Vaasquez que foy freyra d'Arouca. Este Fernam Vaasquez suso dito filho de dom Vaasco Martiins Pimentell e de dona Maria Gomçalluez foy casado com dona Maria Rodriguez filha de Ruy Martiins de Monta Marta apar de Çamora, e fez em ella huma filha que ouue nome dona Isabell Fernamdez : e esta dona Isabell Fernamdez foy casada com Fernam Nuniz Cogominho filho de Nuno Fernamdez Cogominho, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Aldomça que foy casada com Gomçallo Nuniz Camello e fez em ella E Esteuam Uaasquez Pimentell foy casado com dona Pirez d'Eluas filha de Domingos Pirez d'Achellas, e fez em ella Vaasco Martiins Pimentell que cha-

Digitized by Google

marom Patinho por sobrenome : este Vaasco Martiins se uê casado com dona Tareyia Gill filha de dom Gill Martiins Zote como se mostra no titullo e fez em ella Ruy Vaasquez e dona Meçia Vaasquez. Esta dona Meçia Vaasquez foi casada com dom Aluaro Pereyra como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo xiii. E o sobredito Affomsso Vaasquez Pimentel suso dito foi casado com dona Moor Martiins filha de Martim Martiins Zote, e nom ouuerom semel. E dom Ruy Vaasquez outrossy filho dos ditos dom Vaasco Martiins Pimentell e dona Maria Gomçalluez foy casado com dona Tareyia Rodriguez filha de Ruy Paaez Bugalho e de dona Orraca de Samtarem, e fez em ella Joham Rodriguez Pimentell, e dona Enês, e doha Maria Rodriguez que foy casada com Gomçallo Vaasquez de Gooes e matoua por máao preço. E o dito Joham Rodriguez Pimentel foi casado com dona Esteuainha Gomçalluez, filha de dom Gomçallo Pereyra e de dona Enês Louremço filha de dom Louremçe Anes Carnes, e fez em ella semel como se mostra no titullo xxi delrrey Ramiro parrafo xiii. E dona Enês Rodriguez, irmãa do dito Joham Rodriguez Pimentel e filha dos sobreditos Ruy Vaasquez e dona Tareyia Rodriguez, foy casada com Meem Gomçalluez Camelo, e fez em ella huum filho que ouue nome Diego Gomçaluez.

De dona Samcha Vaasquez filha de dom Vaasco Martiins Pimentel e de dona Maria Gomçalluez filha de Gomçallo Veegas o Alfeyram

Esta dona Samcha Vaasquez foy casada com Joham Martiins de Cuynha como se mostra no titullo lv dos de Cuynha parrafo vi.°, e fez em ella Gomçalle Annes de Cuynha, e Joham Annes de Cuinha, e Pedre Annes de Cuinha, e Rodrigo Anes de Cuinha, e dona Enês que foy casada com Ruy Pirez d'Afomseca, e dona Samcha Anes que foy casada com dom Esteuam Rodriguez de Molles como se mostra no titullo lvi de dona Ouroana Soarez parrafo E o dito Gomçalle Anes foy casado com dona Maria Garçia naturall d'Aragom, e fez em ella huma filha que ouue nome Tareyia Gomçalluez. E Johane Anes, irmãao do sobredito Gomçallo Anes e filho dos ditos Joham Martiins de Cuynha e de dona Samcha Vaasquez, foy casado com dona Marquesa Pirez filha de Pascoall Pirez, huum villãao aragoês que moraua em Lixboa, e de Eluira Martiins filha de Martim Micha de Lixboa : e esta dona Marquesa Pirez fez torto a seu marido segumdo o confessou ante elrrey aquell com que ella fazia o mall, e matouo elrrey porem, e depois veo a casar com ella este Johane Anes, e ella pario huuma filha que se uê casada com E Pedre Anes de Cuynha seu irmãao do dito Johane Anes de Cuynha foy casado com dona E dom Rodrigue Annes, outrossy irmãao dos sobreditos e filho dos ditos Joham Martiins de Cuynha e de dona Samcha Vaasquez, foi casado com dona Enês Esteuez filha d'Esteuam Paaez d'Azeuedo e de dona Rodriguez de Vasconçellos, e fez em ella Joham de Cuynha.

TITULO XXXVI.°

DE DOM MONINHO VEEGAS O GASTO DOMDE VEM OS DE RIBA DE DOYRO

Este dom Moninho Veegas o Gasto primeiro veo a Portugall em tempo delrrey dom Ramiro de Leom, e veo de Gasconha e outro seu irmãao com el que foy bispo do Porto e avia nome dom Sesnamdo, este morreo e jaz em Villa-Boa do Bispo. E veo com elle o bispo dom Nonego que jaz no moesteiro de Coyaos e veerom com elle dous seus filhos, huum ouue nome dom Egas Moniz o Gasto e ho outro ouue nome dom Garçia Moniz o Gasto. E veerom com elle muitos e boos caualleiros e muitos e boos escudeiros filhos d'algo, e veerom per mar portar na foz de Doyro que he antre o Porto e Gaya e em aquell tempo chamauomlhe a foz Doyro máao, e lidarom hi com muy gram peça de mouros per muitas vezes, e matarom hi huum dos filhos que auia nome dom Garçia Moniz o Gasto : e aaçima vemçco os mouros e veo gaanhamdo delles a terra per rriba de Doyro açima de huuma parte e da outra.

De dom Egas Moniz o velho Gasto filho de dom Ermigo Veegas o velho Gasto

Este dom Egas Moniz o velho Gasto foi casado com dona Toda Ermigiz Aboazar filha de dom Ermigo Aboazar neto de rrey Ramiro de Leom como se mostra no seu titullo xxi parrafo ii.°, e fez em ella dom Ermigo Veegas o velho Gasto. E esta dona Toda Hermigiz Aboazar foy depois casada com dom Pero Trocosemdiz como se mostra no titullo xlii de dom Trocosemdo Gueediz parrafo viii.° Este dom Hermigo Veegas o uelho Gasto suso dito foi casado com dona e fez em ella dom Moninho Ermigiz o Gasto que foy casado com dona minhana dona Ouroana, e fez em ella dom Egas Moniz o honrrado e bem auenturado que chamarom de rriba de Doyrò, e dom Meem Moniz que chamarom de rriba de Doyro que foy casado com dona Ouroanna Meendez filha de dom Meem Veegas de Sousa como se mostra no titullo xxxi desta dona Ouroana parrafo primo. E dom

Digitized by Google

Egas Moniz de rriba de Doyro seu irmãao filho dos sobreditos foy casado duas vezes, a primeira vez foy casado com dona Moor Paaez filha de dom Paay Goterrez da Silua, o que emcoutou o moesteiro de Tiuãaes, e fez em ella Louremço Veegas o Espadeiro de que fallaremos adeamte e dona Leanor Veegas que foy casada com dom Gomçallo Meemdez o Lidador como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo vii.º : e a segumda vez foi casado com minhana dona Tareyiafomso, a que fumdou o moesteiro de Salzeda, e ouue della filhos como adeamte ouuiredes no parrafo xiii deste titullo.

E o sobredito Louremço Veegas o Espadeiro foi casado com dona Maria Gomez filha do comde dom Gomez Nuniz de Poombeiro, e nom ouuerom semel : e depois morte desta dona Maria Gomez suso dita tomou este Louremço Veegas suso dito huma barregãa que ouue nome Hortigueira, e fez em ella huum filho que ouue nome Egas Louremço. E este Louremço Veegas suso dito foy o que amou muito elrrey dom Affomsso o primeiro rrey de Portugall, e nom no chamaua senom irmãao porque o criara seu padre dom Egas Moniz.

De Egas Louremço filho de Louremço Veegas o Espadeiro

Este Egas Louremço foy casado com dona e fez em ella Soeiro Veegas Coelho, e Gomez Veegas Frade, e Gomçallo Veegas Magro, e Pero Veegas, e dona Maria Veegas, e dona Marinha Veegas, e dona Margarida Veegas. Este Soeiro Veegas Coelho filho deste Egas Louremço foy casado com dona Moor Meemdez filha de Meem Moniz de Camdarey, o que emtrou primeiro em Samtarem quamdo a filharom, e fez em ella dom Pero Soarez Coelho, e dom Joham Soarez Coelho, e dona Maria Soarez Coelha, e dona Enês Soarez Coelha. Este dom Pero Coelho filho primeiro deste Soeiro Viegas e Moor Meemdez foi casado com dona Beatriz Eanes filha de dom Joham Pirez Redomdo e de dona Gontinha Soarez, e nom ouuerom semel. E dom Joham Soarez Coelho seu irmãao filho dos sobreditos foy casado com dona Maria Fernamdez filha de Fernam Samchez Dordees naturall de Galliza, e fez em ella Pedre Anes Coelho que foy clerigo, e dona Moor Eanes, e dona Maria Anes, e dona Aldara Anes, e dona Orraca Annes. Este Pedre Anes Coelho filho do sobredito dom Joham Soarez foi casado com dona Margarida Esteueez, filha de dom Esteuam Hermigez da Teixeira e de dona Orraca Fernamdez filha de Fernam Louremço de terra de Samta Maria, e fez em ella semel como já dissémos no titullo xxxii de dona Orraca Meendez parrafo iii.º E a sobredita Aldara Annes filha de dom Joham Soarez Coelho foy casada com e nom ouuerom semel. E dona Orraca Annes suso dita filha de dom Joham Soarez Coelho foy casada com dom Soeiro Meemdez Petite, e matoua por máao preço e nom ouue semel. E dona Maria Anes sa irmãa nom ouue semel. E esta dona Moor Eanes suso dita casou com Martim Affomsso de Reesemde, e matoua por máao preço e nom ouuerom semel : e assy estas todas tres nenhuma dellas nom ouuerom semel. E dona Maria Soarez filha terçeira de Soeiro Veegas e de dona Moor Meemdez foi casada com Joham Pirez de Vaasconçellos, por sobrenome Joham Temrreyro, o quall avia seu omizio com Ayras Eanes de Freytas por morte de Gill Martiins, filho de dom Martim Pirez Ribeiro que o dito Ayras Eanes matára, e seu segumdo coirmãao do dito Joham Temrreyro, o quall Joham Temrreyro matou este Ayras Eanes en o moesteiro de Fonte Arcada, e trouxe consigo a ssa morte Pedre Annes Peral Velho, que era seu primo coirmãao, dizemdolhe que auia desafiado por el este Ayras Eanes e el auiao desafiado por ssi, mais quamto he por Pedre Anes Aluelo nom. E passou assi perante elrrey dom Samcho Capello, e veeromno a emprazar perante elrrey dom Samcho de Portugall dom Esteuam Anes de Freytas irmãao d'Ayras Eanes, e Ruy Fafez, e Vaasco Louremço, e Martim Louremço de Cuynha : e Pedre Anes Aluelo veo ao rreto e disse que nom negaua que nom fora em sa morte mais que lhe dissera Joham Pirez de Vasconçellos seu primo que o auia desafiado por elle e se lho negasse que lhe meteria as mãaos sobrello. E emtom mandou elrrey dom Samcho emprazar o dito Joham Pirez de Vasconçellos que veesse a rrespomder ao feito do rreto, e Joham Pirez nom veo ao primeiro prazo : er mandouo emprazar outra vez e nom veo : er mandouo emprazar as outras segumdo manda o direito e custume dos rreys e el nom recudio a nenhuum dos prazos guardamdo elrrey todos muy bem e compridamente assy como deuia a fazer. E os caualleyros amdamdo de cada dia perante elrrey demandamdolhe dereito e elrrey pesamdolhe muito e veemdo que nom podia hi al fazer : e porque o outro nom queria viir aos prazos que lhe eram deuisados, avemdo seu conselho com peça de bõos e de caualleiros filhos dalgo que eram com elle, ouue a dar semtemça pesamdolhe muito e a semtemça foy esta, que aa reuelia do dito Joham Pirez de Vasconçellos, porque nom veera aos tempos que lhe forom assiinados como manda o dereito e o custume dos rreys, que o daua por feitor assy como deuia a seer Pedre Anes Aluelo, e que a pena que o dito Pedre Anes deuia auer que se tornasse a ell toda e que o dito Pedre Anes Aluello fosse liure e quite. E emtom veo a beyiar a mãao a elrrey Pedre Anes e os outros caualleiros que o acusauam e disserom que o manteuesse Deus e que jullgára come muy boo rrey e dereito. E este Joham Pirez de Vasconçellos numca depois veo a purgar seu rreto nem fazer mais por elle. E esta semtemça foy dada na Cabeça da Vide antre Tejo e Odiana a huma legoa gramde d'Alter do Chãao.

Digitized by Google

De Joham Pirez de Vasconçellos suso dito por sobrenome Joham Temrreyro

Este Joham Pirez de Vasconçellos foy casado com a comdessa dona Maria Soarez, filha de dom Soeiro Vcegas Coelho e de dona Moor Meemdez filha de Meem Moniz de Camdarey que emtrou primeiro em Samtarem quamdo a filharom, e fez em ella Pedre´Anes, e Rodrigue Anes, e dom Esteue Annes que foy bispo de Lixboa, e dona Tareyia Annes, e dona Moor Eanes que foy casada com dom Ayras Rodriguez Doróo como se mostra no titullo XLIII.° de dom Gomçallo Meemdez parrafo III.°

De Ruy Pirez filho de Pedre Anes e de dona Tareyia Gill sa coirmãa

Este Ruy Pirez foy casado com dona Moor Martiins filha de Martim Anes Redomdo, e fez em ella dona Tareyia Rodriguez : e esta dona Tareyia Rodriguez foi casada com Giralldesteuez Feyjóo, e fez em ella Guiomar Rodriguez que foy casada com Joham Martiins neto do arçebispo dom Joham de Soylhãaes que foy arçebispo de Bragaa, e dona Johana Rodriguez que foy casada com Nuno Gomçaluez d'Aureu filho de Lopo Gomçalluez.

De dona Beremgueira Pirez filha de Pere Anes filho de Joham Pirez de Vasconçellos e de dona Margarida Pirez de Portocarreiro

Esta dona Birimgueira Pirez foy casada com Esteuam de Freitas, e fez em ella Martim de Freitas. E Rodrigue Annes filho dos sobreditos Joham Pirez de Vascomçellos e da comdessa dona Maria Soarez foi casado com dona Miçia Rodriguez filha de Ruy Viçente de Penella e de dona Fruilhe de Belmir, e fez em ella Meem Rodriguez de Vasconçellos, e Fernam Rodriguez, e Joam Rodriguez, e Nuno Rodriguez, e Esteuam Rodriguez Cogominho de Lixboa, e dona Costamça Rodriguez, e dona Maria Rodriguez, e dona Guiumar Rodriguez, e dona Tareyia Rodriguez, e dona Leanor Rodriguez. Este dom Meem Rodriguez de Vascomçellos suso dito filho do sobredito Rodrigo Annes e de dona Maria Soarez foy casado com dona Maria Martiins, filha de Martim Pirez Zote e de dona Maria Viçemte Dorgueses neta de dom Pero Rodriguez de Pereira como se mostra no seu titullo XXXIII.° parrafo II.°, e fez em ella Johane Meemdez de Vascomçellos, e dona Costamça Meemdez, e dona Guiumar Meemdez. E a sobredita dona Maria Martiins molher de Meem Rodriguez suso dito fora já ante casada com Gill Nuniz de Chaçim e ouuerom semel. Este dom Johane Meemdez filho do dito Meem Rodriguez foy casado com dona Aldara Affomso, filha de Vaasco Affomsso Alcoforado e de dona Beatriz Martiins filha de Martim Barreto, e ouuerom semel. Esta dona Costamça Meemdez foi casada com Gomez Pirez de Seruamtes, e ouuerom semel.
E a sobredita dona Guiomar Meemdez irmãa da sobredita dona Costamça Meemdez foy freyra d'Arouca, e nom ouue semel. E morreo ao dito Meem Rodriguez de Vascomçellos esta molher dona Maria Martiins filha de dom Martim Martiins Zote e casou depois este Meem Rodriguez com dona Costamça Affomsso filha d'Affomsso crelligo e de dona Ousemda da Oliueira, e fez em ella Martim Meemdez, e Gonçallo Meemdez, e Ruy Meemdez, e dona Miçia Rodriguez, e dona Enês Rodriguez, e dona Joana Rodriguez : e dona Meçia Rodriguez e dona Enês Rodriguez forom monjas d'Arouca, e dona Johana Rodriguez foy freyra de samta Crara de Samtarem : e dona Beatriz Rodriguez foy monja de Loruãao, e dona Maria Meemdez. Este Martim Meendez filho do dito Meem Rodriguez foi casado com dona Enês Martiins, filha de Martim Pirez d'Aluaremga e de dona Enês Paaez filha de Paay Rodriguez Souella, e ouuerom semel como já dissémos : e fora já esta dona Enês Martiins casada com Egas Gomçalluez Barroso e nom ouue della semel. E Gomçallo Meemdez filho do dito Meem Rodriguez foi casado com dona Mariafomsso filha d'Affomsso Tellez e de dona Bringueira Louremço de Valladares, e nom ouuerom semel, mais el foi boo fidalgo e priuado delrrey dom Pero de Portugal. E dona Maria Meemdez foi casada com Gomçale Esteuez de Taauares, filho d'Esteuam Taauares e de dona Pirez filha de Giral Pirez Maldoado.

De Fernam Rodriguez e dos outros seus irmãaos todos filhos de Rodrigue Annes de Vascomçellos e de dona Meçia Rodriguez e netos de Ruy Viçemte de Penella da parte de sua mãy, e dos filhos que ouueram

Este Fernam Rodriguez foi casado com dona Milia Fernamdez filha de Fernamdaffomsso de Caambra, e fez em ella dona Tareyia Rodriguez, e dom Gomçallo Rodriguez, e Martim Rodriguez. E Joham Rodriguez de Vascomçellos foi casado com dona Costamça Soarez, filha de Paay Soarez filho de Soeiro Gomçaluez de Barúndo e de dona Samcha Pirez de Nouaaes : e este Joham Rodriguez de Vasconçellos suso dito foi moordomo do iffamte dom Affomso e de dona Maria filha de Maria Annes Solteira que uiinha dos Farumdos e dos Vilarinhos e da outra parte dos Solteiros de Samtarem, e fez em ella dona Leonor Annes, e Pedre Annes, e Rodrigo Annes, e Gonçalle Annes, e Diegue Annes. E Nuno Rodriguez foy moordomo de dom Affomsso Samchez, e morreo em Alboquerque e nom ouue semel. E dona Costamça Rodriguez foi casada com Gomez Paaez d'Azeuedo, e ou-

Digitized by Google

uerom semel como se mostra no titullo xxx de Gomez Meemdez Gedeão. E dona Maria foi casada com Vaasco Paaez, e fez em ella semel como se mostra no dito titullo xxx de dom Gomez Meemdez. E dona Guiomar Rodriguez foi casada com Esteuam Paaez d'Azeuedo, e ouuerom semel como se mostra no dito titullo xxx parrafo viii.º E dona Tareyia Rodriguez foi casada com Pero Rodriguez Çerueyra, e fez em ella dona Maria Pirez Çerueira que foi casada com Ruy Nouaaes, e fez em ella huum filho que ouue nome Paay Nouaaes e huuma filha que ouue nome dona Rodriguez. E dona Leanor Rodriguez foi casada com Paay de Meira, e fez Gomçallo Paaez. E Gomçallo Paaez foi casado com dona filha de dom Martim Gomçalluez Leitom que foi meestre de Christus, e fez em ella Pay de Meira.

De dona Enês Soarez filha de Soeiro Veegas Coelho e de dona Moor Meemdez de Camdarey

Esta dona Enês Soarez foy casada com Gill Pirez Feyióo, e fez em ella Martim Gill, e dona Maria Gill, e Martim Gill, e dona Tareyia Gill, e dona Orraca Gill, e dona Sancha Gill. Martim Gill foi casado com dona Maria Pirez filha de Peralegrete. E dona Maria Gill foy casada com dom Ruy Paaez de Valladares, e fez em ella Joham Rodriguez, e Paay Rodriguez que foi morto per justiça, e Gill Rodriguez que foy morto por Pero Soarez Galinhato. E Joham Rodriguez foy casado com dona Maria Fernamdez filha de Fernamdesteuez Pimtalho. E Paay Rodriguez foy casado com dona Aldomça Rodriguez de Telha, e ouue huuma filha que ouue nome dona Enês Paaez que foy casada com Martim Piriz d'Aluaremga e ouuerom semel. E dona Tareyia Gill filha de Gill Pirez Feyióo e de dona Enês Soarez foi casada com Huer Nuniz escudeiro natural de Lima, e fez em ella Fernamdueriz que foy gafo, e depois que morreo este Huer Nuniz suso dito casou ella com Gomçalle Annes de Portocarreiro, e fez em ella Fernam Gomçalluez e dona Moor Gomçaluez. Este Fernam Gomçalluez foi casado com dona Maria Martiins filha de Martim Esteuez da Teixeira : e dona Moor Gomçaluez sua irmãa foy casada com Paay Soarez de Payua, o que sse fez morto pera matar sa molher per máao preço que ella auia. Esta dona Tareyia Gill suso dita foy de máao preço, e ouue filhos de seu primo coirmãao Pedre Annes de Vascomçellos como dito he. E dona Orraca Gill filha do dito Gill Pirez Feyióo e de dona Enês Soarez foi casada com
E dona Samcha Gill sua irmãa filha dos sobreditos foi casada com Ruy Fernamdez das Mãaos de Lima, e fez em ella Gomçallo Rodriguez de Lima.

De dona Maria Veegas filha de Egas Louremço o Espadeiro e de dona Maria Paaez filha de dom Paay Goterrez da Silua

Esta dona Maria Veegas foi casada com Pero Origuiz de Nourega, e fez em ella Joham d'Auoym, e Fernam Pirez Farimquel de Bragaa que catou bem agoyro, e Esteuainha Pirez. Este Joham d'Auoim filho de Pero Origuiz de Nourega e de dona Maria Viegas foy muy boo e muyto homrrado, e fezeo elrrey dom Affomsso, padre delrrey dom Dinis de Portugal, rricomem e ouue muytos caualleyros por uassallos. E este dom Joham d'Auoym foy casado com dona Marinhafomso filha d'Affomsso Pirez d'Arganill, que trouue as cabeças dos martires de Marrocos a samta Cruz de Coymbra per mamdado do iffamte dom Pedro de Portugall, e de dona Vallasquida de Çamora, e fez em ella dom Pere Annes de Portel e dona Maria Annes. Este dom Joham d'Auoym e sa molher iazem no Marmelar e leixaromno ao espitall de sam Joham. E o dito dom Pere Annes seu filho foy casado com dona Costamça Meendez filha de dom Meem Garçia ho Sousãao e de dona Tareyia Annes de Lima, e fez em ella filhos e filhas como se mostra no titullo xxii dos Sousãaos parrafo xi. E dona Maria Annes sua irmãa filha dos sobreditos foy casada com dom Martim Affomsso Tello, e nom ouuerom semel : e depois morreo este dom Martim Affomsso Tello e casou esta dona Maria Annes suso dita com dom Joham Fernamdez de Lima que chamarom Pam-cemteo e nom ouue de nenhuum delles semel.

De Esteuam d'Avoym filho de dom Pero Rodriguez e de dona Maria Veegas filha de dom Egas Louremço

Este Esteuam d'Auoym foy casado com dona Eixemea Esteueez filha d'Esteuam Soarez d'Alfamxe, e nom foy lidemo este Esteuam Soarez, e fez em ella Gomçalle Esteeuez e dona Moor Esteeueez. Este Gomçalle Esteeuez sobredito foi casado com dona Alda Vaasquez filha de Vaasquo Affomsso Vaasquo Mouro, que foy alcayde de Coymbra, e fez em ella Nuno Gomçalluez que foy casado com a filha d'Affomsso Diaz : e morreo este marido e casou ella depois com Soeyro Coelho. E outros filhos de Gomçalle Esteeueez e de dona Alda Veegas forom estes, Dieguo Gomçalluez, e Aluaro Gomçalluez, e Fernam Gomçalluez que foy prioll de Poboos. E dêsque morreo esta molher sobredita a Esteuam d'Auoym casou elle depois com dona Maria Annes filha de Joham Pirez Bocardo e de dona Maria Dade, e fez em ella huum filho : e morreo o padre e o filho e erdou a madre os beens.

Digitized by Google

De dona Esteuainha Pirez filha de dom Pero Origuiz e de dona Maria Veegas filha d'Egas Louremço irmãao de Soeyro Veegas

Esta dona Esteuaynha Pirez foy casada com Gomez Amsur filho d'Amsur Soarez e de dona Maria Veegas de Regallados que foy barregãa de dom Ruy Meemdez de Sousa, e fez em ella Martim Gomez, e dona Maria Gomez, e dona Tareyia Gomez. Este Martim Gomez foy casado com dona Tareyia Fernamdez filha de Fernam Gomçalluez alcayde da Azambuja e irmãao de Ruy Fernamdez alcayde da Azambuja de padre e de madre e de filha de dona Ouroana Guodiiz filha de dom Guodinho de Pousada de Tamhal, e fez em ella Joham Martiins e dona Esteuaynha Martiins. Este Joham Martiins foy casado com dona Samcha Gomez filha de Gomez Martiins e de dona Maria Annes de Samtarem. Esta dona Esteuaynha Pirez suso dita dêsque lhe morreo o marido prymeyro Gomez Amsur casou com Joham Gomçalluez de Barundo, e d'ambos ouue semel como ho liuro comta.
E dona Esteuaynha Martiins irmãa do dito Joham Martiins e filho dos sobreditos foy casada com Hamrrique Soarez filho de Soeyro Gomçaluez de Barundos e de dona e fez em ella Vaasquo Soarez. E dêsque morreo este Hamrrique Soarez suso dito casou despois esta dona Esteuaynha Martiins suso dita com Vaasque Annes Çesar, e fez em ella dona Maria Guomez : e esta dona Maria Guomez foy casada com Gomçallo Vaasquez de Gooes e nom ouuerom semel. E dona Maria Gomez filha de Gomez Amsur e de dona Esteuaynha Piriz e neta d'Amsur Soarez e de dona Maria Veegas foy casada com Gomçallo Gomçalluez[1] da Atouguia : e dona Tareyia Gomes sua irmãa filha e neta dos sobreditos foy casada com Vaasco Raa, e fez em ella Esteuão Annes Tiçom. Fora ante esta Tareja Gomes suso dita casada com Gomes Gomçalues do Lago, e fez em ella Martim Gomes do Lago e dona Maria Gomes molher de Pero Annes Cardo.

De Gomçallo Louremço Magro filho de Egas Louremço Veegas o Espadeiro

Este Gonçallo Veegas Magro nom foy casado, mas ouue hum filho de huuma barragam que ouue nome Lorenço Gonçalues Magro que foy ayo delrrey dom Dinis de Portugal. Este Louremço Gonçalues Magro foy casado com dona Godins filha de dom Godinho de Coimbra, e fez em ella Egas Louremço Magro chantre de Braga, e Vasco Lourenço, e Beatris Lourenço.

De Gomes Veegas Frade filho de Egas Louremço e neto de Louremço Veegas o Espadeiro

Este Gomes Veegas Frade, filho de Egas Lourenço filho de Lourenço Veegas o Espadeiro de gança, foy casado com dona Tareyia Gonçalues filha de Gonçallo Gonçalues de Móos, e fez em ella dona Aldara Gomes. Esta dona Aldara Gomes foy casada com Affomsso Pires o Alcoforado, e fez em ella Pero Affonso, e Martim Affonso, e Lopo Affonso, e Fernão Affonso, e Lourenço Affonso, e Vasco Affonso, e dona Costança Affonso, e dona Aldara Affonso que se nom quiz casar foi boa. E este Martim Affonso Alcoforado foi cazado com dona Maria Viçente filha de Viçente Godiins de Coimbra filho de dom Godinho que já dissémos priuado delrrey dom Affomso de Castella e uinha de' linhagem dos Moedeiros, e fez este Martim Affonso em esta sa molher dona Maria Viçente suso dita huma filha que ouue nome dona Aldara Martiins que foy casada com Gomes Martiins Sote e fez em ella dona Tareja Gil que foy casada com Vasco Martiins Pimentel Patinho. E o sobredito Martim Affonso Alcoforado seu auôo dêsque lhe morreo a primeira molher cazou com dona Maria Ribeira filha de Pero Affonso Ribeiro e de dona Alda Martiins Curutella, e ouuerom huum filho que ouue nome Pero Martiins Alcoforado ut titullo XL de dom Pero Coronel parrafo III.º Este Pero Martiins Alcoforado foy casado com dona Gonçalues filha de Gonçallo Martiins Camello e de dona Tareja Anes de Portocarreiro, e ouerão semel Gonçalo Pires e dona Pires que foy cazada com Affonso Correa. E Lopo Affonso Alcoforado, filho de Affonso Pires Alcoforado e de dona Aldara Gomes e neto de dom Gomes Viegas e de dona Tareia, foy cazado com Tareia Mendes filha de Mem Lourenço do Foio apar de Uizeu e de dona Sancha Lourenço e matoua por máo preço : e depois foy casado este Lopo Affonso Alcoforado com dona Maria Rodrigues filha de Ruy Fernamdes Gatto e de dona Inês Martiins filha de Martim Affonso de Cambra que iá dissémos, e ella foy gram má molher e elle nam ouue della semel.

De dona Margarida Viegas filha de Egas Lourenço

Esta dona Margarida Veegas foy cazada com Esteuam Pires de Cambra, e fez em ella huum filho que ouue nome Esteuam Lambat que foy cazado com dona e fez em ella hum filho que ouue nome Pero Esteues

[1] *Á margem em letra moderna* Aqui entrão o treslado dos capitulos que vieram da livraria do Duque de Bragança que aqui estão juntos.

Digitized by Google

Lambat e Amrrique Esteues Lambat. Este Pero Esteues Lambat foy cazado com e fez em ella huma filha que ouue nome dona Pires que foy cazada com Martim Reimom de Aluellos, e ouueram hum filho e huma filha, o filho ouue nome Pero Esteues Lambat filho de Esteuam Lambat e de dona foy cazado com dona e fez em ella huma filha que ouue nome dona Catherina Anrriques. E Vasco Affonso Alcoforado e irmãao de Lopo Affonso Alcoforado e filho dos ditos Affonso Pires Alcoforado e dona Aldara Gomes foy cazado com dona Beatriz Martiins filha de Martim Fernamdes de Barros e de dona Maria Rodrigues, e ouueram semel como já dissémos. E Fernão Affonso Alcoforado e irmão outrosi filho dos sobredittos nom foy cazado, mas ouue huma soldadeira sa barregam que auia nome Crara Viçente, e fez em ella hum filho que ouue nome Affonso Fernandes que foy gafo. Este Affonso Fernandes foy cazado com dona e fez em ella hum filho que ouue nome Vasco Affonso. E Pero Affonso e Lourenço Affonso irmam dos sobredittos Fernão Affonso e filho de Affonso Pires Alcoforado e de dona Aldara Gomes e netos de dom Gomes Veegas e de dona Tareia nom ouuerão semel. E dona Costança Affonso Alcoforada, filha de Affonso Pires Alcoforado e de dona Aldara Gomes e netto de dom Gomes Veegas Frade e de dona Tareia Gonçalues, foy cazada com Affonso Velho filho de Rodrigo Velho e de dona Tareja Pires Pereira, e fez em ella geraçam ut titullo XLII de dom Godinho Araldes parrafo V.

Dos filhos de dom Egas Louremço filho de Lourenço Viegas o Espadeiro de gaança : primeiramente de Gomes Viegas o Frade

Este Gomes Veegas Frade foy cazado como já dissémos : e Pero Viegas irmão deste Gomes Viegas Frade e filho deste Egas Louremço foy cazado com dona Esteues filha de Esteue Anes e de dona Marinha Veegas irmã do sobredito Gomes Veegas foy cazada com Fernão Origis filho de Pero Origues Anoruega, e fez em ella Fernão Fernandes Gozelhas e Nuno Fernandes que foy priol de Baldreu. Este Nuno Fernandes priol ouue hum filho que ouue nome Ruy Nunis e foy priuado delrrey dom Dinis de Portugal e ouuidor da justiça de sua casa, e Fernam Fernandes Gozelhas seu irmão.

De dom Egas Monis o segundo que chamarão de riba de Douro o bem auenturado de que já fallámos

Este dom Egas Monis foi cazado a segunda ves com a minhana dona Tareja Affonso filha do conde dom Affonso das Asturias, o que fundou o mosteiro de Salceda, e fez em ella dom Affonso Viegas que chamarão por sobrenome dom Moço Veegas, e dom Sueiro Veegas, e dom Pero Veegas, e a minhana dona Oraca Veegas que fundou o mosteiro de Tuias, e dona Dordia Veegas que cazou com dom Gonçalo de Sousa como se mostra no titullo XXII dos Sousãaos parrafo VII, e dona Eluira Veegas que foy cazada com dom Pero Paes Alfeirão ut titullo XVII de dom Sueiro Mendes o boom parrafo XVII. E dom Affonso Veegas que chamarom por sobrenome dom Moço Veegas e depois Gasto foy cazado com dona Aldara Pires filha de dom Pero Gomes Espinhel e de dona Tareja Anes de Paradinhas ut titullo XLVII dos de Espinhel parrafo I.º, e fez em ella dom Egas Affonso, e dom Pero Affonso, e dona Dordia Affonso que foy cazada com dom Reimom Paes como se mostra no titullo dos de rriba de Uizella parrafo I.º, e dona Oraca Affonso. E dom Egas Affonso seu irmão filho do ditto dom Moço Veegas cazou com dona Sancha Paes, e fez em ella Pai Veegas, e Lourenço Veegas, e Pero Veegas, e dona Aldara Veegas que foy casada com dom Lopo Affonso de Baiam ut titullo parrafo IV e fez em ella dom Fernão Lopes de Beja e dom Diogo Lopes de Baião e dona Sancha Logreca de Baião. Este Fernão Lopes de Baião não foy cazado nem ouue semel : e dom Affonso Lopes de Baião cazou com dona Mor Gonçalues, filha de dom Gonçallo Mendes filho do conde dom Mendo o Sousam e de dona Tareja Soares filha de dom Soeiro Veegas de riba de Douro, e non ouueram semel : e dom Diogo Lopes Baião foy cazado com dona Oraca Fernandes de Cabreira de terra de Leom, e nom ouuerão semel. Este dom Diogo Lopes sobreditto ouue um filho de gança que ouue nome Affonso Dias e cazou em Santarem, e ouue semel ut titullo E dona Sancha Lopes de Baião irman dos sobreditos Affonso Lopes e de dom Diogo Lopes e filho de dom Lopo Affonso de Baiam e de dona Aldara Veegas, nom foy cazada nem ouue semel. E dom Pero Affonso, filho de dom Affonso Veegas Moço e de dona Aldara Pires netto de dom Egas Monis e da minhana dona Tareja Affonso, casou com dona Oraca Affonso filha delrrey Affonso primeiro e de dona Eluira Galter de gaança, e fez em ella dom Abril Pires, e dom Fernão Pelegri, e dona Sancha Pires, e dona Aldara Pires. Dom Abril Pires casou com dona Sancha Nunes de Baruosa, e fez em ella dom Pero Abril, e dom Nuno Abril sobredittos, e dona Oraca Abril. Dom Pero e dom Nuno forom gafos sem semel : dona Oraca cazou com dom Joam Martiins Chora, e fez em ella dom Pero Anes Gago que cazou com dona Oraca Affonso filha delrrey dom Affonso de Portugal de gaança, e fez em ella dona Aldara Pires a qual casou com João Pires Portel o maior e nom ouuerom filhos. Depois cazou esta dona Oraca Abril sobreditta com dom Fernão Garçia Esgaraminha filho de dom Graçia Mendes de Sousa e de dona Eluira Gonçalues de Torinho, e non ouuerom semel. E dona

Digitized by Google

Sancha, filha de dom Pero Affonso e de dona Oraca Affonso netta de dom Viegas Moço, cazou com dom Pero Rais Girom, e fez em ella dona Tareja Pires que cazou com dom Aluaro Dias das Asturias e fizerom semel ut titullo xxiii parrafo iii.

De dom Guilham Reimondo filho de dom Reimondo Paes de riba de Vizella e de dona Dordia Affonso filha de dom Moço Veegas

Este dom Guilhão Reimondo non ouue semel lidema, mas filhou por filho hum seu irmão da barregam que auia nome dom Soar Reimondo, e erdou os seus bens : e este dom Soar Reimondo foy cazado com dona Oraca Veegas Gueda, e fez em ella semel ut titullo xxx de dom Gomes Mendes Guedeão parrafo iii.

De dona Dordia Reimondo filha de dom Reimondo Paes de riba de Vizella e de dona Dordia Affonso filha de dom Moço Veegas e de dona Aldara Pires

Esta dona Dordia Reimondo foy cazada com dom Pero Annes de Cerueira, e fez em ella o bispo dom Gil Pires de Tui, e dom Affonso Pires, e dom Gonçallo Pires. Este dom Affonso Pires foy cazado com dona Tareja Pires filha de dom Pero Soares Saraça e de dona Eluira Nunes Maldoada, e fez em ella João Affonso de Serueira que foy cazado com dona Maria Pires, filha de Pero Uidal de Santiago e de dona Tareja Sanches d'Ulhóo. E dom Gonçalo Pires seu tio irmão de dom Gonçallo Pires seu pay e filho dos sobreditos dom Pedreanes de Serueira e de dona Dordia foy cazado com dona Tareja Anes, filha de dom João Aires de Meira irmão de Pero Fernandes Cabeça-de-vaca, e fez em ella Affonso Gonçalues e Rui Gonçalues. E o bispo dom Gil Pires irmão de dom Affonso Pires e de dom Gonçalo Pires suso ditos foy bispo de Tui e non ouue semel. E dona Oraca Affonso filha de dom Affonso Veegas por sobrenome dom Moço Veegas e dona Aldara Pires foy cazada com dom Affonso Ermiges de Baião filho de dom Ermigo Veegas e netto de dom Egas Mendes de Baiam, e fez este dom Pedro Affonso foi cazado com dona Mor Ancha, e fez em ella esta dona Tareja Pires que foi cazada com Graçia Fernandes de Panha e fez em ella dom Ruy Garçia e dona Sancha Graçia. Este dom Ruy Graçia cazou com dona Beringeira Airas filha de Aires Nunes de Gosendo e de dona Sancha Pires da Vide, e non ouuerão semel : e dona Sancha Graçia cazou com Martim Lourenço da Cuinha, e ouuerom semel ut seu titullo.

De dona Maria Martins da Cuinha filha de Martim Lourenço da Cuinha e de dona Sancha Graçia da Cunha

Esta dona Maria Martiins cazou com Gonçallo Pires do Portocarreiro, e fez em ella Martim Gonçalues que cazou com dona Soares filha de Soeiro Pires de Barnosa, e Rodrigo Affonso que chamarão Merdaassada filho de dom Affonso Ermiges de Baiam e de dona Oraca Affonso cazou com dona Maria Gomes da Silua filha de Gomes Paes da Silua, e fez em ella Affonso Rodrigues, o que chamarom Remdamor, e dona Maria Rodrigues. Este Affonso Rodrigues Rendamor cazou com dona Mor Pires filha de Pero Fernandes e de dona Froilho Rodrigues ut titullo li parrafo ii. Esta dona Mor Pires fora antes freira de Arouca, e fez em ella Martim Affonso de Resende que depois foy frade do Ospittal, e Rodrigo Affonso que foy gafo, e Gonçallo Affonso, e Aluaro Affonso que non ouue semel nem Rodrigo Affonso. Este Martim Affonso de Resende cazou tres veses, a primeira com dona Costança Rodrigues filha de Ruy Fernandes de Meira, e fez em ella dona Costança Martins, e dona Guiomar Martins, e outras que foram cazadas ut titullo Esta dona Constança Martins foy cazada com Martim Vasques Pimentel, e fez em ella Vasco Martins de Resende e outros como se mostra titullo xxxv de dom Vasco Pimentel : e dona Guiomar Martins cazou com Gil Martins d'Arões, e non ouuerom filhos. Este Martim Affonso de Resende foy cazado a segunda ues com dona Maria Anes Coelha filha de Joam Soares Coelho, e matoua por máo preço e non ouue semel : a terçeira ues cazou com dona Maria Rodrigues, filha de Ruy Martins de Nomaes e de dona Brites Eanes filha de Joam Martins Redondo, e non ouue semel.

De Giraldo Affonso de Resende filho de Affonso Rodrigues Remdamor e de dona Mor Pires filha de Pero Fernandes Portugal

Este Giraldo Affonso cazou com dona Tareja Soares Soldar, filha de dom Suer Reimondo de riba de Vizella e de dona Oraca Veegas filha de dom Egas Gomes Barroso que já dissémos, e fez em ella dona Guiomar Affonso que foy casada com Fernão Furtado natural da Laua apar de Nauarra e fez em ella Rui Furtado, e Gonçalo Furtado, e Affonso Furtado, e dona Leonor Furtada, e Affonso Furtado : e estes Fernam Furtado e Gonçallo Furtado e dona Guiomar Affonso suso ditos non ouuerom semel. Este Rui Furtado foy cazado com dona Lianor Martins, filha de Martim Gil de Vellela como se mostra titullo xliii de Gonçalo Vasques parrafo vi, e fez em ella Fernão

Digitized by Google

Furtado, e dona Inês Rodrigues : e dona Inês Rodrigues sua irmã foi Furtado, filho de dom Fernão Furtado e de dona Guiomar Affonso e neto de Giral Affonso de Regende, foy cazado com dona Maria Gonçalues filha de Gonçallo Rodrigues Moreira e de dona Mor Martins filha de Martim Fernandes que deu o castello de Leiria a elrrey dom Affonso quando era conde de Bolonha, e non o quiz dar a elrrey dom Sancho seu senhor que lho dera e primeiro lho mandou pedir por homens filhos dalgo e por seu porteiro e per sa carta, e fez em ella dona Senhorinha Furtada e dona Leanor Furtada.

De dona Maria Gonçalues filha de Gonçallo Rodrigues e de dona Mor Martins que já ditto he

Esta dona Maria Gonçalues cazou com dom Pai Ares d'Ambia, e fez em ella dom Pero Paes, e dom Airas Paes, e dona Madanella Paes. Dom Pero cazou com dona Maria Fernandes filha de dom Fernão Anes de Gondiais, e fez em ella dona Eluira Pires e dona Maria Pires. Dona Eluira Pires casou com dom Nuno Gonçalues de Nouoa, e fez em ella João Pires de Noua e Gonçallo Nunes que morreo sem semel : João Pires de Noua casou com dona Brites Gonçalues, e ouue semel ut titullo LVII parrafo VI. Dona Maria casou com Rodrigo Alueres d'Aça que fez em ella Aluaro Rodrigues e Fernão Rodrigues d'Aça.

De dom Pero Veegas filho de dom Egas Affonso filho de dom Moço Veegas de riba de Douro e de dona Sancha Pires Espinhel

Este dom Pedro non foy casado mas teue huma barregam natural de Toronho, e fez nella Gomes Pires d'Aluarenga, e Fernão Pires, e Pay Pires, e dona Pires freira de Loruam. Gomes Pires cazou com dona Sancha Gonçalues filha de Gonçallo Correa de Santarem e de dona Eluira Barelha, e fez em ella Fernão Gomes Couza-má. Dona Maria Gomes casou com dom Martim Pires, e ouue semel ut titullo XXXIII parrafo I.° Fernão Gomes non casou nem ouue semel. Este Fernão Pires e Pay Pires filhos de dom Pero Veegas matouos o concelho d'Eluas e non ouue delles semel.

De dom Egas Affonso filho de Moço Veegas e de dona Aldara Pires filha de dom Pero Gomes Espinel e de dona Tareja Anes de Paradinhas

Este dom Egas Affonso casou com dona Sancha Paes filha de dom Pay Curuo, e fez em ella Pay Viegas, Pero Viegas, Lourenço Veegas e dona Aldara Veegas que ouue semel como se mostra titullo E Pero Viegas ouue semel. Pay Veegas casou com dona Tarcja Annes, filha de dom João Fernandes de riba de Vizella e de dona Maria Soares filha de Soeiro Mendes o gordo de gança ut titullo XLV dos de Uiselha, e fez em ella Pero Paes Curuo de Aluarenga, e dona Sancha Paes de Aluarenga, e Lourenço Paes de Aluarenga. Dona Sancha casou com dom Fernam Gomes Barretto, e ouueram semel ut titullo XXVI parrafo III. Pero Paes casou com dona Guiomar Affonso Gatta filha de Affonso Pires Gatto, e fez em ella Martim Pires de Aluarenga e dona Esteuainha Pires que casaram ut titullo Lourenço Paes casou com dona Mafalda Pires filha de dom Pero Fernandes Portugal e de dona Froilhe Rodrigues de Pereyra, e fez em ella dona Lourenço freira de Arouca, e non ouue semel. Dona Sancha Paes filha de Pay Veegas e de dona Tareja Anes foy cazada primeiramente com Esteuam Mendes Queixada, e fez semel.

De dom Soeiro Veegas filho de dom Egas Monis de riba de Douro e da minhana dona Tareja Affonso

Este dom Soeiro casou com dona Sancha Vermuu Pires de Traua, filha da inffante dona Tareja Anrriques irmãa delrrey dom Affonso Emrriques rrey primeiro de Portugal lidima ut titullo XIII do conde dom Pero Fernandes parrafo III, e fez em ella Vermuu Soares, e Lourenço Soares, e dona Tareja Soares. Destes Vermuu Soares e Louremço Soares non ficou semel lidima : dona Tarcja cazou com dom Gonçallo Mendes filho do conde dom Mendo o Sousão, e ouue semel ut titullo XXII dos Sousãaos parrafo IX.

De dom Louremço Veegas filho de dom Egas Affonso filho de dom Moço Veegas e dos que desçenderam

Este dom Lourenço Veegas casou com dona e fez em ella Gomes Lourenço o qual nom foy cazado, mas filhou por força em Avelans dona Maria Paes Ribeira que se uinha de Coimbra hu soterrára elrrey dom Sancho de Portugal que a trazia consigo e de que auia seus filhos dom Rodrigo Sanches, e dom Gil Sanches

Digitized by Google

e dona Tareja Sanches, e dona Costança Sanches. E ella vindo assim muy triste com feudo pera sa terra e pera muy grande algo que ella auia e como muito honrrada que ella era, vindo com ella seu irmão dom Martim Paes Ribeiro, sahio a elle ao caminho o sobreditto Gomes Lourenço e filhôa por força, e foy chagado de Martim Paes Ribeiro seu irmão : e leuoua por força pera terra de Leom, ca nom ouzaua de ficar na terra ca ella era muy aparentada pellos filhos que auia. O ditto seu irmão querelou logo a elrrey dom Affonso de Portugal filho do ditto rrey dom Sancho, e elrrey deulhe sas cartas pera elrrey dom Fernando de Leom que quizesse estranhar tam máo feitto como este. E quando dom Martim Paes chegou a elrrey dom Fernando fezlhe querella e deulhe a carta delrrey dom Affonso : elrrey o mandou logo emprazar que viesse e que trouxesse comsigo dona Maria Paes. E elle como foy emprazado veose a elrrey a Castel-Rodrigo por conselho da ditta dona Maria que lhe dezia que era bem de hir a elrrei e poer auença entre el e seu irmam, ca el nom queria hir se o ella nom concelhára. E foy a elrrey e leuou consigo dona Maria, e tanto que chegaram a elrrey ella se deixou cahir em terra e fezlhe querella de como a rousára Gomes Lourenço e de como a trouuera por força de Portugal e a trazia forçada na terra delrrey de Leom, e pediolhe por mercê que lha alçace delle força e lhe fizesse justiça delle. Elrrey disse a Gomes Lourenço que respondesse ao que dezia dona Maria Paes : elle disse que uerdade era o que ella dezia que a rousára, mas que ella lhe dissera que viesse ante elrrey, faria a dom Pero Paes Ribeiro seu irmão que lhe perdoasse, e demais que cazaria com elle : e ella disse que esto lhe non dissera senom pera o trazer perante elrrey pera ver corregido o mal que lhe fizera, ca por outra maneira nom pudera dello ser vingada. Elrrey mandouho matar por ello, e ella cazou depois com Joam Fernandes de Lima o boom filho de Fernam Aires d'Anho, e ouueram semel ut titullo.

De dona Dordia Veegas filha de dom Egas Monis de riba de Douro e da minhana dona Tareja Affonso que fundou o mosteiro[1] de Salzeda

Esta dona Dordia Veegas foy casada com dom Gomçallo de Sousa, e ouuerom semel como se mostra no titollo xxii dos Sousãaos parrafo vii. E dona Eluira Veegas irmãa desta dona Dordia Veegas de padre e madre suso dita foy casada com dom Pero Paaez ho alferez, e ouuerom semel como se mostra no titollo dezaseis de dom Soeyro Meemdez ho boo parrafo dezasete.

De dona minhana dona Orraca Veegas que fumdou ho moesteyro de Tuyas, que foy filha de dom Egas Moniz de rriba de Doyro e da minhana dona Tareyjafomsso que fundou ho moesteyro de Salzeda

E desta minhana dona Orraca Veegas se falaráa adiamte em este outro titollo trimta e sete parrafo quatro por tornar a dom Samcho Nuniz de Baruosa, filho do comde dom Nuno de Çellanoua, porque foy padre do comde dom Vaasquo Samchez que foy casado com esta minhana dona Orraca Veegas suso dita : darseha comta daquelles que delles desçemderom.

TITULO XXXVII.º

DE DOM NUNO DE ÇELLANOUA IRMÃAO DO COMDE DOM AFFOMSSO DE ÇELLANOUA E DE SAM ROOSEMDO

Este comde dom Nuno de Çellanoua irmãao do comde dom Affomsso de Çellanoua e de sam Roosemdo foy casado com dona Samcha Gomez irmãa de dom Egas Guomez de Sousa como se mostra no titollo treze dos Sousãaos parrafo quatro, e fez em ella dom Samcho Nuniz e o comde dom Gomez Nuniz que jaz em Pombeyro.
E este comde dom Guomez Nuniz foy eixerdado por feito que fez e gaanhou dell dom Gomçallo de Sousa seu sobrinho a herdade em sa uida, e aa sa morte que fiquasse a Poombeyro. E o dito comde dom Gomez Nuniz de Poombeyro foi casado com dona Eluira Pirez filha do comde dom Pedro de Traua, e fez em ela quatro filhas, e um filho que ouue de gaança que ouue nome Fernam Gomez que foi abade de Poombeiro, e as filhas forom estas, dona Chamoa Gomez que foi a primeira e foi casada duas uezes, a primeira com dom Meem Rodriguez de Tougues como se mostra no seu titollo xxiiii deste dom Meem Rodriguez parrafo primeiro, e a outra uez com dom Paay Soarez Çapata como se mostra no titollo xvi de dom Soeyro Meemdez parrafo xvi, e a outra filha ouue nome dona Maria Gomez, e a outra dona Orraca Gomez, e a outra dona Loba Gomez. Esta dona Orraca Gomez foi casada com dom Fernande Annes de Montor, e fez em ella jeeraçom como se mostra no titullo E dona Maria Gomez suso dita irmãa da dita dona Orraca Gomez foi casada com Lourenço Ueegas o Espadeiro, e nom ouuerom semel. E dona Loba Gomez irmãa das sobreditas e filha dos sobreditos comde dom Gomez Nuniz e de dona Eluira Pirez foi casada com dom Godinho Ueegas, Godinho Mouro, filho de dom Egas Paaez de Penagati que fez Randufe, e fez em ella geeraçom como se mostra no titullo

[1] *Acaba aqui o fragmento do exemplar da livraria do duque de Bragança com que foi suprida a lacuna do texto.*

Digitized by Google

De dom Sancho Nuniz de Baruosa filho do conde dom Nuno de Çelanoua irmãao do conde dom Affonso e de sam Roosendo e de dona Sancha Gomez irmãa de dom Egas Gomez avôo de dom Godinho de Sousa

Este dom Sancho Nuniz foi casado com a iffante dona Tareyia Affonso, filha delrrey dom Affomso o primeiro rrei de Portugal que foi filho do comde dom Amrique e da rainha dona Tareyia, e fez em ella dona Orraca Sanchez que foi madre do comde dom Meendo o Sousãao e molher de dom Gonçallo de Sousa seu padre deste comde dom Meendo. E depois que esta iffante ouue esta filha de dom Sancho Nuniz ouuea elrrei dom Affonso seu padre a filhar a dom Sancho Nuniz cuia molher era e deua a dom Fernam Meendez o Braagançãao o brauo, porque seemdo este dom Fernam Meendez em Coimbra comendo com este rrey dom Affonso e seendo hi dom Sancho Nuniz e dom Gonçallo de Sousa riiamsse de huma pouca de nata que caíra pela barua a dom Fernam Meendez, e dom Fernam Meendez ouue tam gram sanha delrrey que nunca quis aviir com el nem com dom Gonçalo de Sousa atáa quę lhe ouue autorgar a terra de dom Gonçallo de Sousa e a iffante sa filha molher de dom Samcho Nuniz. E este dom Fernam Meendez deu a esta iffanta em doaçom a terra de Bragança que era sa çidade, porque depois ouue a ficar ao reyno de Portugal porque nom ouue della semel. Depois casou este dom Sancho Nuniz com dona Tareyia Meendez filha de Meem Nuniz de riba de Doiro, e fez em ella dom Nuno Sanchez e o comde dom Vaasco Sanchez. Este dom Nuno Sanchez foi casado com dona Tareyia Aluarez, e fez em ella dom Pero Nuniz e dona Samcha Nuniz de Baruosa. Este dom Pero Nuniz foi casado com dona Eluira Martiins, filha de dom Martym Pirez da Maya e de dona Tareyia Pirez filha de dom Martim Fernamdez de rriba de Vizella como se mostra no titullo xvi de dom Soeyro Meemdez o boo parrafo vi, e fez em ella Samcho Pirez, e Soeyro Pirez, e Fernam Pirez, e Nuno Pirez, e dom Joham Pirez de Baruosa que foy meestre do Tempre em Castella, e outras filhas que forom freyras, e nenhuum delles nom ouue semel.

De conde dom Vaasco Sanchez e de sa molher a minhana dona Orraca Uecgas que fundou o moesteyro de Tuyas filha de dom Egas Moniz de riba de Douro e da minhana dona Tareyia Affonso que fundou o moesteyro de Salzeda

Esta dona minhana dona Orraca Veegas suso dita foi a que fundou o moesteyro de Tuyas, e foi casada com o comde dom Vaasco Sanchez, filho de dom Samcho Nuniz de Baruosa e de dona Tareyia Meendez filha de dom Meem Moniz de riba de Douro e de dona Ouroana Meendez irmãa de dom Gonçalo de Sousa, e fez em ella dom Ruy Uaasquez, e dom Gonçalo Vaasquez, o que matarom na lide d'Eruas-tenrras, e outras donas que nom ouuerom semel.

De dom Ruy Vaasquez filho do comde dom Vaasco Sanchez e da minhana dona Orraca Veegas que fundou o moesteyro de Tuyas

Este dom Ruy Uaasquez foi casado com a condessa dona Toda Palazim, e fez em ella dona Tareyia Rodriguez e dona Maria Rodriguez : e esta dona Tareyia Rodriguez foi casada com Gomez Soarez, filho de dom Soeiro Meendez Facha e da condessa dona Eluira Gonçaluez da Faya filha de dom Gonçalo de Sousa, e fez em ella dom Vasco Gomez, e dom Soeiro Gomez, e dona Chamoa Gomez. E estes dom Vasco Gomez e dom Soeiro Gomez suso ditos nom ouuerom semel. Esta dona Chamoa Gomez filha de Gomez Soarez e de dona Tareyia foi casada com dom Rodrigo Froyaz de terra de Leom, e nom ouuerom semel. E dona Maria Rodriguez filha de dom Ruy Vasquez e da condessa dona Toda foi casada em Aragom, e deçendeo della dom Symom d'Urea, e dom Pero Cornell, e Reymondo Cardona o que veo a Portugall, e dona Biringueyra Cardona que casou com dom Gonçalo Anes d'Aguiar o velho como se mostra no titollo parrafo E minhana dona Orraca Uecgas que fundou o moesteiro de Tuyas como já dissémos dêsque lhe morreo dom Vasco Soarez que foi seu primeiro marido casou ela outra uez com dom Gonçalo Rodriguez de Palmeira, e fez em ella Fernam Gonçaluez, o que morreo da door da sede, e ouuerom semel dom Gonçallo Gonçaluez. Este dom Gonçallo Gonçalluez foi casado com dona Maria Paaez a porque morreo d'amor Pero Rodriguez de Palmeira assi como se mostra no titullo parrafo E esta dona Maria Paaez suso dita foi filha de dom Pay Curuo de Toronho em Galiza, e o dito Gonçalo Gonçaluez fez em esta dona Maria Paaez sa molher huma filha que ouue nome dona Maria Gonçaluez. Esta dona Maria Gonçaluez foi casada com Fernão Aluarez filho d'Aluaro Rodriguez de Crasto irmãao de dom Fernam Rodriguez de Crasto, e fez em ella dom Pero Fernandez o Nino de que fala no titullo e nom foi boa molher : e despois que lhe morreo o marido a esta dona Maria Gonçaluez suso dita ouuea dom Affonso Gato por barregãa, e fez em ella huum filho a furto. E dom Pero Fernandez seu filho da dita dona Maria Gonçaluez e de Fernandaluarez seu marido foi casado com dona Guiomar Rodriguez filha de e fez em ella huum filho

Digitized by Google

que ouue nome E morreo o filho e erdou ella todos seus beens, e depois adeamte rrousoua dom Martim Esta dona Orraca Fernamdez foy casada com dom Joham Garçia de Sousa senhor d'Allegrete, e fez em ella semel como já dissémos no titollo vimte e dous dos Sousãaos parrafo quatorze.

De dom Garçia Pirez Ladrom filho de dom Pero Fernamdez ho Bragamçãao e de dona

Este dom Garçia Pirez de Bragamça que se chamou por sobrenome Ladrom foy casado com dona Gontinha Soarez, filha de dom Soeyro Meemdez Facha ao que disserom Manos d'Aguia como se mostra no titollo vimte e quatro de dom Meem Rodriguez de Tougues parrafo primeyro, e fez em ella dom Fernam Garçia, o que fez cualleyro dom Nuno Martiimz de Chaçim, e dom Pero Garçia que jouue com sa irmãa dona Moor Garçia e fez em ella semell como se mostra em este meesmo titollo vimte e quatro de dom Meem Rodriguez de Tougues parrafo tres, e dona Eluira Garçia que foy casada com dom Ordonho Aluarez das Esturas e ouuerom semel como se mostra em este meesmo titullo de dom Meem Rodriguez de Tougues parrafo II. Este dom Pero Garçia suso dito foi casado com dona e fez em ella dona Tareyia Pirez de Bragamça : e esta dona Tareyia Pirez foi casada com dom Joham Martins Avana, e fez em ella dona Aldomça Anes que foy barregãa delrrey dom Affomsso, e depois foy casada com dom Gill Vaśques o que matarom na lide de Gouuea e vemçerom os seus a lide como já dissémos, e fez em ella dona Guiomar Gill e dona Marquesa Gill que forom casadas como já dissémos no titullo XXIIII.° de dom Meem Rodriguez de Tougues parrafo IIII.° e no titullo XVI de dom Soeiro Meendez o boo parrafo XVI. E esta dona Tareyia Pirez sobredita ouuea Louremço Martins de Bredo, e fez em ella dona Alda Louremço que foy casada com Martim de Baruosa e depois foi freyra de Çistell. E dona Tareyia Pirez irmãa do sobredito dom Garçia Pirez Ladrãao e filha dos ditos Pero Fernamdez o Bragamçãao e de dona ouuea o iffante de Molina por barregãa, e fez em ella dona Berimgueira e dona Leanor. E esta dona Beringueira ouuea elrrey dom James d'Aragom, e delles deziam que a rreçebera e delles que nom. E dona Leanor sua irmãa foy casada com dom Affonso Garçia de Çellada, e fez em ella dom Joham Affomsso e dona Enês Affomso. Esta dona Enês Affomsso foy casada com Pero Diaz de Castanheda, e fez em ella Diego Gomez, e Affomsso Garçia que morreo sem semel, e dona Birimgueyra Pirez filha de Pero Diaz de Castanheda que foi casada com Lopo Rodriguez de Villalobos e fez em ella Ruy Pirez, e dona Tareyia, e dona Mayor, e dona Marquesa, e dona e estas todas quatro suso ditas forom freyras e nom ouuerom semel. E o dito Diego Gomez filho de Pero Diaz de Castanheda e de dona Enês Affomsso foi casado com dona Johana Fernamdez filha de Fernam Pirez de Gozmam, e ouuerom semel como já dissémos no titullo parrafo

De Nuno Pirez filho de dom Pero Fernamdez o Bragamçãao e de dona

Este Nuno Pirez foy casado com dona Eluira Meemdez, filha de dom Meem Moniz de riba de Doyro e de dona Ouroana Meemdez irmãa de dom Gomçallo de Sousa como se mostra no titullo XXXI desta Ouroana Meemdez parrafo primo, e fez em ella dona Orraca Nuniz. E depois que esta dona Orraca Nuniz naçeo leixou este Nuno Pirez suso dito esta sa molher dona Eluira Meemdez e nom curou mais della, e filhou por barregãa dona Maria Fogaça, e fez em ella Ruy Nuniz Coldre e dona Fruilhe Nuniz. E a dita dona Orraca Nuniz sua filha e de dona Eluira Meemdez sa molher foy casada com dom Paay Moniz filho de dom Moninho Soarez Ribeira e de dona Maria Paaez Ribeyra : e estes forom naturaaes de Lanhoso comtra riba de Cadauo e Berredo e forom ricos homeens e d'alto sangue. E depois que morreo dom Paay Moniz suso dito casou esta dona Orraca Nuniz com dom Fernam Pirez Pellegrim, e fez em ella dona Orraca Fernamdez. Esta dona Orraca Fernamdez foy casada com Affomsso Pirez Gato, e fez em ella dom Lopo Affomsso Gato, e Fernamdaffomsso Gato, e dona Costamçafomsso, e dona Guiomar Affomsso Gata, e dona Tareyiafomso : e estes todos forom casados e ouuerom semel como se mostra no titullo de dom Arnaldo parrafo VI, saluo dona Tareyiafomso que foy casada com dom Soeiro Pirez d'Azeuedo como se mostra no titullo LII parrafo II, e fez em ella Paay Soarez e dona Maria Soarez. E Paay Soarez foy casado com dona Tareyia Gomez Correa, e ouuerom semel como se mostra no titullo XXX de dom Gomez Meemdez Gedeãao parrafo VIII.°

De dom Fernam Pirez Pellegrim que já dissémos

Este dom Fernam Pirez Pellegrim depois que lhe morreo esta dona Orraca Vaasquez filha de dom Vaasco Pirez Veyro que era prima coirmãa desta dona Orraca Nuniz com que ante esteuera casado, fez em esta sa molher dona Orraca Vaasquez dom Garçia Fernamdez que chamarom de Payua e dona Orraca Fernamdez : e esta dona Orraca Fernamdez foi casada com dom Joham Garçia de Sousa senhor d'Allegrete, e ouuerom semel como se mostra no titullo XXII dos Sousãaos parrafo XIIII

Digitized by Google

De Nuno Pirez de Bragamça filho de dom Pero Fernamdez o Bragamçãno que já dissémos

Este Nuno Pirez de Bragamça seemdo casado com dona Eluira Meemdez filha de dom Meem Moniz de riba de Doyro, depoys que fez em ella dona Orraca Nuniz, leixoua e nom curou mais della, e roussou dona Maria Fogaça e teuea por barregãa depois da morte de Fernão Guedaz seu marido, e fez em ella Ruy Nuniz e dona Froylhi. Este Ruy Nuniz Coldre foi casado com dona e fez em ella Companha Avizimaa. E dona Froilhe Nuniz sua irmãa foy casada com Martim Pirez de Chaçim, e fez em ella dom Nuno Martins de Chaçim, e dona Maria Martiins, e dona Samcha Martiins. Este Nuno Martiins de Chaçim filho dos sobreditos Martim Pirez e dona Froylhe foy homem muito homrrado e priuado delrrey dom Dinis de Portugall e seu adeamtado antre Doyro e Minho e na Beyra, e foy casado com dona Sancha Correa filha de Pero Paaez Correa e de dona Dordia Pirez filha de dom Pero Meemdez d'Aguiar, e fez em essa dona Nuniz, e dom Gomez Nuniz que foy creligo muy boo e muito homrrado. E dona Maria Nuniz foi casada com Fernamdesteuez Pintalho, e fez em ella dona Samcha Fernamdez e dona Maria Fernamdez que forom casadas e ouuerom semel como se mostra no titullo LIIII.° dos de Maçeeira parrafo II.° Esta dona Nuniz irmãa da sobredita dona Maria Nunez e filha dos ditos Nuno Martins de Chaçim e de dona Samcha foy casada com Gomçalle Anes de Reureda, e fez em ella Joham Maçia da Reureda que foy casado como já dissémos.

De como Nuno Martiins de Chaçim foi casado a segumda vez

Este Nuno Martins de Chaçim dèsque lhe morreo dona Samcha Correa a primeira molher com que foy casado casou despois com dona Tareyia Nuniz, filha de Nuno Meemdez Quẽixada irmãao d'Esteuam Meemdez Petite, e fez em ella Gill Nuniz, e Eytor Nuniz, e Samcho Nuniz, e dona Orraca Nuniz, e Aluar Nuniz o samdeu que morreo sem semel. E dona Samcha Nuniz e dona Tareyia Nuniz outrossy morreram sem semel. E a sobredita dona Sancha Paaez d'Aluaremga dèsque lhe morreo dom Nuno Meemdez Queixada seu primeiro marido casou depois com dom Fernam Gomez Barreto, e ouuerom semel como se mostra no titullo XXV de dom Soeiro Meemdez o Gordo parrafo III.° E dom Gill Nuniz filho dos sobreditos Nuno Martiins de Chaçim e de dona Tareyia Nunez foy casado com dona Maria Martiins, filha de Martim Pirez Zote e de dona Maria Viçemte filha de Viçemte Pirez Dulguezes e de dona Moor Pirez de Pereyra como se mostra no titullo XXXIIII.° de dom Pero Rodriguez de Pereyra parrafo II, e fez em ella dona Samcha Gill e dona Guiomar Gill. Esta dona Samcha Gill foi casada com dom Pero Pomçe das Esturas de terra de Leom filho de dom Fernam Pirez Ponço e de dona Orraca Goterrez, e ouuerom semel como se mostra no titullo XXI dos Ponços parrafo XVII. E dona Guiomar Gill sua irmãa foi casada com Lopo Affonso de Merloo o Avizimaao, e fez em ella huuma filha que foi freyra em samta Crara de Coymbra. E Eitor Nuniz filho de Nuno Martiins de Chaçim suso dito e de dona Tareyia Nunez foy casado com dona Marquesa Gill filha de dom Gill Vaasquez de Souerosa, o que morreo na lide de Gouuea, e de dona Aldomça Anes, e nom ouuerom semel. E Samcho Nuniz irmãao do dito Eytor Nuniz e filho dos sobreditos foy casado com dona Tareyia Vaasquez, filha de Vaasco Gomez Zagomba e de dona Maria Pirez filha de dom Pero Homem de Pereyra, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Orraca Samchez que se pagou dos homeens e nom ouue semel como quer que muito fezesse polla aver. E este Aluar Nuniz filho de dom Nuno Martiins de Chaçim suso dito foi casado e nom ouue semel. E dona Tareyia Nuniz outrossy filha dos sobreditos Nuno Martiins de Chaçim e de dona Tareyia Nunez foy casada com dom Fernam Pirez de Baruosa, e nom ouuerom semel. Esta dona Orraca Nuniz irmãa da dita dona Tareyia Nunez e filha dos sobreditos foi casada com dom Martim Anes do Vinhall, e fez em ella dõm Nuno Martiins do Vinhall que foy casado em Tolledo com dona Marinha Affomsso, filha d'Affomsso Garçia de Souto-mayor e de dona Orraca Pirez filha de Pero Gomez Barroso e de dona Chamoa Fernamdez que já dissémos, e fez em ella huum filho que ouue nome Affomsso Nuniz : e este Affomso Nuniz foy casado com dona Maria Samchez, e ouuerom semel como já dissémos no titullo XXX de dom Gomez Meemdez Gedeam parrafo XIII. E dona Samcha Nuniz, irmãa da sobredita dona Orraca Nunez e filha dos ditos Nuno Martins de Chaçim e de dona Tareyia Nunez, foy casada com dom Louremço Soarez de Valladares filho de e fez em ella dona Branca Louremço, e dona Bringuella Louremço, e dona Aldonça Louremço, e dona Johana Louremço, e dona Costamça Louremço, e dona Beatriz Louremço. E estas dona Costamça Louremço e dona Beatriz Louremço forom freyras d'Arouca, e dona Enês Louremço que casou com Martim Affomsso Chichorro foy da outra molher. E a dita dona Bramca Louremço foi casada com Martim Anes de Briteiros filho de dom Joham Rodriguez de Briteiros e de dona Guiomar Gill, e ouuerom semel como já dissémos no titullo XXIII de dona Eluira Anes parrafo primo. E dona Beringueyra Louremço irmãa da sobredita dona Bramca Louremço e filha dos ditos Louremço Soarez de Valladares e dona Samcha Nunez, foy casada com Affomsso Tellez Tello filho de dom Gomçalle Annes Raposo e de dona Orraca Fernamdez de Lima, e ouue-

Digitized by Google

rom semel como se mostra no titullo LVII dos Tellos parrafo VII.º E dona Aldomça Louremço irmãa da dita Berimgueira Louremço e filha dos sobreditos nom foy casada, mais amdou em cas de dom Pero Fernamdez de Castro e de sa molher dona Beatriz, e jouue com ella dom Pero Fernamdez de Castro e fez em ella huum filho que ouue nome dom Aluaro Pirez de Castro que foy comde de Arrayollos e foi muy boo fidalgo e de muitas companhas e seruidor dos rreys e amado dos boos. E dona Johana Louremço outrossy filha dos sobreditos dom Louremço Soarez e de dona Samcha Nunez foy comemdadeira do moesteyro de Samtos, e nom foy casada.

De Ruy Nuniz filho de dom Nuno Martiins de Chaçim e de dona Maria Gomez de Briteiros filha de dom Gomez Meendez de Briteiros

Este Ruy Nunez foy casado com Aldomça Martiins, filha de Martim Tauaya e de dona Aldomça Paaez irmãa de dom Pero Paaez Marinho, e fez em ella Nuno Rodriguez Bocarro e dona Maria Rodriguez. Este Nuno Rodriguez Bocarro filho de Ruy Nuniz suso dito mataromno em riba Doyro sobre Miramda apar de huuns moynhos hu amdaua em companha de dom Aluaro Nuniz de Lara e hia em partimento de huuma pelleja. E este Nuno Rodriguez Bocarro foy casado em Lixboa com dona Maria Migueez filha de Miguell Fernamdez colaço delrrey dom Affomso, e nom ouuerom semel. E dona Maria Rodriguez irmãa do sobredito Nuno Rodriguez e filha dos ditos Ruy Nunez e Aldomça Martiins ouuea elrrey dom Dinis de Portugall por barregãa e depois casou com Martim Fernamdez Barreto, e ouuerom semel como já dissémos no titullo XXVI de dom Soeiro Meendez o Gordo parrafo III.º

De dona Maria Martiins filha de Martim Pirez de Chaçim e de dona Fruilhi Nuniz filha de dom Nuno Pirez o Bragamçãao e de dona Maria Fogaça

Esta dona Maria Martiins foy casada com Ruy Pirez Rebotim, e fez em ella Meem Rodriguez Rebotim que foy casado com dona Esteuainha Pirez d'Aluaremga filha de Pero Paaez d'Aluaremga e de dona Guiomar Affomsso Gata, e fez em ella huum filho que ouue nome Martim Meemdez que morreo sem semel. E dona Sancha Martiins, irmãa da sobredita dona Maria outrossy filha dos ditos Martim Pirez de Chaçim e dona Froylhe, foy casada com Nuno Garçia de Touro, e fez em ella Gomez de Touro e dona Tareyia Nuniz. Este Gomez de Touro foy casado com dona e fez em ella Companha Avizimaa. E dona Tareyia Nuniz foy casada com Martim Soarez Fafez, e fez em ella Louremço Martiins, e Gomçallo Martiins, e Aluaro Martiins, e Samcho Martiins que foy casado com dona E Louremço Martiins seu irmãao foy casado com dona Maria Meemdez filha de Sarrazinho Meemdez e de dona e fez em ella dona Maria Louremço Vilela : e esta dona Maria Louremço Villela foy casada com Gill Martiins Aluelo. E Gomçallo Martiins irmãao do sobredito Louremço Martiins e filho dos ditos Martim Soarez Fafez e dona Tareyia Fafez, foi casado com dona Guiomar Diaz filha de Diego Aluarez de Ribeyra e de dona Esteuainha Martiins Curutella, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Tareyia Gomçaluez. E este Aluaro Martiins filho de Martim Soarez Fafez suso dito foy casado com dona Maria filha de Martim Zote e de dona Alda, e nom ouuerom semel.

De dona Ouroana Meemdez filha de dom Meemdo Alãao de Bragamça e irmãa de dom Fernam Meemdez o velho de Bragamça

Esta dona Ouroana Meemdez, filha de dom Meemdo Alãao de Bragamça e irmãa de dom Fernam Meemdez o uelho de Bragamça, foi casada com o conde dom Fafez Sarrazim de Lanhoso o primeiro domde deçemderom os Godinhos. E este dom Fafez Sarrazim foi muy boo ricomem, e morreo com peça de caualleiros de seus vassallos ante elrrey dom Garçia de Portugall quamdo lidou com o poder delrrey dom Samcho de Castella em Agoa de Mayas apar de Coymbra. E este dom Fafez Sarraziim fez em esta sa molher dona Ouroana Meemdez huum filho que ouue nome dom Godinho Fafez : e este dom Godinho Fafez foy o que edificou o moesteiro de Fonte Arcada como se mostra no titullo

Digitized by Google

TITULO XXXIX.º

DE DOM FAFEZ LUZ QUE UEO COM O COMDE DOM AMRRIQUE A PORTUGALL E FOY MUY BOO RICOMEM E MUITO HOMBRADO E ALFEREZ DO COMDE DOM AMBRIQUE DE QUE DEÇENDERON OS FAFEZ E OS GODINHOS COMO OUUIREDES

Este dom Fafez Luz foy muy boom rricomem e foy alferez do comde dom Amrrique : e este dom Fafez Luz foy casado com dona Fruilhe Veegas filha de dom Egas Paaez de Penegate, o que fumdou o moesteiro de Randufe, e fez em ella dom Godinho Fafez e dom Egas Fafez que se uê casado com dona Orraca Meemdez de Sousa como sse mostra no seu titullo xxxii parrafo primo. Este dom Godinho Fafez o velho, filho de dom Fafez Luz e de dona Fruilhe Veegas, foy o que fundou o mosteiro de Fonte Arcada e o coutou. E este dom Godinho Fafez foy casado com dona Guiomar Meendez, filha de dom Meem Moniz de rriba de Doyro e de dona Ouroana Meemdez irmãa de dom Gonçalo de Sousa o boo como se mostra no titullo xxxi de dona Ouroana Meemdez parrafo primo, e fez em ella dom Fafez Godiins e dona Gontinha Godiins que se uê casada com dom Paay Soarez Correa como se mostra no titullo xxxi suso dito de dona Ouroana Meemdez parrafo primeiro, e dona Husco Godiins que se uê casada com dom Gomçallo Meemdez o Lidador como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro domde veem os Pereyrãaos parrafo v. E este dom Godinho Fafez o velho ouue huum filho de gaança que chamarom Martim Godiins que se uê casado com dona Tareyia Pirez filha de Pero Velho como se mostra no titullo xxxii de dom Godinho Araldez parrafo iii.º E dom Fafez Godiins, filho de dom Godinho Fafez e de dona Guiomar Meemdez e neto de dom Fafez Luz, foy casado com dona Samcha Giralldez filha de dom Girall Nuniz, Girall Cabrom, irmãao de dom Vaasco Nuniz que fumdou o moesteiro de Brauãaes, e fez em ella Godinho Fafez, e Ruy Fafez, e Meem Fafez, e Ermigo Fafez que foy abade de Refoyos de Basto, e dom Egas Fafez que foy bispo de Coymbra e emleito em arçebispo de Santiago, e dona Tareyia Fafez, e dona Orraca Fafez. Este Godinho Fafez filho de dom Fafez Godiins e de dona Samcha Giralldez foy casado com dona Tareyia Aluarez filha de e nom ouuerom semel. E Ruy Fafez seu irmãao filho dos sobreditos foi casado com dona Tareyia Pirez filha de Pero Martiins Alcoforado, e fez em ella Fernam Rodriguez Fafez, e Ruy Fafez, e Lopo Rodriguez que foy frade preegador, e dona Maria Rodriguez, e dona Guiomar Rodriguez, e dona Meçia Rodriguez.

Este Fernão Rodriguez Fafez filho do sobredito Ruy Fafez e de dona Tareyia Pirez foi casado com dona Guiomar Diaz filha de dom Diego Lopez de Bayam de gaamça, e fez em ella Afomso Fernamdez e Lopo Fernamdez.

Este Affomso Fernamdez filho de Fernam Rodriguez Fafez e de dona Guiomar Diaz foi casado com dona Rodriguez filha de Ruy Martiins do Casall e de dona Aldomça Martiins abadessa de Tarouquella, e nom ouuerom semel. E Lopo Fernamdez seu irmãao e filho dos sobreditos foy casado com dona filha de e nom ouuerom semel. E Meem Fafez, filho de dom Fafez Godiins e de dona Samcha Giraldez e bizneto de dom Fafez Luz, foy casado com dona Ousemda couilheira que foy da rainha dona Orraca, e fez em ella Johane Meendez Fafez. Este Johane Meendez Fafez foy casado com dona Orraca Gill Carauella moradora em Alamquer, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Esta dona foy casada com Louremço Esteuez de Molles e nom ouuerom semel. Este Ermigo Fafez irmãao do dito Meem Fafez filho dos sobreditos foy abade de Refoyos de Basto.

De dom Egas Fafez filho de dom Fafez Godiins e de dona Samcha Giralldez e bizneto de dom Fafez Luz proseguindo pellos seus desçendentes

Este dom Egas Fafez foy bispo de Coymbra que depois foy arçebispo de Samtiago e teue huuma barregãa que ouue nome dona Maria Veegas de Regallados que foy dona filha dalgo e de boo logo, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Moor Veegas que foy casada com Viçente Martiins Curutello que ouuerom semel como adiamte ouuirees. E dona Tareyia Fafez, irmãa do dito dom Egas Fafez e filho dos sobreditos dom Fafez Godiins e de dona Samcha Giralldez, foy casada com Joham Pirez Dulgueses como se mostra no titullo xlix de Crasconho Aralldez domde vem os Dulgueses parrafo ii.º, e fez em ella Martim Anes, e Esteue Anes, e Louremçe Anes Dulgueses e de Fremoselhi. Este Martim Anes suso dito foy creligo e nom ouue semel. E Esteue Anes Dulgueses seu irmãao filho do sobredito Joham Pirez Dulgueses e de dona Tareyia Fafez foi casado com dona e fez em ella Vaasque Esteuez que chamarom dos Carualhaaes e dona Esteuez.

Este Louremçe Anes Dulgueses seu irmãao, filho dos sobreditos neto de dom Fafez Godiins, foi casado com dona Maria Lopez de Teixera, filha de Lopo Ermigiz da Teixeira e de dona Ouroana Pirez filha de dom Pero Rodriguez de Pereyra e de dona Maria Pirez Grauel, e fez em ella Joham Louremço Dulgueses e dona Maria Louremço que foy casada com Affomsso Lopez Gato e nom ouuerom semel. Este Joham Louremço foy casado com dona

Digitized by Google

Maria Rodriguez filha d'Affomsso Rodriguez Micho e de dona Tareyia Martiins das Medãas, e fez em ella Gomçalle Annes, e Martim Anes, e Pedre Anes que foy freire da ordem do Espitall, e Louremçe Anes, e dona Guiomar Eanes que foi casada com Vaasco Gonçaluez Peixoto filho de Gomçallo Gomçalluez Peixoto que foi abade de Tollõoes de Villa-Coua. E frey Lopo Rodriguez filho dos sobreditos Ruy Fafez e dona Tareyia Pirez Alcoforada foy frade preegador e foy muito homrrado, e foi priuado delrrey dom Affomsso de Castella filho delrrey dom Fernamdo de Castella o que gaanhou Seuilha. E Ruy Fafez outrossy filho dos sobreditos Ruy Fafez e dona Tareyia Pirez Alcoforada foi casado com dona Tareyia Martiins de Braçeyras filha de Martim Esteuez de Teixeira e de dona Ermegomça Soarez, e nom ouuerom semel. E dona Maria Rodriguez sua irmãa filha dos sobreditos foy casada com Louremço Soarez Freyre, filho de Soer Reymondo irmãao de dom Meem Soarez de Merloo, e ouuerom semel como se mostra no titullo xxx de dom Gomez Meendez Gedeam parrafo v. E dona Guiomar Rodriguez outrossi filha dos ditos Ruy Fafez e dona Tareyia Pirez Alcoforada foy casada com Louremçe Anes de Portocarreiro, e ouuerom semel como já dissémos. E depois que morreo este Louremçe Anes de Portocarreiro casou esta dona Guiomar Rodriguez com Paay Rodriguez de Basto filho de Ruy Gomez de Basto, e ouuerom semel como já dissémos no titullo xxx de Gomez Meemdez Gedeam parrafo II. E dona Meçia Rodriguez irmãa da sobredita Guiomar Rodriguez e filha dos ditos Ruy Fafez e de dona Tareyia Pirez, foy casada com Gomçallo Rodriguez d'Aureu : e deulha seu padre porque lhe deu elle o seu cauallo na lide do Porto e ficou elle a pee hu lhe matarom o seu, e pediolha elle alli porque ficára a pee, e disselhe que lha daria se o Deus dalli tirasse : e fez em ella Lopo Gomçalluez d'Aureu. Este Lopo Gomçalluez foi casado com dona Aldomça Rodriguez filha de Rodrigue Anes Gago de Galliza e de dona Milia Pirez de Çerueira, e fez em ella Nuno Gomçalluez o moço e dona Leonor Lopez. Este Nuno Gomçalluez foi casado com dona Miçia Rodriguez filha de Ruy Pirez de Vaascomçellos.

De dona Orraca Fafez filha de dom Fafez Godiins e de dona Samcha Giralldez filha de Girall Cabrom

Esta dona Orraca Fafez foy casada com Joham Martiins de Fornello filho de Martim Paaez de Lodares como se mostra no titullo LXIII.º de dom Fafez Nado capitollo postomeiro, e fez em ella dona Maria Anes, e dona Samcha Anes, e dona Tareyia Anes, e Pere Anes por sobrenome Pero de Monte. Esta dona Maria Anes filha do suso dito Joham Martiins de Fornello e dona Orraca foy casada com dom Vaasco Martiins Pimentel, e ouuerom semel como se mostra no titulo xxxv deste dom Vaasco parrafo primo. E Pere Anes, Pero de Monte, foy casado com dona Beatriz Pirez filha de dom Pero Rodriguez de Pereyra e de dona Esteuainha Ermigiz da Teixeira, e fez em ella Martim de Monte abade de Tolõoes, e Paay do Monte como se mostra no titullo xxix desta dona Beatriz Pirez de Pereyra. E dona Samcha Anes outrossy filha dos sobreditos Joham Martiins de Fornello e de dona Orraca Fafez foi casada com Joham Nuniz de Cardos, e fez em ella Pedre Annes e dona Maria Anes. E este Pere Annes foi casado com Johana Gomez filha de Gomez Gomçalluez de Lago e de dona Tareyia Gomez de Trauamços, e fez em ella Gomçallo Pirez abade de Freestello e raçoeiro de Bragaa, e dona Maria Pirez que foy casada com Joham d'Ornellas e ouuerom semel. E a dita dona Maria Anes filha dos sobreditos Joham Nunez de Cardos e de dona Samcha Annes foi casada com Gomçallo Martiins de Nourega, e fez em ella Ayras Gomçalluez, e dona Guiomar Gomçalluez, e dona Maria Gomçalluez, e dona Costamça Gomçalluez.

De dona Gontinha Godiins filha de dom Godinho Fafez e de dona Gontinha Meendez filha de dom Meem Nuniz de rriba de Doyro

Esta dona Gontinha Godiins foy casada com dom Paay Soarez Correa o velho, e fez em ella dona Ouroana Paaez Correa e dona Samcha Paaez Correa como se mostra no titullo xxxi de dona Ouroana Meendez parrafo primeiro : e dêsque morreo esta dona Gontinha Godiins casou este dom Paay Soarez Correa com dona Maria Gomez da Silua irmãa de dom Martim Gomez e de dom Paay Gomez da Sillua, e fez em ella Pero Paaez Correa e dona Maria Paaez d'Oufeãaes que ouuerom semel como adeante ouuirees no titullo dos Correãaos. E dona Samcha Paaez Correa filha do sobredito dom Paay Soarez Correa e dona Gontinha Godiins sua primeyra molher foy casada com Reymom Pirez de rriba d'Auizella filho de Pero Guimarãaes como se mostra no titullo XLV dos de rriba d'Auizella parrafo primo, e fez em ella dona Maria Reymondo que foy casada com dom Martim Dade o velho e fez em ella dom Paay Dade, e dom Martim Dade o alcayde de Santarem, e dona Maria Dade. Este dom Martim Dade, o alcayde de Samtarem, foy casado com dona Samcha de Santarem, e fez em ella Joham Dade, e Fernam Dade, e dona Meçia Dade : e dêsque morreo esta molher a dom Martim Dade casou elle depois com dona Orraca Louremço de Cuynha e nom ouue della semel : e depois casou com dona Tareyia Fernamdez de Seaura, e fez em ella dona Maria Dade e dona Enês Dade. Esta dona Maria Dade foi casada com Pero Fernamdez de Crasto : e dona Enês Dade suso dita foi casada com Affomsso Martiins Froyam, bisneto de dom Pero Rodriguez

Digitized by Google

de Pereyra como se mostra no seu titullo xxxiiii.º parrafo primo, e ouuerom semel como já dissémos em este meesmo titullo. E dona Meçia Dade filha do sobredito dom Martim Dade e de dona Samcha de Samtarem sua primeira molher foy casada com Gomez Paaez da Sillua, e fez em ella dona Maria Gomez freyra d'Almoester, e dona Aldomça Gomez, e Joham Gomez da Sillua que ouue semel como se mostra no titullo xxxiiii.º de dom Pero Rodriguez de Pereyra parrafo iii.º E Joham Dade irmãao da dita dona Meçia e filho dos sobreditos foy casado com Domingas Martiins de Samtarem. E dom Fernam Dade, outrossy irmãao dos sobreditos e filho dos ditos Martim Dade e de dona Samcha, foy casado com dona Moor Esteuez filha d'Esteuam d'Auoym, e nom ouuerom semel. E dona Maria Dade, irmãa deste Martim Dade e filha de dom Martim Dade o velho e de dona Maria Reymondo, foy casada com Joham Perez Bocardo, e fez em ella o bispo dom Esteue Anes, e dom Gomçalle Annes, e Martim Anes, e Reymonde Annes. E este Gomçalle Annes suso dito foy casado com huuma villãa d'Aragom que ouue nome dona Toda Martiins, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Maria Dade que foy casada com Pere Esteuez de Taauares filho d'Esteuam de Taauares e de dona e fez em ella huum filho que ouue nome Pere Esteuez come o padre, e huuma filha que ouue nome Birimgueyra Pirez que casou com dom Martim Louremço filho de Louremço Martiins d'Affomseca. E este Martim Annes suso dito nom ouue semel. E Reymonde Anes outrossy filho dos sobreditos Joham Pirez Bochardo e de dona Maria Dade foy casado com dona Costamça Martiins filha de Martim Fernamdez Barreto e de dona Maria Rodriguez de Chaçim, e fez em ella Beatriz Martiins que foy casada com Gomez Louremço de Beja que foy vogado e depois foy freire na ordem de sam Tiago.

TITULO XL.º

DO LINHAGEM DOS DE BAYAM. O PRIMEIRO QUE SABEMOS OUUE NOME DOM ARNALLDO

Dom Arnaldo foi casado com dona Ufo, e fez em ella dom Gosemdo Araldez e dom Goydo Araldez. Deste Goydo Araldez sayo dom Soer Gueedaz e dom Troycosemdo Gueedaz que he no titullo xlii domde veem as boas jeeraçõoes. E o dito dom Gosemdo Araldez foi casado com dona e fez em ella dom Egas Gosemdez que se chamou de rriba de Doyro e de Bayam que foy casado com dona Vsco Veegas filha de dom Egas Ermigiz o Brauo e de dona Gontinha Eriz que fez o moesteiro de Freixet, e fez em ella dom Ermigo Veegas que se chamou de Bayam, e dom Godinho Veegas de que falla no titullo lii domde vem os d'Azeuedo parrafo primeiro, e dona Samcha Veegas que foy casada com dom Meem Fernamdez de Bragamça e ouuerom filhos dom Fernam Meemdez o Brauo e dom Ruy Meendez como se mostra no titullo xxxviii.º dos Bragamçãaos parrafo primeiro.
E o sobredito dom Ermigo Veegas que sse chamou de Bayam foi casado com dona Crara, e fez em ella dom Affomsso Hermigiz, e dona Fruilhe Ermigiz, e dona Costamça Ermigiz. Este dom Affomsso Ermigiz foi o que se chamou de Bayam e foi casado com dona Tareyia Pirez filha de dom Pero Fernamdez de Bragamça, e fez em ella dom Saro Affomsso de Bayam, e dom Pomço Affomsso de Bayam, e dona Birimgueyrafomso de Bayam que foy casada com dom Joham Affomsso o boo de Lima como se mostra no titullo xiii de dom Pero Fernamdez de Traua parrafo iii. E dêsque lhe morreo esta molher casou com dona Affomsso filha de dom Affomsso por sobrenome Moço Veegas, e fez em ella Pero Affomsso, o que casou com dona Maria Acha irmãa de dom Pero Fernamdez Portugall como se mostra no titullo li de dom Ramiro Quartella parrafo ii, e Rodrigo Affomsso Merdaassada por sobrenome. E dom Saro Affomsso de Bayam outrossy filho dos sobreditos dom Egas Hermigiz e de dona Tareyia Pirez de Bragamça foy casado com dona Aldara Veegas, filha de dom Egas Affomsso e neta de dom Moço Ueegas como se mostra no titullo xxxvii de dom Moninho Ueegas parrafo xiiii, e fez em ella dom Fernam Lopez de Bayam, e dom Diego Lopez de Bayam, e dona Samcha Lopez, e nenhuum delles nom ouue semel. E dom Pomço Affomsso de Bayam, irmãao do dito dom Saro Affomsso de Bayam e filho dos sobreditos foy casado com dona Moor Martiins, filha de dom Martim Fernamdez de rriba d'Auizella como se mostra no titullo xlv dos d'Auizella parrafo ii : e fora ante esta Moor Martiins barregãa delrrey dom Affomsso de Portugall filho delrrey dom Samcho o velho : e fez este dom Pomço Affomsso em esta sa molher huum filho que ouue nome dom Pero Pomço que foy casado com dona Samcha Rodriguez e nom ouue semel, e ouue outras duas filhas, a huuma ouue nome Esteuainha, e a outra ouue nome dona Pomço. Esta dona Esteuainha Pomço foy casada com dom Soeiro Paaez de Valladares, e fez em ella dom Paay Soarez, e dom Affomsso Soarez, e dom Ruy Soarez como se mostra no titullo xxv de dona Tareyia Gomçalluez parrafo v.º Este dom Paay Soarez sobredito foy casado com dona Samcha Fernamdez Delgadilha, e fez em ella dona Esteuainha Paaez que foy casada com dom Pedraffomsso d'Arganill de Çamora, e ouuerom semel como já dissémos.

Digitized by Google

De Louremço Soarez filho de dom Soeiro Paaez de Valladares e de dona Esteuainha Pomço filha de dom Pomço Affomsso

Este dom Louremço Soarez foi casado com dona Maria Meemdez filha de dom Meem Garçia de Sousa e de dona Tareyia Annes de Lima, e fez em ella semel como já dissémos no titullo xxii dos Sousãaos parrafo xi : e depois que lhe morreo esta molher dona Maria Meemdez casou este dom Louremço Soarez suso dito com dona Samcha Nuniz filha de Nuno Martiins de Chaçim e de dona Tareyia Nuniz Queixada, e ouuerom semel como se mostra no titullo lvii dos Telos parrafo iii.°

De dom Egas Hermigiz filho de dom Ermigo Veegas e de dona Crara

Este dom Egas Ermigiz foy casado com dona e fez em ella dom Ermigo Veegas, e dom Pero Veegas per sobrenome Pero Pay, e dom Nuno Veegas, e dom Joham Veegas per sobrenome Joham Raynha. Este sobredito dom Pero Veegas, Pero Pay, foy casado com dona Maria Pirez filha de e fez em ella dona Tareyia Pirez que foy casada com dom Meem Veegas, filho de dom Egas Fafez de Lanhoso e de dona Orraca Meemdez irmãa de dom Gomçallo de Sousa, e fez em ella Ermigo Meemdez como se mostra no titullo xxxii de dona Orraca Meemdez hu se mostra o linhagem deste Ermigo Meemdez parrafo ii. E dom Nuno Veegas, irmãao do dito dom Pero Veegas e filho dos sobreditos dom Egas Hermigiz e de dona foi casado com dona e fez em ella Meem Nuniz que foi casado com dona Orraca Rodriguez de Nomaaes, irmãa de dom Gomçallo Rodriguez como se mostra no titullo xxxiii de dona meana Eluira Gomçalluez de Palmeyra parrafo primeiro, e fez em ella dom Pero Meendez Poyares, o que morreo na lide de Trasconho amtre Paaço de Sousa e Vall-Longo, e matouo dom Pero Rodriguez de Pereyrá com que el ouue a lide. E este dom Pero Meendez era sobrinho de dom Pero Rodriguez filho de ssa prima coirmãa, e porque dom Pero Rodriguez fez a lide com rrazom ajudouo Deus : e morrerom hi muitos fidallgos de huma e da outra parte.

De dom Pero Meemdez Poyares filho de dom Meem Nuniz e de dona Orraca Rodriguez de Nomaaes irmãa de dom Gomçallo Rodriguez

Este dom Pero Meemdez foy casado com dona Maria Fernamdez filha de Fernam Anes Cheira, e fez em ella dona Maria Pirez : e esta dona Maria Pirez foi casada com dom Fernam Nuniz Reuellado e nom ouuerom semel, e ficarom os seus beens a dona Biringueyra Ayras sa sobrinha assi como ouuiredes adiamte. E dom Joham Veegas Ranha outrossy filho dos sobreditos dom Egas Hermigiz e de dona foy casado com dona e fez em ella dona Maria Anes que foy casada com dom Pero Nuniz o Velho filho de dom Nuno Velho e fez em ella dom Mouram Pirez, e dom Fernam Pirez Tinhoso, e dom Affomsso Pirez Gato, e dona Tareyia Pirez como se mostra no titullo xlii de dom Godinho Araldez parrafo vi.° E o sobredito Affomsso Pirez Gato foy casado com dona Orraca Fernamdez, filha de dom Fernam Pirez Pelegrim e de dona Orraca Nuniz filha de Nuno Pirez de Bragança filho de Pero Fernamdez o Bragamçãao como se mostra no titullo xxxviii.° dos Bragamçãaos parrafo iii.° : esta dona Orraca Nuniz foi madre de Martim Paaez Rybeira e de dona Maria Paaez : e fez este Affomsso Pirez em a dita dona Orraca Fernamdez sua molher Lopo Gato, e Fernam Gato, e dona Tareyiafomso Gata de Merloo, e dona Costamçafomsso, e dona Guiomar Affomsso. Este Lopo Affomsso foy casado com dona Samcha Pirez de Gumdar, e fez em ella Affomsso Lopez Gato, e Diego Lopez Gato, e Martim Lopez Gato, e dona Guiomar Lopez Gata que foy casada com Joham Esteueez da Teixeira que ouue semel como já dissémos. E Affomsso Lopez e Diego Lopez suso ditos nom ouuerom semel assy como já dissémos. E Martim Lopez Gato seu irmãao foy casado com dona Maria Anes de Payua, e fez em ella huum filho que ouue nome Lopo Lopez Gato que morreo sem semel. E Fernamdaffomsso Gato irmãao do dito Lopo Affomsso Gato e filho dos sobreditos Affomsso Pirez Gato e dona Orraca Fernamdez foi casado com dona Orraca Gonçalluez de Portocarreiro, filha de dom Gomçallo Veegas Alfeyram como se mostra no titullo xliii dos de Portocarreiro parrafo iii, e fez em ella Ruy Fernamdez Gato e dona Samcha Fernamdez Gata que forom casados e ouuerom semel como se mostra no titullo parrafo E dona Tareyiafomso Gata outrossy filha dos suso ditos Affomsso Pirez Gato e dona Orraca Fernamdez foy casada com Meem Soarez de Merloo, e ouuerom semel como se mostra no titullo xxx de dom Gomez Meemdez Gedeam parrafo iiii.° E dona Guiomar Affomsso Gata outrossy filha dos sobreditos Affomsso Pirez Gato e dona Orraca Fernamdez foi casada com dom Pero Paaez d'Aluaremga que chamarom Curuo, e ouuerom semel como se mostra no titullo xxxvi de dom Moninho Veegas parrafo xxiii. E dona Costamçafomsso Gata filha outrossy dos sobreditos Affomsso Pirez Gato e dona Orraca Fernamdez foy casada com dom Soeiro Pirez d'Azeuedo, e ouuerom semel como se mostra no titullo lii dos d'Azeuedo parrafo ii.

Digitized by Google

TITULO XLI.º

DE DOM GOYDO ARALDEZ DE BAYAM E DE RIBA DE DOYRO FILHO DE DOM ARNALLDO E DOS QUE DELLE DESÇEMDERÓM

Este dom Goydo Aralldez suso dito foi filho de dom Arnaldo de Bayam como se mostra no seu titullo XL parrafo primeiro, e foy casado com dona e fez em ella dous filhos, o primeiro filho ouue nome Troycosemdo Gueendez que fumdou o moesteiro de Paaço como se mostra em este titullo parrafo IX, e o outro filho ouue nome dom Soer Gueemdez que fumdou o moesteiro de Uarzea de Cadauo. Este dom Soeiro Gueendez foi casado com dona e fez em ella dom Nuno Soarez o primeiro filho por sobrenome dom Nuno o Velho, e Leogumda Soarez por sobrenome Teynha, que foi casada com dom Meem Gonçaluez como se mostra no titullo XXI delrrey Ramiro parrafo III, e fez em ella dona Maria Soarez que se uê casada com dom Godinho Veegas como se mostra no seu titullo LII domde veem os d'Azeuedo, e dona Ouroana Soarez que se uê casada com dom Ero Meendez de Molles como se mostra no titullo LVI desta Ouroana Soarez. E ô sobredito Nuno Soarez por sobrenome dom Nuno o Velho foi casado com dona Eluira Touriz filha de dom Touriz Sarna que fumdou o mosteiro de Vayram, e fez em ella dom Soer Nuniz o primeiro que foy casado com dona Aldomça Nuniz filha de dom Nuno Fernamdez e de sa molher : e este dom Nuno Fernamdez foy filho de dom Fernam Dramencarez que foi naturall de Castella de terra de Treuinho e jaz soterrado apar da pomte de Fiteiro : e o dito dom Soeiro Nuniz o primeiro fez em esta sa molher dona Aldomça Nuniz huum filho que ouue nome Nuno Soarez, Nuno Uelho, o prestomeiro que foy casado com dona Moor Pirez Perna filha de dom Pero Paaez Escacha que coutou o moesteiro de Tiũaes como se mostra no titullo e fez em ella Soer Nuniz o Velho, e Pero Nuniz Velho, e Meem Nuniz Velho, e dona Eluira Nuniz Velha, e dona Moor Nuniz Velha, e dona Orraca Nuniz Velha. E depois que lhe morreo esta molher dona Moor Pirez Perna suso dita casou elle com dona Gomtrode Fernamdez filha de dom Fernam Annes de Montor, e deste Fernam Anes falla no titullo XXII dos Sousãaos parrafo primo. E a dita dona Eluira Nuniz suso dita, filha de dom Nuno Soarez, Nuno o Velho, o prestomeyro e de dona Moor Pirez Perna filha de dom Pero Paaez Escacha, foy máa molher e foy casada com dom Soeiro Ayras de Valladares, e fez em ella jeeraçom como adiamte acharedes em este liuro hu fala dos de Valladares. E esta dona Eluira Nuniz foisse com Meem d'Alaúde, e fez em ella Affomsso Meemdez de Neuóo e dona Samcha Meemdez domde veem os Calheiros e os Carpimteiros.

De Meem Nuniz Velho filho de Nuno Soarez o Velho neto de dom Nuno o Velho o primeyro e de dona Gontinha Gomez filha de dom Gomez de Freeiriz

Este Meem Nuniz foy casado com dona e fez em ella Gomez Meemdez Barreto e dona Samcha Meemdez Barreta. Este Gomez Meemdez Barreto foy casado com dona Costamça Paaez filha de dom Paay Gomez Gabere, e fez em ella dom Joham Gomez e dom Fernam Gomez Barretos, e dom Paay Gomez que foy freyre do Tempre, e dona Samcha Gomez Barreta. E dom Joham Gomez suso dito nom ouue semel : e dom Fernam Gomez suso dito foy casado, e ouue semel como se mostra no titullo XXVI de dom Soeiro Meemdez o Gordo parrafo IIII.º E dona Samcha Meemdez Barreta irmãa do dito Gomez Meemdez Barreto e filho dos sobreditos foi casada com Fernam Jeella filho de dom Nuno Jeella naturall de Villa-noua de Moynha e de Sabadim e d'outras egreias muitas, e fez em ella dona Orraca Fernamdez e dona Sancha Fernamdez. Esta dona Orraca Fernamdez foi casada em Samtarem com huum çidadãao que auia nome Domimgos Johanes Fura-couas que era villãao rrico e poderoso, e fez em ella dona Orraca Domimguiz que foi casada com dom Fernam Martiins Curotello, e Gomez Fernamdez, e Ruy Fernamdez, e dona Maria Fernamdez, e dona Moor Fernamdez : e esta dona Moor Fernamdez foi casada com Rodrigue Annes Redomdo, e ouuerom semel como se mostra no titullo XXXIIII.º de dom Pero Rodriguez de Pereyra parrafo VII. E Gomez Fernamdez e Ruy Fernamdez suso ditos nom ouuerom semel.

De Soer Nuniz Velho filho de Nuno Velho o prestomeiro e de dona Moor Pirez Perna filha de dom Pero Paaez Escacha

Este Soer Nuniz Velho foy casado com dona Tareyia Anes de Penella irmãa de dom Rodrigue Anes de Penella, e fez em ella Pero Soarez que chamarom por sobrenome Escaldado, e o porque lhe chamarom Escaldado foy porque tiinha poucas baruas, e dona Maria Soarez, e dona Moor Soarez que foi casada com Pero Nouaaes o velho como se mostra no titullo LXV dos Nouaaes parrafo primo : e dèsque lhe morreo esta molher casou elle

Digitized by Google

com dona Aldomça Nuniz filha e fez em ella Vaasco Soarez e Samcha Soarez. E Vasco Soarez nom foi casado mais ouue huuma filha de barregãa donde vem os Vaasquinhos. E o dito Pero Soarez Escaldado foy casado com dona Maria Vaasquez, filha do alcayde dom Vaasco Paaez de Coymbra e de dona Ermesemda Martiins filha de Martim Anaya como se mostra no titullo LVI de dona Ouroana Soarez filha de dom Soeiro Gueendiz da Varzea parrafo II, e fez em ella dom Joham Pirez Redomdo, e Pero Pirez Coelho, e Martim Pirez Zote, e Pero Pirez Brauo, e dona Maria Pirez Braua, e dona Samcha Pirez que foy abadessa de Vayram. E este dom Joham Pirez Redomdo suso ditò foy casado com dona Gontinha Soarez de Merloo, e nom ouue della semel : e depois casou este dom Joham Pirez Redomdo com dona Moor Pirez filha de dom Pero Rodriguez de Pereyra e de dona Maria Pirez Grauel, e ouuerom semel como se mostra no titullo XXXIII.º de dom Pero Rodriguez de Pereyra parrafo primo. Este Pero Pirez, Pero Velho, filho de Pero Soarez o Escaldado e de dona Maria Vasquez foy casado com dona Tareyia Pirez, filha de dom Pero Rodriguez de Pereyra e de dona Maria Pirez Grauel como se mostra no titullo XXXIII.º de dom Pero Rodriguez de Pereyra parrafo primo, e fez em ella Gomçallo Velho, e Affomsso Velho, e Esteuam Velho d'Ansemunde, e dona Enês Pirez que foy casada com Egas Martiins de Curotello como se proua no titullo XLI dos Curotellos parrafo II e de dona Ouroana Pirez. E este Pero Pirez, Pero Velho, teue por barregãa Samcha Paaez filha de dom Paay Pequeno abade de samta Logriça e de Linca Cardea sa barregãa : e ouue Pero Velho êm esta sa barregãa huma filha que ouue nome Tareyia Pirez e huum filho que ouue nome Joham Uelho de samta Logriça. E esta dona Tareyia foy casada com Martim Godiins, filho de Godinho Fafez de gaamça como se mostra no titullo XXXIX de dom Fafez Luz parrafo primo, e fez em ella Ayras Martiins d'Altero : e este Ayras Martiins se uê casado com dona e fez em ella Joham Ayras d'Altero : e este Joham Ayras d'Altero foy casado com dona e fez em ella frey Martim Annes dà ordem de Samtiago. Este Gomçallo Pirez Velho filho do sobredito Pero Pirez, Pero Velho, e de dona Tareyia Pirez foy casado com dona Costamça Gomçalluez filha de Gomçallo d'Arga que foy sete annos freyra em Voyturinho e fez profissom, e tiroua este Gomçallo Pirez, Gomçallo Velho, per força da abadessa e das donas : e esta freyra era filha de Gomçallo d'Arga, huum peòm filho d'algo, e fez este Gomçallo Velho em esta freyra estes filhos, huum ouue nome Joham Gomçalluez Joham Velho, e o outro ouue nome Gomçallo Gomçalluez Uelho, e Fernam Velho, e Pero Uelho, e Ayras Uelho, e Nuno Velho, e Tareyia Gomçalluez que se uê casada com Gomçallo Martiins e fez em ella Ayras Gomçalluez. E o dito Joham Velho filho de Gomçallo Velho foi casado com Tareyia Fernamdez filha de Fernam Gomçalluez Farrompim, e fez em ella Enês Eanes : e esta Enês Eanes se uê casada com Louremço Anes d'Anha.

E Affomsso Pirez Uelho, irmãao do sobredito Gomçallo Pirez Velho e filho dos ditos Pero Pirez, Pero Velho, e de dona Tareyia Pirez, foy casado com dona Costamçafomso Alcoforada, e ouuerom semel Gomçallo Velho Saualassado. E este Gomçallo Velho se uè casado com dona Aldomça Martiins d'Azeuedo, e fez em ella Aluaro Gomçalluez que matarom e Leonor Gomçalluez : e esta Leonor Gomçalluez foy casada com Joham Louremço Buball, e fez em ella filhos. E este dom Esteuam Velho, filho de dona Orraca Pirez que foy freyra filha de Pedrafomso de Cameal, tiroua do moesteiro, e fez em ella Affomsso Velho : e este Affomsso Velho se uê casado com dona Maria Rodriguez filha de Paay Rodriguez da Maya, e fez em ella Joham Velho, e dom Chrispim, e Ruy Velho, e dona Tareyiafomso : e esta dona Tareyiafomso se uê casada com Rodrigo Aluarez d'Aragom. E esta dona Ouroana Pirez Pereyra foy casada com dom Fernam Martiins Camello, e ouuerom dona Samchà Fernamdez, e dona Tareyia Fernamdez, e Martim Fernamdez, e Martim Fernamdez o pequeno. E esta dona Tareyia Fernamdez foy casada com Pero Martiins de Chaçim Calheiros, e fez em ella Martim Pirez. E esta dona Samcha Fernamdez se uê casada com Samcho Martiins de Calheyros.

De Joham Velho de samta Logriça filho de Pero Pirez, Pero Velho, e de dona Samcha Paaez filha de Paay Pequeno abade de samta Logriça e de dona Eluira Cardea

Este Joham Pirez, Joham Velho, de samta Logriça foy casado com dona Marinha Soarez filha de Soeiro Correa e de dona Tareyia Martiins Espinhel, e fez em ella Martim Velho e Gomçallo Velho o contador. Este Martim Velho foy casado com dona Guiomar Louremço, filha de Louremço Gomez Taueyra como se mostra no titullo parrafo XIII, e fez em ella dona Beatriz Martiins que foy casada com Vaasco Pirez de Viana filho de Pedre Anes de Uiana, e fez em ella huuma filha. E morreo este Vaasco Pirez de Viana suso dito e depois morreo esta sa filha suso dita, e erdou esta dona Beatriz Martiins os seus beens : e casou ella depois com Joham de Cuynha filho de Rodrigue Anes de Cuynha e de dona Enês Esteuez d'Azeuedo filha de Martim Velho e de dona Louremço filha de Louremço Gomez Taueyra foy casada com Affomsso Pirez Ribeyro filho d'Affomsso Pirez Ribeiro e de dona Crara Anes de Payua. E Gomçallo Velho o contador, irmãao do dito Martim Velho filho do sobredito Joham Pirez, Joham Velho, e de dona Marinha Soarez, foy casado com dona Margarida Anes Durróo, filha de Joham Ayras Durróo e de dona Maria Gonçalluez filha d'Esteuam Gomçalluez Mofaro como se mostra no

Digitized by Google

titullo xxxiii.° de dom Gomçallo Vaasquez parrafo iii.° E Pero Pirez Brauo irmãao de Pero Pirez, Pero Velho, e filho de Pero Soarez o Escaldado e de dona Maria Vaasquez de que se atrás disse nom ouue semel que lidima fosse.

De Pero Nuniz Velho filho de dom Nuno Soarez, Nuno Velho, o prestomeiro e de dona Tareyia Anes de Penella filha de Joham Ayras do Gramo e de dona Gontinha Gomez

Este Pero Nuniz Velho foy casado com dona Maria Anes filha de Joham Veegas, Joham Ranha, e fez em ella dom Mouram Pirez, e dom Fernam Pirez Tinhoso, e dom Affomsso Pirez Gato, e dona Tareyia Pirez. E dom Affomsso Pirez Gato suso dito foi casado e ouuerom semel como se mostra no titullo xl de dom Arnaldo parrafo v.° Este dom Mouram Pirez filho de Pero Nuniz Velho e de dona Maria Anes foy casado com dona e fez em ella dom Gomçallo Mouram e dona Tareyia Mouram. Este Gomçallo Mouram foy casado com dona Eluira Rodriguez de Vallada, e fez em ella Joham Gomçalluez Mouram que matarom os mouros, e Gomçallo Mouram que matou a pedra do emgenho em Tarifa, e Tareyia Pirez Mourom que foy casada com Joham Pirez Marinho como se mostra no titullo Este dom Fernam Pirez Tinhoso irmãao do dito dom Mourãao e filho dos sobreditos foy casado com dona e fez em ella Eluira Fernandez domde vem os d'Auizella e os Osoyros de terra de Leom e os de Drados de terra de Leom como se mostra no titullo xlv.° dos d'Auizella parrafo vi.

De Martim Pirez Zote filho de Pero Soarez Escaldado e de dona Marinha Vaasquez filha do alcayde dom Vaasco Paaez de Coymbra e de dona Ermesenda Martiins filha de Martim Anaya

Este Martim Pirez Zote foy casado com dona Maria Viçemte, filha de Viçemte Pirez Dulgueses e de dona Moor Pirez de Pereyra filha de dom Pero Rodriguez de Pereyra, e fez em ella Martim Martiins Zote e dona Maria Martiins. E desta dona Maria Martiins sayo dom Fernando de Crasto e a rainha dona Johana como veeredes no titullo xxxiii.° de dom Pero Rodriguez Pereyra parrafo ii. Este Martim Martiins Zote filho de Martim Pirez Zote e de dona Maria Viçente foy casado com dona Alda Gomez filha de dom Gomez Louremço de Cuynha e de dona Tareyia Gill d'Arrõoes, e fez em ella Martim Martiins que foy dayam de Bragaa, e outro Gomez Martiins que foy freyre da ordem de Christus, e Gill Martiins Zote, e outro filho que ouue nome Vaasco Martiins Zote, e outra filha que ouue nome dona Maria Martiins, e dona Moor Martiins, e dona Guiomar Martiins, e dona Bramca Martiins que foy freyra de Loruãao : e esta dona Moor Martiins suso dita foy casada com Affomsso Vaasquez Pimentell e nom ouuerom semel : e a outra filha que ouue nome dona Tareyia Gill. Este Vaasco Martiins Zote filho de Martim Martiins Zote e de dona Alda Gomez foi casado com dona Maria Meemdez filha de dom Meem Rodriguez de Vascomçellos e de dona Costamça da Oliueyra. E dona Maria Martiins sua irmãa foy casada com Martim de Baruosa filho de Martim de Baruosa e de dona e fez em ella Nuno Martiins, e Samcho Martiins, e Martim de Baruosa. E dona Guiomar Martiins outrossi sua irmãa filha dos sobreditos Martim Martiins Zote e de dona Alda Gomez foy casada com dom Fernam Fernamdez d'Almeyda, e nom ouuerom semel.

De dom Gill Zote

Este dom Gill Martiins Zote foy casado com dona Aldara Martiins filha de dom Martim Affomsso Alcoforado, e fez em ella dona Tareyia Gill : e esta dona Tareyia Gill foy casada com dom Vaasco Martiins Pimentell por sobrenome Patinho, e fez em ella Ruy Vaasquez e Meçia Vaasquez. Esta Meçia Vaasquez foy casada com Aluaro Pereyra, filho de dom Ruy Gomçaluez Pereyra filho de Gomçallo Pereyra como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo xiiii.

Ora torna a fallar em dom Troycosemdo Guendez de Bayam que foi filho de dom Goydo Araldez e irmãao de dom Soeiro Gueendez, o que fumdou o moesteiro de Varzea, que foy padre de dona Leogumda Soarez que chamarom a Taaynha

Este dom Troycosemdo Gueendez que fumdou o moesteyro de Paaço de Sousa foi casado com dona e fez em ella dom Pero Trocosemdez de Payua e de rriba de Doyro. Este dom Pero Troicosemdez foy casado com dona Toda Ermigiz Aboazar, filho de dom Hermigo Aboazar como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo ii, e fez em ella dom Paay Pirez Romeu. E esta dona Toda Ermigiz Aboazar filha de dom Ermigo Aboazar foy casada com dom Egas Moniz o primeiro velho Gasco, e ouuerom semel como já dissémos no titullo xxxvi de dom Moninho Veegas o velho Gasco parrafo ii. E dom Paay Pirez Romeu o primeiro seu filho do dito dom Pero Troicosendez e da dita dona Toda foi casado com dona Godo Soarez, filha de dom Soeyro Meemdez o boo

Digitized by Google

da Maya e de dona Eruilhida como se mostra no titullo xvi de dom Soeiro Meemdez o boo parrafo xv, e fez em ella huum filho que ouue nome dom Soeyro Mouro e huuma filha que ouue nome dona Maria Paaez. E este dom Soeiro Paaez, d'alcunha Mouro por sobrenome, era muy boo mançebo e muito aposto e bem fidallgo açaz, e emtemdia em dona Orraca Meemdez molher de dom Diego Gomçalluez, que era irmãa de dom Fernam Meemdez o Bragamçãao de padre e de madre que outrossy era muy mançeba e muy fermosa, e dom Diego Gonçaluez era homem bem fidallguo e era filho de dom Gomçallo Ouuequez, o que fumdou o moesteiro de Çete, e de dona como se mostra no seu titullo xliii.° deste Gomçallo Vaasquez parrafo primo hu mostra o seu linhagem que del deçemde. E esta dona Orraca Meemdez avia de dom Diego Gomçalluez peça de filhos segumdo o liuro conta como se mostra no titullo xliii.° de dom Gomçallo Vaasquez parrafo primeiro : e quamdo soube que seu marido fora morto na batalha que elrrey dom Affomsso o primeiro rrey de Portugall ouue com os mouros no campo d'Ourique nom leixou porem de casar com dom Soeiro Mouro. Este dom Soeiro Pirez Mouro foy casado com esta dona Orraca Meemdez de Bragamça, irmãa de dom Fernam Meemdez velho Bragamçãao como se mostra no titullo xxxvii dos Bragamçãaos parrafo primo, e fez em ella Joham Soarez o trobador, e Paay Soarez Romeu o prestomeiro, e Cristina Soarez que casou com Fernam Ramirez filho de Ramiro Quartella como se mostra no titullo de dom Ramiro Quartella parrafo primo. Este Joham Soarez o trobador foy casado com dona Maria Annes filha de dom Joham Fernamdez de rriba d'Auizella, e ouuerom semel como se mostra no titullo xxvi de dom Soeiro Meemdez o Gordo parrafo ii. E Paay Soarez Romeu o prestomeiro foy casado com dona Samcha Anrriquiz de Portocarreiro que já dissémos que foy casada com dom Ruy Gomçaluez de Pereyra como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo xiii domde vem os de Pereyra, e fez em ella Gomçallo Paaez Taueyra : e este Ruy Paaez Taueyra matouo o comde dom Amrrique de Lara ca tiinha vestidas as armas de dom Fernam Rodriguez de Crasto, e o comde avia tal uirtude que aquel a que désse com sa lamça primeiro avia de morrer. E ouue outro filho de gaamça que ouue nome Affomsso Paaez que foy dayam de Bragaa e ouue huum filho que ouue nome Pedraffomsso : e deste Pedraffomsso sayo Ruy Pirez Rebotim assy como se mostra em este titullo parrafo prestomeiro. E este Paay Soarez o prestomeiro ouue huuma filha em esta Samcha Amrriquiz que ouue nome dona Moor Paaez que foy casada com Gomez Meemdez Gedeam como se mostra no titullo xxx deste Gomez Meemdez parrafo xiii.

De Gonçallo Paaez Taueyra filho Romeu o prestomeiro e de dona Samcha Amrriquez de Portocarreyro

Este Gomçallo Paaez Taueeyra foy casado com dona Maria Rodriguez, filha de Ruy Capom que foy judeu e veo a esta terra com a rrainha dona Orraca por seu almoxarife, e depois fezeo ella bautizar e poseromlhe nome Rodrigo e por sobrenome Ruy Capom : e fez a elrrey dom Affomsso seu marido filho delrrey dom Samcho o segumdo o velho rrey de Portugall que o feze caualleiro e amdou em sa casa e trouue hi esta sa filha muy fermosa de Castella e fezea bautizar comsigo e pôslhe nome Maria Rodriguez. E Ruy Capom era de muy grande algo e deu muy gramde rriqueza a Gomçallo Paaez Taueyra que casasse com ella, e el casou com ella e fez em ella Louremço Gomçalluez e Ruy Gomçalluez. E Ruy Capom casouo a rrainha em Lixboa com huuma çidadãa rrica, e fez em ella Gill Rodriguez que foy arçediago de Lixboa. Este Gomçallo Paaez Taueyra fez em esta sa molher huum filho que ouue nome Lourenço Gonçaluez, e[1] huuma filha que ouue nome dona Eluira Gomçalluez, e dona Samcha Gomçalluez que foy casada com dom Origo de Moura. Este Louremço Gomçalluez Taueyra filho do dito Gomçallo Paaez e de Maria Rodriguez foy casado com dona Maria Anes filha de Joham Pirez Eruilhido, e fez em ella Gomez Louremço, e dona Costamça Louremço, e dona Enês Louremço. Este Gomez Louremço foi casado com dona Catelina Anes, filha de Martim Anes irmãa do chamçarel dom Esteuam Anes, e fez em ella Martim Gomez Taueyra e dona Maria Gomez Taueeira. Este Martim Gomez foy casado com dona Maria Louremço d'Alamquer e nom ouuerom semel. E dona Maria Gomez sua irmãa foy casada com dom Lopo Fernamdez Pacheco senhor de Ferreyra e priuado delrrey dom Affomsso de Portugall, filho delrrey dom Dinis de Portugall, e fez em ella semel como se mostra no titullo l.ta dos Pachecos e no titullo xxii dos Sousãaos parrafo xiii. E Ruy Gomçaluez Taueeyra filho dos sobreditos Gomçallo Paaez Taueyra e de dona Maria Rodriguez foy casado com dona filha do alcayde de Lourinhãa, e fez em ella Viçemte Rodriguez que foi casado com dona Samcha Correa. E dona Eluira Gomçaluez irmãa do dito Ruy Gomçalluez e filhos dos sobreditos foi casada com Joham Correa, e fez em ella Gomçalle Anes Correa, e Gomez Eanes Correa, e dona Tareyia Anes Correa. Este Gomçalle Anes Correa foy casado com dona Aldara Anes filha de dom Joham Soarez Coelho, e nom ouuerom semel : e depois que lhe morreo esta molher suso dita casou depois o dito Gomçalle Annes com dona Moor Martiins do Vinhall filha de Martinhanes do Vinhal. E esta dona fora ante casada com Ruy Meemdez de Merloo, e ouuerom semel como se mostra no titullo xxvi de dom Soeiro Meemdez o Gordo parrafo ii. E o dito Gomçalle Anes Correa fez em esta sa molher dona Moor Martiins huum filho que ouue nome Gomçalle Annes Correa

[1] *Á margem em letra mais moderna.*

Digitized by Google

que ouue nome come o padre e foy gafo com dona Enês filha do arçebispo dom Joham Martiins de Soylhãaes que foy de barregãa, e nom ouuerom semel. E o sobredito Gomçalle Anes Correa irmãao de Gomez Eanes Correa suso dito de padre e de madre nom ouue semel : e a sobredita dona Tareyia Anes Correa irmãa dos sobreditos Gomez Eanes e de Gomçalle Anes Correa foy casada com Nuno Pirez de Baruosa, e nom ouuerom semel. E dona Costamça Louremço Taueyra, filha de Louremço Gomçalluez Taueyra e de dona Maria Anes e neta de Gomçallo Paaez Taueyra, foy casada com Joham Lopez d'Ulhóo, e ouuerom semel como se mostra no titullo E dona Enês Louremço Taueyra irmãa de dona Costamça e filha e neta dos sobreditos foy casada com Ruy Pirez de Folhete, e ouuerom semel como se mostra no titullo E o sobredito Gomez Louremço Taueyra que já dissémos chamousse seu filho de barregãa huum que ouue nome Louremço Gomez Taueyra. E este Louremço Gomez foy casado com dona. e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Guiomar Louremço que foy casada com Martim Velho de Samta Logriça, e ouuerom semel como já dissémos em este titullo parrafo v.

D'Affomsso Paaez Taueyra filho de dom Paay Soarez Romeu o prestomeiro e de dona Samcha Amrriquiz de Portocarreyro

Este Affomsso Paaez Taueyra foy dayam de Bragaa, e fez em huuma molher de boo logo huum filho que ouue nome Pedraffomso de Barroso. Este dom Pedraffomso de Barroso foi casado com dona Tareyia Ermigiz da Teixeira, filha de dom Ermigo Meemdez de gaanhadia como se mostra no titullo xxxii de dona Orraca Meendez parrafo ii, e fez em ella huum filho que ouue nome Ruy Pirez Rebotim. Este dom Ruy Pirez Rebotim foi casado com dona Maria Martiins de Chaçim irmãa de dom Nuno Martiins de Chaçim, e ouuerom semel como já dissémos no titullo xxxviii.° dos Bragamçãaos parrafo ix. E depois que lhe morreo esta molher a Ruy Pirez Rebotim suso dito casou depois com dona Maria, e fez em ella Joham Rodriguez Rebotim que chamarom Ruyuo, e Martim Rodriguez Rebotim, e dona Maria Rodriguez. E este Martim Rodriguez Rebotim suso dito nom ouue semel. E Joham Pirez Rebotim, Joham Ruyuo, seu irmãao nom foy casado, mais ouue huma barregãa que ouue nome dona Moor Eanes, e fez em ella Martim Anes, e Johane Anes. E depois que este Joham Rodriguez Rebotim ouue estes filhos desta sa barregãa dona Moor Eanes rreçebeoa por molher. E Martim Anes filho deste Joham Rodriguez Rebotim suso foi casado com dona filha de Joham Nuniz Homem. E este Johane Anes foy casado. E esta dona Rodriguez Rebotim filha de dom Pirez foy casada com Fernam de terra de Samta Maria Esteuam Bramco e outros[1] deu em doaçom e outros muitos logares que cobrou per doaçam : e casou com dona Justa Paaez que foy filha de dom Paay Goterre e de dona Ousemda Ermigiz Aboazar como se mostra no titullo lv de dom Goterre parrafo ii. E este dom Pedro Coronel o primeiro fez em esta dona Justa Paaez dous filhos, o huum ouue nome dom Egas Paaez Coronel, e outro ouue nome Pero Pirez Coronel.

De dom Egas Pirez Coronel filho de dom Pero Coronel o velho e de dona

Este dom Egas Pirez Coronel foy casado com dona e fez em ella Martim Veegas de Sequeyra, e Reymom Veegas de Sequeyra, e dona Moor Veegas de Sequeyra que se uê casada com dom Amrriquiz de Portocarreyro como se mostra no titullo xliii dos de Portocarreyro parrafo v.[1]

De Rodrigo Affomsso Ribeiro

Este Rodrigo Affomsso Ribeyro foy casado com dona Orraca Godiins filha de dom Godinho moedeiro de Coymbra, e fez em ella dona Tareyia Rodriguez e dona Enês Rodriguez. Esta dona Tareyia Rodriguez foi casada com Esteue Annes de Taauares, e nom ouue della semel : e depois casou com Vaasco Martiins de Reesemde, e fez em ella Gill Vaasquez de Reesemde, e dona Enês Vaasquez que foy casada com Martim Martiins Baruo filho de Martim Foitelho de Semdim e de dona Johana Martiins de Parada, e ouuerom semel como se mostra no titullo xxxv de dom Vaasco Pimentel parrafo ii. E dona Enês Rodriguez irmãa da sobredita dona Tareyia e filha dos ditos Rodrigo Affonsso Ribeiro e de dona Orraca Godiins foy casada com Paay Soarez de Payua, e fez em ella Esteuam Paaez, e Ruy Paaez, e Aluaro Paaez. E Esteuam Paaez suso dito nom ouue semel : Aluaro Paaez nom ouue semel : e Ruy Paaez seu irmãao foi casado com dona Samcha Pirez filha de Pirez Cacho que foy meestre da ordem de Santiago, e fez em ella duas filhas, a huuma ouue nome dona Enês Rodriguez e a outra dona Maria Rodriguez. Esta dona Enês Rodriguez foy casada com Aluaro Rodriguez filho de Martim Rodriguez

[1] *Acha-se neste logar do codice um largo espaço em branco que parece ter sido deixado para se escrever posteriormente alguma cousa.*

Digitized by Google

Leyrea e de dona Este Rodrigo Affomsso Ribeiro suso dito dêsque lhe morreo a primeira molher dona Orraca Godiiz casou depois com dona Maria Pirez filha de Pere Steuez de Taauares e de dona Maria Esteeuez de Molhes, e fez em ella huma filha que ouue nome dona Leanor Rodriguez que foy casada com Vaasque Anes, filho de dom Joham Martiins de Soilhãaes que foy arçebispo de Bragaa, e fez em ella huum filho que ouue nome Ruy Vaasquez Ribeiro : e fez torto a seu marido Vaasque Anes com huum caualeyro que ouue nome Joham Rodriguez Redomdo filho de Rodrigo Anes Redomdo amdando ella em casa delrrey dom Dinis, e mandoua ell porem matar per justiça. Este Ruy Vaasquez Ribeiro suso dito filho dos sobreditos Vaasque Anes e dona Leanor Rodriguez foi casado com dona Maria Gomçalluez filha de Gomçallo Fernamdez Chançinho e de dona Tareyia Martiins de Coymbra, e ouuerom semel como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo iii.

De Pedrafomso Ribeiro filho d'Affomsso Pirez Ribeiro e de dona Maria Reymondo filha de Reymom Veegas de Sequeyra e de dona

Este Pedrafomso Ribeyro foy casado com dona Alda Martiins Curotella, filha de e de dona Moor Veegas filha do bispo dom Egas Fafez de Coymbra que depois foy arçebispo de Samtiago como se mostra no titullo e fez em ella Affomsso Pirez, e dona Margarida Pirez, e dona Maria Pirez Ribeyra. Este Affomso Pirez foy casado com dona Maria Pirez filha de Domingos Martiins çidadãao do Algarue, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Aldafomso que foy casada com Gonçalle Esteuez de Taauares, e nom ouuerom semel. E depois que morreo esta dona Maria Pirez casou este Affomso Pirez suso dito com dona Crara Anes filha de Joham Soarez de Payua, e fez em ella filhos Pedrafomso Ribeiro, e Affomso Pirez Ribeiro, e Senhorinha Affomsso, e dona Enês Affomsso. Esté Pero Affomsso Ribeiro foy casado com dona Enês filha de Joham Rodriguez da Azambuja : e este Affomsso Pirez Ribeiro suso dito foi casado com dona Martiins filha de Martim Velho e de dona Louremço Taueyra. E dona Senhorinhafomso irmãa do suso dito Pedrafomso Ribeyro de padre e de madre foi casada com Esteuam Coelho filho d'Esteuam Coelho e de dona Maria Meemdez Petite como se mostra no titullo xxxii de dona Orraca Meendez parrafo v.º E dona Margarida Pirez filha dos sobreditos Pedrafomso Ribeyro e de dona Alda Martiins Curutella foi casada com Martim d'Aluim, e fez em ella Joham Pirez e dona Joana Pirez d'Aluym. Este Joham Pirez d'Aluym foi casado com dona Bramca Pirez Coelha filha d'Esteuam Coelho e de dona Maria Meemdez Petite, e ouuerom semel como já dissémos no titullo E dona Maria Pirez Ribeyra outrossy filha dos sobreditos Pero Affomsso Ribeyro e de dona Alda Martiins foi casada com Martim Affomsso Alcoforado : e foy casado outra uez com Maria Viçemte filha de dom Viçente Godiins de Coymbra, e fez em ella Alda Martiins como se mostra no titullo xxxvi de dom Moninho Veegas de rriba de Doyro parrafo xi : e esta Aldara Martiins que se uê casada com Gill Martiins Zote como se mostra no titullo xlii de Goydo Aldarez parrafo viii.º Este Pero Martiins Alcoforado suso dito filho dos sobreditos dom Martim Affomsso Alcoforado e de dona Maria Pirez Ribeyra foy casado com dona Moor Gomçalluez filha de Gomçallo Martiins de Cunha que chamarom por sobrenome Camello e de dona Tareyia Anes de Portocarreyro, e ouuerom semel Gomçallo Pirez e dona Pirez que foy casada com Correa.

De Pero Affomsso Ribeiro o primeiro filho d'Affomsso Pirez Ribeiro e de dona Maria Reymondo de Sequeyra

Este Pedrafomso Ribeyro dêsque lhe morreo esta dona Alda Martiins Curutella suso dita casou ell depois com huma çidadãa do Porto muy rrica que auia nome dona Moor a Farpada : e esta dona Moor a Farpada fora ante casada com dom Joham Goterrez que foi çidadãao do Porto muy rrico : e em seemdo casado com ella ouue huuma monja que era abadessa de Loruãao em leuamdoa pera elrrey dom Affomsso de Portugall padre delrrey dom Dinis de Portugall : e esta abadessa era muy filha dalgo, ca era filha de dom Meem Garçia de Sousa e de dona Tareyia Anes filha de Joham Fernamdez de Lima o boo e de dona Maria Paaez Ribeyra : e esta monja abadessa de Loruãao suso dita avia nome dona Tareyia Meemdez, e fez em ella este Pero Affomso Ribeyro huum filho que ouue nome Gomçallo Pirez Ribeiro a que elrrey dom Dinis de Portugall fez muito bem e muita merçee : e deulhe dous castellos que teuesse del com quatroçentas liuras, e huum destes castellos foy o castello de Montemoor-o-velho e o outro o castello de Gaya e fezlhes por elles menajem. E depois deuos o dito Gomçallo Pirez Ribeyro a dous villãaos que os teuessem del e nom lhes deu com elles senom senhos moyos de milho : e elles perderom os castellos depois e derom-os em tal maneira que numca os elrrey dom Dinis pode cobrar. E assy ficou este Gomçallo Pirez Ribeyro em tall pena e tal desauemtuyra quall ouuydes : e este Gomçallo Pirez foy casado com dona Costamça Louremço filha de Louremço Escolla, e nom ouuerom semel e julgoulhe Deus bem.

Digitized by Google

De Pero Pirez Coronell filho de dom Pero Coronel e de dona d'Egas Pirez Coronell — Irmãa

Este Pero Pirez Coronell foi casado com dona e fez em esta sa molher Meem Pirez Coronell e Joham Pirez Coronell. Este Meem Pirez Coronell foy casado com dona Maria Anes filha de Joham Pirez Redomdo e de dona Marina Soarez de Merloo, e fez em ella huma filha que ouue nome dona E morreo el depois e morreo a filha e erdou ella os beens : e casou depois esta dona Maria Anes com Gomez Correa, e fez em ella semel como se mostra no titullo xxx de Gomez Meemdez Gedeam parrafo vi.° E Joham Pirez Coronel irmãao de Meem Pirez Coronell suso dito filho outrossy dos sobreditos Pero Pirez Coronell e de dona foy casado com dona e fez em ella Gomçalle Anes Coronel o velho. Este Gomçalle Anes Coronell o uelho foi casado com dona Maria Fernamdez filha de dom Fernam Gill de Tamallanços, e chamaromlhe a ella dona Maria Fernamdez Coronell pello sobrenome do marido. E ouue este Gomçalle Annes Coronell em esta dona Maria Fernamdez huum filho que ouue nome Fernam Gomçalluez e huuma filha que ouue nome dona Maria Gomçalluez. Este Fernam Gomçalluez Coronell foy casado com dona Samcha Vaasquez de Cuynha, e fez em ella dona Mariafomso que foy casada com dom Fernam Pirez de Gozmam como se mostra no titullo xvii dos Gozmãaes parrafo ii que falla dos que delles deçemderom. E esta dona Samcha Vaasquez de Cuynha foy neta de dona Fruilhe Rodriguez de Pereyra filha de dom Ruy Gomçalluez de Pereyra como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo xvii. Esta Maria Gomçalluez Coronell foy casada com Martim Pirez de Portocarreiro, e fez em ella semel como o liuro conta no titullo xliii dos de Portocarreiro parrafo v.°

De dona molher que foi de Reymom Veegas de Sequeira e madre d'Esteuam Reymondo e de dona Maria Reymondo

E esta dona que foy molher de Reymondo Veegas de Sequeira nom era bem assisada : e depôs morte de seu marido ouue de fazer com huum caualleiro que ouue nome Vaasco Affomsso e era natural de Lobom de terra de Samta Maria e de Raueelo de rriba de Payua, e ouue a casar com ella este caualleiro Vaascafomso e ella nom casou como deuia, e fez em ella huum filho que ouue nome Ruy Vaasquez que foy casado com dona Tareyia Soarez de Gomãaos, e fez em ella huum filho que ouue nome Martim Rodriguez de Rabeello. E esta dona sobredita molher de Reymon Veegas de Sequeira suso dito era naturall de terra de Samta Maria de huuma parte de Peieitos. E este Martim Rodriguez de Rebeello suso dito foi casado com dona Marinha Anes, filha de Joham Garçia Espinhel e de dona Orraca Meemdez filha de Meem Curuo como se mostra no titullo xlvii dos d'Espinhel parrafo ii, e fez em ella huum filho que ouue nome Joham Martiins de Rabeello. E depois que lhe morreo esta dona Anes casou este Martim Rodriguez suso dito com dona e fez em ella huum filho que ouue nome Gomçallo Martiins de Rabeelo. E este Joham Martiins de Rabeelo suso dito casou com dona Mafalda Osorez filha de Soeiro Paaez de rriba de Bastamça, e nom ouuerom semel. E este Gomçallo Martiins Rabeello suso dito foi casado com dona Guiomar Anes filha de Joham Louremço de Amarall e de dona Maria Fernamdez de Barantes, e ouuerom semel.

TITULO XLIII.°

DOS DE PORTOCARREYRO

Dom Garçiaffomsso foy casado com dona Esteuainha Meemdez filha de e fez em ella dom Reymom Garçia que foi casado com dona e fez em ella dona Ouroana Reymondo e dona Dordia Reymondo que forom casadas, e dona Tareyia Reymondo e dona Eluira Reymondo forom freyras. E a sobredita dona Dordia Reymondo foi casada com Rodrigue Annes de Penella, e fez em ella jeeraçom como se mostra em este liuro no titullo E dona Ouroana Reymondo sua irmãa foy casada com Amrrique Fernamdez Magrom. Em tempo delrrey dom Affomsso, o que filhou Tolledo, avia huum mouro em Cordoua que era rricomem e muy fidallgo e de gramde companha e era muy boo caualleyro d'armas e veosse pera elrrey dom Affomsso suso dito, e elrrey dom Affomsso o rrogou tanto que o ouue a tornar cristãao, e bautizouo e foy seu padrinho e pôslhe nome dom Fernamdaffomsso e erdouo muy bem, e casouo com dona Orraca Gomçalluez filha de Gomçallo Veegas de Marnel. Castella e Leom e Portugall todo era delrrey dom Affomsso, o que filhou Tolledo. Em aquell tempo este dom Fernamdaffomso fez em esta dona Orraca Gomçalluez huum filho e huuma filha, a filha ouue nome dona Eluira Fernamdez, e o filho ouue nome dom Amrrique Fernamdez por sobrenome dom

Digitized by Google

Amrrique Magro. E a sobredita dona Eluira Fernamdez foy casada com Meem Veegas de Sousa, e fez em ella dom Gomçallo de Sousa e seus irmãaos assy como já dissémos no titullo xxii dos Sousãaos parrafo vi.° domde deçemdem os Sousãaos de Marnel. E dom Amrrique Fernamdez Magro irmãao da dita dona Eluira e filha dos sobreditos Fernamdafomso e de dona Orraca Gomçalluez foy casado com dona Ouroana Reymomdo de Portocarreyro filha de dom Reymom Garçia de Portocarreyro suso dito e de dona E este dom Amrrique Fernamdez Magro fez em esta sa molher dona Ouroana Reymomdo dom Egas Amrriquiz, e dom Joham Amrriquiz, e dona Samcha Amrriquiz que foy casada com Ruy Gomçalluez de Pereyra como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo x, e dona Orraca Amrriquiz que foy casada com dom Gueda Gomez Guedãao e ouuerom semel como se mostra no titullo xxx de dom Gomez Meendez Gedeam parrafo xvii. E a sobredita dona Samcha Amrriquiz foy depois casada com dom Paay Soarez Romeu o prestomeiro como se mostra no titullo xlii de dom Goido Araldez parrafo ix e ouuerom semel. E dom Egas Amrriquez seu irmãao filho dos sobreditos dom Amrrique Fernamdez e de dona Ouroana foy casado com dona Tareyia Gomçalluez de Curueira filha de dom Gomçallo Veegas de Curueyra e de dona Orraca Vaasquez, e fez em ella dom Joham Veegas que foi arçebispo de Bragaa, e Gomez Ueegas que chamarom por sobrenome Peixoto que foy boo caualeiro e morreo sem semel, e Gomçallo Ueegas que chamarom o Alcoforado, e Reymom Veegas, e Louremço Veegas que chamarom Maça-madeyra que foy casado com dona Eluira Fernamdez de Coymbra e nom ouuerom semel.

De Gomçallo Veegas o que chamarom o Alfeyram filho de dom Egas Amrriquiz de Portocarreyro e de dona Tareyla Gomçalluez

Este Gomçallo Veegas o Alfeyram foy casado com dona Samcha Pirez filha de dom Pero Pirez Grauel e de dona Ouroana Paaez Correa que já dissémos, e fez em ella Pero Gomçalluez, e Gomçallo Gomçalluez, e Joham Gomçalluez, e Ruy Gomçalluez Bifardel, e dona Orraca Gomçalluez que foy casada com Fernamdafomso Gato como se mostra no titullo xl de dom Arnalldo parrafo vi.°, e dona Maria Gomçaluez, e Pero Gomçalluez que foy muy boo caualleyro, e morreo sem semel. E Joham Gomçalluez seu irmãao deste Pero Gomçaluez de padre e de madre er foy muy boo caualleyro e morreo freyre.

De Ruy Gomçalluez Bifardel filho de Gomçallo Veegas e de dona Sameha Pirez filha de dom Pero Plrez Grauel e de dona Ouroana Paaez Correa que já dissémos

Este Ruy Gomçalluez Bifardel foi casado com dona Senhorinha Fernamdez filha de Fernam Gomçalluez Chamçinho e de dona Moor Affomso de Cambra, e fez em ella semel como já dissémos no titullo xxxi de dona Ouroana Meemdez parrafo iii.° E o sobredito Gomçallo Gomçalluez filho de Gonçalo Veegas o Alfeyram foi creligo. E dona Orraca Gomçalluez suso dita irmãa deste Ruy Gomçaluez Bifardel foy casada com Fernamdaffomso Gato, e ouuerom semel como se mostra no titullo xl de dom Arnaldo parrafo vi.° E a sobredita dona Maria Gomçalluez filha de Gomçallo Veegas o Alfeyram e de dona Samcha Pirez que já dissémos foy casada com dom Vaasco Martiins Pimentel, e ouuerom semel como se mostra no titullo xxxv.° deste dom Vaasco Pimentell parrafo iiii.°

De Reymom Veegas de Portocarreiro filho de dom Egas Amrriquiz e de dona Tareyia Gomçalluez de Curueyra

Este Reymom Veegas foy casado com dona Maria Ouriguiz filha de dom Ourigo velho de Nourega, e fez em ella Joham Reymomdo de Portocarreiro, e dona Orraca Reymomdo que foy abadessa de Loruãao, e dona Tareyia Reymomdo de Portocarreyro que foy monja. E este Reymom Veegas de Portocarreyro suso dito seemdo vassallo delrrey dom Samcho Capello e seu naturall de Portugall veo huuma noite a Coymbra com companhas de Martim Gill de Souerosa, o que vemçeo a lide do Porto, hu elrrey jazia dormimdo em sa cama e filharomlhe a rrainha dona Miçia sa molher dapar delle e leuaromna pera Ourem sem seu mandado e sem sa uontade. E quando o elrrey soube lamçou em pos elles e nom os pode alcamçar saluo em Ourem que era emtom muy forte e tiinhao a rrainha dona Miçia suso dita em Arras. E chegou elrrey hy e disselhe que lhe abrissem as portas ca era elrrey dom Samcho, hu elle leuaua seu preponto uestido de seus synaaes e seu escudo e seu pemdom ante ssy : e deromlhe muy gramdes seetadas e muy gramdes pedradas no seu escudo e no seu pendom, e assy se ouue ende a tornar.

Digitized by Google

De Joham Reymom de Portocarreiro e de dona Maria filha de dom Reymomdo Veegas de Portocarreyro e de dona Maria Ouriguiz da Nourega

Este Joham Reymomdo foy casado com huuma boa dona de Lixboa que avia nome dona Dordia Martiins filha de Domimgos Martiins çidadãao homrrado de Lixboa, e fez em ella Martim Anes Reymondinho e outra filha que ouue nome Maria Anes Reymondinha : e fora ante casada esta dona Dordia Martiins suso dita com Pero Botelho de Semdim, e ouuerom semel como já dissémos. Este Martim Anes Reymondinho filho primeyro de dom Joham Reymondo e de dona Dordia Martiins foy casado com outra boa dona de Samtarem que auia nome dona Maria Vaasquez filha de Vaasco Louremço da Chamusca, e fez em ella Ruy Martiins da Chamusca, e dona Tareyia Martiins que foy casada com Affomsso Correa, e Ruy Martiins da Chamusca seu irmãao foi casado com dona E dona Maria Anes irmãa do dito Martim Anes e filha dos sobreditos foy outra ucz casada com Joham Redomdo de Sequeira, e nom ouuerom semel.

D'Esteuam Reymondo filho de Reymom Veegas de Portocarreyro e de dona Maria Origuiz filha de dom Origo o velho da Nourega

Este Esteuam Reymondo foi casado com huuma boa dona de Samtarem que auia nome dona e esta dona ouuera elrrey de Portugall por barregãa : e fez este Esteuam Reymomdo em esta dona huuma filha que ouue nome dona Tareyia Reymondo. Esta dona Tareyia Reymondo foy casada com Martim Mcemdez de Basto, e ouuerom semel como se mostra no titullo

De Joham Amrriquiz de Portocarreyro filho d'Amrrique Fernamdez e de dona Ouroana Reymondo de Portocarreyro que já he dita

Este Joham Amrriquez de Portocarreyro foy casado com dona Moor Veegas Coronell como se mostra no titullo XLI dos Coronés parrafo primo, e fez em ella Fernam Eanes, e Pero Anes o meor, e Martim Anes, e Gomçalle Anes, e Louremçe Anes. Este Fernam Eannes sobredito filho de Joham Amrriquiz Portocarreiro foi dayam de Bragaa e foy muy boo creligo, e foy muy priuado delrrey dom Fernamdo o que comquis a fromteyra, e nom ouue semel. E Pero Annes seu irmãao foy casado com dona Moor Veegas de Regallados, e fez em ella Joham Pirez de Portocarreyro, e Gomçallo Pirez de Portocarreyro, e Martim Pirez de Portocarreyro, e Fernam Pirez de Portocarreyro, e dona Margarida Pirez de Portocarreiro que foi casada. E Joham Pirez de Portocarreyro filho dos sobreditos Pere Anes e de dona Moor Veegas ouue gram contemda e gram omizio com Martim Esteuez da Teixeyra, e foy casado com dona Moor Eanes filha de dom Joham Soarez Coelho, e fez em ella Martim Anes que foy gafo e nom ouue semel, e Fernam Eanes, e Guyomar Eanes, e dona Maria Anes menoreta de samta Crara d'Amtr'ambollos-rryos, e dona Tareyia Anes. Este Fernamde Anes sobredito filho dos sobreditos Joham Pirez e de dona Moor Eanes foy casado com dona Maria Gomçalluez Pereyra filha de Gomçallo Pereyra, e depois foy casado com dona Berimgueyra Rodriguez filha de Ruy Gomçalluez Raposo, e nom ouue semel de nenhuuma dellas. E dona Guiomar Eanes sua irmãa foy casada com Johane Anes filho de Guter Rodriguez de Cameroa e de dona Marinha Fernamdez d'Amdrade. E dona Tareyia Anes outrossy irmãa dos sobreditos e filha dos ditos Joham Pirez de Portocarreyro e de dona Moor Eanes foy casada com Gomçallo Martiins de Cuynha que chamarom por sobrenome Camello, e ouuerom semel como se mostra no titullo E Martim Pirez, seu tyo desta dona Tareyia irmãao de seu paay Joham Pirez de Portocarreyro e filho de Pere Anes e de dona Moor Veegas, foy coonigo de Bragaa, e leigouse e foyse a Castella e foilhe aló muy bem, e foy muy boo caualleyro e foy muy priuado delrrey dom Samcho e da rrainha dona Maria, e casou com dona Maria Gonçaluez filha de Gomçalle Anes Coronel e de dona Maria Fernamdez filha de Fernam Gill e de dona Samcha Fernamdez de Camallamços como se mostra no titullo XLI de Pero Coronel parrafo III.°, e fez em ella Gomçalle Anes que chamarom Coronel que matarom na torre de Lobatam ant'elrrey dom Fernamdo de Castella, e matouo Gomez Carielho e Affomsso Diaz Telho que estauam emtom na torre de Lobatom por dom Joham Nuniz, porque este rrey dom Fernamdo de Castella tiinha emtom çerçado este dom Joham Nuniz em Tor de Fumus cujos vassallos elles eram. Este Gomçalle Anes foi casado com dona Tareyia Lopez de Paramo de Negrellos, e fez em ella Fernam Gomçalluez, e dona Mariafomso que foy casada com Aluaro Diaz d'Alfaro, filho de dom Joham Affomso d'Alfaro, e matoua por mall dizer.

Digitized by Google

De Fernam Pirez de Portocarreiro filho de Pedre Anes de Portocarreiro e de dona Moor Veegas que já dissémos

Este Fernam Pirez foy casado com dona Moor Martiins filha de Martim Geruas e de dona Moor Martiins de Baguim como se mostra no titullo xvi de dom Soeyro Meendez parrafo xviii.°, e fez em ella Martim Fernamdez o primeiro, que uiueo em Castella, e outro Martim Fernamdez o segumdo, e Martim Fernamdez o iii.° que chamarom por sobrenome Martim Geruas. Este Martim Fernamdez o primeiro, que uiueo em Castella, foy o mayor e o milhor e foy casado com dona Enês Fradarique filha do comde dom Fradarique Pardo de Lombardia, e fez em ella Martim Fernamdez, que foi priuado delrrey dom Affomsso de Castella, e Fernam Pirez. Este Martim Fernamdez foi casado com dona filha d'Afomso Jufreu que foy almirante de Castella, e fez em ella huum filho que ouue nome Affomsso Fernamdez de Portocarreyro que casou com huuma filha de Diego Perez Xarmento. E Fernam Pirez, irmãao do dito Martim Fernamdez e filhos de Martim Fernamdez o primeiro, foy casado com dona Marinha Affomsso filha de Martim Afomso Tiçom e de dona e nom ouuerom semel. E este Martim Fernamdez o segumdo foy casado com dona Aldomça Vaasquez da Granja filha de Vaasco Martiins da Granja, e fez em ella huum filho que chamarom Gomçallo Martiins Portocarreiro : e este Gomçallo Martiins Portocarreyro foy casado com dona Leanor Affomsso filha de dom Joham Affomsso de gaamça : e este dom Joham Afomso foy filho delrrey dom Denis de Portugall e de huuma boa dona do Porto de gaamça. E Martim Fernamdez o iii.° que chamarom por sobrenome Martim Geruas foi casado com dona Enês Fernamdez da Teixeira filha de Fernam Martiins da Teixeira e de dona Beatriz Martiins de Cuynha, e fez em ella semel. E Louremçe Anes Portocarreiro que foy o meor dos irmãaos filhos de dom Joham Amrriquiz e de dona Moor Veegas de que sse atrás já falou foi casado com dona Orraça Gomçalluez filha de Gomçalle Anes de Çerueira, e fez em ella Joham Louremço, e Pero Louremço, e Tareyia Louremço. Este Joham Louremço foy casado com dona e foylhe muy bem em Castella, e foi casado com dona Samcha filha de Nicoláao Sareca : e fora antes casada com Vaasco Affomso alcayde de Coymbra : e nom ouuerom semel. E Pero Louremço suso dito irmãao deste Joham Louremço nom ouue semel. E o sobredito Louremçe Anes de Portocarreyro seu pay depois que lhe morreo esta molher primeira casou com dona Guiomar Rodriguez filha de Ruy Fafez e de dona Tareyia Pirez Alcoforada, e fez em ella Martim Louremço, e Ruy Louremço, e dona Maria Louremço. Este Ruy Louremço foi casado com dona Maria Anes filha de dom Joham Martiins de Soelhãaes que foi bispo de Lixboa e depois arçebispo de Bragaa, e fez em ella Joham Rodriguez de Portocarreyro que foy casado com dona Margarida Fernamdez filha de Fernam Gomçalluez de Moreyra e de dona Maria Gomez filha de Gomez Louremço de Cuynha, e fez em ella huum filho que ouue nome Fernam Anes de Portocarreyro que foy casado com dona filha de Vaasco Martiins de Reesemde e de dona Miçia Vaasquez d'Azeuedo, e fez em ella Joham Rodriguez e outras filhas. E este Vaasco Martiins de Reesemde foi primo coirmãao do arçebispo dom Gomçallo Pereyra como se mostra no titullo xxxv de dom Vaasco Pimentel.

De Gomçallo Pirez filho de Pedre Anes de Portocarreyro e de dona Moor Veegas de Reguellados

Este Gomçallo Pirez de Portocarreyro foy casado com dona Maria Martiins filha de Martim Louremço de Cuynha e de dona Samcha Garçia de Payua, e fez em ella huum filho que ouue nome Martim Gomçalluez Bamba e Margarida Gomçalluez que foy freyra. Este Martim Gomçalluez foy casado com dona Eluira Soarez filha de Soeiro Pirez de Baruosa e de dona Maria Gomez da Ribeyra, e fez em ella huum filho que ouue nome Ruy Martiins : e depois casou esta dona Eluira Soarez com Affomso Fernamdez o Alcoforado que foy gaffo. E dona Maria Louremço filha de Louremçe Anes Portocarreyro e de dona Guiomar Rodriguez sua segumda molher foy casada com Martim Buual, e fez em ella dom Louremço Martiins de Sella e dona Margarida Martiins que nom foy boa. E depois casou esta dona Maria Louremço como adiante veredes em este titullo. E dom Louremço Martiins de Sella seu irmãao foy casado com dona Tareyia Martiins filha de Martim Esteuez do Avelaal e de dona Maria Martiins sa molher, e fez em ella Joham Louremço, e Martim Louremço, e Ruy Louremço, e dona Leanor Martiins que foy casada com Vaasco Martiins do Valhe e ouue della semel.

De dom Gomçalle Annes de Portocarreyro filho de Joham Amrriquiz de Porto e de dona Moor Veegas Coronel filha de dom Egas Pirez Coronel

Este dom Gomçalle Anes Portocarrèiro foi casado com doña Tareyia Gill, filha de Gill Pirez Feyjóo e de dona Enês Soarez irmãa de Joham Soarez Coelho, e fez em ella Fernam Gomçalluez Portocarreyro que chamarom Colcha-fria e outra que chamarom dona Moor Gomçalluez Portocarreyro. E este Fernam Gomçaluez foy casado

Digitized by Google

com dona Moor Martiins filha de Fernam Martiins da Teixeyra e de dona Tareyia Pimentel, e fez em ella Martim Esteuez que chamarom Colcha-fria e Affomsso Fernamdez. Esta dona Moor Gomçalluez filha de Gomçalle Annes foy casada com Paay Soarez de Payua, e por máao preço que ouue fugiolhe e foy monja d'Arouca. E esta dona Maria Louremço filha de dom Louremçe Anes de Portocarreiro depois que lhe morreo dom Martim Buual casou com dom Pero Souerall, e fez em ella Martim Pirez Souerall e Joham Affomsso do Avelaal como se mostra no titullo XLIIII.° de dom Gomçallo Vaasquez parrafo VIII.°

TITULO XLIIII.°

DE DOM GOMÇALLO OUUEQUEZ O QUE FUMDOU O MOESTEIRO DE ÇETE, E DOS QUE DELLE DESÇEMDEROM. O QUALL FOY FILHO DE

Este dom Gomçallo Ouequez foy casado com dona e fez em ella Diego Gomçalluez. Este dom Diego Gomçalluez foi o que morreo na lide d'Ourique ante elrrey dom Affomsso o primeiro rrey de Portugall, e foy casado com dona Orraca Meemdez, irmãa de dom Fernam Meemdez o Bragamçãao como se mostra no titullo XXXV dos Bragamçãaos parrafo primeiro, e fez em ella dom Soer Diaz, e dom Joham Diaz de Freitas, e dona Eixamea Diaz que mordeo a bespa no cono e deu huum peido, e deu por beemçom a todos os de séu linhagem que matassem a bespa omde quer que a achassem : e fez este dom Diego Gomçalluez em esta dona Orraca Meemdez sa molher suso dita outro filho que ouue nome Ruy Diaz d'Urróo. E dom Soer Diaz seu irmãao filho do sobredito dom Diego foy casado com dona E dom Joham Diaz de Freytas outrossy seu filho foy casado com dona Moor Giralldez filha de Girall Cabrom, e fez em ella dom Esteue Anes de Freitas, e Ayras Eanes de Freitas que foi morto per Joham Pirez de Vaascomçellos, que chamarom por sobrenome Joham Temrreyro omde veem os de Vaascomçellos, no moesteiro de Fomte Arcada assi como ouuiredes no linhagem dos Vaascomçellos hu acharedes este Joham Temrreyro no titullo XXXVI de dom Moninho Veegas parrafo IIII.° E dom Esteue Anes de Freitas irmãao do dito Ayres Eanes de Freitas e filho do sobredito dom Joham Diaz e de dona Moor Giralldez foy casado com dona Samcha Martiins, filha de Martim Fernamdez Pimentel e de dona Samcha Martiins de rriba de Uizella que já dissémos no titullo XXXV de dom Vaasco Pimentel parrafo primo, e fez em ella Joham de Freytas, e Martim de Freytas, e Vaasco de Freytas, e dona Esteuainha Anes de Freitas que foi casada com Domingos Eanes Mouro de Guimarãaes que era muy boo çidadãao e muito homrrado e abria as portas a escudeiros e a caualeiros, e fez em ella dona Anes, e dona Maria Anes que foy casada com dom Fernam Anes de Samde como se mostra no titullo XLV dos d'Auizella parrafo IIII.°, e outra que ouue nome dona que foi casada com Pero Fernamdez d'Ornellas e veem delles Joham d'Ornellas e seus irmãaos. E Joham de Freitas, filho dos sobreditos Esteue Anes de Freitas e de dona Samcha dom Esteue Anes de Freitas suso dito, nom ouue semel. E Martim de Freitas seu irmãao foi casado com dona Samcha Paez filha de dom Paay d'Agares, e fez em ella dona Maria Martiins de Freitas e Esteuam de Freitas. Esta dona Maria Martiins de Freitas foi casada com Ayras Paaez de Toroselho, e fez em ella Fernamdayras e dona Moor Ayras. Esta dona Moor Ayras foy casada com dom Fernam Martiins de Baruosa como se mostra no titullo E Fernamdayras seu irmãao filho dos sobreditos Ayres Paaez de Toroselho e de dona Maria Martiins foi casado com dona Moor Martiins filha de Martim de Barbosa, o que matarom na Quimtãa de Marcus estamdo combatemdo com Pero Fernamdez de Crasto e morreo hi. E a sobredita dona Maria Martiins de Freitas dêsque lhe morreo Ayras Paez seu marido casou com Ruy Louremço de Portocarreiro e nom ouuerom semel. E Joham de Freitas filho de Martim de Freitas nom ouue semel liidima : e Vaasco de Freitas filho de Martim de Freytas nom ouue semel liidema.

D'Esteuam de Freytas o Malandante filho de Martim de Freitas e de dona Samcha Paaez d'Agares

Este Esteuam de Freitas foy casado com Berimgueyra Pirez, filha de Pedre Anes de Vaascomçellos como se mostra no titullo XXXVI de dom Moninho Veegas parrafo VII, e fez em ella Martim de Freitas. E este Steuam de Freitas teue o castello de Zagalla do comde dom Martim Gill e fezlhe por elle menagem que o désse ao dito Pero Fernamdez de Castro ou a Martim Gomez Taueeyra em seu nome : e elle nom o deu a nenhuum delles e foyo dar a dom Affomso Samchez filho delrrey dom Diniz de Portugall teemdo çercado, e ficou delle treedor. E seu filho Martim de Freitas erdou seus beens e nom os quis rrellemquir nem o deitar de padre, e por esto veede em quall caso ficou. E dona Tareyia de Freitas irmãa do dito Esteuam de Freitas foy casada com Gomçalle Annes Redomdo e nóm ouuerom semel.

Digitized by Google

De Ruy Diaz d'Urróo filho de Diego Gomçalluez, o que morreo na lide d'Ourique ante elrrey dom Affomsso o primeiro rrey de Portugall, e de dona Orraca Meendez Bragamçãam de que se já fallou e dos que delles desçemderam

Este Ruy Diaz d'Urróo foy casado com dona Tareyia Fernamdez de Matinhata, irmãa de Martim Fernamdez Pimentell padre de dom Vaasco Pimentel como se mostra no seu titullo xxxv, e fez em ella Ayras Rodriguez d'Urróo, e dona Tareyia Rodriguez d'Urróo, e dona Moor Rodriguez d'Urróo que foy casada com Garçia Fernamdez como se mostra em este titullo parrafo Este Ayras Rodriguez d'Urróo filho de Ruy Diaz d'Urróo e de dona Tareyia Fernamdez foy casado com dona Moor Eanes de Vascomçellos, irmãa de Rodrigue Anes e de Pedre Annes de Vascomçellos como se mostra no titullo xxxvi de dom Moninho Veegas parrafo iii.°, e fez em ella Joham Ayras d'Urróo e dona Tareyia Ayras d'Urróo. Este Joham Ayras d'Urróo, filho d'Ayres Rodriguez d'Urróo e de dona Moor Eanes e neto de Ruy Diaz d'Urróo, foy casado com dona Maria Gomçalluez que chamarom por sobrenome Mofaro, e fez em ella Esteuam Anes, e Johane Anes, e dona Margarida Anes que foy casada com Gomçallo Velho o contador como se mostra no titullo xxxii de dom Goydo Araldez parrafo v.° Este Joham Ayras filho do sobredito Joham Ayres d'Urróo e de dona Maria Gomçalluez foy casado com dona
E dona Margarida Anes sua irmãa filha dos sobreditos foy casada com Martim de Baruosa o moço, e fez em ella dona Moor Martiins : esta dona Moor Martiins foy casada d'Ayras de Sugilde. E dona Tareyia Ayras d'Urróo filha d'Ayres Rodriguez d'Urróo e de dona Moor Eanes de Vascomçellos foy casada com Joham Louremço de Cheirente, e fez em ella Martim Anes de Cheirente. Este Martim Anes de Choremte foi casado com dona Aldomça Rodriguez filha de Ruy Fernamdez Luçifer e de dona Chamoa Martiins d'Auoim, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Chamoa Martiins come avóo. Esta dona Chamoa Martiins foi casada com Diego Lopez filho de Lopo Affomsso de Sadornym e de dona abadessa de Bouho. E depois que morreo o sobredito Martim Anes de Choremte casou esta dona Aldomça Rodriguez suso dita com Affomsso do Valle filho de Pero do Valle. E dona Tareyia Rodriguez d'Urróo filha dos sobreditos Ruy Diaz d'Urróo e de dona Tareyia Fernamdez de Matinhata foy casada com Martim Leitom de Lodares, e fez em ella Gomçallo Leitom, e Fernam Leitom, e Ruy Leitom, e Pero Leitom padre de Leitom o Gordo, e dona Maria Leitom que foy casada com Martim Esteuez Buual.

De Gomçallo Leitom filho de Martim Leitom de Lodares e de dona Tareyia Rodriguez d'Urróo de que sse já fallou e dos que delles desçemderam

Este Gomçallo Leitom foy casado com dona Maria Esteuez Falacheira, e fez em ella Martim Gomçalluez, e Esteuam Gomçalluez, e Johanna Gomçalluez Leitona. Estes Martim Gomçaluez e Esteuam Gomçalluez Leitõoes ambos irmãaos de padre e de madre forom ambos meestres da ordem de Christus em Portugall. E Johana Gomçalluez Leitoa sua irmãa foy casada com Affomso Meemdez de Pena-da-Aiga, e fez em ella huma filha que ouue nome dona Affomsso e outros dous filhos, e huum ouue nome Joham Affomsso, e o outro ouue Affomsso e ambos estes forom freyres de Christus, e depois o dom Joham Affomsso foy meestre d'Auis : e dona Affomsso sua irmãa foi casada com Pero Martiins Machado.

De Fernam Leitam filho de Martim Leitam e de dona Tareyia Rodriguez d'Urróo irmãa d'Ayras Rodriguez d'Urróo de que sse já fallou e dos que delles desçemderam

Este Fernam Leitom foi casado com dona Maria de Canellas filha de Martim Soarez de Canellas, e fez em ella Vasco Leitom e dona Enez Fernamdez. Este Vaasco Fernamdez Leitom foi casado com dona Fernamdez colaça delrrey dom Dinis de Portugall, e fez em ella E dona Enês Fernamdez Leitoa sua irmãa foy casada com Martim Gill de Villella, e fez em ella Amrrique Martiins, e Vaasco Martiins que foy freyre da ordem de Christus, e dona Leanor Martiins. E o sobredito Amrrique Martiins filho de Martim Gill de Villella e de dona Enês Fernamdez Leitoa que já dissémos foi freyre da ordem de Christus : e dona Leanor Martiins sua irmãa foy casada com Ruy Furtado filho de Fernam Furtado e de dona Guiomar Affomsso filha de Giralldaffomsso de Reesende, e fez em ella semel como se mostra no titullo xxxvi de dom Moninho Veegas de rriba de Doyro parrafo xx.

De Ruy Diaz d'Urróo de que sse já atrás fallou

Este Ruy Diaz d'Urróo que já dissémos ouue huuma filha de gaamça em huuma molher filha d'algo e avia nome dona Tareyia Rodriguez, e chamaromlhe por sobrenome quamdo era moça Tareyginha porque bailaua bem : e depois casoua o dito Esteuc Anes de Freitas cuja paremta era com dom Symom d'Urróo que era o mais

Digitized by Google

rricomem e mais-homrrado de toda aquella comarca de terra de Sousa e viinha dos homeens fidallgos, e fez em esta dona Tareyia Rodriguez huum filho que avia nome dom Joham Symom, que passou muy bem em Castella por dom Nuno Gomçalluez de Lara o boo e depois por dom Joham Nuniz de Lara seu filho, e depois foy priuado delrrey dom Dinis de Portugall, e foy muy boo homem e muito homrrado e foy homem que numca a nenhuum buscou mall com elrrey dom Dinis cujo priuado era e ante lhes gaanhaua a muitos del muito bem e muita mercée : e esto deu elrrey dom Dinis de Portugall em testemunho del aa sa morte. E o dito dom Joham Symon nom ouue semel, e fez muito bem por Deus. E o sobredito dom Symon d'Urróo seu padre ouue outro filho que ouue nome Fernam Symom que foy creligo : e este Fernam Symom ouue quatro filhos os quaaes huum delles ouue nome Esteuão Fernamdez que foy boo caualleyro e muy rrico em terra de Sousa, e outro ouue nome Fernamdez. Este Steuam Fernamdez suso dito e este seu irmãao matouos Esteuam Gomçalluez que foy despois meestre da ordem de Jeshu Christo e matouos apar de Vall-lomgo, e eram seus segumdos coirmãaos. E este Esteuam Gomçalluez meestre suso dito criara-o dom Joham Symon seu padre destes Esteuam Fernamdez e de seu irmãao e deulhe cauallo e armas. E dona Moor Rodriguez d'Urróo foy casada com Garçia Martiins de Bramdom, e fez em ella Pero Garçia, e Joham Garçia, e Fernam Garçia, e Gill Garçia : e estes todos forom caualeiros de huum escudo e de huma lança e nom de gram fazemda.

De dona Eixamea Diaz d'Urróo filha de dom Diego Gomçalluez, o que morreo na lide d'Ourique, e de dona Orraca Meemdez irmãa de dom Fernam Meemdez o Bragamçaao

Esta dona Eixamea Diaz d'Urróo foy casada com Fernam Gomçalluez caualeyro de terra de Sousa, e fez em ella dona Tareyia Fernamdez, e outra filha que ouue nome dona Maria Fernamdez, e dona Eluira Diaz que ouue o sobrenome do avôo. E esta dona Eluira Diaz foy casada com Diego Meemdez filho de e fez em ella Esteuam Diaz e Ruy Diaz. E este Esteuám Diaz chamaromlhe de Mouriz de Sousa apar do moesteiro de Çete : e este Esteuam Diaz foy casado com dona Maria Martiins do Avelaal, filha de dona Maria Reymondo e de Martim d'Aragom huum caualeyro que veo com a rrainha dona Doçe d'Aragom quando veo a casar em Portugall, e fez em ella Gill Esteuez e Martim Esteuez. E morreo a sobredita dona Maria Martiins do Avelaal e casou o dito Esteuam Diaz com dona Esteuainha de Maçeeira, e fez em ella Martim Esteuez do Auelaal que chamarom por sobrenome Martim Freire que foi mui boo caualleyro e moordomo de Joham Fernamdez de Lima : e este Martim Esteuez do Avelaal foi casado com dona Maria Martiins : e este Steuam Diaz sobredito fez em esta dona Esteuainha de Maçeeira duas filhas, a huuma ouue nome dona Eluira Esteuez e a outra dona Orraca Esteuez. E o sobredito Martim Esteuez do Avelaal que chamarom Martim Freyre foy casado com dona Maria Martiins, e fez em ella Martim do Avelaal que mora em Lixboa, e Joham do Auelaal que foy freyre de Samtiago e morreo sem semel, e Louremço Martiins do Avelaal que foi casado com Beatriz Eanes que foy colaça da rrainha dona Beatriz, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Leanor Martiins que nom ouue semel. E fez este Louremço Martiins suso dito em esta dona Beatriz Eanes outra filha que ouue nome dona Tareyia Martiins que foi casada com Vaasco Reymondo, e fez em ella dona Maria Vaasquez : e esta dona Maria Vaasquez foy casada com Fernam Fernamdez d'Almeyda, e outra filha que ouue nome dona Vaasquez que foy freira d'Arouca. E o sobredito Vaasco Reymondo morreo, e casou depois esta dona Tareyia Martiins sa molher com Louremço Martiins Buual, e fez em ella semel como já dissémos no titullo xxxiii.º de Paay Correa parrafo vii. E a sobredita dona Fernamdez filha de Fernam Gomçalluez e de dona Eixamea Diaz d'Urróo foi casada com Martim Bramdom o velho, e ouuerom semel de caualleiros como se mostra no titullo E da sobredita dona Maria Fernamdez irmãa desta dona Tareyia Fernamdez de padre e de madre veem os Porcalhos e os de Sardoeyra e os Farazes : e cada huum destes leuaram os sobrenomes dos padres como se mostra nos titulos E a sobredita dona Eixamea Diaz d'Urróo ouue outra filha de Fernam Gomçalluez seu marido domde veem os de Roureda de terra de Galliza.

De Martim Esteuez de Avelaal filho d'Esteuam Diaz e de dona Maria Martiins de Milheiróos que foi a primeira molher

Este Martim Esteuez do Avelaal foy casado com dona Samcha Gomçalluez de Milheiróos da Maya, e fez em ella Joham do Auelaal, e Pero Souerall, e Fernam Martiins, e Martim Martiins, e dona Costamça Martiins, e dona Guiomar Martiins. Este Pero Souerall filho de Martim Esteuez do Avelaal e de dona Samcha Gomçalluez foy casado com dona Maria Louremço de Portocarreiro, filha de Louremçe Annes de Portocarreiro como se mostra no titullo xliii dos de Portocarreiro parrafo vii, e fez em ella Martim Pirez Souerall, e Joam do Auelal, e Ruy Piriz do Auelal, e Esteuam Piriz do Auelal. Este Martim Pirez Souerall, filho de Pero do Souerall e de dona Maria Louremço e neto de Martim Esteuez e de dona Samcha, foy casado com dona Guiomar Eanes filha de Joham

Digitized by Google

Garçia de Farazom, e fez em ella huum filho que ouue nome Joham do Auelaal seu irmãao nom ouue semel. E Steuam Pirez outro seu irmãao filho e neto dos sobreditos foy casado com dona Anes de Pinho filha de Joham Louremço de Pinho e ouuerom semel. E Ruy Pirez outrossy irmãao dos sobreditos foi casado com dona E o sobredito Joham do Auelaal filho de Martim Esteuez do Auelaal e de dona Samcha Gomçalluez de Milheiróos da Maya foy casada com dona Enês Pirez filha de Pero Fernamdez do Valle, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Guiomar Eanes : e esta dona Guiomar Eanes foi casada com Esteuam Martiins Carpemteiro, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Leanor Esteuez que foi casada com Gomçallo Garçia Estramboz. E Fernam Martiins outrossy filho de Martim Esteuez do Auelaal e de dona Samcha Gomçalluez de Milheiróos foy casado com dona Maria Guilhelme de Samtarem, e fez em ella huum filho que ouue nome Pero Fernamdez, e huuma filha que ouue nome dona Enês Fernamdez que foi casada em Samtarem. E Pero Fernamdez seu irmãao foy casado com Costamça Fernamdez filha de Fernamdafonso Çatorinho. E Martim Martiins do Avelaal irmãao do dito Fernam Martiins suso dito e filho dos sobreditos foy casado com Aldomça Esteuez, filha d'Esteuam Pirez de Cooes e de Orraca Martiins filha de Martim Affomsso de Neuhóo, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Samcha Martiins que foy casàda com Martim Gomçaluez de Payua, e fez em ella filhos e filhas.

De Costamça Martiins filha de Martim Esteuez do Avelaal e de dona Samcha Gomçalluez de Milheiróos da Maya

E Costamça Martiins do Avelaal filha outrossy dos suso ditos Martim Esteuez do Avelaal e de dona Samcha Gomçalluez de Milheiróos foy casada com Ayras Gomez dè Gumdar, e fez em ella huum filho que ouue nome Gomçallo Gomez : este Gomçallo Gomez foy casado com Maria Martiins de Samtarem e fez em ella filhos e filhas.

De Gill Esteuez do Auelaal, filho d'Esteuam Diaz e de dona Maria Martiins do Avelaal que já dissémos, e dos filhos e netos que ouueram

Este Gill Esteucz do Avelaal foy casado com dona Dordiafomso filha d'Affomsso Gomçaluez de Maçada e de dona Eluira Fernamdez de Cabanõoes, e fez em ella Diego Gill, e Joham Gill, e dona Samcha Gill. E Diego Gill foy casado com dona Maria Anes filha de Joham de Caambra e de dona Moor Martiins d'Outeiro, e fez em ella huum filho que ouue nome Esteuam Diaz, e huma filha que ouue nome dona Brimgueira Diaz. E Esteuam Diaz foi casado com dona Senhorinhafomso filha d'Affomsso Furtado e de dona Maria Gomçalluez filha de Gomçallo Rodriguez de Moura, e ouue della semel. E Brimgueira Diaz foy casada com Martim Bramdom, e ouue della semel filhos e filhas : e depois que lhe morreo este marido casou com Joham Affomsso de Sanir. E Joham Gill filho segumdo de Gill Esteuez do Avelaal e de dona Dordiafomso foy casado com dona Aldomça Anes filha de Joham Martiins de Castellãaos. E dona Samcha Gill sua irmãa filha do sobredito Gill Esteuez do Avelaal foy casada com Pere Anes de Fafiam, e fez em ella huum filho que ouue nome Gomçallo Pirez : este Gomçallo Pirez foy casado com dona Guiomar Gomçalluez filha de Gomçalle Anes que foy filho de Joham Nogueyra, e ouuerom semel.

TITULO XLV.º

DOS DE RIBA D'AUIZELLA E DOS QUE DELLES DEÇEMDEROM

O primeiro que sabemos foy dom Pero Framariz, e foy casado com dona e fez em ella dom Paay Pirez de Guimarãaes, e dom Pero Pirez de Guimarãaes, e dom Fernam Pirez : e chamaromlhe este sobrenome de Guimarãaes porque rriba d'Auizella era a perto dí. E dom Pero Pirez de Guimarãaes ouue huum filho que chamarom Reymom Pirez que se uè casado com dona Samcha Paez, filha de dom Paay Soarez Correa o velho como se mostra no titullo XXXIX de dom Fafez Luz parrafo VI.º E dom Paay Pirez de Guimarãaes foy casado com dona Eluira Fernamdez, filha de dom Fernam Pirez Tinhoso como se mostra no titullo XLII de dom Goido Araldez parafo VI.º, e fez em ella dom Reymom Paaez, e outro filho de barregãa que ouue nome dom Fernam Pirez. Este dom Reymom Paaez foy casado com dona Dordia Afomso, filha de dom Affomsso Veegas a que chamarom Moço Veegas filho de dom Egas Moniz de rriba de Doiro como se mostra no titullo XXXVI de dom Moninho Ueegas parrafo XIIII, e fez em ella dom Guilham Reymondo e dona Dordia Reymondo. E este dom Guilham Reymondo nom ouue semel lidima, mays ouue huum irmãao de gaamça que ouue nome dom Suer Rey-

Digitized by Google

momdo, e erdouo dom Guilham Reymondo nos seus bens. E este dom Suer Reymondo foy casado com dona Orraca Veegas filha de dom Egas Gomez Guedãao, e fez em ella semel como se mostra no titullo xxx de dom Gomez Meendez Guedãao parrafo III.° E dona Dordia Reymondo mostrasse o linhagem que della deçemdeo no titullo XXXVI de dom Egas Moniz parrafo XVII.

De dom Fernam Pirez de Guimarãaes filho de dom Pero Framariz

Este dom Fernam Reymom Pirez de Guimarãaes foi casado com dona Usco Godiins, filha de dom Godinho Fafez o uelho e de dona Gontinha Meendez filha de dom Meem Moniz de rriba de Doyro e de dona Ouroana Meemdez irmãa de dom Gomçallo de Sousa o boom como se mostra no titullo XXXI de dona Ouroana Meemdez parrafo primo, e fez em ella dom Martim Fernamdez de rriba d'Auizella e dom Joham Fernamdez. E este dom Martim Fernamdez foy muito homrrado e de gramdes feitos, e foy casado com dona Esteuainha Soarez filha de dom Soeiro Paaez Escacha como se mostra no titullo XXXII de dona Orraca Meemdez parrafo VI.° e no titullo LVIII.° de dom Goterre Amdaree parrafo II, e fez em ella dom Duram Martiins, e dona Samcha Martiins, e dona Moor Martiins, e dona Tareyia Martiins. Esta dona Samcha Martiins se uê casada com dom Gomçallo Rodriguez de Nomaaes como sse mostra no titullo XXXIII de dona meana Eluira Gomçalluez de Palmeyra parrafo primeiro : e depois casou esta dona Samcha Martiins com Martim Fernamdez de Nouaaes como se mostra no titullo XXXV de dom Vaasco Pimentel parrafo primeiro. E dona Tareyia Martiins sua irmãa filha de Martim Fernamdez de Vizella e de dona Esteuainha Soarez suso ditos foy casada com dom Martim Pirez da Maya como se mostra no titullo XVI de dom Soeiro Meendez o boo parrafo XVI.° E dona Moor Martiins irmãa da dita dona Tareyia e filha dos sobreditos foy casada com dom Pomço Affomsso de Bayam como se mostra no titullo XL de dom Arnaldo parrafo III. E dom Duram Martiins outrossy filho dos sobreditos Martim Fernamdez de Uizella e de dona Esteuainha Soarez foy casado com dona e fez em ella dom Joham Durãaes que foy freyre da ordem do Espitall, e dona Maria Durãaes que foy casada com dom Ruy Pirez o alto.

De dom Joham Fernamdez de rriba d'Auizella e irmãao de dom Martim Fernamdez

Este dom Joham Fernamdez foy casado com dona Maria Vermuy Uarella, e fez em ella dom Fernam Eanes Cheira e dom Affomsse Anes de Caambra : este Affomsse Anes de Caambra foi casado com dona Orraca Pirez de Ribeiradio, e fez em ella dona Costamçafomsso que foy casada com dom Fernam Rodriguez Pacheco como se mostra no titullo L de dom Fernam Geremias domde veem os Pachecos parrafo primo. E o dito dom Joham Fernamdez suso dito foy outra vez casado com dona Maria Soarez filha de dom Soeiro Meemdez o grosso de gaamça, e fez em ella dom Martim Anes, e dona Maria Anes, e dona Tareyia Anes : e da geeraçom que deçemdeo deste Martim Anes e de dona Maria Anes achaloees no titullo XXVI de Soeiro Meendez o grosso parrafo primo. E dona Tareyia Anes foy casada com dom Paay Veegas como se mostra no titullo XXXVI de dom Moninho Veegas parrafo XIII. E dom Fernam Anes Cheira filho do sobredito dom Joham Fernamdez e de dona Maria Vermuy Uarela sua primeira molher foi casado com dona Eluira Meemdez, filha de dom Meem Samchez e de dona Maria Soarez irmãa de dom Esteuam Soarez de Belmir, e fez em ella dona Froilhe Fernamdez. Esta Froilhe Fernamdez foi casada com dom Vaasquo Gill de Souerosa, e fez em ella dom Gill Vaasquez o que morreo na lide de Gouuea, e dona Samcha Vaasquez que foi casada com Fernam Fernamdez Pam-çemteo e ouuerom semel como já dissémos no titullo

De dom Affomsse Anes de Caambra filho de dom Joham Fernamdez de rriba d'Auizella e de dona Maria Vermuiz filha de Vermuy Uarella

Este dom Affomsse Anes foy casado com dona Orraca Pirez de Ribeira filha de Pero Nuniz Pestanas-de-cam, e fez em ella Martim Affomsso de Caambra, e Fernam Affomsso de Caambra, e dona Moor Affomsso de Caambra, e dona Costamça Affomsso de Caambra. Este Martim Affomsso de Caambra suso dito filho dos ditos Affomsse Anes e dona Orraca foi casado com dona e fez em ella Joham Martiins de Caambra que foy samdeu e nom ouue semel liidima, e outra filha que ouue nome dona Enês Martiins que foi casada com Ruy Fernamdez Gato, e ouuerom semel como já dissémos. E Fernamdafomsso de Caambra suso dito filho d'Affomsso Anes de Caambra e de dona Orraca Pirez de Ribeira foi casado com dona Sancha Correa, e fez em ella semel como se mostra no titullo E dona Moor Affomsso de Caambra irmãa de Martim Affomsso de Caambra suso dito e filho dos sobreditos Affomsse Anes e de dona Orraca foy casada com Fernam Gomçalluez Chamçinho filho de Gomçallo Meemdez o chançeler e de dona Marinha Martiins, filha de dom Martim Barragam que foy comemdador moor da hordem de Santiago em Portugall e foy hi perdudo na lide d'Ouremçe que numca o poderom achar morto nem uiuo. E esta dona Moor Affomsso de Caambra suso dita e Fernam Gomçalluez

Digitized by Google

Chamçinho seu marido que dissémos ouuerom huum filho que ouue nome Gomçallo Fernamdez Chamçinho.
Este Gomçallo Fernamdez Chamçinho foi casado com dona Tareyia Martiins de Cuinha filha de Martim Vaasquez de Cuynha e de dona Joana Rodriguez de Nomaaes, e ouuerom semel como se mostra no titullo xxxiii de dona meana Eluira Gomçalluez de Palmeyra filha de dom Gomçallo Rodriguez de Palmeyra parrafo ii.

De dona Costamçaffomsso de Caambra filha de dom Affomsso Anes de Caambra e de dona Orraca Pirez Ribeyra

Esta dona Costamçafomso de Caambra foi casada com Esteuam Meemdez Petite, e fez em ella Soeiro Meendez Petite que foy casado com dona Maria Anes filha de Joham Pirez Boçardo e de dona Maria Dade e fez em ella dona Maria Meemdez, e dona Costamça Meendez que foy casada com dom Pedro filho delrrey dom Pedro d'Aragom e de dona Enês Çapata de gaamça, e ouuerom semel huum filho que ouue nome dom Affomsso. Este dom Affomsso foy casado com dona Maria Nuniz filha de dom Nuno Fernamdez Cogominho e de dona Margarida Aluarez de Lixboa. E dona Maria Meemdez irmãa de dona Costamça Meemdez e filha dos sobreditos dom Soeiro Meemdez Petite e de dona Maria Anes foy casada com Esteuam Coelho de rriba de Homem filho de Pere Anes Coelho e de dona Margarida Esteuez de Teixeira, e ouuerom semel como se mostra no titullo xxxii de dona Orraca Meemdez parrafo v.º

Dos do linhagem de Sande cõmo deçemderom dos de rriba d'Aulzella

Dom Reymom Paaez filho de dom Paay Guimarãaes de rriba d'Auizella ouue huum irmãao que nom foy liidimo como dito he e ouue nome Fernam Pirez, e fezeo dom Paay Guimarãaes seu padre em huuma dona filha dalgo naturall de Samdim. E este Fernam Pirez foy casado com Orraca Esteueez filha d'Esteuam Malhóo de terra de Samta Maria e de dona Moor Louremço de Cuynha irmãa d'Egas Louremço de Cuynha e de seus irmãaos como se mostra no titullo e fez em ella Fernam Anes de Samdym, e Samcha Anes que foy casada com Ruy Martiins d'Ulueira. E Fernam Anes de Samdy foi casado com Maria Anes, filha de Domingos Anes Mourom de Guimarãaes çidadãao muito homrrado e de dona Esteuainha Anes filha d'Esteue Anes de Freitas como sse mostra no titullo xliii de dom Gomçallo Vaasquez parrafo iii, e fez em ella Joham Fernamdez de Samdy que foi casado com dona Leanor Rodriguez filha de Rodrigo Aluello, e fez em ella Joham de Samdi e que ouue nome como o padre, e Rodrigue Anes de Samdi, e Gomçalle Anes de Samdy que morreo sem semel, e dona Maria Anes, e dona Senhorinha Anes, e dona Guiomar Eanes que foy freyra de samta Crara de Villa de Comde.
Esta dona Leanor Rodriguez filha de Rodrigo Aluello e molher de Joham de Samdy que já dissémos dêsque lhe morreo Joham de Samdy seu marido casou depois com Ruy Gomçalluez Pereyra filho de Gomçallo Pereyra e irmãao de dom Gomçallo que foy arçebispo de Bragaa. E este Ruy Gomçalluez foy de gaamça e nom ouue semel e foy ante casado com Eluira Garçia Pimçoa, e fez em ella semel huuma filha que ouue nome dona Aldomça Rodriguez, que foy casada com Gomçallo Nuniz Camello e fez em ella Aluaro Gomçalluez Camello criado do prioll do Espitall e Nuno Gomçalluez coonigo de Bragaa. E os sobreditos Joham de Samdy e Rodrigue Anes de Samde nom sabemos se ouuerom filhos. E dona Maria Anes filha dos sobreditos Joham de Samdym e de dona Leanor Rodriguez foy casada com Gomez Fernamdez da Mata e ouuerom semel.

Dè dona Senhorinhanes filha de Joham de Samde e de dona Leanor Rodriguez filha de Rodrigo Aluello

Esta dona Senhorinha Anes foy casada com Martim Redomdo filho de Martim Anes Redomdo e de dona Rodriguez de Jolla, e fez em ella huum filho que ouue nome Joham Redomdo de Treyxamel como se mostra no titullo xxxiii.º de dom Pero Rodriguez de Pereyra parrafo iii.º

TITULO XLVI.º

DE DOM PAY MOGUDO DE SAMDY DOMDE VEEM OS ERVILHAES

Este dom Paay Mogudo de Sandim o velho foy casado com dona e fez em ella tres filhos, huum ouue nome dom Joham Paaez que foy abade de Poombeiro, e outro ouue nome Joham Paaez que foi creligo, e outro ouue nome Meem Paaez que foy caualleiro e foy casado com dona e fez em ella

Digitized by Google

Martim Meemdez Mogudo de Samdim que foy casado com dona e fez em ella tres filhos, dom Pero Martiins Eruilhom, e dom Vaasco Martiins Mogudo, e Ruy Martiins Bonafe, e dona Tareyia Martiins. Este Vaasquo Martiins Mogudo de Samdym sobredito depois que lhe morreo dona Eluira Vaasquez em que fez Martim Borua casou com dona Maria Paaez d'Ofeãaes, e fez em ella Ruy Vaasquez Coreesma e Martim Vaasquez Geruas : e estes todos fezerom geeraçom como este livro comta. E dom Pero Martiins Eruilhom irmãao do dito Vasco Martiins Mogudo e filho de Martim Meemdez Mogudo e de dona foy casado com dona Eluira Pirez, filha de dom Pero Rodriguez de Pereyra e de dona Maria Pirez filha de dom Pero Grauel, e fez em ella dona Moor Pirez Eruilhoa que foy casada duas vezes, a primeira com Meem Gomez de Basto e fez em ella Martim Meemdez de Basto e dona Maria Meemdez, e estes forom casados como se mostra no titullo xxx de dom Gomez Meemdez Gedeam parrafo II : e depôs morte deste Meem Gomez de Basto casou esta dona Moor Pirez Eruilhoa com Louremço Martiins Ganso, e fez em ella Esteuám Louremço Ganso que ouue semel como se mostra no titullo xxvii de Gill Godiins parrafo primeiro. E dona Tareyia Martiins Moguda de Samdym filha de Martim Meemdez Mogudo de Samdym e de dona foi casada com Vaasco Fernamdez Praga que era naturall de Galliza e era muy boom trobador, e fez em ella dona Gontinha Vaasquez Moguda de Samdym, e dona Johana Vaasquez que foy monja d'Arouca, e frey Martim Vaasquez que foy frade preegador. E dona Gontinha Vaasquez sua irmãa foy casada com Pero Lacom, e fez em ella Vasco Pirez de Freixio que foy creligo, e Orraca Pirez que foy barregãa de Gomçallo Gomçalluez Peyxoto creligo e abade de Tollõoes de Villa-Coua e fez em ella Vaasco Gomçalluez Peixoto que foy de boas manhas em lamçar a caualo atauolado e em bafordar e em nas outras cousas que perteemcem a fidallgo, e foy casado com Guiomar Eanes filha de Joam Louremço Dulgueses e de dona Maria Rodrigues Michoa. E Ruy Martiins Bonafe irmãao da sobredita Tareyia e filho do dito Martim Meemdez Mogudo e de dona foy casado com dona e fez em ella Martim Rodriguez Bonafe. E este Martim Rodriguez Bonafe foy casado com dona e fez em ella Gomçallo Martiins Bonafe : e este Gomçallo Martiins Bonafe foy casado com Maria de Freitas, e fez em ella Vaasco Gomçalluez Bonafe, e Martim Gomçalluez, e Affomsso Gomçalluez Bonafe.

TITULO XLVII.º

DE DOM PERO GOMEZ ESPINHEL

Este dom Pero Gomez Espinhel foi casado com dona Tareyia Anes de Paradinhas, e fez em ella dona Aldara Pirez Espinhel e Martim Pirez Espinhel. Esta dona Aldara Pirez Espinhel foy casada com dom Affomsso Veegas o que chamarom Moço filho de dom Egas Moniz de rriba de Doyro, e fez em ella semel como se mostra no titullo xxxvii de dom Moninho Veegas parrafo xiii. E Martim Pirez Espinhel irmãao da dita Aldara Pirez Espinhel e filho dos sobreditos Pero Gomez Espinhel e de dona Tareyia foy casado com dona e fez em ella Martim Martiins Espinhel e Garçia Martiins. Este Martim Martiins Espinhel sobredito foy casado com dona e fez em ella dona Tareyia Martiins Espinhel que foy casada com Soeiro Correa e fez em ella dona Ermegomça Soarez e dona Marinha Soarez que forom casadas e ouuerom semel como se mostra no titullo E o dito Garçia Martiins Espinhel nom foy casado mais teue huuma barregãa, e fez em ella Joham Garçia Espinhel. Este Joham Garçia Espinhel foy casado com dona Orraca Meemdez filha de Meem Crauo e de dona Maria Pirez de Vides de gaamça, e fez em ella dona Marinha Anes que foy casada com Martim Rodriguez Rabeello como se mostra no titullo xli dos Coronees parrafo vi.º, e outra dona Guiomar Eanes que foy casada com Joham Vaasquez Peixoto como se mostra no titullo xxix dos Peixotos parrafo primo. Este Meem Crauo domde deçemdem estes suso ditos teue o castello de Lanhoso de mãao de dom Godinho Fafez a que fez menaiem por elle : e dom Godinho Fafez tinha o castello delrrey dom Samcho Capello a que fezera menagem por elle : e este Meem Crauo deu este castello de Lanhoso a elrrey dom Affomsso quamdo era comde de Bollonha, por preitesia que lhe trouue dom Rodrigo Gomez de Briteiros que era parente de dona Maria Pirez de Vides que o dito Meem Crauo rrousara per força e tiinhaa no castello. E ficou por treedor este Meem Crauo pello castello que nom deu a dom Godinho Fafez a que fezera menagem por elle, nem a elrrey cujo o castello era.

Digitized by Google

TITULO XLVIII.º

DE DONA ELUIRA RODRIGUEZ FILHA DO ALCAYDE DOM RODRIGO FERNAMDEZ DE PODENTES DOMDE VEM OS D'ATAYDE

Esta dona Eluira Rodriguez foy casada com Martim Veegas d'Ataide depois que lhe morreo a molher primeira, e fez em ella Pero Martiins de Podentes, e dona Samcha Martiins de Podentes que foy casada com Fernam Pirez Dulgueses e fez em ella Martim Fernamdez, o que foy alcayde de Leyrea em tempo delrrey dom Samcho Capello, que foy casado com dona Chamoa Gomez filha de Gomez Pirez da Ribeyra e de dona
Este foy o que deu o castello de Leyrea a elrrey dom Affomsso seemdo comde de Bollonha, teemdo feito menagem por elle a elrrey dom Samcho Capello pella quimtãa d'Arrochela que lhe derom e por outras erdades e moynhos que lhe derom no termo de Leyrea. E este Martim Fernamdez fez em esta dona Chamoa Gomez huuma filha que ouue nome Moor Martiins, e huum filho que ouue nome Fernam Martiins que foy creligo e nom ouue semel, e outros dous filhos huum ouue nome Martim Martiins e o outro ouue nome Gill Martiins : e Gill Martiins foi casado com dona Maria Pereira, e nom ouuerom semel : e esta dona Maria foy filha de Gomçallo Pereyra e de dona Orraca Vasques Pimentel. E o dito Martim Martiins foy casado com dona Samcha Pirez filha de Pero Rodriguez, e fez em ella Pero Martiins e dona Moor Martiins : e esta dona Moor Martiins foy casada com Martim Esteuez Botelho da Maya, e fez em ella Martim Martiins e Gill Martiins d'Arrochella termo de Leyrea : e depois que lhe morreo este marido casou com Gomçallo Rodriguez de Moreyra, e ouuerom semel como ouuiredes. E o dito Martim Martiins seu filho foy casado com Eyrea Esteuez em Noya, e fez em ela semel. E o sobredito Gomçallo Rodriguez Moreyra fez em a dita dona Moor Martiins sua molher dona Guiomar Gomçalluez, e dona Maria Gomçalluez, e dona Enês Gomçalluez, e dona Alda Gomçalluez. Esta dona Guiomar Gomçalluez filha primeira do dito Gomçallo Rodriguez foy casada com Egas Gomçalluez Barroso, e fez em ella Vaasco Gomçalluez e dona Samcha Gomçalluez. E Vaasco Gomçalluez foy casado com dona Meçia Rodriguez filha de Meem Rodriguez de Vaascomçellos e de dona Costamçafomso filha d'Affomso creligo d'Enora. E dona Samcha Gomçalluez irmãa do dito Vaasco Gomçalluez foy casada com Joham Maçia da Reureda, e ouuerom semel como o liuro comta.

E dona Maria Gomçalluez filha segumda do dito Gomçallo Rodriguez Moreyra foi casada com Affomsso Furtado. e fez em ella semel como o liuro comta no titullo xxxvi de dom Moninho Veegas de rriba de Doyro parrafo xx. E dona Enês Gomçalluez sua irmãa outrossy filha do dito Gomçallo Rodriguez foi casada com Vaasco Louremço da Fomseca que chamarom de Cooniga, e fez em ella Gomçallo Vaasquez e dona Beatriz Vaasquez. E dona Alda Gomçalluez irmãa da dita dona Inês e filha do dito Gomçallo Rodriguez Moreyra foi casada com Ruy Martiins de Moraaes, e fez em ella dona Enês Rodriguez, e dona Costamça Rodriguez, e dona Guiomar Rodriguez. Esta dona Enês Rodriguez foy casada com Rodrigo Affomsso Pimentell e nom ouuerom semel. E dona Costamça Rodriguez de Moraaes sua irmãa foy casada com Joham Affomsso Pimentel filho d'Affomsso Vaasquez Pimentel, e ouuerom semel como o liuro comta no titullo xxxv de dom Vaasco Pimentel. E dona Guiomar Rodriguez sua irmãa outrossy filha dos sobreditos Ruy Martiins de Moraaes e dona Alda Gomçalluez foy casada com Joham Vaasquez de Granja como se mostra no titullo xxix dos Peixotos parrafo iii. E Martim Fernamdez suso dito, alcayde que foy de Leyria, despois que lhe morreo a primeyra molher dona Esteuainha Martiins d'Atayde casou depois com dona Maria Gomez filha de Gomez Pirez da Ribeyra, e fez em ella Gill Martiins e Martim Martiins que chamarom infançom de Beja. E Gill Martins nom ouue semel : e o dito Martim Martiins que chamarom infançom de Beja foi casado com dona e ouuerom semel.

De Egas Martiins d'Atayde irmãao d'Esteuainha Martiins molher de Martim Fernamdez de Leyrea o que deu o castello como nom deuia

Este Egas Martiins d'Atayde nom foy casado mais teue Maria Martiins de Trauanca por barregãa, e fez em ella Gomçallo Veegas d'Atayde, e Louremço Veegas d'Ataide que nom ouue semel, e frey Martim Veegas frade preegador. E Pero Martiins irmãao do sobredito Egas Martiins d'Atayde foi casado com dona Tareyia Rodriguez filha de Reymom Rodriguez de Gooes e de dona . e fez em ella Martim Pirez de Podentes. Este Martim Pirez de Podentes foy casado com dona Tareyia Martiins, filha de Martim Soarez de Bagoym e irmãa de dona Maria Martiins molher que foy de Fernam Pirez de Portocarreiro : e esta dona Tareyia Martiins fora ante casada com Viçemte Martiins Curutello, e fez em ella dona Esteuainha Martiins que foy casada com Diegalluarez da Ribeyra, e outra que ouue nome dona Fruilhe Martiins que foy casada com Diego Martiins em Tolledo. E este Martim Pirez Podemtes ouue em esta dona Tareyia Martiins sa molher huuma filha que ouue nome dona Guiomar Martiins que foi casada com Meem Pirez da Oliueyra.

Digitized by Google

De Gomçallo Veegas d'Atayde filho d'Egas Martiins d'Atayde e de dona Maria Martiins de Trauanca

Este Gomçallo Veegas d'Atayde foi casado com dona Enès Fernamdez de Taauares, e fez em ella Martim Gomçalluez d'Atayde e Nuno Gomçalluez d'Atayde : e este Nuno Gonçalluez suso dito morreo sem semel. E o dito Martim Gomçalluez d'Atayde foi casado com dona Margarida Anes d'Euora e d'Estremoz, e fez em ella Gill Martiins que foy casado com dona Tareyia Vaasquez, filha de Vaasco Martiins de Reesemde e de dona Meçia Vaasquez filha de Vaasco Paaez d'Azeuedo e de dona Maria Rodriguez de Vascomçellos, e fez em ella filhos.

TITULO XLIX.º

DE DOM CRASCONHO ARALDEZ DOMDE VEM OS DORÇESES

Este dom Crasconho Araldez veo de Gasconha com dom Godinho o Gasco o velho : este dom Crasconho Araldez foy casado com dona e fez em ella huum filho que ouue nome Meem Crasconho. Este Meem Crasconho foy casado com dona e fez em ella huum filho que ouue nome Saluador Meemdez, por sobrenome Saluador Dente, que foy casado com dona e fez em ella huum filho que ouue nome Pero Saluadorez. Este Pero Saluadorez foi casado com dona Samcha Martiins de Bragaa, e fez em ella Vaasco Pirez Dulgueses, e Joham Pirez Dulgueses, e Fernam Pirez Dulgueses, e dona Esteuainha Pirez Dulgueses que foy casada. E o dito Vaasco Pirez Dulgueses foi casado com dona Moor Pirez de Pereyra, e fez em ella dona Maria Viçemte Dulgueses que foi casada com Martim Pirez Zote o uelho, e fez em ella semel como o liuro comta no titullo xxxiii de dom Pero Rodriguez de Pereyra parrafo ii. E Joham Pirez Dulgueses irmãao do sobredito Vaasco Pirez Dulgueses e filho dos ditos Pero Saluadorez e dona Samcha Martiins foy casado com dona Tareyia Fafez irmãa de dona Orraca Fafez, e fez em ella semel como se mostra no titullo xxxi de dom Fafez Luz parrafo iii.º E Fernam Pirez Dulgueses seu irmãao filho dos sobreditos foi casado com dona Tareyia Martiins filha de Martim Anes de rriba d'Auizella, e fez em ella Martim Fernamdez, o que deu o castello de Leyrea assy como já dissémos : e esta dona Tareyia Martiins foy de gaamça e ouuea em huuma dona filha d'algo ante que casasse com dona Esteuainha Paaez sa molher como se mostra no titullo xxvi de dom Sociro Meendez o gordo parrafo primo.

TITULO L.º

DE FERNAM GEREMIAS DE QUE DEÇEMDEROM OS PACHECOS

Este dom Fernam Geremias foy casado com dona Moor Soarez filha de Sueiro Veegas, o que fez o moesteiro de Ferreira, e fez em ella huum filho que ouue nome Paay Fernamdez que foy casado com dona e fez em ella Pero Paaez. Este dom Pero Paaez foy casado com dona Tareyia Ramiriz filha de Ramiro Gomçalluez de Cuynha e de dona Ouroana Nuniz filha de Nuno Paaez Vida, e fez em ella huum filho que ouue nome Ruy Pirez de Ferreira. Este Ruy Pirez de Ferreyra foy casado com dona Tareyia Pirez de Caambra, e fez em ella Fernam Rodriguez Pacheco, e dona Maria Rodriguez que foy casada com Martim Condeixa. E a dita dona Tareyia Pirez de Caambra foy filha de Pero Fernamdez de Caambra e de dona Maria Ouriguiz da Nhourega como ora ouuiredes : esta dona Tareyia Pirez suso dita fora ante casada com Affomsse Anes Marauilha e ouuerom semel.

De dom Fernam Sauariguiz de Caambra

Este dom Fernam Sauariguiz de Caambra foi casado com dona Maria Ouriguiz filha de dom Ourigo o uelho da Nhourega como se mostra no titullo lv.º dos de Cuynha parrafo iii.º, e fez em ella dona Tareyia Pirez de Caambra que foy casada com Ruy Pirez de Ferreyra assy como já dissémos. E Fernam Rodriguez Pacheco filho dos ditos Ruy Pirez de Ferreyra e dona Tareyia Pirez foy casado com dona Costamçaffomsso de Caambra filha de dom Afomse Annes de Cambra e de dona Orraca Pirez da Ribeyra Diom. E este dom Affomsse Annes de Caambra foi filho de dom Joham Fernamdez de rriba d'Auizella e de dona Maria Vermuiz Varela que foi filha de Vermui Varela como se mostra no titullo xlv.º dos d'Auizella parrafo iii.º E esta dona Costamçafomso de Caambra que vos já dissémos fora ante casada com Esteuam Meemdez Petite, e fez em ella hum filho que ouue nome

Digitized by Google

Sueyro Meendez Petite : e depoys que lhe morreo este Esteuam Meendez Petite seu marido foy barregãa de dom Rodrigo Samchez. E este Fernam Rodriguez Pacheco que já dissémos fez em esta sa molher huum filho que ouue nome Joham Fernamdez Pacheco e Martim Fernamdez por sobrenome Martim Baralha que nom ouue semel.

De Joham Fernamdez Pacheco filho de Fernam Rodriguez Pacheco e de dona Costamçafomso de Caambra filha de dom Affomsseanes de Caambra

Este Joham Fernamdez Pacheco foy casado com dona Esteuainha Lopez, filha de Lopo Rodriguez e de dona Tareyia Martiins filha de Martim Xira senhor d'Albergaria de Paay Delgado. E este Lopo Rodriguez foi filho de Rodrigue Anes de Payua de barregãa : e este Rodrigue Anes foy filho de Joham Soarez o trobador como se mostra no titullo XXVI de dom Soeiro Meemdez o gordo parrafo II.º E este dom Joham Soarez he filho de dom Soeiro Mouro assi como o liuro comta no titullo XLII de dom Goido Araldez parrafo IX. E este Joham Fernamdez fez em esta molher Lopo Fernamdez Pacheco que foi casado com dona Maria Gomez Taueyra, filha de dom Gomez Louremço como se mostra no titullo XLII de dom Goydo Araldez parrafo XI domde vem esta dona Maria Gomez, e fez em ella Diego Lopez e Violante Lopez. Este dom Diego Lopez foy casado com dona Johana Vaasquez filha de dom Vaasquo Pereyra, e fez em ella Fernam Lopez, e dom Lopo Fernamdez, e dom Fernam Lopez, e dona Lopez. E este Fernam Lopez se uê casado com dona Rodriguez filha de Ruy Vaasquez Ribeiro, e fez em ella dona Fernamdez que foy casada com dom filho de Martim Affomsso de Merloo. E esta dona Violante Lopez se uê casada com Martim Vaasquez de Cuynha, e fez em ella Vaasco Martiins de Cuynha : e esta dona Violante Lopez casou depois com dom Diego Affomsso filho de dom Affomsso Dinis, e fez em ella filhos como se mostra no titullo XXII dos Sousãaos parrafo XII. E depois que lhe morreo esta dona Maria Gomez Taueeyra suso dita casou com dona Maria Rodriguez filha de Ruy Gill de Villalobos e da comdessa dona Tareyia Samchez filha delrrey dom Samcho de Castella e de Leom, e fez em ella dona Guiomar que foi casada com o comde dom Joham Affomsso. E este Lopo Fernamdez Pacheco suso dito foy ricomem e muito homrrado, e fezeo elrrey dom Affomsso o quarto

TITULO LI.º

DE DOM RAMIRO QUARTELA E DOS QUE DELLE DEÇEMDEROM

Este dom Ramiro Quartella foy bem fidalgo asaz e muito de proll, e foy casado com dona e fez em ella dom Fernam Ramirez. Este dom Fernam Ramirez foi casado com dona Cristinha Soarez, filha de Sueiro Mouro e de dona Orraca Meendez de Bragamça irmãa de dom Fernam Meendez o Bragamçãao como se mostra no titullo XLII de dom Goydo Araldez parrafo IX, e fez em ella estes filhos, dom Pero Fernamdez Portugall e dona Maria Fernamdez Maria Acha : e porque lhe chamarom Maria Acha foy porque este dom Fernam Ramiriz ante que casasse com esta dona Cristinha Soarez rroussoua e leuoua de noite aas achas açesas, e em essa noite jouue com ella e emprenhou desta Maria Acha. E Pero Fernamdez Portugall seu irmãao foy casado com dona Fruilhe Rodriguez de Pereyra, irmãa de dom Pero Rodriguez de Pereyra como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo X, e fez em ella dona Tareyia Pirez, e dona Moor Pirez que foy casada com Affomsso Rodriguez Rendamor·e ouuerom semel como se mostra no titullo XXXVI de dom Moninho Veegas parrafo XIX. E dona Tareyia Pirez foy casada com Vaasco Louremço de Cuynha, e fez em ella Esteuam Vaasquez de Cuynha, e Martim Vaasquez de Cuynha, e dona Samcha Vaasquez, e dona Enês Vaasquez, e dona Tareyia Vaasquez monja de Tarouquella : e forom casadas e ouuerom semel como se mostra no titullo dos de Cuynha parrafo VI.º E dona Maria Fernamdez Acha suso dita filha do sobredito Fernam Ramiriz foy casada com dom Pero Affomsso, filho de dom Affomsso Hermigiz de Bayam e de dona Orracafomsso filha de dom Affomsso por sobrenome Moço Veegas como se mostra no titullo XL de dom Arnaldo parrafo II, e fez em ella dona Tareyia Pirez : e esta dona Tareyia Pirez foi casada com dom Garçia Fernamdez de Pauha, e fez em ella dom Ruy Garçia de Pauha e dona Samcha Garçia. E este Ruy Garçia se uê casado com dona Birimgueira Ayras filha de dom Ayras Nuniz de Gosemde e nom ouuerom filhos. Este Paay Nudiz que era o mayor ficou na terra, e Nuno Nudiz que era o meor veo casar em rriba de Neuha hu chamam Curutello e ouue huum filho que ouue nome Symom Nuniz, Symom de Curutello por sobrenome. E este Symom de Curutello foy o que disse mal a dom Nuno o Velho em rreto ante elrrey dom Affomsso, o que filhou Toledo, por morte de Gomçallo Paaez Sapo seu sobrinho : e este Gomçallo Paaez Sapo foi filho de Paay Paaez Caminhãao, o que fumdou o moesteiro de sam Romãao-de Neuha : e este Paay Paaez Caminhãao foy filho de Paay Nudiz. E porque dom Nuno o Velho era de grandes dias julgou elrrey dom Affomsso que lhe metesse as mãaos Pero Velho seu filho : e amdamdo no campo desualiouse a capellina da cabeça a Symom de Curutello de guisa que lhe pareçia o olho descuberto : e dom Nuno o Velho a que elle dis-

Digitized by Google

sera mall a torto quando lhe vio ho olho descuberto pos o dedo no lagrimall do seu olho pera fazer synall a seu filho que ant'el rrogara por sa beençam que parasse mentes em el : e o filho amdamdo em sua pressa nom parou tam toste em el mentes, e assy esteue o homem boo a tanto com o dedo no lagrimal do olho ataa que lhe sayo ho olho da cabeça que sse lhe depemdurou pellos fios atáa q queyxo com rrayua que avia, em tall maneira que depois que o rreto foi partido lho ouuerom a tornar meestres com emprastos aa cauerna com gramde afom. E el estamdo assy nembrousse o filho do que lhe disséra ante o padre e parou mentes a seu padre e violhe assy teer o dedo no lagrimal do olho e o olho fóra, parou emtom mentes a Symon de Curotello e violhe descuberto ho olho e huma parte do rrosto, e foisse chegamdo a elle e bramdio a espada e chantoulha pello rrosto per apar do olho e trouxeo amdamdo na espada pello campo dizemdolhe «desdíte alleiuoso», e el com gram door que ouue da ferida ouuesse a desdezer trazemdolhe o outro a espada chantada pello rrostro.

De Martim Simõoez filho de Symom de Curutello

Este Martim Symõoez foi casado com dona e fez em ella Vaasco Martiins, e Fernam Martiins, e Louremço Martiins, e dona Aldomça Martiins. Este Vaasco Martiins era o myor e ficou na terra : e este Vaasco Martiins foy casado com dona Moor Veegas, filha do bispo dom Egas Fafez de Coymbra, que despois foy arçebispo de Santiago, e de dona Maria Veegas de Reguellados que fora iá ante ella barregãa de dom Ruy Meemdez de Sousa e fez em ella dom Garçia Rodriguez d'Arguixo : e fez este Vaasco Martiins em esta dona Moor Veegas sa molher Egas Martiins Curutello, e dona Alda Martiins Curutella, e dona Ouroana Martiins. Este Egas Martiins foy casado com dona Enês Pirez, filha de Pero Velho e de dona Tareyia Pirez de Pereyra filha de dom Pero Rodriguez de Pereyra como se mostra no seu titullo xxxiii parrafo primo, e fez em ella Martim Veegas e dona Moor Veegas. Este Martim Veegas de Curotello filho de Egas Martiins e de dona Enês Pirez foy casado com dona e fez em ella Leanor Martiins que se uê casada com dom e fez em ella dona molher de Nuno Veegas. E dona Moor Veegas irmãa do dito Martim Veegas e filho dos sobreditos foy casada com

De dona Alda Martiins filha de Viçemte Martiins de Curotello e de dona Moor Veegas filha do bispo dom Egas Fafez de Coymbra

Esta dona Alda Martiins foi casada com dom Pero Affomsso Ribeiro, e fez em ella Affomsso Pirez Ribeiro, e dona Margarida Pirez Ribeira, e dona Maria Pirez Ribeira. Esta dona Margarida Pirez foy casada com Martim Pirez d'Aluim, e fez em ella semel como iá dissémos no titullo xli de dom Pero Coronel parrafo iii.º Esta Maria Pirez Ribeira foy casada com Martim Affomsso Alcoforado, e fez em ella semel como já dissémos no titullo xli de dom Pero Coronel parrafo iii.º

De Viçemte Martiins Curotello filho de Martim Simõoez Curotello e de dona

Este Viçemte Martiins Curotello foy casado duas uezes, a primeyra uez foy casado com dona Moor Veegas filha do bispo dom Egas Fafez de Coymbra como já dissémos, e depois que lhe morreo esta dona Moor Veegas casou com dona Esteuainha Nouaaes filha de e fez em ella Martim Nouaaes o chamtre da Guarda, e dom Fernam Martiins, o que morreo em Tallaueyra e foilhe muy bem com elrrey dom Samcho de Castella, e depois morreosse freyre muito homrrado na hordem de Santiago, e dona Fruilhe Martiins. Esta dona Fruilhe Martiins foi casada com Diego Garçia de Tolledo : e depois casou este Diego Garçia de Tolledo com dona Tareyia, e fez em ella dona Esteuainha Martiins. E depois morreo este Vaasco Martiins e casou esta dona Tareyia com Martim de Podentes, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona que foi casada com Meem Pirez da Oliueyra e ouuerom semel como já dissémos.

TITULO LII.º

DOMDE UEM OS D'AZEUEDO, COMEÇAMDO PRIMEIRO EM DOM GODINHO VEEGAS QUE FUMDOU O MOESTEIRO DE VILLAR DE FRADES

Este dom Godinho Veegas foy filho d'Egas Gosemdez de Bayam e neto de dom Gosemdo Araldez como se mostra no titullo xl de dom Arnaldo parrafo huum, e delle deçemderom os d'Azeuedo. Este foy casado com dona Maria Soarez, irmãa de dona Elleogumda Soarez a que chamarom a Taynha filha de dom Sueiro Gueemdez o que

Digitized by Google

fumdou o moesteiro da Varzea como se mostra no titullo XLII de dom Goydo Araldez parrafo I.°, e fez em ella huum filho que ouue nome Paay Godiins : e despois que della ouue este filho leixoua e por ello o matou dom Paay Goterrez da Sillua, o que fumdou o moesteiro de Tiuãaes, que era emtom adiantado por elrrey em Portugall. E veo depois dom Troicosendo Gueemdez de Pauha e çegouo o dito dom Paay Goterrez polla morte de dom Godinho Veegas, porque elle era sobrinho filho de dom Egas Gosemdez seu primo como se mostra no titullo XL de dom Arnaldo parrafo primo. E o dito dom Paay Godiins filho do sobredito dom Godinho Veegas foy casado com dona e fez em ella Meem Paaez Bofinho, e Nuno Paaez Vida que foy casado com dona e fez em ella E dom Meem Paaez Bofinho seu irmãao foy casado com dona Samcha Paaez filha de dom Paay Curuo, e fez em ella Pero Meemdez d'Azeuedo. Este Pero Meemdez d'Azeuedo foy casado com dona Vallasquida Rodriguez filha de dom Rodrigo Froyaz o boo de Trastamar como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo VIII.°, e fez em ella dom Joham Pirez da Veiga, e Soeiro Pirez d'Azeuedo, e dona Maria Pirez : e ouue outro filho que ouue nome Fernam Pirez que foy casado em Tolledo, e ouue filhos como se mostra no titullo XXX de dom Gomez Meemdez Gedeam parrafo XIII.° Este dom Joham Pirez da Veiga filho deste Pero Meemdez d'Azeuedo e de dona Vallasquida foy casado com dona Tareyia Martiins de Berredo filha de dom Martim Paaez Ribeyra, e fez em ella dona Maria Annes. Esta dona Maria Anes foy casada com dom Meem Rodriguez de Briteiros, e fez em ella semel como se mostra no titullo XXXIII de dona Eluira Anes parrafo I.°

De dom Sueiro Pirez d'Azeuedo filho de Pero Meemdez d'Azeuedo e de dona

Este dom Sueiro Pirez d'Azeuedo foi casado com dona Costamçafomso Gata, filha d'Afomso Pirez Gato e de dona Orraca Fernamdez Pellegrim como se mostra no titullo XXXVIII.° dos Bragamçãaos parrafo III.°, e fez em ella Paay Soarez d'Azeuedo e dona Maria Soarez. Este Paay Soarez d'Azeuedo filho de Soeiro Pirez e de dona Costamçafomso Gata foy casado com dona Tareyia Gomez Correa, e fez em ella semel como se mostra no titullo XXX de dom Gomez Meemdez Gedeam parrafo VIII.° E dona Maria Soarez d'Azeuedo sua irmãa foy casada com Joham Martiins de Cuynha, e fez em ella semel como se mostra no titullo LV dos de Cuynha parrafo III.°

De dona Maria Pirez d'Azeuedo filha de Pero Meendez d'Azeuedo e de dona

Esta dona Maria Pirez d'Azeuedo foi casada com Ruy Paaez de Valladares, e fez em ella huma filha que ouue nome Eluira Rodriguez que casou com Fernam Anes de Castro de Fornellos como se mostra no titullo XXV de dona Tareyia Gomçaluez parrafo V.°, e fez em ella Joham Fernamdez, e Pero Fernamdez de Castro, e dona Maria Fernamdez. Este Joham Fernamdez de Castro filho de Fernam Anes de Castro foy casado com dona Rica Fernamdez filha de Fernam Gomçaluez Churrichãao, e fez em ella dona Enês Esta dona Enês foy casada com Aluaro Paaez de Souto-mayor filho de Pedralluarez como se mostra no titullo dos Marinhos parrafo e de Souto-mayor parrafo e fez em ella Fernam Anes de Souto-mayor, e Joham Fernamdez, e Diegaluarez, e Aluaro Paaez que foy arçediago de Deça, e outra filha que ouue nome dona Aluarez. Fernam Eanes de Souto-mayor, este filho primeiro d'Aluaro Paaez, foy casado com dona Maria Anes de Nouoa filha de Joham Pirez de Nouoa molher que foy de Martim Meemdez Rebotim, e fez em ella semel como se mostra no titullo XVI de dom Soeiro Meemdez o boo parrafo XI. E Joham Fernamdez irmãao do dito Fernam Anes e filho d'Aluaro Paaez foi casado com dona E Diegalluarez seu irmãao foi casado com dona E dona Aluarez outrossy sua irmãa foi casada com E Pero Fernamdez de Crasto filho segumdo de Fernam Anes de Crasto e de dona Maria Pirez d'Azeuedo foy casado duas uezes, a primeira uez foy casado com dona

TITULO LIII.°

DO COMDE DOM OSOYRO DE CABREIRA

Este comde dom Osoiro foi naturall de Cabreira e de Ribeira domde som os comdes de Cabreira e de Trastamar, e veo a pobrar a Portugall e casou com dona e fez em ella Moniho Osorez. Este dom Moninho Osorez que chamarom de Cabreyra foy casado com dona Maria Nuniz filha de dom Nuno Soarez, o que fez Eigrejóo, e fez em ella dom Paay Moniz, e dom Martim Moniz, o que matarom os mouros em Lixboa

Digitized by Google

aa porta que chamam de Martim Moniz, e dona Maria Moniz. Este dom Paay Moniz filho de dom Moninho Soarez foi casado com dona Orraca Nuniz filha de dom Nuno Meemdez de Caria irmãao de dom Fernam Meemdez o Bragamçãao, e fez em ella dom Martim Paaez Ribeyra e dona Maria Paaez Ribeira : e estes forom naturaaes de Lanhoso contra rriba de Cadauo e de Berredo, e forom rricos homeens e d'alto sangue. E depois que morreo dom Paay Moniz casou esta dona Orraca Nuniz com dom Fernam Pirez Pellegrim, e fez em ella dona Orraca Fernamdez que foi casada com Affomsso Pirez Gato como se mostra no titullo XL de dom Arnaldo parrafo II.
E depois que morreo esta dona Orraca Nuniz suso dita casou este dom Fernam Pirez Pellegrim com dona Orraca Vaasquez filha de dom Vaasco Pirez Veiro de Bragamça. E este dom Fernam Pirez Pellegrim fez em esta dona Samcha Vaasquez dona Orraca Fernamdez, que foy casada com dom Joham Garçia de Sousa o Pinto como se mostra no titullo XXXVIII dos Bragamçãaos parrafo primo. E seemdo casado este dom Nuno Pirez de Bragamça com dona Eluira Meemdez filha de dom Meemdo Moniz de rriba de Doiro leixoua e nunca della mais curou : e filhou por barregãa dona Maria Fogaça, e fez em ella semel como em este liuro acharedes. E dom Martim Paaez Ribeira filho de dom Paaez Moniz e de dona Orraca Moniz foy casado com dona Maria Paaez filha de Paay Soarez de Valladares a porque morreo Pero Rodriguez de Palmeira d'amor, e fora ella ante casada com Gomçallo Gomçalluez, e fez em ella dom Louremço Martiins, e dom Gill Martiins, e dona Tareyia Martiins. E este dom Gill Martiins matouo Ayras Eanes de Freitas, e matouo porem depois Joham Pirez de Vascomçellos, Joham Temrreyro por sobrenome, que era seu segumdo coirmãao, em no moesteiro de Fonte Arcada assy como já dissémos no titullo XXXVI de dom Moninho Veegas parrafo III.º E a sobredita dona Maria Paaez Ribeyra ouuea elrrey dom Samcho o velho de Portugall por barregãa, e fez em ella semel como se mostra no titullo E depois que morreo este rrey dom Samcho o velho de Portugall casou esta dona Maria Paaez Ribeira com Joham Fernamdez de Lima, e fez em ella semel como se mostra no titullo E dom Martim Moniz filho segumdo de dom Moninho Osorez e de dona Maria Nuniz foy casado com dona Tareyiafomso, e fez em ella Pero Martiins da Torre, e Joham Martiins Salsa, e Martim Martiins que foy arçidiago de Bragaa. E dona Maria Moniz irmãa do dito Martim Moniz e filha do dito dom Moniho Osorez nom foy casada, mais foy puta e fez huum filho que ouue nome e numca lhe souberom padre, donde vem os Machados. E Pero Martiins da Torre filho de dom Martim Moniz e de dona Tareyiafomso e neto de dom Moniho Osorez foi casado com dona Tareyia Soarez, filha de dom Sueiro Pirez Escacha e de dona Fruilhe Veegas filha de dom Egas Fafez de Lanhoso e de dona Orraca Meemdez e irmãa de dom Gomçallo de Sousa o boo como se mostra no titullo XXXIII desta dona Orraca Meemdez parrafo V.º, e fez em ella Joham Pirez de Vascomçellos por sobrenome Joham Temrreyro que já dissémos no titullo XXXVI de dom Moninho Veegas parrafo V, e outra irmãa desta dona Tareyia Soarez que ouue nome dona Esteuainha Soarez que foy casada com Martim Fernamdez de rriba d'Auizella como se mostra no titullo dos de rriba d'Auizella parrafo II. E Joham Martiins Salsa irmãao do dito Pero Martiins da Torre e filho do dito dom Martim Moniz foy casado com dona Orraca Veegas, e fez em ella Pedre Anes Pedraluelo : e este Pedre Anes Pedraluelo foy em morte d'Ayras Eanes de Freitas com Joham Pirez Temrreyro de Vascomçellos : e deste Pedraluelo deçemdeo Rodrigo Aluello, e Martim Aluello e seus irmãaos. E deste Rodrigo Aluello sayo a molher de Martim do Valle e d'Affomsso do Valle assy como o liuro comta : e de Martim Aluello sayo Gill Martiins e Nuno Martiins Aluellos e seus irmãaos.

TITULO LIIII.º

DE GOMEZ PIREZ DE MAÇEEIRA E DE DONA MARIA OSOYREZ, IRMÃA DE DOM SARRAZINHO OSOIREZ QUE JAZ NO CARUOEIRO, E DOS QUE DELLES DESÇEMDÉRAM

Este dom Gomez Pirez foy casado com dona Maria Osorez irmãa de dom Sarrazinho Osorez que jaz em Caruoeiro, e fez em ella Louremço Gomez de Maçeeira e dona Loba Gomez. Este Louremço Gomez foi casado com dona e fez em ella Joham Louremço de Maçeeira, e dona Maria Louremço que foy casada com Louremço Fernamdez de Cuynha, e fez em ella semel como adiamte acharedes no titullo LV dos de Cuynha parrafo primeiro. Este Joham Louremço de Maçeeira foy casado com dona e fez em ella Esteue Anes que chamarom Pintalha-parda. Este Esteue Anes Pintalha-parda foy casado com dona e fez em ella Fernamdesteuez Pintalho. Este Fernamdesteuez Pintalho foi casado com dona Maria Nuniz filha de Nuno Martiins de Chaçim, e fez em ella dona Samcha Fernamdez, e dona Maria Fernamdez como se mostra no titullo XXXVIII.º dos Bragamçãaos parrafo V.º Esta dona Samcha Fernamdez filha de Fernamdesteuez Pintalho foy casada com Affomsso Vaasquez Pimentel, e fez em ella Rodrigo Affomsso, e Joham Affomsso Pimentel como se mostra no titullo XXXV de dom Vaasco Pimentel parrafo II. Este Joham Affomsso Pimentel filho dos sobreditos Affomsso Vaasquez Pimentel e de dona Fernamdez foi casado com dona Costamça

Digitized by Google

Rodriguez filha de Ruy Martiins de Moraaes, e fez em ella Rodrigo Affomsso Pimentell. E Rodrigo Affomsso filho d'Affomsso Vaasquez Pimentel morreo sem semel. Esta dona Maria Fernamdez filha de Fernamdesteuez Pintalha e de dona Maria Nuniz foy casada com Joham Pirez de Valladares, e fez em ella Esteue Anes, e Martim Anes que morreo sem semel.

TITULO LV.º

DO LINHAGEM DOS DE CUYNHA DOMDE O MAIS LONGE SABEMOS : O PRIMEYRO FOY DOM GOTERRE QUE FOY NATURALL DE GASCONHA

Este dom Goterre veo com o comde dom Hemrrique a Portugall seemdo caualleiro boo e velho e de gramde emtemdimento, e fiaua o comde delle e chamauao aos seus comsselhos, e deulhe o comde muitas herdades e possissões em terra de Guimarãaes e de Bragaa e deulhe o porto de Varazim. E com este dom Goterre uiinha huum seu filho caualleiro mançebo muy de proll e avia nome dom Paay Goterrez, e el nom avia molher ca lhe morrera em sa terra. Este dom Paay Goterrez edificou o moesteyro de sam Symom da Jumqueyra e o moesteiro de Souto e o de Vilella, e foy casado com dona Ouseemda Ermigiz Aboazar, filha de dom Trestamiro Aboazar como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo primo, e fez em ella Fernam Paaez de Cuynha, e Ramiro Paaez, e Pero Paaez que foy creligo, e dona Justa Paaez que foi casada com dom Pero Coronell o primeiro homde vem os Coronees e os de Sequeira, e ouuerom semel como o liuro conta no titullo xli dos Coronees parrafo primeiro.
Este dom Fernam Paaez filho de Paay Goterrez e de dona Ousemda Ermigiz foy casado com dona Moor Ramdufiz filha de dom Ramdufo Çoleyma e de dona Eixa, e fez em ella huum filho que ouue nome Louremço Fernamdez de Cunha. Este Louremço Fernamdez de Cuynha foy casado com dona Maria Louremço de Maçeeira filha de Louremço Gomez de Maçeeira como se mostra no titullo liii.º dos de Maçeeira parrafo primo, e fez em ella dom Gomez Louremço de Cuynha, e Vaasco Louremço, e Martim Louremço, e Joham Louremço, e dom Egas Louremço. E este dom Gomez Louremço foy muito homrrado e de gram fazemda e foy padrinho delrrey dom Dinis de Portugall a que Deus perdoe. E este Egas Louremço foy o melhor e mais honrrado de seus irmãaos e morreo sem semel liidima : e ouue huuma filha de gaamça que ouue nome dona Maria Veegas que foy casada com Ayras Gomez de Corados e fez em ella Fernamdayras de Corados e outros. E elles e os que delles deçemderom forom caualleyros de saido e de lamça. E este Louremço Fernamdez de Cuynha sobredito fez em esta dona Maria Louremço de Maçeeira sa molher quatro filhas, a huuma filha ouue nome dona Moor Louremço, e dona Samcha Louremço, e dona Orraca Louremço, e dona Maria Louremço. Esta dona Moor Louremço filha primeira de Louremço Fernamdez da Cuynha e de dona Maria Louremço de Maçeeira foy casada com Esteuam de Lauamdeira, Esteuam Malhóo, de terra de Samta Maria, e ouuerom filhos dona Maria Esteuez que foy casada com Pero Soarez de Pousada que chamarom d'Aluim em terra de Basto, e fez em ella Martim Pirez d'Aluim que foy casado com dona Margarida Pirez Ribeyra, e fez em ella Joham Pirez, e Joham Pirez como se mostra no titullo xxx de dom Gomez Meemdez Gedeam parrafo v.º : e este Esteuam Lauandeyra ouue outras duas filhas a huma ouue nome dona Esteuez, e a outra ouue nome dona Esteuez. E dona Samcha Louremço filha segumda dos sobreditos Louremço Fernamdez da Cuynha e de dona Maria Louremço foi freira de Vayram, e leuoua emde do moesteiro Pero Taluay e foy porem eixerdada dos beens do padre saluo que lhe ficou huum pouco em Poombeiro que he apar de Gooes. E dona Orraca Louremço sua irmãa terçeira filha dos sobreditos foy casada com dom Martim Dade alcayde de Samtarem, e nom ouuerom semel. E dona Maria Louremço irmãa da dita dona Orraca a quarta e derradeira filha dos sobreditos Louremço Fernamdez da Cunha e de dona Maria Louremço de Maçeeira foi casada com dom Origo o velho da Nhourega, e fez em ella dom Pero Ouriguiz padre de dom Joham d'Auoym e de seus irmãaos, e fez em ella dom Garçia Ouriguiz padre de Pero Garçia de Nhourega e de suas irmãas, e fez em ella outra filha que ouue nome dona Maria Ouriguiz que foy casada com Pero Fernamdez de Caambra, e ouuerom semel como se mostra no titullo l dos Pachecos parrafo primo.
Outrossy todollos filhos que ouue este dom Origo e esta sa molher ouuerom semel como o liuro comta no titullo xxxvi de dom Moninho Veegas parrafo vii. E dom Joham Louremço filho do sobredito Louremço Fernamdez de Cunha e de dona Maria Louremço de Maçeeira nom ouue semel nem foy casado, mas fez çessom a Vaasco Louremço seu irmãao e moorgado que ficasse depôs morte do dito Vaasco Louremço ao moor que delle deçemdesse, e leixou por sa alma alguuns logares apartados e leixou que os ministrassem aquelles a que ficasse a soçessom. E dom Gomez Louremço de Cuynha filho de Louremço Fernamdez da Cuynha e de dona Maria Louremço de Maçeeira de que sse atrás fallou foy casado com dona Tareyia Gill d'Arõoes filha de Gill Guedaz d'Arõoes e de dona Maria Fernamdez, e ouuerom semel como sse mostra no titullo xxvii de dom Gill Guedaz parrafo ii.

Digitized by Google

De dom Martim Louremço de Cuynha

Este dom Martim Louremço de Cuynha foy casado com Sancha Garçia de Paua filha de dom Garçia Fernamdez de Paua e irmãa de dom Garçia de Paua, e fez em ella Joham Martiins, e Louremço Martiins, e Gomçallo Martiins per sobrenome Camello, e Fernam Martiins, e dona Maria Martiins que foy casada com Gomçallo Pirez Portocarreiro e fez em ella Maria Gomçalluez Bamba que morreo sem semel. E Joham Martiins seu irmãao suso dito foy casado com dona Maria Soarez d'Azeuedo como se mostra no titullo LII dos d'Azeuedo parrafo II, e fez em ella Martim Anes de Cuynha. Este Martim Anes de Cuynha foy casado com dona Sancha Gomez filha de Gomez Paaez da Silua, e fez em ella Gomçallo Martiins de Cuynha, e dona Aldomça Martiins, e dona Tareyia Martiins : e esta dona Tareyia Martiins foy casada com Esteuam Paaez de Molles, e ouuerom semel que ficarom todos destimtos. E dona Aldomça Martiins foi casada com Gomçallo Velho filho d'Affomsso Velho, e fez em ella Aluaro Gomçalluez Aluaro Velho. E Gomçallo Martiins Camello filho de dom Martim Louremço de Cuynha e de dona Samcha Garçia de Paua foy casado com Tareyia Anes, filha de Joham Pirez Portocarreiro e de dona Moor Eanes filha de dom Joham Soarez Coelho, e fez em ella Nuno Gomçalluez, e Fernam Gomçalluez, e Ruy Gomçalluez, e Louremço Gomçalluez, e Meem Gomçalluez, e dona Moor Gomçalluez. E de Nuno Gomçalluez nom ficou semel : e dona Moor Gomçalluez foy casada com Pero Martiins Alcoforado e ouuerom semel.
E Fernam Gomçalluez foy casado com dona Costamça Pirez filha de dom Pedrafomso d'Arganil e de dona Esteuainha Paaez de Valladares, e fez em ella duas filhas que casarom com caualeyros de huum escudo e de huuma lamça. e huum foy Gomez Nuniz d'Outiz

De Louremço Martiins filho de Martim Louremço de Cuynha

Este Louremço Martiins foy casado com dona Maria de Lousãa e de Loyfroy, e fez em ella Martim Louremço de Cuynha, e dona Enês Louremço de Cuynha que foy casada com dom Vaasco Pereyra e fez em ella semel como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo XIIII. E Martim Louremço foy casado com dona Maria Gomçalluez, filha de Gomçalle Anes de Briteiros e de dona Mariafomso filha de Martim Affomsso Chichorro irmãao delrrey dom Dinis de gaança, e ouue della semel. E dona Enês Louremço suso dita filha de Louremço Martiins foy casada com Vaasco Pereyra, filho de dom Gomçallo Pereyra como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo XXII, e fez em ella Ruy Vaasquez Pereyra, e dona Johana Vaasquez, e dona Aldomça Vaasquez como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo VIII.

De dom Joham Martiins de Cuynha de que se já fallou

Este dom Joham Martiins dêsque lhe morreo a primeira molher que ouue nome dona Maria Soarez foy casado com dona Samcha Vaasquez, filha de Vaasco Martiins Pimentel e de dona Maria Gomçalluez de Portocarreyro como se mostra no titullo XXXV de dom Vaasco Pimentel parrafo V, e fez em ella Gomçalle Anes de Cuynha, e Pedre Anes, e Johane Anes, e Rodrigue Anes, e Samcha Anes que se uê casada com dom Esteuam Rodriguez de Molles como se mostra no titullo LVI de dona Ouroana Soarez domde vem os de Molles parrafo III.° E Gomçallo Anes e Pedre Anes nom ouuerom semel, e Johane Anes ouue huuma filha de huuma villãa com que foi casado, e foy dito que lhe fezera torto, pero filhou por filha huuma que hi avia que foy casada com huum filho do meestre dom Esteuam Gomçalluez Leytom.

De Rodrigue Anes de Cuynha

Este Rodrigue Anes foi casado com dona Enês Esteuez filha d'Esteuam Paaez d'Azeuedo e de dona Guiomar Rodriguez filha de Rodrigue Anes de Vascomçellos e de Maria Rodriguez como se mostra no titullo XXX de Gomez Meemdez Gedeam parrafo VIII.°, e fez em ella Joham Rodriguez de Cuynha. Este Joham Rodriguez foy casado com dona Martiins filha de Martim Anes Velho e de dona Guiomar Louremço Taueira, e ouue della Martim Anes. E Vaasco Louremço de Cuynha filho de Louremço Fernamdez de Cuynha e de dona Maria Louremço de Maçeeira que atrás já dissémos foy casado com dona Tareyia Pirez filha de dom Pero Fernamdez Portugall e de dona Froilhe Rodriguez de Pereyra, e fez em ella Esteuam Vaasquez de Cuynha que nom ouue semel, e Martim Vaasquez de Cuynha, e dona Samcha Vaasquez que foi casada com dom Fernam Gomçalluez Coronel como se mostra no titullo XLI dos Coronees parrafo V, e fez outra dona Enês Vaasquez, e dona Tareyia Vaasquez monja de Tarouquella.

Digitized by Google

De Martim Vaasquez de Cuynha filho de Vaasco Louremço de Cuynha e de dona Tareyia Pirez filha de dom Pero Fernamdez Portugall

Este Martim Vaasquez foy casado com dona Johana Rodriguez filha de Ruy Martiins de Nomaaes e de dona Beatriz Eanes filha de Joham Pirez Redomdo, e fez em ella Vaasco Martiins de Cuynha por sobrenome Seco, e Ruy Martiins que chamarom de Nomaaes como o avôo, e dona Beatriz Martiins que foy casada com Fernam Martiins de Teixeira e ouuerom semel como se mostra no titullo xxxiii de dona meana Eluira Gomçalluez de Palmeira, e outra ouue nome dona Tareyia Martiins que foy casada com Gomçalo Fernamdez Chamcinho, e fez em ella dona Maria Gomçalluez que foy casada com Ruy Vaasquez Ribeyro como se mostra em este meesmo titullo de dona Eluira Gomçalluez de Palmeira parrafo primo. E este Vaasco Martiins de Cuynha suso dito foy casado com dona Senhorinha Fernamdez filha de Fernam Gomçalluez Chamcinho e de dona Moor Affomsso de Caambra, e ouuerom semel como se mostra em este meesmo titullo desta dona Eluira Gomçaluez de Palmeira parrafo ii. E este Ruy Martiins de Nomaaes filho de dom Martim Vaasquez de Cuynha e de dona Johana Rodriguez foy casado com dona Senhorinha Rodriguez, filha de Ruy Gomçalluez Bifardel e de dona Senhorinha Fernamdez filha de Fernam Gomçalluez Chamcinho que já dissémos, e ouuerom semel assy como se mostra em este meesmo titullo de dona meana Eluira Gomçalluez. E este Martim Vaasquez de Cuynha que já dissémos, padre de Vaasco Martiins de Cuynha e de Ruy Martiins de Nomaaes que já dissémos, teue o castello de Çellorico de Basto que era d'arras, e teueo em tempo delrrey dom Dinis : e porque fez por el façanha muy boa comé muy boo caualeyro posemos em este liuro como passou pera saberem os boos que teuerem castellos e lhos nom quiserem filhar aquelles de que os tem, seemdo em paz e em assessego e sem cerco como os podem leixar sem erro. Este Martim Vaasquez foi o que teue o castello de Çellorico de Basto da rrainha por sas arras : veolhe a querer dar seu castello e ella disse que o désse a elrrey dom Dinis seu filho e ella que lhe quitaua a menagem que lhe por elle tiinha feita : e el veo a elrrey a dizer que filhasse seu castello e fromtarlhe muytas veses, e elle nom lho queria filhar por querella que avia delle porque doestára huum bispo de Lixboa que era seu priuado que auia nome dom Domingos Jardo. E o caualleyro veemdo que lho nom queria filhar elrrey per nenhuma guisa o castello ouue d'hir a Alemanha e a Lombardia e a Imgraterra e a Framça e a Çezilia e a Nauarra e a Aragom e a Castella e a Leom e preguntou todollos rreys e todollos primçepes e a todollos homeens de todallas terras como poderia leixar aquell castello a seu saluo pois que lho elrrey nom queria tomar : e todos lhe disserom que emtrasse no castello e que metesse huum gallo e a galinha e gato e cam e sal e vinagre e azeite e pam e farinha e vinho e agua e carne e pescado e ferradura e crauos e beesta e seetas e ferro e baraço e lenha e móos e alhos e çebollas e escudo e lamça e cuytello ou espada e capello ou capellina e caruom e folles de ferreyro e fozil e isca e pederneira e pedras per çima do muro, e que fezesse fogo em huuma das casas em guisa que sse veesse a saluo, e depois que todo esto fezesse que posesse todos fóra do castello e que ficasse el demtro e que çarrasse as portas e as tapasse de demtro do castello, e depois que sobisse no muro e que atasse huum baraço em huuma das ameas e que se saisse pello baraço em huum çesto, e depois que atasse no cabo do baraço huuma pedra ou huum çepo em guisa que tornasse o baraço demtro per çima do muro, e depois que sse acolhesse a huum cavallo e que fosse dizemdo per tres freeguesias «acorrede ao castello delrrey que sse perde, acorrede ao castello delrrey que sse perde», e quamdo fosse per estas tres freeguesias assy dizemdo que numca parasse mentes tras ssy. E este comselho lhe derom e lhe mandarom que assi o fezesse e os rreys e outros prinçipes e altos senhores e homeens filhos d'algos a que elle pregumtou, e diziam os rreys todos e cada huum delles que se elrrey de Portugall dissesse que o caualleiro nom fazia dereito em esto e o que deuia, que cada huum delles lhe meteria as mãaos : e esto meesmo deziam os altos senhores princepes e duques e comdes e altos homeens : e o comde dom Gomçallo que emtom era e outros homeens boos e rricos que em Portugall avia se quisessem dizer que o caualeiro nom fazia dereito, que elles lhe meteriam as mãaos : e esto meesmo deziam os caualeiros e filhos d'algo das outras terras aos filhos d'algo de Portugall que lhes meteriam as mãaos se dissessem que o caualleiro nom fezera dereito. E todo esto trouxe Martim Vaasquez por escripto e assiinado per mãaos de notairos das terras, e trouxe cartas dos rreis e dos primçipes e dos altos homeens sobre esto assiinadas per elles. E este Martim Vaasquez de Cuynha leixou o castello de Çellorico pella maneira que lhe mandarom os rreys e outros altos homeens, e fez dous boos feitos que numca forom feitos em Espanha pera poderem os fidallgos leixar os castellos sem vergonha quando lhos nom quiserem tomar aquelles de que os teem. Esta boa façanha ficou pera sempre.

Digitized by Google

De dona Samcha Vaasquez de Cuynha filha de Vaasco Louremço e de dona Tareyia Pirez filha de dom Pero Fernamdez Portugall e de dona Fruilhi Rodriguez irmãa de dom Pero Rodriguez de Pereyra como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo x.°

Esta dona Samcha Vaasquez foy casada com Fernam Gomçalluez Coronel, e fez em ella Joham Fernamdez Coronel e dona Mariafomso. Este Joham Fernamdez Coronel foy casado com dona Samcha Gomçalluez filha de Gomçalle Anes Telho que chamarom por sobrenome Raposo e de dona Orraca Fernamdez de Lima, e fez em ella Affomsso Fernamdez Coronel que foy muy boo caualeyro e foi priuado delrrey dom Affomsso de Castella, e depois matouo elrrey dom Pero de Castella e morreo em máa fama. Este Affomsso Fernamdez Coronel foi casado com dona Eluirafomso filha d'Affomsso Fernamdez de Bema e de dona E dona Mariafomso Coronel irmãa deste Joham Fernamdez Coronel suso dito e filha de Fernam Gomçalluez Coronel e de dona Samcha Vaasquez foy casada com dom Affomsso de Guzmam, e fez em ella dom Joham Affomso de Gozmam, e dona Isabel Affomsso, e dona Leanor Affomsso como se mostra no titullo xvii dos Gozmãaes parrafo ii. Este dom Joham Affomso de Gozmam foy casado com dona Orraca Aluarez filha d'Aluaro Nuniz Osoyro e de dona e fez em ella dom Affomsso Pirez de Gozmam e dom Joham Affomsso de Gozmam. E dona Isabell Affomsso irmãa deste dom Joham Affomsso de Gozmam suso dito foy casada com dom Fernam Pirez Pomço filho de dom Fernam Pirez Pomço, e ouuerom dous filhos, huum ouue nome dom Pero Ponço, e o outro ouue nome Fernam Pirez Pomço como o padre. E dona Leanor Affomsso de Gozmam, irmãa da sobredita dona Isabell outrossy filha dos ditos dom Affomsso Pirez de Guzmãao e de dona Maria Affomsso, foy casada com dom Luis filho de dom Affomso de Laçerda e de dona Mafalda sa molher, e fez em ella dom Joham, o que matou elrrey dom Pedro de Castella, e dona Isabell que foy casada com dom Rodrigo Pomço das Esturas.

De dona Enês Vaasquez de Cuynha filha de Vaasco Louremço de Cuynha e de dona Tareyia Pirez

Esta dona Enês Vaasquez de Cuynha foy casada com dom Affomsso Meendez de Merloo, e fez em ella Martim Affomsso de Merloo que foi casado com Marinha Vaasquez filha d'Esteuam Soarez da Albergaria de Paay Delgado, e fez em ella Martim Affomsso de Merloo que ouue nome como o pay, e Esteuam Soarez, e Vaasco Martiins. E de Lopo Affomsso nom ficou semel. Este Martim Affomsso de Merloo foy casado com dona Vaasquez, filha de Vaasco Martiins de Reesemde neto de dom Vaasco Pimentel, e depois casou com filha de Ruy Lopez, huum caualleiro de Lixboa, e d'ambas ouue semel.

TITULO LVI.°

DE DONA OUROANA SOAREZ FILHA DE DOM SOEIRO GUEEDAZ O QUE FEZ O MOESTEIRO DE VARZEA COMO SE MOSTRA NO TITULLO XLII DE DOM GOIDO ARALDEZ DE BAYAM PARRAFO PRIMO

Esta dona Ouroana Soarez foi casada com dom Ero Meemdez de Molles, e fez em ella dom Gomçallo Oeriz e dona Gontinha Oeriz. Este dom Gomçallo Oeriz de Molles foy casado com dona e fez em ella dom Meem Gomçalluez de Molles que foi casado com dona Orraca Ramirez e fez em ella Pero Meemdez de Molles. Este Pero Meemdez de Molles foy casado com dona e fez em ella Esteuam Pirez de Molles que foy casado com dona Orraca Pirez Correa e ouue filhos e geeraçom della assy como
E dona Gontinha Oeriz filha dos sobreditos dom Ero Meemdez de Molles e de dona Ouroana Soarez foy casada com dom Pedraffomsso de Dorãaes, o que fumdou o moesteiro de Manent, e fez em ella dona Tareyia Pirez que foi casada com Ramir Ayras filho d'Ayras Carpenteiro domde veem os Ramirãaos, e fez em ella dom Gomez Ramirez, e dom Gomçallo Ramirez que nom ouue semel, e dom Paay Ramirez, e dona Ouroana Ramirez, e dona Gontrode Ramirez. Este dom Paay Ramirez sobredito foy casado com dona Ouroana Martiins de Caldellas de Galliza, e fez em ella dom Vaasco Paaez alcayde de Coymbra que foy casado com dona Ermesemda Martiins filha do alcayde dom Martim de Nauia de Coymbra : e esta dona Ermesemda Martiins fora ante casada com Pero Ramdufez, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Maria Pirez madre de Pero Poobeiro : e este alcayde dom Vaasco Paaez de Coymbra fez em esta sa molher dona Ermesemda Martiins huuma filha que ouue nome dona Maria Vaasquez, que foi casada com dom Pero Soarez o Escaldado que era neto de dom Nuno Velho o prestomeiro e fez em ella dom Joham Pirez Redomdo, e Pero Velho, e Martim Pirez Zote, e Pero Brauo, e dona Maria Braua,

Digitized by Google

e dona Samcha Pirez que foy abadessa de Vayram. E todos estes outros irmãaos desta dona Samcha Pirez forom casados e ouuerom jeeraçom como o liuro comta no titullo XLII de dom Goido Araldez parrafo IIII.º e VII.º E o sobredito dom Paay Ramiriz depois que lhe morreo a primeira molher, que ouue nome dona Ouroana Martiins de Caldellas como já dissémos, casou com dona Gontrode Soarez irmãa de dom Paay Soarez Correa o velho, e fez em ella o meestre dom Gualdym Paaez do Tempre, e dom Gomez Paaez de Piiscos, e dona Samcha Paaez que foy casada com dom Paay Gomez Gabere como veredes no titullo E dom Gomez Paaez de Piiscos foi casado com dona e fez em ella

De dom Paay Gomez Gabere filho de dom Gomez Pirez Grauel e de dona

Este dom Paay Gomez Gabere foy casado com dona Samcha Paaez filha de Paay Ramirez, e fez em ella dona Esteuainha Paaez e dona Costamça Paaez. Esta dona Esteuainha Paaez foy casada com dom Martim Anes de rriba d'Auizella, filho de dom Joham Fernamdez de rriba d'Auizella filho de dom Joham Fernamdez de rriba de Vizella e de dona Maria Soarez, e ouuerom semel como já dissémos. E dona Costamça Paaez irmãa desta dona Esteuainha Paaez e filha outrossy de dom Paay Gomez e de dona Samcha Paaez foi casada com dom Gomez Meemdez Barreto, e fez em ella dom Fernam Gomez Barreto, e dom Joham Gomez Barreto, e dom Paay Gomez Barreto que foy freyre do Tempre : e estes fezerom geeraçom como o liuro comta.

De dom Gualdym Paaez meestre que foy do Tempre em Portugall filho de dom Paay Ramirez e de dona Gontrode Soarez irmãa de dom Paay Soarez Correa o velho

Este meestre dom Gualdim Paaez do Tempre fez o castello de Tomar e o de Pomball e o de Almourol e outros muitos logares, e foy muy boo caualleiro d'armas e muito homrrado homem e leixou ao Tempre o que ora ha a ordem de Christus em Abonemar. E este meestre dom Gualdym Paaez do Tempre meteo em ordem dom Paay Gomez Barreto seu sobrinho, filho de dona Costamça Paaez sa sobrinha filha de dom Paay Gomez Gabere e de dona Sancha Paaez irmãa do meestre, seemdo dom Paay Gomez muy moço.

Torna a fallar em dom Ramiro Gomçalluez irmãao de Fernam Gomçalluez de Cuynha filho de Gomçallo Ramirez

Este Ramiro Gomçalluez de Cuynha foy casado com dona e fez em ella Rodrigo Ramirez e dona Orraca Ramirez. E este Rodrigo Ramirez nom foi casado mais ouue huuma filha de gaança e erdoua, e esta filha ouue nome dona Maria Rodriguez que foi casada com Duram Martiins d'Estranhores, e fez em ella Vasco Martiins e Garçia Martiins Estranhores : e estes forom caualleiros. E dona Orraca Ramirez irmãa deste Rodrigo Ramirez suso dito e filha de Ramiro Gomçalluez e de dona foy casada com dom Egas Paaez Choroselho, e fez em ella Nuno Veegás, e Paay Veegas, e Vasco Veegas que foy creligo : e estes todos ouuerom semel de caualleiros.

De dom Gomez Ramirez filho de Ramiro Ayras e de dona Tareyia Pirez Dorãaes

Este dom Gomez Ramirez foy casado com dona Gontinha Nuniz filha de Nuno Paaez Vida : e fora ella já ante casada com Reymom Garçia de Portocarreiro, e fez em ella este dom Gomez Ramirez e dona Orraca Gomez. Esta dona Orraca Gomez foy casada com Fernam Silvestre de Mooyracos e desçemderom delles caualleiros a saber, Louremço Fernamdez que foy e dona Chamoa Fernamdez sua irmãa de padre e madre que foy casada com Pero Fernamdez do Vinhal, e fez em ella dona Chamoa Pirez que foy casada com Pero Fernamdez de Tamhal d'Aluite e fez em ella semel de caualleiros.

De dona Orraca Ramirez irmãa de dom Paay Ramirez e de dom Gomez Ramirez de padre e de madre de que desçemdem os Molles

Esta dona Orraca Ramirez foy casada com Meem Gomçalluez de Molles, e fez em ella Pero Meendez : este Pero Meemdez foy casado com dona e fez em ella dom Esteuam Pirez de Molles. Este dom Esteuam Pirez de Molles foy casado com dona Orraca Pirez Correa, e fez em ella Paay de Molles, e dona Maria Esteuez de Molles, e dona Samcha de Molles. Este Paay de Molles foi casado com dona Martiins

Digitized by Google

filha de Martim Copeiro que foy copeiro delrrey dom Affomso padre delrrey dom Dinis a que Deus perdoe, e fez em ella Louremço Paaez de Molles, e huma filha que ouue nome dona que foy abadessa de Vayram, e outra filha que ouue nome dona que foy abadessa de Villa-Coua, e outra que foy abadessa d'Odiuellas, e ouue outra filha que ouue nome dona e foy comemdadeira de Santos, e ouue outra filha que ouue nome dona Maria Paaez que foy casada com Martim Móelha e nom ouue semel. E o sobredito dom Esteuam Paaez de Molles ouue outra filha que ouue nome dona Maria Esteuez que foy casada com Peresteuez de Taauares, e ouuerom semel como o liuro comta. E o sobredito dom Paay de Molles depois que lhe morreo a primeyra molher casou com dona Beatriz Pirez filha que foi de dom Pero Rodriguez de Pereyra, e fez em ella dom Esteuam Paaez de Molles. Este dom Esteuam Paaez de Molles foy casado com dona Tareyia Martiins filha de Martim Anes de Cuynha e de dona Samcha Gomez da Sillua, e fez em ella Martim Esteuez de Molles que foi creligo : este Martim Esteuez de Molles foy casado com dona Moor Fernamdez filha de Fernam Rodriguez Bugalho. E Louremço Paaez de Molles filho de Paay de Molles e de dona Martiins e neto d'Esteuam Pirez de Molles e de dona Orraca Pirez Correa foy casado com dona e nom ouuerom semel. E o sobredito dom Pero Meemdez de Molles ouue outros filhos em esta dona a saber, Gomez Pirez e Louremço Pirez, e nom ouuerom semel.

De Ruy Pirez filho de Pero Meemdez e de dona

Este Ruy Pirez nom foy casado mais teue huuma barregãa que foi irmãa de Rodrigue Anes da Chamtada, e fez em ella Esteuam Rodriguez de Molles. Este Esteuam Rodriguez foi casado com dona Samcha Anes filha de Joham Martiins de Cuynha e de dona Samcha Vaasquez Pimentel como se mostra no titullo LV dos de Cuynha parrafo v.°, e fez em ella Vaasquesteuez que foy casado com dona Tareyia Meemdez, filha de Meem Gomçalluez coonigo da Alcaçoua de Samtarem, e fez em ella Paay de Molles, e Meçia Vaasquez, e Violamte Vaasquez.

De dom Ayras Carpenteiro domde veem os Ramirãaos

Este dom Ayras Carpemteiro foy casado com a minhana de Salhariz e de Tauoosa que foi feitura de Loomar e padroa de Tauooso, e fez em ella dom Ramiro Ayras, e Soeyro Ayras, e Meemdayras. E este Ramiro Ayras foy casado com dona Tareyia Pirez filha de Pedro Affomsso d'Arãaos, e fez em ella semel como já dissémos. E este dom Meemdayras foy casado com dona e fez em ella dom Lopo Meemdez : e este dom Lopo Meemdez foy casado com dona e fez em ella dom Gomez Lopez de Goisende. E este dom Gomez Lopez foy casado com dona e fez em ella dom Louremço Gomez : e este dom Louremço Gomez foi casado com dona e fez em ella dom Egas Louremço que chamarom d'Aluares per rrazom da molher que era delles. E dom Soeiro Ayras foi casado com dona

TITULO LVII.°

DE DOM AFFOMSSO TELLEZ O VELHO, O QUE POBROU ALBOQUERQUE, DOMDE DEÇEMDEROM OS TELLOS

Este dom Affomsso Tellez foi bisneto de dom Sueiro Meemdez o boo como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo III.° e foy casado com dona Tareyia Rodriguez Giroa filha de dom Ruy Gomçalluez Girom como se mostra no titullo XV dos Girõoes parrafo II, e fez em ella dom Affomsso Tellez de Cordoua, e dom Tello Affomsso, e dona Moor Affomsso, e dona Tareyiaffomsso. E este dom Affomsso Tellez de Cordoua foy casado com dona Maria Anes, filha de dom Joham Fernamdez de Lima e de dona Maria Paaez Ribeyra como se mostra no titullo XIII.° do comde dom Pero Fernamdez de Traua parrafo III.°, e fora ante barregãa delrrey dom Samcho o velho de Portugall, e fez em ella Affomsso Tellez, e Rodrigo Affomsso, e dona Moor Affomsso que foy casada com ho iffante dom Affomsso de Molina, e fez em ella jeeraçom como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo III, e dona Tareyiafomsso. E este dom Affomsso Tellez filho de dom Affomsso Tellez e de dona Tareyia Rodriguez Giroa foy casado com dona Beatriz Fadrique filha do iffamte dom Fadrique e da condessa dona Malespinha, e nom ouuerom semel : e dona Tareyiafomsso, irmãa de dona Moor Affomsso filha d'Affomsso Tellez de Cordoua, foy casada com dom Pero Martiins da Vide, e fez em ella dom Martim Pirez e dona Samcha Pirez da Vide. E dom Martim Pirez foy casado com dona e nom ouuerom semel : e dona Samcha Pirez foy casada com dom Ayras Nunez de Gosemde filho de Nuno Vaasquez Veiro de Bragamça, e fez em ella dona

Digitized by Google

Bringuelha Ayras que foi casada com Ruy Garçia de Pauha e nom ouuerom semel, e morreo ella monja d'Almoester. Este dom Affomsso Tellez o uelho que pobrou Alboquerque, dèsque lhe morreo a primeira molher Tareyia Rodriguez Giroa em que fez jeeraçom como dito he no parrafo primo, casou com dona Tareyia Samchez filha delrrey dom Samcho de Portugall e de dona Maria Paaez Ribeyra de gaamça, e fez em ella dom Joham Affomsso Tello, e dom Affomsso Tellez Çizom, e dom Martim Affomsso Tello, e dona Mariafomso que foy abadessa de Guadafez. E este dom Joham Affomsso foy casado com dona Eluira Gomçaluez Giroa, filha de dom Gomçallo Rodriguez Girom como se mostra no titullo xv parrafo cv, e fez em ella dom Rodrigueanes e dom Gomçalleanes que chamarom Raposo. E este dom Rodrigueanes foy casado com dona Tareyia Martiins filha de dom Martim Gill o Soueroso, e fez semel como adiamte veeredes parrafo v.º E o sobredito dom Gomçalleanes que chamarom Raposo foy casado com dona Orraca Fernamdez, filha de Fernam Anes de Lima e de dona Tareyia Anes filha de dom Joham Pirez da Maya e de dona Guiomar Meendez, e fez em ella jeeraçom como adiamte ouuiredes no parrafo vi.º E o sobredito dom Martim Affomsso foy casado com dona e nom ouuerom semel : e morreolhe esta molher e casou com dona Maria Anes filha de dom Joham d'Auoym e de dona Marinha Afomso, e nom ouuerom semel. E o sobredito dom Affomsso Tellez Tiçom foi casado com dona e fez em ella dona Mariafomso, que chamarom d'Uzeiro porque foi casada com dom Joham Garçia d'Uzeiro que era emde senhor, e depois ouuca elrrey dom Samcho de Castella e fez em ella dona Violante Samchez molher de dom Fernam Rodriguez de Castro madre de dom Pedro que sse chamou da Guerra : e este dom Affomsso Tellez Tiçom ouue outro filho de gaamça que ouue nome dom Martim Affomsso Tiçom. E o sobredito dom Affomsso Tellez que pobrou Alboquerque ouue huum irmãao de padre e de madre que chamarom dom Suer Tellez de Menezes : e criouo dom Guter Rodriguez o Escallaurado, e em criamdoo fogiolhe com uma sa filha que avia nome dona Maria Goterrez, e casou despois com ella e eixerdoua porem o padre, e fez em ella este dom Suer Tellez dom Guter Soarez que chamarom por sobrenome Guter Mocho. E dom Garçia Soarez foi casado com dona Eluira Anes filha de dom Joham Garçia de Sousa senhor d'Allegrete e de dona Orraca Fernamdez, e fez em ella dona Orraca Goterrez : e esta dona Orraca Goterrez foy casada com dom Fernam Pirez Ponço, e fez em ella semel como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo xvii. E o sobredito Garçia Soarez irmãao de dom Guter Soarez e filho de dom Suer Tellez ouue huum filho de gaamça que ouue nome Tel Garçia : e este Tel Garçia foy casado com dona Orraca Tellez, e fez em ella dom Suer Tellez, e dona Orraca Tellez, e dona Maria Tellez, e dom Fernam Tellez. E dona Orraca Tellez foy casada com Paay Ayras de Cordoua.

Ora tornemos ao sobredito Rodrigueanes Tello e a dom Gomçallcanes Raposo seu irmãao que vos já dissémos, filhos que forom de dom Joham Affomsso Tello e de dona Bringueira Gomçaluez Giroa : e este dom Rodrigueannes foy casado com dona Tareyia Martiins filha de dom Martim Gill de Souerosa, o que uemçeo a lide do Porto, e de dona Enês Fernamdez de Crasto como se mostra no titullo xxv de dona Tareyia Gomçaluez parrafo ii, e fez em ella o comde dom Joham Affomsso de Portugall que foy muy boo fidallgo. E este comde dom Joham Affomsso foy casado com a comdessa dona Tareyia Samchez filha delrrey dom Samcho de Castella e de huma dona de Burona, e fez em ella duas filhas, a huma ouue nome dona Tareyia Martiins que foy casada com dom Affomsso Samchez filho delrrey dom Dinis de Portugall e de dona Aldomça Rodriguez de Telha de gaamça, e fez em ella dom Joham Affomsso d'Alboquerque que foy muy boo fidallgo e muito homrrado : e este he o que trouuerom morto no ataude como se mostra no titullo E este dom Joham Affomsso foy casado com dona Isabell, filha de dom Tello e de dona Mariaffomsso filha do iffamte dom Affomsso de Portugall e de dona Violante assy como já dissémos no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo iii.º, e fez em ella semel. E o comde dom Joham Affomsso sobredito ouue outra filha na comdessa dona Tareyia Samchez que ouue nome dona Viollante e foy casada com o comde dom Martim Gill que morreo logo a poucos dias sem semel. E este dom Gomçalleanes Raposo foy casado com dona Orraca Fernamdez, filha de dom Fernam Anes de Lima e de dona Tareyia Anes filha de dom Joham Pirez da Maya como se mostra no titullo xvi de dom Sueiro Meemdez o boo parrafo iii.º, e fez em ella Ruy Gomçalluez Raposo, e Joham Gomçalluez, e dom Affomsso Tellez, e dona Beatriz Gomçalluez, e dona Johana Gomçalluez, e dona Maria Gomçalluez que casou com Gomçalleanes d'Aguiar e fez em ella dom Gomçallo e dom Fernam Gomçalluez que nom ouuerom semel. E esta dona Beatriz Gomçalluez foy casada com Joham Pirez de Nouoa, e fez em ella Pedreanes de Nouoa, e dona Eluira Anes, e dona Maria Anes, e dona Moor Eanes. E esta dona Eluira Annes, filha de Joham Pirez de Nouoa e de dona Beatriz Gomçaluez filha de Gomçalleanes Raposo, foi casada com Pero Affomsso de Sousa. E a sobredita dona Maria Anes filha de dom Joham Pirez de Nouoa foy casada com Fernam Anes de Souto-mayor, e fez em ella Pedralluarez, e Joham Fernamdez, e dona Fernamdez que se uê casada com Amdreo Samchez d'Ogrez. E a sobredita dona Moor Eanes filha de dom Joham Pirez de Nouoa e de dona Beatriz Gomçalluez casou com Affomsso Pirez de Lemos e ouuerom semel. E este Pedreanes casou com Eluira Fernamdez, filha de Joam Garçia de Seaura e de dona Moor Fernamdez irmãa de Ruy Paaez de Bema como se mostra no titullo lxxv dos Marinhos parrafo prestomeiro, e fez em ella huum filho que ouue nome Joham Pirez de Nouoa : e este Joham Pirez foy casado com dona Soarez, filha de Soeiro Eanes de Parada e de dona Moor Sorodea filha de Pedralluarez de Souto-mayor.

Digitized by Google

Ora tornemos a dona Samcha Gomçaluez, filha de Gomçalleanes Raposo que dissémos, foy casada com Joham Fernamdez Coronel : e dona Maria Gomçalluez filha de dom Gomçalleanes Raposo foy casada com Gomçalleanes d'Aguiar, e fez em ella dom Gomçallo d'Aguiar e Fernam Gomçalluez.

Ora torna a Ruy Gomçalluez Raposo, com quem foy casado e quaaes filhos ouue

Este Ruy Gomçaluez Raposo foy casado com dona Nuniz d'Aça, e fez em ella dona Berimgueyra Rodriguez : e esta dona Berimgueyra Rodriguez foy casada com Nuno Martiins Barreto, e fez em ella Aluaro Nuniz e Gomez Nuniz. E Joham Gomçaluez Raposo foy casado com dona Tareyia Aluarez, filha de dom Aluaro Diaz d'Asturas irmãao do cardeall dom Ordonho Aluarez e de dona Orraca Pirez filha de dom Pero Asnarez, e nom ouuerom semel. Ora tornaremos a dom Affomsso Tellez filho de dom Gomçalleanes Raposo : este dom Affomsso Tellez foy casado com dona Bringueira Louremço filha de dom Louremço Soarez de Valladares e de dona Samcha Nuniz de Chaçim, e fez em ella Martim Affomsso Tello, e o comde dom Joham Affomso, e dona Mariafomso que casou com Gomçallo Meendez de Vascomçellos o velho. E este comde dom Joham Affomsso foy casado com dona Guiomar Lopez, criada do priol dom frey Aluaro Pereyra e filha de dom Lopo Fernamdez Pacheco e de dona Maria de Villa-lobos filha de dom Ruy Gil, e fez em ella o comde dom Joham, e o comde dom Affomsso, e dona Leanor, e dom Tello.

TITULO LVIII.°

DE DOM GOTERRE AUDERETE DA SILLUA, COMO FOI CASADO E QUAAES FILHOS OUUE

Este dom Goterre Audarete foy casado com dona e fez em ella dom Paay Goterrez da Sillua, o que fumdou o moesteiro de Cujaaes e foy casado com dona Samcha Anes, filha de dom Joham Ramirez e irmãa de dom Fernam Anes de Montor, e fez em ella dom Pero Paaez Escacha e dom Gomez Paaez da Sillua.
Este dom Pero Paaez Escacha foy casado com dona e fez em ella dom Samcho Pirez, e dom Sueiro Pirez Torta, e dona Moor Pirez que chamarom por sobrenome Perna. Este dom Samcho Pirez filho dos sobreditos dom Pero Paaez Escacha e de dona foi casado com dona e fez em ella dom Meem Samchez. Este sobredito dom Sueiro Pirez Torta filho de Pero Escacha que dissémos foi casado com dona Bruylhe Veegas, filha de dom Egas Fafez de Lanhoso e de dona Moor Meendez irmãa de dom Gomçallo de Sousa, e fez em ella dom Esteuam Soarez que foy arçebispo de Bragaa, e dona Tareyia Soarez, e dona Maria Soarez. E esta dona Tareyia Soarez suso dita foy casada com dom Martim Fernamdez de rriba d'Auizella, e ouuerom semel como se mostra no titullo XLV dos d'Auizella parrafo II. E a sobredita dona Maria Soarez irmãa desta dona Tareyia Soarez que já dissémos foi casada com dom Pero Martiins de Vascomçellos filho de dom Martim Martiins Moniz, e ouuerom semel como já dissémos. E a sobredita dona Moor Pirez Perna irmãa de dom Sueiro Nuniz filho de dom Nuno Velho o prestomeiro, e fez em ella semel como já dissémos.
E dom Gomez Paaez da Sillua, filho de dom Paay Goterrez e de dona Samcha Anes e neto de dom Goterre Auderete, foy casado com dona Orraca Nuniz, filha de dom Nuno Velho o prestumeiro que jaz em o Caruoeiro e que comprou o quarto do moesteiro da Varzea pela sa herdade que deu em escaymbo por ella, e fez em ella Martim Gomez da Sillua, e Paay Gomez, e dona Maria Gomez, e dona Orraca Gomez. Este Martim Gomez da Sillua foy casado com dona e fez em ella dona Aldomça Martiins e dona Esteuainha Martiins.
Esta dona Aldomça Martiins ouuea elrrey dom Affomsso de Leom por barregãa, e fez em ella dom Rodrigo Affomsso, e dona Tareyiafomsso, e dona Aldomça Affomsso.

De dom Rodrigo Affomsso filho delrrey dom Affomsso de Leom de gaamça e de dona Aldomça Martiins da Silua filha de Martim Gomez da Sillua

Este dom Rodrigo Affomsso foy casado com dona Enès Rodriguez filha de Ruy Fernamdez de Cabreyra a que chamarom o feo de Vall-d'erua e de dona Maria Frojaz irmãa de dom Rodrigo Frojaz, e fez em ella dom Joham Rodriguez e dona Aldomça Rodriguez. E este dom Joham Rodriguez morreo sem semel. E dona Aldomça Rodriguez foy casada com dom Esteuam Fernamdez de Castro, e ouuerom semel assy como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo XV. E o sobredito dom Rodrigo Affomsso filho delrrey dom Affomsso de Leom de gaamça e de dona Aldomça Martiins da Sillua que dissémos foy muy boo caualleiro d'armas e muito homrrado homem e de gramde emtemdimento, e teue muy gram terra e muy gram contia e ouue muitos e boos vassallos : e este Rodrigo Affomsso seemdo com dom Esteuam Fernamdez de Castro, que depois foy seu gemrro, muito pe-

Digitized by Google

queno filhoulhe toda a terra e herdade que avia dom Andreu Fernamdez seu irmãao mayor : e foy alló dom Rodrigo Affomsso e leuou o moço comssigo e lidou com Andreu Fernamdez e vençeo e tomoulhe toda a terra e herdade e emtregoua toda ao moço. E este dom Rodrigo Affomsso foy muy beadamte muitas vezes comtra os mouros seemdo adiamtado na fronteira. E este dom Rodrigo Affomsso e dom Nuno o boo que era aimda muy mançebo lidarom ambos com o iffante dom Amrrique, e eram ambos cabedees e vençeromno apar de Mouram : e dom Nuno esteue com os diamteiros e dom Rodrigo Affomsso aparou a lide e esteue ante os seus mandamdoos. E este dom Rodrigo Affomsso filhou o crasto de Beena Alanque e Cofeiros aos mouros.

De dona Aldomçafomso filha delrrey dom Affomsso de Leom e de dona Aldomça Martiins da Sillua

Esta dona Aldomça Affomsso foy casada com Pero Ponço filho do comde dom Pomço Veegas de Cabreira, e fez em ella dom Joham Pirez Ponço, e dom Fernam Pirez Ponço, e dom Ruy Pirez Ponço que foy meestre de Callatraua. E estes dom Joham Pirez Ponço e o meestre dom Ruy Pirez Pomço nom ouuerom semel. E dom Fernam Pirez foy casado com dona Orraca Goterrez filha de dom Goterre Soarez que chamarom por sobrenome dom Goterre Moucho e de dona Eluira Anes filha de dom Joham Garçia de Sousa e de dona Orraca Fernamdez, e fez em ella semel como já dissémos no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo vii.

De dona Esteuainha Martiins filha de Martim Gomez da Sillua o velho e de dona

Esta dona Esteuainha Martiins foy casada com Duram Martiins de rriba d'Avizella, e fez em ella semel como já dissémos : depois que lhe morreo a primeira que ouue nome dona Samcha Anes casou com dona Orraca Rabaldez filha de e fez em ella dona Gomtinha Paaez. Esta dona Gomtinha Paaez foy casada com Pero Hueirez de Belmir, e fez em ella Martim Pirez, e Gomçallo Pirez de Belmir, e dona Samcha Pirez. E a Martim Pirez ficou o couto de Belmir em sa partiçom : e este Martim Pirez foy casado com dona Samcha Martiins filha de Martim Fernamdez de rriba d'Auizella, e deulhe o couto de Belmir em compra de seu corpo, e nom ouuerom semel.

De dom Meem Sanchez

Este dom Meem Sanchez foy casado com dona Maria Soarez, filha de Suer Diaz filho de dom Diego Gomçalluez o que matarom os mouros, e fez em ella dom Nuno Meemdez Queixada, e Esteuam Meendez Petite, e Pero Meendez o bel pastor, e dona Maria Meemdez. Este Nuno Meemdez Queyxada foy casado com dona Samcha Paaez d'Aluarenga, e fez em ella dona Tareyia Nuniz e outras que forom freyras d'Arouca assy como já dissémos. Esta dona Tareyia Nuniz foy casada com dom Nuno Martiins de Chaçim, e fez em ella Gill Nuniz, e Eytor Nuniz, e Aluaro Nuniz que matarom como samdeu, e Samcho Nuniz, e dona Orraca Nuniz, e dona Samcha Nuniz : e estas forom casadas e ouuerom jeeraçom como suso dito he. E esteuam Meemdez Petite irmãao deste Nuno Meendez Queixada filho outrossy de dom Meem Samchez e de dona Maria Soarez foy casado com dona Costamçaffomsso de Caambra, e ouuerom semel como já dissémos. E Pero Meendez o bel pastor seu irmãao deste Esteuam Meendez suso dito e filho dos sobreditos foy casado E esta dona Maria Meendez foy casada com dom Fernam Anes Cheira, e fez em ella dona Fruilhe Fernamdez que foy casada com dom Vaasco Gill de Souerosa e fez em ella dom Gill Vaasquez, o que morreo na lide de Gouuea, e dona Samcha Vaasquez que foi casada como se mostra no titullo

De dom Gomçallo Pirez de Belmir filho de Pero Oeirez de Belmir

Este dom Gomçallo Pirez de Belmir foi casado com dona e fez em ella Sueiro Gomçaluez, e Joham Gomçaluez, e Fernam Gomçaluez, e Pero Gomçaluez de Barumdo, e dona Samcha Gomçaluez, e dona Maria Gomçaluez : e estes todos se chamarom de Barumdo porque eram d'hi naturaaes e aviam hi peça d'erdades em que cayrom, porque o couto de Belmir cayo em a partiçom a Martim Pirez que casou com dona Samcha Martiins filha de dom Martim Fernamdez de rriba d'Auizella, e deulhe este couto de Belmir em doaçom por compra de seu corpo : e por todas estas maneiras se nom chamarom de Belmir mais chamaromsse de Barumdo.
Esta Samcha Gomçaluez filha de Gomçallo Pirez de Belmir suso dita foi casada com Ruy Gomçalluez Babilom de terra da Maya do comde Palmazãaos, e ouuerom semel como acharedes adeamte. E dona Maria Gomçaluez de Barumdo filha de dom Gomçallo Pirez de Belmir e de dona suso ditos foi casada com Rodrigo Amrriquez de Louredo de terra de Samta Maria, e ouuerom semel como adiamte acharees em este liuro.
E Sueiro Gomçaluez irmãao da sobredita dona Maria Gomçaluez de padre e madre foy casado com dona Tareyia

Digitized by Google

Pirez filha de Pero Nouaaes o uelho irmãao d'Affomsso Nouaaes o uelho, e fez em ella Amrrique Soarez, e Esteuam Soarez, e Semtill Soarez, e Paay Soarez, e Tareyia Soarez, e dona Orraca Soarez que foy abadessa de Vallboa. E Amrrique Soarez suso dito seu irmãao foi casado com Esteuainha Martiins filha de Martim Gomez d'Ansur, e fez em ella huum filho que ouue nome Vaasco Soarez que casou em Leyrea e morreo hi. E Esteuam Soarez e Semtill Soarez nom ouuerom semel, ca os dous delles morrerom na lide d'Alfaraaos ante dom Aluaro Nuniz de Lara cujos vassallos eram, e ho outro morreò sa morte. E depois que morreo este Amrrique Soarez sobredito casou esta dona Esteuainha Martiins sa molher com Vaasque Anes Çesar, e ouuerom huma filha que ouue nome dona Maria Gomez.

De Paay Soarez

Este Paay Soarez foi casado em Samtarem com dona Samcha Pirez filha de Pero Nouaaes, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Costamça Soarez que foi casada com Joham Rodriguez de Vascomçellos, e ouuerom semel assy como o liuro comta : e ouue outro filho de gaança este Paay Soarez que ouue nome frey Joham Paaez que foi frade meor e foy muy boo homem e de boa vida.

De dom Joham Gomçaluez de Barumdo filho de Gomçallo Pirez de Belmir e de dona Gontinha Paaez e irmãao de Sueiro Gomçalluez e de Ruy Gomçalluez de Barumdo

Este Joham Gomçalluez de Barumdo foy casado com dona Esteuainha Pirez de Nourega, irmãa de dom Joham d'Auoym filho de Pero Ouriguez e de dona Maria Veegas filha d'Egas Louremço o Espadeyro, e fez em ella Martim Anes Barumdo que foy creligo e coonigo de Lixboa, e Esteue Anes de Barumdo que foi caualleiro boo, e outro filho que ouue nome Rodrigue Anes que morreo em Leyrea. E este Esteue Anes e Rodrigue Anes forom casados, e ouuerom semel como este liuro comta. E Ruy Gomçalluez de Barumdo filho de Gomçallo Pirez de Belmir e de dona foi casado com dona

De dona Samcha Pirez filha de Pero Hueirez de Belmir e de dona Orraca Rabeldez

Esta dona Samcha Pirez foy casada com dom Sueiro Diaz filho de dom Diego Gomçalluez, o que matarom os mouros na lide d'Ourique, e de dona Orraca Meemdez irmãa de dom Fernam Meemdez de Bragamça, e fez em ella dom Esteuam Soarez, e Diego Gomçaluez, e dona Maria Gomçaluez de que o liuro conta como forom casados e os que delles deçemderom. E o sobredito dom Suer Diaz ouue outro filho d'outra molher que ouue nome Pero Soarez que foi casado na Estremadura com dona e ouue huum filho que ouue nome Abrill Pirez que foi padre d'Affomsso Pirez Vallemte. E a sobredita dona Gomtinha Paaez filha de dom Paay Goterrez da Sillua e de dona Orraca Rabeldez depois que lhe morreo dom Pero Oeriz casou com Meem Affomsso de Refoyos o que çegou elrrey dom Affomsso o primeiro rrey de Portugall, e fez em ella Garçia Meemdez que foi casado com dona e Martim Garçia que chamarom de Parada que foy padre de Duram Martiins de Parada.

De Paay Gomez da Sillua filho de dom Gomez Paaez o primeiro e de dona Orraca Nuniz filha de dom Nuno Velho o prestomeiro e dos que delles desçemderam

Este Paay Gomez da Sillua foi casado com dona Maria Fernamdez filha de dom Fernam Anes de Zobra, e fez em ella Gomçallo Paaez, e Esteuam Paaez, e Gomez Paaez da Silua o prestomeiro. Este Gomez Paaez da Sillua foi casado a primeira uez com dona Maria Rodriguez filha de dom Rodrigo Rodriguez de Caldellas de Montenegro, e fez em ella Martim Gomez, e Gomçallo Gomez, e dona Samcha Gomez. Esta dona Samcha Gomez foy casada com Martim Anes de Cuynha, e fez em ella semel como já dissémos. E Martim Gomez da Sillua seu irmãao foi casado com dona Tareyia Garçia de Seaura, e fez em ella Ayras Gomez, e dona Aldonça, e dona Maria Rodriguez, e dona Johana Martiins. E Gomçallo Gomez irmãao dos sobreditos dona Samcha Gomez e Martim Gomez filhos dos ditos Gomez Paaez e dona Maria Rodriguez foi casado com dona Pirez filha de Pero Rodriguez Çeruadellos, e fez em ella E dona Johana Martiins filha dos sobreditos Martim Gomez da Sillua e de dona Tareyia Garçia foi casada com Ruy Gomçalluez de Çerueira e nom ouuerom semel. E o sobredito Gomçallo Gomez da Silua filho de Gomez Paaez da Sillua e de dona Maria Rodriguez filha de Ruy Rodriguez de Caldellas nom foi casado nem ouue semel. E o sobredito dom Gomez Paaez da Sillua padre deste Martim Gomez que já dissémos depois que lhe morreo dona Maria Rodriguez sua primeira molher casou com dona Meçia Dade, filha do alcayde Martim Dade de Samtarem e de dona Samcha Fernamdez de Seaura como se mostra no titullo XXXIX de dom Fafez Luz parrafo VI.°, e fez em ella Joham Gomez da Sillua, e dona Maria Gomez, e dona Aldomça Gomez que forom freiras d'Almoester. E Joham Gomez da Sillua

Digitized by Google

seu irmãao, filho primeiro do sòbredito dom Gomez Paaez e de dona Meçia Dade, foi casado com dona Senhorinha Martiins, filha de Martim Redomdo de Sequeira e de dona Leanor Rodriguez filha de Ruy Meemdez de Merloo, e fez em ella huum filho que ouue nome Ayras Gomez, e depois foy casado com dona Costamça Gil de Jolla e fez em ella Gomçallo Gomez da Sillua. Este Ayras Gomez foi casado com dona Moor Pirez Varella.
E Gomçallo Gomez irmãao do dito Ayras Gomez da parte de seu paay casou com dona Leanor Gomçaluez, filha de Gomçallo Martiins Coutinho e de dona Johana Martiins filha de Martim Affomsso de Merloo e de Marinha Vaasquez da Albergaria. E o sobredito Joham Gomez da Sillua irmãao de Martim Gomez da Sillua que dissémos depois que lhe morreo a primeira molher casou com dona Leanor Affomsso, filha d'Affomsso creligo d'Euora e de Costamça Gill filha de Gill Rodriguez de Jolla, e d'ambas ouue semel. E dona Orraca Gomez da Sillua, filha de dom Gomez Paaez da Sillua e de dona Orraca Nuniz e bisneta de dom Goterre Auderete da Sillua de que atrás em seu titullo se fallou, foy casada com dom Gomez Meendez de Briteiros, e fez em ella semel como já dissémos. E dona Maria Gomez da Sillua irmãa da dita dona Orraca Gomez e filha dos sobreditos foi casada com Paay Soarez Correa o velho, e fez em ella Pero Paaez Correa e dona Maria Paaez de Foaanes : e este Paay Soarez Correa fora ante casado com dona Gontinha Godiins, filha de dom Godinho Fafez o velho e de dona Gontinha Meendez filha de dom Meem Nuniz de rriba de Doyro, e fez em ella dona Sancha Paaez e dona Ouroana Paaez Correa que forom casadas e ouuerom semel como já dissémos. Este Pero Paaez Correa sobredito filho de Paay Soarez e de dona Maria Gomez da Sillua sua segumda molher foy casado com dona Dordia Paaez filha de dom Pero Meemdez d'Aguiar e de dona Esteuainha Meemdez de Gumdar, e fez em ella o meestre dom Paay Correa, e Joham Correa, e Martim Correa, e Sueiro Correa, e Gomez Correa, e outro Paay Correa que foy Aluarazento, e dona Moor Pirez Correa, e dona Samcha Pirez Correa. Este Joham Correa filho segundo dos sobreditos Pero Paaez Correa e dona Dordia foy casado com dona Eluira Gomçaluez Taueira filha de
e fez em ella Gomçalleannes Correa e dona Tareyia Anes Correa. Este Gomçalo Anes Correa foy casado com dona Moor Martiins do Vinhall filha de Martim Anes do Vinhall e de dona Samcha Pirez de Paulha, e fez em ella Gomçalleanes Correa que foi gafo e morreo sem semel. E dona Tareyia Anes Correa foy casada com Nuno Pirez de Baruosa. E Martim Correa irmãao do dito Joham Correa e filho dos sobreditos foy casado com dona
E Sueiro Pirez Correa outro seu irmãao e filho dos ditos Pero Paaez Correa e dona Dordia Paaez foy casado com dona Tareyia Martiins Espinhel filha de e fez em ella dona Hermegomça Soarez e dona Marinha Soarez. Esta dona Hermegomça Soarez foi casada com Martim Esteuez da Teyxeira, e ouuerom semel como já dissémos. E dona Marinha Soarez sua irmãa desta dona Hermegomça foy casada com Joham Velho de Samta Logriça, e fez em ella Martim Velho de Samta Logriça e Gomçallo o contador. Este Martim Velho de Samta Logriça foy casado com dona E Paay Correa Aluarezemto outrossy filho dos sobreditos Pero Paaez Correa e de dona Dordia Paaez foy casado com Maria Meendez filha de dom Meem Soarez de Merloo, e fez em ella semel como já dissémos. E Gomez Correa irmãao do dito Paay Correa e filho dos sobreditos foi casado com dona Maria Anes filha de dom Joham Pirez Redomdo e de dona Gontinha Soarez, e fez em ella E dona Moor Correa outrossy filha dos ditos Pero Paaez Correa e de dona Dordia Paaez foi casada com Esteuam Pirez de Molles, e fez em ella Paay de Molles, e Gomez Esteuez de Molles, e Louremço Esteuez de Molles, e dona Maria Esteuez de Molles : e esta dona Maria Esteuez de Molles foy casada com Pere Steuez de Taauares, e fez em ella semel como já dissémos. E Paay de Molles seu irmãao foy casado com dona Martiins filha de Martim copeiro que foi delrrey dom Affomsso de Portugall, e fez em ella semel como já dissémos. E o sobredito Paay de Molles depois que lhe morreo a primeira molher que ouue nome dona Martiins casou com dona Beatriz Pirez filha de dom Pero Rodriguez de Pereyra, e fez em ella semel como já dissémos. E estes filhos d'Esteuam Pirez de Molles e de dona Orraca Correa forom casados e ouuerom semel como já dissémos.

De dona Maria Gomez da Sillua madre de Pero Paaez Correa

E depois que morreo este dom Pero Paaez Correa o velho suso dito casou esta dona Maria Gomez da Sillua que já dissémos com Affomsso Rodriguez Remdamor naturall de Reesemde, e ouuerom semel. E dona Maria Paaez de Feãaes irmãa do sobredito Pero Paaez Correa e filha de Paay Soarez Correa o velho e de dona Maria Gomez foi casada com Vaasco Martiins Mogudo de Semdim dêsque lhe morreo a primeira molher dona Eluira Vaasquez, e fez em ella Ruy Vasquez Coreesma e Martim Vaasquez Geruas que ouuerom semel como o liuro comta.

Digitized by Google

TITULO LIX.º

DOS DE GOOES DOMEE MAIS LOMGE SABEMOS : E QUEREMOS PRIMEIRO COMEÇAR EM DOM ANYAM DA ESTRADA DOMDE DEÇEMDEROM OS DE GOOES E OS REDOMDOS E OS DE SEQUEIRA E SA MADRE DE MARTIM LOUREMÇO DE CUYNHA FILHO DE LOUREMÇO MARTIINS DE CUYNHA

Este dom Anyam foy dos d'Estrada de terra das Esturas apar de Lhanas de sam Viçente da Barqueira, e veosse a Portugall com o comde dom Amrrique e com a rrainha dona Tareyia Pirez : e depôs morte do comde dom Amrrique senhor de Portugall elrrey dom Affomsso seu filho e da rraynha dona Tareyia deu a este dom Anyam o senhorio de Gooes com todos seus termos que era emtom montanha despobrada. E foy casado com dona e fez em ella dom Joham Anaya, e Martim Anaya, e dona Maria Anaya. E o sobredito dom Joham Anaya foi bispo de Coymbra. E Martim Anaya foy casado com dona Toda Ramdufez filha de dom Ramdufo Çolleima e de dona Eixa : e deste Martim Anaya veem os de Sequeira como já dissémos. E esta dona Ramdufez fora ante casada com dom Meem d'Estrema, e ouuerom semel como o liuro conta : e deste Meem d'Estrema foy Pemdentes Almallagues e Oorelhudo. E dona Maria Anaya irmãa do sobredito Martim Anaya e filha do dito dom Anaya e de dona foy casada com Diego Gomçalluez que foi senhor de Gooes, e fez em ella Gomçallo Diaz que chamarom por sobrenome Çide e foy na lide d'Ourique com elrrey dom Affomsso e lhe comsselhou que fezesse o moesteiro de samta Cruz de Coymbra. E este Gomçallo Diaz foi casado com dona Eluira Froyaz, filha de dom Froyaz Vermuu como se mostra no titullo XXI de rrey Ramiro parrafo VIII.º, e fez em ella Saluador Gomçaluez que foy casado com dona Meendez filha de dom Meem Affomsso de Refoyos, e fez em ella Pero Saluadorez que foi casado com dona Nuniz filha de dom Nuno d'Espesade e fez em ella Vaasco Pirez Farinha, e dom Affomsso Pirez Farinha que foy prioll do Espitall, e dona Eluira Pirez, e dona Maria Pirez, e dona Samcha Pirez, e dona Tareyia Pirez : e estas todas nom sabemos semel senom a Vaasco Pirez e a dona Tareyia Pirez. Este Vaasco Pirez Farinha ouue em huuma freyra do moesteiro de Ferreira, e era dona bem filha d'algo e auia nome dona Marinha Pirez, e ouue della Gomçallo Vaasquez, e Aluaro Vaasquez, e dona Maria, e dona Moor Vaasquez. E o sobredito dom Aluaro Vaasquez nom ouue semel liidima. E Gomçallo Vaasquez seu irmãao filho dos sobreditos foy casado com dona Maria Gomez filha de Vaasqueanes Cesar e de dona Esteuainha Martiins d'Ansur, e nom ouuerom semel. E dona Maria Vaasquez outrossy irmãa do sobredito Gomçallo Vaasquez e filha dos ditos Vasco Pirez Farinha e de dona Marinha Pirez foy casada com Vaasco Rodriguez filho de Ruy Paaez Veegas, e fez em ella Martim Vaasquez, e Aluaro Vaasquez, e Gill Vaasquez, e Affomsso Vaasquez, e Pero Vaasquez, e dona Aldomça Vaasquez. Este Martim Vaasquez sobredito filho dos ditos Vaasco Rodriguez e de dona Maria Vaasquez foy senhor de Gooes depôs morte de Gomçallo Vaasquez seu tio e foi casado com dona Affomsso, filha de Martim Affomsso de Merloo e de dona Meçia Vaasquez filha de dom Vaasco Martiins de Reesemde que foy neto de dom Vaasco Pimentell como se mostra no titullo XXXV do dito dom Vaasco parrafo II. E dona Tareyia Pirez, irmãa de Vaasco Pirez Farinha e filha de Pero Saluadorez e de dona Nuniz de que sse açima disse, foy casada com Vaasco Martiins Serrão de Moura, e fez em ella Esteuam Vaasquez de Moura, e Gomçalo Vaasquez de Moura, e Ruy Vaasquez de Moura, e Joham Vaasquez de Moura que morreu sem semel, e dona Moor Vaasquez. E o sobredito Ruy Vaasquez morreo sem semel. E Esteuam Vaasquez de Moura seu irmãao foi casado com dona e fez em ella dona Moor Esteuez que foi casada com Rodrigueanes filho do arçebispo dom Joham de Soelhãaes e fez em ella Esteuam Rodriguez que foi casado com dona Orraca Vaasquez Peixota filha de Vasco Gomez. E dom Gomçallo Vaasquez de Moura irmãao do sobredito Esteuam Vaasquez e filho dos ditos Vaasco Martiins Serrão de Moura e de dona Tareyia Pirez-foy casado com dona Maria Anes irmãa d'Affomsso creligo d'Euora, e fez em ella Vaasco Martiins, e Aluaro Gomçalluez, e Gomçallo Vaasquez, e Martim Vaasquez, e Nuno Gomçalluez, e Gomez Gomçalluez, e dona Moor Gomçalluez, e dona Maria Gomçalluez, e Ayras Gomçalluez. E dona Moor Vaasquez irmãa do dito Gomçallo Vaasquez e filha dos sobreditos foy casada com Gill Fagumdiz naturall dos de Merufe jullgado de Feira, e fez em ella dona Meçia Gill e dona Senhorinha Gill. E a sobredita dona Meçia Gill foy casada com Gomçallo Meemdez d'Aluellos, e fez em ella dona Eluira Gomçaluez : e esta dona Eluira Gomçaluez foi casada com Gill Martiins Barreto e nom ouueram semel : e depois que morreo este Gill Martiins Barreto casou esta dona Meçia Gill com Joham Affomsso, sobrinho de Lopo Fernamdez Pacheco senhor de Ferreira filho de huum seu irmãao de gaamça.

De Esteuam Mafalldo filho d'Esteuam Mafalldo

E a sobredita dona Senhorinha Gill foy casada com Esteuam Mafalldo, e fez em ella Pero Mafalldo, e Esteuam Mafalldo, e dona Beatriz Mafallda. E o sobredito Pero Mafalldo morreo sem semel.

Digitized by Google

De Esteuam Mafalldo filho d'Esteuam Mafalldo e de dona Senhorinha Gill irmãa de dona Meçia Gill

Este Esteuam Mafalldo foi casado com dona Costamça Esteuez filha d'Esteuam Louremço Gamso e de dona Tareyia Gomez d'Azeuedo, e fez em ella semel. E dona Beatriz Mafallda irmãa deste Esteuam Mafalldo suso dito de padre e madre foy casado com Martim Meemdez do Algarue que foi filho de Silluestre Migueez de Guimarãaes e d'Esteuam Romãaez, e fez em ella dona Moor Mafallda. Esta dona Moor Martiins Mafallda foy casada com Joham Homem filho de , e ouuerom semel. E os sobreditos filhos de Gomçallo Vaasquez de Moura e de dona Maria Anes d'Euora que já dissémos nom ouuerom semel, saluo se foy Ayras Gomçalluez de huuma villãa d'Euora com que foy casado. E o sobredito Gomçallo Vaasquez irmãao deste Ayras Gomçaluez foy casado com dona Aluarez filha d'Aluaro Gomçaluez de Sequeyra e de dona Beatriz Fernamdez de Caambra.

Torna a outro dom Anaya que chamarom Trestarez de que deçemde Reymom Rodriguez de Gooes como se adiamte dirá, e chamousse de Gooes porque viinha de huuma irmãa do senhor de Gooes como quer que aquelles domde el viinha nunca herdarom o senhorio de Gooes mas herdaromno aquelles que viinham da parte de dom Anaya da Strada como moorgaado.

Este dom Anaya foi casado com dona e fez em ella Ruy Martiins, e Martim Martiins, e dona Ermesemda Martiins. Este Ruy Martiins Anaya suso dito foy casado com dona e fez em ella Reymom Rodriguez de Gooes, que foi casado com dona Eluira e fez em ella Garçia Reymondo de Gooes e mataromno na Codesseyra. E Martim Martiins irmãao deste Ruy Martiins Anaya suso dito e filho dos sobreditos dom Anaya e de dona foi casado com dona Maria Pirez filha de Pero Poombeiro, e fez em ella Joham Martiins que foy casado com dona e fez em ella Esteue Anes e Martim Anes. Este Esteue Anes foi casado com dona E Martim Anes seu irmãao foy casado com dona

De dona Ermesemda Martiins filha de Martim Anaya de Gooes e de dona

Esta dona Ermesemda Martiins foy casada com Pero Ramdufez filho de dom Ramdufo Çoleyma e de dona Eixea, e fez em ella Pero Poombeiro que foy casado com dona e ouuerom semel como já dissémos : e depois que morreo este Pero Ramdufez casou esta dona Ermesemda Martiins com dom Vaasco Paaez filho de dom Paay Ramirez, e fez em ella dona Maria Vaasquez que foy casada com Pero Soarez Escalldado e fez em ella semel como já dissémos.

TITULO LX.º

DE DOM MEEM GUMDAR QUE FOY CAUALLEIRO MUY BOOM E HOMBRADO E DOS QUE DELLE DESÇEMDEROM

Este dom Meem Gumdar foy naturall d'Asturas e veo com o comde dom Amrrique a Portugall, e casou com huuma dona de Galliza que auia nome dona Goda e fez em ella dom Fernam Meemdez que chamarom o minino, e Louremço Meemdez, e dona Esteuainha Meemdez, e dona Loba Meemdez, e dom Egas Meemdez. Este dom Fernam Meemdez de Gumdar suso dito que depois chamarom dos Loynhos foy casado com dona e fez em ella Louremço Fernamdez e Gomez Fernamdez. Este Louremço Fernamdez foy casado com dona Maria Martiins d'Atayde irmãa d'Egas Martiins d'Atayde, e fez em ella dona Toda Louremço de Gumdar que foy casada com Martim Gill d'Aroes e fez em ella Louremço Martiins que chamarom Ganso que ouue semel como se mostra no titullo xxvii de dom Gill Guedaz parrafo primo, e outro filho que ouue nome Gill Martiins que nom ouue semel, e depois foi casada com Affomsso Rodriguez Coreesma e nom ouuerom semel. E Gomez Fernamdez de Gumdar, filho de Fernam Meemdez suso dito e de dona e neto de dom Meem Gumdar e de dona Godo, foy casado com dona Tareyia Moniz filha de Moninho Dollo, o que foy alcayde de Çelorico de Basto, e fez em ella huum filho que ouue nome Ruy Gomez que chamarom da Mota e Ayras Gomez, e ambos forom casados e ouuerom filhos e filhas. E dom Louremço Meendez de Gumdar filho dos sobreditos

Digitized by Google

dom Meem Gumdar e de dona Godo foi casado com dona Eluira Origuiz filha de dom Origo, aquelle que tomára a terra aos mouros, e fez em ella dona Tareyia Louremço que foy abadessa de Gumdar, e dom Pero Louremço que chamarom de Gumdar.

De dom Louremço que chamarom de Gumdar filho de dom Louremço Meendez de Gumdar e de dona Eluira Ouriguiz filha de dom Origo e que tomára a terra aos mouros

Este dom Pero Louremço que chamarom de Gumdar foy casado com dona Totida, e esta dona Totida foy de terra de Galliza, e fez em ella Louremço Pirez e dona Samcha Pirez. E o sobredito Louremço Pirez morreo sem semel. E dona Samcha Pirez foy casada com Lopo Gato filho de dom Affomsso Gato e de dona e fez em ella Diego Lopez, e Fernam Lopez que sse foi com dom Gomçallo Meendez aalem-mar quando rroussou dona Maria Meendez sa irmãa e morreo allá : e fez em esta sa molher outro filho que ouue nome Lopo Lopez, e Affomsso Lopez, e dona Guiumar Lopez, e dona Orraca Lopez. E o sobredito dom Diego Lopez foi casado com dona Orraca filha de Este Diego Lopez matouo huum rrapaz em Linhares e nom ouue semel. E Affomsso Lopez seu irmãao foi casado com dona Samcha Martiins filha de Martim Anes de Sam Colmado e matoua por máao preço, e depois casou este Affomsso Lopez com dona Johana Louremço filha de Louremçe Anes Dulgueses e de dona Maria Lopez da Teixeira e de nenhuuma dellas nom ouue semel. E o sobredito Diego Lopez irmãao deste Affomsso Lopez que já dissémos foi casado com dona Moor Pirez filha de dom Pero Homem. E Lopo Lopez irmãao d'Affomsso Lopez suso dito outrossy filho de Lopo Gato e de dona Samcha Pirez e neto d'Affomsso Gato e de dona foi casado com dona Maria Anes de Pauha, e fez em ella Martim Lopez que morreo sem semel : e este Lopo Lopez morreo em Eixarez Sadorcum. E dona Guiumar Lopez irmãa do dito Lopo Lopez e filha dos sobreditos foy casada com Joham Esteuez da Teixeira, e fez em ella Esteue Anes que morreo sem semel, e Gomçalle Anes que foy freyre do Espitall, e dona Maria Anes da Teixeira que foy casada com Pere Esteuez de Villa-mayor de terra de Samta Maria, e nom ouue della semel e partiosse della, e ella foy máa molher.

De dona Esteuainha Meendez filha de dom Meem Gumdar e de dona Godo naturall de Galliza

Esta dona Esteuainha Meendez foi casada com Pero Meendez d'Aguiar, e fez em ella Martim Perez, e dona Orraca Pirez de Boruella e outros assy como o liuro comta. Esta dona Orraca Pirez foy casada com Martim Dade o velho, e ouuerom semel como já dissémos. E dona Loba Meendez irmãa desta dona Esteuainha Meendez suso dita de padre e madre foy casada com Diego Brauo de rriba de Minho omde veem os de Rego e outros caualleiros. E dom Egas Meendez seu irmãao filho outrossi dos sobreditos dom Meẽm Gumdar e dona Godo foi casado com dona Maria Veegas : e deste dom Egas Meendez deçemdem os de Rego e os Picamços, e Vaasco Pimto de rriba de Bestamça e seus irmãaos : e outrossy deçemdem del Gomçallo Meendez que chamarom por sobrenome Gomçallo Samdeu, seus irmãaos e outros.

De Ruy Gomez filho de Gomez Fernamdez de Gumdar e de dona Tareyia Moniz Dollo

Este Ruy Gomez de Gumdar que chamarom da Mota foy casado com dona Moor Affomsso filha d'Affomsse Anes Marauilha e de dona Tareyia Rodriguez Moreyra, e fez em ella Esteuam Rodriguez que chamarom da Mota, e Gomez Fernamdez, e Affomsso Rodriguez, e dona Johana Rodriguez que foi casada com Affomsso Meemdez de Tauoedo e ouuerom semel : e ouuerom outra filha que ouue nome dona Moor Rodriguez que foy casada com Joham Martiins de Beesteiro, e ouuerom semel. E Esteuam Rodriguez e Affomsso Rodriguez e Gomez Fernamdez suso ditos forom casados e ouuerom semel. E este Ruy Gomez ouue outra filha que ouue nome dona Brimgueira Rodriguez, que foy casada com Fernam Gomçalluez huum caualleiro de Lafões e ouuerom semel.

De Martim Pirez filho de dom Pero Meemdez d'Aguiar e de dona Esteuainha Meendez filha de dom Meem Gumdar

Este Martim Pirez foy casado com dona Eluira Gomçalluez filha de dom Gomçallo de Sousa e de dona Goldora Goldorez de Refonteyra de gaamça, ca esta dona Goldora Goldorez foy barregãa de dom Gomçallo de Sousa, e fez em ella Nuno Martiins e Pero Martiins Alcoforado. Este Nuno Martiins foi casado com dona e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Dordia Nuniz que foi casada com Martim Samchez das Medãas e fez em ella semel como adiamte ouuiredes. E Pero Martiins Alcoforado filho de Martim Pirez

Digitized by Google

e de dona Eluira suso ditos foy casado com dona Tareyia Soarez filha de dom Sueiro Mouro de Pauea, e fez em ella dom Affomsso Pirez Alcoforado, e Joham Pirez Temrro, e dona Tareyia Pirez que foy casada com dom Ruy Fafez como se mostra no titulo

TITULO LXI.°

DO LINHAGEM DOS DO VINHAL OMDE O MAIS LONGE SABEMOS

Dom Egas do Vinhal foi o primeiro que sabemos, e foy casado com dona e fez em ella Gomez Veegas do Vinhal que foy casado com dona e fez em ella Joham Gomez do Vinhal. Este Joham Gomez do Vinhal foy casado com dona Maria Pirez, filha de dom Pero Meendez d'Aguiar e de dona Esteuainha Meendez filha de dom Meem Gumdar, e fez em ella dom Gomçalle Anes que se chamou d'Aguiar, e dom Martim Anes do Vinhal, e Louremçe Anes do Vinhal que morreo sem semel. E o dito dom Gomçallo Anes d'Aguiar seu irmãao foy casado com dona Bringuella de Cardonha de terra d'Aragom, e fez em ella huum filho que ouue nome como o padre. Este dom Gomçallo d'Aguiar foy casado com dona Maria Gomçalluez, filha de dom Gomçalle Anes Tello que chamarom Raposo e de dona Orraca Fafez de Lima, e fez em ella huum filho que ouue nome dom Gomçallo como o padre, e outro que ouue nome dom Tello, e morrerom ambos sem semel liidima : e ouue outro filho que ouue nome Fernam Gomçalluez d'Aguiar que foi casado com dona Tareyia Aluarez filha de dom Aluaro Pirez de Gozmam e de dona e ouue della semel.

De dom Martim Anes do Vinhal filho de dom Joham Gomez do Vinhal e de dona Maria Pirez filha de dom Pero Meemdez d'Aguiar

Este dom Martim Anes do Vinhal foy casado com dona Samcha Pirez de Pauha filha de Pero Anes de Pauha, e fez em ella Gomçallo Martiins que morreo sem semel, e dona Moor Martiins do Vinhal que foy casada e ouue semel como já dissémos. E depois que morreo esta dona Samcha Pirez de Pauha suso dita casou depois este dom Martim Anes do Vinhal suso dito com dona Orraca Nuniz filha de dom Nuno Martiins de Chaçim, e fez em ella huum filho que ouue nome Nuno Martiins do Vinhall que foy casado com huuma dona de Tolledo e fez em ella huum filho que ouue nome Affomsso Nuniz.

TITULO LXII.°

DE DOM PERO MEEMDEZ D'AGUIAR OMDE O MAIS LONGE SABEMOS, O PRIMEIRO FOY DOM GUEDA O VELHO DOMDE DEÇEMDEM OS GUEDÃAOS

Este dom Gueda o uelho foy casado com dona e fez em ella dom Huer Gueda e dom Abrem Gueda. Este Huer Gueda foy casado com dona e fez em ella dom Pero Hueriz e dona Orraca Hueriz. Este dom Pero Hueriz foy casado com dona Tareyia Ayras irmãa de dom Paay Ayras d'Ambia, e fez em ella Meem Pirez d'Aguiar que foi casado com dona e fez em ella Pero Meemdez d'Aguiar. Este Pero Meemdez d'Aguiar foi casado com dona Esteuainha Meemdez filha de dom Meem Gumdar ò velho, e fez em ella Martim Pirez, e dona Orraca Pirez que chamarom de Boruella, e dona Dordia Pirez, e dona Maria Pirez. E a sobredita dona Dordia Pirez foy casada com Paay Correa, e ouuerom semel como já dissémos : e a sobredita dona Maria Pirez foy casada com Joham Gomez do Vinhal filho de Gomez Veegas, e ouuerom semel como já dissémos. E o sobredito Martim Pirez foy casado com dona Marinha Gomçalluez filha de dom Gomçallo de Sousa de gaamça e de dona Goldora Goldorez de Refonteira que jaz em Bustello, e fez em ella Pero Martiins Alcoforado e Nuno Martiins. E de dom Gomçallo de Sousa e de dona Goldora Goldorez que já dissémos sayo Fernam Gomçalluez omde vem Martim Gill e dona Tareyia Gill d'Arcães : e desta dona Goldora Goldorez am os Alcoforados Bustello e som emde padroeiros. E Pero Martiins Alcoforado, neto do dito dom Gomçallo de Sousa e filho dos sobreditos Martim Pirez seu genrro e de dona Marinha Gomçalluez sua filha, foy casado com dona e fez em ella Affomsso Pirez Alcoforado, e Joham Pirez por sobrenome Joham Temrro, e dona Tareyia Pirez. Este Affomsso Pirez Alcoforado foy casado com dona Aldara Gomez filha de Gomez Veegas Frade, e ouuerom semel como já dissémos. E Joham Pirez seu irmãao filho dos sobreditos foi casado com dona Alda Martiins filha de dona Eluira Vaasquez e de Martim Barua : e esta dona Eluira Vaasquez chamarom de Souerosa : e fez em ella dom Lourençe Anes Carnes, e outro ouue nome Lourençe Anes Carnes que elrrey dom Dinis matou per justiça, e huuma filha que ouue nome dona Moor Eanes, e dona

Digitized by Google

Eluira Anes. Este Louremçe Anes Carnes sobredito foy casado com dona e fez em ella dona Enês Louremço que foy casada com dom Gomçallo Pereyra como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro de Leom parrafo xii. Este dom Gomçallo Pereyra fez em esta dona Enês Louremço sa molher huuma filha que ouue nome dona Esteuainha Gomçalluez, que foy casada com Vaasque Anes filho do arçebispo dom Joham Martiins de Soelhãaes e nom ouuerom semel : e depois que morreo este Vaasque Anes suso dito casou esta dona Esteuainha Gomçalluez com Joham Rodriguez Pimentel e ouuerom semel como já dissémos, e foy depois meestre d'Auís. E o sobredito dom Louremçe Anes Carnes que já dissémos depois que lhe morreo a molher foy elle meestre da ordem de Samtiago em Portugall. E dona Eluira Anes filha de dom Joham Pirez Temrro e de dona Alda Martiins foy casada com Gil Eanes de Vilella, e ouuerom semel como já dissémos. Esta dona Moor Eanes irmãa da dita dona Eluira Anes e filha dos sobreditos foy casada com Vaasco Gomçalluez Peixoto, e ouuerom semel como já dissémos. E dona Orraca Pirez de Boruella filha do sobredito Pero Meemdez d'Aguiar e de dona Esteuainha Meemdez de que sse atrás disse foy casada com Martim Dade o velho dêsque lhe morreo dona Maria Reymondo a primeira molher, e fez em ella dona Dordia Martiins, e dona Marinha Martiins, e dona Samcha Martiins, e Pero Martiins que chamarom Pero Martiins Nata por sobrenome que morreo sem semel. Esta dona Dordia Martiins filha primeira do sobredito Ruy Dade e de dona Orraca Pirez foy casada e dona Samcha Martiins outra sua filha foy E dona Marinha Martiins irmãa da dita dona Samcha e filha dos sobreditos foy casada com Sueire Anes de Pauha, e fez em ella Joham Soarez de Pauha, e Gomez Soarez, e dona Costamça Soarez que foy abadessa de Loruãao, e outro que ouue nome Paay Soarez de Pauha, e frey Vaasco Soarez que foy frade preegador. Este Joham Soarez de Pauha suso dito foy casado em Lixboa com dona Margarida çidadãa de Lixboa, e ouuerom semel como já dissémos. E Paay Soarez de Pauha irmãao do sobredito Joham Soarez de Pauha e filho outrossy dos ditos Sueiro Anes e dona Marinha foy casado com dona Enês Rodriguez filha de Rodrigo Affomsso Ribeiro, e ouuerom semel como já dissémos.

De Nuno Martiins filho de Martim Pirez d'Aguiar e de dona Marinha Gomçalluez filha de dom Gomçallo de Sousa

Este Nuno Martiins foi casado com dona e fez em ella dona Dordia Nuniz. Esta dona Dordia Nuniz foi casada com Martim Samchez das Medãaes e fez em ella dona Maria Martiins : e este dom Martim Samchez das Medãas foy muy boo caualleiro e teue o pendom de dom Martim Gill, o que vemçeo a lide do Porto em essa lide. E este Martim Samchez das Medãas fez em esta dona Dordia Nuniz sa molher estes filhos, Samcho Martiins que morreo na lide hu morreo dom Nuno Gomçalluez de Lara o boo que o matarom os mouros ante elle, e ouue outras filhas dona Maria Martiins, e dona Tareyia Martiins, e dona Orraca Martiins. Esta dona Maria Martiins foy casada com Vaasco Meemdez da Fomseca, e fez em ella Ruy Vaasquez e Louremço Vaasquez. Este Louremço Vaasquez da Fonseca foy casado com dona Samcha Vaasquez irmãa d'Esteuam Vaasquez e de Gomçallo Vaasquez de Moura, e fez em ella huum filho que ouue nome Vaasco Louremço. Este Vaasco Louremço da Fomseca foy casado com dona Gomçalluez filha de Gomçallo Rodriguez de Moreyra e de dona Moor Martiins, filha de Martim Fernamdez de Leyrea, o que deu o castello de Leyrea a elrrey dom Affomsso que entom era comde de Bolonha, e fez em ella huum filho que ouue nome Gomçallo Rodriguez de Moreyra e outros filhos : e depois que lhe morreo esta molher a este Vaasco Louremço suso dito casou com dona Gomçalluez filha de Gomçalle Anes de Veeiro, e ouue della filhos. E Ruy Vaasquez da Fonseca irmãao do sobredito Louremço Vaasquez e filho dos ditos Vaasco Meemdez da Fomseca e de dona Maria foy casado com dona Mariá Gomçalluez, filha de Gomçallo Rodriguez de Moreira e de dona Margarida Martiins do Amarall filha de Martim Affomsso do Amarall, e fez em ella Louremço Rodriguez, e Pero Rodriguez, e Meem Rodriguez da Fomseca, e dona Moor Rodriguez, e outra que ouue nome dona Rodriguez, e outra que ouue nome dona Dordia Rodriguez que foy freira d'Almoester. Este Louremço Rodriguez da Fomseca filho de Ruy Vaasquez da Fomseca e de dona Maria Gomçalluez foy casado com dona Anes filha de e fez em ella E Pero Rodriguez da Fomseca seu irmãao filho dos sobreditos foi casado com dona Pirez filha de Pere Esteuez de Beia que foy boo caualleiro e priuado d'elrrey dom Dinis e meyrinho d'Antre Doiro e Minho, e fez em ella huum filho que ouue nome Ruy Pirez. E Meem Rodriguez da Fomseca seu irmãao de Pero Rodriguez suso dito outrossy filho dos sobreditos Ruy Vaasquez da Fomseca e dona Maria Gomçalluez foy casado com dona Gill filha de Ruy Vaasquez Peixoto e de dona e ouuerom semel. E dona Moor Rodriguez irmãa deste Meem Rodriguez suso dito e filho dos sobreditos foi casada com Fernam Gomez de Carualho, e fez em ella dom Gill Fernamdez de Carualho que depois foy meestre de Samtiago, e outro que ouue nome e outra que foy casada com Louremço Martiins Ganso que ouue nome dona Fernamdez : e este Louremço Martiins Ganso filho d'Esteuam Louremço Ganso e outra foy freyra.

Digitized by Google

De dona Tareyia Martiins filha de Martim Samchez das Medãas e de dona Dordia Nuniz filha de Nuno Martiins que já dissémos

Esta dona Tareyia Martiins foy casada com Affomsso Rodriguez Michom, e fez em ella dona Maria Rodriguez e dona Guiomar Affomso que foi abadessa d'Almoester : e a dita Maria Rodriguez sua irmãa foy casada com Joham Louremço Dulgueses e ouuerom semel como já dissémos.

De dona Orraca Martiins filha de Martim Samchez das Gedãas e de dona Dordia Nuniz filha de Nuno Martiins que já dissémos

Esta dona Orraca Martiins foy casada com Gomçallo Poro, e fez em ella huum filho que ouue nome Martim Samchez como o avôo : este Martim Samchez foy casado com dona Margarida Gill, e fez em ella Esteuam Martiins que foy de pouca pró, e a com que casou outra tall.

De dona Orraca Oerez filha de dom Huer Gueda e neta de dom Gueda o velho

Esta dona Orraca Oerez foy casada com dom Sueiro Paaez Correa filho de Paay Ramiro que foy o primeiro omde deçemdem os Correãaos, e fez em ella dom Paay Soarez Correa e dona Gontrode Soarez : esta dona Gontrode Soarez Correa foy

TITULO LXIII.°

DE DOM VAASCO NUNIZ DE BRAUAAES FILHO DE E COM QUEM FOY CASADO E QUAAES FILHOS OUUE

Este Vaasco Nuniz de Brauaaes filho de foy casado com dona e fez em ella dom Paay Vaasquez : este dom Paay Vaasquez de Brauaaes foy casado com dona Samcha Soarez filha de dom Sueiro Velho e de dona Aldomça Nuniz, e fez em ella dom Martim Paaez de Golla, e dom Pero Paaez o Pobre que foy casado com dona Eixamea, e dona Moor Paaez, e dona Marinha Paaez, e dona Samcha Paaez. Este dom Martim Paaez de Jolla foy casado com dona e fez em ella dom Gill Martiins : este dom Gill Martiins de Jolla foy casado com dona Tareyia Anes filha de dom Joham Nuniz de Çerueira, e fez em ella Affomsso Gill, e Reymom Gill, e dona Eluira Gill, e dona Moor Gill, e dona Sancha Gill. Dom Affomsso Gill suso dito foy casado com dona E Reymom Gill foi casado com dona E dona Eluira Gill foy casada E dona Moor Gill foy casada com E dona Samcha Gill foy casada com Pere Anes do Vinhall.

De dona Moor Paaez filha de dom Paay Vaasquez de Brauaaes e de dona Samcha Soarez que sse já disse

Esta dona Moor Paaez foy casada com dom Pedrayras de Garua, e fez em ella dom Pero Pirez Grauel, e Gomez Pirez Grauel padre de dom Paay Gomez Gabere, e outras filhas dona Moor Pirez, e dona Maria Pirez, e dona Orraca Pirez. Este dom Pero Pirez Grauel foy casado com dona Ouroana Paaez Correa, e fez em ella semel como já dissémos. E dona Moor Pirez filha segumda de dona Moor Paaez e de dom Pedralluarez de Garua foy casada com E dona Maria Pirez sua irmãa filha dos sobreditos foy casada com E dona Orraca Pirez outra sua irmãa filha dos sobreditos dona Moor Paaez e dom Pedraluarez foy casada com Este dom Gomez Pirez foy casado com dona e fez em ella dom Paay Gomez o que chamarom Gabere.

De dona Marinha Paaez filha de dom Paay Vaasquez de Brauaaes e de dona Samcha Soarez filha de dom Sueiro Velho e de dona Aldomça Nuniz

Esta dona Marinha Paaez foy casada com dom Gomez, o que fez o moesteiro de Souto, e fez em ella Louremço Gomez de Maçeeira e dona Loba Gomez. Este Louremço Gomez de Maçeeira foi casado com dona e fez em ella Joham Louremço e dona Samcha Louremço. Este Joham Louremço foy casado com dona Maria Acha filha de e fez em ella Esteue Anes que chamarom Pintalha-parda,

Digitized by Google

e Louremçe Anes Carneiro, e dona Orraca Anes, e dona Marinha Anes de Maçeeyra. Este Louremçe Anes Carneiro foy casado com dona Moor Pirez filha de Pero Nouaaes e nom ouuerom semel. E Esteue Anes Pintalha-parda suso dito foy casado com dona Orraca Veegas de Portocarreiro irmãa de Gomçallo Veegas o Alfeiram, e fez em ella Fernamdesteuez Pintalho. Este Fernamdesteuez Pintalho foy casado com dona Marinha Nupiz filha de dom Nuno Martiins de Chaçim e de Samcha Correa, e fez em ella duas filhas, a huuma ouue nome dona Maria Fernamdez, e outra ouue nome dona Samcha Fernamdez. Esta dona Maria Fernamdez foy casada com Joham Rodriguez de Valladares, e fez em ella Steue Anes e Martim Anes que nom ouuerom semel. E dona Samcha Fernamdez sua irmãa foy casada com Affomso Vaasquez Pimentel, e fez em ella Rodrigo Affomsso, e Joham Affomsso Pimentel, e dona Enês Affomsso. E o sobredito dom Rodrigo Affomsso irmãao de Joham Affomsso Pimentell foy casado com dona Enês Rodriguez filha de Rodrigo Martiins de Moraaes e nom ouuerom semel.

De Joham Affomsso Pimentel filho d'Affomsso Vaasquez Pimentel e de dona Sancha Fernamdez filha de Fernamdesteuez Pintalho e de dona Marinha Nuniz filha de Nuno Martiins

Este Joham Affomsso Pimentel foy casado com dona Costamça Rodriguez, filha de Ruy Martiins de Moraaes e de dona Gomçalluez filha de Gomçallo Rodriguez de Moreira e de dona Moor Martiins filha de Martim Fernamdez de Leyrea. E dona Enês Affomso Pimentel irmãa do sobredito Joham Affomsso Pimentel de padre e madre foy casada com Samcho Martiins de Baruosa e ouuerom semel.

De dona Orraca Anes filha de Joham Louremço Maçeeira e de dona Maria Acha

Esta dona Orraca Anes foy casada com Gomçallo Gill da Eyróo, o que matarom na Cormáa, e fez em ella duas filhas, a huuma ouue nome dona Orraca Gill e a outra dona Moor Gill. Esta dona Orraca Gill foy casada com Sueiro Meemdez d'Emcoyrados, e destes sayrom semel de caualleiros que chamarom dos Emcoyrados.

De dona Sancha Louremço de Maçeeira filha de Louremço Gomez de Maçeeira e de dona

Esta dona Samcha Louremço de Maçeeira foy casada com Louremço Fernamdez de Cuynha, e fez em ella Vaasco Louremço, e dom Gomez Louremço, e dom Egas Louremço, e Martim Louremço, e Joham Louremço, e dona Orraca Louremço, e dona Samcha Louremço, e dona Marinha Louremço : e estes todos forom casados e ouuerom semel como já dissémos no titullo LV dos de Cuynha.

De dona Sancha Paaez filha de dom Paay Vaasquez de Boruaaes e de dona Sancha Soarez filha de Sueiro Velho e de dona Aldomça Martiins

Esta dona Sancha Paaez foy casada com dom Giral Nuniz Grauel caualleiro, e fez em ella Tareyia Giralldez, e dona Maria Giralldez, e dona Samcha Giralldez. E dona Tareyia Giralldez foy casada com dom Fafez Godiins, e ouuerom semel como já dissémos. E dona Samcha Giraldez foy casada com Fernam Gomçalluez de Cuynha, e fez em ella Louremço Fernamdez de Cuynha que foy casado com dona Samcha Louremço de Maçeeira, e ouuerom semel como já dissémos. E dona Maria Giraldez irmãa da sobredita dona Samcha Giraldez filha dos sobreditos foi casada com Joham Diaz omde ueem os de Freitas : e este Joham Diaz foy casado com Sancha Martiins filha de Martim Fernamdez Pimentel e de dona Samcha Martiins de rriba d'Auisella, e ouuerom semel como já dissémos.

Torna a fallar em dom Egas Paaez que fez Ramdufe e o coutou

Este dom Egas Paaez foy casado com dona e fez em ella dom Gomez Veegas de Penagati, e dom Godinho Veegas que chamarom por sobrenome dom Godinho Mouro, e dom Egas Veegas, e dona Froilhe Veegas : e estes forom casados e ouuerom semel como já dissémos.

Digitized by Google

TITULO LXIIII.°

DE DOM SESNAMDO HUERIZ QUE FUNDOU O MOESTEIRO D'OLUEIRA. E ESTE DOM SESNAMDO FOY FILHO DE DOM SOEYRO DE BRITO E DE DONA

Este dom Sesnamdo Hueriz foi casado com dona e fez em ella Martim Samchez, Martim Espada por sobrenome : e o porque ouue nome Martim Espada foy porque uiuia com huum comde, e aquelle comde com que uiuia matouo outro comde, e filhou este Martim Sesnamdez suso dito a espada do comde com que uiuia e matou o outro comde que o matára com ella em huum castello hu jazia : e este Martim Espada suso dito foy casado com dona e fez em ella dona Esteuainha Martiins. Esta dona Esteuainha Martiins foy casada com Fernam Gomçalluez, e fez em ella Pero Fernamdez Pero do Valle. Este Pero Fernamdez Pero do Valle foy casado com dona Maria Pirez filha de Pere Steuez Danta de terra de Samta Maria e de dona Moor Meendez d'Emcoyrados, e fez em ella Ruy do Valle que foy creligo, e Affomsso Pirez do Valle, e Martim Pirez do Valle.
Este Martim Pirez do Valle foy casado com dona Johana Rodriguez, filha de Rodrigo Aluello e de dona Mafaldafomso filha d'Affomsso Moella e de dona Tareyia Esteueez filha d'Esteuam Aluello : e este Affomsso Martiins Moella foy filho de Martim Meemdez Martim Comde : e este Martim Comde foy filho do comde dom Meemdo o Sousãao de gaamça e de huuma molher de Guimarãaes : e fez em ella Vaasco Martiins e Affomsso Martiins.
Este Vaasco Martiins do Valle foi casado com Leanor Martiins filha de Louremço Martiins Buuall e de dona Tareyia Martiins do Avellaall. Este Affomsso Pirez do Valle filho de Pero Fernamdez Pero do Valle e de dona Maria Pirez foy casado com dona Alda Rodriguez filha deste Rodrigo Aluelo e desta dona Mafaldafonso, e fez em ella Rodrigo Affomsso que foy freyre d'Alcamtara, e Joham Affomsso, e Fernamdafomso que foy creligo, e dona Meçiafomso : e depois que lhe morreo esta molher a Afomso Pirez suso dito casou com dona Aldomça Rodriguez filha de Ruy Fernamdez Luçifer caualleiro de rriba de Lima e de Chamoa Martiins d'Auarí.

De Martim Paaez de Lodares

Este Martim Paaez de Lodares foy casado com dona e fez em ella Joham Martiins de Fornello : e este Joham Martiins de Fornello foy casado com dona Orraca Fafez, e fez em ella Pero do Monte, e dona Maria Anes, e dona Tareyia Anes, e dona Samcha Anes. E a sobredita dona Maria Anes foy casada com dom Vaasco Martiins Pimentel, e fez em ella Martim Vaasquez, e Affomsso Vaasquez Pimentel de Fornello, e dona Orraca Vaasquez, e todos estes forom casados e ouuerom semel como já dissémos, saluo outra filha deste Joham Martiins de Fornello e desta dona Orraca Fafez suso ditos que ouue nome Samcha Anes que foi casada com Joham Nuniz de Cardos, e fez em ella Pere Anes de Cardos e dona Maria Anes que foy casada com Gomçallo Martiins Anourega, e ouuerom semel de caualleiros.

TITULO LXV.°

DO LINHAGEM DE DOM PERO NOUAAES O VELHO QUE FOY NATURALL DE RRIBA DE TEA

Este Pero Nouaaes o velho foy huum que moraua em rriba de Tea, e era homem pobre e foisse aa fromteira pera guareçer aló : e el guareçemdo na fromteira açertousse huuma emtrada que emtrarom os christãaos a terra de mouros : e em esta emtrada e caualgada que fezerom foy hi este Pero Nouaaes o velho com elles, e foi hi catiuo que o catiuarom os mouros e uiueo por longo tempo na prisom. E el jazemdo assy catiuo na prisom tiraromno huuns alfaqueques que fezerom por elle compra, e elle obrigou o corpo aaquelles alfaqueques a lhes pagar aquello que por ell preitejarom. E elle solto veosse a elrrey dom Affomsso de Leom que era na fromteira e aa rrainha e pediulhes por merçêe e por seu naturall que era que lhe fezessem bem e merçêe pera pagar aquello que por elle derom, e que lhe dessem cartas pera os homeens boos de Castella e de Leom e de Galliza e de Portugall e pera os meestres das hordeens e pera os conçelhos, de rrogo pera lhe fazerem bem e ajuda pera pagar aquello por que era obrigado aaquelles que o tirarom de catiuo. E elrrey e a rrainha fezeromlhe bem e merçêe, e deromlhe algo e deromlhe as cartas que lhes pedia. E ell loguo com aquellas cartas que lhe elrrey e a rrainha derom meteosse pela carreira de Castella e de Galliza e de Leom e da fromteira e pella terra de Por-

Digitized by Google

tugall : e de todallas terras por que assy amdou demandamdo deromlhe algo e fezeromlhe bem : e ell pagou aquello per que era preyteiado aaquelles que o tirarom da prisom a que era obrigado, e ficoulhe muy gramde algo e foysse com elle pera Galliza domde era naturall. E meteo todo este auer que assy amdou apanhamdo em milho, porque emtom era refeçe, e poseo em guarda, e amdou guareçemdo pellos homeens boos de Galliza atáa que veo huum anno máao em que valia muyto o pam e a gente morria de fame : e elle vemdeo emtom todo o milho que tiinha e fez em elle muito gramde auer. E com este auer que assy jumtou casou huum seu filho que auia nome Paay Nouaaes o velho com dona Moor Soarez, filha de dom Sueiro Nuniz Velho e de dona Tareyia Anes de Penella como se mostra no titullo XLII de dom Goido Araldez parrafo III.°

D'Affomsso Nouaaes filho de Paay Nouaaes e de dona Moor Soarez que já dissémos

Este Affomsso Nouaaes foy casado com dona Tareyia Rodriguez de Meyra, filha de Ruy Fernamdez de Meyra e de dona Ouroana Pirez Correa como se mostra no titullo XXXI de dona Ouroana Meemdez parrafo VI, e fez em ella Ruy Nouaaes, e Pero Nouaaes, e Martim Nouaaes, e dona Beatriz Nouaaes : e estes todos forom casados e nom ouuerom semel como já dissémos, saluo Ruy Nouaaes que foy casado com dona Maria Fernamdez Churruchãa filha de Fernam Gomçalluez Faroupim, e fez em ella Affomsso Nouaaes, e Paay de Meyra, e Ruy Nouaaes. E estes Paay de Meyra e Ruy Nouaaes suso ditos forom casados e ouuerom semel como já dissémos, saluo Affomsso Nouaaes que foy casado com dona Leanor Rodriguez de Telha filha de Ruy Gomez de Telha e de dona Tareyia Gomçalluez de Saz, e nom ouuerom semel. E depois este Affomso Nouaaes suso dito casou com dona Mariafomso e nom ouuerom semel : e Paay de Meira seu irmãao foy casado com dona Leanor Rodriguez, filha de Rodrigue Anes de Vascomçellos e de dona Meçia Rodriguez filha de Ruy Vaasquez de Penella, e ouuerom semel como já dissémos. E Gomçallo Paaez seu filho foy casado com dona Leanor Martiins filha de Martim Gomçalluez Leitom que foy meestre da ordem de Christus e de dona Costamça Martiins filha de Martim Farazom que foy abadessa de Jaçente, e ouuerom semel como já dissémos. E dona Miçia Rodriguez outrossy filha dos sobreditos Paay de Meira e de dona Leanor Rodriguez foi casada com Lopo Soarez filho d'Esteuam Soarez senhor d'Albergaria de Paay Delgado, e ouuerom semel como já dissémos.

De Pero Nouaaes sobredito filho de Paay Nouaaes o velho e de dona Moor Soarez

Este Pero Nouaaes foy casado com dona e fez em ella Pero Nouaaes e dona Tareyia Pirez. Este Pero Nouaaes que ouue nome como o padre foy casado com dona Maria a Patarinha de Samtarem, e fez em ella Gomez Pirez que nom ouue semel. E dona Tareyia Pirez irmãa do dito Pero Nouaaes filha dos sobreditos foi casada com Sueiro Gomçalluez de Barundo, e fez em ella Amrrique Soarez, e Esteuam Soarez, e Sentill Soarez, e Paay Soarez, e dona Tareyia Soarez, e dona Orraca Soarez que foy abadessa de Vall-boa. Este Amrrique Soarez filho primeiro do dito Sueiro Gomçalluez e de dona Tareyia Pirez foy casado com dona Esteuaynha Martiins filha de Martim Gomez Ansur, e fez em ella Viçemte Soarez. Este Viçemte Soarez foy casado com dona Fernamdez filha de Fernam Colaço de Portell : e morreo este Amrrique Soarez suso dito e casou depois esta dona Esteuainha Martiins com Vaasque Anes Çesar, e fez em ella dona Maria Gomez que foy casada com Gomçallo Vaasquez de Gooes assy como já dito he. E Paay Soarez filho de Soeiro Gomçalluez de Barundo e de dona Tareyia Pirez sobreditos foy moordomo do iffamte dom Affomsso de Portugall, e foy casado com dona Maria Gomez filha de Gomez Martiins e fez em ella dona Costamça Soarez. Esta dona Costamça Soarez foy casada com Joham Rodriguez de Vascomçellos, e fez em ella semel como já dissémos. E dona Tareyia Soarez irmãa do sobredito Paay Soarez e filha dos ditos Sueiro Gomçalluez e dona Tareyia foy casada com Abrill Pirez de Quintella, e ouue linhagem de caualleiros : e Esteuam Soarez seu irmãao foy casado com dona e Sentill Soarez irmãao do dito Esteuam Soarez e filho dos sobreditos foy casado com dona e ouuerom linhagem de caualleiros.

Ora torna a fallar em Fernam Gomçalluez Barundo irmãao de Sueiro Gomçalluez e de Joham de Barundo

Este Fernão Gomçalluez de Barundo foy casado com dona e fez em ella semel de caualleiros. E o sobredito Fernam Soarez, e Sentill Soarez irmãaos de Paay Soarez moordomo do iffamte dom Affomsso morreo na lide d'Alfayates quamdo lidou dom Aluar Nuniz de Lara com os comçelhos de toda a terra seemdo elle vassallo de dom Aluaro. E o sobredito Esteuam Soarez irmãao deste Fernam Soarez morreo na lide de Tigaate com dom Nuno o boo cujo vassallo era, e os outros irmãaos casarom e fezerom semel como já dissémos.

Digitized by Google

TITULO LXVI.°

DOS D'AFOMSECA QUE SOM PADROEIROS E NATURAAES DO MOESTEIRO DE MANÇELLUS : E QUEREMOS PRIMEIRO COMEÇAR EM MEEM GOMÇALUEZ D'AFOMSECA

Este Meem Gomçalluez da Fomseca foy casado com dona Maria Pirez de Taauares irmãa d'Esteuam Pirez de Taauares o primeiro que já dissémos, e fez em ella Ruy Meemdez, e Vaasco Meemdez da Fomseca, e Fernam Meemdez da Fomseca. Este Ruy Meemdez da Fomseca filho primeiro do sobredito Meem Gomçalluez da Fomseca foi casado com dona Tareyia Anes, e fez em ella Affomsso Rodriguez Michom : este Affomsso Rodriguez Michom foy casado com dona Tareyia Martiins filha de Martim Samchez das Medãas e de dona Dordia Nuniz, e ouuerom semel como adeante diremos. E Vaasco Meemdez da Fomseca filho segumdo dos sobreditos Meem Gomçalluez da Fomseca e de dona Maria de Taauares foy casado com dona Maria Martiins filha de Martim Samchez das Medãas e de dona Fruilhe Nuniz, e ouuerom semel como se mostra no titullo LXII dos d'Aguiar parrafo v. E Fernam Meemdez da Fomseca irmãao do dito Vaasco Meemdez da Fomseca e filho dos sobreditos foy casado com dona Esteuainha Gill filha de Gill Babilom e de dona Gomçalluez, e fez em ella Enês Fernamdez que foy casada com Gomçallo Veegas d'Atayde e ouuerom semel comò já dissémos.

De Gill Babilom

Este Gill Babilom foy casado com dona e ouuerom semel de caualleiros dos Babilõoes. E o sobredito Meem Gomçalluez da Fomseca que dissémos depois que lhe morreo esta dona Maria Pirez de Taauares que foy a primeira molher casou depois com dona e fez em ella Pero Meemdez, e Louremço Meemdez, e dona Eluira Meemdez. Este Pero Meemdez foi casado com dona . e fez em ella Gomçallo Pirez, e Vasco Pirez, e Ruy Pirez que morreo sem semel : e o sobredito Gomçallo Pirez foi freire da ordem de Samtiago. E Vaasco Pirez foy casado com dona Costamça Esteuez, e fez em ella Louremço Vaasquez e Ruy Vaasquez, e ouuerom ambos semel como se mostra no titullo LXII de dom Pero Meemdez d'Aguiar. E dona Eluira Meemdez irmãa do dito Vasco Pirez e filha dos sobreditos Pero Meemdez da Fomseca e de dona foy casada com Martim Anes d'Aluellos, e fez em ella o bispo dom Vaasco Martiins da Guarda, e Esteuam Martiins d'Aluellos, e dona Guyomar Martiins d'Aluellos : e estes forom casados e ouuerom semel.

Domde uem dona Tareyia Anes e os que della deçemderom : e começa em Gomçallo Gomçalluez Bezerra como foy boo caualleiro e os filhos que ouue

Este Gomçallo Gomçalluez Bezerra foy muy boo caualleiro e ouue huum máao irmãao e de máaos feitos que ouue nome Sueiro Gomçalluez Sueiro Bezerra : e este Sueiro Bezerra ouue filhos bem máaos como elle e de tam máaos feitos, e forom treedores tambem o padre como os filhos, cá derom peça de castellos na Beyra que tiinham delrrey dom Sàmcho a que aviam feita menagem por elles, e deromnos ao comde dom Affomsso de Bollonha quamdo viinha por gouernador do rregno per mamdado do papa. E este Gomçallo Gomçalluez Bezerra suso dito foi casado com dona e fez em ella huma filha que ouue nome dona Tareyia Gomçalluez que foy boa dona e foy casada com Joham Soarez Chico filho de Sueiro Froiaz do couto de Loymir, e fez em ella huuma filha e huum filho que ouue nome Martim Anes, Martim Sam Colmado por sobrenome, e a filha ouue nome dona Tareyia Anes. Este Martim Anes, Martim Sam Colmado por sobrenome, foy casado com dona E dona Tareyia Anes sua irmãa foy casada com Ruy Meendez da Fomseca, e fez em ella Affomsso Rodriguez que chamarom Michom, e Esteuam Rodriguez, e dona Orraca Rodriguez. Este Affomsso Rodriguez Michom foy casado com dona Tareyia Martiins filha de Martim Sanchez das Medãas e de dona Dordia Nuñiz, e ouue della huma filha que ouue nome dona Maria Rodriguez que foy casada com Joham Louremço Dulgueses, e ouuerom semel como já dissémos. E depois que lhe morreo esta molher a Affomsso Rodriguez filhou huma moça e crioua que auia nome dona Maria Anes, e fez em ella Joham Affomsso Michom, e Vaasco Affomsso Michom, e dona Aldomça Rodriguez : e depois que ouue estes filhos desta dona Maria Anes suso dita rreçebeoa por molher lidima. E Joham Affomsso Michom seu filho foy casado com dona em Alamquer : e Vaasco Affomsso Michom seu irmãao filho dos sobreditos foy casado com dona E dona Aldomça Rodriguez outrossy filha dos ditos Affomsso Rodriguez Michom e de dona Maria Anes e irmãa dos sobreditos foi casada com Joham Louremço filho de Louremço Paaez Guedez.

Digitized by Google

D'Esteuam Rodriguez filho de Ruy Meendez da Fomseca e de dona Tareyia Anes filha de Joham Soarez Choyto

Este Steuam Rodriguez foy casado com dona Tareyia Rodriguez, filha de Ruy Vaasquez de Panoyas que foy filho de dom Vaasco Meemdez de Sousa de barregãa irmãao de dom Gomçallo Meemdez e de dom Garçia Meendez, e fez em ella huuma filhà que ouue nome dona Moor Esteuez que foy casada com Ruy Paaez d'Agares e fez em ella huma filha que ouue nome dona Guiomar Rodriguez. Esta donà Guiomar Rodriguez foy casada com dom Louremço Pirez de Tauara, e fez em ella dous filhos e huma filha, huum dos filhos ouue nome Louremço Pirez e o outro ouue nome Louremço Pirez, e a filha ouue nome Louremça Pirez. Este Louremço Pirez filho primeiro dos sobreditos dom Louremço Pirez e dona Guiomar Rodriguez foy casado com dona
E Louremço Pirez seu filho segumdo foy casado com dona E Louremça Pirez irmãa do dito Louremço Pirez filha dos sobreditos foy casada com E o sobredito Esteuam Rodriguez depois que lhe morreo esta molher suso dita filhou huma barregãa em Ermamar que ouue nome dona Maria Gallega, e fez em ella huum filho que ouue nome Vaasque Steuez que foy freyre do Espital, que ouue nome frey Vaasque Esteuez Menamcorea.

De dona Orraca Rodriguez irmãa d'Esteuam Rodriguez de que já dissémos

Esta dona Orraca Rodriguez foy casada com Esteuam Martiins do couto de Loymir filho de Martim Viçemte, e este Martim Viçemte filho de Viçemte Veegas que foy couteiro de Loymir : e este Esteuam Martiins suso dito fez em esta sa molher Orraca Rodriguez Gomçallo Martiins e Fernam Martiins que chamarom da Fomseca, e forom boos caualleiros : e ouue esta molher outra filha que ouue nome dona Bringueira Esteuez. E Gomçallo Martiins da Fonseca seu irmãao foy casado com dona Maria Garçia que era naturall d'Aragom, e fez em ella huma filha que ouue nome dona Tareyia Gomçalluez : e esta dona Tareyia Gomçalluez foy casada com dom Affomsso Rodriguez filho de dom Ruy Garçia do Casall que foy boo caualleiro de gram fazemda, e fez em ella Ruy Garçia, e Pero Affomsso, e dona Maria Affomsso que foy casada com Rodrigo Aluarez de Pereyra filho de dom Aluaro Pereyra que foy prioll do Espitall. E o sobredito dom Gomçallo Martiins depois què lhe morreo esta dona Maria Garçia casou elle com dona Johana Martiins filha de Martim Affomsso de Merloo e de dona Marinha Vaasquez, e fez em ella filhos e filhas.

De Fernam Martiins da Fonseca irmãao de Gomçallo Martiins de padre e de madre suso ditos

Este Fernam Martiins foy casado com Tareyia Pirez Varella filha de Pero Anes Palha, huum burgês hom-rrado de Santiago, e de dona Orraca Fernamdez filha de Fernão Varella que foy muy boo caualleiro, e fez em ella Vaasco Fernamdez Coutinho, e dona Fernamdez que se uê casada com Esteuam Mafaldo. E este Vaasco Fernamdez se uê casado com dona Gomçalluez filha de Gomçallo Vaasquez de Moura e de dona Beatriz Gomçalluez filha d'Aluaro Gomçalluez de Sequeira. E a sobredita dona Tareyia Anes madre d'Affomsso Rodriguez Michom suso dito ante que ella casasse com Ruy Meendez da Fomseca suso dito foy ante casada com Paay Monteyro, e fez em ella Gomçallo Paaez que foy abade de Samdim e coonigo de Lamego, e outro que ouue nome Martim Paaez : e este Martim Paaez foy casado com dona

De dona Brimgueira Esteuez filha d'Esteuam Martiins e de dona Orraca Rodriguez filha de Ruy Meendez da Fomseca

Esta dona Brimgueira Esteuez foy casada com Gomçallo Meemdez que chamarom por sobrenome Gomçallo Samdeu, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Beatriz Gomçalluez que foi casada com Vaasco Martiins Picamço.

Torna a Gomez Martiins que foy dos Villarinhos e da Queijada, e dos de Vall-de-uez

Este Gomez Martiins foi casado em Samtarem com huma dona que chamarom Maria Anes Solteira, e ouuerom semel de caualleiros.

Digitized by Google

TITULO LXVII.°

DOS DE TAAUARES PORQUE FOROM BOOS CAUALLEIROS : E QUEREMOS COMEÇAR EM DOM ESTEUAM PIREZ DE TAAUARES

Este dom Esteuam Pirez de Taauares foi casado com dona Ouroana Esteuez filha do alcaide dom Esteue Annes de Couilhãa. E este alcaide dom Esteue Anes em como quer que fosse çidadãao, que foy filho de huum que foy tambem çidadãao que ouue nome Joham Veegas que moraua em Couilhãa que foy muito homrrado, foy casado com dona Tareyiafomso filha d'Affomsso Hermigiz do Amarall, e fez em ella dona Ouroana Esteuez e outro filho que ouue nome Joham Esteuez da aldea do alcayde. E este Esteuam Pirez de Taauares ouue outra irmãa que ouue nome dona Maria Pirez que foi casada com Meem Gomçalluez da Fomseca, e fez em ella Ruy Meendez, e Meemdez da Fomseca que chamarom Feyiom por sobrenome, e Vaasco Meemdez da Fomseca que morreo na lide de Gouuca, e Fernam Meemdez, que forom casados e ouuerom semel como já dissémos em este titullo d'ante. E o sobredito Esteuam Pirez fez em esta sa molher dona Ouroana Esteuez Pere Esteuez e Joham Esteuez Orualhuz. Este Pere Esteuez de Taauares foy casado com dona Maria Esteuez filha d'Esteuam Pirez de Molles e de dona Orraca Pirez Correa, e fez em ella Esteuam Pirez de Taauares que ouue nome come o auôo e dona Maria Pirez de Taauares. Este Esteuam Pirez de Taauares foy casado com dona Maria Pirez irmãa do meestre dom Sueiro Pirez d'Alcamtara e filha de Giral Pirez Maldoado, e fez em ella Pere Esteuez que ouue nome como o avôo, e Gomçallo Esteuez, e Joham Esteuez que nom ouue semel. Este Pere Steuez que ouue nome como o avôo foy casado com dona Maria Dade filha de Gomçallo Anes Brochardo e de dona Toda Martiins d'Aragom, e ouuerom filhos. E Gomçallo Esteuez de Taauares seu irmãao filho dos sobreditos foy casado duas uezes, a primeira vez foy casado com dona Aldafomsso filha d'Affomsso Pirez Ribeiro e de dona Maria Pirez, e nom ouue della semel : e depois que lhe morreo esta molher suso dita casou com dona Leanor Rodriguez filha de Meem Rodriguez de Vascomçellos.

De Joham Esteuez que chamarom Orualhuz filho d'Esteuam Pirez de Taauares e de dona Ouroana Esteuez de que sse já failou

Este Joham Esteuez que chamarom Orualhuz foy casado com dona Samcha Fernamdez filha de Fernamdafomso Gato e de dona e fez em ella Gomçalle Anes, e Esteue Anes, e Pere Anes Orualhuz : e os sobreditos Gomçallo Anes e Pere Anes morrerom em Fornos d'Algodres com Pere Esteuez seu tio, hu matarom Affomsso Correa e os que com elle viinham, e matarom elles : e o sobredito Esteue Anes, irmãao destes Gomçallo Anes e Pere Anes que dissémos, matouo depois Martim Affomsso de Merloo em Pinheiro apar de Taauares pela morte d'Affomsso Correa cujo primo coirmãao era.

De Joham Esteuez filho do alcayde dom Esteue Anes de Couilhãa e de dona Tareyiafomso filha d'Affomsso Hermigiz do Amarail

Este Joham Esteuez foi casado com dona Fruilhe Louremço, filha de dom Louremço Soarez de Valladares e de dona Samcha Pirez de Moezellos filha de Pero Martiins Çafaram e de dona Maria Gücendi huuma boa dona e homrrada de terra de Samta Maria, e fez em ella dona Maria Anes que foy casada com Nuno Martiins Barreto e fez em ella huma filha que ouue nome dona Bringueira Nuniz. Esta dona Bringueira Nuniz foi casada com Ruy Gomçalluez Pereyra, filho de Gomçallo Pereyra de gaamça e irmãao do arçebispo dom Gomçallo Pereyra, e foy boo caualleyro e de grain fazemda, e fez em ella Gomçallo Pereyra, e Aluaro Pereyra, e Ruy Pereyra como se mostra no titullo xxi de rrey Ramiro parrafo

Torna a dona Maria Soarez que Pero Rodriguez de Penella rroussou

Esta dona Maria Soarez que rroussou Pero Rodriguez de Penella e casou depois com ella e fez em ella Esteuam Pirez que foy casado com dona Pirez e dona Tareyia Pirez de Freeriz. Esta dona Tareyia Pirez de Freeriz foi casada com Esteuam Gomez Zagomba, e fez em ella Vaasco Gomez Zagomba, e dona Orraca Gomez Zagomba que foi casada com Esteuam Hermigiz de Teixeira e ouuerom semel como já dissémos. E Vaasco Gomez Zagomba seu irmãao foy casado com dona Maria Pirez filha de dom Pedrome de Pereyra e de dona Tareyia Anes filha de Joham Pirez Redomdo, e fez em ella dona Tareyia Vaasquez que foy casada com Samcho Nuniz de Bragamça e ouuerom semel como já dissémos. E a sobredita dona Maria Veegas de Regallados que já dissémos foy casada com Pero Louremço de Gumdar e ouuerom semel como já dissémos.

Digitized by Google

Torna a Gomçallo Paaez que foy naturall de Monte-longo

Este Gomçallo Paaez foi casado com dona Ouroanafomso, e ouuerom linhagem de caualleyros de huum escudo e de huma lamça. E Moninho Poro que moraua em Bouças foi casado com dona Ouroanafomso filha d'Affomsso Varella, e ouuerom semel de caualleiros.

TITULO LXVIII.°

DE DOM PAAY DELGADO QUE FOY BOO CAUALLEIRO E HOMRRADO. QUE FOY NA TOMADA DE LIXBOA QUAMDO A ELREY DOM AFFOMSSO O PRIMEIRO REY DE PORTUGALL FILHOU AOS MOUROS

Este dom Paay Delgado fez a albergaria de Paay Delgado : e este dom Paay Delgado foy casado com dona Yoni, e fez em ella dous filhos, huum ouue nome Martim Paaez e o outro ouue nome Pero Paaez. Este Martim Paaez foy o mayor, e foy casado com dona e fez em ella huma filha que ouue nome dona Maria Paaez, que foi casada com huum caualleiro que ouue nome dom Xira e fez em ella huum filho que ouue nome Martim Xira que foy muy boo caualleiro. E depois que morreo este dom Xira suso dito casou esta dona Maria Paaez com huum irmãao do bispo dom Ayras Vaasquez de Lixboa que ouue nome Fernam Ermigiz. E este bispo dom Ayras Vaasquez era homem filho d'algo, e era naturall de terra de Lima, e fez em ella Ermigo Fernamdez e Sueiro Fernamdez : e estes ambos forom boos caualleiros e forom com o comde na lide da Azinhagaa apar de Santarem.

De Sueiro Fernamdez filho de Fernam Ermigiz irmãao do bispo dom Ayras Vaasquez de Lixboa e filho de dona Maria Paaez filha de Martim Paaez suso dito

Este Sueiro Fernamdez foi casado com dona Samcha Martiins filha de Domingos Martiins, o que emforcou elrrey dom Affomsso no moinho, e fez em ella Esteuam Soarez o velho e dona Esteuainha Soarez que foy

Este Esteuam Soarez o velho foy boo caualleiro e foy casado com dona Maria Rodriguez Coreesma filha de Ruy Vaasquez Coreesma e de dona e fez em ella Esteuam Soarez o moço que foy boo caualleiro, e huma filha que ouue nome dona Marinha Vaasquez. Este Esteuam Soarez o moço foy casado com dona Maria Louremço, filha de Louremço Martiins irmãao de dom Joham Martiins de Soylhãaes que depois foy arçebispo de Bragaa, e fez em ella Lopo Soarez que foy senhor d'Albergaria, e Esteuam Soarez que ouue nome como o padre, e Aluaro Soarez, e Diego Soarez, e Marinha Vaasquez. E Lopo Soarez filho do dito Esteuam Soarez foi casado com dona Meçia Rodriguez filha de Paay de Meira e de dona Leanor Rodriguez de Vascomçellos, e fez em ella Lopez que foy casada com dom Vaasco Martiins de Cuynha filho de dom Martim Vaasquez de Cuynha como se mostra no titullo E Esteuam Soarez que ouue nome come o padre matouo huma pedra de emgenho sobre Touro. E Aluaro Soarez seu irmãao foy E Diego Soarez outrossy filho do dito Esteuam Soarez e irmãao dos sobreditos foy Esta dona Marinha Vasquez foy casada com Martim Affomsso de Merloo e ouuerom semel como já dissémos.

De Martim Xira que foy boo caualleiro e foi filho de dom Xira e de dona Maria Paaez filha de Pero Paaez e de dona

Este Martim Xira foy casado com dona e fez em ella dona Aldomça Martiins, e Tareyia Martiins que se uè casada com dom Lopo Rodriguez como se mostra no titullo L dos Pachecos parrafo II.
E dona Aldomça Martiins foy casada com huum çidadãao de Lixboa homrrado que ouue nome Domimgos Martiins : e este Domimgos Martiins emforcouo elrrey dom Affomsso de Portugal em huum moynho : e este Domimgos Martiins fez em esta dona Aldomça Martiins sa molher huma filha que ouue nome dona Samcha Martiins e dona Dordia Martiins. Esta dona Samcha Martiins suso dita foy casada com Sueiro Fernamdez que já dissémos, e ouuerom semel como já dissémos. E dona Dordia Martiins sua irmãa foy casada duas vezes, a primeira vez foy casada com Joham Reymondo de Portocarreyro, e outra vez foy casada com Pero Botelho de rriba de Vizella, e d'ambos ouue semel como já dissémos.

Digitized by Google

De dona Tareyia Martiins filha de Martim Xira e de dona

Esta dona Tareyia Martiins foi casada com Lopo Rodriguez de Pauha, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Esteuainha Lopez que foy casada com Joham Fernamdez Pacheco de Ferreira filho de Fernam Rodriguez de Ferreyra e de dona Costamçafomso de Caambra, e ouuerom semel como já dissémos.

Torna a Martim Paaez filho de Paay Delgado que já dissemos e de dona Yom irmãa de Pero Paaez de padre e madre

Este Martim Paaez foi casado com dona e veerom del caualleiros que chamarom os Rebollos.

TITULO LXIX.º

DE DOM LIGEL QUE FOY NATURALL DE FRAMDES, E FOI NA FILHADA DE LIXBOA COM ELREY DOM AFFOMSSO O PRIMEIRO REY DE PORTUGALL

Este dom Ligel de Framdes casouo elrrey dom Affomsso, depois que tomou Lixboa, com dona Dordia, filha do alcayde dom Pero Veegas que foy o primeiro alcaide de Lixboa : e foyo per lomgos tempos, e teue Palmela ante que Lixboa fosse tomada. E este dom Ligel fez em esta dona Dordia sa molher Bertollameu Ligel : este Bertollameu Ligel foy casado com dona filha de e fez em ella Esteuam Bertollomeu : este Esteuam Bertollomeu foi casado com dona filha de e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Tareyia Pirez. Esta dona Tareyia Pirez foi casada com Girall Gomçalluez, e fez em ella huum filho que ouue nome Ruy Gomçalluez Framco : este Ruy Gomçalluez foy casado com dona Maria Pirez filha de Pero Martiins da Alfama, e fez em ella huum filho que ouue nome Ruy Gomçalluez come o padre. Da outra parte domde vem este Ruy Gomçalluez Franco suso dito foy per esta guisa : dom Guilham de la Corni e dom Ruberte de la Corni eram ambos irmãaos, e deulhes elrrey a Atouguia porque forom com ell na filhada de Lixboa, e forom emde alcaydes e senhores gram tempo : e morreo dom Guilham de la Corni suso dito sem filho e sem filha e ficou o senhorio e a alcaydaria a seu irmãao dom Ruberte de la Corni.

De dom Ruberte de la Corni irmãao de dom Guilham de la Corni de que sse atrás disse

Este dom Ruberte de la Corni foy casado com dona e fez em ella huum filho que ouue nome Joham Rubertez que foy alcayde da Atouguia : este Joham Rubertez foy casado com dona e fez em ella Gomçalleanes que outrossy foy alcayde da Atouguia. Este foy casado com dona Tareyia Gill filha de Gill Varella, e fez em ella Girall Gomçalluez da Atouguia que foy padre de Ruy Gomçalluez Framco. E este Gill Varella, padre desta dona Tareyia Gill que já dissémos foy molher deste Gomçallo Anes suso dito, foy filho de Joham Varella e de dona Esteuainha Pirez filha de Pero Leuel.

Torna a fallar em Ruy Gomçalluez que ouue nome como o padre e foy filho de Ruy Gomçalluez Framco e de dona Maria Pirez filha de Pero Martiins da Alfama

Este Ruy Gomçalluez que ouue nome come o padre foy

TITULO LXX.º

DE DOM ROOLIM QUE FOY O PRIMEIRO ALCAYDE E SENHOR DA AZAMBUJA

Este dom Roolim foy naturall de Framdes, homde leixou huma sua filha que ouue nome dona Maria Rool. E dêsque este dom Roolim foy em Portugall mamdou a Framdes por esta sa filha, a qual foy casada com Gomçallo Fernamdez de Taauares e fez em ella huum filho que ouue nome Fernam Gomçalluez. E quamdo morreo este dom Roolim ficou o senhorio da Azambuja ao dito Fernam Gomçalluez seu neto, o qual foy casado com dona

Digitized by Google

Ouroana Godiiz, filha de dom Godinho de Pousada de Tamall e de dona Samcha Pirez filha de dom Pero Soarez Escaldado de gaamça, e fez em ella Ruy Fernamdez que foy alcayde da Azambuja, e dona Tareyia Fernamdez, e dona Orraca Fernamdez. Este Ruy Fernamdez alcayde da Azambuja foy casado com dona Eluira Fernamdez do Avelaall filha d'Esteuam do Avelaall e de dona e fez em ella Pero Rodriguez que depois foy alcayde da Azambuja, e Fernam Rodriguez, e Joham Rodriguez, e Esteuam Rodriguez. Este Pero Rodriguez alcayde da Azambuja foy casado com dona Tareyia Rodriguez, filha de Ruy Fernamdez caualleyro da Nhourega parente de dom Joham d'Auoym, e fez em ella Gomçallo Rodriguez que foy alcayde da Azambuja, e Lopo Rodriguez, e Pero Rodriguez que ouue nome como o padre, e dona Beatriz Rodriguez, e dona Alda Rodriguez. Este Gomçallo Rodriguez foy casado com dona filha d'Esteuam Esteuez Carrinho d'Euora, e depôs morte de Pero Rodriguez seu padre foy elle depois alcaide da Azambuja, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Gomçalluez : esta dona Gomçalluez foy casada com Lopo Pirez e ouuerom semel. E Fernam Rodriguez, filho de Ruy Fernamdez e de dona Eluira Fernamdez e irmãao de Pero Rodriguez seu avôô desta dona Gomçalluez, foy casado com dona e nom ouuerom semel. E Joham Rodriguez seu irmãao deste Fernam Rodriguez e filhos dos sobreditos foy casado com dona Tareyia Meendez filha de Meem Gomçalluez que matarom em Portallegre e ouuerom semel : e este dito Joham Rodriguez depois que lhe morreo esta dona Tareyia Meemdez sa molher casou com dona Tareyia Gill filha de Gill Payam, e ouuerom semel. E dona Alda Rodriguez, sobrinha deste Joham Rodriguez e filha de Pero Rodriguez alcayde da Azambuja seu irmãao, foy casada com Gill Martiins Barreto, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Beatriz Gill que foy casada com

E dona Beatriz Rodriguez irmãa da sobredita Alda Rodriguez de padre e de madre foy casada com Martim Fernamdez de Caambra, e fez em ella Affomsso Correa, e outro que ouue nome Correa. Este Affomsso Correa foy casado E dona Tareyia, filha de Fernam Gomçalluez alcayde e senhorio da Azambuja neto de dom Roorim Fernamdez, foy casada com Martim Gomez d'Ansur, e fez em ella dona Esteuainha Martiins e Joham Martiins. Esta dona Esteuainha Martiins foy casada com Amrrique Soarez, e fez em ella huum filho que ouue nome Vaasco Soarez, o quall foy casado com dona E a sobredita Esteuaynha Martiins depois que lhe morreo este Amrrique Soarez suso dito casou ella com Viçemte Anes Çesar, e fez em ella huma filha que ouue nome dona Maria Gomez : e esta dona Maria Gomez foy casada com Gomçallo Vaasquez de Gooes, e nom ouuerom semel. E Joham Martiins, irmãao da sobredita dona Esteuainha Martiins e filho de Martim Gomez e de dona Tareyia Fernamdez, foy casado com dona

Torna a fallar em dona Orraca Fernamdez filha de Fernam Gomçalluez e irmãa de Ruy Fernamdez alcayde da Azambuja

Esta dona Orraca Fernamdez foy casada com Ruy Gomez Colmeeiro, e fez em ella huma filha que ouue nome dona Tareyia Rodriguez, e outra que ouue nome dona Samcha Rodriguez. Esta dona Tareyia Rodriguez foy casada com Joham Martiins filho de E dona Samcha Martiins foi casada com Pero Rool e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Orraca Pirez que foi casada com Pero Martiins Bramdom, e depois casou com dom e fez em ella semel de caualleiros.

TITULO LXXI.º

DE DOM SUEIRO LOMGO DE BELSAR QUE FOY BOO CAUALLEIRO E HOMRRADO

Este dom Sueiro Lomgo de Belsar foy boo caualleiro e homrrado, e foy casado com dona filha de E deste dom Sueiro Lomgo de Belsar sayo Paay Soarez : e este Paay Soarez se uê casado com dona e fez em ella Martim Paaez da Erosa e Paay Paaez da Erosa. Este Martim Paaez da Erosa foy casado com dona Maria Martiins da Baruelha, e deçemderom del linhagem de caualleiros os que chamam da Granja e os da Inhua e os Regados. E Paay Paaez da Erosa foy casado duas vezes, a primeira vez foy casado com dona Moor Meemdez d'Esposade : e depois que lhe morreo esta Moor Meendez d'Esposade casou com dona Esteuainha Nogueira de terra de Samta Maria, e d'ambas ouue linhagem de caualleiros de huum escudo e de huma lança. E este Paay Paaez da Erosa fez em esta dona Moor Meendez d'Esposade sa molher primeira Ruy Paaez Bugalho que foi boo caualleiro e priuado delrrey dom Dinis.

Digitized by Google

TITULO LXXII.°

DE FERNAM BRAMCO O VELHO DE LOUREDO

Este Fernam Bramco o uelho de Louredo foy casado com dona e fez em ella Amrrique Fernamdez : este Amrrique Fernamdez foi casado com dona e fez em ella Fernam Louredo de terra de Samta Maria. Este Fernam Louredo foy casado com dona e fez em ella Amrrique Fernamdez, e dona Orraca Fernamdez que foy casada com Esteuam Hermigiz da Teixeira. Este Amrrique Fernamdez foy casado com dona e fez em ella Rodrigo Amrriquez : este Rodrigo Amrriquez foy casado com dona Maria Gomçalluez de Barumdo, e fez em ella Steuam Rodriguez de terra de Samta Maria : e esta dona Maria Gomçalluez foy irmãa de Joham Gomçalluez e de Gomçallo Gomçalluez de Barundo. Este Steuam Rodriguez seu filho foi casado com dona Margarida Pirez Pimentel filha de Pero Pimentel, e fez em ella Pere Steuez de Villa-mayor e Fernam Bramco. Este Pere Esteuez foi casado com dona Samcha Vaasquez filha de Vaasco Peixoto e de dona Moor Eanes e fez em ella dona Guiomar Pirez. Esta dona Guiomar Pirez foi casada com Ruy Gomez d'Azeuedo filho de Gomez Paaez d'Azeuedo e de dona Costamça Rodriguez de Vasconçellos e ouuerom semel. E Fernam Bramco filho d'Esteuam Rodriguez e de dona Margayda Pirez Pimentel foy casado com dona Maria Rodriguez, filha de Ruy Pirez Rebotim e de dona Maria Martiins filha de Martim Rodriguez Comdeixa e de dona Maria Pacheca irmãa de Fernam Rodriguez Pacheco, e fez em ella Esteuam Bramco que morreo em terra da Maya.

De Gomçallo Rodriguez da Maya o velho do couto de Palmazãao, cá dalli se chamarom elle e todollos seus, e dos que delle deçemderom, saluo Ruy Gomçalluez que se chamou Babilom assy como adiamte ouuiredes

Este Gomçallo Rodriguez do couto de Palmazãaos foi casado com dona Samcha Gomçalluez de Barundo, e fez em ella Ruy Gomçalluez que se chamou depois Babilom, e Fernam Gomçalluez, e Gill Gomçalluez. Este Ruy Gomçalluez Babilom foisse a terra de Babilonia a fazer suas cauallarias pera gaanhar algo como o faziam os caualleiros em aquel tempo, cá hiam seruir os senhores com seus cauallos e com suas armas, e tirauam delles algo e proll. E açertousse que chegou a casa de huum homem boo de gramde alcauella como se fosse homem boo muito homrrado ou comde : e este homem boo lhe pregumtou que homem era, e elle lhe disse que era caualleiro e que hia pera o seruir, cá lhe disserom que avia d'auer lide com alcauellas e companhas gramdes de sua irmãa, que outrossy era muito homrrada e de gram poder, e morreralhe o marido e ficaromlhe filhos pequenos. E este homem boo pregumtou a Ruy Gomçalluez se trazia carta de cauallaria, e elle disse que em sa terra nom pregumtauam ao caualleiro por carta de cauallaria, senom ao creligo por carta das hordeens : e espediosse logo delle e foysse pera aquella sa irmãa, e ella reçebeo muy bem e prouguelhe com elle. E neesto chegou o dia em que avia de seer a llide, e este Ruy Gomçalluez armoussi e o cauallo e foisse aa lide : e perdeo a lamça e a espada em fazemdo muito bem, e ouuesse a tornar aa maça. E amdou tanto pella lide que topou com aquelle homem boo, o que lhe dissera que lhe mostrasse a carta da cauallaria, e deulhe com aquella maça tam gram ferida que deu com elle do cauallo em terra. E aquelle homem boom chamoulhe por sobrenome Babilom, cá lhe nom sabia outro nome. e disselhe «Aa Babilom, matasteme! e quem es?» e elle disse «o a que demandaste que te mostrasse a carta como era caualleiro : esta maça tragia eu com que te seruisse e com esta te deseruirey». E foy vemçido aquelle homem boo por este Ruy Gomçalluez que o derribou. E dalli adeante ouue nome este Ruy Gomçalluez Babilom porque lho chamou assy aquelle homem boo quando o elle derribou, e porque aquella lide que el vemçeo foy em terra de Babilonia. E depois tornousse este Ruy Gomçalluez Babilom pera sa terra com muy gramdalgo que gaanhou em aquella terra. E Fernam Gomçalluez irmãao deste Ruy Gomçalluez Babilom suso dito e filho dos sobreditos Gomçallo Rodriguez da Maya o velho e dona Samcha Gomçalluez foy casado com dona Esteuaynha Martiins filha de Martim Espada, e fez em ella Pero Fernamdez Pero do Valle que foy casado e ouue semel como já dissémos.

Digitized by Google

TITULO LXXIII.º

DO LINHAGEM DOMDE VEEM OS MARINHOS DOMDE O MAIS LOMGE SABEMOS E FOROM NATURAAES DE GALLIZA

O primeiro foi huum caualleiro boo que ouue nome dom Froyam, e era caçador e monteiro. E andamdo huum dia em seu cauallo per rriba do mar a seu monte achou huma molher marinha jazer dormindo na rribeira. E hiam com elle tres escudeiros seus, e ella quamdo os semtio quisesse acolher ao mar, e elles forom tanto empós ella atáa que a filharom ante que sse acolhesse ao mar : e depois que a filhou aaquelles que a tomarom fea poer em huuma besta e leuoua pera sa casa. E ella era muy fermosa, e el fea bautizar, que lhe nom caía tanto nome nenhuum como Marinha porque saira do mar, e assy lhe pôs nome e chamaromlhe dona Marinha : e ouue della seus filhos dos quaaes ouue huum que ouue nome Joham Froyaz Marinho. E esta dona Marinha nom falaua nemygalha. Dom Froyaz amauaa muyto e numca lhe tantas cousas pode fazer que a podesse fazer fallar. E huum dia mamdou fazer muy gram fugueyra em seu paaço, e ella viinha de fóra e trazia aquelle seu filho comsigo que amaua tanto como seu coraçom, e dom Froya foy filhar aquelle filho seu e della e fez que o queria emuiar ao fogo : e ella com rayua do filho esforçou de braadar e com o braado deitou pella boca huuma peça de carne, e d'alli adiante falou. E dom Froya rreçebeoa por molher e casou com ella.

Este seu filho Joham Froyaz Marinho foy casado com dona e fez em ella huum filho que ouue nome Paay Anes Marinho, e dom Gomçallo Anes Marinho, e dom Pere Anes, e dom Johane Anes, e dom Martim Anes Marinhos. E destes dom Pere Anes e dom Johane Anes sayrom o casall d'Ulhea d'huum delles e do outro a de Dunra. E este Paay Anes Marinho foy casado com dona Moor Fernamdez Churrochãa que chamarom a Caçurra, e fez em ella dom Pero Paaez Marinho, e dona Aldomça Paaez Marinha que casou em Portugall como o liuro comta. Este Pero Paaez Marinho foy casado com dona e fez em ella Paay Pirez Marinho e dona Tareyia Pirez Marinha. Este dom Paay Pirez Marinho foy casado com dona e nom ouue filho, mas ouue huuma filha que ouue nome dona Tareyia Paaez e foy casada com Joham Varella, e fez em ella Paay Varella que ouue nome come o avôo. E estes Marinhos partiromsse per muitas partes por casamentos de filhos que casarom em Galliza com outras de que deçemderom muitos que chamarom Marinhos.

De Gomçalle Anes Marinho

Este Gomçallo Anes Marinho foy casado com dona Tareyia Fernamdez filha de Fernam Paaez do Capello omde veem os Varellas, e fez em ella Ruy Gomçalluez Marinho da Maya e de Trastamar : este Ruy Gomçalluez Marinho foy casado com dona Costamça Martiins, e fez em ella Gomçallo Rodriguez Marinho. Este Gomçallo Rodriguez Marinho foy casado com dona Orraca Rodriguez filha de Ruy Soarez de Miiçom e fez em ella Ruy Gomçalluez Marinho, que criou o comde dom Amrrique filho delrrey dom Affomsso de Castella que morreo sobre Gibaltar que ouue em dona Leanor de Gozmam. Este Ruy Gomçaluez Marinho foi casado com dona Marinha Gomçalluez, filha de Perafam e de dona Maria Pirez filha que foy de Ruy Gomçalluez de Badanha, e fez em ella Pero Marinho. e Gomçallo Marinho, e dona Maria

De dom Martim Anes Marinho filho de Joham Froyaz

Este dom Martim Anes Marinho ouue huuma filha que ouue nome dona Maria Martiins que foy casada com Fernam Varella, e fez em ella dona Eluira Fernamdez Varela que morreo sem semel em casa delrrey dom Affomsso de Portugall filho delrrey dom Dinis e da rrainha dona Beatriz sa molher, e outra que ouue nome dona Orraca Fernamdez que foy casada com Pero Migueez Pero Palha, huum burgês de Samtiago como já dissémos ante no liuro hu falla dos Varellas.

De dona Tareyia Paaez filha de Paay Marinho

Esta dona Tareyia Paaez suso dita, filha de Paay Marinho filho de dom Pero Paaez, foy outra uez casada com Joham Pirez Marinho, filho de Pere Anes Marinho e de dona Samcha Vasquez irmãa de Joham Vaasquez Saraça, e fez em ella Pere Anes Marinho e dona Samcha Anes Marinha. E este Pere Anes Marinho filho de Joham Pirez casou com dona e ouue della filhos dom Vaasco bispo d'Ourense, e dom Pedro Soarez dayam d'Ourense, e dona Tareyia Lopez que casou com Joham Rodriguez de Valladares e ouue della filhos Steue Anes que nom ouue semel, e outro filho que ouue nome Pero Marinho de Desteriz.

Digitized by Google

De Pedre Annes

Este Pere Anes easou com dona Beatriz Rodriguez, filha de Ruy Fernamdez de Lima e de dona Mariafomso filha d'Affomsse Anes Churrichãao, e fez filhos E dona Samcha filha do sobredito Joham Pirez e de dona Tareyia Paaez foy casada com Paay Marinho, filho de Ruy Soga e de dona Maria Pirez filha de dom Pero Iacob de Samtiago homem boo e homrrado, e fez em ella huum filho que ouue nome Ruy Soga come o avôo, e outro Joham Marinho como ho outro avôo, e outra filha que ouue nome dona Tareyia Paaez como sua avóo.

TITULO LXXIIII.°

DO LINHAGEM DOS CHURRICHÃAOS DE QUE SE MAIS LOMGE PODE SABER : E O PRIMEIRO FOY DOM PERO ARTEIRO DE QUE SAYROM TODOLLOS CHURRICHÃAOS

Este dom Pero Arteiro foy naturall de Sousa : e este dom Pero Arteiro lidou huum rreto com huum caualleiro sobre a casa d'Oureens, sobre que amdaua o caualleiro em demanda com o bispo e com o cabiido, e nom se poderom aviir sobrélla senom per lide de dous caualleiros. E o bispo nom achaua quem lidar por elle este rreto : e o bispo e o cabiido ouuerom a rrogar este dom Pero Arteiro que lidasse este rreto por elles : e el vemçeo por elles. E hu estaua armado em aquell chãao hu avia de fazer o rreto diziam os da sa parte, porque elle era muy gramde e estaua em gram cauallo em aquell chãao, que pareçia huuma torre, e por esto lhe chamarom dali adeamte a ell e aos que delle deçemderom Churrichãaos. E este dom Pero Arteiro Churrichãao ouue depois rraçom em na sée d'Ourense, tamanha come cada huum dos coonigos, e o escudeiro depois que fosse caualleiro e a domzella depois que fossem casados, e ante nom : e desto ham os Churrichãaos rraçom en a casa d'Ourense. Este dom Pero Arteiro Churrichãao foy casado com huuma dona que auia nome dona e era bem filha d'algo assaz, e fez em ella Fernam Pirez Churrichãao. Ora vos queremos tornar a dona Tareyia Pirez filha de Pero Nuniz Velho e de dona Maria Anes filha de Joham Veegas por sobrenome Joham Ranha : e esta dona Tareyia Pirez foy casada com Fernam Gomçalluez filho de dom Gomçallo de Sousa e de dona Goldora Goldorez de Refromteira de gaamça, e fez em ella dona Maria Fernamdez que foi casada com Gill Guedaz Guedãao. E este Fernam Gomçalluez herdouo dom Gomçallo de Sousa em todos seus beens, e fez em ella dona Tareyia Pirez suso dita e dona Maria Fernamdez : e dêsque morreo este Fernam Gomçalluez filho de dom Gomçallo de Sousa casou esta Tareyia Pirez suso dita filha de dom Pedro Nuniz Velho e de dona Maria Anes com Fernam Pirez Churrichãao suso dito. Este Fernam Pirez Churrichãao ouue em esta dona Tareyia Pirez sa molher estes filhos, Nuno Fernamdez, e Gomçallo Fernamdez, e dona Moor Fernamdez, e dona Alda Fernamdez. Este dom Nuno Fernamdez filho de Fernam Pirez Churrichãao e de dona Tareyia foi casado com dona Orraca Gill filha de Gill Fernamdez Batisella e de dona Tareyia Paaez filha de dom Paay Sorredea, e fez em ella dom Esteuam Nuniz. Este dom Esteuam Nuniz foy casado com dona Tareyia Garçia de Campos e fez em ella Joham Nuniz, que matarom na prisom na guerra delrrey dom Fernamdo e do iffamte dom Joham que sse emtom chamaua rrey de Leom, que nom ouue semel. E Gomçallo Fernamdez Churrichãao irmãao do dito Nuno Fernamdez e filho dos sobreditos Fernam Pirez Churrichãao e de dona Tareyia foy casado tres uezes : a primeira foy casado com dona Samcha Anes irmãa de dom Nuno Anes de Monte-negro : e a outra vez foy casado com dona Rica Fernamdez filha de dom Fernam Sam-Jame : e depois que lhe morreo esta molher casou com dona Samcha Fernamdez d'Orzelhom. E na primeira molher que ouue nome dona Samcha Anes de Monte-negro fez este Gomçallo Fernamdez huum filho que ouue nome Fernam Gomçalluez Churrichãao, por sobrenome Faroupim, e nom ouue della mais filho. E amte que vos fallemos nos filhos que ouue das outras molheres queremos-uos fallar em como casou Fernam Gomçalluez e do linhagem omde deçemdeo sa molher.

De Ruy Soarez de Sagamondi que foi casado com dona Rica de Taueeiros

Este dom Ruy Soarez de Sagamondi foy casado com dona Rica de Taueeroos, e fez em ella dom Ruy Gomçalluez : este dom Ruy Gomçalluez foy casado com dona Orraca Soarez irmãa de Gomez Soarez Gallinato o velho : esta dona Orraca Soarez era sobrinha de dom Louremço Soarez Gallinato o boom caualleiro d'armas, e era prima coirmãa do arçebispo dom Joham Ayras. E este dom Ruy Gomçalluez fez em esta dona Orraca Soarez sa molher huuma filha que ouue nome dona Samcha Rodriguez : e veo a morrer esta dona Orraca Soarez e ficou dona Samcha Rodriguez moça pequena de seis anos. E criavomna em Sagamody, e criamdoa hi veoa a filhar dom Gomçallo Fernamdez Churrichãao que já dissémos, e leuoua pera Lourinhãa e teuea hi contra vomtade do arçebispo e

Digitized by Google

de todo seu linhagem atáa que foy tamanha que a casou com seu filho Fernam Gomçalluez Churrichãao Faropim que já dissémos, e fez em ella Maria Fernamdez e dona Rica Fernamdez, que forom casadas e ouuerom semel como já dissémos, e Pero Fernamdez que foy casado e ouue semel.

De Gomçallo Fernamdez Churrichãao como foy casado a segumda vez com dona Rica Fernamdez, filha de Fernam Sam-Jame, e dos que delle desçemderom

Este Gomçallo Fernamdez sobredito depois que lhe morreo a molher primeira que ouue nome dona Samcha Anes de Monte-negro casou a segumda vez com dona Rica Fernamdez filha de Fernam Sam-Jame, e fez em ella Joham Gomçalluez Churrichãao e o arçediago dom Soeiro Gomçalluez. Dêsque morreo esta dona Rica Fernamdez suso dita casou este Gomçalló Fernamdez Churrichãao com dona Samcha Fernamdez d'Orzelhom, e fez em ella Nuno Gomçalluez e Mouram Gomçalluez e Meem Gomçalluez e Fernam Pirez Churrichãaos, e fez em ella oito filhas, as quatro forom casadas e as outras quatro metidas em ordem. . Este Mouram Gomçalluez foy casado com dona e fez em ella Gomçallo Mouram que matou a pedra do emgenho em Tarifa quamdo a filhou elrrey dom Samcho : e ouue outro filho que ouue nome Joham Gomçalluez Mouram, e huuma filha que ouue nome dona Tareyia Mouram. Este Joham Gomçalluez Mouram foy casado com dona Beatriz Affomsso filha d'Affomsso Rodriguez d'Espinho e de dona Moor Gomçalluez de Sequeira, e fez em ella huum filho que ouue nome Aluaro Gomçalluez, e huuma filha que ouue nome Maria Fernamdez que foy monja d'Arouca.

De Fernam Gomçalluez Churrichãao, que chamarom Faropim, filho de Gomçallo Fernamdez Churrichãao e de dona Samcha Anes irmãa de Nuno Anes de Monte-negro

Este Fernam Gomçalluez Churrichãao, por sobrenome Faroupim, foy casado com dona Samcha Rodriguez, filha de dom Ruy Gomez e de dona Orraca Soarez irmãa de Gomez Soarez Galinhato o velho, e fez em ella huum filho que ouue nome Pero Fernamdez, que matárom na ponte de Crestello, que ouue semel como este liuro conta, e ouue outras duas filhas, a huuma ouue nome dona Maria Fernamdez e a outra ouue nome dona Rica Fernamdez. E esta dona Maria Fernamdez suso dita foy casada com Ruy Nouaaes, e ouuerom semel como este liuro comta adeante : e a outra dona Rica Fernamdez irmãa desta dona Maria Fernamdez suso dita foy casada com Joham Fernamdez de Castro, e ouuerom semel como o liuro comta adeamte. E o sobredito Joham Gomçalluez Churrichãao foy casado, e ouue semel como adiamte acharedes. E estes Meem Gomçalluez e Fernam Pirez Churrichãaos suso ditos nom ouuerom semel liidima : e o sobredito Nuno Gomçalluez Churrichãao, irmãao destes Fernam Gomçalluez e Meem Gomçalluez suso ditos, nom ouue semel.

De dona Aldara Fernamdez Churrichãa filha de Fernam Pirez Churrichãao e de dona Tareyia Pirez de que se já fallou

Esta dona Aldara Fernamdez Churrichãa foy casada com Nuno Pirez Malldoado filho de Pedrayras d'Aldaa, e fez em ella Pero Nuniz, e Girall Nuniz, e dona Tareyia Nuniz, e dona Ermesemda Nuniz que foy casada com dom Paay Sorodea como se mostra no titullo dos de Souto-mayor. Este Pero Nuniz foy casado com dona e fez em ella dona Maria Pirez de Noallo. Este Girall Nuniz foy casado com dona Tareyia Fernamdez filha de dom Fernam Sam-Jame, e fez em ella Fernam Nuniz, que chamarom por sobrenome Boquinhas, e Pero Nuniz, e dona Marinha Nuniz. E este Fernam Nuniz Boquinhas foy casado com dona Moor Pirez filha de Pero Vidall, e nom ouue semel : e dona Tareyia Nuniz filha de Nuno Pirez Malldoado foi casada com Pero Garçia Gallego, e ouuerom semel como acharedes adeamte. E a sobredita dona Eluira Nuniz filha de Nuno Pirez Malldoado suso dito foy casada com Pero Soarez Saraça, e ouuerom semel como acharedes adeamte. E dona Marinha Nuniz, irmãa do dito Fernam Nuniz e filha de Girall Nuniz Malldoado e de dona Tareyia Fernamdez, foy casada com dom Paay Gomez Chorinho, e ouuerom filhos Aluaro Paaez, e Ruy Paaez, e Sueiro Gomez Chorinhos, e nenhuum destes nom ouuerom semel. E Pero Nuniz Malldoado outrossy filho dos sobreditos foy casado com dona e fez em ella Girall Pirez e Ayras Pirez e Pero Pirez Malldoados. Este Girall Pirez foy casado com dona E Ayras Pirez foy casado com dona

De Pero Fernamdez Churrichãao, o que morreo na ponte de Crestello, filho de Fernam Gomçalluez Churrichãao

Este Pero Fernamdez Churrichãao foy casado com dona Moor Affomsso filha d'Affomsso Gomez de Deça e de dona Maria Fernamdez Bicos, e fez em ella Gomçallo Pirez e Fernam Pirez Churrichãaos. Este Gomçallo Pirez

Digitized by Google

suso dito foy casado com Enês Pirez filha de Pedralluarez de Souto-mayor e de dona Eluira Anes Marinha, e nom ouuerom semel. E Fernam Pirez Churrichãao seu irmãao foy casado com dona Maria Fernamdez filha de Fernam Anes de Meyra e de dona Aldomça Rodriguez de Çerueira, e fez em ella Pero Fernamdez Churrichãao e Affomsso Gomez.

De dona Tareyia Nuniz filha de Nuno Paaez Malldoado e de dona Aldara Fernamdez suso dita

Esta dona Tareyia Nuniz foy casada com Pero Garçia Gallego, e fez em ella Joham Gallego, o que matarom na lide que ouue dom Amrrique com elrrey Carlo, e dom Fernam Pirez Gallego meestre d'Alcantara, e Steuam Pirez Gallego, e dona Enês Pirez, e dona Moor Pirez, e dona Esteuainha Pirez, e dona Samcha Pirez freira d'Alueeos. E a sobredita dona Enês Pirez filha de Pero Garçia Gallego e de dona Tareyia Nuniz Malldoada foi casada com Pere Anes Redomdo, e ouuerom semel como já dissémos : e dona Moor Pirez sua irmãa foy casada com Fernam Ayras de Meyra, e fez em ella Ayras Fernamdez e Tareyia Fernamdez. Este Ayras Fernamdez foy casado e nom ouue semel : e dona Tareyia Fernamdez foy casada com Pero Fernamdez de Vall-uerde e nom ouuerom semel. E depois que morreo esto Pero Fernamdez suso dito casou esta dona Moor Pirez com Gomçallo Lopez da Ribeira, e fez em ella Ruy Gomçalluez : este Ruy Gomçalluez foy casado com dona E Esteuam Pirez Gallego filho dos sobreditos Pero Garçia e de dona Tareyia Nuniz
E dona Esteuainha Pirez irmãa do dito Esteuam Pirez e filha dos sobreditos foy casada com Garçia Pirez d'Ambia, e leixoua por máao preço, e ouuea Adam Fernamdez, huum caualleiro de Galliza, e fez em ella Gomçallo Pirez que foy meestre d'Alcamtara.

De dona Marinha Paaez irmãa d'Aluaro Paaez e de Ruy Paaez suso ditos de padre e de madre

Esta dona Marinha Paaez foy casada com dom Fernam Ròdriguez de Bema, e fez em ella Affomsso Fernamdez, e dona Eluira Fernamdez, e Ruy Paaez, e Aluaro Paaez que foy bispo de Mondanhedo. Este Affomsso Fernamdez de Bema filho do sobredito Fernam Rodriguez de Bema e de dona Marinha Paaez foy casado com dona e fez em ella huma filha que ouue nome dona Eluirafomso : e esta dona Eluirafomsso foi casada com Affomsso Fernamdez Coronell, e fez em ella huum filho que ouue nome Joham Affomsso Coronell. E Ruy Paaez de Bema irmãao do dito Affomsso Fernamdez de Bema e de dona foy casado com dona de Tolledo filha de Fernam Gomez de Tolledo, e ouuerom semel. E dona Eluira Fernamdez, a outra sua irmãa filha dos sobreditos, foy casada com Joham Pirez de Nouoa, e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Fernamdez que foy casada com Fernam Garçia de Seaura, e nom ouuerom semel.

Torna a fallar em dona Eluira Nuniz Maldoada filha de Nuno Pirez Maldoado e de dona Aldara Fernamdez irmãa de dona Moor Fernamdez Saraça

Esta dona Eluira Nuniz foy casada com dom Pero Soarez Saraça, e fez em ella dom Vaasco Pirez, e Gomez Pirez, e dona Moor Pirez, e dona Eyrea Pirez, e dona Tareyia Pirez. Este dom Vaasco Pirez filho desta dona Eluira Nunez e de dom Pero Soarez foy casado com dona Anes filha de dom Joham Pirez de Nouoa, e fez em ella Joham Vaasquez e dona Sancha Vaasquez : esta dona Sancha Vaasquez foy casada com Pere Anes Marinho : e dom Joham Vaasquez seu irmãao foi casado com dona Tareyiafomsso filha d'Affomsso Gomez de Deça, e nom ouuerom semel. E morreo esta dona Tareyiafomso suso dita e casou depois este Joham Vaasquez com dona Beatriz Affomso filho do iffamte dom Joham de gaamça, e ouuerom Vaasco Pirez e outros. E Gomez Pirez filho dos sobreditos dom Pero Soarez Saraça e de dona Eluira Nunez foy casado com dona Maria Sanchez filha de dom Samcho Fernamdez de Grez, e nom ouuerom semel : e depois que morreo esta dona Maria Samchez suso dita casou este Gomez Pirez com dona Costamça Gomez Gallinhata, e nom ouuerom semel. E dona Moor Pirez Saraça irmãa deste Gomez Pirez e filha dos sobreditos foy casada com Affomsso Pirez de Çerueira, e fez em ella Joham Affomsso : este Joham Affomsso foy casado com dona Maria Pirez filha de dom Pero Vidall de Samtiago e de dona Tareyia Samchez d'Ulhóo, e nom ouuerom semel.

De dona Maria Fernamdez filha de Fernam Gomçalluez Churrichãao

Esta dona Maria Fernamdez foy casada com Ruy Nouaaes, e ouuerom semel como já dissémos : e depois que morreo este Ruy Nouaaes suso dito casou esta dona Maria Fernamdez com Gill Rodriguez de Pyas, e fez em ella Fernam Gomçalluez, e Joham Rodriguez que foy máao frade.

Digitized by Google

De Joham Gomçalluez filho de Gomçallo Fernamdez irmãao de dona Aldara Fernamdez suso dita

Este Joham Gomçalluez suso dito foy casado com dona Eluira de terra de Samta Maria de rriba d'Auizella, e fez em ella Pere Anes e Affomsse Anes que chamarom Churrichãaos. E dom Affomsseanes foy casado com dona Enès filha de dom Joham Pirez de Deça e de dona Tareyia Caldellas, e fez em ella dona Maria Affomsso que foy casada com dom Ruy Fernamdez de Lima, filho de dom Fernam Fernamdez Pam-çenteo como se mostra no titullo e fez em ella dona Beatriz Rodriguez, que foy casada com dom Pere Anes Marinho filho de Joham Rodriguez de Valladares e de dona Tareyia Marinha, e fez outro filho que ouue nome Joham Fernamdez de Lima que foy casado com dona filha de dom Joham Pirez de Nouoa e de dona Moor Fernamdez de Bema e ouue filhos. E a sobredita dona Maria Fernamdez, filha de dom Fernam Gomçalluez filho de dom Gomçallo de Sousa de gaamça e de dona Tareyia Pirez filha de dom Pero Nuniz Velho, esta dona Maria Fernamdez foi casada com dom Gill Guedaz Guedãao.

TITULO LXXV.°

DE DOM PAAY MEEMDEZ SORODEA E DOS QUE DELLE DESÇENDERAM

Este dom Paay Meemdez Sorodea foy muito boo caualleiro e de proll e de boa pallaura que outro homem ouuesse em seú tempo : e foy prezado dos rreys e dos altos senhores que cada huum o queria em sua companha : e foy casado com dona Hermezemda Nuniz, filha de dom Nuno Pirez Malldoado como se mostra no titullo LXXIII.° dos Churrichãaos parrafo 1.°, e fez em ella dom Aluaro Paaez de Souto-mayor, e Ruy Paaez, e Meem Paaez, e Gomçallo Paaez, e dona Maria Paaez, e dona Tareyia Paaez. E este Aluaro Paaez foy casado com dona Tareyia Paaez de Rodeiro, e fez em ella Pero Aluarez de Souto-mayor, e Fernamdalluarez. E este Pero Aluarez de Souto-mayor foy casado com dona Eluira Anes filha de dom Joham Pirez Marinho, e fez em ella Aluaro Pirez de Souto-mayor, e dona Eluira Pirez, e dona Moor Pirez Sorodea, e dona Maria Pirez. E este dom Aluaro Pirez de Souto-mayor foy casado com dona Enès Eanes, filha de dom Joham Fernamdez de Castro e de dona Rica Fernamdez Churrichãa como se mostra no titullo dos d'Azeuedo parrafo II, e fez em ella Fernam Anes de Souto-mayor, e Paay Sorodea que morreo na fromteira, e dom Joham Fernamdez bispo de Tuy, e dona Samcha.

E este dom Fernam Anes de Souto-mayor foy casado com dona Maria Anes filha de dom Joham Pirez de Nouoa, e fez em ella Pero Aluarez, e Joham Fernamdez coonigo de Tuy. E dona Eluira Pirez, filha de Pedralluarez de Souto-mayor e de dona Eluira Anes e bizneta de dom Paay Meendez, foi casada com Fernam Gomçalluez de Pias, e fez em ella Aluaro Fernamdez. E este Vaasco Fernamdez matouo Fernam Anes. E Gomçallo Paaez quando mataram seu padre E Aluaro Fernamdez foy casado com Marinha Giralldez filha de Sueiro Gomez Chariom. E Joham Pirez, e dona Enês E dona Moor Pirez Sorodea irmãa da dita dona Eluira filha do sobredito Pedraluarez de Souto-mayor foy casada com Soeire Anes de Parada e ouuerom semel, e dona Maria sua irmãa filha de Pedralluarez de Souto-mayor morreo sem semel. E Ruy Paaez filho de Paay Meemdez Sorodea e de dona Hermesemda foy casado com dona Lopez filha de Lopo Descano, e fez em ella huma filha que ouue nome Tareyia Rodriguez : e este Ruy Paaez matouo dom Diego na lide de Paiarom hu el hia por caudel delrrey dom Samcho de Castella. E dona Tareyia Rodriguez sua filha foi casada com Pero Malrrique filho de Garçia Fernamdez Malrrique, e ouuerom Garçia Fernamdez Mallrrique e Pero Malrrique : e depois foy casada com Garçia Lasso de la Veiga o velho, e fez em ella dona Eluira Garçia que foy casada com Gomez Pirez de Castanheda filho de Paay Sorodea. E Meem Paaez de Souto-mayor irmãao do dito Ruy Paaez e filho dos sobreditos foy casado com dona Enès filha de Joham Ayras de Meyra, o que matarom na lide que ouue dom Amrrique com Nuno Gomçalluez de Lara e dom Rodrigo Affomsso filho delrrey dom Affomsso de Leom e de dona Aldonça Martiins da Sillua, e fez em ella Paay Meemdez de Souto-mayor, e dom Pero Meemdez que foy bispo de Coyra.

E Paay Meemdez de Souto-mayor foy casado com dona Enès Martiins, e fez em ella Meem Paaez de Souto-mayor, e Martim Topete, e Aluaro Paaez, e Costamça Paaez que foi casada com Gill Rodriguez das Pias. E Meem Paaez de Souto-mayor seu irmãao foy casado com dona E Gomçallo Paaez irmãao do sobredito Meem Paaez e filho dos ditos Paay Meemdez Sorodea e de dona Hermesemda foy casado com dona Tareyia Anes de Meira, e ouue della huum filho que ouue nome come o padre Gomçallo Paaez : este Gomçallo Paaez foy casado com dona Moor Garçia filha de Garçia Parada, e fez em ella huum filho que ouue nome Ayras Gomçalluez, e huuma filha que ouue nome Maria Pirez, e outro filho que foi creligo. E dona Maria Paaez de Souto-mayor filha dos sobreditos dom Paay Meemdez Sorodea e de dona Ermesemda foi casada com dom Fernam Rodriguez

Digitized by Google

de Bema, e fez em ella Affomsso Fernamdez de Bema que morreo na fromteira, e Ruy Paaez de Bema, e huma filha que ouue nome dona Moor Fernamdez que foy casada duas vezes, a primeira vez com Fernam Garçia de Seaura, e ouue della huuma filha que foy casada com Pere Anes de Nouoa e fez em ella semel como se mostra no titullo XVI.° de dom Sueiro Meemdez parrafo XI, e outra vez foy casada com Joham Pirez de Nouoa e ouue delle semel. E Affomsso Pirez de Bema filho desta dona Maria Paaez e de dom Fernam Rodriguez de Bema foi casado em a fromteira com dona e fez em ella huuma filha que ouue nome dona Eluirafomso que foy casada com Affomsso Fernamdez Coronel.

Torna a Ruy Paaez de Bema filho de dom Fernam Rodriguez de Bema e de dona Marinha Paaez de Souto-mayor que foy muy boo caualleiro e que passou muytos feitos

Este dom Ruy Paaez de Bema foi casado com dona Johana Gomez filha de Fernam Gomez de Tolledo, e fez em ella huum filho que ouue nome dom Joham Rodriguez de Bema. Esta dona Tareyia Paaez Sorodea filha de dom Paay Sorodea foy casada com dom Pero Rodriguez Tanoiro, e fez em ella Gomçallo Pirez, e Ruy Pirez, e Meem Pirez, e Meem Rodriguez, e dona Enês Pirez, e Tareyia Pirez foy sem semel. E este Meem Rodriguez foy casado com dona e fez em ella dona Enês Rodriguez Tanoiro. E dona Enês Pirez foy casada com Affomsso Godiins. E Ruy Pirez foy casado com dona e fez em ella dona Enês Rodriguez Tanoira. E este dom Paay Sorodea ouue huum irmãao que ouue nome dom Pero Meendez que foi casado em Tolledo com dona Orraca Pirez, e fez em ella dom Paay Pirez : este Paay Pirez foy casado com dona e fez em ella dom Fernam Pirez que foy padre de dom Paay Pirez arçebispo de Samtiago.

TITULO LXXVI.°

DE DOM FERNAM PAAEZ DE CAPELLO, DOMDE DESÇEMDEROM OS VARELLAS DE GALLIZA, E CHAMOUSSE DE VILLA-MARYM

Este dom Fernam Paaez de Capello porque lhe chamarom de Capello foy porque lhe derom em na lide das naues de Tollosa huma porrada em o capello de ferro que trazia na cabeça, tam gramde que lhe meterom o rrombo pella cabeça : e este dom Fernam Paaez de Capello foy casado com dona Tareyia Lopez d'Ulhóo irmãa de dom Fernam Lopez d'Ulhóo, e fez em ella dom Gomçallo Fernamdez que foy arçebispo de Samtiago, e outro filhõ que ouue nome dom Joham Fernamdez Varella. Este dom Joham Varella foi casado com dona Maria Pirez Saraça, filha de dom Pero Soarez Saraça e de dona Maria Nuniz filha de Nuno Pirez Malldoado e de dona Alda Fernamdez filha de dom Fernam Pirez Churrichãao, e fez em ella Joham Varella que nom ouue semel, e Fernam Varella, e Paay Varella. Este Fernam Varella foy casado com dona Maria Martiins filha de Martim Anes Marinho, e fez em ella dona Eluira Fernamdez Varella que morreo sem semel em casa delrrey dom Affomsso filho delrrey dom Dinis de Portugall e da rrainha dona Beatriz sa molher. E este Fernam Varella ouue outra filha em esta sa molher que ouue nome dona Orraca Fernamdez que foy casada com Pero Migueez Palha, huum burgès de Samtiago, e ouue della filhos, huum que ouue nome Lopo Pirez que foy alcayde da Azambuja, e outro que ouue nome Gomçallo Pirez que foi abade de Soueroso, e outro que ouue nome Steuam Rodriguez : e ouue tres filhas, a huuma ouue nome dona Maria Pirez Varella, e outra ouue nome dona Tareyia Pirez Varella que foy casada com Fernam Martiins Coutinho, e ouuerom semel como o liuro conta, e ouue outra filha que ouue nome dona Moor Pirez Varella que foy casada com Ayras Gomez, filho de Joham Gomez da Sillua e de dona Senhorinha Martiins filha de Martim Redomdo de Sequeira. E Paay Varella, irmãao do sobredito Fernam Varella e filho dos ditos Joham Fernamdez Varella e de dona Maria Pirez Saraça, foy casado com dona Orraca Diaz, filha de dom Diego Gomez de Pobrãaos e de dona Maria Fernamdez filha de dom Fernam Lopez d'Ulhóo e de dona Maria Martiins filha de Martim Anes Marinho, e fez em ella Fernam Varella e Joham Varella. Este Fernam Varella foi casado com dona Orraca Fernamdez, filha de Fernam Anes de Leyrea e de dona Mayor de Villa-Marym, e fez em ella Fernam Varella, o que morreo sem semel. E Joham Varella, seu irmãao de Fernam Varella, foy casado com dona Tareyia Marinha filha de Paay Pirez Paay Marim e de dona Moor Pirez Saraça, e fez em ella Paay Varella, e Pero Paaez Marinho, e Fernam Diaz, e Diego Gomez. Este Paay Varella filho de Joham Varella foy casado com dona Maria Garçia por sobrenome Maria Bicos, filha de Garçia Rodriguez de Valcarçer e de dona Tareyia Anes Saraça irmãa de Joham Vaasquez Saraça, e ouuerom semel. E Diego Gomez seu irmãao filho do dito Joham Varella foy casado com dona Enês Eanes filha de Joham Rodriguez de Valladares e de dona Costamça

Digitized by Google

Paaez, e ouuerom semel. E este Joham Rodriguez de Valladares foy filho de Gill Rodriguez de Pias e de dona Maria Fernamdez Churrichãa. E Pero Paaez outrossy filho do dito Joham Varella e irmãao do dito Diego Gomez foi casado com dona E Fernam Diaz seu irmãao filho do dito Joham Varella foy casado com dona

De como dom Gomez Amrriquiz foy casado primeiro com outra molher e dos que delle desçemderom

Elrrey dom Fernamdo de Leom ouue huum filho de gaamça que ouue nome dom Samcho Fernamdez, e foy muy boo fidallgo e muito homrrado, e foy casado com dona Tareyia Gomez de Roa rrica dona e muito homrrada e d'alto samgue, e fez em ella huum filho e huuma filha, e o filho ouue nome dom Joham Samchez de Fines, e porque lhe chamarom de Fines foy porque filhou o castello de Fines aos mouros e ouueo e teueo e morou em elle tempo, e a filha ouue nome dona Maria Samchez e foy casada com este dom Gomez Amrriquiz sobredito, e fez em ella huum filho que ouue nome Diego Gomez de Pobrãaos. E este Diego Gomez foi casado com dona Maria Fernamdez, filha de dom Fernam Lopez d'Ulhoa e de dona Maria Martiins Marinha filha de dom Martim Anes Marinho, e fez em ella Fernám Diaz, e este Fernam Diaz foy dos boos mançebos que ouue em Galliza, e morreo em Galliza e morreo sem semel : e este Diego Gomez ouue outra filha que ouue nome dona Orraca Diaz que foy casada com Paay Varella. E este dom Diego Gomez casou depois com dona Maria Nuniz filha de dom Nuno Gomçalluez o boo de Lara de gaamça e nom ouuerom semel, e depois forom ambos freyres do Espitall tambem elle como ella, e ell foy priol do Espitall em Castella. Este dom Gomez Amrriquiz dèsque lhe morreo a primeira molher dona Maria Samchez casou elle depois com dona Moor Affomsso filha de dom Affomsso Soarez irmãao de dom Pero Soarez, e fez em ella Affomsso Gomez de Deça, e Gomez Amrriquiz que ouue nome come o padre : e este Affomsso Gomez de Deça matouo este seu irmãao Gomez Amrriquiz seemdo já Gomez Amrriquiz casado e auendo filhos, e matouo mall e sem mereçimento. Este Affomsso Gomez de Deça foi casado com dona Maria Fernamdez Bicos filha de Fernam Bicos, e fez em ella Affomsso Soarez de Deça, e dona Tareyia Soarez que foy casada com Joham Vaasquez Saraça e nom ouuerom semel : e ouuerom outra filha que ouue nome dona Aldomçafomso que foy casada com Pero Soarez Gallinato e nom ouuerom semel, e ouue outra filha que ouue nome dona Moor Affomsso que foi casada com Pero Fernamdez Churrichãao e fez em ella Gomçallo Pirez que nom ouue semel, e outro filho que ouue nome Pirez que foy casado com dona Maria Fernamdez filha de Fernam Anes de Meira e de dona Aldonça Rodriguez de Çerueira, e ouuerom semel como o liuro conta. E o sobredito Affomsso Gomez de Deça ouue em esta dona Maria Fernamdez Bicos sa molher outra filha que ouue nome dona Mariafomso Bicos que foy casada com Joham Joyaez, huum burgès de Samtiago, e ouuerom filhos.

E Gomez Amrriquez filho do sobredito Gomez Amrriquez foy casado com dona e fez em ella Diego Gomez de Deça. E Diego Gomez de Deça seu irmãao foy casado com dona Meçia Gomez Saraça filha de dom Gomez Pirez Saraça, e fez em ella Affomsso Gomez : e partiosse della porque era sua segumda coirmãa, e depois foi casado com dona Tareyia Vaasquez filha de Vaasco Pirez de Temees e de dona Alda Lopez de Vall-boa filha de Lopo Rodriguez de Vall-boa, e fez em ella Affomsso Soarez, e Diego Gomez, e dona

E Affomsso Gomez de Deça filho do sobredito Diego Gomez de Deça e de dona Meçia Gomez Saraça avia de casar com huuma filha d'Amdreu Samchez : e foy ao burgo da Gesta a esposar, e matouo Amdreo Samchez de Grez em tregoa, e seendo este Amdreeo Samchez criado de seu padre e de sua madre d'Affomsso Gomez.

Como o leitor terá observado, reina na presente edição do Nobiliario attribuido ao conde D. Pedro uma grande irregularidade no modo de escrever os nomes proprios, e até se encontram mudanças essenciaes desses mesmos nomes nos differentes logares onde vem repetidos. Alem d'isso ha ahi passagens, infelizmente assás frequentes, onde o copista parece ter alterado por ignorancia ou descuido o original. Podiamos, como Lavanha na sua supposta edição do Livro do Conde D. Pedro, corrigir por conjecturas os logares que nos parecessem viciados; mas tambem

Digitized by Google

podiamos, como mais de uma vez lhe succedeu a elle, substituir erro a erro, ou, o que é peior, um erro a uma passagem correcta. Entendemos que não deviamos apartar-nos do systema, adoptado desde o principio, de reproduzir fielmente o manuscripto de preferencia ás edições feitas sobre elle. Hoje, como já advertimos, o unico texto antigo que nos resta deste nobiliario é o da Torre do Tombo, e foi esse mesmo que serviu a Lavanha para ordenar o seu livro. Os que quizerem achar emendas conjecturaes consultem Lavanha, na certeza de que têem aqui a obra attribuida ao conde de Barcellos no estado em que a idade média no-la deixou. Haverá cousas que ao leitor parecerão erros de imprensa; mas podemos assegurar-lhe que a revisão se fez com o maior esmero. Uma ou outra rara correcção a que nos atrevemos foi só onde era por tal modo evidente a troca de letras ou palavras feita pelo copista ou pelo redactor do codice, que o deixar de emenda-la ultrapassando a méta da fidelidade, degeneraria em superstição irracional.

Digitized by Google

DE EXPUGNATIONE OLISIPONIS A. D. MCXLVII

MONUMENTA III

Tria haec nunc edimus monumenta ad Olisiponis urbis expugnationem ab Alfonso I factam speciatim spectantia, quae, et jam editum pag. 91 *et sequentibus hujusce voluminis* Indiculum, *et aliquot rerum in tam magno facinore gestarum in antiquis chronicis narratas illustrant, quodammodoque perficiunt. Olisiponis a sarracenorum dominatione liberatae eventus per universam celeriter Europam perlatus fuit; praecipuique XII et sequentis saeculi scriptores magnum insigneque hoc factum varia circumstantiarum, rerumque, ut solet, enumeratione retulere. Istorum tamen narrationes singulatim, et oportune secundum methodum a Regia Scientiarum Academia in praesenti monumentorum editione probatam edituri erimus : tria vero haec, non aliter ac* Indiculum, *Olisiponis tantum expugnationem, rerumque vel antecedentium, vel consequentium notitiam exibent : et quamvis eorum duo ab exteris historiographis scripta fuerint, in nostrorum tamen monumentorum collectionem non per excerpta, sed inviolata atque integra merito adhibenda sunt.*

Horum primum quaedam est narratio epistolari forma a quodam scripta anglo, qui, ut ex ipsa narratione apparet, unus erat ex numero crucesignatorum *(sic dicebantur) qui illi obsidionis interfuere; monumentum quidem magni pretii ad historiam illius eventus contexendam; quippe quae rerum circunstantias in Arnulfi epistola, quamvis satis copiosa (quae secundum hic erit monumentum) vel ommissas, vel non perinde narratas, sedulo enumerat studio : nec minoris ista, quam Arnulfi narratio, ad auctoritatem historicam facienda est; utraque nempe a testibus, ut vocant, ocularibus, eorum, quae narrantur, similiter scripta fuit.*

Aliquot jam post annos notum erat Ms., ex quo haec narratio descripta fuit. Cooperus primus nobis existimatur, qui illud in libro On Public Records, Tom. I pag. 166, *laudavit. Compaginatum inter alia historica documenta in codice* 470 *ex bibliotheca Collegii Corporis Christi in Universitate Cantabrigiensi Ms. extat. Codex, cujus formatio est, quae inter bibliopolas numero* 12 *designatur, et scriptura ex litterarum specie ad saeculum potius XIII, quam XII referenda videtur, praeter hanc narrationem expugnationis, a prima pagina usque ad vigesimam secundam ductam, alia continet monumenta, quae nostra interesse nequeunt. Narrationi huic Cooperus titulum his assignat verbis :* Expeditio francorum, anglorum et variarum nationum ad obsidendum Ulissipona in Portugalia tempore Hildefonsi regis, per Osbernum. *Cantabrigiense attamen Ms. titulo omnino caret; nec auctoris nomen ex narrationis textu profecto comprehenditur; nec tandem aliud antiquum in Anglia apographum aliquando fuisse constat, in quo vel hic epistolari generi discors titulus, vel Osberni auctoris nomen inscriberetur. Apographum, quo utimur, ab illustri paleographo N. E. Hamiltonio ex Servatoribus Manuscriptorum in* Musei Britannici, *sic dicti, bibliotheca descriptum fuit; cujus difficilis laboris causa Cantabrigiae non parvo tempore com-*

Digitized by Google

moratus est. Eximius hic paleographus intento studio et cura non solum loca dubia Ms. notavit; sed etiam quae ob deletas litteras ex conjectura legenda sibi vix fuerunt, quaeque vel librariorum veterum incuria, vel temporum injuria interrupta, et lacunis, ut aiunt, lacerata invenit. In nostram editionem transcribere curavimus adnotationes ad marginem apographi sui ab illo scriptas, legentibus certe utiles, et littera H *singulas designavimus.*

Epistola Arnulfi ad Morinensem Episcopum, primum in lucem edita a duobus eruditis benedictinis, S. Mauri monachis, Martene et Durando in sua collectione (Amplissima Collectio, Tom. I col. 800) *descripta fuit ex duobus Mss. monasteriorum Aquincinctensis, et Gemblacensis, quorum lectiones varias, in prima editione exaratas, in hanc nostram inducimus. Quamvis Arnulfi Epistola in militarium rerum, et bellici apparatus notitia tam ad obsidendam, quam ad expugnandam urbem* Indiculo *difusior sit; in ubertate tamen circumstantiarum, eventuumque multorum speciali enumeratione narrationi Angli militis, sive* Crucesignati Anglici Epistolae *inferior subest, ut supra animadversum fuit.*

Postremo denique loco tertium proferimus monumentum, scilicet : Chronica da Fundação do Moesteiro de Saõ Vicente de Lisboa pello inuictissimo e christianissimo D. Afonso Henrriquez 1.° Rei de Portugal. E como tomou a dita çidade aos Mouros. *Hoc Ms., quod in monasterio quondam S. Vincentii servabatur, nunc vero in Publico Archivo* (Torre do Tombo) *non aliud est quam apographum saeculo XVI transcriptum : locutionis autem et verborum genere contextus narrationis saeculum XIV, vel ad plurimum XV, initium respicit. Auctori hujus operis instar praebuit* Indiculum; *sed illic quaedam speciatim addita, quaedam aliter relata patent. Facile inde conjicere oportet,* chronica S. Vincentii *paraphrasim Indiculi esse, liberius potius, quam fideliter versam : neque praeterea negabimus auctorem hunc aliud praeter* Indiculum *adiisse monumentum, quod tot rerum, temporumque versatio penitus deleverit.*

CRUCESIGNATI ANGLICI EPISTOLA DE EXPUGNATIONE OLISIPONIS

Osb. de Baldr. R. salutem. Qualiter circa nos habeatur magni fore voti apud vos sectu pro certo credimus, idemque de vobis apud nos agi nulla dubitatione teneamini. Itineris ergo nostri vel prospera vel adversa vel quae interim facta vel dicta vel visa vel audita relatu digna fuerint qualicunque scripto manifestabimus. Igitur apud portum de Dertemude diversarum nationum et morum et linguarum gentes navibus circiter CLXIII convenere. Horum omnium trifariam partitur exercitus. Sub comite Arnoldo de Arescot nepote Godefridi ducis a romani imperii partibus secedit exercitus. Sub Christiano de Gistello flandrenses et bononenses. Ceterorum omnium sub constabulariis III.^{or} Sub Herveo de Glanvilla norfolcenses et sudfolcenses. Sub Symone Dorobernensi omnes Cantiae naves. Sub Andrea londonienses. Sub Saherio de Arcellis reliquae omnium naves. Inter hos tot linguarum populos firmissima concordiae atque amicitiae pignora insuper leges severissimas sanxerunt, ut mortuum pro mortuo, dentemque pro dente. Pretiosarum vestium omnimodum apparatum interdixerunt. Ne item mulieres in publico prodirent. Pacem servandam omnibus, nisi ex indicto injurias. Ut singulis ebdomadibus capitula serventur. Seorsum a laicis seorsum a clericis, nisi fortè magna quaedam utrorumque conjunctionem exigerent. Ut singulae naves singulos presbyteros haberent, et eadem quae in parrochiis observari jubentur. Ut nullus alterius nautam vel servientem in convictu suo retineret. Ut singuli singulis epdomadibus confiterentur et die dominico communicerent, et sic per cetera capitula usui *aeque necessaria* (?)[1]. singulae singulis observationum sanctiones. Constitutae sunt praeterea de unoquoque milleno, II.° electi, qui judices et conjurati dicerentur, per quos ex indicto constabulariorum causarum terminatio pecuniarumque distributio fieret. Hiis inibi sic statutis, VI.^{ta} feria ante ascensionem domini velificare incepimus. Sub sequenti dominica costam Britanniae profunditatis dimensione, scilicet LXXV cubitorum et maris nigredine comperimus. Per biduum verò subsequens aurarum placidissima serenitate decenti, nichil aut parum profecimus. Quarta feria vento incumbente prospero Balearicam majorem scilicet montium Pyreneorum capita undarum magnitudine et fervore maris comperimus. Vespere autem tempestate oborta, omnes circumquaque dispersi sumus. Noctis supra modum tenebrositas atque insueta maris reumata nautas et audacissimos desperare cogebat. Auditae sunt interim syrenes horribilis sonitus, prius cum luctu, postea cum risu et cachynno, quasi insultantium cas-

1 «.... q.. ceriã» *Verba haec in Ms. legi ferè nequeunt.* H.

Digitized by Google

trorum clamoribus. Per totam igitur dominicae ascensionis noctem laborantibus, consors atque custos divina misericordia affuit, ut castigando castigaret et morti non traderet. Quanti illic penitentes, quanti peccata et negligentias cum luctu confitentes et gemitu, peregrinationis suae conversionem utcunque inceptam, inundatione lacrimarum diluentes, in ara cordis contriti deo sacrificabant. Idque adeò actum ut dispensatio divina nullum praeteriret, imo etiam caelestis beneficii singulare privilegium se accepisse unusquisque gratularetur, ut longum sit enumerare per singula quantis visionum imaginibus divina miracula patuerint. Postera igitur die paululum sedata tempestate, in Hyspania apud portum Sancti Salvatoris quae dicitur Mala-rupis feliciter applicuimus. Ibidem enim ecclesia a mauris ante parum temporis fuerat destructa, monachorum cenobio celeberrima. Distat autem a civitate Oveti milia x in qua est ecclesia Salvatoris et totius Hyspaniae preciosissimae reliquiarum. Adjacet autem provintia montuosa, ferarum venatibus et frugum generibus multimodum celeberrima, admodum delectabilis nisi propriis inhabitatoribus fedaretur. Inter navigantes ad ripam Ovies pervenimus, quae adjacet Lucanae provintiae. Distat autem milia xx a civitate Lucana. Hinc iterum navigantes devenimus Ortigiam. Exin ad turrem Faris, quae olim a Julio Caesare constructa admirandi operis ut ibidem redditus et causae interminabiles totius Britanniae et Hyberniae et Hyspaniae quasi in meditullio commearent. Est enim adeò sita inter meridionalem et occidentalem plagam ut prima sit littoris appulsio recto tramite a Britannia venientium. Ibi verò pons lapideus ex multis arcubus ostenditur, in mari protensus, ex quibus xxiii.or arcus quae ante biennium non apparuerant jam apparent. Indè relatum est a quodam gentis illius antiquissimo vaticinatum ut dum pontis illius arcus emergerent, destructionem gentium finemque ydolatriae in Hyspania imminere. Ex hinc ad portum Tambre devenimus, vigilia Pentecostes. Distat autem ab ecclesia beati Jacobi milia vii. Est autem civitas Hyrie proxima, quae nunc Petra Jacobi vocatur, et est sedes episcopalis. Portus autem multis generibus piscium fecundus habet in sinu maris insulam. Vidimus inibi mirabile dictu piscem tenentis manum stupefacientem : est verò ad modum raiae habens in summitate spinae duas pinnas acutissimas. Provintia adjacens feris abundat, segetae sterilis, vitae arida[1]. Indè pervenimus ad insulam quae vulgò Flamba[2] vocatur : in qua est cuniculorum copia et serpentium : habet etiam folium unde worma tingi. Insula haec una ex Balearibus est. Provintia a sinistra in continenti vocatur Campis. Habet autem litus maris, ab insula usque ad Portugalam, fluvium *Onnem?*[3] super quam civitas Tud. Post haec fluvius Caduva, supra quam civitas Braccara. Post haec fluvius Ava supra quam ecclesia beati Tyrsi martyris. Post haec fluvius Leticia[4]. Post haec fluvius Doyra supra quam Portugala, ad quam ab insula venimus circiter horam diei nonam : dicta autem olim a Portu Gallorum : habens jam annos reparationis suae circiter lxxx desolata ab introitu maurorum et moabitarum. Habet autem portus a meridie harenas salubres a prima rupe in introitu usque ad aliam rupem imfra, habentes in latitudine passus xii ab extremi recessus margine, in quibus involvuntur egroti donec mare superveniens eos abluat ut sic sanentur. Ibidem verò testatus est episcopus praedecessorem suum sanatum a livore simili leprae. De hujusmodi harenis quod sint in Hyspania in hystoriis romanorum invenitur. Cùm autem pervenissemus ad portum, episcopus una cum clericis suis nobis obviam factus est. Nam rex longe aberat cum exercitu suo contra mauros. Ibidem salutatis omnibus ex more gentis suae, adventum nostrum se prescisse nobis indicavit. Sed et ab heri litteras regias accepisse in haec verba : «Hyldefonxus Portugalliae rex Petro Portugalliae episcopo, salutem. Si fortè francorum naves ad vos pervenerint, cum omni benignitate et mansuetudine suscipite eos accuratius, et secundum conventionem remanendi mecum quam constitueritis, vos et quos vobiscum voluerint obsides totius conventionis... et sic apud Lyxebonam pariter cum eis ad me veniatis. Vale.» Hiis auditis, cum esset jam hora decima usque in crastinum distulimus respondendum, ut pariter qui in navibus erant omnes mandata regis audirent, et ab episcopo absolutionem peccatorum et benedictionem susciperent. Reliqua diei pars cura rerum familiarum consumpta est. Summo mane ex omnibus navibus in summitate montis in cimiterio epyscopii coram episcopo omnes convenimus; nam ecclesia pro quantitate sic omnes non caperet. Indicto ab omnibus silentio episcopus sermonem coram omnibus lingua latina habuit, ut per interpretes cujusque linguae sermo ejus omnibus manifestaretur, qui sic incipit : «Beata gens cujus est dominus deus ejus populus quam eleg. in h. sibi et profectò beata quibus deus nescio quo inestimabili privilegio sensum et divitias contulit. Sensum ut vias disciplinae intelligerent; divitias ut adimplere possent quae pie cuperent. Et certè felix tellus nostra quae tot et tales alumpnos nutrit; quae tot et tantos in sinu matris ecclesiae filios unanimes associat *sanctitati*[1]. Et merito illius summae benidictionis effectus quae dicitur, beati qui me non viderunt et crediderunt, in vobis completur. Mediator dei et hominum Christus per se in mundum veniens paucissimos hujus viae viros et purae religionis sectatores invenit. Unde et a quodam juvene interrogatus, cum se complesse et observasse legis diceret : Quomodo perfectus esse posset? respondet : «Vade et vende omnia» &c. Perpendite quid sequitur. Tristatus est, nam erat in possessionibus dives. O quanta est justicia et misericordia conditoris nostri! O quanta cecitas et duritia mentis humanae! Cum veritate et de ipsa conferebat juvenis vox veritatis in auribus, et quia callosae mentis verbo veritatis non emollivit duritia, jam non est mirum si vacuatam sinceritatis gaudio subintroiit tristicia, et quid dicemus ad haec? Quanti hic inter vos hoc juvene in possessionibus ditiores? Quanti in dignitatum provectu sublimiores? Quanti prole multiplici et fecunda generositate feliciores? quos constat profectò omnes honorum dignitates ut eternum a deo consequerentur premium felici peregrinatione commutasse. Blandos uxorum affectus. Inter ubera lactaentium *(sic)* pia oscula. Adultorum magis dilecta pignora. Parentum et amicorum affectanda solatia. Soli natalis tentum... dulci remanente, sed torquente memoria Christum sequuti reliquere. O admiranda salvatoris opera. Nullo praedicante, nullo admonente, zelum legis dei in cordibus habentes, impetu spiritus ducente per tot terrarum et marium pericula et longi itineris dispendia, relictis omnibus a nobis primitivae ecclesiae filiis, huc advecti hii novissimi crucis misterium repraesentant. O quanta omnium hilaritas, quibus ad laborem et penam facies jocundior quam nobis qui hic heu torpentes segni vacamus otio, et certè a domino factum est istud, et est m. c. o. nostris. Ecce, fratres karissimi crucis improperium portantes, extra castra existis : deum quaeritis dum inveniri potest ut comprehendatis. Nom enim videtur mirum homines ad deum ire, quià propter homines et inter

1 *Ad marginem* «pom... und...» *(poma undique?)* H.

2 Flamiam *legendum. Saeculo quippe* xii *una insularum Baionnensium, sive de* Baionna *dictarum, hoc nomine* Flamia *appellabatur. Vide Hist. Compostell. in Esp. Sagr., Tom.* xx *p.* 197.

3 *Verbum hoc laceratum rasura satis incertum, et ferè non legibile reperitur :* omneum *aegrè legitur.* H. —Mineum *certe legendum.*

4 *Lege* Lecia.

1 *In Ms.* scĕtati. H. —Societati *forsan.*

Digitized by Google

homines deus venit. Jam usque ad vos in terrae finibus verbi dei prolata sunt semina, nam exiit qui s. s. s. semen est verbum dei, verbum dei deus : si mentis vestrae sedem conscenderit, bona est igitur mens, nec sine eo. Semina ista divina corporibus vestris dispersa sunt. Quae si boni cultores suscepistis similes origini fructus prodire necesse est, et pares hiis ex quibus orti sunt. Si mali, non aliter quam humus sterilis ac palustris necat, ut postea purgamenta pro frugibus generet, et deus bonus augeat incrementa frugum justiciae vestrae. Ecce filii karissimi novo penitentiae renati baptismate Christum induistis, iterum vestem innocentiae ut immaculatam custodiatis iterum suscepistis. Videte ne iterum post concupiscentias vestras abieritis. Auferte malum cogitationum de medio vestri. Animum purgate, id est mentem in sanctificatum deo templum. Mentis verò habitus sub quolibet pondere nequitum *(sic)* reprimi[1], si eam innocentiae puritas comitetur, et ut pura sit innocentia mentis penitus extyrpetur invidia. Cavendum est igitur maximè per mundi praecipitia iter agentibus ab hujus[2] quo aliena perduntur et sua consummuntur bona. Verùm enim dum conspecta felicitas torquet invidos et afficitur pena *contortionis* (?)[3] nequiores reddit, aliorum bona quae habere nom possunt, si diligerent utique fecissent sua. Vestra utique sunt bona sociorum, quae etsi imitari non valetis, diligite in alios, et vestra fient quae amantur in socios. Excludite ergo invidiam quae caritatem eicit, et discordiam nutrit, quae corpus corrodit et macerat, nec ipsum in sua valetudine atque vigore stare permittit, quia dùm pestis invidiae mentem lacerat corpus consumit, et quidquid in se habere videtur boni interimit. Unde scriptum est : Vita carnium sanitas cordis. Putredo ossium invidia. Per livoris vitium ante dei oculos pereunt etiam quae humanis oculis fortia videntur. Ossa quippe per invidiam putrescere est, quaedam etiam robusta deperire. Est autem invidia quasi odium occultum : inde dicitur invidia, id est invisibile odium. Hoc est tolerare et odisse, quod non est virtus mansuetudinis sed velamentum furoris. Sollerti igitur custodia muniendus mentis aditus, et eo observandum callidius quanto in ipso temptationis articulo fallacius subrip*itur*. Necessaria est igitur ad haec dilectionis operatio, quae inter malos non dilectio sed simultas proprie dicitur : non est ergo dilectio nisi inter bonos. Quia non est dilectio valida nisi ex utraque parte affectus pendeat. Dilectionis hujus vel caritatis custos est innocentia, quae tantae virtutis et gratiae creditur, ut deo et hominibus placeat. Vera est haec quae nec sibi nec alteri nocet, et cum valet prodesse sataget. Innocentia verò ferrum retundit, acies hebetat, hostes comprimit. Malorum praecogitata refellit, nam miro modo divinae animadversionis judicio, quos prava mentis inquinat conscientia, hos proculdubio adversus innocentiam sequitur actionis difficultas. Sit vobis inter cetera temperatio gulae, et ut breviter dicam, satietur caro ut in bono opere famulari nobis sufficiat. Sit itaque vobis ars quaedam satiari ne unusquisque per satietatem carnis ad iniquitatem prorumpat turpitudinis. De similitudine et collateralitate et de hiis quae in ea breviter annotavi, eadem in rectitudinis cautela teneatur, nam sepe pro virtutibus vitia surripiunt. Auditum satis partibus vestris credimus, quod divina ultio superincumbentibus mauris et moabitis totam Hyspaniam in ore gladii percusserit, paucis in ea christianis admodùm et in paucis urbibus sub gravissimo servitutis jugo relictis. Sed et ea quae ad vos sola famae notitia protulit, ea procul-

dubio jam luce clariora certis subjecta visibus pat*ent* (?). Proh dolor, ut vix in tota Gallecia et Aroganum *(sic)* regno et Numantia ex innumeris urbibus, castris et vicis et sanctorum sedibus, nisi sola ruinarum signa et jam factae desolationis indicia jam pareant. Ista etiam nostrae quam cernitis olim inter celebres, nunc ad instar parvuli redacta videtur, jam nostra memoria multotiens a mauris spoliata est. Verùm enim ante hoc septennium ab eis adeò afflicta est, ut ab ecclesia beatae Mariae virginis, *cui* dei gratia qualiscunque deservio, signa, vestes, vasa, et omnia ecclesiae ornamenta captis clericis aut occisis asportarent. Sed et ex civibus captivos et ex circumquaque jacentibus territoriis usque ad ecclesiam beati Jacobi apostoli innumeros ferè in patriam suam secum transtulere, non sine nobilium nostrorum sanguine, igne et gladio cetera consumentes omnia. Quid enim litus Hyspaniae vestris aliud obtutibus nisi suae desolationis quandam memoriam, et ruinae ostendit indicia? Quot in eo urbium et ecclesiarum desolationes visu et indigenarùm indiciis didicistis? Ad vos autem mater *ecclesia*[1] jam quasi truncis brachiis et deformi facie clamat. Sanguinem filiorum et vindictam per manus vestras requirit. Clamat, certè clamat. Vindictam facite in nationibus, increpationes in populis. Nulla ergo itineris incepti vos festinationis seducat occasio, quod non Iherosolimis fuisse sed bene *interim vixisse* (?) laudabile est, non enim ad eam nisi per opera ejus pervenire potestis. Ex bono opere verò ut ad finem gloriosum quis perveniat meretur. Jacentem igitur et depressam Hyspanorum ecclesiam ut boni emulatores erigite fedam et deformem vestibus jocunditatis et leticiae reinduite, ut boni filii nolite spectare turpitudinem patris, et matri nolite dicere munus quodcumque est ex me tibi proderit. Federa societatis humanae nolite parvipendere. Quia, ut ait beatus Ambrosius, qui a sociis et fratribus si potest non repellit injuriam tam est in vitio quam ille qui facit, et vos boni filii matris ecclesiae vim atque injuriam propulsate, nam jure hoc evenit ut quisque ob tutelam sui corporis fecerit jure fecisse arbitretur. Vos fratres arma deposuistis, arma scilicet quibus rapiuntur aliena. De quibus dicitur, qui gladio percutit *gladio* per*ibit*, scilicet qui nulla superiore ac legitima potestate vel jubente vel concedente in sanguinem fratris armatur. Sed nunc deo inspirante arma fertis quibus homicidae et raptores dampnentur, furta cohibeantur, adulteria puniantur, impii de terra perdantur, parricidae vivere non sinantur, nec filii impiè agere. Vos igitur fratres cum hiis fortitudinem armis suscipite, eam scilicet qua vel bello tuetur a barbaris patriam *(sic)* vel domi *(sic)* defend*itur* inimicos *(sic)*, vel a latronibus socios, nam plena est justiciae. Hujusmodi verò opera vindictae officia sunt quae boni bono animo implent. Nolite fratres, nolite timere. Non enim in hujusmodi actionibus homicidio vel taxatione alicujus criminis notabimini, imo rei propositi vestri deserti judicabimini. Non est verò crudelitas pro deo pietas. Zelo justiciae, non felle irae, justum bellum committite. Justum verò bellum dicit Ysidorus noster, quod ex indicto geritur de rebus repetendis aut hostium pulsandorum causa; et quia justa est causa homicidas et sacrilegos et venenarios punire, non est effusio sanguis *(sic)* homicidii *(sic)*, et item non est crudelis qui crudeles perimit. Vel qui malos perimit in eo quod mali sunt et habet causam interfectionis, minister est domini. Profectò filii Israel contra Amorreos justum bellum commisere, quibus transitus negabatur innoxius, et vos ergo populus Israel et filii Christi et servi crucis, numquid haec libertas permittenda adversariis crucis ut impune vobis insultent? Absit. Audite quid super hiis Augustinus dixerit ad Donatum presbyterum : «Non est permittenda mala

1 Reprimi *ad marginem scriptum invenitur*. H.

2 *Hoc modo litterae ad marginem scriptae* «.. nis / «.. icio. *Initium verborum penè rasura deletum est*. H.

3 *Verbum hoc super litteras rasas scriptum difficilime legitur*. H.

1 *Abbreviatum hoc ad marginem scriptum* : ccla. H.

Digitized by Google

voluntas suae libertati, sicut nec paulo permissum uti pessima voluntate, qui pars ecclesia dei.» Item Crisostomus super Matheum, Homel. xvii. «Occidit Fineos hominem et reputatum est ei ad justiciam. Abraham non solum homicida, sed quod gravius parricida effectus, magis magisque deo placuit. Item Jer. ad Ripoarium : Legi chyromachen Finees, auctoritatem Heliae, zelum Symonis Cananei, Petri severitatem Annaniam et Saphiram trucidantem, Pauli constantiam qui Elimam magum viis domini resistentem eterna severitate dampnavit. Undè in lege dicitur : Si frater tuus et amicus et uxor quae est in sinu tuo te depravare voluerit a veritate, sit manus tua super eos et effunde sanguinem ipsorum. Tale quid in vobis spiritualiter completum est. Percussit in vobis dominus Saulum et erexit Paulum. Eandem Sauli et Pauli carnem, non eundem mentis affectum sed immutatum. Ecce quam pius quam justus quam misericors deus. Nichil vobis detraxit deus. Eadem patriae vestrae opera sed affectu solum mutato vobis concessit. Armis et gladio utebamini. Predas agebatis, et cetera militantium facinora de quibus non est modò dicendum per singula. Vos ut videtur arma portatis et rei militaris insignia, sed diverso affectu ut superius dictum, non mutantes actum sed voluntatem attendentes illud apostoli consilium : Sicut exibuistis membra vestra servire immunditiae ad iniquitatem ita exibete membra vestra etc. Sed quoniam armati venistis, eia ut boni milites agite, quia non est peccatum militare, sed propter praedam peccatum est militare. Suscipite ergo vobis et vestris beati Augustini salubre consilium ad Bonefacium comitem : «Arripite manibus arma. Oratio aures pulset auctoris, quia quando pugnatur deus apertis oculis spectat, et partem quam inspicit justam ibi dat palmam. Et verè adimplebitur in vobis prophetia quam ad laudem et honorem virtutis et gloriae filiorum dei dictum *(sic)* est : Quomodo persequebatur unus mille et duo fugarent x mille[1] : et iterum : Cadent inimici vestri coram vobis gladio, nam bellum quod deo auctore gerendum suscipitur, rectè suscipi dubitare fas non est. De cetero, filius noster dilectus et frater vester et in tribulationibus particeps, Hyldefonxus rex noster, contra Olixebonam diebus jam decem retroactis cum omni expeditione sua exiit, vestrum adventum praenoscens, nos hic vos expectatum stare jussit, ut vos vice ejus alloqu*amur* (?). Si fortè deus cordibus vestris immiserit vos ut cum omni navigio vestro eum adeatis, et cum illo donec deo auctore et vobis cooperantibus civitas Lyxbonensis caperetur maneatis. Pecuniae verò sponsionem si vobis placet proinde facturi vestris prout fisci regiae potestatis facultas se*quetur*. Nos verò indè et quos volueritis vobiscum obsides habeatis sponsionis persolvendae. Quid verò placuerit sanctitati societatis vestrae responsionem expectabimus. Sit jam indè in manibus vestris consilium pium, modestum, justum, honestum, ad laudem et honorem nominis ejus et sanctissimae suae genitricis qui *(sic)* cum deo patre et spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum, amen.»

Completo sermone post expletionem missae deliberatum est ab omnibus ut Christianus dux Flandriae et comes de Arescot et naves plurimae quae nondum ex dispersione convenerant expectarentur, et advocaretur Johannes archiepiscopus Braccarensis. Congregatis igitur ex dispersione navibus, deliberatum est ut episcopi una nobiscum in navibus apud civitatem venirent Lixbonensem, ut illinc a rege illorum audiremus presentes quae absentibus mandabantur. Die verò quasi decima, impositis sarcinis nostris una cum episcopis velificare incepimus iter prosperum agentes. Die verò postera ad insulam Phenicis[1] distantem a continenti quasi octingentis passibus feliciter applicuimus. Insula abundat cervis, et maxime cuniculis : liquiricium[2] habet. Tyrii dicunt eam Erictream, peni Gaddir, id est sepem, ultra quam non est terra, ideò extremus noti orbis terminus dicitur. Juxta hanc sunt II insulae quae vulgò dicuntur Berlinges id est Baleares lingua corrupta in una quarum est palatium admirabilis architecturae et multa officinarum diversoria regi cuidam ut aiunt quondam gratissimum secretale hospicium. Habentur autem in continenti a Portugala usque ad insulam flumina et castra. Est Castrum quod dicitur Sanctae Mariae inter fluvium Doira et silvam quae dicitur medica in frigore[3]. In cujus territorio requiescit beatus Donatus apostoli Jacobi discipulus, et post silvam fluvius Voga, et post civitas Colymbria super fluvium Mundego, ultra quam est castrum Soyra et post castrum quod dicitur Mons Major, et post castrum Lora[4] super fluvium qui dividit episcopatum lixbonensem a colymbriensi, et post silva quae vocatur Alchubez[5] lingua eorum, circa quam heremi vastitas usque ad castrum Suherium[6] quod distat a Lyxebona milia VIII. In insula verò praedicta cum pernoctassemus summo manè velificare incepimus iter prosperum agentes donec ferè ad hostia Tagi fluminis ventus procumbens a montibus Sucheriis, naves tam admirabili tempestate concuteret ut pars batellorum cum hominibus absorberetur. Perseveravit autem tempestas usque ad introitum portus fluminis Tagi. Nobis verò portum intrantibus signum admirabile in aere visum est. Nam ecce a Galliarum partibus nubes candidae magnae nobiscum venientes, nubibus quibusdam magnis nigredine consparsis a continenti venientibus concurrere visae sunt, atque in modum acierum ordinatarum sinistris cornibus inter se junctis admirabili impetu confligere, quaedam in modum velitum dextra levaque impressione facta in aciem resilire, quaedam ut aditum invenirent ceteras girare, quaedam ceteras penetrare, easdemque penetratas ad modum vaporis inanire, quaedam sursum, quaedam deorsum levari, nunc penè aquis contiguae, nunc ab oculis in sublime ferri. Cùm tandem nubes magna a nostris partibus veniens omnem aeris impuritatem secum trahens ut ad modum azoli purissimi citra hanc videretur, ceteras omnes a continenti venientes impetu suo reprimens quasi victrix coram se praedas agens aeris sola principatum tenuit, ceteris omnibus vel inanitis vel si qua paucula remanserit apud urbem visa est confugere. Nobis acclamantibus : «Ecce nubes nostra devicit, ecce nobiscum deus. Dispersa est hostium potentia, confusi sunt quoniam dominus dissipabit eos.» Et sic demum tempestatis cessavit omnis quassatio. Igitur post parum temporis circiter horam diei x pervenimus ad civitatem quae non multum distat ab ostio fluminis Tagi. Est autem Tagus fluvius subterlabens a Toletanis partibus fluens, in cujus ripis sub primo vere dùm in alveo se recolligit, aurum invenitur. Cujus etiam tanta piscium copia ut duae partes aquae tertia piscium ab incolis credatur. Conchiliis abundat ut harena, hoc autem praecipuè quod hujus aquae pisces omni tempore pinguedinem suam et saporem innatum retinent, non alternantes vel degenerantes, ut apud nos est, ulla rerum vicissitudine. A meridie hujus est Elmada provintia quae abundat vineis et ficis et pomisgranatis. Segetae adeò fertiles ut bis ex uno semine fructifice*nt*, celebris venatibus, melle abundat. Similiter in ea parte castrum Palmella. A septentrione fluminis est civitas Lyxibona in cacu-

[1] *Haec ad marginem leguntur* : Sequuntur v... vobis. c... alienos et c... ex vobis x milia. H.

[1] *Vulgò* Peniche?
[2] *Lege* liquiritiam, *id est* Glycyrrhisa, *vulgò* Alcaçuz.
[3] *Ad marginem* : id est mei... H.
[4] *Fortassè* Leyrea, *vel* Leirena.
[5] *Manifestè* Alcobaça.
[6] *Idem videtur* Suchtrium *iterum infra scriptum tamquam per corruptionem verbi* Sintriam.

Digitized by Google

mine montis rotundi, cujus muri gradatim descentes *(sic)* ad ripam fluminis Tagi solum muro interclusi pertingunt. Sub nostro adventu opulentissima totius Affricae et magnae partis Europae commeatibus. Est autem sita super montem Artabrum pertingentem mare occeanum Gaditanum. Celum, terras, maria, distinguit a terris, eo quod ibi litus Hyspaniae finiat, et quod a circuitu ejus incipit Gallicus occeanus, et fons septentrionalis occeano Atlantico et occasu terminatio ibidem. Quo ab Ulixe opidum Ulyxibona conditum creditur. Territoria ejus circumquaque adjacentia optimis comparanda nulli postponenda frugique soli copia, sive arborarios sive vinearum proventus respice *(sic)* telis. Omni materia affluit, aut quae pretio ambitiosa aut usu necessaria, aurum et argentum habet. Ferrariis nunquam deficit. Vincit olea. Nichil in ea ociosum vel sterile, nec quod omnimodam messem neget. Non coquunt sales sed effodiunt. Ficis abundat, adeò ut vix a nobis portio consummi quiverit. Vigent pabulis etiam arida. Venatibus multimodis celebris. Non habet lepores : aves habet multigenas. Aere salubris : habet autem civitas haec balnea calida. Juxta quam est castrum Suchtrium[1] distans quasi milia VIII, in quo fons est purissimus, usus cujus tussim, tysimque sedare dicitur, unde si incolae tussientes audierint, non esse indigenas deprehendant. Habet etiam poma ... tria. In cujus pascuis equae lasciviunt mira fecunditate, nam aspirate favoniis vento concipiunt et postmodum sitientes cum maribus coeunt. Sic aurarum spiritu maritantur[2]. Constitit verò sub nostro adventu civitas LX milia familiarium aurum reddentium, summatis circumquaque suburbiis, exceptis liberis nullius gravedini subjacentibus. Cingitur autem muro rotundo cacumen montis, dextra levaque descendentibus muris urbis per declivum usque ad Tagi ripam. Dependentibus sub muro suburbiis vicorum vice in rupibus excisis ut unusquisque vicus pro castro haberetur munitissimo, tot enim difficultatibus cingitur. Populosa supra quod existimari nequit. Nam sicut postmodum urbe capta ab eorum alcaie, id est principe, didicimus, habuit haec civitas CLIIII.^{or} milia hominum, exceptis parvulis et mulieribus, annumeratis castri Scalaphii[3] civibus, qui in hoc anno a castro suo expulsi, novi hospites q*ui* (?) morabantur. De Suchtria et Elmada et Palmella optimatibus cunctis. Ex omnibus Hyspaniae partibus et Affricae mercator... multis. Sed cum tanti essent solum armaturam XV milia habebant in lanceis et scutis et cum hiis egrediebantur ad invicem, sicut ex indicto principis constitutum fuerat. Edificia verò ejus artissime conglobata, ut vix nisi in vicis mercatoriis vicus inveniri quiverit amplioris quam VIII pedum latitudinis. Causa tantae multitudinis erat, quod nullus ritus religionis inter eos erat, nam quisque sibi lex erat, utpote qui ex omnibus mundi partibus flagitiosissimi quique quasi in sentinam confluxerant, totius libidinis atque immunditiae seminaria. Sub temporibus regum christianorum priùsquam mauri eam optinuissent, trium martyrum memoria juxta urbem in loco qui dicitur Compolet celebrabatur, scilicet Verissima et Maximi et Juliae virginis, quorum ecclesia a mauris solotenus destructa, tres tantum adhuc lapides in signum ruinae suae ostendit, qui nunquam ab indè potuere sustolli. De quibus alii dicunt eos fore altaria, alii bustalia. Haec de civitate ad praesens sufficiant.

Vigilia igitur beati Petri apostoli post prandium cum ibi hora quasi prandii venissemus quidam ex nostris in littore juxta civitatem ex navibus progrediuntur, contra quos mauri, sed nostrorum impetum non valentes ferre non sine ipsorum detrimento usque ad portam quae suburbium respicit fugati sunt. Sed Saherius de Arcellis nostros ab impetu dolum succensens hostium revocat, gratias agens deo quod dissimiles prioribus qui antè huc advenerant casus jam in operis principio experti sumus. Advocatis, qui aderant tentoria in supercilio montis supereminentis urbem quantum est ferè baculi jactus figi jubet, inhonestum ratus jam primo congressu, ne cedere hostibus videremur, terram relinquere. Cuncti qui aderant favent. Adveniente itaque prima noctis vigilia, nisi duo tantum tentoria Hervei de Glanvilla et Saherii de Arcellis usquam apparuere, ceteris omnibus ad naves regressis. Nos verò cum paucis admodùm XXXIX tota nocte non sine metu excubavimus, ut Sancti Petri vigilias sollempnes loricis induti celebraremus. Mane autem facto ut citius quis potuit tentorium terra defigit, ac si nostri casus nichil praescissent. Episcopi verò qui nobiscum advenerant regem suum adeunt, ut sicut nobiscum constituerant eum nobis obviam facerent. Qui brevi cum eo redeunt, nam per dies plus octo in provintia commoratus nostrum adventum existimans expectaverat. Audierat enim per nostros de nostro adventu, qui in navibus v a nostra societate segregati v dierum navigatione a portu de Dertemude advenerant ante dies VIII. Adveniente itaque rege omnes ferè pariter ut in tali tumultu fieri solet, divites et pauperes obviam facti sumus. Cùm percunctasset verò rex qui essent ex nobis primates aut quorum consilia in nobis precellerent aut si cuique totius exercitus responsum commississemus, breviter responsum est nos primates habere hos et hos, et quorum precipuè actus et consilia praeminerent, sed nondum deliberatum cui responsionis officia committerent. Si ab ipso primitus audissent, inter tot summae prudentiae viros brevi reperturos, qui pro omnibus communi omnium consilio responderetur. Ad haec rex pro tempore pauca respondit : «Scimus satis et compertum habemus vos fortes et strenuos magnaeque industriae ivros fore, et verùm aput nos non vos vestri praesentia quam fama minores fecit. Nom enim quid inter tot tantaeque divitiae viros nostra sponsio suffecerit, ut nostris scilicet ditati muneribus ad urbem *hujus* (?)[1] obsidionem nobiscum maneatis, vos convenimus. A mauris enim semper inquietatis nunquam peccunias adunare quibus quandoque securè non contigit vivere. Sed quoniam facultatem nostram et bonae mentis erga vos affectum vos ignorare nolumus, sponsioni nostra non imferendam injuriam, imo quicquid terra nostra possidet vobis mancipatum censemus. Certi verò super hiis quod vos magis pietas vestra ad laborem studiumque tanti operis invitabit, quam nostrae sponsio peccuniae ad praemium provocabit. Sed ne populorum conclamationibus vestrorum nostra turbetur oratio, ex vobis eligite quos volueritis ut ab invicem secedentes benignè placidèque sponsionis nostrae causam utrimque super hiis quae proposuimus diffiniamus, sicque inter nos diffinita in commune coram omnibus explicetur, ut omnibus deinde utrimque assensum praebentibus certo federe certisque pignoribus ad dei questum rata fiat.» Ad haec omnes responsuri una in concilium veniunt. Quid verò in hoc quisque prout animi linguaeque facilitas abundabat dixerit, nichilque aliud nisi aerem verberare conferret, cùm parum auctoritatis constet in fabula non inconvenienter practereundum puto. Sed cum multi multa supervacua proferrent usque post prandium differtur consultum quid potiùs eligendum esset. Sed interim quo pacto nescio quibusve internuntiis Flandrenses regis sponsionibus acquiescunt, nam ut estimo quos rei familiaris inopia urgebat, hos proculdubio peccuniarum spes capescendarum facilius ad consuetudinem suam reducit. Dum item in concilio ventum est, quos paulò antè exis-

[1] *Lege* Sintriam.

[2] *Exarata hic ad marginem aliqua sententia fuerat, sed nunc ita extincta, ut legi non possit.*

[3] *Legendum est* Scalabis.

[1] *In Ms. sic :* h'j : H. — *Contractas has litteras legimus pro :* hujusmodi.

Digitized by Google

timabamus conjurationis socios, nunc regis advocatos in concilio repperimus, hoc solum semper coram nobis excipientes quod *non* (?) rege pactionem ullam non solum non susciperent, immo nec audirent, sed moris semper ubique terrarum fuisse in hanc partem favere potius quam impetus animi magis duceret, seque cum rege manere velle si omnibus complaceret sociis, neque restare aliquid quin hoc potius fieret aiebant. Interea quisque prout arbitrabatur prudentis sententiam rogatus, diversi diversa protulere. Inter quos Willelmus Vitulus adhuc spirans minarum cedisque pyraticae et Radulfus frater ejus, et omnes ferè hantunenses et hastingenses cum hiis qui ante hoc quinquennium urbem Ulyxibonam obsidendam convenerant, omnes uno ore regis *responsionem* accipere nichil aliud quam proditionem aiebant, plurima etiam super hiis retractantes, quae vel ficta vel si qua vera fuerint, eorum magis deputanda insipientiae quam alterius pravitati, aut ea quae magis patebant longi dispendia laboris in obsidione nolle pati. Insuper maximo questui fore si costam Hyspaniae sub festinatione transcurrerent, ac perindè multas peccunias ab Affricae navibus et Hyspaniae mercatores leviter extorquerent. Ventumque insuper plurimum eo tempore in Iherusalem navigantibus aptum commemorant, nec se quosque expectaturos si solum vm vel x naves socias habuerint, et multa hiis similia quae potius fortunae casibus subjacent quam virtuti. Sed nostrorum major pars omni occasione remota assensum remanendi prebet. Colonensibus, flandrensibus bolonensibus, britonibus, scottis in hoc idem libentissimè assentientibus. Ceteris cum Willelmo Vitulo, quasi navibus octo normannorum, hantonensium et bristowensium, adhuc in hac pertinatia immobiliter durantibus. Interim flandrenses et colonenses et bolonenses ad orientalem civitatis partem cum classe sua secedent. Item post parum perversos exhortatum in concilio venimus, ut exhortationibus blandisque promissis eos nobiscum retineremus, vel quasi fidei juramentique transgressores, conjurataeque societatis ab omni nostrorum et a sanctae matris ecclesiae communione segregaremus, hinc illinc acclamantibus cunctis. Haec de Glanvilla[1] vix nactus silentium orationem hujusmodi habuerit.

«Piae recordationis memoria qua tot nationum populos piaeque eruditionis viros cruce dominica insignitos pridie aput Portugalam me vidisse recolo animum licet mestissimum maximè relevaret, si hanc universitatem gentium sub unitatis sincerae vinculo scirem posse restringi. Ad hoc enim quamque nostrum summa ope deceret eniti, ut cum jam tanta gentium diversitas sub conjuratae unitatis lege nobiscum astringi, nichilque in ea quod meritò accusari vel derogari queat in contingenti perpendamus, ne in nos ejusdem sanguinis generisque socios vitabunda infamiae in posterum macula cohereat. Imò ut antiquorum virtutum memores nostrorum laudem et gloriam generis nostri accumulare potius quam infamatam malitiae pannusculis obvelare. Insignia enim veterum a posteris in memoriam reducta, et amoris et honoris indicia sunt. Si boni emulatores veterum fueritis, honor et gloria vos insequitur, si mali, dedecus improperii. Normannorum genus quis nesciat usu continuata virtutis laborem recusare nullum? quorum scilicet in summa asperitate semper durata militia, nec in adversitate citò *subteritur* (?), nec in prosperitate tot difficultatibus exercitata segni valet otio subici, nam semper otii vitia discutere negotiis didicit. Sed quonam perversitatis modo nescio, quasi gloriae honorisque cupidine in nos pedissequa subreppit invidia, et *dùm* (?) generis alieni viros nobiscum nequit inficere, in nosmetipsos maximam veneni sui partem transfundit. Attendite patres et recolite corrigendo mores vestros. Exemplum e vicino in confusionem vestram sumite. Colonenses colonensibus non dissident. Flandrigenae flandrensibus non invident. Quis enim scottos barbaros esse neget? Numquam tamen inter nos legem debitae excesserunt amicitiae, et quid aliud nisi prodigiosum quiddam in vobis conspicitur? Cùm nos omnes unius matris filii simus ut si lingua palato, os ventri, pes pari, manus manui mutuae servitutis neget officium. Et vos hinc abire vultis, et ut benè fiat optamus. Nos verò ut jam ab omnibus in commune decretum est, vobis solum paucis exceptis, quod non sine dolore cogor dicere, hic remanemus. Deo non vos inde injuriam facitis sed vobis. Si enim vos hic remanseritis, non augetur ex vobis dei potestas. Si abieritis non imminuitur. Si civitas haec a nobis capiatur, quid dicetis ad haec? Et ut de piaculo violatae societatis taceam, vos ubique terrarum imfames et ignominiosi venietis. Gloriosae mortis metu vires vestras a sociis subduxistis vestris. Predae solam nondum adeptae cupidinem eterno comparastis obprobrio. Genus vestrum innoxium hoc vestro crimine obnoxium tenebitur, et certè pudet, quod generis nostri mater Normannia et immerito a tot nationum quae hic adsunt gentibus, perpetuum vestri facinoris sustinebit obprobrium. Nunc de cetero. Quamobrem vos et vestra perditum itis? Certè peregrinatio vestra non videtur karitate fundata quia non est in vobis dilectio. Si enim in vobis verae dilectionis esset affectus profectò majori fidutia ea erga nos uteremini. Non litteras didici, nec populo sermonem facere novi. Didici tamen et scio quod qui vult peccatis dimitti, oportet peccata ceteris dimittere. Hic enim officium diligentis implet qui hiis a quibus est appetitus ignovit. Haec enim ideò de peccatis dimittendis et malis tolerandis intersero quia superiùs in excusatione hujus operis quaedam de rege improbanda proposuistis. Item de questu navigantibus proventuro quis novit si in concupiscendo aliena perdamus nostra? De itinere festinando, quis novit si illa spe questus festinatio fiat tardatio? Malo verò hic aliquid benè operando mea consumere, quam vagabundus et anceps certa pro incertis mutare, et me et mea casibus fortuitis et in malos usus committere. De rege etsi apud vos culpabilis foret ut superiùs proposuistis, pro deo tolerandus esset ut aliquid lucri majoris a vobis fieret. Ipse tamen ut nobis refert totius pravae actionis erga vos immunem se asserit, purgandum judicio vestrorum. Miseremini ergo sociorum vestrorum. Parcite generis infamiae vestri. Assentite consiliis honoris vestri. Ego verò imprimis si placet cum omnibus meis, genibus flexis, junctis manibus, omnia mea in manibus vestris tradens dominium vestri libentissimè solum maneatis nobiscum suscipiam, et si non vultis socios, exibete vos saltem nobis dominos». Et cum haec ad ultimum prae lacrimis vix dixisset, pedibus Willelmi Vituli humiliari voluit, optimatibus astantium militum et ceterorum idem facientibus. Sed non sunt permissi ab eo et a causae suae sociis circumstantibus. Aqquievit tandem Willelmus et socii ejus nobiscum manere, quantum sibi victualia suppeterent nec amplius die uno nisi regis vel nostrorum stipendiis teneretur, et lacrimati sunt omnes prae gaudio dicentes «Deus adjuva nos.» Electi sunt ex optimatibus nostris una cum colonensibus et flandrensibus per quos inter nos et regem sponsionum et conventionum fieret diffinitionis terminatio. Qui una cum rege et archiepiscopo et coepiscopis et clericis et laicis testamentum confirmationis pactionum, postea coram omnibus prolatum, in haec verba fecerunt. Notum sit omnibus ecclesiae filiis tam futuris quam praesentibus conventionis pactum inter me et francos, quod scilicet ego Hydefonxus *(sic)* rex portugalensium omnium meorum assensu ut perpetuo sit apud posteros in memoria testamento confirmationis as-

[1] *Ad marginem haec leguntur* : in hiis verbis sed hoc... per sua... tibus modo. H.

Digitized by Google

signo. Quod franci qui ad urbis Lyxbonensis obsidionem una mecum mansuri sunt, hostium possessiones in omnibus in suam ditionem et potestatem transferant et habeant, omnibus meis et me omnimodo expertibus. Hostes captos, si qui ut vivant redimi voluerint, redemptionis peccunias liberè habeant. Mihi insuper captivos reddant. Urbem, si fortè ceperint, habeant et teneant donec facto scrutinio spolietur tam in omnium redemptionibus quam in ceteris, sicque demùm ad eorum voluntatem perscrutatam mihi tradant. Postea verò civitas et terrae subactae me presidente partiantur, secundum conditiones suas sicut quosque melius noverim tenendas secundum consuetudines et libertates francorum honestissimas, mihi solum in eis remanente advocationis dominio. Naves insuper et res eorum vel heredum eorum qui ad urbis Lixbonensis obsidionem una mecum fuere ab omni consuetudine mercatoria quae vulgo pedatica dicitur amodo et in perpetuum per totam terram meam firmiter et bona fide concedo. Hiis testibus. Johanne archiepiscopo Bracarensi, episcopo Petro Portugalensi, episcopo Lameccensi, episcopo Viseos, Frinando Menendiz socero regis, Frinando Captivo, Gunzalvo Roderici, Gocelino de Sousa, Menendo Hyldefonxi dapifero, Mutio de Lamega, Petro Pelagio, Johanne Rainno, Gocelvo Sotheri, et multis quorum non novimus nomina[1]. Hujus conventionis dati sunt ex parte regis obsides certi xx per fidem et juramentum, tam episcopi quam laici. Super hiis juravit rex conventionem et testamentum praescriptum servare. Insuper autem a nobis non discessurum nisi infirmitate ultima cogente, aut si hostibus terra ejus occuparetur, nec indè fallendi occasionem quaerere erga nos ullo modo. Nos verò similiter pactionis tenendae juramentum fecimus datis indè obsidibus similiter viginti. Hiis ita omnibus confirmatis, communi omnium consilio decretum est ut legatarii ad urbem hostes conventum mitterentur, ne eos nisi inviti videremur impugnare. Archiepiscopus igitur Braccarensis et episcopus Portugalensis cum paucis ex nostris ad urbem mittuntur. Dato utrimque signo, ipso civitatis alcaie super murum cum episcopo et primiciis civitatis stantibus pax indutiarum ut quid velint dicant utrimque sanccitur, cùm sic archiepiscopus exorsus orationem habuit : «*Deus* (?)[2] pacis et dilectionis velamentum erroris a cordibus vestris auferat et ad se vos convertat, et nos igitur de pace loquuturi ad vos pervenimus. Concordia enim res parvae crescunt, discordia maxime dilabuntur. Sed ut haec inter nos non regnet perpetuo, huc ad vos conciliatum venimus. Sic enim nos ex uno eodemque principio natura progenuit, ut federe societatis humanae et vinculo matris omnium concordiae aliis alios non ingratos fieri deceret. Nos verò ad hanc quam possidetis urbem non vos expugnatum hinc neque expoliatum si vultis venimus. Habet enim hoc semper christianorum innata benignitas, ut licet sua repetat, aliena non rapiat, urbis hujus sedem nostri juris fore vendicamus, et certè si in vobis justicia naturalis profecerit, inexorati cum omnibus sarcinis vestris, peccuniis et pecculiis, cum mulieribus et infantibus, patriam maurorum repeteretis unde venistis, linquentes nobis nostra. Sed copertum habemus jam satis quod *juncti* (?)[3] vel coacti talia faceretis. Sed date operam ut libenter faciatis. Nam si quae petimus libenter suscipitis, acerbissimam peticionis partem jam effugistis. Quae nam aliter inter nos concordia fieri posset nescio, cùm sors ab initio unicuique data proprio possessore careat. Vos ex mauris et moabitis Lusitaniae regnum regi vestro et nostro fraudulenter subripuistis. Urbium et vicorum et ecclesiarum desolationes innumerae ab illo tempore usque in praesens et factae sunt et per dies fiunt. In uno fides vestra, in altero societas humanitatis lesa est. Civitates nostras et terrarum possessiones injustè retinetis jam annis ccc et eo amplius LVIII ante vos a christianis habitas, *quos non ad fidem gladius exactoris addixit, sed quos verbum praedicationis in filios dei adoptavit* (?)[1] sub apostolo nostro Jacobo et ejus sequacibus, Donato, Torquato, Secundo, Endaletio, Eufrasio, Tesiphonte, Victorio, Pelagio, et pluribus apostolicorum signorum viris. Testis est in urbe ista sanguis martyrum pro Christi nomine sub Ageiano Romano principe effusus, Maximae scilicet et Verissimi et Juliae virginis. Requirite concilium Toletanum sub glorioso nostro et vestro rege Sisebuto. Testis est indè Ysidorus Hyspalensis archiepiscopus et ecclesiae Lyxbonensis ejusdem temporis episcopus Viericus, cum cc et eo amplius totius Hyspaniae coepiscopis. Testantur adhuc in urbibus ecclesiarum ruinae inditia manifesta. Sed quod jam usu longo et generis propagatione urbem occupatam tenuistis, utimur ad vos solito bonitatis affectu, solum vestri munimentum castri in manus nostras tradite. Libertates hucusque habitas habeat vestrum unusquisque, nolumus enim vos tam antiquis exturbare sedibus. Secundum mores suos unusquisque vivat, nisi gratuito ex vobis augeatur ecclesia dei. Praedives est ut videmus et satis felix urbs vestra, sed multorum aviditati exposita. Quot enim castra, quot naves, quae hominum in vos conjurata multitudo! Parcite desolationi agrorum et fructuum. Parcite peccuniis vestris. Parcite saltem sanguini vestro. Pacem dum felix est suscipite. Nam dubium non est quin sit felicior pax nunquam lacessita, quam quae multo reparatur sanguine : etenim felicior est sanitas inconcussa quam ex gravibus morbis et extrema minantibus vi quadam et exactione in tutum reducta. Gravis est morbus et praeceps qui vos infestat : *alterum* (?)[2] faciet nisi salubre summatis consilium. Aut extinguetur aut extinguemini. Cavete, nam terminum festinat velocitas. Studete incolumitati vestrae dùm tempus habetis. Vetus est enim proverbium, «gladiatorem in area capere consilium». Vos deinceps respondeatis si placet.» Ad haec quidam ex senioribus circumstantibus responsum hujusmodi dedit :

«Video verba vos satis in potestate habere : non oratio vestra vos effert, nec longius quam destinavistis protraxit. Ad unum finem scilicet capescendae nostrae civitatis vestra respexit oratio. Sed de vobis satis admirari nequeo, cùm una silva vel provintia multis elephantibus vel leonibus sufficiat, vobis autem nec mare nec terra sufficit. Non enim vos rerum inopia sed mentis cogit ambitio. Quid enim superius de sorte unicuique data proposuistis, vos sortem nostram inquietatis, ambitionem vestram rectitudinis zelum dicentes, pro virtutibus vitia mentimini. Jam enim adeò in immensum vestra cupiditas exiit, ut non solum vobis turpia delectent, sed etiam placeant, et jam ferè locus remedio fieri desiit, quia vestrae cupiditatis consummata infelicitas jam penè modum naturalem transiit. Inopes et exules nos fieri judicatis, ut gloriosi efficiamini. Hujusmodi *glorificatio* (?)[3] iners difinitur ambitio. Cupiditas verò vestra dùm modum excessit in seipsam strangulata semper emarcuit. Quotiens jam nostra memoria cum peregrinis et

[1] *Testium quaedam nomina, etsi turpiter scripta, absque dubio magnates, seu illustres etatis Alphonsi I viros indicant : quaedam verò ita corrupta sunt, ut, vel eorum verum lectionem orthographicam, vel quibus conveniant viris, perquirere, impossibile sit. Probabile etiam nobis videtur, recens hoc apographum non omnibus his maculis, et hujusmodi labe carere; obnoxii enim exteri scriptores litterarum turbationi sunt, dùm alienae gentis virorum nomina aut scribunt, aut loquendo redere conantur. Utcumque erit juvabit tamen apographum hoc* Cl. Hamiltonii *fideliter et servare, et describere.*

[2] *In Ms.* 'S. H.

[3] *In forma litterarum, quas Cl. Hamiltonius ad apographi sui marginem descripsit, potiùs* inviti, *quam, ut aequum est,* juncti *legitur.*

[1] *Italicis hic litteris scripta verba, quae ipsius codicis scriptoris manu in quodam paginae tractu, rasis ibidem aliis litteris, exarata fuerant, delete ferè sunt.* H.

[2] *In Ms.* altm. H.

[3] *In Ms.* glatio. H.

Digitized by Google

barbaris nos hinc expugnatum advenistis? Numquid verò vobis vestra placent aut ullam domi contraitis culpam totiens migrantes. Et certè frequens migratio vestra ex innata animi instabilitate fore convincitur, quia nec animum continere qui nec corporis fugam sistere valet. Urbem nostram vel vobis quietam tradi vel in ea manentes vobis subici nondùm nostri consilii fuit. Nondùm adeò magnanimitas nostra processit, ut certa pro incertis relinquamus. De magnis enim rebus magno animo judicandum est. Urbs verò haec ut estimo, vestris olim fuit, nunc autem nostra, in futuro forsitan vestra. Sed et hoc divini muneris erit. Cùm voluit deus, habuimus : cùm noluerit, non habebimus. Nullus enim contra voluntatis ejus arbitrium inexpugnabilis est murus. Placeat ergo nobis quicquid deo placuerit, qui totiens sanguinem nostrum de manibus vestris eripuit, ipsumque *idō et mito* (?), suaque mirari non desistimus *in* hoc quod vinci non potest, et quod mala omnia sub se teneat, et quod ratione qua nichil praestantius casus et dolores et injurias nobis subigit. Sed vos hinc abite, non enim aditus vobis patet *nisi* (?)[1] ferro experiendus. Non enim minae vestrae et barbarorum tumultus multi vel magni apud nos constant, *quo*rum virtutem satiùs quam linguam novimus. Quod verò perniciosa et mala irrefragabilia promittitis, ex futuro, si quandoque futura sunt, pendent, et certè dementia est nimis angi futuris, nec aliud quam sibi sponte miserias accersere. Admovendum est igitur optimum consolationis officium, et differendum quae licet nequeant discuti. Animi autem nostri timiditas omnia experiri suadebit. Nam timor assiduus et acer et extrema quaeque minitans, ad audaciam torpentes excitat, et eo acrior virtus efficitur quanto inevitabili necessitate extunditur. Sed quid vos longius protraam? Facite quod valetis : nos quod divini muneris erit». Ad haec episcopus Portugalensis :

«Si fieri potest ut propiciis auribus vestris loquar, dicam : si minus, iratis. Vos ut moris est vestri in hoc solum obstinationis vestrae causam et finem figentes, rerum et malorum eventus nostrorum expectatis. Sed fragilis spes et imbecillis, quae non ex propriae virtutis fiducia sed ex aliena pendet miseria. Jam enim causa vestra quasi timida aut infirmata, testimonium condemnationi dare videtur. De incerto et futuro loquuti, sic apud nos fore decretum experiemini, ut rei cujus totiens eventus incertus fuerit, ut aliquando procedat, sepiùs temptandum. Sed cùm totiens ut dicitis erga vos nostra cassata sint initia, experiendum adhuc aliquid adicimus : sèd quis vos indè finis maneat experti cognoscetis, ut estimo. In discessu nostro ab urbe ista nec salutabo vos nec salutabor a vobis.»

Igitur legati nostri omni spe civitatis potiundae ab hostibus frustati, ad nos revertuntur. Rex cum omnibus suis ad urbis septentrionem in summitate montis distantis a nobis quasi passibus quingentis secedit. Mane iterum facto *cc* (?)[2] constabularii nostri et optimates nostrae partis curiam regis adeunt circiter horam diei nonam, ut supradictae conventionis obsides traderent, et plura obsidioni necessaria providerent. Cùm interim garciones nostri fundiferi hostes irritando ad campum progredi faciunt, ut sic eminus jactu lapidum irritatis, majoris accessionis provocatio fieret. Nostris subindè paulatim arma capientibus, imfra suburbium se hostes concludunt, prohibentes nostros ab introitu jactu lapidum a tectis domorum quae ad instar muri circumquaque septa erant. Nostri verò undique patulos si qua forent querentes aditus usque ad medium suburbii, quo in devexo montis muro cingebatur, eos perturbant. Ibi verò nobis fortiter restitutum est. Nostris paulatim subcrescentibus, fit acrior impetus. Multi interim sagittarum et balistarum ictibus cadere. Nam propiùs accedendi licentiam lapidum prohibebat emissio. Sicque diei pars magna consumpta est. Tandem verò sub solis occasu per quosdam vix etiam inermibus pervios[1] quandam collis partem maximo belli discrimine nostri praeoccupavere. Quo comperto, hostes in fugam versi sunt. Nam longè a munimento superioris urbis aberant. Interim hiis auditis, dominus Saherius de Arcellis a rege et à constabulariis nostris nos retroagendum missus est. Deliberatum enim apud eos fore aiebant, ut in crastino a rege et ab omnibus undique civitas invaderetur, ne inter paucos dampni majoris occasio fieret. Sed cùm usque ad nos pervenisset, jam ferè omnes nostri ex navibus confluxerant, et jam ade...[2] in urbe cum hostibus, ut vix nisi armorum varietate dinosci possent. Jam ferè nox aderat. Comperto verò quod retroagi nisi nostrorum detrimento maximè nequiremus, jub...[2] omnes a domino Saherio ex castris proruere, episcopo Portugalensi omnes benedicente atque absolvente. Ipse quoque Saherius cum quibus habere potuit, ex nostro temptorio vel ex suo proprio, nam sociorum pars major jam in conflictum ierat, ut ceteris succursum praesteret *(sic)* armatus urbem ingreditur. Jam verò inter vicorum angustias prout hostium vel nostrorum majora suppetebant per loca praesidia, varia victoria adinvicem erat. Cùm tandem nostri in cimiterio quodam hostium colligati atque in aciem instructi, superveniente domino Saherio, nam ceteri constabulariorum omnes aberant, omnem hostium impetum repulere. Indè magna eorum strages conficitur. Tum demùm in fugam versi sunt. Nam a prima undè superius fuga cùm se acrius imfestari non posse per vicorum quantitate vel nostrorum lassitudine comparuissent, leviter reparati fuerant. Nunc tandem in fugam versi, praedarum objectionem suarum, cùm multi nostrorum ad hanc jam intenderent, donec imfra portas argumento subtili invenere viam. Milites tamen cum archiferis et quibusdam juvenibus expeditis, praeda neglecta, usque ad portas impressionem strenuissimam faciunt. Verùm enim praedae intenti, fedam aliter fugam fecissent. Sed nox interim conflictum dirimit, capto suburbio non sine evidenti miraculo, quod quasi III armatorum milia XV milia familiarum villam tot difficultatibus septam obtinerent. Milites verò et quique electi juvenes cum domino Saherio tota nocte armati excubias per vigiles in medio montis quo erat eorum cimiterium agunt, ne relicto quod ceperamus, in crastino difficilior aditus pateret. Quod et ita factum est tota nocte, horribili ex omni parte conflagrante incendio. Mane autem facto circiter horam primam hostes exeunt, ut nos ab urbe repellerent. Supervenientibus ex omni parte regis et nostrorum familiarum praesidiis, iterùm includuntur. Sicque denique urbe obsidione inclusa, imfra suburbium sub muris eorum hospitati sumus, non sine magna nostri eventus omnium ceterorum invidia. Hiis ex parte flandrensium compertis, muro urbis se includunt mauri, relicto eis inexpugnati suburbio. Nostri interim, normanni scilicet et angli excubias per noctes singulas per quingentenos disposuere ut IX revolutis noctibus item primae vigiliae initia fierent : VIII verò batellos cum armatis contra urbem in flumine excubandos disposuere. Inventum est dehinc in nostra parte suburbii in fossis in proclivo montis ad centum ferè milia summarum tritici et ordei et milii et leguminum, subsidia scilicet maximae partis urbis. Nam infra muros loci quantitas et rerum familiarium copia rupisque solidae durities, imfra vallem aquarum copia fossas fieri prohibebant. Interea mauri per dies sepius irruptiones faciunt in nostros, nam contra nos tres portas habentes, II in latere et unam contra mare, faci-

1 *Ad marginem* un... H.
2 *Si* cc *legendum, de constabulariis et optimatibus intelligendum est : nam constabularii quatuor erant tantummodò.*

1 *Ad marginem* jam *(?)* anfractus. H.
2 *Mutilationes ex compaginatione Ms.* H.

Digitized by Google

lem exeundi et redeundi licentiam habebant. Nobis verò congressus difficilis habebatur. Set... non sine utrorumque detrimento.....[1] fiebat, sed eorum semper majori. Dùm interim per dies et noctes excubaremus sub eorum muris, derisiones atque improperia multa nobis ingerebant, mille nos mortibus dignos judicantes, quippe qui nostra fastidientes quasi vilia, aliena quasi praeciosa concupisceremus, nec aliam se nobis injuriam fecisse commemorant, nisi quod nos si quid optimi penes eos haberetur possessione nostra dignum existimaremus, ipsosque indignos habendi judicaremus, prolemque domi nascituram multiplicem nobis absentibus improperabant, nec ob id de obitu nostro curae uxoribus nostris fore ..... cùm sibi domi spuria suppeteret progenies. Sed et siqui ex nobis superforent, miseros et inopes repatriandum promittebant, et subsannantes dentibus in nobis fremebant. Convitiisque insuper et verbis contumeliosis et probris, beatam Mariam matrem domini incessanter afficiebant, indignantes nobis quod filium pauperis mulieris tanto quasi deum veneraremur obsequio, ipsum dicentes deum deique filium, cùm unum deum solum a quo omnia quae initium habent cepta sunt constet esse, nec aliquem coevum et divinitatis suae habere participem, ipsumque summè bonum atque perfectum omniaque posse, et cum omnia possit indignissimum fore et inexpiandum tantam tamque excellentis divinitatis potentiam humanis compagibus membrorumque liniamentis coartari, nec id aliud furiosum et saluti nostrae contrarium credere fore, vel hunc Mariae filium propheta inter optimos cur non asser... cum injuriosum valdè sit homini nomen dei usurpare. Haec et hiis similia adversum nos calumpniantes obtrectabant. Crucis insuper signum cum magna irrisione ostentare nostris atque in illam expuentes feditatis suae posteriora extergebant ex illa. Sicque demùm mingturientes *(sic)* in illam quasi obprobrium quoddam crucem nostram nobis proiciunt. Videbatur verò iterùm nobis Christus actualiter ab incredulis blasphemari, falsa genuflexione salutari, malignantium sputis rigari, vinculis affligi, fustibus illidi, crucis affigi obprobrio. Cujus ut decebat nos compassione in crucis adversarios acriores fieremus. Quod et factum est divina eos obcecante justicia. Quotiens a nobis requisiti sunt quotiens facultates et possessiones eorum solum ab urbe liberè quo vellent secederent eis concessae sunt, aut integro jure sibi omnia remanere solum urbis munimentum nobis tradidissent, numquam tamen eorum obstinationem nisi ultimo et pessimo dedecore finiri deus noster permisit. Previderat enim deus maximè hiis temporibus ultionem in crucis adversarios, sub qualibetcumqne homunciis fieri. Dederat enim eos deus ut postmodùm vidimus in passiones ignominiae. Interea ecclesiae duae a francis construuntur in sepulturam defunctorum. Una ab orientali parte a colonensibus et flandrensibus ubi duo muti a natívitate deo adjuvante officia linguae susceperunt. Altera ab anglis et a normannis ab occidentali parte. Cùm autem ibi per dies xv sedissemus, machinas utrimque facere incepimus : colonenses et flandrenses, sue ariete *(sic)* turrim ambulatoriam : nostri turrim ambulatoriam nonaginta v pedum altitudinis. Omnibus ad haec agenda intentis, prodigiale quid a parte flandrensium evenire contigit. Die namque dominica post expletionem missae sacerdos panem benedictum sanguineum, quem dùm cultello purgare juberet, inventus est adeò cum sanguine permixtus ut caro quae nunquam sine sanguine potest incidi. Divisus verò postea per frusta in hujusmodi specie etiam post urbis captionem multis diebus visus est. Quidam verò hoc interpretantes aiebant gentem illam ferocem et indomitam alieni cupidam, licet tunc sub specie peregrinationis et religionis, sitim sanguinis humani nondùm deposuisse. Colonenses interim et flandrenses v fundis balearicis muros et hostium turres temptant concutere. Peractis tandem eorum machinis et ad murum deductis, vix arietem reduxère, ceteris igne et satis contumeliosè consumptis. Turris verò nostra cùm jam ad murum ferè duceretur, sabloni inhesit immobilis, a tribus eorum fundis irremissibiliter per dies noctesque concussa. Ubi non sine magno nostrorum labore et detrimento in defendendo frustra, post dies III comburitur ab hostibus. Inde nostri non parum consternati, animis erecti vix imfra dies VIII esse valebant. Sed cum tandem per sex epdomadas urbem obsedissemus, comperto quod eos fames aliquantulum urgeret, ... verò panis et vini frugumque inestimabilis copia suppeteret, paululum resumpsere animos. Naves terrae deducunt, mala submittunt, funalia domibus includunt, hyemandi signum. Colonenses verò subterraneas fossas quinquies aggressi ut murum praecipitarent, totiens cassati sunt. Indè iterum nostri causa consternationis habita, inter se multum murmurantes quasi aliquid melius alibi egissent conquerantur, cùm post dies aliquot non parum solaminis divina consulente misericordia nobis evenire contigit. Nam decem mauri vespere sub muro ascendentes in scapham contra castrum de Palmella navigantes exeunt. Qui a nostris sub tanta festinatione prosequuti, ut seapha et omnia quae in ea portaverant desperati relinquerent. Imfra quam cartae plurimis transmissae lingua caldea inscriptae repertae sunt. Exemplum unius sicut per interpretem didici hujusmodi erat : «Abbati Machumato Eburensium regi calamitas Lixbonensium, regnum cum salute obtinere. Qantae verò et miserabiles atque inopinatae nobis supervenerint clades, civitatis nostrae desolata vastitas non sine maximo nobilium sanguine luctus nobis heu! heu! monimenta perpetui protestantur. Jam jam ferè secunda lunatio praeterit quod ad *(sic)* francorum classis nostris advecta finibus, celi terraeque marisque subsidiis infra muri artissimi ambitum inclusos cohercuit. Sed quid in hac miseriarum summa sperandum perambiguum est, nisi solum auri beneficio expectare suppetias. Nobis una cooperantibus et urbem et patriam a barbaris liberatam per vos non ambigimus. Neque enim adeò sunt multi vel pugnaces : turris verò illorum et machinae vi et armis a nobis combustae haec testantur. Sin aliter, caveat providentia vestra, vos enim idem rerum et malorum exitus manet.» Reliquae verò haec eadem a parentibus et cognatis et amicis peccuniarumque debitoribus exorabant. Super hiis etiam hallo, id est deum, pro eis exorare ut saltem suppremos corporum ipsorum spiritus ab illo eternitatis receptaculo quo dilectus suus Machumatus vivit et gloriatur, fraudari non sinat. Significaverunt etiam de panis et ciborum quantitate. Hiis auditis nostri vehementer animis erecti, per dies amplius hostes infestare. Post paululum temporis cadaver cujusdam submersi sub navibus nostris inventum est, brachio cujus carta hujusmodi alligata erat : «Rex Eburensium Lixbonensibus corporum libertatem. Jampridem datis induciis cum rege portugalensium fidem refellere nequeo, ut eum scilicet vel suos bello perturbare velim. De cetero praecavete. Salutem vestram peccuniis vestris redimite, ne sit pernitiei causa quae salutis esse debuerat. Valete. Huic nostro nuntio aliquid impendite boni.» Sic tandem omni suppetiarum spe cassatos, nostri vigilantius excubabant. A castro Suchtrio cum praeda magna pars exercitus nostrae *(sic)* rediit, nam loci natura a congressu castri vel obsidione *os*[1] prohibebat. Dùm

[1] *Verba rasura deleta ad correctionem, quae tamen non apparet.* H.

[1] *Scriptum priùs erat* nos : *sed prima littera* n *rasura periit.* H. — *Fortassè* nos *in* eos *convertere curaretur.*

Digitized by Google

haec aput nos geruntur, rex omnem exercitum suorum dimisit, exceptis paucissimis militibus et domus suae procuratoribus, venditis victualibus suis vel transmissis apud Sanctam Hyreneam. Solus episcopus Portugalensis semper usque ad urbis deditionem nobiscum remansit. Interim fame perurgente mauros, de pauperibus prout quisque furtim poterat nostris mancipatum se tradebat. Sicque brevi actum est ut eorum acta et consilia parum admodùm nostris celari poterant. Factum est item in una dierum ut quidam ex nostris Tagum apud Elmadam.... pisca.... transirent, erat enim littoris illius harena piscatoribus habilior, et venientes provintiae illius mauri plures occidunt et quinque ex hiis brittones captivos inde transtulere. Indignati igitur indè nostri, consilio ab omnibus utrimque difinito, decretum est ut ducenti milites cum peditibus quingentis Elmadam depredatum mitterentur. Facta igitur hora transeundi, colonenses et flandrenses suos a transitu, invidia vel timore vel qua causa nescio, a nostrorum societate subtraxere. Normanni igitur et angli et qui nobiscum ex nostra parte manebant omnium societate destituti, Saherium de Arcellis militem tricesimum cum centum aut eo amplius peditibus expeditis ad praefinitum transmisere negotium. Qui verò cesis bello amplius quingentis mauris, cum captivis ferè ducentis et capitibus amplius octoginta non sine magna nostrorum leticia et hostium merore eadem qua exierant die victores reversi sunt, uno solùm ex nostris interempto. Capita verò hastilibus infixa cùm a muris conspexissent mauri, rogatum nostros obviam suplices ut capita cesa reciperent exeunt. Quae accepta cum planctu et ululatu multo imfra muros sustulere. Audita est autem per totam noctem vox doloris et ejulatio planctus miserabilis ferè per omnes civitatis partes. Hujus verò ausu facinoris praeclari, hostibus terrori maximo postmodùm semper fuimus. Colonensibus et flandrensibus et portugalensibus honori, libera transmeandi in Elmadam amodo via facta est. Tum verò nostri potius intendentes operi, inter turrem et portam ferream fossam subterraneam ut murum praecipitarent fodere aggrediuntur. Qua comperta, quoniam satis hostibus pervia, post urbem obsessam maximè nostrorum detrimento fuit, multis diebus in defensando frustra consumptis. Insuper duae fundae balearicae a nostris eriguntur : una supra ripam fluminis a nautis trahebatur, altera contra portam ferream à militibus et eorum convictualibus. Hii omnes per centenos divisi, audito signo, exeuntibus primis centenis, alii centeni subintrássent, ut inter decem horarum spatia v milia lapidum jactarentur. Hujusmodi verò actio maximè fatigabat hostes. Iterum normanni et anglici et qui cum eis erant turrim ambulatoriam LXXXIII pedum altitudinis incipiunt. Colonenses iterum et flandrenses ut murum praecipitarent fossam contra murum editioris castri effodere incipiunt, opus admirabile dictu habens aditus quinque. Continuatum verò imfra XL cubitorum latitudinis a fronte, quod imfra mensem consummavere. Interea fames et cadaverum fetor hostes, nam sepeliendum locus imfra urbem deerat, miserabiliter angebat. Sed et sub muris purgamenta quae a navibus proiciebantur undis allata comestum colligebant, unde ridiculum quoddam evenire contigit, ut quidam scilicet flandrenses inter domorum ruinas excubantes ficus comederent, et satiati partem in loco relinquerent. Quo a quattuor mauris comperto quasi aves ad escam clanculo pedetentim advenere. Quo comperto flandrenses hujusmodi reliquias sepius per loca ut eos inescarent dispergebant. Tandem verò in locis consuetis retibus extensis tres ex mauris retibus involutos cepere, quod risui deinceps maximo nobis fuit. Subfossato igitur muro impositaque ignis materia nocte eadem sub gallicantu murus quasi cubitorum triginta solotenus corruit. At verò mauri qui murorum invigilabant excubiis, anxiè clamare auditi sunt ut jam finem laboribus diuturnis imponerent, ipsumque diem supremum et cum morte dividendum fore, et hoc maximum fieri mortis solatium si ipsam non timentes semetipsos pro nostris mutassent. Nam illuc ire necessario, unde redire non erat necessario *(sic)*. Nam ubique si vita bene finisset non abbreviata diceretur, nam quantum debuisset non quantum potuisset perdurasset, nec quam diù sed quam bene acta foret referret, bonam tantum clausulam imposuissent. Omnes igitur mauri circumquaque ad ruinam muri defendendum confluxere, repagula postium opponentes. Exeuntes igitur colonenses et flandrenses ut experrentur introitum repulsi sunt. Nam licet murus corruisset, loci natura introitum solo proibebat aggere. Sed cùm eos cominùs optinere nequirent impetu sagittarum prae nimio eos eminùs affligebant, ut velut yricii pilis yrsuti immobiliter defendentes ac si nil lesi paterentur viderentur. Defensi sunt itaque ab eis et ab eorum congressu usque ad horam diei primam, redeuntibus illis ad castra. Normanni verò atque angli ut sociorum vici suffragarent, armati veniunt, ut jam vulneratis et lassatis hostibus introitum praesumerent. Sed a flandrensium et colonensium ducibus convitiis lacessiti proibiti sunt, rogantes nos ut per machinas nostras quoquomodo fieri posset temptaremus aditum. Nam hoc qui patebat aditum sibi non nobis parasse aiebant. Sic autem per dies aliquot ab introitu omnimodo repelluntur. Tum denique machina nostra compacta, vimineis undique coriisque bovinis ne igne vel saxorum impetu lederetur, imvolvitur. Indictum super haec omnibus per naves ut vineas et tuguria cancellata ex virgis facerent. Dominica itaque subsequenti impositis in defensando necessariis, archyepiscopus ut ipso benedicente promoveretur advocatur. Igitur post orationem et aspersionem aquae benedictae sacerdos quidam sacrosanctam ligni dominici tenens in manibus particulam, sermonem hujusmodi habuit.

«Eia fratres. Certamen impromptu est, fervet opus, urget adversarius : nemo expavescat. Magnum enim fragilitatis humanae solatium, unumquemque angelum sibi delegatum, custodem habere sui et ut hujus custodiae sanctissimae moribus respondeatis beati Pauli doctoris gentium sententia precedat qua ad romanos dicitur : «Reddite omnibus debita, cui honorem, honorem.» Ad hoc enim mihi videtur respicere, honorem debitum scilicet sic reddi, si quod debetur justiciae reddatur, et nichil ex ejus parte injusticiae concedatur. Similiter et veritati si quae sua sunt, ita reddantur, ut nichil ex ejus partibus mendacio relinquatur. Sapientiae quoque et innocentiae bonitatique, ut nichil ex eorum bonis stultitiae vel calliditati vel malitiae permittamus, *quia* (?) quacunque occasione si ea quae vera sunt suppresseritis, non reddidistis honorem debitum justiciae et veritati, sed dehonoravistis justiciam, et contumeliam veritati fecistis, et cum Christus sit justicia et sanctificatio et veritas, si justiciam conculcastis, eritis similes illis qui Christum colaphis ceciderunt, et in faciem ejus conspuerunt, et qui calamo caput ejus percutientes, vertici ejus spineam imposuere coronam, et si ab angeli vestri custodia deviastis, reconciliari studete domino per penitentiam, et unde per inobedientiam lapsi estis illuc per mandatorum dei obedientiam redire satagite. Sed forsan dicetis ad haec : in quo mandata dei sprevimus? Audite quid de vobis Ma*la*chias propheta dixerit in eo quod admovistis ad altare panes pollutos et escas ex rapina, et quod tales votivas vestras regi omnium deo obtulistis, quales si principibus vestris obtulissetis, non utique susceptae forent, et in hiis omnibus deum potius irritastis quam placastis. Stultitiae atque insipientiae ultimae est, ut homo deum quoquomodo fallere existimet. Nam hujus mundi sapientia apud deum stulticia est. Sed quia dictum est in malivolam animam non introibit sapientia,

Digitized by Google

auferte malitiam de medio vestri, quia nichil aliud est male facere quam a disciplina deviare. Sapientiam illam fratres quaerite quae sursum est, non quae super terram, sicut docet apostolus : hanc autem soli mundicordes adipisci queunt, et ut in summae contemplatione sapientiae quae utique animus non est, nam est incommutabilis, aciem mentis figatis, necessè se ipsum animus qui committabilis est intueatur, et sibi ipse animus quodammodo in mentem veniat ut cognoscat se esse non quod deus, sed tamen aliquid quod possit placere post deum. Melior est autem animus cùm pro deo obliviscitur sui, et prae caritate incommutabilis dei se ipsum penitus in comparatione nullius contempnit. Si autem sibi tanquam obvius placet, ut ad perversè deum imitandum sua potestate frui velit, tanto fit minor quanto se majorem fieri cupit, et hoc est initium omnis peccati superbia, et initium superbiae hominis apostatare a deo. Superbiae autem diaboli accessit malivolentissima invidia, ut hanc homini persuaderet per quam se dampnatum sentiebat. Unde factum est ut pena hominem susciperet, emendatoria potius quam interemptoria, ut cui se diabolus ad imitationem superbiae praebuit, ei se dominus ad humilitatis imitationem preberet. Assumpsit itaque filius dei hominem, et in illo humana perpessus est, ut sicut in carne et anima condempnatio fuerat ita in carne et anima salus eterna fieret. Christus ergo post Adam qui factus est sub peccato qui erat sine peccato introducitur, ut hujus passione voluntaria qui invitus fuerat passus curaretur. Sed et inde isti omnium impurissimi nobis calumpniantur mauri, cur dei sapientia hominem aliter liberare non poterat nisi susciperet hominem et nasceretur ex femina et omnia illa a peccatoribus pateretur. Poterat quidem omninò. Si aliter faceret similiter eorum stulticiae displiceret. Si enim non appareret oculis peccatorum lumen eternum, quod per oculos interiores videtur, mentibus inquinatis videri non posset. Nunc autem quia visibiliter nos commonere dignatur, ut invisibilia praepararet, displicet avaris quia non aureum corpus habuit. Displicet impudicis quod ex femina natus est. Displicet superbis quod contumelias patienter tulit. Timidis quia mortuus est, et ut vitia sua videantur defendere, dicunt non in homine sed in dei filio sibi hoc displicere. Filius verò dei ut catholica credit et veneratur ecclesia, hominem assumpsit, ut in eo humana pateretur. Haec est hominum medicina tanta quae quanta sit cogitari non potest. O medicina omnibus consulentem, tumentia comprimentem, tabescentia reficientem, superflua resecantem, necessaria costodientem, perdita reparantem, depravata corrigentem. Quae ergo superbia sanabitur, si humilitate filii dei non sanatur? Quae avaritia, si filii dei paupertate non sanatur? Quae iracundia si filii dei patientia non sanatur? Quae impietas, quae caritate filii dei non sanatur? Postremò quae timiditas sanari potest, si resurrectione ejus non sanetur? Et vos, frates karissimi, Christum sequuti, exules spontanei, qui pauperiem voluntariam suscepistis, audite et intelligite, quia inchoantibus promittitur, sed perseverantibus premium donatur. Sed et hic perseverare nequit, qui adhuc a bonae actionis initio, neggligens vel ignorans oberrat. Ignorans si penitendo resipiscat, vel recognoscat cum lacrimis et gemitu oret cum propheta dicens : «Delicta juvent m. et ig. m. n. m.» Postea ut adicere mereatur cum apostolo : «Misericordiam consequutus sum quod ignorans feci.» Negligentes cum omni diligentia dignos fructus penitentiae agant, ut qui se illicita aliquando perpetrasse meminerit, a licitis abstinere consuescat. Si enim vultis fratres peccata vestra dimittere deum exorate ut ejus gratia vos praeveniat ut desiderium vestrum in bonis suis consummare dignetur. Summo ergo opere in initio conversionis vestrae cavendum est, ne vel ea quae reliquistis adhuc in mentis affectu vestrae cohereant, quia nimirùm in futuro punietur in opere, quod hic malè conscia delitescet in mente. Nolite, fratres, nolite, sperare in iniquitate, et rapinas nolite co...., sed sperate in domino, et dabit vobis petitiones cordis vestri. Reconciliamini iterum deo, et reinduite Christum, ut sitis filii ejus immaculati. Mementote mirabilium domini quae operatus est in vobis, cum jam novo penitentiae abluti baptismate de terra vestra et de cognatione egrederemini, quomodo per aquam nimiam et tempestatum procellas vos illesos transvexerit. Hucque insuper advecti, quo impetu spiritus ducentis suburbium hoc in quo manemus invasimus, quomodo non sine evidenti miraculo captum est ferè absque nostrorum sanguine. Exibete ergo vos iterum ad hoc negotium quales huc advenistis, et secure promitto vobis hostium vestrorum potentias frangere. Non enim ego sed dominus, qui digne petentibus semper annuit et favet, confitentibusque nunquam veniam negare consuevit. Non resistent adversum vos quia nimirùm quos fidei ignorantiae error dehonestat, hos proculdubio ex difficultate actionis cruciatus affligat. Nam ignorantiam cecitas sequitur, difficultatem verò mentis angustia cum molestia corporis comitari solet. Nolite fratres, nolite timere, nolite expavescere, contristari fugite, stupefieri vilipendite, si vos deus noster ab hujus urbis introitu tam longi laboris dispendio excluserit, iccirco profectò in vobis hoc operatus est ut assiduitas laboris continui patientiam in vobis solidaret, eademque solidatae perseverantiae probatiores redderet. Expergiscimini aliquandò fratres et capescite arma. Non enim vobis cum gigantibus pugnandum vel cum laphitis, fures enim et latrones inermes et timidi sunt, quos etiam tot ineptiis stipatos inordinata ipsorum et confusa multitudo praepediet. Eccè fratres, eccè lignum crucis dominicae. Flectentes genua proni in terram decubate. Rea tundite pectora, domini praestolantes auxilium : veniet enim veniet. Videbitis auxilium domini super vos. Adorate dominum Christum qui in hoc salutiferae crucis ligno manus expandit et pedes in vestram salutem et gloriam, in hoc vexillo, solùm non hesitetis, vincetis. Quia si quem hoc insignitum mori contigerit, sibi vita tolli non credimus, sed in melius mutari non ambigimus. Hic ergo vivere gloria est, et mori lucrum. Ego verò ipse fratres in tribulationibus et laboribus vestris particeps praemiorumque vestrorum socius sicut vobis spondeo mihi fieri opto. Deo opitulante in hac machina hujus ligni sacrosancti custos et comes inseparabilis vita comite vobiscum manebo. Certus quia nec fames neque gladius neque tribulatio neque angustia nos a Christo separabit. Et profectò securi de victoria hostes invadite, quibus victoriae praemia sunt gloria sempiterna. Paulus verò judeorum advocatus, et magister noster qui ex gentibus ad fidem venimus, pro vobis etiam orare audet ultra quam fas est pro fratribus suis secundum carnem. Vestris precibus juvantibus opto ut simile aliquid pro vobis audeam dicere. Nam ultra mandatum dei nititur, qui proximos non sicut se sed plusquam se diligit. Denique etiam se abjecto nos pro se induci orat ad Christum. O, singularem mentis magnificentiam! O, celestem spiritus calorem, extra pietatem ut ita dicam pro pietate fieri cupit, dum anathema optat a Christo tantum ut isti salvi fiant. Deus pacis et dilectionis qui fa*cit* utraque unum et nos invicem tradidit nobis : qui elevat de terra inopem et de s. e. pauperem. Qui elegit David servum suum et sus. cum de g. ō. cum esset junior in filiis Jesse. Qui dat verbum evangelizantibus virtute multa ad perfectionem praedicationis suae et exhibitionem operis sui tenens manus nostras in voluntate sua nos dirigat, et cum gloria nos assumat, ipse regentes regat, ut possimus gregem ejus cum disciplina et non in vasis pastoris imperiti. Ipse virtutem et fortitudinem populo suo praestet : ipseque sibi mundum et candidum gregem at-

Digitized by Google

que in omnibus immaculatum, ac supernis ovilibus dignum exhibeat, ubi est habitatio letantium, in splendoribus sanctorum, ut in templo ejus omnes dicamus gloriam grex et pastores Jhesu Christo domino nostro cui est gloria in secula seculorum, amen.»

Ad hanc vocem ceciderunt omnes proni cum gemitu et lacrimis in facies suas. Itemque ad jussum sacerdotis omnes erecti, venerabili crucis dominicae signo, in nomine patris et filii et spiritus sancti consignati sunt. Sicque demùm, cum magna voce dei postulantes auxilium quasi cubitis xv machinam contra murum appropinquavere. Ibi quidam nostrorum a muris percussus jactu fundae interiit. Item in crastino contra turrim quae est in angulo civitatis contra fluvium machina deducitur. Ad quam autem hostes omnia suae defensionis praesidia comportaverant. Quo comperto, eorum praemeditata facilè cassantur. Nam nostri machinam contra fluvium ad dextram declinantes, turrim quasi cubitis viginti praeterierunt juxta murum ferè ad portam ferream quae *murum* (?) respicit[1]. Ibique balistae et archiferi nostri a turri praedicta hostes fugaverunt, non valentes impetum sagittarum ferre, nam a parte posteriori quae urbem respicit turris patebat. Hostibus autem a turri et a muro machinae vicino nostrae turbatis, nocte superveniente paululùm quievimus, redeuntibus omnibus ad castra, relictis in ejus custodia ex nostris centum militibus et ex gallecianis c. cum archiferis et balistis et juvenibus aliquot expeditis. Prima igitur noctis vigilia maris alluvio machinam circumfluens exeundi vel commeandi nostris prohibebat viam. Comperto autem a mauris quod nos maris refluvium seclusisset in duas cohortes per portam praedictam machinam pedetenùs invasere. Caeteri autem super muros incredibilis multitudinis admota lignorum materia cum pice et lino et oleo et omnimodis ignium fomentis, machinae nostrae iniciunt. Alii verò super nos saxorum intolerabilem proiciebant grandinem. Habebatur autem sub alis machinae inter ipsam et murum tuguriùm vimineum quod vulgo cattus waliscus dicitur, in quo septem de provintia Gipeswicensi commanebant juvenes, qui illud semper post machinam conduxerant. Sub hoc autem cum hiis qui infra erant quidam nostrorum frustratim ignium materias quantum poterant concidebant. Ceteri verò effossis sub machina scrobibus in eisque manentes globos ignium distraebant. Alii in superioribus tabulatis per foramina coria desuper tensa irrigabant. In quibus caudarum scope forinsecùs in ordine dependentes totam irrigabant machinam. Ceteri verò instructi in aciem a porta progressis viriliter restiterunt. Defensa est itaque ea nocte labore admirabili paucis ex nostris deo protegente admodum lesis, maurorum verò parte maxima cominùs eminùsque cesa. Mane autem facto, machina nostra maris alluvione iterùm secluditur. Convenientes iterùm mauri alii per portam in nostros proruunt; quo congressu rector de galeata regis percussus interiit. Alii a muris saxorum turbine nostros concutiunt, admotis super haec fundis balearicis. Supermurales verò scaphas incentivis ignium repletas machinae nostrae vui solum pedibus a muro distanti *(sic)* iniciunt, ut dictu difficillimum sit quantis laboribus, sudoribusque, verberibus et plagis innumeris maximam dici partem protraxerint, omni sociorum auxilio destituti. Ibi verò artifex noster saxo crure lesus omni nos sui spe solatii destituit. Galletiani quoque cum se mari circumdatos conspexissent, vel vulnerati vel vulneratis similes, quidam armis projectis, quidam armati turpiter legentes vadum consuluere fugae, exceptis solum sex ex eorum numero. Tum demùm refluente mari hostes lassati conflictum dimittunt, omni bona spe in perpetuum destituti. Milites verò nostri et qui in machinae custodia fuerant electi, exeuntes, alios vice eorum suffraganeos priùs introduxerunt, cum illam duobus diebus et nocte una nunquam armis depositis agonia ferè intolerabili defendissent. Hora autem quasi decima mari retrahente nostri in harena conveniunt, ut machinam modo pedibus solum quattuor adicerent ut sic facilius pontem elicerent. Ad hanc igitur muri defensionem omnes circumquaque mauri conveniunt. Sed cum pontem quasi duorum cubitorum emissum viderent, et jam penè fieri nobis introeuntibus, ut nec vita reliqui victis foret, voce magna conclamantes nobis videntibus arma deponunt, manus submittunt, inducias vel usque mane supliciter postulantes. Advocato itaque Frinando Captivo ex parte regis, Herveo de Glanvilla ex nostris partibus, datae sunt induciae, acceptis indè obsidibus quinque ne machinas nostras noctu impedirent, vel sibi aliquid interim nostri detrimento repararent, noctuque insuper deliberandum ut in crastino civitatem nobis traderent, si sic apud eos deliberatum foret : sin aliter armis experiri cetera. Frinandus verò Captivus et Herveus de Glanvilla cùm jam ferè esset noctis vigilia prima acceptis obsidibus eos regi tradunt, quod ferè maximum discordiae seminarium fuerat, quod non nostris eos tradidissent, nam existimabant prodicionem per hos a rege, nam moris sui erat, velle fieri, Frinandum Captivum et Herveum de Glanvilla in hoc succensentes. Summo igitur mane convocatis colonensibus et flandrensibus, constabularii nostri una cum senioribus castra regis adeunt, auditum quid veteratores illi sibi deliberassent. Interrogati, urbem regi tradendam, aurum et argentum ceterasque omnes civium facultates in manibus nostris dandum favent. Ad haec responsuri nostri exeunt. Fremit igitur et tabescit hostis antiquus, jure pristino nunc demùm spoliandus. Vasa iniquitatis suae in omnes et per omnes excitat. Cujus adeò malitiae virus invaluit, ut vix aut nullatenus alter alteri assensum per diem praebuerit, invicem discindentes. Nam cùm jam ferè ad introitum portarum ventum, nisi suae propiciationis dexteram deus noster opposuisset concordia lesa foret. Ea namque bonitatis suae clementia ab initio societatis nostrae semper erga nos usus est, ut cum multis et intractabilibus discidiorum causis etiam duces nostri moderaminis sui gubernacula desperati relinquerent, tum denique spiritus sancti inspirans favonius quasi quodam solis meridiani vibraculo caliginosae nubis intemperiem reverberans, concordiae recurrentis gratiorem nexum conficeret. Cùm igitur in consilio nostrae responsionis essemus nautae nostri cum sibi similibus fatuis conspiratione facta per quandam sacerdotem bristowensem sacrilegum in harena convenere. Erat autem hic moribus pessimis ut postmodum eo latrociniis deprelenso cognovimus. Qui ab humili sermone paululùm incitari ut ad vociferationem usque pertransirent incepere. Indignum ferentes tot et tantos domi militiaeque praeclaros ditioni senatuique paucorum subjacere, quibus potius super hiis negotiis consulto opus non fore sed impetu. Quippè qui praeveniente spiritu huc advecti quicquid agerent ejus impetu optimè fieri. Nil penes primates suos neque consilium neque ceptum usquam nisi frustra fuit. Nam illis absentibus suburbium captum est. Hiisdem nescientibus Elmada subacta : si hoc ut deceret veherentur impetu, jampridem urbem recepisse vel aliquid lucri majus egisse aiebant. Sed quid de hujusmodi injuriosis dicemus, nisi vim quandam malis moribus insitam naturaliter ut paucorum scelus multitudinis innocentiam devenustet, cum e diverso bonorum raritas flagitia multorum excusare nequeat si velit? Sed quis non exacerbescat cùm virtutum sincerita-

[1] *Scriptum fuisse* murum *manifeste apparet ; sed hujus verbi pars nunc rasa videtur.* II. — *Litterarum species, quarum Cl. Hamiltonius* fac-simile *apponit, in hoc Ms. loco, nos credere suadent, in animo tunc fuisse consilium substituendi vel* nostra (castra), *vel* mare. *Impossibile est legere haec verba :* Porta quae murum respicit.

Digitized by Google

tem vitiorum[1] criminatione sordidari videatur? Quid velint quidve nolint, nec in bonis quid placeat nec in malis quid displiceat discernentes nesciant. Si humilem viderint, abjectum vocant. Si erectum, superbire censent. Si minus instructum, propter imperitiam irridendum credunt. Si aliquatenus doctum, propter scientiam dicunt inflatum. Si severum, horrent tanquam crudelem. Si indulgentem, facilitate culpant. Si simplicem, ut brutum despiciunt. Si acrem, vitant ut callidum. Si diligentem, supersticiosum decernunt. Si remissum, neggligentem judicant : si sollertem, cupidum. Si quietum, ignavum pronuntiant. Si abstemium, avarum praedicant. Si prandendo pascatur, edacem dampnant. Si pascendo jejunantem, vanum loquuntur. Liberum pro improbo condempnant : vereùmdum pro rustico. Rigidos ab austeritate caros non habent. Blandi apud eos communione vilescunt; ac si utrolibet genere vivatur, semper tamen bonarum partium mores, pungentibus maledictorum linguis bicipitibus hamis muncabuntur. Hujus igitur tumultus eruptio in Herveum de Glanvilla delata est, qui non sibi sed regi obsides tradisset, simulque quosdam ex ipsis quasi degeneres *exptes* (?) urbis peccuniarum abjudicasset. De quibus ampliùs quadrigentis ex castris proruentes circumquaque armati perscrutantur, licet eum absentem noverint, voce magna clamantes: «Tollatur impius. Puniatur proditor.» Hoc itaque comperto cùm castris interessemus regis, a quibusdam senioribus nostrorum obviam itum est, compescendum eorum vehementiae initia. Hiis retroactis ad ea quae superius responsuri convenimus. Obsides verò comperto quod inter se nostri contentiose egissent, orationis primae verba retractantes dissimulant. Regi verò et suis omnia nobis superius promissa vel praedicta, velle facere et tenere aiebant : nostris, nec pro morte quicquam; nam impuros, infidos, impios, crudeles, qui nec dominis suis etiam parcere nossent. Quae res nostros maximo pudore suffudit. Iterùm cum rege in concilio ventum est, maxima diei parte sic consumpta. Aqquieverunt tandem in hoc obsides, ut si eorum Alcaiz una cum genero suo omnibus facultatibus suis liberè potiretur, concivesque cuncti cibariis suis fore uti, civitas traderetur nobis. Sin autem armis experiri cetera. Normanni quoque et angli quibus bellorum casus gravissimo oneri fuerat, longa fatigati obsidione concedi oportere aiebant, honestumque nec peccuniam vel cibaria *horiori* (?) urbis capescendae praeponendum. Colonenses verò et flandrenses, quibus semper habendi innata cupiditas, longi itineris dispendia suorumque interitum, multumque itineris superesse commemorantes, nil reliqui fieri posse hostibus decernebant. In hoc tandem luctamine adducti, ut omnes facultates suae et cibaria soli alcaiae donarentur, sola ejus arabica jumentina excepta, quae ut sibi aliquo extorqueret argumento comes de Arescot concupierat. In hoc demùm eorum fixa sententia stetit, nostris quam indignè ferentibus. Nocte dirimente concilium obsides in sententia sua perseverant, francis ad utrumlibet se habentibus, pacem vel bellum scilicet. In crastino autem urbis aditum ferro experiendum decreverunt reversis omnibus ad castra. Cùm interim colonenses et flandrenses indignati quod rex obsidibus ut videbatur favisset, ex castris armati proruunt, ut obsides a castris regis vindicandum in eos violenter eriperent. Tumultus atque armorum strepitus fit undique. Nos verò cùm in meditullio inter regis et eorum castra adhuc colloquentes expectaremus, quae parabantur regi nuntiamus. Christianus verò dux Flandrensium et comes de Arescot eorum tumultu comperto, vix etiam armati eorum inceptum compescunt. Dein conciliatu pro suis sedato tumultu regem adeunt, protestantes hujus actionis immunes se fore. Accepta itaque ab eis securitate, tandem animo recepto, jubet suos arma deponere. Obsidionem relicturum in crastinum se multum asserens sed et honestatem urbi capescendae non postposuisse, imo pro nichilo omnia ducere si ea caruisset aiebat. Verumptamen hiis affectum injuriis, hominibus impuris, audacissimis, quodlibet ausuris, ultra associari nolle. Recepto vix tandem animo ut quid in crastino vellet deliberaret, aqquievit. Deliberatum est itaque in crastino ut omnes utrimque duces nostri pro se et suis fidelitatem regi tenendam facerent, dùm in terra sua morarentur. Hiis ita utrimque firmatis, sicut prìdiè poposcerant mauri, concessum est de urbe tradenda. Decretum est itaque inter nos ut centum XL armatorum ex nostris partibus, et centum LX ex colonensibus et flandrensibus, civitatem prae omnibus ingrederentur, atque munimentum superioris castri in pace tenerent, ut in ipso hostes peccunias et facultates suas omnes juramento probatas coram nostris deferrent, et hiis ita coadunatis urbem postea a nostris perscrutari, si quid ampliùs allati penes aliquos inventum f..... in cujus penàtibus fuerit, dominum ipsius capite *plec*tendum, et hoc modo omnes spoliatos extra urbem in pace dimittendos. Aperta itaque porta et ad hoc delectis data intrandi copia, colonenses et flandrenses argumentum fallendi callidum excogitantes, ut sui honoris causa praeintrarent a nostris impetrarunt. Accepta itaque hujusmodi licentia et praeintrandi occasione, amplius ducentis ex eis cum denominatis supra subintrant, exceptis aliis quos jam per muri ruinam quae ex eorum patebat partibus intromiserant, nullo nostrorum nisi denominatis praesumente aditum. Praecedente itaque archiepiscopo et coepiscopis cum dominicae crucis vexillo duces nostri una cum rege et qui ad haec fuerant delecti, subintrant. O quanta omnium leticia! o quanta omnium specialis gloria! O quanta prae gaudio et pietate lacrimarum affluentia, cùm ad laudem et honorem dei et sanctissimae virginis Mariae crucis salutiferae vexillum in summa arce positum subactae in signum urbis ab omnibus videretur, praecinente archyepiscopo et episcopis cum clero et omnibus non sine lacrimis admirabili iubilo «te deum laudamus» cum «asperges me» et orationibus devotis. Rex interim muros editioris castri pedes circuit. Colonenses igitur et flandrenses visis in urbe tot adminiculis cupiditatis, nullam jurisjurandi vel fidei religionem observant : hinc, illinc discurrunt, praedas agunt, fores effringunt, penetralia cujusque domus rimantur, cives proturbant, et contra jus et fas contumeliis afficiunt, vasa vestesque dissipant, in virgines contumeliosè agunt, fas et nefas equipendunt, furtim omnia distraunt quae fieri omnibus communia debuerant. Episcopum verò civitatis antiquissimum praeciso jugulo contra jus et fas occidunt. Ipsumque civitatis alcaiz asportatis omnibus a domo sua capiunt. Jumentinam suam, de qua superius, ipse comes de Arescot propriis manibus arripuit, eamque requisitus a rege et ab omnibus nostris in tanta obstinatione retinuit, ut diceret ipse alcaiz quod jumentina sua sanguinem migturiens pullum perdidisset, actionis obscenae callidè imprimens vitium. Normanni verò atque angli quibus fides et religio maximo constabat, contemplantes quid hujusmodi portenderet actio, in loco denominato quieti sedebant, malentes observare manus ab omni rapina quam fidei et societatis conjuratae statuta violare, quae res comitem de Arescot et Christianum et eorum primarios maximo pudore suffudit quorum jam evidenter jurejurando postposito nostris non permixta patebat cupiditas. Sed tandem in se reversi, precibus obnixis apud nostros impetraverunt, ut reliquas urbis partes nostri pariter cum suis pacificè ad partes adunarent, ut sic denique post portiones acceptas omnium, injurias et subreptiones in pace discu-

[1] *Ad marginem* : cùm... H.

Digitized by Google

ti, ut, emendatum parati quod malè praesumpsissent. Despoliatis igitur in urbe hostibus a primo sabati mane per tres portas usque ad quartam feriam subsequentem indesinenter exeuntes, visi sunt tanta gentium multitudo ac si tota in ea Hyspania confluxisset. Compertum est deinceps magnae admirationis miraculum, quod ante urbis captionem per dies quindecim hostium cibaria fetore intolerabili ingustabilia sibi facta, quae postmodùm nobis et ipsis grata acceptaque gustavimus. Spoliata igitur civitate, inventa sunt in fossis admodùm VIII milia summarum tritici et ordei, olei autem admodùm XII milia sextariorum. De ritu et eorum religione quae supradiximus oculis postmodùm vidimus. Nam in eorum templum *(sic)* quod VII columpnarum ordinibus cùm tot cumalis in altum consurgit, mortuorum cadavera fermè ducenta exceptis languidis amplius octingentis, cum omni squalore et feditate sua in eo manentibus inventa sunt. Capta verò urbe cum eam XVII epdomadibus obsedissemus suctrienses[1] data munitione sui castri regi se dedere. Castrum verò de Palmella a custodibus relictum, a rege vacuum suscipitur. Receptis igitur circumquaque munitionibus civitati pertinentibus, magnificatum est francorum nomen per universas Hyspaniae partes, irruitque timor super mauros quibus verbum hujus actionis divulgabatur. Electus est subindè ad sedem pontificatus ex nostris Gislebertus hastingensis, rege, archyepiscopo, coepiscopis, clericis, laicis omnibus electioni ejus assensum praebentibus. Die verò qua omnium memoria sanctorum celebratur, ad laudem et honorem nominis Christi et sanctissimae ejus genitricis purificatum est templum ab archiepiscopo et coepiscopis IIII.^{or} et reparatur inibi sedes episcopatus, cum hiis castris et vicis subscriptis : trans Tagum, castro Alcacer, castro de Palmella, Elmada provintia : citra Tagum, castro Suchtrio, castro Scalaphio, castro Lora. Sunt autem termini ejus ab Alcacer castro usque ad castrum Lora, et a mari occidentali usque civitatem Eburensem. Subsequuta est deinceps tanta maurorum lues ut per heremi vastitates, per vineas et per vicos et plateas domorumque ruinas innumera cadaverum milia feris avibusque jacerent exposita, exanguibusque similes vivi super terram gradirentur, signumque crucis supliciter amplectentes deoscularentur, beatamque dei matrem Mariam bonam praedicarent, ut ad omnes actus vel sermones, etiam in extremis agentes, Mariam bonam, bonam Mariam intermiscerent, miserabiliterque reclamarent. Et quid aliud nobis haec intuentibus videri potest nisi illud Ysayae vaticinium impletum in nobis cum gaudio, quo dicitur : «Et frenum erroris quod erat in maxillis populorum versum est in canticum factae solempnitatis.» Recolentes igitur nos tales fuisse gratias agamus creatori quod a servitio creaturae colla mentis excussimus. Nam dùm freno erroris maxillas constricti laudem confessionis deo dare nesciebamus, ergò dùm confessionis laudem deo reddimus in sanctificata sollempnitate gaudemus. Respondeamus ergò moribus tantae misericordiae redemptoris nostri, et quod lucem cognovimus, pravorum operum tenebras declinemus, praedicantes magnalia dei quae operari dignatus est in nobis. Tradidit enim deus noster crucis adversarios in manibus nostris. Severissima namque super cos ultio divina adeò incumbunt *(sic)*, ut dùm urbem destructam, castrumque eversum, agros depopulatos, terram *eorum*[1] in solitudinem redactam, nullum in agris incolam, luctus gemitusquè eorum conspicimus, vicis eorum et eventus malorum misereri libeat, consolarique et compati eorum infirmitatibus, et quod nondùm finem habeant flagella coelestis justiciae, certè quod nec inter nos christianos etiam correctae sunt inter flagella actionis culpae. Dolendum et gaudendum est. Nam cùm perversos quosque deus omnipotens percutit, pereuntium miseriae condolendum, et justiciae judicis congaudendum. Ergo nostrum quisque semetipsum districtè dijudicans, divina consideret judicia, non solùm ad vindictam malorum sed ad eruditionem bonorum facta .b. Non autem in justificationibus nostris hostes prostravimus, sed in miseratione dei multa .a. Donis quosdam reficiens, alios flagellis erudiens. Mentem ergò nostram donorum abundantia non elevet, nec nos habere quod alteri deest jactemus; nec hostium miseriam gloriam nostram existimemus, quos forsan miseria trahet ad gloria *(sic)*. Nos autem elatio ad miseriam, quos enim vult deus indurat, et quos vult ad misericordiam provehit, ut in Job dicitur : «Ipso concedente pacem quis est qui condempnet? Ex quo absconderit vultum suum quis est qui contempletur eum?» Nemo ergò discutiat cur stantibus nobis christianis gentilitas haec infirmitate succubuerit. Nemo discutiat cur alius venustetur ex dono, alter affligatur ex merito. Si enim miretur quis nos christianos veneratos, ipso concedente pacem, quis est qui condempnet? Si hostes comsumptos obstupescit vel afflictos, ex quo absconderit vultum suum, quis contempletur eum? Itaque consilium summae et occultae virtutis sit satisfactio apertae rationis. Undè in evangelio dominus cum de hujusmodi causa loqueretur, ait : «Confiteor tibi domine pater c. et t. quia a. e. s. et p. et r. e. p.» Atque mox tamquam rationem quandam absconsionis ac revelationis adjungens ait : «Ita pater, quoniam sic placitum fuit ante te». Quibus nimirum verbis exempla humilitatis accipimus, ne temere superna consilia discutiamus, de aliorum electione, et aliorum depressione. Videntes ergò sed non intelligentes divinae animadversionis judicium hostibus inculcatum conscientiae nostrae immunditiam atque imparitatem consideremus, et cum timore et angustia spiritus dicamus deo : «Parce jam domine, parce operi manuum tuarum. Quiescant domine opera irae tuae. Cesset jam manus tua : sufficit domine. Jam verò jam satis est quod hucusque adversus hos pro nobis decertasti. Sed convertatur potiùs si fieri potest luctus eorum in gaudium, ut cognoscant te solum deum vivum et verum et quoniam misisti Jhesum Christum filium tuum, qui vivis et regnas per omnia secula seculorum. Amen.

[1] *Suchtrii (Sintriae) incolae.*

[1] *Vestigia hujus verbi dubia et fermè non legibilia.*

Digitized by Google

II

EPISTOLA ARNULFI AD MILONEM EPISCOPUM MORINENSEM

Miloni venerabili Tarvanensi episcopo, Arnulfus Dei gratia id quod est spiritum sapientiae subditis providere.

Scimus murum virtutum vestrarum turrim humilitatis adeo munisse, ut hostis ille antiquus longius arceatur, quod experimento didicimus, quando nobis sanctitas vestra condescendit, et navales motus sacratissima benedictione dexterae vestrae circumsepsit, ut nec procellarum motu turbaremur, nec flaminum. Quapropter nos positi in valle lacrymarum in compendio vestrae paternitati transcribimus, quem rex regum tyrunculis suis fecerit statum. In Angliae portu qui *Tredemunde*[1] dicitur, undique terrarum divino flamine compulsus convenit navalis exercitus. In VI. feria ante rogationes navigavimus cum ducentis fere navibus, et continuos septem dies et noctes in alto mari laborantes, in vigilia Ascensionis et in ipsa die solemni saevissima tempestate quassati, octavo demum die in portum Hispaniae qui *Gollim*[2] dicitur cum quinquaginta fere navibus, ceteris circumquaque dispersis, appulimus, ubi per triduum fessa corpora curantes, rursum in portum qui *Viver* dicitur venimus. Inde exeuntes VI. feria ante Pentecosten, in portum Galliciae qui *Fambre* dicitur appulimus, qui portus a sancto Jacobo octo milliaribus distat. Ad cujus venerabile sepulcrum in vigilia Pentecostes venientes, sanctam solemnitatem cum magna hilaritate celebravimus. Unde ad portum revertentes in octavis Pentecostes navigavimus. Secunda feria ad Portugalim per alveum fluminis qui Dorius dicitur applicuimus, ubi episcopum civitatis ejusdem adventum nostrum cum magno gaudio juxta praeceptum regis praestolantem reperimus. Ubi per dies XI adventum comitis Arnoldi de Ardescot[3], necnon Christiani constabularii, qui a nobis praedicta tempestate divisi erant expectantes, aequam venditionem tam vini quam ceterarum delitiarum ex benevolentia regis habuimus. Exinde comite Arnaldo simulque constabulario receptis, navigantes, et alveum fluminis qui Tangus dicitur intrantes, secunda die apud Ulixisbonam in vigilia apostolorum Petri et Pauli appulimus. Quae civitas, sicut traduut historiae Sarracenorum, ab Ulixe post excidium Trojae condita, mirabili structura tam murorum quam turrium super montem humanis viribus insuperabilis, fundata est : circa quam figentes tentoria Kalendis Julii, suburbana ejus, divina virtute adjuti, cepimus. Post haec assultus varios circa muros non sine magno nostrorum et illorum detrimento facientes, usque ad Kalendas Augusti in machinis faciendis tempus protraximus. Siquidem duas turres juxta littus, unam in Orientali parte, ubi Flandrigenae consederant, alteram in Occidentali, ubi Angli castra locaverant, magno sumptu construximus. Pontes etiam quatuor in navibus, sex per quos nobis aditus super urbis muros paterent, construximus. Haec in inventione beati Stephani protomartyris admoventes, vento contrario repulsi, necnon et magnellis[1] quodammodo laesi, naves retraximus. Deinde nobis ex nostra parte pugnantibus cum Sarracenis, Anglici minus caute suam turrim custodientes, hanc ex improviso igne succensam extinguere non potuerunt. Interim nos quadam machina murum effodere coepimus. Quod videntes Sarraceni, igne oleo admixto, eamdem machinam in favillam redegerunt, magistrum etiam machinae in fractura muri lapidaverunt. Praeterea mortes innumeras tam magnellis, quam sagittis nostris inferentes, ipsi quoque a nostris puniti sunt. Nostri de fractura machinarum et suorum contritione, aliquantisper fracti, in misericordia Dei sperantes, ingenia et machinas reparare coeperunt. Interea Sarraceni civitatis, qui alimentis abundabant, suis concivibus egentibus alimenta adeo subtrahebant, ut quamplurimi eorum fame morerentur, quidam autem eorum canes et cattos non abhorrebant devorare. Horum pars plurima Christianis se obtulit, et baptismi sacramenta suscepit. Quidam autem illorum, truncatis manibus ad murum remissi, a suis concivibus lapidati sunt. Multa nobis adversa seu prospera secundum quod varius eventus est belli, acciderunt, quae propter prolixitatem vitandam silentio transivimus. Et si qui forte sunt, qui ea latius explicent, reservamus. Tandem quidam Pisanus natione vir magnae industriae, circa nativitatem sanctae Mariae turrem ligneam mirae altitudinis in ea parte qua prius Anglorum turris destructa fuerat coaptavit, et opus laudabile tam ex regio sumtu, quam ex totius exercitus labore circa medium Octobris consummavit. Similiter quidam sub muro civitatis ingentes cavationes suo ingenio et multorum auxilio fecit, quod Sarraceni moleste ferentes, in festo sancti Michaëlis circa horam tertiam latenter exeuntes, nobiscum usque ad vesperam super foveam pugnam continuabant. Nos autem, sagittariis eis oppositis, vias per quas redire sperabant, adeo vallavimus, ut vel nullus, vel vix aliquis eorum sine plaga evaderet. Hinc nostri die noctuque laborantes, opus subterraneum lignis levigatis impletum eadem die consummaverunt, qua rex cum Anglicis muris turrem suam applicabat. Siquidem in ipsa nocte sancti Galli abbatis, igne fossae imposito, lignisque ardentibus, corruit murus spatio ducentorum pedum. Nostri de tanta ruina somno expergefacti, sumtis armis, cum magno clamore assiliebant, sperantes vigiles custodes murorum fugisse. Ad ruinam autem cum venissent, mons aditu difficilis supereminebat, et turba Saracenorum parata stabat in defensione. Nihilominus autem nostri assiliebant, nec a pugna media nocte inchoata usque ad diei horam nonam cessabant. Tandem variis percussionibus attriti, pugnae se subtrahebant, quousque communicatio turris admoveretur[2], et sic Sarracenorum populus hinc inde vexaretur. Et ecce turris viris

1 *Al.* Tredemude
2 *Al.* Gozzem
3 *Al.* Arnulfi de Areschot

1 *Al.* Maganellis
2 *Al.* amoveretur

Digitized by Google

bellicosis impleta muro supereminebat. Eadem hora exercitus nostrae partis, Lotharingis ad fracturam murorum inditio pugnantibus, Sarracenos mirabili assultu impetebant. Interim milites regis, qui in arce turris pugnabant, magnellis Sarracenorum territi, minus viriliter pugnabant, usque adeo quod Sarraceni exeuntes turrim concremassent, siquidem de nostris, qui casu ad eos venerant, non obstitissent. Haec[1] periculi fama cum ad nostras venisset aures, meliores exercitus nostrae partis ad defendendam turrim, ne nostra spes in ea adnullaretur, transmissimus. Videntes autem Sarraceni Lotharingos et Flamingos tanto fervore in arcem turris ascendentes, tanta formidine territi sunt, ut arma submitterent, et dextras sibi in signum pacis dari peterent. Unde factum est ut Alchaida princeps eorum, hoc pacto nobiscum conveniret, ut noster exercitus omnem suppellectilem eorum cum auro et argento acciperet, rex autem civitatem cum nudis Sarracenis et tota terra optineret. Consummata est autem haec divina non humana victoria in ducentis millibus et quingentis viris Sarracenorum in festo undecim millium virginum. Unde nomen ejus glorificamus, in quo et per quem omnia, qui est benedictus in saecula. Sciatis itaque quorumdam fratrum nostrorum corpora variis occisionibus extincta apud Ulixisbonam sepulta esse. Hujus pacis testes sunt quidam quos divina clementia mutos a nativitate loqui fecit, unum in festo S. Gerenos sociorumque ejus atque secundum a somno excitavit, et ad sepulcrum martyrum, sicut ei visum est, manu splendidissimi viri perduxit, ibique in extasi prostravit et vinculum linguae solvit. Similiter et alium quemdam ejusdem clementiae gratia ibidem festo omnium sanctorum loquentem audivimus et laudantem eum qui est mirabilis in sanctis suis. Valete.

III

CHRONICA DA FUNDAÇÃO DO MOESTEIRO DE SÃO VICENTE DE LIXBOA PELLO INUICTISSIMO E CHRISTIANISSIMO DOM AFONSO HENRRIQUEZ, I.° REI DE PORTUGAL : E COMO TOMOU A DITA ÇIDADE AOS MOUROS

In nomine patris qui mundum creavit et filii qui mundum redemit et spiritus sancti qui mundum illuminavit. Todo verdadeiro christão filho da sancta egreja, que certo quiser seer em como a cidade de Lisboa foi filhada e tirada de poder dos enmiigos da sancta fé catholica, que son chamados filhos et servos de Mafomede, e da sua seita diabolica, de que elles fazem cada dia memoria na mezquita, que he chamada casa de perdiçom; outrosi podem seer certos os filhos da sancta fé catholica, et da nossa madre sancta egreja, como dito he, na qual se faz cada dia memoria de salvaçom aos filhos da fonte do sancto bautismo, em como foi edificada a sancta casa, e o asentamento do mosteiro de Sam Vicente de Fóra, que he apar da dita cidade, lea esta estoria que per verdadeira scretura he scrita nos livros do dito mosteiro. A qual estoria aqui he tornada em lingoajem, tirada da dita scritura, pera saberem os que a leer ouuirem et serem certos da filhada da dita cidade, e do asentamento do dito mosteiro, e outrosi dos sanctos martyres que em el son sepultados.

Prohemio

Depois que a terra foi tomada, e a cidade de Lixboa em poder dos christãos, e leuantado em ella o nome de Jesu Christo, e firmada a fé catholica, era na dita cidade hum homem boom, que auia nome Fernam Pirez, e era caualleiro de boom entendimento, e teudo com deus, e tinha sempre na dita cidade logo julgauil por elrey, e regedor dos cidadãos maiores e dos meores, mantedor de dereito e de justiça. E em esse tempo era na dita cidade outro homem boom religioso, e de sancta vida, e da gecraçom dos Contomeos, os quaes forom na filhada da dita cidade : e este auia nome Otha, e acordauase mui bem da filhada da dita cidade, e do fundamento do dito mosteiro de Sam Vicente, em como fora edificado. E estes dous homeens boos polo seu sancto acordo do que virom no seu tempo, e outrosi do que ouuirom a seus antecessores de como fora o começo da filhada da dita cidade, e fundamento do dito mosteiro, e per ajuda que auião da virtude de deus, e dêsi seu acordo, e per são e verdadeiro entender escreuerom esta estoria que adiante he escrita, tornada de latim em linguajem, como já de suso dito he. A qual se começa assi.

Do cerco que elrei dom Afonso Anriquez pôs sobre Lisboa, e como a tomou aos mouros

CAP. I

Na era de mil e cento e quarenta e sete annos, elrey dom Afonso de Portugal, verdadeiro christão, filho do conde dom Henrique e da rainha dona Tareyja, persiguidor e destruidor dos enmiigos da fé de Jesu Christo, e *(sic)* auia grão vontade de destruir a mizquita de Mafomede e de leuantar a sancta cruz de nosso senhor Jesu Christo e a vitoria da sancta egreja de Roma. Este rey dom Afonso reinou de XVIII annos, e conquistou toda a estremadura

[1] *Al.* Hujus.

Digitized by Google

dès Coimbra em diante, de guisa que os mouros nom ouuerom colheita nenhuma na Estremadura, saluo Lisboa; e quando veeo á idade de quarenta annos apanhou todas suas companhas verdadeiros christãaos e veose deitar sobre Lisboa, e cercouha toda em redor no mes de junho, de guisa que os mouros nom podião entrar nem sair d'acerca da dita cidade. E mandou poer suas tendas e de toda sua hoste arredor da cidade, e tragia suas gentes em tal maneira, assi cauallaria, como as outras companhas que com el vinhão, todos auião gram talante de pelejar com os mouros, e pera verterem o seu sangue em fé e em nome da paixom do filho de Deos, e eram mui fortes em armas, comettendo cada dia guerra mui afficada contra os mouros. E foi fama e voz per toda a terra que elrey dom Afonso de Portugal jazia sobre Lisboa e que cada dia com as companhas dos christãaos que com el estauam fazia grandes batalhas com os mouros. Entom os christãos do senhorio de França e de Bretanha e de Quitania, e as nações dos Gontonicos, veendo elles que era grande seruiço de Deos e saluaçom das almas dos christãaos o que elrey dom Afonso de Portugal fazia, ouueromlhe enueja, e quiserom ser partecipantes em tal guerra come esta, porque tal enueja como dito he cabe em Deos que he enueja de se auer d'âcrecentar o seu seruiço. Entom cada huma destas nações de gentes se aparelharom com muitas naues que ouuerom, e veerom todos juntamente a Lixboa com grandes companhas bem armadas e prestes pera batalhar, e desejauam muito de auer vitoria dos enmiigos da santa fé catholica, e leuantar o nome e voz da paixon do nosso senhor Jesu Christo, e dar sangue por amor de Jesu Christo. Depois que elrey ouue estas nouas que ditas som, logo sem outra detardança começou de combater com suas gentes, e outrosi com a cleresia a cidade da parte da terra, tão fortemente e com tanta deuaçom chamando Jesu Christo e Santiago que per força d'armas com ajuda de Deos ouuerom de romper os muros e entrar per força a dita cidade. E matarom na entrada tantas companhas de mouros que os rios do sangue corrião pelas praças da dita cidade. E entom feita esta boa obra ficarom huns poucos de mouros, e erão caualeiros, e pedirom por merçê a elrey que os nom mandasse matar, e que lhes désse hum logar apartado em que podessem laurar e criar, e que ficassem por seus seruos pera sempre, e fazendolhes elrey esta merçê que elles lhe mostrarião grandes thesouros d'hauer que hi jaziam escondidos. Entom vendo elrey o que lhe pediam fez sobre ello fala com os do seu conselho, e foi acordado que lhes fosse feita esta merçê, que nom morressem, e que ficassem por seruos catiuos. E entom entregarom todo aquello que fora dos mouros, assi o que parecia de fóra, come o que jazia escondido, e dali ouuerom os reys de Portugal pera teerem em sua terra os mouros cativos, e sogeitos no seu seruiço, assi depois que nacem, come até que morrem.

Do conselho real que elrey teue sobre a fundação do mosteiro de Sam Vicente, pera ficar sepultura dos que padecerão na tomada da cidade.

CAP. II

Estando assi elrey em posse da cidade de Lixboa, com grão vitoria que lhe deus dera sobre os enmiigos da fé, e vendo muitos corpos dos christãaos, assi dos portugueses, come dos franceses e das outras nações suso ditas, que jaziam mortos das feridas que receberom dos enmiigos da fee, e que verteron o seu sangue por amor de Jesu Christo crendo que erão todos martyres e as suas almas eram em paraiso, por a qual razon fez chamar a seu conselho todos aquelles que de boom logo erão. E outrosi fez viir a este conselho o arcebispo dom João que em aquel tempo era de Bragaa, e os sobreditos bispos que hi eram com el, e toda a outra clerlizia que hi era. E entom disse elrrey em presença de todos: «Amigos, vós bem sabedes quanto bem e mercêe Deos ha feita á casa de Portugal, e em como auemos entrados e destroídos os enmiigos da fé catholica de Jesu Christo, em tal causa que dês riba de Minho atáa Lisboa onde ora somos, e em que nos Deos fez mercê som os enmiigos da fé corridos e mortos e destroídos: e hora veede em como Deos quis fazer compridamente mercê aos portugueses, em lhe tragendo de muitas nações pelas auguas do mar gentes em sua ajuda, a saber, de franceses e bretões, e gontonicos, e de terra de Colonha, e dos outros lugares que vos já ditos forom. As quaes nações chegarom aqui a Lixboa por nos ajudar, e com grande deuaçom de leuantar o nome da sancta egreja de Roma, e verterom o seu sangue lidando por amor de exalçar a fé de Jesu Christo, e vencerom e perseguirom os filhos da seita de Mafomede, e leuantarom o nome da sancta egreia: e ora os corpos delles jazem na terra sem sepulturas, e son corpos de grandes homeens e d'alto sangue: e estes corpos son todos martyres, e as almas deles já son na gloria do paraiso. E por esto tenho por bem, e por se fazer seruiço a Deos e aa virgem Maria e á sancta egreja, e pera se fazer honra e seruiço a estes corpos destes sanctos martyres, que leuantemos e fundemos dous mosteiros muito honrados em esta cidade de Lisboa, e que soterremos estes corpos destes martyres, e lhe demos sepulturas honradas, e façamos em elles dizer cada dia missas, e as sete oras canonicas. E demais deuemos de ordenar e despoer em esta terra que nos Deos deu, que estas gentes estranhas assi dos franceses come das outras nações que com elles aqui son e viuos ficarom, que partamos com elles, e lhes demos logar em esta terra em que ajão de viuer os que comnosco quiserem ficar.» Entom os ricos homens que com elrey erão, e todos os caualleiros e outras companhas dos christãaos forom todos chamados a esta deuota fala e religiosa que elrey fazia com elles: e visto per elles o falamento que lhes fez em tal razom como dito he, e o sancto preposito em que era posto, louuarom todos o que elrey dizia, que era mui bem, e grande seruiço de Deos e honra da terra. Entom o arcebispo e os bispos que hi erão veendo o talante d'elrey, e como auia sabor de leuantar a sancta egreja, e a sua nobre discreçom, e como era verdadeiro christão e bem fiel catholico, outorgarom o que dizia. Entom vendo elrey que todos auiam por seruiço de Deos aquelo que el perante elles auia dito, disse ao arcebispo e aos bispos: «Porque nosso senhor o padre sancto vigario geeral de nosso senhor Jesu Christo he longe d'aqui, e nom estou em logar de com elles fazer tal fala pera edificar estes mosteiros que eu quero fazer e leuantar no seruiço da sancta egreja, e porem vós outros prelados que aqui sondes deuedes fazer o que faria o sancto padre, cujo logo vós tendes, se presente fosse, ou mandaria fazer. E por esto hide e ordenade assi como vos he mandado da egreja de Roma, que fundedes e hedifiquedes as casas de Deos e ajades de destruir as mizquitas que son casas de perdiçom.» Entom o arcebispo e os bispos que com elle eram filharom duas pedras grandes e bem lauradas, e benzerom e sanctificarom aquellas duas pedras, e forom aos arreaaes dos franceses e das outras nações de suso ditas, e falarom com elles todo esto que era orde-

Digitized by Google

nado pera se fazer por os corpos dos martyres que erão passados, e pola vida dos que viuos eram. Então os franceses e as outras companhas que ditas son, veendo o que lhe dizião estes prelados, derom grandes graças a Deos e a elrey, porque tanta bondade mostraua nos passados e nos viuos : e ficarão os geolhos em terra, e com grande deuaçom beijarom aquellas pedras duas que lhes mostrarom beentas e sanctificadas, d'aministraçom pontifical do arcebispo e dos bispos pera fundamento dos ditos mosteiros : e tornaromse o arcebispo e os bispos pera elrey, e deronlhe aquellas duas pedras e diseromlhe assi : «Senhor filha estas duas pedras que som bentas da bençom da sancta egreja, e pellas partes desta cidade funda e edifica os ditos mosteiros que queres fazer e dotar no seruiço de Jesu Christo.

Do modo que elrey teue quando edificou e lançou a primeira pedra (per sua propria pessoa) no alicece da igreja de Sam Vicente.

Cap. III

Enton elrey filhou as ditas pedras com grande deuaçom e prazer, e foi com todolos christãos que com el eram, e com estes prelados que ditos son ao começo da entrada da dita cidade no ouriente, e fundou e edificou o assentamento do mosteiro de Sam Vicente de Fóra, e deulhe esta voz e titulo dandolhe Deos a entender que o corpo do martyr Sam Vicente auia de ser morador e defensor da dita cidade e outrosi da casa de Portugal. E depois que elrey ouue fundado o dito assentamento do dito mosteiro, deitou no fundamento huma pedra e mandou logo fazer o dito mosteiro, e que a auocação del fosse de Sam Vicente como dito he. E depois que esto foi ordenado e feito tornouse elrey com aquellas companhas e com estes prelados de suso ditos, e foise da outra parte da cidade descontra o mar ao poente e fundou outra egreja em nome e voz de mosteiro de nome e titulo de Santa Maria dos Martyres, e deitou no fundamento a outra pedra segunda.

De como ficou o mosteiro de Sam Vicente por igreja e sepultura dos que morreram na tomada da cidade, onde se mandou pôr hum clerigo sacerdote que cada dia dizia missa por esta entenção.

Cap. IIII

Depois que elrey assi ouue fundados os ditos mosteiros como dito he, os gontonicos e gram parte dos engreses e das outras nações forom filhar suas sepulturas no mosteiro de Sam Vicente de Fóra, e ali enterrarom todos corpos dos sanctos martyres que forom mortos na entrada da dita cidade, e combates della. E depois que assi foi leuantada a egreja em nome e titulo de moesteiro de Sam Vicente como dito he, e soterrados em ella os sanctos martyres, os ditos gontonicos e os outros das outras nações, e outrosi portugueses, fazião no dito moesteiro suas sepulturas muito honradas, que punhão sobre os corpos dos sanctos martyres. Onde deuedes de saber que o dito moesteiro está todo fundado e edificado sobre sangue de martyres : e por esto he o dito moesteiro chamado casa sancta e assentamento de grande virtude. E enton estas companhas fazendo sua morada e viuendo apar do dito moesteiro, e pera se fazer mais compridamente o seruiço de Deos poserom em essa egreja hum creligo de sancta vida ordenado de missa, o qual cantaua em cada hum dia polas almas dos passados, e polo estado da sancta egreja, e este creligo auia nome Roardo : e este creligo recebia e guardaua todas as offertas que hi tragião, e esto pera se fazer e leuantar o dito mosteiro. E poserom com este creligo na egreja hum homem leigo de boa vida que ouuesse de seruir os altares e guardasse os ornamentos da egreja, e tangesse as campaãs aas horas canonicas : e este homem boo auia nome Anrique seruidor.

De como a igreja de Santa Maria dos Martyres foi sepultura das outras nações estrangeiras, onde poserão os seus clerigos que trazião consigo na frota.

Cap. V

As outras nações dos franceses e de Colonha, e das outras terras que veerom com elles forom fazer morada e assentamento acerca da outra igreja da parte do poente edificada em nome e titulo de Sancta Maria dos Martyres, e fizerom hi suas sepulturas muy honradas e bem lauradas. E fezerom com gram pressa huma mui bem feita egreja, e soterrarom em ella os corpos dos martyres, que forom mortos na entrada da cidade como dito he : e poinhão sobre as sepulturas os nomes desses martyres, e letras onde erão, e de que sangue viinhão, e como morrerom. E poserom na dita egreja seus creligos que tragião consigo na frota pera lhes auerem de dar os sacramentos da sancta egreja : e todas as obras que se fazião, assi na dita egreja, come sepulturas, todo era feito do seu proprio que elles consigo tragião. Estes creligos dos franceses, e das outras nações que com elles erão na dita egreja dos martyres, erão muito deuotos em todo seruiço de Deos, e de mui sancta e nobre vida, segundo custume de suas terras : em tal maneira era per elles ordenado, e com tanta deuaçom fazião seus sacrificios, que assi o cimiterio da dita igreja, come o do dito mosteiro de Sam Vicente de Fóra, erão cada dia visitados muy honradamente d'elrey, e dos prelados, e de todallas outras companhas. E os milagres e marauilhas que Deos fazia por os sanctos martyres que por o seu amor espargerom o sangue, estes eram muitos e mui marauilhosos quantos os homeens todos nom poderião pensar.

Da sepultura do caualleiro Anrique, e de seus milagres

Cap. VI

Estando já assi a cidade de Lisboa su o poder dos christãaos, e ordenada em seruiço de Deos, acaeceu

Digitized by Google

hum dia que soterrarom no dito moesteiro de Sam Vicente hum caualleiro que auia nome Anrique, e foi natural d'huma villa a que dizem Bona, que jaz quatro legoas aalem de Colonha : caualleiro boo, e bem fidalgo, e abastado de todos bons custumes, e foi morto na entrada da cidade, fazendo muito bem per seu corpo, e vertendo de gram vontade o seu sangue antre os mouros, pola paixom de nosso saluador Jesu Christo. E jazendo este caualleiro enterrado no dito mosteiro como dito he, nosso senhor Jesu Christo, que sempre quer dar galardom a todos aquelles que o seruem, fazia por el muitos millagres, e muy marauilhosos em aquela sepultura em que jazia. Enton veendo os christãaos aquellas marauilhas que Deos por el fazia em todos aquelles que préssas, e cuitas, e pesares auião, assi d'enfermidades come d'outra qualquer cousa : e vistas estas cousas que Deos por el auia feitas, e fazia cada dia, ouueramno por martyr com os outros martyres que jazião sepultados no dito moesteiro. Enton eram hi dous mancebos que veeram com este caualleiro de terra de Colonha, e com as outras companhas que veerom na frota sobre os mouros : e estes mancebos eram ambos surdos e mudos de sua nacença : e foron hum dia ao moimento daquelle caualleiro, e deitaronse apar delle, pedindo a Deos mercê pelos merecimentos do santo caualleiro. E elles assi jazendo apareceulhes o dito caualleiro em auito de palmeiro, e tragia em sua mão hum bordon de palma, e falou áquelles mancebos e disselhes assi : «Herguedeuos, e folgade, e auede gram prazer, e hide e falade, e ouuide, ca pelos meus merecimentos, e destes outros martyres que aqui jazemos em este moesteiro que he assituamento, e morada de gram virtude, auedes graça ganhada do nosso saluador Jesu Christo, e a sua graça e mercê conuosco he.» E depois que lhes esto ouue dito desapareceulhes, e os mancebos acordarom ledos, e sãaos e quites de toda enfermidade, e foromse a elrey e aos prelados da santa egreja que era em Lixboa, e a todos os arreaes dos christãaos, que ainda entom estauam na dita cidade, e contarom a todos o milagre que lhes Deos auia feito pelos merecimentos do sancto caualleiro, e dos outros martyres, e outrosi a reuelaçom que lhes Deos mostrara per o dito caualleiro Anrique. E entom todo o pouoo louuou muito o nome de Jesu Christo, e da sua madre Sancta Maria, e ouuerom o dito caualleiro Enrique em gram reuerença, e por martyr de Jesu Christo com os outros martyres, no sangue dos quaes o dito mosteiro de Sam Vicente he fundado, e edificado.

De cómo elrei assentou que o mosteiro de Sam Vicente ficasse sempre á sua camara real : e da visão do caualleiro Anrique.

Cap. vii

E veendo elrey este milagre, e os outros que Deos fazia no dito mosteiro, quiseo auer por sua camara estremada : e cada que sentia em si algum abalamento d'enfermidade, ou algum nojo grande, deitauase no dito moesteiro em sua oração, e essa oraçom acabada logo recebia consolaçom, e prazer, e saude de enfermidade. E dês ali em diante foi sempre o dito moesteiro chamado camara, e visitaçom dos reis, e su guarda e defendimento do seu sangue : e foi dotado na terra, e herdeiro pelos reis de Portugal, com ajuda d'outras pessoas que filharom deuaçom do assentamento, e virtude do dito mosteiro, assi como se segue pella estoria, e leenda que escrita he em latim nos liuros do dito mosteiro, e tornada aqui em linguagem pera todos auerem d'entender o que Deos fez e ordenou ao seu seruiço no dito mosteiro. Depois desto a poucos dias acaeceo que hum escudeiro do sobredito caualleiro Enrique que fora na entrada da cidade, fora mal chagado dos enmiigos de grandes feridas, em tal maneira que a pouco tempo depois da morte do dito caualleiro Enrique seu senhor, passou o dito seu escudeiro no mosteiro de Sam Vicente e foi hi sepultado em huma sepultura a longe onde jazia o dito seu senhor. E depois que esté escudeiro assi foi enterrado a longe do muimento de seu senhor, como dito he, o sobredito caualleiro Enrique apareceu de noite em sonhos aaquel que era guardador e seruidor da egreja do dito moesteiro : e este era Enrique leigo, o qual fora estabelecido pera seruiço da dita egreja como dito he : e aparecendolhe o dito caualleiro disselhe assi : «Leuantate e vai aaquel logar onde os christãaos enterrarom aquel meu escudeiro a longe de mim e toma o corpo delle e trageo aqui iunto comigo.» E o dito Enrique seruidor veendo esta primeira visson nom curou della nemhuma cousa. Enton veeo outra vez o dito caualleiro ao dito Enrique seruidor e disselhe que fizesse, e comprisse aquello que lhe dito auia : e o dito Enrique nom curou delo nemhuma cousa. E quando veo a terceira vez, apareceulhe o dito caualleiro mui brauo, e com rosto e face mui espantosa, e com seu dizer de grande medo e espanto porque non compria aquello que lhe já per tantas vezes mandara fazer. Entom o dito Enrique seruidor veendo o dito caualleiro em como vinha irado contra elle, ouue gram temor e espanto e leuantouse logo donde jazia dormindo, e foi com candeas aa sepultura onde jazia o dito escudeiro, e desenterrouho, e leuantou o corpo dali, e trouxeo pera aquella sepultura onde o dito caualleiro jazia, e fezelhe huma sepultura a melhor que el pode fazer, e suterrou o dito escudeiro em ella iunto com seu senhor, assi como lhe fora mandado. E todo esto fez de noite com grande medo que auia do dito caualleiro : e quando veo na manhãa, achouse este Enrique tão sem afam, nem trabalho que no corpo sentisse, que bem pareceo que nunca per elle tal trabalho como aquel passara. Enton disse todo este feito como lhe auehera, aos christãaos, e aos prelados da saneta egreja, e em todos juntamente com grande prazer veherom ao dito moesteiro, e derom graças a Deos por tanto bem, e mercê lhes auia feita, querendolhes mostrar os corpos dos sanctos martyres que padecerom por o seu seruiço.

Do milagre que se fez em a igreja de Sam Viçente no benzer do pão da charidade.

Cap. viii

E depois desto aconteceu logo no dito mosteiro outro milagre muy marauilhoso. Aueeo assi, que hum dia de domingo veherom os prelados aa egreja, e outrosi o poboo pera ouuir suas missas como he custume dos christãaos, e o sacerdote beenzeo o pam de charidade, e depois que benzeo o dito pão, filhou o coitelo pera o auer de talhar : e quando o coitelo entrou pela meatade do dito pão, começou o pão de suar, e verter sangue, e o coytelo sayo del sangoento. E visto este milagre, e mostrado perante o poboo ficarom todos muito espantados, dizendo todos antre si que poderia aquello ser : e trabalharom de saber quem fezera aquel pão ou de que

Digitized by Google

farinha fora feito, se de pura farinha de trigo, se d'outra em que andasse outra mestura. E acharom que o dito pão fora feito de farinha mesturada, e que fora leixada per hum homem boo ao tempo da sua morte, que a dessem a proues que a mester ouuessem. E porque o nosso senhor Jesu Christo he filho de virgindade, sem corruçom, e verdadeiro Deos e verdadeiro homem, porem não quer no sacrificio que se hade benzer sobre o altar que seja de cousa corruta mais limpa e pura : e como quer que este pão nom fosse sagrado, nem dado aos christãaos por corpo de Jesu Christo, pero he chamado pão de charidade, porque foi beento sobre o sancto altar, porque charidade nom quer dizer outra cousa senon amor verdadeiro, e porque Jesu Christo he verdadeiro amor, porem quer que o pão da charidade seja de pura farinha de trigo e feito mui limpamente, ca depois que he bento pelo sacerdote sobre o santo altar logo representa o amor verdadeiro de Jesu Christo, o qual os christãaos deuem auer antre si se saluos querem ser : e porque este amor fosse antre os christãaos, porem foi ordenado da santa egreja que dem os sacerdotes o pão da charidade aos poboos christãaos aas festas dos domingos. E depois que o poboo todo que estaua na dita egreja do dito mosteiro viron este milagre que se fez no dito pão, derom graças a Jesu Christo dizendo assi : «Tu senhor és hum Deos soo que fazes cousas maraulhosas.» : e enton entenderon que prazia a Deos do assituamento em que era feito o dito moesteiro de Sam Vicente, e que todo era fundado sobre sangue de martyres.

De como ultimamente foi a cidade despouoada dos mouros e da procissão que elrey ordenou em dia de Sam Chrispim e Crispiniano.

Cap. ix

Depois esto veendo os christãaos quantas marauilhas e milagres Deos fazia por os ditos martyres, e outrosi em como a sua vontade era que pera sempre já (?) a cidade de Lisboa fosse camara da santa egreja, e que os mouros a perdião pera sempre : enton todos aquelles que ainda estauão de fóra com suas tendas armadas entraron os muros a dentro, e poserom per cima delles muitas e mui desuairadas armas e outros muitos bastimentos, em tal maneira que os mouros que della fugidos foram na entrada, bem podião entender que nunqua jámais a podião cobrar, e dizião os mouros per todas suas terras que perduda auia pera sempre a dita cidade. E quantos mouros daquelles que assi fugirom della eram achados logo os matauam, e os outros a que foi feito o perdon, como já auedes ouuido, dauamlhe pouco a comer por auerem delles de saber parte dos thesouros escundidos. E depois desto chegandose o mez d'outubro do anno de mil e cento e quarenta e sete annos, os christãos e cleresia que hi era com elles fazião festa aos martyres Sam Chrispim e Chrispiniani nos ditos moesteiros de Sam Vicente e da Santa Maria dos Martyres. E vendo elrey dom Afonso em como a sancta egreja honraua e fazia festa aos sobreditos martyres, fez chamar todos os prelados, e a crelizia que hi era, e toda a congregaçom dos christãaos, e em presença delles todos disse assi : «Ordenade todos vossa procisson muito honradamente, e com gram deuaçom e entremos no corpo da cidade, e em posse della, e de todalas suas fortalezas, cá atáa agora entramos todos per feridas e per mortes lidando contra nossos imigos os mouros, espargendo muito sangue dos santos martyres christãaos pelas praças da dita cidade : e pois que nos Deos della fez mercê e a auemos já cobrada, e os mouros fóra della, conhoçamos a Deos, e demoslhe graças por tantos beneficios como del auemos recebudos, e entremos em posse desta nobre cidade de que Deos honrou, e herdou a coroa do reyno de Portugal, oje em dia destes martyres sanctos. Ora entremos com grande prazer e com grande vitoria, e daqui em diante viueremos já em assessego dos enmiigos pera sempre com nosso bom prazer, e com exalçamento do nome de Jesu Christo e da santa fé catholica.» E enton todo esto ordenado os ditos prelados cóm toda a cleresia, e outrosi todo o poboo dos christãaos que hi eram, fezerão como per elrey foi mandado : e ordenaromse todos em sua procisson como dito he, e entrarom na dita cidade com grande honra e vitoria, e dando todos a Deos grandes louuores e graças e glorificando o seu nome.

De como elrei repartio com os portugueses e gente estrangeira muitos thesouros e terras, reseruando algumas pera o mosteiro de Sam Vicente.

Cap. x

Depois que todo esto assi foi feito, logo a poucos dias fez o mui nobre rey dom Afonso sua fala em conselho, ao qual forom chamados todos juntamente, assi os portugueses, come todos os outros estranheiros que hi eram : e enton disse ante todos assi : «Amigos, vós bem sabedes todos o que eu dixi e prometi em no começo quando aqui veestes todos a seruiço de Deos e em minha ajuda : que tanto que me Deos fizesse mercê desta cidade, e a podesse cobrar, que eu partiria comuosco todas as cousas que eu aqui podesse percalçar : e ora quero comprir e aguardar todo o que assi prometi.» Enton diuisou todallas cousas, assy terras, come herdades e posisões, que eram dês o termo de Santarem todo arredor do mar, e dês Obidos atáa Lixboa : e enton partio as terras per esta guisa : deu aos franceses, e aaquelles que com elles quiserom ficar das nações suso ditas o senhorio d'Azambuja, e de Villa-verde, e d'Atouguia, e da Lourinhãa, seendo os ditos logares em aquel tempo terra chãa : e depois foron os ditos logares poboados das ditas nações. E os engreses e os de Colonha e os outros que se quiserom tornar pera suas terras, deulhes elrey grande auer, e partio com elles graadamente todos os thesouros que el pode cobrar dos mouros, e todallas nobres doas, assi come panos d'ouro, e de seda, e aljofar, e outras joyas, e mandou aquellas nações muito honradamente pera suas terras. E os outros que ficarom outrosi lhes deu dos thesouros assaz, em tal maneira o fez que todos forom bem contentados. E depois desta ordenaçom assi feita como dito he, tornouse elrey aos portugueses que forom com elle na filhada da dita cidade, e disselhes assi : «Vós meus naturaes vehestes comigo com grande voontade, e com grande lealdade, e padecestes comigo a liurar e filhar esta cidade, e muitos de vosso linhagem morrerom aqui, e son marteres em paraiso : e ora compre que mostre eu em vós aquello que prometi, e mostrey já nas outras nações, e quero e tenho por bem de fazer a todos mercê desta terra de que herdou Deos a coroa do reino de Portugal.» Enton deu

Digitized by Google

e diuisou toda a terra que era arredor de Lixboa per partes aos portugueses em que podessem laurar e criar segundo o que cada hum merecia : e desta terra apartou elrey grão parte de que ouuesse de dotar e herdar os ditos moesteiros de Sam Vicente de Fóra, e outrosi de Santa Maria dos Martyres assi como adeante se segue.

De como elrei ordenou que a cidade de Lixboa tevesse bispo e see cathedral, e dotou com rendas e priuilegios o mosteiro de Sam Vicente, reseruandoo pera sua camara real.

Cap. xi

E depois que o muy nobre rey dom Afonso todo esto ouue ordenado em que maneira a terra e outrosi a dita cidade fosse poboada, fez vir a seu conselho todas aquellas nações dos christãaos que com el eram na dita cidade, e disselhes assi : «Amigos, vós bem sabedes em como eu atáaqui ordenei e destrebuy os beens temporaes a todos vós outros : e ora nos he compridoiro de auermos de tornar ao seruiço de Deos, e fazer em esta nobre cidade egreja cathedral, e enlegermos em ella bispo e pastor que aja de ser prelado e regedor das nossas almas, e ordenador da dita egreja e crelizia della.» E enton responderom todos esses que presentes eram dizendo assy : «Tu senhor commettes obras muito altas e muy prazenteiras ante Deos, pola qual razon entendemos que el he contigo, ca todo esto que tu fezeste e ordenado has atáaqui da terra que Deos te deu, parece a nós assi que todo te veo de Deos; e por esto senhor faze como te del for ministrado.» E enton elrey fez enleger por bispo hum homem boo daquella naçom dos engreses, e auia nome Giliberto : e este Giliberto era homem de muy santa vida, e era grande creligo e bem certo nas sanctas escrituras. E depois que assi foy enlegido o dito bispo, enuiou elrey todo esto dizer ao padre sancto, e o que lhe acontecera na entrada da dita cidade, e o seu preposito qual era, e em como auia enlegido bispo nouamente pera seruiço de Deos e da santa egreja, e que lhe outorgasse, e confirmasse o dito bispo, e todo o al que queria fazer em dotar os ditos moesteiros que edificara no tempo da guerra. E enton o padre sancto veendo tantas boas obras quantas elrey fazia, e como per sua lança, e per espargimento de seu sangue e dos christãaos tirara a terra de poder dos mouros, e a seruiço de Deos e da sancta egreja a trouxera, deu graças a Deos porque a santa egreja auia tam nobre filho come o dito rey, e outorgoulhe todalas cousas que lhe enuiou pedir : e demais abrio o thesouro espiritual de Sam Pedro e outorgoulhe grandes perdões e indulgencias, e que elrey as podesse destribuir e dar aos christãaos, e outrosy aos ditos moesteiros que auia feitos. Despois que elrey houue o recado do padre sancto, chamou o dito bispo Giliberto e disselhe assy : «Bispo, eu edifiquey em esta cidade dous moesteiros em tempo que eramos em oste sobre a dita cidade; por tal que todos aquelles que espargiam seu sangue por o nome de Jesu Christo e morrião em seu seruiço nom ouuessem de jazer sem sepulturas, os quaes auemos por martyres sanctos. E ora quero e tenho por bem de herdar, e dotar e dar voz aos ditos mosteiros, e quero logo começar no de Sam Vicente de Fóra.» E enton erdou, e dotou per todalas partes o dito mosteiro per onde el entendeu, e consyrou na sua terra que o dito mosteiro podia seer sem mingua, e auer acrecentamento de possissões. E pera elrey trager os pobos em deuaçom do dito mosteiro pera mais valer, leixoulhe grandes indulgencias daquellas que lhe o padre sancto auia enuiadas e outorgadas pera onde el teuesse por bem, as quaes endulgencias cada hum christão póde auer oje em este dia, se ao dito moesteiro veher com deuaçom destes sanctos marteres sobre que o dito mosteiro está fundado, e que sejão confessados, e quites de máas obras. E feito esto disse elrey ao dito bispo, em como queria dotar a igreja de Sancta Maria dos Marteres : «E depois que esto ouuer feito nos ditos mosteiros, quero logo partir com a egreja cathedral que hade ser em esta cidade de Lixboa, e a partiçom será em esta maneira : Quero que o moesteiro de Sam Vicente de Fóra seja meu propriamente e de todollos reys meus successores, e que a egreja de Lixboa aja pera sy, e pera os bispos que della forem o dito mosteiro de Sancta Maria dos Marteres : e assi o dito mosteiro de Sam Vicente com todo seu dotamento fique a mym, e por minha camara, e assi a todollos outros reis que depois de mym veerem : e o dito moesteiro de Sancta Maria dos Martyres a vós bispo, e a todollos outros que depois vós forem na dita egreja de Lixboa, com todo seu dotamento que lhe eu quero dar.» A esto respondeu o bispo assy : «Senhor, bem sey e son bem certo que a vossa entençom he boa e bem sanctamente ordenada : mais porque eu já ey prouehuda a egreja cathedral de coonigos pera seruiço de Deos, e elles son homeens boos, teende por bem de falar com elles em cabidoo sobre esto que he vossa vontade de fazer, e de qual acordo em elles achar que seja seruiço de Deos e vosso, assi vos tornaremos dello reposta.» Elrey disse enton que assi o fezesse. E enton o dito bispo fez seu cabidoo com seus coonigos, e com toda a outra crelizia, repetindolhes todo aquello que lhe elrey auia dito, mostrandolhes toda a sua vontade, e em como dizia que tinha por bem de fazer o que já dito he. E enton o cabidoo com toda a outra crelizia responderom todos em huma voz dizendo assy : «Nós todos d'elrey somos, e esta terra em que viuemos, el, com ajuda de Deos, a tomou aos mouros, e os deitou della fóra, e deu-nos séda e morada a sancta egreja : porem parecenos que he muy bem feito, assy como el quer, que assy seja, e daqui em deante faça como entender por seruiço de Deos e da santa egreja.» E enton o dito bispo dom Giliberto vendo como todos respondião en huma voz, tornouse a elrey, e disselhe o que fora em cabidoo acordado. E visto por elrey o dito acordo, tomou entom pera sy por sua camara o dito mosteiro de Sam Vicente de Fóra, dotandoo de grandes e nobres possissões de terras no seu reyno, en tal maneira que o dito moesteiro se podesse manter honrradamente, e outrosy parte dos perdões, e indulgencias que lhe forom outorgadas do padre santo, segundo o que já dito foy em outro capitulo, e tomado pelo dito moesteiro, como dito he. Enton tornou ao moesteiro de Sancta Maria dos Marteres, e deulhe grandes possissões, e terras em que podessem frutificar e acrecentar na egreja cathedral de Lisboa, e que o bispo e seu cabidoo podessem viuer sem mingoa : e leixoulhe outrosi gram parte das indulgencias que lhe forom mandadas do padre sancto como já dito he. E em tal maneira como dito he ficou o moesteiro de Sam Vicente de Fóra por camara dos reis, e a dita egreja dos martyres á egreja cathedral de Lixboa. E depois por tempo ordenou o bispo e cabidoo que a dita egreja fosse e ficasse ao dayão da dita see.

Digitized by Google

Da palma que milagrosamente naceo aá cabeceira da sepultura do caualleiro Anrique, e milagres que Deos fez com ella.

Cap. xii

Depois desto aconteceu assy : Deos que quer manifestar as obras dos seus seruos, e que pareção com galardon ante os homeens, aueeo que o sobredito Enrique, caualleiro de Jesu Christo que jazia sepultado no dito mosteiro de Sam Vicente, que mostrou Deos por elle grandes milagres, antre os quaes appareceu antre os homeens hum muy marauilhoso, segundo o que del conta a escritura, na qual faz mençom que na cabeceira do moimento do dito caualleiro se leuantou huma palma semelhauil a esta que tragem os romeus que vão em Jerusalem, e leuantada assi esta palma começou d'enuerdecer, e deitar folhas, e fazer verdura, e creceu sobre a terra, e fezesse muyt'alta. Entom veendo elrey este milagre tão fermoso, e outros que Deos mostraua por o santo caualleiro Anrique, e por os outros santos martyres que jazião no dito moesteiro, e outrosy os poboos dos christãaos veendo todo esto, derom todos graças e louuores a Deos, assi elrey, come todo o outro poboo, porque veendo elles os ditos millagres, amauam e preçauão e honrauão cada vez mais o dito moesteiro, e chegauan-se aaquella palma todos os que enfermos eram de qualquer enfermidade que ouuessen, e filhauam della e poinhamna ao colo, e logo recebiam saude. Outros alguuns que auião enfermidades das partes de dentro tomauam daquella palma, e faziam della póo, e beuendo aquel póo ficauam purgados e sãaos. E tanto foi seguida esta palma que nom ficou della nenhuma cousa sobre terra : e porque nom hauia guarda ueherom de noite furtiuilmente, e leuaromna dizendo que a querião poer em outro lugar, porque a assy nom ouuessen cada dia de leuar.

De como elrey entregou o mosteiro de Sam Vicente a hum abbade frade flamengo, que trazia quatro frades companheiros.

Cap. xiii

E depois de todo esto, querendo elrey ordenar en como o dito moesteiro ouuesse de ser seruido, e ordenado a seruiço de Deos, e fazer em elle o sacrificio do altar, queria en elle poer capellãaes de sancta vida pera regimento do dito mosteiro. E estando elrey en este penseiro, chegou a Lisboa hum abbade, homem boo e de santa vida, e era de ordem de frades : e este homem boo auia nome Galtero e era framengo, e tragia consigo quatro frades da sua ordem, e vinha em esta terra pera auer em ella de buscar logar conueniente pera fazer huma congregaçom de frades pera seruiço de Deos. E quando elrey soube delle prouguelhe muito e mandou por el, e disselhe a que era vindo em esta terra : e o dito abbade lhe disse toda sua entençom, e como vinha pera seruiço de Deos, e que lhe era compridoiro logar pera ello. Entom respondeu elrey ao abbade dizendo assi : «Eu hey edificado em esta cidade hum moesteiro en honra do marter Sam Vicente, o qual moesteiro he fundado sobre o sangue dos sanctos marteres que em esta cidade padecerom quando foi entrada aos mouros, no qual Deos faz muitos milagres assaz, e eu o dotey de muitas herdades, e coutos e senhorios, e farey em el mais cada vez em tal maneira, que assi eu come os reis que depois de mym veherem o poremos em nobre estado. E porem vos rogo abbade que com vossos frades que tragedes de vossa ordem entredes no dito moesteiro e moredes em elle, e ministradeo como abbade e seruo de Deos a todo seu seruiço, ca eu vos faço delle abbade, e os vossos frades sejão vossos conuentuaes, e daqui em diante o dito mosteiro seja per vós acrecentado em seruiço de Deos e da sancta igreja e dos sanctos martyres que em el jazem.» E enton o dito abbade Galtero veendo as boas palauras que lhe elrey dizia, e auendo sobre ello conselho com seus companheiros consentio em todo o que elrey dizia, e foise pera o dito moesteiro de Sam Vicente de Fóra come abbade com os seus companheiros frades de sua ordem, e ministrarom, e ordenarom o dito moesteiro em muito seruiço de Deos rezando sempre as oras canonicas, e em muita oraçom e esmolla que dauam a quem mester fazia, e outras muitas boas obras que obrauão com muita deuaçom. Enton veendo elrey que o dito moesteiro que el fezera e dotara era já su regimento de abbade, e que se fazia en elle o seruiço de Deos, quis mais acrecentar en todo bem ao dito moesteiro, e deulhe grandes herdades, e outras muitas cousas pera honra e repairamento, e mantimento do dito moesteiro e dos seruidores delle, e esto porque o seruiço de Deos fosse feito compridamente sen outro embargo que ouuessem dos beens temporaes.

Do fauor e mercê que elrey fez a todos os que tomassem sepultura no seu moesteiro.

Cap. xiiii

Depois desto creceu a deuaçom do dito moesteiro per todas partes, em tanto que muitos nobres fidalgos e caualleiros e outros homeens de grande guisa mandauam em el fazer suas sepulturas muito honradas, e esto por a grande deuaçom que auiam ao dito moesteiro, e aos sanctos marteres em elle sepultados : e leixauam ao dito moesteiro grandes partes de seus algos. E veendo elrey en como crecia a deuaçom do dito mosteiro fez chamar o bispo Giliberto, que el auia feito em Lixboa, com toda a crelizia, e outrosi muita outra companha, e quando todos forom ante el disselhes estas palauras : «Amigos, bem sabedes quanto trabalho auemos tomado por filhar esta terra aos mouros, e a poermos em poder de christãaos pera seruiço de Deos e da sancta egreja, e outrosy quantos corpos de sanctos marteres aqui padecerom vertendo seu sangue, e son sepultados em esta cidade, especialmente no meu de Sam Vicente de Fóra : e porquanto eu son certo que vós onrades o dito mosteiro, fazendo em el vossas sepulturas, e dandolhe dos vossos algos, porem eu mando e outorgo que todos os cidadãos de Lixboa, e outros quaesquer que se no dito mosteiro quiserem sepultar, e leixar em el todos seus beens, que elles e os que delles descenderem sejão comigo herdeiros no dito moesteiro. Outrosy mando que depois de minha morte se algumas pessoas fezerem bem e ajuda no dito mosteiro, que sejão herdeiros con os reis que depois veherem, elles e suas gerações. E porque todos entendão que esta he a minha voontade, mando

Digitized by Google

a Giliberto bispo de Lisboa, e a dom Gonçallo de Sousa meu mordomo, e a Pero Paez meu alferez que assi fação dello certa escritura roborada, e seelada do meu selo, e assy o confirmo perante todos quantos aqui son.» Esta firmeza de graça que elrey fez aos poboos era porque el auia fundado e feito de nouo o dito moesteiro, e outrosy por os muitos milagres que Deos en elle fazia por os merecimentos dos sanctos marteres que en el jaziam.

De como elrey mandou vir do mosteiro do Banho hum conego da ordem do glorioso Sancto Augostinho, que fez prior do mosteiro de Sam Vicente, e dahi ficou sempre da dita ordem como ao presente estaa.

Cap. xv

Depois que todo esto fez e ordenou elrey teue por bem dêlo começo do dito moesteiro que sempre em el ouuesse creligos de missa que sempre ouuessem de fazer o sancto sacrificio. E pera os homeens serem certos quantos e quaes priores ouue no dito moesteiro en tempo deste rey dom Afonso, mostrase pella escriptura que se adeante segue : onde conta que o primeiro creligo de missa que elrey pôs no dito moesteiro foy Roardus, segundo o que já dito foy, e o segundo foi Icria do linhagem dos ingreses, e o terceiro foi Saleritus, que era outrosy da nação dos engreses, e foi monge. E ordenado per elrey en como estes creligos ouuessem de cantar, e seruir no dito moesteiro, veo en el por prelado Galtero abbade, de que já foi feita mençom : e feito o dito Galtero prelado do dito moesteiro como dito he, quisera fazer que o dito moesteiro fosse de tal ordem come aquela donde el fora frade, e cujo auito tragia, e que os reis nom ouuessem tam espicial jurdiçom em o dito moesteiro, e esto porque elrey auia fundado, e dotado o dito moesteiro por sua camara. E entom veendo elrey que o dito moesteiro, que el fezera pera sy e dotara por sua camara, que o dito Galtero abbade queria que fosse mettido su jurdiçom e ordem donde el era frade e tragia o auito, nom lhe quis outorgar nem consentir outra cousa saluo esto, que o dito mosteiro com todo seu dotamento, assy como o el auia fundado e ordenado, fosse pera sempre seu e da sua camara, e de todos os reis que depois el veessem. E enton veendo o dito Galtero abbade que a entençom e vontade delrey era que todo aquelo que feito e ordenado auia do dito moesteiro que assy fosse, e que o não podia dello desuiar, saiose do dito moesteiro e foise pera sua terra donde veera. E enton veendo elrey que o abbade Galtero se fora e leixara o dito moesteiro, fez delle prior hum conigo que hi era d'outra terra e auia nome Dauid : e este prior ministrou per tempo o dito moesteiro, e a poucos annos foise pera sua terra. Enton veendo o dito rey dom Afonso em como se fora o dito prior, mandou ao moesteiro de Banho, que era da regra de Sanct'agustinho da sobrepeliza, e fez delle vir hum coonigo que auia nome Gudinus, e fezeo prior do dito moesteiro de Sam Vicente de Fóra : e ministrando el assy o dito mosteiro come prior foy enlegido por bispo de Lamego. E depois que este assy foi bispo, mandou elrey por outro coonigo do dito moesteiro do Banho, que auia nome dom Meendo e era homem de sancta vida e sancta conuersaçom, e fezeo prior de Sam Vicente de Fóra, e foi delle prior e ministrador oito annos ou pouco menos. E morto este dom Meendo pôs elrey outro prior que ouue nome dom Paayo, e era homem de grande sangue, e de sancta vida e bom letrado : e feito todo esto leuou Deos o dito rey dom Afonso. E morto o dito rey, reinou seu filho dom Sancho, segundo rey de Portugal, e foi mui boom rey, e leuou sempre em deante a honra e defendimento do dito moesteiro assi como o seu padre auia fundado e dotado, e outrosy todos reys que depois delles veherom. Assy se mostra per esta escriptura que vista he en como foy tomada a cidade de Lisboa aos mouros per o dito rey dom Afonso, e outrosy en qual maneira foy edificado e dotado o dito moesteiro de Sam Vicente de Fóra, e outrosi a egreja de Santa Maria dos Marteres. A qual cidade foi entrada, e sumitida ao nome e seruiço de Deos e da sancta egreja, no mes de junho da era de mil e cento e quorenta e sete annos. E esto foi per poder e querer do nosso saluador Jesu Christo, qui uiuit et regnat in unitate spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum. Amen.

Digitized by Google

CHRONICA DA CONQUISTA DO ALGARVE

A Chronica que inserimos em seguida foi publicada nos fins do seculo passado por Fr. Joaquim de Santo Agostinho no Vol. I das Memorias de Litteratura da Academia. Posto que impressa n'uma obra que não é rara, não podiamos omitti-la n'esta collecção, e tanto mais que é breve o espaço que ella occupa. Nada ha a accrescentar ao que, na introducção que lhe antepoz, o publicador refere acerca dos manuscriptos de que se aproveitou para o seu trabalho. Limitamo-nos a transcrever essa parte da introducção, porque a appreciação que ahi se faz subsequentemente do valor historico deste monumento exorbita dos limites a que estão restrictas as noticias que devemos dar dos escriptos que inserimos aqui. Eis o que Fr. Joaquim de Santo Agostinho diz acerca dos codices que lhe serviram de textos e quanto á epocha em que provavelmente foi escripta :

«Em Agosto do anno de 1788 *descubrî na Camara da Cidade de Tavira no Reino do Algarve huma pequena Chronica da Conquista do mesmo Reino, que julguei de algum interesse. Nos Tomos Velhos da mesma Camara vem lançada no I. que por sua muita antiguidade não tem principio, nem fim, desde pag.* 207 *até* 213 *por treze laudas completas de fol. grande. Nos Tomos Reformados em* 1733 *vem no I. desde pag.* 3 *até o meio da pag.* 9, *por doze laudas e meia da mesma marca : e fazendo todo o esforço por encontrar o Authographo da dita Chronica, o não pude jámais conseguir.*

«Como ella he Anonyma, nem designa o tempo em que foi escrita, só por conjecturas poderemos determinar a sua antiguidade. Eu me persuado, que, supposto o seu Author não seja coevo, pois promette contar a Historia desta Conquista segundo o que achava escrito, já que a isso havia faltado a Chronica da Espanha, elle comtudo he muito antigo : o que se colhe de dizer, que ainda nos seus dias jazia a ossada dos Mouros, que o Mestre D. Payo Perez Correa matára nas Antas, pouco antes da Conquista de Tavira; de dar constantemente o titulo de Villa a esta Cidade, a quem deo o Foro D. Manoel, e o confirmou D. João III. por Carta sua de 10 *de Novembro de* 1525 *dada em Almeirim; e ultimamente do seu estilo, e orthographia, que he o argumento mais decizivo da sua antiguidade, como perceberá facilmente qualquer homem lido nos antigos documentos da nossa Historia.*

Digitized by Google

«Quanto á sua integridade, em dous, ou mais lugares a julgo mutilada de poucas palavras, que o contexto está requerendo se supprão; e eu o não fiz por querer conservalla no seu mesmo estilo, orthografia, e fórma, segundo a copiei fidelissimamente do exemplar do Tomo Velho já citado.»

CORONIQUA DE COMO DOM PAYO CORREA MESTRE DE SANTIAGO DE CASTELLA TOMOU ESTE REINO DO ALGARVE AOS MOROS

Reinando em portugall ellRey afomso o treseiro deste nome que hera cazado com dona beatrix filha de ellRey de Castella ouve della estes filhos : convem a saber, ho ymfante dom denis que nasceo em Lisboa dia de S. denis aos vymte de outubro era de mill e duzemtos e novemta e nove annos, e ho ymfante dom afomso que foi mui bom ymfamte, e a ymfamte dona samcha que morreo em sevilha e despois a trouxeraõ a allcobaça, e outra filha que ouve nome dona bramqua que foi senhora do mosteiro de llorvaõ e nelle morreo segundo a Coronnica de espanha fas mençaõ : e este rey dom afomso tomou aos mouros faraõ e outros lluguares, e ho mestre dom payo correa era seo compadre e seo naturall e ganhou tavira e a maior parte do allguarve e naõ diz como nem porque guisa, mas queremosvos dizer aqui brevememte como estes luguares foram tomados segundo ho achamos escripto : quamdo ellRey de Castella tomou sevilha aos mouros segundo o achamos escrito na coronnica de espanha, era alli com elle naquelle cerquo este mestre dom payo correa trazemdo comsiguo muintos e bons cavalleiros da ordem de santiago de Castella de que elle era mestre, e despois da tomada de sevilha viveo pouquo tempo ellRey dom fernamdo, e reynou despois ellRey dom afomso seo filho padre desta dona beatris molher de ellRey dom afomso de portugall : reynando ainda seo irmaõ dom samcho capello, tres annos antes que elle foce dado por regedor de portugall, ajuntou ho mestre dom payo correa sua gente e entrou pella terra de lusitania que era conquista de portugall onde havia muitos luguares em poder de moros, e ganhou delles merthola e a torre que está da parte de foras daquella villa, e o dito rey dom samcho fes mercê pellas almas de seu padre e madre e por serviço que lhe o dito mestre fizera. Ganhou mais este mestre aos moros auzulltrell que he em campo de ourique; e estando neste luguar ouve concelho com os seos cavalleiros de que maneira podiaõ hir ao reyno do alguarve, mas todos em hum acordo por recearem a grande passajem da serra lho estrovaõ, e ho mestre tendo em vontade de hir lá todavia veiho a fallar com hum mercador que andava vendendo suas mercadorias antre os moros e os christãos, a que chamavaõ Garcia Rodrigues, e descobriolhe a elle a vontade que tinha de conquistar aquella terra, que era por serviço de deos, e que o deichava de fazer porque naõ sabia todo o reyno do alguarve, e os reis que havia, e como eraõ em grande desvairo huns com otros, que era hum dos azos porque mais azinha ho podia guanhar se lá foce, e devizoulhe o lugar por onde melhor passaria e levaria suas gentes mais a seo salvo : entaõ cavalguaraõ os almagraves do mestre e partiraõ de azulltrell e passaraõ a serra pella torre de orique e andaraõ mui mançamente por os moros naõ haverem sentido delles, e ao primeiro luguar que cheguaraõ foi á torre de estombre, e aprove a deus que a tomaraõ mui a seo salvo, e tanto que foi tomada enviaraõ loguo recado ao mestre, e elle com grande aprazer cavalgou loguo á preça com seos cavalleiros freyres, e levou suas guias e passou a serra *e* chegou á torre que os seos já tinhaõ tomada, e dalli ganhou hum luguar a que chamaõ alvor que he antre silves e lagos, e destes dous luguares faziaõ grande guerra aos moros de silves e de outros luguares ao redor.

Como os moros deraõ ao mestre Cacella por deichar a torre de estombar e alvor

Vendoçe os moros munto anoyados e preseguidos do mestre ouveraõ comçelho huns com otros que lhe deçem por partido ao mestre algum luguar mais fóra do Reyno por aquelles que tinha, donde lhes naõ fizeçe tanto damno e noyo como lhes fazia junto da cidade de silvez daquelles dous que já tinha ganhado, porque a terra era mais povoada contra o cabo, e acordaraõ de lhe darem por partido a Cacella por aquelles luguares ambos, e isto fizeraõ porque tavira hera luguar mais fóra do Reyno por aquelles que tinha, donde lhes naõ fizeçe tanto noyo, e dali o deitariaõ mais azinha fóra da terra, e fizeramno saber ao mestre, e a elle lhe aprove munto porque ho luguar hera forte e bom, e deichoulhes entaõ estombar e alvor por cacella, e dali cavalguou o mestre com suas gentes e foi cercar a paderna; porem o mercador Garcia Rodriguez diçe ao mestre que os moros eraõ com grande desvairo e que isto era para elle mais azinha ganhar a terra, e naõ seguio despois asi, que loguo os moros foraõ em hum acordo e todos se trabalharaõ defender sua terra; e quando os moros de faraõ e de tavira e dos termos em redor souberaõ que o mestre hera sahido de cacella a correr pello alguarve mandaraõ dizer aos moros de loulé que no dia seguinte foçem com elles para todos terem ho caminho ao mestre e pelleyarem com elle, e ao otro dia ajuntaraõçe todos com este acordo e foraõ dormir a hum loguar onde chamaõ *o desbaratto* contra a serra, e o mestre deitou parte e passou de noite

Digitized by Google

por loulé que o naõ sentio nimguem, e indo pello caminho direito que vem para tavira as suas escutas que vinhaõ diante sentiraõ os moros que ahi jaziaõ, e ali se deteve e naõ quiz andar e jouveraõ ali toda aquella noite.

Como o mestre pelleyou com os moros e os desbarattou e venceo

Despois que a noite foi gastada, e o ar da manhan veiho e foi o dia claro não tardou munto o mestre que loguo ordenou suas gentes em batalha com sua bandeira estendida e moveraõ todos dali aonde estavaõ, e naõ lhes conveiho buscar mui longe os moros que eraõ ali acerca delles em hum valle escuro, e viraõ vir os chrisptaons e fizeraõçe prestes parecendo os mui poucos por as gentes que eraõ poucas, e o mestre foi loguo dar em elles ahi aonde estavaõ, e começouçe entre elles huma forte pelleya e cada hum se defendia mui bem que nenhum tornava atrás, e durando asi a batalha por hum grande expasso os moros naõ poderaõ sofrer os chrisptaons e começaraõ a fugir : morreraõ muntos delles em esta pelleya, e os que escaparaõ fugiraõ para hum luguar que dizem foradoiro, quem vem donde esta batalha lhes foi feita a que chamaõ a fonte do bispo, e se alguns chrisptaons morreraõ em ella naõ ho achamos escripto, mas devemos conciderar que alguns fariaõ ali fins dos seos dias, e o mestre nem os seos naõ os seguiraõ mais nem foraõ em ho alcançe dos moros por serem mui cançados da batalha e trabalho que nella levaraõ.

Como os moros deraõ de supito nos chrisptaons hindo seo caminho e se acolheo o mestre e os seus a hum monte.

Grande noyo tomaraõ os moros por este desbaratto que asi ouveraõ expecialmente *os* de tavira, e por isso loguo aquella noite ouveraõ seo acordo e concelho dizendo entre si «estes chrisptaons mui poucos, porque cada vez somos vencidos hiraõ agora seguros : pois sahiâmoslhes agora ao caminho que elles naõ cuidaraõ que em nós haverá tanto esforço pela dezaventura que ovemos, e todos sem nenhum temor demos nelles e assi os desbarataremos :» e ho dia seguinte, naõ sabendo ho mestre disto parte, partioçe donde esta batalha fora feita e tornouçe para cacella que hera sua, e vindo caminho direito por onde chamaõ o *almargem* acerca donde os moros estavaõ, e hera já perto da noite, e o mestre naõ levava consigo toda a sua gente, porque a deichava no monte donde hera e hora he *castro marim*, para que alli colheçem alguns que passaçem pella ribeira, e chegando ao luguar aonde os moros já estavaõ aguardando, sahiraõ os moros a elles taõ de subito que o som delles era espantozo e trespassou as orelhas de quantos alli vinhaõ, em tal maneira que ao mestre e seus pouquos que com elle eraõ por força os fizeraõ recolher ao monte alto que está cerca de tavira que hora chamaõ *o cabeço do mestre*, e dali se defenderaõ os chrisptaons mui rijamente e poucos delles venciaõ muntos dos moros porque o luguar era forte para se defenderem, mas com tudo naõ deichavaõ os moros de ho combater rigorozamente por ganharem o monte, e se a noite taõ azinha naõ viera que os partio por força e deicharaõ os moros de os afincar, e lançandoçe ao pe do monte, e ouveraõ acordo de se tornarem porque loguo recearaõ a gente que ao mestre a otro dia veiho em ajuda, e partiraõçe mui alta minhan para donde vieraõ sem saberem os chrisptaons parte disto, e o mestre mandou aquella noite a cacella por gente á préça, e vieraõ muy azinha para o otro dia pelleyarem, e elles entaõ souberaõ como os moros já eraõ partidos, e dalli se foi o mestre com sua gente para Cacella e ahi esteve.

Como o comendador e sinco cavalleiros forão com elle caçar ás anttas alèm de tavira huma legua e sahiraõ os moros a elles e os mataraõ.

Passando esto, os moros de tavira e dos otros luguares ao deredor ouveraõ seo acordo e diceraõ entre si «nós somos já acerca do mes de Julho em que avemos apanhar nossos pains, e mais vençe chegando o tempo do pellacill, e pois que asi somos maltratados do mestre façamos com elle tregoas athé saõ miguel de setembro que vem e apanharemos entaõ nossas novidades e despois garrearemos com elles athé que os deitemos fóra da terra» e entaõ o fizeraõ saber ao mestre e a elle prove de lhes dar tregoas por aquelle tempo por entanto ajuntar mais gentes e haverem folgança de seu trabalho, e durando as tregoas por este tempo, sendo os mouros e os chrisptaons seguros, dice o comendador mor e otros cavalleiros «vamos caçar com groças aves ás antas termo de tavira, que heraõ dalli a tres leguoas, e tomaremos alli algum prazer e desemfadamento pois a terra está segura :» o mestre quando isto ouvio receandoçe do que podia ser diçe ao comendador mor e aos otros «naõ me parece que he bem que vades llá, porque os moros saõ muy ciozos asi das terras como das molheres e se vos llá virem podervos ha aquecer algum dano, porque na sanha saõ gente sem freo :» tornou dizer o comendador mor «nós estamos com elles em treguas e naõ avemos porque aver medo, porèm por mais segurança nós yremos de paz e de guerra se allguma couza nos acontecer :» entaõ se partio o comendador com outros symquo cavalleiros e vieraõ direitos pello caminho de tavira e passaraõ pella ponte e foraõ pella praça da villa e chegaraõ ás antas huma leguoa de tavira acerqua da ribeira, e dali começaraõ andar á caça tomando prazer e cuidando bem pouco que a sua morte era taõ acerca, porque quando os moros que estavaõ folgando á porta da villa os viraõ passar daquella guisa, maravilharaõse munto e murmuraraõ huns com otros dizendo que «nenhum homem nascido podia soffrer as couzas e soberbas que estes chrisptaons fazem, que saõ taõ grandes e em taõ pouca conta nos tem que asi passaraõ por aqui e foraõ pella praça como se a villa fora já sua» e loguo fizeraõ sua falla que se fossem a elles e os matassem aonde quer que os achassem, e entaõ se juntaraõ todos fervendo com gran sanha com soberbosas palavras e caminharaõ todos para hir onde elles andavaõ; e os cavalleiros que andavaõ caçando asi viraõ tantos moros, porèm ainda que os viraõ naõ suspeitaraõ loguo o que era, e ajuntaraõçe todos e diceraõ «por certo aquelles moros sobre nós vem : seja-

Digitized by Google

mos todos apercebidos, e pois aqui naõ ha otro concelho senaõ esperar este medo, defendamonos bem e vencelloshemos com ajuda de deus athé fazer fim das nossas vidas em seu serviço, e mandemos hum homem a preça ao mestre que nos soccorra e pelleyaremos entaõ com elles» : entaõ fizeraõ hum pallanque o melhor que puderaõ de paoos de figueiras velhas que acharaõ por alli, e nisto os moros vieraõ e como foraõ perto delles começaraõ de os combater mui rijamente, e postò que os moros os muito afincaçem elles se defendiaõ com mui grande esforço, e pelleyando asi desta maneira aconteceo que o mercador que ante dicemos que dera o concelho ao mestre para tomar a terra de estombar, a que chamavaõ Garcia Rodriguez, que hia de Faraõ para tavira com sua recova de bestas como avia de costume, e quando vio a volta dos moros foi lá por ver o que hera, e como os vio pelleyar com os chrisptaons torvouçe rijamente e diçe a seus homens «tomai essa recova e cargas e idevos com ella, que se eu viver naõ me mingoará alguma couza e se morrer aqui será em serviço de deus, e todo esto que levais parti entre vós otros» e entaõ se foi metter no palanque com aquelles cavalleiros e ajudavaos mui bem, e alli se defenderaõ por grande espaço dando e recebendo muntas feridas e asi eraõ afincados dos moros que hum naõ podia dar fee do que otro fazia que cada hum tinha assás que fazer em defender ho luguar : em fim foi o palanque roto e entrado por força e os chrisptaons postos em maior preça e desfalecendolhes a virtude e naõ podendo mais fazer acabaraõ alli sete sua postrimeira ventura, porêm naõ ouveraõ os moros o milhor sem lhes custar mui caro, porque assás de matança fizeraõ em elles antes que lhes falheçeçe a força.

De como o mestre acudio áqueles cavalleiros, e pelleyou e tomou tavira e os desbaratou.

Emquanto os crisptaons pelleyaraõ chegou recado ao mestre a caçella, onde estava, e cavalgou logo com suas gentes o mais apressadamente que pode por lhes acorrer porque bem sabia que otra mingoa naõ havia de passar por elles senaõ vencer ou morrer, e trouçe o caminho que elles trouçeraõ e entrou pella porta da villa e passou pella praça sem nenhuma contradiçaõ, e tam ciozo hia por lhes socorrer que naõ ouve sentido de tomar a villa, que bem podera tomar se quisesse, e quando chegou ás antas e vio os cavalleiros mortos começou com os moros mui dura pelleya e morreo tanta gente delles que ainda hoje em dia jaz alli a ossada delles, e desde que os venceo seguio ho alcançe fazendo grande estrago em elles : os moros que estavaõ na villa quando ho mestre por ella passou foraõ espantados de sua vinda, e naõ cuidaraõ que o mestre sabia disto parte, e mui á preça cerraraõ as portas temendoçe do que despois se seguio, e quando os viraõ asi vir fugindo naõ lhes ouzaraõ de abrir as portas e sahiraõ para os recolher dentro e abriraõlhes huma porta escuza que está escontra a moraria, e os chrisptaons deraõ alli com elles, e naõ havendo em si acordo de se defender entrou o mestre com elles de volta e cobrou a villa e apoderouse della, e foi estranha a mortandade que o mestre e os seos fizeraõ em os moros, e tambem nos da villa como nos que morreraõ fóra; e naõ consta se o abem Fabilla, moro senhor deste luguar foi em esta batalha e morreo em ella ou se ficou no luguar e o que se fez delle : foi esta batalha e os moros mortos e Tavira ganhada aos moros aos onse dias de junho por dia de saõ barnabé na era de mil e duzentos e quarenta e dois annos; e tomada a villa a deichou o mestre segura e tornou com munta gente ás antas onde jaziaõ os cavalleiros mortos e com grandes gemidos e dor os tiraraõ dantre os moros, que jaziao os corpos delles lançados no sangue com as espadas nuas : e troucheraõnos á villa e fizeraõ na mesquita mor igreja de Santa Maria, e mandou o mestre fazer hum moymento em que poz sete escudos com as vieiras do Senhor Sant'Iago, e alli foraõ sobterrados todos seis e o mercador com elles, os nomes dos quaes saõ os que se seguem: dom Pero Paes commendador mor, Mem do Valle, Damiaõ Vaz, Alvaro Gracia, Estevaõ Vaz, Vallerio de Ossa e o mercador Gracia Rodriguez, cujos corpos foraõ despois tidos em grande reliquia e reverencia e devoçaõ como a martyres que espargeraõ seo sangue por honrra da fee de Jezus Christo.

Como o mestre se lançou sobre Silves em quanto seo Rey alamafom era fóra, e como pelleyou com elle e lhe tomou ho luguar.

Por esta guiza que haveis ouvido aprouve a Deus de dar a villa de tavira em poder aos chrisptaons, e despois que a deichou o mestre segura de todo o que lhe cumpria foi a sellir e tomouo por força e entaõ foi cercar paderna que he hum castello forte e mui bom de graõ comarca em deredor entre albofeira e a serra, e estando sobre elle mandou gente ao termo de silves que foçem tomar a torre de estombar que dantes fora sua, e foraõ lá e ouveraõna outra vez, e quando alamafom seu Rey delles que estava em Silves sobe como aquellas conpanhas alli eraõ sahio a elles do luguar com a mais conpanha que pode, porque lhe diçeraõ que estava alli o mestre com todo seu poder, e ho mestre como sobe que era fóra alçouçe loguo de sobre paderna e veihoçe lançar sobre silves : alamafom indo para a torre de estombar achou novas que naõ era alli ho mestre e que naõ estava alli mais gente que aquella que tomara a torre e a defendiaõ, porêm quis lá chegar e loguo mui á preça se tornou para a villa e loguo se temeo do que era, e ho mestre lançoulhe huma sillada que lhe tinha já tomado as portas e as gentes repartidas por ellas, e ElRey alamafom quando isto vio querendo entrar por força por a porta que chamaõ de Zoya porque era luguar dezembarguado, encontrouce alli com ho mestre que tinha a guarda della, e ellRey moro vinha com todos os seus juntos, e alli se vio ho mestre com grande trabalho com elles e foi a pelleya com elles em hum campo fora junto com a villa honde hora está huma igreija que se chama sancta Maria dos martyres, e os moros fizeraõ muito por cobrar a porta e se metteraõ sobre a torre da Zoya por que he bem sahida e marcos para fóra : mais isto naõ lhes prestou nada, porque os chrisptaons andavaõ em volta com elles e assi entraraõ com elles pella porta da villa, e alli foi a pelleya taõ grande em guiza que mais chrisptaons morreraõ alli que em otro luguar que se no alguarve tomaçe, e EllRey moro andou pella villa em deredor e quizeraçe acolher pello postigo da treiçaõ a hum alcarcere em que elle morava e achou o postigo embargado : foi para se acolher por otra porta da villa e achoua cerrada, e entaõ de dezesperaçaõ deo de esporas ao cavallo e fugio e passando por hum pego afogouçe

Digitized by Google

ali e o acharaõ despois morto, e agora chamaõ áquelle luguar o pego de alamafom : dos moros que ficaraõ se acolheraõ ao alcarcere e o trabalharaõ de ho defender quanto podiaõ, e ho mestre naõ o quis combater, que segurouos que viessem á villa se quizessem e aproveitacem suas herdades e lhe conhecessem aquelle senhorio que conheciaõ ao Rey moro e asi fez aos otros luguares que tomou e naõ combatiaõ os alcarceres em que se os moros recolhiaõ mas seguravaos a que viveçem nas terras por serem aquellas aproveitadas, e despois foi alli edificada huma igreja cathedral e foi feita a cidade : entaõ se tornou ho mestre a paderna que antes tivera cercada e tomou a villa e o castello por força, e naõ se pleytearaõ com elles, matando os moros por dous cavalleiros freyres que ahi mataraõ : esta villa de paderna se mudou naquelle luguar que agora chamaõ albufeira; porêm ainda a otra está murada e corrigida com seu castello e huma çisterna mui boa dentro.

Como a Rainha dona beatrix foi com seu padre a tolledo, e como elle lhe otorgou tudo o que lhe requereo por mandado de seo marido EllRey Dom afomso de portuguall.

Quando ho mestre dom payo correa ouve ganhadas estas villas e luguares no alguarve que eraõ da conquista de EllRey de Castella cuidou EllRey dom afomso que era bem de mandar pedir aquella terra a seo sogro que lha deçe por conquista, e entaõ enviou llá a Raynha sua mulher e ella foi a tolledo a honde seu padre estava e diçelhe como seu marido lhe enviava pedir por mercê lhe deçe a conquista da terra do allguarve e aquelles logares que tomados eraõ para seos netos, porque EllRey tinha a terra mui pequena, e EllRey seo padre folgou muito disto e deulhe entaõ carta de doaçaõ e otras cartas para ho mestre dom payo correa e para alguns otros cavalleiros que com elle andavaõ; e entaõ que EllRey dom afomso recebeo estas cartas de seo sogro que lhe a Raynha sua mulher trouçe mandou loguo aparelhar suas gentes e foiçe lóguo á graõ preça ao alguarve e foi por beja e dahi a almodovar do campo de ourique e passou a serra pellas cortiçadas e encaminhou direito a faraõ de senhorio de miramolim Rey de marrocos, e tinha a villa por elle hum alcaide que avia nome aloandre, e estava ahi hum almoxarife de EllRey que avia nome alcabraraõ, e estes aviaõ grande occorrimento de gentes e mantimentos, porque de dentro do alcarcere estava huma fusta por hum arco grande que hera feito no muro e tiravaõ aquella fusta cada vez que queriaõ e mandavaõ com recado a seu Rey miramolim e traziaõ em ella gentes e todas couzas que haviaõ mister, e porque ho luguar era bem fortalecido darmas e de todo o que lhe cumpria estavaõ os moros muy esforçados em maneira que prezavaõ muy pouco os chrisptaons : quando ho mestre dom payo correa que era vassallo de EllRey dom afomso soube que hia llá foiho aguardar entre loulé e almodovar e na villa de sellir, e alli se vio EllRey com elle, e as gentes todas juntas foraõ cercar faraõ e puzeraõ ho arrayal sobre elle e repartiraõ seos combates desta maneira : ho combate de EllRey dom Afomso foi no castello e hum lanço da villa athé huma porta que ora chamamos das freiras, e ho combate do mestre deste lanço athé a portá da villa, e mandou EllRey hum rico homem que avia nome dom pero esqrenho em otro lanço do muro athé huma torre que despois chamaraõ de Joaõ de boim, e este Joaõ de boim tinha otro lanço da torre que despois chamaraõ do seo nome até o combate do alcarce de EllRey : afora estas capitanias eraõ ahi otros com elles, convem a saber : dom fernaõ loppes pryor do hospital e ho mestre de aviz e o chanceller mor dom João de unhaõ e mem soares e joaõ soares e egas lourenço; e por esta guiza tinha EllRey combatida a villa mui fortemente de dia e de noite e mui pouquas vezes lhe davaõ luguar, e tomoulhe EllRey o mar com a frota e atraveçoulhe no canal do rio navios grosos muy bem armados e ancorados da parte de fóra excontra o mar, porque se algumas gallés de moros vieçem que lhe naõ podessem fazer nojo e lhes foçe embargada a parte do rio, e asi ficou o luguar todo cercado ao deredor : quando os moros viraõ que o porto do mar asi hera tomado e que EllRey asi os afincava tanto de cada parte posto que bem se defendessem entenderaõ que despois lhes naõ avia prestar nada, e andando na avença fallou EllRey hum dia com o alcaide aloandre e com ho almoxariffe alcabraraõ que eraõ os maiores do luguar, como já vos diçemos, e foi EllRey com elles fallando até que se acolheraõ dentro no alcarcere e levando os que quiz que seriaõ até dés cavalheiros, e ho castello foi livre dos moros e buscado todo por os cavalheiros de EllRey e naõ ficou com elles gente nenhuma salvo estes dous moros que dito havemos; e isto naõ fes EllRey saber ao mestre nem aos otros que tinhaõ os combates, e naõ sabendo disto parte foi EllRey achado menos e hovera de ser grande mal, e por EllRey naõ faltar do que tinha promettido foraõ novas ao mestre e a otros filhos dalgo do arrayal que cuidaraõ que os moros do castello tinhaõ feito algum dano a EllRey e que o mataraõ ou o prenderaõ, e por isto allevantaraõ hum ruido taõ grande que por força e a mal de seu grado os moros, naõ lhes prestando ceptas nem pedras, os chrisptaons passaraõ a cava e a barra e ajuntaraõçe com ho muro, e a gente do mestre carretava lennha á porta da villa para lhe porem o fogo e por esta razaõ padeceriaõ muntos dos chrisptaons; e quando EllRey vio aquelle ruido maravilhouçe muito do que podia ser, e como sobe o que hera saltou em cima de huma torre e mostrou as chaves na maõ que já tinha do castello e mandou dizer ao mestre e aos otros que estivessem quedos e se afastaçem fóra e que já era em avença com os moros e que naõ tirassem os de fóra : o moro Alcabrarom sahio fóra do castello, e entaõ mandou EllRey deitar pregaõ pello arrayal que ninguem fizeçe nojo a moro ainda que andaçe fóra antre elles, nem entraçem pellas portas da villa ainda que abertas as achaçem, salvo ho mestre e os otros cappitains que entraçem dentro com aquelles que quizeçem e estiveçem sobre as portas do combate que cada hum tinha : e a avença que EllRey fez com os moros foi por esta guiza, que elles lhe fizeçem aquelle mesmo foro que em todas as couzas faziaõ ao seo Rey e que elles houveçem todas as suas cazas, vinhas e herdades pella guiza e que EllRey os defendeçe e amparaçe asi dos moros como de otras quaesquer gentes que lhes nojo fizesem, e os que quizeçem hir para alguns luguares de moros que se foçem livremente com todas as couzas, e que os cavalleiros moros ficaçem por seus vaçallos e que andaçem com EllRey quando lhe cumpriçe, e elle que lhes fizeçe bem e mercês : por esta guiza houve EllRey a villa de faraõ no mês de Janeiro da hera de mil e duzentos e trinta e outo annos.

Digitized by Google

Como o mestre dom payo correa ganhou loulé e aliezur

Despois que EllRey tomou a villa de faraõ logo dahi a poucos dias partio ho mestre com sua companha e foiçe lançar sobre loulé, e naõ esteve o cerquo munto sobre elle que loguo o naõ tomaçem, e porque ho mestre corria alguma gente nas pelleyas e combates das villas dicelhe hum dia EllRey fallando com elle «mestre, muito me peza por os cavalleiros que vos morreraõ na conquista destes luguares, porque eraõ todos mui estremados homens» «Senhor, diçe o mestre, naõ tomeis nojo por os mortos, porque morreraõ no serviço de Deus e salvaçaõ de suas almas» : e loguo o mestre partio de loulé e foyçe lançar sobre aljesur, e quando os moros soberaõ que faraõ e loulé e otros luguares eraõ tomados e deramçe loguo ao mestre com a condiçaõ que se deu faraõ, e o mestre por ho cançasso que havia recebido elle e suas gentes nos otros luguares aprouvelhe com esto e de se tomar loguo aljesur como vos dito avemos, e deos lhe deu todos estes vencimentos porque sabia quaõ de vontade ho mestre hera no seu santo serviço.

Digitized by Google

Digitized by Google

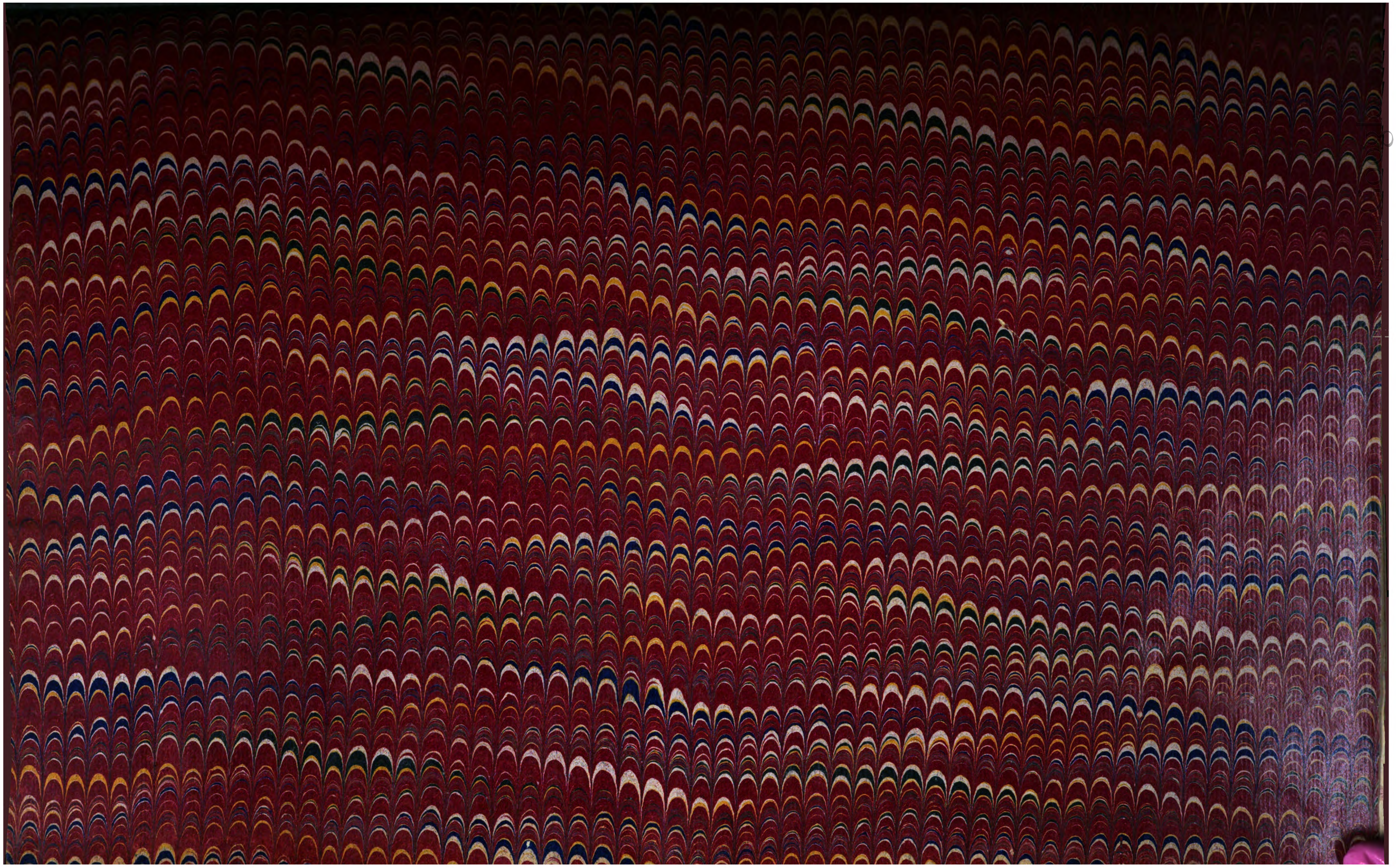

Digitized by Google

Digitized by Google